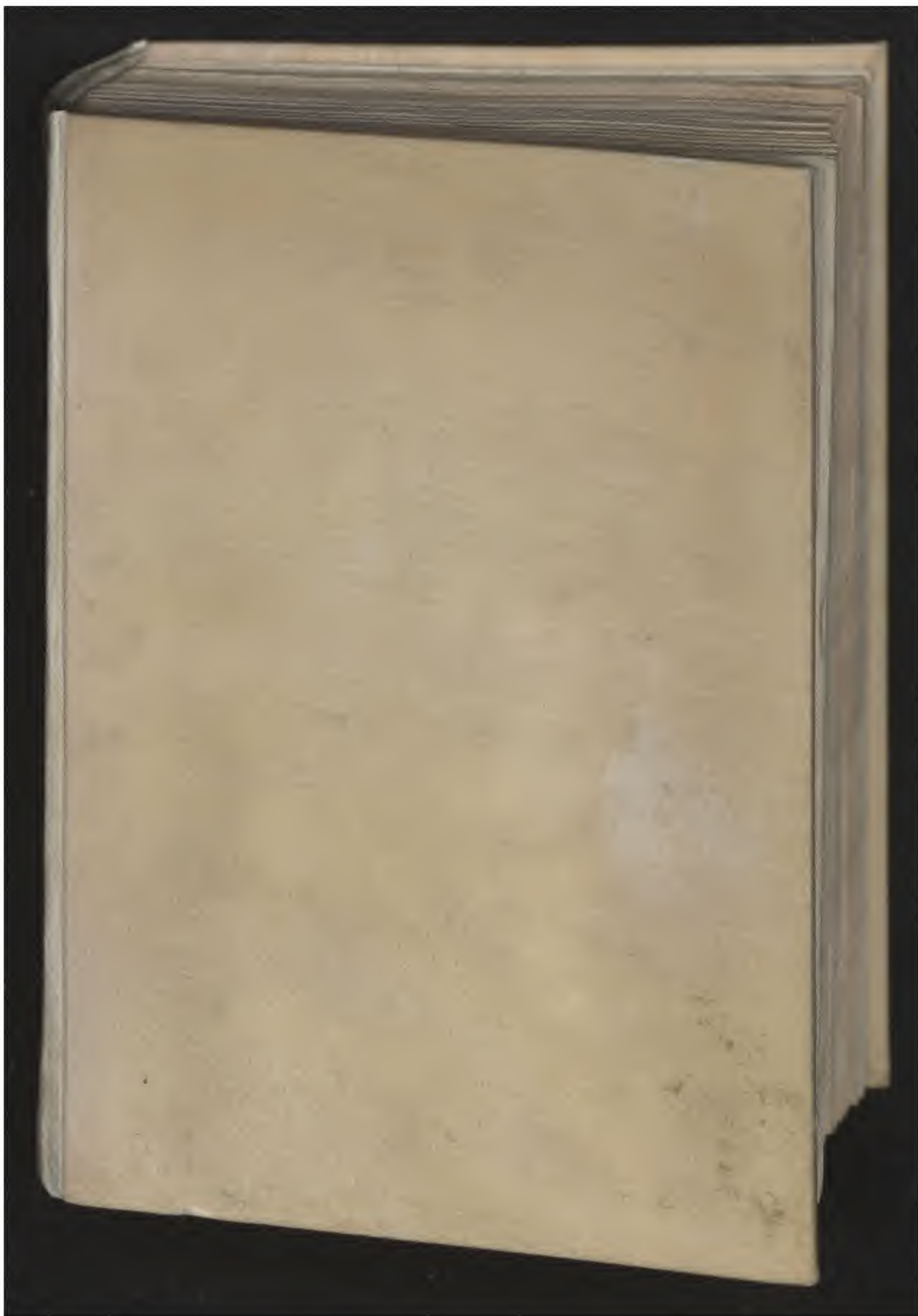
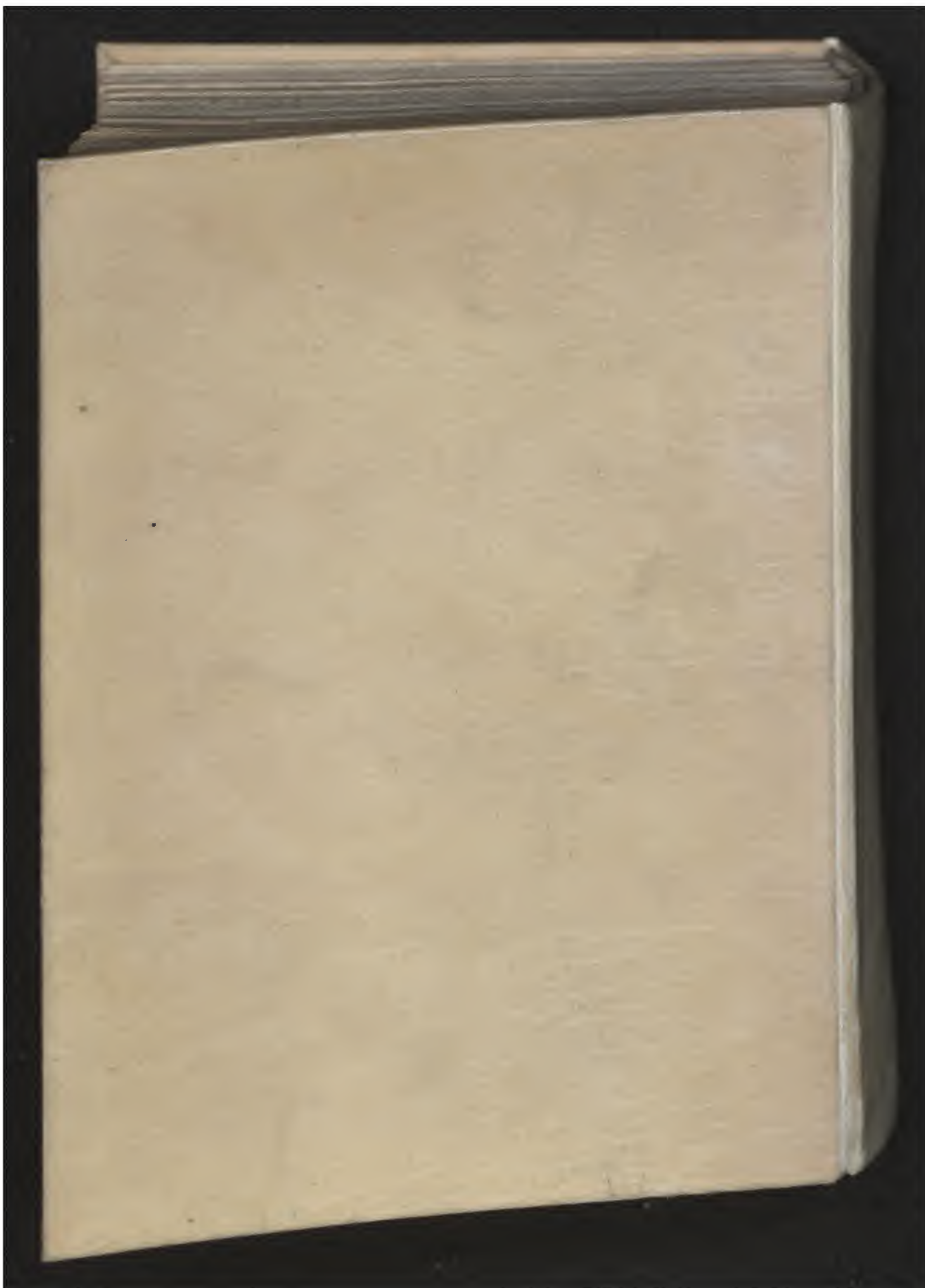
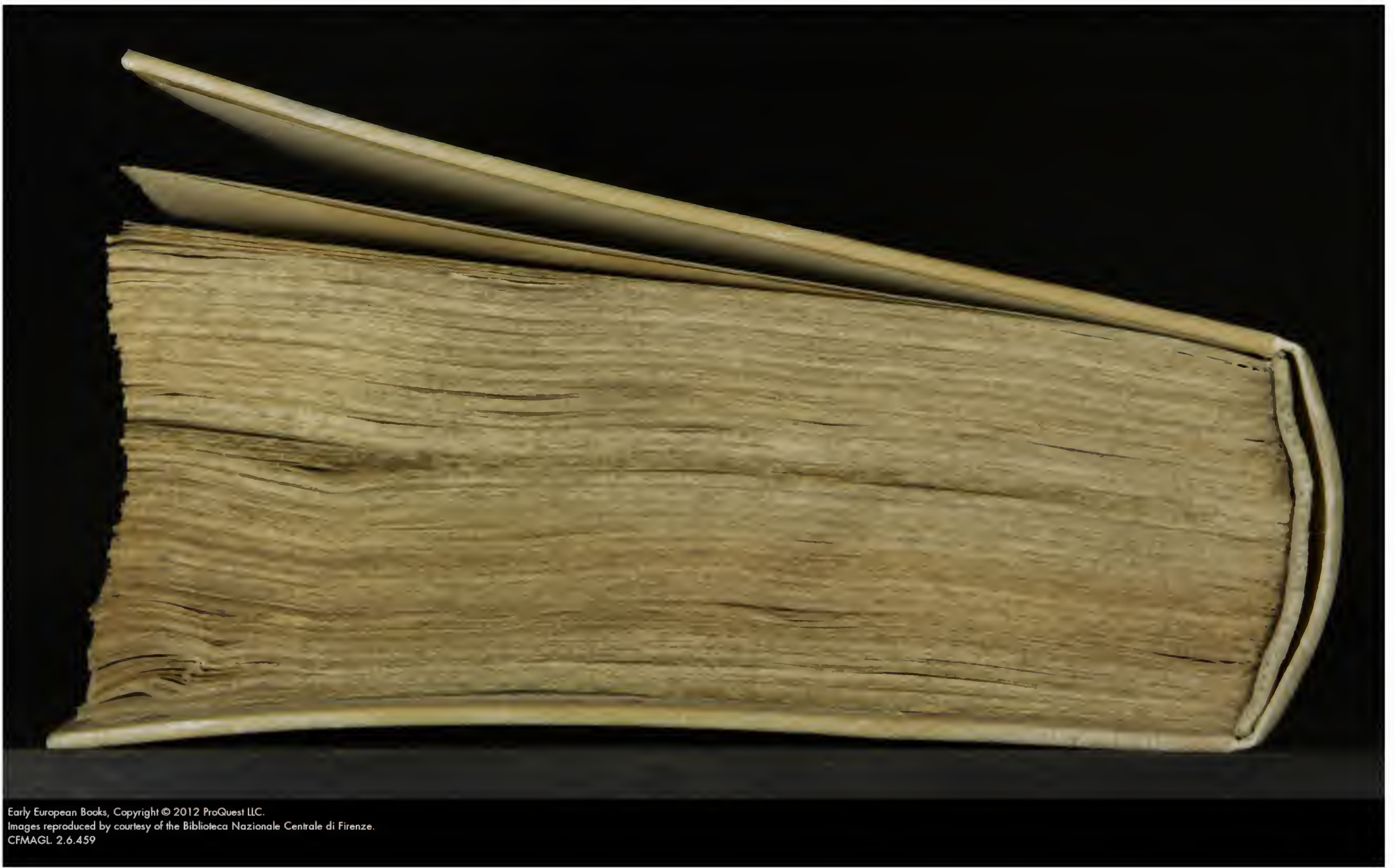

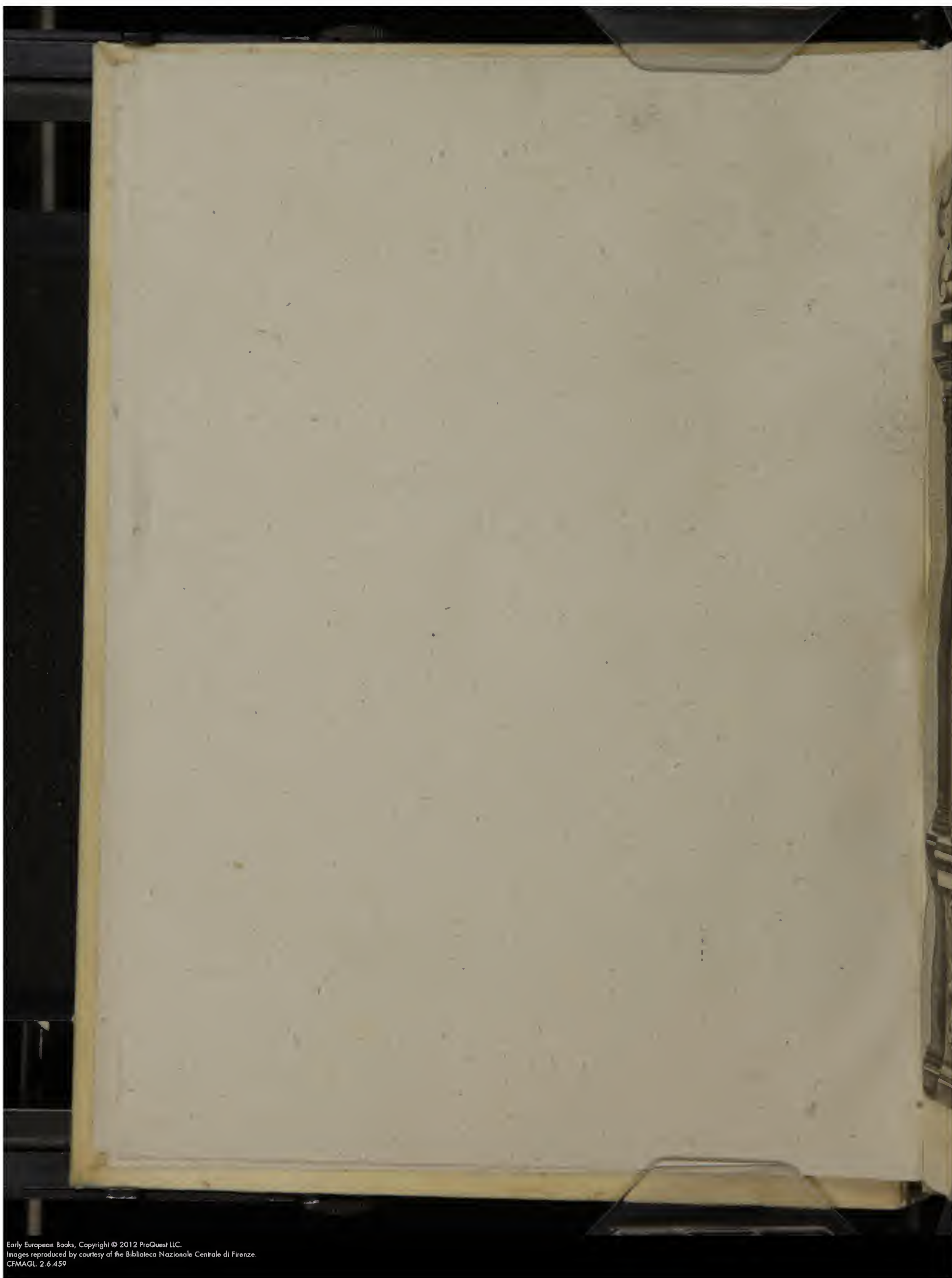

FRANCISCI
CAESARIS AVGVSTI
MVNIFICENTIA.

SELECTAE
HISTORIÆ
RERVM MEMORABILIVM
IN ECCLESIA DEI
GESTARVM
AVCTORE
AVGVSTINO MANNO
de Canthiano Congregat.
Oratorij de Vrbe
Presbytero.
CVM PRIVILEGIO,
Et superiorum permissu.
ROMAE.
Apud Bartholomæum Zannettum
ANN. M.D.C. XII.

B. MARIAE VIRGINI,

CAELORVM REGINAE.

DVM ex imis hisce conuallibus, cęlestis Regis nobilissima Genitrix, admirabilem fulgorem, quo irradias, & diuinæ Charitatis magnitudinem, quæ te facit Angelicis splendoribus sublimiorem, mente reuoluo: atque ornatissimam tuarum supernarum opum supellectilem, quas perpetuis stillicidijs super inopiam nostram effundis, mecum ipse considero, Tibi, cuius venerandæ memoriæ, atque inclitæ tutelæ, Ecclesia, Oratorium, Domus ipsa, paruulaq. mea Congregatio iam ab initio Patrum voto, dedicata sunt; cuiq. me ipsum in seculo laborantem, & sub aquis curarum gementem (vt mihi bene sit) iampridem humili corde deuoui: Tibi, inquam, paruulum hoc opus qualecumque sit, in Filij tui laudem elaboratum, & Celsitudini tuæ debitum, vltro, alacriq. animo dedico, & quasi de florido Hortulo contextam coronam, stellantibus oculis tuis in tui gratiam profero. Et quamquam, Tu felicissima, bonorum meorum non eges, tamen paginas istas, qualitercumque exaratas, Tibi soli offerendas esse, illud in primis persuasit, quod in illis hoc solum agitur, vt clarificetur Filius tuus, viscerum tuorum ingens

gens partus, & ineffabilis proles, per præclara, quæ fecit, per magnalia, quæ gesſit.

Dum autem ante Te procumbens, lætus offero vniuerſa, quæ manus meæ tibi deſudauerunt, Tu, quæ Fons es diuinarũ largitionum hoc tantum mihi, vt rependas obſecro, nec deneges mihi ò Beata, intuitum, ſcilicet, in me tuum, in vno oculorum tuorum, & ſufficit mihi.

Felix fuerim, & nimium felix, ſi de ſtellato ſolio tuo oculos tuos in me cõuerteris, cecideritq. ſuper me, aſpergente te, ſtillula de guttulis, quæ cadunt ſuper terram ex inexhauſto gratiarum tuarum pelago. Tu in altis habitas, pulchra vt Luna, electa vt Sol, & micas inter aſtra, aſtris rutilantior, illuxeruntq. ſemper coruſcationes tuæ Orbi terrarum, animoq. tuo cæleſti inſunt millies millia benedictionum. Quapropter Regina potens, reſpice in me, & intende mihi, & effunde ſuper me vnam ex benedictionibus tuis. Vnam petij à te, hanc requiram, nec dimittam te, donec benedixeris mihi, Virgo glorioſa, & benedicta.

DE

DE RATIONE, SCOPO, ET VTILITATE HVIVS OPERIS

Admonitio ad Lectorem.

IN contexendis libri huius Historijs (Amice Lector) illud à nobis obseruatum est, vt habito delectu scribendarum rerum, non passim omnia, quæ obuia fierent, sed magis præclara, & scitu digna, recenseremus, quæ quidem admirabilis Deus, ab ijs diebus, quibus filium suum misit, in terris operatus est, vt timeretur. Sunt autem huiusmodi: Orbis vniuersi tenebræ, & caligines inextricabiles, quibus mortales premebantur, priusquàm filius Dei eas diuino suo splendore dissiparet: superborum Dæmonum abominanda præstigia, & fraudulenta mendacia, & Tyrannica dominatio, & conuulsum eorũ Imperium. Et qua ratione deinceps Deus subuenerit ruinis gentium, cadentemq. mundum erexerit, & signa magna, quæ in instaurando Orbe facta sunt, & prodigia inaudita, & miracula ingentia, & Sanctorum virorum excelsæ actiones, tolerata incredibili fortitudine supplicia, impiorumq. hominum, qui diuinæ legis contemptores fuerunt, terribiles interitus, plurimarumq. magnarum rerum illustres euentus.

Ex huiusmodi autem enarrationibus sumi possunt præclarissima exempla ad formandos mores, ad recteq. viuendum accommodata, ex quibus Christianæ fidei inuicta virtus, insuperabilisq. veritas comprobatur.

Dedimus autẽ operam, vt quæcunq. scribenda forent, eligeremus ex probatissimis Auctoribus, & testibus fide dignis, quibus vnusquisque fidem tutò adhibere posset, nisi vel it esse incredulus, & tardus corde ad credendum.

Contu-

Contulimus etiam quæcumque conferenda fuerunt, cum Annalibus Ecclesiasticis (gloriosum Cæsaris Baronij, nostræ Congregationis presbyteri, & S. R. E. Cardinalis opus,) qui omnium Historicorum facilè Princeps, omnia scrutans, & per omnia tempora perambulans, totam Ecclesiasticam historiam solus complexus est; factus tanquam Oceanus spatiosus, vbi reptilia, quorum non est numerus; ex quo nos aquas, cum opus fuit, hausimus cum gaudio, scientes quantum vir iste magnus insudauerit, vt quæcumque vera, & sincera fide constant, purgata, & selecta nobis traderet.

Adhibuimus præterea Censuram Antonij Gallonij Sacerdotis Congregationis nostræ, purgati iudicij viri, qui prouinciam perdifficilem aggressus scribendi omnes Sanctorum vitas quàm purgatissimas, dum eas sub lima expolit, & eorum, qui à nato Christo vsque ad ducentos annos floruissent, iam perfecisset, in cursu magnignificæ scriptionis suæ, morte præreptus, ad recipiendum pro labore, & bona voluntate mercedem, ad loca Sanctorum, vt piè credimus, profectus est.

Sed nos ex selectis selectiora eligentes, & plurima, quæ apud Historicos Ecclesiasticos, vel in Sanctorum actis inuenimus commemoratione digna, recensentes, illud etiam præstitimus, vt multa quæ nostra hac ætate contigerunt, veteribus admixta conscriberemus, vt noua & vetera in vnum proferentes, consuleremus omnium vtilitati.

Sed & Oratorij nostri institutum in primis spectatum est, in quo cum singulis quibusq. diebus, exceptis Sabbatis, quatuor ex Patribus nostris ad populum sermones habeant, possint, quicumque dicunt, habere præ manibus exempla, quibus ornent sermocinationes suas, sicut à Philippo Nerio Beato Patre Nostro, quasi pro præcepto, nobis iniunctum est, vt semper cum fieri potest, id quod dicitur, exemplo aliquo fulciatur. Qua occasione cum multa ad nostrum vsum tantum collegissemus, placuit etiam eadem, quæ priuato calamo conscripseramus, alijs communia facere, & publicæ luci prodere, vt omnibus prodesse possent, & vt, qui populos concionando erudiunt, in promptu haberent, quibus, quæ dicunt, exempli pondere confirmarent.

Sed & recentium exemplorum, cæteram multitudinem, quam collegimus, in posteriores libros reiecimus, vbi studiosè ea, quæ seculo nostro mirabiliter facta sunt, commemorabimus, quæ quidem longo à nobis labore conquisita, & præ grauitate rerum peruetustis exemplis non inferiora, suis temporibus, annuente Deo, luci tradentur. Vtinam interim aliqui pietatis studio, si quæ habent huius argumenti exempla, quæ hoc seculo facta sint, & libris commendata non sunt, ad nos transmitterent, vt arcam nostram huiusmodi thesauris

...fertam, adhuc facere possemus locupletiorem. Sed proh dolor dum fragmenta non colliguntur, pereunt, & nulla apparet vtilitas in thesauro abscondito.

Sed & inter enarrationes gestarum rerum, cum opportunum visum est, quæ à sanctissimis viris, quorum doctrina fulget Ecclesia, sapienter dicta sunt, interserere placuit, quasi mel cum lacte miscentes, quasi lapillos auro colligantes, Verba enim sapientum sunt velut stimuli, & sermo opportunus est optimus, & lingua sapientum ornat scientiam. Eccles. 12. Prou. 15.

Vt nihil deesset, quod pertinere posset ad commonendum homines, vt sapiant, & intelligant nihil esse melius, quàm timere Deum, seruire illi soli, & agnoscere Iesu Christi Domini æternam redemptionem, ab ipso inuentam, & mundo largitam; nihilq. fide, & iustitia esse præclarius, nihil perfidia, & iniquitate scelestius; nihil deniquè reperiri, quod homini in caligine mundi huius habitanti vtile magis & proficuum sit, quàm contempto seculi apparatu, quærere bonum, vbi sunt omnia bona: hoc autem est Deus noster, qui est laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in secula.

4

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici.

Cæs. Fid. Vicesg.

Ex commissione Reuerendiss. P. Mag. F. Ludouici Ystella Sac. Palatij Apost. Magistri, vidi & perlegi librum, cui Titulus: Selectæ Historiæ rerum memorabilium, in Ecclesia Dei gestarum, Auctore Adm. Reu. Patre Augustino Manno de Canthiano, Congregationis Oratorij de Vrbe Presbytero, nihilq. reperi, quod ortodoxæ Fidei, aut bonis moribus aduersetur; quin vtilissimum fore omnibus, præsertim Concionatoribus, & ijs qui priuatos sermones dietim habent, ad confirmandos fidelium animos præclaris exemplis tùm priscis, fideliter recensitis, tùm nouis, ætatis scilicet nostræ, à nullo Auctore litteris hucusq. commendatis, arbitror, propterea q. typis cudi posse. In quorum fidem subscripsi manu propria.

Ita est Benedictus Blancuccius Romanus, Sac. Theol. Doctor.

Imprimatur.

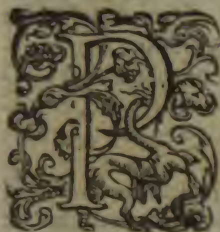
Fr. Thomas Pallauicinus Bonon. Mag. & Reuerendiss. P. Fr. Ludouici Ystella Sac. Pal. Apost. Mag. Soc. Ord. Præd.

Narrate omnia mirabilia eius. Recordamini mirabilium eius, quæ fecit, signorũ illius, & iudiciorum oris eius. 1. *Paral.* 16.

Viderunt insulæ, & timuerunt: extrema terræ, & obstupuerunt. *Isai.* 41.

Mandauit Deus patribus nostris nota facere ea filijs suis, vt cognoscat generatio altera. Filij, qui nascentur, & exurgent, narrabunt filijs suis. Vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant. *Psal.* 77.

PRAEFATIO IN SELECTAS HISTORIAS.

OSTQVAM Deus, ſeculorum Rex, ab Orbis origine multiplices rerum naturas condidit, eisq. vires, motus, ac virtutes elargitus eſt, vt operarentur: multa ſuccedentibus ſeculis in mundo facta ſunt, ſcitu digna, & admiratione plena; partim, quæ natura aſſueta ſemper nouas rerum edere formas, protulit; partim, quæ à creatura rationali proprio ingenio, atque arte, & intelligendi facultate prodita ſunt. Hæc autem omnia, cum aliqui huius Mundi ſpectatores animaduertiſſent, & delectarentur in illis, memoriæ commendauerunt, &, vt ceteri quoque ex narratione illarum rerum, quæ ad ipſorum notitiam non peruenerant, vtilitatẽ, & delectationem perciperent, litterarum monumentis conſignarunt. Nonnulli enim hominum rerum naturalium narrationem proſecuti, corporum principia, & paſſiones, & temporum ordinatas viciſſitudines litteris tradiderunt; alij herbarum vires, arborumq. naturas; alij terreſtrium animalium, piſcium, volucrumq. hiſtorias proſecuti ſunt; alij, quomodo imbres, grandines, fulgura, venti, terræq. motus, cometæ, niues, pruinæ, maris ſalſedines, metalla, fluminaq. generarentur, ſcribere maluerunt.

Alij verò præclara hominum geſta, ciuium in pace degentium, in rebus publicis adminiſtrandis ſtudia, & ſapientum conſilia narrauerunt. Alij bellicos labores, ordinatas caſtrorum acies, pugnas, vrbiumq. expugnationes, & fortium virorum facta, obtentaq. temporalium regnorum culmina, propagatos imperij fines, atque ciuium inter ſeſe confligantium arma, inteſtina diſſidia, & odijs ciuilibus vrbes euerſas conſcripſerunt.

Quarum quidem rerum narrationes, quamquam laude dignæ ſunt, quia rerum latentes proprietates, & hominum dicta, facta, moreſq. tum præteritorum temporum reuolutiones, & geſtarum rerum memorias repræſentant, & comperta, notaq. poſteris faciunt, ex quo ſapientes viri multas vtilitates percipere, multam prudentiam haurire ſolent, non tamen omne tulerunt punctum; quia plerique eorum, qui arcana naturæ in libris perquirunt, nimis circa res naturales curioſi effecti, ætatis ſuæ breuitatem non metientes, totos annos in illarum rerum indagatione conſumunt, & poſtquàm cognouerunt, ſiſtentes in illis, neque eas ad illum, qui fecit illas, referentes, euaneſcunt in eis, & facti in pluribus operibus Dei curioſi, ab hac occupatione peſſima non diſcedentes, vanos conſtituerunt dies ſuos. *Rom. 1.* *Eccle. 3.*

Alij verò, qui in prophanis ſeculi hiſtorijs perlegendis immorari ſolent, quamquam & ſapientes viri etiam ex harum rerum lectione fructum carpere poſſunt, & ex cæno aurum colligere, tamen legentes magnifica priſcorum gentilium facta, ſiue, quæ in bello, ſiue, quæ in pace geſſerunt, & quo mo-

do rempublicam prudenter administrauerint; armorumq. vi, limites regnorum propagauerint; illatas iniurias gladio vltore propulsauerint; quomodo æraria argento, & auro repleuerint: thermas immensas, & theatra, & superbas moles, & sepulchra, palatiorum æmula, construxerint; peregrinorũ, pretiosorumq. marmorum columnas, & ex longinquis regionibus ingentis ponderis pyramides adductas, in suis vrbibus erexerint: quomodo ciues, præ diuitiarum magnitudine, militum legiones alerent, seruorum multitudine constipati incederent, & triumphos de gentibus domitis retulerint, illud, vt plurimum, sunt consecuti huiusmodi rerum lectione, vt mundi huius gloriã in immensum suspicerent, crederentq. nihil esse gloriosius, quàm capere vrbes, subigere regna, alienisq. thesauris suas locupletare domos, gerere magistratus, administrare rempublicam, imperare multitudini, & placere sibi in turbis nationum: statimq. illabitur in corda ipsorum appetitus gloriæ, & terrenarum sensus cupiditatum, quo tacti intrinsecus, pro acquirendis rerum dominijs, modo ad pugnandi audaciam incitantur, modo ad regnandi libidinem exardescunt, modo ad diuitias immensas parandas, & aliorum iura vsurpanda commouentur; pulchrumq. existimant, in honore esse apud plebem, & nullum aliud bonum maius recognoscunt, quàm in præsenti vita incedere per vrbes super bigas & quadrigas, & curricula, comitante famulorum familia: affluere delicijs, frui bonis huius mundi, ædificare excelsas domos, facere sibi hortos cunctis generibus arborum, atque herbarum consitos, adducere ad illos flores peregrinos, extraneas plantas, curareq., vt ibi erumpant fontes, aquas suas in altum tollentes, vt elegantius & iucundius cadendo refluant, & miro artificio per fistulas valido impetu exeuntes, varia, & delectabilia spectra oculis obijciant.

Sap.6.

Hæc enim in prophanis historijs legentes, videntesq. priscos mortales per harum rerum adeptionem celebratos fuisse, & ab omnibus creditum illos fuisse beatos, illis rebus & ipsi plus æquo affecti, eò deducti sunt, vt non possent cogitare meliorem esse sapientiam, quàm vires, & virum prudentem quàm robustum, & patientem expugnatore vrbium: satiusq. esse existimarunt ædificare palatia, arces, & magnificas domos, quàm instruere animum virtutibus, magisq gloriosum erigere muros, quàm formare mores: maiorem perniciem, & iacturam existimantes amittere diuitias, quàm virtutem, aurum quàm fidem, prædia & patrimonia, quàm cælorum regna: paulatimq. victi delectatione legendi prophanas istas enarrationes, fiunt sui ipsius amatores, elati, cupidi, alienarum rerum appetitores, in incerto diuitiarum sperantes, toto corde seculi gloriam sectantes, neque aliquid aliud habentes præ oculis præter figuram huius mundi, quæ præterit, sicut illi habuerunt, quorum facta lectitarunt: si quam tamen prudentiam discunt, discunt prudentiam mundi, quæ mors est.

Ibid. *2.Tim.3.* *1.Cor.7.* *Rom.8.*

Gloriam enim mundi per repetitas illarum historiarum lectiones contemplantes, & admirantes, tanta concupiscentia circa eam exardescere comperiuntur, vt præter hanc, nihil altum, nihil magnificum, nihil gloriosum existiment, nihilq. vltra expetendum putent.

Cumque cor suum hac pomposa supellectile repleuerint, fit, vt sanctorum virorum facta, imo, & quæ Deus ipse cum incredibili magnificentia in hoc mundo operatus est, quodammodo pro nihilo habeant, & quæ diui-

Isa.5.

na virtute gesta sunt, aut contemnant, aut non considerent. Parum existimantes, vincere seipsum, concupiscentiarum rabiem compescere, animiq. passiones indomitas rationi subigere, motus feros & insolentes subdere Deo, iram frangere, mansuetudinem discere, libidinis teterrimum incendium restinguere, lasciuæq. carnis petulantes insultus, & pugnas ineuitabiles, modo resistendo, modo fugiendo, aut penitus infringere, aut prudenter declinare, aut sub fræno continere, angelicamq. vitæ rationem interius consectari, & quæ sub luna sunt, contemnere, vt lutum: patrimonia sui pretium, magnanimo corde indigentibus elargiri: nuditatem, exilium, carceres ferre beatum existimare: leuare mentem ad cælum, & fidei magnitudine vsque ad thronum Dei pertingere, & æterna bona mundis oculis contemplari, hostesq. infensos magnanima charitate complecti, aliaq. huiuscemodi facere, quæ virtus excelsa facere solet.

Isti enim, quorum anima infixa est limo, & adhæsit fæcibus secularium cupiditatum, humi repentes, & non animaduertentes nisi ea, quæ sub sole fiunt, pro nihilo ducunt Regnum, quod æternum est, & pro nihilo habent desiderabile cælum; neque apud ipsos in pretio sunt actiones, in quibus vera gloria consistit; neque æterna, & inuisibilia bona diligunt, sed in his, quæ videntur, corrumpuntur, & vbi non satiatur oculus visu, neque auris auditu, anhelant & insaniunt, & cupiditatibus æstuant; vnde veræ virtutis splendorem, velut vespertiliones solem, aspicere non valentes, nec verum, & bonum cognoscentes, inane cor in pectore tumido vsque ad mortem gestant, *Psal. 75.* cumque dormiuerint somnum suum, nihil in manibus reperiunt, & in sepulchris suis inglorij iacent, & in tenebris, quas lumine veritatis excutere noluerunt, conticescunt. *1. Reg. 2.*

Enarrationes earum rerum, quas Deus ipse in terris gloriose gessit, vel per sanctos, & gloriosos viros mirabiliter operatus est, esse semina præclarissimarum virtutum, & incitationes ad verum, & summum bonum acquirendum.

QVapropter & vera & certissima bonarum rerum incrementa, & pretiosissima verarum diuitiarum, & sublimium honorum lucra attulerunt hominibus, & splendorem sapientiæ, & nobilissimarum virtutum semitas, & honestarum actionum specimen mortalibus ostẽderunt, quicumque studuerunt mandare litteris, quæ Deus in terris gloriosè gessit, & mirabilia magna, quæ fecit, vnde admirabile est nomen eius in vniuersa terra; & quanta prouidentia res humanas administrauerit, animas saluas fecerit, & peccatores *Psal. 8.* præsentibus erudierit flagellis, vel internis, atque externis cruciatibus perterrefecerit; & quomodo reddat mercedem laboris sanctis suis, & deducat *Apoc. 11.* illos in via mirabili, & sit illis in velamento diei, & in luce stellarum nocte. *Sap. 10.* Et quomodo sit adiutor fortis, & domus refugij sperantibus in illum, & in *Psal. 70.* paucis vexatos, in multis bene disponat, & tanquam aurum in fornace probet illos; & mercedem iustitiæ constituat, & qua ratione permittat tenebras aliquando operire faciem abyssi, easdemq. postmodum fulgore luminis

sui discutiat, ac dispergat, cum impiorum iniquitates completæ sunt.

Nulla enim vnquam fuit ætas, in qua sæculorum conditor, & rerum opifex Deus, ad magnos aliquos effectus producendos, & vt homines ad sui nominis timorem perduceret, non fuerit multa, eaq. mirabilia operatus. Licet enim cuncta, quæ facit Deus ordinatis temporum successionibus, si attente inspiciantur, magna admiratione digna videri possint, tamen quia ista assiduitate videndi vilescunt, & vt consueta despiciuntur, reseruauit sibi Deus aliqua, ab ipso supra naturæ ordinem operanda, quæ nouo, & mirabili modo in esse producta, & hominibus inopinate proposita, possent eorum corda trahere ad honorandum, & timendum illum, qui fecit omnia.

Aug. tract. 34. in Io.

Propterea etiã nonnulli Authores susceperunt laudãdos viros gloriosos, & eorum vitas summis virtutibus refertas scripserunt, quas in criptis, in speluncis, in syluis, inter abrupta montium propter Dei timorem, vel inter hominum multitudines, intra vrbes, intra priuatas domos, intra cœnobia, excelso animo, mirabili exemplo duxerunt, illasq. populis spectandas tradiderunt; ante oculos omnium proponentes, quæcunque magni viri intra Dei populum prudenter egissent, aut fortiter passi fuissent, aut sapienter docuissent.

Vel historijs prosecuti sunt Ecclesiæ Dei agitationes, & quanta ab Imperatoribus passa est, & a Regibus, Tyrannis Principibus, qui contra eam fremuerunt, & astiterunt, & conuenerunt in vnum, & totis viribus eam expugnare, ac ad nihilum redigere inaniter conati sunt; & quomodo eam Deus per medios fluctus deduxerit, & quantam, & quàm admirabilem fortitudinem inter vincula, inter vulnera, inter cruciatus, & membrorum laniationes, ossium contritiones, gladiorum aciem, ignis adustiones, belluarum furorem, vngularum, laminarum torturas, equuleorum quæstiones, interq. sexcenta, eaq. exquisitissima tormenta præsetulerit.

Vix enim fieri potest, vt hæc legentes, non recipiant intus semina virtutum, simulq. concipiant desideria perfectioris vitæ, animentur ad fugienda noxia, peccata odio habenda, ad iniquitatem denique detestandã, & statuant in corde suo recedere a malo, & sequi probitatem, ambulare per vias rectas, & placere Deo.

Vsus namque, & experientia ipsa, vsque adhuc satis docuit, quod cum memorabilia facinora, & operationes magnarum virtutum, & quæcunque in mundo isto miraculis, & prodigijs mirabiliter gesta sunt, leguntur, & lecta cogitantur, statim animus pro subiecta materia, vel ad cognoscendam Dei bonitatem, iustitiam, potentiam, & longanimitatem erigitur: vel ad mundi fallaces dolos euitandos instruitur, vel ad ferendas fortiter res aduersas animatur, vel ad despumantis huius maris fluctus declinandos admonetur, modo ad diuitias aureas contemnendas, easq. pauperibus elargiendas, & ad superbos honores sicut lutum calcandos, & ad blandas voluptates superandas impellitur; modo ad contemptum seculi; modo ad orationis studium, modo ad corpus insolens castigandum, nunc ad decertandum pro Christi fide, pro sanctis legibus, pro Christiana republica prouocatur, & ad sui ipsius odium & despectum incitatur.

Et sæpius continget, vt inueteratus peccator, perlecto terribili exemplo ad pœnitentiam flectatur: & timore Dei concussus latro, adulter, blasphemus, ad mutandos detestabiles mores sese conuertat. Exempla enim magis

quàm

quàm verba, quaſi ſtimulo pungunt acrius, prouocāt fortius, hærent diutius.

Magna igitur factum eſt Dei prouidentia, vt huius argumenti hiſtoriæ à multis conſcriberentur, vt ſcilicet ſuccedentibus ſeculis, apud homines perpetuaret memoria mirabilium, quæ fecit ipſe, & timerent filij hominum nomen eius, timendo inciperent eſſe ſapientes, & iuſti, caduca bona contemnerent, cæleſtia concupiſcerent, ſeſeq. ex imis ad ſumma erigerent, à longe ſpectantes æterna, & ex terrenarum rerum domicilijs egredientes, ad id, quod eſt, & quod ſemper eſt, quod & nunquam deficit, incommutabile bonum ſe conuerterent. Quarum quidem rerum ſi ſpectes argumentum, nihil ſublimius, ſi lucrum, nihil vtilius, ſi voluptatem, nihil delectabilius reperiri poteſt. *Pſal. 77.*

Præclarum enim eſt, mentem hiſtoriarum cognitione inſtructam ac refertam habere. Hiſtoria enim (vt à Sapientibus traditum eſt) conglobata quædam ac coaceruata ſapientia eſt, hominumq. multorum mens, in vnum collecta. E contra verò pernicioſa res actarum rerum ignorantia, & per omnem modum noxia mortalibus, & non ſolum communi hominum vitæ tenebras quaſdam offundens, ac veri cognitionem obliterans, ſed priuatas etiā ſingulorum rationes perturbans, faciensq. vt homo earum rerum ignarus, in actionibus obeundis, ſicut cæcus medijs in tenebris, ad lapidem pedem impingat. Non ſolum autem præſentium temporum, ſed poſteritatis res agitur, vt exempla diuinarum virtutum litteris conſignentur, quatenus vnuſquiſque breui compendio, certa ratione, arteq. mirabili diſcere poſſit, & quaſi in ſpeculo videre, quid potiſſimum ſit fugiendum in hoc vitæ curriculo, quid amplectendum inter rerum diſcrimina, & in moribus, quid ſit imitatione dignum. Ita vt in rebus humanis nihil ita feliciter agatur, quàm cum aliorum facinora narrationibus præmonſtrantur, vt homines à caducis, & fluxis rebus, ad permanentia conuertantur, videntes per ſpeculum, rerum imagines. *Naz. ad Nicob.*

Quicumque enim tradit ſe ad legendum in ſcripturis populorum, quanta viri ſancti paſsi ſunt tormenta, vt fidem tuerentur, vt palmas immarceſcibiles, & coronas incorruptas poſsiderent, ſtatim legentis mens concipit ſemina ſanctarum cogitationum.

Exempla enim, & memorabilia facinora magnorum virorum, litteris mādata cum leguntur, ſtatim per hæc efficitur melior legentis animus, & eleuatur ad Dei in benefaciendo largitatem cognoſcendam, ipſiusq. in tolerando longanimitatem, in operando potentiam, & in puniendo iuſtitiam. Modo autem ad fortia toleranda, & ad decertandum pro Chriſti fide vſque ad ſanguinem, & ad ſuſtinenda atrociſsima tormenta, præ magnitudine amoris, & ad martyrium ipſum ſubeundum animatur; modo ad vendendum quæ poſsidet, & danda pauperibus allicitur, modo ad corpus petulans caſtigandum, & ad ſui ipſius deſpectum excitatur; modo ad orationis, ſeu meditationis ſtudium, & ad diuinas res contemplandas attollitur.

Et negligens, & remiſſus in agendo, tepore relicto, feruorem induit, & præcingit ſe ad opus, quod per auditum doctrinæ, & per rationum argumenta facere neglexit.

Præterea narratio & commemoratio earum rerum, quæ multo retro ſeculis contigerunt, operatur, vt in corde illius, qui illas actas eſſe ignora-

bat,neque in mundo tale quid aut viderat,aut audiuerat,iterum res illæ quodammodo renaſcantur, iterum in paruo cordis mundo repræſententur,& appareant, annoſaq. vetuſtas renouetur, quaſi arbor poſt hyemis inclementiam iterum flores reproducens ; quaſi comica repræſentatio , quæ in ſcena ſæpius eandem facti ſpeciem oculis ſpectatorum obijciat ; quaſi numiſma vetus , aut aurea ſtatua , vel marmorea columna , quæ per multa ſecula ſub ruinis latitarit , induſtria alicuius inuenta , denuo ſub aſpectu, ad hominum voluptatem reuertatur.

Quæ quidem omnia facere comperta hominibus, & proponere rurſus ante legentium oculos, & renouare illa, eſt quodammodo iterum miracula facere , iterum illuminare cæcos , iterum mortuos ſuſcitare , iterumq. virtutes operari,& honeſtas illas actiones iterum agere:quæ oĩa cum neſcirentur eſſe mundo facta, fiunt ante legentis , & audientis oculos conſpicua , ita vt theſaurus abſconditus pecuniarum antiquarum , qui prius latebat ſub terris, & nulli vtilis erat , eruendo illum ex latebris , manibus tangendus proponatur, ipſosq. inuentores , & quotquot ex illo participes facti ſunt , faciat locupletiores . Quæ enim vtilitas in theſauro abſcondito ? & quæ lucra capiuntur ex illo ?

Plurimæ autem res magnæ,olim geſtæ,multitudine ſeculorum decurrentiũ penè obruuntur, & quodammodo in locis , vbi deſcriptæ ſunt , iacent ingloriæ, obſcuræ , & paucis compertæ , & in populorum manus raro, aut nunquam perueniunt ; & quoniam id, quod cum laude factum eſt,ſcire ipſis non contingit , magnam faciunt ſapientiæ iacturam . & per immemorabile tempus tranſactæ , & dierum diuturnitatem paſſæ , æque redduntur , ac ſi nunquam factæ eſſent, aut incertæ fiunt, & incompertæ, annorum vaſtitate obliteratæ . Huiuſmodi enim enarrationes nouæ , ſunt antiquarum rerum imagines, & quaſi ipſamet res , quæ facta eſt .

Narrantur ſingillatim pretioſiſſima lucra ſcientiæ & ſapientiæ , quæ contingunt illis, qui in ſciendis mirabilibus , quæ fecit Deus, aut quæ ab hominibus geſta ſunt,operam præſtant .

AD hæc in lectione laudabilium actionum , & ſanctarum operationum , quæ ab illis emanarunt, in quibus perfecta iuſtitia eſt, cognitio ſuimet ipſius certius acquiritur , & humilitas in corde profundius roboratur . Sicut enim cum pauper homo opulenti viri domum omnibus rebus inſtructam ingreditur, cernitq. oculis pretioſam ſupellectilem, vaſa aurea , & argentea , veſtes ſericas, arcas opibus refertas,lectulos molliter ſtratos, cellas vinarias vino plenas , & horrea frumentis onuſta , tunc melius intelligit paupertatem ſuam, quàm cum domi ſuæ deliteſcebat : ſic , cum quis ſcrutatur magnorum virorum virtutes , & vitam honoribus auctam , clariſſimorumq. geſtorum magnitudine, & multitudine decoratam, tunc in ſe ipſum reuertitur , & cognoſcit parum, & prope nihil eſſe id quod ipſe geſſit, ad comparationem eorum, quæ ab illis magnis geſta ſunt , & tunc magis ad virtutem accenditur , & animatur .

Solebant veteres apud Gentiles , vt viros ad magna præclara gerenda accende-

cenderent, in medio foro erigere ſtatuas eorum, qui aliquid præclarum pro Republica, aut in bello, aut in pace geſsiſſent, vt quicumque pertranſirent, & viderent, admirarentur, & ad æmulationem prouocarentur.

Præterea nulla maior pernicies ingreditur in cor hominis, & nihil magis facit titubare greſſus noſtros, & deducere vſque ad ſcandalum, quàm cum videmus aliquando impios ſuperexaltatos, & peccatoribus proſpera cuncta ſuccedere. Sed ab hoc ſcandalo liberamur, cum legimus finem, & nouiſsima eorum, & quomodo Deus expectans conuerſionem ipſorum, tandem eos deleuerit de terra viuentium, & pœnas non ſubtraxit, ſed diſtulit; ibiq. ex facti narratione perſpicimus, quomodo Deus ſtatuto ab ipſo tempore ſuper capita eorum coronam ignominiæ poſuerit, brachia eorum confregerit; proſperantes in via mala, & facientes iniuſtitiam exterminauerit, & impium ſuperexaltatum, peccatoremq. glorioſum in ſterquiliniũ deiecerit, & vexantes viros iuſtos, ſtridentesq. ſuper eos dentibus in perditionem adduxerit; & quomodo mox vt honorificati ſunt, ſicut fumum, fecerit eos deficere, ſemen eorum de terra deleuerit, & ex manibus potentium, impiorumq. Regum, & Tyrannorum iuſtos viros eripuerit, & eruerit à poteſtate peccantium, & ſaluos fecerit illos: & inuadentes aliena bona, Eccleſiarumq. iura vſurpãtes, aſſumentes vetitas poteſtates compreſſerit, & cum furore percuſſerit illos, vulneratos abiecerit, & ad interitum deduxerit. Vt ſic appareat, res mortalium caſu non gubernari; & diſcamus die, qua non credunt, Deum non auferre, ſed reſeruare impijs pœnas, tarditatemq. ſupplicij grauitate compenſare. Pſal. 72. Pſal. 36.

Sed cum omnes homines, natura ſcire deſiderent, omnesq. bona appetant, cumque ſcientiæ ſint addiſcedæ, non vt ſciamus tantũ, ſed, vt per eas boni efficiamur, certè per exempla propoſita, id fælicius conſequimur, quàm per doctrinas & rationes. Architectus habet pulchrum exemplar in mente, & facit pulchrum palatium in opere: habes recte facti exemplum, & eo inſpecto, facis rectam actionem. Excitant enim exempla ad æmulationem, prouocant ad imitationem, & ad præclarum virtutis ſtudium vrgent.

Inſuper re propoſita, & ſubſequentibus ſignis & prodigijs confirmata fidei inuiſibilis veritas omnium oculis fulget, ſicut albæ margaritæ, & purpurea coralla, quæ ſub marinis vndis latitabant, a piſcatore inuenta, & ab artifice in proſpectum poſita, lucidius ſplendent, & poſtea multorum colla, manus exornant, & delectant obtutus.

Nec prætermittendum eſt ad hoc ipſum comprobandum, quod legum ciuilium lectores per exempla factorum, quæ contingebant, doctrinas iuris ciuilis tradiderunt. Quamquam enim per regulas iuris, iuſti & iniuſti ſcientia aliquo modo haberi poſſit, tamen certius, & dilucidius per facti ſpeciem, & caſuum contingentiũ figurationem, haberi poteſt, vt experientia docet. Hinc eſt, vt nullus ex veteribus, & ſapientiſſimis Iuriſconſultis aliter, quã per contingentis caſus enarrationem Iuris notitiam docere voluerit. Phantaſmata enim ſpeculantes, diſcendi cupidi, cum delectatione & facilitate diſcunt, quod cupiunt. Quam docendi rationem ſacri quoque Canones imitari dedignati non ſunt, vt, quæ ad diſcendum commoda ſit, & ad retinendum memoria non laborioſa, & optimo & eleganti exemplo quiſpiam per alienum factum in medio propoſitum, quid in facto ſuo decernendũ ſit, non ambigat.

2.Reg. 12. Vera autem eſſe, quæ dicta ſunt, patet ex ijs, quæ facta ſunt; quoniam
2.Reg. 14. Nathan, Propheta Domini, Dauid Regem, alias ſapientiſſimum, poſt commiſſum adulterium, & patratum homicidium, conficto exemplo, ad cognoſcendam peccati admiſſi turpitudinem, & magnitudinem, & ad deteſtandum improbum facinus impulit. Inſuper ad parcendum filio ſuo Abſalon, eundem Regem Ioab dux exercitus, ſimili arte perduxit.

Præterea Chriſtus Dominus noſter, qui Dei ſapientia eſt, qui nouit corda hominum, & qua ratione facilius afficiuntur, ſæpe locutus eſt in parabolis, quæ nil aliud ſunt, quàm quædam exempla ficta, ex quibus quis cognoſcit quid faciendum, quid fugiendum ſit. Sed & exempla vera propoſuit, Laza-
Luc. 16. ri ſcilicet, mendicam vitam agentis, & diuitis opulenti; & illorum qui in Siloe turris ruina oppreſsi ſunt. In quorum exemplorum lectione quot corda palpitauerunt? quot vultus pallidi facti ſunt? quot vel duriſsima corda vſque ad pœnitentiam fracta ſunt?

Volens autem diſcipulos ſuos docere, vt corde humiles eſſent, prouoca-
Matt. 18. uit eos exemplo paruuli, deinde per exemplum in parabola propoſitum, eius
Luc. 14. ſcilicet qui diſcubuit vltimo loco. Nec ſatis ipſi fuit hoc verbis, & alienis exemplis docuiſſe, ſed proprio ſui ipſius firmauit exemplo, cum ante ipſos
Io. 13. proſtratus altiſſimus Dominus, accepto linteo, diſcipulorum pedes lauit ſtupente cælo, vt nullum ſubterfugium cor ſuperbum haberet, quin ſeſe humiliter deijceret, videns Dominum ante ſeruulos procumbentem, & dicentem: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ipſe feci, ita & vos faciatis. Sciebat enim bonus Dominus facilius fore, vt ſui diſcipuli, ceteriq. omnes per exemplum humilitatis ſuæ, ſpiritum humilitatis addiſcerent, quàm ſi rationibus dumtaxat eos humiles eſſe debere, oſtendiſſet. Sed & exemplo crucis ſuæ magis docuit ſectandam humilitatem, ac patientiam, quàm ſi
Io. 12. omnes Cathedræ, omnes ſcholæ, quotquot in orbe vnquam fuerint, hoc docere ſtuduiſſent.

Adeo autem hoc verum eſt, vt non ſolum repræſentationes earum rerum, quæ vere factæ ſunt, & certiſſime contigerunt, doceant, moueantq. mentes, delectent & corda, ſed etiam narrationes, quæ fictæ ab Authoribus ſunt, & fictas eſſe non ignoramus, animos afficiant, vt ſicut antiquorum fabulæ, vel noſtro ſeculo Romantiorſi (quos vocant) figmenta, conficta narrantes bella, & arma, milites ſtrenuos, & pugnas audaces, & bellatores fortiſſimos, Gigantes magnos, monſtra ingentia, & huius generis adinuentiones, quæ tanta auiditate à populis leguntur, vt ab eis diuelli non pſſint: tanta eſt vis phantaſmatis & ſimulachri, quod imaginationi obijcitur.

Et in illarum rerum lectione, tanta dulcedine capiuntur, vt eas memoriæ cõmendent, & tenaciter retineant, & carmina, quibus explicata ſunt, vbique cantando recitent. Quod quidem ideo à nobis dictum eſt, vt appareat, quanta ſit energia, & vis earum rerum, quæ per perſonarum imagines repræſentatur, non autem, vt commendemus huiuſmodi ſtudia, & laude dignos dicamus, qui hæc fabuloſa populis tradiderunt. Nam cum huiuſmodi argumenta, & inuentiones verſentur vt plurimum, circa vetitos mulierum amores, circa pugnas propter ſeculi gloriam, ſuperbiſſime ſuſceptas, & cum ibi huiuſmodi infandi amores laudentur, & extollantur illi, qui corporis viribus, & ſtrictis gladijs, imbecilliores oppreſſerint, & forti manu vno

ictu

ictu plures vulnerauerint, & ad necem deduxerint, eo intuitu vt fortes existimarentur, & gloriam ex facinore acquirerent, fit plerumque, vt huiusmodi nugarum lectores, numquam ab earum lectione recedant sine maxima morum corruptione, cum certa castitatis, & puritatis iactura, & humilitatis, & moderationis animi detrimento, & bonæ mentis pernicie, quamquam sciant ea esse fabulosa, & otiosorum hominum commenta, & nihil veritatis continere.

Hoc autem tam graue, & lachrimabile damnum afferunt, proprerea quod nefandorum amorum concupiscentias per exempla, quamquam ficta, recitant; amat enim phantasia phantasmata, & imaginatio nostra incredibiliter delectatur in imaginum spectris: sed cum imago habet coniunctam turpitudinem, fit, vt sicut captus suauitate vini, vbi venenum positum fuit, bibendo, mortem cum delectatione suscipit: sic qui exemplum elegantis casus legit, vbi turpitudo est, & inhonestæ actiones, delectatione victus percipit non aduertens vim mentis obrui, & lethali veneno animam suam perfundi.

Quod malum, quo communius & vniuersalius diebus nostris contingit ex tot libris in hoc argumentum conscriptis, qui in manibus penè omnium reperiuntur, satis est lachrimabile, & nulla ratione illi obsisti potest, nisi ex aduerso, exempla laudabiles actiones continentiæ, vera, & præclara gesta, ex quibus virtus ipsa hauritur, & ratio bene viuendi desumitur, lectorum oculis obijciantur.

Hoc præsertim malum, quod totum pene orbem confecit, à comicarum fictionum recitatione incrementum suscepit, vbi delectabiles casus facti alicuius, vbi vt plurimum, detestabiles amores exprimuntur, repræsentantur, hominum, qui in vanitate ducunt dies suos, oblectamenta: nos autem videmus, cum Comediæ, & Tragediæ in vrbibus recitantur, vniuersum ferè populum ad eas audiendas confluere. *Aug. cōfes. 6. cap. 8.*

Ceterum vetustissimi Poetarum, dum multa fingunt, dum adinuentiones excogitant, dum diuina, humanaq. fabulis commiscent, dū Deos Deorumq. soboles confingunt, dum eorum amores, turpissimasq. concupiscentias, iras, & odia carminibus exprimunt, vno ictu, duabus lethalibus plagis mundum trucidarunt, corruptione scilicet morum, & falsa religione.

Hinc factum est, vt Homerus, Poetarum princeps, dum multiformia numina, & Deitates excogitat, dum profert Deorum numina, & commemorat gesta eorum, & carminibus suis ficta facta Deorum illorum exprimit, totam primum Græciam, deinceps Italiam vniuersam, tandem totum pene orbem contaminauit, infandum Deorum fictorum cultum vbique disseminans. Posteritas enim elegantium narrationum specie decepta, vera esse credidit, quæ Authores Ethnici fabulosa confinxere.

Neque solum Homerus, sed & alij Poetarum, tàm apud Græcos, quàm apud Latinos, multa diuersis carminibus, & eleganti artificio contexta fabulati sunt, quæ omnia commenticia sunt, & fictionibus plena, ad oblectandū tantūmodo lectorem excogitata, quæ quamquā à principio vera nō esse, quæ dicebantur ab omnibus, præsertim sapientibus dignoscerentur, tum postea succedentibus sæculis speciem veritatis obtinuerunt, & tamquam verè facta fuissent, per omnium ora volitarunt. Tantumq. potuit narratio facti, &

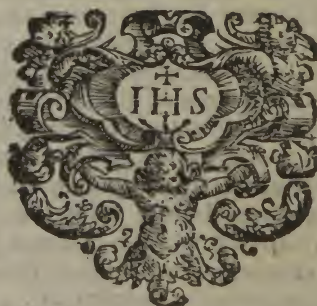
pul-

pulchritudo elegantis narrationis, vt pleriq. intra conſcientiam veri fidem prementes, maluerint pro vero celebrare, quod pectoribus humanis dulcedo fingentis infuderat.

Magisq. valuerunt ad inducendos animos ad credulitatem, multiplicium Deorum fictæ, & prorſus fabuloſæ Poetarum commentationes, commentitia geſta recenſentes, quàm tot ſapientum rationes, & argumenta ad perſuadendum, quod vnus Deus, & vnus Princeps eſſet, qui mundum regeret. Plebes enim falſarum narrationum adinuentionibus delectatæ, mentes ſuas captiuas in fabulis reliquerunt.

Quod ea ratione pluribus à nobis dictum eſt, vt ſciatur, quod ſi tantum poteſt ficta narratio in legentium animis, quantum poſſint veriſſimorum factorum veræ narrationes, & quæ lucra morum, & incrementa virtutum, per eas contingerent?

Si enim ſcirentur, quæ retroactis ſeculis in orbe Chriſtiano acta ſunt, Deo noſtro diſponente, vt homines ad fidei agnitionem perduceret, faceretq. ſibi populum acceptabilem, bonorum operum ſectatorem, & cæleſtium diuitiarum cupidum, nullus prorſus eſſet, qui cor ſuum non haberet magnitudine ſpei erectum vſque ad cælum, paratum ad ſuſtinenda omnia aduerſa pro Chriſti nomine, mẽtemq. ſuam tam claro fidei lumine perfuſam, vt quæ credenda proponuntur, ita firmiter crederet, vt iam non credere, ſed videre, neque ambulare per fidem, ſed per ſpeciem, & rerum euidentiam ſibi videretur. Teſtimonia enim Dei credibilia facta ſunt nimis, vt nihil amplius quærendum ſit, quam vt celeri curſu accedamus ad eum, qui eſt glorioſus, & benedictus in ſecula.

SELL-

SELECTAE HISTORIAE, ET ENARRATIONES MEMORABILES RERVM IN ECCLESIA DEI GESTARVM.

PER AVGVSTINVM MANNVM de Canthiano Congregat. Oratorij de Vrbe, Presbyterum digestæ.

DESCRIBITVR TOTIVS ORBIS CALAMItosa corruptio, & inextricabilis cæcitas mortalium hominum circa Creatorem suum. Cap. I.

CECIDERAT vsque ab initio humanum genus, & peccatum, & mors (pernicies mortalium) grassabantur vbique, & peccatorũ procellis agitatus homo, huc, atque illuc miserè iactabatur, magisq. de die in diem in deteriora ruentibus hominibus eò mundus miseriarũ deuenerat, vt proprijs sepultus ruinis, & in sterquilinio peccatorũ suorũ prouolutus, raderet testis calamitatis suæ, saniem insaniarum suarum. Et luxu perditus, perstansq. in vanitatibus suis ita ruebat in moribus, vt occasum sui, corruptione pessima testaretur, & crebrescentibus quotidie malis propinquaret ad supremum interitum. Et quamquam veris premeretur calamitatibus, & vlceribus fatigatus, proprio cruentaretur sanguine, infandis tamen deceptus cupiditatibus vulnera propria lingebat, & diligebat. Præterea inextricabiles tenebræ obcœcati intellectus, operiebant penè vniuersam faciẽ terræ. Sibi enim, & eorum arbitrio derelicti mortales, Primo quidem Deũ suum viuum & verum, omnium bonorum fontem, cæli & terræ conditorem dereliquerunt: deinde vero abominanda Idola, manibus eorum fabrefacta, sibi constituerunt, adorabantq. ea tamquam Deos immortales, tribuentes illis primos, & diuinos honores, adolentes eis incensa, construentes templa, & sacrificia offerentes, ita vt nulla esset natio, nullus in toto orbe populus, qui peculiares sibi Deos non constituisset. Eoq. luxuriatæ fuerant superstitiosæ Gentes, vt prætextu pietatis, præter illos Deos, qui passim ab omnibus colebãtur, Iouem, scilicet Saturnum, Mercurium, Iunonem, Apollinem,

linem, Neptunum, Martem, Venerem, & huiusmodi dæmonia, fecerunt ſibi alios innumerabiles Deos, vt nullus eſſet fluuius, nullus fons, nullus hortus, non campi, non ſiluæ, non prata, non lares, qui proprium Deum non haberent. Roma etiam, quæ totius orbis habebat imperium, omni gentium ſeruiebat erroribus, & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe Religionem, quia nullam reſpuebat falſitatem. Dæmones autem, ſpirituales nequitiæ, moderatores tenebrarum harum, mira arte hominibus illudentes, venerationē illam, quam in cælis habere non potuerunt, in terris ſibi temere vſurpabāt. Tota Africa, vniuerſa Europa, atque Aſia, hac caligine premebatur, excepta Palæſtina, quam incolebant Iudæi, notus enim in Iudæa tantum erat Deus, ibiq. ſolum nomen eius inuocabatur. Erat tamen & in Iudæa, tanta morum corruptio, diuinorumq. præceptorum præuaricatio, & in ſacris ſuperſtitio, vt nulla maior eſſe poſſet, & cum Deum cognoſcerent, non ſicut Deum glorificabāt. Quapropter tradiderat illos Deus in paſſiones cupiditatum, & deceptiones ſenſus, & inſipiens cor eorum obſcuratum erat, & euanuerant in cogitationibus ſuis, & dicentes ſe legem Dei habere, vita gentium viuere conuicti ſunt, Dei gloriam in propriam commutantes. Omnes quippe ſtudebant auaritiæ, appetebant primatus, & primos accubitus, facti Dei oſores, pleni inuidia, homicidio, contumelioſi, ſuperbi, inuentores calumniarum, repleti omni malitia, abſque ſedere & miſericordia. Et circa eorum religionem irrepſerant deteſtabiles hæreſes, imo plerique illorum relicto Deo ſuo, abnegata eius diuinitate, & numine, ad ſimulachra gentium colenda ſe tradiderant, & Idola earum adorabant, illiſq. infandum dictu, filios proprios, & filias ſacrificabant. Quod ideo commemorare neceſſe fuit, vt cognito, quàm abalienatus à veritate mundus eſſet, & quanta eſſet veri Dei, qui illas condiderat, apud gentes ignorantia, errorum caligo, & vaſtitas tenebrarum inde clarius innoteſcat, à quibus abyſſis, & cauernoſis profundis, & inextricabilibus malis, ac tenebris, Ieſu Chriſti gratia, mortales homines eripuerit & ſaluos fecerit. Quamobrem non erit præter propoſitum argumentum, aliqua huius ignorantiæ exempla, & teſtimonia in medium adducere.

Quod neceſſaria ſit commemoratio ſuperſtitionem, & errorum circa diuinitatem, in quibus olim gentes verſabantur, vt cognoſcatur immenſitas gratiæ Ieſu Chriſti. Cap. 2.

OPeræpretium igitur eſt, vt videamus, & enarremus ſingillatim, quantum ſatis eſt, gentilium hominum religionem exſecrabilem, & poteſtatem tyrannidis, quam conſequutæ fuerunt multæ tenebræ, & portentoſi errores circa diuinitatem, in quibus ægri mortales verſabantur, quamquam abalienati erant à veritate ſummi Dei Creatoris eorum. Vix enim credi poteſt, quanta fuerit denſitas tenebrarum illarum, & ignorantia ſummi boni, fœditas & colluuies peſtilentiſſima, & exſecranda myſteriorum, quæ circa ſacra, apud illos per tot ſecula, per tanta mundi ſpatia inualuerat: Ita vt pudeat ſcribere, quæ ipſi facere non erubeſcebant. Hoc enim nequiſſimi Dœmones, & rectores tenebrarum illarum conati ſunt perficere, & abeun-

abeuntibus hominibus in insanias errorum suorum, perfecerunt, vt primum homines à cognitione Dei sui reuocarent, deinde vero inducerent illos malis artibus ad præstandos diuinos honores ijs, qui non erant Dij, sed immunda Dæmonia; atque hoc modo obcæcatos, pertraherent ad turpitudinem morum, ad stupra, ad adulteria, ad incestus, ad sacrilegia, ad superstitiosos errores, & flagitia abominanda. Recitatione etiam harum abominationum fiet exploratissimum apud omnes, quanta fuerit Domini Nostri Iesu Christi gratia, quantæq. molis fuerit, & cuius virtutis extiterit, abominandam orbis terrarum faciem nefandis maculis conspurcatam, expiare, & fæculentos Gentilitatis errores, temporum vetustate obduratos à mundo propellere, & inueteratas tenebras profligare, veternosi colubri nequissimum caput conterere, Principem huius mundi superbissime dominantem eijcere, & tandé trāsferre humanum genus in admirabile lumen: Et pacem, & iustitiam, & veritatem à mundo exulantem, & à cordium sedibus eliminatam, ad humana pectora lōgo quasi postliminio reducere, & regnum Dei constituere, & regium populum acquirere, & Christianam condere gentem. Hinc etiam apparebit Christianæ fidei pura, & veneranda veritas, inuincibilis eius virtus, mundicies, & sanctitudo, quæ omnem respuit falsitatem, & portenta errorum disrumpit, & vectes ferreos perfidiæ confringit, nullamq. admittit labem, nullam tolerat maculam, sed in claritate cælestis luminis obambulat, & pro veritate, & iustitia certat vsque ad mortem, & ponit inimicos luminis sui scabellum pedum suorum.

Proferamus autem vetustum testimonium supradictæ detestabilis corruptionis, & impietatis, & primum ex Scripturis sanctis, in quibus apud Danielem Prophetam, qui fuit captiuus in Babylone, tale exemplum commemoratur. Cœperunt enim Gentes ab antiquis temporibus abire post idola, relictoq. Deo vero constituere sibi Deos infandos, & monstro similes, sub tēpore quo venit Filius Dei in mundum, falsus, & detestabilis Idolorum cultus omnes superauit ætates.

De abominando Idolo, nomine Bel, quod Babylonij duodecim artabas similæ, & oues quadraginta comedere, & sex vini amphoras bibere singulis quibusq. diebus credebant, cui diuinus cultus à Rege, ceterisq. omnibus præstabatur. Cap. 3.

ERat Daniel conuiua Regis, & honoratus super omnes amicos eius. Erat quoque Idolum apud Babylonios, nomine Bel, & impendebantur in eo per dies singulos similæ artabæ duodecim, & oues quadraginta, viniq. amphoræ sex. Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eū: porrò Daniel adorabat Deum suum. Dixitq. ei Rex: Quare non adoras Bel? Qui respondens ait ei: quia non colo idola manufacta, sed viuentem Deum, qui creauit cælum & terram, & habet potestatem omnis carnis. Et dixit Rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel viuens Deus? An non vides, quanta comedat, & bibat quotidie? Et ait Daniel arridens: Ne erres Rex: iste enim intrinsecus luteus est, forinsecus æreus, neque comedit aliquando. Et iratus Rex, vocauit Sacerdotes eius, & ait eis; Nisi dixeritis mihi, quis est, qui comedat impensas has, moriemini. Si autem ostenderitis, quo-

Dan. c. 14.

niam

niam Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blaſphemauit in Bel. Et dixit Daniel Regi: Fiat iuxta verbum tuum. Erant autem Sacerdotes Bel Septuaginta, exceptis vxoribus, & paruulis, & filijs. Et venit Rex cum Daniele in templum Belis. Et dixerunt Sacerdotes Bel; Ecce nos egredimur foras, & tu Rex pone eſcas, & vinum miſce, & claude oſtium, & ſigna annulo tuo: & cum ingreſſus fueris mane, niſi inueneris omnia comeſta à Bel, morte moriemur, vel Daniel, qui mentitus eſt aduerſum nos. Contemnebant autem, quia fecerant ſub menſa abſconditum introitum, & per illum ingrediebantur ſemper, & deuorabant ea. Factum eſt igitur, poſtquam ingreſſi ſunt illi, Rex poſuit cibos ante Bel: præcepit Daniel pueris ſuis, & attulerunt cinerem. Et cribrauit per totum templum coram Rege, & egreſſi clauſerunt oſtium, & ſignantes anulo Regis abierunt. Sacerdotes autem ingreſſi ſunt nocte iuxta conſuetudinem ſuam, & vxores, & filij eorum, & comederunt omnia, & biberunt. Surrexit autem Rex primo diluculo, & Daniel cum eo. Et ait Rex? ſaluanè ſunt ſignacula Daniel? qui reſpondit: Salua, Rex. Statimq. cum aperuiſſet oſtium intuitus Rex menſam, exclamauit voce magna: Magnus es Bel, & non eſt apud te dolus quiſquam. Et riſit Daniel, & tenuit Daniel Regem, ne ingrederetur intro, & dixit: Ecce pauimentum, animaduerte, cuius veſtigia ſint hæc. Et dixit Rex: Video veſtigia virorum, & mulierum, & infantium. Et iratus eſt Rex. Tunc apprehendit Sacerdotes, & vxores, & filios eorum, & oſtenderunt ei abſcondita oſtiola, per quæ ingrediebãtur, & conſumebant, quæ erant ſuper menſam. Occidit ergo illos Rex, & tradidit Bel in poteſtatem Danielis, qui ſubuertit eum, & templum eius. Et erat Draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonij. Et dixit Rex Danieli. Ecce nunc non potes dicere, quia iſte non ſit Deũs viuens: Adora ergo eum. Dixitq. Daniel: Dominum meum Deum adoro, quia ipſe eſt Deus viuens: iſte autem non eſt Deus viuens. Tu autem Rex da mihi poteſtatem, & interficiam Draconem abſque gladio, & fuſte. Et ait Rex: Do tibi. Tulit ergo Daniel picem, & adipem & pilos, coxit pariter, fecitq. maſſas, & dedit in os Draconis, & diruptus eſt Draco. Et dixit: Ecce, quem colebatis. Quod cum audiſſent Babylonij, indignati ſunt vehementer, & congregati aduerſus Regem dixerunt. Iudæus factus eſt Rex: Bel deſtruxit, Draconem interfecit; ſacerdotes occidit. Et dixerunt, cum veniſſent ad Regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domum tuam. Vidit ergo Rex, quod irruerent in eum vehementer, & neceſſitate compulſus tradidit eis Danielem, qui miſerunt eum in lacũ leonum, & erat ibi diebus ſex. Porrò in lacu erant leones ſeptem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oues, & tunc non data ſunt eis, vt deuorarent Danielem. Erat autem Abacuc Propheta in Iudæa, & ipſe coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo, & ibat in campum, vt ferret meſſoribus. Dixitq. Angelus Domini ad Abacuc; fer prandium, quod habes in Babylonem Danieli, qui eſt in lacu leonum. Et dixit Abacuc: Domine Babylonem non vidi, & lacum neſcio. Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, & portauit eum capillo capitis ſui, poſuitq. eum in Babylone ſupra lacum in impetu ſpiritus ſui. Et clamauit Abacuc, dicens: Daniel, ſerue Dei, tolle prandium, quod miſit tibi Deus. Et ait Daniel, Recordatus es mei Deus, & non dereliquiſti diligentes te. Surgenſq. Daniel

comedit

comedit: Porro Angelus Domini restituit Abacuc confestim in loco suo. Venit ergo Rex die septimo, vt lugeret Danielem, & venit ad lacum, & introspexit: & ecce Daniel sedens in medio Leonum. Et exclamauit voce magna Rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu Leonum. Porrò illos, qui perditionis eius causa fuerant, intromisit in lacum, & deuorati sunt in momento coram eo. Tunc Rex ait: Paueant omnes habitantes in vniuersa terra Deum Danielis, quia ipse est Saluator, faciens signa, & mirabilia in terra, qui liberauit Danielem de lacu Leonum.

De Serpente Epidauro, Romam aduecto, cui Romani diuinos honores præstiterunt. Cap. 4.

Sed non solum Babylonios, apud quos tunc temporis Regnum erat florentissimum, & excultum in omnem sapientiam, obtinuerat Dæmon callidissimus, vt sub serpente nocentissimo animali, & visu horrendo, & homini infestissimo pro Deo coleretur, sed etiam hoc ipsum apud Romanos viros, alioquin sapientissimos, & fortitudine bellica, & prudentia in Republica administranda præstantissimos obtinere potuit; qui cum per triennijs pestilentia afflicti fuissent, vt mortali morbo remedium inuenirent, miserunt legatos Epidaurum, & inde serpentem Aesculapij magna religione deuectum Romã, diuinis honoribus affecerunt. Quam historiam his verbis enarrat Valerius Maximus.

Sed vt certorum quoque Deorum propensum huic Vrbi numen exsequamur, triennio continuo vexata pestilentia ciuitas nostra, cum finem tanti, tàm diuturni mali, neque diuina misericordia, neque humano auxilio imponi videret, cura sacerdotum, inspectis Sybillinis libris, animaduertit, non aliter pristinam recuperari salubritatem posse, quàm si ab Epidauro Aesculapius esset accersitus. Itaque, eo legatis missis, vnicam fatalis remedij opem auctoritate sua (quæ iam in terris erat amplissima) impetraturam se credidit: neque eam opinio decepit, pari namque studio petitum, ac promissũ est præsidium: è vestigioq. Epidaurij, Romanorum legatos in templum Aesculapij (quod ab eorum vrbe quinque millibus passuum distat) perductos, vt quicquid inde salubre patriæ laturos se existimassent, pro suo iure sumerent, benignissime inuitauerunt. Quorum tàm promptam indulgentiam, numen ipsius Dei subsecutum, verba mortalium cælesti obsequio cõprobauit. Si quidem is anguis, quem Epidaurij raro, sed nunquam sine magno ipsorum bono, visum, in modum Aesculapij venerati fuerunt, per Vrbis celeberrimas partes, mitibus oculis, & leni tractu, labi cæpit, triduoq. inter religiosam omnium admirationem conspectus, haud dubiam præ se appetitæ clarioris sedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit; pauentibusq. insitato spectaculo nautis, eo conscendit, vbi Q. Ogulini legati tabernaculum erat, inque multiplicem orbem per summam quietem est conuolutus. Tum legati perinde atque exoptatæ rei compotes, expleta gratiarum actione, cultuq. anguis à peritis excepto, læti inde soluerunt, ac prosperam emensi nauigationem, postquam Antium appulerunt, anguis, qui vbique in nauigio remanserat, prolapsus in vestibulo ædis Aesculapij, myrto frequentibus ramis diffusæ, supereminentem excelsæ altitudinis palmã *Val. Max. lib. 1. c. 8.*

cir-

circumdedit, perq. tres dies positis, quibus vesci solebat, non sine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antiensis templi hospitio vsus, Vrbi se nostræ aduehendum restituit, atque in ripam Tyberis egressis legatis, in Insulam, vbi templum dicatum est, transnauit: aduentuq. suo tempestatem, cui remedio quæsitus erat, depulit.

Aug li. 11. Gen. ad literam c. 28

Ecce quam exsecrando cultu tenebantur Romani, vt serpentem instar numinis colerent. Diabolus enim memor tentationis primorum parentum, cum illos sub serpentis specie in mortem induxisset, propter rem bene gestã, frequenter postea serpentum ministerio vsus est ad fallendos mortales homines. Hinc tradit Augustinus, serpentes magis moueri carminibus hominum, quàm vllum aliud animal: gaudent enim Dæmones hanc sibi potestatẽ dari, vt ad incantationem hominum, serpentes moueant, vt quolibet modo fallant, quos possunt. Hæc autem permittuntur, ad primi facti memoriam commendandam, quod sit eis quædam cum hoc genere animantium familiaritas. Ferunt Pherecidem Syrum scripsisse, Dæmones è cælo fuisse à Ioue deturbatos, quorum Princeps dictus sit Ophioneus, idest, Serpentinus.

Plin. li. 29. c. 4.

Festus ver. Insula Æsculap.

Serpentem autem supradictum ex Epidauro allatum, sacrosanctum postea fuisse apud Romanos, Plinius testatur, quem suo tempore tradit fuisse superstitem, & sobole mirifica propagatum. Verba eius hæc sunt: Atqui Anguis Aesculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgo pascitur, & in domibus, ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere. Hunc serpentem, quem Plinius Anguem dicit, Festus Draconem appellat, quem non nisi Canis vberibus nutriri solitum tradit. Quem postea extinctum, & vt quidam putant à S. Syluestro, Romani Deo suo carere nolentes, ex ligno, aliaue materia fabricarunt, atque in alio specu pariter posuerunt tamquam viuum atque aspectu terribilem; qui sic mansit vsque ad Honorium Imperatorem. Cum iterum per sanctum monachum impostura detecta, atque penitus demolita, caruere penitus superstitionis alumni auito Deo suo. Rem gestam, quæ suo tempore Romæ accidit, S. Prosper ita narrat.

Enarratio Draconis ficti, qui vt Deus colebatur apud Romanos, à Monacho detecti. Cap. 5.

S. Prosper Aquitan. de prædict. par. 3. c. 38.

APud Vrbem Romam specus quædam fuit, in quo Draco miræ magnitudinis mechanica arte formatus, gladium ore gestans, oculis rutilantibus gemmis metuendus ac terribilis apparebat. Huic annuè deuotæ virgines floribus exornatæ eo modo in sacrificio dabantur, quatenus insciæ munera deferentes, gradum scalæ (quo tota illa Diaboli arte Draco pendebat) contingentes, impetus venientis gladij perimeret, vt sanguinem funderet innocentem. Et hunc quidam Monachus, bene ob meritum cognitus, Stiliconi tunc patricio, eo modo subuertit: bacula manu singulos gradus palpando inspiciens, statim vt illum tangens fraudem diabolicam respexit, eo transgresso descendens, Draconem scidit, misitq. per partes: ostendens & hic, Deos non esse qui manu fiunt.

Sed nunc enarremus, quæ antiqui Scriptores, & Patres de illorum temporum cæcitate, & insania circa falsos Deos tradiderunt.

Enar-

Enarratio Clementis Alexandrini, in qua falsorum Deorum monstruosæ Religiones traduntur, & detestanda Numina à gentibus inuecta, in quibus Diabolus, colente mundo, vt Deus adorabatur. Cap. 6.

PRoponamus autem testimonium Clementis Alexandrini veteris Theologi, qui in oratione adhortatoria ad Gentes, insanum cultum & abominabilem Gentium religionem circa falsos Deos, hæc profert irridendo Gentes ignorantes verum Deum, Principem, & omnium effectorem, & ipsorum principiorum opificem, egena, & infirma, quæ ad vsum hominum, ministeriumq. facta sunt, elementa adorantes.

Tu autem (inquit ille) si Deum verè videre desideras, sis particeps piaculorum, quæ Deo conueniunt, non ramorum lauri, & quorundam sertorum factorum ex lana & purpura, sed iustitia redimitus, & continentiæ folijs contectus, sedulo Christum quæras. Ego, inquit, sum ostium, quod discere oportet ijs, qui voluerint Deum intelligere, vt nobis omnes simul portas cælorum aperiat. Sunt enim rationales rationis, seu verbi portæ, quæ aperiuntur claue fidei. Deum nemo nouit, nisi filius, & cui filius reuelauerit. Bene autem scio, quod, qui clausam portam tunc aperit, reuelat postea ea, quæ sunt intus, & ostendit ea, quæ nec prius poterant cognosci, nisi ab ijs, qui per Christum ambulassent, per quem solum Deus cernitur. Impia ergo adyta ne inuestigetis, nec barathrorum ora præstigijs plena, aut Lebetem Thesprotæum, aut Tripodem Cirrhæum, aut æs Dodonæum. Gerandryon autem arenis desertis honoratum, & quod illic est oraculum, quod cum ipsa quercu emarcuit, anilibus fabulis relinquatis. Silentio quidem certè mādatus est fons Castalius, & alius fons Colophonis, & alia similiter perierunt fluenta diuinatoria, quæ certe fastu plena, sero quidem, tandem tamen conuicta sunt, vt quæ vna cum suis effluxere fabulis. Narra nobis alia quoque diuinationis, vel insanæ potius vanitatis oracula, Clarium, Pithium, Didymæum, Amphiaraum, Apollinem, Amphilochum. Quod si velis & monstrorum inspectores augures, & aruspices, & somniorum coniectores, vna cum eis consecra. Ad Pithium autem adductos simul statue Aleuromantes, & chritomantes, & eos, qui adhuc apud multos sunt in honore, ventriloquos. Iam vero adyta Aegyptiorum & necromantiæ Hetruscorum demandentur tenebris. Sunt hæc vere insana hominum infidelium commenta. Ad harum præstigiarum mercaturæ societatem adducuntur capræ, quæ sunt ad diuinationem exercitatæ, & corui, qui ab hominibus docentur dare responsa. Quid tibi recenseam mysteria? Non propalabo quidem, vt aiunt, olim Alcibiadem, sed per verbum veritatis præstigias, quæ in eis latent, recte aperiam, & eos, qui vestri dij vocantur, quorum sunt sacra mystica, tamquam in vitæ scena, veritatis contemplatoribus in medium proferam, & euoluam. *Cle. Alex. in orat. ad Gentes.*

Dionysium Menolen Orgijs Bacchi celebrant, crudarum carnium esu sacram agentes insaniam, & cæsarum carnium peragunt diuisionem, coronati serpentibus, vlulantes Euam, Euam illam, per quam error est consecutus, & signum Bacchicorum Orgiorum est serpens mysterijs initiatus. Iam verò si accurate vox spectetur Hebraica, nomen Heuia aspiratum, exponitur ser-

pens femina. Ceres autem, & filia Proserpina iam in scena actus factæ sunt, erroremq., & raptum, & earum luctum Eleusis illustrat facibus. Mihi autem videtur oportere dare etymologiam horum vocabulorum, Orgia, & mysteria. Orgia quidem dicuntur, vt est apud Græcos, ab ira Cereris in Iouem. Mysteria autem apud eosdem, ab exsecratione, & abominatione, quæ accidit circa Dyonisium. Quod si etiam à Mœonte quodam Attico, quem dicit Apollodorus interijsse in venatione, nulla est inuidia, vestra mysteria sepulchri honore esse affecta. Pereat ergo, qui huius fraudis fuit Princeps, & author hominibus, siue Dardanus, qui matris Deorum ostendit mysteria, siue Eetion, qui Samothracum suggessit Orgia, & sacra mystica; siue Phrix ille Midas qui didicit ab Odryso, deinde ijs, qui eius parebant ditioni, fraudem tradidit artificiosam. Non enim Cyprius insularis Cinyras mihi vnquam persuaserit libidinosa, quæ circa Venerem fiebant orgia, ausus ex nocte diei tradere, dum meretricem ciuem vellet in Deos referre. Melampodem autem, filium Amythaonis, alij dicunt ex Aegypto in Græciam transtulisse festum Cereris, luctum, qui laudibus celebratur. Hos ego dixerim fuisse Principes & authores impiarum fabularum, & patres perniciosæ superstitionis, qui vitij, & corruptelæ semen in vita seminarunt mysteria. Iam vero (tempus enim est) conuincam hæc vestra orgia esse plena fraude & præstigijs, & si mysterijs estis initiati, has vestras fabulas quæ in honore habentur, magis ridebitis. Aperte autem dico, quæ sunt occulta, non erubescens dicere ea, quæ non pudet vos adorare. Quæ ergo ex spuma, & in Cypro est genita, Cynaræ amica, Venerem dico, exortam ex genitalibus, ex salacibus, inquam, illis genitalibus, quæ cælo abscissa sunt, quæ post abscissionem fluctui vim attulerunt, tamquam libidinosis vestris partibus dignus fructus sit Venus in sacris mysticis. Marinæ huius voluptatis generationis indicium, salis pugillus, & Phallus traditur ijs qui in hac mœchandi arte sunt initiati. Nummum autem ei offerunt ij, qui initiantur, vt amicæ amatores. Cæreris autem mysteria, sunt Iouis cum matre venerei congressus, & ira: nescio quid deinceps dicam, matris, an vxoris Cereris, qua de causa dicitur appellata esse Brimo, Iouis preces, & potus bilis, & cordis euulsiones, & dictu nefandæ operationes. Hæc mystica sacra peragunt Phryges Atthidi, & Cybelæ, & Corybantibus. Hoc quoque iactarunt, quod cũ Iuppiter ab ariete geminos euulsisset coleos, iecit in medium sinum Cereris, de violento congressu falsum pendens supplicium, vt qui seipsum vtiq. excidisset. Hæc symbola huius initiationis satis superq. adaucta, satis scio vobis risum esse motura, etiamsi vobis non veniat in mentem ridere, eo quod refellamini. Ex tympano comedi, ex cymbalo bibi, temperatum attuli, ingressa sum thalamum, an non proba sunt hæc symbola? non ridicula mysteria? Quid autem si reliqua adiecerim? Vterum quidem gerit Ceres, nutritur autem Proserpina. Rursus autem hic Iuppiter, qui genuit, coit cum Proserpina sua filia post matrem Cererem oblitus prioris sceleris. Pater, & corruptor Puellæ Iuppiter, & coit factus draco, conuictus, quisnam esset. Sabatiorum certe mysteriorum signum est ijs, qui initiantur, Deus, qui sinũ peruadit. Est autem ijs draco, qui extrahitur à sinu eorum, qui initiantur, euidens argumentum Iouis incontinentiæ. Parit autem Proserpina quoque filium taurina specie. Certè, ait quidam Poeta, cultui Idolorum deditus,

Taurus

Taurus pater Draconis, & pater Tauri Draco. In monte occultum bubulcus ſtimulum bubulci, vt exiſtimo, ſtimulum, ferulam illam pulchram efficiens, quam Bacchi circumagunt. Vis etiam tibi narrem, quomodo flores collegerit Proſerpina, eiusq. calathum, & raptum à Plutone, & hiatum terræ, & ſues Eubulei, quæ deuoratæ fuerunt à Deabus? propter quam cauſam in Theſmophorijs ſacrificantes, expellunt porcos? Huius fabulæ diem feſtum mulieres variæ concelebrant. Theſmophoria, Scirophoria, multis modis raptum Proſerpinæ tragicè decantantes. Dionyſij enim myſteria ſunt plane inhumana, quę, cum eſſet adhuc puer, motu, qui fit in armis, Curetibus choream ducentibus, dolo autem ſubeuntibus Titanibus, puerilibus quibuſdam ludis deceptum, hi decerpſerunt Titanes, cum adhuc eſſet infans, vt myſterij Poeta dicit Orpheus Thracius.

Pinea nux, trochus, & qui flectunt membra, mouentq.
Ludi, & quæ Hæſperides miſerunt aurea mala.

Inutilia autem huius myſterij ſymbola, non fuerit inutile ad ea condemnanda, adducere, talus, ſphæra, nux pinea, mala, trochus, ſpeculum, Vellus. Atque Minerua quidem, quæ Dionyſij cor ſuſtulit, appellata eſt Pallas, ita à Græcis dicta, à vibrando, ſeu torquendo, eo quod cor vibret, ac torqueat. Titanes autem, qui ipſum etiam diſcerpſerunt, cum quendam lebetem tripodi impoſuiſſent, Dionyſij membra inijcientes, ea prius coxerunt, deinde cōfixa verubus Vulcano impoſta tenebant. Iuppiter autem, cum poſtea apparuiſſet, ſiquidem Deus erat, vt qui aſſarum carnium nidorem fortè ſenſiſſet, cuius præmij ſe eſſe participes veſtri dij confitentur, Titanes punit fulmine, & membra Dionyſi, filio Apollini ſepelire præcipit. Ille autem, non fuit enim Ioui inobediens, deferens in Parnaſſum, deponit illic cadauer lacerum. Quod ſi etiam Corybantum velis Orgia conſiderare, hi cum tertium fratrem occidiſſent, caput mortui purpura contexerunt, & coronatum ſepelierunt, ferentes in clypeo æneo ad radicem montis Olympi. Et hæc ſunt, vt in ſumma dicam, myſteria, cædes, & ſepulchra. Horum autem Sacerdotes, quos Anactoteleſtas vocant ij, quibus vocare curæ eſt, ad calamitatem quædam monſtra afferunt, prohibentes apium cum totis radicibus in menſa apponere: putant enim ex Corybantico, qui effluxit ſanguine, enatum eſſe apium. Sicut certè mulieres etiam, quæ Theſmophoria celebrant, à mali punici granorum eſu ſe abſtinent, exiſtimantes ex guttis ſanguinis Dionyſi germinaſſe mala punica. Cabeiros autem appellantes Corybantes, mortem quoque Cabiricā annunciant. Hi enim duo fratricidæ, cum ciſtam ſuſtuliſſent, in qua repoſitum erat pudendum Dionyſi, eam vexerunt in Hetruriam, egregiarum mercium mercatores, & ibi habitarunt, cum eſſent exules, venerabilem pietatis doctrinam, pudendam, & ciſtam colendam commendantes Hetruſcis. Propter quam cauſam non improbabiliter volunt nonnulli Dionyſium vocari Atim, vt qui ſit priuatus pudendis. Et quid mirum, ſi Hetruſci barbari in tam turpes incidant affectiones, cum etiam Athenienſibus, & alijs Græciæ (pudet me vel dicere) probro ac dedecore plena ſit Cereris fabula? Cum enim erraret Ceres ad quærendam filiam Proſerpinam circa Eleuſinem (is eſt autem locus Atticæ) defatigatur, & mœrore affecta ſedet ſuper puteum. Hoc in hodiernum vſque diem prohibetur ijs, qui initiantur, ne videantur ij, qui ſunt initiati myſterijs, imitari eam, quæ lugebat.

Tunc autem habitabant Eleusinem Terrigenæ, seu Terræ filij. Eorum nomina sunt, Baubo, & Dysaules, & Triptolemus, præterea autem Eumolpus, & Eubuleus. Triptolemus erat bubulcus, pastor autem Eumolpus, Vpilio autem Eubuleus, à quibus Eumolpidarum, & hoc sacra enuncians præconum genus, Athenis effloruit. Baubo autem (neque enim me continebo, quin dicam) cum Cererem hospitio excepisset, ei confectum potum porrigit: Cum ea autem recusaret accipere,& non vellet bibere, vt quæ lugeret, ægre ferens Baubo, vt quæ fuisset despecta, pudenda aperit, & ea Deæ ostendit, Ceres autem delectatur visione, & vix tandem potum accipit, exhilarata spectaculo. Hæc sunt arcana Atheniensium mysteria: hæc etiam describit Orpheus. Adducam autem tibi ipsos versus Orphei, vt habeas illum ipsum mystagogum testem impudentiæ.

Sic dixit, vestes tollens, omnemq. figuram
Corporis ostendit turpem, pueriliq. Iacchus
Tunc ætate fuit, gremio à quo est dextera Baubus
Ridente immissa, ipsa hilari, sed tunc Dea mente
Subrisit, varium vas, quod potumq. tenebat
In cista accepit.

Arnobij enarratio ostendens imposturam, & vanitatem Deorum Gentium. Cap. 7.

Arnob. lib. 5. cont. Gēt.

ARnobius, qui sub Diocletiano Principe in Ciuitate Siceæ in Africa Rhetor & Philosophus insignis fuit,quo tempore impietas cōtra Christianam fidem certans, totum mundum christiano sanguine cruentauit, cum esset Ethnicus, & Idola coleret, somnijs compulsus, reiectis Dijs, quos adorabat, fidem Christi amplexus est. Cumque veritate inuenta eã gentibus, quæ non credebant, communicare vellet, scripsit aduersus Ethnicam religionem luculentissimos libros, & vt ostenderet illis imposturam, & vanitatem Deorum suorum, & ad resipiscendum induceret, hæc ibi scribit,ex quibus, ad qualem insaniam circa religionem, & mores peruenerint Gentiles, cognosci potest.

Apud Timothæum (inquit) non ignobilem theologorum virum, necnon apud alios æque doctos, super magna Deorum matre, superq. sacris eius origo hæc sita est ex reconditis antiquitatum libris, & ex intimis eruta (quemadmodum ipse scribit, insinuatq.) mysterijs.

In Phrygiæ finibus inauditæ per oīa vastitatis(inquit ille)petra est quædã, cui nomen est Agdus,regionis eius ab indigenis sic vocatæ,ex ea lapides sũptos (sicut Themis mandauerat præcinens) in orbem mortalibus vacuum, Deucalion iactauit, & Pyrrha. Ex quibus cum ceteris, & hæc magna, quæ dicitur, Mater, informata est, atque anim ıta diuinitus. Hanc in vertice ipso petræ datam quieti & somno, quam incestis Iuppiter cupiditatibus appetiuit; sed cum obluctatus diu, id, quod sibi promiserat,obtinere nequisset, voluptatem in lapidem fudit victus. Hinc petra concepit, & mugitibus editis multis, prius mense nascitur decimo, materno ac nomine cognominatus Acdestis. Huic robur inuictum, & ferocitas animi fuerat intractabilis, insana, & furialis libido, & ex vtroque sexu vi rapta deuastare, disperdere,

imma-

immanitas, quo animi duxerat non Deos curare, non homines, nec præ se quidquam potentius credere, terras, cælum, & sidera contemnere. Cuius audacia quibusnam modis posset, vel debilitari, vel comprimi, sæpe numero esset Deorum in deliberatione quæsitum; hæsitantibus ceteris, huius muneris curam Liber in se suscipit, familiarem illi fontem, quo ardorem fuerat suetus, & sitiendi lenire flagrantiam, ludo, & venationibus excitatam, validissima succendit vi meri: necessitatis in tempore haustum accurrit Acdestis, immoderatius potionem hiantibus venis rapit: vt insolita re victus, soporem in altissimum deprimatur. Adest ad insidias Liber, ex setis scientissime complicatis vnum plantæ inijcit laqueum; parte altera proles cum ipsis genitalibus occupat: exaltatus ille vi meri, corripit se impetu, & adducente nexus planta, suis ipse se viribus, eo, quo fuerat, priuat sexu: cum diffidio partium sanguis fluit immensus: rapiuntur, & combibuntur hæc terra: malum repente cum pomis ex his punicum nascitur: cuius Nana speciem contemplata regis Sangarij fluminis filia carpit mirans, atque in sinu reponit; fit ex eo prægnans; tamquam vitiatam claudit pater, & curat, vt inedia moriatur: pomis, atque alijs bacculis Deum sustentatur à Matre, enititur paruulum, sed exponi Sangarius præcipit, repertum nescio quis sumit formas, lacte alit hirquino: & quoniam Lydia scitulos sic vocat, vel quia hyrcos Phryges suis Atagos elocutionibus nuncupant, inde Atys nomen, vt sortiretur, effluxit. Hunc vnice mater Deum, ore fuerat quod excellentissimo, diligebat, & Acdestis blandus adulto comes, & qua solum poterat, minus rectis assentationibus vinctus, saltuosa ducens per nemora, & ferarum multis muneribus donans: quæ puer Atys primo sui esse dicebat laboris, atque operis glorians: per vinum deinde confitetur, & ab Acdesti se diligi, & ab eo donis syluestribus honorari. Vnde vino, quod silentium prodidit, in eius nefas est sanctũ se esse inferre pollutis. Tunc Persinũtius Rex Mydas alienare cupiens, tàm infami puerum coniunctione, matrimonio eius suam filiam destinat, ac ne sceuus aliquis nuptialia interrumperet gaudia, fecit oppidum claudi. Verum Deum mater, adolescẽtuli fatum sciens, interq. homines illum, tamdiu futuro saluum, quamdiu esset solutus à matrimonij fœdere, ne quid accideret mesti, ciuitatem ingreditur clausam, muris eius capite subleuatis, quod esse turritum ratione ab hac cæpit. Acdestis scatens ira conuulsi a se pueri, & vxoris ad studium deriuati, conuiuantibus cunctis furorem, & insaniam suggerit: conclamant exterriti adorandorum Phryges: mammas sibi demetit Galli filia pellicis, rapit Atys testulam quã instigator ipse gestitabat insaniæ furiarum, & ipse iam plenus, bacchatus, iactatus proijcit se tandem, & sub pini arbore genitalia sibi desecat, dicens: Tibi Acdesti hæc habe, propter quæ motus tantos furialium discriminum concitasti. Euolat cum profluuio sanguinis vita, sed abscissa, quæ fuerant, magna legit Mater Deum, & inijcit his terrã, veste prius tectis atque inuolutis defuncti fluore de sanguinis viola flos nascitur, & redimitur ex hac arbos, inde natum & ortum est, nunc etiam sacras velarier, & coronarier pinos Virgo sponsa, quæ fuerat, quam Valerius Pontifex iam nomine fuisse conscribit, exanimati pectus lanis mollioribus velat, dat lacrymas cum Acdesti, interficitq. seipsam: purpurantes in violas cruor vertitur interremptæ, mater suffodit, & se Deum, vnde Amygdalus nascitur, amaritudinem signi-

ficans funeris ; tunc arborem pinum , sub qua Atys nomine spoliauerat se viri, in antrum suum defert, & sociatis planctibus cum Acdesti tundit, & fauciat pectus pausatæ circum arboris robur. Iuppiter rogatus Acdesti, vt Atijs reuiuisceret, non finit, quod tamen fieri per fatum posset, sine vlla difficultate condonat ne corpus eius putrescat, crescant, vt comæ semper digitorum, vt minimissimus viuat, & perpetuo solus agitetur, & mota, quibus cõtentum beneficijs Acdestim consecrasse corpus in Pessinunte ceremonijs annuis, & sacerdotum antistitibus honorasse. Si cõtemptor aliquis numinum, & sacrilegij pectoris immunitate furiosus, intendisset animum maledicere dijs vestris, auderet in eos quidquam grauius dicere, quam ista prodit Historia, quam velut quoddam mirabile commentarij contulistis in formulam ? ac ne illam vis temporis, & vetustatis obsolefaceret longitudo perpetuitatis honore mactastis. Quid est enim de dijs in ea positum, quidue conscriptum, quod non, si in hominẽ dixeris, pudibundis moribus, & disciplinis honestioribus educatum, & contumeliæ reus sis, & iniuriæ & offensionis odium simultatibus subeas inexpiabilibus comparatum ? Ex lapidibus inquiris, quos Deucalion iactauit, & Pyrrha Deum procreata est mater.

Cap. 8.

Arnob con. Gent. lib. 5. RVrsus Arnobius ignominiam, & turpitudinem, in qua Gentes prolapsæ fuerant, credendo falsissimis & insanis adinuentionibus, ad vitia, & scelera omnia impellentibus recenset, ita vt admiratione dignum sit, potuisse humanos intellectus tàm captiuare sese ad credendum incredibilia figmenta tàm nefandarum fabularum.

Quoniam Diespiter (inquiunt) cum in Cererem matrem libidinibus improbis atque inconcessis cupiditatibus æstuaret (nam Genitrix hæc Iouis, regionis eius ab accolis traditur) neque tamen auderet id, quod procaci appetitione conceperat, apertissima vi petere, ingeniosas comminiscitur captiones, quibus nihil tale metuentem castitate imminueret genitricem. Fit ex Deo Taurus, & sub pecoris specie subsessoris animum, atque audaciam celans, in securam & nesciam repentina immititur vi furens, agit incestus res suas, & prodita per libidinem fraude intellectus, & cognitus euolat. Ardescit furijs, atque indignationibus mater, spumat, anhelat, exæstuat, neque fremitum continere, tempestatemq. irarum valens ex continua passione, primo deinceps, vt appellaretur, assumpsit, neque alia cordi est res ei, quam vt audaciam filij pœnis, quibus potis est, persequatur, Iuppiter satagit fractus metu, nec quibus remedijs leniat violatæ animos, reperit : fundit preces, & supplicat, obstructæ sunt dolentis aures, allegatur Deorum vniuersus ordo, nullius authoritas tanta est, vt audiatur : ad postremum filius vias satisfactionis inquirens, comminiscitur remedium tale, Arietem nobilem bene grãdibus cum testiculis deligit, exsecat hos ipse, & lanato exuit ex folliculi tegmine accedens, mærens & submissus ad matrem, & tamquam ipse sententia condemnasset se sua, in gremium proijcit, & iacit hos eius : virilitate pignoris vita sumit animum mitiorem, & concipit fætus, reuocatur ad veram, parit mensem post decimum luculenti filiam corporis, quam ætas mortalium consequens, modo Liberam, modo Proserpinam nuncupauit, quam

cum

cum veruecens Iupiter bene validam, floridam, & ſucci eſſe conſpiceret plenioris, oblitus paulo ante, quid malorum, & ſceleris eſſet aggreſſus, & temeritatis quantum, redit ad priores actus, & quia nefarium videbatur ſatis, patrem cum filia cominus vxoriæ coniugationi miſceri, in draconis terribilem formam migrat, ingentibus ſpiris pauefactã. colligat virginẽ, & ſub obtentu fero molliſſimis ludit, atque adulteratur amplexibus, fit, vt & ipſa de ſemine fortiſſimè cõpleatur Iouis, ſed non eadẽ conditione, qua mater, nam illa filiam reddidit lineamentis deſcriptam ſuis, at ex partu Virginis tauri ſpecie fuſa Iouialis monumenta pellaciæ. Auctorem aliquis deſiderabit rei? tum illum citabimus Tarentinum notumq. ſenarium, quem antiquitas canit dicens: Taurus Draconem genuit, & Taurum Draco. Ipſa nouiſſimè ſacra, & ritus initiationis ipſius, quibus ſebadijs nomen eſt, teſtimonio eſſe poterunt veritati, in quibus aureus coluber in ſinum dimittitur conſecratis, & eximitur rurſus ab inferioribus partibus atque imis. Non eſſe arbitror neceſſariũ ſermone quoque hic multo membra ire per ſingula, quantæq. inſint in partibus prauis turpitudinum ſcatebræ, flagitiorumq. monſtrare. Quis eſt enim mortalium, vel exiguæ humanitatis ſenſum ferens, qui non ipſe prouideat, qualia ſunt hæc omnia, quàm ſcelerata, quàm fœda, quantasq. ignominias deferunt ex ipſis myſteriorum ſacris, & ex ſacrorum originibus indecoris? Iuppiter (inquit) exarſit in Cererem. Quid tantum quæſo de vobis Iupiter iſte (quicunque eſt) meruit, quod genus eſt nullum probri, infame, adulterium nullum, quod in eius non caput, velut in aliquam congeratis vilem, luteamq. perſonam? Matrimonij prodidit vis Leda; Iupiter eſſe dicitur auctor culpæ; virginitatem Danaæ cuſtodire nequiuit, furtum eſſe narratur Iouis, ad mulieris nomen properauit Europa; expugnator pudicitiæ idem eſſe iactatur. Alcmena, Electra, Latona, Laodamia, mille aliæ Virgines, ac mille matres, cumque illis Catamitus puer, pudoris ſpoliatus eſt honeſtate. Eadem vbique eſt Iuppiter fabula; neque vllum turpitudinis genus eſt, in quo eius non nomen conſociatis libidinibus conſeratis: vt videatur miſerabilis prorſus vllam non eſſe cauſam ob aliam natus, niſi vt eſſet criminum ſedes, maledictorum materia, locus quidam expoſitus, in quem ſpurcitiæ ſe omnes ſcenarum colluuionibus deriuarent: quæ tamen ſi diceretis cum extraneis habuiſſe commercium feminis, impia res quidem, ſed tolerabilis eſſet maledictionis iniuria: etiamne in matrem, etiamne in filiam efferati pectoris appetitionibus adhinniuit, neque illum ſanctitas, aut reuerentia genitricis, horror etiam pignoris ex ſe ſati, ab imagine potuit tam fœdæ cogitationis abducere, Vellem itaq. videre patrem illum Deorum Iouem? æternam rerum atque hominum poteſtatem, bubulis eſſe cohoneſtatam cornibus, hirſutas agitantem aures, contractis in vngulas greſſibus ruminantem pallentes herbas, & ex parte poſtica caudam ſuffragine, tali molliſsimo perlitum, atque inteſtina proluuie delibutum. Vellem, inquam, videre (dicendum eſt enim ſæpius) torquentem illum ſidera, & qui pallidas nationes fragore perterret, & proſternit, conſectantem veruecum greges, inſpicientem teſticulos arietinos, arripientem hos manu cenſoria illa atque diuina, qua vibrare coruſcos ignes, & ſæuire fulminibus ſuetus eſt; tum deinde ſecreta rimantem feruenti nullas, ſubmotisq. arbitris, circumiectas prolibus diripientem membranulas, feruentiq. adhuc matri velut quaſdam inſulas eliciendæ miſeratio-

nis offerentem : deductum, pallidum, faucium, fimulantem doloris cruces; & ad fidem facto faciendam,arietino fanguine coinquinatum , & mendacia vulneris laneis fafcijs,linteolisq. contectum . Hoccine audiui & perlegi fub mundi hoc axe? & eos, qui hæc tractant,exiftimari fe velle pios,fanctos,religionumq. cuftodes? Eftne aliquod facrilegium hoc maius? aut vlla gens inueniri tam irreligiofis poteft opinionibus prædita , quam quæ talia credit, aut accipit , aut facrorum intimis in myfterijs prodit? Iupiter ille (quicumque eft) fi fentiret fe effe, aut fi vllo fenfu afficeretur iniuriæ , nonne digna res effet, propter quam iratus , & percitus, terram noftris fubduceret greffibus, Solis lumina extingueret, atque Lunæ , quinimo res omnes in antiquæ fpeciem confunderet vnitatis? Vultis enim confideremus myfteria, & illa diuina,quæ Thefmophoria nominantur à Græcis,quibus gente ab Attica fancta illa peruigilia confecrata funt, & Phannicijs ni graue; vultis inquã , videamus, quas origines habeant, quafve caufas , vt Athenas etiam probemus ipfas humanitatis artibus, ftudijsq. pollentes, tàm in Deos dicere contumeliofa quàm dictent alij, nec minora ab eis probra,quàm ceteris obijciãtur, à vobis religionis fub fpecie publicari? Quodam (inquiunt) tempore, cum in Siciliæ pratulis purpureos legeret nondum mulier flores, & adhuc virgo Proferpina, cumque illam per floream meffem huc atque illuc paffim lectionis cupiditas auocaret,per profundæ altitudinis fpeluncam Rex profiliens manium, raptam virginem fecum vehit, & terrarum abfconditur fucceffibus rurfus . Quod cum factum nefciret Ceres , nec filia effet , vbinam gentium fufpicaretur , intendit animum perditam toto in orbe conquirere , fumit faces geminas,flãmis onere preffas Aetneis,quibus fibi prælucens pergit ire quæfitum terrarum in regionibus cunctis . In iftius conquifitionis errore,Eleufinos etiã peruehitur fines (pagi iftud eft nomen regione in Attica conftituti) qui illud temporis has partes incolebant terrigenæ , quibus nomina hæc fuerant . Baubo Triptolemus capellarum Difaulis cuftos Eubuleus porcorum gregis Lanitij Eumolpus,à quo gens & fluit Eumolpidarum, & ducitur clarum illud apud Cecropios nomen , & qui poftea floruerunt Caduceatores Hierophantæ, atque præcones . Igitur Baubo illa,quam incolam diximus Eleufini fuiffe pagi , malis multiformibus fatigatam accipit hofpitio Cererem, adulatur obfequijs mitibus, reficiendi corporis rogat curam, vt habeat; fitienti ardori oggerit potionem Cynum Cyceonem , quã nuncupat Græcia : auerfatur, & refpicit humanitatis officia mærens Dea, nec eam fortunam perpetitur valetudinis meminiffe communis . Rogat illa atque hortatur contra (ficut mos eft in huiufmodi cafibus) ne faftidium fuæ humanitatis affumat:obftinatiffime durat Ceres,& rigoris indomiti pertinaciam retinet . Quod cum fæpius fieret, neque vllis quiret obfequijs ineluctabile propofitum fatigari , vertit Baubo artes , & quam ferio non quibat allicere, ludibriorum ftatuit exhilarare miraculis : partem illam corporis, per quam fexus femineam, & fobolem proderet, & nomen folet acquirere genericum, longiore ab incuria liberat, facit fumere habitum puriorẽ , & in fpeciem leuigari nondum duri atque ftriculi pufionis : redit ad Deam triftem, & inter illa communia, quibus moris eft frangere , ac temperare mærores, retegit fe ipfam , atque omnia illa pudoris loca reuelatis monftrat inguinibus, atque pubi affigit oculos Diua , & inauditi fpecie folaminis pafcitur,

ſcitur, tum diffuſior facta, per riſum aſpernatam ſumit, atque ebibit potionem, & quod diu nequiuit verecundia Baubonis exprimere, propudioſi facinoris extorſit obſcenitas. Calumniari nos improbe, ſi quis fortè hominum ſuſpicatur, libros ſumat Threijcij vatis, quos antiquitatis memoratis eſſe diuinæ, & inueniet nos nihil, neque callide fingere, neque quo ſint riſui Deum quærere, atque efficere ſanctitates: ipſos namq. in medio ponemus verſus, quos Calliopes filius ore edidit Græco, & cantando per ſæcula iuri publicauit humano.

Sic effata, ſimul veſtem contraxit ab imo,
Obiecitq. oculis formatas inguinibus res,
Quas caua ſuccutiens Baubo manu, nam puerilis
Olli vultus erat, plaudit contrectat amicè.
Tum Dea defigens auguſti luminis orbes
Triſtitias animi paulum, mollita reponit:
Inde manu poclum ſumit, riſuq. ſequenti
Perducit totum Cyceonis læta liquorem.

Conſtructio admirabilis templi Serapis, & quomodo fuerit ſubuerſum, & ortus ſuperſtitionis, quæ in ipſo vigebat. Cap. 9.

EVſebius vero Cæſarienſis in Eccleſiaſtica hiſtoria quam ſcripſit, talia exempla inſipientia Gentilium ad Idola inſanientium, commemorat. *Euſeb. in hiſt. Eccleſ. lib. 11. c. 23.* Serapis apud Alexandriam templum auditum quidem omnibus puto, pleriſque vero etiam notum. Locus eſt non natura, ſed manu & conſtructione per centum, aut eo amplius gradus in ſublime ſuſpenſus; quadratis & ingentibus ſpacijs omni ex parte diſtentus, cuncta vero quoad ſummum pauimentum euadatur, opere forniceo conſtucta, quæ immiſsis deſuper luminaribus, & occultis adytibus inuicem ln ſemet diſtinctis, vſum diuerſis miniſterijs, & clandeſtinis officijs exhibebant. Iam vero in ſuperioribus extrema totius ambitus ſpacia occupant exedræ, & paſtophoria, domusq. in excelſum porrectæ, in quibus vel Aeditui, vel ij, qui ſe caſtificant, cómanere ſoliti erant. Porticus quoque poſt hæc omnem ambitum quadratis ordinibus diſtincte intrinſecus circuibant; in medio totius ſpatij ædes erat pretioſis edita columnis, & marmoris ſaxo extrinſecus ample, magnificeq. conſtructa. In hac ſimulacrum Serapis ita erat vaſtum, vt dextera vnum parieté, alterum læua perſtringeret. Quod móſtrum ex omnibus generibus metallorum, lignorumq. compoſitum ferebatur. Interiores delubri parietes, laminis primo aureis veſtiti, ſuper has argenteis, ad poſtremum æris habebantur, quæ munimento pretioſoribus metallis forent. Erat etiam quædam ad ſtuporem, admirationemq. videntium, dolis & arte compoſita feneſtra perexigua ab ortu Solis, ita aptata, vt die, qua inſtitutum fuerat, ſimulachrum Solis ad Serapim ſalutandum introferri, diligenter templi foribus obſeratis ingrediente Simulachro, radius Solis per eandem feneſtram directus, os, & labra Serapis illuſtraret, ita vt inſpectante populo, oſculo ſalutatus Serapis videretur à Sole. Erat & aliud fraudis genus huiuſmodi. Natura lapis magnes huius virtutis eſſe perhibetur, vt ad ſe rapiat, & attrahat ferrum.

Signum

Signum Solis ad hoc ipſum ex ferro ſubtiliſſimo manu artificis fuerat fabricatum, vt lapis (cuius naturam ferrum ad ſe trahere diximus) deſuper in laquearibus fixus, cum temperate ſub ipſo ad libram fuiſſet poſitum ſimulachrum, vt naturali ad ſe raperet ferrum, adſurrexiſſe paululum ſimulachrum, & in aere pendere videretur, Et ne hoc lapſu propero proderetur, miniſtri fallaciæ, ſurrexit (aiebant) ſol, vt tale dicens, Serapi diſcedat ad propria. Sed & multa alia decipiendi cauſa à veteribus in loco fuerant conſtructa, quæ nunc longū eſt enumerare per ſingula. Verum (vt dicere cœperamus) reſcripto recitato parati quidem noſtrorum populi ad ſubuertendum erroris authorem, perſuaſio tamen quædam ab ipſis gentilibus fuerat diſperſa, quod ſi humana manus ſimulachrum illud contigiſſet, terra dehiſcens illico ſolueretur in chaos, cælumq. repente præceps. Quæ res paululum ſtuporem quemdam populis dabat. Cum ecce vnus ex militibus, fide, quam armis magis munitus, correptam bipennem inſurgens omni niſu maxillæ veteratoris illidit. Clamor attollitur vtrorumq. populorum, neque tamen aut cælum ruit, aut terra deſcendit. Inde iterum atque iterum repetens putris ligni fumoſum genium cedit. Quodque deiectum igni adhibito, tam facile, quam lignum aridum conflagrauit. Poſt hæc reuulſum ceruicibus & depreſſum modo trahitur caput. Tum pedes, aliaq. membra ceſa ſecuribus, & rapta funibus diſtrahuntur, ac per ſingula loca membratim in conſpectu cultricis Alexandriæ ſenex veternoſus exuritur. Ad vltimum truncus, qui ſuperfuerat in amphitheatro concrematur, vanæq. ſuperſtitionis & erroris antiqui, ac Serapis, hic finis fuit. De cuius origine diuerſa fertur opinio paganorum. Alij Iouem putant, cuius capiti modius ſuperpoſitus, vel quia cum menſura, modoq. cuncta indicet moderari, vel vitam mortalibus frugū largitate præberi. Alij virtutem Nili fluminis, cuius Aegyptus opibus, & fæcunditate paſcatur. Quidam in honorem noſtri Ioſeph formatum perhibent ſimulachrum ob dimenſionem frumenti, qua famis tempore ſubuenit Aegyptijs. Alij repertum in hiſtorijs Græcorum veteribus, ferunt Apim quemdam patremfamilias, ſeu Regem in Aegypto Memphis poſitum cum famis tempore frumenta apud Alexandriam defeciſſent, ex proprio affatim ciuibus alimenta præbuiſſe. Quo defuncto in honorem eius inſtituerunt apud Memphim templum, in quo bos, quaſi indicium optimi agricolæ nutritur, habens quædam coloris inſignia, qui ex nomine eius Apis appelletur. Soron vero, ideſt ſepulchrum, in quo corpus eius inerat, Alexandriam deduxerunt, & Soronapis primo ex compoſitione Serapin, poſt vero per corruptionem, Serapin nominatum. Quod verum ſit, aut nihil omnino, de his Deus viderit. Sed ad incæptum redeamus.

Infandæ fraudes Paganorum in templo Serapis, quæ detectæ, & abolitæ ſunt. Cap. 10.

Euſeb. Cæſ. hiſt. Eccl. lib. 11. cap. 24.

POſt hæc, capite ipſo Idolatriæ deiecto, ſtudijs vigilantiſſimi ſacerdotis, quæcumque fuerant per totam Alexādriam portenta potius quam ſimulachra, pari exitu, & ſimili dedecore publicantur. Horret animus dicere, qui miſeris mortalibus laquei à Dæmonibus præparati ſunt. Quæ funera, quæ ſcelera in illis, quæ dicebantur abdita, tegebantur. Quot ibi infantum

defecta capita inauratis labris inuenta sunt,quot miseriarũ crucia biles mortes depictæ. Quæ cum proderentur in lucẽ,ac sub auras prolata ferrentur, licet confusione ipsa Gentiles & pudore diffugerent, tamen si quis adesse potuit, mirabatur tot seculis se illis tam nefarijs, & tam pudendis fraudibus irretitum. Vnde & plurimi ex his condemnato errore & scelere deprehenso,fidem Christi, & cultum veræ religionis amplexi sunt. Nam vt omittam cetera flagitia, quæ in alijs locis vi necatis paruulis, despicatisq. ob fibrarum inspectionem virginibus gerebantur,in vnum solummodo,quod in tẽplo Saturni geri, ad omnium venit conscientiam,memorabo, ex quo etiam cetera, quæ omisimus prependantur.

Insignis fraus cuiusdam sacerdotis Saturni, qui arte callida adulterium in templo cum mulieribus Alexandriæ committebat. Cap. 11.

SAcerdos erat apud eos Saturni, Tirannus nomine. Hic quasi ex responso numinis adorantibus in templo nobilibus quibusq. & primarijs viris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuissent, dicebat,Saturnum præcepisse, vt vxor sua pernoctaret in templo. Tum is, qui audierat,gaudens,quod vxor sua dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius insuper, & donarijs onustam, ne vacua scilicet repudiaretur, coniugem mittebat ad templum. In conspectu omnium conclusa intrinsecus matrona, Tirannus ianuis clausis, & traditis clauibus discedebat. Deinde facto silentio,per occultos, & subterraneos aditus intra ipsum Saturni simulachrum patulis irrepebat cauernis. Erat autem simulachrum illud à tergo exesum, & parieti diligenter annexum, ardentibusq. intra ædem luminibus,intentæ, supplicantiq. mulieri vocem subito per simulachrum æris concaui proferebat, ita vt pauore & gaudio infælix mulier trepidaret, quod dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam vero, qui libitum fuerat, vel ad consternationem maiorem, vel ad libidinis incitamentum disseruisset, numen impurũ arte quadam lineolis obductis, repente lumina extinguebantur vniuersa. Tum descendens obstupefactæ, & consternatæ mulierculæ adulterij fucum prophanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miserorum matronas, multo iam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis feminam horruisse facinus, & attentius designantem cognouisse vocem Tiranni, ac domum regressam,viro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis, imo potius sua, ardentius inflammatus, inscriptum Tirannum ad tormenta deducit. Quo conuicto, atque confesso, ceterisq. fraudibus reuelatis,pudor omnes, & dedecus paganorum peruaserat domos, adulteris Patribus, incertis patribus, liberis spurijs deprehensis. Quibus diuulgatis & proditis raptim cum simulachris, & ædibus excidebantur & crimina.

Euseb. cæsa. in hist. Ecc. l. 11. cap. 25.

Monstruosus error,& superstitiosum flagitium Sacerdotis Canopi, qui arte callida Deum suum aliorum Deorum victorem fecit. Cap. 12.

TVm vero Canopi quis enumeret superstitiosa flagitia, vbi prætextu sacerdotalium litterarum (ita etenim appellant antiquas Aegyptiorũ litte-

Euseb. Cæs. in hist. ecclesi. lib. 11. c. 26.

litteras) magicæ artis erat penè publica ſchola. Quem locum velut fontem quendam, atque originem Dæmonum,in tantum venerabantur Pagani, vt multo ibi maior celebritas, quàm apud Alexandriam haberetur. Sed de huius quoque monſtri errore cuiuſmodi originem tradāt, abſurdum non erit paucis exponere. Ferunt aliquando Chaldæos ignem Deum ſuum circumferentes,cum omnium prouinciarum Deis habuiſſe conflictum. Quo ſcilicet, qui viciſſet, hic eſſe Deus ab omnibus crederetur. Reliquarum Prouinciarum Dij,æris, aut argenti, aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia conſtabant, quæ per ignem proculdubio corrumperetur. Ex quo fiebat, vt ignis locis omnibus obtineret. Hæc cum audiſſet Canopi ſacerdos, callidum quiddam excogitauit. Hidriæ fieri ſolent in Aegypti partibus fictiles, vndique crebris, & minutis admodum foraminibus patulæ, quibus turbida aqua deſudans,defæcatior, ac purior redditur. Harum ille vnam cera foraminibus obturatis,deſuper etiam varijs coloribus pictam, aqua repletam, ſtatuit, vt Deum. Et exciſum veteris ſimulachri, quod Menelai Gubernatoris ferebatur, caput deſuper poſitum diligenter aptauit. Adſunt poſthæc Chaldæi. Igitur in conflictum circa Hidriam ignis accenditur,cera, qua foramina fuerant obturata,reſoluitur,ſudante Hidria,ignis extinguitur,Sacerdotis fraude Canopus Chaldæorum victor oſtenditur. Vnde ipſum Canopi ſimulachrum pedibus perexiguis attracto collo, & quaſi ſugillato, ventre tumido in modum hidriæ cum dorſo æqualiter tereti, formatur, & ex hac perſuaſione velut Deus victor omnium colebatur. Sed profecerint hæc fortaſſe aliquando Chaldæis. Nunc vero aduentante Sacerdote Dei Theophilo, nullus profuit ſudor, nec ceris fraus obtecta ſubuenit. Vaſtata ſunt omnia, atque ad ſolum deducta.

Maxima Nili fluminis inundatio, poſt deiectum Serapin, quo modo fraudem antiquam teſtata ſit. Cap. 13.

Euſeb.Cæſ. in hiſt. Eccleſ ca. 30. lib. 11.

SAne quoniam moris erat in Aegypto, vt menſura aſcendentis Nili fluminis ad templum Serapis deferretur,velut ad incrementi aquarum,& inūdationis authorem. Subuerſo eius ſimulachro, igniq. conſumpto, omnes ſimul negabant Serapin iniuriæ memorem,aquas vltra, & affluentiam ſolitam largiturum. Sed vt oſtenderet Deus, non Serapin, qui multo erat Nilo poſterior, ſed ſe eſſe, qui aquas fluminis, temporibus ſuis iuberet excreſcere, tanta ex eo, & deinceps fuit inundatio, quantam fuiſſe prius ætas nulla meminerat. Et ideo vlna ipſa,ideſt, aquæ menſura, quam Poechim vocant, ad aquarum Dominum in Eccleſia cæpta deferri. Sed vbi hæc geſta religioſo Principi nunciata ſunt, extentis ad cælum palmis, cum ingenti fertur exultatione dixiſſe: Gratias tibi Chriſte,quod abſque Vrbis magna pernicie, tam vetuſtus error extinctus eſt.

Deriſio multiplicium Deorum, qui nefando cultu toto orbe Romano turpiter colebantur, & miſerabilis ſtatus totius mundi. Cap. 14.

Aug de Ciuit. Dei li. 6. cap. 7.

SEd & Diuus Auguſtinus magis quàm ceteri abſurdam Romanorum impietatem proſequitur, obijciens illis ſtultiſſimam religionem, quæ

apud

apud ipsos vigebat, vbi inter cetera hæc habet.

Reuocatur igitur ad theologiam ciuilem theologia fabulosa, theatrica, scenica indignitatis, & turpitudinis plena. Et hæc tota, quæ merito culpanda, & respuenda iudicatur, pars huius est, quæ colenda, & obseruanda censetur, non sane pars incongrua, sicut ostendere institui, & quæ ab vniuerso corpore aliena importune illi connexa atque suspensa sit, sed omnino consona, & tamquam eiusdem corporis membrum, conuenientissime copulata. Quid enim aliud ostendunt illa simulachra, formæ, ætates, sexus, habitus Deorum? Nunquid barbatum Iouem, imberbem Mercurium poetæ habent, Pontifex non habet? Nunquid Priapo Mimi non etiam sacerdotes enormia pudenda fecerunt? An aliter stat adorandus in locis sacris, quam procedit ridendus in theatris? Num Saturnus senex, Apollo Ephebus, ita personæ sunt histrionum, vt non sint statuæ delubrorum? Cur Ferculus, qui foribus præest, & Limentinus, qui limini, dij sunt masculi, atque inter hos Cardea femina est, quæ cardinem seruat? nonne ista in rerum diuinarum libris reperiuntur, quæ graues poetæ suis carminibus indigna dixerunt? numquid Diana theatrica portat arma, & vrbana simpliciter virgo est? Nũquid scenicus Apollo citharista est, & ab hac arte Delphicus vacat? sed hæc honestiora sunt in comparatione turpiorum. Quid de ipso Ioue senserunt, qui eius nutricem in Capitolio posuerunt? Nonne attestati sunt Euemero, qui omnes tales Deos non fabulosa garrulitate, sed historica diligentia homines fuisse, mortalesq. conscripsit? Epulones etiam Deos parasitos Iouis ad eius mensam, qui constituerunt, quid aliud quam mimica sacra esse voluerunt? Nam parasitos Iouis ad eius conuiuium adhibitos sin minus dixisset, risum vtique quæsisse videretur. Varro dixit: non cum irrideret Deos, sed cum commendaret, hoc dixit, diuinarum, non humanarum rerum libri, hoc eum scripsisse testantur. Nec vbi ludos scenicos exponebat, sed vbi Capitolina Iura pandebat. Denique à talibus vincitur, & fatetur, sicut forma humana Deos fecerunt, ita eos delectari humanis voluptatibus credidisse. Non enim & maligni spiritus suo negotio defuerunt, vt has noxias opiniones humanarum mentium ludificatione firmarent. Vnde etiam illud est, quod Herculis æditúus, ociosus, atque feriatus, lusit tesseris secum vtraque manu alternante, in vna constituens Herculem, in altera seipsum, sub ea conditione, vt si ipse vicisset, de stipe templi sibi cœnam pararet, amicamq. conduceret; si autem victoria Herculis fieret, hoc de pecunia sua voluptati Herculis exhiberet, deinde cum à seipso, tamquam ab Hercule victus esset, debitam cœnam, & nobilissimam meretricem lauretinam Deo Herculi dedit. At illa cum dormisset in templo, vidit in somnis Herculem sibi esse commixtum, sibiq. dixisse, quod inde discedens, cui primum iuueni obuia fieret, apud illum esset inuentura mercedem, quam sibi credere deberet ab Hercule persolutam. Ac sic abeunti, cum primus Iuuenis ditissimus, Taruntius occurrisset, eamq. dilectam secum diutius habuisset, ille hærede relicta, defunctus est. Quæ amplissimam adepta pecuniam, ne diuinæ mercedi videretur ingrata, quod acceptissimum putauit esse numinibus, populum Romanum etiam ipsa scripsit hæredem, atque illa non comparente, inuentum est testamentum, quibus meritis eam ferunt etiam honores meruisse diuinos.

Hæc si Poetæ fingerent, si Mimi agerent ad fabulosam Theologiam dicerentur

rentur proculdubio pertinere, & à ciuilis Theologiæ dignitate separandæ iudicarentur. Cum vero hæc dedecora non Poetarum, sed populorum, non Mimorum, sed sacrorum, non Theatrorum, sed templorum, ideſt non fabulosæ, sed ciuilis Theologiæ à tanto authore produntur, non frustra histriones ludicris artibus fingunt Deorum, quæ tanta eſt, turpitudinem, sed planè frustra sacerdotes velut sacris ritibus conantur fingere Deorum, quæ nulla eſt, honestatem. Sacra sunt Iunonis, & hæc in eius dilecta Insula Samo celebrantur, vbi nuptum data eſt Ioui. Sacra sunt Cereris, vbi à Plutone rapta Proserpina quæritur. Sacra sunt Veneris, vbi amatus eius Adonis aprino dente extinctus iuuenis formosissimus plangitur. Sacra sunt matris Deum, vbi Atys pulcher adolescens ab ea dilectus, & muliebri zelo abscissus, etiam hominum abscissorum, quos Gallos vocant, infelicitate deploratur. Hæc cum deformiora sint omni scenica fœditate, quid eſt, quod fabulosa de Dijs figmenta poetarum ad theatrum videlicet pertinentia, velut secernere ad Vrbem volunt, quasi ab honestis & dignis indigna & turpia? Itaq. potius eſt, vnde gratiæ debeantur histrionibus, qui oculis hominum pepercerunt, nec omnia spectaculis nudauerunt, quæ sacrarum ædium parietibus oculantur. Quid de sacris eorum boni sentiendũ eſt, quæ tenebris operiuntur, cum tàm sint detestabilia, quàm proferantur in lucem? Et certè quid in occulto agant per abscissos, & molles, ipsi viderint. Eosdem tamen homines infeliciter, ac turpiter eneruatos, atque corruptos minime occultare poterunt.

Alia Gentilium deliramenta circa Numina sua, in quibus perspicitur, quàm obcæcatæ essent mentes Gentium, & in quot puteos errorum prolapsæ erant, ex quibus eruit eas Christi gratia. Cap. 15.

August. de Ciu. Dei li. 6. c. 9.

QVid ipsa numinum officia, tam viriliter, minutatimq. concisa, propter quod eis dicunt pro vniuscuiusque proprio munere supplicari oportere? Vnde non quidem omnia, sed multa iam diximus. Nonne scurrilitati mimicæ magis quàm diuinæ consonant dignitati? Si duas quisque nutrices adhiberet infanti, quarum vna nihil nisi escam, altera nihil nisi potum daret, sicut isti ad hoc duas adhibuerunt deas, Edulicam & Potinam, nempe desipere, & aliquid mimo simile in sua domo agere videretur. Liberum à liberamento appellatum volunt, quod mares in coeundo per eius beneficium emissis seminibus liberentur. Hoc idem in feminis agere Liberam, quam etiam Venerem putant, quod & ipsas perhibeant semina emittere, & ob hoc Libero eandem virilem corporis partem in templo poni, feminam Liberæ. Ad hæc addunt mulieres attributas Libero & vinum, propter libidinem cōcitandam. Sic Bacchanalia summa celebrantur insania, vbi Varro ipse confitetur à Bacchantibus talia fieri non potuisse, nisi mente commota. Hæc tamen postea displicuerunt Senatui saniori, & ea iussit auferri. Saltem hic tandem forsitan senserunt, quid immundi spiritus, dum pro Dijs habentur, quid in hominum possint mentibus. Hæc certè non fierent in Theatris. Ludunt quippe ibi, non furunt, quamuis Deos habere, qui etiam ludis talibus delectentur, simile sit furoris. Quale autem illud eſt, quod cum religiosum

gioſum à ſuperſtitioſo ea diſtinctione diſcernat, vt à ſuperſtitioſo dicat timeri Deos, à religioſo autem tantum vereri, vt parentes, non vt hoſtes timeri, atque omnes ita bonos dicat, vt facilius ſit eos nocentibus parcere, quàm lædere quemq. innocentem? Tamen muliere fœtæ poſt partum tres Deos cuſtodes commemorat adhiberi, ne Syluanus Deus per noctem ingrediatur, & vexet, eorumq. cuſtodum ſignificandorum cauſa tres homines noctu circumire limina domus, & primo limen ſecuri ferire, poſtea pilo, tertio deuerrere ſcopis, vt his datis culturæ ſignis, Deus Syluanus prohibeatur intrare, quia neque arbores cæduntur ac putantur ſine ferro, neque far conficitur ſine pilo, neque fruges coaceruantur ſine ſcopis. Ab his autem tribus rebus tres nuncupatos Deos: Intercidonem à ſecuris intercisione; Pilumnum, à pilo; Deuerram à ſcopis, quibus Dijs cuſtodibus contra vim Dei Syluani fœta conſeruaretur.

Ita contra Dei nocentis ſæuitiam non valeret cuſtodia bonorum, niſi plures eſſent aduerſus vnum eiq. aſpero, horrendo, inculto, vtpotè ſyluestri ſignis culturæ, tamquam contrarijs repugnarent. Iſtanè eſt innocentia Deorum? iſta concordia? Hæccine ſunt numina ſalubria vrbium, magis ridenda, quàm ludibria poetarum & theatrorum? Cum mas & femina coniunguntur, adhibetur Deus Iugatinus ſit hoc ferendum. Sed domum eſt ducenda quæ nubit, adhibetur Deus Domiducus. Vt in domo ſit, adhibetur Deus Domitius Vt maneat cum viro, additur Dea Manturna. Quid vltra quæritur? Parcatur humanæ verecundiæ, peragat cetera concupiſcentia carnis & ſanguinis, procurato ſecreto pudoris. Quid? impletur cubiculum turba numinum, quando & paranimphi inde diſcedunt? Et ad hoc impletur, non vt Deorum præſentia cogitata maior ſit cura pudicitiæ, ſed vt feminæ ſexu infirmæ, nouitate pauidæ, illis cooperantibus ſine vlla difficultate virginitas auferatur. Adeſt enim Dea Virginenſis, & Deus Pater Subigus, & Dea mater Prema, & Dea Partunda, & Venus, & Priapus. Quid eſt hoc? Si omnino laborantem in illo opere virum ab Dijs adiuuari oportebat, non ſufficiebat aliquis vnus, aut aliqua vna? Nunquid Venus ſola parum eſſet, quæ ob hoc etiam dicitur nuncupata, quod ſine eius vi, femina Virgo eſſe non deſinat? ſi vlla eſt frons in hominibus, quæ non eſt in numinibus, nonne cum credunt coniugati tot Deos vtriuſque ſexus eſſe præſentes, & huic operi inſtantes, ita pudore afficiuntur, vt & ille minus moueatur, & illa plus reluctetur? Et certè ſi adeſt Virginenſis Dea, vt Virgini zona ſoluatur, ſi adeſt Deus Subigus, vt viro ſubigatur; ſi adeſt Dea Prema, vt ſubacta, ne ſe commoueat, comprimatur, Dea Partunda ibi, quid facit? Erubeſcat, eat foras, agat aliquid & maritus. Valde inhoneſtum eſt, vt quid vocatur illa, impleat quiſquam niſi ille. Sed fortè ideo toleratur, quia Dea dicitur eſſe, non Deus; nam ſi Deus maſculus crederetur, & partundus vocaretur, maius contra eum pro vxoris pudicitia poſceret maritus auxilium, quàm fœta contra Syluanum. Sed quid hoc dicam, cum ibi ſit, & Priapus nimis maſculus, ſuper cuius immaniſſimum, & turpiſſimum faſcinum ſedere noua nupta iubebatur, more honeſtiſſimo, & religioſiſſimo matronarum? Eant adhuc & ciuilem Theologiam à Theologia fabuloſa, Vrbes à theatris, templa à ſcenis, ſacra pontificum à carminibus poetarum, velut res honeſtas à turpibus, veraces à fallacibus, graues à leuibus, ſerias à ludicris, appetendas

tendas

tendas à reſpuendis, qua poſſunt quaſi conentur ſubtilitate diſcernere.

Rurſus aliæ portentoſæ monſtruoſitates, & nefandus cultus falſorum Deorum omni turpitudine plenus. Cap. 16.

Aug. de ciuit. Dei, l. 7. cap. 26. ITemq. de mollibus eidem Matri Magnæ contra omnem virorum, mulierumq. verecundiam conſecratis, qui vſque heſternum diem madidis capillis, facie dealbata, fluentibus membris, inceſſu femineo per plateas, vicoſq. Chartaginis etiam à populis, vnde turpiter viuerent, exhibebant, nihil Varro dicere voluit, nec vſpiam me legiſſe commemini. Defecit interpretatio, erubuit ratio, conticuit oratio. Vicit Matris Magnæ omnes Deos filios non numinis magnitudo, ſed criminis. Huic monſtro, nec monſtruoſitas Iani comparatur: Ille in ſimulachris habebat ſolam deformitatem, iſta in ſacris deformem crudelitatem. Illi membra in lapidibus addita, hæc in hominibus perdita. Hoc dedecus tot Iouis ipſius vitia, & tanta ſtupra non vincunt. Ille inter femineas corruptelas vno Ganymede cælum infamauit, iſta tot mollibus profeſsis & publicis, & inquinauit terram, & cælo fecit iniuriam. Saturnum fortaſſe poſſemus huic in iſto genere turpiſſimæ crudelitatis, ſiue conferre, ſiue præferre, qui patrem caſtraſſe perhibetur, ſed in Saturni ſacris homines alienis manibus potius occidi, quam ſuis abſcidi potuerunt. Deuorauit ille filios ſuos, & vt poetæ ferunt, & phyſici ex hoc interpretantur, quod volunt; vt autem hiſtoria prodit, necauit. Sed quod ei Pæni ſuos filios ſacrificauerunt, non recepere Romani. At vero iſta magna Deorum Mater etiam Romanis templis caſtratos intulit, atque iſta ſæuitiam moremq. ſeruauit credita vires adiuuare Romanorum, exſecãdo virilia virorum, Quid ſunt ad hoc malum Mercurij furta, Veneris laſciuia, ſtupra, & turpitudines ceterorum, quæ proferremus de libris, niſi quotidie cantarentur, & ſaltarentur in theatris? Sed hæc qui ſunt ad tantum malum, cuius magnitudo magnæ Matri tantummodo competebat, præſertim quod illa dicũtur à Poetis eſſe conficta, quaſi Poetæ id etiam finxerint, quod ea ſint Dijs grata, & accepta? Vt ergo cantarentur, vel ſcriberentur, audacia fuit, vel petulantia poetarum; vt vero diuinis rebus, & honoribus eiſdem imperantibus & extorquentibus numinibus adderentur, quid eſt niſi crimen Deorum, immo vero confeſſio dæmoniorum, & deceptio miſerorum.

Eo autem incurrerat apud Romanos mentis cæcitas & in colendis Dijs falſis inſania, vt crederent Deos ſuos, rerum venerearum cupidos eſſe, & libidinibus commoueri, & mulieres hominum more adamare, & amplexus concupiſcere, & concubitus appetere, & adulteria committere, quod apud homines erat ſcelus, Dijs permiſſum arbitrabãtur. Sed enarremus huiuſmodi exemplum, vt clarius ſplendeſcat puritas, & candor Chriſtianæ veritatis.

Cap. 17.

Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 7. IN templo Iſidis, quod Romæ fuerat conſtitutum, factum quoddam turpitudine plenum, opprobrioq. contigit, quod fuit hoc modo. Paulina quædam mulier erat Romæ maiorum dignitate præclara, ſtudio caſtitatis intenta, honeſtatis opinione perſpicua. Erat etiam opum magnitudi-

ne locuples, & vultus pulchritudine decora: ætate autem, quando maxime mulieres pudicitia decorantur. Hæc nupta erat Saturnino, etiam ipsi genere, opibus, ceteroq. cultu consimili. Huius itaque amore detinetur iuuenis quidam, nomine Mundus, ex numero Equestri, sed in gradu iam emerito constitutus, & dignitate magna sublimis, idoneus etiam ad munera largienda, sumptusq. faciendos. Nam memoratæ quoque mulieri maiora dona promiserat, quæ illa contemnente, maximo fuerat amore succensus, vt etiam viginti myriadas drachmarum Atticarum se daturum pro vno concubitu spopondisset. Sed neque sic illa deflexa est. Tum ille nimiam infelicitatem morbi sustinens: si quidem neque cibum volebat accipere, morti se addixerat, hoc vnum sibi iudicans tanti mali fore remedium. Et ille quidé tale decretum animo infigens, per dies singulos hoc agebat, vt celeri morte raperetur. Erat autem eidem Mundo liberta quædam ex parentibus, nomine Ida, omnium malorum & iniquitatum coagulum. Quæ grauiter ferens, quod ille iuuenis se damnaret in mortem (nam clarebat omnino periturus) accedens erexit eum: & cœpit cum eo talia fabulari, quæ animum eius bonæ spei facerent. Promittebat se namque acturum apud Paulinam, vt quinque myriadas accipiens, concederet iuueni, quod volebat. His itaque dictis iuuenem de morte reuocans, sumpsit ab eo pecuniæ quantum placuerat, sed non eadem via Paulinam aggreditur, qua fuerat ante tentata: çernens animum mulieris nullo modo capi pecunijs. Sciens vero, quod admodum esset illa cultura Isidis occupata, tale aliquid machinatur. Accedit ad quosdam ex templo Isidis sacerdotes, quibus interpositione iusiurandi fidem seruare persuasit, dans etiam in præsenti duas myriadas, & dimidiam; promittens etiam aliud tantum, si quod vellet, habuisset effectum. Tunc causam aperit, amorem iuuenis indicat: orat, vt & mulierem quibus possent modis, inducerent. Illi autem pecuniarum cupidine capti promittunt quicquid imperaret, protinus impleturos: præsertim autem ipse Maximus sacerdotum, vt Paulinam conueniret, ac suis verbis impleret, pollicetur. Finxit itaque se ex Aegypto venisse ab Anubi destinatum, quod is grandi circa Paulinam amore teneretur, eumq. Deum sibi iussisse, vt Romam veniret, mulieriq. præcepta numinis apportaret. Libenter illa & exoptabiliter sucipit, atque ad amicas gloriando denuntiat, quod ab Anubi tali merito digna iudicetur. Hoc etiam indicat & marito, quod ab ea thorum & cœnam Anubis concupiscat. Ille autem grate concessit, pudicitiam coniugis non ignorans. Illa igitur pergit ad templum, & cum cœnasset, tempusq. quiescendi venisset, vniuersæ ianuæ à sacerdote clauditur, cuncta quoque lumina subtrahuntur: Mundus autem intro latebat occultus. Qui postquam silétium factum est, ad mulierem deuenit. Illa autem existimans Deum esse, reuerenter accipit: atque ita cum ea Mundus pernoctans, circa viciniam lucis abscessit. Illa autem mane facto consurgens, atque ad suum virum veniens, aduentum ad se numinis enarrauit. Similiter etiam loquitur ad amicas, magnam sibi ex hoc glorificationé reputans prouenisse: & quia verba quoque ad illam fecisset Anubis, indicabat. Sed ex audientibus alij non credebant, naturam inspicientes rei, alij autem credebant: quidam vero ad miraculum ducebát, pudicitiam attendentes, dignitatem referentes. Tertia vero die, postquam factum est, occurrens ei Mundus: O Paulina, inquit, saluasti mihi viginti

myriadas, quas potuisses familiaribus tuis rebus adijcere, nunc autem nec meis postulationibus defuisti, & damnificatione liberasti. Nam in tẽplo tota nox à te cum Mundo peracta est: nec mei nominis interest voluptate percepta. Nihil enim ad perficiendum negotium obfuit, quod Anubis vocitatus sum. Et ille quidem talia locutus abscessit. Illa vero in mentem suam redigens; tunc primum illud facinus intellexit: & scissis protinus vestimentis ad virum accurrit, fictionemq. aperuit tàm magni facinoris, deprecata ne suam iniuriam negligeret. At ille Imperatori cuncta denuntiat. Tunc Tyberius diligenter causam examinãs, vniuersum sacerdotum scelus inuenit: & ipsos quidem cum Ida, quæ causa totius iniquitatis extiterat, adegit in cruces: templum autem ipsum funditus euertit, statuamq. Isidis in Tybrim fluuium iactari præcepit. Mundum autem exilio condemnauit,dignum eum maiore pœna non iudicans, quod amoris vehementia deliquisset. Et ea quidem, quæ in templo Isidis prouenere, tali fine conclusa sunt.

Sed ne videantur Christiani Scriptores falso illis tot falsas Deitates imputasse, legatur de eodem argumento M. T. Cicero, qui & ipse Gentilis, hanc Deorum suorum insanam, & monstruosam multiplicitatem atque originem enarrat. Cap. 18.

Cic. de Natura Deor. lib. 3.

PIscem Syri venerantur,omne fere genus bestiarum Aegyptij consecrauerunt; iam vero in Græcia multos habent ex hominibus Deos: Alabandũ Alabandi: Tenedi Tenem: Leuchotheam, quæ fuit Ino, & eius Palæmonem filium, cuncta Græcia: Herculem Aesculapium, Tintaridas: Romulum nostri, aliosq. complures, quos quasi nouos, & ascriptitios ciues in cælum receptos putant. hæc igitur indocti. Quid vos Philosophi, qui meliora? Omitto illa, sunt enim præclara, sit sane Deus ipse mundus, hoc credo illud esse sublime cãdens, quem inuocant omnes Iouem. Quare igitur plures adiungimus Deos? quanta autem est illorum multitudo? mihi quidem sane multi videntur, singulas enim stellas numeras Deos, easq. aut belluarum nomine appellas, vt Capram, vt Lupam, vt Taurum, vt Leonem, aut rerum inanimatarum, vt Argon, vt Aram, vt Coronam. Sed, vt hæc concedantur, reliqua, qui tandem non modo concedi, sed omnino intelligi possunt? cum fruges Cererem, vinum Liberum dicimus, genere nos quidem sermonis vtimur vsitato. Sed ecquem tam amentem esse putas, qui illud, quod vescatur, Deum credat esse? Nam quos ab hominibus peruenisse dicis ad Deos, tu reddas rationem, quemadmodum id fieri potuerit, aut cur fieri desierit, & ego discam libenter, quomodo nunc quidem est,nõ video quo pacto ille, cui in monte Oetheo illatæ lampades fuerunt, vt ait Actius, in domum æternam patris ex illo ardore peruenerint: quem tamen Homerus conueniri apud Inferos facit ab Vlysse, sicut ceteros, qui excesserant vita, quamquam quem potissimum Herculem colamus, scire sane velim. Plures enim tradunt nobis ij,qui interiores scrutantur,& reconditas litteras: antiquissimum Ioue natum: sed antiquissimo item Ioue: nam Ioues quoque plures in priscis Græcorũ litteris inuenimus. Ex eo igitur, & Lysito est is Hercules, quẽ concertauisse cũ Apolline de tripode accepimus. Alter traditur Nilo natus Aegyptius, quem aiunt Phrigias litteras conscripsisse.

fiſſe. Tertius eſt ex Ideis Indigenis, cui inferias afferunt: Quartus Iouis Aſtæriæ Latonæ ſororis,quem Tyrij maxime colunt, cuius Carthaginem filiam ferunt: quintus in India, qui Belus dicitur: ſextus hic ex Alcumenia, quem Iuppiter genuit: ſed tertius Iuppiter,quoniam,vt iam docebo, plures Ioues etiam accepimus quando enim me in hunc locum deduxit oratio, docebo meliora me didiciſſe de colendis Dijs immortalibus Iure pontificio & maiorum more capedunculis his,quas Numa nobis reliquit, de quibus in illa aureola oratiuncula dicit Lælius, quam rationibus Stoicorum. Si enim vos ſequar, dic quid ei reſpondeam, qui me ſic roget: ſi dij ſunt, ſunt ne etiam Nymphæ deæ? ſi Nymphæ: Paniſci etiã & Satyri? hi autẽ non ſunt; ne nymphæ quidem. deæ igitur: at earũ templa ſunt publice vota,& dedicata,quid igitur? ne ceteri quidẽ ergo dij,quorum templa ſunt dedicata. Age porro Iouem, & Neptunum Deũ numeras; ergo etiam Orcus frater eorum Deus,& illi qui fluere apud Inferos dicuntur, Acheron,Cocytus,Styx,Phlegeton, tum Charon, tum Cerberus Dij putandi? at id quidem repudiandum, ne Orchus quidem igitur: quid dicitis ergo de fratribus? Hæc Carneades agebat, non vt Deos tolleret; quid enim philoſopho minus conueniens? ſed vt Stoicos nihil de Dijs explicare conuinceret.Itaque inſequebatur; quid enim?aiebat, ſi ij fratres ſunt in numero deorum; num de patre eorum Saturno negari poteſt, quem vulgo maxime ad occidentem colunt? qui ſi eſt deus, patrem quoque eius cælum eſſe Deum cõfitendum eſt: quod ſi ita eſt, cæli quoque parentes dij habendi ſunt,æther, & dies, eorumq. fratres, & ſorores, qui à genealogijs antiquis ſic nominantur, Amor, dolus, motus, labor, inuidentia, fatum, ſenectus, mors, tenebræ, miſeria, querela, gratia, fraus, pertinacia, parcæ, heſperides, ſomnia,quos omnes Erebo, & nocte natos ferunt. Aut igitur hæc monſtra probanda ſunt; aut prima illa tollenda. Quid? Apollinem, Vulcanum Mercurium, ceteros Deos eſſe dices: de Hercule, Aeſculapio, Libero, Caſtore, Polluce, dubitabis? at hi quidem coluntur æque, atque illi: apud quoſdam etiam multo magis. Ergo hi Dij ſunt habendi mortalibus nati matribus.

Enimuero auctor iſte in eo loco innumeras Deorum ſoboles,& admiratur potuiſſe Gentes tot Deos confingere, & potuiſſe colere numina, quæ ſibi ipſis tam irrationabiliter confinxerãt.Piget autem ſcribere,quæcunque ipſe in eo loco ſcribit, ne nimis lectorem in hoc argumento detineam: ſi cui erit otium illa perlegere, non poterit continere oculos à lachrymis, videns in quales impietatis, & ignorantiæ abyſſos Gentes erant prolapſæ, & laudabit Ieſu Chriſti bonitatem, qui ſic dilexit mundum, vt ab eo tam flagitioſos errores exterminauerit.

Sed ex Templis,& Aedibus in vrbe Romana conſtructis in honorem Deorum vanorum apparebit,quam late regnarent Dæmonia, quæ in templis colebantur apud Romanos, qui & illis offerebant ſacrificia,conſtitutis ad hoc munus Sacerdotibus, & Pontificibus.

C 2 Templa,

Templa, & ædes vrbis Romæ, in quibus Dæmones habitabant, & colebantur vt Dij. Cap. 19.

Publius Victor de regionibus Vrbis Romæ.

Aedes Martis.
Aedes Mineruæ.
Aedes Tempestatis.
Area Apollinis.
Area Spei.
Templum Claudij.
Campus Martialis.
Antrum Cyclopis.
Regia Tulli Hostilij, templũq. quod is in curiam redegit, ordine à se aucto, idest, patribus minorum gentium.
Templum Pacis.
Templum Remi.
Templum Veneris.
Templum Faustinæ.
Templum Telluris.
Balineum Daphnidis.
Area Vulcani cum Vulcanali, vbi Lotos à Romulo sata, in qua Area sanguine per biduum pluit.
Apollo Sandalarius.
Templum Iunonis Lucinæ.
Lucus Fagutalis.
Ara Iouis Viminei.
Minerua Medica.
Isis Patricia.
Vicus Bellonæ.
Templum Salutis in Colle Quirinali.
Templum Serapeum.
Templum Apollinis & Clatræ.
Templum Floræ, & Circus.
Diuus Fidius in Colle.
Fortuna Publica in Colle.
Templum Quirini.
Lacus Ganymedis.
Nymphæum Iouis.
Templum Solis.
Templum nouum Spei.
Templum nouum Fortunæ.
Templum nouum Quirini.
Sacellum Genij Sangi.
Aedes Victoriæ cum alia ædicula Victoriæ virginis DD. à Portio Catone.
Templum Iulij Cæsaris in Foro.
Victoriæ aurea statua in tẽplo Iouis Opt. Max.
Ficus Ruminalis, & Lupercal Virginis.
Aedes Opis, & Saturni in Vico Iugario.
Templum Castorũ ad lacum Iuturnæ.
Templum Concordiæ.
Atrium Mineruæ.
Iani duo celebris mercatorũ locus.
Templum Vestæ.
Templum Deum Penatium.
Templum Romuli.
Templum Iani.
Aedicula Concordiæ supra Græcostasin.
Templum Titi, & Vespasiani.
Aedes Veiouis inter arcem, & Capitolium prope Asylum.
Apollo translatus ex Apollonia à Lucullo xxx. cubitorum.
Delubrum Mineruæ.
Aedicula Iuuentæ.
Templum Carmentæ.
Capitolium, vbi omnium Deorum simulachra celebrantur.
Templum Iouis Opt. Max.
Aedes Iouis Tonantis ab Aug. DD. in Cliuo Capitolino.
Templum vetus Mineruæ.
Aedes Herculis victoris duæ, altera ad Portam Trigeminam, altera in foro Boario, cognomine rotunda & parua.
Aedes Matutæ.
Vicus Iugarius, idem & Thurarius, vbi sunt Aræ Opis & Cereris cum signo Vertumni.
Aedes Vertumni in Vico thusco.
Elephantus herbarius.

Aedes

Aedes antiqua Apollinis cum lauacro.
Aedes Herculi magno, Custodi Circi Flaminij.
Aedes Vulcani in Circo Flaminio.
Iuppiter Pompeianus.
Delubrum Cn. Domitij.
Templum Bruti Callaici.
Campus Martis.
Aedes Iuturnæ ad aquam Virgineam.
Pantheon.
Templum Boni Euentus.
Aedes Bellonæ versus portam Carmentalem, ante hanc ædem Columna index belli inferendi portus Argonautarum.
Iseum.
Serapeum.
Mineruium.
Minerua Chalcydica.

Videbitur forsan alicui, pluribus, quam par esset, nos ostendisse Dæmonū fraudes, qui totum orbem dementauerant, & terræ faciem tam densis tenebris consperserant, vt, qui Deum verum, cæli, & terræ Dominum cognosceret, non esset vsque ad vnum. Sed hoc videri non debet superfluum, nam tenebrarum illarum magnitudo, lucis diuinæ gratiam, quæ per Iesum Christum mundo illuxit, facit clarius splendescere. Non enim gentes satis intelligunt, quantæ virtutis fuerit, tanto veritatis fulgore illustrasse orbem, & præbuisse illis sui Creatoris notitiam, & summum bonum, quod apud illam est, manifestasse mortalibus, expulsis prophanis erroribus, confractis simulachris, & templis funditus euersis cum abominatione Idolorum, in quibus Dæmones nequiter latitabant, factiq. mundi huius, & tenebrarum principes, maximā fuerant venerationem consequuti. Dominus ergo Iesus Christus alligauit potestatem illorum, dominium abstulit, fregit vires, vt tamquam canis rabidus catena vincti, ad mordendum progredi non possint, nisi qui vltrò eorum se ingerat faucibus; rugire potest, nocere non potest, potest circuire, vt deuoret, sed non deuorabit nisi volentem, & Christum non inuocantem.

Audax quidem, & fraudulentum est Dæmonis ingenium, & diuinorum honorum cupidissimū, qui cum iam inde à principio concupiuerit esse velut Deus, & similis Altissimo, quamquam è cælis primum exturbatus, in caligines mundi sit prolapsus, humi repens velut serpens, & deinde à Christo Domino victus, vt præualere non possit, adhuc tamen fraudibus & mendacijs, suisq. artibus insurgit, quærit recuperare amissos honores, pergens suadere hominibus, vt ad ipsius auxilium confugiant, Deum relinquant, imò gaudet, si quispiam ei offerat qualemcumque cultum, & vocatus, præsto est. Cumque hoc aperte facere non potest, transfigurat se in Angelum lucis, vt saltem sub simulata aut Angeli, aut sancti viri apparitione, honorem recipiat, & imprudentes decipiat. Cuius quidem rei plurima habemus exempla, quæ seculo nostro contigerunt, neque ab re fuerit, hic aliqua eius subtexere, cum cetera vberius alibi sint recensenda.

Mulier incantationibus operam dans, Diabolum inuocans, videt horribile spectrum. Cap. 20.

CONtigit hic Romæ, superioribus annis, vt Mulier quædam, iuuenilis ætatis, virum haberet mercatorem, qui mercium gratia Mediolanum

profectus fuerat; cumque in illa ciuitate moras traheret, neque rediret, ſicut ſponſæ ſpoponderat, mulier moræ impatiens, nimis erat triſtis de viri ſui abſentia. Et cum conquereretur hac de re coram quadã muliere, quam neſciebat eſſe maleficam: Docebo te (inquit illa) quid agere debeas, vt coniugem tuum, incolumen recipias; & ſi egeris quod dicam, vir tuus cito erit in foribus tuis. Credidit illa; & ſicut edocta fuit, ita fecit. Media nocte, lucente Luna, aperit feneſtram quandam, Mediolanum verſus proſpiciens & diſcincta capillos profert dira quædam carmina, & ſalem, quem iuſſa fuerat accipere, & incantationi adhibere, proiecit in viam. Vix ſal humum tetigerat, cum ecce Canis ingentis magnitudinis, nigerrimis pilis hirſutus, auribus vſque ad terram pendentibus, atque ex oculis horrendis ignem ſpirans, apparet in via, & rapido curſu pergit ad locum, vbi erat ſal, & odorabatur illum, quaſi guſtaret ſuauitatem muliebris impietatis. Quem cum vidiſſet mulier, contremuit, & horribilem aſpectum ferre non valens, deſcendit à feneſtra, obſerat valuas illius, & fugit ad cubiculum, vbi filius eius paruulus manebat. paulo poſt aſcendit thorum, vt cubet, erat enim metu conſternata. Cum ecce audit vehementiſsimo impulſu feneſtræ valuas concuti, & in mille partes diſrumpi, videtq. totum cubiculum ſuum tremendo quodam lumine repleri, ac ſi centum ibi faces accenſæ eſſent. Ipſa autem immenſum illum fragorem, & inſolitum lumen ferre non valens, arreptum puerum ſtrinxit ad pectora, & caput eius ſtragulis obtexit, ne videret horribile ſpectrum, & moreretur. Dæmon autem videns illam fidei ſigno obſignatam, ſignoq. crucis munitam, nocendi illi poteſtatem non habuit, ſed ſtatim euanuit. Mulier noctem illam duxit inſomnem. Cum autem illuxiſſet dies, feneſtræ valuas obſeratas inuenit, vt reliquerat. & omnia diſpoſita vt prius, vt vnuſquiſque videre poſset, quantum Diabolo nequam, grata ſint quæcumque ſibi offeruntur, & quam cito adſit ad decipiendum. Hæc retulit nobis ipſamet mulier, cum iam ad ſenectutem perueniſſet.

Famoſa meretrix à Dæmone illecta & decepta, Deum, & ſalutem oblita, ab horribili ſue percuſſa, interit miſerabiliter. Cap. 21.

NOn deſinit veternoſus Coluber, & fraudulentus impoſtor, quia adhuc ſibi permittitur ob hominum ſcelera, rapere oues Dei ab Eccleſia, & mactare, quos Chriſtus viuificauerat.

Mulier quædam Hiſpana, venit Romam, erat autem formoſa nimis. Hæc propter eius pulchritudinem, procurante Diabolo, facta eſt rete Diaboli. Nam occurrebat iuuenibus in ornatu meretricio, garrula, & vaga, & quietis impatiens, ſuper feneſtras, in plateis, vijs, & iuxta angulos inſidiabatur, & pretioſas virorum animas capiebat; nutibus, & blanditijs, labiorum, & oculorum aſpectu, vulnerabat corda. Statim autem incauti adoleſcentes ſequebantur eam, quaſi Agni laſciuientes, & neſcientes, quod Diabolus per illam ſpargebat flammam ignis conburentis, & antiquum morem renouabat, vt homines in lutulentas libidines impingat, & Deum eorũ auferat: ſemper enim hoc egit Diabolus apud Gentiles, vt eas in ſterquilinium libidinum proijceret, & Deum auferret, vt ſic animas perderet. Facta autem

erat

erat domus huius mulieris via inferi, deducens in interiora mortis, festinabantq. ad eam libidinosi iuuenes, quasi auis ad laqueum, nescientes quoniam de discrimine vitæ ageretur. Cumque plurimos per eam ad interitum perduxisset, conatus est perdere & ipsam. & immisit in cor eius Dei obliuionem, vt tàm audacter peccaret, ac si Deus non esset, neque reperiretur infernus, peccantium cruciator in æternum. Irridebatq. omnes, & sacerdotes, & religiosos viros, & omnes, qui ei persuadere conabantur, vt admissorum peccatorum aliquando pœnitentiam ageret, ad Deum suum reuerteretur plorans, & veniam petens: quia & aliæ famosæ peccatrices, pœnitentes, apud Dominum gratiam inuenissent. Tandem Deus, cuius ira lento procedit gradu, sed tarditatem supplicij grauitate compensat, cum mulier ista multos vulneratos deiecisset, & fortissimi quique interfecti essent ab ea, & nollet acquiescere, percussit eam morbo grauissimo, & in discrimen vita eius deducta est, vt Medici de eius salute desperarent. Quærebat illa medelas, ad morbum profligandum, sed animæ suæ, quæ perierat, nullum remedium petebat. Accessit ad illam Parochus, hortabatur illam, vt sui misereretur, & ad Deum reuerteretur, qui est præstabilis super malitia, & habet misericordias magnas nimis, & in quacumque hora peccator ingemiscit, parcit ingemiscenti. Illa autem faciem sacerdotis auersabatur, & verba salutaria audire renuebat, & ne audiret, vertebat sese ad proximum parietem. Cumque pluries Parochus, atque alij pij viri, ne impœnitens moreretur, hortarentur illam ad pœnitentiam, notumq. illi facerent iam proximam esse mortem, nihil proficiebant. Interim morbus illi non parcens, ad extremum vitæ perduxerat illam; & tunc in vltimum remedium vocati ad eam sunt duo Patres ex Ministris Domorum Hospitalium, qui magna charitate infirmos ad mortem vergentes iuuare solent. Qui benignis verbis, vt solent, conati sunt, si quomodo potuissent, flectere tantam animi duritiem, & persuadere illi, vt confiteretur peccata sua, animamq. suam ab æternis pœnis redimeret. Cumque & ipsi tempus frustra contererent, ecce aperitur videntibus illis magno impetu porta thalami, & ingreditur in eam setigera, & lutulenta scrofa miræ magnitudinis, quæ dentibus infrendens, huc atque illuc per thalamum cursitans, tandem concito saltu tulit se supra lectum, tot infandis libidinibus commaculatum, & confestim super eam insiluit, rostroq. horribili ter illam in vmbilico percussit, donec exanimata est. Inuenta est infelix femina post mortem nigra supra carbones, vt omnibus testata relinqueretur, immundi Dæmonis rabies, contra hominem à Deo iusto iudicio derelictum. Patres, qui hæc viderant, obtestabantur cuidam, qui nobis retulit se metu obriguisse, dum tam formidabile spectrum spectabant, iudicia terribilis Dei considerantes, & perhorrentes.

Adolescentula D. Franciscum diligens, à Dæmone sub habitu D. Francisci decepta, parat se ad suspendium, sed diuina prouidentia liberatur. Cap. 22.

CVm autem non potest aliquem ad carnis spurcitias inducere, & auertere à Dei cultu, tunc callidus impostor illud curat, vt assumat extrinsecus sanctitatis vestimentum, & pietatis specimen, obijciatq. oculis fictum

religionis simulachrum, vt saltem eo modo honores recipiat, & animas interficiat. Superioribus annis erat Mediolani quædam Adolescentula (referente mihi Ioanne Paulo Volperto Papiensi sacerdote, satis probo) quæ Deum timebat, & erga D. Franciscum, nimis ardenter erat affecta. Cuius simplices mores conspicatus Diabolus, aggressus est decipere illam. Quapropter cœpit ei apparere coopertus sacco, & succinctus fune, stigmata in manibus & pedibus, & latere ostentans, vt D. Franciscus putaretur. Lætabatur mulier in apparitionibus eius,& credens illum esse B. Franciscum,venerabatur eum pleno corde, Diabolus autem honores, quamquam sibi non oblatos, se libenter accipere demonstrabat. Cum autem artibus suis sæpius eò deduxisset adolescentulam, vt crederet certissimè eum esse S. Franciscum; & nihil de hoc ambigeret, & omnia faceret, quæ ab eo dicerentur; tunc Diabolus cœpit illi dicere, se rogasse altissimum, & impetrasse pro illa peccatorum remissionem, vt iam quotiescumque ipsa moreretur,certissime deferretur in cælos ad Virginum choros. Quapropter plurimum sibi esse curandum, vt tam excellentem gratiam, quam apud Deum acquisiuerat, à mundo decepta, non amitteret. Ita vt illa propter tam magnificam sponsionem cuperet quamprimum dissolui, & esse in cælestibus. Tunc fortius cæpit vrgere virginem, vt quamprimum festinaret ad cælum, donec luceret in corde eius lux diuinæ gratiæ, quod si diutius in mundo conuersaretur, futurum esse, vt gratiam perderet; mundus enim in maligno positus est; deditq. illi consilium,vt vitam præsentem terminaret,spopondita. illi præsentiam suam, cum mori disposuisset, & iuuaturum illam,vt in Domino moreretur, & post mortem se statim eam ducturum in Paradisum. Porrexitq. illi funem, quo erat præcinctus, suasitq. vt cum eo collum cõstringeret, sicq. futurum esse, vt moreretur, & statim ipse animam eius portaret in cœlum. Credidit simplex puella callido veteratori, sicut Eua serpenti. Cumq. Aurora paulum cœpisset albescere, venit adolescentula ad fenestram, funemq. ligauit ferro, quod parieti fixum, extra super viam prominebat. Cumq. incipere vellet fune collum cingere, diuina prouidentia factum est, vt eo tempore quidam vir illac pertransiret, qui cum oculos sursum ad fenestram conuertisset, vidit mulierem satagentem collum fune ligare; cogitansq. illam aliqua desperatione motam, eo modo velle sibi mortem consciscere, cœpit altius clamare, vt à fenestra recederet; & confestim arreptis lapidibus, iaciebat illos contra insanam mulierem, vt eam perterrefaceret. Saxorum ictibus perterrefacta illa, intra cubiculum se recepit, re infecta. Cæterum homo ille, qui lapides iecit,ne forsan puella iterum rediret ad suspendium, pulsat ianuam domus, conuocat domesticos; & refert quid factum fuerit. Concurrunt omnes ad eam: quærunt, quid horrendi facinoris causa fuerit? Exponit ipsa omnia per ordinem, fateturq. se S. Francisci persuasione rem huiusmodi aggressam. Sed cum circumstantes omnes assererent, Sanctum Franciscum mortale facinus persuadere non potuisse, sed Dæmonem vsque à principio mundi homicidam, vt animam eius perderet, & corpus suspendio infamaret, sub S. Francisci habitu,talia esse machinatum. cognouit adolescentula serpentis fraudem, & non sine manifesta Dei prouidentia, qui eius simplicitatem respexit, & ope D. Francisci liberata est.

Cum autem non valent Dæmones technis suis, & fraudulentis machinatio-

nationibus Christi seruos decipere, vt sibi obsequantur, & frustra iaciant rete ante oculos pennatorum, tunc conuertunt se ad incutiendos timores, & terrefaciendos quoscumque nouerunt magna fide, & religione seruire Christo; vt hoc modo à Christi semitis illos auertant, & paulatim ad vitia conuertant. Sed ij non vincunt, nisi volentes, & ad Christi auxilium non confugientes.

Vir simplex D. Petri deuotus spectra Diaboli audit, videt, & vincit. Cap. 23.

ERat quidã, natione Siculus, nomine Thomas, qui Apostolum Petrũ miro amore prosequebatur, & Petri imaginẽ, quam in somnis se vidisse testabatur, depictã super tabellam semper in pectore suo gestabat, & præ amoris magnitudine erga Apostolum cupiebat venire Romam, & visitare sanctum Templum, vbi eius reliquiæ asseruantur, vt ibi posset in Petri honorem, non consequi id quod vtile, & honorificum est, sed pro summa dignitate ducere si licuisset ei, à Petri Ecclesia verrere puluerem, & mundare pauimentum. Venit igitur Romam, & statim cæpit ambire, quomodo posset, pro summi beneficij loco, dignitatem hanc verrendi pulueres in dicta Ecclesia obtinere. Et quoniam erat vir bonus, & simplex, forte fortuna audiuit Philippum Nereum sacerdotem apud D. Hieronymi Ecclesiam charitate plenum erga omnes, elegitq. eum in Confessarium. Philippus autem, qui Dei spiritum habebat, animaduertens viri simplicitatem, suscepit eum, mirificeq. lætabatur videre viri huius probitatem, & elargiebatur ei, erat enim pauper, & calceos, & vestes, & quæcunque erant ei necessaria: curauitquè, vt obtineret, quod cupiebat. Qua re lætatus ille videbatur sibi partem obtinuisse in terra viuentium. Tota die à templo non recedens, scopebat magna alacritate, & mundabat templi pauimentum, magisq. ipse diligebat pulueres illos, quam cupidi aureas diuitias. Nocte etiam pernoctabat ibi, eiusq. lectulus erat super Altaris cuiusdam scabellum suppedaneum: partim orans, partim dormiens.

Diabolus autem videns tantæ pietatis studium in simplici homine, cæpit vexare illum nocturnis terroribus. Vnde sæpius audiebat rumores, & sonitus formidabiles: & quadam nocte quiescens audiuit sonitum grandem, quasi omnia scamna, & sedes ligneæ, quæ erant in templo, super quas concionum Auditores sedere solebant, caderent à culmine tecti, & omnes super marmoreum pauimentum disrumperentur. Surgit ille ad videndum tot scamnorum fractiones, & reperit omnia optime disposita, nihilq. esse fractum. Erant autem iuxta altare, super quod sacræ pixides continebantur, accensæ aliquot lampades, quæ tenebras excutiebant; ipso autem admirante, quæ audiebat, & non videbat, ecce rursus audit valuas ianuæ, qua ad altare pergebatur, huc, & illuc magno impetu dimoueri, & inuicem se collidere: suspicatur audito strepitu, forsan aduentasse fures, ad vasa argentea suffurandum. Accedit propius, & obseratas illas reperit, sicut prius erant. Dumq. flecteret oculos, si fures videre potuisset, aspicit iuxta se astare magnum Aethyopem, quem cum esset intuitus indignans dixit alta voce, hic est inimicus Dei, & nihil timens, confestim concitato cursu cucurrit contra

Aethyo-

Aethyopem, & pugno percufsit illum; ſed non inueniens corporis ſoliditatem, aerem verberauit. Dæmon autem, videns tantam animi fortitudinem, paulatim, ſe in tenebras recepit, ad quas lampadum lumen non pertingebat, & ſic ceſſauit vexatio. Sed huiuſmodi terriculamentis nunquam Diabolus valuit Thomam, Chriſto munitum, ab eius deuotione deijcere: Scuto enim ſuo circundabat eum Dominus, vt non timeret à timore nocturno.

Thomas autem iſte tantum in eo ſeruitio profecerat, quod tam fideliter exercebat, vt cum quotidie corpus puluere coinquinaret, intus cor magis, atque magis puritate purificaret, & cum ſæpius audiret diſpenſationes Eccleſiaſticarum dignitatum, & beneficiorum diſtributiones in Vaticano fieri ſolitas, ipſe tamen eas nihili faciens, pluris æſtimabat pulueres ſuos, quàm honores, & ſuperbas opes.

Hic cum aliquando ægrotaſſet magnis febribus, vix ab illo templo diuelli potuit, vt curaret ægritudinem ſuam; & receptus à pio viro in domum ſuã, cum ibi aliquot diebus permanſiſſet ægrotans, & aliquando vehementius à febre torqueretur, cogitans ſe cito moriturum, nullo ibi aſtante, lectum deſeruit, & præcinxit ſe, & calceauit ſe caligas ſuas, & circumdedit ſibi veſtimentum ſuum, & vt, præ virium imbecillitate poterat, parabat iter ad Templum Petri, vt ibi moreretur: ſed deprehenſus ab hoſpite, & increpatus, vix detineri potuit, quin illuc reuerteretur. cogitabat enim bene ſecum actum, ſi ibi mori potuiſſet. Conualuit tandem ab infirmitate iſta, & reuerſus eſt ad opus ſuum, & cum Domino placuit, in timore Dei perſeuerans, & Diaboli terriculamenta contemnens, à laqueo venantium ereptus, plenus bona ſpe vitæ æternæ, vita mortali functus eſt.

Rabies, & infeſtatio Luciferi, ne turpis caſus eius pingeretur, ſpectandus. Cap. 24.

CONtigit etiam Anno ſalutis noſtræ 1584. vt in Ciuitate Montis Alcini apud Tuſcos, quidam Camillus Marzolius, Cathedralis eccleſiæ Archidiaconus curaret, vt in Altari, quod in Dei honorem, & memoriã S. Michaelis Archangeli erexerat, apponeretur tabula, in qua exprimeretur optimis figuris, quomodo Lucifer cum Angelis ſuis, ſuperba appetitione præſumens eſſe ſicut Deus, ab ipſo Michaele de cæleſtibus ſedibus exturbatus, in ſterquiliniũ terrenæ fecis miſerabili caſu prolapſus eſt. Sed mira apparuit Diaboli rabies, turbans omnia, ne per huiuſmodi picturam infamis ipſius caſus oculis hominum proponeretur.

Igitur, cum ad opus hoc perficiendum, electa fuiſſet opera egregij cuiuſdam pictoris Senenſis, qui Franciſcus Vannus appellabatur, cum iam apud Senas opus inchoaſſet, cæpit Lucifer multipliciter impedire pictorem, diuerſas illi inferens moleſtias, & ſuſcitans impedimenta. Cumque tandem picturam perfeciſſet, & ex Senenſi ciuitate ad Montem Alcinum tabulam transferret, in itinere multa paſſus eſt, præſertim autem temporis iniurias, ita vt muli ſæpe vix à præcipitio, Mulionum cura, erepti fuerint. Tandem ad Montis Alcini portam cum peruentum eſſet, in Cathedrali Eccleſia, vbi tabula conſtituenda erat, infeſti rumores auditi ſunt. Præſertim autem ſupra Templi fornices horrendi ſonitus fiebant, vt videretur altus aliquis paries,

vel

vel tectum ipsum corruisse. Propter inauditos fragores, formidine plenos, commota est vniuersa ciuitas,& magna populi multitudo templum ingressa, excitatos à Diabolis strepitus curiosius auscultabat. Aliqui dicebant. Quid vultis nefandi? Quid petitis immundi? Alij vero: Vt quid insolitos sonitus excitatis, maledictæ turbæ? Nunquid vultis nobis terrores incutere sicut pueris? Nihil potest nequitia vestra, nisi cum vos adiuuat malitia nostra. Sed cum altera die, adhuc rumores illi non cessarent, decreuere ciues foris perforare parieté, vt supra fornices ingredi possent; cumque ingressi essent, nihil inuenerunt. Subsecuti sunt adhuc quindecim dies, & sonitus, & strepitus tumultuantium Dæmonum nõ cessabant. Tunc incæpit populus rogare sacerdotes templi, vt precibus, & exorcismis quærerent obtinere à Deo à tanta infestatione liberationem. Tandem supradictus Archidiaconus, vir eximiæ probitatis, & timens Deum, dum sonitus illi, desuper quasi tonitrua fremerent, & mugitus tremendi obstreperent, astanti populo per templum processionem indixit. Qua absoluta, processit ad Altare sanctissimi Rosarij, quod erat iuxta aram S. Michaelis, cuius ornamenta tunc perficiebantur, vt ibi Dæmones adiuraret. & cum exorcismos ibi stans super scabellum suppedaneum inchoasset, ecce horridus ab altis fornicibus descendit fragor, non secus ac fulmen, quod ex nubibus erumpens, montes tangit, annosas quercus, & excelsos fagos concutit. Ingrediturq. formidabilis sonitus subtus altaris scabellum, quod sacerdotis pedibus subijciebatur. Quapropter sacerdos exterritus retrocessit, & populus accurrens statim, scabellum subleuauit, & inspexit si aliquid videret, & nihil vidit.

Eodem etiam tempore idem rumor in Arca quadam personabat, vbi mulieres Societatis Rosarij, vasa, paramenta,& Calices, & sacram suppellectilem detinebant, vt viderentur, quæcumque intus in arca continebantur, scissa in mille partes esse, & lacerata. Cumque Arca aperta fuisset, nihil huiusmodi repertum est, sed omnia in ordine suo inuenta: neque cessauit infestatio, donec in Vigilia festi S. Michaelis Archangeli, absolutis auratis ornamentis, tabula, in qua superborum Dæmonum, & Luciferi lapsus egregia arte pictus erat, super altare posita est, in sublimis Dei honorem, qui deponit potentes de sede, & superbis resistens humilibus dat gratiam. Sed alibi plura.

His enarrationibus subijciamus iam aliqua, quæ temporibus nostris circa hæreticos a Dæmonibus acta sunt.

Enarratio de Dæmoniaca infestatione Arcis Cronacensis Nosemberg nuncupatæ, atque in ditione Bambergensis Episcopi sitæ. Cap. 25.

Rem narrabo auditu mirandã,& incredibilem fere, ni totius huius patriæ publicata notitia compobata foret. In famoso, ac celebri Castro nostro Bambergensis Episcopi, Rosemberg nominato, arte non minus, quàm loci natura munito, quod in præalti supercilio montis, ad celebre eiusdem ditionis oppidum Cronach situm est, ab aliquo iam tempore horrenda spectra audiebantur,& visebantur, tàm de media luce, quàm de nocte. Apparebant nonnunquam hirci, aut feroces tauri, non raro in forma equorum;

vel aſinorum, ſimiarum itidem , atque aliarum beſtiarum , aut flammis circundatæ equitum turmæ , ſubinde quoque in forma tetrici cuiuſdam, ac nigri viri, & ſæpiſſime ſub ſpecie nobilis feminæ , cuius tamen facies,aut luto, aut alterius generis ſordibus eſſet conſpurcata . Et omnes quidem in Caſtro degentes , tàm diurnis , quàm nocturnis terriculamentis infeſtabant : neminem verò penitus lædebant, aut percutiebant (quod ita ſæpe factum fuit vt numerus ſciri nequeat) niſi hæreticos : neminemq. prorſus,niſi hæreticos interfecerũt . Duo è gradibus deiecti,qui cum retuliſſent ſe à nigro quodã ingentis ſtaturæ viro ad lapſum impulſos fuiſſe,paulò poſt animas exhalarunt. Alius ſimili fere mortis genere interijt . Quartus , qui à pedibus erat Capitaneo, cum idem ſpectrum in gradibus obuiam habuiſſet, illud fugiens, ſibi viſus eſt crinibus ab ipſo apprehendi, exinde ad inſaniam redactus, poſt tertium diem illico, ac miſerrimè quidem , in Deum ac Sanctos eius ſtupendas eructans blaſphemias, expirauit . Quinto ancillæ cuidam domeſticæ , meridiano tempore aquæ vas è puteo hauſtæ humeris geſtanti occurrit , ſtatura immani , aſpectuq. ſupra modum formidabili , forma verò, ignotum an humana, an beſtiali : quin etiam literas porrexit , quæ an veræ fuerint , an apparentes,ego quidem neſcio : vero tamen ſimilius alterum iſtud dixerim: ancillæ autem litteras acceptare recuſanti , dextrum fæmur apprehendit , ſtrictiſſimèq. preſſit , territa ipſa dolore percita , aquam ex humeris deiecit , remq. domeſticis omnibus expoſuit, oſtentans enormes quinque plagas quaſi totidem candentibus ferramentis inuſtas , è quibus cum vſque ad viſcera caro putreſcens decidiſſet , tertio ſimiliter die è vita deceſſit . Sextus atque vltimus ſub finem Menſis Auguſti huius anni à Virgineo partu 1601. à ſpectris interemptus , Caluiniſta erat inſignis , qui vbicunque ſalutiferæ Crucis ſignum aſpectui occurriſſet, illud cachinnis, & irriſionibus exſibilabat, & quoſcunque vidiſſet cruce ſignantes ſeſe, aut ſtultos, aut ſuperſtitioſos criminabatur : quin etiam ipſo eodem veſperi, quo à Dæmone , ſeu ſpectro illo è turri 86. cubitis alta præcipitatus eſt , cum à quodam pio viro , & bene Catholico (qui quod nunc recenſeo cum multis alijs præſentibus conteſtatur , grauiterq. aſſeuerat) quando mentio fiebat Dæmonis , Crucis expreſſionem fieri cerneret , in hæc verba procaciſſimè erupit . O ſtulte , quid te iuuat iſthæc geſticulatio ? tantumdem eſt (præfata tamen ex me reuerentia) ac ſi plena manu vaccarum ſtercora tibi in faciem inijceres . Quam impietatem cum alij deteſtarentur, ille conuitia conuitijs accumulabat . nec diuina vltio tantum atque inſanum adeò S. Crucis contemptum diu impunitum voluit . Eodem veſperi cum ipſe vnà cum nobili quodam iuuene, cuius ante paucos annos Pædagogus , nunc vero Oeconomus erat, cubitum conceſſiſſet ad lectum vnum eundemq. pœnas dedit impietatis ſuæ . Dormiebant in eodem cubiculo,alio tamen in lecto,duo famuli, & candela nondum extincta in medio cubiculi lucebat . Intra decimam , ac nonam horas veſpertinas , crepuſculo vix dum finito , præſidiarius miles , qui tunc excubias agebat , extra arcem interiorem in vallo ſtans è regione turris, in qua decumbebat blaſphemus iſte cum ſocijs , ſubitaneum audiuit impetum vehementiſſimi turbinis , ac ſurſum reſpiciens vidit globos quaſi flammeos miræ magnitudinis turrim circumuolitantes , & in medio quendam lachrimabunda,querulaq. voce gementem, atque altiſſima ſuſpiria du-

centem,

centem, hinc inde in diuersas raptari partes: proinde rei nouitate attonitus, benedictum nomen Iesu, ac Deiparæ Matris Mariæ (erat enim Catholicus) inclamauit, & in momento impius ille cum fragore deiectus est. Casu facto, ingens flamma, non minori stridore, inde auolauit versus syluas, quod & alij plures tum in oppido, tum in agris degentes conspexerunt. Exinde non parum timore perculsus, omnibusq. tremens artubus, bonus ille præsidiarius corruit & ipse in terram: sed aliquantulum sese recolligens, signoque Crucis muniens, socios alios inclamauit; quibus accurrentibus cum lucernis, inuenerunt è turri deiectum blasphemum illum, ac iam enectum: & quod admirationem huiusce casus non parum auxit, nulla pars corporis, exceptis pedum soleis, læsa fuit. Extractus verò est à dæmonibus, per angustissimam fenestram, quæ nec longitudine, nec latitudine palmum vnum assequitur, atque à pauimento tàm altam, vt quis eam vix collo tenus possit attingere, si inde extra arcem sit prospecturus. murus insuper crassitiei duorum cubitorum, eoque amplius. Hærebant adhuc in fenestra hinc inde, & in muro detractæ præ foraminis angustia, cutis, ac sanguinis reliquiæ.

Dæmones quoque, qui nimirum (vt æstimare licet) inclamatione Nominis Iesu cadauer illud maledictum, ne auferrent, præpediti sunt, vnà cum anima blasphemi secum asportarunt & fenestellam illam, quam dixi; nullibi enim locorum hactenus ea reperta fuit. Ergo Arcis Capitaneo, alijsque custodibus excitatis etiam, ad cubiculum prædictum accurrerunt vnà omnes, ardebat adhuc candela, & Nobilis, à cuius latere abreptus erat, ac duo ipsius famuli altissimo sopore mersi suauiter dormiebant, seseq. nihil penitus inaudisse affirmabant. Percrebuerat adeo rumor iste in tota hac patria, vt nemini fere amplius in Castro habitandi sufficeret animus.

Quin & ipse Capitaneus ad Reueredisſ. & Illust. Episcopum Bambergensem conquærendū, consilijq. petendi causa venit: ac ne præcipuum istud, munitissimum Castrum Episcoporum Bambergensium in dissensionibus, ac bellorum motibus certissimum præsidium, omninò deserendum esset, compellati permulti Sacerdotes, vt eò ferendæ opis causa sese conferrent, at omnes rei grauitate perterriti, hoc onus à se reicerunt. Fateor culpam meam ac diffidentiam, in eorum numero & ego fui, nec vltimus quidem. Sed Illust. nostro ita grauiter instante, ac pro authoritate ferè mihi demandante, vt si quid in me consilij esset, id persanando huic malo adhiberem, morem licet valde inuitus gessi, vtpotè in huiusmodi arduis rebus planè rudis, & imperitus. Præmissis ergo Ieiunijs, & orationibus, vt fieri par est, vnius ac dimidiæ diei itinere (tantum enim Bamberga distat) ad locum perueni, omniaq. vt recensui (omissis tamen infinitis propemodum alijs non minori admiratione dignis) ita se habere cognoui, adhibitis etiam ad pleraque iuratis Notario, ac testibus. Iussi ergo mihi in infesto illo cubiculo vnà cum monacho Dominicano, quem socium viæ adhibui, & assistentem in hoc negotio tàm arduo conficiendo (nemo quippe alius induci poterat) eumdem sterni lectum, è quo blasphemus ille sublatus fuerat. Facile est æstimare, quantum quietis illa nocte captare licuerit. Summo mane de licentia Reuerendisſ. nostri speciali, aram struxi ad fenestram illam, quam dixi, & oblata itidem salutis nostræ hostia, in quo S. Augustinum magistrum meum habeo, Dæmones coniurati protinus abscessere. Peracto sacrificio,

& lu-

& lustrali, alijsq. consuetis cerimonijs expiaui. Quo factum est, virtute diuinissimi Sacramenti præsertim, & Ecclesiæ sanctæ ritibus, ac precibus. vt totus locus sit ab huiusmodi terriculamentis liber, vt nulla omnino infestatio malorum spirituum amplius sentiatur.

Compertum est inter alias causas, & nostro multas, & pondere suo graues infestationem istam à Deo dæmonibus permissam esse, tum propter intolerabiles blasphemias, ac diras, quibus incolæ sibi mutuo dæmonem imprecabãtur, eidemq. se leuissimè ad vnumquodque verbum, pro Germanorum exsecrando more, deuouebant: tum & propter Sãctæ Crucis contemptum ibidem factum. Hæc gesta fuerunt Kalend. Septemb. anni huius M D C I.

Sed vt serijs hisce, alia non minus seria, aliquantulum tamen ridicula adiungam: stabularios nonnunquam media die, aut etiam noctu turpes cantilenas more suo cantillantes aut scurriles, horrende verberibus spectrum excepit, tametsi ipsi nihil viderent: nonnullos etiam lapidibus petijt è tabulato nemine sciente, vnde lapides prodirent. Illud vero satis lepidum, & iocosum, quod eo vesperi, quod eò deueni, accidit. Erat audaculus quidam tubicen, homo leuis, & perfrictæ frontis alioquin, qui pignore cum quouis certaturum sese profitebatur, quod media nocte, quicunque tandem dæmon in arce habitaret, impune, & absque vlla læsione totam arcem vellet perãbulare. Inuentus ergo qui daleros quatuor deposuit pignoris loco. Constituti quoque arbitri & obseruatores, qui an condictum exsequeretur satis audax facinus, testatum facerent. Erant ij partim vigiles, partim præsidiarij milites. Media ergo nocte post duodecimam cum aliquot iam conclauia peruagatus esset, inclamabat medio stans in atrio eos qui tum excubias agebant, hoc est: Io, uah, depositos quatuor lucratus sum daleros. Vix verba ea finierat, & ecce aspectantibus quoque quos iam dixi, excubitoribus, spectrum, seu Dæmon infestans in forma villosi, ignitisq. flammis circundati Hirci, magno impetu facto in terram eum prostrauit, & verberibus totum fere exanimauit. Inclamarunt vigiles nomen IESV, quo audito spectrum euanuit illico. Exinde misellus ille pro lucro reportauit insolitũ tremorem artuum omnium, præter enormes plagas. Facies eius insuper ita erat liuida, ac si toto liquato sulphure perfusa esset, distillatis quasi liquefactæ picis hinc inde guttulis. Cum ergo consilij & opis petendæ gratia, quamprimum ibidem appuli, ad me venisset, adhibito sacrorum amuletorum, vt agnorum Dei, Paschalis cerei, & aquæ benedictæ vsu, paulatim tremor membrorum cum illa faciei fœditate euanuit. Plurima alia prætermittuntur, ne iustam hæc narratio breuitatem excedat.

Huiusmodi contingentis casus enarratio ad Clementem VIII. Pont. summum transmissa est, qui tunc eam Card. nostro Baronio legendam tradidit. Baronius autem misit illam ad Patres nostros, apud quos, dum cænaretur, pro mensæ lectione recitata est anno M D C I. Mense Decembris.

Dæmo-

Dæmoniacos, & lunaticos, qui diuino beneficio, multis retro annis apud Gheelam Brabantiæ, vbi corpus S. Dimnæ requiescit, tandem liberari consueuerunt, eo die, quo Martinus Lutherus defunctus est, suis hospitibus ad horas aliquot exoneratos fuisse. Cap. 26.

NArrauit mihi Ven. Dominus N. ætate doctrina, & vitæ sanctimonia cōmendatissimus, atque etiamnum superstes, eo ipso die, quo mendax Euangelista Martinus Lutherus defunctus est, vniuersos dæmoniacos, qui id temporis ad Gheelam Brabantiæ spe liberationis, quam apud corpus S. Dimnæ, diuino beneficio plurimi istic iam inde à multis retro annis consequi solent, aduecti erant, à teterrimis illis, & horrendis dæmonibus hospitibus suis liberatos. Postridie vero ab ijsdem rursus obsessos, & discrutiatos fuisse. Dæmones vero, cum interrogarentur, vbi pridie delituissent? respondisse: Principem ipsorum, & Archidæmonem præcepisse, vt vniuersi spiritus maligni ad sui prophetæ, & fidelis cooperarij D. Martini Lutheri exsequias confluerent. congruere enim, vt qui quamplurimos ad inferos ipse duxisset, & à quamplurimis ad eosdem solemniter deduceretur. *Collationū sacrarū li. 7. cap. 39. Tilmannus Bredenbachius.*

Hanc historiam cum in præsentia quorundam honoratorum virorum referrem, quidam magni Principis Consiliarius subiunxit, se fuisse Islebij in ædibus paternis Lutheri, in quibus & defunctus est, ibidemq. paulò ante mortem Lutheri, quendam Luthero à multis annis seruientem forte è fenestra cubiculi, in quo id temporis erat Lutherus, fontem riuulos suos grato murmure emanantem, voluisse conspicere, in cuius margine mox ille viderit plurimos teterrimos cacodæmones, huc, illuc saltitantes; quo visu cum ille vehementer percelleretur, animoq. & vultu totus mutaretur, rogasse Lutherum palloris istius, & subitæ mutationis causam. Quam cum ille celaret, tandem resumpto spiritu, rursus paululum è fenestra prospexerit, ac denuò dæmones terribilibus teterrimarum bestiarum formis aspiciens, maiori horrore ac trepidatione concussus sit. cumq. rursus Lutherus instaret, vt quid vidisset, ediceret: tandem illum rem visam Luthero aperuisse. Qui cum paulo post defungeretur, & cadauer Islebio Vuittembergam veheretur, toto illo itinere innumerabilem coruorum horrendum in modum crocitantium multitudinem scimus superuolitasse, ac Vvittembergam vsque comitatum suum præstitisse. Atque hi proculdubio fuerunt isti (aiebat idem ille Consiliarius) qui mandato principis, & Archidæmonis sui, vasa, quæ prius occuparant, dimittentes, ad exsequias Martini Lutheri confluxerunt, ne quisquam istorum tantis deesse videretur solemnijs.

Fridericus Staphylus in absoluta responsione contra Iacobum Schmidelinum pag. 404. & Vvilhel. Lindan. Dialogo 3. cap. 1. dubitantij. Martinus Lutherus volens Dæmonem exorcizare, ab ipso Dæmone in summas angustias redigitur. Cap. 27.

POssum ego redigere mihi in memoriam anno 1545. dæmoniacam quandam puellam è Misniæ ditione adductam Vvittembergam ad Lutherum *Collationū sacrarum li. 7. c. 40.*

ea spe,

ea ſpe, quod Lutherus, ceu tertius Elias, puellam iſtam à malo dæmone liberaturus eſſet. Quamuis autem Lutherus ad hoc admirandũ,& magni momenti opus initio non parum difficilem ſe oſtenderet, at tandem tamen iuſsit puellam duci in Parochianæ Eccleſiæ Vuittembergenſis ſacrarium,illicq. coram alijs pleriſque Doctoribus, & eruditis viris (inter quos ego tum quoque iuuenis magiſter aderam) dæmonem cæpit adiurare, & exorcizare, ſed id tamen more ſuo, non eo, qui apud Catholicos receptus, & vſitatus eſt. Cum autem diu, multumq. ille coniuraſſet dæmonem, cedere ille noluit,ſed eas in anguſtias (ſit venia verbo) Lutheri caligas redegit, vt is quamprimũ è ſacrario ſe proripere vellet. At quid accidit? Malignus ille dæmon vſque adeo fores ſacrarij obſtruxerat, vt neque forinſecus, neque intrinſecus aperiri poſſent. Quæ res Lutherum in maiores etiam anguſtias adduxit, ita vt iam ad feneſtram properaret, ſperans per eam ſe poſſe effugere, & exilire. Verum obſtabant illi cancelli ferrei: ſicq. compulſus eſt vna nobiſcum tantiſper incluſus hærere,donec per cancellos ferreos ab æditue nobis eſſet oblata ſecuris, mihiq. ceu iuueni viro tradita, vt ea fores effringerem: quod equidem tum conatus ſum, & ad effectum perduxi. Interea vero viſu admirandum erat, vt Lutherus angoribus correptus,ſurſum, deorſumq. curſitaret, atque inſtar ouis parturientis huc, illucq. ſeſe inuerteret.

Maximilianus I. Imperator, videt Dæmonem corporali forma Martini Lutheri humeris inſidentem in comitijs Auguſtanis, prædicens ſe mortuo illum multas turbas in toto imperio excitaturum. Cap. 28.

Collationũ ſacrarum lib.7.c.41.

CVm Maximilianus eius nominis I. Imp. fel. recordat. Auguſtæ Vindelicorum anno 1518. Imperialia Comitia, eademq. vltima ſuæ Maieſt. inſtituiſſet, ac patentibus valuis, vti moris eſt, pranderet, ingreſſus eſt cum multis alijs triclinium prandentis Imperatoris Martinus Lutherus. Maximilianus Imperator viſum Lutherum cum exactius paulo, & diutius intueretur, tandem Baronem ex familia Schenck de Erpach M. ſuæ aulicum, & pincernam, alloquitur his verbis: Vade,& aſpicias monachum à vertice capitis, vſque ad plantam pedis, & à planta pedis vſque ad verticem capitis diligentiſsime, & quid videris,referto. Baro Imperatori interroganti reſpõdit, ſe monachum cuculla veſtitum vidiſſe, quid vero pectori, & animo eius inſideat, videre non potuiſſe. Imperator rurſus ijſdem quibus antea verbis, mandat Baroni, monachum denuo colluſtrare. Baro, etiamſi iterata vice adiret, refert ſe nihilo plus quam antea, videre poſſe. Imperator, phraſi ſibi familiari regerebat, amore boni Dei, fac quæ iubeo. Baro obtemperans, vadensq. & rediens eundem ſermonem Imperatori (vti ſupra dictum) interroganti, repetijt. Subiungit protinus Imperator: Si tu nihil vidiſti,nec vides,dicã tibi ego quid videam? Video cacodæmonẽ forma corporea humeris iſtius monachi incubantem, & te quidem ſuperſtite, me vero defuncto, iſte Monachus, turbas, calamitates, & miſerias grauiſsimas in imperio concitabit.

Hæc verba ex ore D. Maximiliani audiuit quidam præcipuus Germaniæ Princeps, ſecularis, cuius nomen conſulto præterimus, qui eo ipſo tempore

menſæ

mensæ Imperatoris, cum alijs Principibus, Comitibus, Baronibus, & Nobilibus astitit. Iste vero Princeps hæc veraciter contigisse, filio suo retulit. Qui filius princeps, & hæres, hæc omnia, & singula duobus Principum Electorum Consiliarijs Primarijs, fide dignis recensuit, quem vtrumque probe nouimus, alter vero illorum adhuc superstes, hæc & voce, & scripto nobis communicauit.

Non absimile est, quod refert Vvilhelmus Bibliothecarius lib. 3. de gestis Anglorum: cum in extremis positum Episcopum Carnotensem Fulbertum multi visitarent, & ædium capacitas vix confluentibus sufficeret, ille inter oppositas cateruas oculo longe conspicatus Berengarium nutu quo valuit, expellendum indicauit, protestatus, immanem dæmonem prope ipsum consistere, multosq. ad eum sequendum blandiente manu, & illice anhelitu corrumpere.

Sed non est prætereundum, recensere hic aliqua, ex quibus perspici possit, & facile conijci, quales extiterint Orbis nouiter reperti regiones in manu debacchantium Dæmonum, & quantam animarum internecionem ibi exercuerint, donec venit plenitudo temporis, qua illuminatrix gratia Saluatoris Christi super illas gentes cecidit. Recensebimus autem, quæ religiosissimi Patres Societatis Iesu proprijs oculis viderunt, quorum opera singulari, Iesu iuuante, tenebræ illæ, pene omnes, fugatæ sunt è regionibus illis.

Beatus Franciscus Xauerius, vir sanctitate clarus, de dominio Dæmonum apud Iaponem, hæc, quæ vidit, refert in epistolis suis, falsa scilicet simulachra, abominanda sacrificia, & fraudulenta Diaboli responsa. Cap. 29.

IN eadem (inquit ille) naui simulacrum vehebatur Dæmonis; cui nautæ, quamquam inuitis nobis, & inspectantibus, patrio ritu sacrificabant. Ab eodem etiam, per sortes de ipsa nauigatione petebant responsa, quæ (vt aiebant, credebantq. barbari) modo læta, modo tristia reddebantur. Centum à Malaca leucas, Sinas versus prouecti, quandam ad insulam stetimus: ibique aduersus maris illius sæuitiam naualibus instrumentis, aliaq. materia comparata, post multas ceremonias & sacrificia, quæsitum est ab idolo, prosperam deinceps fortunam essemus habituri, nec ne. Cum valde prosperam respondisset, proinde moraremur diutius. Sustulimus anchoras, velaq. gratulabundi fecimus omnes: illi, simulacro, quod in puppi locatum candelarum luminibus, odoramentisq. ex incenso ligno quodam aquilano venerabâtur, nos Conditore cæli terræq. Deo, & eius filio Domino Iesu Christo confisi, cuius cultum religionemq. amplificandi studio in ea loca deferebamur, cum iam essemus in cursu, placuit nautis ab dæmone percontari, vtrum naui, qua vehebamur, Malacam esset ex Iapone reditura? Cum in Iaponem quidem peruenturam omnino, sortilegi retulissent, verum ex Iapone Malacam minime reuersuram; tum vero institutæ nauigationis pœnitere barbaros cæpit, satiusq. ijs videri apud Sinas hyemare, & Iaponicam profectionem in alterum annum differre. Noster autem, quis animus, quis tum esset dolor, cogitare vobiscum potestis ipsi, cum de tota itineris nostri ratione consuleretur dæmon. Mox in oram terræ, quam Cocincinam vocăt, *de Iaponicis rebus B. Franc. Xauerius epist. lib. 1.*

D delati;

delati; duo, vno eodemq. die (qui fuit Mariæ Magdalenæ facer) veſpere; ſane quàm aduerſa pertulimus. Etenim exaſperato vehementius mari, ingenteſq. voluente iam fluctus, cum iactis anchoris agitaremur in ſalo, apertum in oſtium ſentinæ vnus è comitibus noſtris Emmanuel Sina forte prætteriens decidit. mortuum credidimus: nam & alte ceciderat; & à capite pene ad vmbilicum obrutus aliquantiſper in aqua iacuerat. verumtamen extractus magno cum labore, exanimis licet, grauiterq. caput ſauciatus, adhibita curatione, paucis diebus, Deo fauente conualuit. Nondum huius plane curatum erat vulnus: ecce tibi eodem ferme caſu, eademq. nauis iactatione, Filia Nauarchi in mare delabitur, & in omnium oculis, fruſtra conãtium opitulari, ſubmergitur. Cuius interitum tanti ſunt eiulatus, ac lacrymæ conſequutæ, tanto præterea, quotquot in naui eramus, vitæ in diſcrimine verſabamur, vt admodum digna miſeratione res eſſet. Barbari ad propitiandũ per ſacrificia dæmonem verſi, nulla capta quiete, diem noctemq. totã mactandis idolo auibus, ferculisq. apponendis operam dederunt, per ſortes etiã quæſiere cauſam infortunij. Reſponſum eſt: ſi is qui prius in ſentinam ceciderat Emmanuel fato functus fuiſſet, puellam in mare non fuiſſe lapſurã. Cernitis ipſi profecto, quantum nobis eo reſponſo Dæmon ab ſuis miniſtris crearit periculum: & nobis, quid futurum fuerit, niſi furentis rabiem Dominus compreſſiſſet. Sed me tamen in primis graues illæ in Deum iniuriæ & barbarorum ſacra illa ſacrilega permouebant, itaque fuſus in preces, Deum rogaui ſæpius, vt priuſquam fluctibus operiremur, homines ab ſe ad ipſius imaginem ac ſimilitudinem conditos, tam falſis opinionum erroribus, impijsq. ſuperſtitionibus liberaret; tetrum quippe ſpectaculum, & indignũ eſt facinus, Dei vice ab hominibus, ad vnius Dei laudem factis, adorari perpetuum ipſius humani generis inimicum.

De abominanda ſacerdotum libidine apud Iaponem. *Cap.* 30.

B. Franciſcus Xauerius ibid.

VEterum quorundam, inſtar philoſophorum, maxima pars opiniones ſequuntur. Solem multi: Lunam alij adorant; vt quidque naturæ maxime conſentaneum eſt, ita facillime aſſentiuntur, & acquieſcunt, ſi peccati cuiuſpiam, ratione probabili conuincuntur. Multo minus impuros, & rectæ rationi magis obtemperantes laicos, quam ſacerdotes inuenio, qui ipſorum lingua Bonzij appellantur. ij cum reliquis flagitijs, tum præpoſteræ libidini turpiter adeo dediti ſunt, non modo, vt id non celent, ſed etiã profiteantur palam: & longo iam vſu virorum æque ac mulierum aures callum ad tam nefarij ſceleris nomen obduxerint. Quod tamen vitium nos vulgo cum reprehendimus, & quam ſit graue, Deoq. inuiſum oſtendimus; ceteri ſane lætantur, & approbant, Bonzij, ad quos potiſſimum reprehenſiõ pertinet, tantum abeſt, vt, aut erubeſcant, aut doleant, vt etiam aperte derideant nos, & illudant. Permultos habent in cœnobijs filios optimatum, inſtituendos litteris, horum ætatis flore abutuntur.

De Bonzijs: quidam ſunt cultu corporis noſtris monachis non abſimiles: veſtibus vtuntur cineritij coloris: tertio vel quarto quoque die capillum, ac barbam penitus videntur abradere: horum laxior etiam eſt diſciplina: muliebres

liebres (quibuſcum viuunt) eiuſdem ordinis habent cœtus: quas, fama conſentiens eſt, prægnantes, partum medicamentis abigere. itaq. ob eam rem apud multitudinem admodum audiunt male: nec ſane (quantum egomet, ipſorum aliqua ex parte iam cognitis moribus, iudicare poſſum) iniuria. Hos inter, & alios quos dixi ſacrificulos (ij clericorum ferme vtuntur ornatu) minime conuenit. Duo præcipue in hac terra mihi pene ſtuporem incutiunt. alterum, quàm grauia quamquè nefanda peccata, quam nihili fiant, atque id nimirum accidit maxime patrum culpa, qui traditam ſibi tum à natura, tum aliquam fortaſſe etiam à maioribus normam rectè viuendi, corruptam ipſi deinceps, ac deprauatam poſteris reliquerunt: vt ex hoc, obiter illud etiam appareat, quemadmodum in communi vita, naturales igniculi probitatis, pugnātibus cum natura vitijs paulatim penitus extinguuntur: ſic in vita perfecta, virtutum habitus licet iam conſtitutos, niſi aſsidua, ac diligens cura adhibita ſit, remiſsioribus officijs labefactari ſenſim, ac deſtrui. Alterum eſt, cur hi ſacerdotes, cum nec integritate, nec innocentia ſint cum ſecularibus comparandi, tanto nihilo minus apud eos in honore atque exiſtimatione ſint.

De ſuperſtitioſis ludis apud Meacenſes, & cultu ſacrilego in colendis Manibus mortuorum. Cap. 31.

REſtat, vt nonnulla de ſuperſtitione, ſacriſq. huius gentis attingam, vt ipſorum cæcitate perſpecta, enixius pro ipſis Dominum deprecemini. Primum Auguſto menſe concelebrant ludos, quos vocant, Gibon (quæ vox hominem ſignificat) quod ij ludi homini ſacri eſſe dicantur, quorum eiuſmodi eſt ratio. Primum in vrbis vicos, opificumq. collegia, pegmata excogitanda, moliendaq. diſtribuunt: inde vbi feſtus dies aduenit, veluti ad ſupplicationem populus coit. Agmen currus quindecim, vel viginti præcedunt ſericis pretioſiſq. tapetibus cooperti: in ijs pueri multi pſallentes, vel tympana pulſant, vel tibijs concinunt. Singulos autem currus hominibus tricenis, aut quadragenis impulſos, ſua quemq. artificū turba ſectatur. Alia deinde ſequuntur vehicula hominibus armatis inſtructa, ſericis item, varijſq. priſcarum rerum monumentis ornata. Hoc ordine, pompa delubrū præteruehitur, cuius delubri ea celebritas eſt: qua in re matutinum tempus omne conſumitur. Sub veſperam inde binæ lecticæ prodeunt: altera illius, quem colunt Dei, lecticarijs ita compoſitis, vt præſentis numinis pondere valde fatigari, premiq. videantur; alteram eſſe aiunt amicæ cuiuſdam ipſius. nec ita multo poſt, tertia lectica vxoris geſtatur, cui ſimul ac maritus per nuntium ſignificauerit ſe vna cum pellice aduentare; lecticarij ſtatim huc atque illuc lymphati diſcurrunt, itaq. vxoris zelotypiam, inſaniamq. ſignificant. Hic populus magna edit ſigna doloris, atque mæſtitiæ: plorant multi, multiq. ad conſolandum Deæ animum poſitis genibus eam ſupplices venerantur: denique lecticæ coniunctæ ad phanum redeunt: atque ita ludis finis imponitur.

De Iaponibus rebus Epiſtolarū lib. 111. Gaſpar Vilela.

Nec ille minus miſerabilis error eſt, eodem Auguſto menſe biduum tribuunt colendis Manibus mortuorū. Sub imminentem noctem in ædium foribus lampadas multas accendunt vario genere picturæ, & ornatu: inde

Vrbem tota nocte perambulant, alij religionis, alij etiam ſpectandi cauſa. Magna etiam populi vis, cum aduesperaſcit, ex vrbe, aduentantibus (vt ipſi videlicet opinantur) ſuorum Manibus obuiam prodit, vbi quendam ad locum peruentum eſt, quo loco eos ſibi occurrere arbitrantur, humanis primum verbis excipiunt: Felix (inquiunt) fauſtusq. ſit veſter aduentus. Iam diu aſpectus veſtri fructu caruimus: conſidete parumper, ciboq. vos ex itineris defatigatione reficite. Tum orizam, arborum fructus, aliaq. cibaria apponunt: & quibus ea per inopiam non licet, ij aquam calidam ſecum afferunt: ibiq. totam horam morati, quaſi finem epularum expectent, precibus eos in ſuas domos inuitant, aiuntq. ſe præcedere, vt domum inſtruant, parentq. conuiuium. Vt biduum illud effluxit, accenſis funalibus oppido plebs egreditur, lumina deſcendentibus præferens, ne ſcilicet in tenebris offendant, aut quopiam incurrant: inde in Vrbem reuerſi, ædium tecta lapidationibus diligenter excutiunt, ne qui forte ex Manibus (à quibus nimirum aliquod ſibi incommodum metuunt) occulte remanſerint: tametſi eos miſerentur nonnulli, quod paruulos dicant eſſe, &, ſi forte eos in itinere imber oppreſſerit, extingui miſellos. Interrogati Iaponij, cur illis epulum præbeant? reſpondent, eos ad paradiſum tendentes ſuum, qui abeſt leucarum decies millies millena millia, quod iter non minus quam triennio conficitur, feſſos è via, recolligendarum virium cauſſa huc diuertere. Per eos etiam dies omnia ſepulchra diligenter purgant. Bonzij autem videlicet regnant; nemo eſt enim re familiari, quamuis exigua, quin ad expiandos rite ſacrum Manes, Bonzijs munus aliquod afferat. Videtis fratres mihi cariſsimi huius gentis errores, & tenebras, in quibus hæret adeo pertinaciter, vt eam inde ægre admodum eruas. Obſecrate Dominum, vt eos pro ſua bonitate conuertat.

De innumeris templis Dæmoni apud Indos ædificatis, & fraudibus à Diabolo inuentis, vt diuinos honores apud illas Gentes recipiat. Cap. 32.

Gaſpar Vilela lib. 3. Epiſt.

DAemon autem tanto apud hoſce miſeros in honore eſt, vt ei magnificentiſsima phana exſtruantur: in quibus horribili ſpecie ſeſe identidē offerens, cum alibi adoratur à populo, tum præſertim in monte ſuburbano, in quo fuiſſe quondam aiunt cœnobiorum ſeptem millia, quamuis nunc minus multa viſantur: quorum eſt vnum in primis opulentum, & confluenti omnium ordinum multitudine vſque adeo celebre, vt cum Reges bella geſturi ingentem auri vim ei delubro voueant, & victoria parta perſoluant; tum infima quoque plebs in ſuis difficultatibus, atque periculis eòdem auxilij cauſa confugiat. quibus dæmon per quietem apparens, perſuadet ſe ipſorum religione placatum, eos è periculo eripuiſſe, perindeq. ijs cetera in poſterum ceſſura, vt ipſum rite, negligenterve coluerint. quibus ille artificijs, ita imperium in has gentes exercet, vt magnopere metuatur, obſeruetur, denique adoretur ab omnibus.

Ille quoque deplorandus hominum error eſt, Bonzium quendam Combadaxi nomine, ante octingentos annos ferunt in hac vrbe verſatum, quem equidem exiſtimo hominis forma dæmonem fuiſſe, adeo nefaria ſcelera ab

eo excogitata, ceterisq. demonstrata narrantur. hunc tradunt deducere stellas è cælo, & futura prædicere solitum: Inuentorem etiam litterarum fuisse, quibus Iaponij vtuntur, sibiq. multa eaq. magnifica templa ædificari iussisse, extremaq. iam ætate subterraneum sibi effodi specum, in quem vltro se condidit, cum diceret, se iam vitæ huius satietate teneri, & in eo specu viuentem velle quiescere ad annorum decies millies millia, quo tempore fore, vt magnus quidam in Iapone doctor existeret, seq. tum in lucem hanc esse rediturum: eo sermone habito, se intra specum obturato ostio occludi imperasse. magnum est eius vbique nomen, & viuere etiamnum creditur, multisq. se per visum offert, & ab eo plerique suppliciter opem implorant. Anniuersaria vero illius diei solemnia, quo die sese in specum abdidit, mirum, quanta remotarum etiam nationum frequentia celebrentur.

Alij præterea diuersis ætatibus fuere tres, vel quatuor Bonzij summa eruditionis existimatione, quibus item magni honores habentur: & vni præsertim, quem ante annum trigesimum vixisse perhibent, authorem sectæ eius, quam Icoxos vocant: magna apud plebem authoritate: Cui sectæ Bonzius semper cum imperio præsidet, stupris, flagitijsq. palam turpiter deditus. quem plebs nihilominus tanta pietate, ac veneratione prosequitur, vt eum si modo aspexerit, vim lachrymarum profundat, soluiq. se admissis noxis ab eo suppliciter petat. eidem tantum pecuniæ deferunt, vt magnam Iaponicarum diuitiarum partem vnus obtineat. Festos vero eius dies quotannis ita conferta populi multitudo concelebrat, vt in ipso cœnobij aditu, cum fores aperiuntur, obtriti aliqui semper intereant: quibuscum ita præclare agi putatur, vt nonnulli religionis causa sese pedibus irrumpentiũ vltro calcandos, necandosq. substernant. nocte autem, oratio de laudibus eius dum habetur, tanta auditorum comploratio oritur, vt si publicè magnum aliquod incommodum, ac vulnus esset acceptum.

De celebritate circa Idolum, stricto ense super equum insidens. Cap. 34.

MVlta vidi post meum aduentum memoratu digna, è quibus, ne longior sim, vnum dumtaxat exponam. Iulio mense festum diem agunt Daimaogini, quem excellenti sanctitate virum, asseclam aiunt fuisse prisci cuiusdam Imperatoris. hunc Sacaienses adorant, templis compluribus ei dicatis, & ludos eiusmodi faciunt. Horis pomeridianis viam vrbis longam ad passus ducentos transuersis vtrinque signis ac tabulatis obsepiunt, ne plebi introspicere liceat: tum magna hominum multitudo à tribus passuum millibus eo contendit. In primo agmine idolum procedit equo insidens, stricto manibus ense permagno, pueris duobus deinceps comitantibus, quorum alter arcum eius & pharetram, alter accipitrem gerit. pueros multæ equitum turmæ certis insignibus distinctæ sequuntur, & magna præterea peditum vis, qui voto sese ei celebritate obstrinxere, saltãtesq. concinunt, Xenzairaquu, Manzairaquu, hoc est annos mille voluptatis, mille millena millia gaudij. Hanc turbam Bonzij primum candidati psallentes, deinde vniuersa nobilitas in equis mitrata, postremo quinque vel sex veneficæ magno mulierum comitatu linteatæ sequuntur: extremum agmen claudunt ingentes armatorum *Gaspar Vilela ibid.*

copiæ ad excipiēdam Daiomagini lecticam prodeuntes ad viam, quam clausam esse dicebamus. Lecticam vero ipsam inauratam lecticarij ferunt viginti, qui varias cantilenas velut intercalari quodam carmine concludunt Xenzairaquu, Manzairaquu, eandem, simul atque profertur in publicum, iactata suppliciter stipe, alijsq. similibus veneratus populus. Hanc ego superstitionem, & alias in hac Vrbe conspexi, quas Dominus aliquando penitus abolere dignabitur.

De ingenti statua Amidæ, & Templis, & de statua Cacodæmonis turpissima figura, quæ adorabatur. Cap. 35.

De Iaponicis rebus epistolarum lib. 5. Aloysius Froes Societ. Iesu in Sinas.

ET cum eiusmodi gentis natura, tum illud quoque vel maxime Christianam causam adiuuat, quod multæ sunt superstitionum sectæ, non solum diuersæ ac variæ, sed etiam inter se pugnantes, quo facilius est diabolica mendacia, fraudesq. conuincere. Circa Meacum in patentibus campis plurima sunt Idolorum phana, è quibus adij Christianorum ductu nonnulla. In ijs quoddam est Amidæ Sacrum, ab vrbe quatuor fere passuum millibus, à priscis Imperatoribus conditum, ac subinde renouatum, longitudine vlnarum centum circiter, & quadraginta. Ingentes habet valuas in medio. Ingredientibus obijcit sese suggestus, in quo Brachmanis habitu, perforatis auribus, mentoq. & capite raso, ingens Amidæ statua considet. Supra statuam quasi pro vmbraculo pendent excepta catenis multa, magnaq. tintinnabula: circa ludentium specie triginta cernuntur milites, strictis telis armati, saltantes Aethyopes, anus venefica, dæmonesq. teterrimi: effingitur etiam certa quadam imagine ventus, horrificoq. aspectu tonitrua: ad hæc septeni gradus ad templi totius longitudinem porriguntur: in ijs ordine certo dispositæ vnius Canonis, Amidæ filij imagines omnino mille, hinc inde quingenæ eadem omnes forma, ore venusto, egregie factæ, tricena brachia totidemq. manus ostentant: è quibus duo tantum ad reliqui corporis magnitudinem apta proportiõne conueniunt, cetera parua sunt, duo etiam lumbos præcingunt. Singulæ porro statuæ bina tenent iacula, pectus insignitæ septenis hominum vulticulis, corona capiti imposita cum diademate radiante. Sunt autem cuncta eius templi non modo simulacra, sed etiam quæ diximus tintinnabula, & ipsæ catenæ magna obrizi auri copia, scite admodum ab imo ad summum vsque verticem intecta sic, vt fulgorem intuentes oculi ferre vix possint. Locus est celeberrimus, multiq. eo longinquis è regionibus religionis causa confluunt.

Inde passuum interuallo duũm circiter millium collis attollitur, ad cuius radices veterem quandam Academiam multis distinctam Cænobijs, tenui fluens aqua riuus circuit amœnissimus: multa ibi delubra, quorum in aliquibus magno cultu adoratur statua cacodæmonis, facie magis etiam quàm apud nos pingitur, fæda, & horribili, in summo autem colle ingentia tria lignea templa, ligneis item columnis mira crassitudine suspenduntur, infimo pauimento strato laterculis leuigatis. In eorum vno colosseum immanis magnitudinis Xacæ signum, singulas habet ad dextram, læuamq. statuas paulo minores: à tergo autem quoddam quasi folium exsurgit, ex quo sigillorum vnius palmi duo circiter millia prominent, infantesq. præterea bimi

fere

fere quadraginta, denique latus vtrumque templi ſpatis armati dæmones bini cuſtodiunt: hæc autem aurata ſunt omnia. Alterum eſt templum probādis, & laurea donandis, veteri Academiarum more ſcholaſticis deſtinatum. In eo pulpitum, vexillis compluribus è ſuperiori parte pendentibus, eminet ligneum, in quod ſcalis tribus aſcenditur; eſt ibi menſa cum cathedra parata magiſtro, qui actibus eiuſmodi præſidet, itemq. ad imum ſuggeſtum, Altera in vſum diſcipuli, qui eo iudicio probandus, inſignibusq. doctrinæ publice decorandus eſt, templum autem ipſum lacertæ, ſeu ſtellioni dicatum eſt, quem vulgo Deum, ac præſidem litterarum, & eruditionis exiſtimant. Huic nulla neque ara, neque ſtatua, vt ceteris Dijs erigitur, in ſummo tantum laqueari, multiplicem conuolutus in ſpiram ingenti orbiculari forma depingitur, vt ſcholaſtici, dum eum ſupplices venerantur, oculos, mentemq. ſimul ad ſuperna cogantur attollere.

Tantum pauca hæc cōmemoraſſe ſufficiat, vt hinc quiſque conijcere poſſit quanta tyrannide, per tot annorum millia, abominandi Dæmones noui orbis gentes poſſiderent & quot miſerabiles animas ad interitum pertraherent. Donec Inſulæ de longe (quando venit plenitudo temporis, in poteſtate Dei repoſita) audirent verbum Dei, & illuceſceret eis lux magna, gloria Domini ſuper eos oriretur, & fugarentur è regionibus illis Aſpides, & Baſiliſci, Leones, & Dracones. Quod Dei inexplicabilis bonitas, & longanimitas fecit nouiſsimis his ſeculis, opera Chriſtianorum, & Religioſorum virorum, præſertim autem per venerabiles Patres Societatis Ieſu, qui à Deo vtriuſque orbis Apoſtoli conſtituti, docent vbique ſcientiam ſalutis eos, qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent.

De Dæmonibus homines ad falſa dogmata propellentibus. *Cap.* 36.

SEd implacabiles Dæmones, in ſua malitia perſiſtentes, ab illis tam longinquis regionibus pulſi, illuc redire videntur, vnde à Chriſtiana fide fugati fuerant, ad noſtrum ſcilicet orbem, Chriſtiana fide imbutum; & cum rurſus homines ad adoranda falſorum Deorum Idola inducere non poſsint, aliam inuenerunt decipiendi viam, excitando ſcilicet aliquos, non ad deteſtādam Chriſti Domini fidem, quam populus Catholicus inuiolatam amplectitur, & portæ inferi non poſſunt præualere aduerſus eam, ſed ad recipiendos aliquos errores circa ea, quæ fidei ſunt, & ad negandas aliquas veritates, quæ in Eccleſia Dei traduntur, vt, ſi fieri poteſt, ſaltem hoc modo præualere poſsint, & ad amiſſum reuertantur principatum.

Subijciamus hic aliqua ad hoc argumentum pertinentia.

Impius vir, iterata baptiſmata ſuadens, à ſæuo Dæmone horribiliter in aquis ſuffocatur. *Cap.* 37.

QVidam vir apud Sarmatas, lucri, & gloriæ cupidus, noua, & inſana dogmata diſſeminabat (vt accepi ab amico meo, fide digno, qui in Polonia diu permanſerat) hic ſuggeſſerat plurimis hominibus in quibuſdam illorum regnorum partibus, vt, qui ſemel baptiſmo à peccatis ablutus eſſet, ſi

deinde millies peccasset, iterum ad baptismum rediret, vt ablueretur. Cumque errores facillime ab inerudita plebe recipiantur, præsertim si habet magistrum, qui extra sanctitatem præferens, apud plerosque æstimationem obtineat. Hi enim ostendentes magnum zelum se habere animarum, verosq; esse Dei cultores, & veritatis amatores, nullo negocio incautam plebeculam, Dæmone suggerente, in suas sententias pertrahunt. detinent autem, quos deceperunt in erroribus, hoc solo prætextu, quoniam Catholici non viuunt secundum Euangelium, & in peccatis sunt toti, & qui præsunt alijs, seculi vitam agunt, & scandala seminant. veruntamen ipsi iactant se non esse sicut ceteros, raptores, adulteros, fornicarios, auaros, atque huius farinæ homines, sed esse rectos in corde, & iustos in opere, & vt tales habeantur, simulatam pietatis imaginem extrinsecus assumunt.

Vir autem iste hoc modo authoritatem consecutus apud multos, trahebat illos ad credendum impijs sanctificationibus, & ablutionibus suis. Quapropter quadam die indixit omnibus vniuersale baptismum in publico lauacro, spondens spiritum Dei affuturum, & facturum esse ibi magnas suæ virtutis operationes. Concurrunt omnes vndique, & festinant ad aquas. Cum autem populus numerosus conuenisset, magnus ille magister, honoris gratia primus voluit baptizari. Quapropter ingreditur lauacrum, vix impias aquas tetigit, ecce infelix homo rapitur ex aquis ab inuisibili Dæmone, & sursum fertur in aera, & statim refuso impetu sub vndis immergitur. Rapitur secundo, & tollitur in altum, omnibus admirantibus, & trementibus, & denuo magna vi redditur gurgiti. Cumque tertio in sublime raptus violenter in lauacrum proijceretur, intrauerunt aquæ vsque ad animam eius, & operuerunt eum, & suffocatus interijt, iubente Deo, vt qui Diabolum voluit habere impostorem, eundem haberet carnificem & tortorem, temporaliter punitus in aqua, in æternum torquendus in igne. Commemoratur etiam casus iste horrore plenus à Thoma Bozio sacerdote Congregationis nostræ, in egregio opere, De signis Ecclesiæ to. 1. lib. 5. cap. 11.

Quomodo Deus potestatem præbet Dæmonibus, vt sint peccantium tortores. Cap. 38.

PRæterea Deus, qui inordinata, & sine lege errantia ad ordinem reducere nouit, Dæmones istos à cælis delapsos nonnunquam etiam ad inferendas vexationes, & supplicia hominibus, quos iusto aliquo iudicio vexare proposuit, ordinare solet: sicut Rex, qui lictores habet, & iustitiæ ministros. Qui Dæmones à Deo potestatem nacti, iracunde, & implacabiliter eā contra homines exercent, ipso Deo sic permittente, vel, vt homines cruciatibus admoniti resipiscant: vel si resipiscere nolunt, sit eis præsens castigatio æternarum pœnarum initium. Sed præter ea, quæ paulo ante dicta sunt, referamus hic aliquas immissiones, & per Angelos malos inflictas vexationes, vt caueant homines, ne à Deo derelinquantur, & peccato exigente crudelissimis tortoribus tradantur, atque iterum diabolicæ potestati, quam Christus fregit, subijciantur.

Mulier quædam voluptatibus, & delicijs inconceßis nimis indulgens, desuper tacta, resipiscere nolens, Dæmonibus traditur.
Cap. 39.

IN Ciuitate Crotonis, anno Domini 1573. erat Mulier in ætatis flore cōstituta, in primis nobilis, & diues, & eximiæ pulchritudinis, quæ corporis sui forma in virorum perniciem abutens, facta erat laqueus totius Ciuitatis: vt quicunque eam videret, ad concupiscendum eam, iam mœcharetur in corde suo. Quapropter parentibus non renuentibus huc, & illuc vagans, & per vias, & fenestras sese ostentans, plurimorum corda ad sui concupiscentiam rapiebat. Quodam die, mulier ista, quæ nihil aliud somniabat, quam ludos, & spectacula & choreas, comicasq. repræsentationes, & incedere pompose, & oblectare oculos, & aures, & lasciuientibus obtemperare sensibus, omnibus ornamentis suis ornauit sese, venuste comas supra frontem erexit, & crines intortos aurea vitta ligatos artificiose disposuit, & imposuit super caput eius reticulam sericam, & auribus candidas appendit margaritas, & cinxit collum monilibus, & vestes induit diuersicolores, ignea Diaboli arma, & fœdarum libidinum incitamenta. Cum autem corpus suum, hoc modo exornasset, festinauit cum ancillis ad cuiusdam diuitis domum, vbi lusus, & iucunda spectacula exercebantur, ibiq. plurimi tàm viri quàm mulieres conuenerant, sicut turbæ ad theatrum. Itaq. mulier hilaris, & iucunda sine fræno cor suum in eodem loco, voluptatibus, & oblectationibus relaxauit. Sed, quoniam extrema gaudij luctus occupat, ecce repente adolescentula ingenti laterum dolore corripitur, & conquerens eiulat, & clamoribus omnia miscet: & voluptatis domum facit luctus, & doloris domicilium. Parens autem eius videns filiam penè dolore exanimatam, eam domum reduci curauit: vbi adhibitis à perito medico idoneis medicamentis, cum adhuc morbus ab inclementia sua non recederet, & in discrimen vita eius deducta esset, accersitus est Confessarius, vt animæ eius mederetur, qui veniens ad ipsam benigno sermone eam excipiens hortabatur, vt posthac non duceret in vanitate dies suos, sed totam se ad Deum diligendum traderet, in cuius dextera veræ voluptates sunt: & de præteritis culpis ingemiscens, veniam peteret, & confiteretur peccata sua Deo, quoniā est bonus, & in secula misericordia eius, conabaturq. ostendere illi, quam graue crimen esset, ducere vitam, totam in vanitate sensus expositam. Ipsa autem cuius cor vanitatem biberat, sicut aquam, contulit se ad excusandas excusationes in peccatis, asserens mulierem nobilem, & in ciuitate sua primariam non dedecere, hæc agere. Reprehensa de verbo hoc à Confessario, quoniam huiusmodi vanitates, & deliciæ molles, & fucus sunt detestabiles apud Christum: & quoniam mulier in delicijs viuens, non viuens, sed mortua est, illa indignās, & diabolico agitata spiritu respondit. Si Christus vult me ipsam, vti sum: talem me recipiat, sin minus, dimittat me mihi, nihil moror. Mulieris contemptus diuinam mansuetudinem exacerbauit. Et pertinax propositum eius, quod non flectebatur ad pœnitentiam, aures altissimi offendit. Quapropter Confessarius impœnitenti mulieri pœnitentiæ sacramentum administrare non potuit, & dolens mulieris sortem, recessit ab ea. Interim pater eius cogitans

gitans illam peccata confessam esse, cum morbus ingrauesceret, admonuit Parochum, vt viaticum de more filiæ deferret: cum autem Parochus cum sacramento vsque ad ianuam cubiculi peruenisset, tunc ventus validus, quasi turbo, portæ valuas impellens terribili impulsu, obserauit eas, ita vt nullus in cubiculum ingredi posset. Dum autem tentarent occlusam aperire portam, audiebatur strepens rumor, qui fiebat in cubiculo ægrotantis mulieris, & palmarum inuicem se collidentium tristis sonitus, & oris ingens clamor. Tandem valuæ aperiuntur, ingressiq. omnes, vident thori papilionem humi prostratum, thorumq. ipsum euersum, muliebres vestes per thalamum dispersas, calamistra, calathos, vascula vnguentaria, vittas, fasciolas, omniaq. capitis operimenta, & crepidas, & calceos, totamq. eius fucatam suppellectilem dissipatam: &, quod omnibus terrorem incussit, inuenerunt infelicem mulierem intra linteolum miserabiliter exanimatam: cuius cadauer horribile erat ad videndum. Videntibus autem illis, quæ facta fuerant, Deum in iudicijs terribilem timuerunt. Pater penè dolore confectus, quoniam defunctæ filiæ corpus sacro loco (canone prohibente) sepeliri non potuit, vt in littore maris sepeliretur, mærens mandauit. Quod cum factum esset, altera die, idem corpus insepultum repertum est, cumque iterum mandaret pater, vt sepulturæ traderetur, iterum supra arenam insepultum repertum fuit. Quod pater audiens, & intra seipsum fremens, maledixit illam, dixitq. indignans: Si terra eam non vult, Diabolus, qui habuit animam eius, habeat & corpus, & ita factum est, nam cadauer illud exsecrabile amplius non comparuit à Dæmonibus sublatum, vt abiret in locum suum. Tremendum hunc casum retulit nobis Religiosus Pater ex venerabili Capucinorum familia, cũ in Ecclesia nostra quadragesimæ tempore conciones haberet, dicebat autem se audiuisse hæc omnia, à quibusdam ciuibus Crotoniatis, ibi cum aliquando concionaretur.

Contemptor diei, in qua sanctissimi corporis Christi memoria recolitur, terribiliter Diabolo traditur, qui sub serpentis figura deuorauit illum. Cap. 40.

IN quadam regione Poloniæ, quidam vir Diabolo aures accommodans relicta fide Catholica, quam inuiolatam à maioribus acceperat, transiuit ad hæreticos. Hic habebat vineam, quam cum certo tempore, nescio quid cultum vellet in ea, & solemnitas diei approximaret, in qua institutio sanctissimi Sacraméti corporis Christi venerationis gratia inter Catholicos recoli solet, decreuit eadem die in contemptum eius festiuitatis conducere operarios, vt foderent eam. Vxor autem viri huius, in qua nondum plene catholica fides, quam à teneris annis acceperat, exstincta erat, rogabat virum, ne eo die tam solemni, opus illud mechanicum exerceret in vinea. Ille autem lætabatur, quoniam daretur sibi occasio contemnendi diem illum: & vxorem suam non audiens, illucescente sacro die profectus, conduxit operarios, & duxit in vineam. Sedens autem super gramen, alacri animo operarios ligonibus terram proscindentes aspiciebat. Vix operarij opus aggressi fuerant, cum repente ecce immanis coluber, repens, & in spiris sese colligens, & exiliens, & linguis trisulcis ore micans aduersus vineæ domi-

num

num sinuoso flexu, sublato pectore, cerula colla attollens, & veneno tumenti fertur, horrenda sibila mittens. Cumque peruenisset ad illum, collum eius tam strictis complexibus circumcinxit, donec superbum contemptorem necauit. Fugerunt operarij à facie colubri, sed vltor serpens, adhuc perstans super illum, nec morte eius contentus, lethalibus morsibus cœpit eũ deuorare. Vt nulli esset dubium in serpente illo, astitisse Diabolum, qui eum, quem prius veneno perfidiæ necauerat, eundem postea iubente Deo veneno extinctum, deuoraret in corpore. Semper enim quærit quem deuoret, sed deuorare non potest, nisi eum qui non stetit fortis in fide.

Deum, & B. Virginem blasphemans, à Dæmonibus viuus ad æternos cruciatus defertur. *Cap.* 41.

Religiosus quidam ex Capuccinis ex Siciliæ insula cum socio suo redibat in Italiam. In ea naui, qua vehebatur, erat homo, nescio an vnus ex Nautis esset, qui mala quadam valetudine affectus, eam patienter ferre non valens, maledictionibus, & blasphemijs erga Deum, & Virginem Dei matrem iaculatis, quærebat ægritudini suæ solatium. Hoc cum indigne ab omnibus, qui in naui erant, audiretur, & propterea timerent, ne nauis, blasphemias vlciscente Deo, mergeretur in profundum, primum Religiosus ille pater hortabatur eum, vt cessaret à blasphemijs illis, & linguam effrænem compesceret, ne illum Deus exterminaret: ipse tamen huiusmodi correptionibus magis exacerbatus, fortius blasphemabat. Ceteri quoque circumstantes, acribus verbis virum obiurgantes, & comminantes ei, nisi desisteret, ira percitus, & Diabolo stimulante, in furorem versus, in maledicta execrabilem linguam vehementius accendit. Adhuc os contumeliosum eructabat dira verba, & tamquam iacula contorquebat in cælũ, quãdo fumus ater, & nebulosus egreditur ex quadam spelunca, quæ erat ex aduerso, iuxta loca vnde (sicut ex Vesuuio monte contingit) ignes nonnunquam erumpere solent, & eleuatus in altum, cogitur in grandem nubem, quæ per aerem pergens cœpit descendere super nauẽ; cumque super illam incubuisset, omnes, qui illa vehebãtur, trepidare metu, percutere pectora, emittere vota, fundere orationes, clamare ad Dominũ: Salua nos, perimus: sentiebant enim repẽtinum illius nubis aduentum super nauigium, aliquid portendere. Vix horrenda nubes aliquantulum super nauem incubuerat, quando rursus in aerem tollitur, & auditur in eam clamor hominis blasphemantis, & petentis auxilium, qui ab inuisibilibus Dæmonibus raptus intra nebulam ferebatur. Mox prodigiosa nubes æthera secans in tenebrosum antrum ingreditur, vnde egressa fuerat secum ferens miserabilem hominem, qui vlciscente numine traditus est crudelissimis tortoribus, vt per vias mortis ducerent illum ad igneam & æternam carnificinam. Religiosus ipse, qui interfuit, retulit hæc aliquibus ex Patribus suis, à quibus hæc accepimus.

In quantam intellectus obscuritatem, & morum turpitudinem inciderint Philosophi, qui sapientiam profitebantur inter Gentes, testimonio Pauli Apostoli, & Ioannis Chrysostomi.
Cap. 42.

SEd & illi, qui inter Gentiles sapientum nomen sibi vsurpabant, nihilo meliores alijs fuerunt: nam plerique eorum, aut Deum non cognouerunt, & post idola abierunt, aut si cognouerunt, non sicut Deum conglorificauerunt (vt Apostolus ait) ita vt sint inexcusabiles, & euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, & dicẽtes se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam: vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius, quàm Creatori, qui est benedictus in secula seculorum. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam feminæ eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum vsum, qui est contra naturam: similiter autem & masculi, relicto naturali vsu feminæ, exarserunt in desiderijs suis in inuicẽ, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes, & sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipiẽtes, incompositi, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia, qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt: quoniam, qui talia agunt, digni sunt morte: non solum, qui ea faciunt, sed qui etiam consentiunt facientibus.

Rom. 1.

Chrysostomus disputans contra Gentes, de Phylosophis sic ait: Illa, quæ Græci iactabundi efferunt, Phylosophis suis attribuentes, facile commonstrarunt vanam gloriam, temeritatem, & puerilis cogitationis opera esse. Neque enim temere apud nos, dolio quis accepto se ipse inclusit, neque vili, ac lacero panno obtectus, sic per forum ingressus est. Ea enim admirabilia quidem esse videntur, laboreq. multo, ac summa ærumna plena, sed indigna tamen sunt, quæ laudem mereantur. Est autem Diaboli astutiæ, sibi seruientes laboribus eiusmodi addicere, vnde qui decepti ab illo fuerint, tum diuellantur, cum riduculi omnibus appareant. Labor enim is, ex quo nullum lucrum manat, nullam prorsus laudem meretur. Etenim existunt etiam hodie perditi quidam homines, nullis non flagitijs pleni, qui multo maiora iactitant, quam Phylosophus ille. Alij enim acutos clauos comedunt; alij calceos mandunt, & deglutiunt; alij ad alia his longe flagitiosiora malè consulti se conferunt; opera porrò huiusmodi multo sunt admirabiliora, quã vel dolium illud, vel panni illi viles, ac laceri: sed ea tamen minime probamus, sicuti neque illa, quinimmo & istos, & omnes item, qui similibus præstigijs mirabiles sunt, æque, ac philosophum eundem damnantes deploramus.

Io.Chrysos. lib. contra Gentil. t. 3.

ramus. Hæc Chryſoſtomus. Qui alijs huiuſmodi pluribus enarratis, paulo poſt ſubdit: Vides nunc me non iactabunde, non temere paulo ante dixiſſe philoſophorum veſtrorum miracula à Babyla puerilis ſenſus opera reddita fuiſſe. At temperans, inquit, fuit, continentemq vitam egit Sinopenſis ille, vt qui etiam legitimas nuptias non ſuſtinuerit. Sed adde obſecro, temperãtiæ, ac continentiæ illius modum. Tu vero nequaquam addes, quin libentius temperantiæ laudes illi detraxeris, quam temperantiæ eius modum prodideris, adeo certe ille infamis, ac magno dedecore plenus. Percurrerem hoc loco, & ceterorum nugas, ſtultum, ac vanum ſtudium, denique turpitudinem: vbi enim quæſo, vtile à feminis humani guſtu non temperare? id quod faciebat Stagyrites: quale commodum cum matribus, ac ſororibus miſceri? quod quidem Philoſophus Stoæ præfectus lege ſanxit. Percurrerem etiam Academiæ principem, illiusq. diſcipulum, item, & eos de quibus maior eſt admiratio, his, quos nominaui, obſcæniores fuiſſe demonſtrarem: obſcænum quoque puerorum amorem ab illis in honeſtatis, ac philoſophiæ parte annumeratum, omni retecta allegoria denudarem, niſi tum nobis ad alia properantibus oratio longior hac ratione fieret, tum omnium illorum riſus, vno à nobis detecto, ſatis ſuperq. redargueretur. Vbi enim eſt, qui auſteriorem philoſophiæ partem ſequi viſus eſt, quique ceteros, & linguæ libertate, & vitæ continentia excelluit, adeo turpis, adeo ineptus, adeo immoderatus fuiſſe demonſtratus eſt (nam & humanis veſci carnibus indifferens eſſe dixit) quorſum attinet, & de reliquis deinceps verba facere, præſertim vbi, qui ſtudij, ac vitæ inſtituti excellentia ceteris illuſtrior fuit, omnibus tam ridiculus, tam puerilis, tam delirus apparuit. Plura ibi Chryſoſtomus.

Enarratio infeliciſſimi ſtatus, in quo Reſpub. Romana, quæ omnibus Gentibus principabatur, ante aduentum ſummi Regis cæleſtis in mundum, iacebat. Cap. 43.

RVrſus autem operæpretium eſt, videre, & ſingillatim cognoſcere, qualis extiterit Romanæ Reipub. ſtatus, antequam Chriſtus Dominus in mũdum veniſſet, apud quos, & non apud alios, erat ſedem ſuam locaturus, in perpetuum duraturam, contra quam poſtea nullæ potentiæ neque hominum, neque Principum tenebrarum erant præualituræ; vt appareat, quò tendant homines ſine Deo, & ſine cæleſti fidei lumine; & videatur, quod quo magis quærunt homines proprijs viribus ſuam ſtatuere, & producere fęlicitatem, eo magis ab illa diſtent, cognitaq. mundi huius fallacia, humana etiam imbecillitate, Ieſu Chriſti gratiæ, quam mundo attulit, reſplendeat in omnium oculis maieſtas, & ſublimitas regni Chriſti, ad quod homines fidem Chriſti ſequentes perducit, & regnare facit ſuper ſydera per æterna tempora. Sed non omnia breui ſermone deſcribi poſſunt, quæ ab ijs, qui hiſtorias conſcripſerunt, litteris mandata ſunt. At inter multa, & pene innumera, quæ contigerunt, nonnulla afferam, quæ congeſſit Paulus Oroſius in Hiſtorijs ſuis contra Paganos.

Miſe-

Miserabilis ſtatus Romanæ Reipub. quæ vt à peſte Vrbem liberaret, ludos Scenicos Dijs ſuis decreuit. Cap. 44.

Paulus Oroſius lib. 3. cap. 4.

ANno ab Vrbe condita 384. L. Genucico, & Q. Seruilio Coſſ. ingens vniuerſam Vrbem corripuit peſtilentia. Non vt aſſolet, plus, minuſve ſolito temporum turbata temperies, hoc eſt, aut intempeſtiua ſiccitas hyemis, aut repentinus calor veris, aut incongruus humor æſtatis, vel autumni diuitis indigeſta illecebra, inſuper etiam exſpirata Calabris ſaltibus aura corrumpens, repentinos acutarum infirmitatum afferret tranſcurſus, ſed grauis, diuturnaq. in nullo diſpar ſexu, in nulla ætate diſſimilis, generali cunctos per biennium iugiter tabe confecit. Vt etiam quos non egit in mortem, turpi macie exinanitos, afflictosq. dimiſerit. Sed videndum eſt, quibus remedijs peſtilentes morbos arcere de finibus ſuis conati ſunt Romani viri. Ad Pontifices falſorum Deorum cultores venerunt, petierunt ab ipſis, quid agendum eſſet, vt ira Deorum placaretur, & ſedarentur morbi. Suaſere illi, vt ludi Scenici Dijs appetentibus ederentur. Et ita pro depellenda temporali peſte corporum, accerſitus eſt perpetuus morbus animarum. Quantæ tunc in animis tàm magnorum virorum irrepſerunt tenebræ, & humana ſapientia vbi ceciderat, vt putaretur ira diuina placari poſſe per ludos Scenicos, quaſi quod Dij ſui ludis delectarentur, & recitatione Comediarum per Mimos & Comicos facta, & peſtis Tragædia per ioca, & Comedias pelleretur. Dolendus quidem rerum ſtatus, & omni miſeratione digniſſimus.

Prodigium magnum in Rom. vrbe, in qua terræ vorago facta eſt, in quam vir Romanus vlsro ſe præcipitem dedit. Cap. 45.

Ex Paulo Oroſ. lib. 3. cap. 5.

SEquitur poſt miſeram luem, miſerioremq. eius expiationem proximo anno ſatis triſte prodigium. Repente ſiquidem medio Vrbis terra diſſiluit, vaſtoq. prærupte hiantia ſubito inferna patuerunt. Manebat diu ad ſpectaculum, terroremq. cunctorum patenti voragine impudens ſpecus, nefariamq. viui hominis ſepulturam, Dijs interpretibus, expetebat. Satisfecit improbis faucibus præcipitio ſui Marcus Curtius, vir eques armatus, iniecitq. crudeli terræ inopinatam ſocietatem, cui parum eſſet, quod ex tanta peſtilentia mortuos per ſepulchra ſuſciperet, niſi etiam viuos ſciſſa ſorberet. Hoc inſigni prodigio admonebantur Romani, quod falſis Dijs ſeruiẽtes, poſt tot victorias, & regna armorum vi comparata, nil aliud ſibi reliquum eſſe, quam deſcenſus ad inferna loca, ad pœnas æternas ſuſtinendas. Donec veniret, qui deſcendit ad Inferos, & tertia die reſurrexit à mortuis, quẽ ignorabant, in cuius aduentu cæli aperirentur, & vias vitæ oſtenderet, & inferno morſum imponeret, victa morte: iterum putantibus illis, mortis inexhauſtas voragines, & vias perditionis, mortuorum hominum cadaueribus occludere poſſe.

Alia ingentia Prodigia.

Ex Paulo Oroſ. hiſt. lib. 4. c. 4.

Anno ab Vrbe condita 477. obſcæna, & dira prodigia, vel viſa Romæ, vel nuntiata ſunt. Aedes Salutis ictu fulminis diſſoluta, pars muri ſub eodem

dem loco de cælo, vt dicunt, tacta eſt, Lupi tres ante lucem ingreſſi Vrbem ſemeſum cadauer intulerunt, ſparſumq. membratim in foro, ipſi ſtrepitu hominum exterriti reliquerunt. Apud Formias, multis ictibus fulminum mœnia vndique ambuſta, & diſſoluta ſunt. Apud agrum Calenum repente flãma ſciſſo hiatu terræ eructata tribus diebus, tribusq. noctibus terribiliter exæſtuans, quinque agri iugera exhauſto penitus ſucco vbertatis, in cinerẽ excorruit, ita vt non fruges ſolum, ſed & arbores cum imis ſtirpibus abſumpſiſſe referatur. Sequenti ab hinc anno Sempronius conſul aduerſus Picentes duxit exercitum. Et cum directa intra iactum teli vtraque acies conſtitiſſet, repente ita cum horrendo fragore terra tremuit, vt ſtupore miraculi vtrumque pauefactum agmen hebeſceret. Diu attoniti vtrinque populi hæſitauere. Præiudicata inceſti conſcientia, tandem procurſu concito iniere certamen. Triſte adeo id bellum fuit, vt merito dicatur tantum humanum ſanguinem ſuſceptura, etiam cum gemitu horriſono tunc terra tremuiſſe. Romani pauci admodum eo prælio, qui euaſere, vicerunt.

Ingentes calamitates Romanorũ, quibus Deus Vrbem affligebat, vt diſcerent temporalia bona non eſſe per ſe expetenda, ſed æterna bona eſſe perquirenda, quæ erat manifeſtaturus Chriſtus Dominus in aduentu ſuo.
Cap. 46.

ANno ab Vrbe condita 480. inter multa prodigia ſanguis è terra, lac viſũ eſt manare de cælo. Nam pluribus locis ſcaturiens e fontibus cruor fluxit, & de nubibus guttatim in ſpeciem pluuiæ lacte demiſſo, diri, vt ipſis viſum eſt, terram imbres irrigauerunt. Eo tempore Carthaginenſes dato aduerſus Romanos auxilio Tarentinis, cum à Senatu per legatos arguerentur turpiſſimam rupti fœderis labem, præſumpto accumulauere periurio. Tunc etiam Vulſinienſes Etruſcorum florentiſſimi, luxuria pene perierunt. Nam cum licentia in conſuetudinem prorogata ſeruos ſuos paſſim liberos facerent, conuiuijs alligarent, coniugijs honeſtarent, libertini in partem poteſtatis recepti, plenitudinem per ſcelus vſurpare meditati ſunt, & liberati ſeruitutis iugo, ambitu dominationis arſerunt, & quos Dominos ſubditis æquanimiter dilexerunt, eos etiam liberi, quos Dominos fuiſſe meminerant, exſecrati ſunt. Itaque conſpirantes in facinus libertini (quorũ tanta manus fuit, vt ſine controuerſia auſu potirentur) correptam Vrbem ſuo tantum generi vindicant; patrimonia, coniugiaq. dominorum ſibi per ſcelus vſurpant, extorres dominos procul abigunt, qui miſeri, exules, egentesq. Romam deferuntur, vbi oſtentata miſeria querelaq. defleta per Romanorum ſeueritatem & vindicati ſunt & reſtituti.

Anno ab Vrbe condita 481. peſtilentia ingens apud Romam conflagrauit, cuius atrocitatem ſignificare contentus ſum, qui verbis implere non poſſum, ſi enim ſpatio temporis, quo manſit, inquiritur, vltra biennium vaſtando porrecta eſt; ſi depopulatio, quam egerit, cenſus indictus eſt, qui non quantum hominum deperijſſet, ſed quantum ſuperfuiſſet inquireret; ſi violentia, qua affecerit, Sibyllini libri teſtes ſunt, qui eam cæleſti ira impoſitam reſponderunt. Sed ne quem tentata vſurpatio tranſlationis offendat, quod cum Sibyl-
la

la iratos Deos dixerit,nos iram cælestem dixisse videamur, audiat & intelligat,quod hæc,& si plerumque per aereas potestates fiunt,tamen sine arbitrio omnipotentis Dei omnino non fiunt. Eodem tempore Capparonia, Virgo Vestalis,incesti rea suspendio perijt: corruptor eius, conscijq. serui supplicio affecti sunt. Ecce continuatim quæ & quanta numeramus accidisse annis singulis plurima, inter quos certe raro,aut pene nullo nihil triste gestum est. Et hoc cum ijdem scriptores, proposito sibi magis laudandi negotio, cauerent numerositates miseriarum, ne eosdem, quibus hæc, & de quibus scribebantur,offenderent, auditoresq. suos exemplis præteritorum, terrere potius, quam instruere viderentur. Porro autem nos in vltimo temporum positi, mala Romanorum scire non possumus, nisi per eos, qui laudauere Romanos, ex quo intelligi datur, quanta illa fuerint, quæ studio propter horrorem repressa sunt, cum tanta inueniantur, quæ tenuiter inter laudes emanare potuerunt.

De inexplebili, & extrema diuitiarum cupiditate,in quam Romani sine Dei veri cognitione prolapsi fuerant, vt templum Hierosolymis auro expoliarent, & regna auaritiæ gratiæ diriperent. Cap. 47.

Ex Paul. Oros. hist. lib. 6. c. 13.

ANno ab Vrbe condita sexcentesimo nonagesimo septimo Crassus in consulatu collega Pompeij prouinciã sortitus in Parthos; homo inexplebilis cupiditatis, audita in Hierosolymis templi opulentia, quam Pompeius intactam reliquerat,in Palæstinam diuertit, Hierosolymam adit,templum peruadit, opes diripit,inde per Mesopotamiam tendens in Parthiam,quacunque iter habuit, socijs ciuitatibus auxilia indixit, pretia exegit, moxq. vt Euphratem transijt, illico Vagesem legatum ab Orode rege Parthorum ad se missum obuiam habuit, à quo vehementer increpatus est,quod contra fœdus Luculli Pompeij auaritia inductus Euphratẽ transierit. Quamobrem sine mora futurum, vt pro auro Parthico serico ferro oneraretur. Itaque cum prope Carnos ventum esset,Parthi subito ingruentes cum Surena, & Sillace præfectis sagittis opprescere Romanos. Cecidere ibi plurimi senatores, aliquot etiam consulares, & prætorij viri. Crassus quoque filius Crassi lectissimus iuuenis in acie occisus est. Præterea quatuor cohortes cum Varganteio legato medijs deprehensæ campis, & interfectæ sunt. Surenas rapto equitatu Crassum prosequi intendit, eumq. circumuentum, ac frustra colloquium eius petentem interfecit, quamuis viuum auferre maluisset. Pauci noctis beneficio liberati Carros confugerunt. Cognita clade Romanorum, multæ orientis prouinciæ à societate, vel fide Romanorum defecissent, ni Cassius collectis ex fuga militibus paucis, intumescentem Syriam egregia animi virtute, ac moderatione pressisset, qui, & Antiochum, copiasq. eius ingentes prælio vicit & interfecit. Parthos quoque ab Orode in Syriam missos, iamq. ingressos Antiochiam, bello expulit, ducemq. eorum Osacen interfecit.

Quomodo Romanis inter tot tenebras, & morum corruptiones constitutis, Cælorum regnum, æternæ diuitiæ, & pax perpetua prænunciata fuerint sub typo Cæsaris Augusti in die Epiphaniæ Mundi monarchiam sibi assumentis, & sub typo circuli solis orbem ambientis, & fontis oleum eructantis. Cap. 48.

ANno ab Vrbe condita 725. ipso Imperatore Cæsare Augusto quinquies, & L. Apuleio consulibus, Cęsar victor ab Oriente rediens, octauo Idus Ianuarias, Vrbem triplici triumpho ingressus est, ac tum primum ipse Iani portas sopitis omnibus, finitisq. bellis ciuilibus, clausit. Hoc die primum Augustus consalutatus est. Quod nomen cunctis antea inuiolatum, & vsque ad nunc ceteris inausum Dominis tantum orbis licite vsurpatum apicem declarat imperij: atque ex eodem die summa rerum ac potestatum penes vnum cæpit esse & mansit, quod Græci monarchiam vocant. Porro autem hunc eundem esse diem, hoc est, octauo idus Ianuarias, quod nos Epiphaniā, hoc est, Apparitionem, siue manifestationem Dominici sacramenti obseruamus, nemo credentium, siue etiam fidei contradicentium nescit. De quo nostræ istius fidelissimæ obseruationis sacramento vberius nunc dicere, nec ratio, nec locus flagitat, vt, & quærentibus reseruasse, & negligentibus non ingessisse videamur. Hoc autem fideliter commemorasse, ideo par fuit, vt per omnia venturi Christi gratia præparatum Cæsaris Imperium comprobetur. Nam cum primum Caio Cæsare auunculo suo interfecto, ex Appollonia rediens, Vrbem ingrederetur, hora circiter tertia, repente liquido, ac puro, serenoq. die circulus ad speciem cælestis arcus orbem solis ambijt, quasi eum vnum ac potentissimum in hoc mundo, solumq. clarissimum in orbe monstraret, cuius tempore venturus esset, qui ipsum solem solus, mundumq. totum, & fecisset & regeret. Deinde cum secundo in Sicilia receptis a Pōpeio & Lepido legionibus, triginta millia seruorum Dominis restituisset, & quadraginta quatuor legiones solus imperio suo ad tutamen orbis terrarum distribuisset, ouansq. Vrbem ingressus omnia superiora populi Romani debita donanda, litterarum etiam monumentis abolitis censuisset (in diebus ipsius) fons olei largissimus, sicut superius expressi, de Taberna Meritoria per totum diem fluxit. Quo signo quid euidentius, quam in diebus Cæsaris toto orbe regnantis, futura Christi natiuitas declarata est? Christus enim lingua gentis eius, in qua natus est, Vnctus interpretatur, itaque cum eo tēpore Cæsari perpetua tribunicia potestas decreta est, Romæ fons Olei per totum diem fluxit. Sub principatu Cæsaris, Romanoq. Imperio per totum diem, hoc est, per omne Romani tempus Imperij, Christum, & ex eo Christianos, idest vnctum, atque ex eo vnctos de Meritoria Taberna, hoc est, de hospita, largaq. Ecclesia affluenter, atque incessabiliter processuros, restituendosq. per Cæsarem omnes seruos, qui tamen cognoscerent Dominum suum, ceterosq. qui sine dominio inuenirentur, morti supplicioq. dedendos, remittendaq. sub Cæsare debita peccatorum in ea Vrbe, in qua spontaneū fluxisset oleum, euidentissima his, qui Prophetarum voces non audiebant, signa in cæ-

Ex Paul. Oros. hist. lib.6 c.20.

lo & in terra prodigia prodiderunt. Tertio cum Vrbem triumphans quintũ consul ingressus est, eo scilicet die, quem supra nominauimus, cum & Ianum post ducentos annos ipse clausit, & clarissimum illud Augusti nomen assumpsit, quid fidelius, ac verius credi, aut cognosci potest, concurrentibus ad tantam manifestationem pace, nomine, die, quam hunc occulto quidem gestorum ordine ad obsequium præparationis eius prædestinatum fuisse, qui eo die, quo ille manifestandus mundo post paululum erat, & pacis signum prætulit, & potestatis nomen assumpsit? Quid autem in quarto reditu, cum finito Cantabrico bello, pacatisq. omnibus gentibus Cæsar Vrbem repetijt ad contestationem fidei, quam expromimus, actum sit, ipso ordine melius proferetur.

Omnium regnorum arbitrum esse Deum, omnia regna ad Christum regem referentem: & quomodo Abraham sub 42. anno primi Regis Nini natus est, ex cuius semine nasciturus erat Christus: Et quomodo Christus mirabili parallelo, 42. anno Augusti primi Imperatoris natus est. Cap. 49.

Ex Paul. Oros. histo. lib. 7. c. 2.

PRincipio secundi libelli, cum tempora Romanæ conditionis styli tenore perstringerem, multa conuenienter inter Babyloniam Vrbem Assyriorum tunc principem gentium, & Romam, æque nunc gentibus dominantem compacta conscripsi, fuisse illud primum, hoc vltimum imperium; illud paulatim cedens, at istud sensim conualescens; defluxisse illi sub vno tempore nouissimum Regem, isti primum fuisse; illam deinde tunc inuadente Cyro captam velut in mortem concidisse, cum ista fiducialiter assurgentem post expulsos reges liberis vti cæpisse consilijs, præcipue cum vindicante libertatem suam Roma, tum quoque Iudæorum populus, qui apud Babyloniam sub regibus seruiebat, in Sanctam Hierusalem recepta libertate redierit, templumq. Domini, sicut à Prophetis prædictum fuerat, reformarit. Præterea intercessisse dixeram inter Babylonum Regnum quod ab Oriente fuerat, & Romanum quod ab Occidente consurgens hæreditate Orientis enutriebatur, Macedonicumq. Aphricanum regnum, hoc est quasi à meridie, ac septemptrione breuibus vicibus partes tutoris, curatorisq. tenuisse, Orientis & Occidentis regnum Babylonium, & Romanum iure vocitari, neminem vnquam dubitasse scio. Macedonicum regnum sub septemptrione esse cum ipsa cæli plaga, tum Alexandri Magni aræ positæ vsque ad nunc sub Ripheis montibus docent. Carthaginem vero vniuersæ præcelluisse Africæ, & non solum in Siciliam, Sardiniã, ceterasq. adiacentes insulas, sed etiam in Hispaniam regni terminos tetendisse, historiarum simul monimenta, Vrbiumq. declarant. Dictum est etiam vastata per Medos Babyloniæ, & irruptæ per Gothos Romæ, pares admodum annorum numeros cucurrisse. Nunc autem his illud adijciam, quo magis clareat, vnum esse arbitrum sæculorum, regnorum, locorumq. omnium Deum. Regnum Carthaginense à conditione vsque ad euersionem eius paulo amplius quam septingentis annis stetit: æque regnum Macedonicum à Carano vsque ad Persen paulo minus quam 700. vtrumque tamen septenarius ille numerus, quo iudicantur, terminauit omnia. Roma

ipsa

ipsa etiam quamuis ad aduentum Domini Nostri Iesu Christi perfecto proueheretur imperio, tamen paululum, & ipsa in occursu numeri huius offendit. Nam septingentesimo conditionis suæ anno, quatuordecim vicos eius, incertum, vnde consurgens flamma consumpsit, nec vnquam, vt ait Liuius, maiori incendio vastata est, adeo vt post aliquot annos Cæsar Augustus ad reparationem eorum, quæ tunc exusta erant, magnam vim pecuniæ ex ærario publico largitus sit. Poteram quoque ostendere, eundem duplicatum numerum mansisse Babyloniæ, quæ post mille quadringentos, & quod excurrit annos vltime à Cyro Rege capta est, nisi præsentium contemplatione reuocarer. Illud sane libenter adijcio, quia primi illius Regum omnium Nini (quamuis, & pater eius Belus obscure primus regnasse referatur) illius ergo Nini anno, postquam regnare cœperat 43. natus est sanctus ille Abraham, cui dictæ sunt repromissiones, ex cuius semine promissus est Christus: deinde nunc primi istius Imperatorum omnium Augusti Cæsaris (quãuis, & pater eius Cæsar metator imperij potius quàm Imperator extiterit) istius inquam Cæsaris, posteaquam imperare cœpit, immenso propemodum anno 42. natus est Christus, qui Abrahæ sub Nino primo Rege fuerat repromissus. Natus est autem septimo Kalend. Ianuarij, quando primum incrementa omnia anni venientis incipiunt. Ita factum est, vt cum Abraham 43. anno natus sit sub fine 42. natiuitas Christi conueniret, vt iam non ipse in parte tertij anni, sed in ipso potius tertius annus oriretur. Qui quidem annus quantis, quam nouis, quam inusitatis bonis abundauerit, satis me non proferente, compertum haberi arbitror. Toto terrarum orbe vna pax omnium, non cessatione, sed abolitione bellorum, inclausæ Iani gemini ianuæ, extirpatis bellorum radicibus, non repressis, census ille primus, & maximus fuit, cum in hoc vnum Cæsaris nomen, vniuersa magnarum gentium creatura iurauit, simulq. per communionem situs vnius societatis effecta est.

Qua ratione Deus prouidentia sua fugare à liminibus orbis tot tenebras, falsissimam Religionem prosternere, tot turpidines ab orbe suo eliminare cogitauerit, veramq. Dei cognitionem, verumq. cultum, & honorabiles, & splendidas virtutes in mundum reducere. Cap. 50.

DEus omnipotens, cum statuisset ad ostendendam potentiam suam, gentium fortitudinem in infirmitate conterere, & opulentias, & quod altum est apud illas, paupertate, & humilitate prosternere, & Regna, & Imperia huius mundi Christianis virtutibus subijcere: Vidensq. Vrbem Romanam ad summum potestatis fastigium peruenisse, & totum orbem imperio suo continere, cogitauit excelsam illam, & summam in orbe potestatem, sub pede humilium, & pauperum, & egenorum mirabili modo subdere, & figere ibi tamquam petram virtutem potestatis suæ, quam hominibus volebat facere participatione communem, & fundare ibi æterno fundamento Regnum suum, & ponere ibi sedem Dauid, & domum Iacob, in qua regnaret Vnctus eius in æternum, & seruirent ei populi, tribus, & linguæ, & Regni eius non esset finis, & ponere montem supra montes, & super colles, vt ad eum fluerent populi, & properarent gentes multæ, vt ab ipso legem, & verbum Do- Isa.26.

mini acciperent, & ipse iudicaret populos multos, & gentes fortes vsque in longinquum, ex hoc nunc, vsque in æternum, & constituere ibi lapides viuos & domos spiritales, & parare sibi plebem perfectam, genus electum, regale sacerdotium, gentem sanctam, & populum acquisitionis, & CHRISTI sui vnctione alios creare Reges, alios consecrare sacerdotes, & quicũq; vellent, fierent, & agnoscerent se Regij generis, & sacerdotalis officij esse consortes, & non Diademate, & sceptro, & purpura refulgentes, neque in exercitibus ferro armandis fortes, neque in tributis exigendis opulentos, & opum superbia elatos, & externis demonstrationibus Regis speciem præseferentes, quæ corrumpitur, sed qui animi virtutes possiderent, & in Dei summi gloriam bona opera conuerterent, aduersa pro iustitia sustinerent, proprijq. sensus semper terrena cupientis cupiditates, fræno rationis coercerent. Quid enim tàm regium, quàm subditum Deo animum corporis sui esse Rectorem? & quid tàm sacerdotale, quàm vouere Domino conscientiam puram, & immaculatas pietatis hostias de altare cordis offerre?

1. Pet. 2.

Statuerat autem Deus, diuino decreto, in temporis plenitudine eligere virum, qui Christi filij sui benedicta vnctione vngeretur, & veluti petra super septem Vrbis colles locaretur, & dare illi claues Regni cælorum, & ligandi, & soluendi homines Pontificium dispensare, & pascendi gregẽ suum potestatem concedere, & cælesti inspiratione instruere illum, ad tanti Regni gubernacula capessenda, Regni, quod non videtur, sed possidetur, quod non est tantum per spatia terrarum diffusum, sed in latitudine cordis per charitatem extensum, quod non terminatur tempore, sed mensuratur æternitate. Qua potestate tradita, Rex ille mentes regeret, in æternum consuleret, atque in Regna cælorum, credentes, sperantes, amantesq. diuino ductu perduceret.

Aug. tract. 50. in Ioã. c. 12. in fi.

Præelegit autem Romam, Vrbium scilicet Reginam, quæ multis aucta victorijs ius imperij sui terra, mariq. protulerat, vt quæ erat mater superbiæ, magistra erroris, fieret ancilla humilitatis, & discipula Saluatoris.

Leo ser. 1. in natal. Pet. & Paul.

Deus namq. bonus & iustus, & omnipotens, qui misericordiam suam generi humano nunquã negauit, omnesq. sine acceptione personarum mortales ad cognitionem sui abundantissimis semper beneficijs erudiuit, voluntariam errantium cæcitatem, & procliuem in deteriora nequitiam secretiore consilio, & altiori pietate miseratus, Verbũ suum, æquale sibi, & coæternum mittere in terras disposuit, vt illius ad infima inclinatio, nostra fieret ad summa prouectio. Vt autem huius inenarrabilis gratiæ vis non lateret in limitibus Bethlehem, & in suburbanis Hierusalem, sed eius per totum mundum diffunderetur effectus, Romanum Regnum diuina prouidentia præparauit, vt ibi in Regia Vrbe esset Rector populi sui, Pastor ouium suarum, qui custodiret illas in loco pascuæ, & deduceret, & adduceret eas ad montes sanctos, & ad tabernacula Dei.

Placuit autem Deo, & fuit consilium eius, vt in hac Vrbe, tamquam in Orbis theatro, adduceretur summa terrenarum, cælestiumq. rerum potestas, atque administratio, vbi bestiæ impietatis frementes ad pietatem reuocarentur, vbi turbulentæ improbitatis procellæ sedarentur, vbi Idolorum cultores in oculis omnium destruerẽtur, vbi humanæ sapientiæ opiniones dissoluerentur, vbi sapientes, & prudentes huius mundi à paruulis confunderentur, vbi

Dæmo-

Dæmonum fraudes innotescerent, omnium sacrilegiorum impietas dissolueretur, & inuicta Christi fides ibi comprobaretur, in qua diligentissima superstitione habebatur collectum, quidquid vsquã fuerat vanis erroribus institutum; & quanto erat per Diabolum tenacius alligata, tanto per Christum foret mirabilius absoluta.

Hæc autem Ciuitas, cum penè omnibus dominaretur gentibus, ignorans Regni sui auctorem, omnium gentium seruiebat erroribus, & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem. In cuius arces, cum Crucis trophæum vellet Deus ordinatis tẽporibus inferre, eamq. domare non ferro, sed ligno, & vastissimas illas tenebras splendore diuinæ legis suæ illustrare, & non eripere illi mortalia Regna, sed donare cælestia, diuinis suis præordinationibus, & circumstabat, & anteibat illã, & disponebat, & paulatim, & suauiter concitatos motus ad tranquillitatem perducebat. *Idem Leo.*

Et quoniam hæc salus, hæc gloria ex Iudæis ad Romanos erat proferenda, & Christus filius Dei ex semine Abrahæ, ex tribù Iuda, & ex stirpe Dauid per Vicarios suos, relicta Hierusalem, & Iudæa incredula, in arces Romanas thronum Regni sui erat illaturus, & per Principem Apostolorum Petrum, ex Iudæa profectus supra firmissimam petram ibi erat fundaturus Ecclesiam, nullo tempore dissoluendam, ideo Deus, antequam hoc faceret, Romanos & Iudæos temporali amicitia sociauit, & coniunxit, vt hac præuia dispositione tempore suo facilius, & suauius, reiectis nefandis Idolis, Deum verum, & Christum Iudæorum sanguine natum reciperent. Quod factum est Machabæorum diebus, qui paulo ante Christum Dominum floruerunt. Res autem ita recensetur in libris, vbi prælia ipsorum conscripta sunt.

De prima amicitia, & societate inter Pop. Rom. & Iudæos, & quomodo Deus vtrunque populum prouidentissimè commiscuit. Cap. 51.

IVdas enim fortissimus Machabæorum, cum audiuisset nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia, quæ postulãtur ab eis, & quicunque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, elegit Eupolemum filium Ioannis, filij Iacob, & Iasonem filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatẽ &c. & abierũt & intrauerunt Curiam, & dixerunt. Iudas Machabæus & fratres eius, & Populus Iudæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, & pacem, & conscribere nos socios, & amicos vestros. Et placuit sermo in conspectu eorum; & hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt Hierusalem, vt esset apud eos in memoriale pacis & societatis. *Machab. I. c. 8.*

Bene sit Romanis, & genti Iudæorum in mari, & in terra in æternum, gladiusq. & hostis procul sit ab eis. Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus socijs eorum in omni dominatione eorum, auxilium feret gens Iudæorum, prout tempus dictauerit corde pleno, & præliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naues, sicut placuit Romanis, & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes. Similiter, & si Genti Iudæorum prius acciderit bellum, adiuuabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit.

Machab. l. 1. c. 14. Mortuo autem Iuda & Ionatha, Simon frater eorum iterum cum Romanis renouauit amicitiam, & misit Romam Numenium habentem clypeum aureum magnum pondo minarum mille, ad statuendam cum eis societatem, & Romani statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in Monte Sion.

Deinde vero Cn. Pompeius magnus, Arabibus subactis, in Syriam Palæstinam proficiscitur, quod ij populi Phænicem populati essent. Apud eos regnabat Hircanus, & Aristobulus fratres, qui (vt ait Dio) de sui Dei sacerdotio (sic eorum regnum est appellatum) diffidebant. Igitur Pompeius reliquos facilius deuicit; sed Hircanum nihili fecit, Aristobulum in vinculis habuit. Inde Hierosolymas obsidet, in cuius Vrbis obsidione vehementer laborauit. Sed recusantibus Iudæis in die Sabbati pugnare contra Romanos propter diem festum, tradebant Romanis murum ad percutiendum, quotiescumque dies ille recurrebat: itaque cum non resisterent, eadem die cuncti capti sunt, sed modeste Pompeius victoria vsus est, & omni pecunia direpta, ac Regno Hircano reddito, Aristobulum captiuum abduxit. *Dio li 37. histor.*

Hoc autem Deus permittebat eadem præordinatione, vt sic Romani cum Iudæis commiscerentur, & hac occasione Romani discerent Deum Iudæorū, & quod ipsi vnum solum Deum adorantes, aliorum populorum Deos omnes negligebant. Cui soli, & non alteri, amplissimos, & maximos honores deferebant, & quod detestabantur sculptilia, & simulachra, & imagines Deorum, asserebantq. nullum alium Deum reperiri præter illum, qui fecit cælum & terram, cuius nomen erat ineffabile, cui magnifice præter ceteros homines seruiebant, cui denique templū amplissimum, & pulcherrimum ædificauerant, & diem Saturni, quem Sabbatum appellabant, consecrauerant, & offerebant sacrificia.

Hoc enim fiebat, vt Romanorum populus paulatim disponeretur ad lumē veri Dei recipiendum, & respuendas Idolorum tenebras, audita fama vnius Dei, qui fecerat omnia, quod tempore aduentus Christi erat perficiendum.

De trabe aurea, & auro immenso templi Hierosolymitani, quod in potestatem Crassi Romani peruenit, & cuius rei hoc esset typus. Cap. 52.

Ioseph. ant. Iud. lib. 14 c. 13. CRassus vero cum contra Parthos militiam produceret, ad Iudæam peruenit cum exercitu suo, & omnia scrutatus, etiam & templum & pecunias templi, quas Pompeius non tetigerat, duo millia scilicet talentorum, abstulit: nec non & totum reliquum aurum, vsque ad octo millia talentorum: tulit etiam trabem auream versatilem, tercentas minas pensantem, Minæ vero apud eos, & duæ, & semis libræ existimantur. Tradidit vero ei hanc trabem custos pecuniarum, Eleazarus nomine Sacerdos, non maleuolo animo, nam iustus, & bonus fuerat, sed dum commissa fuisset ei custodia velorum templi, quæ mira pulchritudine, vel constructione pretiosissima resplendebant, in hac trabe pendentia, & Crassum vidisset templi cunctum aurum velle colligere, veritus, ne templi cunctum ornatum auferret, auream ei trabem pro redemptione omnium præstitit, dum & iusiurandum ab eo accepisset, nihil aliud à templo tollendum, sed solo contentum esse auro ab

eo tradito, quo multa millia pondo posset inuenire.

Hanc vero trabem, alia lignea circumdabat, ideoq. latebat. Crassus vero licet iurasset nihil aliud in templo tangere, post acceptam tamen trabem transgressus omne templi aurum diripuit. Nemo tamen miretur, si tantæ diuitiæ in templo fuissent, dum has omnes per diuersam terram Iudæi Deum colentes, ibi ex antiquis temporibus obtulissent.

Aurum autem templi peruenisse in potestatem Romanorum, typus erat religionem veri Dei, super omnia pretiosam, quæ erat apud Iudæos, Romam esse transferendam; & trabs illa, aurea intrinsecus, & extrinsecus lignea, recte repræsentabat Christi Domini religionem, immo Christum ipsum; nam aurum, quod intus erat, potest eius diuinitatem designare, quæ latebat; lignum vero, quod extra apparebat, carnem humanitatis suæ, quæ videbatur repræsentare, ex qua trabe pendebant vela illa pulcherrima, sicut ex Christo, & lex, & Prophetæ, & figuræ illæ omnes in diuinis scripturis de Christo contentæ pendebant.

Similiter etiam olim contigit Populo Iudæorum, qui erat in Aegypto, qui aurum Aegyptiorum, hoc est, religionem veri Dei, quæ vigebat in medio Aegypti per cultum Iudæorum, quem Deo vero in Aegypto exhibebant, transtulerunt in terram Chananæorum.

Aurum autem illud templi, quod in potestatem Romanæ Gentis, peruenit, aliæ gentes obtinere non potuerunt, quamquam conatæ essent auferre, quia Religio vera primum locum in Vrbe Romæ obtinere debebat. Nam Machabæorum temporibus quidam Simon de tribù Beniamin, Præpositus tẽpli constitutus, cum vellet aliquid iniquum moliri in Ciuitate, persuasit Regi Seleuco, vt aurum templi Hierosolymis auferret, quod cum per Heliodorum tentasset, diuinitus repulsus est. Huius autem admirabilis facti enarratio propter exemplum non est prætermittenda. Fuit autem huiusmodi.

Simon de tribù Beniamin, Præpositus templi cõstitutus, contendebat obsistẽte sibi Principe sacerdotum, iniquum aliquid in Ciuitate moliri. Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsææ filium, qui eo tempore erat Dux Cælesyrie, & Phenicis, & nunciauit ei, pecunijs innumerabilibus plenum esse ærarium Hierosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum, esse autem possibile sub potestate Regis cadere vniuersa. Cumque retulisset ad Regem Apollonius de pecunijs, quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negocia eius, misit cum mandatis, vt prædictam pecuniam transportaret. Statimq. Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cælesyriam, & Phenicis Ciuitates esset peragraturus, re vera autem Regis propositum perfecturus. Sed cum venisset Hierosolymam, & benigne a summo sacerdote in Ciuitate esset acceptus, narrauit de dato indicio pecuniarum, & cuius gratia adesset, aperuit. Interrogabat autem, si vere ita essent. Tunc summus Sacerdos ostendit deposita esse hæc ad victualia viduarum, & pupillorum, quædam vero esse Hircani Thobiæ viri valde eminentis in his, quæ detulerat impius Simon; vniuersa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta, decipi vero eos, qui credidissent loco & templo, quod per vniuersum mundum honoratur, pro sui veneratione, & sanctitate omnino impossibile esse. At ille pro his, quæ habebat in mandatis a Rege, dicebat

Machab. l. 2. c. 3.

omni genere Regi ea esse deferenda. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica vero per vniuersam Ciuitatem erat trepidatio. Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactauerunt se, & inuocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit, vt ijs, qui deposuerant ea salua custodiret. Iam vero, qui viderat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur, facies enim, & color immutatus declarabat internum animi dolorem; circumfusa enim erat mæstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur. Alij etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo qui in contemptum locus esset venturus. Accinctæq. mulieres cilicijs pectus per plateas confluebant, sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam vero per fenestras aspiciebant: vniuersæ autem protendentes manus in cælum deprecabantur. Erat enim misera commixtæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio. Et hi quidem inuocabant omnipotentem Deum, vt credita sibi ijs, qui crediderant, cum omni integritate conseruarentur. Heliodorus autem, quod decreuerat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium, præsens. Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis euidentiam, ita vt omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem, & formidinem conuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem optimis operimentis adornatus. isq. cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes, virtute decori, optimi gloria, speciosiq. amictu, qui circumsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumq. multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt. Et is, qui cum multis cursoribus, & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute. Et ille quidem per diuinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe, & salute priuatus. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum, & templum, quod paulo ante timore, ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est. Tunc vero ex amicis Heliodori, quidam rogabant confestim Oniam, vt inuocaret Altissimum, vt vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus. Considerans autem summus Sacerdos, ne forte Rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. Cumque summus Sacerdos exoraret, ijdem iuuenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro dixerunt. Oniæ sacerdoti gratias age, nam propter eum Dominus tibi vitam donauit, tu autem à Deo flagellatus, nuncia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt. Heliodorus autem hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui viuere illi concessit; & Oniæ gratias agens recepto exercitu repedabat ad Regem. Testabatur autem omnibus ea, quæ sub oculis suis viderat opera magna Dei. Cum autem Rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Hierosolymam mitti, ait: Si quem habes hostem, aut Regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies,

cipies, si tamen euaserit: eo quod in loco sit vere Dei quædam virtus: nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator, & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, & perdit. Igitur de Heliodoro, & ærarij custodia, ita res se habet.

C. Cæsar multa beneficia contulit in Iudaicum populum. Cap. 53.

RVrsus autem post victum à C. Cæsare Pompeium Magnum, C. Cæsar multa beneficia contulit in Iudaicum Populum, honoris, virtutis, & clementiæ causa, & Regnum Iudæorum Hircano Alexandri filio, Principi sacerdotum concessit. Præterea idem Cæsar magna animi propensione erga leges diuinas, & ceremonias ipsorum, & ritus patrios fecit decreta, iussitq. aliquos populos gentium, vbi habitant Iudæi, non prohibere illos viuere secundum leges patrias. Decretum autem Parianis fuit huiusmodi. *Ioseph. ant. Iudaic. lib. 14. c. 17.*

Iulius Cæsar Dictator, & Cõsul Romanorum, Magistratibus Parianorum, Curiæ, ac Populo salutem. Interpellauerunt me Iudæi in Delo, & qui de colonijs Iudæorum, præsentibus vestris legatis, & demõstrauerunt decretum, per quod vos eos prohibetis patrijs moribus, & sacrificijs vti. Ergo mihi non placet in nostros amicos, & auxiliatores talia fieri decreta, vel prohibere eos secundum suam viuere consuetudinem, seu pecunias ad conuiuia, & victimas inferre, quando hoc facere, nec Romæ quidem prohiberetur. Nam Caius Cæsar noster Consul, dum in sanctionibus suis vetaret collegia per Ciuitates congregari, hos solos non prohibuit, nec pecunias conferre, nec conuiuia parare, Et ego quoque alios prohibens, istis solis permitto secundum patrios mores, & leges conuenire. Bene ergo facitis, si prolatam sententiam contra nostros amicos, propter nostrum erga eos fauorem, aufertis. Hæc Iulius Cæsar.

Ex quibus apparet mira Dei prouidentia, quæ, cum innotescere fecisset Romanis Principibus legem Iudæorum, inclinauit corda eorum in fauorem ipsius legis, vt ea, quamquam inter gentes alterius Religionis, recipiendum Christum Regem in lege promissum alliceret.

Post Cæsaris obitum M. Antonius, & P. Dolabella Consules coacto Senatu in Templo Concordiæ, decretum Cæsaris confirmarunt ex Senatusconsulto.

Præterea Dolobella factus Asiæ Proconsul pro Iudæis scripsit per totam Asiam, & præcipue ad Ephesinam Ciuitatem primam totius Asiæ. Litteræ erant huiusmodi.

Dolobella Imperator, Ephesiorum Curiæ, & Magistratibus & Populo salutem. Alexander Theodori Legatus Hircani filij Alexandri Principis Sacerdotum, & Rectoris Iudæorum intimauit mihi, quod non possint ciues sui militare, dum nec arma portare possint, nec iter facere diebus Sabbatorum, nec alimentorum secundum patrias leges copiam habere. Ideo ego, sicut prædecessores mei Imperatores, præbeo ei militiæ remissionem, & cõcedo patrijs vti legibus, secundum sollemnes & sacras immolationes, & cõgregare sicut solent, pro sacrificijs pecunias, & volo vos hæc per singulas conscribere Ciuitates.

Præ-

Ioseph. ibi. Præterea Lucio Lentulo, & C. Marcello Consulibus, Lentulus decretum protulit, posse Iudæos, ciues Romanos, Sacraria Iudaica facere religionis causa.

Hæc autem & plura alia præcesserant amicitiæ gratia inter vtrumque populum, permittentibus Romanis Iudæos obseruare ceremonias, & Neomenias, & sabbatum, secundùm legem, quam à Deo suo acceperant, hæc omnia prærordinante Deo, vt apud Romanos perueniret post diuturnas & inueteratas tenebras diuinæ veritatis notitia. Sicut postea factum est.

Dei consilium, vt longe ante filij eius aduentum, tantæ rei sacramentum Mundo innotesceret. Cap. 54.

SIc etiam antequam Deus, luminum pater, apud quem non est personarũ acceptio, terrarum orbem errorum tenebris fatigatum & sub vmbra mortis frigescentem vnigeniti filij sui lumine illustraret, ne maiestas lucis ex improuiso mortalibus repente oculis obiecta imbecillem oculorum aciem opprimeret, & inde læderentur, vnde illuminationem debuissent recipere, famam aduentus excellentissimæ suæ lucis intra gentes, populosq. nationum præmisit, & subobscuram quandam lucem, ante solis ortum apparere fecit, vt paulatim assuescerẽt homines intuendo lucem sub caligine & nubibus tectam, ad intuendum plenitudinem luminis in temporum plenitudine apparituram.

Et sicut populo Israel sub obscure mysterium hoc admirabile sub typis & figuris, quasi per columnam ignis demonstrauit; ita etiam apud Gentes operatus est, vt futura huius solis aurora quædam eis præluceret, vnde eas vaticinijs, portentis, prodigijsq. docuit, venturum esse diem, quo Rex magnus de cælo descenderet; qui mundum subigeret, Regesq. potentes atque superbos Regno suo subderet; non gladio, sed fide; non viribus corporis, sed virtute animi; non agendo, sed patiendo. Cuius exercitus non esset turba robustorum, sed multitudo iustorum; qui non caperet oppida, arces, & Ciuitates, sed mentes, animos, & voluntates; eiusq. arma non essent ferrea, sed ignea; eiusq. thesaurus non esset pecunia, sed sapientia; cuius milites non ferrent cingulum militiæ, sed cinctorium fidei, & iustitiæ.

Quibus Rex ille admirabilis debellaturus esset, non solum Reges & populos nationum, sed Rectores tenebrarum, & spiritualia nequitiæ.

Igitur Deus, hæc tempore suo facturus, ne diebus illis, quibus futura erãt, essent penitus inaudita, & incredibilia, nota fecit illa: Primum quibusdam mulieribus, quas veteres Sibyllas, hoc est, diuinorum consiliorum annunciatrices, appellarunt. Nam cum scire futura, quæ ex libero hominum arbitrio facienda sunt, solius Diuinitatis sit, quæ in sua æternitate omnium seculorum tempora, annorumq. curricula, præsentia habet, Deus prophetiæ spiritu afflauit mulieres illas, & docuit futura; aut quia cum essent Virgines, propter corporis & mentis mundiciem propius accedebant ad percipiendum, quod arcanum est apud Deum; aut quia Deus more suo, cum vult aliqua magna fieri in Mundo, eligit infirma; aut vt veritas incredibiliũ rerum minus esset suspecta mendacij, & imposturæ in ore simplicium mulierum. Quapropter lumen illis præstitit, vt in speculo æternitatis viderent visio-

visiones maximorum bonorum, & quæ vidissent, immobili veritate prænunciarent: quæque procul sunt ab humano sensu, & inscrutabilia, propter maximam mentis eleuationem a supernaturali lumine factam, tanquam iam gesta essent, certa & distincta cognitione repræsentarent.

Pertinebat autē ad Deum ad disponendos homines, quos per fidem rerum arduarum, & à sensibus remotarum, volebat perducere ad diuinas veritates spectandas, prædicere quæ debebant contingere, & longe ante per lumen suum præmonstrare, vt illa quæ prædicuntur, fundamenta haberent in montibus sanctis, hoc est, in diuinæ & primæ veritatis lumine, quæ mendacium non admittit, & fallere non potest, & homines intelligerent, cum illa contingere viderent, non esse facta nisi à Deo, quæ à Deo multis retro seculis esse facienda, prophetarum oraculis prædictum esset. Nihil enim tutius & securius credi potest esse à Deo veritatum patre, quam cum videmus aliquid contingere, quod longe antequam factum sit, esse faciendum, aliquis homo testatus sit, quod neque ipse, neque alius homo, neque Angelus, neque Dæmon aliqua ratione, vel mentis acumine potuissent scire esse futurum, nisi sit Deus cum eo, qui solus ea quæ contingentia sunt, & à libero hominis arbitrio dependent, & per spatia seculorum longissime distant, videt, & in sinu æternitatis suæ & præterita & futura tanquam præsentia speculatur. Et Dominus noster dicebat. Amodo dico vobis, priusquam fiat, vt cum factum fuerit, credatis, quia ego sum. *Ioan. 13.* Iudæi enim ideo Prophetarum libris tantam tribuebant auctoritatē, sicut libris Moysis, quia ea, quæ prædicebant, certo euentu contingebant, sicut prædixerant, ex quo constabat Dominum per eos locutum fuisse: iuxta illud Deuteronomij [Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum, quod non est locutus Dominus? hoc habebis signum: quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit, & idcirco non timebis eum. *Deut. 18.*

Hinc fit, vt omnes absque periculo errandi possint ratiocinari, & dicere audacter: hic, & ille Propheta sexcentis (puta) ab hinc annis prædixit aliquid esse faciendum, & factum est post sexcentos annos, sicut ipse dixit: ergo illud, quod prædixit, accepit à Deo, quia nullus, qui non sit Deus, aut cui Deus reuelasset, scire potuisset, quod tot seculis postea erat faciendum. Hæc enim est differentia inter Prophetam verum, qui loquitur veritates reuelatas à Deo, & illum qui loquitur à semetipso, quoniam, quæ dicuntur ab homine, à Deo illuminato, sicut prædixit, sic contingunt: quæ vero prædicuntur à Pseudopropheta, qui loquitur à semetipso, non contingunt, & veritate frustrantur.

Hinc cōuincitur, & intellectus noster, & velit nolit, captiuatur in obsequiū fidei, quia cum sciamus apud populum Hebræorum multos Prophetas prædixisse multa de Christo Domino, & de eius admirabili ortu, & de vita illius admiranda, & moribus diuinis, & prædicatione verbi, & virtute illius, de gratia gentibus elargienda, miraculis, & de passione eius, & crucis patibulo, & morte, & à mortuis resurrectione, & ascensione in cælum: Et cum sciamus ea, quæ à Prophetis prædicta sunt, aliqua fuisse prænūciata per mille, aut bis mille annos, antequam facta sint, aliqua vero per sexcentos annos, aut quadringentos antequam fierent, & postea nouerimus omnia contigisse, sicut dictum

dictum fuerat ab illis, nullum dubium restat, quin quilibet quantumuis tardus corde ad credendum, pro explorato habere debeat, & firmiter credere nihil hæsitans, huiusmodi reuelationes à Deo factas esse, & quod ille qui credit illis, credit Deo, & non errat, quia innititur primæ veritati non erranti.

Hac etiam ratiocinatione demonstrantur, & conuincuntur esse impostores omnes illi, qui nouas de Deo religiones introducere in mundũ voluerũt, aut sibi vsurparunt id, quod diuinum est, vt fuerunt illi, qui pro Dijs apud gentes haberi voluerant, vel apud Iudæos, & pseudoChristi, vel alij quicunque, vtpote Simon Magus, qui iactabat se esse magnam Dei virtutem; & spurcissimus Mahumetes, qui se finxit prophetam Dei: atque alij omnes, qui sunt conati persuadere populis de se aliquid diuinum; conuincuntur (inquam) isti fuisse mendaces, & seductores, & vaniloqui: & ea, quæ faciebant, aut dicebant, non ex veritate cordis, sed ex typo superbiæ, & cupiditate gloriæ, & lucri desiderio esse profecta: quoniam in re tam magna, & tam diuina, vbi salus mundi periclitari potest, nullum præcesserat Dei testimonium, & vaticinium, quo id quod asserebant, comprobaretur: & sic apparet ex semetipsis fuisse locutos, & ipsosmet sibimetipsis impudenter testimonium præbuisse, quorum testimonium non est verum: nulla enim priusquam in mundum venissent, fama ex prophetijs orta, de ipsis præcesserat suo tempore confirmanda, vnde merito tanquam vani & fallaces reijciuntur à sapientibus viris, qui norunt falsa à veris distinguere. Ioan. 8.

Quapropter Deus, cum sciret plerosque hominum diuinorum honorum cupidos, & à principio adoratos esse vt Deos, & multos multa simulaturos, vt apud gentes diuinos honores consequi possent, & seducturos esse populos, magna prouidentia præordinauit, vt nulli crederetur de se diuina iactanti, nisi Dei testimonium haberet, per præcedentem prophetiam factam retroactis seculis, quibus temporibus impossibile erat huiusmodi testes potuisse machinari imposturas, aut si machinati essent, impossibile erat adimpleri, & veritate subsequente fulciri, aut per aliquod factum subsequens miraculosum, quod nullus hominum, aut Angelorum facere possit, nisi sit Deus cum illo, vt in Iesu Christo Dei filio factum est. Quem cum Deus esset missurus in Mundum ad mundum instaurandum, vt quicunque crederet in illum, non periret, sed haberet vitam æternam, tot prophetarum testimonijs apud populum Iudæordm multo ante præmuniuit, & prænunciauit illi, vt nullus nisi stultus ambigere posset, eum exijsse à Deo, & non esse aliud nomen in mundo, in quo oporteret homines saluos fieri, quam illius, qui solus & non alius præelectus fuit à Deo, & promissus Prophetis suis in Scripturis sanctis, & diffinitus filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum.

Quod cum consideratur, incredibili lætitia afficitur animus, cognoscens fidem suam fundatam esse supra firmam petram, imo fundamenta eius esse in montibus sanctis, idest apud Deum, ceteros vero aberrare à veritate credendo deceptoribus, & misere ambulare per semitas mortis in æternam perditioné.

Et quoniã Deus omnia suauiter disponit, & vult omnes saluos fieri, neque apud eum est personarum acceptio, ideo solum apud populum Israel, reuelauit prisco tempore prophetis, infundendo eis lumen, vt prædicarent de

Christo

Christo Domino quæ futura erant, sed etiam apud Gentes reliquit testimonia, & iecit semina aduentus ipsius, reuelando multo prius æterni Regis aduentum in orbem terrarum, vt nullus excusationem haberet, qui non crederet illi, qui à præordinatis testibus, tot retro actis seculis fuerat prænunciatus, cum necesse sit huiusmodi reuelationes ipsis factas esse à Deo, qui non decipit, cum nullus præter Deum, potuerit scire, quæ per tot spatia futurorum seculorum contingere debebant.

De admirandis priscarum Sibyllarum reuelationibus. Cap. 55.

SEd vt hoc exemplo demonstretur, operęprecium est, referre aliquas mirificas Sibyllarum reuelationes, quę apud Patres nostros iam ab initio conseruatæ sunt (ceteræ enim penè omnes perierunt) per quas Gentiles credere nolentes adeo redarguebantur, vt cum lippientibus oculis splendorem illius veritatis ferre non possent, mortis supplicium ab eis constitutum fuerit aduersus illos, qui Sibyllarum aut prophetarum libros legerent, vt per timorem homines absterrerentur, ne per huiusmodi libros rerum bonarum notitiam perciperent, quas ipsi nolebant admittere. *Iustinus Mart. orat. ad Anton. Pium.*

De oraculis autem ipsarum D. Augustinus, christianę fidei propugnator, & in oratione contra Iudęos, & Paganos, & in libro de Ciuitate Dei hæc in medium affert.

Erythręa Sibylla, quædam de Christo manifesta conscripsit, quę etiam nos in latina lingua, versibus male latinis, & non stantibus, legimus per nescio cuius interpretis imperitiam, sicut postea cognouimus. Nam vix clarissimus Flauianus, qui etiam Proconsul fuit, homo facillimæ facundię, multęq. doctrinę, cum de Christo colloqueretur, grę cum nobis codicem protulit, carmina esse dicens Sibyllæ Erythrææ, vbi ostendit quodam loco in capitibus versuum, ordinem litterarum ita se habentem, vt hęc in eo verba Græce legerentur, quod est Latine, Iesus Christus Dei filius Saluator. Hi autem versus, quorum primæ litteræ istum sensum, quem diximus, ostendunt, sicut eos, quidam Latinus extantibus versibus est interpretatus, hæc continent, quę vno lapide vtrorumq. fontes Iudęorum scilicet & Paganorum percutiant, vt suo gladio, sicut Goliath, Christi omnes percutiantur inimici. *Aug. orat. cont. Iud. & Pagan. ad cathecum. & de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 23.*

Iudicij signum, tellus sudore madescet.
E cælo rex adueniet per secla futurus.
Scilicet in carne pręsens, vt iudicet orbem.
Vnde Deum cernent incredulus atque fidelis.
Celsum cum sanctis, ęui iam termino in ipso.
Sic animæ cum carne aderunt quas iudicat ipse.
Cum iacet incultus densis in vepribus orbis.
Reijcient simulachra viri, cunctam quoque gazam.
Exuret terras ignis, pontumq. polumq.
Inquirens, tetri portas effringet Auerni.
Sanctorum sed enim cunctę lux libera carni
Tradetur, fontes æternaq. flamma cremabit.

Occul-

Occultos actus retegens, tunc quiſque loquetur,
Secreta atque Deus reſerabit pectora luci.
Tunc erit & luctus, ſtridebunt dentibus omnes.
Eripitur ſolis iubar, & chorus interit aſtris.
Voluetur cælum, lunaris ſplendor obibit.
Deijciet colles, valles extollet ab imo.
Non erit in rebus hominum ſublime vel altum.
Iam æquantur campis montes & cerula ponti.
Omnia ceſſabunt, tellus confracta peribit.
Sic pariter fontes torrentur, fluminaq. igni.
Et tuba tunc ſonitum triſtem demittet ab alto.
Orbe gemens facinus miſerum variosq. labores,
Tartareumq. chaos monſtrabit terra dehiſcens.
Et coram Domino reges ſiſtentur ad vnum.
Decidet è cælo, ignisq. & ſulphuris amnis.

Hæc de Chriſti natiuitate, paſſione, & reſurrectione, atque ſecundo eius aduentu ita dicta ſunt, vt ſi quis in Græco capita horum verſuum diſcernere voluerit, inueniat, Ieſus Chriſtus filius Dei Saluator. Quod & in Latinum tranſlatis eiſdem verſibus apparet, præter quàm quod Græcarum litterarum proprietas non adeo potuit obſeruari. Alios verſus Sibyllinos Chriſti paſſionem apertius demonſtrantes, intentiſſime audiamus.

In manus iniquas, & infidelium poſtea veniet.
Dabunt Deo alapas manibus inceſtis.
Et oribus immundis expuent ſaliuas venenoſas.
Dabit autem in verbera omnino innocens dorſum.
Et colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoſcat
Quod verbum, & vnde venit, vt mortuis loquatur.
Et coronam portabit ſpineam.
In cibum autem fel, & ad ſitim acetum dederunt,
Inhoſpitalitatis hanc monſtrabunt menſam.
Ipſa enim ſtulta, Deum tuum non cognouiſti.
Lucentem mortalibus mentibus, ſed ex ſpinis
Coronaſti corona, horridumq. fel miſcuiſti
Templi vero velum ſcindetur, & die
Media nox tenebroſa nimis tribus horis.
Et mortis factum finiet trium dierum ſomno ſuſcepto,
Et nunc à mortuis regreſſus in lucem venit.
Primus reſurrectionis initium reuocatus oſtendit.

Mirabilis prædictio Sibyllæ Cumeæ apud Virgilium, poetarum nobiliſſimum. Cap. 56.

ILla autem teſtimonia quàm ſint clara, & quàm certa manifeſtatione futura prædixerint, & ſicut prædicta fuerunt, ita facta ſint, vnuſquiſque videre poteſt, qui vti ratione velit, ita vt ſicut de Iſaia Propheta dici ſolet, magis ſcripſiſſe Euangelij hiſtorias, & res à Chriſto geſtas, quàm illas prophetico ſermone, qui ſubobſcurus eſſe ſolet, prænunciaſſe. Neque tenebræ

poſſunt

possunt se à tanto defendere lumine, nisi forsan dixerit quispiam, hæc non ante, sed post Christum natum esse conscripta. Quod ne quis incredulus temere asserere auderet, non sine Dei prouidentia factum est, vt Virgilius, nobilissimus poetarum, cuius excellentia carmina per totum orbem disseminata erant, ante Christum natum illa scriberet, quæ ipse in Sibyllinis libris perlegerat de Christo Domino, & eius regno, & eius descensu de cælo in mundum, & natiuitate ex Virgine, & innouatione mundi, cum homines torpentes in obscuritate tenebrarum, & obduratione vitiorum, per gratiam Iesu Christi ex ferreis aurei facti sunt, & nasceretur gens aurea, quæ manifesta est Ecclesia Christi, hoc est, congregatio populorum credentium in Dei filium, qui descendit de cælo, quæ gens super omnes est nobilis: sunt enim filij Dei, gens sancta, gens regia, & electa sicut aurum, ceteri turbis ignobilibus computantur, viles, sicut ferrum inter metalla. *Virg. Ecl. 4*

Quo tempore alius factus est seculorum ordo, & noui incæperunt esse dies, & magni procedere menses. Venit enim plenitudo temporis, cum Dominus noster veniens in mundum, noua præcepta dedit mundo, & vitæ in vitijs enutritæ contrarietatem opposuit nouitatis suæ; cum cælestis medicus contraria opposuit medicamenta peccatis, vt lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis præcepit humilitatem, & emittens spiritum suum, creauit corda munda, & spiritum rectum innouauit in visceribus hominum, & renouauit faciem terræ. *Gregor.* *Psal. 50.*

Et Isaias de Christo: Ecce ego facio noua, & nunc orientur. ne memineritis priorum, & antiqua non intueamini. *Isa. 43.*

Quod etsi Virgilius didicerat in Sibyllarum libris, tamen ipse, cum esset gentilis, & idolorum cultor, non potuit assequi, quo verba illa tenderent, & quando essent verificanda, sed nihil aliud cogitare potuit, quàm illa adimplenda esse in Augusto, cui ipse placere satagebat, vnde optabat, vt ille puer feliciter nasceretur, qui tot bona erat illaturus gentibus, & post eum erant venturi magni illi menses, idest, quibus omnia scelera nostra fieri debebant irrita, idest, erant delenda per Christum. Idem prædixit Daniel, cum dixit: Abbreuiatæ sunt septuaginta hebdomadæ, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna: & terra erat liberanda perpetua formidine, idest, metu mortis æternæ, vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi, in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ nostræ; vt Simeon quoque de hoc ipso prophetauit: & quod beatus ille puer debebat accipere deorum vitam, hoc est, debebat esse Deus, & homo, quo nihil clarius poterat dici; quod in terra debebat viuere aliquis homo, qui esset Deus, & quod apud Romanos debebat esse noua Deorum soboles, idest, sanctorum virorum, qui in Christũ credentes, debebant recipere Dei admirabilem gratiam, qua efficiuntur Dei filij, habentes consortium diuinæ naturæ, vt factum est; qui (subdit Virgilius ex Sibylla) Diuisq. videbit permixtos heroas, & ipse videbitur illis, quod aperte dicitur de Christo, qui futurus erat caput sanctorum, & debebat conuersari cum illis, & videre eos, & videri ab illis, vnde ipse dicebat: Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Multi Reges, & Prophetæ voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt. Ecce Dominus veniet, & omnes Sancti eius cum eo, & erit in die illa lux magna. Et Iob inter gentes, *Dan. c. 9.* *Luc. 10.* *Iob 7.*

hoc

hoc lumine ita fuit eleuatus, vt speraret, se in carne sua visurum esse oculis suis Deum saluatorem suum, quem (inquit) visurus sum ego, & non alius.

Pacatumq. (statim subdit) reget patrijs virtutibus orbem. hoc quod dicit Sibylla apud Virgilium, concordat cum eo, quod scribit Dauid in 2. Psalmo ex persona Christi: Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius. Dominus dixit ad me, filius meus es tu: ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et Isaias: Orietur in diebus eius iustitia, & pax.

Isai.

Subdit Virgilius à Sibylla doctus

Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
Vbera, nec magnos metuent armenta Leones:
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores,
Occidet & serpens, & fallax herba veneni.
Occidet Assyrium vulgo nascetur amomum.

Isa.55. Pro saliuncula ascendet Abies, & pro vrtica ascendet Myrtus.

Isa.60. De lacte idem prænunciauit Isaias. Lac gentium suges Hierusalem, &
Isa.61. mammilla regum lactaberis. Stabunt alieni, & pascent pecora vestra.

Isa.7. Et erit in die illa nutriet homo vaccam bouum, & duas oues, & præ vbertate lactis comedet butyrum. Butyrum, & mel manducabit omnis homo.

In illa die stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lac & mel.

Isa.9. Quod dicit: Nec magnos metuent armenta leones. idem est ad litteram cum eo, quod dicit Isaias futurum in aduentu Christi, dicens: Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, vitulus, & leo, ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Vitulus & vrsus pascentur, simulq. requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas.

Isa.35. De floribus Isaias ait: Lætabitur deserta, & exultabit solitudo, & flore-
Cant.2. bit quasi lilium. Flores apparuerunt in terra nostra. Ego flos campi, & li-
Isa.35. lium conuallium.

Quod dicit: Occidet & serpens, & fallax herba veneni: Occidet Assyrium vulgo nascetur amomum. Idem est cum eo, quod subdit ibi Isai. Et delectabitur infans ab vbere super foramine aspidis, & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit manum suam mittet, non nocebunt, & non occident.

Isa.35. In cubilibus, in quibus prius Dracones habitabant, orietur viror calami, & iunci.

Marc.16. Serpentes tollent, & mortiferum si quid biberint, non eis nocebit.

Et duræ quercus sudabunt roscida mella. Et Isaias idem penitus. In illa die stillabunt montes mel: in montibus enim quercus sunt.

Et fallax herba veneni.

Isa.7. Et omnes montes qui in sarculo sarmentur, non veniet illuc terror spinarum.

Et sicut terra profert semen suum, & sicut hortus semen suum germinat: sic Dominus germinabit iustitiam, & laudem coram vniuersis gentibus.

Et illud: Aggredere ò magnos (aderit iam tempus) honores.

Chara Deum soboles, magnum Iouis incrementum: Concordat cum Si-
Psal 44. bylla Dauid. Accingere gladio tuo super fæmur tuum, potentissime: Specie

tua

tua, & pulchritudine tua, intende, prospere, procede, & regna.

Chara Deum soboles, magnum Iouis incrementum. Mirabilis prophetia, quod Christus est filius Dei, Deus de Deo.

Multa alia considerari possent in carminibus illis, quæ Virgilius sine dubio ex vaticinijs Sibyllarum excerpsit, & consona reperiuntur cum Prophetarum nostrorum vaticinijs. Sed hæc satis.

De Prodigijs, & Portentis factis apud Romanos, vbi Christus erat regnaturus, & sedem suam positurus. Cap. 57.

DAbo prodigia in cælo & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi: sol conuertetur in tenebras & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus. inquit Ioel Propheta. *Ioel.c.2.*

Præcesserant igitur Sibyllarum oracula, quæ cælestis Domini aduentum in terris, & magnificentiam regni eius inter gentes magnificis attestationibus prænunciabant; ceterum cum eius aduentus multo ante prænunciatus iam instaret, voluit Deus prodigijs & portentis excutere illis somnum, atque erigere animos eorum in admirationem, quid illa, quæ tam admirabiliter fiebant, portenderent. Vt paulatim lentoq. quodam lumine, oculos tenebris obsitos, ad futura mysteria intelligenda disponeret, vt Roma fortunata, sub hoc cælesti principe per totum orbem regnatura, antequam aduenisset dies carnis Domini, vaticinijs, signis, & prodigijs præmoneretur de aduentu illius, vt cum aduenisset, & factum esset, crederet. Non enim Gentiles, sicut Iudæi, sciebant futuræ Redemptionis mysterium, venturumq. esse regem cælestem cum decore & fortitudine, qui gladio oris sui percuteret terram: & reges terræ, qui eius disciplinam non apprehenderent, eiusq. eruditionem contemnerent, virga ferrea correpturus, & tamquam vas figuli, potentiam ipsorum confracturus; Eis vero, qui eum audirent, legemq. eius reciperent, & seruirent ei cum lætitia, & exultarent ei cum tremore, fideq. eius reciperent, cælestia & æterna regna largiturus. Quapropter aliquo modo admonendi erant, & signis aliquibus ante erigendi, quæ si non præstarent intellectum, saltem traherent ad admirationem, donec lucidum eius prædicationis verbum plenius affulsisset, & sequentibus signis adducerentur ad credendum, & obediendum verbis fidei, ita vt omnes, excussa vetustate tenebrarum, non amplius adorarent Deos suos, quos per tot secula coluerant, & incensa & sacrificia, & libamina obtulerant, & templa constituerant, quibusq. & victorias, & quæcunque prospera adueniebant, adscribebant, & quos putabant consulere & prouidere vitæ hominum; præterea & fruges & reliqua, quæ terra parit, & tempestates ac temporum varietates, cæliq. mutationes operari, & esse Mundi Rectores: sed spretis falsis hisce numinibus, eorumq. simulachris contritis, reciperēt vnum solum, & adorandum numen, summū scilicet & sempiternum Deum, qui fecit cælum, & terram, & quem missurus erat Iesum Christum Saluatorem mundi, & aliquādo Vrbem superbam toti orbi dominantem, calcaret pes pauperum gressus egenorum, & quæ fuit mater erroris, foret filia Saluatoris, neque amplius orbem ferro domaret, sed fide firmaret.

De Prodigio horribilis fulminis, & confractione simulachrorum, & obliteratione legum Romanarum in Capitolio cælitus facta.
Cap. 58.

EX ijs igitur, quæ à Sibyllis prędicta erant apud gentes, siue ab oraculis prophetarum apud Iudęos, rumor vbique inualuerat venturum esse Regem, qui dominaretur orbi; id quod Romanos ignaros mysterij Christi Domini, exterruit per plures annos, vsque ad Vespasianum, imo vsque ad Adrianum principem.

Tacit. ann. lib 21 Qua de re hęc Tacitus: Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum litteris contineri, fore, vt valesceret oriens, profectiq. Iudęa, rerum potiretur. Et Suetonius idem contestans inquit, Percrebuerat oriente toto vetus & constans opinio, vt eo tempore, Iudæa profecti, rerum potirentur. & alibi Auctor Iulius Maratus: Ante paucos, quam nasceretur Octauius, menses, prodigium Romæ factum publice, quo denunciabatur Regem populo Romano naturam parturire, Senatum exterritum censuisse, ne quis illo anno genitus educaretur. Quod prodigium Dio his verbis enarrat. *Suet. in Vespasian. c. 4* *Sueton. in Octa. August. c. 94.*

Dio Roma. hist. lib. 37. Ante paucos, quam Octauius Augustus nasceretur menses, in Capitolio multę statuæ de cęlo tactæ, liquefactęq. fluxerant. omniaq. simulachra deiecta, & confracta, pręsertim vero simulachrum Iouis columnæ insistens: pręterea vero imago lupę, cum Remo ac Romulo consecrata ceciderant: litteræ etiam in columnis, in quibus leges scribebantur, confusę atque oblitteratę fuerant. Hęc Dio. Anno ab Vrbe condita sexcentesimo nonagesimo. Quod quamquam ipsi rerum futurarum ignari ad aliud traherent, tamen quid aliud pręsignare poterat, quam voluisse Deum in vrbe Roma in Capitolio coram populo orbis Domino, per ignem de cælo missum, per statuarum, & simulachrorum confractionem, præsertim Iouis, quem summum credebant, per legum scriptarum in columnis oblitterationem, aduenisse tempus iam olim ab Isaia prædictum, cum inquit: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent; Venite, ascendamus ad montem Domini, ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem, & iudicabit gentes, & arguet populos multos. Impleta est terra eius idolis, quos fecerunt digiti eorum, opus manuum suarum adorauerunt. Exaltabitur autem Dominus solus in die illa, quia dies Domini exercituum super omnem superbum, & excelsum, & omnem arrogantem & humiliabitur; & super omnes cedros Libani sublimes & erectas, & super omnes quercus Basan, & super omnes montes excelsos, & super omnes colles eleuatos, & super omnem turrim excelsam, & super omnem murum munitum, & super omnes naues Tharsis, & super omne, quod visu pulchrum est. Et incuruabitur omnis sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & eleuabitur Dominus solus in die illa, & idola penitus conterentur? Quod ideo Romæ in Capitolio factum est, vt sciretur imperium Romanorum, viribus corporis & ferro munitum, & per totum terrarum orbem propagatum, iamiam iugo Regis Christi colla daturum, & oblitteratis priscis legibus, & *Isa. c. 2.*

mori-

moribus, legem Christi & spiritum eius recepturum, & reiectis infandis idolorum imaginibus, & lethali cultu falsorum Deorum, Dei veri & summi, cæli, & terræ conditoris religionem amplexaturum; quod paulo post mirabiliter factum est, & perseuerat vsque in hodiernum diem.

De Apollinis oraculo obmutescente, & de Ara primogeniti Dei ab Augusto erecta. Cap. 59.

PRoxime autem ante Christi Domini aduentum, illustrissimũ illud, totoq. orbe celeberrimum, Apollinis Delphici Oraculum occlusum erat, nec vltra vsitata responsa dabat, horrescente Dæmone, vt qui optime nosse poterat, mala sua annunciari non tantum per oracula Sibyllina, sed & Prophetarum prædictionibus: De quo perbelle hæc Ethnicus Orator: Sed, inquit, quod caput est: cur isto modo iam Oracula Delphis non eduntur, non modo nostra ætate, sed iam diu iam, vt nihil possit esse contemptius? Hoc loco cum vrgentur, euanuisse aiunt vetustate vim loci eius, vnde anhelitus ille terræ fieret, quo Pythia mente incitata Oracula ederet. De vino, aut salsamento putes loqui, quæ euanescunt vetustate? hæc Cicero. Cui si audientes Gentiles fuissent, de falsitate, ac vanitate Deorum (dicam cum Arnobio) perorata causa fuisset. Sed quænam esset causa tanti silentij Apollinis obmutescentis, idem ipse, licet inuitus, aliquando effari coactus est. Cum enim Augustus Apollinis studiosissimus, vt qui crederetur Apolline genitus, quique in cæna illa, δωδεκάθεος vulgo dicebatur, pro Apolline ornatus solebat accumbere, cui & templum in Palatio erexerat, eidem sacrificasset Hecatombem, hæc tandem ab eo responsa, vt ferunt, elicuit:

Cic. lib. 2. de Diuin.

Arno. adu. Gent. lib. 3.
Sueton. in Octa. c. 94. 70. 29.
Niceph. hist. lib. 1. c. 17.
Suid. in hist. verb. Augustus.
Cedren. in comp. hist.

Me puer Hebræus, diuos Deus ipse gubernans,
Cedere sede iubet, tristemq. redire sub Orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

Ad hæc addunt, Augustum Romam reuersum Aram in Capitolio erexisse hac inscriptione notatam: ARA PRIMOGENITI DEI. hæc Nicephorus, ac Suidas, quibus ceteri fidem adhibuerunt. Putatur hic ille esse locus in Capitolio, è regione rupis Tarpeiæ, vbi nobilissimum templum antiquitus erat Iouis Capitolini: sed eo prostrato, eodem in loco erecta est basilica in memoriam Dei Genitricis MARIAE, atque dicta ex causa, ARA COELI, titulo nuncupata: vel quod aiunt, DEI genitricem MARIAM infantem in vlnis habentem, monente Sibylla, sublimem in aëre ab eodem Augusto illic esse conspectam. Quod tamen ita velim intelligant, qui ei rei maiorẽ fidem adhibendam putant, quam his quæ ex Græcis authoribus recensuimus: non quòd Sibylla aliqua Augusti temporibus, quæ illum hæc docuerit, superstes fuerit: siquidem Cumæa, quæ nouissima omnium fuisse traditur, quinquagesima Olympiade (auctore Solino) vixit, temporibusq. Tarquinij Regis Romæ fuit: sed sic accipiendum, vt ea ipsi Augustus à Sibylla, hoc est, Sibyllinis carminibus, quæ Sibyllæ nomine citari a maioribus consueuerunt, acceperit, non autem a Sibylla, quasi adhuc viuente vate, quæ diximus, ei ostensa fuerint. Augustum namq. multum fuisse in cognoscendis, scrutandis, expurgandisq. carminibus Sibyllinis, tradunt Tacitus, & Suetonius.

Solin. Poly. hist c. 8.

Tacit. lib. 5 Annal.
Sueton. in Oct. Aug. c. 31.

De prodigijs apud Romanos. Cap. 60.

PRæterea, & illud magnum extitit futurarum rerum prodigium, cum in Italia agro Romano paulo ante Christi aduentum in mundum, flumina quædam conuersa sunt retrorsum, sicut de Iordane memorant scripturæ in transitu populi Israelitici.

Dio lib. 47. ad f. Et cœperunt refluere versus fontem, Aquæ enim quæ in mare fluebant, contrario cursu recurrentes ad fontem reuertebantur: quædam autem flumina penitus exaruerunt.

Quæ portenta, vt inquit Dio, existimabant Romani exitus bellorum, & casus Reipublicæ demonstrare, quod eam Deus optimus maximus in meliore statu, & conditione regni esset collaturus. Sed Deus non id solum curabat dare Romanis rerum Dominis Regem in seculo, & temporaliter dominantem, sed dare eis Regem Regum, cuius regnum esset æternum, & inchoaretur in terris, & in cælis postmodum latius durationem suam vsque in spatia æternitatis extenderet.

Romani, & totus orbis eorum seruiebant Dijs, qui non erant Dij, sed nequissimi spiritus, qui in cælis principatum superbissime appetentes, à celestibus illis sedibus vindicante Deo deturbati, intra mundi caligines habitantes, regnum quod amiserant in cælis, mendicabant in terris, & decipiendo fraudulentis illusionibus homines, honores diuinos sibi passim vsurpabant apud homines fraudis ignaros.

Et cum hoc modo à Deo suo vero abalienati essent, & in mare æternæ damnationis excurrerent, tandem per Iesum Christum ad Deum suum bonorum omnium fontem reuersi sunt. Nam Deorum illorum cultus penitus per eius gratiam sublatus est, & penitus exaruit, corda autem ipsorum, & animi cupiditates, & desideria ingentia, quibus ad mundi gloriam, & diuitias comparandas, currebant, retorserunt ad Deum, qui eos fecerat, gloriam eius quærentes, propriam contemnentes, & diuitias non in mundo, vbi putrescunt, acquirentes, sed apud Deum fontem omnium bonorum.

De alio prodigio, Solis intra tres circulos effulgentis. Cap. 61.

Dio histor. Rom. li. 5. Iulius obseq. in lib. de prodig. c. 128. PRæterea Hircio & Pansa Coss. visus est sol intra tres circulos effulgere, quorum vnum corona spicarum ignita circumdaret.

Quod quidem admirabile signum satis perspicuum est, ad ostendendum, non quod Romani in tenebris dormiētes in peius somniabant, sed quod Deus omnipotens & misericors statim erat facturus, videlicet manifestaturus sacramentum, & arcanum adhuc inter homines non cognitum, summæ Trinitatis & incarnationis filij Dei, quod arcanum inscrutabile penitus quidem erat, absconditum apud gentes, quæ Deum ignorabant, & idolis seruiebant: apud Iudæos vero non omnino incognitum, sed tamen figuris & inuolucris inuolutum, & obuelatum. Manifestatio autem diuinarum personarum, hoc est, Patris, Filij, & Spiritus sancti, Diuinitatis mysterium, Christo Domino reseruata erat, tamquam aliquid summum, & perfectum, in cuius cognitione vita æterna posita erat.

Chri-

Christus autem solus, qui à cælis erat, & de cælis descendebat, ipse erat annunciaturus nobis, non per prouerbia, & ęnigmata, sed palam, & in manifesto.

Deum enim nemo vidit vnquam: Vnigenitus autem filius, qui in sinu Patris est, ipse enarrauit. Et quoniam res diuinas & cælestia arcana, & fulgorem diuinitatis, & summæ Trinitatis claritudinem, quantum fas erat, & humanus oculus ferre potuisset, erat ostensurus orbi, tantorum mysteriorum ignaro, ideo scriptum est: His qui iacebant in tenebris, & vmbra mortis, lux orta est eis.

Ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. *Isa.60.*

Hanc inter gentes futuram gloriam sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, tamquam præsentem videbant Angeli, cum incessabili voce clamarent alter ad alterum dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. *Isa.6.*

Ita vt per hoc mysticum lucis præludium ostenderetur, non longe esse tempus, quo populus, qui ambulabat in tenebris infidelitatis, & idololatriæ, visurus esset lucem magnam, & habitantibus in tenebris, & vmbra mortis insolita lux esset oritura, sole scilicet intra tres circulos corruscans, hoc est, Diuinitas in tribus personis effulgens, cogniturusq. esset gloriam summi Dei, & veneraturus non amplius falsorum Deorum simulachra, sed vnius Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti diuinitatem adoraturus. Vnde Isaias ait: Propter Sion, inquit, non tacebo, propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur, & videbunt gentes iustum tuum, & cuncti Reges inclytum tuum, & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. *Isa.62.*

Sed mystica quadam, & occulta ratione factum est, vt vnus ex tribus circulis ignita spicarum corona circumdaretur, ad denotandum vltra Trinitatis mysterium, Incarnationis quoque dispensationem in persona filij Dei, qui à Prophetis quoque, frumentum electorum dictum est, & eius humanitas panis noster facta est. Vnde dicebat Dominus de seipso: Ego sum panis qui de cęlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternū. & ob id sub panis specie dat se nobis ad manducandum. Et quoniam sub pane humanitatis, latet diuinitas, hinc spicę illę, quę circulum ambiebant, erant ignitę. Deus enim charitas est, qui lucet, & ardet, ignemq. sui amoris in hominum corda diffundit, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, quod in sacramento consecrati panis, quem voluit credentibus dari ad mãducandum, mirabiliter perficitur, vbi manducantes ignitum & diuinum amorem eliciunt. *Ioan.8.*

Cuius rei figura est illud, quod olim iussum est à Domino, vt in Phase Domini solemnitas esset panum azimorum, quos per septem dies comedebant, & eodem tempore offerebant sacrificium in igne Domino per septem similiter dies. *Exod.12.*

Et paulo post iubentur, quod in ingressu terrę promissionis metant segetem, & ferant manipulos spicarum ad sacerdotem, qui eleuabit fasciculum coram Domino, & eodem die, quo manipulus consecratur, cędetur agnus

immaculatus, anniculus, in holocaustum Domini, odoremq. suauissimum. Quę quidem omnia satis aperte significabant futurum sacramentum benedicti panis.

De restitutione seruorum, & debitorum remissione facta ab Augusto, & de Prodigio admirabili fontis olei, qui Romæ per totum diem fluxit. Cap. 62.

ACcessit etiam superioribus præsagijs (vt multa alia omittam, quæ ab Historicis memoriæ mandata sunt) illud quod magnam cunctis intulit admirationem.

Oros. histor. lib. 6 c. 20. circa fin. Euseb. in chronic. Augustus Cæsar, cum secundo in Sicilia receptis à Pompeio & Lepido legionibus, triginta millia seruorum Dominis restituisset, & quadraginta quatuor legiones solus imperio suo ad tutamen orbis terrarũ distribuisset, ouansque vrbem ingressus, omnia superiora populi Romani debita donanda, litterarum etiam monumentis abolitis, censuisset, in diebus illis, fons olei largissimus, de Taberna Meritoria per totum diem sine intermissione fluxit. Erat autem hæc Taberna Meritoria trans Tyberim. Meruit locus ille nobilissima memoria illustrari, Ecclesia nimirum amplissima Dei Genetricis titulo, à Calisto Pontifice, prima omnium, quarum extet memoria, olim erecta.

Habitabant Augusti tempore qui erant Romæ Iudæi trans Tyberim (vt author est Philo lib. de leg. ad Caium) permissi more maiorum viuere quod & Ethnici scriptores testantur, vnde vnus ex ipsorum poetis Iudæum hominem Transtyberinum ambulatorem appellat, cum ait.

Hoc qui Transtyberinus ambulator
Qui pallentia sulphura fractis

Permutant vitris. Sed quamuis viles atque abiecti essent, tamen quoniã ex Iudæis salus ventura erat, regio vbi regnarent, eo meruit miraculo illustrari.

Quod prodigium cum paulo ante Christi aduentum, Romæ ostensum fuerit, quid aliud poterat indicare, quàm id quod paulo post futurum fuit, scilicet venturum esse Christum, idest Vnctum, Dominum, Regem, & sacerdotem, qui cælestibus vnctionibus benedicturus erat mundum, & sacramentis suis, per oleum conficiendis, sanaturus vulnera peccatorum, & qui ab vnctionibus erat denominandus iuxta illud: Oleum effusum nomen tuũ, qui & supra ceteros, spiritus vnctione cælitus fuit inunctus, iuxta illud: Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis? *Cant. 1. Ps. 44.*

Quod signo (inquit Orosius) quid euidentius, quàm in diebus Cæsaris toto orbe regnantis futura Christi natiuitas declarata est? Christus enim lingua gentis eius, in qua natus est, Vnctus interpretatur. Itaque cum eo tempore, quo Cæsari perpetua Tribunitia potestas delata est, Romæ fons olei per totum diem fluxit sub principatu Cæsaris, Romanoq. imperio per totum diem, hoc est per omne Romani tempus imperij, Christum, & ex eo Christianos, idest Vnctum, & ex eo vnctos de Meritoria Taberna, hoc est, de hospite largaq. Ecclesia affluenter atque incessabiliter processuros, restituendosq. per Cæsarem omnes seruos, qui tamen cognoscerent Dominum suum, ceterosq. qui sine Domino inuenirentur, morti supplicioq. dedendos, remittendaq. sub Cęsare debita peccatorum in ea Vrbe, in qua spontaneum fluxisset

ſet oleum, euidentiſſima his, qui Prophetarum voces non audiebant, ſigna in cælo, & in terra prodigia prodiderunt. hæc Oroſius.

De pace, quam præſtitit Deus orbi terrarum, propter inſtantem Chriſti aduentum, regnante Auguſto principe, qui clauſit Iani portas in die Epiphaniæ, ſumma rerum potitus: & de Prodigio arcus cæleſtis ſolem ambientis. Cap. 63.

SEd videamus alia prodigia, quæ Deus ſuper terram poſuit, auferens bella vſque ad finem terræ, ad excitandos gentium animos.

Anno ab Vrbe condita (inquit Oroſius) 725. Imperatore Cæſare Augusto quinquies, & L. Apuleio Conſulibus Cæſar victor ab Oriente rediens, octauo Idus Ianuarias Vrbem triplici triumpho ingreſſus eſt, ac tunc primũ ipſe Iani portas, ſopitis omnibus finitisq. bellis ciuilibus clauſit. Hoc die primum Auguſtus conſalutatus eſt. Quod nomen cunctis antea inuiolatum, & vſque ad nunc ceteris inauſum Dominis, tantum orbis licite vſurpatum apicem declarat imperij, atque ex eodem die ſumma rerum ac poteſtatum penès vnum cæpit eſſe & manſit, quod Græci Monarchiam vocant. Porro autem hunc eundem eſſe diem, hoc eſt, octauum Idus Ianuarias, quo nos Epiphaniã, ideſt, Apparitioné, ſiue manifeſtationẽ Dominici ſacramenti obſeruamus, nemo credentium, ſiue etiam fidei contradicentium neſcit. De quo noſtræ iſtius fideliſſimæ obſeruationis ſacramento vberius nunc dicere, nec ratio, nec locus poſtulat: vt & quærentibus reſeruaſſe, & negligentibus non ingeſſiſſe videamur. Hoc autem fideliter commemoraſſe ideo par fuit, vt per omnia venturi Chriſti gratia præparatum Cæſaris imperium comprobetur. Oroſ. lib. 6. c. 20.

Nam cum primum Caio Cæſare auunculo ſuo interfecto, ex Apollonia rediens, Vrbem ingrederetur, hora circiter tertia, repente liquido, ac puro ſerenoq. die, circulus ad ſpeciem cæleſtis arcus orbem ſolis ambijt; quaſi eum vnum ac potentiſſimum in hoc mundo, ſolumq. clariſſimum in orbe monſtrans, cuius tempore venturus eſſet, qui ipſum ſolem ſolus, mundumq. totum & feciſſet, & regeret.

Sed ſignificantius (vltra Oroſium) arcus ille cæleſtis circa ſolem, videtur portendere, adeſſe iam tempus, quo ſol ſempiternus Dei filij venturus erat, & mundo appariturus, circumdatus carne humana, ad Dei iram placandam, & mundum redimendum; caro enim humana, quam ipſe aſſumpſit, & qua ſe ipſum circumcinxit, fuit inſtrumentum, & organum, quo iram Dei erga genus humanum propter peccata Deo inimicum, placauit. Et meritò ab arcu cæleſti fuit deſignata caro illa: quia ſicut antiquitus, cum omnis caro corrupiſſet viam ſuã, & multa malitia hominum eſſet in terra, & Deus victus ſceleribus hominum, aquarum diluuio homines cum animantibus deleuiſſet, & diſperdidiſſet, ſtatuit Deus pactum cum hominibus, promittens illis, quod nequaquam vltra interficeretur omnis caro aquis diluuij, deditquè ſignum fœderis inter ipſum, & omnem animam viuentem vſque in generationes ſempiternas, dicens: Cum obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiſcum, & cum omni anima viuente, quæ carnem vegetat, & non erunt vltra aquæ diluuij ad de-

lendam vniuersam carnem. Eritq. arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deum & omnem animam viuentem vniuersæ carnis, quæ est super terram.

Sic etiam cum eo tempore, quo filius Dei venturus erat in mundum, totus orbis vias suas iterum corrupisset, iterumq. malitia multa esset super faciem terræ, & coram Deo terra repleta esset iniquitate, & gentes Deum suũ ignorantes, horrendos Dæmones pro Deo colerent, & vbique ita regnaret peccatum, vt & Iudæorum gens, apud quam solam Deus notus erat, magis quàm ceteri, præter aliquos paucos iustos, infandis vitijs premeretur, propter quod Dei iustitia debuisset iterum mundum peccatis corruptum disperdere, recordatus est tamen Dominus misericordiæ suæ, & pacti sempiterni, vt non solum non deleret homines aquis diluuij, sed magis aquis baptismi ad salutem reuocaret, posuitq Arcum suum non in nubibus, sed in sole cunctis gentibus spectandum, ad prænuntiandum, se nolle amplius mundum scelestum tanquam iratus subuertere, sed tanquam placatus illuminare, instaurare, & saluum facere, qui perierat: & ideo tempore Augusti ponere voluit in sole Arcum cælestem signum fœderis sui, vt hinc significaret, paulo post se esse missurum in terras filium suum, iustitiæ solem, & circumdare illum arcu carnis; quam Cruci expositam, & morti traditam propter scelera mundi, quotiescumque Deus illam inspiceret circa filium suum, toties recordaretur misericordiæ suæ, & placaretur erga homines parcens illis, & saluos faciens à peccatis eorum, & à morte, quæ per peccatum in mundum erat ingressa, vt meritò arcus ille ambiens solem, & incarnationis Verbi, & placationis Dei esset præclarissimum indicium.

Quod Cyrus Persarum Rex, & Augustus Romanorum Imperator typum Christi expresserint. Cap. 64.

Isa. 45. ET quemadmodum Cyrus Rex Persarum, apud Iudæos Christi typum expressit, dicente Isaia: Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subijciam ante faciem eius gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humiliabo, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, vt scias, quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel per seruum meum Iacob, & Israel electum meum. Et vocaui te nomine tuo, assimilaui te, & non cognouisti me, vt sciant hi, qui ab ortu solis, & qui ab occidente, quoniam absque me non est Deus. Expressit autem typum Christi, quatenus liberauit populum Israel de captiuitate, & restitui iussit Templum; sic & Augustus apud Romanos, gentium dominos, typum quoque Christi gessisse non est ambigendum; si pensemus multa, quæ circa ipsum facta commemorantur.

Orosius. Nam cum per ducentos annos Romani bellis fatigati fuissent, Augustus tandem bellis finem imposuit. Vnde cum Vrbem triumphans, quintum Cõsul ingressus est, eo scilicet die, quem supra nominauimus, idest octauo Idus Ianuarias, qui apud nos dies Epiphaniæ est, Iani templum quod apertum per annos ducentos fuit, quod erat indicium perseuerantium bellorum, ipse clausit, quod erat indicium pacis per vniuersum orbem. Cum enim pax

vbique vigebat, Romani Iani templum claudebant, quam pacem attulit Augustus orbi.

Et hæc pax tempore Augusti oborta in mundo, fuit typus pacis, quã Christus mundo erat allaturus, de qua Propheta quidam: Et percutiam cũ eis *Osea 2.* fœdus in die illa cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ, & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra, & dormire vos faciam fiducialiter.

Cum igitur anno ab Vrbe condita 752. Cæsar Augustus ab oriente in occidentem à septentrione in meridiem, ac per totum Oceani circulum, cunctis gentibus vna pace compositis, & rempublicam, quam bello quæsiuerat, pace enutrire & amplificare studeret, leges plurimas statuit, per quas humanum genus libera reuerentia disciplinæ morem gereret. Domini appellationem, vt homo declinauit, & grauissime corripuit edicto, qui se Dominum appellarent: & cum ingrediente illo ad spectandos ludos populus acclamasset: O Dominum æquum, & bonum: statim ille manu & vultu indecoras adulationes repressit. Eo autem anno, quo verissimam, firmissimamq. pacem ordinatione Dei Cæsar composuit, natus est Christus, cuius aduentui pax ista famulata est, in cuius ortu audientibus hominibus exultantes Angeli cecinerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Eodemq. tempore hic, ad quem rerum omnium summa concesserat, Dominum se hominum appellari non passus est, imo non ausus, quo verus dominus totius generis humani inter homines natus est.

Eodem quoque anno tunc primum idem Cæsar, quem his tantis mysterijs prædestinauerat Deus, censum agi, singularum vbique prouinciarum, & censeri omnes homines iussit, quando & Deus homo videri, & esse dignatus est. Tunc igitur natus est Christus, Romano censui statim ascriptus, vt natus est. Hæc est prima, illa & clarissima professio, quæ Cæsarem omnium principem, Romanosq. rerum Dominos singillatim cunctorum hominum edita ascriptione signauit, in qua se & ipse, qui cunctos homines fecit, inueniri hominem, ascribiq. inter homines voluit. Quod nunquam penitus ab Orbe condito, atque ab exordio generis humani in hunc modum, ne Babylonico quidem, vel Macedonico, vt non dicam minori cuiquam regno, concessum fuit.

Nec dubium, quin omnium cognitioni, fidei, inspectioniq. pateat, quod Dominus noster Iesus Christus, hanc Romæ Vrbem, nutu suo auctam, defensamq. in hunc rerum apicem prouexerit, cuius potissimum voluit esse, cum venit; dicendus vtique ciuis Romanus, census professione Romani, vt hac inaudita humilitate, magisq. potestate maiestatis, exaltaretur super omnes excelsos, Dominumq. se constitueret illorum, quorum se seruum fecerat.

De prodigijs factis apud Iudæos. Cap. 65.

HIs atque similibus prodigijs curauit Deus, qui disponit omnia suauiter, excitare Gentes, quæ infixæ erant in limo profundi, ad contemplandã futuram virtutem. Sed non minori excitamento indigebant Iudæi, qui quãquam oracula habuerunt Prophetarum, tamen viuebant & ipsi vita gentiũ, à Deo

à Deo abalienati, & præsentia tantum considerantes, grauiq. somno demersi, nihil nisi quæ mundi erant, somniabant, Vnde & ipsos Deus prodigijs terruit, & commonuit, paulo antequam Christus aduenisset. Ad quæ prodigia consideranda, quæ in aduentu CHRISTI erant futura, inuitat nos Dauid, dum dicit: Venite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella vsque ad finem terræ: arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus, exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra: Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob. Iudæi enim, nisi signa & prodigia
Io.c.4. viderent, non facile credebant.

De prodigio terræmotus, facto apud Iudæos. *Cap. 66.*

CVm igitur Gens Iudæorum in barathrum abominationum corruisset, omnesq. à Sacerdote vsque ad populum, abijssent post cupiditates rerum secularium, studentes auaritiæ, amantes primos accubitus, & gloriam huius mundi, speciem tantum pietatis extra in oculis hominum præseferentes; intus autem sicut sepulcra tenebras, & tineas, & fætorem intolerabilem peccatorum circumferentes, & non Dei populum, sed congregationem iniquitatis, & malitiæ repræsentantes, & Dei promissa, & Christi Domini aduentum pro nihilo habentes, & profanis moribus sacra omnia contaminantes, Deus illos terribili terræmotu concussit. De quo hæc Iosephus antiquitatum Iudaicarum scriptor.

Ioseph. de bello Iuda. lib.1.c.14. Sed dum Herodes inimicos persequitur, incurrit ei diuinitus alia calamitas septimo Regni anno, & Attiaco bello feruente. Namq. veris initio, terra mota infinita quidem pecorum, 30. vero hominum millia peremit, cum exercitus mansisset incolumis, quoniã sub diuo tenebatur, ibique Arabes in maiorũ audaciam fama sustulit, tristibus nuncijs grauius semper aliquid affingens. Vnde velut omni subuersa Iudæa terræ obtinentes spẽ, quia neminẽ superesse credebant, in eã irruunt, legatis prius interfectis, qui ad se venerant à Iudæis.

Hoc autem prodigioso terræmotu, qui paulo ante Christi aduentum contigit, videtur voluisse Deus perterrefacere populum illum scelestissimum, vt relinqueret corruptissimos mores, & vitam illam sceleribus commaculatam, quæ erant sibi futura impedimento, quo minus cognoscerent, quem Deus missurus erat ad saluandum populum suum; quod signum & prodigiũ repetitum fuit illis, cum Christum Dominum non cognoscentes, terribili illum, & inaudito scelere super crucem occiderunt; tunc enim iterum terræmotus factus est magnus, & petræ scissæ sunt, vt saltem per repetitam toties terrę concussionem saperent, & intelligerent illum, quem crucifixerunt, fuisse Dominum eorum, quem in tenebris iacentes non comprehenderunt: de quo per alium terræmotum admoniti, vt erigerent animos peccatorum onere prægrauatos, noluerunt intelligere, & aduertere, quid portenderet vox illa Domini concutientis terram, cum terra contremisceret ab ira Domini, & concuterentur columnæ eius. Illuxerunt enim corruscationes orbi ter-
Psal.76. ræ: commota est, & contremuit terra.

Erat autem apud Iudæos magna excitandi animi ad instantis aduentus Christi cogitationem occasio, orbis commotio, & Templi, quod erat in Hierusalem

rusalem magnificentia, & augusta celsitudo. Nam Aggæus Propheta de aduentu Messiæ, secundi Templi temporibus hæc habet. *Aggæus 2.*

Hæc dicit Dominus exercituum. Adhuc vnum modicum est, & ego cõmouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quam primæ, dicit Dominus.

Nam orbis commotio magna & incredibilis facta est temporibus illis, quibus instabat aduentus Christi in mundum, quam etiam Dauid prædixerat: Commoueatur à facie eius vniuersa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnauit. Quasi dicat: Gaudeat, & obstupescat terra tanti Regis aduentu; norint omnes hunc esse, qui redempturus est genus humanum, & regnaturus à ligno; eo enim tempore res admirabiles, & nouæ futuræ sunt, quarum consideratione admirabuntur, & commouebuntur mortales. *Ps.95.*

Quod etiam in transitu de Aegypto ad terram à Deo promissam quasi per figuram, similiter factum est, vt asserit Dauid: Deus, cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto, terra mota est, hoc est, admiranda, & inusitata sunt & prodigiosa, quæ contigerunt. Et alibi: Montes exultastis, sicut arietes, & colles, sicut agni ouium. A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob: & in alio Psalmo: Lætentur cæli, & exultet terra, commoueatur mare, & plenitudo eius, gaudebunt campi, & omnia, quæ in eis sunt. *Ps.67.* *Ps.113.* *Ps.95.*

Commota etiam terra est eo tempore propter prodigia multa, quæ vidit in cælo, de quibus dicturi sumus: & iterum commota est propter Verbum Domini, cum venit, quem cum voce sua commouisse terram, tradit Apostolus ad Hebræos. *ad Heb.12*

Præterea tantus in orbe bellorum rumor tunc exortus est, & gentes aduersus gentes, & Regna aduersus Regna ita commota sunt, vt nulli possit esse dubium, tunc commotum esse, & Mare & Aridam: totus enim orbis incendio bellorum exarsit, & interfectorum sanguine mundus cruentus factus est. Tunc enim indignatio Domini facta est super omnes gentes, & furor super vniuersam malitiam eorum: interfecit enim eos, & dedit illos in occisionem. Interfecti eorum proiecti sunt, & ex cadaueribus ipsorum ascendit fœtor; contabuerunt montes a sanguine ipsorum, donec malitia eorum deflueret, sicut defluit folium de vinea.

Nam Iudæa in primis miserandis bellorum calamitatibus vexata est, missis enim Machabæorum pugnis, quibus per multos annos commota est, successerunt cuncta bella Alexandri cum Antiocho & Areta, & Alexandræ Iudææ feminæ contra Damascum, & turbationes filiorum eius. Rursusq. institit bellum Hircani cum Arabibus. & Alexandri contra Hircanum & Aristobulum. Et Antipatri contra Mitridatem, & Herodis contra Hircanum, & Parthorum contra Herodẽ, & Herodis contra latrones & contra Hierosolymam, quam cæpit: contra Antigonum quẽ secure percussit, tantaq. Antigoni exercitus strages facta est, tantaq. cadauerum per omnes vias multitudo congregata est, vt iam victoribus ipsis transitus obstrueretur: rursusq. Herodis contra Arabes. Quid dicemus & de ingenti terræmotu, vbi triginta mitlia homnium perierunt?

Et

Et de dissidijs Herodis cum proprijs filijs,vltra Pompei bellum contra Iudæos, cum & ipse cæpit Hierusalem,& omnia cæde Iudæorum compleuit;& Gabinij contra Alexandrum, & deinde contra Aristobolum, & innumera alia bella, & seditiones, & calamitates Iudæorum, ita vt si vnquam Iudæorum terra commota est,illis diebus id factum sit. Et cælum quoque commotum est, vt infra latius dicetur. Vltra vero Iudæam totus Romanus orbis ingentibus bellorum commotionibus agitatus est. Nam præter bella quibus diuersæ gentes afflictæ sunt, Iulius Cæsar, & Cn. Pompeius, & alij Romanorum Principes, vel quæ alij mundi Reges, vel contra Romanos, vel intra se gesserunt, illud fuit omnium maximum, quod omnes mundi partes commouit, quando dissidente Pompeio & Cæsare,totus orbis in se diuisus contra se ipsum sub horribili & cruentissimo bello certauit. Deinde inter Augustum,Lepidum,& Marcum Antonium,contra Brutum & Cassium, aliosq. Cæsaris interfectores, sanguinolentis pugnis & horrenda proscriptione cõtra Romanos ciues concertatũ est,& vbiq. sanguis effundebatur & Augustus contra varias nationes gladium protulit; tandemq. M. Antonium cum Cleopatra Regina, nauali prælio apud Actium superauit, quo bellorũ tumultu & Mare & Insulæ motæ sunt, & omnes gentes,donec tandem pacato orbe, & in seruitutem Romanorum redacto,pax maxima consecuta est, quam Isaias & Michæas prædixerunt,vt homines tot portentis admoniti magnum quippiam & insolitum expectarent, eum scilicet, qui erat desideratus gentium: in cuius diebus oritura erat in mundo iustitia & abundantia pacis, & boni & felices nuncij de rebus maximis erant afferendi apud omnes nationes, ex quibus Populi ad magnã animi lætitiam commouendi erant,propter aduentum Saluatoris, qui erat facturus cælos nouos & terram nouam, & vniuersa, siue in cælo, siue in terra ornaturus, & instauraturus, sicut factum est.

Ioseph. de antiq. Iud. lib. 14 c. 8. 10. & 12.

De Templi secundi Hierosolymitani magnificentia, amplitudine, & gloria supra Templum primum Salomonis, quod Christi Domini instantem aduentum indicabat. *Cap. 67.*

Erat autem illis diebus Templum illud magnificum, & maiestate plenum, & propter structuram miraculo proximam,satis gloriosum; quod exploratum est ex eo,quod dictum est à discipulis Domini,& Apostolis eius, postquam venisset in terris. Nam cum Dominus ex Templo egrederetur, vnus ex Discipulis eius cum de tam excelsa mole obstupesceret, oculos tollens in sublimes templi parietes, conuersus ad Dominum præ stupore dixit: Magister, aspice, quales lapides,& quales structuræ? quod Dominus comprobauit inquiens: Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis super lapidem,qui non destruatur: non negauit templi magnificentiam, sed vaticinatus est ruinam.

Mar. 3.

Templum enim illud, nõ quale à filijs captiuitatis extructum est,sed quale post multos annos ab Herode est reædificatum. Erat sane magnificentia plenum, & superabat magnitudine Templum primum à Salomone constructum, & magna erat gloria domus illius nouissimæ, magis quam primæ: Non tantum autem, quia in illud venit postea Christus Dominus, & numi-

nis sui præsentia, & prædicatione diuina, & miraculis in excelsum eleuauit, quo nihil potest cogitari gloriosius, & hac sola re Templi Salomonis honorẽ, quod nebulæ gloria tantum impleuit, in infinitum superauit, sed etiam propter ipsius ædificij magnificentiam, & excellentem pulchritudinem. Multa enim habuit ex primo Salomonis, multa ex secundo præter illa, quæ Herodes regia ambitione in templi secundi restaurationem contulit. quod exploratum fiet, si alterum cum altero conferatur.

Templi primi longitudo septuaginta cubitorum fuit, addito vestibulo, seu porticu, vt scribitur libro Regum: longitudo templi Herodis fuit centum cubitorum, vt Ioseph Hebræus testatur. constabat autem structura ex lapidibus candidis, firmissimaq. magnitudine vigintiquinque cubitorum in longum, octo in altum, latitudine autem cubitorum duodecim. vnamq. & eandem mensuram habebant omnes lapides à fundamento ædificij vsque ad summitatem eius. *3. Reg. 6. Ioseph. 15. antiq. c. 14. & lib. de bel. iud. c. 6*

Et quoniam parietes primi Templi intrinsecus auro tecti erant, quantam auri copiam in hoc Herodis intus fuisse existimabimus? cum de exteriori templi facie, hæc memoriæ prodiderit Iosephus. Exterior facies nihil, quod animus, aut oculi mirarentur, non habebat. Crustis enim aureis grauissimis vndique tecta ad primos ortus igneo splendore lucebant, vt cum intuerentur oculis, quasi solis radijs auerterentur. Hospitibus quidem adeuntibus procul monti niueo similis videbatur, nam vbi deauratum non erat templum, candidissimum erat. In summo autem aureis verubus horrebat acutissimis, ne ab insidentibus auibus pollueretur. Nonnullorum autem saxorum eius longitudo quadraginta quinque cubitorum erat, altitudo sex. *Ioseph. li. 6. de bell. iud. c. 6.*

De vestibulo autem hæc ibi: Prima eius porta septuaginta cubitis alta erat, & viginti quinque lata, neque fores habebat, cælum enim vndique conspicuum, lateq. patens significabat. Erantq. totæ frontes inauratæ, at prima ædes omnis perlucebat extrinsecus, auroq. circum interiorem Fani partem splendida cuncta cernentibus occurrebat. Interior vero porta tota inaurata erat, & circum eam auratus paries. Desuper autem habebat aureos pampinos, vnde racemi statura hominis dependebant. *Ioseph. ibid.*

Fecit etiam Rex columnas argenteas, & bases earum argenteas, capita autem earum fecit aurea. Fecit item vitem de auro mundo, & posuit in summitate columnarum, cuius pondus erat mille talentorum aureorum. Erat vitis ipsa facta opere ingenioso, habens ramos perplexos, cuius folia & germina facta erant ex rutilanti auro, botri autem ex auro fuluo, & grana eius, acini, atque folliculi facti erant ex lapidibus pretiosis, totumq. opus erat fabrefactum opere vario, vt esset mirandum spectaculum, & gaudium cordis omnibus intuentibus ipsum.

Fores autem habebat aureas quinquaginta & quinque cubitis altas, sexdecim vero latas. Et ad hæc Aulæum longitudine pari, hoc est, velum Babylonicum hyacinto & bysso, & cocco, & purpura variatum, mirabili opere factum, neque contemplationis expers colorum permixtione, sed velut omnium rerum imaginem præferens. Cocco enim videbatur ignem imitari, & bysso terram, & hyacinto aerem, ac mare purpura, partim quidem coloribus, bysso autem ac purpura origine, quoniam byssum quidẽ terra, mare autem purpurã gignit, eratq. in eo præscripta omnis cæli ratio præter signa.

Intro-

Introgressos autem interior pars excipiebat, cuius altitudo habebat quidem sexaginta cubitos, & longitudo totidem, ac latitudo viginti, rursus autem quadraginta cubiti diuisi erant. Et prima quidem pars ad quadraginta cubitos auulsa, hæc tria mirabilia, & prædicanda opera cunctis hominibus habebat candelabrum & mensam, & thuribulum. Septem vero lucernæ ab ipso candelabro oriebantur. Duodecim vero panes in mensa erant positi. Thuribulum autem per tredecim odores, quibus replebatur ex mari & inhospito & inhabitabili, designabat omnia Dei esse, Deoq. seruire.

Ioseph. lib. 7. de bello Iud. c. 24. Mensa autem illa aurea erat ponderis talenti magni. Et candelabrum similiter quidem auro factum, sed opere commutato.

Ara autem pro templo quindecim cubitis alta, lata vero & longa cubitis quadragenis, quadrataq. stans, veluti cornutis angulis eminebat, & à meridie ascensus in eam clementer arduus resupinabatur, sine ferro autem constructa erat, nec eam vnquam ferrum tetigerat. Templum autem aramq. cingebat ex pulcherrimo saxo lorica gratissima, vsque ad cubitum surgens, quæ Populum à sacerdotibus segregabat.

Construxit etiam Herodes porticum interiorem, & posuit eam in facie latitudinis templi, addiditq. duos parietes, opere artificiosissimo & connexuit eam foris ferro; nec est homo, qui amplius sciat artificium illius operis. Erant & aliæ porticus, quæ ingentibus columnis suffulciebantur. In illis enim porticibus stabant paribus interuallis, quatuor columnarum ordines, quorum quartus intextum habebat lapideum parietem: crassitudo autem cuiusque columnæ, quantum possent tres homines consertis inter se brachijs complecti, longitudo viginti septem pedum numerus vniuersarum fuit, centum sexaginta duo, capitellis sculptis opere corynthio, pulchris vsque ad miraculum.

Totum autem sub Dio spatium, idest, quod extra porticum erat, omnium generum lapidibus stratum variabatur.

Porticus externæ pares erant, vnaquæque triginta pedes latitudinis habebat, plusquam quinquaginta altitudinis, stadium longitudinis, mediæ vero latitudo erat, sesqui altera, altitudo dupla: eius enim connexitas altius surgebat excitato super episthilia pariete lapideo politissimo columnis insertis distincto, ita vt essent hæc incredibilia audientibus, cum stupore autem spectabilia ijs, qui aderant. In hoc latere meridiano spectaculum erat, si vllum aliud sub sole memorabile. Nam cum Vallem haberet in immensum dehiscentem, ita vt caligarent despicientium oculi; desuper exstructa erat præalta porticus, cuius tecto conscenso, si quis vtramque altitudinem

Ioseph. lib. 15. coniunctam contemplaretur, absquevertigine id non poterat, visu deficiente ob nimiam profunditatem, priusquam ad imum pertingeret.

Quatuor autem erant in circuitu templi porticus, & harum singulæ propriam secundum legem habuere custodiam. In exteriorem ingredi licentia fuit omnibus, etiam alienigenis, mulieres tantum modo menstruatæ transire prohibebantur. In secundam vero porticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumq. coniuges cum essent ab omni pollutione mundæ. In tertiam masculi Iudæorum mundi existentes & purificati. In quartam autem sacerdotes stolis induti sacerdotalibus, in aditum soli Principes sacerdotum propria stola circumamicti. Nimis oratio excresceret, si quis omnem templi illius

lius magnificentiam, & amplitudinem vellet enarrare, quæ apud Iosephum & Egesippum videri potest aliosq. Auctores.

Illud autem potest ostendere, quanta esset eius magnitudo, si consideret quis, quod tempore quo Titus paulo post illud obsedit, in ipso templo duo exercitus sibiipsis contrarij habitarent absque violatione tertiæ eiusdem partis, quæ dicebatur Sancta Sanctorum. Cuius templi excellentissimum opificium, & preclaram ædificationem, & supra quam cogitari possit, admirabilem structuram Titus in conflagratione Vrbis Hierosolymæ conspicatus, & nobilissimi omnium Templi miseratus, iussit milites à templi excidio temperare, sed renuente Deo, obtinere non potuit.

Quantæ autem diuitiæ essent in Templo tunc tẽporis, non est facile enarrare; quamquam enim Crassus Romanus ex eo trabem auream, totumq. reliquum aurum, cuius summa accedebat ad octo talentorum millia sustulisset, tamen postea Iudæi ex diuersis orbis partibus magnas opes in illud contulerunt, quod ex eo conijci potest, quoniam Titus ipse opima, & pretiosissima spolia ex templo sublata duxit in triumphum, & præter Mensam aureã ponderis talenti magni, de qua supra, & candelabrum auro factum, asportauit Romam vasa ingentia inæstimabilis valoris, vna cum alijs ornamentis, quorum visendorum studio per totum orbem, qui ante nos fuerunt (inquit Iosephus) vagabantur, quomodo aliud apud alios situm esset videre cupientes, his se Titus magnifice efferens: quæ in templo pacis posita sunt, excepta lege, & penetralium velis purpureis, quæ in palatio condita seruari præcepit. *Ioseph. lib. 7. c. 24. de bel. iud.*

Ex quibus, omissis innumeris alijs rebus, quæ ad amplitudinẽ templi pertinebant, quæ apud Iosephum, & Philonem, & Egesippum videri possunt, satis manifestum efficitur, ingenti & inæstimabili diuitiarum gloria templum illud secundum fuisse locupletatum, tum Iudæorum, tum externorum magnificis largitionibus, tamquam admirabile opus, nullius diuitijs fieri potuisse, nisi illius, qui dixit: Meum est aurum, & meum est argentum, & sine dubio templi primi gloriam superasse. Quod cogitans Hieronymus dixit, iuxta Aggæum Prophetam: Veniet desideratus cunctis gentibus, Dominus noster, atque Saluator. Tunc implebo domum illam gloria maiore, quam priorem, & semper vobis addam. Et ne forte sponsorem putetis infirmum, meum est argentum, meum est aurum, & meæ sunt cunctæ opes, ego in ornamentum templi aurum, argentumq. donabo, vt maior fiat huius domus gloria, quam prioris. *Hieron in Aggæum Prophet.*

Quapropter Iudæi videntes temporibus illis Templum eorum in tantam excreuisse magnificentiam, satis aperte admonebantur, iam instare tempus ab Aggæo Propheta prædictum, quo iuxta Dei dispositionem necesse erat Dominatorem Messiam, quem quærebant Iudæi, & Angelum testamenti, quem volebant, in mundo nasci, & venire ad templum sanctum suum, & ipsi suscepturi misericordiam suam in medio templo suo, vt esset laus eius in omnes fines terræ. Et sicut audiuerant, ita viderent in Dei sui Ciuitate, in monte sancto eius. *Malach. 3.* *Psal. 47.*

De

De Stola Pontificis. Cap. 68.

PEr latus autem Aquilonis, turris alta angulosa, munita valde fuerat, quã ante Herodem, Reges & sacerdotes generis Asmonæorum construxerant, & Barin denominauerant, vt illic sacerdotalem stolam deponerent, qua cum opus habuisset, vt immolaret princeps sacerdotum, ingrediebatur enim templum stola hac indutus, & solus ea vtebatur, sed quando exibat in ciuitatem, priuatis indumentis vtebatur. Hanc turrim à Machabæis constructam, Herodes postea munitiorem reddidit ad tutelam Templi, & in memoriam M. Antonij Romani amici sui, vocauitq. Antoniam.

Ioseph. de antiq. iud. lib.18.c.9. Quæ stola sacerdotalis, deinde peruenit in potestatem Romanorum, neque licebat Pontifici ea vti, nisi ex permissione Romanorum, per dies autem festos ad vsum Pontificum tradebatur: transacta vero festiuitate iterum in Antonia reponenda reddebatur, & per tres vtique festiuitates, singulis quibusque annis, & per ieiunia dabatur, & reddebatur. Quamquam postea aliquando Romani Principes ex priuilegio concesserint stolam istam potestati Pontificum.

Hæc autem stola Pontificia, cum ante Christi natiuitatem peruenisset in potestatem Romanorum, & reponeretur in Arce, Antonio Romano honoris gratia ab Herode dedicata, & custodiretur ibi, & Romani eo tempore regnum temporale Iudæorum obtinuissent, satis manifeste indicabat, & typo prænunciabat, apud Romanos in Vrbem Romæ, in qua residebat principatus imperij, esse transferendam summam Regni cum sacerdotio, sicut postea per Christum Dominum, Dauid Regnum, quod æternũ futurum esse scripturæ testabantur, & summa sacerdotij orbi dominantis, translatum est, & nos ab eo tempore vsque ad dies nostros, scimus, & oculis nostris spectamus hoc regnum in hac Vrbe, & vnusquisque pro certo habet Dominum posuisse in vrbe Romæ sedem Dauid patris sui, & ædificasse ibi domum Iacob, *Luc.2.* idest, Ecclesiam, in qua per mille & sexcentos annos gloriose regnauit, & in futurum regni eius non erit finis.

De admirabili commotione aquæ, quæ prodigio magno cum commoueretur, sanabat ab omnibus infirmitatibus apud Hierusalem. Cap. 69.

SEd sicut Deus Iudæorum populos, vt resipiscerent, & oculos ad cælum tollerent, per terræmotũ admonuit, vt dictum est, ita etiam per aquæ admirabilem commotionem excitare non cessauit, vt vox Domini audiretur per aquas, cum Deus maiestatis intonuit. De qua hæc Ioannes Euangelista.

Ioan.5. Est autem Hierosolymis probatica piscina, quæ cognominabatur hebraice Bethsaida, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam, & mouebatur aqua, & qui prior descendisset in piscinam, post motionem aquæ sanus fiebat, à quacumque detineretur infirmitate.

Id, cum esset quiddam insolitum, & nunquam amplius auditum, & in

& in media Vrbe, ita vt nulli notum non esset, debebant omnes in magnam trahere admirationem, cur Deus medijs Hierosolymis aquis illius piscinæ, tunc talem præstasset virtutem, vt sanaret non ab vna, (vt quædam salutares aquæ solent) sed ab omnibus infirmitatibus, & non nisi commota, non à quocumque, sed ab Angelo, & quæ præberet sanitatem non cunctis, sed ei qui prior descendisset, cum aqua moueretur. Cuius prodigiosæ aquæ magnalia si attento corde scrutati essent, intellexissent per hæc admirabilia voluisse illis Deum præmonstrare diuinos effectus salutaris aquæ baptismatis à CHRISTO instituendi ad peccatorum infirmitates sanandas. Vt cū audirent Christi baptismum delere peccata, forisq. abluere corpus, intus liberare animam à quacumque detineretur iniquitate, & non esse ab hominibus, sed è cælo, & gratiā è cælo descendere in suscipientem & conferre gratiam illam in cōmotione aquæ, idest per præsentiam Spiritus sancti, non omnibus, sed illi tantum, qui fide comitatus accederet.

Statim potuissent conijcere non esse à veritate alienum vim regeneratiuā inesse aquis baptismi à Christo instituti, & salutem afferre credentibus culpam remittendo peccatorum, & sanando vulnera culparum; & recipi in anima, cum admouetur aqua corpori, Spiritus sancti gratiam. Cum hæc omnia in typo præcessissent in aquis piscinæ illius. Quod satis aperte perspicitur cum altera aqua, cum altera confertur. Prodigium huius piscinæ, quando incæperit, & quando cessauerit, certo sciri non potest, quoniam nulla mentio de ea habetur apud historiarum scriptores, potest tamen conijci, incæpisse circa Christi aduentum, & desijsse, postquam discipulos misit in vniuersum mundum ad saluandos homines per lauacrum baptismatis, quia per Iosephum, Iudaicarum rerum scriptorem, nulla de illa sit mentio.

De ijs, quæ admirabiliter gesta sunt in Templo Hierosolymitano, & prodigiosa conceptione, & Natiuitate Ioannis Baptistæ. *Cap. 70.*

SEd accedamus propius ad ea, quæ admirabiliter fecit Deus gentibus Iudæorum, vt illi leuarent capita sua, & iam nasciturí solis matutinum lumen prospicerent, quo confortati, maioris luminis præsentiam non refugerent: igitur illis hæc aurora præfulsit.

Cum in Hierusalem regnaret Herodes Idumæus alienigena, qui sub Augusto Regnum in Iudæos acceperat, defecissetq. longa successio Regum, & Ducum ex Iudæorum sanguine natorum, quæ vsque ad istud tempus à Saule Rege vsque ad Hircanum, & Aristobulum, quos Herodianus gladius sustulit, perdurauerat; & tempus, quod à Iacob vetustissimo Patriarcha prænunciatum fuerat, cum dixit: Non auferetur sceptrum de tribu Iuda, & Dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium, ex insperato aduenisset, memor Deus promissorum suorum, nuncium instantis aduentus Messiæ Regis præmittere voluit, & prænunciare illis futura bona, & vt testimonio nuncij, quem mittebat, præstaretur fides, hæc admiranda & inaudita de cælo in Vrbe Regia, in Templo toto orbe celeberrimo facta sunt ad præparanda corda Iudæorum ad futura mysteria.

G Fuit

Luc. 1. Fuit quidam igitur Sacerdos, nomine Zacharias, siue ille summus inter Sacerdotes, aut ex minoribus fuerit, qui in Templo ministrabant, erat autem de vice Abiæ, & vxorem duxerat, quæ ex Aaron summo Sacerdote genus ducebat: erat autem non seculari potestate sublimis, sed religionis successione venerabilis. Cum autem tam ipse, quam vxor eius, nomine Elisabeth, essent iusti in conspectu Dei, qui scrutatur omnia, & incederent in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela, cumq. ambo processissent in diebus suis vsque ad senectam & senium, & non esset eis proles, quia *Exod. 30.* Elisabeth sterilis erat, factum est, fungente Zacharia sacerdotio in ordine vicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem Sacerdotalis ministrationis, secundum quam mane, & vespere in priori tabernaculo thus adolebatur, nõ sine consilio diuino sorte contigit, vt ipse deberet incensum ponere: cumq. ingressus esset in templum Domini ad incensum adolendum, & penetrasset in primum tabernaculum & in Sanctum Sanctorum, omnis populi multitudo, quæ non habebat accessum ad Sancta, dum adoleretur incensum, stabat foris orans.

Cum autem Zacharias Domini Sacerdos esset iuxta altare, & vnà cum incenso orationem suam in cõspectu Domini dixisset, pro se, pro domo sua, & pro vniuerso cætu Israel; Ecce Gabriel, Princeps inter Angelos, à Deo electus & ad sacrum munus obeundum missus, oranti Sacerdoti rutilans apparuit, stans à dextris altaris, vbi odoriferum thus de more adolebatur. quem cum conspexisset Zacharias, vt naturalis mos est hominum in conspectu superioris naturæ timere, turbatus est, & timor irruit super eum, & quoniam proprium est spiritualis naturæ, & Angelicæ bonitatis pauentes de aspectu suo mortales, mox blandiendo solari, ait ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, nam vxor tua Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, gratia Dei tibi datum, vt non solum tibi & domui tuæ domesticum gaudium & priuatam exultationẽ afferat, sed etiam publicam & communem omni populo lætitiam in natiuitate eius conferat, & erit magnus coram Domino inter natos mulierum, sobrius, temperatus, abstinens, ita vt siceram, & vinum non bibat, & Spiritus sancti gratia affluenter replebitur, antequam exeat ex vtero matris suæ, & spiritu repletus, multos filiorum Israel conuertet ad Dominum Deũ ipsorum, & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ, ad parandam Domino plebem perfectam, & conuertens corda patrum ad filios, & corda filiorum ad patres, & incredulos ad prudentiam iustorum. Et dixit Zacharias ad Angelum. Vnde hoc sciam? dubito de veritate verborum tuorum. Ego enim sum senex, & vxor mea sterilis processit in diebus suis vsq; ad seniũ, ita vt filium in vtero concipere impossibile sit. Cui Angelus respondens ait; Quid de veritate meorũ verborũ addubitas? Ego enim sum Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc nunciare tibi læta nuncia; & pro eo, quod non credidisti verbis meis, quæ suo tempore sunt implenda, eris tacens, & non poteris loqui vsque in diem, quo hæc fiant. Quo dicto Zacharias, qui Angelo non credidit veritatem, amisit loquendi facultatem, & qui fuit tardus corde ad credendum, inuentus est infirmus ore ad loquendum, & qui intus recusauit credere, iuste foris verbũ non potuit exprimere.

Dum hæc in sanctuario gererentur, populus extra Tabernaculum expe-

ctabat

ctabat Zachariam, & mirabantur, quod tardaret in Sanctuario. Cum ecce egreditur foras, & cum vellet, non poterat loqui ad illos, sed annuebat tantum. Cognouerunt autem ex his, quod visionem aliquam vidisset, ipse autem permansit mutus. Et factum est, vt impleti sunt dies officij eius, rediјt in domum suam. Post hos autem dies concepit Elisabeth vxor eius, sicut ab Angelo dictum est, vt hinc appareret Ioannem, non humana, sed diuina virtute nasciturum, & meritò ante filium Virginis præmitti filium sterilis, vt præco Iudicem, lucerna diem, vox verbum, seruus Dominum præcederet, vt præambulo hoc lumine commouerentur Iudæi ad quærendum CHRISTVM suum.

Qui Ioannes, vt in vtero inciperet esse admirabilis, in vtero supra naturam gaudio magno exultauit de Domino suo abscondito in vtero Virginis.

Elisabeth autem cũ impletum est tempus pariendi, peperit illum, de cuius natiuitate multi gauisi sunt, & laudabant Deum, quoniam magnificauit misericordiam suam cũ illa. Apertum est autem illicò os Zachariæ, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum, & qui prius credere renuens, officium loquendi amisit, credendo postmodum Dei laudes pronunciauit, & mirati sunt vniuersi: & factus est timor super omnes vicinos eorum, & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc, & posuerunt omnes, qui audierant in corde suo dicentes: Quis putas puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

Ex his autem signis & prodigijs factis Hierusalem, in Regia Vrbe, in amplissimi Templi sanctuario, cum apparitione cælestis Angeli, coram sacerdote magno, iuxta altare sanctum, vbi sacrum thus ad Deum dirigebatur, & orationes ad cælum eleuabantur, & cum populi celebritate, qui extra Sancta Sanctorum, vbi accedere fas non erat, pronus orabat ad Deum, & ex manifestatione diuinarum gratiarum, & ex miraculo sterilitatis, filio insperato lætantis, & ex punitione incrudelitatis, & de exultatione infantis in vtero, & natiuitate eius, & recuperatione amissæ loquelæ, satis poterant intelligere Iudæi, Deum ipsorum per hæc admiranda voluisse excitare illos, vt animos à terrenis erigerent, & dirigerent vias suas coram Domino, qui incæpit visitare plebem suam.

Ceterum Zacharias, qui hæc Dei magnalia animi celsitudine considerabat, cum lætitia, quæ ex Spiritu Sancto oritur, occupasset cor eius, & mentem illius cælesti lumine perfudisset, qui mutus non credendo euaserat, credens, magniloquo ore, tam magnificam emisit vocem, vt eius sonitus totum orbem peragrans, & per omnia secula percurrens, peruenerit post mille & sexcentos annos ad aures nostras, & quotidie audimus Zachariam benedicentem Deum, qui visitare dignatus est plebem suam, quasi longa infirmitate tabescentem, quam venditam sub peccato, vnici filij sui incarnatione redemit. Nam & clerici, & sacerdotes, & religiosi viri, quotquot terras incolunt in generationibus suis, vice ipsius, singulis quibusque diebus sine intermissione, verba ipsius repetentes proclamant: Benedictus Dominus Deus Israel, quoniam visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ.

De admirabili opificio Mariæ Virginis, & Matris filij Dei.
Cap. 71.

POst Christum Dominum, qui omnes admirationes vno stupore compleuit, fecit Deus in terris Mulierem tot, & tam sublimibus, & supra humanas opiniones sese ferentibus gratiarum ornamentis, & diuinis benedictionibus insignem, & cælestibus splendoribus rutilantem, & supra miraculum eleuatam, vt mundus totus pulchritudinis eius magnitudinem in suis generationibus admirans, diuinarum virium potentiam in ea perpetuo collaudauerit.

Deus enim ante secularia tempora contuens oculis suis hominẽ, excelsum manuum suarum opus, quem inexterminabilem fecerat, in mortis pœnam prolapsum, cogitauit tempore constituto formare Mulierem, quæ carnem sua benedictione plenam mutuaret sublimissimo Verbo, æterno Dei filio, sub cuius tegumento latitaret ipse, qui æterna vita erat: vt quotquot sub diuinis sacramentis carnem illam deificatam & benedictam reciperent, ex mortis vinculis erepti, ad vitam redirent æternam.

Quod tẽpore suo, stupente mũdo, admirante natura factum est. Nam cum mulier hæc vitam æternam incarnatam generasset, gentes ad carnem illam sub sacris mysterijs manducandam, tamquam ad cęlestem panem accedentes, vitam æternam inuenerunt; vnde merito Mulier ista, quæ æterno verbo. in quo vita erat, miraculo magno & inaudito, carnis humanæ substantiam subministrauit, Mater omnium, æterna vita viuentium nuncupata est. quo quid illi potuit contingere gloriosius? nobis, quid potuit obuenire beatius? in mundo, quid potuit fieri mirabilius?

Pertinuit autem ad Dei sapientiam, quæ omnia suauiter disponit, dare huic mulieri sublimissima dona, & decorare illam excellentissimis ornamentis, & præclarissimis virtutibus, & super genus hominum, & super cælestium spirituum dignitatem eleuare illam, quam ad altissimum, & nobilissimum munus obeundum, quod hominum, & Angelorum æstimationes longe superat, consilio inscrutabili elegerat.

Quapropter inter plurimas electa est, factaq. est magni Patris opificium, atque excellentissimum diuinitatis organum, pretiosis donata monilibus, & vt esset templum & sanctuarium & thalamus ipsius Dei, sanctorumq. mater, & sponsa cælestis admirandæ pulchritudinis, quæ consurgeret sicut aurora, pulchra esset sicut luna, electa sicut sol, delicijs affluens, innixa dilecto. Quæ ascenderet per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij. *Cant. 1. Cant. 5.*

Sicut autem principes armarium conficiunt, vt auri & argenti vascula in eo recondant, suamq. postmodum gloriam & diuitias cunctis ostendant, ita, & ista à Deo facta est, vt in ea reconderet thesaurum ingentem ad maiestatis suæ gloriam mortalibus omnibus demonstrandam.

Chrysost. hom. in hypopãtis Domini. Magnum reuera mulier hæc miraculum exstitit orbi, vt ipsa maius aliquid atque sublimius inueniri non possit, solaq. cælum & terram magnitudine superet. Non Prophetæ, non Apostoli, non Martyres, non Patriarchæ, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Cherubim, non Seraphim, non

non aliud denique quippiam inter creatas res visibiles, aut inuisibiles, vna hac maius, aut excellentius inueniri potest, tanta Deus eam cælestium bonorum opulentia locupletem fecit.

Non æquanda mulieribus cunctis; hæc est, quæ genuit Maiestatem; Plurimum erat à ceteris differens, cui natura communicabat, non culpa. Erat illi proprium priuilegium, quod nulla mulierum, nec ante, nec deinceps meruit obtinere, vt esset simul Mater & virgo, mirabilibus titulis insignita. Vnde & Matri plenitudo debebatur, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spirituali & corporali intus, & extra sublimissimi filij præsentia frueretur. Magna quidem & excelsa, quæ velut Mons, celsitudine pergens ad sydera, ad conceptionem æterni Verbi pertingens, meritorum verticem supra spirituales Intelligentias, vsque ad solium Deitatis erexit.

Cyprian. li. de singularit. cler. & ser. de nat. Christi.

Greg. lib. 2. reg. c. 1.

Igitur illam Deus, & primi luminis fulgoribus illustrauit, caput enim eius radiantibus stellis circumcinxit, lunamq. ipsam pedibus eius subiecit, tantoq. lumine perfusa profundissimum diuinæ sapientiæ vltra quàm credi valeat, adeo penetrauit abyssum, vt quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videretur immersa. Ita vt & animas Sanctorum & Angelicos spiritus superexcedens, & merita singulorum, & omnium titulos antecedat. Sicut enim quantumlibet stellæ aliæ reluceant, luna tamen illis præeminet magnitudine splendoris, sic & ipsa vtramque naturam singulariter exsuperat, & immensitate gratiæ, & fulgore virtutum, quo lumine plena, & toto cælo coruscans, tàm hominum quàm Angelorum superat dignitatem.

Bernar. in ser. Signum magnum.

Talis enim debebat esse illa, quam Deus elegit, vt esset fidelium fax, & incircumscripti (si ita loqui fas est) circumscriptio, speciosissimi floris radix, Creatoris Mater, Nutrixq. omnia nutrientis, & cuncta continentis, & comprehendentis comprehensio, gestatrix illius, qui verbo suo portat vniuersa, Porta nobilis per quam in carnem ingressus est Deus, & purificantis carbonis forceps, Sinus illius, qui sinu suo omnia complectitur, Vellus cælestis roris, Aqua vitæ refocillatrix, ex qua immortalitatis poculum mortalibus emanauit. Quæ Deo suo, nullius rei indigo, carnem, quam non habebat, mutuata est, vt omnipotens id quod esse dignatus est, homo appareret, & sempiternum Deum corpore, tamquam decenti quadam panoplia, indueret, per quam ipse facile caperetur, & cerneretur, & homo ad illam haberet accessum, vbi sunt omnia bona. Erat similis arcæ fœderis, siquidem arca intrinsecus portabat testamenti tabulas, Maria ipsius testamenti portabat hæredem, illa intra se met legem, hæc Euangelium retinuit: Illa Dei vocem habebat, hæc Verbum: Arca intus forisq. auri nitore radiabat, sancta intus forisq. virginitatis splendore fulgebat.

Methodius Martyr & Episc. in catalog. scrip. Eccles. in orat. habita de hypopanti Domini.

Historia felicissimi ortus B. Mariæ ex clarissimis parentibus, & de eius sancta educatione. Cap. 72.

VOluit autem Deus præclarissimam hanc mulierem ad sublime officiũ præparatam, nasci ex antiquo sanguine Abrahæ, ex nobilissima Tribu Iudæ, & ex regia stirpe Dauid fortissimi Regis, vt in suo stemmate quatuor-

Pet. Dam. in festo nat. B. Virg.

decim Reges atque Duces, Patriarchas, Prophetas in Iſraele, longa ſerie computaret. Neque ſolam eam generoſa Patrum ſtirpe progenitam eſſe voluit, vt nobilis eſſet, ſed incomparabiliter multo magis voluit eam trahere excellentiſſimæ nobilitatis genus ab eo, qui de illa eſt nouo naſcendi genere ortus, & per clariſſimam ſobolem omnem humani ſtemmatis excederet gloriam. Clara proauorum titulis, ſed clarior generoſitate prolis, filia ſiquidē Regum, ſed Mater Regis Regum. vt duplici ornamento decoraretur, & generis claritate, & virtutis ſplendore: & ſicut fulgentes gemmæ, quæ annulo aureo inſeruntur, magis fulgent, ſic naturæ, & animæ dotes in Virgine iſta, ita reſplenderent, vt vtrarumque commercio ipſa rutilantior redderetur.

Beatiſſima autem hæc adoleſcentula, vt ex traditionibus Patrum notum eſt, modo quodam extraordinario, & gratia plena mundo genita eſt.

Io. Damaſ. de fide orthod. lib. 4. c. 15. Hyppolitus Martyr apud Niceph. lib. 2. c. 3.

Fuit autem pater eius Ioakim ex ſtirpe Dauid. Leui enim genuit Melchi, & Pantherem, Panther genuit Barpanterem, cognomento Iacob, Barpanther rurſus genuit Ioakim, & Ioakim denique genuit ſanctam hanc Dei genitricem ex Anna, quam inter mulieres ſelectiſſimam, ac ſummis laudibus dignā ſibi matrimonio copulauerat. Fuerunt autem tres ſorores, ex Bethlehem vbi natus eſt Chriſtus, oriundæ, filiæ Mathan ſacerdotis, & Mariæ coniugis eius, ſub Cleopatræ & Caroperis Perſæ regno, ante Herodis Antipatris filij regnum, primæ Mariæ, ſecundæ Sobæ, tertiæ Annæ nomen erat. Nupſit prima in Bethlehem Maria, & peperit Salomem obſtetricem. Nupſit quoque ſecunda itidem in Bethlehem Sobe, & genuit Eliſabeth. nupſit poſtrema & tertia Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei genitricem, ex qua nobis natus eſt Chriſtus.

Io. Damaſ. vbi ſupra.

Verum quemadmodum priſca illa Anna cum ſterilitatis morbo laboraret, per orationem, & promiſſionem, Samuelem procreauit, eo modo hæc etiam per obſecrationem, & promiſſionem, Dei Genitricem à Deo accepit, vt ne hic quidem cuiquam ex illuſtribus matronis cederet: itaq. gratia, nam & id ſonat Annæ vocabulum, Dominam parit, id enim Mariæ nomine ſignificatur, cuius ortus arcana quædam, & occulta hiſtoria veris traditionibus prodita eſt. Fuit autem huiuſmodi.

Hiſtor. hæc libris Hieronymianis inſerta.

Igitur Pater Mariæ Ioakim, vxor eius Anna dicebatur, Domus paterna ex Galilæa, & ciuitate Nazareth, maternum autem genus ex Bethlehem erat. Vita eorum ſimplex, & recta apud Dominum, & apud homines ſine reprehenſione & querela: nam omnem ſubſtantiam ſuam trifariam diuidebant, vnam partem templo, templiq. miniſtris impendebant: Aliam peregrinis & pauperibus erogabant. Tertiam ſuæ familiæ vſibus, & ſibi reſeruabant. Ita iſti Deo chari, & hominibus, per annos circiter viginti caſtum domi coniugium, ſine liberorum procreatione exercebant. Vouerunt tamen, ſi forte Deus donaret illis ſobolem, eam ſe Domini ſeruitio mancipaturos.

Ioakim autem velut indignus habitus, qui cum fœcundis maritis locum honeſtum teneret, quandoquidem in prouectam ætatem vſque ſine liberis vixerat, à ſacerdotibus repulſam tulit.

Ipſe vero receſſit in deſertum, vbi Deum aſſiduis precibus precabatur pro ſobole; conſenuerat enim, & vxor eius ad liberorum procreationem apta non erat. Anna vero in horto precabatur, vt auferretur à ſe opprobrium ſterilitatis: Mater enim à lege honorem habebat, cuius honoris ſteriles non

erant

erant participes: & sæpe ingressa templum orabat, ne legum beneficio priuaretur, quæ in legem non peccasset, sed mater fieret, promittens se Deo consecraturam, quod peperisset. Fuit autem & Ioakim in deserto ab Angelo de conceptione prolis facta promisio, & Anna vxor nutu diuino de eo confirmata: tunc autem ab Angelo instructus Ioakim diuinitus rediјt ex deserto in domum suam, vt à Deo acciperet, quod per preces obtinuerat. *Epiph. hæres. 79.*

Tandem iuxta Angeli promissum veneranda Anna grauida facta est, & in eius vtero mirabilis Deus tanquam in sacro gazophylacio, thesaurum inæstimabilem, preciosum supra aurum & topazion recondidit, qualem numquam alia mulier suo gremio complexa est. Concepit autem Mariam, quæ vt esset, sancta, pura, illibata, & prorsus immaculata tota se ei gratiæ plenitudo infudit, propter cuius conceptionem, omnem sibi creaturam obstrinxit.

Conueniebat autem, vt is per quem omnia, & in quem omnia, vtpote naturæ Dominus, in auia sua nouum miraculum designaret, & eam quæ steri litate laborabat, matrem redderet: atque ita deinde in matre leges naturæ immutaret, ac Virginem matrem efficeret, & virginitatis signacula obsignaret. *Io. Damasc. orat. de Maria natiuit.*

Isti igitur, Ioakim scilicet, & Anna, Mariæ parentes fuerunt, qui quidem propter eximium vitæ meritum Deo placuerunt, atque fructum huiusmodi germinarunt sanctam Virginem Mariam, Templum scilicet & Matrem Dei. Ioakim porro, & Anna, & Maria, hi tres Trinitati palam sacrificium laudis offerebant. Ioakim enim interpretatur præparatio Domini, eo quod & illo præparatum sit templum Domini, nempe Virgo. Anna rursum similiter gratia interpretatur: propterea quod Ioakim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus precibus talem fructum germinarent. *Extat t. 7. Biblioth. Sancta à Margar. collect.*

Nata cum esset, vt ferunt, in Nazareth, trimula, quod parentes vouerant, in Templum præsentata, ac Deo oblata, ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos vndecim; deinde vero sacerdotum manibus, Ioseph ad custodiam est tradita, apud quem, cum menses peregisset quatuor, ab Angelo lætum accepit nuntium. *Nicep. hist. 2. c. 3. ex Euodio.*

Erat autem lege diuina tàm masculis quàm feminis Deo dicatis, votoq. promissis, statuta redemptio, vt tot per annos singulos quisque siclos persolueret sacerdotibus, quæ tamen redemptio libera erat, ita vt ex arbitrio vouentis, si vellet potius in templo seruire Deo, quàm annuam pecuniam soluere, in ipsius voluntate positum esset, vt à Samuele factum est, qui à tenerrima ætate ministrauit in templo, nullo à parentibus persoluto pretio redemptionis. *Leuit. 27.*

Quapropter ad illos excipiendos, qui se redimere noluissent, in circuitu templi locus erat, vbi præsertim feminæ, quæ se Deo vouerant, absque aliqua labe vel nota suspicionis, simul agerent, & Deo seruirent. Erant autem amplissimæ illæ cellæ, vbi degebant, in exteriore parte templi.

Hic autem B. Maria Virgo, cum eam redimere pecunia parentes noluissent, permansit, Deo toto corde, & animi viribus, diu noctuq. deseruiens.

Cum autem ibi permaneret, tantus illi puritatis amor in corde obortus est, vt voto nuncupato perpetuam Virginitatem Domino consecraret. Cum autem pater eius secundum legem diuinam potuisset votum Virginis irritare, & contradicere eius sponsioni, credendum tamen est parentes eius cum *Numer. 30.*

sciuissent, non fuisse dissentientes, conceperant enim ipsi magnam de puellæ sanctitate existimationem.

Greg. Niss. oratione de Sancta Christi natiuit.

Cum autem creuisset puella, & adulta esset, sacerdotes consilium agitare cæperunt, ne quid de sacro illo corpore statuentes in Deum peccarent, quod non sine diuino consilio fiebat. Nam subiugare illam legi naturæ, & addicere quasi seruam, si quis eam in matrimonium duceret, res longe absurdissima, minimeq. decora videbatur. Sacrilegium enim prorsus existimabatur, si homo ius ac potestatem in donarium, quod Deo consecratum est, & dedicatum, haberet, quoniam legibus sancitum erat, vt vir potestatem habeat in vxorem: vt autem intra templum vnà cum sacerdotibus mulier versaretur, & in sanctis conspiceretur, neque consuetum, neque vsitatum erat; & simul grauitas, & honestas rei non aderat. Deliberantibus eis igitur super hac re, diuinitus incidit consilium, vt darent eam cuidam viro nomine desponsationis, is autem ad custodiendam virginitatem eius esset idoneus. Inuentus est igitur Ioseph talis, qualem ratio consilij exigeret, ex eadem cum virgine familia, & tribu, isq. de consilio sacerdotum sibi puellam despondet: coniunctio autem non sponsalia progrediebatur, sed propter legem quidem vir ipsius vocatus est. Iuxta consequentiam vero ex Iudæorũ traditione ostenditur, quod non coniunctionis gratia ipsi tradebatur virgo, sed quo conseruaretur in testimonium futurorum, quod non spuria dispensatio aduentus in carne accessit, sed quæ testimonia haberet in veritate extra semẽ viri, in Spiritu sancto desponsata in veritate. Habuit autem & Ioseph cum Maria coniuge eius communem virginitatem membrorum, quia de Virginis membris virtus nascitur Angelorum. Vt Maria esset sponsa Christi in carne sua, virginitate seruata, & Ioseph esset & ipse pater Christi, cura castitatis, & honorificentia virginitatis, vt de virgineis membris genitricis, seculis Christianis nulla esset zelotypia. Qui solus meruit, virginalem affectum possidere coniugij, quia per meritum virginitatis, ita separatus est à complexu vxoris, vt pater diceretur Saluatoris.

Aug. serm. 4. in Nat. Domini.

Igitur Deus, qui ante omnia secula ante mundi constitutionem secundum altissimum, & inscrutabile animi sui consilium, & iuxta sapientiæ suæ propositum statuerat, vt vnigenitus eius filius, ante secula natus, per Mariæ vterum caro efficeretur, homines lapsos in interitum mortis, hac admirabili arte & adinuentione diuina ad vitam, quæ in æternitate est, noua, & inaudita regeneratione produceret, hanc mulierem præelegit, vt ipsa & non alia, esset thronus Dei, tabernaculum Altissimi, solium Diuinitatis, palatium æterni Regis, & ex ipsa procederet speciosus forma præ filijs hominum, tanquam sponsus de thalamo suo. Quã tandem ardentibus & diuturnis Ioakim & Annæ parentum eius, vt dictum est, precibus mirabiliter obtentam, dedit mundo, Anno, vt ferunt, ab orbe condito ter millesimo nongentesimo quadragesimo septimo, à transmigratione Babylonica quingentesimo septuagesimo sexto, ab Vrbe condita septingentesimo trigesimo octauo, vigesimo secundo regnantis Augusti, hebdomada iuxta Danielem sexagesima quarta, cum Herodes Idumæus alienigena regnum Iudæorum obtinuisset, & conaretur regium Dauidis genus exstinguere.

Cuius ortus æque ad Iudæos, & gentes omnes pertinuit, eius enim natiuitas gaudium præstitit vniuerso mundo.

De

De admirabilibus virtutibus eius. *Cap.* 73.

NAta autem excellentiſſimum viuendi genus oculis hominum prætulit, & in ſe ipſa tanquam in ſpeculo lucido, & immaculato oſtendit formam præclariſſimarum virtutum, vbi homines, & mulieres ſumerent exempla viuendi, & tanquam in exemplari haberent expreſſa magiſteria probitatis, agnoſcerentq. quid vnuſquiſque fugere, quid corrigere, quid tenere, & imitari deberet, vt primus diſcendi amor, nobilitas eſſet Magiſtræ.

Erat igitur Mulier iſta, amicta ſole, circumfuſa lumine omnium virtutum tanta plenitudine, vt nihil ea eſſet ſplendidius. Sed nos radios aliquos, & fauillas ſplendoris eius proponemus nobis ad oculos delectandos. Virgo fuit non ſolum corpore, ſed etiam mente, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectum. Corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquēdi parcior, legendi ſtudioſior, non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens. Intenta operi, verecunda ſermone: arbitrum mentis ſolita, non hominem, ſed Deum quærere: nullum lædere, bene velle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare virtutem. Nunquam hæc vultu læſit parentes, nunquam diſſenſit propinquis, nec faſtidiuit humilem, nec contempſit debilem, aut vitauit inopem, eos ſolos ſolita cætus virorum inuiſere, quos miſericordia non erubeſceret, neque præteriret verecundia. Nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum. Non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior, vt ipſa corporis ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipſo veſtibulo agnoſcitur; vt primo prætendat ingreſſu, nihil intus latere tenebrarum, vt mens nullis repagulis corporalibus impedita tanquam lucernæ lux intus poſita, foris luceat. Frugali vtebatur ciborum parſimonia; et ſi quando reficiendi ſucceſſiſſet voluntas, cibus plerumque obuius, qui mortem arceret, non delicias miniſtraret. *Ambr. lib. 2. de virginib.*

Dormire non prius cupiditas, quam neceſſitas fuit, & tamen cum quieſceret corpus, vigilaret animus, qui frequenter in ſomnis, aut lecta repetit, aut ſomno interrupta continuat, aut diſpoſita gerit, aut gerenda prænunciat. Egredi domo neſcia, niſi cum ad Eccleſiam conueniret, & hoc ipſum cum parentibus, aut propinquis. Domeſtico operoſa ſecreto, forenſi ſtipata comitatu, nullo meliori tam ſui cuſtode quam ſe ipſa, quæ inceſſu, affectuq. venerabilis, non tam veſtigium pedis tolleret, quam gradum virtutis attolleret.

Intendebat Maria omnibus, quaſi à pluribus moneretur: ſic implebat omnia virtutis officia, vt non tam diſceret, quam doceret: ſtabat ſæpius in penetrabilius ſine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obſtreperet, neque enim comites feminas deſiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat. Aures habebat religioſas, oculos verecundos, manus miſericordes, pedes feſtinantes ad obſequia; mentem habebat affectam ad pietatem, cor propenſum ad charitatem, vbi magnalia Dei, quæ videbat, & audiebat, conſeruabat, & quæ Deum peperit, Deum tamen ſcire cupiebat.

Ibat ad Templum in ſolemni & Feſto die, ibat cum Ioſeph eius ſponſo,

nec

nec vnquam ad illud ſine pudoris ſui cuſtode proceſsit. omnes in vna virgine virtutum ſpecies emicabant: ſecretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obſequium, virgo intra domum, comes ad miniſterium, mater ad templum.

Cum conueniret cum alijs, tacebat, cum tempus poſtulabat, ſed tacendo plus loquebatur, loquebatur cum neceſſe erat, loquendo non ſe oſtentabat, non iactabat magna, quæ fecerat cum ea is, qui potens eſt, ſed inſtruebat, & ædificabat, & ea quæ erant ſalutis communicabat. Fauus diſtillans labia eius, mel & lac ſub lingua eius, emiſſiones eius paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomum, cum vniuerſis lignis Libani; myrrha, & aloe cum omnibus primis vnguentis, fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.

Cant.4.

Præclarum exemplum Maria ſapientium oculis, quæ diuinas opes tam cupide recondebat, tam fideliter conſeruabat, tam prudenter diſpenſabat: pretioſum parabat theſaurum in corde diligenter repoſitum, vt dum illum diſpenſaret, intus magis retineret.

Habuit autem iſta parentum ſuorum excellentium inſtitutionem, qui, vt erant ſapientiſſimi, quicquid pertinebat ad optimam virginis educationem, non prætermittebant. Docebant autem parentes optimi, magiſtri morum Virginem adoleſcentulam audire, nihil loqui, niſi quod ad Dei timorem pertineret: turpia verba non intelligere, cantica mundi ignorare, ſurdam eſſe ad organa; tibia, lyra, cythara cur facta ſint, neſcire. Non habere oculos ad ſpectandum illecebroſa carnis tractamenta, ſpernere bombicum telas, ſerum vellera, & aurum in fila lenteſcens. Non egredi cum Dina, vt velit videre filias regionis alienæ: non ludere pedibus, nec trahere tunicas, non veſci in publico, ideſt, in parentum conuiuio, ne videat cibos, quos deſideret, & vinum non bibere, in quo eſt luxuria. Nunquam exire foras, ne inueniant eam, qui circumeunt ciuitatem, ne percutiant, & vulnerent, & auferant theriſtrum pudicitiæ. Suadebant, vt illi placeret coma non compta, neque formoſa atque laſciua, quæ liquido gutture carmen dulce modulatur, ſed grauis, pollens, ſordidata, ſubtriſtis, probæ fidei, ac morum & pudicitiæ Virgo veterana. Admonebant, vt aſſueſceret ad orationes, & pſalmos, nocte conſurgere, mane hymnos canere, tertia, ſexta, nona hora ſtare in acie, quaſi bellatrix fortis, accenſaq. lucerna reddere ſacrificium veſpertinum, vt ſic dies tranſeat, ſic nox inueniret laborantem, & orationi lectio, lectioni ſuccederet oratio. Hortabantur diſcere lanam facere, tenere colum. ponere in gremio calathum, rotare fuſum, ſtamina pollice ducere, habere pro cibo oluſculum, & cimilia, raroſq. piſciculos: ſic comedere vt ſemper eſuriret, vt ſtatim poſt cibum poſſet legere & pſallere. Docebant teneram adhuc linguam pſalmos dulci reſonare murmure, pro gemmis & ſerico diuinos codices amare. Illorum tractatibus, illorum delectari ingenijs, in quorum libris pietas fide non vacillaret. In cubiculoq. ſuo totas delicias habere. Neſcire præterita, fugere præſentia, futura deſiderare. Honorem & venerationem omnibus exhibere, & conferre beneuolentiam, & colere humilitatem.

Hieron. ad Latam de inſtit. filiæ & ad Gaudent. de infantulæ educatione.

Quæ omnia à beata Maria & tempore & loco obſeruata eſſe, & in pra-

xim

xim deducta nullus dubitare debet. Nulla vnquam tam bene instituta est virgo, nulla vnquam extitit, quæ sub magistris vel nutricibus tales in omni virtute progressus fecerit. Hæc sola pleno iure sibi vendicat, quod in eius persona testatur Ecclesia; Cum essem paruula, placui Altissimo. Non placuisset autem nisi acceptum ingentem gratiarum thesaurum sedulo conseruasset, nisi omnis iustitiæ fuisset esurientissima, & cum creuisset ætate, creuisset etiam cum ætate sapientia.

Et quanquam omnis gloria eius esset ab intus, correspondebat tamen moribus sanctis virginei corporis species & pulchritudo. Quam ferunt fuisse huiusmodi. Erat Maria statura mediocri, colore triticum referens subfusca, fuluo crine, naso mediocri, capillo flauo, oculos habens fuluos, acres, & pios, cordis nuncios, subflauos, & tanquam oliuæ colorem pupillas in eis habentes. Supercilia ei erant inflexa, & decenter nigra, labia florida, & verborum suauitate plena, facies non rotunda, & acuta, sed aliquanto longior, manus similiter & digiti longiores. Vestimentis natiui coloris contenta fuit id quod etiamnum sanctum capitis eius velamē ostendit. Didicit hebraicas litteras viuente adhuc Ioakim parente. Erat docilis, amans doctrinam, & circa sacram Scripturam perseuerabat. Opus vero manuum eius erat lanæ, & lini. Erat expeditæ obedientiæ, mundæ conuersationis, sine audacia, sine risu, sine turbatione, sine ira, maxime benigne salutans, cuius loquelam homines mirabantur. Erat in rebus omnibus honesta, & grauis, pauca admodum, eaq. necessaria loquens; ad audiendum facilis, & perquam affabilis, honorem suum, & venerationem omnibus exhibens: decenti dicendi libertate aduersus homines omnes vtebatur: Erat fastus animi expers, simplex, minimeq. vultum fingens, nihil molliciei secum trahens, sed humilitatem præcellentem colens, &, vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Fuit in persecutionibus, & afflictionibus hilaris, in penurijs & indigentijs non querula, Deo fidens, erga inimicos placida, & officiosa, in re læta æqualis & modesta: miseris & afflictis commiserationis affectum præstitit, ac impigre illarum subuenit necessitati; fidei, & conscientiæ magistra, & omnium pietatis operum apud fideles ministra: tantæq. apud omnes & venerationis & admirationis fuit, vt multi eam velut cæleste prodigium, sacrumq. spectaculum reuerenter inuisere, & secretiora quædam ex illa, tamquam fidei magistra, percunctari solerent. Tota igitur erat pulchra, & macula non erat in illa, pulchra corpore, pulchra facie, pulchra mente.

Epiphan. presb. apud Niceph. lib. 1. Eccl. histor. c. 23. Cedren. in Compend. histor.

Vere igitur de illa dici potest, quod ab omnibus perpetuo decantatur, quod fuerit sacrarium Spiritus sancti, quæ sola Domino sine exemplo placuit, cuius vita inclyta cunctas illustrat Ecclesias.

Hoc est miraculum magnum, quod Deus seculo illo ostendit, mundo, & nobis datum in exemplum, vt amplectamur vestigia eius, quantum nobis fas est, & curramus in odorem vnguentorum suorum; ipsa enim, & non alia fuit virtutum omnium operatrix, ac totius sanctæ magistra religionis, qualem numquam oculus vidit vsque ab initio, quando Eua facta est, nec inuenietur alia similis sibi, & perfecta, sicut ipsa est in cogitationibus suis, in verbis suis, in factis suis, in omni odore suauitatis, in omni flore, & fructu honoris, & honestatis.

De

De Aduentu summi Regis cæleſtis in terrarum Orbem. Cap. 74.

DEus temporum, & ſeculorum inſpector, præclara ſigna, & magnifica prodigia & facta omni admiratione maiora prælucendo mortalium tenebris, & caligines eorum diſpergere volens, ante apparitionem, & aduentum ſummi luminis, præmiſit apud Romanos, apud Perſas, Arabes, & apud Iudæos, vbi erat notus, & magnum nomen eius, ibi mirabiliter illuminauit à montibus æternis. De cælo autem auditum fecit, & commouit terram, vt ſaluos faceret manſuetos terræ, anticipauerunt lumina ipſius oculos eorum, vt præpararetur veritas eius in eis. Confeſſi ſunt cæli, & terra mirabilia eius, vt veritas, quæ eſt in circuitu eius, eſſet in Eccleſia multorũ, & qui notus tantum in Iudæa erat, impleret fulgore ſuo orbem terræ & plenitudinem eius, & ab occidente, ab oriente, & à deſertis montibus, ab aquilone, & mari palam fieret redemptio eius, quæ à ſeculo eſt.

Et cum reliquum eſſet, vt poſt auroram inciperet dies, & opus ſuum adimpleret Deus, notumq. faceret illud in medio annorum, vt ſcilicet, Rex magnus progrederetur ab Auſtro, & ſanctus de monte Pharàn; & operiret cælos gloria eius, & ſplendor eius vt lux eſſet, & ante faciem eius fugeret Mors, & Diabolus egrederetur ante pedes eius, ſtaret, & metiretur terram, & ſubijceret eam, & diſſolueret populos, contereret Reges fortes, incuruaret colles mundi ab itineribus æternitatis eius, in fremituq. conculcaret terram, & in furore ſuo obſtupefaceret gentes, & percuteret impium ſpiritu labiorum ſuorum, & deponeret potentes de ſede, monte cordis ſui, & eſurientes impleret bonis, erigeret manſuetos in ſalutem, & humiles ſpiritu ſaluos faceret, pauperes cum principibus collocaret, & credentibus daret regna cælorum, & egrederetur tandem in ſalutem populo ſuo, ſtatuit mittere in terrã, quem miſſurus erat, cuius gratia tot oracula, tot prophetiæ, tot ſigna, tot prodigia præceſſerant. Quod mirabiliter factum eſt.

Deus enim, qui fecit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros eius ignem vrentẽ, conſpicatus Angelorum myriadas inceſſabili voce clamantes, Sanctus, Sanctus, Sanctus: Et proſpiciens cælum, pulchritudinem, & magnitudinem Vrbis illius & plateas auro mundo; & palatia coruſcantibus gemmis conſtructa, lucidiſſimas ſedes, innumerabiles manſiones, cæleſti artificio elaboratas, Regnum illud inſuperabile, & magnificentia plenum; Ciuitatem illam ſublimem, quam gloria & ſuperbæ opes illuſtrant. Videnſq. non eſſe ibi habitatorem quietis, & nullum hominum (quorũ gratia tantum opus ſummi opificis manu conſtructum fuerat) ad ea loca per tot ſecula accedere potuiſſe, aſtareq. ante paradiſum voluptatis, Cherubim, flammeum gladium atque verſatilem gerentem, ad cuſtodiendam viam vitæ, ne quis ingrederetur ad illum. Videnſq. fruſtrari diuinum opus, & magnificentiſſima Dei opificia, & tot diuitias tanta ibi largitate congeſtas, nulli hominum vſui inſeruire, nullius cor lætificare, nullius mentem beatam facere.

Et deinde oculos in terrarum orbem ex alto conuertens, ac proſpiciens omnem carnem corrupiſſe viam ſuam, nec tamen eſſe aliquem qui faceret bonum, malitiamq. inhabitantium eſſe completam; terram corruptam & reple-

repletam iniquitate, finis quidem vniuersæ carnis venit ante eum; sed recordatus fœderis sui, quod fecit cum Noe, & filijs eius, & cum omni anima viuente, quæ carnem vegetat, dixit: Nequaquam vltra maledicā terræ propter homines; sensus enim, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Non igitur percutiam vltra omnem animam viuentem, sicut feci; & tactus amore cordis intrinsecus, dixit: Nunquid vane constitui omnes filios hominum? Faciam igitur, & ædificabo hominem, qui sit Deus, Primogenitum omnium creaturarum, hæredem vniuersorum, vt secundum rationem virtutis suæ instauret vniuersa. Flabit spiritus eius, & fluent aquæ misericordiæ meæ: Emittet verbum suum, & creabuntur, & renouabit faciem terræ, & germinabit germina iusta.

Descendat igitur in terras Vnigenitus meus, qui in sinu meo est, qui est splendor gloriæ & figura substantiæ meæ, & qui sedet ad dexteram Maiestatis; immensus & omnipotens, faciat semetipsum paruulum, formam serui accipiat, & habitu inueniatur vt homo, & adorent eum omnes Angeli eius, & in nomine ipsius omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. In omnibus primatum teneat, quia complacuit mihi in ipso plenitudinem diuinitatis inhabitare, & per eum purgationem peccatorum facere, reconciliare mihi omnia in ipso; vt factus obediens vsque ad mortem, pacificet omnia, quæ in cælo sunt, & in terra.

Cumque vidisset Deus, quod bonum esset Deum fieri hominem propter salutem hominum, dixit: Fiat Deus homo, vt Homines sint sicut Dij. Tunc missus est à Deo Angelus Gabriel in Ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen Virginis Maria. Carpit iter Gabriel, & aureum lumen præferens per medios tranat cælos, perque æthera migrans, scindit nebulas, secat aerem.

Peruenitq. celeri cursu ad Ciuitatem Galilææ Nazareth, vbi sub paupere tecto, humili in thalamo manebat pudica Virgo, cælestibus cogitationibus intenta, voluens in pectore vrentes curas de mundi salute. Ingreditur ad Virginis conspectum facie rutilanti; aspectus eius sicut fulgur, vestimentum sicut nix. Quam intuens, & veneratus, statim ex ore salutauit, dicens: Aue gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

Timuit Virgo ad Angeli affatum, & turbata est, & oculis humi defixis cogitabat, qualis esset ista salutatio? Cui Angelus: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & Regni eius non erit finis.

Substitit Virgo audiens se futuram matrem, quæ virginitatem Deo voto dicauerat, & fixum, & decretum in corde habebat, virum nunquam se cognituram. Cui ille: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoq. & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei, quia non est impossibile apud Deum omne verbum.

Tunc Maria oculos ad sydera tollens, plaudentibus Angelis, plaudente mundo, plaudenteq. turba Patrum in sinu Abrahæ recepta, humili voce, religioso corde pronunciauit verba, per quæ instaurata fuerunt, siue quæ in

terris,

terris, siue quæ in cælis sunt: Ecce Ancilla Domini: Fiat mihi secundum verbum tuum.

Quo temporis momento propter nos, & propter nostram salutem à regalibus sedibus is, qui erat vbique, æterna Dei proles, Deus de Deo, lumen de lumine, sempiternum verbum, descendit in vterum Ancillæ Domini, & terra eius benedicta germinauit Saluatorem. Nam dexteræ Dei digitus, virtus Altissimi, omnipotentia Spiritus sancti, ab ea parte, qua Virginis cor ineffabili amore feruebat, purissimos attraxit sanguines, & intra virgineum, & genitale gremium, corpus, quod erat futurum mirabilium operans, & sacrum diuinitatis organum, animamq. omnium spirituum nobilissimam, supra solem splendidissimam, formauit; dumq. formaretur, eodem prorsus instanti, Verbum beatam illam humanitatem inexplicabili modo, indissolubili nodo sibi vniuit: Et Verbum caro factum est, & habitauit in vtero Virginis, vt habitaret in nobis. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Magna plane gratia, mira dignatio, tanta tantæ maiestatis exinanitio? Quantum putas exinanitus erat ille immensus breuissimo atque mundissimo vnius virginis vtero inclusus?

Conceptus est viij. Kalendas Aprilis, eadem die, qua Adam primus homo formatus esse creditur, quæ quidem arcana, & diuina conceptio, ita imperscrutabilis exstitit, vt nullus eam enarrare possit. Ita autem Dei filius, Verbum Patris factus est homo; ita se ad susceptionem humilitatis nostræ sine diminutione suæ maiestatis inclinauit, vt manens quod erat, assumensq. quod non erat, veram serui formam ei formæ, in qua Deo Patri est æqualis, vniret, & tanto fœdere naturam vtramque consereret, vt nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio. Salua igitur proprietate vtriusque substantiæ, & in vnam coeunte personam, suscipitur à maiestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad reddendum nostræ conditionis debitum, natura inuiolabilis naturæ est vnita passibili; Deusq. verus, & homo verus, in vnitatem Domini temperatur, vt quod nostris remedijs congruebat, vnus atque idem Dei hominumq. mediator, & mori posset ex vno, & resurgere posset ex altero. Talis sociatio decuit Dei virtutem, & Dei sapientiam, qua nobis & humilitate congrueret, & diuinitate præcelleret. Nisi enim esset Deus verus, non afferret remedium, nisi esset homo verus, non præberet exemplum.

S. Leo ser. 2. de Nat.

In quo quidem inscrutabili sacramento propter summam perfectionem, & immobilitatem diuinæ bonitatis, nihil dignitatis Deo deperit ex hoc, quod creatura aliqua ei intimo modo appropinquet: nam approximare diuina & cœlestia humanis est creaturam extollere, & ad dignitatem cælestium eleuare. Sicut enim Sol existens in cælo, veniensq. super terram, lumen suum & lucis radios, quos super aquas, & caligines, & terras iactat, non coinquinat, propter excellentiam & nobilitatem lucis suæ, sed perficit, aërem purgat, & luminosum reddit, tantaq. coniunctione ei sociatur, vt illuminatus aër, ibi cum Solis lumine videatur: & terræ similiter præstat admirabilem virtutem producendi herbas & arbores, argentum & aurum, ipsum autem lumen semper idem restat, nec aliquid ei deperit, semperq. in

D.Th. contra gentes. l.4. c.55.

ſua excellentia permanet. Sic Deus noſtræ ſeſe carni conſocians, carnem vſque ad participationem diuinitatis ſublimat, præſtatq. ei ſalutares effectus; ipſe autem ſemper idem eſt, & eius altiſſima perfectio in nullo deficit, in nullo patitur detrimentum, ita vt pari dignitate & fulgeat in cælo, & iaceat in vtero.

Nec quia communionem humanarum ſubijt infirmitatum, ideo noſtrorum particeps fuit delictorum. Aſſumpſit enim formam ſerui ſine ſorde peccati, humana prouehens, diuina non minuens. Exinanitio enim illa, qua ſe inuiſibilis viſibilem præbuit, inclinatio fuit miſerationis, non defectio poteſtatis. S. Leo ſer. 3 de Natiu.

De largiſſimis fluentis gratiarum Mariæ gratia plenæ: quæ æterno miraculo ab eo tempore, quo ab Angelo gratia plena pronunciata eſt, vſque in hodternum diem, per tot decurrentia ſæcula in vſus mortalium emanarunt. Cap. 75.

MAria autem facta Dei Mater, facta Regina cælorum, facta Domina Angelorum, exultans, & cordis gaudium foris emittens, angelica ora ſuperans, cecinit Domino canticum nouum, qui mirabilia fecit, magnificauitq. diuini brachij potentiam, & miſerationes, & exultans ſpiritus eius in Deo ſalutari ſuo, diuinoq; lumine afflata, ſerieſq. generationum hominum intuens, dixit illa verba: Quia reſpexit Altiſſimus humilitatē meam, ecce ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Ceterum totum hoc Angeli, & Virginis colloquium, cæli ſcilicet & terræ allocutio, ſuperat humani intellectus vires, & nullus vnquam inter homines ſermo tanta ſapientia, & maieſtate plenus, tantis refertus myſterijs, & arcanis repertus eſt. Quis enim ſapiens, ſicut Angelus Dei? quis prudens, ſicut Mater Domini? quæ res maioris momenti, quam mundi ſalus? Itaque hoc totum, quod inter Mariam & Angelum hic geſtum eſt, eſt illud omne quod præ magnitudine, & dignitate rei, eſt penitus ſenſui humano imperſcrutabile: eſt illud omne, quod natura non habuit, vſus neſciuit, ignorauit ratio, mens non capit humana, pauet cælum, ſtupet terra, creaturaq. omnis miratur terreſtris & cæleſtis.

Aliqua tamen, & hæc admirabilia non ſunt prætermittenda, quæ ex his, quæ dicta & geſta ſunt, ſeſe conſideranda offerunt. Primum autem eſt id, quod Angelus dixit, illam ſcilicet eſſe gratia plenam, & habere Dominum ſecum, & eſſe benedictam inter omnes mulieres. Nam illa gratiæ plenitudo tam magna fuit, vt animalis homo non cognoſcat, ſpiritualis homo non dijudicet. Bonorum enim cæleſtium amplitudinem, diuitiarum theſaurum, & inæſtimabiles margaritas, quas magnifica manus Dei in hac muliere poſuit, vnuſquiſque paruulus eſt ad enarrandum: quicquid enim humanis dicitur verbis, minus eſt eo, quod Angelica lingua excellentius eſt pronunciatum.

Quam gratiarum & cæleſtium donorum confertam, & ſupereffluentem plenitudinem, magnificum Dei munus, & opus magnificentia plenum, & exqui-

exquisitum in omnes Domini voluntates, cum Deus in anima Virginis huius arcana quadam ratione, & inuisibili operatione occultasset vsque ab initio benedictæ eius conceptionis, placuit illi in tempore opportuno cælestes diuitias istas mundo patefacere, vt humani generis paupertatem honestaret.

Quod Deus per Gabrielem Angelum suum, diuinitus adimpleuit, cum felicissimam adolescentulam Mariam salutando, eam gratia plenam pronunciauit. Quæ gratia omni lumine splendidior, omni pulchritudine pulchrior, prius in anima ipsius fulsit, deinde in aliorum gratiam vsumq. refulsit; prius in sinu eius feliciter abundauit, postea plenius in ceteros redundauit; & quod gratis hausit à fonte aquarum viuentium, gratis effudit in calamitatibus indigentium. Quod quidem non vno solum, aut altero miraculo, neque vno tempore, aut apud vnam tantum gentem, sed innumerabilibus pene signis, per mille & sexcentos annos, per omnes Christiani orbis partes, apud omnes nationes patefactum est. Et nos post tot annorum curricula, id, quod audiuimus factum fuisse, videmus hodie ante oculos nostros contingere, & verificari id, quod per Angelum dictum est.

Nam postquam ille Virginem istam, gratia plenam asseruit, cæpit illa largissimas gratiarum suarum aquas, in omnes, qui inuocant eam, effundere; ita vt quotquot ad eius opem implorandam fiducialiter accesserunt, in diuersis humanarum rerum opportunitatibus pro se, pro suis, pro publicis, pro priuatis rebus, pro salute animæ, pro corporis incolumitate, voto, & prece sua non fuerint frustrati.

Alius ex infirmitate conualuit, ipsa præbente opem, alius in pecunia, & egestate inuenit cibum, alius ab vlcere sanatus, alius amissum recepit lumē, alius claudicans ambulauit sicut ceruus, alius liberatus ex carcere, ereptus ex ore leonum, ex impetu fluminis, è profundo maris, è manibus latronum, ex insidijs inimicorum, è fraude hæreticorum. Alius ereptus est ex igne, ex gladio, ex bello, de laqueo venantium, & ad lapidem pedem suum non offendit. Alij vicerunt regna, receperunt filios de sterilitate sua. Alteri supposita est manus eius, ne caderet; alter cum cecidit subleuatus est, alius à morte liberatus est, alius cum esset mortuus, redijt ad vitam.

Quot miseris opem tulit? quot pusillanimes confortauit? quot flebiles consolata est? non est, qui se absconderit à calore eius. Omnes adiutricis Dominæ senserunt iuuamen, experti sunt benignitatem, & ex plenitudine gratiarum eius omnes acceperunt, vt de celsitudine, & certitudine gratiæ, quam ei Dominus contulit, & testimonium de cælo, & experientiam habeamus continuam in terris. Et de admirabili incarnatione filij Dei in vtero Virginis sit perpetuum & irrefragabile argumentum, quod vel insanas cogitationes conuincat ad credendum, cum vnusquisque si ad ipsam bona fide confugiat, sit vel maximus peccator, infallibiliter obtineat, quod expedit ei ad salutem, & quotidie auribus audiat benedictam istam Virginem modo vni, modo alteri mortalium hominum, in diuersis orbis partibus eius auxilium implorantium, elargiri fluenta gratiarum suarum, & neminem pene esse, qui vel pro receptis, vel recipiendis beneficijs, quotidie ei non texat odorantium orationum spirituales coronas, & salutet eam angelicis illis verbis, quibus Gabriel eam, gratia plenam testatus est.

Sed hic referamus nonnulla, quæ post tot secula, temporibus nostris contu-

cõtulit beneficia Virgo hæc beatiſſima, ſunt pene infinita & numerari nõ poſſunt: ſed pauca hic erunt inſcribenda, cetera aũt loco ſuo cõmemorabuntur.

Si quis autem vnquam Sanctam Virginem, & beatam Dei matrem dilexit, dilexit illam Philippus Nereus puſillæ Congregationis noſtræ ſapiens Inſtitutor, qui toto vitæ ſuæ tempore miris amoribus amantiſſimam Dominam adamauit, docebatq. omnes, quos poterat, vt Reginam, quæ Angelis, & hominibus dominatur, honore & veneratione proſequerentur. Ipſa autem Virgo, quæ diligentibus eam rependit amorem, plurimas in beatum virum contulit gratias. Sed hic vnam aut alteram recitabimus.

Tecti cuiuſdam ruina, multos oppreſſura, B. Virgine opem ferente, impeditur mirabiliter. Cap. 76.

AEdificabat ipſe Sanctiſſimæ Dominæ Eccleſiam nouam, veteri, quæ exigua erat, cum adiacentibus domibus demolita. Relictus tantum fuit locus pro ſacello, in quo omnibus confluentibus ſacramenta miniſtrabantur, & fiebat miſſarum celebratio. Sacellum autem ſuperiore tecto tegebatur. Erat autem Tignum magnum in eo, quod ab altera ex extremis tigni partibus neque trabe, neque muro fulciebatur. Cumque ſtaret ſuſpenſum, neque repagulo aliquo retineretur, non ruebat. Quod cum nemini notum eſſet, noctis tempore Philippus videt in viſu B. Virginem tectum illud manibus ſuſtentantem. Sequenti igitur die Ioannem Antonium Lutium fabricationi Præfectum conuocat, imperatq. vt tecti, quod erat ſupra ſacellum, nulla interpoſita mora demolitionem curet, indicans, quid præcedenti nocte vidiſſet. Habitabat tunc temporis Philippus in domo S. Hieronymi. Ioannes Antonius pergit illicò ad ſacellum trepidus, & ſolicitus iubet fabros cæmentarios demoliri tectum, quod cum facere aggrediuntur, inueniunt tignum, tectum ſuſtinere non fulcimento, ſed miraculo. Obſtupuerunt omnes, & de impenſo beneficio Mariæ, gratia plenæ, gratias egerunt.

Philippus Nereus, dum grauiſſimo dolore torquetur, apparitione B. Virginis diuinitus liberatur. Cap. 77.

AFfligebat Philippum aſperrimi doloris ingens cruciatus diu noctuq. & patientia eius ſub probatione poſita erat. Quamquam autem torqueretur immaniter ſenſus carnis ſuæ, mens tamen eius ab omni impatientia immunis erat; nec enim exterius aliquod, vel leue impatientiæ genus, in tàm vehementi dolore demonſtrauit, dum virtus eius & fortitudo cordis ſicut aurum in fornace examinabatur, ſed bene diſponebatur: ſentiebat tormentum, & fiebat intus virtutis augmentum. Cumque dolor non intermitteret, atque eo per duodecim ferme horarum ſpatium conficeretur, vrinæq. non fluerent, Medici mortis prognoſticum annunciarunt, omneſquè, qui eum inuiſebant, & miniſtrabant, dicebant eum inter paucas horas vita functurum; erat enim ſenex, infirmitate debilitatus, & diutius ſummi illius doloris cruciatum ferre poſſe, prorſus impoſſibile videbatur.

Cumque magis in mortuorum numero quàm viuorum teneretur, vixq. ſe mouere poſſet, aut loqui, vt audiretur, accidit prodigium magnum. Nam

vigesima prima diei hora cæpit clamare ex improuiso. Erat autem tunc præsens Angelus Victorius, Medicus peritissimus, qui per multos annos ægros nostros sola charitate, nullis premijs curauit, & Rodulphus Siluester Bononiensis, & ex nostris, Alexander Illuminatus, Franciscus Zazzara, & Antonius Gallonius, qui Beati Patris vitam conscripsit. Clamabat autem dicens: Qui vult aliquid præter Deum, decipitur: qui amat aliud quàm Deũ, errat, & nescit, quid facit. Cumque hæc verba sæpius ingeminaret, obstupescebant omnes, qui audiebant; eodemq. tempore, quasi vires & spiritus redijssent ad artus emortuos, erexit se supra se, & languidum corpus mirabiliter in aërem efferens videbatur pati visionem magnam sibi soli notam. Cæpit igitur lachrimans præ gaudio earum rerum, quas videbat, clara profari voce: Domina mea dulcissima, tu, tu venis ad me? tu, tu venisti ad tollendos dolores meos? Virgo pulcherrima, Virgo purissima, tu me visitas? O dignatio tua! ò indignitas mea! Domina magna descendit ad vilissimum seruulum. non horruit præsentiam peccatoris mater Saluatoris. Fateor, indignus sum, sed tu dulcis Domina, non considerasti indignitatem meam, sed respexisti misericordiam tuam.

Dum hæc diceret, mouebat manus, aperiebat brachia, quasi Dominæ suæ, Angelorum Reginæ pedes complecteretur. Inter hos complexus perseuerabat dicens: O Sanctissima mater, ò pulcherrima Domina. Et rursus inter verba eleuabatur videntibus omnibus, qui astabant, & pergebat adhuc dicere: Mater Dei, mater Dei, rogo te, cur venisti ad me? complectar te, nec dimittam, nisi benedixeris mihi. Interim astantes videbant, quæ fiebant, & audiebant verba, sed matris Dei aspectum videre non poterant.

Remansit ipse hoc modo in hac ecstasi sua per aliquod spatium, nomen B. Dominæ inuocans & collacrimans. Tandem ad se reuersus: Non vidistis (inquit conuersus ad circumstantes) matrem Domini mei, quæ venit ad visitandum me, atque abstulit dolores è corpore meo? Et cum hæc dixisset, iterum lacrimans, linteo caput suum cooperuit, donec lacrimæ cessauerunt.

Post huiusmodi autem admirandam visionem sanus illicò, & perfecte repertus est. Cum autem hæc spargerentur in vulgus, ipse, qui gloriam, quæ Deo debetur, sibi vel minimam assumere nefas putabat, miris modis rem contegebat.

Vir quidam didicerat deuotionis gratia erga B. Virginem, quolibet die quandã orationem recitare: quam ob rem bis mirabili modo à morte ereptus est. Cap. 78.

IN quodam Romanæ Prouinciæ oppido, multi ex ciuibus odio se prosequebantur inimicitiarum gratia. Inter ceteros autem erat ibi quidam, nomine Horatius, qui multorum sibi odia concitauerat: præsertim cum quibusdam factiosis & ab oppido proscriptis, grauissimas gerebat inimicitias, nil aliud illis quærentibus, quam eius fundere sanguinem. Habebat hic fratrem, qui appellabatur Mutius, vir bonus, & pacis amator, qui cum Religioso viro Ordinis Capuccinorum, qui eo tempore in oppido concionabatur, multa erat consuetudine coniunctus. Hic sæpe concionatori referebat,

ſtat, quot moleſtias, & diſpendia, & pericula propter fratrem ſuum patere-tur. Concionator autem conſolabatur eum, & hortabatur, vt ſub tutelam, & patrociniũ B. Virginis Mariæ confugeret, quæ ſemper, atque omnes, qui ad eius auxilium ſe conferunt, protegit, & valida defenſione tuetur, & contra hoſtes virtutem præbet, quod innumerabilibus experientijs omni tempore probatum eſt. Docebatq. illum, vt hanc cælorum Reginam diligeret, vigilaret ad fores eius, & ad aures oraret, vt inueniret ſalutem & gratiam, & conſueſceret ſæpius in die hoc modo compellare illam: Sub tuum præſidium confugimus, ſancta Dei Genitrix, noſtras deprecationes ne deſpicias in neceſſitatibus, ſed à periculis cunctis libera nos ſemper Virgo beata, & benedicta.

Quæ quidem omnia, ſi facere non recuſaſſet, certo futurum eſſe (dicebat ille) vt re ipſa adiutricem manum experiretur, & videret quàm ſit verum, ipſam eſſe gratia plenam, aut cum opus fuerit & lapſos erigat, & labentes ſuſtentet, ne cadant, omneſq. eius patrocinium ſentiant, qui eam diligunt, & eius commemorationem celebrant. Secutus eſt iuuenis conſilium admonẽtis, & quanto maiori poterat cordis ardore orabat, & ſæpius in die Antiphonam: Sub tuum præſidium confugimus, ingeminabat.

Contigit autem, vt prima Quadrageſimæ hebdomada, hoſtes ſupradicti, qui Horatium, & propter Horatium, Mutium etiam perſequebantur, facerent cuniculos igniuomos ſubterraneos ſubtus Horatij & Mutij domum, vt ex illis ignis erumpens domum & habitatores euerterét. Sed Virgo, miſericordiæ ſuæ memor, deuotum Mutij animum reſpiciens, ab imminenti ruina Mutium, & eius domum eripuit. Nam inſidiator ignis totam domum ſubuerſurus, modicã tantum cuiuſdam parietis partem nocturno tempore diſiecit, ita vt aliqui tantum lapides, & calcis fragmenta dum caderent, iuxta cubicula peruenerint, vbi viri, & mulieres & tota domus familia dormiebat. Vt appareret quantam ignis ruinam afferre potuiſſet, ſi prohibitus deſuper non fuiſſet, & vt inimica fraus appareret, ſed non noceret. Cum autem craſtina fulſiſſet hora, trepidi omnes ad Eccleſiam acceſſerunt, ideſt, ad agendas gratias. Mutius autem confeſtim ad Concionatorem feſtinans, narrauit illi, quanta feciſſet Virgo beata pro ſua, ſuæq. domus incolumitate. Quamobrem concionator iterum hortatus eſt illum, vt in deuotione B. Virginis totus eſſet, Antiphonam illam, ſæpius in die frequentans. Ita enim futurum eſſe, vt inimici eius præualere nulla ratione poſſent contra illum, qui tam fortem haberet patronam, & terribilem, vt caſtrorum aciem ordinatam.

Pauci dies pertranſierant, quando Mutius forte fortuna venerat iuxta quendam lacum, ibiq. ſubſtiterat, vt ferream fiſtulam concinnaret, cui iam rotam extraxerat. Oculos autem conuertens, conſpicit fratris ſui inimicos amaro animo aduerſus ipſum properantes, & pedes velociter conuertentes ad effundendum ſanguinem eius, conſpirauerant enim, vt eum trucidarent. Quos, vt vidit, vt fugeret manus eorum, ingreſſus eſt in nauiculam, quam iuxta littus paratam inuenit. Dum autem remis eam impelleret, ſupradictam orationem: Sub tuum præſidium confugimus, coram B. Virgine dicere non ceſſabat. Hoſtes autem in littore ſtantes, contra fugientem plumbeas glandes à ferrea fiſtula ignis vi, emiſſas iaculabantur. Percuſſit plum-

beus globus peram, quam Mutius gestabat. Sensit ille ictum: sed quoniam plumbi laminam habebat in pera, ex qua globulos facere solebat, ictus non penetrauit. Ipse autem eo fidentius in oratione perseuerans, commendabat suam B. Virgini salutem, & Antiphonam ingeminabat. Orabat ipse, ignea tela contra ipsum contorquebant illi: ipse pulsabat cælum, illi feriebant viscera eius: Mirabile dictu, ignei globuli crebris ictibus pallium, sagum, & subuculæ manicas vbique perforauerant, & tamen carnem eius tangere, aut aliquo modo lædere non potuerunt. Interim ipse remis cymbam propellens, ab oculis inimicorum longius recessit, & elapsus est, B. Virgine protegente, quoniam bona, quoniam pia, quoniam in seculum gratiæ & misericordiæ eius.

Vir pauper, fame laborans, & ante imaginem B. Virginis orans, accipit ab ea munus, propter quod calumniam passus, mirabili modo a periculo mortis liberatur a Virgine.

Cap. 79.

IN Hispania, in Cantabriæ regno, in quadam ciuitate, erat templum insigne, Virgini Mariæ matri Iesu Christi dedicatum, in quo ipsa gratiarum diuinarum indeficiens fons innumerabiles gratias in vsum mortalium profundebat. Est in dicta Ecclesia elegantissima B. Virginis imago, anaglypthicum opus, ornata omni lapide pretioso, habens argenteas in pedibus crepidas preciosissimas. Erat autem in regionibus illis vir quidam, satis probus, & erga B. Virginem deuotus, qui in paupertate constitutus, & nihil habens in bonis, filios, filiasq. suas, & reliquam domus suæ familiam, præ paupertate alere non poterat.

Consueuerat hic frequenter ante prædictam imaginem orare, & omni studio se ipsum, & familiam suam sanctissimæ Virgini in cælis regnanti commendare; ostendebatq. ei, quæ misericordiæ mater est, quantæ essent familiæ suæ necessitates, quantæ essent ipsius Virginis gratiæ, quibus plena semper fuit, semperq. erit. Contigit autem quodam tempore, vt graui necessitate premeretur, ita vt familiola sua pene fame periret. Cum autem non haberet, ad quem confugeret, confugit ad eam, quæ est adiutrix inopum, & refugium pauperum. Venit igitur in dictam Ecclesiam, & genua flectens ante dictam imaginem, fidenti animo, humili oratione, cælestem Reginam obsecrauit, vt misericordes oculos ad ipsum conuerteret, & misereretur familiæ suæ in extrema inopia constitutæ, neque pateretur aut fame omnes mori, aut filias suas necessitate compulsas corporis pudicitiam quæstui exponere, eodemq. tempore honoris, & animæ iacturam facere. Cum sic orasset, videt ecce imaginem illam alterum extendere pedem, & crepidam argenteam proijcere in terram ante faciem ipsius, gestibusq. blandis inuitare eum, vt argentum acciperet, venderet, & de pretio esurientem familiam sustentaret. Accepit ille magnificum munus libens, & gratias agens profectus est ad aurificem, vt venderet eam. Sed artifex certo credens hominem illum argenteam crepidam sacrilega manu suffuratum fuisse, rem ad iudicē detulit; cuius mandato captus pauper, & in carcerem coniectus, & interrogatus, cum innocentiam suam probare non posset, condemnatus est, vt

more

more latronum vitam suspendio terminaret. Cumque duceretur ad carnificinam, & per viam, vbi B.Virginis manebat Ecclesia, in qua crepidam furatus credebatur, lachrimans rogauit milites ducentes illum, vt saltem permitteret ei, vt in hac hora mortis suæ ingrediens ecclesiam, oraret aliquantulum ante Virginis imaginem. Quod cum ei concessum fuisset, ante Imaginem prostratus, & lachrimis rigans pauimentum, hæc orauit, audiente turba: O Dei mater, ecce, vt vides, ducor ad mortem opprobrio plenam, propter amorem erga me tuum, propter amorem erga te meum: dum enim in te sperans, & te diligens, necessitates meas tibi notas facio, & tu mei miserans, mihi compatiens denudasti pedem tuum, vt meam tegeres nuditatem, en morior, & quod largita es ad vitam, operatur ad mortem: sed nunc Virgo potentissima, accinge te, & defende me, ostende tuam potentiam, & meam innocentiam; eripe animam meam de manu angustiæ, quoniam circumdederunt me dolores mortis, & non est qui adiuuet. Tibi derelictus est pauper, misero tu eris adiutrix: ne ergo confundas me ab expectatione mea.

Dum hæc miserabilis vir in conspectu astantis turbæ loqueretur, ecce iterum Imago illa Virginis alterum pedem ad tradendam alteram argenteam crepidam exporrexit, quæ cecidit ante pauperem virum, vt oblato secundo munere, primum confirmaretur, & ex noua & euidenti beneficentia, pauperis hominis omnibus appareret innocentia. Sed populus, qui conuenerat, & viderat prodigium magnum, incæpit acclamare, vt liberaretur, & à militibus ad Gubernatorem deductus liberatus est. Ciuitatis vero illius Communitas hæc audiens, & admirans, quod factum fuerat, nubiles pauperis filias dotauit, & nuptui tradidit, certumq. prouentum pauperi constituit, vt reliquam familiam alere posset, & viueret. Verum ipse tam excellentis gratiæ memor, omnibus diebus vitæ suæ propter B. Virginis amorem, illi Ecclesiæ deseruire voluit.

Referebat hæc sacerdos Hispanus, ob probitatem suam fide dignus, qui asserebat se miraculum vidisse: erat enim ex illa Ciuitate oriundus, vbi miraculum factum est.

Publica meretrix cum propter B. Virginis reuerentiam die Sabbati nunquam fornicari deliberaßet, vt nullo die fornicaretur, B. Virgo gratiam ei præstitit. Cap. 80.

QVædam mulier satis formosa, vitam meretriciam in Vrbe viuebat, quæ cum singulis diebus peccare non vereretur, Sabbati tamen diem, propter B. Virginis amorem, nunquam se violaturam fornicando proposuerat. Quod cum diu inuiolabiliter obseruasset, & multis procaciter sollicitantibus, semper constantius restitisset, B. Virgo, misericordiæ mater, inter media mulieris peccata, illius qualemcumque animi deuotionem non contempsit, sed illi odium peccandi a Deo impetrauit. Vnde mulier, vt nec sabbato, nec aliquo die peccare posset, monasterium Conuersarum meretricum ingredi deliberauit, & cum dotem, quæ monasterio dari ab ingredientibus consueuerat, non haberet, ingressum retardabat. Interim ingreditur ad eam vir, natione Anglus, qui cum illam rogaret, vt libidini eius obsequeretur, & esset Sabbati dies, negauit illa, se vnquam die illa peccaturam, immo se, vt

nullo tempore Deum offenderet, constituisse religiosam vitam in Monasterio Conuersarum acturam, sed plurimum tristari id se quamprimum facere non posse, cum satis dotis non haberet. Quod cum ille audiuisset, quamquã libidine feruens, pietate motus, mulieris animum laudans, spopondit se se, quicquid ei deesset, libenter daturum, si propositum adimplere vellet. Accepit illa viri fidem, & obtinens ab eo aureos, quotquot habebat necessarios, religionis habitum, & professionem suscepit, anno 1601. in mense Iunij.

Mirum est, quantum peccatoribus suffragentur aliquæ deuotiones in Virginis honorem factæ.

Auget admirationem, & confirmat deuotionem, & fidem, quod Domus illa Beata, in qua Angelus Virginem adinuenit, & salutauit dicens, eam esse gratiæ plenam, stupendo, & inaudito miraculo ex proprio solo, idest ex ciuitate Nazareth a fundamentis excisa est, & sine dubio a Gabriele ipso integre in aërem sublata, & per immensa aeris spatia vecta, in medio Italici soli ad Adriaticum litus posita est. Ad quam quotidie ex omnibus orbis regionibus virorum, mulierumq. comitatus, & populorum myriades, & tam plebei, quàm principes viri magna celebritate contendunt, & conueniunt ibi vel ad gratias petendas, vel ad gratias agendas pro receptis beneficijs afferunt munera, soluunt vota, suspendunt tabellas, quæ præ multitudine numerari non possunt, vt sint æternum testimonium gratiæ, & benignitatis benedictæ Virginis per tot gratiarum effusiones comprobatũ. Non solum autem in hac Aede veneranda, sed nulla pene Vrbs est, nullum oppidum, in quo fidelium deuotio huius Virginis memoriæ, sacellum aliquod, vel templum non erexerit, vbi quicunque pie accedat, petatq. ab illa, cuncta se impetrasse lætetur, & de acceptis gratijs gratias referat.

Vt nulla orbis regio, nulla natio ignoraret fecisse illi magna & dedisse pretiosa qui potens & misericors est erga omnes qui inuocant illum. Sed opportunus hic sese offert locus, vt recenseantur nonnulla, quæ succedentibus seculis, circa præclaram hanc Domum facta esse commemorantur.

Admirabilis historia Domus B. Virginis, & Iesu Christi filij eius, quæ prodigiosa translatione, Angelorum ministerio facta, primum in Dalmatiam, deinde in Picenum delata est.

Cap. 81.

CIrca domum, quæ Gabrielem Angelum excepit hospitem, & angelicis verbis Virgo Maria salutata est, multa succedentibus seculis admiratione digna facta sunt: plurima, supra naturam gesta. Noluit enim Deus, Domum illam esse sine honore, vbi Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, vt tam magnæ rei esset apud posteros perpetuum monumentum, & memoria excelsi beneficij ob oculos haberetur.

Annales Flumẽtibus apud Hieronymum Angelitã. Igitur Domus ista, omnibus Regijs, omnibus Basylicis, Palatijs, & Arcibus excelsior, honorifica in primis fuit apud Nazarenos: ferunt Apostolos ipsos eam veneratos esse, atque deinceps per temporum longa curricula multam apud plurimos venerationem habuisse. Sed quo tempore Christiana Religio post largum fusum sanguinem propagata est, & incæperunt Imperatores Romanorum, fidei collum subdere, D. Helena Constantini Magni mater, & re-

& religiosa mulier, desiderio videndi loca, vbi steterunt pedes eius, qui fecit cælum, peruenit Nazareth, & salutationis Angelicæ domo reperta, peramplum ibi condidit Templum. Quo factum est, vt ex Asia, & Africa, & Europa proficiscerentur homines ad videndum locum, vbi Angelus è cælis delapsus (mandante Deo) æterna salus, æterna vita, summum bonum hominibus annunciatũ fuit, receptum in Mariæ Virginis augustissimo throno. Ad hæc loca properabant veteres Romani, viri, & mulieres, præsertim autẽ ad ea venit Paula, cui B. Hieronymus epitaphium fecit, atque alij, quorum non est numerus per decurrentia secula. Sed cum cultus in tam sacro loco tepuisset, &, quæ est temporum vicissitudo, quæ veneranda erant, viluissent, neque ab indigenis, neque ab exteris populis honorem haberent, Anno 1291. post captam Ptolomaidem, Nicolao IV. Pont. Max. (vt Illyrici annales perhibent) B. Virginis Dei Genitricis Domus cubiculum, scilicet, ipsius ingenti miraculo in templi formam ab Apostolis (vt ferunt) redactum, angelico ministerio per ingentes terrarum, marisq. tractus, in Dalmatiam asportatur, spatium amplius vicies centena millia passuum, locataque est supra montem, in cuius summitate æquata agri planicies sedem efficit peramænam, Adriatico imminentẽ mari. Vt hinc conijci possit Mariam Maris esse stellam, quæ procellarum vim, nostræ scilicet vitæ turbulentos motus, cohibere possit & velit.

Niceph. lib. 8. c. 30.

Ex Annalibus Flumentibus apud Hieronymum Angelitã.

Postquam autem notum factum est, supra montem astitisse Domum, non manibus fabrorum de nouo constructam, sed diuino miraculo adductam, cæperunt primo admirari, deinde venerari. Quapropter religione commoti, & studio videndi quod factum fuerat (erat enim mirabile auribus eorum) concurrunt vndiq. ex vicinis oppidis, & certatim properant ad videndum.

Descriptio Domus B. Virginis, quæ ex Nazareth, in Dalmatiam, deinde in Picenum aduecta est. Cap. 82.

Erat felix Aedicula fastigiato tecto, & simul camini culmine, simul sublimi tintinnabulo, insignis, ac nulla re magis, quam antiquitate visenda. Erat figuræ quadrangulæ oblongæ, e vulgari structa lapide, tectum laquearibus concameratum, quod modicis distinctum quadratis cæruleoq. colore obductum, inauratæ stellæ velut in Cælo quodam intermicantes, honestabant. Sub tecto laqueato eminebant vndique è parietibus modica specie semicirculi se mutuo cõtingentes: quos medios pictæ adornabant capedines. Parietes cubitali ferme crassitudine, non ad perpendiculum, neque ad regulam exacti, loricati tamen opere tectorio. Huic superinducta antiquitus pictura, ædis ipsius mysteria referebat, quæ supernè multis locis hodie manet, inferne temporis vetustate defluxit. Aedis longitudo pedum amplius 40. latitudo 20. altitudo circiter 25. In medio ferme pariete, qui olim (vt reor) faciem obtinebat Domus, Ianua satis ampla, sed à vulgari vsu haud sane abhorrens. Pro superliminari trabs rudis superiecta est. Ad læuam armariolum miræ simplicitatis asseruandis fictilibus aptum. Ad dexteram in proximo pariete fenestra non magna: è regione fenestræ caminus humilis, tenuisq. opere, vt cetera, vulgari. Inibi sublime loculamentum columellis in orbem strictis latera à ingentibus conspicuũ: arcusq. eius-

Torcellin. li. 1 Laur. hist. c. 2.

dem operis,quinque iunctas pariter lunas imitante fastigiatũ.In loculamento B.Mariæ stantis,ac puerum Iesum altera manu medium amplexantis, altera sustinentis effigies cedrina fere bicubitalis, cuius facies electro argentũ referente oblita, sed luminum infuscata fumo. Ceterum illa ipsa infuscatio antiquitatis, ac religionis index, impense auget virginalis oris Maiestatem. Gemmata corona sublimem distinguit verticem. Discriminati crines Nazarenorum ritu, per nuda colli, & humeros fluunt. Simulacrum stola aurea tegit, latiore zona, gentis more succincta, demissaq. ad pedes. Palla cærulea stolæ superinducta pendet ex humero: vtraque in eodem trunco cælata, pictaq. Insistit maternæ dextræ puer Iesus mortali specie augustior, diuinæ cuiusdam maiestatis indolem vultu præferens. Priores dextræ digitos, bene precantis in morem tollit; sinistra aureum tenet globum. Et ipse discriminato capillo, tunica talari, zonaq. Nazarenum habitum refert. Ante Deiparæ effigiem, ara solido è saxo quadrato visitur, spirans sanctitatem.

Quadriennio sexq. mensibus exactis, rursus sacra Domus ex Illirico solo in altum tollitur (causa incerta est) & recedens ex finibus illis in Picenum perlata est, nimis preciosum Dei munus Italiæ missum. Quæ regio è regione Dalmatiæ sita est interiecto Adriatico sinu, consedit autem in loco, quod Lauretum appellant iuxta Recinetensem Ciuitatem. Anno 1295.

Ex Hieron. Angelita, & Horat. Tursel. Soc. Iesu in Lauret. histor. lib. 1. c. 2. & subseq.

Tam igitur admirabilis ædes, ortu B. Virginis, & æterni verbi conceptu celeberrima, iussu virginis, & Angelorum ministerio, cum aduecta esset in Picenum, stupor, & inauditæ rei admiratio commouit accolas ad explorandum, an verum esset, quod factum fuerat, vt agnito cælesti munere, mente colerent & gratias agerent, & se felicissimos arbitrarentur.

Igitur missi sunt sexdecim viri, fide, religione, & authoritate præstantes, ex omni Piceno electi, qui tanquam exploratores, primum in Dalmatiam proficiscerentur, deinde in Galilæam, vt rem agnoscerent. Accedunt ad Dalmatas, rogant, vt ostendant Aream, cui B. Virginis domus incubuerat, rogati illis ostendunt Dalmatæ. Picentes mensura, qua ædem in Laureto positam mensi fuerant, remetiuntur vestigia ædis, quæ olim solo suo insederat, & spatia conuenire deprehendunt. Interrogant de tempore, quo Domus illa discessit ex Illirico, & eodem plane tempore Dalmatis ereptam, & Picentibus datam comperiunt. Discedunt hinc, & in Palæstinam perducuntur, veneratoq. Domini sepulchro, cum festinatione pergunt ad montana, veniuntq. in Nazareth, & à Christianis veris, qualescumque supererant in medio nationis Mauræ, percunctantur, vbinam esset natalis B. Virginis Domus? Qui partim ea, quæ à maioribus acceperãt, partim oculis suis viderãt, nota faciunt. Deducuntur ad loca antiquæ Domus, reperiunt aream cum fundamentis auulsæ Domus in solo relictis. Qua comperta, alacri studio metiuntur circuitum auulsæ Domus, atque omnia omnino cum Illiricis vestigijs, ædisq. Lauretanæ forma ac parietibus adamussim conuenire comperiunt: admirantur, & inuenta veritate cum magna lætitia reuersi sunt in Picenum, magistratibusq. ac primoribus ciuitatũ a quibus missi fuerãt, omnia, prout gesta fuerant, ordine referentes, repleuerunt gaudio corda omnium. Rem omnem in publicas tabulas referre placuit, additis sexdecim virorum nominibus, qui ad negocium perficiendum missi fuerant, vt res posteris testata relinqueretur, & amplius nõ ambigeretur. Quæ res deinde subsequenti-

bus

bus miraculis comprobata, nullus relictus est ambigendi locus, quin hæc sit Virginis Domus. Hæc autem acta sunt anno à Virginis partu 1296.

Iterum autem Clemens VII. Pontifex, tempore sui pontificatus, rem totam intentius explorare voluit, tribus Cubicularijs in Dalmatiam, & Galilæam missis, qui mensuris adhibitis, vtrobique omnia conuenire deprehenderunt. Præterea alter ex istis Cubicularijs, nomine Ioannes Senensis, duos inde attulit lapides ex ijs, quibus vulgo Nazarenæ Domus construi solerent, qui laterem naturali forma imitabantur, flauentibus venis intermicantes. Reuersi contulerunt Cubicularij lapides Nazarenos adductos cum lapidibus Lauretanæ Domus, & simillimos omnes, & quasi ex eadem lapidicina repererunt, cum talem lapidicinam in Piceno nullam esse constaret; quod auxit miraculi fidem, & tanto testimonio veritatem rei comprobauit, vt de ea amplius nullus audeat dubitare, nisi qui tardus est corde ad credendum.

In hac igitur Domo, in qua Angelus Mariæ salutē imprecatus est, & plena gratia nominata est, Lapides ipsi clamant ita factum esse. Namq. lapides ipsis aduenientibus peregrinis in eā, tam ijs, qui prope, quam ijs, qui lōge sunt, & ad eā peregrinaturos, vouent, & ægris, vexatis à spiritibus, alijsq. calamitatibus fatigatis, gratias cōferunt, & salutes. Numeraret stellas cæli, & arenas maris, quicumque recensere vellet innumerabiles gratias, & excelsa beneficia, quæ cælitus à B. Virgine collata sunt ijs, qui B. Virginis amore, eius domum visitare voluerunt.

De magnificentia, & nobilitate Domus Beatæ Virginis. *Cap.* 83.

AEdicula hac, quæ extitit regiæ Virginis, & cælestis Regis habitatio, nihil ea hodie humilius, nihil magnificentius in orbe reperitur.

Baptista Mantuanus poeta, & insignis Theologus, his verbis in exordio historiæ suæ eam exaltat. Cum nuper (inquit) venissem ad sacratissimæ Virginis Mariæ sanctum domicilium, vidissemq. qualia, & quanta Deus ostendit in eo loco miracula, & suæ virtutis, & clementiæ signa manifestissima, me subito horror inuasit, & visus sum audire vocem Domini loquentis ad Moysen: Non appropinques huc, solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. & post multa encomia: Sed quid plura, inquit, de Domus huius ineffabili dignitate commemorare pergo? libet mihi Iacob Patriarchæ sermone concludere: Terribilis est locus iste: non est hic aliud, nisi Domus Dei, & porta cæli. *Bapt. Mātua. in exordio histor. sua.*

Flauius autem Blondus, historicus ea ætate haud ignobilis, hæc de illa habet. Recanetum inter, & Adriaticum Mare (inquit) paululum a Musione resedit celeberrimum totius Italiæ in aperto, immunitoquè vico sacellum gloriosæ Virginis Mariæ in Laureto appellatum. Quo in loco preces supplicantium à Deo Genitricis suæ intercessione audiri, illud maximum, certissimumq. est argumentum, quod eorum, qui votis emissis exauditi fuerunt, ex auro, argento, cera, pannis, veste linea, laneaq. appensa donaria, magno luenda pretio, Basilicamq. omnem pene complentia, Episcopus in Dei Virginisq. gloriam intacta conseruat. *Flauius Blondus in Piceno.*

Postremo Leander Albertus, qui multa cum laude scripsit historias, in libro *Ex Lādro Alberto de Descr. Ital.*

bro quem edidit de descriptione Italiæ, Picenum describens, perhonorificam facit ædis huius sacræ mentionem.

Recanetum (inquit) inter, & Adriaticũ mare non longe à Mutione fluuio cernitur in colle templum S. Mariæ Lauretanæ, toto terrarum orbe celeberrimum, quod simul cum oppido validis est munitum mœnibus. Hic multi sunt incolæ excipientes hospitaliter peregrinos, qui ex omnibus Europæ partibus eo votorum persoluendorum gratia confluunt cùm omnibus anni temporibus, tùm maxime vere, & autumno. Equidem de tanto templo dicturus, vnde ordiar nescio: Obuersatur quippe animo hinc summa loci religio, illinc eximia templi opulentia. Enimuero me vires deficiunt conantem dicere de sanctissimo illo, religiosissimoq. cubiculo, vbi nata, vbi educata est cæli Regina semper Virgo, ac Dei parens Maria, eademq. miserorum mortalium apud filium suum Patrona. Vbi Arcangeli Gabrielis nuncio, Dei mater effecta, appellataq. est, vbi humanam Deus naturam induit, vt nos ex faucibus inferni Draconis eriperet, cælestisq. Regni aditum per tot secula, Parentum humani generis vitio clausum aperiret. Itaque vt dixi, vnde talis loci descriptionem ordiar, ignoro. Ceterum, vt pijs pariter, curiosisq. lectoribus satisfaciam, pauca dicam. Principio igitur dubitandum non est, quin hoc illud ipsum sit cubiculum, vbi cæli Regina edita in lucem est. Nam præter certissima litterarum monumenta, quæ Deiparæ Virginis cubiculum ab Angelis huc translatum esse fidem faciunt, nemo est tam ferus, ac ferreus, nemo tot, tantisq. flagitijs, ac sceleribus coopertus, qui non ipso Sacræ Domus ingressu, præsenti numinis cælestis religione perfusus, molliri suum sentiat pectus adeo, vt venerabundus B. Mariæ imploret auxilium, ac per eam a Christo suppliciter oret suorum veniam delictorum. Et sane ad id ipsum humanos animos diuina vis videtur impellere. Ad hæc accedunt prodigia, ac miracula ibi diuinitus edita, beneficiaq. tributa ijs, qui ad Dei parentem supplices confugerunt. Id adeo non solum litterarum monumenta testantur, sed etiam aurea, argentea, cerea simulacra, votiuæ quoque Tabellæ, per multas ætates, ac secula congesta visuntur. hæc ille.

Hic autem referam vnum, quod magno prodigio a B. Virgine in dicta Domo factum est, & deinde nonnulla alia subtexam, quæ ibi mirabili modo operata est. Nam scribere omnia signa & grandia miracula, & numerare opitulationes, & gratias, quas in Domo sua B. Virgo dispersit, & dedit pauperibus, immensum opus esset.

De Marchione quodam Germano, in cuius brachio incurabiliter obtorto, miraculosa sanitas facta est ope beatæ Virginis. *Cap.* 84.

QVidam Medicus, nomine Cordella in Piceno, ex Firmana Ciuitate oriundus, postremis annis vitæ suæ, Romæ vbi defunctus est, medicinæ artem laudabiliter exercebat, erat autem primarius, & famosus in Vrbe, Pontifexq summus eius opera vtebatur.

Cum quodam die (erat enim mei amicissimus) incidisset inter nos, & alios aliquos astãtes sermo de medicinæ viribus, atque de eo, quod Deus aliquando

do facit supra naturam in ægris curandis, dixit se multa de hac re ab alijs audiuisse, vnum autem tantum vidisse se se, supra naturam factum, & admiratione plenum, quod oculis proprijs conspexit, & obstupuit. Hoc autem fuit huiusmodi.

Quodam tempore Maceratensis ciuitas, quæ à Laureto, vbi Beatæ Virginis domus diuinitus locata est, ad decies mille passibus, conduxerat operas Medici huius; ibique medicam artem exercens aliquando percrebuit rumor in ciuitate Germanum quendam, Principem virum Badæ Marchionem, Lauretum peruenisse, & brachium suum iam olim plumbeo globulo à ferrea fistula emisso perfossum, & post sanatum vulnus, neruisquè confractis, intortum pectori adhærens, vt nulla ratione huc, & illuc extendere, aut dimouere posset, nisi ad totius corporis motum, ad Virginem attulisse, & quod neque vnguentis, aut oleis, aut balneis, aut vllis peritorum Chirurgorum & Medicorum remedijs per longa tẽpora ad pristinam integritatem, & soliditatẽ perduci potuisset, sola prece in æde Virginis fusa, sanum esse factum. Quod cum certius affirmaret, Cordella non plene fidem præstans ijs, quæ dicebantur propter rei magnitudinem, veritatis tamen sciendæ curiosus, iubet statim famulum suum sternere mulam, & sedens super eam celeri gressu ad Lauretum cum peruenisset, conspicit totum Oppidulum magna lætitia gestiens, auditq. omnes vno ore laudantes B. Virginẽ, quæ in ea domo, vbi ab Angelo salutata, dictaq. est gratia plena, neque in superioribus seculis, neque temporibus nostris cesset spargere fluenta gratiarum suarum, & facere magna, & mirabilia ipsa, quæ potens est. Sed exultantis plebis testimonio adhuc non contentus, confert se ad hospitium, vbi Marchio hospitabatur, rogatq. famulos eius, vt permittãt videre, & alloqui Marchionem. Introductus in thalamum, vbi Marchio solus erat, accedit ad illum, salutat, & alloquitur latinisq. verbis, non enim linguam Italicam Marchio callebat, causam sui itineris exponit, postulatq. ne dedignaretur tam inauditæ rei veritatem exponere. Tum Marchio benigno vultu Medicum excipiens, vltro narrauit illi inauditum miraculum factum circa brachium suum in oppido Laureti, gratia & opera sanctissimæ Virginis. Res autem hæc mirabilis hoc modo acta est, referente Cordella.

Iste Marchio in Coloniensi tumultu Bombardæ ictum exceperat in brachio, cumque mori se crederet, positus in magno vitæ discrimine, quidam famulus Italicus ex ijs, qui illi parebant, persuasit ei, vt totius salutis suæ spem in beatissimæ Virginis Mariæ auxilio poneret, voueretq. gratiam postulatam si recepisset, visitarurum se Domum eiusdem Virginis in Italia apud Lauretum in Piceno positam, ita enim futurum esse dicebat certissime, vt euaderet ex imminenti morte, sicut innumeris alijs contigisse asserebat. Cogitans autem, quæ à pio famulo dicebantur, quamquam prius huiusmodi narrationibus fidem præstare non soleret, immo derideret, qui hæc suaderet, tamen in illo tam magno vitæ periculo constitutus (ægri enim, cum eorum salus periclitatur, facile credunt spondentibus salutem) fidem adhibere non renuit. Igitur vitæ cupidus, quanta potuit animi humilitate rogauit sanctissimam Virginem pro incolumitate vitæ suæ, spondens cum muneribus se esse profecturum ad visitandam domum eius, si desideratam recepisset salutem. Post preces, primum eripitur faucibus mortis, & paulo post redditur

ditur sanitati. Mansit tamen brachium vulnere perfossum, obtortum, & tam male dispositum, vt adhæreret immobiliter pectori, & nulla ratione se flectere posset ad munia obeunda. Quapropter cum plurimum tristaretur, tentatis plurimis remedijs, quæ Medici in medium afferebant, brachium in sua immobilitate perseuerabat. Pius autem famulus, videns integritatem brachij Domini sui desperatam, rursus rogat Marchionem incassum illum quærere medicamenta ab hominibus, suadetq. vt oculos sicut prius fide plenos tollat ad cælum, vbi apud filium astat sublimissima Mater, in cuius sinu innumerabilis gratiarum multitudo requiescit, futurumq. esse, vt sicut prius, plenam & solidam brachij sanitatem recipiat. Quod, vt certius assequeretur, conferret se in Italiam ad Lauretanum templum, vbi vota persoluat. Narrabatq. B. Virginis ædem coopertos habere parietes Tabellis, gratias receptas significantibus.

Quod cum audisset Marchio, rursus cor eius accenditur ad fidem, & expertus primam gratiam, non dubitauit de secunda. Conuocat aliquot viros, quibus comitatibus peruenit ad illum cũ muneribus: Munera autem quæ attulit, fuerunt ista: Aureum sacerdotis amiculum, & ex aureo torque pendens hyacintus eximia magnitudine, & specie. Aurea pyxis, mira vndique arte cælata binos pene palmos circuitu amplectitur, & conchæ marinæ instar bipartita, intus Marchionis effigies Virgini supplicantis, salutisq. per eam partæ monumentum. extrinsecus in altera parte S. Georgij, ex equo Draconem hasta figentis pulcherrime cælata, & distincta gemmis imago. In altera simulachrum Susannæ in lauacro à senibus deprehensæ, eodem opere ac specie gratum videntibus spectaculum.

Circa vigesimam tertiam diei horam, moræ impatiens admittitur in beatum cubiculum sanctissimæ Virginis, solus: prostrat se humiliter, & vbi Virgo ab Angelo salutata fuit, salutat ipse Virginem, memorat antiquas eius misericordias, laudat infinitam eius bonitatem, rogatque, vt, cum possit, velit desiderium complere suum. In illa oratione, in qua, quasi per horæ spatium perstitit, nil aliud actum est circa eum, nisi quod sensit exhilarari cor suum: redit postmodum ad hospitium, & postquam cænatum est, it cubitũ, deditq. oculos somno. Cumque per binas forsan horas dormitasset, Mulier candidum ferens vestimentum, lumine amicta apparet ei, totumq. cubile lumine perfusum est: blandisq. verbis eum compellans, & confidere iusso, imperat vt brachium extendat: extendit ille agilitate magna, vti prius, antequam aliquid in eo passus esset, cumque crederet non se visionem videre, sed somniare, manu palpat brachium, tentat, an verum sit, cumque certo cognouisset illam fuisse B. Virginem, quæ apparuit ei, & salutem per eam recepisse brachij sui, disparente illa, cæpit præ lætitia tollere vocem, & bedicere, laudare, prædicare benefactricem suam: cumque altius inclamasset, audiuerunt famuli Marchionis vocem, accurrunt, & quid rei sit, explorãt: audiuntq. & vident, mirabile opus, quod actum est, repletaq. est tota domus lætitia magna.

Referebat autem Cordella, quod postquam Marchio retulit, quæ dicta sunt, vt Medico rei veritatem ostenderet, & nollet esse incredulus, sed fidelis, denudauit brachium, & ostendit illi loca, vbi brachium fractum fuerat. Obstupuit Cordella ad aspectum rei supernaturaliter actæ, & gratias egit

Deo,

Deo, & B.Virginis, quod vidiſſet viſionem illam magnam, & lætus rediјt intus & ſæpius hoc quod viderat referebat. didicitq. in ægritudinibus non totam ſpem eſſe in remedijs medicorum locandam, ſed in Deo, & Genitrice Dei gratiarum plena.

Hoc grande miraculum refert etiam Torſellinus in hiſtoria Lauretana, & inquit, quod vbi primum dies illuxit, Lauretano Præſidi totam rem ordine vti geſta erat expoſuit, & ille tantam rem haudquaquam negligendam ratus, miraculum rite conſignandum litteris, ſubſcribendumq. à teſtibus curauit.

Puella, dum gregem paſcit, vidit B. Virginem, & ab ea in domum ſuam adducitur mirabiliter; & deinde virginitatem perpetuo, & laudabiliter coluit. Cap. 85.

SAbino cuidam, ex pago haud ignobili agri Piceni (Roccam Contradam vocant) filia erat ſeptennis, nomine Alexandra, quæ haud longe à pago paternum paſcebat gregem. hæc dum oues paſcerētur, ſub arboribus veneranda cæleſti numini ſupplicare conſueuerat. Itaq. diuinitus nondum ſeptēnium egreſſa dicauit ſe Deo. Quo magiſtro dum precibus inſtitit, Deiparam enixe colens, repente obtulit ſe illi cæleſti ſpecie Virgo (haud dubie Dei mater fuit) quæ puellam manu prehenſam ſe ſequi iubet. Mira res dictu, triginta millia paſſum ab eo loco, ipſamet cælitum Regina paruam puellam ad Lauretanam deducit Aedem, & ingenti perfuſam gaudio ex ſui imaginis ac domus aſpectu, reducit ad paſcua. Ibi Alexandram, etiam ſi quæ tandem illa ædes, quæ Virgo eſſet, ignoraret, tamen ingens eius loci, & ſpectaculi deſiderium tenebat. Ergo, vt guſtata ſemel Lauretanæ domus dulcedo ſubibat animum, flens precibus vrgere, ac fatigare Sabinum patrem non deſinebat, vt ad ædem illam tot luminibus illuſtrem (neque enim aliter deſignare nouerat locum) ſe duceret, vbi pulcherrima illa Virgo habitaret. Eludebat filiæ poſtulatum pater, ſiue pueriliter delirare eam ratus, ſiue quem tandem locum illa deſcriberet, ignarus. Ceterum haud multo intermiſſo tempore, euenit vt Sabinus cum vniuerſa familia Lauretum pergeret. Tum vero Alexandra locum agnoſcens, geſtire, & exultare gaudio; ac verſa ad parentem: En pater, inquit, hæc, hæc illa eſt Domus, quo me pulcherrima illa Virgo candida veſte amicta deduxerat; huc ego, redire, hoc ſpectaculo iterum frui expetebam. Obſtupuit ad hæc pater, & eximiā puellæ erga Deiparam religionem animo reputans, ſenſit eam B. Virgini eſſe cordi, vtique cum Dei mater illam ad ſe a primis annis inuſitata quadā ratione pelliceret. Igitur pietatem filiæ fouere non deſtitit. Remq. omnem, nec ipſe tacuit, & Alexandra vbi adoleuit, pijs hominibus ſæpe narrauit, qui deinde alijs, ac mihi ipſi retulerunt. Incidit hoc miraculum in annum ſeculi huius VII. Nec fruſtra hæc fuerunt. Alexandra deinde hoc tyrocinio imbuta virginitatem perpetuo coluit, vitamq. ſanctiſſime egit ad annum nonageſimum, Lauretanam Virginem quotannis reuiſens. Tanta porrò fuit ſanctimoniæ fama, vt in Oppido Montalbodo Virginum cœnobio Antiſtes data ſit, vbi miraculis etiam, non tantum virtutibus floruit.

Turſel. li. 1. Laure. hiſt. cap. 13.

Blaſ-

Blasphemo in Deum & B. Virginem lingua praeciditur, idem deinde rogans B. Virginem, vt daret sibi facultatem confitendi peccata sua, mirabili modo linguam exsectam recipit, & loquitur. Cap. 86.

Tursel. lib. Laure. hist. 4. c. 11.

SAmnitum Prætor Lauretum petens Ciuitellam diuerterat. Ibi nefarium hominem deprehendit assuetum in Deum, ac Virginem Lauretanam, impia subinde verba iactare. Ergo infensus ira, protinus exempli prodendi causa, vesanam magniloquentiam, exsecta sacrilego lingua vindicauit. Neque hoc contentus eundem in custodiam traditum asseruari sedulo iubet, quoad ipse Laureto regressus decerneret, an esset pœna grauiori multãdus. Itaque miser ille supplitio sumpto æger, sui ipsius solicitus aliquando resipuit, & scelere in cultum verso, dies noctesq. Lauretanam Virginem placare tacitis precibus, votisq. institit, obsecrans, vt infensam sibi proregis leniret iram, daretq. facultatem animi labes sacra confessione expiandi. Nec ingratæ Virgini, irritæque extiterunt impij hominis resipiscentis preces. Haud multo post species Deiparæ illi in somnis oblata est, iubẽtis eum bono animo esse: breui fore, vt custodia emissus ad Lauretanam Aedem pergeret: ibique peccata confiteretur, nouæ linguæ subsidio. Prædictionem comprobauit euentus. Experrecto quædam quasi lingua renasci cæpit, qua haud sane ægre sensa exprimeret mentis. Et Prorex Laureto reuersus, re cognita, parcendum existimauit, cui Virgo ipsa pepercisset. Confestim igitur eum liberum dimittit monitum, vt suo posthac periculo saperet. Datisq. ad pęnitentiarios litteris miraculi testibus, Lauretum destinat gaudio gestientem ad vota reddenda. Quo vbi venit, haud magis proregis epistola, quam res ipsa miraculi fidem omnibus fecit. Quippe patefacto oris hiatu (mira dictu, mirabilior visu res) simul recisam linguam, simul lingulam quandam subnascentem videbant, & tamen vbi vellet ille, quamquam bleso ore, audiebant loquentem. Neque hic stetit res. Postquam domum reuersus, sacris mysterijs bis, terue perceptis noua lingua ad iustam magnitudinem nouo excreuit miraculo. Itaque Lauretum denuo ad agendas Deiparæ grates profectus, ijs ipsis, qui exsectam paulo ante linguam viderant (quorum ex numero Raphael Riera fuit, qui hæc memoriæ prodidit) immortali B. Mariæ dono renatam ostendit, cunctis rei nouitate atque admiratione attonitis, & tam eximium, tãmque illustre miraculum B. Virgini gratulantibus.

Praefectus equitum, abreptus Velini fluminis impetu, dum per altarum aquarum praecipitia ruit, ope Virginis, vndis eripitur. Cap. 87.

Tursel. li. 3 Laure. hist. c. 9.

EST in agro Reatino (Italiæ vmbilicum vocant) lacus haud ignobilis, quem Velinus amnis efficit, à quo nomen trahit. Hinc Velinus emersus, aliquanto spatio lenis, ac placidus fluit. Inde ex altissima rupe per scopulos, & saxa præcipitans in subiectam petram ingente fragore, ac strepitu aquarum cadit. Vulgo Pediluci ruinas appellant. Haud procul rupe,

quam

quam dixi, turma equitum Petri Aloysij Farnesij (is tùm Castri Dux erat) forte ducebatur. Turmæ Præfectus (Marescallum appellant) Petrus Terennaticus Senensis erat. Hunc cupido incessit spectandi propius amnem ex alto cadentem. Igitur duobus equitibus assumptis, ad locum, vnde Velinus præcipitat, visendi studio diuertit. Iamq. potaturus equus flumen intrarat, cum procedens paulatim in profundum gurgitem prouexit incautum. Nec mora sensit se à profluente abripi in præcipitem locum, quem spectaturus aduenerat. Iamq. aquarum impetu ex equo deturbatus, haud procul aberat ab interitu; cum Lauretanam Virginem lachrymabundus implorat. Nec surdis auribus preces adhibitæ. Extemplo in ipsa fluminis ruina B. Virgo adest periclitanti; porrectaq. dextra præcipitem inter vndas, ac scopulos sustinet, tueturque, donec ad ima perueniat. mira dictu res: ex altissima rupe deuolutum scopulus excepit, reddiditq. innoxium. Igitur confestim Lauretum ad vota Deiparæ exsoluenda venit: votiuamq. tabellam, in qua tota res ordine perscripta est, tanti miraculi testem exstare voluit, quæ hodie ad dextram Sacrosancti sacelli in pila suspensa visitur. In tabella inscriptum: Ego Petrus Terrenaticus eques, & Marescallus equitatus Ducis Castrorum, & ceteri equites ex Piceno ad Vicum Varronis proficiscentes, cum Nonis Martias 1543. ad Velinũ lacum peruenissemus; ego, & duo alij milites, Tiberius ex Grauiscis, & Antonius Cortonensis à ceteris equitibus discessimus, vt illum viseremus locum, quo se Velinus in Nar præcipitat. Ac non procul inde, cum equum adaquarem,ego vna cum equo in quasdam fluminis angustias incidi, ex quibus præcipitem altissimo casu, circiter videlicet centum cubitos altum, & Deiparæ Virginis Lauretanæ opem implorantem, quidam me scopulus excepit incolumem, & rei miraculo admirabundum, atque attonitum. Quapropter illico votum persolui beatissimæ Virgini, quam tùm præsentem, propitiamq. sum expertus, testibus oculatis duobus Centurionibus Chiancio Vrbeuetano, & Raimundo cum vniuersa equitum ala. Hanc nos inscriptionem ad verbum inseruimus, vt quam testatum, certumq. sit hoc miraculum, magis appareat.

Formosa adolescentula libidini vacans, multas opes lucrata, rediẽs in patriam ab itineris comite multis vulneribus confoditur, & pecunijs spoliatur, cumque moriens B. Mariæ auxilium implorasset, exaudita est pro sua in illam deuotione. Cap. 88.

Sicula puella(cuius nomen silentio traditur)meliore forma, quam fama, Venetias perducta multos sibi annos vulgato corpore quæstum fecerat. Iam satis rem auxerat familiarem, cum icta patriæ desiderio, domum aliquando redire decreuit. Ergo bonis omnibus in pecuniam redactis,familiari quodam suo comite Lauretum petit ea mente, vt detersis inibi confessione superioris vitæ sordibus, ac Lauretana Virgine salutata, inde lætior in Siciliam pergeret. Ventum erat ad Rauennatem syluam, cum bonus ille familiaris postea quam omnia circa tuta vidisset, prædæ spe stimulante, stricto ferro inuadit incautam, nec tamen eam penitus fefellit. Mulier infesto mucrone se peti cernens, Virginem Lauretanam inuocat. At Latro (differente

Tursel.l.3. Laurẽ.hist. c.28.

rente

rente B. Maria auxilium, quo eſſet illuſtrius) puellam gladio tranſuerbera-tam è iumento, quo vehebatur, deijcit: deiectam inſequitur, conciditq. plagis, B. Mariæ ſubinde præſidium implorantem. Ad vltimum ne qua ſit reliqua vitæ ſpes, ſeminecem iugulat fœdum in modum: auroque, ac gem-mis ablatis, muliere inſuper vulneribus confoſſa, recedit. Illa in ſuo natans cruore iam moribunda luctantem animam B. Virgini commendabat; cum in ipſo articulo haud dubiam patronæ ſuæ experta eſt opem. Repente ei B. Maria in veſte candida ſe offert, cæleſti emicans luce: & bono animo eſſe iuſſam benigne complectitur: moribundamq. gremio fouens, ſimul vulnera corporis tactu ſanat, ſimul ægrum animum cæleſti perfundit gaudio. Dein-de caſtæ vitæ admonitam relinquens, ex eius oculis elabitur. Ibi tum mu-lier velut ex profundo excita ſomno, corpus ſuum perluſtrans oculis recen-tium vulnerum cicatrices iam obductas videt: mortiferam iuguli plagam perſanatam ſentit explorans manu. Itaq. tam inſigni Dei, ac Deiparæ bene-ficio admodum læta, ſubmiſſis genibus maximas ſecundum Deum certiſſimę patronæ ſuæ grates agit. Vnum erat, quod liquidam turbabat lætitiam, in ſubucula cruenta, ac lacera à latrone illa relicta fuerat in ſylua. Ceterum haud ſegnius nudæ mulieris pudori Deipara Virgo conſuluit, quam cæſæ cō-ſuluerat ſaluti. Ecce tibi illa miſtas laudibus grates B. Mariæ impenſius agente, præſto fuere Muliones, qui illac forte tranſibant. Hi cruentæ puel-læ, peregrinæq́. Lauretum (id ex ipſa cognorant) petentis ſpeciem, nudita-temq. miſerati, illico ſeminudam centone contegunt: muloq. impoſitam deuehunt Anconam Lauretanæ Virginis religioni fauentes. Ibi illa viliore veſtitu emendicato, protinus Lauretum lætabunda contendit. Poſt abſterſas confeſsione vniuerſas vitæ labes, Virgini vota perſoluit: paſſimq. expertem prædicat eius opem, cuius haud dubie poſt Deum, beneficio viuebat, ex media morte ad vitam vtique reuocata. Ad faciendam rei fidem recentem mortiferæ plagæ cicatricem oſtentabat in iugulo. Et acceſſerat diuinitus tanti miraculi haud obſcurum indiciū. Circa collum cicatrix aurea, monilis in modum fulgebat, vt facile diuina B. Mariæ manu plagam illam tactam, ſanatamq. ſentires. Id vero cunctis qui aſpexerunt (ex quorum numero fuit Raphael Riera, qui rem memoriæ tradidit) ingens non modo miraculi monumentum, ſed etiam miraculum fuit. Porro mulier ſiue Lauretanæ Do-mus dulcedine capta, ſiue Deiparæ optime de ſe meritæ gratiam relatura, Lauretum prætulit patriæ, quippe annos complures ita inibi vixit, vt diuinis identidem expiata myſterijs Lauretanam inuiſeret Virginem, plures incola-rum ad Dei, Deiparæq. obſequium excitans ſingulari innocentiæ, ac pieta-tis exemplo.

Baſſa Turcarum, B. Virginis ope curatus, oblatis muneribus ei gratias refert. Cap. 89.

Turſel.l.3. Laure.hiſt. c.18.

NOn eſt, qui ſe abſcondat à calore gratiarum Virginis huius, vndique enim fluunt, ita vt nec Barbari ipſi B. Virginis opis expertes fuerint. Corcutus Turcarum Prætor (Baſſàm ipſi vocant) anno 1552. Conſtantino-poli cum eſſet, ex graui, occultoq. pectoris apoſtemate ad extremum vene-rat vitæ diſcrimen. Apud eum ſeruitutem ſeruiebat Chriſtianus vir bonus,

ac pius. Qui Domini periculum ſuæ libertatis occaſionem ratus, Prætorem adit moribundum, & de B. Mariæ Lauretanæ admirabili vi, in morbis cuiuſque generis depellendis edoctũ, bonæ implet ſpei. Igitur haud ægre eum impulit, vt ſecum Lauretanam Virginé inuocaret vouens, ſi morbum depuliſſet, ſe in eius gratiam illi ſeruo libertatem daturum. Nec ſeruus Dominum, nec Maria pium ſeruum fefellit. Protinus dirupto apoſtemate Prætor ſanatur, & extitit ab eo quoque fides. Extemplo ſeruum illum libertate donatum cum litteris, ac muneribus Lauretum ad Virginem deſtinat. Munera fuerunt, mantile egregio opere, ingentes cerei, argenti vis non parua, arcus, & pharetra præclara cum ſagittis, non tam precio, quam donorum nouitate, donantisq. admiratione grata, & accepta. Erat illa tempeſtate Laureti præſes Gaſpar Doctus Venetus. Is ceteris donis ſuper aram poſitis, arcum, pharetramq. ſuſpendi in ſacroſanctæ Cellæ veſtibulo iuſſit, rei ad poſteros monumentum. Attulerat is, quem dixi, Baſſæ Libertus, miraculi teſtimoniũ, Chirographum patroni ſui. Quod Gaſpar ex Arabico in vernaculam linguam conuerſum ad poſteritatis memoriam aſſeruari voluit. Id autem latine verſum erat huiuſmodi. Quod bonum, fortunatumq. nobis eſſe velit; magnus, ac miſericors mundi Dominus. Cum mihi ipſi diuinitus quiddam euenerit, ego Corcut Baſſa (ne meo deſim officio, tantæq. rei monumentum aliquod poſteris extet) rem omnem ordine exponam. Ortum erat atrox apoſtema nobis in pectore, iamq. haud dubium imminebat exitium; cum deſperata à medicis ſalute, meus me ſeruus adijt, & ſane fidenter: ſi mihi libertatem polliceris (inquit) Dei mei matrem exorabo, vt priſtinam tibi reſtituat valetudinem. Itaque ego confeſtim accerſito tabellione, libertatem ei repromiſi, ſi ipſe promiſſa præſtaret. Extemplo ſeruus poſitis humi genibus, & quædam ſuper ſe ſigna ducens manu, rogitat, vt ſemet verbo præeuntem ſequar. Inde ipſe præire his verbis cæpit. Ego B. Mariæ Lauretanæ opem imploro. Monenti obſecutus, triduo poſt, Deo fauente, conualui. Et ſeruo in libertatem vindicato, hoc Chirographum dedi cum votiuis donis, quæ meæ obſeruantiæ, gratiq. animi monumenta ſint B. Mariæ parenti præpotentis Dei, qui nos ſaluos velit.

Milites prædæ cupidi, dum ad diripiendam Virginis ædem irruere cogitant, nec pij Ducis, aut conſilia ſequuntur, aut minas timent, luporum impetu, & inſolita formidine, & nebula coercentur. Cap. 90.

NEc à Barbarorum vi magis, quam ab auaritia Chriſtianorum militum Lauretana domus per idem tempus cæleſti vtique præſidio intacta manſit. Franciſcus Maria Vrbini Dux fortiſſimus, & militari peritia clarus, à Leone decimo ditione exutus fuerat. Qua deinde armis recepta, vltro ipſe Picenum agrum infeſta populatione percurrit, Pontificis, vt ipſe dictitabat, iniuriam vlturus. Exercitum habebat ex multarum gentium colluuione miſtum, quibus nec mos, nec lingua communis, & præda potior religione erat. Proinde neque ducis imperio ſatis regi poterat, neque vlla ratione à rapina prohiberi. Et Præfectorum, centurionumq. pleriq. iampridem Lauretanis theſauris inhiabant. Itaque per internuncios de his diripié-

Torſellin. li. 1. Laur. hiſt. c. 20.

dis clandestina inter se consilia agitarant. Ergo ex composito ad montem Filatranum non procul Laureto sub vesperam subsistunt, ea mente, vt postero die illucescente, Lauretanam Aedem defensore vacuam direptum eant. Haud fefellit pium iuxta, prudentemq. Ducem impius conatus exercitus sui. Itaque per interpretes deterrere ab ipso consilio perditos barbarorum Duces, per Italicas copias nefarium facinus impedire institit: omnia agere, omnia moliri, vt quolibet potius auerteretur incensa prædæ cupido. Ceterum surdæ erant omnium aures obstrepente auaritia.

Ita maior pars, vt plerumque fit vicit meliorem. Luce nondum certa, præmissis exploratoribus, agi cæptum est agmen. Dissuadere iterum Dux, ac minas precibus miscens deprecari sacrilegam profectionem. Postea quam nihil proficiebat, orat, si stetisset animo Lauretum pergere, vt mutata in diuersum voluntate, pietatis ergo, vt ceteri mortales, ad sacrosanctam Deiparæ Virginis Cellam accederent; si secus fecerint, non suam modo, sed cælestem quoque intentat iram, recentia Turcarum exempla proponens. At illi animis vesania, auaritiaq. occupatis, nullius salubris consilij patientes ad deuoratam spe, & opinione prædam incensis studijs tendunt. Sequitur exercitum Dux, quem regere nequibat, sacrilegium, quod impedire non poterat, temperaturus. Sed non defuit Sacrosanctæ Cellæ præsidium Virginis. Præmissi exploratores haud procul Laureto aberant: omniaq. tuta esse cernentes lætitia gestiebant; cum subito acrium grex luporũ (vt ferinam hominum rabiem feræ comprimerent) è saltu proximo erumpunt, ac velut facto agmine in præcursores impetum faciunt: illorum plerosq. repentino terrore amentes iugulant, laniantque: ceteros in fugam vertunt, salutis iam magis, quam prædæ memores. Qui vt ad primum agmen metu, cursu, lassitudine exanimati peruenere; receptis demũ à pauore tanto animis, effusæ fugæ, terrorisq. causam socijs tanti sceleris aperiunt: monent etiam atque etiam, viderent quid agerent: Aedi Lauretanæ Deum custodem, ac vindicem adesse. tantam vim luporum, tam immania corpora belluarum non è nemore illo egressam, sed diuinitus in prædatores emissam: nec ipsis tam cum belluarum exercitu, quam cum Deo, cælestibusq. esse pugnandum. At vesani exercitus Duces exploratorum terrorem tanquam vanum, militari deridiculo eludentes, nihil minus properabant ad prædam. Verum enimuero, vt sacra Aedes in conspectum se dedit, repente ingens exercitum pauor inuasit. cunctiq. lymphatis similes trepidare cæperunt, diuinitus incussa formidine omnium pectora percurrente. Tum vero excussa vesania, ad se redeunt sceleris Duces: & siue diuini ira numinis, siue templi religione conterriti, cuncti pariter præmeditato latrocinio desistunt. Ceterum ne subinde militares animi ad ingenium redirent, consternatis nouum miraculum additur. Iam multum diei processerat, cum repente nebulam de cælo lapsam ferunt, quæ paulatim circa templum densata eius conspectum ademit, cum tamen cetera circum loca sole essent illustria. Ea species oculis obiecta militum, animos quoque immobiles tenuit. Exinde ingenti horrore perfusi procumbunt in genua, versaq in religionem audacia, ad placandam Dei, ac Deiparæ iram, Lauretum ire pergunt. Quo vt ventum est, cuncti, ac præcipue cohortium Duces, Lauretanam Aedem intrant venerabundi: ac positis humi genibus, cogitati sceleris

ris veniam exposcunt, vltro etiam Virginem, quam diripere destinauerant, muneribus colunt. Ita susceptum ab insano principio iter exitu saniore conclusum, Vrbinatium Dux insperato exitu facinoris mire lætus, Deo ac B. Virgini auersum sacrilegium gratulatur: mox detracta sibi arma in primo augustissimæ cellæ aditu suspendit tanti miraculi monumentum: simul se ex agro Piceno exercitum abducturum vouet. Nec votum fefellit. Extemplo formidabiles copiæ abductę, eademq. opera, & Lauretana Aedes, & Picena regio, direptionis metu diuinitus liberata.

Beatam igitur esse Mariam omnes generationes pronunciauerunt, & hodie incessabili voce proclamant idipsum. Maria autem in medijs laudibus suis, vt ostendat verum esse, quod dicitur, & vere se esse beatam, & gratia plenam, largas in omnes, qui inuocant illam, semper effundit opes vsque nunc, gratiæq. eius sunt guttę iugiter manantes: suarumq. gratiarum diffusiua, facit quod ad beatam pertinet, cuius proprium est magis dare, quam accipere. Dat autem, & dispergit in egenos, & pauperes inexhaustas diuitias suas, & gloria eius manet in seculum seculi. Sed hic nacta rursus occasione, quędam referamus quæ beata Regina largita est mortalibus beneficia: cetera alibi magis oportune referenda.

Grande beneficium, quod B. Virgo in virginem puellam contulit, vt ipsius ope, quod natura præstare non poterat, diuinitus sit consecuta. Cap. 91.

Sed quoniam (inquit ille) miracula recentia, cuius testes præsentes sunt, hominum corda magis mouere solent, à Christiano lectore peto, ne defatigetur, si ad ea, quę narrata sunt, alia tria adiunxero, quę cum tam noua sint, venia ab ijs, ad quos spectat, mihi petenda fuit, vt ea scribere possem. *Aloys. Granat. in Cathechis. in symb. fid. lib. 2.*

Primum autem illud referam tam magnum, tam certum, atque notum, vt si gentilis essem, satis esset, quod me ad fidem conuerteret: non aliter, ac satis fuit illud, cum Naaman per Prophetam Elisæum à lepra liberatus fuit. In hac Olysippi ciuitate habitat quædam nobilis mulier, nomine Catherina de Thaide, Domus Villæuiridis Domina, de cuius virtutibus nihil hic attinet dicere, cum nolint sancti, vt viuos laudemus, sed mortuos; tunc enim laus nec laudatos, nec laudantes damnat. Hæc nobilis femina, cum ætatis suæ annum ageret decimumtertium, aut quartum, in maximum morbum incidit, & cum ijs symptomatibus, quæ illam ad mortem perducebant, tandem eo peruenit, vt quæcunque ad funeralem pompam necessaria essent, iam parassent. Eo tempore illius nutrix, quæ eam educauerat, & ab ea suæ vitæ subsidium, suorumq. filiorum expectabat, ad sanctissimæ Virginis ecclesiam iuit, & multis cum gemitibus & lachrymis pro eius incolumitate orabat, quibus quidem id exorasse, ab ipsa Virgine Maria, credendum est, & ita paulatim tribus mensibus cum dimidio elapsis conualuit, sed ita, vt corporis pars sinistra tota paralitica remanserit, tantoq. cum tremore, vt si quis ei brachiũ tenere vellet, ei quoque penitus tremeret. Hoc per nouem menses perdurauit, cui licet omnes ciuitatis alicuius nominis medici omnia remedia, quæ fieri poterant, adhibuissent, nihil tamen illi profuerunt.

Illa tamen ſemper in Virgine Maria ſpem habebat, fore, vt per illam iam deplorato morbo, valetudinem etiam tribueret integram, inquiens, Virginē gratias diuiſis minime facere. Nouem ijs menſibus elapſis, eam ad quoddam cœnobium Carmelitarum perduxerunt, quod in eadem illius terra erat; Eccleſia, dicitur noſtra Domina reliquiarum, & eſt domus multæ deuotionis, & à multis peregrinis frequentata: ipſa autem ante Virginis imaginem abiecta, ſuppliciter anum audiuit poſt ſe, quæ magnopere à Virgine ſuo Filio ægroto valetudinem petebat. Tunc inde occaſionem cæpit, vt & ipſa Virgini preces funderet, inquiens: Domina, ſi huius anus fidem haberem, ſalutem mihi tribueres.

Dum hæc verba diceret, & alia huiuſmodi, quæ illius fidem declarabant, illius Dominæ virtute, & matris miſericordiæ, ſe ſanam eſſe factam ſtatim cognouit.

Quo ſic perterrita fuit, & tanquam attonita, vt vbi eſſet, profecto neſciret. Tandem confeſtim ſurrexit, & ad Comitiſſam ſuam matrem, quæ in eadem Eccleſia erat, ſe ſuis pedibus recepit, quæ pariter admiratione ſtupefacta eſt: & omnes, qui aderant in Eccleſia, qui erant multi, cum dies Dominicus eſſet, cæperunt conclamare miraculum: quod cum Cœnobij patres audirent, Deo gratias agere cæperunt, & cantare: Te Deum laudamus. Poſtridie autem eius diei ſolemnem proceſſionem, propter hanc cauſam omnes illius terræ ſacris initiati fecerunt, in qua, & hæc nobilis femina fuit, ſuiſq. pedibus ſemper iuit, cum verum fuerit, quod ſuperioribus nouem menſibus, nunquam ne gradum quidem ſine ferula in altera parte, & ab altera alicuius brachio ſuſtentata ire potuerit. At in poſterum ita ſana fuit, vt dicere ſolita eſſet, valetudinem datam à noſtra Domina, ex lapide, & calce eſſe.

Cuius rei illud argumento eſt, quod nunc quotidie in Eccleſia à ſummo mane, vſque ad horam, aut duas ante meridiem, genibus flexis ſine vlla defatigatione perſeuerat. In cuius beneficij memoriam quotannis, hæc illuſtris femina diem, quo ſanitatem conſecuta eſt, celebrat maxima lætitia in Virginis honorem, quem diem & famuli, & tota familia ſanctificant, vt diem feſtum, vt huius miraculi memoria conſeruetur. Cuius rei omnes illam terram incolentes, & huius Dominæ familia teſtes ſunt, & Patres, qui in illo Cænobio commorantur.

Huius rei fama, ſtatim multi ex finitimis locis concurrerunt, vt hoc opus viderent, quod fecerat Virgo Domina noſtra, tam diuturnum morbum miſerata. In quo licet videre non ſolum Deum miracula facere ad noſtræ fidei confirmationem, verum etiam vt nonnullis neceſſitatibus, & morbis ſuccurrat, quibus nulla humana induſtria mederi poteſt, vt hic morbus fuit vna cum quatuor ſuperius enarratis.

Præſertim cum vitæ integritas & puritas virginalis vna copulantur cum morbo, ſicut ſuperioribus accidit, cũ hæc virtus virginum virgini, & Agno, quam illæ ſequuntur, quocunque eat, tam grata ſit.

Fortis vir à barbaris hostibus immaniter cruciatus, Virginem Deiparam inuocans, præsentem inuocationis fructum magno miraculo retulit. Cap. 92.

QVando iam triennio è Creta Constantinopolim nauigassem, vniuersam illam vrbem cum Galata simul in admiratione atque gaudio reperi non paruo propter singulare, ac inauditum multis temporibus Andreæ de Chio pro Iesu Christi professione martyrium. Fuit enim paulo ante mirabili constantia per gratiam Dei gestum. Nam ego quidem mense Nouembri applicui Anno ab Incarnatione Domini 1465. Andreas vero martyr Christi pręcipuus 29. die mensis Maij eiusdem anni coronam martyrij misericordia Christi consecutus in cælos ascendit ad eum, pro quo multos cruciatus sustinuit. Verum, quod admirabilius rite consideranti videbitur, illud est, quod nisi Andreæ martyrium diuinitus destinatum diuinæ gratiæ ope tulisset, & animos eorum firmasset, magna in eos clades, ac ærumna ingens ab inimico generis humani procellæ in morem fuisset effusa. Quidam enim, quem honoris causa non nomino, ex Trapezuntana ortus Vrbe, Peripateticorum Philosophiæ professor, siue sua sponte, vt multi aiunt, siue impulsus nescio, nec si sciam, dicere ausim, Crucem Domini negauit, & Mahometo adhæsit. Quare Turcarum Rex elatus, virum quemdam, cuius nomen me fugit, ipsumq. Trapezuntium militiæ peritissimum in carcerem coniecit, dignum ratus, vt Philosophum conciuem suum volens, nolensue imitaretur; cupiebant enim eius opera vti in re militari. Cumq. Christiano non confideret, ad Mahometum intendere cupiebat. At ille animo martyr dicebat: Philosophus in delicijs educatus maiore ipsarum spe, Christi Crucem negauit: ego autem qui pro Imperatore meo mortali tot tantosq. labores cum Scythis bella gerens tuli, vulneraq. excepi (dixit, & aperto pectore cicatrices ostendebat) pro Imperatore cęlesti mortem timebo? absit à me tanta insania. Quæ mens præterea esset mea, vel potius quæ stultitia, veritatem doloris fugiendi causa prodere, ac æterna, cælestiaq. regna repudiare, Mahometoq. adhærere, vt bellorum labores subeam, pericula magna pro Imperatore mortali suscipiam, gladios in Christianos ipse natus distringam? & denique in mortem ruere, quam fugiendam censuit philosophus, vt in æternam, ac veram mortem deferar præceps? Hæc ille.

Ex Georg. Trapezuntio referente Pet. Canis. lib. 5. c. 19. de Maria Deip.

Verum dum hæc Constantinopoli fierent, Andreas febribus grauiter laborabat, cælibemq. se perpetuo fore Reginæ Misericordiæ Virgini vouit, si euaderet. Sedatis illico febribus, paulo post quasi ex morte surrexit, & albis se vestimentis induit, vt scilicet numquam obliuisci posset mundiciæ corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Constantinopolim deinde petijt, non vt Mercator, aut vagus quidam magnarum Vrbium visendarum cupiditate. Summa enim in iuuene viginti & septem annorum grauitas, atque constantia illucebat. Raro quis inane verbum ab ore ipsius excidisse audiuit: à ioco enim penitus erat alienus. Cur igitur iuit? à gratia Dei, vt ego arbitror, ad martyrium vocabatur, vt & ipse in cælis Christo cum alijs Martyribus assisteret, & omnibus prodesset, qui Philosophi siue leuitate, siue terrore fuerant conturbati. Statim cum in Vrbe applicuit, accu-

satus fuit, quod cum Christianis conuersaretur, Ecclesiasq. viseret; quasi Christianus summa cum religione, ac deuotione homo, qui Crucem Alexandriæ negauit, conculcauit, sputis fœdauit, & demum in stercora proiecit. Hæc mercatores Aegyptij, qui tunc in Vrbe aderant, ad Iudicem detulerũt, seq. ipsos vidisse eum negantem, confitentes quod Mahometo adhæreret, audiuisse attestabantur. Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accusatione neq. recitata, nunquam se à Chio, vbi natus, educatusq. fuit, nisi tunc, recessisse affirmabat, idq. multis testibus approbabat, vniuersamq. Chij Ciuitatem hoc ipsum scire aiebat. Iudex iniquus hac in re non esse audiendos Christianos censebat. Tunc Christianorum multitudo, quæ circumfusa stabat: Si Christianorum testimonium in huiusmodi causa refutandum est, inquit, Mahometistarum quoque similiter non recipiendum. Nam sicut nos Christianum falso accusatum iuste defendimus, sic Mahometistæ accusationem suorum veram esse contendunt. Quare prætermissis testibus, res ipsa quærenda est. Non aliter igitur, quam Iudæi secundum Mosaicam legem circumcidi suos Propheta vester iussit. Quare si genitalia huius membra simili nota læsa sunt, morte iure plectetur; sin minime cum ipsa re causa determinatione sua, & nihil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea Miles Christi, nudusq. a tanta multitudine aspicitur: nullum in eo indicium, nulla circumcisionis macula, nullum Mahometistarum apparet vestigium. Exclamant ex lætitia Christiani. Confunduntur Aduersarij & victi penitus consternantur, nisi diabolico astu adiuti exposuissent moris esse in Aegypto minores homines ætatis circumcidi si volunt, si vero abhorrent circumcisionem, nullo modo cogi posse, quoniam melius sit lucrari animam hominis ex toto nobis corde adhærentem in ceteris omnibus præter circumcisionem, quam reijcere, quoniam circumcisionem reformidet. His rationibus, vel magis quia sectæ fauebat suæ, confisus Iudex nullam se pronunciare sententiam velle in re tanta dixit, nisi Regem consuluerit. Ita enim moris est in causis ambiguis, atque arduis. Regem igitur, in carcerem coniecto milite Christi, consultum adijt, cui omnia cum retulisset, interrogatus de ætate ipsius, habituq. omni corporis. Iuuenis inquit ipse, animo inuictus, atque magna statura, grandibus ossibus, atque neruis conuallatus. Rex, qui tales homines in militia habere cupit: Vade, inquit, & primum illi, si noster voluerit esse, offerimus Centurionatum in militia nostra: deinde prout in virtute ipsum valere conspexerimus, ad maiora prouehemus. Quod si beneficijs non commouebitur, minis, atque terrore ipsum concutias, & si neutra poteris præualere via, capite plectas.

Altero igitur die producto ipso, primum Regis pollicitationes proponuntur mirabili cum amplificatione, quod caput statim eris Andrea, centum militum, & à priuatorum tractus conditione cum Principibus connumeraberis, quod facile virtus, & diligentia tua extollet te ad maiora. Verum cum Martyr Christi nihil respondendo contemnere oblata videretur, qui circumfusi erant veritatis hostes, alij argentum, atque aurum, alij vestes, alij supellectilem variam pollicebantur. Cumque in silentio acrius perseueraret, quid inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidem (ait) vos estis multo maioribus, quam ego dicere, aut excogitare queam: sed res, quas offertis, nulla responsione sunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam,

tam,

tam, atque mortalem putatis magni aliquid habere, quo cælesti sit præponenda? Erras, ipsi respondent: nam nos & ad illam tibi viam aperire studemus, & hanc insuper tibi felicem reddere conamur. Non cohærent, inquit, caduca æternis, non felicibus misera, non prophana beatis. sed quid opus est verbis? ego felicitatem huius seculi nihili facio: ego crucem, passionem, sepulturamq. Christi mei, auxilio illius fretus nunquam negabo, statuite in me quicquid malueritis: vnum rogo, ne me verbis amplius tentetis.

His dictis coniectus illico in carcerem, vinculis catenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad meridiem sequentis diei, qui fuit 20. Maij, iacuit. Post meridiem statim pertrahitur, & in partem Vrbis, quæ Orientem spectat, prope mare ducitur, vbi ad palum nudus alligatus, flagellis, atque loris cæditur, acriusq. quam dici possit, principio flagellorum, & verberum contremuisse dicitur, & manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnum compressis, magna exclamasse voce: Virgo Maria, adiuua me. Inde pedibus altero ad alterum adductis, stetit rectus in eisdem vestigijs, mirabile dictu, vsque ad Solis occasum. Interea dum miles Christi his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de quo supra retuli, e fenestra Turris, in qua fuerat inclusus, prominens clamabat: O felicem Christianum! ò beatam quæ te genuit, Insulam! ò nobilissimum, atque omni laude dignum genus, vnde ortus es! vtinam istic essem tecum, vt eadem paterer pro Christo. Hæc, aliaq. vociferabatur, martyrij coronam, vt arbitror, desiderans. Carnifices autem Andrea reducto, multis pretiosa membra flagellis, lorisq. fœde dilacerata, vngunt vnguentis, cibum quoque atque potum ad fulciendam in corpore animam, ac Medicorum consilio, quorum multi ac peritissimi aderant, obtulerunt, & aquam, in qua non paruum defecati auri pondus bullierat, conducunt ad bibendum. Id faciebant, quo longior vita eius aliquid ad negationem Crucis afferret, simul & ostenderent, quanti vitam facerent eius; forte etiam, quoniam cum Christianis enutriti, & nonnulli eorum Christiani fuerint. Nec ignorabant, quomodo Martyres Christi olim in die cruciabantur, & in nocte conualescebant. Quare timentes, ne id diuinitus eueniret, medicamentis suis occultare veritatem studebant.

Vigesimaprima eiusdem mensis die rursus producitur, denudatusq. ferreis vnguibus tergora, & quæ pridie eius diei fuerunt flagellata, dilacerantur. Nec quicquam aliud fecit, dixitq. Miles Christi, quam quod prius contremuit in principio, manusq. ad se adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in eisdem vestigijs tenuit, magnaq. voce clamauit: Virgo Maria, iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem quæ pridie vociferabatur, è turri iterum atque iterum repetebat. Adueniente nocte vnguentis illinitur, similiter & medicamentis, atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infusa, sustentatur, quasi charam Crucis hostes salutem eius haberent, magnam ijs rebus inesse virtutem prædicantes, Spiritus sancti gratiam in Medicorum peritiam, cibiq. ac potus commoditatem deriuantes. Illucescente namque die sanus omnium Martyr Christi apparuit: quæ res medicamentis fieri non potest, quæ cum naturaliter agant, longiore indigent tempore, frequentationeq. conueniente, ne digesta in dubium aliquid conferant, quod tamen minime facere possunt, si denuo corpus, ac sæpius exagitetur, siue etiam atrocius crucietur, quæ virtus opem afferre potest, præter diuinam, profecto nulla.

Vigeſimaſecunda eiuſdem menſis die, producitur ſimiliter poſt meridiem, ac manus, & pedes ſic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus, nec genua in locis ſuis remanerent, ſed locis ſuis omnia ſalirent, qui dolor maximus omnium eſt. Cetera ſimiliter geſta, dictaq. non ab ipſo ſolum, qui tamen nihil aliud, niſi, Virgo Maria, iuua me, in principio dolorum, idq. ſemel clamabat, verum etiam à Trapezuntio illo, qui martyriũ ſic expetebat, vt multis etiam Mahometiſtis audientibus ſæpius repeteret, quæ dicta ſuperius ſunt. Medicorum quoque diligentia ſimiliter, imo etiam maior fuiſſe dicitur.

Vigeſimatertia die incolumis, ſanusq. non Medicorum arte, ſed illius primi martyris & Domini omnium Ieſu Chriſti productus Andreas, nouo genere cruciatus vexatur: humeros carnibus per gladios denudant, ſtudentes ſemper ne celerior mors ipſum inuaderet. Sperabant enim, ſi non acerbitate, ac magnitudine dolorum, attamen diuturnitate ſe victuros: ſed deriſi tandem iacuerunt. Declinante die reducitur, ſicuti ſuperioribus diebus, dictis, factiſque, medicamentis quoque non aliter, quam prius adhibitis.

Die vigeſimaquarta eiuſdem menſis eodem modo fiunt omnia, eodemq. in loco, quo in die clunes carnibus nouaculis ſpoliantur non ſubito, ſed cũ mora, vt doloris acerbitas magis ſentiretur. Cetera omnia ſimiliter acta, vt in ſuperioribus diebus, dictaq. eodem modo etiam à Trapezuntio martyre animo, atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, ſimiliter è turri clamitabat.

Die vigeſimaquinta partes pedum, quæ inter genua, cluneſq. ſunt, carnibus ſimiliter denudantur. Cetera eodem modo, dicta geſtaq. fuerunt. Vigeſimaſeptima die femur, quæque circa ipſum ſunt, corporis partes excoriantur. Vigeſima octaua die totum corpus à capite ad pedes verberibus ceditur, vt doloribus renouatis tandem moreretur. Maxilla quoque vna vno ictu denudata carne fuit, quam Chriſtiani rapientes, ſeruarunt, fuitq. in Monaſterio B. Franciſci, inuſitato fragrans odore atque mirabili.

Vigeſimanona eiuſdem menſis die, anno primo Pontificatus Pauli Papæ ſecundi, vltimo producitur Andreas de Chio Martyr Chriſti præcipuus in locum ſolitum, ad orientalem vrbis partem prope mare ſanus, viuax, vultu læto, decora facie. Mahometiſtæ his rebus moti, medicamentorum virtute ſic factum afferebant, & ingratitudinem illius accuſantes: Non vides clamabant, Andrea? tuæ vitæ cura nobis habita eſt, noſtro ſtudio, imo Regis ipſius incolumis es, & virtute medicamentorum, & Mahometi gratia, qui te vult deliramenta Chriſtianorum de Cruce ac paſsione IESV deſpicere. Quæ beneficia quoniam ingratus non ſentis, morte morieris. Non eſt mors ſic mori (ait ille) ſed vita. Quare nolite putare me verbis terreri poſſe: nec medicamenta profuerunt, quippe quæ vel in minimis vulneribus vix poſt multos dies aliquid afferre poſſunt. Me autem Crux Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Virgo Maria, ad hunc diem conſeruauit, atque reſeruauit. His dictis, ſecuri caput ſuppoſuit, & ad cæleſtia Regna euolauit. Tunc mortis eius miniſtri, vt Iudex iuſſerat, caput, & truncum corpus trahere velociter ad mare conãtur. Exclamant Chriſtiani, qui lachrymis effuſis circumſtabant, quorum magna erat multitudo, ſepeliendum eſſe mortuum, non in mare proijciendum. Illis reſiſtentibus, Regiam aiunt maieſtatem eſſe conſulendam,

dam, sepelirine velit ipsum iam mortuum, an in mare proijci. Hoc audito ipse Iudex ad Regem procurrit; nec enim licet Iudicibus, quando Regẽ consulendum esse audiunt, quicquam facere vlterius, nisi Regi prius referant. Sed Christianorum quoque Primates quamuelociter poterant, Regem adeunt, qui cum percepisset, quibus cruciatibus, & quandiu vexatus fuit Andreas, efferbuisse ira dicitur, & verbis in Iudicem sic atrocibus vsus fuisse, vt exanimis ne mutiret quidem Iudex iniquus, sed ea ira, & illæ ingentes minæ simul cum verbis euanuerunt. Christianis deinde iubet, vt Andream honorifice, sicut decet, virum fortem, sepeliant. Qui apposito capite corpori suo ad Galatam deportarunt. Aderat autem vniuersus vtrarum Vrbiũ, Galatæ atque Constantinopolis populus, viri simul ac mulieres, pueri, atque puellæ, liberi, atque serui, nec Christianorum solum, verum etiam Mahumetistarum multi admiratione commoti, non pauciores quàm decies decem millia, qui omnes alij lachrymantes, alij laudes eius prædicantes, & alij cõstantiam, ac robur animi, alij prudentiam atque grauitatem, alij contemptũ humanarum rerum, multi fidem in Iesum Christum, in Crucem, & passionem eius, & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam versus Ortum mari contiguam deuenerunt, vbi est Ecclesia Virgini Mariæ, si recte memini dicata, ibi depositus iacet.

His itaq. gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo supra diximus, liberandi: sed quia honeste id facere, nisi rogatus, non posse indicabat, per quasdam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors Andreæ, atque martyrium, illum quidem palam, sed multos quoque alios à periculo liberauit, multos in fide ortodoxa confirmauit, eos qui ante hoc martyrium quauis ratione, Mahometo adhæserunt, pudore confudit, mæstitia affecit, ac inani denique pœnitentia & vexauit, & vexat. His omnibus ego vehementer commotus, ardebam desiderio videndi corpus eius; sed niue, frigore, glacieq. detentus, hiemis, marisq. tempestate illic fui vix mense Februarij; eam mihi oranti gratiam Deus intercessione Martyris concessit. Vndique ipsum iacentem in sepulchro nimium profundo, situ horrido, ea tamen integritate membrorum omnium, & totius corporis colore, & dignitate formæ, tali vultus splendore, & habitu, vt non animam expirasse, sed dormire mihi leuiter sub vmbra videretur. Atque iacebat loco ita humido, vt omnibus iam indumentis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totum conspiceretur, præterquã quod genitales partes fragmento lini obtegebantur. exarsi tamen cupiditate descendendi, tangendi, osculandi pedes, manus, faciem præcipui Martyris, nec tantum loci humiditas, descendendiq. difficultas, quantum verba Presbyteri custodis, & spes posse id me alias commodius facere, detinuerunt.

Aleator, Mariam Virginem blasphemans, punitur horribiliter in ore. *Cap. 93.*

SI qui autem aliqui reperti sunt, qui aliquando illam, non beatam prædicauerunt, sed blasphemarunt, cælestem vltionem experti sunt, sicut contigit cuidam ludis dedito, qui cum luderet aleis, & pecuniarum fecisset iactu-

iacturam, subito ira accẽsus beatam Virginem blasphemare ausus est. Quod cum fecisset, os eius contortum factum est tam fœde, vt monstro similis esset; deciditq. in terram semimortuus, qui cum tã immaniter torqueretur in vehiculo positus est, & consternatus in Domum eiusdem magni Prælati, cui seruiebat, deductus est. Hoc retulit nobis Horatius Alterius nobilis Romanus, cum in Villa Carboniani nobiscum esset, asserebatq. eo tempore illum adhuc viuere. Erat autem Aleator iste vir in ceteris probus, & eleemosynarum largitor, sed cum in ludo erat, iracundiam excitans non erat sui compos, sed execrabiles blasphemias eructabat. Hæc autem Patritius iste proprijs se oculis vidisse testabatur.

Diues & leprosus inuocans B. Virginem, & ad domum Virginis centum aureos mittens in eleemosynam, lepra mundatus est. Sed ingratus, & perseuerare volens in peccato, restitutis aureis, rursus lepra percutitur, & occiditur.
Cap. 94.

IN Ciuitate Theatina, quæ est apud Brutios, erat quidã vir ditissimus, qui pene maiorem partem facultatũ suarum fœnore comparauerat. Hic Deo vlciscente in corpore, quod in ære male quæsiuerat, lepra percussus est. Cum autem quadam die grauissime hoc morbo torqueretur, B. Virginem inuocans, deliberauit mittere eleemosynæ gratia centum aureos ad Domum Lauretanam, vt ipsa impetraret ei ab eius filio ægri corporis munditiem, certoq. confidens ipsam sibi hanc gratiam esse præstaturam, & à lepra esse mundandum. Quamobrem centum cepit aureos, & in crumena abscondit, deditq. famulo suo, ad sanctissimam Domum perferendos. Profectus est famulus, & pecuniam Domini attulit, numerauit, accepta ab Actoribus fide de numerata pecunia. Et ad Dominum suum reuersus inuenit eum, mirabile dictu, terribili lepra liberatum. Quamobrem Diues accepto cælesti munere, & tanta salute lætatus, cæpit exire de Domo, & conuersari cum hominibus, qui videbant eum, & stupebant. Quadam autem die comitabantur eum duo nobiles viri, qui de impensa sibi à Virgine gratia, gratulabantur ei; cumq. illis præ gaudio monstraret manus suas mundas, sicut pueri, tunc alter ex illis, qui ei amicitia coniunctissimus, dixit ad eum cum magna animi benignitate: Domine, admoneo te, quanta possum charitate, vt postquam tam magnum beneficium tam incredibili miraculo consecutus es, manus tuas mundas amplius solitis fœnoribus non coinquines, ne lepra, quæ ob fœnora te percussit, iterum reuertatur in idipsum, aut deterius aliquid tibi forsan contingat. Hæc autem verba, magna animi modestia ab illo in fœneratorem prolata sunt. Tunc Diues ille ad eum subridens: Si fœnerari peccatum esset, Beata Virgo mecum fœnus non exercuisset. Oportuit enim pro sanitate recuperanda, centum aureos me mittere ad illam. Quod cum audiuissent nobiles viri, prorsus scandalizati sunt, & acriter increparunt illum, quoniam tam nefanda verba, & ingratitudine plena dicere ausus esset, videntesq. illum in sua opinione pertinacissimum recesserunt ab eo. Diues autem totus iracundia commotus, & viris illis

illis infensus, reuersus est in domum suam, & facto vespere postquam cœnauit, turbatus it cubitum. Media autem nocte expergefactus & clamor ab eo factus est tam grandis, vt totam Domum eiulatu impleret, dicens: Hei mihi, hei mihi, ferte quæso opem, quoniam morior: hei mihi, quoniam euadendi remedium non inuenio. Vxor autem eius tam magno clamore perterrefacta, surrexit, & iuit ad virum suum, dicens, quænam tanti clamoris causa esset? Cui ille. Hei mihi, quoniam lepra iterum percussus sum, & magis me torquet, quam prius, ita vt moriar: actum est de vita mea: En subter renes meos sentio quasi titionem igneum, cuius ardore nimis crucior. Tum vxor miseratione mota cum videre voluisset locum, in quo cruciabatur, ibique crumenam cum centum aureis, quos ad Lauretanam Domum transmiserat, inuenisset, eamq. cum ostendisset viro, exclamauit, ille dicens: Veh mihi misero, qui damnationem expecto, & video qui rapit, & non est, qui eripiat; clausit Virgo aures, ne amplius audiat vocem meam. Cumq. ita locutus fuisset, iusto Dei iudicio, miserabili morte consumptus est. Vt B. Virgo virtutem & potentiam suam non solum miserando, sed etiam aliquando castigando demonstraret. Et sciant non solum præterita, sed succedentia secula eam esse beatam, & gratia, gloriaq. plenam, & omnia posse in filio suo, Deo nostro. Sed hæc hactenus.

De noua admiranda, ac gloriosa sublimi Diuinissimi Verbi Incarnati Natiuitate, quæ supra naturæ ordinem ineffabiliter in mundo facta est. *Cap.* 95.

INter omnia mirabilia, quæ post orbem conditum in terris gesta sunt, nihil tam admirabile, tam insolitum gestum est; nihil ita humanum intellectum præ magnitudine rei superauit, quam cum æternum Verbum, Dei filius, in sinu Dei patris requiescens, factus homo inter homines nasci dignatus est; cuius quidem Natiuitas ineffabilis prorsus & cælestium arcanorum plena est, tantisq. referta mysterijs; & sacramentis, vt ratio diuini consilij sapientibus mundi patere non poßit, nisi humanæ ignorantiæ tenebras lux veritatis excußerit. Et eo magis maiestas, & dignitas tantæ Natiuitatis occulta est, quo exterius ante corporis oculos, nihil nisi humanum, & humile præfefert: ita, vt nullus, nisi qui à Deo eruditur, & spiritu eius regitur, augustissimum hoc sacramentum dijudicet, qui solus, secundum lucem à cælo in cor suum dimissam percipit Iesum Christum Dominum Dei filium, Deum ante secula genitum, & Patri sempiterna, & consubstantiali æqualitate coæternum venisse in hunc mundum per vterum Virginis, & propter nostram salutem exinaniuisse seipsum, & velamine corporis splendorem maiestatis suæ, quem homo ferre non posset, nisi mori vellet, obtexisse. Qua in re sibi ipsi factus inferior, nihil tamen sibi hac inclinatione diminuit, in nullo sempiterna, & excelsa eius gloria carnis assumptione diminuta est, quia diminutionem & varietatem summæ & æternæ essentiæ natura non recipit, æqualitatem enim inuiolabilem, quam habet Deitas, non corrumpit humanitas, sed Creatoris ad creaturam descensio, credentium est ad æterna prouectio. Sed super exaltata est misericordia eius, & bonitas summa, & diuinarum virium potentia, miserendo, & consulendo hominibus in puluere pec-

catorum

catorum iacentibus ostensa est, vt nostram naturam, quam condidit, quæque in primo homine cecidit, ad pristinos antiquos honores restitueret, mortemq. quam non fecit, sed sustinuit, nouus homo nascendo, & moriendo destrueret; huius autem splendoris manifestatio facta est, cum Christus mundo apparuit. Cum enim omnia inuincibili sua maiestate repleret, tum quasi de remotissimo, altissimoq. secreto ijs, quibus erat ignotus aduenit, cum cæcitatem ignorantiæ sustulit, factusq. est nobis gradus, quo ad ipsum per ipsum possimus ascendere. Nam illa essentia, quæ vbique semper tota est, locali distinctione non eguit, & tam ei proprium fuit totam homini inesse, quàm ei proprium est, totam à patre non diuidi. Manens ergo, quod à principio erat verbum, non fuit ei accidens, vt quod est, aliquando non fuerit. Nihil hic igitur fidelium cordibus caliginis inferat terrena sapientia: nec se contra altitudinem gratiæ, mox in ima rediturus terrenarum cogitationum puluis attollat. Impletum est in fine seculorum, quod erat ante tempora æterna dispositum, & sub præsentia rerum signis figurarum cessantibus lex, & prophetiæ veritas facta est, vt Abraham fieret omnium gentium pater, & in semine suo daretur mundo promissa benedictio; ne ij tantum essent Israel, quos sanguis, & caro genuisset, sed in possessionem hereditatis fidei filij præparatæ vniuersitas adoptionis.

Non obstrepant ineptarum calumniæ quæstionum, nec effectus diuini operis ratiocinatio humana discutiat, sed quod ratio superba non comprehendit, attingat humilis fides; & audiamus sanctos Euangelistas, testes à Deo præordinatos, qui admirabile hoc mysterium mundo aperuerunt.

Cum igitur summi Regis aduentũ longa Patriarcharum, Prophetarum, & Regum pompa præcessisset, iam tempus aduenerat, vt misericordia, & veritas sibi obuiantes, & iustitia, & pax seinuicem exosculantes, cælesti germine veritas de terra oriretur, iustitiaq. de cælo prospiciente, dante Domino benignitatem, daret terra fructum suum, & iam appareret germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus eius sublimis. Iamq. virga de radice Iesse egressa, & florem erat paritura; & lapis de monte sine manibus abscissus, mox futurus erat mons magnus; Et cæli roraturi desuper, & nubes iustum pluere festinabant, qui descensurus erat sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Iamq. egressurus erat ex humili Bethlehem, qui erat dominaturus in Israel, cuius egressio à diebus æternitatis, & qui quasi colonus futurus erat in terra, & quasi viator declinans ad manendum. Iamq. Virgo, quæ conceperat, paritura erat Filium, & Deus nobiscum erat futurus, manducans butyrum, & mel, & qui adinuenerat omnem
Baruch 3. viam disciplinæ per sapientiam suam, & tradiderat illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo, sicut illis locutus erat, allaturus de cælo aurum sapientiæ, in terris videndus erat, & cum hominibus conuersaturus.

Ecce dies veniebant, quibus Deus, vt promiserat, suscitaturus erat Dauidi Regi verbum bonum, quod locutus fuerat ad domum Israel, & domum Iudæ, & germen iustitiæ, & oriturus erat miserator & iustus, qui facturus
Hierem. 23 erat iustitiam, & iudicium in terra, vnde Iuda erat saluandus, & habitaturus
& 37. confidenter, & hoc erat futurum nomen, quod vocarent eum: Dominus,
Isa. 45. Iustus noster; Deus absconditus, Deus Israel Saluator. Ecce Deus noster manifeste erat venturus, & visura erat omnis caro salutare Dei, & notus futu-

futurus erat in conſpectu omnium gentium, venturus de loco ſancto ſuo.

Iam igitur per nouem menſium ſpatia is, qui nuſquam non eſt, & mundi machinam pugillo ſuſtinet, is cui cælum & aſtra deſeruiunt, cui omnes creaturæ obediunt, & omnia viuunt, latebat infans ſub Virginis gremio, & qui in omnibus creaturis abſconditus erat diuinitate, latebat in viſceribus feminæ, etiam humanitate.

Quando Maria Virgo, conſilij diuini non ignara, intus monente Deo, parabat ſe ad iter capeſſendum, vt Deum, mirabile dictu, in parua Cripta, in foramine petræ, mundo pareret.

Eo tempore cum Auguſtus vniuerſum orbem Imperio ſuo ſubiugatum in pace poſſideret, iuſſit per edictum, vt deſcriberetur vniuerſis orbis. Cum enim orbis bellis ciuilibus & cruentis, iam diu afflictatus fuiſſet, rerumq. dominia remanſiſſent incerta, & confuſa, placuit Romanum orbem agris diuidere, deſcribere cenſus, vt poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, & vt deſcriptis hominibus, & opibus, iſta opum portio in ærarium inferretur; Inſuper tributa ordinaria inſtituit, alia in agros, alia in caput, vt capitum, fortunarumq. ſummam, quæ in imperio eſſet, cognoſceret, ac Roma, & Romani ciues oſtenderentur rerum domini. Qua in re non ſine Dei prouidentia factum eſt, vt qui cunctos homines fecit, factus homo inueniretur inter homines aſcriptus, vt palam fieret, quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad Vrbem Romam voluntate ſua, in reginam Vrbium eleuatam, & ſublimem apicem euectam, cum natus ſtatim eſſet, voluit pertinere, & fieri ciuis Romanus, cenſus profeſſione Romani, vt iure ſuo in dominatricem Vrbem ſedem ſuam in æternum duraturam collocaret, & Regnum Dauid patris ſui ex perfida Hieruſalem ſublatum, poneret in Vrbe iſta tanta firmitate, vt portæ inferi contra illud non præualerent, tanta diuturnitate, vt nullum finem eſſet habiturum. Quod & factum eſt, & hodie durat. Promulgato edicto, ibant omnes, vt profiterentur, ſinguli in ſuam Ciuitatem, parendi ſtudio. Omnes, quotquot maxima tellus ſuſtinet, & mare complectitur, mittunt nomina ſua.

Suid. in hiſtor.

Sigon. de Iur. antiq. Italiæ li. 1. c. 21.

Cenſentur Parthi, Medi, & Elamitæ, & habitantes Meſopotamiam, & quos alluit Euphrates, & Araxes, incolæ Cappadociæ, Lyſiæ, Armeniæ, Bithiniæ, & qui habitant Pontum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphyliam, & Aegyptum, & partes Lybiæ, & Aphricæ, Cretes, Arabes, & Thraces. Dat cenſus Illyria, & Burnia, Macedonia, & quicunque trans Alpes incolunt, Galli, Germani, Belgæ, Saxones, & remotiſſimi Britanni, Poloni, Vngari: Siria quoque, Samaria, Iudæa, & finitimæ prouinciæ omnes.

Ioſeph quoque à Galilæa de Ciuitate Nazareth pergit & ipſe in ciuitatem Dauid, vt profiteatur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante, & portante ſecum eum, qui portat omnia: pergunt per arctos Palęſtinæ calles, & per montana Iudææ: pergunt, non tam ad nomen deſcribendum in tabulis ad obſequium Imperatoris, quàm ad trahendos homines, vt dent nomina ſcribenda in cælis, in honorem Redemptoris; non tam ad cenſum ſoluendum, quam ad mundum redimendum; vt Reges intelligant, & erudiantur Principes terræ, Deum in terris humilem factum, & pauperem, vt pauperes, Reges faciat, & humiles ad ſydera tollat, conſtituatq. eos Dominos, & Iudices vniuerſorum. Ceterum mundi Principes, ſi iugum ſuum detrectaue- *Pſal. 2.*

ctauerint, virga ferrea corrigat, & confringat ficut vas figuli.

Cumque peregre proficifcentes ad Bethlehem perueniffent, profpicit Ioseph, in oppidulum multiplicem virorum, mulierumq. turbam aduentaffe, & per vias, & plateas, & porticus confufo ordine difcumbere gentes,& hofpitia omnia repleta hofpitibus, & plena tumultibus, nec fupereffe locum, vbi quiefcat,& videns fub paruæ Vrbis mœnibus aftare fpecus fub rupe magna, & fub pendentibus faxis, cuius latera exæfæ cautes circumcingebant, vbi coloni poft labores, aliquando fecedebant cum armentis, & gregibus, tunc ductus à fpiritu,ad petræ illius foramen fe recipit cum Maria, vbi fuper ftramen Mariam comitem collocat. Sedebat Regia puella fuper fænum, fed animo erexerat fe vfque ad cælum; audiebat circum oues balantes,& boues mugientes, fed fpiritu intuebatur fupra cælos, Angelos laudes Dei canentes.

Dumq. puris animi alienationibus, fanctisq. cogitationibus, & præfentia fua fpeluncam illam fanctificat: Nox interim in fuo curfu medium iter habebat, & tacito motu currebant fidera, filebant fyluæ, filebant volucres, feræ, & pifces, placidusq. fomnus ægra mortalium pectora poffidebat, & Ioseph longo itinere fractus in gelido antro languidum caput declinauerat. Maria vero fpiritu Domini afflata, & virtute Altiffimi circumdata, diuinam lucem antrum illuminantem confpicit, cæleftesq. cantus ineffabili dulcedine plenos auribus hauriens,fupra morem amore ardens, & fpiritu feruens, mente rapitur ad cælum, patitur diuina, inebriatur ab vbertate fpiritus,fentitq. pudica fponfa adeffe tempus, quo fponfus cæleftis procedat de thalamo fuo, tollensq. virgineos oculos in cælum exultat gaudio,fruiturq. Deo,animumq. fuum diuinis confolationibus explet, nihilq. fuo cum corde caducum, nil mortale cogitans.

Interim iubente Deo, cæleftes Angelorum Hierarchiæ, Cherubim, & Seraphim, Throni, & Dominationes, Poteftates, Virtutes, omnes denique Angelici fpiritus, habitatoresq. cæleftes relinquunt cæleftia, & in beatam Criptam conuolant, quæ illa hora (mirabile dictu) ficut cælum,lucida facta eft.

Tunc Regina Angelorum charitatem cordis fui, qua æftuabat,diffundens, & amore tacta in vifceribus fuis optauit fempiternum Patrem elargiri mundo fempiternum filium in vtero fuo latentem fub carne, vt veniens in mundum venirét omnia bona pariter cum illo, & cælefti thefauro hominum paupertatem locupletaret. Quando fpectante cælo, ftupente natura, Maria Virgo peperit filium fuum vnigenitum opus admirabile, infuetum, ingens,ficut rofa profert odorem, ficut ftella parit radium fplendoris, ficut planta producit florem,fic alma Dei Virgo fanctum genuit genitorem, deditq. perdito Mundo Saluatorem. ille præmiffus tot legalibus ceremonijs, tot Prophetarum oraculis promiffus fponfus Ecclefiæ, de thalamo fuo egreditur. In via, via ipfa nafcitur, veritas, & vita.

Exijt Sol, expectatio gentium, de tabernaculo fuo: exijt,& exeundo virginitatem Matris non minuit, fed facrauit, non fuftulit,fed fœcundauit; ficut enim claritas folis vitrum abfque læfione penetrat, & ficut fpecularia purum admittunt folem, & lux ipfa pertranfit, tenebras laxat,& difcutit vmbras: ipfa tamen manet illæfa, non peruia vento, non pluuiæ,fed peruia foli: & vt radius oculorum tranquillo, & claro liquori fine fciffione & diuifione immergitur, vt vfque ad ima vniuerfa rimetur, fic Dei verbum adijt

virgi-

virgineum habitaculum, & inde prodijt clauſo Virginis vtero, & qui facile extra Virginem poſſet corpus creare de nihilo, facile potuit corpus acceptũ de Virgine, extra ſine carnis ſciſſione traijcere. Neque enim legi naturæ ſe ſubdidit, ſed legem naturæ ſubdidit ſibi.

Grande ſpectaculum, prodigioſum opus, obſtupeſcit natura rerum, Virgo procreat ſobolem, nullum procreandæ ſobolis experta conſortem, & venienti in vitam homini, per vnius miniſteriũ confertur munus duorum. Creator ex creatura ſua naſcitur, & fructum ventris ſui mater innupta miratur, & femina authoris ſui, author efficitur. Quid prius mirer? quidue poſtremum? quod ſine conceptu, ideſt, ſine virili congreſſu eſt collata fœcunditas, an quod per partum magis eſt glorificata Virginitas? *Euſe. Emiſ. vel potius Eucherius hom. 1. de Chriſt. nat.*

Exultat Mater ſalutis humanæ, & prima omnium aduentum ſummi Regis ſuſcipit, inenarrabili gaudio perfuſa, intuetur ſpem terrarum, decus ſeculorum, & quod concupiuit Abraham, vt videret, & multi Reges & Prophetæ deſiderauerunt videre, ipſa prima videt. Miratur pulcherrimi infantis alabaſtrina membra, luce puriora, miratur regium caput, fuluos crines ſpectabiles, ſupra aurum micantes. Frontem ſerenam, oculosq. ſyderibus clariores, genasq. candidas, & rubicundas, & in labijs purpureis diffuſam gratiam. Miratur pectus, miratur latera, pario marmore candidiora, miratur & imperium eius ſuper humerum eius, manus tornatiles, & aureas plenas hyacintis, quæ futuræ erant magnarum rerum operatrices; ſpecioſos pedes ſuper maris vndas ambulaturos videt, lætatur, ſtupet, & cum ſpecioſo filio ſupra filios hominum miſcet amorem, præque magnitudine amoris ſe continere non poteſt; quaſi gutta cupit adhærere mari, dumq. certat cum ſummo amore, ſummaq. reuerentia, illo attrahente, vt fruatur tam pulchris; hac ſuadente, ne audeat, ac contingat tam ſacra: vincit tandem amor, quo permota, ſtatim attrectat infantem, amplexatur amantem, & labellis labia admouens iungit oſcula, porrigit mammillas lacte de cælo plenas; & guſtat, & videt, quoniam ſuauis eſt Deus.

Vniuerſus vero Angelorum exercitus, innumerabiles cæleſtium ſpirituum myriades, contuentes rerum Dominum inuiſibilem & immortalem ſedentem ad dexteram Maieſtatis, nunc carne veſtitum, ſecundum præſentiam humanitatis viſibiliter mundo apparuiſſe, & Patrem æternum Filium ſuum primogenitum, ſecundum diuitias bonitatis ſuæ introduxiſſe in orbem terræ, ceciderunt in conſpectu eius in facies ſuas, & adorauerunt illum, dicentes: Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum; & plenum erat præſepe à Maieſtate eius, & clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria eius: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus & immortalis, laudabilis, & glorioſus in ſecula: & commota ſunt ſuperliminaria cardinum præſepis illius à voce clamantium, & domus repleta eſt ſplendore. Et ecce denuo facta eſt multitudo militiæ cæleſtis, laudantium, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et factum eſt, poſtquam cecinerunt Angeli in ſpelunca, diſceſſerunt, & aſcenderunt in cælum, tunc Bos animal irrationale ad præſepe iacens (audite cæli rem admirabilem, & auribus percipe terra) cognouit Dominum ſuum, & Aſellus iners cognouit præſepe Domini ſui, *Heb. 1.*

ſui, quaq. potuerunt ratione, dimiſſis auribus, palpitante poplite ſalutauerunt Creatorem ſuum, quem populus eius inſipiens, & tardus corde ad credendum, non intellexit, & non potuit, vt cognoſceret.

Ioſeph vero, cum vidiſſet ſpectacula inaudita, & non amplius viſa in terris, magnum Dominum tam paruulum factum; excelſum, & altiſſimum, & ſuper omnes cælos eleuatum, poſitum ſub antro ſuper paluſtre fænum; adorandum a Principibus cælorum, manere inter media animalia, & rerum omnium Dominum factum egenum, & frigore obrigeſcentem, admirabatur iudicia Dei, & altitudinẽ conſiliorum ipſius, & diuinam diſpenſationem, animiq. attonitus, & tam ſanctis contemplationibus impar corruit, vultũq. pallentem in vtramque palmam dimiſit, & hæſit immobilis, deinde reſumptis viribus, animoq. ſuſpenſus, incipit diuinum inſpicere vultum, cæleſtemq. lucem; & ferre non potens ſanctum puerum frigore preſſum, accenſo igne, & calente lino tremulas plantulas fouet.

Virgo autem Maria, quamquam altiſſimis intenta cogitationibus, maternum tamen officium non deſerit, ſed teneri infantis mollia viſcera componit, gremio aptat, fouet ſinu, & pannis inuoluit, & alligat, & manus pedeſq. & crura ſtricta cingit faſcia. Decor animarum pannis inuoluitur; En quantum exinanitus eſt ille ſingulariter diues, & ſolus ſibi ſufficiens, vt qui cælos luce induerit, pannis inuolutus ſit! Quantum exinanitus erat omnipotens in teneris infantiæ annis, & membris etiam ſui impotens? Quantũ exinanitum erat illud Angelorum ineffabile gaudium, cum in cunis vagiret, ac primi parentis ærumnam, & ærumnæ cauſam defleret?

Deinde Beatiſſima Virgo & Dei Mater glorioſiſſima, repleta ſcientia Domini, rapitur rurſus ſupra ſe, menteq. ſurſum erigitur, & in altiſſima contemplatione defigitur, & conuerſa ad patrem Deum toto corde vocem gratiarum, & laudis auditam facit in excelſo, & thus ſuauiſſimum orationis ſuæ Domino adolet.

Moxq. conuertit intuitum in puerum ſuum, & videt intenta genitæ carnis fulgorem fulgentiſſimũ, & ſplendorem ſole pulchriorem, ignemq. diuinum non comburentem, ſed viuificantem: Miratur ſe Virginem, Miratur ſe matrem, Matremq. Dei viui. Auditq. infantem (ſic enim contemplari licet) in ſuſurro leuis auræ loquentem: Ecce elegi te ex omni carne, & inter omnes mulieres te benedixi. Noli timere lactare, quem meruiſti portare. Tum illa: Mi paruule, fili mi, quid igitur: te ne lacte nutriam? an vero, vt Deum colam? Tibine obſequium præſtabo, vt mater, an vt ancilla cultum adorationis impendam? Te ne, vt filium amplectar? an ſupplex Deum inuocabo? Tibine lac porrigam? an offeram thymiama? adorabo te? offeram tibi ſacrificium laudis? Orauit cor meum, ignis ardens, amor flagrans: thus ſuaue, affectus æſtuans, & victima plurima ſint oſcula multiplicia, fili amor, fili dulcior ſuper mel & fauum, conuerte ad me faciem tuam, & nutibus loquacibus, & blandulis ocellis redde mihi lætitiam natiuitatis tuæ. O nate pulcherrime, o Nate Deo, nate ex viſceribus meis, amabilis, ſpectabilis, fulgide, blandule, lepidule, me ſic amore torques? me tanto incendio flagras?

O pulcherrima Dei proles, dulciſſime rerum, & dulce decus matris, vita cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Quid meditaris? quid penſitas? quo

quo te trahit amor? o dulcedo, o ſuauitas, o amator, quo nihil amantius; o amate, quo nihil iucundius; ſruar te, inebriabor ab vbertate dulcedinis tuæ; fruar te Delicate puer, candida proles; reſpice in me, vulneraſti me in vno oculorum tuorum. Mi vnice, inclite infantule, iubilus cælitum, ſpes mortalium, Virtus, decor orbis, infige auida labellula tua papillulis meis, trahe lac de pectore meo: Trahor ego in odorem vnguentorum tuorum, ſicut myrrha electa, ſicut balſamum aromatizans das odorem. Roſa rubicunda mea tu es, lilium meum candidum es tu, Crocusq. meum, te ſpirante ſpirāt omnia aromata: introduc me, venuſtas mea in cor tuum; ibi te diligam, dulcitudo mea: O ſtupor, o admiratio! o voluptas! quidquid amplector, Deus eſt; quidquid tango, Deus eſt; quidquid oſculor, Deus eſt; hæc labia roſea, hi crines aurei, hæc membra niuea Dei mei ſunt.

O ſpecioſe! pulchræ ſunt genæ tuæ, ſicut areolæ aromatum; oculi tui ſicut ſtellarum: labia tua, ſicut lilia diſtillantia myrrham primam, abſque eo, quod intrinſecus latet.

Da te mihi fruendum blande puellule, quam pulcher, quam pulcher es dilecte mi, bonum mihi eſt adhærere tibi, bonum mihi eſt ſugere labellis tenellulas carnes tuas: caro tua verus eſt cibus, ibi abſcondita eſt dulcedo mea, ſi tetigero carnem tuam, ſalua ero.

Infans paruule mi formoſule, lux fulgidula, ne diſcedas ab vberibus meis, quid ſic meos oculos amore feris, puer candidule? habes in corculo tuo pluſquam tercentos amores, habes intra pectus pluſquam mille charitates ordinatas, habes intus & extra igniculos fulgidulos innumerabiles: pone caput tuum ſuper læuam meam, & dextera mea amplexabitur te. Adiuro te, vt diligas me, dilecte mi: pone me ſicut ſignaculum ſuper corculum tuum, pone me iuxta te, quia ſuauis eſt dilectio tua.

Audit infans, & fandi neſcius, oculis mirabilia fatur.

Mater mea es tu: ſponſa mea tu mihi es: pulcherrima mulierum, tota pulchra es, & macula non eſt in te: Quam pulchræ ſunt mammæ tuæ genitrix mea: pulchriora ſunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Fauus diſtillans ſunt vbera tua, mel & lac in vberibus tuis, & odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris. Hortus concluſus tu es, mater mea, ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus vterus tuus, emiſſiones tuæ paradiſus, & lac tuum dulce gutturi meo, memor ero vberum tuorum ſuper vinum. Genitrix mea, ſuauis & decora; ne auertas oculos tuos à me, & diligam te. Columba mea tu es, perfecta mea, vnica mater mea, electa genitrix mea. Videbunt te filiæ Sion, & beatiſſimam prædicabunt, Reginæ, & laudabunt te, quia facta es, quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, amabilis vt Charitas ordinata. Suauis es in delicijs, ſancta mei Genitrix. Floruit vinea tua, & flores fructus parturierunt. Tu es ſpecioſa, ſpecie tua & pulchritudine tua, intende & regna. In Sion firmata es, & in Hieruſalem poteſtas tua, & radicabis in populo honorificato, & in plenitudine ſanctorum erit detentio tua; adiuuabit te Deus vultu ſuo, qui te elegit, & prælegit te, & de medio tui non commouebitur.

Hæc vbi percepit à dilecto mater benedicta, anima eius liquefacta eſt, & ſuſcipiens puerum iterum rapit oſcula mille ex genis, mille ex ore, mille ex gutture, deinde reuolutum pannis, reclinauit illum in præſepio, factaq. eſt

ſtipula, & fænum lectulus eius, puer autem inter arcta conditus præſepia vagijt.

Quod vbi conſpexit ſenior Ioſeph, non remanſit in eo ſpiritus, remq. alta mente repenſans, admiratus eſt diuini conſilij altitudinem imperſcrutabilem, & vias eius in inueſtigabiles, & iudicia eius extimuit, videnſq. incōmutabilem & incomprehenſibilem diuinitatem ſub inuolucro carnis, & carnis inuolucrum ſub pannorum inuolucro, & pannorum inuolucrum ſub tegmine fæni, conſiderauit in ſpiritu diuinarum rerum ſupereminentem celſitudinem, & agnouit inacceſſibile lumen non poſſe nobis aliter apparere, quam varietate velaminum circumuelatum. Vidit ibi totam mundi magnificentiam, & rerum temporalium opulentiam ſub pedibus pauperis Dei ſtratam, & agnouit precioſiorem eſſe humilem paupertatem, regum opibus atque ſuperbia; viditq. ibi pauperes factos Reges, & honorificentius iacere in palea, quam diuites in purpura: Vidit diuitias putrefactas, aurumq. æruginatum, & decoloratum argentum, paupertatem autem factam Dominam rerum, totiusq. orbis ſibi poſſeſsionem vendicaſſe, Regnumq. tranquillitatis adeptam, & vſque ad regna cælorum prouectam: Vidit non eſſe glorioſum palatia ingentia, & tecta laqueata, & parietes pictos, & ſellas aureas, & lectulos ſericos habere, ſed honorificum eſſe his omnibus voluntaria paupertate carere: Viditq. ibi algas paluſtres & fænum terræ in auream migraſſe rationem, & ſaxeum tuguriolum margaritis precioſiſsimis contectū & fulgentibus lapillis conſperſum, vileq. pauimentum ſtratum auro mundiſſimo & grādibus ſmaragdis: Vidit pauperculum nudum omnium poſſeſſorem omnia poſſidere, & magnitudine animi nulla re indigere: Et benedixit Deum, qui exaltat humiles & eſurientes implet bonis, & diuites, & ſuperbos dimittit inanes.

Exacta temporis computatio, quo Chriſtus Dominus in terris natus eſt. *Cap.* 96.

ECce igitur, quo modo filius Regis æterni, verus Deus de Deo vero, qui eum conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, portanſq. omnia verbo virtus ſuæ, ſedens ad dexteram maieſtatis in excelſis, completis omnibus, quæ de illo prędicta fuerant, carnis caligine ineffabiliter obuolutus venit, & apparuit in terris, & luxit nobis, vt doceret nos viam prudentiæ, ſaluaturus hominem, quem de limo formauerat, & viſus eſt iacens ſuper ſtramen in infimis terræ, nube carnis tectus, ſplendor lucis æternæ, ante luciferum genitus, ſol iuſtitiæ, Rex gentium, & deſideratus earum, & legifer noſter: Venit ſalutis auctor ad redimendum nos: ipſe enim & non alius propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & conceptus eſt de Spiritu Sancto, & caro factus eſt, exiſtens perfectus Deus, & perfectus homo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.

Anno vero à creatione Mundi, quando ab initio Deus creauit cælum & terram quinquies milleſimo, & centeſimo nonageſimo nono: à diluuio vero, anno bis milleſimo nongenteſimo quinquageſimo ſeptimo: à Natiuitate Abrahæ, anno bis milleſimo quinto decimo: a Moyſe & egreſſu Populi Iſ-

rael

rael de Aegypto, anno millesimo quingentesimo decimo: ab vnctione Dauid in Regem, anno millesimo trigesimo secundo, Hebdomada sexagesima quinta iuxta Danielis prophetiam: Olimpiade centesima nonagesima quarta: Ab Vrbe Roma condita septingentesimo quinquagesimo secundo, anno Imperij Octauiani Augusti quadragesimo secundo, C. Cornelio Lentulo & M. Valerio Messalino Conss. Herodis Regis anno vigesimo nono inchoato, toto Orbe in pace composito, sexta mundi ætate, mense Decembri, die vigesima quinta, Dum quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens Verbum Iesus Christus, æternus Deus, æterniq. patris filius, factus ex semine Dauid secundum carnem, secundum spiritum sanctificationis, mundum aduentu suo consecrans, de Spiritu sancto conceptus, nouem post conceptionem decursis mensibus, in Bethlehem Iudæ natus est ex Maria Virgine, & habitauit in nobis.

Et sic completum est, quod prophetæ, tamquam factum perspexerunt, dicentes: Paruulus datus est nobis, & Filius datus est nobis, & factus est Principatus super humerum eius, & vocatum est nomen eius, Admirabilis, Consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, Princeps pacis, & multiplicabitur Imperium eius, & pacis eius non erit finis. O Domine quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra; tu es Deus, qui facis mirabilia. Ita vt ceteris omnibus relictis mirabilibus Dei, quæ in natura videntur, iam amplius admirari non debeant mortales huius mundi artificium, non terræ stabilitatem, cum eam complectatur volubile firmamentum; non singulos dies, non lunæ defectus, & incrementum: non solem semper integrum, & laborē eius perpetuum: non temporū vicissitudines, in quibus quædam arent, quædam virent, & quę mortua modo videntur, deinde reuiuiscunt. *Cypria. ser. de natiu. & alibi.*

Sed illud ab omnibus, relicto rerum naturæ visibilium stupore, admirandum est, Deum in vtero Virginis, omnipotentem in cunabulis, carnemquè imam summo Verbo adhæsisse, incorporeumq. Deum humani corporis tegumentum induisse.

In ceteris quodammodo aliquæ satisfaciunt rationes, hic solus complectitur stupor, & Dei opera consideramus, & expauescimus, quoniam nouum fecit Dominus super terram. Nouum prorsus & inauditum, quod in materni angustijs vteri circumdedit intra se fragilis caro virtutem Altissimi, & ordinem rerum, cursumq. naturæ mutauit sapientia Dei, & vbiq. Diuinitas dilatata plenitudinem suam angusto vasi infundens, sic est circumdata muliebri vtero, vt vniuersa ambiret, implens omnia, excedens cuncta, intra se omnia continēs, extra vniuersa complectens. Nouum quod inuisibilis, factus est Deus visibilis, comprehensibilis, passibilis, & mortalis: & peregrinum ab eius maiestate, quod puer in terris suxerit vbera, & panniculis fuerit inuolutus: Nouum, quod conuenerit simul sempiterna diuinitas, & temporalis humanitas, & eo tenore vtriusque naturæ facta sit vnitas, vt impossibile sit, quod iunctum est, ab inuicem separari. Sed & quod factum, inscrutabili consilio factum est; nam minoratio maiestatis, fuit prouectio paupertatis, nec altitudinem Dei in aliquo humilitas dispensationis dehonestauit, sed Dei bonitatem mirabiliter exaltauit, vt omnis lingua confiteatur: O domine, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra! tu es Deus, qui facis mirabilia solus. *Isa 28.* *Hierem. 31*

Miraculum, quod contigit in puerperio B. Virginis in spelunca, vbi Christus natus est. Cap. 97.

IN B. Virginis puerperio fertur accidisse miraculum. Nam in eadem spelunca, vbi Christus natus est, ad ea quæ vsus quotidianus exposcebat, è petra fluxit aqua, quæ numquam potuit exhauriri, sed mansit diutius diuinæ virtutis egregium monumentum. Hæc autem spelunca tota interius specioso marmore tecta supra ipsum locum, vbi Dominus natus specialiter traditur, Sanctæ Mariæ grandem gestat Ecclesiam: petra iuxta murum cauata, primum dominici corporis lauacrum de muro missum suscipiens, hactenus seruat. Quæ si qua forte occasione, vel industria fuerit exhausta, nihilominus cõtinuo dum respicis, sicut ante fuerat, plena redundat.

Beda de locis sanctis c. 8.

Percelebris semper fuit hic locus etiam apud Gentiles; sed cum Christi nomen, qui nascendo in hoc foramine terræ latuit, totus mundus veneraretur, tunc Christiani præ honore tulerunt lateritium præsepe, posuerunt argenteũ.

Chrysost. in Luc. 2.

Strenui militum Duces odio se prosequentes & ad singulare certamen descendere volentes, ingressi prius in Bethlehemiticam Ecclesiam, pacis spiritum susceperunt, & amici facti sunt. Cap. 98.

EOdem etiam in loco, vbi Christus natus est, & vbi Angelorum chori Angelicum canticum cecinerunt, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis nunciata est, contigit aliquid temporibus nostris memoria dignum. Nam cum in Insulam Cypri, quæ tunc Venetorum potestati subdita erat, forte fortuna peruenisset nobilissimus Venetiarum ciuis ex Cornelia familia, qui postea à Iulio Tertio propter virtutum merita, Romanæ Ecclesiæ Cardinalis creatus est, videns se in conspectu esse Terræ Sanctæ, desiderio ductus videndi loca, vbi Christus Dei filius vestigia pedum suorum impressit, deliberauit nauigio peruenire illuc. Dum autem Triremis marinos secaret fluctus, duo viri ex ijs, qui eum comitabantur (erant autem ambo strenui militum Duces) verbis minacibus vtrinque contendebant, altercantes, ita vt alter alterum ad certamen prouocaret. Sed cum essent in Triremi, vbi stricto mucrone congredi vetitum erat, pugnæ congressus, donec peruenissent in terras, dilatus est. Peruenit tandem Triremis ad Sanctam Terram, statimq. Cornarius suis sociatus comitibus, primum Ecclesiam Bethlehemiticam visitare voluit, cum autem ventum esset ad illam, & adorassent, statim spiritus pacis cecidit in corda illorum, qui simul confligere constituerant, tantaq. pacis dulcedine intrinsecus tacti sunt, vt vltrò nullo suadente alter in alterius rueret amplexum, & mutuis osculis internæ pacis signa darent, vt nullus ignorare posset, Ecclesiam illam verum esse locum, vbi Angeli cecinerant: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: posteaquam in eodem loco Angeli pacis, pacis semina inter discordantia corda tam mirabiliter disseminauerant.

Consueuerunt Christi fideles etiam in diebus nostris, & in Ecclesijs & priuatis domibus construere præsepiola, vbi pueri Christi imaginem super fænum

num collocant, astante B. Virgine Matre, & B. Ioseph cum boue, & asello. Faciunt autem hæc, vt summi Domini excelsam natiuitatem fortius mentibus repræsentent. Sicut autem dubium non est, quin eo tempore, quo puer Iesus natus est, multis multa contulerit beneficia, sicut Reges mundi in filiorum natalibus facere solent; sic etiam post Christum natum, vel sola Natiuitatis eius memoria, puer Iesus mirabiles confert gratias deuote eam recolentibus. Seculo autem nostro hæc refert facta esse in Hispania pius Auctor Aloysius Granatensis in Cathechismo in symbolum fidei.

Religiosa Monacha per duodecim annos grauibus, & incurabilibus morbis vexata, puerum Iesum inuocans, illico ad sanitatem omnibus admirantibus reducta est. Cap. 99.

NEmo, inquit, mihi vitio vertet, si in hac miraculorum relatione, de ijs mentionem fecero, quæ omni diligentia adhibita, mihi compertissima fuerunt. *Aloys. Granat. in cathec. in symbolum fidei lib. 2.*

Mihi enim multi sunt Auctores tàm antiqui, quàm recentes, qui miracula suis temporibus facta diligenter posteritati conseruanda censuerunt, illud Tobiæ ab Angelo Raphaele dictum memoria tenentes: Bonum est (inquit ille) Regum secreta tacere, at Dei opera, & mirabilia publicare, maxime laudabile est.

Ego igitur id spectans, Dei operum, quæ in hoc catholico Lusitaniæ Regno ipse oculis vidi, in hoc libro testimonium adscribam.

In Euoræ ciuitate adest Virginum Augustiniarum Cœnobium, S. Monica appellatum, in quo Iesu pueri imago est. Post Natalis festum solent illæ virgines, cui datum est, illum puerum sumere, & in suo oratorio collocare, quotidie ante illum aliquas preces fundere; anno vero elapso aliqua parua veste eum induere, & ad eum locum referre, vnde sustulerunt.

Tum forte quædam religiosa omnibus virtutibus ornata, quæ adhuc viuit, & diuersis, & grauissimis morbis duodecim annis afflictata fuit, & primis tribus annis elapsis nerui, qui in poplitibus sunt, ita contracti fuerunt, vt vel duobus ferulis iret, vel quadrupedaret: hoc autem morbo fere octo annis detenta fuit, cui pene omnes medicinæ, & medicamenta, quæ fieri possent, adhibita sunt, vt illi nerui molliores redderentur, atque disteuderentur, idq. sine vllo fructu.

Præterea, ad calidas perducta fuit, quæ sunt balnea, in quibus aquæ calidæ sunt, & ad frigidos morbos satis accommodatæ, & ad neruorum attractorum extensionem, attamen & nihil profuerunt. his omnibus remedijs adhibitis, medici sibi diffidentes multis ante annis, nullum medicamentum illi adhibebant.

Hæc præterea Virgo alio grauissimo morbo laborabat, nam quolibet primo mensium die ita epilepsiæ morbo afficiebatur, vt multæ Virgines magna cum difficultàte eam tenere possent. Vbi autem S. Natalis festum peruenit, eo spectabat monacha, vt pueri Iesu imaginem habere posset, vt ei illam pietatem adhiberet, quam ceteræ adhibere solebant. Et ante festum cæpit de cælo illam procurare medicinam, quam in terris habere minime potuit.

Ex quo eam spem consecuta est, fore, vt Deus illam sanaret, quod cuidã

Monachæ, quæ illius magiſtra fuit, communicauit, quæ quidem illam ſpem minimi fecit. Sacrum feſtum aduenit, dum maior miſſa celebraretur, hæc Monacha apud cancellos inferioris chori ſedebat, cum autem epiſtola legi cœpta eſſet, ſtatim ſe ſanam factam eſſe ſentit, & nihil dixit, ne miſſæ officiũ turbaretur, qua confecta ſurrexit, & Matribus dixit: Ego pueri Ieſu magna bonitate, & miſericordia ſana ſum. Tunc vna ex matribus, quæ manu baculum geſtabat, ei illum porrexit, eam huiuſmodi auxilio egere exiſtimans, vt ambulare poſſet: illa vero manu illum capiens cœpit per chorum proficiſci, & cum videret ſine eo facile ambulare poſſe, eum proiecit.

Tam multæ fuerunt tunc lachrymæ,& ſingultus illarum omnium, & gratiæ, & laudes, quas Deo dabant, tanta admiratio, & timor, cum viderent eam ſuis pedibus ire, quæ octo annos ferulis tantummodo ibat, in toto autem choro tantus motus factus eſt, vt omnes, qui in Eccleſia erant, ſibi narrari vellent quomodo res ſe haberet,& illo die toto attonitæ ibant, in animo ſuo hoc miraculum euoluentes.

Tunc illa, quam ante diximus fuiſſe huius Monachæ magiſtram, ad puerum Ieſum ſe contulit, & in lachrymarum lætitiæ, & pietatis flumen conuerſa manibus ſacrum filium ſuſcepit,& eum oſculari non ceſſabat,inquiens: Domine ſanaſti Creueram, Domine ſanaſti Creueram (ſic enim illa vocabatur) hæc verba ſæpius repetens: ille autem Sanctus puer hac miſericordia non contentus (illius enim opera, & gratiæ perfectæ ſunt) epilepſiæ quoque morbo eam liberauit, qua eam laboraſſe ante dictum eſt.

Nam paulo poſt primus Ianuarij dies cum appropinquaret, cumque hoc accidens expectaretur, nulla moleſtia affecta eſt, imo eo die matutini hora à ſomno excitata eſt, & haſtulis ſonum fecit, vt ſolebat, & neque illo die, neque in poſterum vſque ad hoc tempus vnquam illum morbũ paſſa eſt. Hoc miraculum ſtatim ad aures omnium ciuium peruaſit, & finitimorum etiam, & per Ordinarium huius rei facta eſt diligens inquiſitio; quam ſcriptam ego legi, neque hoc veritatis argumento contentus, meos oculos huius rei teſtes eſſe volui.

Ad illius enim Cœnobium me contuli, & omnibus Matribus vocatis ad inferiorem chorum, aderat cum illis & hæc virgo, quam rogaui,vt me præſente deambularet, quod fecit tàm bene, quàm ſi nullo vnquam morbo laboraſſet, & hoc tempore viuit, & illius ſanitas huius miraculi teſtimonium perhibet.

Hæc Monacha in illo Monaſterio amitam habebat, loci Abbatiſſam, quæ illi magis mater, quàm amita erat, & ita omnibus illis annis eam multis ſumptibus, magnaq. moleſtia tanquam filiam ſanandam curauerat. Quæ quidem primis diebus illius miraculi pene ſtupefacta, & triſtis ibat, cui reliquæ monachæ dicebant: quid mater! omnes lætæ ſumus propter ea, quæ vidimus, & tu tam triſtis & ægra proficiſceris? Reſpondit illa: Matres, huius miraculi ſtupore, quod ego vidi, & hoc tanto præmio, quod mihi Deus tribuit, apud me non ſum.

Hæc eſt ſumma illius miraculi,quod factum eſt, quo die puer Ieſus natus eſt. Sed qui illas Virgines audiret, hanc hiſtoriam cum ijs omnibus, quæ vera concurrerunt particulatim narrantes, vt ego audiui, licet ad hæc eſſet durus, ingentem profecto vim deuotionis, & admirationis profunderet.

Hoc

Hoc autem miraculum non solum fuit : nam multa deinde alia consecuta sunt.

Ex ijs tamen omnibus vnum tantum animaduersione omniũ dignissimum ascribam, publicum, & quod satis probe mihi compertum fuit. Apud hoc Cœnobium quædam mulier morabatur satis probe virtutibus ornata, & vt columba simplex. Hæc autem quatuor annis cruribus capta, & debilis in lectulo iacebat, & vna cum hoc morbo sæpe molestissimis simptomatibus laborabat, cum autem hæc ægrota peccata sua confiteri, & sanctum altaris sacramentum sumere volebat, in illam Ecclesiam in sella sedentem deferebatur. Cum igitur illuc quodam die esset delata, vt solebat, vt primum sacerdos sacramentum altaris administrauit, ei dixit : Hic expectes, vt te puero Iesu offeras. sacerdos igitur de altari puerum Iesum sustulit, & illum ei obtulit, ipsa vero, vbi illius vestem contigit, sibi intrinsecus dici visum est: surge : cumque surgere incępisset, illius pater, qui ad illius latus erat, existimans solita mala affectione commoueri, eam tenere cæpit. Illa tum respondit : Ego surgere possum : & ita surrexit sana illa, quæ tam debilibus cruribus erat, & ita sana proprijs pedibus domum reuersa est, & quicunque in Ecclesia erant, attoniti, & stupefacti videntes eam per se ambulare, quæ ante in sella deferri solebat, eam domum suam comitati sunt; ille autem dicebat, non aliter multos post se venire, vt hoc miraculum viderent tam nouum, ac solent post eum, qui ad mortem capite damnatus ducitur. Vniuersa ergo gens illa huius miraculi testis fuit.

Ego autem ab ipso medico, qui eam curabat, & Fregosus dicebatur, scire volui, quisnam illius morbus esset, qui vt testis, qui rem tractauit, tam de annis, quibus illo morbo laborauit, quam de morbi causa, me certiorem reddidit : neque eo contentus fui, sed ter, & quater ad hanc mulierem me contuli, adeo maximam percipiebam voluptatem, & admirationem ex huius miraculi historia, vna cum annexis illius morbi, & modo sanitatis : & illud memoria teneo, postremo me ad eam iuisse, vt sciscitarer, nunquid domum reuersa fuerit baculum manu gestans, nec ne, sciens Dei operationes miraculosas, perfectas esse debere : responsum mihi fuit, quod non gestabat.

Alius celebris medicus illius ciuitatis, nomine Ariez Diaz, qui infirmitatis notitiam habebat, maxima admiratione perterritus eam visit, & ab ea petijt, vt se præsente deambularet, vt oculis cerneret, quod fama ad suas aures pertulerat; quod factum est, & ille medicus Deo gratias agebat, quod tantum miraculum videret.

Virgo religiosa Epilepsia alijsq. morbis incurabiliter afflicta, ad puerum Iesum, & Matrem eius conuersa, virtute fidei sanctitatem meruit, & obtinuit. Cap. 100.

NOlo, vt puer Iesus longe à nostris oculis absit, qui licet infans sit, ad omnia tamen miracula est omnipotens, & illud est, quod hic narraturus sum, quod nondum elapsi sunt decem anni, ex quo in Cœnobio virginum Ordinis sancti Bernardi, quod est in terra Coz in Aliobazæ finibus accidit.

In eo Cœnobio quædam Virgo duodecim annos nata,& paulo ante monachali habitu induta mensis Octobris initio ægrotare cæpit. Longum esset omnia narrare, quæ huic virgini acciderunt, grauissima, vt est epilepsia, & cetera huiusmodi, quibus medici nunquam remedium accomodatum inuenire potuerunt.

Quo Monachæ maxima molestia afficiebantur, cum viderent, quæ illa puella dies noctesq. pateretur, & nullum remedium, aut leuamen ei reperiri. Hæc molestia à festo S. Martini vsque ad Christi Natalia perdurauit. In eodem Cœnobio habebant monachæ in quodam loco sanctum præsepium, in quo & puer Iesus cum sanctissimæ matris imagine erat. Aegrotæ autem dixerunt, num ad infantem Iesum, qui in eo præsepio erat deduci vellet? quibus se velle respondit; eam per brachia, quod ipsa per se ire non posset, ad sanctum infantulum sistentes, eum in illius manibus posuerunt.

Tunc illa ad Virginis imaginem oculos conuertens sic, dicere cæpit:

Domina hunc tibi minime traditura sum, quoad bonam valetudinem, qua tibi seruire possim, mihi non tradideris.

Quæ dum sæpius repeteret verba, monachis ad id eam adhortantibus, & dicentibus: Dic Puella, dic: paulo post illa ægrota se humi abiecit, & ibi tam diu, tamquam si dormiret,stetit, quo ad monachæ, quæ aderant, verentes, ne quid mali ei accideret, curarunt, vt se ipsa colligeret. Tunc illa. Cur me excitastis?

Nunc enim aliam videbam dominam, alium infantem, aliud præsepium, quæ omnia ab his, quæ hic sunt, longe differunt? Quo dicto mirifica huius infantis virtutem, & illius matris misericordiæ, qui tantorum laborum in tam tenera ætate, & innocenti miserta est, tam sana surrexit, quam si nullo morbo laborasset, & monachæ stupefactæ sunt, cum tantum miraculum viderent, & Deo pro ea gratias egerunt. Statim Abbatissa iussit cuidam monachæ, vt hanc historiam, vt se habuit conscriberet, quam ego legi, & in mea manu fuit, & duobus ante annis cum ego Aliobazæ essem, Serenissimus Cardinalis infans D. Henricus, qui nunc Rex noster dominus est,hoc cœnobium visit, & ibi monachæ ad eum hanc virginem adduxerunt, in qua Deus hoc miraculum operatus est, quo die in terris propter nostram salutem nasci voluit.

De stellæ prodigio nouiter obortæ apud gentes, & aduentu Regum terræ ad infantem adorandum. Cap. 101.

CVm autem Altissimi filius, noua Dei progenies, nouum orbis miraculum in orbe, quem condiderat, natus esset, cumq. in formam hominis hominibus apparuisset, nihilq. nisi humanum foris ostenderet, ne tamen inaccessibile Deitatis lumen, quod in carne latebat,quodq. à viuentibus hominibus videri fas non est, nisi mori velint, penitus occultaretur, sed eatenus per effectus aliquos admirabiles & dignos appareret, quatenus satis esset humanis cordibus ad fidem diuinitatis habendam, illud inter cetera non solito inditio,sed diuino iudicio patefactum, & summa admiratione dignum actum est, vt Stella admirabilis fulgoris, amplius in cælis non visa, ab ea

parte,

parte, qua oriens eſt, tanto lumine fulgeret, vt homines diuinarum rerum ignari admirarentur in cælis, vbi res certo, & immutabili ordine diſponuntur, & poſt tot ſecula ab eo tempore, quo cæli in ſuis orbibus firmati ſunt, nihil in ſupernis illis, & inacceſſibilibus regionibus additum, aut diminutum eſt admirabilem apparuiſſe ſtellam, nequaquam ex illis, quibus cælos ornatos videmus, nec ex illis, quæ ex vaporibus coagmentatis accenſæ in aëre, Cometæ dictæ ſunt, ſed eam, quam manus opificis Dei, mundum nouo lumine illuſtrare volentis nouo miraculo fecit naturæ Iura ſuperantem, & diuinam quandam virtutem præſeferentem, & cetera ſydera quotquot ante fuerunt, immo ſolis rotam decore ac luminis dignitate vincentem. Huius lucidiſſimæ ſtellæ ortus, quoniam inuſitatus, & inſolitus futurus erat in mundo, ideo antequam fieret, reuelatus eſt. Balaam enim vetuſtiſſimis illis temporibus, auditor ſermonum Dei, qui nouerat doctrinam Altiſſimi, & viſiones Omnipotentis videbat, talem protulit prophetiam: Videbo eam, ſed non modo, intuebor illam, ſed non prope. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga ex Iſrael: de Iacob erit, qui dominabitur.

Igitur Arabum Reges, Magiæ naturalis ſtudioſi, cum illam ortum conſpexiſſent, & in cælo ſignum ſpectarent, quod diuina, non humana præferret, cepit cupido eorum animos, vt cauſam conquirerent, & quid illud portenderet, viderent; & cum haberent hi ex Balaam prophetiam, quam diximus, quam Moyſes ipſe, vt erat ingenio acer, conſcripſerat, & in hac de ſtella, quod traditur, conſpexiſſent, intellexerunt hominem demigraſſe ad vitam & natum eſſe, quem prophetæ cum ſtellæ indicio iam pridem venturum denunciaſſent, & cum hunc, vt potiorem, dæmonibus prætuliſſent, qui ſoliti eſſent vanis rerum imaginibus ludificari, in Iudæam eundem adoraturi ſe contulerunt, certiores iam redditi, eſſe Regem aliquem natum, ignari tamen, quale hic eſſet imperium habiturus, & vbinam gentium naſceretur. Vulgatam autem, & perſpectam fuiſſe in illis locis prophetiam illam Balaam, ex eo videri poteſt; quoniam ſicut Moyſes audiens prophetiam illam Balaam, ſacris eam voluminibus inſeruit, multo magis credendum eſt eam ab illis ſuis codicibus inſertam, qui tunc Meſopotamiam habitabant, apud quam magnificus habebatur Balaam, quemque artis ſuæ conſtat habuiſſe diſcipulos. Ex illo enim fertur Magorum genus, & inſtitutio in partibus Orientis viguiſſe, qui deſcripta habentes apud ſe omnia, quæ prophetauerat Balaam, etiam hoc habuerunt ſcriptum, quod orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael. Hæc ſcripta habebant Magi apud ſemetipſos, & ideo quando natus eſt Ieſus, agnouerunt ſtellam, & intellexerunt adimpleri prophetiam, clarius ipſi quam populus Iſrael, qui Sanctorum Prophetarum audire verba contempſit, & ideo adoraturi venerunt, myſterium, agente ſine dubio in eorum cordibus diuina inſpiratione, vt eos tantæ viſionis effuſo fulgore admoneret, de deſcenſu Dei venerabilis ad humanæ conuerſationis, rerumq. mortalium gratiam. Prouidentia namq. miſericordiæ Dei diſpoſitum habens pereunti mundo in nouiſſimis temporibus ſubuenire, ſaluationem omnium gentium præfiniuit in Chriſto, vt quia cunctas nationes à veri Dei cultu impius dudũ error auerterat, & ipſe peculiaris Dei populus Iſrael ab inſtitutis legalibus pene totus exciderat, concluſis omnibus ſub peccato, omnium miſereretur. Deficiente enim vbiq. iuſtitia, & toto mundo in vana, & maligna prolapſo, *S. Leonis Papæ de Epiphania ſermo 3.*

nisi

nisi iudicium suum diuina potestas differret, vniuersitas hominum sententiã damnationis exciperet. Sed in indulgentiam ira translata est, & vt clarior fieret exercendæ gratiæ magnitudo, tunc placuit abolendis hominum peccatis sacramentum remissionis afferri, quando nemo poterat de suis meritis gloriari. Huius autem ineffabilis misericordiæ manifestatio facta est Herode apud Iudæos ius regium tenente, vbi legitima Regũ successione cessante, & Pontificum potestate destructa, alienigena obtinuerat principatum, vt veri Regis ortus, illius prophetiæ probaretur voce, quæ dixerat: Non deficiet Princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec veniat, cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium. De quibus quondam beatissimo Patriarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio, non carnis semine, sed fidei fecunditate generanda, & ideo stellarum multitudini comparata, vt ab omnium gentium patre, non terrena, sed cælestis progenies speraretur. Ad creandum ergo promissam posteritatem, hæredes in syderibus designati, ortu noui syderis excitantur, vt in quo cæli adhibitum fuerat testimonium, cæli famularetur obsequium. Commouet Magos remotioris Orientis habitatores stellis ceteris stella fulgentior, & de mirandi luminis claritate, viri ad hæc spectanda non inscij, magnitudinem significationis intelligunt, agente hoc sine dubio in eorum cordibus inspiratione diuina, vt eos tantæ visionis mysterium non lateret, & quod oculis ostendebatur insolitum, animis non esset obscurum.

Aduertat lector, hoc infrascriptum caput 102 fuisse ponendum post caput 94. quod errore impressoris, hoc loco postpositũ fuit.

De admirabilibus verbis prophetico spiritu à B. Maria prolatis, quæ apud omnes orbis partes in omnibus generationibus incessabili, & multiplicato miraculo verificata sunt.

Cap. 102.

Sed illud satis superq. admirandum est, & omni stupore plenum, quod humano ingenio & viribus prorsus impossibile fuisset, si tale aliquid tẽtasset, sed non Deó, apud quem non est impossibile omne verbum, & qui facit mirabilia magna solus.

Cum enim Angelus salutationem compleuisset, & Dei voluntatem annunciasset, cumque illa tandem ineffabili humilitate ancillam se Domini recognoscens ad Matris officium suscipiendum totius cæli & terræ plausu, consensum præbuisset, animam ad cælum tollens, & Dei magnitudinem laudans, & spiritu exultans, quod in vtero suo salutem æternam fortiter, & immobiliter erexisset, se supra se, & in diuino lumine secularia tempora vsque ad mundi interitum contuens, ac si ante oculos suos orbis reuolutiones, & creaturarum vicissitudines, & generationum omnium successiones, & mentium humanarum cogitationes perspectas habuisset, voce magna proclamauit: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quæ vox prophetico spiritu emissa, diuina virtute confortata, impleuit orbem terrarum, & statim auditum est: Beata quæ credidisti, benedicta tu in mulieribus, & beatus venter qui te portauit, & beata vbera quæ lactauerunt æterni patris filium: & deinde ex hoc in hoc, & de tempore in tempus, & per seculorum curricula currens vox illa virtute plena, & potestate vigens, omnium nationum, omnium populorum cogitationes, omnium

remo-

remotissimarum gentium corda peruadens, & in omnem terram exiens sonus illius, & in fines orbis terræ prosiliens verbum istud, contigit, vt succedentibus temporibus, omnis lingua in toto orbe Christiano eam beatam semper dixerit, & post mille & sexcentos annos adhuc dicat, & non dubium quin vsque ad Mundi finem sit dictura.

Mirum est Virginem puellam, in humili oppidulo positam, sub humili tecto latitantem, vix vlli notum, ausam fuisse dicere, omnes generationes beatam me dicent: Mirum est, postquam dixit, factum fuisse sicut dixerat. Erat enim res humanis viribus prorsus impossibilis. Quis enim hominum huius puellæ nomen ferat per loca, & postquam tulerit, quis persuadeat, vt alij credant, & laudent eam, & beatam dicant? Quis inueniatur vir tantæ apud omnes populos authoritatis, qui persuadeat tot nationibus, quæ orbem inhabitant vt hoc faciant, illis præsertim quæ colebant deos falsos, & idola adorabant, & quæ barbaræ & feroces erant, & rebus humanis intentæ? Quis inducat vnquam aut ferro & armis, aut arte aliqua & inuentione animos perstringat, & faciat Aegyptios, Babylonios, Medos, Persos, Arabes, Elamitas, Græcos, & Italos, Hispanos, Gallos, Germanos, & remotos Britannos, Polonos, Dalmatas, ceterosq orbis populos, vt confiteri velint, & laudare huius Virginis nomen, & beatam eam prædicare? potuit quis forsan armorum vi eos ad obediendum subijcere etiam inuitos: certe adducere illos ad beatam dicendam pauperem puellulam omnibus prius ignotam, & persuadere, vt libere & ex vero animo prædicent illam esse beatam: nullus vnquam vllo modo potuit hoc facere, nisi sit Deus cum illo.

Et si forte contigerit, quod vnus populus dicat, alius non dicet, & si omnes populi illi adducti fuerint in vna generatione vt illud dicant, non dicent in alia, & si vsque ad decimam generationem dixerint, non dicent vsque ad centesimam.

Instabiles enim sunt hominum mentes, mutabiles animi, varia ingenia hominum, qui modo aiunt, modo negant, modo laudes proferunt, modo iactant opprobria.

Qua igitur ratione cogitatio non deterruit Virginis animum ad pronunciandum verbum tam audax? debebat enim cogitare quod illud, quod loquebatur, non posset præ impossibilitate verificari, & quod sequentibus generationibus futurum esset, vt illam non beatam, sed mendacem, & audacem dicerent.

Et tamen tota securitate Adolescentula omnes generationes illam beatam prædicaturas dixit, & sicut ipsa dixit, ita factum est, ita vt succedentibus temporibus Mundus in suis generationibus semper eam beatam prædicauerit. Et nos videmus hodie nouissimo nostro seculo omnes eam beatam dicere, & religiosos viros per totum orbem dispersos, sacerdotes omnes, viros, & mulieres, vbique gentium, singulis quibusq. diebus, mane, meridie, vespere eam corde & animo beatam prædicare, & salutare libenter, & laudare frequenter, & benedicere incessanter, offerentes illi spiritualium rosarum coronas, pulsantes organa, & cytharas, & cantantes dulces hymnos, & dulcia cantica drammatum, & vix quisque exit de vtero matris suæ, qui a parentibus pijs, dum infans est, non doceatur Mariæ fari nomen, salutem

tem illi dicere, & beatam prædicare. Ita vt propheticus Mariæ ſermo omnibus diebus, ſingulis horis vbique gentium, ab omnibus populis, à pueris, iuuenibus & ſenioribus, à plebeis, & principibus viris, & mulieribus perpetuo & multiplici miraculo adimpleatur:& quod auget admirationem, etiam indomitus Turcarum populus,quamuis ſeductoris Mahumeti mendacijs deceptus, Mariam & Virginem, & beatam prædicat.

Et quoniam prophetia ea quæ vera eſt, ab ea quæ falſa eſt, tunc certiſſime dignoſcitur, cum id quod prædicitur,ſuo tempore contingit vt fiat; cum Mariæ prædictio de ſe, beata ab omnibus generationibus prædicanda per tot ſecula, per tot linguas, tot teſtimonijs vbique comprobetur, quot ſunt aſtra cæli, & arenæ in littore maris; ſequitur per irrefragabilem euidentiam, per apertam & conſpicuam oculis, & auribus manifeſtationem,nihil verbis Mariæ fuiſſe verius, ſimulq. nihil orbi contigiſſe beatius, quàm eam & felicem, & beatam prædicare, quotidie inceſſabili voce dicendo: Felix es ſacra Virgo Maria, & omni laude digniſsima, quia ex te ortus eſt ſol iuſtitiæ, Chriſtus Deus noſter: Beata Mater, & intacta virgo glorioſa, Regina mundi intercede pro nobis ad Dominum.

De ſapientibus Magis, qui primi inter Gentes Chriſtum natum adorauerunt, eique munera obtulerunt, enarratio. *Cap.* 103.

Philip.Boſkierus Cæſarimontanus in lib. Beda in Collect.

MAgi, qui primi omnium ex gentibus Chriſti Saluatoris infantiam, in Bethlehem decimo tertio poſt natiuitatem die adorarunt, tres numero fuiſſe perhibentur: ac, ſi Epiphanio credimus, ex Abraham originem duxerunt, ex filijs eius, quos ex Cethura ancilla ſuſcepit, deſcendentes. Cui nõ repugnat, quod Origenes, & Chryſoſtomus, ad Balaam prophetam gentilem, Magorum originem referunt; nam, & ipſe, ſicuti etiam Regina Saba, ex ijſdem Cethuræ filijs duxit originem.

Ara cæli, in ſ. prima Decad.

Nomina eorum, ætas, & vultus, cuiuſmodi fuerint, & quæ quiſque munera obtulerit, ſicut ex maiorum traditione acceperat, his verbis deſcribit venerabilis Beda. Primus (inquit) dicitur fuiſſe Melchior, ſenex, & canus, barba prolixa, & capillis: tunica hyacinthina,ſagoq. mileno, & calceamẽtis hyacinthino, & albo mixto opere, pro mitrario variæ compoſitionis indutus, aurum obtulit Regi Domino. Secundus nomine Gaſpar, iuuenis imberbis, rubicundus, milenica tunica, ſago rubeo, calceamentis hyacinthinis veſtitus, thure, quaſi Deo oblatione digna, Deum honorauit. Tertius Fuſcus, integre barbatus, Baltaſſar nomine, habens tunicam rubeam, albo vario, calceamentis milenicis amictus, per myrrham filium hominis moriturum profeſſus eſt.

Quod autem vnus eorum niger, & Aethiops depingi ſoleat, vt in multis, ijsq. antiquis apud nos picturis apparet, ex eo profectum videtur, tum quod Beda tertium fuſcum fuiſſe perhibet, tum quod ex Pſal. 71. in die Regum in Eccleſia decantatur: Coram illo procident Aethiopes.

Non obſcuri eos loci, aut ordinis, ſed Principes viros, atque adeo Reges fuiſſe, quod Chriſti gloriam maxime illuſtrat, pium eſt credere: id enim veteris legis figura, quæ in Salamone anteceſſit, & Prophetarum, maxime Da-

uidis,

uidis, & Isaiæ vaticinijs consentaneum est, quorũ ille inquit: Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent, Reges Arabum, & Saba dona adducent; Posterior vero: Et ambulabunt gentes in lumine tuo,& Reges in splendore ortus tui. Quæ de Magorum vocatione, oblationequè, ab Ecclesia,& Sanctis Patribus intelliguntur. Idé suadet Herodis,ac totius vrbis Hierosolymitanæ ad eorum aduentum trepidatio: munera item pretiosa, quæ ex thesauris suis deprompsisse referuntur. De quibus sic tradit Arnoldus Carnotensis in opusculo de laudibus Virginis: Reges Arabum, & Saba ab Oriente egressi, sequuti stellam insoliti luminis, genibus curuatis, & humi purpura defluente, IESVM nostrum pannosum adorantes,donis sacramẽtalibus venerati sunt. Maiorum denique traditio, scriptis, sermonibus, concionibus, hymnis,& picturis, vt vulgaribus, sic antiquis prodita confirmat. Nec quicquam ad rem facit, quod Euangelista non appellarit Reges, sed Magos, id enim consulto factum est, quod Christi gloria, nostraq. religio, Magorum, siue sapientium testimonio potius,quàm Regum potentia constabilienda videretur. *Ps.71.* *Isa.c.60.*

Magi autem isti sapientes in Astrologia fuisse commemorantur, qui arte Mathematica (vt Cyprianus loquitur) vim, & discursum nouerant Planetarum, & elementorum naturam, & astrorum mysteria certis experimentis obseruabant. Vnde conuenienter admodum Diuina sapientia, quæ disponit omnia suauiter, stellæ potissimum indicio, illos, tamquam astrorum peritos, ad se pertraxit, accedente tum gratiæ diuinæ lumine, tum hominum ex Scripturis demonstratione. Nam de loco vbi Christus nasceretur, à Scribis, & Michæa instructi sunt, & stellam illam Messiæ ortum significare, ex Balaam propheta per maiorum traditionem acceperant. *Cypr.serm. de stella & Magis.*

Ex Arabia Felice venisse (quod Iustinus martyr, Tertullianus, Cyprianus, & Epiphanius memoria prodiderunt) verisimile videtur, cùm quod Arabia respectu Iudææ, ad Orientem (Tacito teste) sita; tùm, quod auri, thuris, & myrrhæ ferax sit: demum, quod hæc opinio consentiat cum Isaiæ vaticinio: Omnes de Saba (quæ, teste in eum locum, & libro quæstionum in Genesim D. Hieronymo, Arabia est) venient, aurum,& thus deferentes. Cum illo item Dauidico: Reges Arabum, & Saba dona adducent. Et rursus: Dabitur ei de auro Arabiæ. *Iust. Dial. cum Tripb. Tert.lib.3. con.Marci. c.13. Cypr. vbi supra. Epiph.li 3. adu. hæres. Tacit.li.5. Hist.*

Porro auri, thuris, & myrrhæ munera Christo obtulerunt,quod his rebus Arabia in primis abundaret, & superbiret. Deinde quod Regina Saba, quam ex gente & familia Magorum fuisse proditum est, similia dona, aurum (inquam) & aromata, quibus gemmas pretiosas addidit, Salomoni Regi in typum Christi, donauerit. Adde quod, quæ Cethuræ filijs munera dedisse Abraham in Genesi commemoratur,ex Hebręorum traditione,ea Epiphanius refert, vestes, aurum, thus, & myrrham fuisse. Postremo non tantum gentis suæ morem, & exempla maiorum, verum etiam misticam rationem secuti, hoc, quod cordibus credunt, muneribus protestantur. Thus Deo, myrrham homini, aurum offerunt Regi. His se instruunt donis, vt adoraturi vnum, tria se simul credidisse demonstrent, auro honorantes personam regiam, myrrha humanam, thure diuinam.

Post Christi Ascensionem, à D. Thoma Apostolo, in fide Christi plenius feruntur instructi, & baptizati, imo Pastores etiam, & Doctores, in Populo suo ordinati sunt, magnamq. Gentilium turbam ad Christum Regem natum addu-

adduxerunt. Atque ita, vt primitias frugum copiosa messis consequitur, sic Magos primitias credentium ex gentibus, innumerabilium fides populorum, tanquam vberrima seges, est subsequuta: impletumq. vaticinium Dauidis, qui postquam prædixerat: Reges Arabum, & Saba dona adducent; subiunxit: Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient ei; item; Omnes gentes quascumque fecisti, venient, & adorabunt coram te, Domine, & glorificabunt nomen tuum.

Postquam in senectute bona ex hac vita in pace decesserunt, corpora eorum primum Helenæ Augustæ studio Constantinopolim allata, inde Mediolanum ab Eustorgio, eius Vrbis Episcopo, traducta, tandem anno post Christum natum 1164. quando Fridericus Imperator Mediolanum occupauit, Coloniam Agrippinam a Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi translata, ibidem in æde D. Petri, deposita fuerunt.

Agnoscamus, in Magis adoratoribus Christi, vocationis nostræ fidei primitias, & quem illi Infantem venerati sunt in cunabulis, nos Omnipotentem adoremus in Cælis. Inuenerunt illi Infantem paruulum, modicis, & vilibus pannis inuolutum, videbant reclinatum duro in præsepio, aut sinu matris pauperculæ exceptum, & tamen nihil his omnibus, alijsq. rebus offensi viri Barbari, veræq. pietatis, & fidei rudes adhuc, & ignari, procidentes, adorauerunt eum. Imitemur saltem Barbaros, nos, qui cælorum Ciues sumus, &, qui Christi Maiestatem, potentiam, factaq. admiranda, & Christianæ fidei mysteria cognouimus, fidem nostram illorum exemplo, confirmemus. Itaq. cum in Ecclesia Catholica, quæ vera Bethlehem, seu domus panis est, idem Christi corpus exterius speciebus, tamquam fascijs inuolutum, admirabili Dei Omnipotentis virtute, non iam in præsepi, sed altari proponitur, consecratur, offertur, sumitur, aut quouis modo nobis repræsentatur, excitemur animo, horrescamusq. & quam debemus, quamq. decet, ad tanta mysteria, & animi pietatem, & reuerentiam corporis offeramus. Nihil nos conturbent cogitationum fluctus, nec sensuum fallax iudicium, nihil hæreticorum fabulationes moueant, sed Dei verbum certos faciat, & deuotos, & magna, & admirabilia, quæ ad hanc fidem firmandam, in miraculis & prodigijs per succedentia secula operatus est Deus, quæ suis locis commemorabuntur.

Hoc igitur modo Christus Dei filius splendor Patris æternus, exteris illis Magis intra Gentiliũ tenebris habitantibus se ipsum manifestauit. Proprium enim luminis, & naturale est prodere se ipsum, & fulgorẽ suum, & pulchritudinem lucis alienis oculis obijcere, vt delectentur in illo, & tenebras horrorẽ incutientes fugare faciant. Christus igitur vultus sui diuini amabilem pulchritudinem offert omnibus, qui in tenebris sunt, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Sed pro hominum moribus vnum sic, & alium sic illuminat: illuminat autem, quoniam nescire Christum tenebra, & mors est, nosse illum vita est, & lux; & spernere interitus, & seruire regnum. Homo enim, qui creatoris sui, & Redemptoris notitiam non habet, similis est bruto animanti, in quo non est intellectus. Tam autẽ admirabile est hoc diuinæ salutis lumen, vt cum primũ menti nostræ, quasi quædam aurora præfulserit, incipit homo quodãmodo diuinescere, & propius ad incircumscriptibile lumen accedens fit similis Deo. Pertinet autem ad suauem Dei prouidentiam, vt lumen suæ agnitionis, largissime obscuratis mortalium men-

mentibus largiatur, vt eximij, & deificantis splendoris lucerna sub modio non lateat, sed in cordibus hominum lucendo ardeat, quod semper à Deo factum est.

Referam autem hic aliqua nostri temporis exempla memoratu digna, in quibus mirum in modum Dei immensa charitas, & benignitas illuxit in communicando beato lumine sedentibus in vmbra mortis.

Turca quidam curiosius scrutans locum, vbi Christi corpus asseruabatur, vi coruscantis ignis sublatus, & in terram proiectus exclamat se velle esse Christianum.
Cap. 104.

QVidam Turca captiuus detinebatur in Oppido Tagliacozzi, quod ditioni Principum Columnensiũ subditum est. hic cum libere per Oppidũ conuersaretur, tempore Quadragesimæ in hebdomada, quam Maiorem, & Sanctam appellamus, in Ecclesiam quandam ingressus est. Cum autem in quodam sacello multa luminaria accensa videret, sacellum vndique ornatũ, petijt à Christiano viro, quæ solemnitas esset in loco illo, & quid ibi ageretur? Respondit ille: Vides illam capsulam supereminentem? in illa Christianorum Deus absconditus est, qui pro hominibus hac die (erat autem feria sexta) in Cruce mortuus est, & sepultus. Recolunt autem Christiani in hac die hoc mysterium. Turca autem admirabatur, quomodo posset Christianorum Deus ibi manere absconditus, & tacuit. Cum autem esset hora prandij, forte fortuna omnes tam viri quam mulieres domum reuersi fuerant,& cum nullus in sacello remansisset,ille hoc animaduertens,decreuit accedere ad capsulam,& videre si ibi Christianorum Deus absconditus esset. Accessit, & dum temere capsulam aperit, ecce consurgens ignis magno impetu à capsula erumpens, Turcam in aërem sustulit, & in Ecclesiæ pauimentum longius proiecit. Ille autem ab insolito, & improuiso fulgore raptus, timens, ne forte propter eius curiosam indagationem moreretur, cæpit altius exclamare: Viri Christiani, succurrite, ferte opem. Audito clamore, venerunt plurimi, qui eum pene mortuum inuenerunt, quibus ille exposuit facinus suum, & micantis ignis eruptionem in pœnam suæ temeritatis. Quo prodigio sese optime cognouisse Christum Christianorum esse verum Deum, mundiq. Saluatorem: dicebatq. enixe, & millies replicabat, se velle esse Christianum, sicut postea Dei gratia subsequente adimpletum est. Ecce quomodo Christi benignitas apparet, non quærentibus illum, erudiens eos,vt abnegantes impietatem,& seculi desideria,pie & iuste viuãt.

Infidelis Turca Christianum se esse simulans, confitetur ægrotans peccata sua sacerdoti Christiano, & sumit Domini corpus: sed postquam manducauit, intus illuminatus, illico Christi fidem amplectitur, & baptizatur.
Cap. 105.

COmmunicauit præterea Deus sui ipsius notitiam hoc modo cuidã ęgroto fide, & genere Turcæ, qui in hospitali domo S. Ioannis Laterani de

Vrbe ægrotabat. Erat Turca iste ætatis annorum viginti, qui cum per aliquod tempus Anconæ cum parente suo mercatore mercium gratia permansisset, à patre fugiens Romam se contulit; cum autem melior sibi conditio non contingeret, cæpit deseruire cuidam Patritio viro, quem semper comitabatur quocumque iret; accedebat etiam ad Ecclesias, & diuinis officijs, & Missis intererat, & quia callebat Italicum idioma, arbitrabantur omnes eum esse Christianum. Post aliquot menses incidit in grauem morbum: Dominus autem iussit, vt deferretur in supradictum Xenodochium, ibi curandus. Ibi autem decumbens, ab vno ex ministris admonitus fuit, vt confessionem suorum peccatorum faceret, & communionem corporis Christi susciperet: hoc enim omnes ægri ad eum locum accedentes pro morborum suorum curatione, de more facere solebant. Iuuenis Turca veritus, ne si se Christianum non esse fateretur, ab hospitali domo expelleretur, promisit se hæc omnia facturum, quod & postmodum præstitit absque eo quod se Turcam esse reuelaret. Peracta confessione cum Iesu Christi corpus immaculatum suscepisset, statim (mirabile dictu) mutatur mens eius, impletur lumine, crebrisq. gemitibus sacrum baptisma postulat; tantaq. animi propensione hoc faciebat, vt se comprimere non posset, vltro affirmans se esse Turcam Mahumetanæ sectæ sectatorem, nunc autem omnino velle se esse Christianum. Ministri ægrotorum audientes illa, quæ ab isto dicebantur, putabant, illum non esse mentis compotem, sed morbo grauatum in phrenesim incidisse. Forte fortuna, Deo ita prouidente, in dicto Xenodochio aderat Pater Lucas Pinellus Societatis Iesu, venerat enim illuc vna cum alio Religioso Patre eiusdem Ordinis, qui diebus festis ibidem concionabatur. Ministri autem vocarunt illum, vt ad eum ægrotum accederet, & videret quid æger ille tam vehementer postulabat. Accessit ad eum Pater, & rogans iuuenem, vt diceret, cur sic clamaret; tunc libere dixit ei, se esse Turcam: & more Turcarum esse circumcisum; simulasse autem se esse Christianum, ne foras mitteretur. Et ob id simulate etiam se confessum esse peccata, & recepisse oblatum panem: sed post manducatam bucellam, apertum sibi fuisse sensum, & mirabiliter intus illuminatum fuisse, certoq. cognouisse Christum Deum Christianorum esse Mundi Saluatorem, in cuius nomine, & non in alio salui fierent, quotquot saluarentur; quapropter petere se ardentissime, vt sancto baptismate ablueretur, & in Christianorum numerum reciperetur, asserens se tanto intus ardore inflammari, vt quiescere non posset. Igitur re bene examinata, & perspecto, quod circumcisus erat, docuerunt illum, quæcumque erant necessaria ad Iesu Christi fidem suscipiendam, quod cum factum fuit, baptizatus est; sequenti autem die obdormiuit in Domino, vt statim proficisceretur ad illum, qui vocauerat eum. Hæc refert prædictus P. Pinellus in pio suo libello de meditationibus breuibus, asseritq. ibi, se supradictarum rerum fuisse oculatum testem.

Turca puella dum obtectum sub panis accidentibus panem nesciens manducat, Christum agnoscit. Cap. 106.

Similis plane casus contigit Genuæ. Ibi enim erat adolescentula Turca captiua, quæ cuiusdam nobili Dominæ seruitio mancipata erat: cum

autem

autem Domina iſta in die Paſchate ad Parochiam ſuam veniſſet, vt Miſſæ intereſſet, & de more communicaret Chriſti corpori, omnibus ancillis ſuis comitata, acceſſit ad locum, vbi Euchariſtiæ ſacramentum confluentibus miniſtrabatur: acceſſerunt & aliæ ancillæ diſponentes ſe ad diuini corporis communionem ſuſcipiendam. Turca autem puella, cum neſciret, quid ibi ageretur, immiſcuit ſe cum alijs, Domina ſua, atque alijs ancillis non aduertẽtibus. cumque Sacerdos ordinate conſecratum panem ſingulis miniſtraret, eum Turcæ puellæ, neſciens eam eſſe Turcam, obtulit. Cogitante autem illa eſſe communem eſcam, & vidente eam ab omnibus manducari, manducauit & ipſa. Vix eſca illa benedicta in ſtomachum eius ingreſſa fuerat, cum cæpit intus vehementiſſime inflammari, ſimiliter & illuminari; quod admirans, & tanti ardoris flammam ſufferre non valens, aperuit omnibus publice ignẽ ſuum. Domina autem eius ſpiritu turbata accedens ad illam, & interrogans quid pateretur, & cur ad communicandum ſe temere contuliſſet, ipſa inſcia: Reſpondit famula, ſe ignoraſſe Chriſtianorum myſteria, & ſimpliciter ſe ad illam bucellam panis manducandam acceſſiſſe; protinus autem experimento probaſſe cor ſuum ardenti quodam lumine inflammari; Falſam eſſe Mahumeti religionem, veram eſſe Chriſti fidem, quapropter rogare ſe quàm poterat vehementer, vt in numerum Chriſtianorum illam reciperent, vt cunctis diebus vitæ ſuæ Chriſtianorum Domino humiliter ſeruire poſſet, quod poſtea factum eſt.

Quibus prodigijs manifeſtiſſime apparet, quàm libenter, pater luminum Deus, omnibus gentibus, filij ſui mundi Saluatoris notitiam communicet.

Crudeliſſimi Herodis Infanticidium. *Cap.* 107.

AVdiens natum Chriſtum Herodes cruentus carnifex, audiens eum & Iudæorum Regem futurum, turbatur, atque impiæ mentis furijs agitatur, tremit, pallescit: metu concutitur, animo diſſoluitur. Nomen Regis expaueſcit: quia regnandi modum non intelligit. Regnum quippe Iudæorum nec nobilitate obtinuerat, nec probitate meruerat: ſed nobile illud regnum regiæ ſtirpi Iudæ, patriarchæ Iacob vaticinio debitum, tyrannide inuaſerat, crudelitate retinebat. Nato ergo rege Iuſtitiæ, iniuſtitia tremit, regnatura pietate crudelitas fremit. Sed cur impie ſæuis? quid liuore torqueris? Cur aduentum Saluatoris formidas? Quid ad nomen mitiſſimi, atque humillimi regis trepidas? Non venit vt temporalia tollat, qui æterna militibus ſuis ſtipendia erogat. Terreno regno non indiget, qui cælo præſidet. Depone ergo inanem formidinem, exagitatã compone mentem: & vt ſub eo felicius regnes, fideliter perage, quod ſimulas, regem velis, nolis tuum, ſubiecta ceruice adorans. At doloſa Vulpes, intra tenebroſas perfidæ mentis latebras interim ſe cælat, lætitiam vultu ſimulat, corde dolos fabricat, & adoratum ire ſe ſpondens, inuentum necare parat. Sed fruſtra tentat ſapientiæ Dei humanæ mentis malitia illudere, ſicut & fruſtra nititur in petræ duritia lubricus coluber molli tractu veſtigia figere. Nam Dominus, qui aliud natiuitati, aliud paſſioni ſuæ congruum vtrique myſterio tempus præſcripſerat, non dedignatur in Aegyptum alienis manibus tolli, qui paſſus eſt proprias manus cruci configi, non tam Herodem fugiens, quam myſterium

peragens. Significabat enim iam tunc, nomen suum à principibus Sacerdotum, & conclamantis populi insania, rege suo, videlicet Diabolo instigante, de Iudæa effugandum, & in fines gentium ore Apostolico deportandum. At cruenta bellua, torridis faucibus sanguinis auida, dum illudere puta, illusa est, quia nati regis guttur ex voto inuadere non potuit, in innoxiũ paruulorum exercitum rabiem effudit, vt dum coetaneos regi suo paruulos strãgulat, prostrato toto exercitu, is qui solus, vel maxime appetitur, furentis bestiæ morsum non euadat. Sternuntur ergo gladijs carnificum corpora paruulorum, sed deportantur ad æterna manibus Angelorum: sæuit in terra atrocissimus carnifex, sed coronat in cælo serenissimus Iudex.

Dignum est, vt Beatissimis Infantibus, athletis gloriosissimis, gratulãdo hic paulo diutius immoremur, & de illorum triumpho fusius aliquid proloquamur; qui, & inaudito pugnandi modo decertant, & nouo vincendi genere triumphant. In quibus cum nec ætas nosse bellandi studium, nec victoriæ poterat voluntas affectasse brauium: sola in his hostem expugnat gratia, sola mæretur palmam innocentia. Dico autem beatos illos, ac vere innocentes, qui per Christi gratiam, martyrij prius adepti sunt gloriam, quam possent nosse martyrij causam. Fęlices paruuli, qui nomen Christi meruerunt, ante sanguine, quam lingua confiteri. Fęlices paruuli, qui de stadio mundi meruerunt ante ad regnum victores ingredi, quam scirent cum hoste congredi. Beati martyres, qui niuea innocentiæ stola candentes, atque roseo cruore vernantes, mærentur sequi quocumque ierit, agnum Dei; Ipse enim fuit eis causa pænæ, ipse est & corona gloriæ. Fęlices, vere beati, qui ante meruerunt vita æterna, quam præsenti perfui: quibus vitæ præsentis ingressus, fuit ad æternam transitus.

Enarrationes rerum memorabilium, viuente in terris Christo Domino gestarum, quæ in Euangelijs non reperiuntur, sed à probatis Auctoribus scripta sunt. Cap. 108.

EA autem, quæ Dominus Iesus, dum in terrris esset, stupore, & miraculo magno, & inaudita potestate operatus est per semetipsum, scripta sunt in euangelijs, vbi videri possunt. vt visis admirandis actionibus, & auditis cælestibus verbis, & perspectis supernaturalibus virtutibus, prodigijs, & signis, quæ nunquam antea in mundo facta fuerant, & quæ nulla ratione, aut facultate, nisi diuina & omnipotenti fieri possunt, sciant homines Iesum Christum, verum fuisse Dei filium, qui descendit de cælo, & factus homo, obijciens hominibus inuolucrum carnis, quam ex Virgine susceperat, operatus est omnium salutem in medio terræ.

Io. vlt. Et quoniam Euangelistæ non omnia, quæ Christus gessit (quoniam fuerunt innumerabilia) sed præcipua aliqua conscripserunt, ideo putauimus, non ab re esse, si nonnulla quæ à probatis Auctoribus litteris mandata fuerunt, hic conscribantur ex illis, quæ Christi Domini temporibus gesta fuere. Sunt autem huiusmodi.

De Arbore excelsæ magnitudinis, quæ proficiscente Iesu in Aegyptum, fugiente Dæmone, vltro sese vsque ad terram inflexit. Cap. 109.

CVm Hierosolymis de nato Christo rumor inciperet percrebrescere, & tam ex ijs, quæ cecinit, & prophetauit Simeon, quam etiam ex Annæ attestatione, iam hoc spargeretur in vulgus, & in Herodis aures illaberetur, qui nuper de nato Rege Iudæorum, ex relatione Magorum magnum timorem conceperat, his denuo de aduentu Christi nuncijs exacerbatus in furorem actus, vtque se eo metu liberaret, necem quæsiuit infantis. Sed tanto facinori, per Angelum Ioseph: monens occurrit Deus, tunc enim accidit, quod post Magorum discessum contigisse Matthæus Euangelista scribit his verbis: Cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi, futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens accepit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum, & erat ibi vsque ad obitum Herodis, vt impleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ex Aegypto vocaui filium meum. Christo vero in Aegyptum cum Matre, & Ioseph pergente, hæc mirabilia (sicut tradit Sozomenus) contigerunt. Memorant (inquit ille) arborem esse, quæ Persis dicitur, Hermopoli, quod est oppidum Thebaidis, cuius fructus, aut folium, aut particula aliqua corticis ægrotis admota morbos à compluribus depulerit. Nam traditum est, Ioseph cum propter Herodem assumptis secum Christo, & Maria Sancta Deipara fugisset, venissetq. Hermopolim; atque simul vt portę appropinquauit, statim arborem, licet plane maximam, aduentu Christi curuatam esse, atque ad solum vsque se inflexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidem de hac arbore, sicut à multis audiui, à me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego iudico, vel significabat iam Christum in orbe adesse; vel vt est verisimile, arborem, quam incolæ propter magnitudinem, & pulchritudinem lege gentilitia venerabantur, Dæmone iam qui ibi colebatur, ob Christum talium rerum euersorem, qui in eo loco comparebat, perhorrescente, sua sponte commotam esse. Itaque dæmone inde abacto arbor, quo rei gestæ testimonio esset, remansit ibi, fidelesquè morbis liberauit. Atque vt Aegyptij, & Palæstini istarum rerum, sic alij singuli aliarum quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt. hactenus Sozomenus.

Luc. 2.

Matth. 2.

Sozomen. hist. lib. 5. c. 20.

De ingressu Domini in Aegyptum, & commotione simulachrorū. De benedictione solitudini in transitu data. De loco habitationis Christi. De hortulo balsami, & fonte, in quo Virgo filium, & panniculos eius lauit. De lapide, vbi eos exsiccauit, & de mira virtute fontis. Cap. 110.

ILlud quoque mirabile actum est in aduentu magni Domini in Aegyptum, vt simulachra illius terræ, in quibus Dæmonia pro dijs colebantur, tan-

to numine percussa, contremuerint, & commota sint. Quod aliquando fu-
Isa.19. turum esse olim prædixit Isaias: Ecce Dominus ascendet super nubem leuē, & ingredietur Aegyptum, & commouebuntur simulachra Aegypti à facie
Euseb. de dem. lib.5. c.20. eius, & cor Aegypti tabescet in medio eius. Eusebius Pamphili de his agēs hæc ait: Hi qui prius incolebant Aegyptum praui, vitiosiq. Dæmones per multa secula in simulachris latitantes, animasq. Aegyptiorum omnis superstitionis errore addicentes, ac subijcientes, cum sensissent nouam quandam, diuinamq. virtutem ad se accessisse, illicò commoti sunt & fluctuationem ac perturbationem in semetipsis pertulerunt, corq. eorum & ius intelligendi intrinsecus ab ipsis conuicta sunt, cesseruntq. & fugati sunt ab eadem virtute quæ vi effugere compellebat, & ignis instar ineffabili quadam ratione adducebat, & tunc quidem inuisibiliter Dæmones talia passi sunt, cum Saluator noster in Aegyptum cum visibili corpore peruenit. hæc Eusebius. Sed & Athanasius illorum gentilis non tantum commota esse, sed corruisse
Athan.lib. de incarn. Ver. simulachra Aegypti testatur his verbis. Athan. Quis iustorum, aut Regum in Aegyptum descendit, & eius descensu Idola in Aegypto ciciderunt? Abrahā descendit, nihilominus Idololatria vbiq. viguit: natus est ibi Moyses, æque illic hæsit religionis error. Aegyptiorum enim superstitio non quieuisset, nisi Dominus omnium in corpore, quasi in nube vectus eo descendisset, &
Orig. hom. 3. diuers. Idolorum errores compescuisset. hæc ille. Et Origenes in hunc modum: Fuge in Aegyptum, propterea, vt destruantur manufacta eorum, & confringantur, & pereant idola ipsorum; propterea, vt Dæmones turbentur, & regum fabricæ in Idolis destruantur, vt fiat in aduentu Domini fugitiuorum seruorum, & malorum interitus. hæc ille, & alia multa id generis. Eadem alij complures sanctorum patrum, quæ quidem omnia sic accipienda esse putamus, non vt cuncta, quæ tunc erant in Aegypto corruerint simulachra, sed de his aliqua, non tam in signum quod ille aduenisset, quam quod idolatriam esset penitus euersurus. Demum in vitis Patrum quod opus Euagrij esse putatur, hæc scripta legūtur: Vidimus & alium sanctum virum nomine Appollonium apud Thebaidem in finibus Hermopolis, ad quam ciuitatem Saluatorem cum Maria, & Ioseph de Iudææ finibus venisse tradunt secundū prophetiam Isai. Vidimus ergo ibi & templum ipsum, in quod ingresso Saluatore corruisse omnia idola in terram, & comminuta esse memorabantur. hæc ibi. Sane quidem illinc fluxisse in Græcos fontem Idolatriæ; qui Herodotum legerit in Euterpe plane intelliget. Porro non modo Aegyptum Domini præsentia illustratam, sed & ipsam solitudinem, per quam transiuit, esse nobilitatam tradunt; quę tunc quodam modo semen benedictionis suscipiens; postea suo tempore, quod idem ait Propheta: Germinans germinauit, & floruit solitudo sicut lilium, tot Sanctorum monacho-
Chrys hom. 8. in Matt. rum illic quaquauersum incolentium, produxit sacra germina: Quam & in Paradisum quandam amænissimam conuersam docet Chrisost. his verbis: Tactu ipso Domini gustum quendam sanctificationis adipiscitur: vt cum illum audierit ab Apostolis prædicari, huius quasi priuilegij honore decoretur, quod Dominum prima susceperit: & certe solius hic Palæstinæ videbatur esse primatus, sed facta est postea (Aegyptus scilicet) ista feruentior. Denique si quis nunc ad Aegypti veniat solitudines, Paradiso quouis omnem illam videbit Heremum digniorem, & innumerabiles Angelorum cœ-

tus in corporibus fulgore mortalibus, & Populos Martyrum, & choros Virginum, & omnem quidem Tyrannidem diaboli dissolutam, Christi autem regnum coruscans, & illam Poetarum, & Magorum quondam, hac Philosophorum parentem, & cuiusque generis imposturarum repertricem, quæque etiam ceteris propria inuenta tradiderat, videbit modo piscatorum magisterio gloriantem, & contemptis omnibus iam illis, repudiatisque, publicanum vbique, ac sutorem pellium circumferentem, atque ad maximam suæ fidei gloriam, crucem Domini præferentem. Et hæc omnia bona non in vrbibus solum, sed etiam in desertis magis florent locis, quam in ipsis vrbibus: est enim cernere tota illa regione diffusum exercitum Christi, & admirabilem illum Regium gregem, virtutumq. cælestium conuersationem in terris micantem. Item: Non ita varijs astrorum choris, cælum refulget, vt Aegypti heremus innumeris Monachorum, ac Virginum distinguitur, & illustratur habitaculis. Si quis illam Aegyptum veterem nouit rebellem Deo, ac magnitudine superstitionum furentem, adorantem irrationales animantes, porros etiam, cæpasq. pauitantem: hic optime Christi potest nosse virtutem, per quem facta est tam admiranda mutatio. Hæc Chrysostomus.

Non prętermittendũ putamus nobile monumentum habitationis Christi in Aegypto; quod traditione piorũ cognitũ, posteris ab his, qui Religionis ergo ad illa peregrinati sunt loca, & inter alios ab eo, qui ceteris habetur fidelior, Brocardo, sic describitur: Inter Helyopolim & Babyloniam, medio ferme loco, est balsami hortus: & post multa: Irrigatur hortus ille ex paruulo fonte, sed vbere, in quo fama est Beatam Virginem Iesum paruulum pluries lauisse, panniculosq. eiusdem mundasse, cum esset in Aegypto propter metum Herodis: est & ibidem lapis, super quem dicitur eosdem exsiccasse: hæc omnia venerãtur à Christianis & Saracenis. Verum quia fons Iesu paruulus est, non sufficiens irrigationi totius horti, Saraceni alium profundum foderunt puteum iuxta illum, ex quo quatuor boues per Rotam aquam extrahunt; sperantes ex vicinitate fontis Iesu aquam alterius fontis fore virtuosam. At se deceptos animaduertentes construxerunt canale, per quod transmittunt aquam illã in fontem Iesu, vt sic ex eis mixtis fœcundaretur hortus. Nec eos fefellit opinio: nunc enim sufficienter, & virtuose fœcundatur ex aquis sic mixtis. Hæc, & alia admiranda, quæ auctor oculis spectauit, refert, cui, vt diximus, ceteri, qui eiusdem argumenti libros scripserunt adstipulantur; qui & addunt locum illum, in quo habitasse ferebatur Sancta Deipara, ab ipsis etiam Saracenis, magna veneratione haberi, adeo vt ibi lampadem perpetuo ardentem in memoriam Iesu illic olim habitantis conseruent; locumq. illum ab incolis Aegyptijs Mataræam nominari tradunt, & distare à Cairo decem millibus passuum. Ibi insuper pretiosas Balsami arbusculas Iesu beneficio olim increuisse. Putealem fontem adhuc videri, quo ad obsequia Domini Virgo mater vsa fuerat, ex quo peregrini pio affectu, & hauriunt, & bibunt aquas non insalubriter.

Brocard. in descrip. terræ sanctæ par. 2. c. 4.

Corn. Iansſ. in Concor. Euang. ca. 11.

De calamitatibus Herodi à Deo immissis, videlicet de conspiratione Antipatri in necem eius, & de iracundia eius in Iudæos, quorum nonnullos, Aquilam auream à templi porta auferentes viuos combussit. Cap. III.

HErodes, quoniam, vt Christum occideret, innoxios infantes apud Bethlehem trucidauit, miris, & portentosis morbis propter ingens scelus, Deo vlciscente cruciatus est, & maximis calamitatibus afflictus: de quibus hæc Iosephus. Interea (inquit) legati instructi mandatis, ac litteris Romam properant: nimirum vt innotescat Augusto Antipatri filij detecta proditio in patrem, quem veneno comparato necare parauerat, cuius causa ille conuictus asseruaretur in carcere. Interea morbo Rex correptus testamentum condidit, successionem Regni relinquens natorum minimo, exasperatus in Archelaum & Philippum calumnijs Antipatri; Cæsariq. legauit mille talenta, & vxori Iuliæ liberisq. eius amicis, atque liberis, talenta quinquaginta. Suis quoque filijs distribuit pecunias, & agros, ac redditus, similiter etiam nepotibus. Salomes etiam ratio est habita, quam propter perpetuam, & inconcussam beneuolentiam ditauit egregie. Desperata deinde salute, quod iam ad septuagesimum ætatis annum accederet, mirum in modum efferatus, iræ impatiens, & amarulentus in rebus omnibus: in causa erat opinio contemptus, quodq. existimaret gentem lætari suis infortunijs: quam opinionem confirmauit quorundam apud populum gratiosorum seditio mota ex causa tali.

Ioseph. Antiq. lib. 17. c. 8.

Iudas Sariphęi filius, & Matthias Margolothi (doctissimi erant Iudæorum & interpretes patriæ legis præstantissimi) ob idq. chari Populo, quod iuuentutem disciplinis instituerent; totis enim diebus eis dabant operã, quotquot cupiebant in virtute proficere. Hi postquam cognouerunt morbum Regis esse incurabilem, concitauerunt iuuentutem, vt sublatis operibus, quæ Rex præter patriam consuetudinem fecerat, propugnatores pietatis se ostenderẽt, debitum inde expectantes præmium, nam hanc esse Regi causam cum calamitatum domesticarum, tum postremo præsentis morbi; videlicet quod cõtemptis legibus multa nouare ausus sit, nam hac parte multis in rebus pietatem Regis hi doctores desiderabant. Inter cetera supra maiorem portam templi dedicauerat donum preciosum, aquilam auream magni ponderis: cũ lex nostros homines vetet imagines statuere, aut consecrare animantium effigies. Quamobrem hi Doctores auctores erant discipulis, vt aquilam illam detraherent: & si enim res videatur non carere periculo, tamen etiam iucundæ vitæ præponendum esse honestum obitum, si contemnatur propter tuendas leges patrias: quandoquidem sempiterna fama nullo seculo passura sit gloriam eorum intermori: & alioquin ignauos iuxta ac fortes eundem manere interitum: proinde recte facturos virtutis cultores, si ex communi necessitate honorem sibi decerperent, & cum hoc solatio de præsenti vita recederent: magnum enim leuamen esse honestis conatibus immori, & periculi non contemnendum præmium transmissum ad nepotes ac posteros, cuius in partem tota cognatio tàm viri quàm feminæ veniant: quo quid esse possit optabilius? Hac exhortatione accensis iuuenibus, rumor superuenit

extinctum Regem nuntians, & propensos iam ad facinus perpulit. Itaquè claro meridie ascendentes detractam aquilam conciderunt securibus, inspectante congregata in templum multitudine. Quod vt renuntiatum cognouit Dux Regius, maiorem aliquam conspirationem metuens occurrit eò cum valida suorum manu, cohibiturus demolitores aquilæ, & irruens in vulgus rude, & imparatum, ac conglobatum temere, facile reliquis disiectis & cedentibus, circiter quadraginta iuuenes resistere ausos comprehendit, cumque his auctores facinoris Iudam, & Matthiam, turpe putantes cedere, omnesq. ad Regem perduxit. Quo rogante, quo freti ausi sunt sacratam imaginem demere? aiunt, & deliberasse id multo antea, & deliberatum executos, vt fortes viros decuit, nam & honori diuino, inquiunt, succurrimus, & legem, cuius discipuli sumus, vindicauimus. Nec est quod mireris, si tuis decretis leges præponimus, quas nobis Moyses auctore & doctore Deo protulit: nec recusamus mortem, ac supplicium quodcumque nobis intuleris, conscij nos non maleficij, sed pietatis causa hæc perpeti. Hæc illi non minore animo, quàm verbis præferentes fortitudinem æque, tum ad constanter patiendum alacres, atque antea ad agendum fortiter fuerant. Eos Rex vinctos misit Hiericunthem: moxq. accitis Iudæorum primoribus in concionem eorum lectica ob imbecillitatem delatus cæpit commemorare labores suos exhaustos pro republica, tum instauratum templum impensis ingentibus, quale opus per ducentos viginti quinque annos nemo Assamoneorum Regum ad honorem Dei valuisset perficere: nec extructum id tantum à se, verum etiam ornatum votiuis muneribus, ac donarijs templo dignissimis: & ob hæc facta sperasse se vel post obitum sempiternam & memoriam & gloriam. Nunc proh nefas, viuo etiam ac superstite pro beneficijs reponi iniuriam, & medio die spectante multitudine sua dona sacrata violari ac detrahi: quæ iniuria licet in ipsum intentata, re tamen vera ad Deum magis pertineat, cuius sacra compilata sunt. Tum honoratiores quique veriti crudelitatem eius, ne forte efferatus in se quoque grauius animaduerteret, negauerunt hæc facta ex ipsorum sententia, videriq. sibi admissam rem dignam supplicio. Ille in ceteris mitior, Matthiæ Pontifici adimit sacerdotium, quasi non alieno ab hoc consilio, eiq. successorem dedit fratrem vxoris suæ Ioazarum. Huius Matthiæ Pontificatu accidit etiam alium Pontificem ad vnam diem substitui, qua Iudæi populariter ieiunium celebrant: nam Matthias ea nocte, quæ præcedebat diem ieiunij visus est sibi per somnum cum vxore congredi; & cum ob eam causam rem diuinam facere non esset idoneus, Iosephus Elemni filius adiutor Vicarius propter cognationem ei datus est. Ceterum Herodes post mulctatum Matthiam sacerdotio, alterum Matthiam seditionis auctorem, eiusq. socios viuos exussit.

Ingentes Herodis plagæ diuinitus inflictæ propter trucidatos infantes. vis morbi, crudele mandatum in Iudæos. occisio filij proprij, testamentum, desperatio, & mors. *Cap.* 112.

HErodi Regi, morbus factus est grauissimus, pœnam impietatis exigente numine: lento enim calore torrebatur, qui non tam externo ta- *Ioseph. Antiq. lib. 17. c. 8.*

ctu deprehenderetur, quam intus popularetur viscera: aderat & vehemens voracitas, cui necesse esset continuo cibos suggerere: simulq. vexabatur intestinorum exulceratione, & colicis passionibus, pedes tumebant plegmate humido, & pellucido, similiterq. inguina: ipsa quoque verenda putrefacta scatebant vermiculis, accedente fœda, nec minus molesta tentigine, non sine fœtore grauissimo: super hæc omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. Quamobrem constans erat inter viros diuinos, & fatidicos opinio, Regem tot modis læsæ pietatis Deo pœnas expendere. Qui tametsi grauius affligeretur, quàm vt videretur posse morbo perferendo sufficere, tamē euasurum se sperabat accersendis medicis intentus & medicamentis conquirendis vndique. Profectus etiam vltra Iordanem fluuium calidis aquis se fouebat apud Calliroen, quæ præter vim medicam potu quoque iucundæ sunt. Hæ aquæ in lacum bituminis feracem, effluunt: ibi de medicorum consilio immissus fouendus in refertum oleo solium; visus est illis iam agere animam. Quare exorta comploratione familiarium excitatus, & ad se reuersus, nullamq. amplius salutis spem superesse intelligens, donatiuum militibus quinquagenas drachmas iussit distribui: magna denique liberalitate vsus in Duces, & amicos, rursus Hiericunthem reuersus est: vbi atra bile prægrauante eo immanitatis prolapsus est, vt facinus animo conciperet longe atrocissimum. Nam cum è tota ditione nobiliores Iudæorum ad eum conuenissent euocati minaci edicto pœnam capitis intentante, non parentibus, infensus ex æquo, siue sontibus, siue innoxijs vniuersos conclusit in circo. Accita deinde Salome sorore maritoq. eius Alexa, ait: instare sibi terminum vitæ succūbenti tantis doloribus: quod quidem ferendum esse, quando iuxta communem mortalium sortem accidat: illud permolestum esse, si carendum sit extremo honore luctus, qui debeatur Regibus: non enim ignotam sibi Iudæorum mentem esse, quod optatam suam mortem lætis accepturi sint animis: quandoquidem vel à viuente non abstinuissent contumelias: sed illorum esse officij leuamen aliquod præsentis huius doloris decernere; nam si assensum consilio suo præbeant, fore funus longe quam aliorum Regum honoratius, & manibus suis gratius omnibus per totam ditionem non ficte lugentibus. Ergo quamprimum viderint se exhalasse animam, debere eos clausam circo nobilium multitudinem cingere militibus, ignorantibus etiamnum suum obitum, non prius vulgandum, quam mandatum executi sint: iubere deinde, vt circum actos vna omnes iaculis configerent. Quibus hoc modo cæsis duplicem se eis habiturū gratiam, vel quod mandatorum fuerunt memores, vel quod obitum suum publico luctu honorauerint. Hæc ille cum lachrymis lamentabundus cognatos per mutuam fidem, & beneuolentiam, perq. omnia sacra obtestabatur, ne se extremo hoc honore fraudatum vellent: eis contra pollicentibus daturos se operam, vt cuncta iuxta eius mandatum fierent. Dum hæc mandata cognatis dat, superuenerunt à Roma litteræ à legatis missis ad Cæsarem, quarum summa erat; Acmen ab irato Cæsare occisam esse (parauerat hæc venenum propinandum Herodi) propter locatam Antipatro operam, ipsumq. Antipatrum relinqui arbitrio & Regis, & Patris; siue in exilium vellet eum pellere, siue capite plectere. His auditis Herodes paulullum recreatus est, voluptate nuncij penæ Acmes, & permissæ sibi potestatis libere statuen-

ſtatuendi de filio. Mox repetitus graui dolore, cibi tamen auidus malum ſimul & cultellum popoſcit, ſolebat enim & antea per ſe paulatim incidendo comedere: tunc vero circumſpiciebat ferire ſe ipſum cupiens: perpetraſſetq. facinus, ni Achiabus nepos ictum præueniens clamore ſublato cohibuiſſet eius dexteram: moxq. denuo luctus cum trepidatione, ac tumultu occupauit Palatium, quaſi rege iam agente animam: quem ſtrepitum vbi perſentit Antipater, ratum patrem vere vitam finiſſe, ſpem concepit fore vt ſolutis vinculis ſine difficultate regnum acciperet: cæpitq. cum cuſtode carceris, de miſſione agere, multa & in præſens & in futurum poſt acquiſitam poteſtatem pollicens. Ille vero, adeo non paruit, vt mox conatus eius Regi renunciaret, vtque ſolicitatus ab eo ſit oſtentato præmio. Tum Herodes, qui iam ante male affectus erat erga filium, poſtquam audiuit cuſtodem carceris exclamans præ indignatione, & caput ſibimet verberans, quamuis morti proximus; erexit ſe in cubitum, iuſſitq. vnum ex ſatellitio ſine mora eum occidere, & corpus obſcuro funere condi in caſtello Hircanio. Deinde mutata voluntate, mutauit etiam teſtamentum. Antipam enim, quem prioribus tabulis Regni ſucceſſorem deſtinauerat, Galilçæ ſimul, ac Pereæ Thetrarcham conſtituit: Regnum vero Archelao largitus Traconiticam, Gauloniticam, & Bataneam & Paneada Regiones Tetrarchiæ nomine aſſignauit Philippo filio, germano fratri Archelai; Tamnias autem Azotum & Phaſaelida Salomæ ſorori ſuæ tribuit, & argenti ſignati quingenta millia. habita eſt ceterorum cognatorum ratio, abundeq. proſpectum ſingulis legãda pecunia & redditibus annuis. Cæſari quoque legauit argenti ſignati centies centena millia præter eaquè ſua vaſa tam aurea, quam argentea, magnumq. veſtis pretioſæ numerũ. Iuliæ autem Cæſaris Vxori & quibuſdam amicis quinquagies centena millia. His ordinatis quinta die, poſtquam Antipatrum filium occidit, vita functus eſt.

Reditus Chriſti pueri in Nazareth, & habitatio eius in domo Mariæ. Cap. 113.

ANno Chriſti nono ineunte, Ieſus Chriſtus Redemptor noſter, cum ſuperiori anno monitus ab Angelo Ioſeph ex Aegypto receſſiſſet, ſeptima Ianuarij in Palçſtinam reductus, Nazareth habitauit. Memorabilis fuit antiquitus in Eccleſia ea dies, quæ cum in Martyrologio Romano, tum in ceteris anniuerſaria commemoratione recolitur. Eſt Nazareth vbi, Chriſtus egit, inquit Hieronymus, viculus Galilææ iuxta montem Thabor, vnde & Dominus Ieſus Chriſtus Nazarenus vocatus eſt; habetq. Eccleſiam in loco, quo Angelus ad Beatam Mariam euangelizaturus intrauit; ſed & aliam, vbi Dominus eſt nutritus. De iiſdem duabus domibus & Beda meminit, cum agit de locis ſanctis.

Matth. 2.

Martyrol. Rom. 7. Ianuar. Bed. Vſua. Ado. eadem die Hieron. de loc. Hebrai.

Porro de Domo iſta nihil attinet hic dicere, cum de ea, & tranſlatione ipſius plurima ſupradicta ſint.

Sed hic poſt tot ipſius Ioſeph labores enarremus aliqua de ſanctiſſimo hoc viro, quia ipſius res geſtæ litteris mandatæ non fuerunt.

De

De Nobilitate praecelsa, & sanctitate magna beatissimi Ioseph sanctissimæ Virginis Mariæ sponsi. Cap. 114.

MAgnum fuisse Virum Ioseph B. Virginis sponsum, & excellentissimum locum & sublimissimum habuisse inter mortales homines, & altissima Nobilitate decoratum, ex eo satis constat, quoniam Euangelij sacri scriptores, primum dixerunt eum ex nobilissima tribu Iudæ, & ex regia progenie Dauid ortum habuisse; quod si nobilitas est, sanguis antiquus, & sanguis in quo Reges progeniti sunt, atque viri Principes, vtique B. Ioseph hanc nobilitatem excellenter sortitum esse nullus dubitabit, qui legerit Euangelistas tanta emphasi, & magnificentia, & studio vetustissimam eius prosapiam, & præclaram originem, ex Abraham Patrum principe, & Dauid Regum progenitore recensuisse.

Quod si dixerimus: quod nobilitas est vnica virtus, & quod esse nobilem nil aliud est, quam clarere virtutibus, certe Iosephum hanc summam, & veram hominis nobilitatem eminentissimo modo assecutum esse, ex eo patet, quoniam attestante Euangelica historia, quæ mentiri non potest, ipse erat vir iustus, quo titulo omnibus virtutibus præditus, & sanctissimis moribus exornatus certissimo testimonio demonstratur.

Quod si nobilitas est à Principe, & Rege sapientissimo ad magna, & prima in Regno officia obeunda inter omnes totius Regni homines esse electũ, vtique S. Ioseph hac decoratum nobilitate omnis lingua fateri debet, quandoquidem à Deo summo, inter omnes homines, quotquot in mundo vniuerso reperiebantur, solus electus est ad officium altissimum, & munus præclarissimum, & maximum obeundum, ad quod etiam Angeli ipsi impares sunt, etenim constituit eum Dominus super familiam suam, & voluit æternus Pater, vt Filius eius coæternus carnem susciperet in sanctissimæ Virginis Mariæ fœcundissimo vtero, & quod hæc mulier Angelorum, hominumq. Regina, quæ sola, omnes Angelos, hominesq. gratia, virtute, maiestate, nobilitate, & lumine superat, esset eius sponsa, & ipse indiuiduam cum illa consuetudinem in propria domo haberet, & eius curam gereret, & socius eius foret in laboribus & in opportunitatibus, & fidelissimus comes in itineribus.

Et quod omnem stuporem superat, voluit vt omnipotens Filius ex Spiritu Sancto conceptus, & natus ex Maria Virgine esset sub tutela eius, & subditus illi, & voluit vt ipse regeret Regem regum, qui regit astra, ante cuius conspectum tremunt Angeli, & Principes procidunt, & illum defenderet, qui viduam & pupillum suscipit, & adiutor est pauperis, & eripit egenos ex manu potentis, & conterit brachia peccatorum, & deponit potentes de sede, & exaltat humiles. Magnificis autem, & honorificentissimis istis demonstrationibus mirificauit illum Deus. Præterea autem ad illum Angelos magnarum rerum nuntios destinauit, & Angelicis apparitionibus dignum fecit: & aperuit illi secreta cælestia, & dedit illi claritatem sanctorum, vt ipsorum innocentiam, & corporis sanctificationem sit adeptus, & cordis purissimam, & candidissimam puritatem diuino beneficio assecutus.

Præterea excelsa munia & officia à Deo illi credita fuerunt, & honestatus est in laboribus, & virtutibus auctus, adeo vt eminenti modo vita sua, &

rebus

rebus præclarissime gestis Sanctorum imaginem expresserit.

Nam sicut olim magnus ille pater Ioseph, cuius sanctitatem tota Ecclesia admiratur, & celebrat, fratrum suorum inuidiam fugiens, Dei prouidentia pro multorum salute in Aegyptum missus scribitur: Sic iste Herodianam inuidiam declinans, Christum pro communi salute in Aegyptum portauit. Ille domino suo fidem seruans, Dominæ noluit commisceri, iste Dominam suam, Domini sui matrem Virginem agnoscens, & ipse continens fideliter custodiuit. Illi data est intelligentia in mysterijs somniorum; isti datum est conscium esse, & participem cælestium sacramentorum. Ille frumenta seruauit non sibi, sed omni populo: iste panem viuum è cælo seruandum accepit tam sibi, quam toti mundo. Adeo vt si Patriarchæ Iosepho, aut alijs ex sanctis illum compares, semper eum, & perfectionis excelsæ, & sapientiæ eximiæ, & sanctitatis præcipuæ videas esse eminentem. *D. Bernar. ho. 2 super Missus est.*

Huius sanctissimi viri magnitudo, & res gestæ non ab alijs quàm à præordinatis testibus conscribi meruerunt, sed abbreuiato verbo conclusæ sunt, quoniam asserentes eum fuisse diuino consilio electum, vt esset sponsus Mariæ Virginis beatissimæ, & super omnes gloriosæ, & immortalis Regis nutritius, & custos, ita in sublime laudes eius extulerunt, vt eius laudum sublimitatem nemo assequi possit, nisi qui potuerit intelligere, quantus sit ille qui sedens in dextera Patris æternus & omnipotens, homo in terris natus est, & datus hominibus.

Excellentissima Viri sanctissimi Ioseph dignitas ex legatione Angelica, qua ei à Deo demandatum fuit, vt nomen IESV imponeret. Cap. 115.

IOseph dictum est ab Angelo de Christo Domino; Vocabis nomen eius IESVM: quod dictum fuerat & MARIAE. Cum autem B. Virgo esset vera Christi mater, ipsa debuit filio suo nomen imponere: imo cum reuera sola ipsa fuerit parens eius, ad eam solam hoc munus pertinere videbatur. Noluit autem Deus sanctissimum Ioseph, vtpote verum sponsum, & maritū Virginis, hac dignitate, & auctoritate priuari. Vnde recte Chrysostomus, ita introducit Angelum loquentem ad Ioseph: Non quia ex Spiritu sancto est, idcirco te à ministerio tantæ existimes dispensationis extraneum: nam & si nihil habeas in hac generatione commune, tamen, quod est proprium patris, quodq. nihil lædit Virginis dignitatem, hoc tibi facile concedo, vt scilicet nato nomen imponas. Quamquam enim non sit filius tuus: tu tamen curam erga illum, & sollicitudinem ostendes parentis, & propterea te illi ab ipsa statim nominis impositione approprio, familiaremq. facio nato infanti. Hæc Chrysostomus. *Matt. 1. Suarez in 3. p. D. Th. Hom. 4. in Math.*

Cum ergo æternus Pater summa sapientia, & prouidentia hoc nomen sibi proprium cum hoc viro communicauerit, satis significauit, ad quantam dignitatem eum euexerit, cum nomine simul officium, & curam ei paternam, magna ex parte tribuendo.

Nomen IESV imposuerunt Deus, Angelus, Maria, & Ioseph: Deus quidem rem nominis præstando, Angelus prænuntiando, Maria, & Ioseph exequendo. Impositione, ac sanctissimi huius nominis publicatione, secre-

tum

tum cæleste Mundo aperuit Ioseph: Patris cælestis vices gessit: Spiritus sancti patefecit arcana.

Anni primordio, Ianuarij prima die, huius sanctissimi Nominis impositio celebrata est. Certe Kalendæ Ianuarij celeberrimæ fuerunt Romanis: Nouis enim Conss. Magistratum ineuntibus, nouus etiam annus inchoabatur: primitijs autem Christi Redemptoris nostri sanguinis consecratæ, & multo præclariori purpura illustratæ, nobis sacrosanctæ sunt redditæ. At vero sicut eius diei celebrandi diuersa fuit causa Gentilibus, ac Christianis, ita & diuersus atque adeo contrarius fuit colendi modus vtriusque. Vt enim illi multiplicatis victimis, auctis superstitionibus, indecoris corporis motibus choreas ducentes, dapium publicarum ingluuie, nefandis, cruentisq. spectaculis fœdabant potius diem, quàm colebant, sic isti è contrario, summa illum sanctitare, ac puritate transigere studebant, atque vt illorum superarent impietates, & in Deum iniurias quodammodo vindicarent, propensiori studio, additis Ieiunijs, & Litanijs, quibusdam velut expiationis hostijs, diuinum offensum numen placare satagebant. Vnde S. Ambrosius de Kal. Ianuarij. Tunc (inquit) nos simus sobrij, atque ieiuni, quo intelligant lætitiam suam nostra abstinentia condemnari &c. In quam etiam sententiam hæc ait sanctus Augustinus: Per istos dies ad hoc ieiunamus, vt quando ipsi lætantur, nos pro illis gemamus. hæc ipse. De ieiunio præterea eius diei ab Ecclesia olim celebrari solito agit Ordo Rom. & Albinus Flac. Litanias etiam eadē ex causa ea die celebrandas sanctos Patres statuisse, testatur secunda Synodus Turonensis. Ne præterea ea die lætitiæ canticum caneretur Alleluiah, vetuit Synodus Toletana. Perdurauit eiusmodi religiosus ritus in Ecclesia, quousque Gentilium superstitio permansit: qua demū abolita, de ea veluti triumphans Sancta Dei Ecclesia, spirituali gaudio exultans (secundum illud propheticum) Coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, & pallium laudis pro spiritu mœroris accepit. At quoniam praui frutices, quamuis semel excisi, iterum pullulare non desinunt: vix credi potest, quantum laboris insumpserint Sancti Patres, vt infaustos palmites iterum exurgentes, non tantum verbi falce præciderent, sed, & radicitius prorsus euellerent. Hinc illę ipsorum de Kalendis Ianuarij ad populum declamationes, vt à S. Ambrosio dictum est. itemq. S. Augustini, cuius sermonis tantum habetur fragmentum. S. Maximi Taurinensis, & S. Petri Chrysologi, qui & perbelle describit turpes illos Gentilium ritus nondum plane ea ætate extinctos, quibus quales essent dij Gentium, ipsi cultores eorum sua sponte facile demonstrarent. E Græcis Ioannes Chrysostomus id ipsum præstitit homilia in Kalendis habita; idemq. homilia prima de Lazaro cōmendat auditorum pietatem, qui diem kalendarum spiritalibus officijs transegissent, aitque: Hesternum diem, cum esset festum Satanæ, fecistis festum spiritus, &c. Nec tantum Patres pro concione, sed & in sacris Concilijs, ea die fieri solitas superstitiones, sancitis legibus vetuerunt; vt in Synodo Turonen. & in Antisiodoren. quo pręsertim strenę adhuc vsu retentæ, sunt prohibitæ, quas etiam à Tiberio Imperatore olim esse moderatas scribit Suetonius. ac demum à Maioriano Imperatore vetitas esse, nouella constitit. de curialib. edita monstrat. Quænam fuerint strenę, cur sic dictę, declarat Festus verbo, strenæ. Ex Gręcorū Synodis Martinus Bracaren. recitat, vetitum esse

Baron. ad Martyrol. Rom.

Ser. 2. edit. Rom.

In Ps. 98.

Ordo Rom. c. 20.

Alb. Flac. de diu. off. c. 4.

Synod. Turon. c. 18.

Syno. Tolet. c. 10.

Isa. c. 61.

Ambr. ser. 2.

August. in edit. Louan. to. 10.

Chrysolog. ser. 155.

Synod. Turo. c. 23.

Antisiod. c. 1.

Suet. c. 34.

Festus in ver. strena.

Marti Bracarens. collect. c. 73.

esse Christianis, ea Kalendarum die, viridi lauro, vel alijs virentibus arborum ramis ornare domos. Romæ Gregorius Tertius inueteratam in ceteris abusionem tollendam curauit, eiusq. successor Zacharias malæ arboris ramos vsque in Gallias propagatos Apostolica falce succidit, vt apparet ex Epistola S. Bonifacij Episcopi Maguntini scripta ad Zachariam Papam, aliaq. eiusdem Pontificis ad eundem Bonifacium. Est canon pænitentialis 88. de observantibus Kalendas Ianuarij, vt annis tribus pænitentiam agant. Porro non tantum Ianuarij, sed & Martij Kalendas ijsdem Gentilium ritibus labefactatas, sexta Synodus can. 62. restituit, purgauitq. De C. Cæsare Caligula hæc habet Suet. Edixit & strenas ineunte anno se recepturum: stetitq. in vestibulo ædium Kal. Ianuarijs ad captandas stipes, quas plenis ante eum manibus, ac sinu omnis generis turba pendebat. Nouissimæ contrectandæ pecuniæ cupidine incensus, sæpe super immensos aureorum aceruos patentissimo diffusos loco, & nudis pedibus spatiatus, & toto corpore aliquandiu volutatus est. Hactenus Suet. At Christus Dominus Rex supremus recèns mundum ingressus, propriam carnem, & sanguinem magnificentissime primo anni die nobis donauit. Impius Caligula, vt seipsum ditaret, inopes reddebat subditos die prima Ianuarij: Christus autem Saluator, propter nos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia nos diuites essemus, & eadem die pretium sanguinis sui pretiosissimi pro nobis exsoluere incæpit. Nō temporalia bona à nobis pius Redemptor extorquet, sed & alia plura nobis ingratis liberalissimè donat, vt iure Dauid dixerit: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Falsi illi Dij, quibus Idolorum cultores incensum adolebant, vt sacra narrat historia, ab eis sanguinem ipsum exigebant: Incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis, donec perfunderentur sanguine: Deus autem noster, non sicut Dij eorum, nostrum exigit, sed pro nobis vulneratus proprium sanguinem in medicinam vulnerum nostrorum profundit.

Ead. 26. q. 5 c. non liceat iniqu. — *Suet. lib. 4. in Calig.* — *Cart. de Circumc.* — *2. Cor. 18.* — *Ps. 15.* — *3. Reg. 18.*

Sed Ioseph hic magnus, qui Domini sui, & Matris eius sanctissimæ curam habere meruit, nostri quoque esse sollicitum, patet ex infrascriptis exemplis.

Propter piam exercitationem erga imaginem S. Ioseph nobilis Venetus præsentiam beatissimi Viri in obitu suo promeruit. Cap. 116.

DIdicimus à quopiam viro venerabili, in inclyta Venetiarum Vrbe Italiæ, nobilem virum quempiam consuetum per singulos dies ante imaginem sancti Ioseph in cuiusdam ecclesiæ pariete pictam, genua flectere, sanctumq. Ioseph precibus venerari. Post diu obseruatam, volenti corde, & sincero, & talium precum consuetudinem, lecto decubuit, graui morbo pressus. Hic vidit vigilans, & sanis oculis, sanaq. mente, sanctum Ioseph: instar præfatæ imaginis, cubiculum suum introeuntem, quo visu mira contritione suorum criminum affectus est. Illico autem euocato confessore sacerdote, confessionem criminum suorum more catholico peregit. Sicq. obdormiuit in Domino dignatus præsentia sanctissimi Ioseph, & ab eo ad superos (vt pie creditur) inuitatus.

Isolanus de S. Ioseph p. 4. c. vlt.

Merca-

Ex D. Vincentio Ferrerio in ser. de Natiu. Domini.

Mercator Valentinus quolibet anno in die natiuitatis Domini inuitabat pauperem senem, & aliquam mulierem habentem filium paruulum, qui repræsentabat sibi Virginem cum filio, & Ioseph. De quo fuit reuelatum, quod in morte apparuerunt sibi, Virgo cum filio, & Ioseph dicentes: Quia recepisti nos in Domo tua, ideo recipiemus nos te in Domo nostra. Hæc ille.

F. Ioannes à Fano refert de Sancto Ioseph, vt sequitur. *Cap.* 117.

CVm duo fratres ex Seraphico Ordine nostri Patris sancti Francisci nauigarent in Flandriam, accidit, vt graui exorta procella nauis submergeretur, & triginta, quos vehebat, homines perirent. Illi autem tabulam quandam arripientes, tribus integris diebus, & totidem noctibus per procellosum illud mare pererrantes, Diui Iosephi, cui maxime deuoti erant, auxilium religiose implorarunt, quorum preces exaudiens in pulchra iuuenili forma eis apparens, & beneuole salutans, corroborauit, & incolumes ad portum duxit. Vbi flexis genibus Deo in primis, & ipsi gratias agentes, quisnam ille esset, ab eo enixe petierunt, vt dignaretur id aperire, quibus respondit: Ego sum Ioseph. Pie autem admodum receptum est à pluribus, qui hunc sanctissimum virum dilexerunt, vt in honorem pueri Iesu, & Mariæ sponsæ eius, & in ipsius commemorationem, certis quibusque diebus septies orationem dominicam, & septies salutationem Angelicam precantes recitent, memorando septem graues dolores. quos ipse pertulit, & gaudia septem, quibus affectus est in seruitio diuino. Ex qua pia exercitatione mirificus fructus percipitur. Primus autem dolor fuit, cum videns sponsam prægnantem, voluit occulte dimittere eam. Secundus, cum vidit Christum Dominum infantem in humili stabulo iacere, aëris, & frigoris inclementia fatigatum. Tertius in Circumcisione, quando graui eius vulnere percussus Dominus sanguinem fudit. Quartus, cum audiuit verba Simeonis in die Purificationis ad Mariam sponsam suam dicentis: Tuam ipsius animam pertransibit gladius. Quintus, in fuga in Aegyptum propter Herodianam aduersus infantem Iesum persecutionem. Sextus, quando in reditu ex Aegypto in Iudæam, audiuit Archelaum filium Herodis multo illo crudeliorem regnare. Septimus, cum in itinere in Ierusalem amisit puerum Iesum. Gaudium autem primum fuit, quando mente perplexus, videns grauidam Virginem, Angelus diuinitus missus, consolatus est eum, dicens: Ioseph, fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est: Secundum, quando vidit Angelos Christum in præsepio iacentem adorare, & diuinas laudes ei concinere audiuit: Tertium, quando imposuit Christo infanti nomen IESVS, quod ei reuelatum fuerat ab Angelo dicente: Vocabis nomen eius Iesum: Quartum, cum à Simeone audiuit, futurum, vt Christus Dominus auctor esset resurrectionis, & salutis generis humani: in resurrectionem, & salutem multorum: Quintum, quando in egressu ab Aegypto vidit Idola, cum præsentiam Christi ferre non possent, in terram confracta concidere: Sextum, quando admonitus est ab Angelo, tempus iam esse, vt cum Matre, & Filio in Iu-

dæam

dæam rediret: Septimum, quando inuenit Iesum in templo inter Doctores disputantem. Hieronymus Gratianus Carmelita in libello de S. Ioseph; Laurentius Massellius Societatis Iesu, & alij referunt ipsummet Ioseph hanc piam exercitationem docuisse. *In Vita B. Virginis.*

Beata autem Tiresia, mulier ætate nostra sanctissima, & ardentissima orationis amatrix, in opusculo confessionis vitæ suæ, quam ipsa deuota humilitate conscripsit, de beatissimo Ioseph, quem sibi patronum asciuerat, admirāda dicit, asseritq. se quanta potuit deuotione maiori, sanctum istum virum in vita sua coluisse, vitæq. suæ incertum cursum beato viro commendasse, & re ipsa expertam fuisse, melius, & tutius prouidisse illum necessitatibus suis, & à iactura honoris, & interitu animæ fortius liberatam, quam ipsa petere sciuisset. Faterurq. nihil vnquam precibus ab illo postulasse, quod eius ope non obtinuerit. Plurimumq. admiratur se intercessione istius viri sancti à Domino suo tot gratias, & tam magnas, tam ad corporis, quam ad animæ salutem pertinentes esse consecutam.

Docetq. alios Sanctos peculiares aliquas gratias, & opitulationes in certis necessitatibus, hominibus à Deo vt plurimum impetrare solere: Verum Ioseph gloriosum in impetrandis omnibus gratijs vniuersaliter esse profusum, nulli esse dubium, nisi ei, qui ad ipsum non confugerit: vt hoc modo nos Dominus certiores faciat, quod sicut dum in terris degebat, ei subditus esse voluit, & obedire iussibus eius, ita in cælis similiter agere velit, quod ille rogauerit.

Dicta autem Beata mulier asserit se multis alijs hortando persuasisse, vt ad sanctissimum hunc Mariæ sponsum, in occurrentibus necessitatibus propius accedere precando non vererentur. Quod cum ab illis factum fuisset, idem, quod ipsa, expertos fuisse, & reuera cognouisse, eos qui deuota animi affectione illi addicti sunt; semper re ipsa probasse eius auxilium, vt quotidie deinceps in virtutibus acquirendis proficerent, & deuotionis fructum in diuino seruitio perciperent.

Solebat autem Beata ista singulis annis in die qua Sancti festiuitas celebratur, petere ab illo aliquam gratiam, asseritq. nunquam se frustratam fuisse gratia, quam postulabat. Immo si forsan postulatio eius non penitus recta fuisset, ipsum tamē, Deo ita moderante, postulationem factam in maius sui ipsius pr[illegible]tis bonum semper conuertisse.

Huius autem sanctæ mulieris testimonium, magnopere animos nostros ad beatissimum hunc virum venerandum excitare debet.

De venerando sene Simeone Dei susceptore, qui diuino priuilegio meruit vlnis excipere eum, quem totus non capit Orbis; & de Anna Prophetissa. Cap. 118.

DE Simeone iusto pauca scripta sunt in Euangelijs, & tamen magna gessisse, quia magnus erat, non dubitandum est. De eo, hæc scriptis mandasse reperitur Timothæus presbyter Hierosol. *Timoth. presb. Hierosol. orat. de Prophetia Sim. Dei susceptore. Luc. 2.*

Age (inquit) dilecti, vltimum iustum oratione intueamur: Et quis est ille vltimus iustus, qui nuper à nobis est lectus in Euangelio secundum Lucam, nomine Simeon? Hic est & primus, & vltimus: vltimus legis, primus gra

tiæ:

tiæ : Iudæus religione, Christianus gratiarum actione : Christianus lectione, Angelus lingua . Qui ex pharisaica blasphemia, rosa collectus est ex spinis, & primus donationis gratiæ inspiratione cognitus : Simeon, qui eo processit iustitiæ, vt in ipso corpore veluti responsum acciperet, non præteriturum praesentem, quæ est ad tempus, vitam, donec videret D. N. IESVM Christũ. Iustus ergo, & magnus Simeon, cum ante susceptam carnem desiderasset videre Dominum, vidit in carnis susceptione, & animaduertit, & vlnis est amplexus, & rogauit vt relaxaretur è custodia corporis; ore simili clamans ad omnium Dominum, qui videbatur infans, sicut audistis : Nunc dimittis seruum tuum, Domine &c. Vidi gloriam tuam. Soluar ab hac breui vita, in quam cadit interitus. Vidi choream Angelorum, glorificationem Archangelorum, omnem creatam naturam exultantem : cælestia, & terrestria vnum habentia transitum.

Nunc absoluar, ne hic retinear. Spiritus sanctus est in me, & video, quæ tibi euenient. Nunc absoluar, ne Iudæorum, qui sunt mei generis, quæ in te est futura, videam audaciam. Expectabat Simeon hanc redemptionem ex libris propheticis Christum annunciantibus, & spiritus erat super eum, Spiritus sanctus prophetiæ : legens enim quodam tempore prophetias, quæ de Christo erant, cum inuenisset quod Deus incarnandus esset, ad supernaturale mysterium tamquam homo anhelabat, ideo etiam oraculum, siue responsum accepit, se non moriturũ, donec ipse Christum oculis videret corporeis. Sunt qui pie meditati sunt, Simeonem cum esset in templo, vidisse quidem multas matres cum suis filijs templum ingredientes ad peragendum sacrificium purificationis; in quarum medio erat quæ portabat venerandum fætũ, & nullis sordibus contaminatum. Iustum autem Simeonẽ huc, & illuc oculos circumferentẽ, postquàm vidit multas matres in priuato habitu humanitatis, solam autem Virginem diuino lumine circumdatam, separasse reliquas matres, clamantẽ, & dicentẽ omnibus : date mihi locum, vt teneam eum, qui desideratur : vidi eum, qui me præuidit; vnde & meus germinauit spiritus. Cur, quæ estis ancillæ, cum libera, & domina concertatis? cur infantes vestros aræ offertis? huc conuertimini, & eos offerte huic puero, qui est antiquior Abraham. Vita functus est Simeon iste quidem pluribus annis obsitus, bene confectus : nec tamen à sacerdotibus postremum honorem consecutus, humatus est. Cur autem id acciderit, nullam affert causam Epiphanius : sed ea putatur, quod palam Christi aduentum annuncians, in se sacerdotum cæterorum inuidiam, & odium concitarit.

Eutym. in c. 2. Luc.

Timoth. presb. Hieros.

Epipha. de prophet. vit. & inter. c. 24.

Verumenimuero non tantum cum accepisset puerum in vlnas suas Simeõ, illud de aduentu Christi palam Canticum occinuit, & propheticè, quæ de illo essent ventura, prædixit : sed, & erat, inquit Lucas, Anna Prophetissa, filia Phanuel, de tribu Asser : hæc processerat in diebus multis, & vixerat cũ viro suo annis septem à virginitate sua : & hæc vidua erat vsque ad annos octogintaquatuor : quæ non discedebat de templo ieiunijs, & obsecrationibus seruiens nocte, ac die : & hæc, ipsa hora superueniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionẽ Israel. hæc de ipsa Lucas Euangelista. Quomodo autem Anna numquàm è templo discessisse dicatur, vt merito eandem S. Cyrillus Hierosolymitanus, religiosissimam Monialem appellet;

Luc. 2.

Cyril. Catech. 10.

Scien-

Sciendum eſt haberi in Exodo, à Moyſe factum labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi. Qui illum locum ſunt interpretati, fuiſſe dicunt mulieres, quæ ſeculi pompæ, atque delicijs renunciantes, ſeſe vna cum ſuis rebus, ijs præſertim, quæ eſſent peccatorum illecebræ, miniſterijs Domini mancipantes, aſſiduis intentæ precibus, excubarent ad oſtium tabernaculi; quod quidem pietatis officium, extructo poſtmodum templo, non tantum non ceſſaſſe, ſed magnificè auctum, par eſt credere. Ex harum numero fuiſſe Annam propheтiſſam exiſtimant: de qua ſcribit Lucas. Prophetauit itaq. Simeon: prophetauerat copulata coniugio: prophetauerat Virgo: debuit etiam vidua prophetare, ne qua aut profeſſio deeſſet, aut ſexus. Et ideo Anna, & diſpendijs viduitatis & moribus talis inducitur, vt plane fuiſſe credatur, quæ Redemptorem omnium veniſſe nunciaret. *Exod. 38.* *Amb. li. 2. in c. 2. Luc.*

Duos ſibi teſtes, in templo Chriſtus parauit, virum Simeonem, & feminam Annam. At quales teſtes? omni ſanè (vt aiunt) exceptione maiores, ab omni mendacij ſuſpicione maxime alienos. Simeon vir erat iuſtus, & timoratus, & Spiritus ſancti luce illuſtratus, vt ſupra dictum eſt. Anna vero, vt hoc loco aſſerit Euangeliſta, prophetiæ dono adornata, multis annis in viduitate, caſtitatem ſeruauerat: ieiunijsq. & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte, à templo non recedebat. Vterque teſtis teſtimonium Chriſto perhibuit egregium, in ipſo templo Hieroſolymitano, coram populo, Leuitis, & Sacerdotibus. Verumtamen, quia pauperem cernebant infantem, ex paupere matre ortum, auditores non tanti teſtimonium fecere, quanti fuerat faciendum. Hoc veraciſſimum par teſtium, cum pari turturum, recte confertur. Pulchrum eſt videre par turturum, ſenem ſcilicet iuſtum, & viduam Annam, vtrumque caſtum, vtrumque deſiderio redemptoris gemebundum, qui vtique ſemetipſos hoſtiam viuam Domino obtulerunt. Pares erant fide, æquales caſtitate, ſimiles deuotione, conſortes prædicationis gratiæ. *Barad. Concord. li. 10. c. 3.* *Luc. 2.* *Guer. 2. de purif.*

Hic conſiderandum eſt, quantum deſiderium habebant antiqui ſancti videndi Chriſtum. Sciebant illum eſſe venturum, & omnes qui piè viuebant, dicebant; O ſi hic me inueniat illa natiuitas! ò ſi quod credo in ſcripturis, videam oculis meis! Et vt noueritis quantum deſiderium habebant Sancti, qui nouerant per ſcripturas Virginem parituram, ſicut audiſtis, cum Iſaias legeretur: Ecce Virgo concipiet in vtero, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Emmanuel quid ſit, Euangelium nobis aperuit dicens, quod interpretatur, nobiſcum Deus. Non tibi ergo ſit mirum quæcumque infidelis anima, non tibi videatur impoſſibile vt Virgo pariens permaneret. Intellige natum Deum, & non mireris Virginis partum. Vt ergo noueritis antiquos Sanctos, & iuſtos optaſſe videre, quod conceſſum eſt huic ſeni Simeoni: Dominus noſter ipſe Ieſus Chriſtus ad Diſcipulos ſuos loquens ait: Multi iuſti & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Multum ſenex iſte fuit ad audiendum ſerus, ſed ad videndum maturus. Non expectauit vt Chriſtum audiret loquentem, quoniam agnouit infantem. Et hoc illi conceſſum erat iam decrepito, quaſi deſideranti, & ſuſpiranti, & dicenti quotidie in orationibus ſuis: *Aug. ſerm. 16. de temp.*

Quando veniet? quando nascetur? quando videbo? Putas durabo? putas hic me inueniet? putas isti oculi videbunt, per quem cordis oculi reuelabuntur? Dicebat ista in orationibus suis,& pro desiderio suo accepit respósum, quod non gustaret mortem, nisi prius videret Christum Domini. Gestabat eum Maria mater eius infantem, vidit ille, & agnouit. Agnouit Simeon infantem tacentem, & occiderunt Iudæi iuuenem mirabilia facientem. Cum ergo cognouisset, accepit in vlnas suas, hoc est, in brachia sua, amplexatus est eum. Portabat à quo portabatur. Ipse enim est Christus sapientia Dei attingens à fine vsque ad finem fortiter, & disponens omnia suauiter. Quantus ibi erat; & quàm magnus, quam paruus factus erat? Paruus factus, paruos quærebat. Quid est paruos quærebat? Non superbos, sed humiles colligebat. In præsepi dignatus est poni, vt esset piorum cibaria iumentorum. Accepit eum Simeon in brachia sua, & dixit: Nunc dimittis Domine seruum tuum in pace? quia viderunt oculi mei salutare tuum. Salutare Dei, Dominus Iesus Christus. Annunciate diem ex die salutare eius. Habetis ergo pueri puerum Iesum: facti senes, senem Simeonem. Si autem quæritis, vt & coniugatus aliquis vir testimonium Domino perhibeat, Zachariam considerate. Nemo ergo quærat aliud, fratres mei, Christiani fideles: aut Virgo, aut vidua, aut coniugata, aut puer, aut continens, aut vxoratus, quicquid plus esse quis voluerit, non inuenit, quemadmodum ad Christum pertineat. Non inuenimus testimonium perhibuisse Christo adulteros, & fornicatores immundos. Et vt ab huiusmodi iustis ei testimonium perhiberetur, ipse præstitit, ipse donauit: non enim quisquam est sanctus viribus suis.

Baron. ad Martyr. 2. Tiberij.

In vetustis codicibus agitur de festo Simeonis, & Annæ, quod & appellabatur festum occursus, à Græcis autem Hypapante, seu Hypante, quod sonat, obuiam ire officij gratia, & occurrere: quo verbo vtitur Ecclesia, & rem quoque ipsam explicat in Inuitatorio nocturni officij in festo Purificationis die 2. Februarij, cum ait: Ecce venit ad Templum sanctum suum dominator Dominus: Gaude, & lætare Syon, occurrens Deo tuo.

Amalar. l. 3. c. 43. de Ecclesiast. offic.

Scriptum est in gestis Pontificalibus, quod Sergius Papa præciperet Litanias fieri in die præsentationis Domini in templo. Ita enim scriptum est: vt diebus annunciationis Domini, dormitionis, & natiuitatis sanctæ Dei Genitricis Mariæ. & sancti Simeonis quod Hypante dicitur græcè, cum Litania exeant à sancto Adriano, & ad sanctam Mariam populus occurrat. De qua festiuitate dicit Beda sacerdos, & doctor eximius in libro de temporibus: Secundum mensem Numa dicauit Februo, idest, Plutoni, qui lustrationum potens credebatur, lustrariq. eo mense ciuitatem necesse erat, quo statuit, vt iura dijs manibus soluerentur. Sed hanc lustrandi consuetudinem bene mutauit Christiana religio, cum in mense eodem, die sanctæ Mariæ, plebs vniuersa cum sacerdotibus, ac ministris, hymnis modulatæ vocis, per Ecclesias, perq. congrua vrbis loca procedit, datosq. à pontifice cereos manibus gestat ardentes, & augescente bona consuetudine, idipsum in ceteris quoque eiusdem matris, & perpetuæ Virginis festiuitatibus agere didicit; non vtique in lustrationem terrestris imperij quinquennem, sed perennem Re-

gni cæleſtis memoriam, quando iuxta parabolam virginum prudentum, omnes electi lucentibus bonorum actuum lampadibus, obuiam ſponſo, ac Regi ſuo venientes, mox cum eo ad nuptias ſupernæ Ciuitatis intrabunt. Hæc Amalarius.

Conſtat etiam Gelaſium Romanum Pontificem, eiuſdem feſti celebrandi in Occidentali Eccleſia aperuiſſe viam; dum Lupercalia menſe Februario agi ſolita, vt ſcribit Varro, Romæ ad ea tempora permanentia, legibus Eccleſiaſticis abrogauit. Extat eiuſdem Pontificis de ea re eruditiſſimus commentarius aduerſus Andromacum Senatorem ac ceteros Romanorum ſtudioſos Lupercalium. Habemus illum manuſcriptum in noſtra Bibliotheca, eſt eius exordium: Sedent quidem in domibus ſuis neſcientes, neque quæ loquantur. Iure itaquè opinamur, abrogatis Lupercalibus, Romæ, ſicut in multis accidit, eiuſmodi fuiſſe ſolemnitatem introductam: quam paulo poſt, Iuſtiniani temporibus Orientalis Eccleſia ea occaſione recepit.

Baron ibi.

Varro li 5. de ling. lat.

Nicep hiſt. 17. c. 28.

Miſſa ea die dici ſolita, in ſacramentario S. Gregorij, quod manuſcriptum legimus in Vaticano, inſcribitur ad Collectam: eo quod eleemoſynæ publice colligerentur, quas indici conſueuiſſe ab ipſo Romano Pontifice indicāt ſermones quinque S. Leonis Papæ de Collectis habiti: in quorum tertio alludens idem ſummus Pont. ad prædictas Gentilium ſuperſtitiones ea die magis, magisq. exerceri ſolitas, ait; Quoties cœcitas Paganorum in ſuperſtitionibus ſuis eſt intentior, tunc præcipue populus Dei orationibus, & operibus pietatis inſtat.

Addidit huic ſolemnitati Sergius Papa, vt habet Ordo Romanus, Litanias inſtitutas, vt ſupra diximus. Non tamen quis putet eundem, & cereorum vſum ab eodem Sergio inſtitutum: nam S. Eligius Epiſcopus Nouiomanenſis, qui ante Sergij tempora vixit, obijtque, vt ſcribit Sigebertus, in ſermone quem in ea ſolemnitate habuit, pluribus diſſerit de eo myſterio cereorū. Porro ante Chriſti aduentum, cereorum in ſingulos diſtributio à Gentilibus fieri conſueuit in Saturnalibus, quæ agebantur menſe Decembri, vt tradit Macrob. Putamus, ſicut & de multis alijs contigit, vſum illum ſuperſtitionis Gentilium, ſacris ritibus expiatum, ac ſacroſanctum redditum, in Dei Eccleſia eſſe laudabiliter introductum.

Sigeb. in Chr. an. D. 665.

Macrob. li. 1. Saturnal.

Sed hic loco valde oportuno eſt obſeruandum, quod Gelaſius Pontifex Romanus, ad extirpanda Lupercalia, ſe vere ſummum Pontificem à Deo cōſtitutum oſtenderit, cum in his quæ ſunt ad Deum, vi magna in ipſum Imperatorem ſe erexit, & Rege Gothorum Theodorico, Italiæ tunc dominante, leges Vrbi perſcripſit, dum Pontificia edita ſanctione, vetuit conſeruata hactenus Lupercalia, nullo ab impio Rege requiſito conſenſu, vel placet, vt aiunt, accepto.

Quis credere poſſit poſt tot Chriſtianorum Imperatorum edicta aduerſus idololatriam ſæpiſſimæ lata, poſtque ſanctorum Pontificum ad eamdem extirpandam adhibita ſtudia, viguiſſe tamen adhuc Romæ ad Gelaſij tempora, quæ fuere ante exordium Vrbis allata in Italiam Lupercalia? Et quis ſatis digne admirari queat, eadem quoque recepta ab hominibus Chriſtianis? Sed & non obſtupeſcat amplius, audiens eadem habuiſſe defenſores

Christianos, qui Gelasio illa penitus extirpare conanti restiterint, eosdemq. fuisse nobiles Senatores? Aduersus hos autem idem Pontifex acerrimam struxit Apologiam, qua, quod ipse tam nefaria prohibēdo statuerat decretum, vt sanctè pieq. sancitum voluit custoditum, ne posteritas conuellere auderet, quod auctoritas Pontificia decreuisset, & editam nobili scriptione firmasset: quam cupienti lectori hic, ex Vaticano codice editam, describendam esse putauimus, erroribus (quantum licuit) emaculatam: multa enim habet, quæ ad rerum gestarum eorum temporum pertineant cognitionem. Est autem libelli palam editi eiusmodi inscriptio:

Gelasii Papæ Decretum de abrogandis Lupercalibus. Cap. 119.

GElasius Papa aduersus Andromachum Senatorem, ceterosq. Romanos, Lupercalia secundum morem pristinum colenda constituebant. (Hic ille videtur Andromachus vir illustris, homo Christianus, pater Fausti Magistri Officiorum, cuius se opera vsum ad monendum Acacium Constantinopolitanum Episcopum idem ipse Gelasius tradit in commonitorio ad eundem Faustum, eius germanum dato.) Ipse autem Apologeticus libellus Gelasij sic se habet.

Sedent quidam in domibus suis, nescientes neque quæ loquantur, neque de quibus affirment; de alijs iudicare nitentes, cum se ipsi non iudicent; & velint prius accusare, quam nosse; ac docere, quam discere; & indiscussis rebus, nec inuestigatis causis, nec rerum ratione quæsita, quod eis in buccam venerit, inconsideranter effundere, & præcipitanter euomere, non veritatis assertione prolata censentes, sed studio cacologiæ, quæ nesciunt, arguentes: eoq. progressi sunt, vt etiam rectè facta maleuolentiæ proposito lacerare contendant. Qui si saperent, non præcipitarent omnino sententiam; sed perscrutatis ante rebus, loquenda depromerent. Verum quia nos arguunt segnes esse censores in vitijs Ecclesiæ coercendis: & à nobis consequenter agnoscant, non tantum corporalis adulterij esse peccatum, quod & discuti debeat & iure puniri, sed esse longe maius fornicationis & adulterij genus in quolibet Christiano (quia membrum omnis Christianus Ecclesiæ est) competenter debeat vindicari. Tanto enim sacrilegij maius est crimen, quam animæ fornicatio peior est corporis: nam per animæ fornicationem ab ipsius Dei coniunctione discernitur, atque ad immundos spiritus spiritualis adulterij genere transitur.

Quomodo autem non in hanc partem recidit, qui cum Christianum videri velit, & profiteatur & dicat, palam tamen, publiceq. prædicare non horreat, non refugiat, non pauescat, ideo morbos gigni, quia dæmonia non colantur, & Deo Februario non libetur? Video vbi hæc deliramenta conceperit. Quomodo præuaricator non est, qui in has blasphemiæ profanitates incurrit? Quomodo sacrilegus non æstimetur, qui abiurata vnius Dei prouidentia & potestate, quam confessus est, ad prodigiosas superstitiones, &

figmenta

figmenta seducitur? secundum Apostolum, longe deterior reus, iureq. damnandus, confessam veritatem deserere, qua si in eam nullatenus credidisset? quamuis enim ridiculosa sint figmenta, quæ proferat, tamen ipse affectus & voluntas in crimine est, & professio ac prædicatio iure damnāda. At per hoc, qui in alium sentētiam damnationis vult sine dilatione proferri, in quo alium iudicat, semetipsum se condemnare cognoscat.

Numquid enim Pontifex vindicare debet in eos, qui adulterium corporale committunt, & in eos qui sacrilegium, id est, fornicationem, & adulterium spirituale gerunt, non debet iudicare? Nonne ipse Dominus, cum adultera ad eum esset adducta, accusantibus dixit: Si quis vestrum sine peccato est, primus in eam lapidem mittat? Non ait: Si quis vestrum non similiter adulter est, sed si quis sine peccato est: Quolibet ergo obstrictus quisque peccato, in alterius peccati reum lapidem non audeat mittere.

Quibus tunc pro sua conscientia discedentibus, mundi Saluator adiecit: Mulier, vbi sunt accusatores tui? Nemo te condemnauit? Nec ego te condemnabo. Sed vade, vlterius iam noli peccare. Tenes, & teneris: vrges, & vrgeris: obstringis, & obstringeris. Pontificis discussionem flagitas, vindictamq. deponis. Memento in aduentum omne crimen esse proferendum. Numquid non etiam leges humanæ dicunt, quod reus reum facere non possit? Festucam vides in oculo fratris, & in tuo trabem non vides? Qui mœchos accusas, adulterium facis, & corporales adulteros spiritualis adulter incessis? Certe discussionem poscis: homo diligens, maturus, religiosus, non vis aliquem in Ecclesia peccare; peccantem cupis discuti, & pœnæ consequenter addici. Quæcumque in alium promis, & in te proferre cogeris: hoc enim facis, ne segnitia Pontificis accusetur, & maculetur Ecclesia. Debet ergo & Pontificis in omnibus malefactis solicitudo, & seueritas non deesse, & ab omnibus Ecclesiæ fama purgari.

Sed dicas forsitan, te laicum, illum Ecclesiæ ministrum. Et ego grauius crimen exaggerans: Verum dicis, nec ego diffiteor. Tanto sollicitius examinandus est, quanto magis propinquus est. Tanto magis reus est, quanto in illo ministerio constitutus, & hæc facere minime debuisset. Ecce censura non deest: auditus & si conuictus fuerit, vindictæ consequenter addicitur. Age modo, quid vis de te? Numquid in ministerio sacro non es, in plebe sacra non es? An nescis & te membrum esse summi Pontificis? An nescis, totam Ecclesiam Sacerdotium vocitatam? Postremo si ille reus est, accedens ad ministerium Ecclesiæ delinquit: numquid & tu reus non es, qui post confessionē veritatis, ad praua, & peruersa, & prophana, & diabolica, quibus te renunciare professus es, figmenta reduceris? Itaque etiam tu post blasphemias palam publiceq. profusas, à sacro corpore modis omnibus abstinendus es. Non potes enim mensæ domini participare, & dæmoniorum; nec calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum: nec potes templum Dei esse, & templum diaboli: lux simul & tenebræ in te conuenire non possunt. Viderim, vtrum vrgeas, atque compellas in alio maleficia vindicare: tu tamen sceleris tui pondus non potes declinare. Et quanto in alio transire crimen non poteris impunitum, tanto quid etiam in te pro rerum ratione facere debeamus, ostendis.

Verumtamen in ipsis blasphemijs tuis, quibus es iure plectibilis, impe-

ritiam tuam euidenter agnosce, & sicut ait ille, voluntatem habere te mentiendi, artem fingendi non habere: cum sic te intelligas malum habere affectum, peruersumq. apostatandi propositum, vt tibi materia prorsus vanitatis illius nulla suppeditet, nec possis astruere quod corde concupiscis, & ore depromis.

Dic mihi, cū sæpenumero in Romanis historijs legatur, Liuio auctore, sæpissime in hac Vrbe exorta pestilentia, infinita hominum millia deperijsse, atque eo frequenter ventum, vt vix esset vnde illis bellicosis temporibus exercitus potuisset adscribi: illo tempore Deo tuo Februario minime litabatur? An etiam cultus hic omnino nihil proderat? Illo tempore Lupercalia non celebrabantur? Nec enim dicturus es, hæc sacra adhuc illo tempore non cæpisse, quæ ante Romulum ab Euandro in Italiam perhibentur illata. Lupercalia autem propter quid instituta sunt (quantum ad ipsius superstitionis commenta respectant) Liuius secunda decade loquitur: nec propter morbos inhibendos instituta commemorat, sed propter sterilitatem (vt ei videtur) mulierum, quæ tunc acciderat, exoluendam. Proinde si vel ad hoc ipsum aliquid hoc valeret, hoc intermisso, non morbus acciderit, contra quem Lupercalia reperta non sunt: sed feminæ nequaquam generare debuerant, pro quorum fæcunditate concinnantur inuenta.

Quid dicturi estis de peste, de sterilitate, de bellorum tempestate continua? numquid & hæc propter sublata Lupercalia contigerunt? Si autem non propter ista vel vitanda, vel curanda, Lupercalia sunt prouisa, quid inani turbatione iactamini? Quid Tuscia, quid Aemilia, ceteræq. prouinciæ, in quibus hominum prope nullus existit: vt bellica necessitate consumerentur, Lupercaliorum fecit offensio, quæ longe ante vastatæ sunt, quam Lupercalia tollerentur? Quando Anthemius Imperator Romam venit, Lupercalia vtique gerebantur: & tamen pestilentia tanta subrepit, vt toleranda vix fuerit. Numquid per Campaniam Lupercalia gerebantur, quæ sublata morbos illic, & pestilentiam procrearent? sed dicturi estis: ad Romam, tamquam ad caput, omnia pertinere: & quod hic factum non est, diuersis prouincijs ad eam pertinentibus obfuisse. Cur ergo antequam ad Romam istæ prouinciæ pertinerent, præter Lupercalia, proprijs opibus floruerunt? Vt sterilitas sit continuata terrarum, Lupercalia sublata fecerunt, an nostrorum merita peccatorum? de quibus olim dictum est.

Et quicquid Romani meruerant perdere mores. Sterilitas certe feminarum debuit prouenire, propter quam auferendam Lupercalia instituta iactantur, non sterilitas terrarum, propter quam Lupercalia non sunt instituta.

Quid in Africa? vnde sterilitas? Quid Gallis? Lupercalia ista fecerunt, an nostri mores, furta, homicidia, adulteria, iniustitiæ, iniquitates, ambitiones, cupiditates, periuria, falsa testimonia, oppressiones miserorum, bonarum causarum impugnatio, malarumq. defensio, & in omnibus inaudita peruersitas, postremo (quod supra omnia est) Deo fictæ mentes, & sacrilegia, artesq. magicæ etiam Paganis horrendæ? Ecce quæ faciunt omnia aduersa & inimica nobis, non Lupercalia, quæ sunt pro vestra salute sublata.

Sed quid dicitis vos ipsi, qui Lupercalia defenditis, & agenda proponitis? Vos eadem non pretiatis; vos eorum cultum, celebritatemq. vilem, vulgaremq. redditis. Si offensio Lupercaliorum vobis aduersa procurauit,

vestra culpa est, qui quod vobis singulariter prodesse putatis, negligentissime, & tam longe impari cultu & deuotione ea ducitis celebranda, quàm profanitatis vestræ celebrauere maiores. Apud illos enim nobiles ipsi currebāt, & matronæ, nudato publice corpore, vapulabant. Vos ergo primi in Lupercalia commisistis. Satius fuerat non agere, quàm ea cum iniuria celebrare. Sed deduxistis venerandum vobis cultum & salutiferum, quem putatis, ad viles, triuialesq. personas, abiectos & infimos. Si vere ergo profitemini hoc sacrum, ac potius exsecramentū vobis esse salutare, ipsi celebrate more maiorum, ipsi cum amiculo nudi discurrite, vt rite vestræ salutis ludibria peragatis. Si magna sunt, si diuina, si salutifera, si in his vitæ vestræ pendet integritas, cur vos pudet per vosipsos talia celebrare? Si pudet, & dedecus est: ita ne salutiferum est, & diuinum, & profuturum, quod vos ipsi dedecus esse fateamini? Nemo religionem profitetur, quam per se exequi prorsus erubescit, & refugit. Ipsa verecundia vestra vos doceat, crimen esse publicum, non salutem, non diuinitatis cultum, de quo sapiens nullus erubescit; sed instrumenta prauitatum, quibus mens vestra contra semetipsam testimonium ferens, quod gerendū profitetur, erubescit implere. Et paulo pòst: Dicite nobis, nec Christiani, nec Pagani, vbique perfidi, nusquā fideles, vbique corrupti, nusquā integri, qui tam vtrūque tenere non potestis, quam sibi vtrūque contrarium est: dicite, inquam, Lupercaliorum patroni, & reuera diuinitatis ludibria, & cantilenarum turpium defensores, digni magistri vesaniæ, & quid non sine causa sana capita non habetis, digni hac religione, quæ obscœnitatum & flagitiorum viribus celebratur: videritis ipsi, quid vobis salutis impendat, quæ tantam moribus labem perniciemq. proponit. Nec est, quod dicatis, potius hæc agendo, & facinora vniuscuiusque vulgando, deterreri à talibus commissis animos, & pudore refrænari, ne de his publica voce cantetur; quando (sicut ille ait) non tam deterrere, quàm admonere animos hæc ludibria videantur; & sicut ille dixit:

Iram, atque animos a crimine sumunt.

Eo impudentiores effecti, quo crimine publicato, expositaq. verecundia nihil superest omnino quod pudeat, nec habet quod metuatur publicari, sed iam se fiducialiter onerat, qualis in propatulo non per coercitionem, sed potius per quandam lætitiam, & celebritatem nominum decantata est quælibet illa persona: immo & religione se præstare confidit, vt sint vnde numinum solemnia celebrentur, quæ nisi criminum decantationibus non coluntur.

Dicite nobis itaque, qui voluntatem profanitatis habetis, cuius causas asserere non potestis, qui tuendæ habetis propositum falsitatis, quam defendere non potestis: quid dicturi estis de siccitate, de grandine, de turbine, de tempestatibus, varijsq. cladibus, quæ pro morum nostrorum qualitate proueniunt? numquidnam & hæc omnia pro sublatis Lupercalibus contigerunt? an in malis moribus castigandis, meritis retributionibus inferuntur? Sed nō mirum est, homines non iudicio diuino velle ista contingere, sed vanæ superstitionis incursibus, quibus sua crimina & malefacta cooperiant, auctoritate cæli sidera perhibent adhibere, & fatalem inducunt errorem, necessitatemq. peccandi, facinoraq. sua non de cordis proprij peruersitate procedere, sed cælo auctore pendere. Proponite igitur, pro quibus aut submouēdis malis, aut promerendis bonis Lupercalia vestra fuerint instituta: & vi-

deamus quæ illa bona prouenerint, cum Lupercalia gererentur ; & quæ mala successerint, cum Lupercalia viderentur ablata.

Figite gradum : ad quod vestrum excidium dicatis hæc prodigia fuisse reperta, digni qui monstrum nescio quod pecudis hominisq mixtura compositum, siue vere, siue false editum celebretis : si propter pestilentiam submouendam (vt antiquiora prætercam) ecce antequam meis temporibus tollerentur, pestilentiam grauem tam in hac Vrbe, quam in agris, hominum, pecudumq. fuisse, non dubium est. Si pro sterilitate iactatis : cur in Africa, vel Gallia ista contingunt, vbi nec fuerunt aliquando Lupercalia, nec constat fuisse sublata ? Cur nunc Oriens omnium rerum copijs exuberat & abundat, qui nec celebrauit vmquam Lupercalia, nec celebrat ? An dicitis, illic nocere, vbi per plurima sæcula fuerant celebrata, & repente sublata sunt ? Videamus ergo, si his temporibus, quibus dicitis agitata, & rite ac plena sui (sicuti vobis videtur) deuotione completa sunt, numquam fames, numquam pestilentia prorsus exstiterit. Si vero sæpenumero his cladibus ad extremum periculi ventum est : apparet his malis submouendis nihil Lupercalia profuisse, etiam eo tempore, quo (sicut dictum est) vt putatis, competenti ordine gererentur ; sic de singulis quibusque necessitatibus, propter quas dixeritis fuisse prouisum : si constiterit etiam illis non desijsse, vana huius remedij conuincitur esse præsumptio.

Verumtamen cur non hoc etiam experiamini, vtrum valeant aliquid etiã rite celebrata ? Et vos per ludibria ista discurrite, vestrorum more maiorum; vt diuinam rem & salutarem nobis (vt dicitis) deuotius celebrando, saluti vestræ prospicere magis, magisq. valeatis. Numquid cum hæc celebrarentur, à Gallis Roma capta non est, & sæpenumero ad extrema quæque peruenit ? Numquid bellis ciuilibus sub hac celebritate non concidit ? Numquid Lupercalia deerant, cum Vrbem Alaricus euertit ? Et nuper cum Anthemij & Ricimeris ciuili furore subuersa est, vbi sunt Lupercalia ? cur istis non profuerunt ? Certe si diuinum est, si salutare vobis: cur non per vos ipsi, vt maiores vestri, ista facitis ? cur causas vestræ salutis minuitis ? cur decoloratis ? cur eluditis ? cur ad vilia quæque deducitis? Quid imputatis nobis, cum ipsi remedia vestra calcetis ? Satius est non tentare, quam contumeliose peragere. Maiores certe vestri, si vitiose (vti illis videbatur) sacrum aliquod celebrassent, instaurandum esse ducebant. Cur non quod ad vitiosum cultum redegistis, per indignas quasque id exequendo personas, competenti instauratione reparatis, vt causas vestræ salutis plenius perfectiusq. tractetis ? Cur vos pudeat agere, si salutare est, si diuinum, quod tractasse, sit dedecus ?

Sed, inquis, vel imaginem ipsius rei non debere moueri. Si prodest, si salutare est ; cur non imago potius apud vos, & non ipsa sit veritas ? Aut si certe nec tunc profuit, quando ritu integro (sicut dicitur) tractabatur : quid quæritis eius imaginem, cuius nec ipsam profuisse cernitis veritatem ? sed dicitis, tot seculis rem gestam non oportere secludi : nihilominus multis tẽporibus paganitatis superstitio ventilata est ; sacrificetur in templis dæmonum, & in Capitolio profana vanitas celebretur. Cur portionem defenditis, & quæ maiora sunt præteritis ? Si plura genera vanitatum multis acta seculis probantur esse sublata, cur portio quantouis tempore ventilata non

possit

possit auferri? Si temporibus præscribitur, imputate maioribus vestris, qui cum hac temporis præscriptione non vsi sunt, posse quod superfluum est, & debere remoueri, dum plura, & maiora sublata sunt, indicarunt.

Sed dicitis, etiam Christianis temporibus hæc fuisse: sed etiam illa aliquandiu Christianis quoque temporibus celebrata sunt. Numquidnam quia sub primis Præsulibus Christianæ religionis ablata non sunt, ideo sub eorum successoribus tolli minime debuerunt? Multa sunt quæ à singulis Pontificibus diuerso tempore sublata sunt noxia, vel abiecta. Non enim simul omnes in corpore curat medicina languores, sed quod periculosius conspicit imminere; ne aut materia corporis non sufficiat medicinæ, aut pro conditione mortali simul omnia non possit auertere. Quære, quale sit vnde agis: Si bonum est, si diuinum, si salubre: merito quandocumque tolli non debuit. Si nec salubre, nec diuinum: causandum tibi magis est, cur tardius auferatur, quod superstitiosum constat, & vanum? quod certe Christianæ professioni non conuenire, manifestum est. *Non omnia à prædecessoribus emendata Pontificibus.*

Postremo (quod ad me pertinet) nullus baptizatus, nullus Christianus hoc celebret: sed soli hoc Pagani, quorum ritus est, exsequantur. Me pronunciare conuenit Christianis ista perniciosa, & funesta indubitanter existere. Quid me incusas, si quod professo nomini inimicum est, à consortibus professionis Christianæ pronuncio submouendum? Ego certe absoluam conscientiam meam: ipsi videant, qui iustis admonitionibus obedire neglexerint. Quod etiam prædecessores meos forsitan fecisse non ambigo, & apud Imperiales aures hæc submouenda tentasse, & quia auditos esse non constat, dum hæc mala hodieq. perdurant, ideo hæc ipsa Imperia defecerunt: ideo etiam nomen Romanum, non remotis etiam Lupercalibus, vsque ad extrema quæque peruenit. Et ideo ea nunc remouenda suadeo, quæ cum nihil profuisse cognosco, tamquam contraria veræ religioni, noxia potius exstitisse pronuncio. Postremo si de meorum persona præscribendum æstimas prædecessorum, cum magis credam fortasse tentasse eos, vt hæc prauitas tolleretur, & quasdam exstitisse causas, & contrarias voluntates, quæ eorum intentiones præpedirent, sicut ne nunc quidem vos istos absistere insanis conatibus velle perpenditis. hactenus Gelasius in Andromachum.

Profecit autem Romanus Senatus, vt non Lupercalia tantum, in quæ Gelasius eo modo declamauit, sed etiam quod minoris esse superstitionis, & maioris oblectamenti videri poterāt, spectacula, abstulerit saltem ad tempus, quę in nouis creandis Consulibus celebri cultu peragi consueuerant, delinita olim ad tollendam idolatriam, & superstitionis suspicionem male superinducto Christi nomine, dum (quod ex Saluiano ediximus) non in Matris, vel aliorum Deorum honorem, sed ad Christi gloriam eadem celebrari Circensia faterentur, falso prætextu, sed digno velamento obtegentes potius, quam abolentes superstitionem auitam. At rem fucatam saniori iudicio detestantes, serioq. agendam esse censentes, aliam longe nobiliorem loco Gentilium munerum parauere spectaculi pompam: dum profusa illa impensa fieri solita in editione Circensium, in pauperum fuit vestimenta conuersa, de qua ista Ennodius Ticinensis in defensorio libello habet his verbis: Mentior (inquit) nisi egena agmina aduentum Consulatus vestri in subsidio miseriarum præstolantur. Etenim purpura vestra, qui anni vocabulum *Saluian. de ver. iud. l. 6* *Extat to. 1. Concil.*

bulum nobis datis, subueniente miseris, vestimentorum largitate pellit algorem. Probe iam iterum necessitatibus ferunt auxilium decora fastorum; & veteri infidelitate deposita, in tali præparatione census dispendio efficiuntur lucra animarum. hæc Ennodius.

Haud vero hæc parui fuere momenti: quanta enim hactenus in creatione Consulum, etiam regnantibus Christianis Pontificibus, superstitio viguisset, vix quis crederet, nisi fidelissimus testis adesset ista deplorans huius seculi scriptor, quem retulimus, Saluianus Massiliensis Episcopus, cuius hic iterum sunt verba reddenda? Quid enim (inquit) numquid non consulibus, & pulli adhuc Gentilium sacrilegiorum more pascuntur, & volantis pennæ auguria quæruntur, ac pene omnia fiunt, quæ etiam quondam Pagani veteres friuola, atque irridenda duxerunt? Et cum hæc omnia ipsi agant, qui annis nomina tribuunt, & à quibus anni ipsi exordium sumunt: credimus nobis bene annos posse procedere, qui à rebus talibus ordiuntur? Atque vtinam sicut hæc propter Consules tantum fiunt, ita illos tantum incestarent, propter quos fiunt. Illud est feralissimum, & grauissimũ, quod dum consensu publico aguntur, honor paucissimorum fit crimen omnium: ac si ex singulis bini inaugurentur, prope est vt in omni mundo nullus euadat. Hæc Saluianus, talia nefanda deplorans: ex quibus magis perspicue, lector, intelligas iure questum esse Gelasium ob eiusmodi superstitiones à Romanis retẽtas, atque defensas, Romanum esse penitus collapsum Imperium, & Romanũ nomen abolitum, regnantibus in Occidente Gothis, & alijs vbique Barbaris.

Quam gloriosa sit spelunca, in qua habitauit Ioannes Baptista, in quam aliquando ingressus est Christus, cum Ioannem visitauit. Cap. 120.

Nicep. hist. lib. 1. c. 24. DE Ioanne Baptista Nicephorus, cum agit de Herodis infanticidio, hæc scribit: Saluator quidem ita, (vt dictum est) in Aegypto exulabat, filius autem Zachariæ Ioannes, in cuius natiuitate patris vox soluta est, cum primum ab illo, Ioannis nomen in tabula fuisset exaratum, alterum cum dimidio annum agebat, & vna cum matre Elisabeth in spelunca quadam ad regionem montanam saluus conseruabatur, fortasse Herodis sanguinariam effugiens manum: atque inde in solitarijs locis libenter versari solitus, Angeloq. duce vsus, in remotiores syluarum recessus secessit. Eadem Cedrenus, qui addit: *Cedren. in Comp. hist.* Elisabeth post dies quadraginta in eadem spelunca diem obijsse: Ioannis vero curam ab Angelo esse susceptam. Sed licet hæc tam antiqua ab eo sine certo autore ferantur, tamen quod ait de suscepta cura ab Angelo, haud adeo nouum videri debet, si quis recolat Ismaeli à matre proiecto Angelum astitisse.

Anno autem Domini trigesimo primo, Annæ, & Caiphæ Principum Sacerdotum tempore, Ioannes afflatus diuino spiritu venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pænitentiæ. Describitur tanti Prophetæ locus, & habitus atque victus: vt qui nimirum habitasset in deserto loco, indutus vestimento ex pilis Camelorũ confecto, ac Zona cingeretur pellicea: esca vero locustæ essent, & mel syluestre. At primum, quod ad habitationis locum spectare videtur, quomodo idem ipse post multa tempora fidelibus

libus

libus innotuerit, sincera attestatione Sophronij, qui eiusmodi scribit histo- riam, enarremus: Erat, inquit Senex quidam habitans in Monasterio Ab- batis Eustorgij Ioannes nomine, quem S. Elias Episcopus Hierosolymorum voluit ducem monasterij constituere. Ille vero non acquiescebat, dicens: in montem Sina orationis causa pergere volo. Archiepiscopus autem coge- bat eum, vt prius Abbas fieret, & postea pergeret, quo vellet. Cum vero senex non acquiesceret, dimisit eum spondentem se, postquam reuersus esset, suscepturum regiminis curam. Et ita salutato Archiepiscopo iter arripuit, vt ad Syna montem proficisceretur, assumpto secum & discipulo suo, trans- uadatoq. Iordano fluuio: cum vix vno lapide processissent, cæpit senior ri- gore detineri, ac post paululum inuasit eum febris; cum vero in tantum excresceret ardor febris, vt ambulare non posset, inuenerunt speluncam paruulam, in quam ingressi sunt, vt requiescerent. Cum vero febris ita inualuisset, vt se vix mouere posset, in ipsa spelunca tres dies commorati sunt: Tunc Senex in somnis aspexit quendam astantem sibi dicentem: Dic Senex; Quo ire vis? Respondit in montem Syna: Dicit ei: Ne quæso re- cedas hinc. Cum vero Seni id persuadere non posset, abscessit; febris vero Seni acrius infesta erat. Rursus nocte sequenti idem Seni adstitit eodē habi- tu,& ait: Quid Senior affligi vis? audi me,& nūquam hinc proficiscaris. Ait ille Senex: Tu quisnam es? Respondit is qui apparuerat: Ego sum Ioannes Baptista; & ideo tibi iubeo, vt nusquam recedas: nam spelunca ista breuis, maior est monte Syna; quippe in hanc sæpius Dominus Noster Iesus Chri- stus, cum me visitaret, ingressus est. Pollicere mihi quod hic habitabis, & ego mox tibi sanitatem restituo: quod senex audiens, libenter spopondit se in eadem spelunca permansurum, & continuo sanus effectus perseuerauit ibidē toto suæ vitæ tempore. Speluncam vero illam fecit Ecclesiam, congre- gauitq. fratres. Appellatur locus ille Sapsas. Fuit in eodem loco Sapsa cō- morans in spelæo Senex alius tantæ virtutis, vt leones secum in eadē spelun- ca susciperet, atque cibum in sinu suo ipsis præberet. hactenus Sophronius.

Sophron. in prato spirituali c. 2.

De celebritate loci, vbi baptizatus est Dominus. Cap. 121.

POst quam Christus baptizatus est in Iordane, locus ipse fluminis, quo voluit baptizari, remansit posteris perpetua memoria celebris, & virtu- te miraculorum conspicuus: de eo enim hæc scribit Gregorius Turonensis: In Iordane habetur locus in quo Dominus baptizatus est, in vno etenim reflexu aqua ipsa reuoluitur, in qua nunc leprosi mundantur. Cum enim aduenerint, sæpius lauantur in flumine, donec ab infirmitate purgentur; de publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt: Sanati autem ad propria discedunt. Ipse quoque Iordanis ab eo loco in quinto milliario mari commixtus mortuo, nomen amittit. Hæc Gregorius, qui & alia multa de locis sanctis didicit à suo Diacono, qui, vt ipse ait, illuc peregrinatus est. De eodem hæc etiam Beda: In loco (inquit) in quo Dominus baptizatus est, crux lignea stat vsque ad collum alta, quæ ali- quoties aqua transcendente absconditur; à quo loco ripa vlterior, idest orientalis, in iactu fundæ est. Superior vero ripa in supercilio monticuli grande monasterium gestat, Beati Ioannis Baptistæ Ecclesia clarum: de quo per

Grego. Tur. de gloria mart. c. 17.

Bed. de loc. Sanct. c. 23

per Pontem arcubus suffultum solent ascendere ad illam crucem, & orare. In extrema fluminis parte quadrata Ecclesia quatuor lapideis cancris superposita est coctili creta desuper tecta, vbi vestimenta Domini, cum baptizaretur, seruata esse dicuntur. Hanc non homines intrare, sed vndique cingere, & penetrare solent. Hæc Beda. His scilicet perpetuæ memoriæ monumentis locus ille nobilitatus est, quem Christus baptismate consecrauit; nec sibi, sed nobis per baptismum iter ad cælum aperuit.

Celebri, & repetito per annos miraculo factum est, vt multorum fontium & fluuiorum aquæ in vinum conuerterentur eadem hora, qua Christus in nuptijs Canæ Galileæ aquam in vinum conuertit. Cap. 122.

Isa.9. IN Canæ Galilææ nuptijs, vbi & Mater Iesu,& Discipuli eius,& Iesus ipse erat, primum omnium, ac perinsigne miraculum Christus Dominus operatus est, cum aquam mutauit in vinum: quod ob sui excellentiam,longe antequam fieret, Isaiæ Prophetæ fuit diuinitus demonstratum. Vnde ille *Io.2.* Christi prædicationem, & aquam in vinum mutandam prophetico spiritu noscens in hæc verba erupit: Hoc primum bibe, velociter fac Regio Zabulon, terra Nephtalim, & reliqui qui iuxta mare estis trans Iordanem. Epiphanius id factum scribit vndecima mensis Tybi, quæ est apud nos sexta dies *Epiph. hæres.1.* Ianuarij, qua die etiam Catholica Ecclesia recolit anniuersaria solemnitate tantæ rei celebritatem; quam annuis miraculis in pluribus orbis locis illustrari consueuisse, idem auctor testatur, dum ait: Post annos triginta factum est primum miraculum in Cana Galilææ, quando aqua facta est vinum. Quapropter etiam in multis locis vsque in hunc diem hoc fit, quod tunc factum est,diuinum signum, in testimonium incredulis, velut testantur in multis locis fontes ac fluuij in vinum conuersi. Cybires quidem Vrbis Cariæ fons,qua hora hauserunt ministri, & ipse dixit: Date Architriclino: testatur, & in Gerasa Arabiæ fons similiter. Nos bibimus de Cybyris fonte, fratres vero nostri de eo, qui est in Gerasa in Martyrum templo. Sed & multi in Aegypto de Nilo hoc testantur: quare in vndecima Tybi apud Aegyptios omnes hauriunt aquam, & reponunt, tum in ipsa Aegypto, tum in multis Regionibus &c. hæc Epiphanius.

Enimuero & Plinius similis rei egregius videtur assertor, licet vnius tantum diei spatio discrepet à prædictis dum ait: Mutiano ter Consule auctore in Andro insula,nonis Ianuarij fontem aquam vini saporem habentem fluere consueuisse. Sed accolæ causam ignorantes, eandemq. Baccho tribuentes, ibidem templum in illius honorem erexerunt. Sunt enim hæc verba Plinij. In Andro Insula templo Liberi Patris fontem nonis Ianuarij vini saporem fluere, Mutianus ter Consul tradit, Diotecnosia vocatur. hæc ille.

De

De ingentibus & innumeris miraculis à Iesu Domino factis: quorum fama motus Rex Edessæ Abagarus epistolam ad Iesum misit, cui benignus Dominus responsum dedit.
Cap. 123.

CIrcuibat Iesus totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni, & sanans omnem languorem & infirmitatem in populo: & abijt opinio eius per totam Syriam; & obtulerunt ei omnes male habentes varijs languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos. Cum igitur Matthæus Euangelista dicat in omnem Syriam famam, de his quæ facta essent à Iesu, fuisse vulgatam: accidit vt ea superioris Syriæ fines attingeret, & ad Edessæ Syriæ Ciuitatis Regem Abagarum penetraret; his ille permotus ad Iesum fertur scripsisse epistolam, quam Eusebius Pamphili è Syriaca lingua in Græcam transtulit, simul cum ea quam ad eundem Dominus Iesus Christus eidem Tabellario dedit: quæ latino idiomate donatæ sic se habent. *Matth.4.* *Euseb.hist. lib.1.c.13.*

Abagarus Princeps Edessæ Saluatori propitio, qui in confinijs Hierusalem apparuit, salutem. *Cap.* 124.

INsignes illas virtutes, & curationes, quæ abs te sine medicamentis, & sine herbis factæ sunt, auditione accepi. Cæcos enim, vt fama est, videre efficis, claudos ambulare, & leprosos mundos; spiritus iracundos, & dæmones eijcis; eos etiam qui diutius morbis pressi sunt, sanas, mortuos denique ad vitam reuocas. Quæ quidem cum de te audiuissem, de duobus hisce alterum verum esse cogitabam, te aut Deum esse, & è cæli fastigio delapsum: aut Dei filium saltem, qui ista tam stupenda edas miracula. Quapropter hæc ad te scripsi magnopere precatus, vt laborem ad me accedendi suscipere, huncque, quo crucior, morbum curare, non graueris. Etenim audio Iudæos tibi obstrepere maleuole, & velle libenter aliquo magno malo afficere. Est mihi ciuitas perexigua quidem, sed ornata sane, & illustris: quæ vtrisque nostrum rerum necessariarum suppeditabit satis. hactenus epistola. Ista diuino splendore ei tum paulum elucente ad Iesum hoc modo perscripsit. Operæ pretium est porro epistolam licet breuem, plenam tamen virtutis & efficacitatis audire, quæ per eundem tabellarium à Iesu ad illum missa fuit; cuius quidem hæc erat sententia.

Rescripta Iesu ad Abagarum Principem per Ananiam cursorem missa. *Cap.* 125.

ABagare beatus es, qui cum non videris me, in me tamen credidisti. De me enim scriptis proditum est, eos qui me viderunt, in me non credere; vt hi, qui me non viderunt, credant, & vitam consequantur. Quod scribis ad me, te velle, vt ad te veniam, eas res, cuius gratia sum missus, debeo hic necessario obire, quas cum plene perfecero, ad eum recipi, qui me misit, quo simul ac assumptus fuero, aliquem ex discipulis meis mittã ad te,

te, qui morbo, quo tantopere torqueris, faciant medicinam, vt vitam tibi tuisq. impertiat. hactenus litteræ, de quarum fide, hæc idem auctor paulo ſuperius: Harum rerum inſigne,& locuples teſtimonium ex Tabulario Edeſſæ ciuitatis, id temporis à rege gubernatæ depromptum habes, nam in tabulis publicis, quæ nedum veteres, ſed recentes etiam res nuper ab Abagaro geſtas continebant, hæc eadem in hanc noſtram ætatem reſeruata reperiuntur. Quare nihil commodius eſſe putaui, quam ipſas epiſtolas à veteribus illis annalibus petitas,atque adeò ad verbum ex lingua Syriaca hoc loco citare, quæ ita vt ſunt poſitæ, ſe habent.

De Miraculoſa imagine, quam Dominus ex proprio vultu expreſſit, & Abagaro miſit. Cap. 126.

ADhuc inſuper ab ipſo Chriſto ſui imaginem non arte hominis elaboratam, ſed ab ipſomet ſummo rerum architecto & opifice Domino noſtro ad Abagarum miſſam poſt prædictam epiſtolam, à compluribus grauiſſimis auctoribus ſcriptum reperitur. Euagrius Scholaſticus id teſtatur: at non fuit eius rei primus auctor; ſed quoniam miracula inde prodita recenſet,occaſione eius rei meminit, quæ ab ipſo ſcripta,recitataq. in Concilio Nicæno ſecundo à patribus vt egregie teſtata, fideq. digna ſunt comprobata. Quomodo autem ea imago non manufacta dicatur, Ioannes Damaſcenus ſcribit: Hiſtoriæ quoque proditum eſt, cum Abagarus Edeſſæ Rex eo nomine pictorem miſiſſet, vt Domini imaginem exprimeret; neque id pictor ob ſplendorem ex ipſius vultu manantem conſequi potuiſſet: Dominum ipſum diuinæ ſuæ, ac viuificæ faciei pallium admouiſſe, imaginemq. ſuam ei impreſſiſſe, ſicq. illud ad Abagarum, vt ipſius cupiditati ſatisfaceret miſiſſe. Hæc Damaſcenus. Haud diuerſa Nicephorus. De eadem præterea luculēta oratio Conſtantini Porphirogeniti extat: ſic & cumulata mentio de eadē habetur in actis Sanctorum Samonis & Guriæ. Græci inſuper de eadem celebrant anniuerſariam ſolemnitatem decimoſeptimo Kalendas Septembris,vt conſtat ex eorum menologio. At quod ad Latinos pertinet, teſtimonio Hadriani Papæ ſcribentis ad Carolum Magnum, teſtatum habetur, eademq. de imagine ad Abagarum miſſa hiſtoriam cognitam, & receptam eſſe à Stephano Papa in Concilio Romano, cuius fidei adſtipulator eſt grauiſſimus. Certe quidem crebra & inſignia miracula ex eadem imagine prodita, eius rei veritatem ſatis abunde declarant, & demonſtrant, quæ & recenſet Euagrius de temporibus Coſdroes, & alij. Theophanes auctor eſt ingentes copias Perſarum, eius ſine manu factæ imaginis præſidijs, quam ſecum in acie duxiſſet Philippicus Dux, ſub Mauritio Imp. eſſe penitus profligatas.

Euagr. in hiſt. lib. 4. c.26.
Io.Damaſ. de fid.orth lib.4.c. 17.
Nicep. hiſt. lib.2.c.7.
Apud Metaph.die 16 Augu. 15. Nouemb. et in vita S. Alexij. Hadria. ad Carolum Magnum epiſt. extat to.2. Concil nou. edit.
Euag. hiſt. lib.4.c.26.
In act. prædict. SS. apud Metaphr.
Apud hiſt. Miſcel.l.13

De gratitudine mulieris, quæ ſanguinis fluxu liberata eſt, & ſtatuam Chriſto fecit, ad cuius fimbriam pertingens quædam herba omnes morbos curabat. Cap. 127.

Matth.9. Mar.5. Luc.8.

ROgatus Ieſus ab Archiſynagogo, vt filiæ ſuæ in extremis laboranti ſuccurreret, abiens obuiam habuit mulierem, quæ annis duodecim ſanguinis fluxum paſſa, tactu fimbriarum veſtimenti eius curata eſt, quæ quod

fecerat, & quod à Christo acceperat, palam confessa est. hæc pluribus Euãgelistæ. Porro mulier hæc nobilissima æque ac ditissima, tanti non immemor beneficij, ne aliquando illud memoria hominum excideret, egregio monumento testatum posteris omnibus cupiens, æneis simulachris tam Iesu, quam sui effigiem referentibus, rei gestæ memoriam futuris seculis in perpetuum commendandam voluit. Rem credo nemini ignotam breuiter describit Eusebius, dum de Cæsarea Philippi, quam Phœnices Paneada vocabant, agit his verbis: Sed quoniam in huius ciuitatis mentionem incidi, operæpretium arbitror historiam hoc loco citare, quæ digna plane videtur, quam memoriæ ad posteritatem commendemus. Mulierem illam sanguinis profluuio afflictatam, quam sanctorum Euangeliorum testimonio à Saluatore nostro morbi remedium inuenisse cognouimus, ex ea ciuitate oriundã, illiusq. domum ibi ostendi & admirabilia quædam Saluatoris, in eam beneficij monumenta, & quasi trophæa, ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus instar supplicantis in anteriorem partem extensis, super editum lapidem collocatam. Huic è regione viri erectam imaginem ex eadem materia cõflatam vestitu ad talos demisso decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem, ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quandam, & inusitatam herbæ speciem enasci, quam quidem vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbi cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc statuam effigiem Iesus exprimere dicunt, quam ad nostram vsque ætatem manentem ipsi ad eam ciuitatem profecti oculis cernebamus. Hæc Eusebius.

Euseb. hist. lib. 7. c. 14.

Iuliani Imperatoris statua fulmine cõtrita est, cum illam Iulianus in locum statuæ Christi supposuisset. Cap. 128.

HIc etiam opportune memorabile illud in Syriæ prouincia Phęnicia gestum recolendum est, quo tum summa Iuliani in Christũ temeritas & audacia declarata, tum diuina in vindicando potentia est facta perspicua: quod à Sozomeno his verbis describitur: Illud porro, inquit, dicetur à me, quod etiam regnante Iuliano accidit: quod quidem vt Christi potentiam plane indicat, ita iram diuinam aduersus Imperatorem accensam euidenter ostendit. Cum certior factus esset Cæsareæ Philippi (est ea quidem vrbs Phœniciæ, quam Paneadem vocant) præclaram esse Christi statuam, quam mulier, quæ sanguinis profluuio laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocauerat, eam deturbauit, suamq. in eo loco posuit. Quo facto, ignis violentus de cælo delapsus statuam illam circiter pectus persecuit, caputq. vna cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ à pectore diuulsa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra, atque fulminis ictu ambusta manet. Id temporis igitur Gentiles statuam Christi tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent. At Christiani postea eius fragmenta cum collegissent, in Ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc seruatur. Ex basi, supra quam hæc statua locata erat, herba quædam (vti narrat Eusebius) quæ morbis cuiusque generis mederi solet, enascebatur: quæ quidem cuius generis esset, nemo nostrorum medicorum, qui vel scientia valebant medendi, vel experientia, omnino nouit.] hæc

Sozom. lib. 5 c. 20.

Sozo-

Apud Metaphra. 20. Octob. Niceph. lib. 10. c. 30.

Sozomenus : eademq. habent Artemij Acta, Nicephorus, atque alij. Sed quanto iustius, dicet aliquis, in ipsum Iulianum fulmen illud celitus fuisset intortum ! At recordetur, quod scriptum est : Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus : ipsum quoque ad diem malum. Hanc autem voluit in Christi statuam Iulianus exercuisse vindictam de compluribus deorum simulacris à Christianis tempore Constantini atque Constantij toto Orbe confractis : Sed malum conuersum est in caput ipsius, vlciscente quamprimum numine : nam tantum prodigium fulminis, quod eius statuam mediam scidit, atque prostrauit, ex Aruspicum, quos colebat atque obseruabat, sententia, Romani Imperij cladem, atque eiusdem Iuliani portendit interitum.

De cruenta cæna Herodis, qui caput Ioannis præcidi iussit, & Q. Flaminio & Mario Romanis eodem scelere notatis. Cap. 129.

Matth. 14. Mar. 6.

HErodes cum dies opportunus accidisset natalis sui, cænam fecit Principibus & tribunis & primis Galileæ: cumque introisset filia ipsius Herodiadis, saltauit in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. Et cum saltasset, & placuisset Herodi, simulq. recumbentibus, Rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi, & iurauit illi; quia quicquid petieris, dabo tibi, licet dimidium Regni mei. Quæ cum exisset, dixit matri suæ. Quid petam? At illa dixit. Caput Ioannis Baptistæ. Et illa præmonita à matre sua, cum introisset statim cum festinatione ad Regem, petiuit dicens; volo vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ, Et contristatus est Rex: Propter iusiurandum autem, & propter simul discumbentes noluit eam contristare. Sed misso spiculatore præcepit afferri, & dari caput Ioannis in disco, misitq. & decollauit Ioannem in carcere, & attulit caput Ioannis in disco, & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ. Quo audito discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento, & venientes nunciauerunt Iesu. hactenus Euangelista de nece Ioannis. In regis vero conuiuijs eiusmodi saltatrices adhiberi consueuisse, Iosephus alio demonstrat exemplo, cum de Iosepho Tobiæ filio hæc ait: Cum aliquando venisset Alexandriam cum patre ducente secum filiam nubilem, vt eam alicui nobili Iudæo nuptui traderet, cænans cum Rege ingressam in conuiuium formosam saltatriculam adamauit. Idque à Græcis etiam in côuiuijs factitari solitum declarat Xenophon in Symposio. Non tamen aliquod apud Iudæos, vel gentes, quamuis Deum ignorantes, reperitur exemplum, vt in conuiuium eiusmodi apophoretum, præcisum caput hominis præsentaretur in disco: nisi quod pro monstro, atque portento apud Romanos habitum fuit, cum Q. Flaminius, Placentiæ dum esset, cum fascibus proconsularibus, vt discumbenti secum meretriculæ talis spectaculi auidæ morem gereret, non quempiam iustum hominem, sed vnum ex damnatis ante triclinium capite cædi præcepit: quod facinus adeo Romani sunt detestati, vt in eundem reum maiestatis ea de causa factum omnes Rhetores nobiles declamarent. Sed & rabies belli ciuilis, eò furoris adegit Marium, vt exectum caput Antonij

Ioseph. antiq. lib. 12. c. 4.

Sene. contr. lib. 5. Cic. lib. 39. Hieron. in Matt. c. 14. Plutar. in Mario.

cou-

consularis inter epulas summa animi insolentia lætis manibus attrectaret. Agit & Iosephus de nece Ioannis, quem mirifice laudat, eiusque facinoris causa Herodem pœnas dedisse ait, vt exercitus eius funditus profligaretur à Parthis. Insultasse Herodiadem præciso capiti, atque acu discriminali sanctissimam illam linguam perforasse, Hieronymus in Ruffinum agens tradit sic dicens: Ne magnopere glorieris, si feceris, quod faciunt scorpiones, atque cantharides fecerunt: hęc & Fuluia in Ciceronem, & Herodias in Ioannem; quia veritatem non poterant audire, linguam veriloquam discriminanti acu confoderunt.

Sed ne quis scandalum sumeret, virum, Christi testimonio omnium maximum, muliebri potestati subditum fuisse vsque ad capitis abscissionem, voluit Deus, post necem eius, vt acto & publico miraculo à capitis abscissione alios ipsum vocantes, liberaret, & eius reliquiæ mira agerent post obitum eius. Referamus hic aliqua, quæ circa hoc contigisse memorãtur.

Magna prorsus extitit Herodiana luxuria, quæ in fratris vxorem exarsit, nec timuit Ioannem redarguentem; sed magis cuiusdam Regis excelluit libido, qui propriam filiam in vxorem ducere voluit, cuius rei gratia, & sacerdotem obiurgantem, & filiam repugnantem capite puniuit. Res hoc modo gesta est.

Cap. 130.

POst resurrectionis, & ascensionis Domini completa mysteria, sicut ante prædixerat per prophetas, cum in toto terrarum orbe per apostolos iam diffusa proficeret religio Christiana, fuit in Hybernia Rex gentilis, qui licet timore Dei contempto, superstitiosis, ac vanis idolorum cultibus deseruiret, tamen opum gloria, & militiæ secularis vigore potenti ceteros antecellens, omnibus gloriosior apparebat. Erat autem ei vxor ex illustri orta progenie, quam Rex ipse vehementi diligebat affectu: quippe quæ pro humanæ carnis forma tanta esset pulchritudine, vt faciei, & corporis elegantia mentem alliceret ipsam aspicientium. Hi vero filiam genuerant, decoris venustate matri valde consimilem, meritis, & nomine Dympnam, vt ipso vocabuli præsagio postmodum Deo digna fore indicaretur. Quæ in domo patris nobiliter educata, cum annos pueritiæ transegisset, chorearum assultus & ioculatorias cantilenas, & quæ illa ætas expetit, & poscit celsitudo regalis, mente despiciens, occulte baptismum suscepit, & se corde & corpore Christo deuouit, perpetuo seruituram. Interea matre eius Regina defuncta, cum Rex ea causa superuacuis doloribus laboraret, tandem consilio sibi assistentium per singulas Regni sui prouincias & eidem propinquas nationes legatos misit, qui Virginem adolescentulam, genere spectabilem, & decore iam defunctæ similem, tanto Regi matrimonio coniungendam inquirerent, & ei cum honore adducerent. Milites ergo moribus, & eloquentia præstantissimi, iter arripiunt, patrias peragrantes & vrbes, contemplantur nobilium facies puellarum. Cumq. diu morando regiones plurimas circumissent, & quod optabant, minime reperissent, redierunt,

Gesta S. Dympnæ scripta sũt à Petro Canonico S. Ruberti Cameracensis, refert ead. Surius to. 3 pag. 96.

ad Regem: & ingressi palatium, salutato eo sic fari cæperunt: O Rex excellentissime, quod tua iussit maiestas, longius profecti reperire nequiuimus. Sed si placet, ecce filiam tuam Dympnam decoram valde, & adeo matri suæ consimilem, vt in eius imagine propemodum reuixisse iam mortua videatur, iube tibi fęliciter matrimonio copulari. Quid plura? Detestabile hoc verbum vix finierant, cum mox diabolus, qui sanctam Virginem ad idolatriam reducere volebat, Regem amore incesto, & impudicitię facibus inflammauit.

Itaque cæpit Rex molliter blandiendo puellæ votum suum detegere, & omnem mundi gloriam promittere, si eius matrimonio consentiret. Audiens autem hoc Virgo Christi, respondit, illud se nunquam facturam. Non est enim inquit, neque iustitiæ, neque legibus consentaneum, imo abominabile prorsus est, vt filia maculet horum patris. Cumque ille vehementer instaret precibus, & illa fortius negaret, tandem Rex iratus dixit, eam vel inuitam acquiescere oportere. Tunc illa quasi obtemperatura, quadraginta dierum petiuit ad cautelam inducias. Interim ornamenta, & cetera quæ spectabant ad cultum puellarem, sibi dari deposcit, perinde ac si nitidius accurata, patri vellet gratiosior apparere. Rex hoc audiens, lætus efficitur, & omni ambitione iussit, quæ Virgo postulauerat, procurari. Interea Virgo se Christo orationibus iugiter commendans, vt patris libidinem effugeret, patriam suam relinquere cogitabat. Erat tunc temporis in Hybernia eximiæ sanctitatis, & doctrinæ sacerdos quidam, nomine Gerebernus, qui occulte in illa gentilitate, quos poterat, ad Dominum conuertebat, reginæq. defunctæ, Christum colentis in hac vita genitricis sanctæ Dympnæ, confessarius fuerat, ipsam quoque Dympnam pridem baptizauerat, & eam fidem catholicam, sacramq. scripturam docuerat: Denique ab illo regina defuncta, & Dympna eius filia Sacramentum Eucharistiæ recipere consueuerant. Hunc accersiens secretè beata virgo, quemadmodum pater suus in horrendæ turpitudinis baratrum ipsam demergere constituisset, ei cum multis lachrymis, explicauit. Tunc vir sanctus consuluit Virgini, vt ad partes fugeret alienas, & pauper spiritu Christum pauperem sequeretur. Quid plura? Cum horam fugæ oportunam nacta esset Virgo sancta, adiunctis sibi S. Gereberno, & ioculatore patris sui cum eius vxore, vt sub ioculatorum specie secretius proficisci possent, propositum iter ingressa est: perueniensq. ad portum, nauem conscendit, & auris, ac ventis prosperantibus, ad quoddam Castrum, quod Antuerpiæ dicitur, Cameracensis Diæcesis, applicuit: vbi aliquantulum commorati, quærebant locum, vbi possent secretius Domino famulari. Nam strepitus seculares ferre mens Christo deuota nequibat. Inde igitur abeuntes, per nemorosa deuia ad pagum, cui nomen Ghele est antiquitus impositum, peruenere, atque illic locum vitæ solitariæ aptum inuenerunt. Porro altera die Pagum circumeuntes, vnicam repererunt Ecclesiam, in honorem beati Martini Pontificis dedicatã, in qua Dympnæ sacrum corpus iam requiescit. Et non longe ab ea Ecclesia in loco, qui Zammale appellatur, construendum sibi habitaculum elegerunt, in quo per contemplationis dulcedinem Deo debitum redderent famulatum. Extirpatis igitur arboribus & spinis, domicilium sibi congruum exstruxerunt, in quo tribus mensibus commorantes, & ieiunijs, & orationibus

nibus

nibus vacantes, vitam quodammodo angelicam ducebant. In prædicta autem ecclesia beati Martini, sanctus sacerdos Gerebernus missas celebrabat. Excolebatur enim tunc temporis villa de Ghele raro inhabitatore, quia erant in ea nonnisi quindecim domus, eæq. nemorum densitate fere per sex milliaria circumseptæ.

Interea Rex pater virginis, qui filiæ nuptias cum gaudio expectabat, audiens fugam eius, turbatus est, & omnis aula cum illo; scissisq. vestibus post gemitus & dolores diù repetitos, ambitione militum stipatus, filiam suam per seipsum requirere deliberauit. Itaq. perquirens eam per ciuitates, & montium solitudines cum non inuenisset, mare adijt, & ad castrum, quod Antuerpias nominant, peruenit cum suo multiplici comitatu. Egrediente autem illo de naui, fit concursus populi, vt moris est, videre cupientis regé. Moram autem ibi faciens, legatos mittit per adiacentes prouincias, si forte de filia sua rumorem aliquem percipere possit. Proficiscentibus igitur diuersis per loca diuersa, quidam illorum ad villam rurensem, cui Vuesterlo nomen est, peruenerunt: & cum mane hospiti expensas soluerent, ille nummos illorum inspiciens, ait: Habeo nummos istis valde consimiles, quorum pretium penitus ignoro. Et requisitus ab eis, à quo talem pecuniam recepisset, ipse nesciens cur hoc peterent, respondit: Virgo alienigena, adspectu, & corpore pulcherrima, prope in deserto habitans, quæ de Hybernia huc aduenit, venerandum sacerdotem valde senem, & ioculatorem cum eius vxore secum habens, pro emendis alimentis, id genus nummos mihi semper mittit. Cumque illi se eo adduci curassent, sanctam virginem protinus cognouerunt inter ceteros procul stantem. Et Antuerpiam statim regressi, visa, & audita cum gaudio Regi retulerunt. Tunc Rex spiritu reuiuiscens, iter cum suis arripuit ad locum, in quo Virgo sanctissima habitabat. Quam cum reperisset, & comiter salutasset, cernens eius faciem minus formosam, libidinis igne accensus eam affari cæpit blandissime, dicens: O vnica filia mea Dympna, amor meus, desiderium meum, & dulcedo: quæ te compulit necessitas, vt regali dignitate contempta, inter gentes extraneas habitares, & terram tuæ natiuitatis relinqueres, innatæq. ab ipsa natura dilectionis oblita, patrem regem desereres, istiq. seni ac decrepito sacerdoti tamquam filia adhæreres, & ipsius in omnibus obtemperares mandatis? Cur regni Hyberniæ vnica hæres post patrem, aulam regiam spreuisti? Nostro igitur acquiesce consilio, & nobiscum ad Hyberniam reuertere: quoniam si paternis affectibus assensum præbueris, diademate regali coronaberis, & super omnes principes, matronas, ac virgines Regni mei Principatum obtinebis. Inter Deas quoque tibi templum de marmoribus candidissimis ædificari præcipiā, & in eo ex auro, & lapidibus pretiosis effectam statuam tibi collocari iubebo ab omnibus adorandam. Ad hæc cum vellet virgo respondere, beatissimus Gerebernus responsionem eius anteuertens, Regem dura seueritate redarguit, eum sceleratissimum, & abominabilem clamans, quippe qui propriam filiam fœdare vellet, quod etiam impuri scortatores ne cogitare quidem sustinerent. Monuit insuper vir sanctus virginem, ne vnquam Regi consentiret, ne æterni Regis, sponsi sui, cuius dulcedinem iam gustasset, indignationem incurreret. Tum vero Rex, & omnes, qui cum eo erant, sanctum Gerebernum morte dignum clamauerunt, tamquam fugæ Virginis auctorem,

& illius euersorem : amouentesq. eum à Virgine, omnes in eum irruerunt, manusq. violentas ei attulerunt, & exagitatum iniurijs, peremerunt. Sic gloriosus martyr Domini ex tyranno triumphum referens, vitæ cursum capitis amputatione compleuit, & coronam martyrij à Domino accepit. Ita cultor Dei Gerebernus, forma iustitiæ, castitatis exemplum, incestas nuptias detestans, dum Regem incredulum de incestu reprehendit, non odio, sed amore, pro studio castitatis, Regis iram, odium, & tandem mortem incurrit. Tunc Rex iterum conuersus ad virginem, roseo decore nitentem, vt sibi acquiesceret, acrius instare cæpit, sic dicens ad eam: O filia mea Dympna, cur pateris patrem tuum tantis agi doloribus? misereri cur renuis, & illum spernis quem allicit amor tui? Tantummodo consenti mihi, & quicquid petieris, dabo tibi. Insuper & nomen tuum inter deas sacratissimas per totius regni mei fines iubebo celebrari. Tunc virgo Deo deuotissima, quæ potius eligebat affligi pro Domino, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, patri cum indignatione respondit: Cur infelix tyranne promissis fallacibus à pudoris proposito auertere me conaris? Putas miser, quod à stabilitate propositi resiliam, corpusq. meum polluendo, Christum vnicum amatorem meum offendam? Tuas regales delitias tota mente contemno, & illas promissiones Domini mei Iesu Christi, quæ cuncta superant desideria, iam totis visceribus concupisco. Pro dea haberi respuo, & honorem statuæ vilipendo. Talem mihi deinceps noli frustra adhibere sermonem. Tunc rex animo ferus, libidini deditus, atque cultor idolorum præcipuus, quanto magis fidem Christi in ea feruere cognouit, tanto magis in eam totis viribus incurrit, dixitq. ei: Vide malitiosa, ne de cetero nos fatiges: statim exple, quod opto, vel tui patris iram incurres, sicut ille malignus Doctor tuus Gerebernus, cui propterea caput amputatum est. Flori igitur parce iuuentutis tuæ, & mihi assensum præbe: etiam dijs nostris sacrifica, aut certa sis te morituram, tuæq. mortis exemplo effecturam, ne regum filiæ paternis imperijs contradicere ausint. Tunc virgo Christo deuotissima respondit: Qua de causa, crudelis tyranne, occidisti egregium Domini sacerdotem, nulli crimini affinem? Dei omnipotentis iudicium non euades. Deos, Deasq. tuas ego vt figmenta detestor, & Domino Iesu Christo tota me deuotione committo. Ille sponsus meus, gloria mea, salus mea, & desiderium meum. Pœnas omnes, quas inferre potes, læta mente parata sum pro Domino meo perpeti.

Hæc audiens Rex, quasi demens effectus est, & nimio furore incensus, sui frustrationem, & deorum suorum iniurias vindicare volens, iussit eam celeriter decollari. Sed cum nullus eorum, qui erant in Regis Collegio, tam crudele præceptum exequi auderet, ne Regis postea fortasse dolituri, iram incurreret: ipsemet crudelis Rex, antiquæ nobilitatis, & regalis clementiæ oblitus, gladio, quo fuerat accinctus, sacrum caput præclaræ virginis, diuinam implorantis misericordiam, amputauit. Eam vero Dominus Iesus Christus sponsus eius summa cum lætitia in cælis coronauit. Deinde Rex impius, cum suo comitatu remeans ad propria, sanctorum corpora volatilibus cæli, & bestijs terræ deuoranda reliquit. Cumque ea dies aliquot à feris, & auibus intacta in nuda humo iacuissent, à quibusdam iuxta habitantibus, erga sanctos Martyres pia gerentibus viscera, in specu condita sunt.

Mira

Mirà res, Herodes tripudijs regna concedit, nam à voluptate semel victi, quasi pecudes, quæ Lupus rapit, sequuntur. Vbi autem saltus lasciuus, ibi certe Diabolus adest. His tripudijs, his choræis, his saltationibus Dæmon homines in lutum fęcis demergit, & nihil magis satagit Diabolus, vt viros, & mulieres ad huiusmodi spectacula prouocet, vt eos decipiat voluptatibus illaqueando. Qua de re Syluest. Prieras. hoc refert. *Chrysost. in Matth. 14. hom. 49.*

Necromanta diaboli arte iuuenes pulsantes, & puellas apparere facit. Cap. 131.

QVidam in Ciuitate Bononiæ, satis religiosus sacerdos, mihi amicus, cui Hieronymus Auioola, seu Lyra nomen erat, quod eiusce instrumentum peroptime tangeret, mihi ad annum Domini circiter 1500. hoc factum in hanc sententiam retulit. Ex Necromantis, quidam mihi (inquit) cognitus, interdum etiam domesticus, dum me Lyram tangere crebro videret, ostendam (aiebat) aliquando tibi meos pulsatores, & quod nihil scias videbis. Cumque die festo quopiam ad tempus quadragesimale, post cibum, sanctum Michaelem in Bosco declinata semita per vineas angusto calle conscenderemus, medio itinere lassi quieuimus. Cui ego: Quando illos, de quibus toties dixisti, pulsatores auditurus sum? Qui statim quibusdam in terram formatis caracteribus. Respice, ait, sursum, vidiq. in aëre quædam pernisiarum auium (vt videbâtur) alis ludentium, & descendentiũ, ac descendendo crescentium, quæ cum in terra steterunt, quindecim Iuuenes pulcherrimi, quindecim instrumenta musicalia tangentes apparuere. Tota vero intentione ferebar in eum, qui Lyram tenebat, quo diu audito, visum mihi est, quod in ea arte scirem penitus nihil. His vero iussu Necromantæ disparentibus, & eo rursus caracteres effingente, denuo similia vt prius, sed plura apparuere: quæ dum in terra consisterent, fuerunt qui prius quindecim Iuuenes pulsantes, & puellæ totidem cantantes, quibus (parcat mihi inquit Deus, si in hoc pecco) aut pulchriores, aut in pulchritudine pares vidi nunquam. Hæc ille: qui etiam deinde retulit, quod eodem necromanta authore, Bononiæ in platea Mercati noctu præsentibus duobus nobilissimis principibus Ioanne Bentiuolo, & Roberto Sanseuerinensi hastiludium horrendum per dæmones actum viderit. Cumque tubarum, & tympanorum strepitu omnia viderêtur resonare, ac ne tota Bononia conflueret extimuissem, ne timeas, inquit, extra plateam hanc, quam cernis, nihil sentitur. *Syluest. prieras. ordin. præd. in lib. de mirand. strigimaga. Dæmonoq. lib. 2. c. 5.*

Sanctulus prouinciæ Nursiæ venerabilis presbyter, Diaconum Longobardorum captiuum aufugere faciens, pœna capitis damnatur, sed militis brachium volentis ei abscindere caput, Sanctulo Ioannem Baptistam inuocante, obriguit mirabiliter; Sanctulus autem cum honore liberatus est. Cap. 132.

DIe etenim quadam à Longobardis captus quidam Diaconus tenebatur ligatus, eumq. ipsi, qui tenuerant, interficere cogitabant. Aduesperascente autem die vir dei Sanctulus ab eisdem Longobardis petijt, vt relaxari, eiq. vita concedi debuisset: quod posse se facere omnino negauerunt. *D. Greg. in lib. 3. Dial. c. 37.*

Cumque mortem illius deliberasse eos cerneret, petijt, vt sibi ad custodiam tradi debuisset. Cui protinus responderunt: Tibi quidem ad custodiendum eum damus, sed ea conditione interposita, vt si iste fugerit, pro eo tu moriaris. Quod vir Domini libenter accipiens, prædictum Diaconum in suam suscepit fidem, quem nocte media, cum Longobardos omnes somno graui depressos aspiceret, excitauit, & ait: Surge, & concitus fuge, liberet te omnipotens Deus. Sed idem Diaconus promissionis eius non immemor, respondit dicens: fugere non possum pater, quia si ego fugero, pro me sine dubio ipse morieris. Quem vir Domini Sanctulus ad fugiendum compulit, dicens: Surge, & vade, te omnipotens Deus eripiat. Nam ego in manu eius sum, tantum in me possunt facere, quantum ipse permiserit. Fugit itaque Diaconus, & quasi deceptus in medio fideiussor remansit. Facto igitur mane, Longobardi, qui Diaconum ad custodiendum dederant, venerunt, quem dederant, petierunt, sed hunc venerandus presbyter fugisse respondit. Tunc illi inquiunt: Scis ipse melius, quid conuenit. Seruus autem Domini constanter ait: Scio. Cui dixerunt: Bonus homo es, nolumus te per varios cruciatus mori, elige tibi mortem quamuis. Quibus vir Domini respondit dicens: In manu Dei sum, ea morte me occidite, qua me occidi permiserit. Tunc omnibus, qui illic aderant, Longobardis placuit, vt eum capite truncare debuissent, quatenus sine graui cruciatu vitam eius compendiosa morte terminarent. Cognito itaque, quod Sanctulus, qui inter eos pro sanctitatis reuerentia magni honoris habebatur, occidendus esset, omnes qui in eodem loco inuenti sunt, Longobardi conuenerunt, sicut sunt nimiæ crudelitatis, læti ad spectaculum mortis. Circumsteterunt itaq. acies. Vir autem Domini deductus in medium est, atque ex omnibus viris fortibus electus est vnus, de quo dubium non esset, quin vno ictu caput eius abscinderet. Venerandus igitur vir inter armatos deductus ad sua arma statim cucurrit: nam petijt, vt paululum orandi licentia daretur. Cui dum concessum fuisset, in terram se strauit, & orauit. Qui dum paulo diutius oraret, hunc electus interfector calce pulsauit, vt surgeret dicens: Surge, & flexo genu, tende ceruicem: Surrexit autem vir Domini, genuflexit, ceruicem tetendit, sed tenso collo eductam contra se spatam intuens, hoc vnum publice fertur dixisse: Sancte Ioannes, suscipe illam. Tunc electus carnifex, euaginatum gladium tenens, nisu forti in altum brachium percussurus leuauit, sed deponere nullo modo potuit: nam repente obriguit, & erecto in cælum gladio brachium inflexibile remansit. Tunc omnis Longobardorum turba, quæ ad illud mortis spectaculum aderat, in laudis fauorem conuersa, mirari cœpit, virumq. Dei cum timore venerari, quia profecto claruerat, cuius sanctitatis esset, qui carnificis sui brachium in aere ligasset. Itaque postulatus, vt brachium sui carnificis sanaret, negauit dicens: Ego pro eo nullo modo orabo, nisi mihi ante iuramentum dederit, quia cum ista manu Christianum hominem non occidat. Sed Longobardus idem, qui (vt dicam) brachium contra Deum tendendo perdiderat, pœna sua exigente, compulsus est iurare, se Christianum hominem nunquam occidere. Tunc vir Domini præcepit dicens: Depone manum deorsum. Qui statim deposuit, atque illico adiunxit: Remitte gladium in vaginam. Et statim remisit. Omnes ergo tantæ virtutis hominem cognoscentes, boues, & iumenta,

quæ

quæ deprædati fuerant, certatim ei offerre in munere volebant. Sed vir Domini tale munus suscipere renuit, munus autem bonæ mercedis quæsiuit, dicens: Si mihi aliquid vultis concedere, omnes captiuos, quos habetis, mihi tribuite, vt habeam vnde pro vobis debeam orare. Factumq. est, vt omnes captiui cum eo dimissi sint, atque superna gratia disponente, cum se vnus pro vno morti obtulit, multos à morte liberauit.

Reliquiæ corporis S. Io. Baptistæ honoratæ, & apparitio eius, & oratio ad Deum pro aliorum salute. Cap. 133.

QVoniam autem (inquit Theodoretus) diuinarum reuelationum narrationem ingressa est oratio: age narrabo, quæ audiui ab lingua Iacobi viri sancti heremitæ Syri ab omni mendacio aliena. Narrabat non vlla gloriæ inductus cupiditate (fuit enim diuina anima illa ab eo vitio remotissima) sed cum illum quidam vsus cogebat dicere, quæ volebat celare. Supplex ab eo contendebam, vt oraret Deum vniuersorum, vt redderet mihi segetem mundam à zizanijs, & à seminibus hæreticis eam omnino liberaret: me enim valde angebat abominandi Marcionis error, qui plurimum inualuerat. Dixit itaq. ad me oratus: Nec me, nec vllo alio tibi opus est ad Deũ intercessore. Habes enim Ioannem illum insignem, Verbi vocem, Domini præcursorem, has pro te preces assiduò offerentem. Cum autem ego dicerem, me, & eius credere orationibus, & aliorum sanctorum Apostolorum, & Prophetarum, quorum ad nos nuper delatæ sunt reliquiæ. Esto, inquit, bono animo. Habes Ioannem Baptistam. Sed nec eum sic passus sum silere: sed multo magis vrgebam, interrogans, & scire desiderans, cur eius potius meminisset? Ille autem: Vellem (inquit) amplecti, & deosculari eius amabiles reliquias. Cum autem dixissem: Non afferam eas, nisi pollicitus fueris te ea dicturum, quæ videris: atque ipse quidem est pollicitus. Ego vero postridie attuli ea, quæ desiderabat: & cum omnes iussisset abscedere, hæc mihi soli narrauit.

Theod. hist. sanct. pat. c. 21.

Quando hos (inquit) Ciuitatis patronos, qui à Phœnicia venerant, & à Palæstina cum Dauidica excepisti chorea: venit mihi in mentem cogitare, num hæ essent illius insignis Ioannis reliquiæ, & non alterius Martyris, qui eius esset nominis. Post vnum ergo diem, ego quidem stabam ad hymnos decantandos, video autem quemdam candida veste indutum, atque dicentem: Frater Iacobe, cur nobis aduenientibus non venisti obuiam? Cum autem ego rogarem, quisnam esset, respondit dicens: Qui à Phœnicia, & Palæstina nuper venimus, & cum prompto, & alacri animo nos omnes excepissent, & Pastor, & Populus, & Ciues, & Rustici, tu solus eorum honoris non fuisti particeps. Innuebat autem eam, quæ fuerat dubitationem. Ad hæc ergo dicit se dixisse: Absentibus & vobis, & alijs, & vos honoro, & adoro Deum vniuersorum. Rursus autem die sequenti, eodem tempore, cum ille ipse apparuisset. Vides (inquit) frater Iacobe eum illic stantem, cuius quidem vestis, est colore niui similis: est autem prope illum positus ignis clibanus. Cum autem ego illuc oculos conuertissem, & illum esse Ioannem Baptistam coniecissem; nam & vestitu erat indutus, & manum habebat vt baptizans: Is est (inquit) quem tu coniecisti. Quinetiam (inquit Iacobus)

cum tu aliquando noctu ad primum vicum ad seditiosos, eos docturus abires, & vt ego maiori, & vehementiori studio Deo offerrem orationem mandasses, tota nocte vigilaui, rogans Dominum. Deinde audiui vocem dicentem: Ne timeas ò Iacobe, Magnus enim Ioannes Baptista tota nocte orat Deum vniuersorum. Facta enim fuisset magna cædes, nisi illius intercessione extincta fuisset diaboli audacia. Hæc cum mihi narrasset, præcepit, vt ego solus scirem, & ne alios assumerem conscios. Ego autem vtilitatis gratia, non solum multis narraui, sed etiam mando scriptis. hactenus de his Theodoretus acceptam ferens conuersionem Marcionitarum S. Ioannis Baptistæ precibus, & Iacobi anachoretæ apud Deum pro ea causa legatione fungētis.

Magni Ioannis Baptistæ ossibus sub cauato sacrarij pariete conseruatis, omnes Dæmonum ædiculæ super columnas positæ per totum Aegyptum corruerunt. Cap. 134.

Ruff. Eccl. hist. lib. 2. c. 28.

IVliani temporibus, velut relaxatis frēnis, efferbuit in omnem sæuitiam feritas Paganorum. Ex quo accidit, vt apud Sebasten Palæstinæ vrbem sepulchrum Ioannis Baptistæ mente rapida, & funestis manibus inuaderent, ossa dispergerent, atque ea rursum collecta, igni cremarent, & sanctos cineres pulueri immixtos, per agros, & rura dispergerent. Sed Dei prouidentia factum est, quosdam de Hierosolymis ex monasterio Philippi hominis dei, orationis illuc causa per idem tempus venisse. Qui cum tantum nefas humanis quidem manibus, sed ferina mente fieri viderent, mori gratius habētes, quam huiuscemodi piaculo funestari, inter eos, qui ossa ad exurendum legebant mixti, diligentius in quantum res patiebatur, ac religiosius congregantes, furtim se, vel stupentibus, vel insanientibus subtraxere, & ad religiosum patrem Philippum venerandas reliquias pertulere. Ille supra se ducens tantum thesaurum proprijs seruasse vigilijs, ad Pontificem maximum tunc Athanasium, hostiæ immaculatæ reliquias per Iulianum Diaconū suum, post etiam Palæstinæ vrbis Episcopum, mittit. Quas ille susceptas, paucis arbitris sub cauato sacrarij pariete inclusas, prophetico spiritu profuturas generationi posteræ conseruauit: quibus nunc deiectis, & prostratis idolatriæ vestigijs, in ædibus quondam profanis aurea tecta consurgerent. Sed post occasum Serapis, qui nunquam vixerat, quæ iam alterius dæmonis stare delubra potuerunt? Parum dixerim, si omnes, quæ erant Alexandriæ per singulas penè columnas cuiuscumque Dæmonis ædiculæ insultæ ceciderunt. Sed per cunctas Aegypti vrbes, per castella, per vicos, per omne rus, per ripas fluminis, per heremum quoque, si qua phana, vel potius busta reperiri potuerunt, instantia vniuscuiusque Episcopi subruta, & ad solum deducta sunt, ita vt denuo rus culturæ redderetur, quod iniuste fuerat dæmonibus deputatum.

Theodosius Imperator in periculoso bello, vbi de summa Imperij & Religionis agebatur, Ioannem Baptistam sibi adiutorem inuocat, & vincit, & Dæmones ab Ioanne se in eo prælio victos conqueruntur. Cap. 135.

POstquam igitur omnia Theodosio instructa essent, quæ ad bellum necessaria erant, contra Eugenium, Honorium iuniorem filium suum Cæsarem declarat: Arcadiũ enim iam antea inaugurauerat: vtroque autem filio Constantinopoli relicto, propere cum exercitibus ex Oriente ad Occidentales imperij regiones festinabat, sequebaturq. ipsum ingens auxiliarium manus ex barbaris, Istri accolis. Fertur autem, quod cum egressus Constantinopoli ad septimum milliare peruenisset, Deo preces nuncupauit in Ecclesia illa, quam in honorem Ioannis Baptistæ construxerat, ac petierit, vt expeditionis istius alea tum sibi, tum exercitui suo, tum Romanis omnibus feliciter caderet, & auxiliarem sibi inuocauerit ipsum Baptistam. Hæc igitur precatus, in Italiã contendit, & irruptione in Alpes facta primas custodias occupat. Superato autẽ transitus cacumine, vbi ad descensum peruenisset, vidit planiciem equitibus, ac peditibus refertam, & non procul istinc à tergo multos ex hostibus in vertice montis tum quiescentes. Cum igitur primi transgressi cum hostibus in campo iam pedem contulissent, ac pugna acris, & anceps mota esset, adhuc autem superesset exercitus, considerans (quantum quidem ad humanas vires attineret) suos, quantumuis cupiant, saluari non posse, siquidem & illi irruerent, qui montis cacumen à tergo occuparent, pronus in terram prolapsus orabat, ac Deus eum confestim exaudiuit, sicut comprobauit euentus. Cum igitur nec chartam, nec atramentum petitum reperiret, accepta tabula, quam ex astantibus quidam forte habebat, adsignauit illis præclari, ac digni exercitus præfecturam, quam apud ipsum sint consecuturi, siquidem promissa adimpleuerint. Quo circa & illi accepta hac conditione, Imperatori iunguntur. Adhuc autem neutra parte cedẽte, sed pugna in campo etiamnum vtrinque æqualiter feruente, ex aduerso in hostes illapsus ventus inusitatus, & qualem antea nunquam cognouimus, aciem eorum disrupit: tela vero, & spicula in Romanos eiaculata, velut ex solido repercussa, in eorum corpora conuertit, qui emiserant, & scuta eorum de manibus excussa, cum puluere, & illuuie aduersus ipsos volutauit. Nudati itaq. armis, plerique eorũ è vestigio trucidati sunt, plerique ad exiguum tempus fuga saluati, non multo post capti sunt. Eugenius ad pedem Imperatoris accurrens, vt seruaretur supplicabat, sed interim dum supplicaret, à milite quopiam capite truncatus est. Arbogastes vero fugiens, post pugnam sibi ipse manus intulit. Fertur autem, quod eo tempore, quo pugna hæc committeretur, ex eo templo Dei, quod erat in Hebdomo, in quo preces fuderat Imperator, egressus Dæmon quidam, subreptus in sublime, Ioanni Baptistæ fit conuiciatus, & capitis obtruncationem exprobrarit, magnaq. voce clamarit: Tu ne me vincis, & exercitui meo insidiaris? Huic rei, qui forte præsentes aderant, cum magnum esset apud omnes studium de bello vel audire aliquid, vel dicere noui, obstupefacti adnotarunt, eumdem hunc fuisse

Sozom. Eccles. hist. li. 7. c. 24.

diem,

diem, quo hunc euentum belli extitiſſe, non multo poſt ab ijs cognoue- runt, qui pugnæ interfuerant. Atque hæc quidem ſic eſſe acta dicuntur.

Sancti Ioannis Baptiſtæ inuocato auxilio, ab irruentibus hoſtibus Rex Garſias liberatur obtenta victoria. Cap. 136.

Hieronym. Blāca Aragonen. rerū an. Christi 719.

EVenerat autem, vt quidam integerrimus victoria, ac ſanctiſſimus vir, nomine Ioannes, iam ante incolere cœpiſſet ſpeluncam illam, in ipſo Vruelis monte, vt diximus, conſtitutam. In qua ſacellum Diuo Ioanni Baptiſtæ dicatum, tenue, & exile, quæ eius facultas fuerat, conſtruens, omne ætatis ſuæ tempus, Anachoretarum inſtituto deditus, pie, ac reli- gioſe traduxerat: melius ſibi ſtatuens in ſumma egeſtate degere vitam in- ter feras, quam cum hominibus in eo motu temporum, tantaq. rerum con- uerſione, ac perturbatione verſari. Is ab Atares nomen ſuum traxerat, Ioanneſq. Atareſius dictus fuerat, quod Oppidulo ita appellato natus fuiſſet. At dum mortuus fuit, magna à noſtris coli religione cœpit, iam vt ſine vl- la dubitatione crederetur in concilio cæleſtium collocatus. Iſtius ergo tan- ti viri Cæſarauguſtanenſes fratres, Otho, ſeu Voto, ac Fælix nominati, & veſtigia perſequi, & eadē ipſa inire vitæ, ac virtutum cubicula decreuerunt. Cumq. aliquantulum progreſſi fuiſſent, in eo genere, curſuq. viuendi, mox eoſdem alij duo conſequuti ſunt, Benedictus ſiquidem, & Marcellus. Hi mira religionis ſocietate coniuncti, orationibus, ieiunijs, alijsq. virtu- tum operibus Omnipotenti Deo asſidue vacabant. Tot itaque claris ſan- ctitatis teſtimonijs clarior ille locus effectus, à noſtris cœpit frequenter vi- ſitari. Eo namque conuenientes, in tuenda fide Catholica, ac ferendis pa- tienter aduerſitatibus non mediocriter confirmabantur. Dei tandem nutu, cum aliquando illuc plurimi Chriſtiani vndique collecti conueniſſent, ſeq. patria pulſos, vaſtas montium ſolitudines, quæ alioquin feris à natura datæ fuerant, nec dum tamquam aduenas, aut hoſpites, ſed tamquam prædones potius incolentes viderent, ac pia, & ſacra loca ab ipſis Mauris, tot vi- ctorijs graſſantibus, profana haberi: quæ ſumma Dei bonitas eſt, effecit, vt in hac maiori noſtrorum mœſtitia, & languore inſperatæ ſibi ſalutis ad- ſciſcendæ ampliſſimus aditus patefieret. Quippe cum infantis Pelagij, ac ſuorum in Aſturia ſplendor, & virtus aduerſus fidei hoſtes, in dies crebrius perueheretur, & quæ, ac quanta mirabilia illis decertantibus contigiſſent: noſtri, vt credere licet, diuina quadam vi ad paria aggrediendum excitati: vnicum ſibi refugium, ac tot malorum remedium ſtatuerunt, videlicet: vt legibus militaribus aſtricti in Maurorum ruinam ſub vnius tandem Imperio conuenirent, vnde Suprarbienſis Regni initium ductum fuit.

Magnis namq. prius ad Aediculam illam ſacram ab omnibus actis vigi- lijs, ieiunijsq. necnon & orationibus, ac precibus multis, vt Omnipotens Deus placaretur, effuſis, demum, quadam die, ſacrificio Miſſæ ſanctiſſimæ celebrato, vna voce, ſuffragijsq. cunctis, Garſias, Eximini, fortis, & ſtre- nuus vir, qui, & ipſe Regio Gothorum ſanguine, vel, vt alijs placet, Hiſ- pano genere antiquo ortus erat, tamquam præcipuus militarium copiarum ductor, atque Imperator electus fuit, & conſtitutus Rex. Is ante Hiſpaniæ excidium, locorum Ameſcuæ, & Abarcucæ in Cantabrorum regione fuerat potitus.

Garſias Eximini, Suprarbienſis Rex I.

potitus. Quibus poſtea à Mauris occupatis, ſe in eam altitudinem montiſi contulerat. Cumq. in ipſo congreſſu adeſſet, Regali titulo ſalutatus fuit. De Anno, quo hæc geſta fuere, inter ſcriptores non conuenit. Multi enim multa dicunt. Nos potiſſimum hac in re antiquam Pinnatenſem hiſtoriam ſequemur, quod nulla ea certiora, magiſve illuſtria noſtrarum rerum monumenta ſtatuamus, à quibus videtur non multum differre Beutherius Valentinus. Itaq. vt ex his percipi poteſt, circiter Ann. Chr. 724. hæc facta conijcimus. Garſiam autem hunc non Ducis, ſed Regis nomine inſignitum fuiſſe, vetus, ac conſtans opinio eſt, à noſtriſq. propterea id conſulto factum, vt & ſibi ipſi nouæ dignitatis tuendæ nouus ſtimulus adderetur, Mauroſq. Regalis nominis maieſtate maior timor inuaderet: iam vt fere Regni noſtri initia iure poſſint Pelagij Regni initijs adæquari. Nouus igitur Rex noui Regni obeundi ſibi traditam molem ſuſcipiens, iuriſiurandi religione omnes noſtros aſtringi voluit, quæ ſibi placerent, ſequuturos. Ea autem cũ præſtaretur; noſtri plures animi magnitudine, quam numero, quaſi futuri boni euentus præſagij inſultantes, nouo quodam bellico furore perciti ſunt. Aderant autem non longe à Iaccetana Vrbe. Ad illius tamen expugnationẽ adeundam minime ſe fore ſtatuerunt viribus, aut potentia æquales, eo quòd eſſet Maurorum firmiſſimo præſidio communita. Vt autem eis nuntiatum fuit ab Aynſæ Oppidi irruptione, quod Ripacurtienſi ditioni eſt finitimum, non tam difficili aditu prohiberi, noctis ſilentio, Iaccam prætereuntes, ne à Mauris deprehenſi impedirentur, per deuios ſaltus iter facientes, improuiſo in ipſum Aynſæ oppidum irruperunt. Atque vt ſperabant, euenit. Noſtri enim Aynſam occuparunt: breuiq. Chriſtianorum vndique omnes ſuas copias eo contrahentium collecta multitudine, caſtellis, atque arcibus eam communire cœperunt, vt quos timebant hoſtium impetus, ſuſtinere poſſent. Mauri illico, permagna ſuorum armatorum manu comparata, noſtris immane excidium laturi conuenerunt. Maximam enim victoriæ ſpem in ingenti eorum numero repoſuerant. At Garſias Rex non intra mœnia continere ſolum, ſed Mauris obuiam ire poſſe ratus, acie cum illis dimicaturus contendit; Innumerabilem autem eorum multitudinem vt inſpexit, ad extrema ventum arbitratus eſt, neque aliunde petendum eſſe, quàm à diuino numine præſidium. Cumq. ſibi, & ſuis neceſſario confligendum videret, in diuinæq. virtutis auxilio, potius quàm in humana vlla potentia relictam ſpem, noſtris animos addere, & ad glorioſam mortem obeundam excitare cæpit. Ipſis tunc, omni ſpe dempta, ad necem, vt credebant, properantibus, memoriæ proditur, cæleſte ſignum in aëre apparuiſſe, Crucem ſcilicet rubeam, ſupra viridem arborem, Quercum nomine, aureo veluti in clypeo poſitam. Qua inſpecta, certiſſimum ſibi futuræ victoriæ præſagium ſtatuẽtes, ad acrius pugnandum commoti ſunt. Itaq. Diuinam opem, ac beati Ioannis Baptiſtæ implorantes auxilium, quod pro fidei veritate certarent, libero curſu in Mauros irruerunt; ſummaq. dimicantes contentione, tandem omnes eorum copias profligarunt. Garſiam ipſum denuo, quod tàm glorioſe de Mauris triumphaſſet, Regem glorioſiſſimum, & inuictiſſimum, maximo applauſu, & perhonorifica militari congratulatione, acclamantes. Inde ea Regio Suprarbienſis Regni nomen ſortita eſt: Suprarbienſiq. Regno, Regi & poſteris, cæleſtis ſupra arborem Crucis ſignum, Regiæ dignitatis

ſtemma

ſtemma clarum enituit. Neque aliunde fluxiſſe, conſtanti, veteri, & illuſtri fama, litterisq. & memoria celebratur. Aynſæ autem oppidum, arx primaria noſtris conſtituta, propterea caput fuit antiqui Suprarbienſis Regni: in cuius nomen paulatim, quæ acquirebātur, oppida ceſſere. Garſias vero Rex tanti diuinitus in ſe collati beneficij non immemor, Sacellum S. Ioannis Baptiſtæ in Vruelis monte, vt diximus, ſitum, plurimis donis ornandum, & locupletandum curauit, quod poſtea celebre fuit ſibi, & poſteris Regibus monumentum. Ab ipſa autem rupe vaſta, in qua erat exciſum, S. Ioannis de Pinna dictum eſt. Multæ poſtea res à noſtris contra Mauros feliciter geſtæ ſunt, nonnullaq. oppida in Cantabria ab eorum manibus erepta, & ſeruata: quibus Garſias Rex Suprarbienſe Regnum, ſuamq. ditionem ampliauit, & auxit.

Cæleſtis, & horribilis vindicta in ſaltatricem Puellam. Cap. 137.

Niceph. hiſ. lib. 1. c. 20.

INfeliciſſimus exitus Saltatricis feminæ ſceleſtiſſimæ extitit, & inauditum ſupplicium accepit feralis impietas. Nicephorus rem geſtam his verbis conſcribit. Furibunda ſedenim, & adultera inceſtaq. adeo illa, quæ quidem Herodis habebatur, reuera autem Philippi erat coniux, vita longius acta, cū prius filiam, & ſaltatricem acerbo fato ſublatam vidiſſet, deinde ipſa quoque deceſſit, futuri ſeculi iudicio & ſupplicio reſeruata, meras ibi quam citiſſime diuinæ iræ fæces, intolerabiliſq. indignationis Domini calicem hauſtura. Filiæ autem eius, dignus eſt enim qui memoriæ commendetur, talis fuit obitus: non enim ſemper lætantur, qui mala faciunt.

Eundum ei quodam brumali tempore erat, & fluuius traijciendus, qui cum glacie conſtrictus, coagmentatusq. eſſet, pedes eum tranſibat: glacie autem rupta, idq. non ſine Dei numine, demergitur illa ſtatim, capite tenus, & inferioribus corporis partibus laſciuiens, molliuſq. ſe mouens ſaltat, non in terra, ſed in vndis: caput vero ſceleſtum, frigore & glacie concretum, deinde etiam conuulneratum, & à reliquo corpore non ferro, ſed glaciei cruſtis reſectum in glacie ipſa ſaltationem lethalem exhibet, ſpectaculoq. eius omnibus præbito, in memoriam ea, quæ fecerat, ſpectantibus reuocat. Hæc Nicephorus.

Pœna ſimiliter auulſi a tergore capitis punitus eſt propter inſignem eius luxuriam Iuuenis quidam in tempore hoc noſtro, cuius funeſtam hiſtoriam memorabo.

Iuuenis luxuriæ deditus, dum mulieri cuidam inſidias parat, à ferociſſimo cane trucidatur. Cap. 138.

QVidam iuuenis libidinis flamma accenſus, mulierem formoſam deperibat. Hic nullum ſtudij genus prætermittebat, vt pollicitationibus, precibus, lenocinijs, caſtum mulieris animum flecteret ad concupiſcentias ſuas. Tantum autem profecit, vt mollis femina eius importunitate victa, cupitam ei præſtaret voluptatem. Mulier autem poſtea grauiſſimam commiſſi criminis culpam agnoſcens, & quanto ſe flagitio commaculaſſet, & in quale

cænum

cœnum esset prolapsa considerans, discruciabatur vehementius, & doloris acerbitatem lachrymis testabatur. Quamobrem commissi delicti pœnitens, illud solum curabat, vt in posterum ad vetitam voluptatem non reuerteretur: tantum autem libidinosi iuuenis horrebat aspectum, vt crebris repulsis eum repellens, etiam ianuæ valuas occlusas teneret, ne ad ipsam aliqua ratione pertingere posset. Quod ille animaduertens, & libidinis impatiens, (artem docente Diabolo) famulam mulieris inuenit, numerosamq. ei pecuniam pollicitus est, si operam daret, vt domum Dominæ clanculum ingredi posset: illa autem propter promissam pecuniam iuueni obsequi volens, docuit eum, vt obseruaret in die festo, quando domina sua ad sacrum audiendum in templum pergeret, tunc enim opportune licuisset sibi ingredi in domum eius & latitare. Venit dies festus, festinat illa in templum, iuuenis clam succedit in domum & abscondit se, donec rediret. Cum autem reuersa esset verbo Dei, sacrificijs, & orationibus munita ille ex improuiso obijcit se conspectui mulieris œstro libidinis, & spiritu nequissimo comitatus insurgit rogans & ne diutius deneget ei, quod tam vehementer cōcupiscebat, varijsq. blanditijs animum mulieris primum sollicitabat. Turbata est illa in conspectu eius, & expauit, & cælum suspiciens, quanta potuit vi, viri reiecit petulantiam. Deinde cum pararet violentas ei inferre manus, astitit illico canis ferocissimus, qui feminæ patrocinium suscipiens contra virum dente iracundo prosiliuit, & apprehenso collo eius tam ferociter, tam immaniter huc, & illuc discerpsit, donec amputatū à corpore separaret. Canis cruentū caput secum tulit & disparuit. Ecce in qualem calamitatem incidit miserabilis iuuenis. Certe magis expediens illi fuisset, si ingens saxum appensum fuisset collo eius, & demersus esset in profundum, quàm scandalum posuisse paruulæ & pœnitenti mulieri. Huiusmodi enim inconcessæ libidines Dei furorem accendunt, & quicunque sunt, qui huiusmodi voluptatibus coinquinantur, & nihil magis, dum viuunt, cogitant, quàm semper quærere, quod carnis sensum delectat, diuinam pietatem vehementer exasperant, ita vt nonnunquam ad aliorum exemplum feminas vel viros in ijs obscœnitatibus versantes, formidabili morte mulctauerit, vt intelligant omnes, quicunque luxuriosam sectantur vitam, & alienæ pudicitiæ insidiantur, & per vicos, & per cōpita obambulant, & ceu venatores, incautis mulieribus non solum in priuatis domibus, sed quod dictu nefandum est, etiam in Ecclesijs retia tendunt, vt inexplebiles libidines communicato crimine saturent, in quanto periculo versentur, & quam perniciose decipiantur, quicunque in propinata voluptate venenum culpæ hauriunt, & pabulum mortis comedunt, mortem æternam illaturum.

Notum mihi fecit exemplum hoc Guido Florentinus, ex nobili Familia de Caualcantibus, amicissimus meus, qui hoc, vt dixi, contigisse bene nouerat.

Augu-

Augusta impudica à casto Comite repulsam passa, accusat eum, in odium conuersa, apud Imperatorem, & capitis ei obtruncationem procurat, sed veritate magno miraculo inuenta, Augusta flammis traditur. Cap. 139.

Crant. in tex.lib.4.c. 26. Gotef.chrõ. p.17.in ott. 3. Ex Annal. Eccl.to.10.

OTto Imperator Romam cogitans, cum Mutinam peruenisset, iuxta ipsam, in villa Amula dicta, hospitio susceptus est. Accidisse auté tunc ipsi ea tradunt, quæ magna admiratione digna metro scripsit Gotefridus Viterbiensis, nempe coactum fuisse, id iustitia ab eo exigente, Augustam vxorem suam, Mariam nomine, filiam regis Aragonum, necis Comitis innocentissimi ream, publice cremandam iudicare. Coniecit enim femina procax oculos in dictum Comitem virum integerrimum, forma pulcherrimum : quæ à viro castissimo passa repulsam, illum de pertentata pudicitia calumniose accusauit apud Imperatorem, qui facile nimis adhibens fidem ipsi, Comitem morte damnauit. Quem cum capite amputatum audisset eius vxor, magna audacia, quam pudoris nescius dolor ministrauit abunde, Ottonem conuenit pro tribunali sedentem, clamans de nece iustissimi viri vindictam, proiectoq. capite viri in medium, ipsum Imperatorem reum sanguinis innocentissimi apud ipsum iura reddentem accusat. Probationem per contrectationem ferri candentis, veritatis indicem offert: consentit ille: paratur ignis, ferrum candens exhibetur, mulier conscia innocentiæ viri sui, arripit illud illæsa, contrectat inusta, quia iusta, stringit vt flores ignitum metallum, quo solum exuruntur præcordia ipsius Imperatoris. Cui tunc insultans victrix femina, vindictam in Imperatorem à gladio exigit imperantis. Fatetur ille culpam, nec refugit pœnam, spondens iugulum, sed poscit inducias. Interim proceres accurrunt, pro vita feminam exorant Imperatoris, sed frustra diu laboratum : at tandem ea est conditione transactum, vt auctrix sceleris Augusta, ex qua causa processerat viri necis, flammis comburenda daretur. Quo facto, suam redemit vitam iustissimus Imperator, qui eamdem donatam tribus castris, solutus ipse ac liber subeundi supplicij, eam abire rogauit. Hoc tantæ tragœdiæ est argumentum, quod vt dictũ est, Viterbiensis Gotefridus carmine cecinit. Alij vero soluta oratione scripsere.

De vniuerso Herodum genere. Cap. 140.

Ioseph. antiq. iudaic. lib.18.c.11.

VOlo igitur (inquit Ioseph) plenius explicare de vniuerso Herodis genere, qualiter fuerit propagatum : simul enim & sermo ad hanc historiam pertinens, amplius enitescet, & nihil prodesse, vel exercitus, aut vim corporis, vel alia, quæ videntur mortalibus appetenda, sine pietate, qua colitur Deus. Siquidem intra centum annorum spatium, præter paucos (nam admodum plures erant) cuncta Herodis origo consumpta est. Super hæc etiam ad humilitatem, & modestiam humanum genus adducitur, cum illius familiæ calamitates audierit. Postremo etiam omnis res Agrippæ declarabitur, digna maiore miraculo, qualiter ex priuato, & abiecto, ad tantam magnitudinem potestatis ascenderit, quod nullus de illo homine, aut sperare posset, aut credere. Dixi quidem, & antea de his, tamen nunc quoque diligen-

ligentius explanabo. Herodi maiori fuere ex Mariamme Hyrcani filiæ duæ: ex quibus vna, ideſt Salome, nupta fuerat Phaſelo nepoti ſuo, filio Phaſeli fratris Herodis (hanc enim pater ipſe tradiderat) altera vero ideſt, Cypris, Antipatro, & ipſa nepoti quidem Herodis, filio autem ſororis eius Salomes. Et Phaſelo quidem ex Salome procreantur liberi quinque Antipater, Herodes, & Alexander: filiæ autem Alexandra, & Cypris, quam in coniugium acceperat Agrippa filius Alexandri; Alexandram autem honorabilis vir Cyprianus ex nobilibus habebat vxorem, ſed nullos ſuſcipiens filios Cypris, emoritur. Verum ex Agrippa quidem pueri procreantur duo, filiæ autem tres: Beronice, Mariamme, Druſilla: Agrippa autem, & Druſus pueri vocabantur: quorum Druſus, antequam ad adoleſcentiam veniret, emoritur: Agrippa autem à patre enutriebatur. Herodes autem, & Ariſtobulus, & Beronice, etiam hi quoque filij fuerunt filij Herodis maioris: Beronice autem Cuſtobari, fuit Salomes filia, ſororis Herodis. Hos Ariſtobulus infantulos dereliquerat, occiſus à Patre cum Alexandro fratre, ſicut ante iam diximus. Sed hi poſtquam adoleuerunt, ducunt, Herodes quidem iſte Agrippæ frater, Mariam filiam Olympiadis, regis Herodis filiæ, & Ioſippi, qui erat Herodis regis frater. Habuit autem ex hac filium Ariſtobulum; tertius autem Agrippæ frater Ariſtobulus ducit Iotopalam, Sigerammi filiam, Emeſorum regis: ex quibus naſcitur puella, cuius audiendi ſenſus fuerat obturatus, nomine Iotapa. Et iſti quidem maſculorum filij fuere. Herodias quoque erat his ſoror progenita, quæ Herodi, Herodis maioris filio fuerat iuncta, quem ex Mariamme ſuſceperat, Simonis Pontificis filia. Ex iſtis etiam Salome filia procreatur: quæ procreata, Herodias legem paternam tranſgrediens, Herodi coniungitur fratri viri ſui, ex vno patre progeniti, viuum deſerens virum. Hic autem cui coniuncta eſt, tetrarchiam habebat Galilææ. Filia vero eius Salome, Philippo filio Herodis nupta eſt, tetrarchæ Trachonitidis regionis. Sed iſto ſine filijs moriente, Ariſtobulus eam in coniugem ſuſcepit, filius Herodis, fratris Agrippæ. Ex quibus filij quoque naſcuntur tres: Herodes, Agrippa, Ariſtobulus. Et Salomes quidem tali modo proſapia propagatur. Ei autem ex Antipatro filia procreatur Cypris, quam Alexas Selcias ſumit vxorem. Alexæ viro, huiusq. mulieris filia, fuit item Cypris. Herodes autem, & Alexander, quos fratres diximus Antipatri, ſine filijs moriuntur. Alexandro autem Herodis regis filio, qui à patre fuerat interemptus, Alexander, & Tigranes filij generantur, ex Archelai Cappadocum regis filia: & Tigranes quidem cum regnaret in Armenia, accuſatus Romæ, ſine prole defungitur. Alexandro autem, Tigranis cognominis fratris eius gignitur filius: Et iſte Alexander, qui duxit Antiochi Comagenorum regis filiam, Iotapam nomine, Leſidi Ciliciæ ciuitatis à Veſpaſiano rex efficitur. Et Alexandri quidem origo confeſtim, vt pullulauit, culturam gentis ſuæ dereliquit, ad ritus tranſiens, moresq. gentilium: ceteræ vero filiæ Herodis, nullam prolem penitus habuere. Herodis autem, quam memoraui, proſapia, permanſit vſque ad tempus, quo Agrippa maior regnum accepit.

De

De Iuuene, qui se Herodis filium esse simulauit, vt in Regnum succederet, & à Cæsare detectus est. Cap. 141.

IVuenis quidam, Iudæus quidem genere, sed apud Sidonios nutritus à quodam Romanorum libertino, qui eum in cognitionem Herodis induxerat, similitudine formæ prouocatus, qua videbatur Alexandro consimilis, filio Herodis, qui fuerat interemptus (testificabantur quoque illi cuncti, quorum aspectibus occurrebat) ex hoc occasionem sibimet oblatam reputauit, quo regnum posset excipere, assumens secum adiutorem suæ gentis, hominem scientem cuncta, quæ in palatio gerebantur, & ingenio callidum ad magna negotia perturbanda, eo sibi huius fictionis magisterium præbente. Dicebat ergo Alexandrum se esse Herodis filium, & morte seruatum ab his quibus eum, vt perimerent, fuerat delegatus: occidens quippe alios, per quos imaginem completæ iussionis ostenderent, & expectatores fallerent, illum eiusq. fratrem Aristobulum saluauisse. His igitur figmentis, & ipse in superbiam extollitur, & alios quotquot occurrerent, erudiebat. Interea Cretam appulsus, Iudæorum omnibus, qui cum illo colloquia miscuere, persuasit. Vnde ille quoque pecuniarum abundantia cæpit affluere, plurimis hinc inde donantibus. Præter hæc venit ad Melum, ibiquè congregat meliora. Nam ei plures offerebantur pecuniæ, fide, qua ex regio sanguine illum descendere iudicabant, & spe, quod posset paterni regni iura suscipere, vicem præstantibus rependere. Ibat igitur Romam, plurimis in eius obsequium venientibus, & Dicæarchum appulsus, ibidem quoque, qui habitant Iudæos, similibus fallacijs illudere, decipereq. non destitit. Occurrebant namq. illi, veluti regi, & alij quidem plurimi, maxime tamen illi, qui familiaritatem, & amicitiam cum Herode possederant. Causa vero maxima deceptionis erat hominibus, quod illum casum cum voluptate à referentibus aduertebant. Ad hæc etiam accedebat fides ex formæ, vultusq. similitudine; etenim etiam qui plurimum fuerant cum Alexandro conuersati, nihilominus inducti fuerant ad credendum, illum non fuisse alterum, sed Alexandrum Herodis filium, ita vt etiam alijs nescientibus iurare præsumerent. Proinde ingredienti Romam, & fama sui cuncta replenti, in occursum egreditur Iudæorum plurima multitudo, instar miraculi, salutem eius factam diuinitus admirantes, & cum gaudio illum maiore suscipiunt, maxime propter maternum genus, quod erat valde clarissimum. Proinde cum Ciuitatem intraret, per plateas, & vicos in sella portabatur, cuncto regali cultu compositus ex opibus, & quæstibus, quos per diuersa loca perceperat. Congregatur itaque ad eum maxima multitudo, voces plurimæ, clamoresq. cum fauore reddebantur, & omnia fiebant, quæ solent ad gaudia mentes hominum concitare, præsertim in tali euentu, vbi præter spem salutem illius factam esse mirabatur. Sed vbi Cæsari nuntium illud allatum est, non quidem credebat, eò quod sciret Herodem non facile posse quibuslibet negotijs decipi, præsertim in illis, in quibus animum intenderet: tamen sperans potuisse contingere, Celadum quendam suum libertum, qui sæpius fuerat cum illis infantulis collocutus, mittit vt videret Alexandrum. Ille autem cum vidisset, nulla meliori discretione

vsus

vsus est, quam vsa fuerit multitudo. Verum Cæsar decipi omnino non potuit, quoniam erat quidem ille similis, sed non ita, vt eos posset inducere, qui prudenter inspicere, discernereq. valerent. Siquidem iste falsus Alexander, ex labore, & opere valde constabat attritus: in illum autem delicatudo ex delicijs, & fortitudo de frequenti exercitatione concurrerant, huic autem durius, & crassius erat corpus. Intuens igitur mendacia, conspirantes iuxta discipulum, atque Doctorem, & cum fiducia verba proferentes examinabat: rem etiam de Aristobulo cunctam perquirens, quid de illo quoque fuerit factum, & semetipsum obstupescere simulans, rogabat ob quam causam Aristobulus quoque non venisset, quo regnum etiā ipse, dignitatemq. sibi deposceret. Cumq. ille respondisset, in Cypro illum insula remansisse, marinis periculis simul fatigatum, & territum, vt si forte sibi aliquid accidisset, saltem ille saluaretur, ne omne genus Mariammes penitus interiret (talia enim eum doctor ille respondenda docuerat) Cæsar semotum adolescentulum à ceteris abducens, Tibi, inquit, mercedis gratia salus à me præstabitur, si non tentaueris etiam me arte deceptionis inducere. Dic itaque mihi tu qui sis, & quis te ad talia confingenda perpulerit: maior quippe est tua ætate hæc adinuenta calliditas. Tunc ille (neque enim vltra mentiri potuit in periculo constitutus) aperit Cæsari omne figmentum, & quali modo, & à quo fuerit commentatum. Tunc Cæsar falli quidem Alexandrum nequaquam contra quod promiserat fecit: videns enim eum laboribus aptum, in ordine cōstituit. numeroq. nautarum: illum vero qui talia præsumenda persuasit, morte condemnat. Meliensibus autem condemnatio sufficiens visa est, vt quantoscunque sumptus, vel pecunias in falsum Alexandrum erogassent, irreparabiliter amisissent. Et circa falsum quidem Alexandrum res cum magna temeritate præsumptæ finem huiusmodi perceperunt.

De inconstantia rerum humanarū, & fœlicissimi Seiani infœlicissima fœlicitate, qui affectauit diuinos honores. Cap. 142.

NIhil esse infęlicius fęlicitate peccantium, patet ex Seiani infęlicissimo casu, qui cum Tiberio inijt consulatum. Fuit hic ille toto orbe celeberrimus, qui non solum, vt ceteri, amplissimas occupauit, & assecutus est dignitates & administrationes, sed diutius absente Tiberio, & apud Capream insulam multo tempore otiante seipsum pro Imperatore, Tiberium vero, pro insulæ Rectore quodam habuit; eoque existimationis prouectus est, vt ipsi tanquam Deorum alicui res sacra fieri soleret, essetq. hoc anno delatus consulatus cum prorogatione quinquennij: insuper & in litteris publicis à Senatu sicut Tiberij, & ita Seiani nomen inscriberetur; & sicut Imperator aureo curru in Theatrum aduceheretur, iurarentq. omnes fortunam eius. Hic (inquam) conuocato Senatu, vt recitarentur litteræ Imperatoris, quibus collata sibi potestas tribunitia dicebatur, quas sibi ipse lætas atque iucundas sperabat, contrarias omnino, ac ipsimet pernitiosas, omnibus audientibus, contra opinionem & expectationem percepit. Vnde primo depositus iussu Reguli Consulis suffecti, consentiente Senatu in vincula ducitur, atque ibidem capite multatur; deinceps in Gemonias vnco trahitur, sicq.

O demum

demum per triduũ à Populo maximo ludibrio habitus, in Tiberim mittitur: liberi quoque ex S. C. maxime vero filia, quam Pater pactus fuerat Claudij filio, prius (ò inauditam rem) à carnifice constuprata, necati sunt. hæc pluribus Dio Cassius scribit, quæ nobis exemplo sane egregio rerum humanarum inconstantiæ, mobilitatisq. esse debent, ne quis sibi arridenti & blandienti fęlicitati admodum credat, & in rebus prosperis modeste, & non superbe sese gerat. Quod tamen à paucis seruatur, dum semper in prosperis intumescunt, seseq. in altum tolli permittunt, donec lapsu grauiore ruant.

Dio histor. Rom. li. 58.

De fonte Siloe, & quæ mirabilia circa illum gesta sunt, & de fluuio Sabbatico. Cap. 143.

Hieron. in Isa. c. 8.

Siloam fontem esse ad radices montis Sion, qui non iugibus aquis, sed incertis horis diei ebulliat, & per terrarum concaua ad antra saxi durissimi cum magno sonitu veniat, dubitare non possumus, nos præsertim qui in hac habitamus Prouincia, inquit Hieronymus. Quomodo vero fons ille primum erupit precibus Isaiæ, & vnde nomen accepit, Epiphanius his verbis eiusmodi recenset historiam: Fontem quippe Deus Siloam causa prophetæ effecit: quoniam priusquam moreretur, pusillum precatus est, vti vndas illinc erumpere dignaretur, & confestim dimisit illi cælitus aquam viuentem, vnde sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoque Rege, antequam stagnum, piscinasq. fabricasset, precibus Isaiæ effectum, vt exigua lympha scaturiret, quod populus in obsidione hostium teneretur, ne ipsa periret vndis destituta ciuitas. Milites igitur perscrutabantur vndique, vbi nam sedare sitim daretur, ignorabant enim. Vrbe quippe iam potiti obsidebant Siloam: quandocunque itaque indigentes Iudæi aquatum venerant, scaturiebat eis vnda, & aquabant: exterarum vero nationum homines reperire nesciebant: latex namque aufugiebat, eoque vsque ad hodiernum diem eructatur clanculum, quo significetur mysterium. Ceterum quandoquidem Isaiæ prophetæ istum acceptum referunt, in perennem eius rei memoriam, Populus accurate prophetam istic solo cum gloria & honore reddidit, vt per eius intercessionem in consummationem vsque seculi aquæ huiusmodi fructus impetretur, cui scilicet vsum referebant acceptum. Hæc Epiphanius, cum agit de sepulchro Isaiæ apud Siloam posito. Huius quoque fontis meminit & Iosephus. Et præsertim agens de bello Iudaico, his verbis suos alloquitur Iudæos; Tito quidem etiam fontes nunc vberiores profluunt, qui prius vobis aruerant. Denique ante eius aduentum scitis & Siloam, & omnes extra ciuitatem fontes adeo defecisse, vt ad vtrumque aqua mercaretur: nunc autem ita hostibus nostris largi sunt, vt non modo ipsis, & iumentis eorum, sed etiam hortis sufficiant. Hæc Iosephus.

Epiphan. de vi. & inter. prophet. c. 7.

Ioseph. de bel. iud. 7. c. 24

De bel. iud. lib. 6. c. 11.

Idem ex eodem testatur Adricomius, qui hæc addit: De huius aquæ virtute diligentissimus loci huius perscrutator Saligniacus to. 10. cap. 1. ita fere scribit: Fontis huius aqua hodie adhuc ipsis etiam Saracenis in pretio est. Nam cum corpore naturaliter instar hircorum fœteant, in hoc fonte se, & pueros suos lauant, eaq. lotione fœtorem suum mitigant. Quin & eam Turcæ magni faciunt, quod eius vsum, oculorum visui conferre experiantur.

In Theatro terræ sanct.

At

At huic fonti Siloe haud valde diſſimilis videtur fons ille, ſeu fluuius itē in Palæſtina Sabbaticus dictus, quod die tantum Sabbati fluat, ceteris diebus alueo ſicco non appareat, de quo his verbis mentionem facit Ioſephus, dum agit de Veſpaſiano Imperatore, qui illum vidit: Conſpicit in itinere fluuium cognitione digniſſimum. Is fluit medius, inter Arcas, & Raphaneas Agrippæ regni ciuitates. habet autem quoddam peculiare miraculum: nā cum ſit, quando fluit, plurimus, neque meatu ſegnis, tamen interpoſitis ſex diebus à fontibus deficiens, ſiccum exhibet locum; deinde quaſi nulla mutatione facta ſeptimo die ſimilis exoritur: atque hunc ordinem eum ſemper ſeruare pro certo compertum eſt. Vnde etiam Sabbaticus appellatus eſt à ſacro ſeptimo Iudæorum die ſic appellatus. hæc Ioſephus. Ex quo erroris arguitur Plinius, qui de eodem amne agens ſabbatis omnibus ſiccari teſtatur. Sed de his hactenus.

De occurſu Iudæorum Chriſto cum myſterioſis arborum ramis, & de perpetuitate arboris, ex qua rami exciſi ſunt, & de caſtrorum poſitione facta à Romanis in eodem loco, vbi Chriſtus fleuit Hieruſalem. Cap. 144.

CVm Chriſtus Dominus Hieroſolymam pergeret ad triumphum Crucis, vt regnaret à ligno Deus, inauditus ei honor exhibitus eſt, at certe neque in diuinis ſcripturis, neque apud profanos authores, qui res Iudæorum ſunt proſecuti, vllum plane huic ſimile exemplum inuenimus, vt ingredientibus Regibus Hieroſolymam quis occurrerit cum ramis arborum. Vnde quid diuinum ac plane inſolitum Chriſto Domino exhibitum fuiſſe miniſterium, nulla eſt dubitatio. Porrò non tantum in Scenophegia in honorem Dei præcidebantur, ac circumferebantur rami arborum, ſed etiam id factum reperies aliàs, cum Simon recuperata Hieruſalem, ac potitus arce, expurgata ea ab immunditijs, ingreſſus eſt in eam laudans Deum cum ramis Palmarum, & canticis: cuius rei cauſa inſtituta eſt annua celebritas, vt vigeſima menſis ſecundi diem feſtum omnes agerent. Eſt & eiuſdem rei aliud exemplum, vt cum Iudas Machabæus expurgato templo diem ſolemnem conſtituit, vt ſatis appareat ea Iudæos facere ſolitos tantummodo in honorem Dei. Ceterum morem fuiſſe Græcorum, vt in triumphis milites ferrent ramos palmarum, eandemq. conſuetudinem poſtea ad Romanos illapſam, author eſt Liuius. Haud iniucundum erit modo, quoniam eiuſmodi diuinum honorem Deo exhibitum conſtat, ſcire palmam illam, ex qua Iudæi ramos acceperunt, vt obuiarent Ieſu, quaſi egregium Chriſti triumphi monumentum quantumlibet arbores omnes tempore obſidionis ſub Tito exciſæ fuerint, diuina quadam prouidentia intactam ad multa ſecula perduraſſe. Adducit eam in teſtimonium poſt crucem Cyrillus Hieroſolymitanus ſic dicens; Palma, quæ eſt in Pharinge, teſtatur, ramos exhibens his, qui tunc benedicebant.

Machab. 2 c. 10.

Liuius Decad. 1. lib. 10. in fin.

Cyril. cathec. 20.

Cum è monte Olıueti Ieſus Hieroſolymam ſpectaret, flens ſuper illam, quæ illi obuentura eſſent prædixit: eſt res obſeruatione certe, ac ſtupore digna, in eodem Monte Olıueti, vbi Chriſtus aſpiciens Hieroſolymam fudit lachrymas, Romanos, qui obſeſſuri eandem ciuitatem, ac funditus vaſtaturi, & euerſuri erant, primum caſtra poſuiſſe, quod his verbis teſtatur Ioſe-

Ioseph. de bel. Iud. li. 6. c. 3.

phus: His inquit præceptum erat sexto ab Hierosolymis stadio castra ponere, quarum parte mons, qui appellatur Oliuarum, contra ciuitatem ab Oriẽte situs est, altaq. interiacente valle discernitur, cui nomen est Cedron. hæc ille.

De mysterio Ficulneæ arefactæ. Cap. 145.

DOminus iens Hierosolymam, arborẽ fici in via positam quod fructus non inuenisset in ea, arefecit, ita vt mirarentur discipuli ficulneam tam cito arefactam, quod non sine magno mysterio gestum est; maiorum enim traditione perlatum est, ficum fuisse arborem transgressionis, ex qua primi parentes post peccatum legentes folia pudenda texerunt. Inter alios enim qui hoc testantur, Isidorus Pelusiota scribens ad Theopompum Tribunũ hæc ait: Exaruit igitur arbor, vt hominibus terrorem inijciat; quin in hac quoque re arcanus quidam sermo adnexus est à senibus sapientibus ad nos grassatus, nempe hanc transgressionis arborem esse, cuius etiam folijs ad corpus tegendum hi, qui mandatum violarunt, vsi sunt. hucusq. Isidorus.

Isidor. ad Theop. li. 1. ep 51.

De Petra, quæ genuum Christi vestigia receperat, alijsq. lapidibus Pedum ipsius vestigia continentibus. Cap. 146.

Matt. 26. Mar. 14.

CVm accessisset Iesus in montem Olineti ingressus in Villam, quæ dicitur Gethsemani, vbi erat hortus, suos orare admonens, assumptis secum Petro, Ioanne, & Iacobo seorsum à ceteris, pauore, ac mærore affectus, eas enim communes ceteris animi passiones prudens, volensq. suscepit, auulsus ab illis iactu lapidis Patrem rogans, vt si possibile esset, à se calicem passionis transferret; eundemq. sermonem non semel, sed iterum, ac tertio repetijt, cum interdum dormientes discipulos excitaret: ei vero sic oranti apparuit Angelus confortans eum. sed cum prolixius oraret, in agonia positus, factusq. sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Locus ille, vbi hęc contigerunt ad radices montis positus, tantę rei est nobilitatus insignibus, quasi Trophæis victoriæ Christi, præclara postmodum desuper erecta Ecclesia, vt auctor est Hieronymus, est mirifice illustratus. Addit Beda, Petram ipsam, super quam Dominus orans flexis genibus innixus est, quasi mollem ceram cessisse, inseq. genuum eius vestigia recepisse, ipsumq. lapidem, vt insigne tanti miraculi monumentum intra Ecclesiam translatum, & parieti affixum, cunctisq. factum perspicuum. Accepimus ab his qui hæc viderunt, etiam in ipso imo vallis, quam torrens Cedron præterfluit, in lapidibus ipsis eiusdem Christi Domini nostri vestigia pedum impressa remansisse, hactenusq. seruata esse.

Hier. de lo. Hebr.
Beda de lo. sanct. c. 6. in fine.

De ficu, in qua ferunt se suspendisse Iudam, quæ in signum scelestissimæ proditionis per multa secula durauit. Cap. 147.

MAiorum traditione acceptum est, arborem illam, in qua Iudas laqueo se suspendit, fuisse ficum: Iuuencus enim hoc cecinit: Exorsusq. suas laqueo

Iuuenc. hist. Euang. l. 4.

laqueo sibi sumere pœnas, infamem rapuit ficus de vertice mortem. Sed & Beda de locis sanctis scribens hæc habet in eandẽ sententiam: Portam Dauid egredientibus fons occurrit in Austrum per vallem directus, ad cuius medietatem ab occasu Iudas se suspendisse narratur: nam & ficus magna ibi, & vetustissima stat, iuxta quod Iuuencus ait &c. Haud mirum videri debet adhuc Bedæ temporibus illam ficum fuisse superstitem: nam de ficu Romulea Nerone tertium, & Messala consulibus in trunco, ac ramis arescente, hæc scribit Tacitus: Eodem anno Ruminalem arborem in Comitio, quæ per octingentos & quadraginta ante annos Remi Romuliq. infantiam texerat, mortuis ramalibus, & arescente trunco diminutam, prodigij loco habitum est, donec in nouos fętus reuiuisceret. hæc Tacitus. De loco autem illo, qui in sepulturam peregrinorum emptus est pretio sanguinis, hæc scribit Hieronymus; Acheldemà, ager sanguinis, hodie quoque demonstratur in Aelia ad Australem plagam montis Sion, & hactenus iuxta Iudæorum consilium mortuos ignobiles alios terra tegit, alios sub dio putrefacit. *Beda de lo. sanct. c. 4.*

De Columna, in qua flagellatus est Iesus, & Spinea Corona, & de virtutibus quas faciebant. Cap. 148.

CVm Dominus noster flagellandus esset, ad Columnam fuisse ligatum auctor est S. Hieronymus, dum ad Eustochium de Paula matre scribẽs, hæc ait: Ostendebatur illi columna, Ecclesiæ porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam iunctus ducitur, & flagellatus. hæc ille. Tempore Bedæ in medio Ecclesiæ eam esse sitam ipse testatur. De eadem hæc etiam Gregorius Turonensis; Ad hanc, inquit, columnam multi fide pleni accèdentes corrigias textiles faciunt, eamq. circundant, quas rursus pro benedictione recipiunt, diuersis infirmitatibus profuturas. Sic igitur flagellatus Dominus Iesus Christus à militibus in atrium Prætorij ducitur, exsuitur, ac clamyde coccinea superinduitur, & vt omni ex parte, quasi in scena, Regẽ ex ludibrio repræsentarent, coronam spineam in capite, & sceptrum arundineum in manu eius dextra milites posuerunt. Huic similem actum iocũ ab Alexandrinis, cum irriderent Iudæorum Regem Agrippam Alexandriam appulsum, describit Philo. Auctor est Clemens Alexandrinus, Christianos ob reuerentiam spineæ coronæ Domini coronas intextas floribus tempora ornare Gentilium more exhorruisse. De ijsdem Domini Nostri Coronæ spinis hæc Gregorius Turonensis: Ferunt ipsas coronæ sentes quasi virides apparere, quæ tametsi videantur aruisse folijs, quotidie tamen reuiuiscere virtute diuina. hæc Gregorius. Sed Isidorus Pelusiota de corona spinea Domini hæc scribit ad Eutonium Diaconum; Quandoquidem execrationis illius, qua terra post mandatum à nobis violatum mulctata est, seges spinea erat, Dominus autem vt omnem in seipso morbum curaret, aduenerat, idcirco spinea corona, vt victor redimitus est; quemadmodum scilicet clari & celebres victores faciunt, qui hoc ipsum telum, cuius ope victoriam consecuti sunt, in triumphum gestant.

Hier. epist. 27. *Matt. 2. Io. 18. 19.* *Clem. Ale. in pædag. lib. 2.* *Greg. Tur. mirac. c. 7.* *Isid. lib. 1. epist. 91.*

De mirabili Dei prouidentia, vt ibi Christus moreretur, vbi prius Adam mortuus fuerat, & immolatus Isaac. Cap. 149.

Hier. de lo. Hebr. GOlgotha locus est, quo ad supplicium Crucis ductus est Iesus, de quo hæc Hieronymus: Locus inquit, est Caluariæ, & vsque hodie ostenditur in Aëlia ad Septentrionalem plagam montis Sion. Hunc eundem esse montem, in quo Abraham iussus est immolare filium suum Isaac, ex maiorũ traditione per generationes singulas ad posteros dilapsa, complures antiquorum Patrum testantur. *August. de temp. ser. 71* Inter quos hæc Augustinus: Hieronymus presbyter scripsit ab antiquis, & senioribus Iudæis se certissime cognouisse, quod ibi immolatus sit Isaac, vbi postea Christus crucifixus est: Denique ab eo loco vnde B. Abraham iussus est proficisci, tertio die ad locum, vbi Christus crucifixus est, peruenitur. *Beda de lo. sanct. c. 2.* hæc de Golgotha Augustinus. Beda hæc in eandem sententiam: In loco autem illo, quo Abraham altare ad immolandum filium construxit, mensa est lignea non parua, in quam pauperum eleemosynæ solent à populo deferri. Cur vero idem mons Golgotha, dictus sit Caluariæ locus, maiores omnes, antiquorum etiam firma acceperunt traditione, sic esse nominatum montem illum, quod ibi primus homo sepultus sit: *Tertul. lib. 2. contra Marc.* Id in primis Tertullianus in Carmine, quod scripsit aduersus Marcionem testatur his versibus:

Golgotha locus est capitis caluaria quondam
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit:
Hic medium terræ est. hic est victoria signum
Os magnum, hic veteres nostri docuere repertum
Hic hominem primum suscepimus esse sepultum.

Orig. tr. 35 in Matt. Hæc Tertullianus. Origenes etiam hæc in eandem sententiam: Locus Caluariæ dicitur non qualemcumque dispensationem habere, vt illic qui pro hominibus fuerat moriturus, moreretur. Venit ad me traditio quædam talis, quod corpus Adæ primi hominis ibi sepultum est, vbi crucifixus est Christus, vt sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes viuificentur: vt in loco illo, qui dicitur Caluariæ locus, idest locus capitis, caput humani generis resurrectionem inueniat cum populo vniuerso, per resurrectionem Saluatoris, qui ibi passus est, & resurrexit. hæc Origenes. Item & *Basil. in Leuit. c. 5.* Basilius: Obtinuit fama quædam, ait, in Ecclesia memoriam conseruans, non quidem scripto proditam, quæ talis est. Quod prima vtique Iudæa hominem accolam nimirum Adam, simulatq. excidit delicijs Paradisi, in hac terra collocatum ad mitigandam iacturam bonorum, quibus fuerat exsutus, prima igitur etiam mortuum hominem excepit, qui & illic eam, cui addictus erat, sententiam condemnationis plene est executus. Itaq. insolens esse, ac nouum videbatur illius ætatis hominibus spectaculum, os capitis defluēte carne nudum: at illi recondentes Cranium, loco illi indiderunt nomen Cranion, idest Caluariam. probabili ratione potuit Noe non ignorasse sepulchrum principis huius, & mortalium omnium primogenij: siquidem de hac re fama à diluuio mox per orbem propagata est ab ipso, & dimanauit: eoq. Dominus, excussa origine humanæ mortis, in Caluariæ loco est passus. hucusque Basilius.

De

De mirabili, & prodigioſo Solis deliquio in morte Saluatoris. Cap. 150.

DVm adhuc Chriſtus in cruce fixus penderet, hora ſexta, factæ ſunt tenebræ in vniuerſa terra vſque ad horam nonam. Cumq. his addat Lucas Euangeliſta, & ſolem eſſe obſcuratum, ſatis perſpicuè declaratur, non ipſam Iudæam tantum, vt aliquando Origenes dixit, ſed vniuerſum planè terrarum orbem offuſum fuiſſe tenebris. Porro ille ipſe Origenes auctor prædictæ ſententiæ, cum agit aduerſus Celſum Philoſophum Epicurum, Chriſtianorum hoſtem infenſiſſimum de admiranda tunc facta Solis Eclypſi, non ex Euangeliſtarum teſtimonijs, quibus Ethnicus homo non crederet, ſed ex Phlegonte Hadriani Imperatoris liberto, inſigni Chronographo, de quo plura ſcribit Suidas, teſtimonium citat his verbis: De Sole autem Tiberij Cæſaris tempore obſcurato, quo imperante Ieſus creditur cruci fuiſſe affixus, & de magnis terræ tunc motibus factis, ſcripſit Phlegon in tertiodecimo, vel decimoquarto, vt arbitror, de temporibus libro. & inferius: Putat autem prodigij loco ducendum, quod moriente Ieſu contremuerit terra, & cuncta ſint tenebris obuoluta, de quibus tamen, vt licuit, ſupra reſpondimus; cum & Phlegonta ipſum produximus Saluatoris temporibus patientis hiſtoriam fuiſſe complexum &c. Porro ipſius Phlegontis verba Euſebius recitat ſic dicens: Scripſit vero ſuper his & Phlegon, qui Olympiadum egregius ſupputator eſt, in libro decimoquarto ita dicens: Quarto autem anno ducenteſimæ ſecundæ olympiadis, magna, & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta eſt, dies hora ſexta ita in tenebroſam noctem verſus, vt ſtellæ cæli viſæ ſint, terræq. motus in Bithynia Nicænæ Vrbis multas ædes ſubuertit. hæc Phlegon. Tertullianus item aduerſus Gentiles agẽs, non ex Euangelio teſtimonium, ſed ex ipſorum ſcriptis adducit, cum ait: Eodem quidem momento dies medium orbem ſignante Sole ſubducta eſt, deliquium vtique putauerunt, qui id quoque ſuper Chriſtum prædicatum neſcierunt. Et tamen eum mundi caſum relatum in Archiuijs veſtris habetis. hæc Tertullianus. Lucianus itidem aduerſus gentes agens: Perquirite, inquit, in Annalibus veſtris, & inuenietis temporibus Pilati fugato Sole interruptum tenebris diem.

Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Orig. in Matt. trac. 35. & con. Celſum l. 2

Euſeb. in Chron. an. 33. Chriſt.

Tertull. in apolog.

Lucian. in act. Luc. Mart.

Quomodo autem eiuſmodi Solis defectio facta ſit, Dionyſius Areopagita ſcribens ad Polycarpum, cum inuehitur in Apollophanem Philoſophum, narrat his verbis: Quid de illo, qui tempore crucis Dominicæ factus eſt, Solis defectu, dicturus es? Eramus tunc ambo apud Heliopolim, amboq. ſimul incedentem mirabiliter ſoli lunæ globum notabamus, non enim eiuſce coniunctionis tunc aderat tempus, & ipſam rurſus ab hora nona ad veſperum ad ſolis diametrum ſupra naturæ vires reſtitutam. In memoriam autem illius, reuoca etiam aliud quoddam: nempe enim, vt ipſe non ignoras, eam lunæ incidentiam ab Oriente cæpiſſe, & vſque ad ſolaris corporis finem perueniſſe, ac tum demum reſiluiſſe notauimus, neque vero eadem ex parte, vt aſſolet, & incidentia illa, & repurgatio facta eſt, ſed ex aduerſo diametri. Hæc ſunt, quæ tunc temporis contigere, naturam profectò ſuperabundantia, ac ſoli Chriſto poſſibilia, qui auctor eſt omnium, facitq. magna, ac

stupenda, quorum non est numerus: ista illi si licuerunt, dicito. hactenus Dionysius ad Polycarpum. Idemq. de eadē re scribens ad ipsum Apollophanem, agit his verbis: Heliopoli tu quidem pene mihi coæuus, quinque, & viginti fere annorum tempus exsoluens, vna morantes constiteramus, cum feria quadam sexta, & hora iam pene sexta, Sol horribilibus subito est obsitus tenebris, Luna ipsum intercurrente: quia non Deus, sed creatura Dei in ipsius vere lucis accubitu lucere non potuit. Quærebam enim tunc apud te, quo mihi sane sapientissimus videbaris, quid ipse inde sentires? Tu vero mirabili prudentia subintulisti, quod vsque adeo penetrabilibus mentis meæ alte inhæsit, vt nulla obliuione deleri, nulla vnquam valeat mortis imagine deterreri. Offusi enim tenebris ipsi eramus, orbem solis vndequaque & ex æquo occupante caligine: & postquam repurgatio, & restitutio facta est, Luna ad Solis diametrum conuersa aufugit. Et tunc quoque regulam Philippi Aridei assumpsimus: cumq. reperissemus, quod & erat notissimum, eo tempore solem Eclypsis molestias, laboresq. minime perpeti debuisse, ac nihilominus Lunam ab Oriente solarem splendorem pulsis nigrantibus velis obduxisse, cum soleat ex occidiua parte solem ingredi. Tunc autem opifices lucis thesauros caliginibus, quas ipsa genuerat, ad occiduos vsque Solis fines peruagata, vt ipsi putauimus, occultauit: cum tamen & Lunæ id tempus deesset, nec coitus vicinum tempus esse cognosceretur: Aio ad te (neque enim adhuc mysterijs tantæ rei conscius eram) ò ingentis prudentiæ promptuarium: quid, inquam, ò doctrinæ speculum Apollophanes his secretis adscribis? Adhæc nescio quo pacto diuino quodā afflatu, & non humani sensus sermonem subintulisti: Hæ, ò bone Dionysi, diuinarum vicissitudines sunt rerum. Denique vero adnotatum diligenter feriæ diem, & annum, annunciationi, quam sacer Paulus nostris attentis auribus infudit, consentientibus signis conspirare, & concordare expertus, manus veritati submisi, & ex falsitatis nexibus sum absolutus: quam quidem veritatem mirifice effero, quam & tibi communico. Hactenus de his Dionysius. De eodem quoque solis defectu admirando Hieronymus agit; Augustinus etiam pluribus, qui & fuisse præter omnem naturæ ordinem scribens ad Hesychium, his demonstrat: Non erat, inquit, talis ille solis defectus, quando Christus crucifixus est, & ideo vere mirabilis erat, & prodigiosus, Pascha enim fuerat Iudæorum, quod non nisi in plenitudine Lunæ celebratur. Secundum autem Astrologorum numeros certum est, Solem, quando Luna plena est, non posse deficere, sed quando finis est Lunæ, non quidem semper, sed aliter nunquam, cum secundum illos numeros defecit. Quis ergo tale vnquam meminit apparuisse de cælo, ex quo Dominus illa prædixit, quale apparuit, quando passus est? hæc Augustinus.

Dion. ad Polycarp.

Hieron. in Ioel c. 2.
Aug. lib. quæst. nou. test. q. 107.
Aug. ep. 80

De egregia Veli textura, quod in morte Christi scissum est, & de Columba ex Templo egressa. Cap. 151.

Io. 19.
Ioseph. de bel. Iud. li. 6. c. 6.

CVm in cruce positus acetum Dominus accepisset, dixissetq. Consummatum est, clamans subinde voce magna, ac dicens: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, inclinato capite tradidit spiritum. Tunc vero templi velum scissum est à summo vsque deorsum. Quale autem eius-

modi

modi genus veli esse soleret; propter illa, quæ in diuina scriptura de eo scripta leguntur, Iosephus, qui vidit quale his temporibus esse soleret, sic locum, in quo appensum erat, describit: Interior porta inaurata erat, & circũ ipsam auratus paries desuper habebat auratos pampinos, vnde racemi statura hominis pendebãt, & fores habebat auratas quinquaginta, & quin- [illegible] cubitis altas, sexdecim vero latas. Ad hæc aulæum longitudine pari, hoc est velum Babylonium hyacinto, & bysso & cocco, & purpura variatum, admirabili opere factum, neque contemplationis expers, colorum permixtione: Cocco enim videbatur ignem imitari, bysso terram, & hyacinto aërem, & mare purpura, partim quidem coloribus, bysso autem & purpura origine; quoniam bissum quidem è terra, mare autem purpuram gignit: eratq. in eo præscripta omnis cæli ratio, præter signa. Hactenus Iosephus de velo exterius posito ante primum tabernaculum, vbi candelabrum erat, mensa, atque Thuribulum: additq. alterum fuisse velum, quo intima pars templi, quæ dicebatur Sancta Sanctorum, operiebatur. Ex his quidem erroris arguuntur, qui existimant, vnum tantum fuisse velum in templo. Porro hoc tempore conscissum fuisse velum exterius positum, quod erat cunctis perspicuum, & populum segregabat à Sacerdotibus, Hieronymus iure affirmat. Quid vero portenderit tantum prodigium, ab interpretibus discendum est. Addit ad hæc S. Ephrem Syrus, cuius summam in scribendo auctoritatem fuisse Hieronymus tradit, tunc cum velum templi scissum est, columbam etiam è templo egredi visam esse.

Hier. in ep. 150. q. 8.
Ephram de pass. Dom.
Hieron. de script. Eccl.

De ingenti terræmotu, ex quo montes scissi sunt. Cap. 152.

TVnc etiam, & magnus factus est terræmotus, adeo vt ea concussione scissæ sint petræ, de quo testimonium ex Phlegonte ab Origene, & Eusebio habetur. Meminit & Plinius sub Tiberio ingenti terræmotu excisas esse duodecim ciuitates in Asia; ad quas subleuandas factam ab eodem Imperatore tributorum remissionem, Suetonius tradidit. Eadem & Dio. De lapidibus eo terræmotu conscissis, hæc Cyrillus Hierosolymorum Episcopus: Hactenus Golgatha monstrat, vbi propter Christum petræ scissæ sunt. Porro non tantum Hierosolymis, sed & in plerisque alijs orbis terrarum partibus scissos montes eodem terræmotu incolæ firma traditione testantur, nempe in Hetruria montem Aluerniæ dictum, & prope litus Campanum, Caietæ promontorium. Ad hoc insuper addimus, testari Hieronymum ex Euangelio Nazaręorum, quod in latinum transtulit, eodem quoque terræmotu templi superliminare collapsum esse, tùm & Angelos Præsides templi auditos esse dicentes: Transeamus ex his sedibus: idq. tempore Christi passionis accidisse testatur.

Plin. nat. hist. li. 1. c. 84.
Suet. in Tiber. c. 48.
Dio. lib. 57.
Cyril. cath. 23.
Hier. epist. 150.

De forma sanctissimi Sepulchri Domini nostri Iesu Christi. Cap. 153.

LOcus ipse sepulturæ Domini, qui excisus erat in petra, integer permansisse cognoscitur, testantibus id omnibus, qui de locis Sanctis commentarios edidere, quorum prior, ex ijs, qui extant, est ille ab Adarnano conscriptus

Bed. de gest. Angl. lib. 5 c. 17. & in Mar. c. vlt.

ſcriptus,quem Beda redegit in Compendium. In eo igitur libro, vbi deſcribitur Eccleſia in occidentali parte Caluariæ montis erecta, hæc de Domini ſepulchro narrantur: Huius in medio monumentum Domini rotundum in petra exciſum eſt, cuius culmen extrinſecus ſtans, homo manu contingere poteſt, ab oriente habens introitum, cui lapis ille maximus appoſitus eſt, quod intrinſecus ferramentorum veſtigia vſque ad præſens oſtendunt. Nam extrinſecus vſque ad culminis ſummitatem, totum marmore tectum eſt, ſummum vero culmen auro ornatum auream magnam geſtat crucem. In huius ergo monumenti Aquilonari parte, Sepulchrum Domini in eadem petra exciſum, longitudinis ſeptem pedum, trium menſura palmorum, pauimento altius imminet, introitum habens à latere meridiano, vbi die noctuq. duodecim lampades ardent, quatuor intra Sepulchrum, octo ſuper, in margine dextero: lapis, qui ad oſtium monumenti poſitus erat, nunc fixus eſt, cuius pars minor quadratum altare ante oſtium nihilominus eiuſdem monumenti ſtat; maior in orientali eiuſdem loco quadrangulum aliud altare ſub linteaminibus extat; Color autem eiuſdem monumenti, & ſepulchri albo, & rubicundo permixtus videtur. hactenus Beda ex Adarnano.

De dictis à Chriſto, quæ non ſunt ſcripta in Euangelio, & de teſtimonio Ioſephi Hebræi. Cap. 154.

Act.20. CEterum ſicut nec cuncta Chriſti facta, ita multo minus omnia dicta ab eo verba, Euangeliſtæ ſunt proſecuti. Citat Paulus Apoſtolus Chriſti ſententiam ab illis prætermiſſam, cum Epheſios alloquens, ſic ait: Memores verbi Domini, quoniam ipſe dixit: Beatius eſt dare, quam accipere. Rurſus illa in ore multorum adhuc Domini verſatur ſentētia: Eſtote probati nummularij. recitat & eam Hieronymus ſic ſcribens ad Minerium: Sciat me illud Apoſtoli libenter audire: Omnia probate, quod bonum eſt, tenete, & Saluatoris verba dicentis: Eſtote probati nummularij. Vſurpat eandem Caſſianus: ſed & illud: Vbi te inuenero, ibi te iudicabo. Poſt ſanctos Euangeliſtas, Ioſephus Iudæus reperitur, qui ab hinc poſt annos quadraginta Græco ſermone res geſtas Iudæorum eſt proſecutus: qui res etiam geſtas addens Chriſti, eas his paucis perſtrinxit: Eo, inquit, tempore fuit Ieſus vir ſapiens, ſi tamen virum eum fas eſt dicere, erat enim mirabilium operator, & doctor eorum, qui libenter vera ſuſcipiunt, plurimosq. tàm de Iudæis, quàm de Gentibus ſectatores habuit. Chriſtus hic erat, quem accuſatum à noſtræ gentis Principibus, cum addixiſſent eum cruci, nihilominus non deſtiterunt eum diligere, qui ab initio cæperant. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vates hoc, & alia multa miranda prædixerunt, & vſque in hodiernum diem Chriſtianorum genus ab hoc denominatum non deficit. hæc Ioſephus: cuius teſtimonium in peruetuſto Iudæorum Codice, in quo eius hiſtoriæ è Græco in Hebraicum tranſlatę antiquitus ſcriptæ ſunt, cum hic Romæ requireretur (o perfidorum imprudentiam) abraſum inuentum eſt, adeo vt nulla ad excuſandum ſcelus, poſſet afferri defenſio, cum membrana ipſa id exclamare videretur.

Hieron. ep. 152. in fin.

Ioſeph. ant. lib. 18. c. 6.

Epi-

Epistola Pilati ad Tiberium. Cap. 155.

FErtur Pilatus, vt scribit Hegesippus, de morte, & resurrectione Christi ad Claudium epistolam conscripsisse, cui, si quæ est adhibenda fides, in titulo tamen certus est error, qui aliunde fortasse irrepsit, dum Claudium loco Tiberij positum habet. Epistola hæc est. *Hegesip. Anacephaleosi.*

Nuper accidit, & quod ipse probaui, Iudæos per inuidiam se, suosq. posteros crudeli condemnatione punisse. Denique cum promissum haberent patres eorum, quod illis Deus eorum mitteret de cælo sanctum, qui eorum Rex merito diceretur, & hunc se promiserit per Virginem missurum in terram. Istum itaq. me Præside in Iudæa, Deus Hebræorum cum misisset, & vidissent eum cæcos illuminasse, leprosos mundasse, paralyticos curasse, dæmones ab hominibus fugasse, mortuos etiam suscitasse, imperasse ventis, ambulasse siccis pedibus per vndas maris, & multa alia fecisse: cum omnis populus Iudæorum eum Dei filium esse dicerent: inuidiam contra eum passi sunt Principes Iudæorum, & tenuerunt eum, mihiq. tradiderunt, & alia pro alijs mihi de eo mentientes dixerunt, asserentes eum magum esse, & contra legem eorum agere. Ego autem credidi ita esse, & flagellatum tradidi illum arbitrio eorum. Illi autem crucifixerunt eum, & sepulchro custodes adhibuerunt. Ille autem militibus meis custodientibus die tertio resurrexit. In tantum enim exarsit nequitia Iudæorum, vt darent pecuniam custodibus, & dicerent: Dicite, quia discipuli eius corpus ipsius rapuerunt. Sed cum accepissent pecuniam, quod factum fuerat, tacere non potuerunt, nam & illum surrexisse testati sunt se vidisse, & se à Iudæis pecuniam accepisse. Hæc ideo ingessi, ne quis aliter mentiatur, & existimet credendum esse mendacijs Iudæorum. hactenus Epistola. quæ quidem an eadem ipsa sit, quam à Pilato ad Tiberium tunc temporis scriptam esse constat, relinquimus prudentis lectoris iudicio.

Certe quidem consueuisse Præsides prouinciarum, res magni momenti, quæ contigissent in prouincijs, ad Imperatores scribere, mille exemplis exploratissimum est.

Pilatum vero hæc nunciasse Tiberio Imp. ex his quæ scribit Tertullianus facile potest intelligi, dum ait: Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in seculum introiuit, nunciatum sibi ex Syria Palæstina, quod illic veritatem illius diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum, cum prærogatiua suffragij sui. Senatus quia non in se probauerat, respuit. Cæsar autem in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum. hæc Tertullianus. *In Apolog. c 5 & c. 21 Euseb. hist. lib. 2. c. 2.*

Quod vero ad dictam Epistolam Pilati ad Tiberium spectat, in eo quod dicit IESVM à Iudæis magiæ insimulatum: ad illud quod in eum Iudæi dicerent: In Beelzebub principe Dæmoniorum eijcit Dæmonia, videtur Pilatus habuisse respectum, & apposite magiæ fecisse mentionem, quo sic melius causam suam tueretur, quippe qui sciret ab eodem Imperatore aduersus magos sancitum fuisse edictum, multosq. ex ea causa morte mulctatos fuisse: neqne se excusaret, si in IESVM animaduertisset: licet hæc omnia in Iudæorum culpam reijciat, qui liuore, & maleuolentia inducti, eum morte mulctandum curassent.

Cete-

Ceterũ non tantum Pilati litteris ad Tiberium ſcriptis hęc de Chriſti rebus geſtis Romæ innotuerunt, ſed etiam ex publicis monumentis, quæ à notario exceptore in publicis tabulis ex more deſcripta fuerant, Romam miſſis; quæ aliquãdiu inter publica geſta ſunt aſſeruata: ad id enim Iuſtinus Philoſophus Chriſtianus Antoninum Pium, ad quem ſcribit Apologiam, prouocat dicens: Hæc ita geſta eſſe, cognoſcere ex Actis, quæ ſub Pilato ſunt ſcripta poteſtis: Et rurſus poſt multa: Et quod iſta fecerit, ex eis, qui ſub Pilato ſcripti ſunt Commentarij, cognoſcere poteſtis. Hæc Iuſtinus.

De eadem Pilati epiſtola ad Tiberium Imperatorem, ex Paulo Oroſio. Cap. 156.

Paul. Oroſ. hiſt. lib. 7. cap. 4.

ANno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo ſexageſimo ſeptimo poſt mortem Auguſti Cæſaris, Tiberius Cæſar Imperium adeptus eſt, manſitq. in eo annis viginti & tribus. Hic per ſemetipſum nulla bella geſſit, ſed ne per legatos quidem aliqua grauia, niſi quod tantum aliquantis in locis præcogniti citò gentium rumores comprimebantur. Sanè quarto Imperij eius anno, Germanicus Druſi filius, Caligulæ pater de Germanis, ad quos ab Auguſto ſene miſſus fuerat, triumphauit. Ipſe autem Tiberius plurima imperij ſui parte cum magna, & graui modeſtia Reipublicæ præfuit, adeo vt quibuſdam Præſidibus augenda Prouincijs tributa ſuadentibus ſcripſerit; Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere. At poſtquam paſſus eſt Dominus Chriſtus, atque à mortuis reſurrexit, & diſcipulos ſuos ad prædicandum dimiſit, Pilatus, Præſes Palæſtinæ Prouinciæ ad Tiberium Imperatorem, atque ad Senatum retulit de Paſſione, & Reſurrectione Chriſti, conſequentibuſq. virtutibus, quæ vel per ipſum palam factæ fuerant, vel per diſcipulos ipſius in nomine eius fiebant, & de eo quod certatim creſcente plurimorum fide Deus crederetur. Tiberius cum ſuffragio magni fauoris retulit ad Senatum, vt Chriſtus Deus haberetur. Senatus indignatione motus, cur non ſibi prius, ſecundum morem, delatum eſſet, vt de ſuſcipiendo cultu prius ipſe decerneret, conſecrationem Chriſti recuſauit, edictoq. conſtituit, exterminandos eſſe Vrbe Chriſtianos: præcipuè cum & Seianus Præfectus Tiberij ſuſcipiendæ religioni obſtinatiſſimè contradiceret. Tiberius tamen edicto, accuſatoribus Chriſtianorum mortem comminatus eſt: Itaque paulatim immutata eſt illa Tiberij Cæſaris laudatiſſima modeſtia, in pœnam contradictoris Senatus. Nam Regi, quæcumque voluntate faciebat, voluptas erat: atque ex manſuetiſſimo Principe, ſæuiſſima beſtia euaſit. Nam plurimos Senatorum conſcripſit, & ad mortem coegit. Viginti ſibi Patricios viros conſilij cauſa elegerat, horum vix duos incolumes reliquit, cæteros diuerſis cauſis necauit: Seianum Præfectum ſuum res nouas molientem interfecit. Filios ſuos Druſum, & Germanicum, quocum Druſus naturalis, & Germanicus adoptiuus erat, manifeſtis veneni ſignis perdidit. Filios Germanici filij ſui interfecit. Referre ſingillatim facta eius horret animus, pudetquè. Tanta libidinis, & crudelitatis rabie efferbuit, vt qui ſpreuerant Chriſto Rege ſaluari, Rege Cæſare punirentur. Huius tamen Imperij anno duodecimo, noua & incredibilis clades apud Fidenatium Vrbem accidit. Amphiteatri cauea, populo gladiatorium munus ſpectante, col-

collapsa est, & plusquam viginti millia hominum occidit. Dignum sane posteris tantæ correptionis exemplum, tunc ad spectandum hominum mortes auidos homines conuenisse, quando pro salute hominum prouidenda Deus homo esse voluisset. Deinde anno eiusdem 17. cum Dominus Iesus Christus voluntarie quidem se tradidit passioni, sed impie à Iudæis apprehensus, & patibulo suffixus est, maximo teræmotu per orbem facto, saxa in montibus scissa sunt, maximarumq. vrbium plurimæ partes plus solita concussione ceciderunt. Eadem quoque die ad horam diei sextam sol in toto orbe obscuratus, tetraq. nox subito obducta terris est, & sicut dictum est, Impiaq. æternam timuerunt secula noctem. Vsque adeo autem neque Lunam lumini Solis, neque nubes obstitisse manifestum est, vt 14. eadem die Lunam tota cæli regione interiecta longissime à conspectu Solis absuisse, & stellas tunc diuinis horis, vel potius in illa horrenda nocte toto cælo fulsisse referatur. Quod non solum sanctorum Euangeliorum fides, sed etiam aliquanti Græcorum libri attestantur.

Diuina vltio in Iudæos, & Pilatum. Cap. 157.

ANno ab Vrbe condita septingentesimo nonagesimo, tertius ab Augusto Caius Caligula cæpit regnare, mansitq. in Imperio annis non plenis quatuor, homo ante se omnium flagitiosissimus, & qui vere dignus Romanis blasphemantibus, & Iudæis persecutoribus punitor adhibitus videretur. Hic, vt breuiter magnitudinem crudelitatis eius exprimam, exclamasse fertur: Vtinam populus Romanus vnam ceruicem haberet? Sæpe etiam de conditione temporum suorum conquestus est, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur. O beata germina temporis Christiani, quantũ prçualuisti in rebus humanis, vt etiam crudelitas hominis magis potuerit clades desiderare, quàm inuenire. Ecce de tranquillitate generali feritas ieiuna conqueritur. Furor impius intus sæua sedens super arma & centum vinctus ahenis, post tergum nodis fremit horridus ore cruento. Serui rebelles, & fugitiui gladiatores perterruere Romam, euertere Italiam; Siciliam deleuere, iam pene vniuerso humano generi toto orbe metuendi. In diebus autem salutis, hoc est, temporibus Christianis, conuellere quietem non potest, vel Cæsar infestus. Hic siquidem magno, & incredibili apparatu profectus quærere hostem, viribus otiosis Germaniam, & Galliam percurrens in ora Oceani circa prospectum Britanniæ restitit. Cumq. ibi Minocynobellinum Britãnorum regis filium, qui à patre pulsus cum paucis oberrauerat, in deditionem recepisset, deficiente belli materia Romam redijt. Iisdem autem diebus Iudæi, qui iam tunc ob passionem Christi meritis vbique cladibus exagitabantur, apud Alexandriam seditione excitata flagitati cæde, atque vrbe propulsi, expromendarum querelarum causa Philonem quendam, virum sane in primis eruditum, legatum ad Cæsarem miserunt. Sed Caligula cum omnibus hominibus, tum præcipue Iudæis infestissimus, spreta legatione Philonis, omnes Iudæorum sacras ædes, atque in primis antiquum illud in Hierosolymis sacrarium prophanari sacrificijs Gentilium, ac repleri statuis, simulacrisq. imperauit, seq. ibi vt Deum coli præcepit. Pilatus autem Præses, qui sententiam damnationis in Christum dixerat, postquam plurimas

Paul. Oros. hist. lib. 7. cap. 5.

sedi-

ſeditiones in Hieroſolymis excepit, ac fecit, tantis irrogante Caio angoribus coactatus eſt, vt ſua ſe tranſuerberans manu malorum compendium mortis celeritate quæſierit. Caius Caligula libidinibus ſuis etiam illud ſceleris adiecit, vt ſorores ſuas primum ſtupro pollueret, deinde exilio damnaret: qui poſt omnes ſimul exules iuſſit occidi. Ipſe autem à ſuis protectoribus occiſus eſt. Duo libelli in ſecretis eius reperti ſunt, quorum alteri pugio, alteri gladius pro ſigno nomini aſcriptum erat: ambo lectiſſimorum virorum vtriuſque ordinis ſenatorij, & equeſtris nomina, & notas continebant morti deſtinatorum. Inuenta eſt & arca ingens variorum venenorum pocula continens, quibus mox Claudio Cæſare iubente demerſis, infecta maria traduntur non ſine magno piſcium exitio, quos enecatos per proxima littora paſſim æſtus eiecit. Magnum reuera indicium miſerentis Dei propter ſuffragium gratiæ in populum continuo ex parte crediturum, & propter iræ temperamentum in Populum tunc infideliter obſtinatum, vt quãta multitudo hominum præparatam mortem euaſerit, ex multitudine interfectorum piſcium diſceretur, omnibusq. noteſceret, quid tanti veneni moles aucta agere in miſera ciuitate potuiſſet, quæ negligenter effuſa, etiam maria corrupit. Hactenus Oroſius.

De veſtigijs pedum Domini in terra impreſſis, & de ijs, quæ ibi mirabiliter facta ſunt. Cap. 158.

EGregium monumentum, ſuæ ad cælos aſcenſionis redemptor noſter non tantum ſuis Apoſtolis, ſed poſteris quoque ſpectandum reliquit; nimirum ſuorum ſacrorum pedum terræ impreſſa veſtigia. De his olim Zacharias Propheta intellexiſſe videtur, dum prophetice hæc locutus eſt: Stabunt pedes eius ſupra montem Oliueti, qui eſt contra Hieruſalem ad orientem. Secundum prædicti ſitus rationem, eam conſuetudinem ad poſteros eſſe dilapſam, vt Chriſtiani ad orientem conuerſi precarentur, Athanaſius auctor eſt. Quod vero ad impreſſa veſtigia Domini pertinet, hæc ſcribit Hieronymus: Mons Oliueti ad orientem Hieroſolymæ, torrente Cedron interfluente, vbi vltima veſtigia Domini humo impreſſa, hodieq. monſtrantur, cumq. terra eadem quotidie à credentibus hauriatur. nihilominus tamen eadem ſancta veſtigia priſtinum ſtatum continuo recipiunt. Denique cum Eccleſia, in cuius medio ſunt, rotundo ſchemate, & pulcherrimo opere conderetur, ſummum tantum cacumen, vt perhibent, propter Dominici corporis meatum nullo modo contegi, & concamerari potuit, ſed tranſitus eius à terra ad cælum vſque patet apertum. hæc Hieronymus, qui ea ob oculos habuit, quæ quidem etſi tanto auctore ſatis teſtata habeantur, tamen quoniam iuxta illud Euangelicum in ore duorum, aut trium ſtat omne verbum, haud grauabimur hic iterum intexere, quæ alij antiqui Patres de eadem re ſcripſere. Ad prædicta enim alluſiſſe videtur Optatus Mileuitanus, qui cum meminit de Eccleſia orientali, inter alia: Ibi, inquit, eius ſancta ſunt impreſſa veſtigia. S. Paulinus Nolanus Epiſcopus ad Seuerum ſcribens, hæc fuſius teſtatur his verbis. Mirum vero inter hæc, quod in Baſilica Aſcenſionis, locus ille tantum, de quo in nube ſuſceptus aſcendit, captiuam in ſua carne ducens captiuitatem noſtram, ita ſacratus diuinis veſtigijs dicitur, vt nunquam

Zach. 14. *Athan. lib. quæſt. q. 14.* *Hier. de lo. Hebr.* *Paulin. ad Seuer. ep. 11*

tegi

tegi marmore, aut pauiri receperit, semper excussis, solo respuente, quæ manus adornandi studio tentauit apponere. Itaq. in toto Basilicæ spatio solus in sui cespitis specie virens permanet, & impressa diuinorum pedum vestigia calcati Deo pulueris perspicua simul & attigua venerantibus arena conseruat, vt vere dici possit: Adorauimus, vbi steterunt pedes eius. hactenus Paulinus: quæ accepit à Melania illustrissima, ac spectatissimæ tunc sanctitatis fœmina, cum Hierosolymis Romam illa rediens apud eum, Nolam veniens diuertisset. Rursum & Seuerus Sulpitius eadem in hæc verba: Illud mirum, quod locus ille, in quo postremum institerant diuina vestigia, cum in cælum Dominus nube sublatus est, continuari pauimento cum reliqua stratorum parte non potuit, si quidem quæcunque applicabantur, insolens humana suscipere terra respueret, excussis in ora apponentium sæpe marmoribus. Quin etiam calcati Deo pulueris adeo perenne documentum est, vt vestigia impressa cernantur: & cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non sentiat, & eadem adhuc sui speciem, velut impressis signata vestigijs terra custodit. hæc Seuerus. *Seuer. Sulpit. sacr. hist. lib. 2.*

Auget sane miraculum, quod cum eodem in loco (vt superius Iosepho auctore monstrauimus) Romanus exercitus sub Tito castrametatus est, cum Hierosolymam obsideret, non tantum vt in talibus accidere consueuit, leui terræ toties percalcatæ impressa potuissent remanere vestigia, sed nec si celte lapidi fuissent insculpta, eadem aliqua ex parte integra apparuissent. Porro eiusmodi miracula edita in monte Olіueti in loco Ascensionis Domini non tantum prædictorum Auctorum tempore cunctis perspicua permanebãt, sed post septingentos fere annos eodem statu perseuerasse, Beda dum de his agit, his verbis significat: In eius summo vertice, vbi Dominus ad cælos ascendit, ecclesia rotunda, grandis ternas per circuitum cameratas habet porticus desuper tectas. Interior namq. domus propter Domini corporis meatum, camerari, & tegi non potuit altare ad orientem habens augusto culmine protectum, in cuius medio vltima Domini vestigia, cælo desuper patente, vbi ascendit, visuntur, quæ cum quotidie à credentibus terra tollatur, nihilominus manent, & eamdem adhuc speciem sui velut impressis signata vestigijs seruant. Et post nonnulla: In die Ascensionis Dominicæ per annos singulos Missa peracta, validi flaminis procella desursum venire consueuit, & omnes qui in Ecclesia fuerint, terræ prosternere. Tota illa nocte lucernæ ardent, vt non illustrari tantũ, sed & ardere mons, & supposita loca videantur. hucusque Beda. Porrò lapidem illum, qui Domini continebat impressa vestigia, Christianæ fidei hostium inuidia inde sublatum in porta orientali eius Ecclesiæ ab eis clausa positum esse, recentiores, qui eadem loca sancta descripserunt, testati sunt. *Bed. de loc. Sanct. c. 7.* *Burcard. p. 1. c. 7. & aly.*

Christus Dominus bonorum Saluator, malorum punitor. Cap. 159.

IGitur anno ab Vrbe condita 752. natus est Christus salutarem mundo afferens fidem, vere petra medio rerum posita, vbi comminueretur, qui offenderet; qui crederet, saluaretur. Vere ignis ardens, quem qui sequitur, illuminatur, qui tentat, exuritur. Ipse est Christus Christianorum caput, *Ex Paulo Oros. hist. l. 7. cap. 3.*

Salua-

Saluator bonorũ, malorum punitor, Iudex omnium, qui formam subsecuturis verbo, & opere statuens, quo magis doceret patientes in persecutionibus, quos pro vitā æterna exciperent, esse oportere, mox vt Virginis partu editus mundo apparuit, à passionibus suis cæpit. Nam eum Rex Iudææ Herodes simul vt natum comperit, necare decreuit, plurimosq. tunc paruulos, dum vnum insectatur, occidit. Hic malignis improbe incurrentibus digna punitio est. Hic inquantum tranquille agitur mundus, credentium gratia: in quantum perniciose inquietatur, blasphemantium pœna est: Securis per omnia Christianis fidelibus, quibus aut æternæ vitæ requies in tuto, aut etiam huius in lucro est, quod promptius, cum per ordinem referam, ipsis rebus ostendam. Postquam Redemptor mundi Dominus Iesus Christus venit in terras, & Cæsaris censu, ciuis Romanus ascriptus est, dum per duodecim, vt dixi, annos clausæ belli portæ beatissima pacis tranquillitate cohibentur, Caium nepotem suum Cæsar Augustus ad ordinandas Aegypti, Syriæq. prouincias misit, qui præteriens ab Aegypto fines Palæstinæ, apud Hierosolymam in templo Dei tunc sancto, & celebri adorare contempsit, sicut Suetonius Tranquillus refert. Quod Augustus, vbi per eum comperit, prauo vsus iudicio, prudenter fecisse laudauit. Itaq. anno Imperij Cæsaris quadragesimo octauo adeò dira Romanos fames consecuta est, vt Cæsar Lanistarum familias, omnesq. peregrinos, seruorum quoque maximas copias, exceptis medicis, & præceptoribus trudi Vrbe præceperit. Ita peccante Principe in Sanctum Dei, & correpto per famem populo, quantitatem offensionis qualitas vltionis ostendit. Deinde, vt verbis Cornelij Taciti loquar, Sene Augusto, Iano patefacto, dum apud extremos terrarum terminos nouæ gentes sæpe ex vsu, & aliquando cum damno quæruntur, vsque ad Vespasiani durauit Imperium. Hucusque Cornelius.

Sueton. in Octauio c. 93.

Ceterum & tunc capta, euersaq. Vrbe Hierosolymorum, sicut Prophetæ pronuntiauerunt, extinctisq. Iudæis, Titus, qui ad vindicandum Domini Nostri Iesu Christi sanguinem iudicio Dei fuerat ordinatus, victor triumphans cum Vespasiano patre Ianum clausit. Igitur, etsi sub extremis Cæsaris temporibus apertus est Ianus, tamen per multa ex eo tempora, quamuis in prouincia esset exercitus, nulla bella sonuerunt. Vnde etiam Dominus ipse Iesus Christus in Euangelijs, cum temporibus illis in summa tranquillitate vniuersus mundus ageret, cunctasq. gentes pax vna velaret, & à discipulis suis interrogatus esset de conclusione temporum subsequentium, inter cetera sic ait: Audituri autem estis prælia, & opiniones præliorum, videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus per loca. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Hoc autem diuina prouidentia docens, & credentes præmonendo firmauit, & incredulos prædicendo confudit.

De

De sacratissimis Reliquijs ex Christi Domini passione consecratis. Cap. 160.

REmanserunt omnia illa passionis Christi, atque sepulchri instrumenta, ipsaq. loca, vbi hæc facta sunt, tantæ rei digna memoria consecrata, velut quædam trophœa victoriæ, eademq. facta toto Orbi conspicua atque proficua, ex quibus velut è perennibus quibusdam fontibus fluenta gratiarum, atque miraculorum eruperint. Ipsas spinas Coronæ Iesu, columnam ad quam alligatus est, cum flagellis cæderetur, arundinem, atque spongiam, qua fuit aceto potatus, magna fuisse diligentia asseruata, tradit Gregorius Turonensis, simul & Beda. Ipsum sudarium insuper, quo caput Domini est inuolutum in Sepulchro, quod diuina virtute ab incendio remanserat illæsum, esse translatum ad posteros Beda testatur. Ab hoc diuersum sudarium illud existimatur, quod à Berenice faciei Domini sanguine, & sudore aspersæ admotum, eiusdem Dominici vultus effigiem in se retinuit, vt habet Christiana traditio, & libellus manuscriptus de translatione eius Romam facta, qui asseruatur in Vaticana Bibliotheca, testatur. De eadem Berenice, quæ & Veronica dicta habetur, deque eadem Christi imagine, Velo excepta Methodius Episcopus antiquus Chronographus meminit. *Turon. de gl. mart. c. 7. & 8. Beda c. 5.* *Apud Marian. Scot. in Chron. ann. Dom. 39.*

Terra ipsa insuper, quæ Domini adiacet sepulchro, diuinam quandam ex Dominico corpore proxime posito virtutem hausit: vt merito fideles illuc peregrinantes, auide solerent accipere, qua tum ad morbos curandos, tum etiam ad Dæmones perfugandos vti consueuerint. Est eius rei locuples testis S. Augustinus, dum hæc ait de Hesperio viro Tribunitio: Acceperat autem ab amico suo terram Sanctam de Hierosolymis allatam, vbi sepultus Christus die tertio resurrexit: eamq. suspenderat in cubiculo suo, ne quid mali etiam ipse pateretur. At vbi domus eius ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutius in cubiculo suo reuerentiæ causa habere nolebat. Forte accidit vt ego, & collega meus Episcopus Sinicensis Ecclesiæ Maximinus in proximo essemus, vt veniremus rogauit, & venimus: cumq. nobis omnia retulisset, etiam hoc petiuit, vt infoderetur alicubi, atque ibi orationum locus fieret, vbi etiam possent Christiani ad celebranda, quæ Dei sunt, congregari. hæc Augustinus. Ex quibus videas antiquam Christianorum pietatem, qui non modo illa loca sancta, in quibus Dominus est conuersatus, & passus, ædificiorum molibus illustrarint, sed tenuem ex sepulchri, loco sumptum puluisculum eodem honore habendum existimarint, adeo vt eiusdem condendi causa etiam Ecclesiam excitarint. Ex eadem terra aqua admixta formari consueuisse tortulas quasdam, easdemq. per diuersas mundi partes transmitti solitas ad morbos curandos, aliasq. diuinas gratias impartiendas testatur Gregorius Turonēsis. *August. de Ciu. Dei 22. c. 8.* *Turon. de gl. mart c. 7*

Permansit integra, diuina operante virtute, illæsaq. hactenus sanctissima Sindon illa, qua Christus se ad sepulturæ mysterium inuolui dignatus est, in qua incredibili quadam ratione, omniumq. iudicio admirabili seruatoris ipsius imaginem expressam licet intueri: quæ partim pretiosissimo sanguine figuratur, partim quantum licet conijcere, eximijs vnguentis, quibus ipse Dominus priusquam humaretur, inunctus est. Anterior autem, posteriorq. *Simon Maiolus de sacris imaginibus 101. c. 4.*

corporis partes mirabiliter discernuntur, quamuis totius rei forma exacta, haud integris lineamentis non definiatur, singulæ tamen membrorum partes figura peroptime diiudicantur: tum coronæ ex spinis contextæ locus, tum lateris,manuum, pedumq. vulnera distinguuntur: quod sane opus, vel omnium pictorum,artificumq. iudicio nulla arte assequi,nullo imitari pennicillo, nullis coloribus exprimi, fingiue posse, quisquis accesserit ingenue fatebitur: ibi enim reuerentia, feruorq. inspectantis animum adeo mouent, vt ab alto diuinam adesse præsentiam se sentire cognoscat, esseq. Dei ipsius opus, non autem hominis alicuius.

Et sane si ob feruens Abagari desiderium, simulq. ob Veronicæ fidem ac famulatum, miracula adhuc viuens operari dignatus est,propria effigie linteis delineata; nemo pius vnquam dubitauerit Iosepho ac Nicodemo præstitisse maiorem gratiam, quorum & maior affectus fuerat, & maior etiam fides, ac obsequium, officiumq. pręsertim erga defunctum iam ab omnibus derelictum. Quoniam igitur etiam mortuus non destiterat consolari suos, quos Principum Iudęorum immanitas perterrefecerat, hoc miraculo, & resurrectionis futurę certitudinem,& perpetuum quoddam suę passionis vestigium fidelibus suis relinquere dignatus est. Prioribus seculis seruorum Christi studio Hierosolymis, deinde Cypro penes Reges seruatum fuit hoc inęstimabile pignus: at vbi cępit ira Dei excandescere, & immanitati Turcarum Regna illa exponenda permisit, sacratissimę Sindonis Deus non oblitus, ne impiorum manibus aliquando pollueretur, ad pijssimorum Ducum Sabaudię, quasi asylum,eam migrare voluisse videtur. Seruabatur olim pretiosissimus ille thesaurus Camberio Allobrogum insigni Oppido, Ducumq. Regia, hodie vero Taurini summa veneratione, & pietate ab ipso Serenissimo Sabaudię Duce custoditur.

Huiusmodi autem Sindonem eandem illam esse Euangelicam, de qua Euangelistę omnes testati sunt, nempe Matthęus cap.27. Marcus 15. Lucas 23. Ioann. 19. iam ante annos 130. Primus, qui Kabilonensium Episcopus fuerat, scriptum reliquit opusculo quodam, quo cum Sanctorum reliquias, ac loca, vbi quiescerent,persequeretur,sic habet: Extat Camberio Sabaudię oppido Sindon sepulchri cum effigie Christi impressa. Suffragatur ei, qui summam auctoritatem tribuit, Paulus secundus Romanus Pontifex,qui sacello, quo is sacrosanctus thesaurus asseruandus tunc collocatus fuerat à Ludouico. & Anna Ducibus,Collegiatę Ecclesię iura largitus est,huius Sindonis contemplatione, ac veneratione permotus.

Sed & Xistus Quartus etiam Pontifex prędecessoris vestigia secutus Sacellum idem sanctum dici mandauit, suoq. in libello iam antea edito affirmauit illa in Sindone verum ipsius Christi sanguinem, imaginemq. contineri, ac conspici. Iulius pręterea secundus insigni diplomate, ac bulla de eadem Sindone tum sacrificium celebrari,tum Horas Canonicas decantari concessit: diem quoque in eius commemoratione festiuam pręscripsit ad quartum nonas Maij. Alio insuper diplomate plenarias elargitus est indulgentias sacram huiusmodi sindonem inuisentibus, & venerantibus. Quin etiam cum ipsa Sindon aliquando flammarum vim miraculo superasset, Clemens Septimus diligenti inquisitione habita rem huiusmodi non modò probauit, verũ & Prędecessorũ diplomata, ac priuilegia confirmanda censuerat, accedente om-

omnium Cardinalium consilio, ac consensu; reliquis etiam postea Romanis Pontificibus in eadem erga eam pietate perseuerantibus. Vnde blatterantem Caluinum, & inaniter aduersus hanc Syndonem garrientem exsibilare omnes Catholici iure debent. Miracula enim plurima sunt, quæ huic veritati fidem astruant.

Illud vnum hic conscribendum putamus, de quo Apostolicæ Sedis legatus Cardinalis Tit. Sancti Cæsarei, & Episcopus Maurianēsis Clementis Septimi iussu inquisitione præhabita testatus est: accedente etiam Philiberti Pingonij testimonio, qui se oculata fide, miraculo interfuisse profitetur his verbis. Anno 1532. secundo nonas Decembris, Barbaræ Virginis festo die, nocte media vix illabente, sacellum, in quo Sindon reponebatur, flammis incognitis exarsit: occurrebant omnes, sed omnium diligentissimus Philibertus Lambertus Ducis à clauibus & cōsilijs, ascito secum Ferrario Fabro, Guglielmo Pussodo nomine, & Franciscanis duobus imperterrito animo per medios ignes gradiuntur, cancellos ignitos aræ maxime affixos, serasquè effringunt; sindonem iam liquefacta capsa argentea extrahunt, & integram cedente circumflamma reportant, effusis ignibus grassabatur incendium, absumebantur marmora, & columnæ, sed potentiore piorum hominum fide, viq. numinis superata est ignis natura. Fugiebāt flammæ, & qui putabantur arsuri, veluti frigido rore perfundebantur, seq. ipsos sunt admirati. Velut illis quondam Hebræis pueris, contigisse credidimus (tunc enim aderam) & obstupuimus: nec multo post Sindon publice repræsentata est integerrima, præter quod (extra tamen sacræ Iconis partes) in complicatu exiguæ quædam ambustionis notæ veluti perpetuæ miraculi testes remāserunt. Hactenus testis ille oculatus, cui etiam suffragantur Franciscus Adornius Iesuita eiusdem historiæ scriptor. Nec hoc fortuitò factum existimandum est, vt scilicet ambustionis in linteo signa conspicerentur, in Icone autem nulla prorsus fuerit læsio; id enim contigit, vt ex ea re miraculi magnitudo adaugeretur, sanguinisq. Christi priuilegium fuisse cognosceretur, non lini Cyprij aut Indici, quod non exuritur; nam id si humana arte fuisset, aut pictum, aut delibutum, seruato lino pigmenta omnia igne fuissent oblitterata, emundato, non combusto lino; quod tamen tunc contra euenit, vt scilicet linum combureretur, sanguis illæsus perseueraret, vt non lini Cyprij priuilegium, aut natura, sed diuina in Icone potentia manifestaretur.

Propterea innumerabiles propemodum affixæ tabellæ sunt ipso in sacello huius Sindonis, quibus grandia miracula conscripta sunt: nam & surdi audisse, & cæci vidisse, muti locuti fuisse, dæmoniaci liberati conspiciuntur. Ex quibus miraculis præcipua quædam Pingonius oculatus testis tum prosa, tum carmine recensuit. Extāt præterea numismata aurea, argentea, atque ænea, quæ ante annos 130. pijssimus Ludouicus Allobrogum Dux cudenda mandauerat; Angelo sindonem expandente, hac inscriptione, Sancta Sindon D. N. Iesu Christi 1453. Cuius vestigia secutus postea Carolus, aliud consimilem imaginē habens numisma cudi curauit, hac inscriptione: Sancta Sindon Christi 1487. Quorum auita exempla etiam felicis. record. Emmanuel Philibertus Dux alio mumismate est imitatus, hac inscriptione: Sacrosancta Sindon D. N. Iesu Christi 1578. Atque ita fit, vt sibi semper constans, semperq. perseuerans, tum Pontificum, tum Principum, ac populorum

in eadem fide pietas indubiam huius rei veritatem ostendat.

Accedunt ijs omnibus Principum quoque peregrinationes, ac vota. Nam & Amadeus, inter Diuos ob vitæ sanctitatem relatus, sæpissime à Subalpinis ad Transalpinos, quamuis valetudinarius humili habitu, cultuq. corporis ad adorandam hanc Sindonem profectus est, consequente etiam Iolanda à Francia Christianissima coniuge, quos & reliqui etiam Duces imitari adnisi sunt. Sed illud est præcipue memorabile, quod Franciscus Francorum Rex, Ludouica Sabauda matre natus, cum ad Melenianũ in summum belli discrimen Mediolanensium rerum causa adductus esset, vota ad Christi hanc Sindonem direxerat, moxq. præcanti adfuit numen; profligato etenim Heluetio hoste, victoriam est assecutus, & reuersus in Galliam anno 1516. Lugduno mouens Camberium pedibus iter fecit, sacram Sindonem religiosissime inuisens, & adorans.

Nouissime Caroli Borromęi amplissimi, æque ac Sanctissimi Cardinalis, Mediolanensis Archiepiscopi, eiusmodi adorandæ Sindonis causa suscepta peregrinatio, quasi quendam colophonem huic veritati addidisse visa est, ad impiorum, & hæreticorum hominum ora perpetuo obstruenda. Nam cum communis sensus naturæ, veritatisq. vox sit, ex innumerabili accurrentium populorum multitudine, sic Spiritu sancto impellente ad eandem pietatem exercendam, indicasse rei veritatem Deus intelligitur. Aderat & pijssimus Guido Ferrerius Cardinalis, aderant Archiepiscopi, aderant Episcopi egregio adeo numero, vt amplissima Synodus videri posset: atque ideo tot in vnum congregatis Christus, quod pollicitus est, præstitit, scilicet se in medio illorum futurum, qui in sui nomine, proq. eius adorando sanguine conuenissent. Si quis seriem huius peregrinationis nosse vellet, discet à Pingonio, atque Adornio, qui fusius de ea conscripserunt.

De eadem Sacratissima Sindone Daniel Mallonius libro de Iesu Christi crucifixi stigmatibus Sacræ Sindoni impressis, ab Alphonso Paleoto Archiep. Bonon. explicatis, hæc habet. Cap. 161.

Dan. Mallon. de Ies. Chr. stigm.

SAcramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei prædicare & reuelare, honorificum. In primis vero sublime illud heroicæ pietatis opus, quod adeo omnem humanarum captum, intelligentiamq. transcendit, vt de illo dictum à Deo per Habacuc à multis intelligatur: Opus operor in vobis, quod non credetur, cum narrabitur. Hoc illud opus est, quo Pater æternus, vt seruum redimeret, filium suum vnigenitum tradidit. Hoc illud opus est, quod Dauid confessionem, & magnificentiam appellauit. Opus enim redemptionis nostræ, magnificentia charitatis fuit, qua nulla maior, nulla ardentior; cum Christus non solum animam suam posuerit pro amicis, sed etiam pro inimicis, ideo redemptionis nostræ opus, vt magnificentia plenum est, ita etiam confessione dignum est, vt summa cum laude & gratiarum actione recolatur à nobis. At vero adeo abundant passiones Christi in nobis, & vt vix cognosci possint à nobis omnia, quæ Christus egit, passusve est pro nobis, vt meritò quoddam Hieronymi circumferatur elogium: Quæ Christus pro nobis passus est, nunquam plene cognoscentur, nisi

nisi cum Dominus in fine mundi adueniens vniuersæ passionis suæ summam, rationemq. manifestabit. Hoc ego maxime verum credo, licet enim nihil apud fideles in toto terrarum orbe Christi passione notius sit, plurimæ tamen passionis eiusdem circumstantiæ, rationes, ac mysteria adhuc nobis ignota sunt: plurimas ex ijs sacrosancta Sindon, cui Christus post mortem à sacerrima Virgine, ac pientissimis viris Iosepho, ac Nicodemo inuolutus, in tumulumq. collocatus est, nobis reuelat: hæc enim Iesu Christi effigiem, quatenus nobis in hac vita degentibus contueri fas est, sacrosancta eiusdem stigmata, excarnificationes, liuores, cicatricum magnitudinem, numerum, situm exhibet, vt ex deuotè contuentiũ oculis lachrymas eliciat, ex corde dolorem, ex vultu mæstitiam. Quod & in alijs animaduertere consueui, & in me ipso experiri afferre non grauabor. Equidem vt sacrosanctæ Sindonis ex vero prototypo exceptæ effigiem conspexi, ita mente consternatus sum, ita dolui, ita elangui, ita emarcui, vt velut alter Daniel dolore quasi in terram collapsus sim. Et licet Christi passiones innumerabiles nouerim, Christum tamen ita dixi tractatum, vt sacrosancta Sindon ostendit, vix vnquam opinatus essem. O quam, dicebam tunc, abundant Christi passiones in nobis, vere opus operatus est, quod vix credetur, cum narrabitur. Ecce quomodo non est illi species, neque decor. Vere morte turpissima condemnatus est. Ecce virum dolorum, & scientem infirmitatem. Eximiam diuinæ benignitatis largitionem mihi factam agnoui, vt Iesu Christi passiones è clarissimo Christiferæ sindonis speculo contueri possem: efferbuit in me spiritus meus, vt quæ in sacratissimo sanctæ sindonis ærario conspexissem, eadem ad spiritualem fidelium ædificationem alijs referrem, ne veluti seruus nequam talentum mihi creditum in terram viderer abscondere.

De Veste inconsutili. Cap. 162.

DE Christi Domini nostri veste, hæc tradit Euthymius: Hanc tunicam è traditione Patrum accepimus, opus fuisse Dei matris, veluti sunt apud nos capitis, aut pedum hyemalia operimenta, idest pileoli, & caligæ, quæ tum ex lana, tum ex bombice fiunt ad arcendum frigus. Chrysostomus in Ioannem super hæc verba, desuper contexta, ita scribit: Quod autem dicit, desuper contextam; non simpliciter ponitur, sed alij allegoriam id significare dicunt, quod non simpliciter homo esset crucifixus, sed desuper habuerit diuinitatem. Alij dicunt per illud genus vestis, Euangelistam historiam narrare: Nam in Palæstina ex duobus pannis vestes contexunt: quod significans Ioannes, inquit, desuper contextam. Quod mihi dicere videtur, vt vestimentorum vilitatem ostenderet: nam quemadmodum in alijs omnibus, ita in habitu vilem speciem præferebat. Hæc eadem refert Theophylactus, sed adiungit: Alij autem dicunt, quod in Palæstina contexantur licia, non sicut apud nos: nam supra quidem est filum, infra autem contexitur panno, & ita regressio fit, sed contrario modo: infra enim sunt fila, in summo autem contexitur contextus, & talis quoque fuit tunica Domini. Gregorius Nyssenus scribit, olim textores solitos texere vestes ab inferiori parte ad superiorem, vel à superiori ad inferiorem, & per latera cum figuris. Illud ergo verbum; desuper, quod Græcè dicitur ἐκ τῶν ἄνωθεν, non signifi-

Quonã fuit vestis incõsutilis desu per contexta per totũ. Euthym. c. 67. Matth. Chrysost. in Ioan. ho. 84

Theophy in Ioan.

Greg. Nyss. in Cant. Salmer. tr. 38. de Pass.

Illud: Desuper cõtexta per totũ, quo sensu dictum sit. Theop. ibid. Nonnus Paraphrast. in Ioan.

cat ab Angelis contexta, sed vt Theophylactus notat, & Nonnus Paraphrastes illud ἄνωθεν referendum est ad κάτω, idest, à supernis ad inferna. Hæc igitur Tunica, quia opus reticulatum, nihil diuisum valeret, indiuisum permansit. Dicitur autem proprijs manibus à Beata Matre fuisse elaboratum opere textili, quod Christo existenti paruulo mater confecerat: quæ eo crescente, crescebat, sicut vestes filiorum Israel egredientium de Aegypto per 40. annos illis auctis augebantur. Iesus igitur nudus, & facultatibus, & habendi proposito, egressus est de terra, sicut etiam fuit ingressus, & Omega redijt ad Alpha, idest, qua ratione pauper natus est, & nudus, eadem & nudus, & pauper egreditur.

Vestis Xpi incõsutilis, opº Dei Virginis matris fuisse perhibetur, idq. quàm admirabile Deut. 8. & 19. Sigeber. in Chron. an. 593. Appẽd. hist. Franc. c. 11. Aimoin. de gest. Franc. lib. 3. c. 77. Iac. Gretse. de Cruce l. 1. c. 97.

Piè credendum est sacratissimam illam Tunicam à militibus quidem profanis sorti datam, à pijs autem fidelibus redemptam fuisse, & quouis thesauro pretiosiorem habitam, ac religiosissimè asseruatam. De ea hæc tradit Sigebertus: Tunica Domini nostri IESV Christi, in ciuitate Zaphat, non longe à Hierosolyma, confessione Simeonis inuenta, & ab Episcopis Gregorio Antiocheno, & Thoma Hierosolymitano, & Ioanne Constantinopolitano, Hierosolymis in loco, vbi crux colitur, posita est. Idem narrat Gregorius Turonen., vel alius Auctor, qui appendicem addidit libris de historia Francorum, qui addit, triduanum ieiunium ante translationem indictum: ipsamq. marmoream arcam tam leuem esse redditam, ac si fuisset lignea. Hæc ille. De eadem sic etiam Aimoinus: Trigesimo vero sæpe dicti Principis anno, fama per totos Francorum diuulgauit fines, tunicam Domini nostri Iesu Christi (quæ ei in passione sublata est, & vni militum sorte tradita, iuxta illud Prophetæ vaticinium, quia super vestem meam miserunt sortem) inuentam esse, profitente quodam Simone, Iacob patre primogenito, qui per duas fere hebdomadas pœnis affectus, tandem professus est ipsam tunicam in ciuitate Zaphat, procul à Hierosolymis, in arca marmorea positam esse. Quam Gregorius Antiochenus, & Thomas Hierosolymitanus, Ioannes quoque Constantinopolitanus Episcopus, cum alijs multis Pontificibus, triduano completo ieiunio, cum deuotione maxima transtulerunt: ac in loco, quo Crux dominica veneratur, posuerunt, cum ipsa, in qua prius fuerat, marmorea arca. Quæ tantæ leuitatis, dum efferretur, fuisse visa est, vt nullum onus portantes sentirent.

De Spinea Corona. Cap. 163.

Matt. 27.

AD ea autem, quæ supra dicta sunt, hæc etiam adiungamus, quæ scire non est infructuosum. Milites plectentes Coronam de spinis, imposuerunt illam super caput Iesu, vt ibidem ludicre coronaretur; quod factum sola militum petulantia, Romanorum militum commentum fuit ex vsu rei secularis, his enim insignibus inaugurari soliti reges, throno, corona, purpura, sceptro, faustis acclamationibus, honorificis consalutationibus, & id genus alijs, quorum omnium pars aliqua exprimitur in coronatione Regis Ioas, quem circumstante militum multitudine produxit Ioiada, collocauitq; in throno, & posuit super eum diadema, & testimonium, feceruntq. Regem, & vnxerunt, & plaudẽtes manu dixerunt: Viuat Rex. Romani itidem rerũ Domini, Regibus amicis, vel quos Reges renunciabant, coronas mittere solebant.

4. Reg. 11.

bant. Et Alexander Rex Ionathæ purpuram, & coronam auream dono dedit. Igitur milites pro corona aurea spineam imposuerant, ad quam contemplandam visus est Salomon inuitasse, cum inquit: Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua. *Ioseph. lib. 14. antiq. c. 5.* *Cant. 3.*

Gestabat Dominus in coccinea chlamyde speciem sanguinis, spinasq. in corona, & chirographum in calamo, quo instrumento iam olim nos Diabolus æri suo, rationibusq. inscriptos habebat, vt vna cum morte etiam ista simul demoliretur, & rerum naturam ab his malis purificaret, & pro spinis lignum vitæ elargiretur vtendum, & pro sanguine peccatorum, suo sanguine & terram, & omnes emundaret. *Athanas.*

Has spinas spectans Cyprianus, hæc habet ad Christum in cruce pendentem: Consideraui opera tua, & expaui. De clauis sacros pedes terebrantibus, lassisq. manibus, de vulnerum anxietate non loqueris. De spinis sacrum caput pungentibus non quereris, sed satagis vt innotescat posteris, quare derelictus à Deo videaris, expositus contumelijs, & Iudæorũ ludibrijs. *Cypria. ser. de passion.*

Isaac, cum ligno reseruatus est, ariete oblato in vepre cornibus hærente, & Christus suis temporibus lignum humeris portauit inhærens cornibus Crucis, corona spinea in capite eius circundata. *Tertull. lib. contra Iud. c. 13.*

Christianus miles capiti suo coronam imponere recusauit, eo quia Christus spinis coronatus delusus fuerit. Cap. 164.

CVm Seuerus Imperator renunciatus esset, placuit ei ad conciliandum sibi populum præter munificentissimas munerum editiones, congiariũq. magnum collatum Populo, militibus etiam tribuere donatiuum. Cuius exhibitionis tempore illud de Christiano milite accidit, quod Tertullianus in libro de Corona militis, in hæc ferme verba est prosequutus. Proxime facta est liberalitas præstantissimorum Imperatorum: Expungebantur in castris milites laureati. Adhibetur quidam illic magis Dei miles, ceteris constantior fratribus, qui se duobus Dominis seruire non posse præsumpserat, solus libero capite, coronamento in manu ocioso. Vulgata iam, & ista disciplina Christianorum relucebat. Denique singuli designare, eludere eminus, infrendere cominus in nostrum. Tribuno defertur: & persona iam ex ordine accesserat. Statim Tribunus: Cur, inquit, tam diuersus habitu? Negauit ille cum ceteris sibi licere. Causas expostulatus: Christianus sum, respondit. O militem in Deo gloriosum! Suffragia exinde, & res apud Acta, & reus apud Præfectos. Ibidem grauissimas penulas posuit reuelari auspicatus, speculatoriam morosissimam pedibus absoluit, terræ sanctæ insistere incipiens, gladium nec dominicæ defensioni necessarium reddidit, laurea, & de manu claruit, & nunc russatus sanguine suo, spe calceatus de Euangelij paratura succinctus acutiore verbo Dei, totus de Apostolo armatus, & de martyrij candida laurea melius coronatus, donatiuum Christi carcere expectat. Hæc Tertullianus. *Spartia. in Seuer.* *Tertull. in lib. de corona milit. c. 1.*

Godefridus, captis Hierosolymis, in ea Vrbe in qua Dominus spinis coronatus est, coronam regiam suo capiti imponere noluit.
Cap. 165.

NEc prætereunda est hoc loco insignis pietas Godefridi Ducis Bullionij, qui asserta in libertatẽ, Terra sancta, occupatisq. Hierosolymis, religioni habuit, in ea vrbe, in qua Dominus spinis coronatus est, coronam Regiam capiti imponere. Quamobrem in huius, & aliorum Regum Hierosolymitanorum statuis, & imaginibus non visuntur aliæ coronæ, quam veprium similitudinem horridæ.

Præter alias partes huius coronæ, quæ varijs in locis pie asseruantur, & coluntur, illa etiam vna est, quam Ethelstanus Anglorum Rex accepit ab Othone Magno Imperatore: Et illa, quam S. Ludouicus Rex Galliæ cum alijs pretiosissimis Christi reliquijs à Græcis, & Venetis redemit, Lutetiamq. transportari curauit, cui etiam cum adferretur, obuiam caussa processit, comitantibus Episcopis, Regniq. proceribus, multis cum lacrymis, & suspirijs, nudis pedibus, affluente vndique, & in genua procumbente populo.

Vna ex spinis feria sexta Parasceues sanguineis guttulis rubescit.
Cap. 166.

Guliel. Eiseig. Cent. 1. dist. 1.

CVm distraherentur, ad diuersas mundi plagas spinæ coronæ huius, aliqua earum, quam nos vidimus, ad præclarum S. Crucis intra muros Imperialis Ciuitatis Donauerdæ situm, Danubianæ peninsulæ Benedictinæ professionis Monasterium peruenit, quæ insigni monumento argento magni pondus, quod Monstrantium vocant, à D. Maximiliano eius nominis primo Imperatore inclusa, quotannis fere sexta feria Parasceues, sanguineis rubescere quasi guttulis apparet, vt à fide dignis accepimus, huius rei testimonium & totus Cænobij conuentus, & Vrbis senatores complures tibi perhibent. Hæc Gulielm.

Fuit & vna de spinis Rhodi, quæ floruit feria sexta Hebdomadæ Sanctæ, vt in Theorematis Picus Mirandula scribit.

Altera spina eadem die floret. *Cap. 167.*

Io. Fr. Pic. de Theore. fidei ante Theorema primum.

AVdiui (inquit Picus) quoque ab ijs, qui viderunt, spinam esse Rhodi, qua sacratissimum Christi caput pupugerunt impij, dum coronam spineam vertici imposuerunt, quæ singulo anno in die eo, quo Christi passionis memoria in Catholica nostra Ecclesia celebratur, vidente populo, floreat. Monstratur ea in vase translucido ex vitro, vt admittatur aspectus, nec oculorum acies possit obtundi, ante horam illam, qua Christus crucifixus creditur, nullam spina ipsa motionem præfert, non coloris mutatio, non vlla adiectio in ea visitur: proximante tempore, rubere incipit, & oculis omnium circumfusis atque cernentibus, albus quidam flosculus in verticem paulatim exsurgit, qui hora elapsa desinit, & euanescit. Aliqua quoque & paria, & etiam forte maiora sparsa, & disseminata mundo sunt, quibus & incredulis

ad

ad conuerſionem excitatio, credentibus vero ad perſeuerantiam confirmatio iugiter oriatur: quæ qui non videt, cæcus; qui non audit, ſurdus; qui audita non credit, inſanus; qui maiora aut celebriora deſiderat, vt credat, inſolens, & profanus: vbique terrarum decantata, vbique nota, compertaq. ſunt, creditaque, niſi ab eis, quorum ob penitiſſimam malitiam, iuſto, diuinoq. iudicio oculi mentis obcæcati ſunt, vt iuxta diuina eloquia, videntes non videant, & audientes non intelligant. hæc ille.

Quod confirmat Iacobus Boſius ex Decreto, huiuſmodi miraculi occaſione (quod accidit Chriſti anno 1457.) in generalibus comitijs Illuſtriſſimæ Religionis Militum S. Ioannis Hieroſolymitani ſtatuto. Cuius Decreti verba hæc ſunt.

Decens & decorum eſt, reliquias, quæ paſſionis Chriſti Dei, & hominum Mediatoris, Saluatoris, & Redemptoris noſtri aſſiduam recordationem præſeferunt, honorare, & omni cultu proſequi. Idcirco ſancimus, quod Feſtum ſemiduplum anno quolibet, tertio Idus Auguſti celebretur, in reuerentiam ſanctæ Coronæ ſpineæ, qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſua paſſione, quam pro nobis ſubijt, affectus eſt. Cuius ſanctæ Coronæ ſpinam vnam, quæ pretioſiſſimum caput punxit, & ex eius vulnere, ſacratiſſimo ſanguine vultum tinxit, in Archiuio, & penetralibus Oratorij Magiſtralis reclusam habemus; quæ quotannis die Veneris ſancta, qua paſſio recolitur, ab aurora florere incipit, & ad ſextam horam, qua Saluator exſpirauit, floridiſſima cōſpicitur, demumq. areſcit; cunctis quoque Chriſtifidelibus monumentum ſacratiſſimæ paſſionis exiſtit.

Iacob. Boſ. in hiſt. Relig. S. Ioan. Hieroſol. p. 2. lib. 7. Et de Cruce lib. 1. c. 14.

Ab vna ex ſpinis floſculi pullulant, & ſudor quidam. *Cap.* 168.

IN Oppido Montoni prope Eugubium, conſeruatur vna è ſpinis, quibus Chriſti caput eſt tranſfixum, quam detulit eo Fortebrachius ille celeberrimus militum dux: ea quotannis, ſtato paſſionis Dominicæ die, cunctis videntibus, & admirantibus floret: allocutusq. ego ſum viros fide digniſſimos, qui id conſpexerunt. Quin Paulus Marius Epiſcopus Callienſis, ſpectatiſſimæ diligentiæ, fideiq. ad me miſit procurante Ioan. Sfortia Monaldo, optimo viro, inſtrumentum à Bartholomæo Moſcardino notario rite confectū anno 1472. in quo habentur nouem teſtes rite examinati, iurantesq. conceptis verbis, ſe vidiſſe ex illa ſpina floſculos pullulare, emitti ſudorem quemdam, & tenues quoſdam capillos ab hora ſexta vſque ad nonam, qua tranſacta, nihil amplius videbatur. Sed illud magna obſeruatione dignum, quoties populorum magna facta eſt acceſſio ad Chriſti cultum, plerumque id euenit excitante Deo, Crucis alicuius publicam, mirabilemq. affectionem. Hæc Bozius.

Thom. Boz. de ſign. Eccleſ. tom. 2. ſigno 71.

Hodie tamen huiuſmodi miraculum ceſſaſſe videtur, vt ex multorum relatione eſt compertum: quod nouum non eſt, etenim idem Iacobus Boſius refert de ſpina, quæ pari ratione florere conſueuerat ſexta feria Maioris hebdomadæ, quæ tamen florere ceſſauit paucis abhinc annis. Petrus Venerabilis lib. 2. miraculorum cap. 30. narrat ſuo tempore Romæ in Eccleſia S. Mariæ Maioris à Romanis cereos maximi ponderis in Vigilia Aſſumptionis

eiuſdem

eiusdem beatissimæ Virginis accendi solitos, & mansisse accensos vsque ad sequentis diei festi horam sextam, vel nonam, & eiusdem ponderis reperiri in statera appensos, quamuis ignis de cerei quantitate multum consumpserit, & hoc miraculum ait Petrus notum fuisse omnibus sui temporis, quod tamen hodie cessasse manifestum est.

De venerandæ Crucis instrumento, eiusq. gloria. Cap. 169.

INter cetera autem instrumenta, quæ Christi Domini passionem perfecerunt, est Crux, quæ quoniam Deum substinuit, qui pependit in ea, lignũ omnium lignorum felicissimum voce omnium est appellata. De qua Patres eius amore tacti, hæc dixerunt.

Orig. hom. 8. de Epiph. Crux Christi nostra victoria est, illius patibulum noster triumphus, gaudentes leuemus hoc signum in humeris nostris, victoriarum vexilla portemus, immortale lucrum, portemus in frontibus nostris, cum dæmones viderint, contremiscant, qui aurata Capitolia non timent, crucem timent. Qui contemnunt sceptra regalia, & purpuras Cæsarum & dapes, Christiani sordes, & ieiunia pertimescunt.

Io. Chrysost. hom. 15. in Matt. to. 2. Nullus igitur nisi in Cruce glorietur, ne quando in maiestate sua veniat Christus, & erubescat, qui Crucem erubescunt; tunc enim signum hoc super radios Solis coruscans ante Christum videbitur, præcedet enim profecto Crux magnam vocem aspectu emittens, & ad vniuersos homines pro Domino respondens, atque ostendens nihil ex parte Domini defuisse. Hoc signum, & priscis, & nostris temporibus clausas ianuas reserauit. Hoc venenorum vires exstinxit, hoc feroces bestias repressit, hoc lætales serpentum morsus curauit. Etenim si portas inferni perfregit, si cælorum ostia reclusit, si Paradisi renouauit ingressum, si Diaboli neruos recidit, quid mirum est, si pestifera venena, atroces bestias, aliaq. huiusmodi superauit? hoc igitur in mente tua cælato, & animarum amplectere salutem. Hæc Crux terrarum orbem conuertit, atque sanauit, hæc terrorem abegit, veritatem reduxit, terram in cælũ restituit, ex hominibus angelos effecit. Hæc Crux non terribiles, sed despicabiles hominibus Dæmones effecit. Hac Cruce mors in somnum redacta est. Hæc omnia, quæ nobis aduersabantur, humi deiecta conculcantur. Si ergo gentilium quispiam tibi dixerit: Crucifixum nè adores, noli dubitare clara voce, altaq. facie dicere: Et adoro, & adorandi numquam faciam finem. Et si ridebit, largas tu effunde lachrymas de insania eius. Agas immortales Domino gratias, cuius beneficio hæc suscepimus. Quæ nullus, absque diuina gratia dicere potest, Nos clara, magnaq. voce dicamus, & eximia fiducia exclamemus: Gloria nostra, caput, & origo beatitudinis, libertas, & corona Crux est. Vellem cum Paulo posse dicere, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, sed cum multis, ac varijs detinear passionibus, nequeo id sane dicere. Quare vos moneo, & multo antequam vos me ipsum, crucifigamur mundo, nihil commune habeamus cum terra, sed tota mens nostra amore superioris patriæ, gloria beatitudinis aderat, cælestis enim milites Regis sumus, ac arma spiritualia induti, cur igitur abiectarum personarum, imo vermium vitam eligimus, cum ibi oporteat esse militem, vbi & Imperator est?

Sola

Sola Christi crux est, quæ dissoluit tenebras, & Regnum Dæmonum dissipauit, & omnes terrores malignantium abstulit. Decuit splendorem crucis obcæcare infideles, & illuminare credentes. Crux sanctitatem prouidit. Crux nobis sol iustitiæ facta est, & illuminati misericordia eius glorificemus Patrem, & Filium. *Chrisost. ho. 3 de Cruce & Latrone to. 3.*

Discamus Crucem totius spiritualis gratulationis esse substantiam. Etenim ante ipsum vocabulum crucis, pœna fuit, sed nunc ad gloriam nuncupatur; antea condemnationis ferebat horrorem, nunc salutis indicium est, crux enim nobis totius beatitudinis causa est. Hæc nos à cæcitate liberauit erroris, hæc è tenebris reddidit luci, hæc debellatos quieti sociauit. Hæc alienatos Deo coniunxit, hæc longe constitutos Deo proximos præsentauit, hæc peregrinantes Ciues ostendit, hæc discordiæ amputatio est, hæc pacis firmamentum, hæc bonorum omnium abunda largitio, istius causa nullis angustijs deserti erramus, quia iam nobis campi monstrati sunt veritatis; nec aulis regalibus habitare prohibemur, quia aditus iam videtur inuentus; nec ardentes sagittas Diaboli formidamus, quia fontes inuenimus, quibus earum flāma facile possit extingui, ideo viduitate caruimus, quia sponsus exspectatus aduenit. *Idem hom. 2. de Cruce & latrone.*

Si nosse desideras virtutem crucis, & quanta possum ad eius laudes dicere? audi. Crux est spes Christianorum, resurrectio mortuorum, cæcorum dux, desperatorum via, claudorum baculus, consolatio pauperum, refrenatio diuitum, destructio superborum, male viuentium pœna, aduersus Dæmones triumphus, deuictio Diaboli, adolescentum pœdagogus, sustentatio inopum, spes desperatorum, nauigantium gubernator, periclitantium portus, obsessorum munus, pater orphanorum, defensor viduarum, iustorum consiliarius, tribulatorum requies, paruulorum custos, virorum caput, senum finis, lumen in tenebris sedentium, Regum magnificentia, scutum perpetuum, insensatorum sapientia, libertas seruorum, Imperatorum philosophia, lex impiorum, Martyrum gloriatio, Monachorum abstinentia, Virginum castitas, gaudium Sacerdotum, Ecclesiæ fundamentum, Templorum destructio, idolorum repulsio, scandalum Iudæorum, perditio impiorum, inualidorum virtus, ægrotantium medicus, esurientium panis, sitientium fons, nudorum protectio. *Idem hom. 4. de Cruce & latrone.*

Dei autem indefessam misericordiam & clementiam Crux ipsa commendat excellentissime? Nempe enim, neque cælum, neque mare, neque terra, neque rerum omnium creatio, neque aliud omnino aliquid, ita vt crux illa venerabilis, diuinæ bonitatis magnitudinem prædicat. Quocirca Paulus quoque in ipsa gloriatur, dicens: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Sed enim animales quique, & qui Deo nihil amplius, quam hominibus tribuunt, decidunt, & erubescunt, idcirco iamdudum admonet discipulum, ac per illius omnes: Noli, inquiens, erubescere quod Crucifixum prædicas; hoc enim testimonium est, mors scilicet Christi. Nā ista quidem, si per se cogitentur, mors, carceres, vincula, confusione, ac opprobrio digna sunt, ceterum si quis opposita causa, discussoq. mysterio singula decenter edoceat, plenissima gloriæ, diuinæq. honestatis causa cognoscet. Mors enim illa pereuntem seruauit Orbem; Mors illa cælestibus terrena coniunxit, mors illa Diaboli profligauit tyrannidem, hominesq. Angelos, *Idem hom. 2. in epist. 2. ad Tim. to. 4.* *Galat. 6.*

los, ac Dei filios fecit. Mors illa mortalitatis noſtræ naturam ad ſolium cæleſte, ac regale prouexit, vincula iſta ſoluerunt plurimos, & ad fidei gratiam conuerterunt.

Hoc mortis genus diademate quouis glorioſius eſt. Nam Reges poſito diademate crucem ſuſcipiunt, mortis ſymbolum. In purpuris crux, in diademate crux, in precibus crux, in armis crux, in menſa ſacra crux, & in toto orbe crux, & ſuper ſolem fulget crux, erit requies eius honor, licet in rebus humanis diuerſum contingere ſolet. Nam cum hi, qui hic in magna gloria, & rebus florentibus agunt, moriuntur, pereunt cum eis ſimul alia omnia, nam leges eorum irritantur, ſtatuæ obſcurantur, memoria exſtinguitur, & licet pridem mouerint arma, concitarint ſeditiones populorum, & Vrbium, & reuocauerint, ſimul tamen conciderunt hæc omnia, quamuis glorioſa prius fuerint. At ſecus in cruce euenit. Ante crucem in luctu reſerant, Iudas prodidit, Petrus negauit, reliqui profugerunt. Ieſus ſolus inter inimicos comprehenſus eſt, multi qui crediderant, retrorſum abierunt. Ceterum vbi occiſus eſt, & mortuus, non ſolum res eius nō interciderunt, ſed multo clariores, illuſtrioreſq. & ſublimiores ſunt redditæ. Nam poſt Crucem Orbis ad fidem acceſſit, & infiniti martyrum populi occiſi, malentes mori, quam dicere, quod dixit Princeps Apoſtolorum formidans vnius oſtiariæ minas. In omni Regione, omni ciuitate, & ſolitudine, & parte orbis, quæ habitationi accommoda, prædicamus Crucifixum, & Reges, & Principes, & milites, & Præſides, & ſerui, & liberi, & idiotæ, & ſapientes, & inſipientes, & barbari, & reliqua hominum genera, ac terræ omnes, quas ſol ſpectat, ad hoc nomen currunt, vt adorent, vt diſcas quid ſit: Et requies eius honor. Et locus quidem, quo corpus hoc poſitum, breuis erat, & valde anguſtus, auguſtior tamen, & venerabilior mille regum palatijs, immo etiam Regibus ipſis.

Chryſoſ. ho. Quod Xp̄s ſit Deus cō tra Gentil. to. 5.

De ſacratiſſima Cruce Domini noſtri IESV Chriſti. Cap. 170.

SAncta, & benedicta Crux, quæ Domini corpus mundum redimentis ſuſtinuit, & ipſa poſtmodum paſſa eſt, nam cum Iudæorum inuidia, tum Gentium odio in Chriſtianos, diutius occultata ſubtus terram permanſit; & inſuper ipſe paſſionis locus, eſt nefando ſimulachro pollutus. Non ſolum enim Hadrianus Imperator (quod ſcribit Dio) in contumeliam Iudæorum ex aduerſo Templi, ædem Ioui excitauit, ſed in odium Chriſtianorum ibi degentium, quæ ſanctiſſima habebantur loca, æque polluit ſimulachris. nam de his hæc tradit S. Paulinus in epiſtola ad Seuerum: Hadrianus, exiſtimans ſe fidem Chriſtianam loci iniuria perempturum, in loco paſſionis ſimulachrum Iouis conſecrauit, & Bethlehem Adonis fano profanata eſt, vt quaſi radix, & fundamentum Eccleſiæ tolleretur, ſi in ijs locis Idola colerentur, in quibus Chriſtus natus eſt, vt pateretur; paſſus eſt, vt reſurgeret; ſurrexit, vt regnaret; iudicatus eſt, vt iudicaret. Me miſerum: etiam iſta pro me Dominus omnipotens perpeti non recuſauit; vt vbi pro ſalute generis humani crucifixus pependerat, ibi hominum ſacrilegio ſperneretur; & ſuper crucem, ad quam Orbe concuſſō, & ſole refugo, & diſſilientibus mortuorum

Dio in Hadriano.

Paulin. ep. 11.

tuorum excitatione monumentis, rerum natura nutauerat, stabat simulachrũ Dæmonis, & in ara simulachri pecudum busta fumabant, & Dei nomen deferebatur statuis mortuorum; cum ipse viuorum Deus, qui, & resurrectio mortuorum est, non solum mortui, sed crucifixi hominis blasphemaretur opprobrio. Hæc Paulinus.

Sic ergo lignum Crucis contumelijs dignum visum est inimicis. Sed decuit victricem veritatem, de mendacio triumphare.

Attendamus gloriam Crucis Christi, quæ tanquam palma depressa, sursum elata est gloriosior, & clarioribus fulgoris sui radijs, tandem sic diuina prouidentia disponente, Orbem vniuersum illustrauit adeo, vt vix sit reperire personam & locum, in qua non sit aliqua eiusdem sacratissimi ligni particula. Nam de illa S. Paulinus hæc testatur, sic dicens: Quæ quidem Crux in materia insensata vim viuam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum suum commodat, vt detrimenta non sentiat, & quasi intacta permaneat quotidie diuidua sumentibus, & semper tota venerantibus. Sed istam imputribilem virtutem, & indetribilem soliditatem de illius profecto carnis sanguine bibit, quæ passa mortem, non vidit corruptionem. Hæc ille. At Cyrillus, lignum Crucis, inquit, testatur ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos, qui secundum fidem ex illo capientes, hinc vniuersum Orbem fere iam repleuerunt. *Paulin. ad Seuer. ep. 2.*

Quidam aspiciens particulã Crucis, & non credens, & contemnens, efficitur mutus, sed deinde ad aspectum Crucis facti sui pœnitens, loquelam mirabiliter recipit. Cap. 171.

ILlud quoque referendum est, quod nonnulli ex senioribus in humanis agentes narrant in ciuitate Salerni, in ipsa D. Matthæi Ecclesia contigisse. Anno siquidem vigesimo quinto supra millesimum, ac quingentesimum, feria sexta in Parasceue, dum in ea Ecclesia, illius diei sacra peragebantur; & sanctissimæ Crucis particula, quæ ibi asseruatur, pro more circumferebatur per Ecclesiam ab Episcopo, exstitit Bernardinus quidam è Naccarellorum familia, de Plebe, quæ diui Bartholomæi dicitur, qui dum sacrosanctum illud lignum infideli corde aspiceret, & adulterinum esse arbitraretur, impia hæc verba protulit: Eho, quid si Christi crux mons ipse Vessuuius fuisset? Est quippe mons ille lignorum feracissimus: quod cum dixisset, statim obmutuit, nulloq. conatu potuit deinceps aliquod verbum exprimere; & licet statim suam ipse culpam agnouerit, maximoq. mærore fuerit affectus, haud tamen potuit peccatum ille suum, peccatiq. pœnam verbis exprimere: quinimmo coactus est necessaria sibi per nutum exquirere. Proinde conuersus ad lachrymas, & mærorem, cæpit sacras lectitare scripturas, ex quibus aliquod solatium percipiebat. Eo igitur impedimento per annum infœliciter est detentus. Cum vero sexta iterum feria Maioris Hebdomadæ post duodecim menses iamiam recurreret, pridie illius diei, proficiscitur mutus ad ecclesiam D. Matthæi, cum vno ex filijs, cui Iacobo nomen erat, suum deploraturus pro more peccatum; in medioq. itinere occurrit illi senex quidam, egenus valde, qui verecundus stipem exposcit, & cum obolum recepisset, verba autem nulla recepisset, sciscitatur iuuenem, quid causæ sit, vt *M. Anton. Marsi. Col. in vita S. Matthai.*

bonus ille vir mutus existeret; paucis id explicuit natus ante annum 25. id ei repente contigisse, causamve omnibus incognitam esse. Tum senex: Moneo, inquit, te, vt Geminiano Mutinensi tuam causam commendes, à quo miracula perpetrantur; & statim abijt. Perrexerunt illi ad Ecclesiam, & diuinis interfuere; quibus absolutis, domum reuertuntur, & Bernardinus ad sacras lectiones sese confert. Vespere autem eius diei, antequam iret cubitum, tractabat manibus forte fortuna librum, quo sanctorum Patrum vitæ descriptæ sunt, qua in lectione contigit, vt de sancto Geminiano legeret. proinde reputans ipse secum, quæ eadem die audiuerat ex mendico sene; cœpit attentius eius viri gesta considerare, & vehementi spiritu imbutus, tãdem procubuit, & somno correptus est. Lucescente denique iamiam die, consurgit mirum in modum perturbatus animo, & admirabundus circumcursat ædes, cognatisq. omnibus gestu insueto indicat, magnum quiddam sibi ea nocte contigisse, & festinanter ad Ecclesiam pergit, præmaturè satis, vt diuinorum nihil omitteret. Parantur ibi paulatim omnia, prout sacra postulabat dies: inchoatur denique diuinum officium; Episcopus Capreæ (cui nomen Eusebio fuit) vices Archiepiscopi subijt, & iuxta morem inueteratum, nudis pedibus crucem baiulat, in qua sanctissimæ Crucis particula conseruatur; circumit ecclesiam, sequente illum vniuerso populo, sistit tandem ad altare, & omnes prouocat, ad signum illud solemniter adorandum, ea verba proferens consueta: Ecce lignum crucis: confestim vero Bernardinus, qui summa deuotione prociderat, diuino spiritu agitante, clamauit voce magna: Ecce lignum crucis, ceteraq. verba singula deinceps explicuit, quæ per Antistitem dicta sunt, & statim veluti mortuus cecidit. Tunc vero, quia notus ciuibus erat, & nemo ignorabat illum antea loqui non potuisse, acclamauit populus vniuersus: Miraculum: miraculum: & tametsi per id tempus, nullus sit in ecclesijs campanarum vsus, sed ex veteri Ecclesiæ ritu, ligneis instrumentis soleat strepitus excitari lugubris, quamdiu iacuit in sepulchro Saluator, præ miraculi tamen huius nouitate omnes campanæ confestim pulsatæ sunt, ceteraq. instrumenta omnia, quæ habentur in Ecclesijs ad psallendum. Interim ad se reuersus Bernardinus; palam fecit omnibus, quod hactenus agitauerat corde tantum: Nempe ante annum, eà ipsa die impium se, infidelemq. fuisse, quod sacratissimæ Crucis particulam, adulterinam, & commentitiam crediderit, ideoq. loquendi facultate merito priuatum fuisse, nunc vero præcedenti illa nocte, secum in somnijs loquutum fuisse beatum Geminianum Mutinensem, monuisseq. vt eadem ipsa hora, quæ tunc anno recurrente, iamiam apparebat, eodem loco suum deploraret peccatum coram gloriosissimo Apostolo Matthæo, & crederet veram illam crucis esse portionem, in qua Saluator Iesus pro humana gente pependit. Fecisse se paulò ante, quicquid vir ille sanctus monuerat, & sanctissimum Matthæum exorasse, vt fidei suæ protestationem, Christo Domino dignaretur offerre, ac statim loquendi vim amissam recuperasse. Hæc omnia fusius ipse, perq. multos gemitus palam exposuit; rogauitq. Præsulem, vt miraculum istud curaret in acta referri, ad perpetuam rei memoriam. Quãobrem publicis documentis iussit hoc diligenter comprehendi, quæ tum ipsius Bernardini iureiurando, tum Canonicorum omnium, qui præsentes fuerant, solemni fuerunt attestatione firmata.

Reli-

Religiosi Patres Societatis Iesu signo Crucis apud Indos mira operantur. Cap. 172.

AVdierat rumore nuntio Badaga quidam cæli compotes fieri quotquot sanctam spiritualem legem, vitam Christianam vocant, reciperent. Rogauit Bracmanas, qui mihi adesse solent, vt ipsis deprecatoribus iuuenem iam dispositum salutari aqua tingerem. Iussi ægrum ad Ecclesiam deferri, negantibus fieri posse, cum animam prope ageret, destinaui Christianos duos, lustrali aqua, & cruce instructos. Quid multa? Crucem capiti admouent, precationes recitant. Aeger oculis, & lingua expeditior, stupentibus qui aderant, meliuscule habet, & gestantium manibus ad Ecclesiam defertur, Baptismum exposcit, & pro temporis ratione doctrina instructus Christiana, initiatur. E vestigio, vis morbi remittitur, & non lapso triduo perfectam consequitur sanitatem. Paulo post nunciatur ex patria fratrem lethali ægritudine decumbere, vt opus fuerit illico proficisci, promisso maturo reditu. Habuit successus hic non modo admirationis plurimum apud omnes, sed Christianis in Deum fiduciã, ethnicis erga fidei nostræ amorem excitauit.

Ex quadã epistola annua cuiusdam Patris Societatis Iesu.

Mulier Tartarei Tyranni nequitia ad extremos angores erat redacta, nec quidquam vsurpatis octo mensium spatio diuersis pharmacis proficiebat; cõtabescebat sensim, & nocturnis variorum animalium spectris, familiari his terris maleficio, somnum capere vetabatur. Interfuit aliquoties catechesi, quamobrem rabie percitus dæmon dysenteriam cruentam immisit. Monui serio Christianos, vt diuinam clementiam precibus fatigarent, spem magnã faciens, fore vt exorarent. Maritum habet fidei candidatum, inter suos Badagas honestum, ætate ad senium vergente, à quo ægra, vt erat, in ædem nostram delata est. Accessi, reperi afflictissimam, ac prope loquendi facultate destitutam, quæstiones de fidei rudimentis ex more proposui: Illa bis, terue conata respondere, interclusam importuno hoste vocem innuit. Quid agerem? stygio cani notum fustem intento, crucem gutturi admoueo, reddita loquela affirmauit mulier, visum sibi fuisse quendam manibus guttur comprimentem sentire, vt fari non posset. His peractis cum confessa esset se idolum domi habere, dictum, Amme, quod dæmon fœmininum significat, mandaui marito, vt, illud domo statim ad me afferret, ac interea temporis necessaria ad baptismum adornaturus, recessi, cum repente accersor tumultuarie, ægram signo crucis munio, & theca adorandi particula ligni diuite: ac cum ad se redijsset, ad aram Domini Iesu collocari iubeo. Veritus sum principio, ne solitis ceremonijs præmittendis symptoma adeo in vsitatum tempus negaret, pedetentim tamen ad precationes processi, ac illa magis, ac magis è molestia emergebat, cum subito in hæc verba erupit: Vide, quomodo marito Idolum illud afferente premere me conatus est? Conflictus eum exitum habuit, vt illa mox à baptismo magna animi lætitia collato, valens, ac vegeta domum repedarit, ab insomnijs deinceps, & infestatione liberata. Quæ omnia ita à me narrata sunt oculato teste, vt non modo nihil ad id quod contigit, adijciam, sed potius multa sileam, quæ merito annecti possent.

Alius

Alius dæmonis maleficio obnoxius, floribus, quos circa Crucifixi effigiem adorandam collocare soleo, tranquillitatem assequutus est. Christianus Bramana, nomine Xante, quod patientem sonat, aquationem faciens in Badagam centurionem incidit, qui cum vxore & consanguineis, dæmonium Culaderiam, idest gentilitati præsidem Deum, quales Romani Penates habebant, sacrificio placabat. Exclamat Bramana: O infortunatos, qui cæca mente tam profanum sacrificium vsurpant! Ad quem arrogantiæ plenus Badaga: Agedum quæ tua scientia? numquid plus reliquis Bramanis sapis? Nil vt video de maxima Dei huius potestate didicisti. Ego si assurrexero, ture Cioconadæ conspecta, caput inclino; scilicet è crumena mea nummum expiscari satagis. Ego, inquit, Bramana verum Deum noui, tui tibi sunto nummi, non illis insidior. hoc à me habeto, quem tu colis noxium dæmonem esse, à cuius iniurijs liber fores, & gloriæ particeps, si veri Dei notitiam, amicitiamq. teneres. Enimuero (ait Badaga) iocari tibi lubet. Vt indemnitatem ab hoc Deo consequerer, nequidquam apud Sortilegos, & Bramanas, supra centum quinquaginta nummos collocaui, tu vero mirabilia polliceris, reor, vt aliquot denarios adames: Bramana Deum tacite orás, signo crucis frontem armat. Cumq. respondisset, ne vltro quidem oblatam pecuniam accepturum, gratis se illi consilium dare, quod si admiserit, votum consequatur, motus Badaga non se modo, sed vxorem quoque ac duos fratres id facturos spondet, ac indicata domo nostra postridie adfuit, atque ad pedes abiectus suas mihi ærumnas memorabat.

Infestam eius domum habebat dæmon, tamq. ipsi, quam coniugi in somnis se visendum exhibebat, cui ab octo mensibus vterum gestanti abortū recens procurarat, fætusq. mortem, iamq. quartum istud contigerat. Ad hæc nisi oblatis quæcunque exigebat, neminem domo consistere permittebat, & ex quo cum Bramana colloquium haberi cœperat, auctæ erant à dæmone molestiæ, matrem affligebat morbus, vxoris etiam tentabatur valetudo. Hæc miserum Badagam arctatis præcordijs, & alto animi mœrore referentem hortatus sum, vt verum Deum agnosceret, eiq. amorem, & obsequium debitum redderet, hæc omnia instar nebulæ sole orto dissolutum iri, aliaq. in eundem sensum adieci. Acquieuit, & præstituto sibi die catechesi interfuit, sed quod necessum illi foret profectionem quandam suscipere, vt suæ præfecturæ rationem redderet, abijt perquam inuitus, pollicens quamprimum adesse. Percepit tamen nonnulla de fidei rudimentis, quæ scripto expetijt, quo attentius ea expenderet, quodq. Idolis admodum fuisset addictus, varia mouebat dubia, quorum solutione satisfactum sibi esse præseferebat. V. R. eum Deo commendet, apud P. Prouincialem etiam agat, vt à nostris id ipsum præstetur, magnum enim ad Dei gloriam momentum habet eius conuersio. Vxor, & duo eius fratres audire me pergunt, maior natu 23. annum ætatis fere agit, minor 18. ille acri pollet iudicio, ac res diuinas belle capit, vt mihi dixerit: Putas, si has, quas audio modo, veras theses docti fuissemus, eo venturi eramus dementiæ, vt dæmones coleremus, & regum defunctorum statuas, quales sunt Ciocanada, & Vessunus? Nunquam sane: sed ignorantia cæcos, ad hoc præcipitauit. Hæc ille ex intimo animi affectu promebat. Ac quotquot ad fidem nostram transeunt, solo suæ salutis desiderio aguntur, ac hos neophytos R. V. deprehendet non modo roboratis ætate Christianis pares,

res, sed, qui in prima Ecclesia vigebat, spiritus primitias, ac feruorem aliquatenus adeptos. Heri duos è Badagarum honestissimos coniuges sacro fonti admoui, vnaq. maritum infirmæ illius, cuius supra memini cum filia. Tredecim præsto sunt, vt baptismum suscipiant die Corpori Christi sacro, & quiuis mihi dies nouos auditores trahit. Heri duo Raij auditum Raium hic agere, qui salutis legem doceat, adfuerunt, ac alloquio delectati, catechesi ieiunio principium dari voluerunt. Puero infensus dæmon muneribus se placari simulabat, aliquanto post molestus esse pergebat. A diebus 15. baptismo collato, Felicem appellaui, iamq. sanus, ac liber degit. Alter puerulus totius corporis cruciatu, & pedum, ac manuum torpore languebat. Erat tanta doloris acrimonia, vt nec baptismi tempore eiulatum posset compescere, sed illa ipsa nocte, qua ablutus est, lustrali aqua pota, mitigatis doloribus, paulo post sanitatẽ perfectam adeptus est. Aliquot tamen post dies stola, quã recens acceperat, indutus ad cælestis Agni nuptias fœlici sorte vocatus est.

Vichuuada, qui vobis adfuit, in ea qua non sine maleficij suspicione contabescit ægritudine, omnes Christiani hominis partes explet, inter maximos pectoris angores, & vomitus vetulam matrem pius iuuenis solatur, ægritudinem in beneficio, & præcipuo diuini amoris pignore reponens, accedentes Christianos animandi gratia, animat ipse, longo itinere famuli humero nixus, ad templum venit, tempus omne reliquum in lectulo consumit recitandis, quas de Christi passione contexui precationibus. Cruci est addictissimus, vt non modo parietes, sed omnem suppellectilem cruce notatam habeat.

De materia Crucis sanctissimæ, in qua pependit Christus Dominus mundi Rex, quæ postea tot mirabilia operata est. Cap. 173.

QVæ autem fuerit materies, ex qua Crux Christi fuit confecta, in qua pependit, & suffixa est nostra salus, certo non constat, sed coniecturis non leuibus, inuestigari eam, & explicari posse non est difficile. Crux Christi, quantum potest ex rationibus, & verisimilibus argumentis deduci, non ex alia materia, quàm querna videtur confecta; cum copia, color, durities, firmitas, & integritas, & alia his adiuncta, & consequentia, quæ hodie in sanctissimi ligni crucis particulis visuntur, cum quercu exactissime conueniant, quod & alij opinati sunt. In Iudæa profecto nullum lignum isto communius nullum alere tellurem illam copiosius, diuersa sacrarum litterarum testimonia demonstrant. Quin etiam id obseruare licet, valles quasdam à quercu nomen concepisse, eo quod in huiusmodi locis quercus quondam luxuriarent, vt vallis Mambre, vbi quercus fuit Ogygis, iuxta quam Noë, & Abraham in Hebrone habitarunt. Quercera item iuxta Hierusalem frequentia, & inter alia, Bethel quercum fletus nobilissimam habebat. Quid commemorem Samariæ montem, Basan nomine, quercetis celeberrimum? Nunc etiam ea regio nulla planta magis abundat, quàm quercu, siue ab Ioppe maritima vrbe pergas Hierosolymam, siue ad radices montis Sion prope eandem, siue ab ipsa ad Galilæam, siue Samariam vlterius progrediaris. Quo fit, vt quercus per omnem Iudæam, Galilæam, & Samariam, sicut exstitit olim, ita & nunc sit copiosissima; cedrus in saltu Libani; castanea vbique frequens; pinus rara; terebynthus, sycomorus rarissimæ. Ex quercu igitur verisimilius est carnifices crucem parasse, & a lignarijs vilius ceteris emisse.

Io. Gorop. Becanus li. 5. Gallic.

Q

emisse. Ex qua enim materie communiore, & emptu viliori, Crux Christi, quam ex querna parari potuisset?

Color præterea ligni quercini cum colore crucis adeo consentit, vt nullum discrimen inter vtrumque deprehendatur: contuli namq. quercini ligni fragmenta cum particulis sanctissimæ Crucis, quæ tam in Basilica S. Crucis Romæ, quàm alibi locorum asseruantur, deprehendiq. non esse, aut aquam aquæ, aut ouum ouo similiora, quàm ea inter sese sint.

Quercus vitæ, vel liberationis à morte symbolum habetur eo, quod viuacissima ceterarum arborum ea sit. Hinc in Septentrionali plaga, Hercinix syluæ roborum vastitas, intacta æuis, & congenita mundo, à Plinio censetur. Vnde Græcis δρῦς, & Latinis tàm quercus, & ilex, quàm robur etiam dicta, tùm quod genus arboris graue, ac durum sit, tùm adeo quod in ingentem euadat altitudinem. Quercus illa in Mambre ab Abrahamo vsque ad Constantium Imperatorem, Constantini Maximi filium, culta perdurauit, & in Abrahami tabernaculi loco, nundinæ celebri mercatu quotannis habebantur, vt B. Hieronymus refert, & Isidorus. Quo fit vt annos vixerit 2260. qui ab Abrahamo ad Constantij Imperium fluxerunt: cum antequam ab Abrahamo coleretur, Ogygis etiam, hoc est Noë, qui in Hebrone aliquando habitauit, possessione teneretur. Vt annosissima hæc quercus 2500. vitæ annos excesserit, nullo, quod homines norint, exemplo, canescens vtique seculis innumerabilibus. Cum autem sanctæ Crucis membra, & particulæ multæ per totum orbem Christianum integræ, & illæsæ, & citra vllam cariem, & corruptionem vsque hodie perseuerent, credendum ex querno ligno constare. Nullum namq. lignum, citra miraculum, tot seculis incorruptum perdurasset, summaq. præditum esset duritia, præter istud, quod vix nescit vllo tempore aut mori, aut deficere: cum cetera ligna teredinem, & senium sentiant, tempusq. illa absumat. Nulla præterea, quercu, religiosa magis arbor, sacratiorq. habetur, subter quam tot sunt celebrata à Deo ipso, & Angelis eius mysteria. Subter illam namq. quæ in loco Mambrè erat sata, fœdus cum Abraham pepigit Deus vniuerso generi humano salutare, circumcisio indicta: promissiones diuinæ sobolis factæ: Isaac ipsi, & sacræ coniugi annunciatus: Dominus peregrini habitu visus: Angeli hospitio excepti: vt omnium ferme arcanorum glandifera hæc quercus conscia, testis, & veluti à secretis exstiterit. Subter aliam quercum in Sichem Iacob Patriarcha Idola cum suis inauribus, à familiaribus suis sublata, effodit. Sub eadem Iosue Imperator post Mosem Israelitarum fœdus inter Deum, & populum Hebræorum denuo innouauit, ab illa ingrata gente iamiam abolitum, & antiquatum, vt ipse esset suus Deus solus, & illi suus peculiaris populus, vt illi hic vitæ suppeteret necessaria, & post mortem vitam largiretur æternam, in cuius rei testimonium saxum ingens subter quercum recondidit. Ab eo namq. tempore, quo Iacob illic simulachra terra obruerat, locus hic sacer esse cœpit. Falsi namq. Dij, & insana simulachra hic alta sub humo fuere depressa, & perpetuis tenebris condemnata, sicut pater Idolorum sub cruce perpetuis tenebris est sepultus. Atque idcirco Iosue voluit in eadem quercu exstare, fœderis, quo Iudæi idola abiurarant, monumentum, vt rursum recordarentur, quondam à Patriarcha Iacob hic omnem idolomaniæ apparatum defossum, obrutumq. fuisse, & se nunquam ad idolorum cultum descen-

Plin. lib. 6. cap. 2.

Hiero q in Gen. & lib. 3. in Zach. cap. 11.

Isidor. lib. Orig. 17. cap. 7.

Gen. 17. 18 35.

Iof. 14.

ſcenſuros ſolemni ritu iuraſſe. Quercus igitur ſymbolum fuit, quo admonebantur Hebræi ſtare Dei promiſſis, & omnem eorum vitam conſtare in abiurandis, & deteſtandis Idolis, diuinoq. ſe cultui, & obſequijs mancipandos. Et fœdus, quo firmius maneret, bono omine initum fuit ſub quercu, ſub qua multis antea ætatibus promiſsionem acceperat generis ſui, in ſemine benedicto, omniumq. gentium conſecrationem. Quercus igitur veteris legis ſignum fuit, & ſymbolum crucis Chriſti, Ambroſio, & Auguſtino atteſtantibus, tam quæ fuit in Mambre, quam quæ in Sichem, ab Abraham, Iacob, & Ioſue celebrata; tum etiam ſub qua Angelus Gedeoni apparuit, & illa itidem ad radices Bethel, ſub qua Debora nutrix Rebeccæ fuit ſepulta; quam Synagogam adumbraſſe, ſub Cruce Chriſti ſepeliendam, ijdem fatetur. Sed hæc, quæ hucuſque in medium produximus, coniecturarum fines non excedunt: habemus autem firmiorem propheticum ſermonem, Iſaiæ inquam vaticinium, quod litem hanc dirimat, mirabile illud quidem, & quod noſtram ſententiam clariſsime exprimat, quercum fuiſſe lignum, in quo Chriſtus pependit, de populis Hebræorum, & gentium in hæc verba loquens: Longe faciet Dominus homines, & multiplicabitur, quæ derelicta fuerat in medio terræ, & adhuc in ea decimatio, & conuertetur, & erit in oſtenſionē ſicut terebynthus, & quercus, quæ expandit ramos ſuos. Semen ſanctum erit, quod ſteterit in ea. Prædicit namq. hic Iſaias, partem populi Iudaici indurandam, partemq. diuino lumine illuſtrandam, vaſtandos Iudæos a Romanis, atque decimandos, reliquias tamen eorum ſeruandas per crucē quernam, ſemen benedictum, & totius humani generis ſalutem. Certe eſt locus inſignis, & animaduerſione digniſſimus, ad ligni Crucis certam materiam aſtruendam. Et iam non coniecturis, & argumentis, ſed veritate, & certitudine rem ita eſſe definiri forte poſſet, & illud Virgilianum poſſemus canere, veluti vaticinium quoddam a Poëta myſterium ignorante prædictum.

Gen. 12.
Auguſt. in Iud. q. 30.
Amb. prol. de Spū S.
Iud. 6.
Gen. 35.
Iſa. 6.
Virg. eclog. 4.

Et duræ quercus ſudabunt roſcida nulla.

Solet enim nectareus, & cæleſtis ille ros in quercum præcipue, & robur influere, ſicut Chriſti diuinus ſanguis in Crucem.

Quod ſi diuerſitas materiæ admitteretur in Cruce, erecta trabs circa dubium quernea ſtatuenda eſſet, tranſuerſaria ex alio ligno aſſignanda, ita vt ſolida Crux duobus tantum contineretur generibus. Nam index, ſeu titulus, à Pilato adfixus, Crucis pars neutiquam fuit, & alia ex materia confectus dignoſcitur, quæ cariem, & vetuſtatem ſenſit, quamquam non citra miraculum ad noſtram vſque ætatem ſeruatum cenſuerim, cum materies pinea videatur. Si aliquā tamen materies cum querna ſocietatem deberet inire, oliuæ ea eſſet, cum qua quercus odium gerit adeo implacabile, vt iuxta ſe ſatam extinguat. At quercus, quod aſperis, ſpinoſis, ſeu aculeatis frondibus ſit, ſeueritatis duritatis, & acerbitatis inſigne habetur; ſicut e contrario olea, pacis, manſuetudinis, ac lenitatis indicium. Quare recte excogitari poſſet, quernos ramos, frondes, & fructus cum oleaginis complicare: cum iracundia, ſummaq. ſeueritas, ſumma cum humanitate, & clementia coniūctæ ſignificantur, & aſperitas ad lenitatē, benignitatemq. inflexerit, & à priſca illa rigiditate fuerit alicubi temperatum. Diſcors igitur vtriuſq; Symbolum in concors aliquod, fœdere inito, poſſet iſto modo copulari. Sicut enim corona ciuica ex quercu nulli magis quadrat, quàm Chriſto,

qui non vnum, & alterum, ſed cunctos Romanos ciues, immo totius orbis gentes, ab interitu, ſua nece in ligno querno ſeruauit; ita nec ſertum ex quernis, & oleaginis frondibus, & fructibus concinnatum, appoſitius quemquam decet, ac Chriſtum, qui ſeueritatem veterum temporum ſanguine fuſo noua gratia mitigauit; & quæ procul aberant, prope conſtituit: inimicitias æterni Patris cum hominibus, Populi Hebræorum cum Gentili componens, totq. modis diſcordes, in vnum fœdus contraxit, duritatemq. acerbam multis humanitatis condimentis mitigauit, & ad hilariorem ſtatum, conditionemq traduxit. Sicut igitur Chriſtum ſalutis noſtræ auctorem ſpinea corona in cruce ornauit, ita reſurgentem, & in cælos conſcendentem, tam ciuica, quam quernum, & oliuaceum permiſtim ſertum, eius diuina tempora debuiſſent cingere, redimere, & exornare. Vt quercus videatur iam continuiſſe ſpinas, oliua in copioſius, & vberius miſericordiæ oleum ſe totam effundere, quercuſq. amicitiam non vt olim detrectare. Sed hæc diffuſius forſan quàm par eſt tractata ſunt, cum parum interſit, cuius materiæ extiterit Crux, cum nobis ſatis eſſe debeat Cruce eſſe redemptos.

Auguſtus coronam ex quercu Ciuicam appellatam cum inſcriptione: SALVS HVMANI GENERIS: ſibi arrogans, Chriſto illius tempore nato teſtimonium perhibuit, qui vere eſt ſalus humani generis. Ad hoc videndus Adolphus Occon de Numiſmatibus in Auguſto.

De menſura Crucis Chriſti. Cap. 174.

Idem c.31. Brocard. Adrichom. Antiqua traditiones.

EX antiquis traditionibus, & monumentis conſtat, & à tempore Helenæ Auguſtæ quæ crucem inuenit, obſeruatum, Crucis erectam trabem quindecim pedum fuiſſe, tranſuerſarium autem lignum octo pedes patuiſſe; cruceſq. latronum eiuſdem prorſus fuiſſe magnitudinis, materiæ, formæ, & figuræ. Quod fuit in cauſa, vt Helena inuentas omnes tres, citra miraculum, diſtinguere nequiuiſſet, quæ Chriſti, quæ latronum exiſterent.

De Crucibus, quæ comparuerunt Hieroſolymis prodigijs magnis, Iuliano imperante, & Crucem perſequente. Cap. 175.

Ex Fr. Alfonſo Ciaccone tr. de fig. Cruc. c. 9. Socr. hiſt. l. 3. c. 17. Niceph. lib. 10. c. 32. 33 Cedren. in Annal. pa. 252. Ruffin. lib. 10. hiſt. eccl. c. 38. 39

IVlianus Apoſtata, Chriſtianis, quos Galilæos iniuriæ cauſa appellabat, infenſus, odio illos ingenti proſequebatur: erga Iudæos autem facilem, manſuetum, & beneuolum ſe præbuit, non quod eorum religionem diligeret, ſed vt aduerſus Chriſtianos armaret, cum quibus implacabile odium intercedebat. In iniuriam igitur, & depreſſionem, & contemptum Chriſtianorum, illis aperte, & impenſe fauebat, & vt erat auidus ſanguinis effundendi, ſacrificijs mactandis admodum delectabatur: & cupiebat ceteros immolationi pecudum, & cædi incumbere. Iudæos itaque primores ad ſe adſcitos, percontatur, cur non ipſi etiam ſacrificarent, cum lex eorum ita præciperet. Non licere ſibi, reſpondent, alibi, quàm in templo Hieroſolymorum, quod tunc erat euerſum, ſuas victimas mactare, & patria ſacrificia peragere. Præcepit Iulianus, vt abſque mora templum Salomonis de integro conſtrueretur. Eius mandato impenſæ ad ea erant à publico ærario ſuppeditatæ: omnia parabantur, vt ligna, lapides, lateres coctiles, argil-

argilla, calx, aliaq. ad ædificium necessaria. Ad opus perficiendum argenteis hamis, cophinis, & scaphis, & ligonibus vsos fuisse Iudæos ferunt. cumq. tanto studio ad id opus ferrentur, quoscumque in arte ædificiorum condendorum celebres viros congregabant. Tanto vero in opere, ea solertia, & alacritate processerunt, vt ipsæ feminæ in sinu, vestibusque purgamenta exportarēt, & quæcumque eis essent monilia, & mundum omnem non grauate in eam structuram impendebant. Iudæi per totum terrarum orbem dispersi, pecunias multas Hierosolymam ad eam impensam mandauerunt. Opportunum igitur tempus rati aduenisse eius rei, quam dudum desiderauerant, conficiendæ, studio omni in id opus maturandum incubuere. Christianis ideo terrorem incutiebant, & contra illos se insolenter efferrebant, & denique minari cæperunt, se non minora illis incommoda illaturos, quam quæ ipsi olim à Romanis acceperant. Et quamquam Ethnici, qui Græci tunc communi appellatione vocabantur, alieno essent animo à Iudæis; eorum studia tamen promouebant, quo falsas esse Christi prædicationes, oraculaq. eius intercidisse suaderent: qui Danielis vaticinium euenturum, & effectum consequuturum confirmauit: Templum (inquam) Hierosolymorum euertendum, neque mansurum lapidem super lapidem in illo, qui non esset destruendus. Et quidem templum illud à Tito Vespesiano Cæsare euersum anno Christi 72. die 8. Septembris, qui fuit post eius mortem annus quadragesimus: fundamenta tamen, & ruinæ superfuerant, & lapides super lapides manebant, neque erat omnino expleta prædictio Christi, quæ videbatur nouo templo ædificato eludi. Verum S. Cyrillus, tunc Hierosolymorum Episcopus, prophetico spiritu dixit, iam tempus aduentasse, quo lapis super lapidem non maneret in templo, & oraculum Saluatoris penitus expleretur. Quæ cum Episcopus dixisset, & Iudæi omnes lapides antiqui ædificij eruissent, postridie fundamenta iacturi, noctu ingens terræmotus excitatus, lapides veterum templi structurarum concussit, vnaq. cum ædificijs in proximo sitis disturbauit. Quæ res horrorem, & formidinem Hebræis incussit, & fama terræmotus subsequuti, etiam eos, qui longe aberant, ad locum contemplandum attraxit. Itaque cum quamplurimi adessent, aliud prodigium subsequutum: Ignis namq. cælitus demissus, omnia opificum instrumenta absumpsit, malleos, scalpra, serras, secures, ascias, ligones; denique omnia, quæ opifices habebant ad opus perficiendum idonea, flammæ incendio vastata. Incendium toto illo die grassatum, res istas omnes depastus est: Globus namq. quidam ignis cælitus immissus subito emicuit, & per medium plateæ percurrens, adustis, & exanimatis, qui aderant, Iudæis, vltro citroq. ferebatur. Hoc iterum, sæpiusq. & frequentissime per totum diem illum repetens, pertinacis, & obstinati Populi temeritatem, qui nec priori signo viso se continuerat, flammis vltricibus coercebat. Iudæi igitur grauissimo timore perculsi, etiam inuiti, Christum Deum confiteri cogebantur. Et ne hæc casu fieri crederentur, sequenti nocte, in altarium mappis, libris, ac vestimentis, atque indumentis, non Christianorum modo, sed & Iudæorum, & Gentilium, tertio iam, & euidentiore miraculo, cruces radiorum lumine figuratæ comparuerunt, non Hierosolymis tantum, sed & Antiochiæ, atque alijs multis in vrbibus, quasi impressæ; quas cum dies illucesceret, contemplantes Hebræi, & eluere, delereq. cu-

Naz. orat. 2. in Iul.

Matt. 24.
Dan. 9.

Iosep. li. 7. de bel. Iud. c. 18.

Socrat. lib. 3. c. 17.

pientes, nullo adhibito ſtudio, & artificio potuerunt: & quem impudenter inficiabantur, in ſuis veſtibus impreſſum, & ſignatum videbant: multæ harum cruces nigri coloris fuerunt. Quare obcæcati, & obdurati, felicem, quæ in manus cæciderat, ſortem, Iudaiſmo retento abiecerunt. Contigerunt hæc prodigia anno Chriſti 363. Imperij Iuliani ſecundo, & Pontificatus Liberij duodecimo. Sic igitur deterriti Iudæi, atque Gentiles, locum pariter, & inaniter cæpta reliquerunt. Hæc diffuſius tractaui, vt Crucium apparitionis originem clarius explicarem, & rei, vt ſe habuit, proceſſum exponerem. Fuerunt autem hæc Crucium ſigna ideo cælitus immiſſa, vt Chriſtus Deus verbi ſui, & prædictionis, quam illi impij traducebant Ethnici, & Hebræi, exitum ſubſequutum oſtenderet, & ſigillo ſuo proprio conſignaſſe, & fruſtra eſſe eorum laborem, qui ædificationem eam tantopere vrgerent, eo quod diuina, & immutabilis ſententia extremam templo abolitionem decreto ſuo conſtituiſſet. Niſi enim Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam.

Iudæi in Hiſpanijs falſa perſuaſione quorundam pſeudoprophetarum exſpectantes videre miraculoſum ſignum ſalutis ſuæ, orantes in Sinagoga viderunt in ſindonibus Cruces vndique conſperſas mirabili prodigio, ſicut Iuliani Apoſtatæ tempore. Cap. 176.

Ex Paulo Burgenſ. in ſcrutin ſcripturar. diſt. 6. 2. p. c. 10.

FVit in Hiſpania Rabi Moyſes Gerundenſis, qui non mediocris auctoritatis fuit apud Iudæos, & magnus reputabatur, ſcripſit enim ſuper Pentatheucum, & aliquos alios libros Bibliæ, & ſuper ſuum Talmud multa, quæ apud eos habentur tanquam magiſtralia, qui in expoſitione Pentatheuci in parte prohemiali cum magna ſolemnitate determinauit, quod terminus aduentus Meſſiæ futurus erat certiſſime in anno 5118. à creatione mundi, ſecundum computationem Hebræorum. Quem quidem R. Moyſem ſecutus eſt in huiuſmodi termini aſſignatione R. Leui Begner, qui fuit de Prouincia Mudina, in ſua expoſitione ſuper Danielem, iactans ſe ſuper hoc diuinam reuelationem habuiſſe. Quem quidem terminum omnes Iudæi, ſpecialiter citramarini, tamquam certiſſimum antequam tranſiſſet, exſpectabāt, ſed Deo diſponente, contigit eis oppoſitum. Pro quo ſcire debes, quod in Hiſpania, ſpecialiter in regnis, & dominijs ſereniſſimi Domini Regis, Regis Caſtellæ, & Legionis à magnis temporibus ſuadente antiquo hoſte Iudæi magnos habebant ſtatus, in tantum, quod fidelibus in multis præerant, & officia magna, & publica exercebant inter Chriſtianos, & fidelibus in multis præficiebantur. Obtinebant enim in domibus regum, & etiam magnatum officia magna, per quæ omnes ſubditi, etiam fideles, eos in magna habebant reuerentia, & timore, quod non in modicum ſcandalum, ſeu periculum animarum cedebat fidelium ſimplicium. De facili enim tales conſueuerunt ad errores eorum, qui eis præſunt, moueri. Infideles Iudæi etiam ex hoc occaſionem perſiſtendi in ſuis erroribus ſumebant, dicentes, & in ſuis codicibus nonnulli eorum ſcribentes, quod prophetia Iacob Patriarchæ, in qua dicitur: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fæmore eius donec veniat &c. apud Gen. 49. verificabatur in hoc, quod Iudæi in Hiſpania ſceptrū dominij,

Gen. 49.

ſeu

ſeu regiminis obtinebant modo ſupradicto. Sed ſcrutanti hiſtorias Hiſpaniæ notum eſt, quod in termino ſupradicto, qui concurrit cũ anno Domini 1358. vel circiter, contigit, quod Rex Petrus in carcerem duxit illum, qui inter Iudæos erat maximus, & valde magnus in domo regia, quem etiam in carcere miſit interfici, & alios magnos eiuſdem generis cum eo, & ex tunc non fuit aliquis Iudæus, qui de Domo regia, ſicut hactenus, præficeretur. Conſequenter etiam Rex Henricus II. bo. mem. frater eius, qui regnum fratris habuit, multas cædes, ſeu ſtrages, antequam regnaſſet, in Iudæis fecit tàm in Vrbe Toletana, quàm in quibuſdam alijs Villis, & caſtris, in confinibus regni Caſtellæ exiſtentibus, & cum huiuſmodi rex Henricus II. regnauit, regno accepto à fratre ſuo Petro, ipſe inſtituit in curijs generalibus, quod Iudæi portarent ſignum diſtinctionis in ſuis veſtibus, prout Iura Canonica volunt, ꝙ tamen nunquam fuit auditũ in Hiſpania, ſed indiſtincte cũ fidelibus conuerſabantur, ex quo multa enormia, & diuinæ legi difformia ſequebãtur.

Conſequenter Rex Ioannes Primus fel. recordationis, filius prædicti Regis Henrici II. inſtituit, quod Iudæi nulla haberent officia publica, nec iuriſdictionem etiam inter ſeipſos in criminalibus exercerent, qua quidem iuriſdictione aliàs maxime abutebantur. Poſt quem, ſcilicet Regem Ioannem regnauit Rex Henricus III. ſanctæ mem. filius eius in anno vndecimo ætatis ſuæ. In cuius regni principio, Deo vltionem ſanguinis Chriſti excitante, multitudo populorum magna, & valida contra eos ſurrexit, & quamplurimi fuerunt interfecti per totam Hiſpaniam, qui quidem tumultus incępit à Ciuitate Hiſpalenſi, in cuius Eccleſia Metropolitana quidam Archidiaconus in litteratura ſimplex, ſed laudabilis vitæ cæpit prædicare contra errores Iudæorum, & modos viuendi eorum enormes, & contra Synagogas eorum nouiter contra ſacrarum Canonum tenores ædificatas, ex quo tumultus ſupradictus incępit, & conſequenter in breuiſſimo tempore per totam Hiſpaniam, & vſque vltra Pirenæos, & inſulas Maioricarum, & Sardiniæ velociſſime euolauit. Deus autem, qui adeo bonus eſt, vt ex malis eliciat bona, ſic diſpoſuit, quod hac vexatione currente, & etiam poſt ipſius ſedationem, nõnulli Iudæorum ad cor ſuum reuerſi, dixerunt illud Deut. 21. Vere, quia non eſt mecum Deus, inuenerunt me hæc mala. Et ſic vexatione dante intellectũ auditui, Scripturas ſcrutari cæperunt, & à Deo illuminati errorem ſuum cognouerunt, ſicq. ad Deum conuerſi nomen Chriſti publice, & deuote prædicantes, multorum corda filiorum ad patres, Deo dirigente, conuerterunt: quæ omnia in his regionibus manifeſta ſunt. Poſt prædictum vero Regem Henricum III. ſanctæ record. ſucceſſit ſereniſſimus Rex Ioannes filius eius, qui hodie regnat, & in longæuis temporibus fęliciter regnabit. Iſte cæpit regnare in cunabulis, cum eſſet in ſecundo anno ætatis ſuæ, & ſic fuit ſub tutoribus vſque ad tempus præfinitum à patre. In cuius tempore tàm durante tutela, quam poſt, cum iam regimen ſuorum regnorum accepit, multa fuerunt inſtituta contra Iudaicam impietatem, quæ in ſuis Curijs, & regnis pro maiori parte obſeruabantur, ſub quo, diuino auxilio opitulante, fideliter ſpectatur, quod infidelitas tàm Iudaica, quam Sarracenica ſupprimetur. Ex quibus ſatis patet, quod in termino finaliter à peritis Iudęorũ pro ſua redemptione aſſignato, incępit vaſtatio perfidorum infidelium, & ſalus, vita, & reſurrectio fidelium ad Chriſtum conuerſorum eſt exorta, quod eſt intentum.

Deut. 21.

Et attende, quod inter duos prædictos terminos, qui per prædictos Rabbinos in suis libris assignati fuerunt, fuit terminus alius à duobus Iudæis in Hispania, qui Prophetæ dicebantur, quorum vnus erat in Ciuitate Abulensi prouinciæ Compostellanensis, & alius in villa, quæ dicitur Aillon Seguntinensis diœcesis, Toletanensis prouinciæ.

Qui quidem duo tam magnalia loquebantur, & quandoque futura prænosticabant, & occulta reuelabant, & secundum morem eorum honeste viuebant, qui ab omnibus Iudæis istius regionis reputabantur sancti Prophetæ, & isti duo assignauerunt tempus ad videndum signum suæ redemptionis in anno à creatione mundi 5405. secundum eorum computationē, qui quidem annus concurrit cum anno Domini 1295. In quo quidem anno in quarto mense, qui apud eos dicitur Chanum, vltima die ipsius mensis, in qua die prædixerunt, quod Iudæi debebant habere signum suæ redemptionis à Deo miraculose factum. Ad quorum proclamationem omnes Iudæi fecerunt suas pœnitentias in ieiunijs multis cum satisfactionibus, & eleemosynis, quasi ad Deum reuersi orantes, vt sibi prædictum signum suæ salutis ostenderet. In quo anno, mense, & die assignatis intrauerunt Synagogas suas ad orandum Deum induti sindonibus albis lineis, seu sericeis, prout est moris apud eos in die expiationis, scilicet in die decima mensis septimi. Et tunc altissimo Deo cooperante, qui nullum tempus sine bonitatis suæ testimonio relinquit, in sindonibus supradictis apparuerunt cruces in omnibus, & vbicunque erant, etiam in illis sindonibus, qui seruabantur in suis apothecis, quo signo viso, multi eorum fuerunt turbati, quorum quidam dicebant, quod hoc fuerat factum diabolica arte.

Nimirum, cum prædecessores eorum de Christo maxima miracula facien-
Matth. 9. te dicebant: In Beelzebub eijcit dæmonia. Matth. 9. Alij vero dubitabant non audentes loqui, nec aliquid circa hoc iudicare. Alij vero crediderunt hoc signum fuisse veri Christi crucifixi, & disposuerunt se ad eius fidem cum
Hier. 3. baptismo recipiendam, isti tamen fuerunt pauci, iuxta illud Hierem. 3. Assumam vos, vnum de Ciuitate, & duos de cognatione &c. Saluator etiam de
Matt. 7. via, quæ ducit ad Paradisum dicit: Et pauci inueniunt eam. Matth. 7. quę omnia large traduntur à magistro Alphonso Vallisoletanensi in quodam suo libro, qui dicitur de bellis Domini cap. 27. qui ex prędictis multa vidit, & testimonium perhibuit. Ego autem licet nondum essem tempore istius signi natus, qui quidem terminus pręcessit natiuitatem meam per lx. annos fere, testificor tamen corā Deo, quod hoc prędictum signum modo prędicto contigisse sæpe, & sæpissime audiui ab antiquioribus Iudæis nemine contradicente in ipso facto, nisi solum in causa eius, quia quidam eorum hoc attribuebant magicæ arti, quidam vero causam relinquebant sub dubio. Ego autem quandoque mirabar, quomodo Domini illius temporis, præsertim Ecclesiæ Prælati, de hoc non fecerunt mentionem in suis historijs, de quo tamē rationabiliter debuisset in perpetuum celebrari festum ad honorem Crucis Christi. Sed reuera hanc admirationem tollit à me excessiuus Iudæorum status in illis temporibus, de quo iam tactum est. Tantum enim locum habebant cum Regibus, & Principibus terræ tàm Ecclesiasticis, quàm secularibus, quod hoc potuerunt suis cauillationibus impedire. Ex quibus omnibus rationabiliter præsumendum est, quod sicut in prædictis terminis à suis

magi-

magiſtris aſſignatis, redéptio per ipſos falſe exſpectata non peruenit, ſed potius aliqua contigerunt ad confirmationem, ſeu honorem fidei Catholicæ pertinentia, & per conſequens ad noſtram redemptionem, ſeu ſalutem. Sic præſumendum eſt contigiſſe in alijs terminis, de quibus fuit facta mentio ſupra parte prima diſ. 3. licet illa ad noſtram notitiam non deueniſſent, propter remotionem partium terrę Orientalium, atque Meridionalium ab hac regione Hiſpanię, quę occidua eſt, & Septentrionalis.

Simile quid contigit apud Hęreticos in Prouincia Germanię, fuit autem huiuſmodi.

Paruulus filius Crucis ſignum adorans, & oſculans ſæpius, ab hæreticis parentibus obiurgatur, & cæditur, nec deſiſtit, & moriens illis deuotionem Crucis prædicat: poſt mortem pueri, parentes viſo magno Crucis prodigio, conuertuntur. Cap. 177.

IN Germania Prouincia, cum eſſet quidam paruulus octo annorum, fidem Catholicam diligens, maximam deuotionem habebat ad Crucem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ita vt pene nihil aliud faceret, quam adorare ſignum Crucis. Parentes autem eius, cum eſſent hæretici, reprehendebant illum, obiurgantes, & cum non poſſent perſuadere paruulo, vt ab opere tam religioſo abſtineret, comminati ſunt ei grauiſsime, quod niſi deſiſteret, flagellis eum cæderent; ſed nec propterea deſtitit à ſua deuotione: nam licet in publico abſtineret metu parentũ, in ſecreto tamen nõ ſaturabatur oſculari Crucem. Quod cum ſciuiſſent parentes, multis modis verberarunt; donec promitteret, quod amplius non oſcularetur. Paucis tranſactis diebus paruulus infirmatus eſt ad mortem, & dixit Patri grandes de Cruce laudes, & inter reliqua addidit: O Parentes mei, eſtote deuoti ad Crucem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia in illa eſt omne noſtrum bonum, & his verbis expirauit. Parentes, & vicini manſerunt ſtupefacti, & aliquot dies non erant ſui compotes: tamen verba paruuli impreſſa non fuerunt in cordibus eorum, ſed cum eſſent duriſſimi, & obſtinatiſſimi in ſua ſecta, conuerſi non ſunt ad fidem. *Bartholo. Medina in 3. p. Sum. D. Thomæ ad q. 43. art. 4.*

Elapſis paucis diebus in die Dominico, petiuit mater ab ancilla camiſiam mundam, vt moris eſt: quæ portauit ex arca vnam, quæ in eadem hebdomada lota fuerat, & cum eam euoluiſſet in lectulo, inuenit Crucem magnam, quæ ſurſum vſque ad deorſum occupabat. Clamat Domina, obiurgat ancillam, quod id facere præſumpſerit, dicens illam eſſe Papiſtam, & quod ſequebatur illum miſerum puerum, qui mortuus fuerat cum ſimili ſuperſtitione. Ancilla iurabat millies, ſe nunquam aliquid feciſſe, ſed affirmabat ſe ita inueniſſe. Præcepit Domina, vt aqua continuo adducta abſtergeret Crucem, & deleret eius ſignum. Ancilla fecit, quod iuſſa erat, ſed interim dum magis lauat, & delere conatur, magis ſplendida, & lucens apparebat. Ad hoc miraculum concurrunt vicini, & mirabantur vniuerſi, & viſo tam magno prodigio liquefacta ſunt corda parentum illius paruuli, & abnegata hæreſi, fidem catholicam amplexi ſunt. Viderant enim, quod digitus Dei eſſet iſte. Hæc refert F. Bartholomæus Medina vbi ſupra.

De

De celeberrima Cruce apud Hispanos ministerio Angelorum super altare delata. Cap. 178.

Ex F. Alphon. Ciaccone tr. de sign. Cruc. c. 35.

EST quidem celeberrima per totam Hispaniã Crux, quæ Carauacæ, nobilis vrbis prouinciæ Chartaginensis (hodie popularibus, Regum Murciæ appellatur) magna religione asseruatur, non vllo humano, sed Angelico dumtaxat artificio confecta: lignea illa quidem, sed cuius peculiaris arboris materia, ignotum, nisi ex quernea, vel alia paradisiaca constet.

Est autem Carauaca Ciuitas mediterranea, aspero, & montuoso iugo incumbens, quæ militibus S. Iacobi Ensigeri subest, arcẽ habens munitissimam, præsidio, & armis satis instructam, & subtus multas specus, & latibula continens saxo ipso excauata. Quæ olim, cum Agarenorum imperio pareret, ergastula erant tuta, continendis captiuis Christianis, quos in prædam continue abducebant. Hanc Agarenus Rex aliquando ingressus, arcem inuisit, & captiuos iussit Christianos proferri, qui intra ergastula tenebantur. Quos vt macie confectos, & pallido eos esse vultu conspexit, sortem hominum, & conditionem seruilem miseratus, ne deinceps ergastulis restingerentur edixit; ac singulos benigne patriam, parentes, & artem, quam nossent percontatus, in eadem eos exercendos instituit, vt reipub. frugi, & liberius, atque hilarius suo quisque muneri vacaret. Oblatus est inter alios presbyter. Hunc Rex quam artem profiteretur, sciscitatus, sacerdotem se esse Christianorum respondit, & omnes artes, & Regum quamcunque potentiam suum ministerium superare. Rex se intueri velle istiusmodi mysterium, & vt illud in suo conspectu celebraret, mandauit. Sacerdos contra respondit, destitui se vestibus sacris, & ceteris necessarijs ad sacram rem peragendam, quæ apud Christianos in promptu esse solerent. Rex continuo iubet, vt è proximo Christianorum oppido omnia peterentur, quæ ad hoc ministerium celebrandum opportuna esse videbantur. Ara intra arcem erigitur, lapis sacratus illi superponitur, vestibus sacris presbyter amicitur: calix aderat, panis, & vinum consecranda, & V. tunc Nonarum Maij illuxerat, quo Solemnis S. Crucis inuentionis festiuitas agebatur. Orsurus Missam sacerdos constitit, caussam cunctationis Rex sciscitatus: Crucem deesse dixit, quæ consuesset huiusmodi ministerio, & ritibus illo die præsertim adhiberi. Vix hæc fuerat effatus; cum fornice, qui altari imminebat, dehiscente, magnus splendor effulsit, & per illum hiatum duo Angeli de cælo illapsi, crucem ligneam bipalmarem deferentes, super altare paratum deposuerunt. Stupet Rex Agarenus cum suis aulicis, tanto miraculo conspecto, & Christianis, qui aderant, lachrymæ obortæ, & singultus imo pectore eruperunt, & gemitus: pectus tundunt, clamorem attollunt, & gratias de tanto beneficio vix poterant Deo, præ gaudio admirabundi, intonare. Rex cum suis aulicis Christianam fidem complexus, Christianos libertate donauit, & sacello intra arcem constructo, & dicato, Angelicam illam Crucem intra pretiosam arcam asseruandam reponunt, tribus hodie seris, & totidem clauibus obsignatam: quarum vnam arcis Præfectus, secundam Templi maximi primarius sacerdos, tertiam Senatus Carauacensis habent. Singulis quibusque annis, die 3. Maij, quo Crucis Inuentio recolitur,

litur, & illa Crux, quę ab Angelis fuit deportata, insigni pompa publicis supplicationibus ex arce ad fontem copiosissimũ, lacum suis fluentis efficientem, ferreis clatris obseptũ, deducitur, & ter intra illas vndas submergitur, eiusq. sacro contactu illæ sanctificantur, ita vt multis modis, & ægritudinibus degustantium subueniant, & multis alijs rebus euadant salutares. Ad hoc spectaculum innumeræ gentes, & populi ex omni vndique Hispania confluunt, sanctæ Crucis lignum illud adoraturi. Tantum thesaurum ordo sacerdotum primoris Ecclesiæ illius vrbis voluerunt sibi vendicare, in templum suum inferentes, sed eum locum crux dedignata in proprium arcis sacellum concedebat; ideo nonnisi iureiurando interposito, Clero, Senatuiq. Carauacensi concreditur, qui peractis de more supplicationibus, continuo se restituturos arcis præfecto pollicentur. Mirandum profecto est, 400. & eo amplius annos viguisse illud lignum, citra cariem, & teredinem, aut vllum vitium, illæsum perdurasse. Infestatur maxime Carauaca tempestatibus frequentibus, tonitruis, & fluminibus, grandine, & lapidibus, quibus pluit, atque his cæli iniurijs arcendis, & auertendis datum illi singulare illud pręsidium Crucis. Quæ mox vt è sua theca extrahitur, & hiatum illum contingit, per quem fuit primum ab Angelis transmissa, continuo omnia conquiescunt, & tempestas sedata, tranquillitas, & serenitas subsecuta. Timent namq. mali dæmones Crucis signaculum, tamquam exterriti, & omnino per eam subacti.

Soldanus Iconij in occulto baptizatus, matre suadente Crucem Christi super Pyramidem ponit, quam cum Sarraceni exturbare vellent, magnis prodigijs deterriti pars eorum perijt, pars baptizata est. Cap. 179.

SOldanus Iconij, opera Alexandri Papæ III. clandistine baptizatus est in Cilicia. Quibus autem potuerit Soldanus vrgeri, vt sategerit fieri Christianus, Robertus in obitu matris eiusdem Soldani ita describit: Mater Soldani de Iconio veniens ad extrema reuelauit filio, quod semper celauerat, quod scilicet esset Christiana, & rogauit eum vt crederet in Christum, qui est Dominus, & Rex omnium seculorum, & quod amaret Christianos. Quod ipse spopondit se facturum, sed dixit, quod non auderet aperte credere in Saluatorem propter Paganos, ne in se aliorum Principum Saracenorum odia concitaret. Dixit ei mater sua: Fili, cum mortua fuero, fac mihi excelsam Sepulturam, & pulchram, sicut pyramidem, pone super eam signum Crucis Christi. Cui ille, de luce se hoc facere non posse respondit: Tu fac (inquit Mater eius) de nocte, quod & factum est. In crastino autem cum Agareni vidissent signum illud, indignati sunt contra Principem, & volebant eum occidere. Tunc quidam ex ipsis subleuatus super machinas, conabatur eam deponere Crucem, qui voluntate Dei corruit, & mortuus est. Similiter & alius interemptus est alia vice. Tertia die cum conuenissent millia hominum multa ad deponendum ædificium illud, venerunt fulgura, & coruscationes, & illo primitus perempto, qui aduersabatur, multa millia perierunt igne diuino. Tunc apparuit Angelus Domini, & clarissimum signum Crucis posuit super pyramidem illam. Ex quo multi crediderunt in Christum, & adhuc Crucem illam venerantur, & adorant. Hæc

Mat. Paris anno Dom. 1169. hist. Angl.

Ro-

Robertus ſcriptor illius temporis. Extat epiſtola Alexandri Papæ ad Soldanum, nouiſſime cuſa in libris Petri Bleſenſis, hoc titulo ſuperſcripta: Alexāder Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Soldano Iconij veritatem cognoſcere, & agnitam cuſtodire.

De Crucis apparitione, tempore Clem. III. Cap. 180.

Roger. Noued. in Angl. Annal. CLemens III. indictam à prædeceſſore expeditionem ad terram Sanctam promouere, & ad perfectā ducere laborauit, & Indulgentiū confirmauit, ſtatuens quod quicunque ea de cauſa ſacram Crucem ſuſciperet, de omnibus peccatis, de quibus pœnitens confeſſus fuerit, auctoritate Dei, & SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, eſſet liber, & abſolutus. Hæc Roger. Anglus.

Porro egit idem Pontifex litteris apud Chriſtianos Principes, ad quos & ab Oriente legationes tunc frequentatæ: cum, & qui miſſus ad hoc opus fuerat, Vvillelmus Tyri Archiepiſcopus, vtpote qui natione Gallus cum eſſet, & magnæ vir exiſtimationis, præſtans eloquentia, facile permouere poſſet Principum animos: operoſe rem agens effecit, vt conuenirent ad eius præſentiam ambo Reges Franciæ, & Angliæ ad hæc tractanda. Quid autem inter ipſos geſtum ſit, Rogerius ita exactiſſime narrat.

Accepto colloquio inter ipſum, & Regem Franciæ, inter Giſortium, & Trie, duodecimo Kal. Februarij, die Sanctæ Agnetis Virginis, & martyris conuenerunt illuc cum Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & Comitibus, & Baronibus regnorum ſuorum. Cui colloquio interfuit Archiepiſcopus Tyri, qui repletus ſpiritu ſapientiæ, & intellectus, miro modo prædicauit verbum Domini coram Regibus, & Principibus, & conuertit corda eorum ad crucem capiendam, & qui prius hoſtes erant, illo prędicante, & Deo cooperante, facti ſunt amici in illa die, & de manu eius crucem receperunt, & in eadem hora apparuit ſuper eos ſignum crucis in cælo. Quo viſo miraculo, plures cateruatim ruebant ad ſuſceptionem Crucis. Prædicti vero Reges in ſuſceptione Crucis, ad cognoſcendam gentem ſuam, ſignum euidens ſibi, & ſuis prouiderunt. Rex namq. Franciæ, & gens ſua ſuſceperunt cruces rubeas, & Rex Angliæ cum gente ſua ſuſcepit cruces albas, & Philippus Comes Flandriæ cū gente ſua ſuſcepit cruces virides: & ſic vnuſquiſque ad prouidendum ſibi, & itineri ſuo neceſſaria reuerſus eſt in regionem ſuam.

Crucis portionem Lithuani diripientes, & aſportantes, diuinitus detenti, vt ſe mouere non poſſeent, ad ſuum locum remiſere. Cap. 181.

Cromer. lib. 13. LIthuani, excurſione in Poloniam facta, maximas prædas egere, & Monaſterium Montis Calui diripuerunt; inter alia portionem crucis Chriſti auro incluſam aſportabant. Sed cum perueniſſent ad Poloniæ fines, plauſtrum, quo illa vehebatur, nulla vi, neque iumentorum, neque hominum moueri potuit, quin ſubito concidebant exanimati homines, equi, boues, & quicunque illud attigiſſent. Cumq. Lithuanorum duces perterriti à Ruſſo quopiam cladis cauſſam cognouiſſent, crucem cum nobili captiuo ad ſuum locum remiſere, & iter propoſitum mox cuncti incolumes tenuerunt. Hæc Cromerius diligens ſcriptor.

Qui-

Quidam Gentilis factus Christianus, non credebat Crucem salutis omnium causam exstitisse, sed oblata visione, diuinitus corripitur. Cap. 182.

Accepi Probianum, vnum ex satellitibus, qui Imperatorem in Palatio stipabant, cum dolore pedum grauiter affligeretur, in eo loco etiam cruciatu leuatum, & admirabili quadam, ac diuina visione dignatum fuisse. Nam iste cum initio gentilis esset, postea tamen factus Christianus: quamquam omnia alia religionis nostræ instituta probabilia putabat, sanctam tamen Crucem salutis omnium causam exstitisse, neutiquam admittere voluit. Cui sic animo affecto, visio diuinitus oblata quandam Crucis effigiem, quæ in altari illius ecclesiæ statui solet, ante oculos proposuit, declarauitq. manifesto, res quæcunque à tempore quo Christus in Crucem actus erat, vel ad vtilitatem humani generis communem, vel ad priuatam quorundam, seu à diuinis Angelis, seu à pijs, & perfectis hominibus gestæ fuerunt, non sine virtute Crucis salutaris recte gestas esse. *Sozom. hist. lib. 2. c. 2.*

Crucis viuificæ signum virtute sua frangit vectes portarum, & vincula captiuorum mirabiliter disrumpit, & educit vinctos in fortitudine. Cap. 183.

Mirandum quippiam per magnum Anachoretam Ioannicium perpetratum, Auctor vitæ ipsius, eiusdem temporis scriptor, in lucem prodidit istis verbis: Iam, inquit, agebatur quidē quintus annus Imperij Machaelis, quartus decimus autem, ex quo Bulgari fecerant expeditionem, & decesserat Nicephorus Imperator, à quo tempore, multi Romanorum cum patria libertate amissa detinebantur captiui in manibus Bulgarorum. Venit itaq. in mentem illi benignæ, ac clementi animæ, si quomodo eos posset educere è laboriosa illa, & afflicta vita. Interrogans autem, accepit carcerem illum, in quem illi erant coniecti, esse obscurum, & tenebricosum, adeo vt eis vsu veniret, ægre ferre, quod non cum patria, vitam quoque amisissent, quod quidem eum magis angebat. *In vita S. Ioannicij apud Lip. t. 5.*

Huic ergo proposito omnibus postpositis, reliquit quidem illam gratam, & solitam viuendi rationem: Et via quæ intercedit, confecta, non curauit custodes, qui eos circumsedebant, sed non visus ad eos accedens, statim pro omnibus copijs vsus est figura Crucis, & ea perfractis vinculis, & claustris portarum, tamquam ab inferis, & vmbra mortis, tamquam Iesus meus, reuocat eos, qui illic sedebant, & potat non aquis, sed sermonibus salutaribus viuificæ doctrinæ, admonens, ne essent sicut patres eorum generatio praua, & exasperans, sed deinceps spem in Deo ponerent, & non obliuiscerentur eius remunerationum; præterea autem filijs quoque notum facerent illius mirabilia. Deinde cum in luce sicut Moses tota nocte eos traduxisset, vsque ad nostros fines eos transmisit, & conseruauit. Cum autem vim afferrent, & vrgerent ij, qui saluati fuerant, & Quis es homo Dei? sæpe rogarent: non celauit quidem nomen, dixit autem se hanc gratiam soli Deo adscribere. Cum hoc nescio an sit conferendum id, quod vsu venit ijs, qui fugie-

fugiebant ex Aegypto. Nam illorum quidem inimicos aqua obruit, hi autem consecuti, quod optabant consequi, nulli fuerunt causa calamitatis. Sed & hi domum redeunt, & sanctum rursus excipit grata illa quies, & silentium in monte Thricalicis. hæc de his Auctor.

De gloriosa victoria Alphonsi VIII. contra Sarracenos in famoso bello de Nauibus Tholosæ, & quomodo Crux Christi pretiosa visibiliter opem tulit, & de innumera cæsorum multitudine. Cap. 184.

Rode. Sant. hist. Hispa. lib. 3. c. 35. Libet, inquit Rodericus Santius Episcopus Palentinus, breui differere gesta Alphonsi VIII. post infœlicem cladem peccatis populi Christiani susceptam apud locum de Alarcos. Postquam idem Alphonsus à Miramomelino Rege Sarracenorum sic infœliciter victus fuit, conspiciens peccatis suis id euenisse, compunctus corde, multa pietatis opera fecit. Fundauit enim, atque dotauit monasterium de Holgis, & Hospitale Regis apud Burgensem Ciuitatem, & alia plurima monasteria monialium. Fernandus itaq. filius eius cum esset ingentis roboris animi, incessabiliter interpellat patrem Alphonsum, & Miramomelinum Regem Maurorum paulo ante victorem aggrederetur. Pater verò cum conspiceret Sarracenos instructos, copijs multis, ac in locis saltuosis manere, ad filium ait: Aggrederer, ò fili, hostes libens, si plurimos tibi similes in castris meis conspicerem, & hostium vires expertus non essem: imitatus Paulum Fuluium, qui contra Macedones consul missus, cum essent hostes in locis inaccessibilibus, hortante eum Nasica optimæ indolis iuuene, vt hostes adorirentur: Facerem, inquit, istud, si tua mihi ætas fuisset, aut tibi mea experientia. Verum pluries expertus sum nõ tutum esse, vt recenti, infęliciq. clade prostratus aduersus instructam aciem dimicem. Tandem Alphonsus precibus filij, atque sui animi amplitudine roboratus, eundem Regem Sarracenorum diffidauit. Interim Rhodericum Archiepiscopum Toletanum Romam misit pro Cruciata, quam cõfestim obtinuit. Adueniente igitur die belli, congregato, & instructo exercitu, Sarraceni in multitudine confidentes, vt moris habent, clamitabant magnis vocibus, & diuersis sonorum, & tubarum strepitibus rigebant, vt nostris timorem, suis vero animum darent.

Cum vero Alphonsus suos hostium potentiam formidare conspiceret, ad eos ait, quod Salustius in Catilinaria refert: Semper, inquit, in prælio illis est maximum periculum, qui maxime timent. Nobis ergo ò Christi milites, audacia pro muro, spes pro securitate, gloria pro victoria, iustitia pro certitudine vincendi habeatur. & subdit: Nec vos conturbent hi hostium clamores; illis enim pauor est in animo, quibus effusa vox est in ore. Imitatus est Alphonsus Magnum Alexandrum, qui (vt Q. Curtius refert) contra Darium pugnaturus, in simili casu ad suos formidantes ait: Quid Barbarorum clamoribus turbamini, qui timoris habent testimonium, non confidentiæ probationem? Nam & canibus infęlicioribus mos est, quanto plus defecerint vires, eo magis latratibus indulgere. Expletis igitur his verbis, omnes in Domino confortati Sarracenos impetunt. Vtrinque itaque pugnatum est acerrime, & non sine varietate fortunæ, eo auxilium ferente, coram quo for-

tuna

tuna ipsa aut nihil est, aut nihil potest. Tandem Arabes mirabili strage fusi, & cæsi sunt. Fuit hoc bellum famosum dictum de Nauibus Tholosæ, vbi Crux Christi visibiliter opem tulit. Meruit hic Alphõsus sua ad Christi crucem deuotione, & reuerentia, crucis triumphantissimæ auxilio vincere, vt alter Constantinus Constantij filius, qui (vt inquit Cassiodorus) aduersus Maxentium pugnaturus vidit per somnium signum Crucis in cælo, flámineo more rutilare, & Angelos assistentes, atque dicentes: In hoc signo vinces Constantine.

Triumphauit autem Constantinus in signo Crucis, vt nec solus vnus de suis in bello mortuus, atque captus fuerit. Quo effectum est, vt Crux, quæ primo apud Romanos supplicium fuerat, in numismatum figuris sit descripta litteris ascribentibus: Hoc est inuincibile signum Dei viui. Fuit itaq. tam gloriosum hoc bellum, sicut vnquam in Hispania accidisse legitur. Cęsa enim fuere circiter ducenta millia Arabum. Stupenda clades, inaudita lues, tot interfectorum hominum multitudo, quæ non miseranda, non deflenda, sed cum summis gaudijs referenda, atque immortali Deo gratulanda est.

Princeps quidam, Christi crucifixi effigiem irridens, à lumine ab imagine emisso terretur, & cum plurimis Christum confitetur. Cap. 185.

MArtinus Valentia oriundus è familia Franciscanorum, studij multum posuit in propagando per Indias Occidentales Christi cultu, multaq. mirabilia effecit. Nouissime vero Aloysius Bertrandus è Dominicanis, maxime nostram religionem in ijs locis amplificauit: datumq. est illi diuinitus, vt mortuos ad vitam reuocaret, & innumeros ægrotos restitueret sanitati. Accidit aliquando, vt cuiusdam vici incolæ ad eum confluerent, nomen Christo dare parati. Interrogati, quid eos ad hoc adduceret? responderunt, in publico quodam vniuersaliq. eorum conuentu adstitisse dæmonem, quem cuncti specie horribili viderent, ac dixisse. Quid me astantibus duobus Christianis inuocatis? (Aderant forte duo ab Aloysio ad Christum perducti) abripite eos hinc. Vbi hæc dixit, homo quidam, qui se diceret Aloysio missum, processit repente in medium conuentum, & in conspectu omnium disputatione inita, dæmonem conuicit, quibus actis, euanuere ex oculis adstantium. Venit forte in manus Principis cuiusdam, qui non longe aberat à finibus Regni Peruani, effigies Christi crucifixi. Ille acceptam conspuere, ac multis modis irridere cępit in conspectu plurimorum. Ibi mirabiliter imago, quasi vere spiraret, cępit ex oculis lumen emittere, caput motare, & aspectu minaci Regem, cunctosq. terrere. Quocirca pauore perculsi omnes, & tremore correpti, partim cecidere ad terram, partim cum se viderent obrigescere, neque posse loco recedere, exclamare cęperunt, factiq. pœnitentes misericordiam suppliciter implorare. Ob id pristino statui protinus restituti magnum Christianorum Deum palàm confiteri altissima voce, rem cunctis enarrare. At Princeps vnà cum multis è numero suorum se Cuzcum contulit, & factum diuulgans Christo se deuouit.

Sur. in hist. & Annal. Francisci.

Iuue-

Iuuenis, peccatis obnoxius, se signo Crucis non communiens, incidit in manus Diaboli. Sed alter, Cruce protectus euasit manus eius. Cap. 186.

ERant duo socij, ambo florentis ætatis ex Germania oriundi in eadem domo habitantes, qui cum in eodem lecto decumberent, iuxta thalami portam quadam nocte conspexere immanem Dæmonem, proceræ staturæ, sicut Gigantem: horrenda manu cathenarum ferrearum fascem gerebat. Alter autem ex illis, qui vitam in vitijs enutriuerat, & multorum peccatorum vinculis constrictus erat, tremefactus dixit socio, qui probus erat, & Deum timebat: Videsne tu, quod ego video? Video, respondit ille, horribilé Dæmonem iuxta portam. Cumq. ambo nimio metu consternarentur, Gigas ille vnico passu ad medium thalami peruenit, quod cum socius, qui probus erat, aduertisset, statim ex lecto prosiliens, muniens se signo Crucis benedictæ, subter thorum se abdidit, ibique Iesum Christum inuocans, signo illo Dæmonibus horrendo millies se signabat. Quod cum faceret, audiuit socium, qui in lecto iacebat, clamantem, Adiuua me frater, adiuua me. Ille autem respondens monebat illum, vt Iesum Christum inuocaret, & se signo Crucis muniret: At ipse: Non possum, non possum, replicabat vociferans; vociferanti statim Dæmon alterum mouens passum astitit, & lecto appropinquauit, facto ingenti cathenarum sonitu, recessitq. inde. Post Dæmonis discessum, is qui delitescebat, éxijt ex eo loco, & arbitrans socium metu exanimatum, intuens super lectulum, eum non inuenit, sed tantum reperit thorum in ea parte, in qua infęlix iacuerat, combustum. Quo ille spectro admonitus, & re ipsa expertus in socio suo, quod iniquitates capiunt impium, & funibus peccatorum vnusquisque constringitur, & quod superbi Dæmones laqueum abscondunt, & extendunt funes in laqueum, & iuxta iter scandalum posuerũt, & cadunt in retiaculo eorum peccatores, cogitauit fugere à facie operantium iniquitates, & conferre se ad loca, vbi discitur diligere Deum, virtutes amplecti, & disrumpere iniquitatum funiculos, & calcare superbiam, & nefandas carnis concupiscentias cordis puritate comprimere. Quod autem tunc facere cogitauit, statim opus perfecit, ingressus est illicò Religionem Societatis Iesu, vtroque orbe celeberrimam, in qua permanens, ipsemet hoc quod sibi contigerat, manifestauit Ioanni Baptistæ Boniperto Nouariensi sacerdoti probo, qui mihi hoc ipsum per litteras significauit. Vt hinc appareat verum esse, quod erunt duo in lecto vno, vnus assumetur, & alter relinquetur. *Isa.*

Crucis signum apud Braseliam super arborem positum, admiranda operatur, totam prouinciam Christo subijcit. Cap. 187.

Sim. Maiol. de Imagin.

EST regio longe, lateq. patens, quæ sanctæ Crucis Prouincia dicitur. Atque ista quidem ea est, quam vulgus imperite, atque inscite Braseliam appellat, à ligno illinc deportato, quo panni imbuuntur. Quasi vero propter exiguum lucrum speciosius illius ligni, quàm ligni, in quo Christus

ſtus nos expiauit, quodque illi Prouinciæ pij Lusitani indidere, nomen censeri debeat. Petrus enim Aluarus ad annum Christi nati 1500. tempestate eò delatus (vt de ea illud dici poſſit: Tu non inuenta reperta es) in ſumma quadam altiſſimæ arboris parte Crucem affixit, & ad imam arborem, vt præſenti exercitu Miſſa celebraretur, mandauit: eamq. regionem quaſi Christo dedicauit, in qua hodie Christiana religio vbique diffuſa eſt. Petrus poſt ſacra abſoluta, cùm ob ſacrificium in memoriam mortis Christi ibi peractum (quod numquam in illis terris à Christo nato celebratum creditur) tùm ob Crucis trophæum ibidem erectæ, totam Prouinciam, Sanctam Crucem appellauit. Crucis autem Ciuitas à Corteſio, qui ibi Crucem poſuerat, dicta eſt. Cuius poſtea ligno multi à morbis ſanati ſunt, habitaq. eſt loco Reliquiarum. Conſtat multos eam milites loco mouere fruſtra conatos, Cruceq. varijs in locis Indiæ poſita, Dæmones effugatos, nec reſponſa vt prius, Indis dediſſe. Quæ res Indianis magnam mouit admirationem. Proditur præterea Crucis ſigno multos morbis preſſos reualuiſſe, atque adeo mortuum reſuſcitatum: imo & Cumanam nouæ Indiæ gentem idolis penitus deditam, ſigno tamen Crucis vſam, qua ſe aduerſus Dæmonum phantaſmata defendebant. Illud vero cum primis memorabile eſt, Alphonſum Congorum regem (quæ regio longe patet in Aethiopia) recens ad Christum conuerſum, atque ideo à ſuis deſtitutum, & à fratre bello petitum, ad Christi ſolius opem confugientem, glorioſam victoriam retuliſſe: cum ipſe non tam pugnando, quam Christum, & Iacobum Hiſpaniæ Patronum appellando, fratrem in fugam coniecerit. Qui in fuga cum præcipuo quodam ex ducibus captus eſt. Dux ille faſſus eſt, ſe nihil mirari Alphonſum tàm egregie viciſſe: ſe enim, & ſuos non tàm illius armis, quàm alio quodam fortiſſimo equitum exercitu, cui ſignum illud, quod Christiani adorant, præire videbant, in fugam præcipitatos. Alphonſus in memoriam tam celebris victoriæ, in qua aduerſarij ſignum Crucis, & cæleſtem Angelorum militiam videntes fugati ſunt, Cruce deinceps pro inſignibus vſus eſt. Cuiuſmodi quidem narrationibus omnis antiquitas plena eſt. Quibus omiſſis, illud ſolum referam, Bernardum Breidenbachium, qui auorum noſtrorum memoria, in illa graui & formidanda Rhodi obſidione ſub Sixto Quarto interfuit, à qua Ciuitas ſupra omnem humanam exſpectationem erepta eſt, affirmare, Crucem auream in aëre hoſtibus apparuiſſe, & Turcis maximos terrores incuſſiſſe. Atque illud quidem de Alphonſo ad prima initia orientalis nauigationis, hoc vero, quod iam referam, quadriennio plus minus abhinc accidit.

Colloquebatur forte Ferrantes Oſorius, vnus ex Societate nominis IESV, cum rege regionis Bazianæ de Christo, & eius Cruce. Cui rex reſpondit, apparuiſſe ſibi nocte Infantem cum Cruce, & iuſſiſſe, vt ſibi eam ſumeret: fore enim eam ſibi maximo honori. Vnde rex Christum palam profeſſus eſt, nec in cubiculo tantum flexis genibus Crucem adorauit, verum etiam proprijs manibus Crucem ad certum quendam Ciuitatis locū detulit, eamq. ibi defixit, populo præſente, atque genu ſubmittente. Rex vero edixit, vt capitalem pœnam ſubirent, qui Crucem non adorarent. Sed nec illud prætereundum eſt, qua ratione Lusitani in Aethyopiam primum appulerint. Nam cum longa, & periculoſa nauigatione portum aliquem Aethyopiæ fru-

R ſtra

ſtra quæſiſſent, tædio tandem, & laboribus fracti, domum, re deſperata, poſtridie reuerti cogitabant. Mane vero, cum iam reditum molirentur, clara rubræ Crucis ſpecies in cælo palam conſpicuam ſe omnibus præbuit. Qua conſpecta, præfectus nauis, quaſi fœlici, & ſalutari omine diuinitus oblato: Agite, inquit, diuertamus proram in eam oram, & Deum ſalutari nobis paſſionis ſuæ ſigno præeuntem alacres ſequamur. Cum omnes omen læti arriperent, & alacres ad eam regionem contenderent; diuturno mox deſiderio potiti, portum tamdiu ante optatum inuenerunt. Quos potentiſſimus ille rex Aethyopiæ, qui quadraginta Regibus præeſt, mirifice amplexus eſt, eoq. chariores habuit, quo Crucis magis ſtudioſos videbat. Quæ regio, quãuis varias labes, & maculas religionis acceperit, quod tam ſit diſiuncta à Romana Eccleſia, & propter iter Chriſtianorum tot ſæculis ad eam interclusum; Romanum tamen Pontificem, vt Chriſti Vicarium adorat: & ſpes eſt pios Patres Societatis IESV, omnes eas maculas propediem abſterſuros, qui in eo labore iam toti ſunt. Merito certe pijs Luſitanis Deus Crucem, itineris ducem, dedit, cuius illi gloriam tantis laboribus quærebant; qua exercitui poſtea præeunte, celeberrimas illi contra Paganos, & Mahometanos victorias reportarunt.

Pſ. 95. Sed de Crucis gloria plura infra ſuis locis coaptabuntur. Iudæi, ne Crucis myſterium, quod in Pſalmis eſt: Dicite in gentibus, quia Dominus regnauit à ligno (ſic enim erat apud Hebræos) tam clare probaretur, & Chriſtiani teſtimonio illius Pſalmi eos conuincerent, abſciderunt eam vocem, à ligno. Hoc autem fecerunt paulo poſt quàm Chriſtiana Religio mundo illuxit. Meminit de integro verſu Eccleſia, dum canit: Impleta ſunt quæ concinit, Dauid fideli carmine, dicens in nationibus, Regnauit à ligno Deus. Corrupiſſe autem Iudæos initio naſcentis Eccleſiæ loca alia, quæ illuſtre de Chriſto teſtimonium propalarent, præclariſſimus eſt teſtis Iuſtinus Martyr, qui centeſimo à Chriſto vixit anno, in libro contra Triphonem Iudæum, eius generis illud inter cetera recenſens, quod hic dicimus de Pſal. 95. Quod verum fuiſſe, non ſolum Iuſtinus prodit, afferens adhuc ſuo tempore exſtaſſe incorruptos Codices, qui illud, à ligno, haberent. ſed, & Marianus Victorius, qui opera D. Hieronymi accuratiſſime recognita, & pereruditis Scholijs illuſtrata emiſit Romæ, Pio IV. Pont. Max. dicata, in ipſis Scholijs idem confirmat, his verbis: Sunt etiam apud me vetuſtiſſimi aliquot manuſcripti Bibliorum Codices, è Cœnobio Montis Caſſini, qui vocem eam (à ligno) adhuc retinent. Conſtat etiam, Pſalterium quo vtitur Vaticana Baſilica, eandem vocem retinere.

Iuſtin. con. Triph.

De Titulo Crucis, qui ſupra Crucem Ieſu Chriſti crucifixi poſitus fuit. Cap. 188.

Cretz. de Cruce, l. 1. c. 27.
Spart. in Seuero.
Lampr. in Alex.

TItulus, erat ſcheda, ſeu tabella, in qua cauſa mortis apparebat deſcripta. Aliquando tamen non ſcribebatur, ſed ſola præconis voce nunciabatur, de quo Spartianus: Fuſtibus eum ſub elogio eiuſdem præconis cecidit: Legatum populi Romani, homo plebeius temere amplecti noli. Et Lampridius: In foro tranſitorio ad ſtipitem illum ligari præcepit, & fumo appoſito, quem ex ſtipulis, & humidis lignis fieri iuſſerat, necauit, præcone dicente:

dicente: Fumo punitur, qui fumum vendidit. Et Impp. Seuerus, & Anto- *l. si duo, ff. de iureiur.*
ninus rescripserunt: Eum, qui per genium Principis peierasset, fustibus ca- *l. Fustibus, C. Ex quib. cau. infam.*
stigandum dimitti, & ita ei superdici: Temerè ne iura. Calumniatori fustibus cæso acclamatur: Calumniatus es.

Alexander Imperator illud acclamare iubebat maleficis: Quod tibi nō vis fieri, alteri ne feceris. *Lamp. in Alex.* S. Ambrosius narrat tyrannū iussisse spoliari Agnetem, & ad lupanar duci sub hac voce præconis: Agnetē sacrilegam Virginem Dijs blasphemiam inferentem scortum lupanaribus datam. *Ambros. de Virg.*

Tituli prælati exemplum suppeditat nobis Eusebius de Attalo Martyre: *Euseb. hist. lib. 5. c. 1.* Circumactus est, inquit, per amphiteatrum, tabella ipsum præeunte, in qua latine scriptum: Hic est Attalus Christianus. Suetonius de Caligula: Romæ, publico epulo, seruum ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici cōfestim tradidit, vt manibus abscissis, atque ante pectus à collo pendentibus, præcedente titulo, qui causam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Appensi, vel appositi tituli exemplum habet idem Suetonius in Domitiano: Patremfamilias, quod Thracem Myrmilloni parem, munerario imparem dixerat, detractum è spectaculis in arenam canibus obiecit, cum hoc titulo: Impiè locutus Parmularius. Sic statuis Neronis ad collum titulus appositus est, quem tanquam parricidam ad supplicium poscebant. Suetonius: Collo, & ascopera deligata, simulq. titulus: Ego quid potui? *Sueton. in Nero c. 45.* sed tu culeum meruisti.

Hæc tamen loca proprie non spectant ad Crucem: proprie; ille Dionis de *Dio. lib. 54* Seruo, quem Dominus in crucem agi iussit, cum tabula siue titulo, qui causam mortis aperiret, quem titulum vocat Dio; Litteras causam necis eius manifestantes: qualis titulus Redemptori quoque nostro in cruce appositus: omnes enim Euangelistæ vno ore testantur, Pilatum scripsisse titulum, & Cruci imposuisse. S. Matthæus: Et imposuerunt super caput eius causam ip- *Matt. 27.*
sius scriptam: Hic est Iesus Rex Iudæorum. S. Marcus: Et erat titulus cau- *Marc. 15.*
sæ eius inscriptus: Rex Iudæorum. S. Lucas: Erat autem, & superscriptio, *Luc. 23.*
scripta super eum litteris Græcis, Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Iudæorum. S. Ioannes: Scripsit autem, & titulum Pilatus, & posuit super Cru- *Ioan. 19.*
cem. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum: & erat scriptum Hebraicè, Grecè, & Latinè. Ceterum solus Ioannes integrum titulum, *Tolet. in c. 19. Ioan.*
& verba retulit, vt patet ex ipso titulo, qui Romæ adhuc adseruatur, & religiose colitur in Templo S. Crucis, vt notat Toletus. Reliqui Euangelistæ partem tituli, & sensum commemorasse satis habuerunt, & illa vocabula: (Hic est) quæ Matthæus, & Lucas posuerunt, virtute saltem in titulo continentur.

Vtrum autem Titulus Christi primum in Monte Caluariæ Cruci sit affixus, vel vtrum præconis præeuntis voce fuerit quoque proclamatus, an vero statim Cruci sit affixus, antequam ea Christo imponeretur, adeoq. crux à Christo vnà cum titulo baiulata sit, non habetur exploratum, eo quod nec Euangelistæ, neque Sancti Patres aliquid affirmatè de hoc tradant: licet, quantum ex S. Ioanne colligere licet, primum videatur titulus affixus Cruce in Monte Caluariæ. Ita enim S. Ioannes, postquam titulum à Pilato scriptum commemorasset: Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope Ciuitatem erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Nam si Christus

R 2 titu-

titulum ſimul cum cruce extuliſſet, potuiſſet à Iudæis in via legi, cauſamq. dare, vt cum Pilato expoſtularent, quaſi titulum verbis minus rectis conceпiſſet. Illud certum videtur, Pilatum domi ſuæ, cum ſederet pro Tribunali, ſcripſiſſe, vel dictaſſe Titulum ſimul cum ſententia capitali: videtur enim titulus cum ſententia mortis inſertus fuiſſe publico Inſtrumento, quæ vt ſupra

Sup.c.13. oſtendimus ex Apuleio, vbi ſemel lecta erat, neque augeri vna littera, neque minui poterat. Quæ cauſa eſt, cur Pilatus Iudæis vrgentibus, vt titulum mutaret, reſponderit; Quod ſcripſi, ſcripſi. quaſi diceret; ſibi, iam titulo in publicum Inſtrumentum relato, non amplius eſſe eius mutandi integram poteſtatem, vt enim nec ipſius ſententiæ mutandæ poteſtatem habebat, ita nec tituli. De amplianda, vel minuenda pœna damnatorum, poſt ſententiã dictam, ſine principali auctoritate, nihil eſt ſtatuendum, inquit Paulus Iure-

l. Acta, l. Iudex, ff. de re iud. conſ. & Vlpianus: Hoc iure vtimur, vt Iudex, qui ſemel vel pluris, vel minoris cõdemnauit, amplius corrigere ſententiam ſuam non poſſit: ſemel enim male, vel bene officio functus eſt.

Locum tituli in Cruce conſtat fuiſſe ſupremum, vt picturæ, & ſcripturæ

S. Amb.li. 10.in Luc. repræſentant. Merito ſupra Crucem Titulus, ait S. Ambroſius, quia non humani corporis, ſed diuinæ poteſtatis eſt regnum, quod habet Chriſtus. Merito ſupra Crucem titulus, quia licet in cruce erat Dominus Ieſus, ſupra crucem tamen Regis maieſtate radiabat. Siue in culmine ſupremi ligni fuerit titulus affixus, ſiue ſuper lignum ſupremum, vt proxime lignum tranſ-

Cyprian.de Sina, & Sion, vel ſi quis alius huius ſermonis Auctor. uerſarium contingeret, nam de hoc variant Imagines Crucifixi. S. Cyprianus priori ſententiæ videtur ſubſcribere his verbis: Pilatus impulſa mente à Deo accepit tabulam, & titulum inſcripſit tribus linguis, & in capite ligni clauis tabulam cum nomine Regis Iudæorum confixit.

De tribus linguis, quibus Titulus Crucis inſcriptus erat. *Cap.* 189.

Cretz. cap. 28. TRibus linguis, Hebraica, Græca, & Latina, titulum fuiſſe exaratum, duo Euangeliſtæ tradunt, & quidem eo ordine, quem iam recenſuimus ex S. Ioanne, vt apparet in parte tituli, quæ, vt diximus, Romæ etiamnum extat, ita tamen, vt in ipſius ordine nobilior locus, ac proinde prior ille ſit habitus, qui Chriſto vicinior eſſet, ſicq. Latina inſcriptio priori loco ſit poſita, nouiſſimo Hebraica, vt quæ Græca inferior, & à Romanis barbara habere-

Vide Baro. anno Chr. 34. tus. Siquidem apud Romanos in Theatro locus infimus Senatorum, ſummus vero plebis; & in triumpho, poſtremus Imperatoris, & in triclinio, nouiſſimus Conſulis erat; ſicq. ſedendo, procedendo, & recumbendo locus vltimus erat primus. Primum igitur locum in titulo habuit Latina lingua, quia omnium propinquiſſima Chriſto. Non enim probabile eſt, Romanos poſtpoſuiſſe ſuam linguam linguæ Hebræorum, & Græcorum, ſuorum ſcilicet ſubdito-

Chryſ.hom 4 in ep.2. ad Tim. rum. Hebræa lingua Romanis maxime deſpectui erat, inquit Chryſoſtomus; neque enim aut barbaram, aut Græcam, aut aliam quamlibet, ita vt Syram, oderant linguam: Eſt autem huic illa finitima. Tanti autem fecerunt Romani ſermonis patrij honorem, vt in ipſa Græcia, licet Græcè doctiſſimi eſ-

Valer.lib.2 c.2. ſent, nonniſi Latinè reſponſa darent, teſte Valerio Maximo, qui de hoc more hæc habet: Magiſtratus Priſci, quantopere ſuam, populiq. Romani maieſta-

tem

tem retinens se gesserint, hinc cognosci potest, quod inter cetera obtinendæ grauitatis indicia, illud quoque magna cum perseuerantia custodiebant, nè Græcis vnquam, nisi Latinè responsa darent. Quin etiam ipsa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excussa, per interpretem loqui cogebant, non tantum in Vrbe nostra, sed etiam in Græcia, & Asia, quo scilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. Nec illis deerant studia doctrinæ, sed nulla non in re pallium togæ subijci debere arbitrabantur, indignum esse existimantes, illecebris, & suauitate litterarum Imperij pondus, & auctoritatem domari. Hæc Valerius.

S. Augustinus: Opera data est, vt imperiosa Ciuitas non solum iugum, verumetiam linguam suam domitis gentibus per speciem societatis imponeret. Hinc, & illud Triphonij Iurisconsulti: Decreta à Prætoribus latinè interponi debent. Hæc quæ diximus, ita sese habere liquet ex inspectione tituli, qui Romæ extat. Eius Etypon edi curauit Marcus Velserus Reipublicæ Augustanæ Septemuir, in quo digniorem locum tenet Latina lingua. Notat idem Velserus ex eodem titulo constare, titulum fuisse ligneum ferro sculptum, non calamo exaratum, characteribus rudibus, vt in re subita. Hebraicarum litterarum exiguæ reliquiæ visuntur: & ex Græcis, Latinisquè vnicum vocabulum Nazarenus, vnà cum vna, vel altera littera sequentis dictionis; à dextera ad sinistram Latinæ, & Græcæ voces, æquè ac Hebraicæ formatæ sunt: qui scribendi modus in his duabus linguis rarus. *S. Aug. lib. 19. de Ciu. Dei c. 7. l. Decreta, ff de re iudic.*

Erant tres illæ linguæ præcipuæ, & frequentiores in orbe, Hebræa propter antiquitatem, & quia illius regionis erat propria: Græca propter sapientiam, & eloquentiam Græcorum; Latina propter Romanorum potentiam, & gloriam: & ideo ad hunc finem necessarium fuit, vt in vnaquaque harum linguarum scriberetur. In quo etiam significatum fuit Christi Regnum per vniuersum terrarum orbem propagatum iri, & omnes gentes ac linguas Christi obsequio fuisse mancipandas, iuxta illud Danielis; Dedit ei potestatem, & honorem, & Regnum: & omnes populi, & tribus, & linguæ ipsi seruient. Et Psalmi; Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient ei. Et Pauli; Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus IESVS Christus in gloria est Dei Patris. Et Cyrilli Alexandrini, & Augustini: Diuina prouidentia factum est, ad gloriam Christi, & Prophetiarum complementum, vt Pilatus etiam ignorans quid faceret, Regnum Christi, Iudæis reluctantibus, publice profiteretur. Vnde de hoc mysterio intelligunt fuisse scriptum in titulo Psalmi quinquagesimi sexti: Ne corrumpas Tituli inscriptionem: Quod ita etiam explicauit Nicolaus Papa I. Vnde sumpsit Augustinus occasionem dubitandi: si diuina prouidétia factum esset, cur non potius Rex hominum, quàm Rex Iudæorum scriptum est? & respondit intelligendos esse in illo titulo Iudæos spirituales, idest fideles, & iustos, qui filij Abrahæ dicuntur. Quod quidem intelligendum est in mystico sensu, fortasse à Spiritusancto intento: nam ad litteram Pilatus solum intellexit de Iudæis carnalibus, à quibus Christus accusatus erat, quod ipsum Regnum affectasset. Huc pertinet, quod ait S. Ambrosius: Solet etiam Titulus subiugatarum gentium numerum designare. Sit in illis triumphis ordine quodam miserabili digesta deuictarum præeuntium contumeliosa captiuitas Nationum, hic redemptarum gentium vernat gratia. Digni tanto *Suarez in 3. p. D. Th. Dan. 7. Psal. 71. Philip. 2. Cyril. l. 12. in Io. c. 30. Aug. tract. 117. in Io. Ps. 51. Nic. Papa epist. ad Mich. Imp. ad Gal. 3. & ad Ro. 4. Ambr. lib. 10 in Luc. c. 23.*

triumpho Iugales, vt Cælum, Terra, Maria, Inferna, à corruptela mutentur ad gratiam.

Salmerō de passione. Obſeruandus eſt ordo à Ioanne annotatus, vbi primum Hebraicè, deinde Græcè, poſtremo Latinè tradit ſcriptum: quoniam religio Chriſtiana primum ab Hebræis ad Græcos profecta eſt, deinde à Græcis ad Latinos prædicatio Chriſti crucifixi per Apoſtolos peruenit. Lucas vero poſt Græcos, & Latinos poſtremo loco poſuit Hebræos, quia reſpexit ad Hebræos vltimo tempore ad fidem conuertendos.

Hic Titulus vere teſtatur, & iuxta nominis ethymon tuetur Chriſti innocentiam, quia nullum crimen eſt eſſe Iudæorum Regē, ſed Dei donum, & gratiam, de qua: Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius: & confirmatur, quia natus eſt Rex Iudæorum, vt Magi in eius natiuitate profeſſi ſunt; Secundo tuetur Chriſtum à latronū conſortio; Tertio oſtendit Pilati conſtantiam, qui rogatus à Pontificibus, noluit titulum delere, vt ſaltem eius Innocentiæ, ac dignitati atteſtaretur Regiæ, & totum crimen in Iudæorum malitiam, & inuidiam reiecit, ac proinde in eorum dedecus, & infamiam, qui in Regem, ac Meſſiam proprium inſurrexerunt ad Crucis vſque necem, vnde grauati Iu-
Io. 19. dæi illo titulo dicebant, vt teſtatur Ioannes: Noli ſcribere, Rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæorum.

Ad hæc aduertendum, Inſcriptionem ad caput Chriſti poſitam, & non ad pedes, quia Regnum Chriſti non erat terreſtre ac humanum, ſed cæleſte, ac diuinum, & ſuper eos, qui ex cælo, & a Deo vocati ſunt. Et non eſt Regnum Tyrannicum, aut violentum, vt eſt omnium illorum qui ſubditos pedibus calcant, ſpoliant, atque diripiunt, ſed Regnum charitatis, quo Rex ſuos portat, vt paſtor ouem errantem ſuper humeros, vt Samaritanus geſtans ſuper iumentum ſuum vulneratum, & ſemimortuum. Anno-
Beda ibid. tauit quoque Beda, Chriſto immolato ſuperpoſitū titulum, vt cunctis credere volētibus pateat quod per Crucem non perdidit, ſed corroborauit Imperium ſuum: & ad ſignificandum, quod Pontifex futurorum bonorum neminem ad Regnum ſuum probaturus eſt, nec ad glorioſos ordines Angelorum eleuaturus, niſi prius habeat titulum pœnitentiæ, ac tribulationis pro Chriſto perpeſſi, iuxta illud; Per multas tribulationes oportet nos introire in Regnum Dei.

In antiquo Diario rerum Romæ geſtarum, ſcripto à Lælio Petronio, Paulo de Magiſtris, & Stephano Infeſſura, quod manu ſcriptum ſeruat D. Fuluius Archangelus Ciuis Rom. hæc habentur. Cap. 190.

Die prima menſis Februarij anni 1492. venerunt noua de partibus Africanis, dictumq. fuit, qualiter Rex Hiſpaniæ habuit victoriam de Granata, ipſam cæpit, & dominatus eſt, & eam fuiſſe captam pactis omnibus, & fæderibus. Nam iamdiu ante oppreſſerat eam. Quibus etiam pactionibus, non bene ſcitur.

Eadem die miraculum in Vrbe fuit. Nam cum Dominus Petrus Gondiſaluus de Mendoza Cardinalis Sanctæ Crucis, de ſua impenſa faceret incruſta-

re, & dealbare dictam Ecclesiam, quando operarij tetigerunt summitatem arcus existentis in medio Ecclesiæ iuxta tectum, vbi adhuc sunt duæ paruæ columnæ, senserunt ibi quoddam vacuum; cumq. aperuissent, inuenerunt vnam paruam fenestram, in qua erat vna capsula plumbea duorum palmorum, bene clausa, & super eam erat lapis quidam quadrangulus marmoreus, vbi erant sculptæ iste litteræ, videlicet: HIC EST TITVLVS VERAE CRVCIS. In qua capsula reperta fuit quædam parua tabula, longitudinis vnius palmi cum dimidio, quæ ab vno latere erat comesa, & vetustate corrosa; ibique erant cauatæ eidem, de colore rubro tinctæ, infrascriptæ litteræ, siue verba. IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM.

Sed illud IVDAEORVM non erat perfectum, quia illud RVM, non nisi vsque ad R, inclusiue remanserat, & illud VM, ceciderat, vt dixi, quia erat tabula ab ea parte corrosa, & vetustate defecit: & primus versus erat conscriptum litteris Latinis, secundus vero litteris Græcis, & tertius litteris Hebraicis. Ad quem locum quasi tota Vrbs accessit, & Papa Innocentius etiam post triduum vidit eam, iussitq. permanere in dicta capsula, cum quadam lamina vitrea super altare in festiuitate dictæ Ecclesiæ. Et est omnium æstimatione, illa Tabula, quam Pilatus posuit in Cruce super caput Saluatoris Nostri Iesu Christi, posita ibi per Sanctam Helenam Matrem Constantini, tempore quo fuit dicta Ecclesia fabricata.

Ioannes Soarez Conimbricensis Episcopus Tractatu 4. in Marc.c. 15. hoc testatur. Mirabile est, quod vidimus, in Ecclesia sanctæ Crucis in Hierusalem, cum finito sacro Concilio Tridentino, sub numquam interitura memoria Beatissimi Papæ Pij Quarti, Romam nos contulimus, ad limina beatorum Apostolorum visitanda, & tanti summi Pontificis pedes exosculandos: ibi enim dum nobis Crucis sanctissimæ pars, & tabella, in qua causa Domini litteris Græcis, Latinis, & Hebraicis fuit conscripta, ostenderentur, hæc dictio, Iudæorum, abstracta non arte, sed diuino consilio fuit, in omnibus in quas in scriptis redacta erat linguas. Itaque tantummodo nunc hæc habentur verba: Iesus Nazarenus Rex: tamquam oculis nobis ostendatur prophetia Danielis: Et non erit eius populus, qui eum negaturus est. Qui enim illlum negauerunt, non iustum est dici Regem eorum, atqui Regem omnium, quæ cæli, terræq. ambitu continentur, Rex Regum, & Dominus Dominantium, ille, qui dixit, postquam surrexit à mortuis: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. *Soarez in Marc.c.15 tr.4.*

De Clauis, quibus affixus fuit Cruci *IESVS CHRISTVS Dominus Noster.* *Cap.* 191.

CLauos illos sacratissimos, quibus Redemptor noster pro nobis Cruci affigi dignatus est, non fuisse tam longa temporis diuturnitate consumptos rubigine, sed eodem in antro in monumento positos, & inuentos testatur Socrates, adeo vt nō opus fuerit eosdem ab alijs alio miraculo discriminari, vt factum fuit de Cruce. De inuentione vero eorumdem Clauorum, præter multos alios Auctores, Ambrosius loquens de S. Helena hæc tradit: Quæsiuit Clauos, quibus crucifixus est Dominus, & inuenit: De vno Clauo frænos fieri præcepit, de altero Diadema intexuit, vnum ad decorem, *Socrat. l. 1. c. 13.* *Amb. orat. in funere Theod.*

alterum ad deuotionem vertit. Visitata est Maria, vt Euam liberaret: Visitata est Helena, vt Imperatores redimerentur. Misit itaque filio suo Constantino Diadema gemmis insignitum, quas pretiosior ferro innexa crucis redemptionis Diuinæ gemma connecteret: misit & frenum: vtroque vsus est Constantinus, & fidem transmisit, ad posteros Reges. Principium itaque credentium Imperatorum sanctum est, quod super frenum, ex illo fides, vt persecutio cessaret, deuotio succederet. Sapienter Helena egit, quæ Crucem in capite Regum leuauit, & locauit, vt Crux Christi in Regibus adoretur. Non insolentia ista, sed pietas est, cum defertur sacræ redemptioni. Bonus itaque clauus Romani Imperatoris, qui totum regit orbem, ac vestit Principum frontem, vt sint prædicatores, qui persecutores esse consueuerunt. Recte in capite Clauus vt vbi sensus est, ibi præsidium: in vertice Corona, in manibus habena. Corona de Cruce, vt fides luceat; habena quoque de Cruce, vt potestas regat, sitq. iusta moderatio, non iniusta præceptio. Ac post multa eodem argumento tractata: Quid ergo, inquit, aliud egit Helenæ operatio, vt frena dirigeret, nisi vt omnibus Impp. sancto dicere spiritu videretur: Nolite fieri sicut equus, & mulus: sed in freno & chamo maxillas eorum constringerent, qui se non agnoscerent Reges, vt regerent sibi subditos? Prona enim potestas in vitium ferebatur, & more pecudum vaga sese libidine polluebat.

Quod autem dicit Socrates, in antro in monumento positos, & inuentos clauos, videtur confirmari ab his, quæ ex antiquioribus monimentis recitat Metaphrastes de B. Virgine ad Crucem stante, dum ait: Dicunt hi, qui de his rebus tractarunt, eam ab initio vsque ad finem se fortiter, atque constanter gessisse, honeste quidem, & non indecore vtentem motu animi, factis etiam ostendens se esse matrem, sed matrem omnino illius, qui motum animi certis finibus continuit: mortuumq. videns filium, eo motu animi vsa est, vt oportuit: quin etiam in eo de Cruce deponendo maternis manibus inseruiuit, & clauos, qui extrahebantur, in sinu suo accepit, & membra illius amplexa est, partim quidem vlnis astringens, partim quidem suis lachrymis plagas emundans. Deinde tota toti corpori circumfusa: Ecce tibi ab omni seculo præfinitum mysterium ad finem vsque venit O Domine, placida voce dixit; & Iosepho in manus tradens sudarium, ait: Tibi autem deinceps curæ erit, vt sepulturæ tradens, hoc eum honeste componas, myrrha condias, & ei iusta facias. hæc ille: addiditq. Iosephum adhuc occultum discipulum propter metum Iudæorum, & timentem illos, hortatu tamen Deiparæ, & grande opus, ac plane arduum aggressum esse, & omni excussa formidine audacter introisse (vt ait Euangelista) ad Pilatum, ac petijsse corpus Iesu.

Metaph. 15 Augusti de S. Dei Genitrice Maria.

Marc. 15.

Sanctus Ambrosius de honore Clauis Christi crucifixi exhibito sic ait: Ecce & clauus in honore est: ferro pedum eius, Reges inclinantur.

Ambr. de fun. Theod.

Clauos, quibus confixus est Christus, & lignum venerabilis Crucis, inquit Rusticus Diaconus Cardinalis, omnis per totum mundum Ecclesia, absque vlla contradictione adorat.

Rust. Diac. cōt. Aceph.

Et idem S. Ambrosius, ex persona Iudæorum, post nonnulla, subdit; Ecce & clauus in honore est: & quem ad mortem impressimus, remedium salutis est, atque inuisibili quadam potestate dæmones torquet. Et infra:

Amb. ibid.

Cla-

Clauum Crucis eius diademate suo præferunt Imperatores, & Ariani potestatem eius imminuunt. Sed quæro, quare sanctum super frenum, nisi vt Imperatorum insolentiam refrænaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinniunt? Hæc S. Ambrosius.

Nec dissentit ab Ambrosio Theodoretus, qui ait: Helenam clauorum partem in Imperatoris galeam artificiose includendam curasse, quo capiti filij consuleret, & hostium tela depellerentur: partem equi illius freno admisciusse, quo tum Imperatorem tutum, ac securũ redderet, tum veterem prophetiam explere posset, nam olim Zacharias Propheta prædixerat: Quod est in freno equi, erit sanctum Domino omnipotenti. hæc Theodoretus. *Theod.li.1. c.18.* *Zach.14.*

Sed & S. Cyrillus Alexandrinus verba Prophetæ in prædictum sensum accipit, dum inquit: Pius Constantinus curauit, vt is (clauus scilicet) equo suo in frænum insereretur, credens se etiam per hunc à Deo benedictionem consecuturum. Non incredibile quis dixerit isthuc; si ita est, nec decoro alienũ immerito intelligatur, in memoria Deo fuisse, & eum prophetica prædictione honorasse Imperatorem religiosissimum. Plurimorum enim meminerunt, & de his vaticinati sunt sancti Prophetæ, sicut nimirum de Iosia, & quibusdam alijs. Aliquando & temporum tranquillitas, & pietas per eos, qui in ipsis rerum potiuntur, significatur. Nihil ergo vero absimile, si & nunc Propheta Zacharias rei inprimis memorandæ, Deoq. chari, & veri, ac pij Imperatoris, & temporum charitati in Christum dedicatorum meminerit: Nam, & Imperatorum equos decorari clauo à pretiosa Cruce sumpto, quid aliud nobis, quam maximam, & reuera admiratione dignam Imperatorum pietatem declarauerit? hactenus S. Cyrillus. *Cyr. Alex. in cap. 14. Zach.*

Cum autem tres saltem Clauos, quibus cruci affixus est Dominus, esse oportuerit (cuius crucifixionis speciem adhibent hodie eiusdem Christi crucifixi imagines) ex illorum duobus frænum esse confectum tradunt (licet frænos, quasi plures, Ruffinus dicat) tertio autem regium diadema compactum. Verum quatuor potius clauos, Gregorius Turonensis, qui ante mille, & centum propemodum annos vixit, constanter affirmat, & de singulorum vsu hæc scribit: Speciosi autem, omniq. metallo nobiliores Dominicæ Crucis claui, qui beata membra tenuerunt, ab Helena Regina post ipsius sacræ Crucis inuentionem reperti sunt: & de duobus quidem frænum Imperatoris muniuit, quo facilius si aduersæ gentes restitissent Principi, hac virtute fugarentur, de quibus non est ignotum Zachariam vaticinasse Prophetam &c. Ac mox subdit de vsu claui tertij: Eo enim, inquit, tempore Hadriaticum mare magnis fluctibus mouebatur: in quo cum frequentia erant naufragia, & demersio hominum, vt vorago nauigantium diceretur, tunc prouida Regina condolens excidia miserorum, vnum ex quatuor clauis deponi iubet in pelagus, confisa de Domini misericordia, quòd sæuas fluctuum commotiones facile posset opprimere. Quo facto redditur mare quietum, tranquillaq. deinceps nauigantibus flabra præstantur: vnde vsque hodie nautę sanctificatum mare venerantur, & cum ingressi fuerint, ieiunijs, orationibus, & psalterio vacant. Clauorum ergo Dominicorum gratia, quod quatuor fuerint, hæc est ratio, duo sunt affixi in palmis, & duo in plantis. hæc ipse. Nonnullæ enim antiquæ Christi Domini cruci affixi imagines, id quidem exprimunt, vt seorsum pedes singuli cruci habeantur affixi: licet aliæ, eædemq. *Ruffi. hist. lib.1. ca.8. quot clauis Xp̃s Cruci confixus. Greg. Tur. de glor. M. c.6.*

fre-

frequentiores (quod recentior vsus id recepisse videatur) pedum plantis inuicem superpositis, vnico tantum clauo prominentiori suppedaneo ligno cruci inhærenti confixis, vbique visantur eiusdem Crucifixi imagines sculptæ, vel pictæ.

Zonar. p. 3. Annal.

De quarto autem Clauo Gregorius ait, ipsum in galea statuæ Constantini fuisse positum: testaturquè post alios idipsum Zonaras. At cum omnium sententia constet, clauum positum in Corona, qua ipse vti soleret Constantinus, puto potius Coronam simulachro impositam, ad illius, quam gestare soleret Imperator, exemplum, esse compositam, quàm illam reuera alio clauo Crucis ornatã fuisse. Sed quæ Gregorius scribit de fræno ex duobus clauis affabrefacto, hoc idem habet, dum res gestas enarrat, quæ sub Iustino Imperatore, eodem quo Auctor vixit seculo, contigerunt: Magnam (inquit) ferunt virtutem esse huius fræni, quod ambigi nequaquam potest, quod Iustinus Imperator publice expertus est, ac suis omnibus patefecit. Illusus enim à quodam Mago propter pecuniam, emissas sibi à Dæmonis vmbra intolerabiles per duarum curricula noctium sustulit insidias: sed cum tertia nocte frænum capiti collocasset, locum insidiandi inimicus vltra non habuit, repertumq. auctorem insidiarum gladio perculit. hæc Gregorius.

Greg. Tur. vbi sup. De fræno miraculũ.

Clauorum Christi multiplicitas vnde.

Ambr. ad Virg. exhort.

Quod vero Claui, quibus cruci suffixus est Christus, plures diuersis in locis hodie reperiri dicantur, nihil est quod pluribus, quàm tribus, vel ad summum quatuor, Christi manus, & pedes confixos esse putemus: licet multa extent exempla sanctorum Martyrum, & inter alia, quod S. Ambrosius recitat de martyre multiplicibus clauis affixo patibulo. Ait enim ipse, cum agit de inuentione Agricolæ martyris crucifixi: Nos legimus martyris clauos, & multos quidem, & plura fuerunt vulnera, quàm membra. Sed fortasse accidit, vt ex aliquo clauorum Christi modica singulis accesserit ferri portio; vel potius, deperditis antiquioribus rem testantibus monumentis, claui illi, quibus compacta sunt ligna sacratissimæ Crucis, crediti ipsi fuerint, quibus Christi membra cruci fuerunt infixa: nisi forte alicubi accidit, vt clauus aliquis inter sacras reliquias asseruatus, quo mystica membra Christi, nempe martyr quispiam confixus est, idem vnus ex ipsis passionis Christi clauus fuerit existimatus. Quicquid sit, fides (quod ait Ambrosius) purgat facinus, cum nemo fidelium ferrum colat, sed Christi potius passionem veneretur, & adoret in ferro.

Cretz. de Cruce li. 1. c. 94.

Non autem est mirum, clauos Dominicos vim fugandi Dæmones, sedandi tempestates, aliosq. supra naturam effectus edendi efficacitatem accepisse; cum magis cum Domino coniuncti fuerint, quam ipsa crux, quippe qui in sacrosanctam ipsius carnem penetrarint, & non modo in extrema eius superficie hæserint, instar crucis. Itaq. quod D. Augustinus pulcherrime, & verissime scripsit de virtute, quam vincula Petri ab ipso S. Petro acceperunt, hoc quiuis, ipso etiam S. Augustino lubente, dicere poterit de clauis Dominicis, mutato vinculorũ nomine in nomen clauorum, factaq. comparatione clauorum cum fimbria vestis Dominicæ, quæ sanitatem conferebat, sicut Augustinus cathenam, & vmbram S. Petri comparat. Ita igitur S. Augustinus.

S. August. serm. 29 de sanctis.

Si opẽ (ait) ferre poterat vmbra corporis (fimbria vestis) quanto magis nũc plenitudo virtutis? Si tunc supplicantibus proderat aura quædam (fimbria) tran-

transeuntis, quanto magis gratia nunc permanentis? Merito per omnes Christi Ecclesias, auro pretiosius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum (clauorum.) Si tam medicabilis fuit obumbratio visitantis, quanto magis cathena vincientis? vt vmbra, inquam, transeuntis Petri obumbraret eos: Si inanis quædam species vacuæ imaginis, habere potuit in se vim salutis: quāto magis de corpore meruerunt attrahere salubritatem ferreo pondere sacris impressa membris vincula passionis? Si ad præsidia supplicantium tam potens fuit ante martyrium, quanto magis efficax est post triumphum? Felices illi nexus, qui de manicis, & compedibus in coronam mutandi, Apostolum contingentes Martyrem reddiderunt. Fęlices cathenæ (claui) quæ nudatis penè ossibus inhærentes, viuas reliquias de sanguinis sudore iam attrita carne rapuerunt, tactusq. membrorum cruciatus sui sanctificat instrumentum, in quo dum afflictio crescit ad pœnam, causa pœnæ proficit ad gloriam. Fęlicia vincula, quæ reum suum vsque ad Christi crucem, non tam condemnatum, quàm consecratum miserunt. hæc S. Augustinus. Quæ tanto meliori iure de Cruce, & vinculis, hoc est, clauis Dominicis dici possunt, quanto maior ille, qui hanc crucem, & hos clauos consecrauit, & pretioso sanguine irrigauit.

Clauus, qui fræno insitus fuit, Mediolani in magnifica Metropolitana Ecclesia inuisitur, ac maxima cum veneratione colitur. Cap. 192.

DE Sacrosancta illius Claui memoria renouanda Carolus constituit; quem ab S. Helena in frænum redactum fuisse, tum alij narrant, tum S. Ambrosius in primis. Eum clauum Carolus alter Mediolanensis Archiepiscopus, vniuerso clero comitante, maxima populi frequentia, se ad maiorem Basilicam anno 1461. 13. Kalend. Aprilis, ab antiqua Ecclesia S. Teclæ, transtulisse testatur, de qua Ecclesia tollenda, eiusq. Clero, rebusq. in ipsam maiorem Basilicam trāsferendis, idem ipse sententiam tulerat. Fuit Clauus ad hoc tempus excelso loco in summo fornice, ad ipsius Ecclesiæ caput collocatus; & quamuis lampades quinque ante illum perpetuo collucerent, non satis tamen decore affixus, paucorum etiam veneratione, memoriaq. tam sancta res, tamq. insigne Christi Domini sanctissimæ, atque acerbissimæ passionis instrumentum, colebatur. Clauum igitur per sacros homines machinis in sublime tractos, abstulit; & amplæ Cruci apte insertum portauit, summa populi totius approbatione, concionemq. eo die occasione ex clauo accepta, de clementissimi Domini erga mortales benignitate dixit; & propositis, quæ pro eis acerbissima perpessus est, ad diuinam misericordiam implorandam vehementer eosdem excitauit, & ad omnia bene speranda confirmauit. Ferrum sacrosanctū non statim ad locum suum referri, sed omnibus propositum esse constituit, in altari quadraginta horis venerandum, vt ad salutis suæ negotium procurandum tota Ciuitas eo spatio conueniens, proximo rei sanctissimæ aspectu vehementius afficeretur. Deinde antequam reponeretur, aliam celebrauit Litaniam: Eumq. longissima via tulit, cum vniuerso itidem Clero, & populo ad celebriora loca sex, quæ Pontium nomine præcipuas ante portas ex veteri Vrbis situ appellantur.

Carol. Episcop. Nau. in vita S. Caroli Bor.

tur. Mirum fuit Ciuitatem vniuersam, quasi contagij metu solutam, libenter, studioseq. omnibus ijs diebus ad supplicationes conuenire, quod ei tam feliciter euenit, vt in tanto hominum conuentu, eoq. sæpe repetito, cum etiam Cælum humidum esset, & graue, non modo nemo in ipsa via ceciderit, sed nihil acciderit omnino, ex quo auctum esse contagium appareret.

Cum ad Dei misericordiam pestiletię causa implorandam vna cum Clero, & populo ad celebriora Vrbis loca, seu compita supplicatum iret, sanctumq. Clauum ferret; pedem nudum clathro ferreo, quo subterraneæ cellæ fenestra muniebatur, impegit; atque vnguem maioris digiti ita summouit, vt tota via, quæ multa restabat, abunde sanguinem funderet: neque tamen ob doloris sensum, qui ea parte vehemens esse solet, de incessu quidquam remisit. Narrat medicus, supplicatione demum peracta, cum accersitus esset; inspecto vulnere, tolerantiam viri se esse admiratum: Cumq. dixisset, esse vnguem necessario abscindendum: Carolum, qui sibi post abscissionem necessario quiescendum esse verebatur; quasi nihil morbi, dolorisq. vim æstimaret, sibi respondisse, in aliam diem id esse differendum, donec in Ecclesia quasdam sacrorum munerum functiones obijsset: obligaret tunc quidem vulnus aptiori quo poterat modo. Tertio die medicus vocatus, id exequi iussus est, quod ad curationem necesse erat. Ibi vero Caroli mirificam patientiam sese obstupuisse testatur: ei enim grandem vnguem, vulneris acerbitate recrudescente, ita excidisse, vt cum ipse in eo genere exercitatus perhorresceret, neque corpore ille, neque voce, neque spiritu vllo modo commoueri videretur. Neque vero ob id diu quieuit, aut labori, vel viæ pro quotidiano Ecclesiæ vsu pepercit, vt ex eo potius noui cruciatus, ac patientiæ nasceretur occasio, nam infirmo pede lapsus, os manus loco suo mouit. Id reponere quidam conatus, cùm minime assecutus esset, medicus idem, ingrauescente admodum dolore restituit, prorsus ita se habente Carolo, quemadmodum is loquitur, ac si permulsisset integram manum.

Celebrantur etiam nonnullis in locis festa in honorem instrumentorum passionis Dominicæ. Hinc multis in locis festum spineæ Coronæ, vt Parisijs XI. die Augusti susceptio sacræ spineæ Coronæ ab infidelibus per S. Ludouicum Regem, & in Episcopatu Ratisponensi, quartus dies Maij, Coronæ Dominicæ festus est. Et feria sexta post octauam Paschæ celebratur festum Lanceę, & Clauorum, institutum, vt ait Molanus, anno 1353. ab Innocentio VI. petente Carolo IV. Imperatore.

Hier. epist. ad Heliod. Cerne manus Iudæe, quas fixeras: Cerne latus Romane, quod foderas: sic exclamat S. Hieronimus.

Bern. serm. 61. in Cāt. Sanctus vero Bernardus: Foderunt manus eius, & pedes, latusq. lancea forauerunt, & per has rimas licet mihi sugere mel de petra, oleumq. de saxo durissimo, idest gustare, & videre quoniam suauis est Dominus. Cogitabat cogitationes pacis, & ego nesciebam. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? At clauus referans, clauus penetrans factus est mihi, vt videam voluntatem Domini. Quidni videam per foramen? Clamat clauus, clamat vulnus, quod vere Deus sit in Christo mundum reconcilians sibi. Ferrum pertransijt animam eius, & appropinquauit cor illius, vt non iam non sciat compati infirmitatibus meis.

Laur. Iust. de pass. Do. Beatus vero Laurentius Iustinianus sic ait: Clamant igitur sputa, claui,

lancea

lancea, irrisiones, & verbera, vt ipse toto corde, totisq. visceribus diligatur, qui pro dilectione tanta, ac talia perferre dignatus est.

De Arundine, & Spongia, per quam acetum Domino propinatum est. Cap. 193.

IOannes Euangelista dicit spongiam aceto plenam, hyssopo circumpositam Christi ori admotam; Matthæus vero, & Marcus eam arundini, seu calamo tradunt impositam, vt ex his, quæ dicturi sumus, facile apparebit. Sed in primis illud peruestigandum est. Quorsum hæc omnia parata ex industria erant, nimirum vas aceto plenum, spongia, hyssopus, & arundo? Certe hæc non casu in monte extra vrbem posito sunt inuenta. Sed si consideremus attentius, quis esset horum singulorum vsus, ac virtus, rem integram proculdubio intelligemus: simulq. esse commentum certò sciemus, quod aliqui dixerunt, ad accelerandam reorum mortem consueuisse Iudæos cruci affixis propinare acetum. Vt igitur de hoc primum agamus: virtutem à natura insitam esse aceto sistendi sanguinem, eandemq. hyssopo simul, & spongiæ inhærere, pluribus in locis testatur Plinius: cuius est in primis locus egregius, & ad rem, de qua agimus, valde accommodatus, cum ait, acetum fasciculo hyssopi conditum sistendi sanguinis vim quandam, & efficaciam habere, siue spongiæ supponatur, siue ad potandum detur. Tribuit, & Dioscorides eandem aceto virtutem, cum ait: Acetum erumpentem vndecunque sanguinem potu sistit. Si vero acetum iunctum sit hyssopo, maiorem inde haurire efficaciam ad sistendum sanguinem ex clauorum vulneribus manantem, cum pendenti in cruce spongia super arundinem affixa admouetur, iure dici posse videtur. hæc quod ad potum pertinet. *Ioan. 19. Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Plin. nat. hist. li. 23. c. 1. in fin. Diosc. li. 5. c. 14.*

Verum non potu tantum, sed earundem rerum applicatione, factaq. vulneribus admotione, eadem hæc ipsa præstari solebant. De spongia quidé cum loquitur Plinius, hæc ait: Veteres spongia conglutinant vulnera. & paulo post: Spongijs vulnera vtilissime fouentur: ac rursum: Ipsæ inflammationibus vulnerum ponuntur nunc siccæ, nunc aceto conspersæ, ac denique sanguinis profluuium sistunt ex aceto, vel frigida. His autem, quæ scribit Plinius, antiquus rei vsus consentit: siquidem mos erat, vt gladiatori vulnerato, ad siccandum fluentem sanguinem spongia continuo ministraretur. Vnde Tertullianus in lib. de spectaculis de his mentionem habens sic ait: Poterit, & de misericordia moueri defixus in morsus vrsorum, & spongias retiariorum. Id ipsum & in marmoribus nobiliter sculptis vidimus, nimirum Adonidi ab apro recenter vulnerato, continuo à ministro quopiam admotam spongiam, ac vulneri suppositam, vt fluentem cruorem sisteret. Habentur hæc in antiquo Sarcophago, ea historia egregie admodum effigiato, quod Romæ asseruatur in ædibus Tiberij Ceuoli, via Triumphali. *Plin. nat. hist. li. 31. c. 11. Tertul. de spect. c. 25.*

Sic igitur (vt ad rem cuius causa huiusmodi est suscepta digressio, redeamus) ex industria omnia potiora medicamenta, quæ sanguinem sisterent, à Iudæis parari solita, cum quis cruci affigeretur, satis superq. demonstratum esse videtur, elucidatumquè, quod ait Ioannes: Vas ergo erat positum aceto plenum: illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius. In quo, & magis veritati consentaneum esse videtur, quod *Ioan. 19.*

Theoph. in Io. 19. ex Græco textu colligitur, & ex Theophylacto, qui hunc locum est interpretatus, acetum illud hyssopo fuisse permixtum, atque conditum, sicq. ex aceto, & hyssopo spongiam fuisse imbutam, atque arundini affixam, ad potum Domino propinandum. Ceterum medicamentum illud sic compositũ, non potus causa fuisse præcipue institutum putamus, sed magis vt eo sic infusa spongia recentibus admota vulneribus, fluentem largiter sanguinem continuo sisteret. Est & eius rei coniectura non leuis: quia, vt accepi ab his, qui eam viderunt, spongia qua potatus est Dominus Iesus Christus, quæ vsque hodie summo honore asseruatur Romæ in Basilica Lateranensi, quasi aliquando sanguine tincta fuisset, ruborem quendam adhuc retinet, quem semel imbibisset: sicq. putamus madidam prius sanguine spongiam, atque pressam aceto postea, & hyssopo super infusam (proh scelus) sacratissimo ori Domini propinatam.

Cretz. de Cruce li. 1. c 96. *Bar. an. 34* *Bed. de loc. sanct. c. 2.* Spongiam, qua Christus in cruce aceto potatus, à Balduino Imperatore Constantinopolitano, Venetis oppignoratam, redemit, & in Galliam transtulit S. Ludouicus Rex Galliarum. Extat nunc, & religiose colitur in Basilica Lateranensi Romæ, teste Baronio. Tempore Bedæ, Hierosolymis erat in calice Domini recondita, vt ipse Beda testatur.

De Lancea ex clauis Christi, quam Henricus Rex à Rodulpho Burgundionum Rege dono accipiens, hostes per illam fugabat, & mira operabatur. Cap. 194.

Sigibert. Lanceam mirandi operis ex clauis Iesu Christi crucifixi sanctificatam, quæ dicitur primi, & magni Constantini Imper. fuisse, donatam Rodulpho Regi Burgundionum, & Italiæ à Sampsone Comite, Rex Henricus precibus, minis, muneribus, addita etiam parte prouinciæ Sueuorum à Rodulpho extorquet, & hanc ad insigne, & tutamen Imperij posteris reliquit. hæc Sigebertus. sed tantæ rei paulò latiorem audi narrationem in rebus gestis S. Gerardi, qui hoc tempore egregia claruit sanctitate. hæc enim ibi.

Apud Sur. 5. die Oct. 3. Henricus Rex Othonis Saxonum Ducis filius, & erat Deum timens, & amator Religionis Ecclesiasticæ, vbi percepit Rodulphum Burgundionum Regem habere tam cæleste, & inæstimabile donum, quod idem Rodulphus pro summo amicitiæ munere à Sampsone Comite acceperat, missis ad eum legatis, tentauit multis oblatis muneribus ab illo impetrare, sibiq. aduersus tum visibiles, tum inuisibiles hostes arma inuictissima, triumphumq. perpetuum vt cõparare posset. At Rodulpho Rege id se nulla vnquam ratione daturum asseuerante: modis omnibus Henricus Rex, quem muneribus emollire non posset, minis intentatis frangere conatus est, affirmans se omne eius regnum ferro, & flammis vastaturum. Sed quia illud, quod petebatur munus, eiusmodi erat, quod olim Deus terrena cælestibus, vtraque significans coniunxit, Rodulphi Regis animus tandem diuinitus est emollitus, ita vt iusto Regi iusta petenti annueret. Quo autem amore donum hoc eximium Rex Henricus complexus sit, hoc ipso vel maxime declarauit, quod non modo auri, & argenti muneribus Rodulphum Regem honorauit, verumetiam Sueuiæ Prouinciæ non minima parte donauit.

Deus autem, qui cordium inspector est, & bonas muneratur voluntates,

qua

qua mercede huius rei causa pium Regem Henricum in æterna vita affecerit, quibusdam indicijs etiam in hoc seculo prodere voluit, quando hostes in ipsum incurrentes hoc victorioso præeunte signo, semper terruit atque fugauit. Tali igitur occasione, diuina fauente voluntate, sanctam illam lanceam Rex Henricus adeptus est, quam filio, de quo nobis in præsentiarum sermo est, è vita decedens reliquit vnà cum Regno, non minori veneratione ab eo conseruandam, vti non paucæ testantur victoriæ, quas per eam orando obtinuit. hæc ibi. Verùm quod dicitur, ex Clauis Dominicis illam esse confectam, verius puto esse dicendum ex aliqua parte claui, alio ferro coniuncta illam elaboratam: nam de clauis Domini alijs locis positis, & ad alium vsum adhibitis, suo loco superius pluribus dictum est. Hic vero tu lauda Christiani Principis pietatem in cultu sacrarum reliquiarum exhibitā. Porro eadem pariter de Lancea scripsit Luitprandus, dum recenset ingentem Othonis Henrici filij victoriam eiusdem lanceæ auxilio consequutam. *Luitpr. lib. 4. c. 12.*

Pisani Archiepiscopi Legati Apostolici, & Godefridi Ducis Sancti Sepulchri aduocati, & Regimundi Comitis, & totius exercitus ad Paschalem Romanæ Ecclesiæ Pontificem Epistola, vbi de inuentione Lanceæ, quæ Dominum percussit, agitur, & de ijs, quæ mirabiliter facta sunt. Cap. 195.

PAschalis Papa II. vbi Apostolicum thronum conscendit, catholicos Principes litteris ex more de sua electione reddidit certiores, eosq. in fide perstare Ecclesiæ Romanæ commonuit. At sicut ipse ad Catholicos Principes litteras dedit, ita vice versa ab illis accepit, & inter alias quidem extant à Godefrido Duce post Hierosolymam captam, quas Encyclicas esse voluit ad omnes occidentales, quibus eos permoueret ad exhibendum auxilium Dei exercitui, in terra aliena peregrinanti. Scatent litteræ mēdis, sed vt nobile antiquitatis monimentum ex Vuillelmo Tyrio, quantum fas fuit, mēdis purgauimus, sic enim se habent. Paschali Papæ Romanæ Ecclesiæ, & omnibus Episcopis, & vniuersis Christianæ fidei cultoribus, Pisanus Archiepiscopus Apostolicæ Sedis Legatus, & Godefridus Dux gratia Dei Ecclesiæ Sancti Sepulchri nunc Aduocatus, & Regimundus Comes sancti Aegidij, & vniuersus Dei exercitus, qui est in terra Israel, salutem. *Baro. anno Chr. 1100.*

Multiplicate preces, & orationes cum iucunditate, quomodo Deus magnificauit suam misericordiam, complendo in nobis ea, quæ antiquis temporibus promiserat. Etenim cum capta Nicæa, cunctus exercitus inde discessisset, plusquam trecenta millia armatorum ibi fuerant. Et licet tanta multitudo esset, quæ vniuersam Romaniam occupare, atque epotare flumina omnia, compascere omnes segetes vna die posset; tamen cum plenitudine tanta conduxit nos Dominus, vt de ariete minimi vix duodecim acciperentur. Præterea etsi Principes, & Reges Sarracenorum contra nos surrexerunt; tamen Deo volente, facile victi, & conculcati sunt. Ob quæ quidem feliciter acta, quia quidam intumuerant, opposuit nobis Dominus Antiochiam, humanibus viribus inexpugnabilem, ibiq. per nouem menses nos detinuit, atque in obsidione extra ita nos humiliauit, vt in toto exercitu nostro vix boni centum equi reperirentur. Tandem aperuit nobis Domi- *Vuile. Tyr. lib. 3. c. 13. 14.* *Idem li. 4. c. 9. & 10. lib. 5. c. 22.*

Dominus copiam suæ benedictionis, & nunc etiam induxit in ciuitatem, & turres, & omnia eorum potestati nostræ tribuit. Cum hæc quasi viribus nostris acquisita teneremus, tanta multitudine Sarracenorum obsessi sumus, vt de tanta Ciuitate nullus egredi auderet. Præterea fames ita inualuerat, vt vix ab humanis dapibus aliquis abstinuerit. Longum est enarrare miserias, quæ in ciuitate fuerunt.

Idem li. 6. c. 5. 6. 7.

Respiciens autem Dominus populum, quem ita diu flagellauerat, benigne consolatus est. Nobis itaque primo, quasi pro satisfactione tribulationis lanceam suam, à nemine inuentam à tempore Apostolorum, pignus victoriæ nobis contulit: deinde corda hominum adeo animauit, vt illis, quibus ægritudo, vel fames ambulandi vires negauerat, arma sumendi, & viriliter contra hostes dimicandi virtutem infunderet. Denique cum triumphantibus hostibus, fame, ac tædio deficeret, exercitus Antiochiæ, & maxime propter discordias Principum, in Syriam profecti, Varram, & Marram vrbes Sarracenorum expugnauimus, & castella regionis obtinuimus.

Vuil. Tyr. lib. 7. c. 8. 9. 10. 11. 12.

Cumq. ibi moram facere disposuissemus, tanta fames in exercitu fuit, vt corpora Sarracenorum iam fætentium, à populo Christiano ibi comesta sint: deinde cum interiora Hispaniæ ingrederemur, largissimam, & misericordem, & victoriosissimam manum omnipotentis Dei Patris nobiscum habuimus. Etenim Ciues, & castellani regionis, per quam procedebamus, ad nos cum multis donarijs legationes præmittebant, parati seruire nobis, & oppida sua dedere. Sed quia exercitus noster non multus erat, & in Hierusalem vnanimiter venire festinabat: acceptis securitatibus, tributarias eas fecimus, quippe quod de multis ciuitatibus in vna de illis, quæ ex minimis est, plures homines haberentur, quam in nostro exercitu essent. Cumq. auditum esset Antiochiæ, & Rhoes, quia manus Domini nobiscum esset, plures de exercitu, qui ibi manserant, consecuti sunt nos apud Tyrum. Hinc itaque Deo cooperante vsque ad Hierusalem perueniмus: Cumq. in obsidione multum exercitus laboraret, maxime propter inopiam aquę: habito consilio, Episcopi & Principes circumeumdam esse ciuitatem nudis pedibus, prędicauerunt, vt ille qui pro nobis humiliter ingressus est, per se iudicium de his hostibus faciendo, nobis eam aperiret.

Idem li. 2. c. 21. 22.

Idem lib. 1 c. 21.

Placatus itaque Dominus hac humilitate, octauo die post humiliationem, cum suis hostibus ciuitatem nobis tribuit, eo videlicet die, quo primitiua Ecclesia inde abiecta fuit, cum festum dispersionis Apostolorum celebraretur. In Porticu Salomonis, & in Templo eius, nostri equitabant in sanguine Sarracenorum vsque ad equorum genua. Deinde cum ordinatum esset, qui ciuitatem retinere deberent, cum alij amore Patriæ, & pietate parentum suorum redire voluissent, nuntiatum est nobis, Regem Babyloniæ Ascalonam venisse cum innumerabili multitudine militum, ducturum Francos, qui Hierosolymis erant, in captiuitatem, & expugnaturum Antiochiã. Sed aliud Deus de nobis statuerat: itaque descendimus obuiam illis, relictis sarcinis, & infirmis Hierusalem cum præsidio. Cumq. exercitus noster, & hostium se conspexissent, genibus flexis, adiutorem Deum inuocauimus, vt qui in alijs necessitatibus legem Christianam confirmauerat, in præsenti bello confractis viribus Sarracenorum, & Diaboli, regnum Christi & Ecclesiæ à mari vsque ad mare vsquequaque dilataret. Hic Dominus affuit, & tantas

Idem li. 8. c. 18.

Idem li. 8. c. 27.

Idem li. 9. ca. 10. 11. 12. 13.

tribuit

tribuit vires, vt in hostem currere, vt videntem fontem aquæ viuæ sitientem ceruum segnem iudicarent: miro videlicet modo, cum in nostro exercitu non vltra quinque millia equitum, & centum quinquaginta millia peditum fuissent, & in exercitu hostium centum millia equitum,& quadringēta millia peditū esse potuissent. Tunc mirabilis Dominus in seruis suis apparuit,cum antequā confligeremus,pro solo aspectu nostro hanc multitudinem in fugam vertit, & omnia eorum arma diripuit,vt si deinceps vellent repugnare, non cito haberent arma. Spolia inaudita, thesaurum Regis Babylonis obtinuimus: ceciderunt ibi Maurorum vltra centum millia gladio. Timor autem eorum tantus erat, vt in porta Ciuitatis ad duo millia suffocati sint. De his vero, qui in mari interierunt, non est numerus: Spineta etiam ex ipsis occiderunt. pugnat certe pro nobis Deus.Pridie quam bellum fieret, multa millia camelorum, boum, & ouium cæpit exercitus. Principum iussu populus hæc diuisit. Ad pugnam progredientes multæ turmæ horum animalium comitabantur miraculose, & stabant cum stantibus, & currebant cum currentibus. Nubes ab æstu solis defenderunt eos, & refrigerabant.

Celebrata itaque victoria, reuersus est exercitus Hierusalem, relicto ibi Godefredo Duce. Comes sancti Aegidij,& Robertus Comes Northomanniæ, & Robertus Comes Flandriæ,Laodicæā reuersi sunt: ibi classem Pisanorum, & Boamundi inuenerunt. Cumq. Archiepiscopus Pisanus Boamundum, & dominos nostros concordare fecisset, regredi Hierusalem pro Deo, & fratribus suis Regimundus disposuit. Ad hanc igitur tam admirabilem patrum nostrorum fortitudinis deuotionem, ad tam gloriosam omnipotentis Dei retributionem, ad tam exoptabilem omnium peccatorum nostrorum per Dei gratiam remissionem, & catholicæ Christi Ecclesiæ & ipsius Latinæ, inuitamus vos ad exultationem, & omnes Episcopos, & bonæ vitæ clericos, & monachos & omnes laicos, vt ille nos ad dexteram Dei considere faciat, qui viuit, & regnat per secula. Rogamus, & obsecramus vos per Dominum Iesum, qui nobiscum semper fuit, & collaborauit, & ex omnibus tribulationibus nos eripuit,vt fratrum sitis memores vestrorum,qui ad vos reuertuntur, benefaciendo eis, & soluendo debita eorum, vt vobis Deus benefaciat, & vos absoluat ab omnibus peccatis, & in omnibus, quæ vel nos, vel illi apud Dominum meruimus, partem vobis concedat. Hactenus epistola Hierosolymis militantium, quæ in Occidentali Orbe, vbique vulgata, omnium ferme incendit animos Hierosolymam adeundi, & subsidio esse fratribus, sicq. noua expeditio iam cępta est procurari in Gallia, & in Italia classis Ianuensium præparatur ad opus. *Vuil. li. 10. ca. 12. 13. 14.*

Paschalis Papa acceptis litteris de fęlici progressu Christiani exercitus in Palæstina, decreuit legationem in Orientem: Legatus vero electus fuit Cardinalis Episcopus Portuensis, cui has litteras dedit, quæ etiam acceptæ sunt ex scripto Codice Antonij Augustini. *Baro. anno Chr. 1101.*

Pontifex de victoria gratulatur, & de Lancea, & parte Crucis inuenta. Cap. 196.

Legatio à Pasc. hali Papa missa in Orient.

PAschalis Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus, siue filijs, Episcopis, Clericis, proceribus, militibus,& omni populo militiæ Christianæ in Asia triumphantis salutem, & Apostolicam benedictionem.

Leuit. 16. & 2. Cor. Deut. 32. Ios. 6.

Quod per Prophetam populo suo Dominus pollicetur,impletum in vobis cognoscimus; inhabitabo, inquit, in eis, & ambulabo cum eis, quia per fidem in vestris pectoribus habitat, & per operationem ita inambulat, vt patenter in vobis inimicos suos expugnasse videatur. Renouauit enim Dominus antiqua miracula, vt in vno mille, & in duobus decem millia persequeretur, & his Ecclesiæ annis, sacerdotalium precum tubis inimicarum Vrbiũ mœnia aperiret. Illud vero quanti gaudij, quàm potentis miraculi æstimatis, quod sacrosancti lateris sanguine cruentam Lanceam, & viuificæ crucis partem vestris oculis reuelauit, vestris tractandam manibus obtulit? Quantas super his Redẽptori nostro gratias debeamus, nec humanus animus opinatur, nec lingua præualet enarrare. Videmus enim Christianæ fidei hostes, Christiani populi oppressores per diuinam misericordiam manu vestra partim contritos, partim è diu possessis regionibus effugatos: Videmus Orientalem Ecclesiam post longa captiuitatis tempora, magna ex parte ad antiquam libertatis gloriam redijsse. Dicendum igitur ore, dicendum corde: Gloria in altissimis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Orationi etiam, & vigilijs insistendum, vt quod cœpit,adimpleat, & manus vestras, quas hostium suorum sanguine consecrauit, immaculatas vsque ad finem, affluentes firma pietate, custodiat.

Luc 2.

Quapropter agite, filij in Christo desideratissimi, rememoramini, quanta pro amore Domini reliqueritis, quanta pro fratrum salute, & ereptione pericula subieritis: patriam, domos, parentes posthabuistis, vosmetipsos exilio addixistis, morti opposuistis: curate nunc ad meliora semper tẽdere, pacem cum omnibus conseruate, vt possitis ad æternam pacem Domini misericordia peruenire. Plurima vobis significare per chartam,& atramentum supersedens,quoniam ex Apostolicæ Sedis gremio charissimum fratrem Mauritium Portuensem Episcopum destinamus, vt qui per beati Petri Vicarium, sanctæ in Christo memoriæ prædecessorem nostrum Vrbanum tanti peregrinationem itineris assumpsistis,beati Petri solatijs semper abundetis, & quem fundamentum tanti operis habuistis, ipsum quoque ad finem caput in fide, & obedientia teneatis.

Describitur rursus pulcherrimum Christianorũ bellum, & præclara victoria; sacræ Lanceæ gloriosa inuentio, & res à Christianis militibus fortiter actæ. Cap. 197.

Paul. Æmil. de gest. Franc. li. 4.

PAulus Aemilius de Corbagath Persarum Principe potentissimo,Antiochiã obsidente, hæc habet.

Secunda vigilia hostes turrim propinquam ei, qua nostri recepti fuerant, per negligentiam custodum silentio admotis scalis occuparant. triginta iam

con-

cōſcenderant,ſubeunte maiore multitudine,cum Henricus Aſca Moſellanenſis propinquus excubitor ſenſit, ac cum duobus cognatis ſuis Francone, Sigimaroquè contra aduolauit, ſigno dato, vt ſubſidio veniretur, captam partem Vrbis. Tanta in re vndique concurrebatur. Ac ne in nocturna trepidatione noſtrorum, Corbana alias partes murorum tentaret, ſi forte ad vnum locum tutandum contendentibus cunctis, aliquid indefenſum, nudatumq. cuſtodibus inuenire poſſet, Duces diuerſi omnia circumiuere, luſtrauereque. Cæſis qui iam intrauerant, turris recuperata, ceteri ſubmoti. Reliquum noctis ſolicitum fuit, omnium animis pauore attonitis, tanto caſu tam propinqui communis excidij, furtorum pericula omnes metuebant. Prælium vera virtute committendum depoſcebant. Præmiſſo caduceatore, vt poteſtas fieret legatis tuto eundi ad Corbanam, profecti duo ſunt, Petrus Eremita,& Herluinus,is linguæ Turcicæ non ignarus. Ambianenſis intrepide apud Satrapen cauſam religionis orauit: Si legibus humanis, diuinisq. diſceptandum ſit,Antiochiam,& quicquid hoc bello à noſtris partum ſit,Chriſtianorum Imperij exſtitiſſe: ipſam Antiochiam à Principe Apoſtolorum Petro, cultu Idolorum, falſorumq. Deorum veneratione ſemel liberatam,nunquam à noſtra religione defeciſſe: nūc oppreſſam armis Turcicæ de Numine perſuaſionis, à Ducibus Latinis priſtinæ cauſæ reſtitutam: nec quicquam reliqui eſſe, cur relabi eam conueniat ex ſolida libertate in barbaræ ſectæ cōpedes. Sin legum pudor nihil valeat inter arma, petijt Herluinus, vt veræ virtutis periculum fieret. Ex Ducibus latinis deligeret Dux Perſarum, cum quo ceteris ſubmotis congrederetur; vel ſi maior manus placeret, plures Duces cum pari numero Ducum certaturos: aut gens cum gente, exercitus cum exercitu æquo loco ſigna conferret. Corbona exiguum corpus erat, ſed ſpiritibus ingentibus.Reſpondit: Victoris eſſe conditiones ferre, legesq. dicere, nec victos Latinos, quando fortunam ſuam, vel ignorarent, vel diſſimularent, generis mortis optionem habituros: eorum Duces, qui domeſtica miſeria ac inopia adducti, Orienti bellum vecors intuliſſent, in vinculis ad Perſarum Imperatorem miſſurum ſe, vt de eis ille ſtatuat Perſarum legibus, ſuoq. iudicio, militum vulgus non prius quàm fame,illuuieq. ſemianimes in ſeruitutem recepturum: ſic quoque quos eorum videbitur, vt infœlices arbores, ac inuiſas Soli, terrisq. graues, ſucciſurum. Hæc Gothofredus renuntiata in vulgus edi vetuit. Dum paucis diebus obſidio trahitur, fames ingraueſcit, pigritiaq. ſubit pectora: luctus, mæſtitiaq. animos afficit: tædium vitæ inceſſit. Milites tectis ſe continebant, in publicum non prodibant. Extrahi à Ducibus, voceuè præconis non poterant, mortem (quod mallent) hoſtium ferro, vel (quod miſerrimum viro forti) fame expectabant.

Conſenſu procerum imperium vniuerſum,ſummaq. rerum, quoad Antiochenſis res expediatur ijs, quibus tenebatur difficultatibus, Bohemundo cōmittitur. Is vbi nullo pudore,nullo Imperio,nullis minis, nullo ſolatio extrahi è tenebris in lucem milites ad munera quiſque ſua poſſunt, ignem paſſim tectis ſubijci iubet: ad duo millia domorum, adiuuante forte coorto vento,conflagrauere. Ita milites neceſſario ſui copiam fecere. Acceſſit res, quæ ex ſumma diffidentia ſummam alacritatem affecit, adeo in bello res in contrarium facile vertunt, ac quod nemo votis auſus eſſet expetere, ſibive

respondere, vltro se mortalibus nonnunquam offert: nec quicquam altius quàm religio in hominum pectora demittitur: nec, si mentis cælestis fieri coniecturam apud mortales fas est, vlla in causa numinis vim studiumq. magis, quàm in hac, tamq. necessario tempore, tunc sperare laborantibus conueniebat. Nobiles sacerdotes prodiere persanctè asseuerantes, se nocturna specie admonitos, irent, nunciarentq. Ducibus, militibusquè, Deum Opt. Max. flagitijs nostrorum iratum, quod non humana ope fuso, fugatoq. Solimano, beneficij cælestis immemores, minus reuerentes superum exstitissent: eos Castra, quæ initio velut templum fuissent, incestasse, impiæq. religionis mulieribus se immiscuisse, discrimine sublato cuncta promiscua fecisse. Idcirco numen pœnas fame, conclusione, ac metu propinquæ mortis expetere cæpisse. Nisi ad frugem vita, mens ad sanitatem redeat, securim ceruicibus imminere, quæ possit lachrymis, ieiunio, sacraq. confessione placato numine auerti. Petrus sacerdos Massiliensis eadem sibi quoque pectore obuersata dictitabat, & ad fidem faciendam addebat, per quietem sibi diuinitus in æde Petri demonstratum locum, vbi alte obruta, abditaq. Lancea latitaret, quæ Domini latus in Cruce confodisset. Eam sacrosancto sanguine imbutam, de impijs triumphum, victoriamq. daturam. Productus in concionem hæc disseruit, à legato iureiurando adactus rem ita se habere, vt & verbis concepisset. Mysterijs altaris peractis, itum reuerentissime ad prædictum à numine locum. Refossa Lancea, sublatus est multitudinis clamor, approbationis religionisq. plenus. Laus Deo, gratiæq. actæ, fides cælestis implorata. Indictum tridui ieiunium: idq. quod egestas necessarium fecerat, oraculo sanctum effectum. Sacra confessione flagitia expiata. Quarto Kalendas Iulias summa omnium alacritate arma capta: nec minus sacerdotes quàm Duces signa circumibant, numen pijs adesse, si non minus animos religione, fiduciaquè, quàm dextras ferro armarent. Auderent ductu, auspicioq. cælestium cum hoste confligere, non multitudinis, nec mortalium virtute, sed voluntate superum victoriam dari. Lanceam sanctam Legatus ferebat, sancta spe animos replens. Præfectus arcis Turca, vbi ex loco superiore vidit nostros ad pugnam parari, coireq. frequentes, eius rei signum, quod conuenerat, Corbanæ sustulit: simul ne (id quod facturus videbatur) eruptione vrbem relictam inuaderet, Tolosas cum suis ei obiectus in vrbe remansit: ceteri Duces signa extulere.

Matutino quidem tempore, sed summo forte æstu, vix portis exierant, cum ros solito vberior cælo lapsus est; & id pro diuino imbre à nostris acceptum, non magis corporibus robur, quàm vires animo addit, numen profecto huic aciei adesse. Animos militum hac persuasione affectos, Duces præterea oratione acuebant; subijciebantquè, quod victores Latini cum victis Barbaris pugnaturi essent: non grauiorem tunc hostem Turcam ac Persen futurum, quàm in Bithynia in illo acerrimo prælio fuerit, cum nullo dū periculo virtutis, fortunæq. acie iusta facto; recenti dolore, iraq. Nicææ in oculis expugnatæ, vxorisq. cum liberis captæ stimulante manus conseruisset. Nunc cis Taurum Asia exactum Persen, Vrbibus nobilissimis cis Euphratem, vlterioribusq. nudatum à suo Rege Regum ipso deside, ferrum, & Latinum robur horrente, missum eo consilio, vt Antiochiam eximere conaretur obsidione, cunctabundum, ac diffidentem segne iter fecisse, tempusq. ignauia, & metu

& metu triuisse, adesseq. vt eos seruet, qui iam nulli sint: montes occupasse, vt in campestri planitie victus, receptum fidum, certumq. habeat, ignotisq. Latino militi semitis saluti suæ consulat. Sed victis nihil tutum futurum, ipsa muta loca, incolasq. in gratiam victoris hostilia, infestaq. omnia fugiẽtibus facturos, nec spem modo certam exploratamq. vincendi datam nostris, sed necessitatem exclusis procul à patria: nullo terra, tot faucibus, claustrisq. montium, & naturæ intercedentibus, receptu, nulla maris spei classe latina littorum appulsu prohibita, nullo Antiochiæ commeatu. Nec illos mœnia in fame, obsidioneq. defensura, quos sua dextra in acie non texerit. Ita viris suapte ingenio inuictis, fortissimisq. acerrimum necessitatis telum additum: simul præmia virtuti paria parata, opes, gazasq. ditiorum, beatiorumquè, quàm validiorum Regnorum, Imperiorumq. Sultanos Caliphasquè, ac Satrapas in vinculis habituros. Ab Occidente, septemtrioneq. profectos, imperaturos regioni intra quam sol oritur, qui orbem terrarum circumlatus visurus sit nihil, nisi eorum virtute, vel domitum, vel administratum. Redituros domum quemque suam ad coniuges, liberosq fore, vt omnia igni festo colluceant, sacris Canticis personent, perpetua gloria, sempiternitateq. seculorum, immortali laudis celebritate viuant. Simul singulæ gentes suo quæq. decore excitabantur. Anglos, Scotosquè, ac Danos, eius ætatis bellicis rebus excitatos, insitum etiam robur, & non minor animorum, quàm cæli, soliq. durities, indomita asperitas, ac mortis contemptus erigebat. Germanis nomen Imperij, summumq. tituli fastigium, ac ingenita vis pectoris, alacritatem addebat. Gallis res fortiter, piequè, ac fęliciter gestæ, simul sua nobilitas, maiorumq. decus animos faciebat, Italis memoriæ obseruabatur vetustas gloriæ, ac leges terris datæ. Nulla denique gens domesticis, ad virtutem excitamentis non ferebatur ad virtutis specimen eo die ostendendum.

Nec Corbana cessabat suos inflammare cupiditate gloriæ, vetus Persarum Imperium verbis in cælum ferens. Turcarum arma triumphis, trophæisq. nobilissima: egentes populos prope generatim ex Europa in Asiam commigrasse. Quotam eorum partem superesse, qui acie in Bithynia cum Solimano pugnarint? & eos qui reliqui sint, amisisse illas, quibus feroces venerint, vires, spiritus illos pristinos eis cecidisse, quod Asia illa minore potiti, quod magnum initio videri poterat, id parui ad vniuersi belli summam spem referre sero sentiant. Hæsisse ad Antiochiam plus octo menses, & eam ipsam furto interceptam. Nunc vera virtute rem gestum iri, quod ante hoc bello non vsu venerit. In Bithynia non veras vires Persarum conflixisse, ipsam nobilitatem Persicam absuisse. Hic non gentes modo Persis finitimas, sociasquè, sed Persas, ac ipsos Imperatoris Persarum intimos, fidosq ac inuictos amicos prælium inituros, ducturosq. militem viribus, opibus, generositate, robore, numero, delectu præstantem, in homines inopia, illuuie, squalore, fameq. confectos, qui exiguas reliquias speciei hominum gerant, multumq. ab illa, qui in Asiam eruperint, indole degenerarint. Animatis ita vtrinque militibus, acies strui cæptæ. Sinistrum cornu Hugoni Magno, extremum Aniciensi: sacræq. Lanceæ, vbi plurimum eo die fiduciæ, interius datum. Dextrum tenuit Tarentinus. Boniensis eodem in cornu interior constitit. Normanus, Apulusq. mediam aciem rexere. Antequam confligeretur,

retur, alam delectorum equitum Satrapes circummisit, vt terga nostrorum in pugna adoriretur. Quod Duces conspicati detractas ex sua, cuiusque gentis acie cohortes, turmasquè, quot necesse videbatur, appropinquantibus opposuere, præfecto illis Reginaldo Venusino. Iam conferebatur prælium. Persæ non omnes simul, nec pari conatu in pugnam descenderunt. In dextrum Latinorum cornu, quod monti proprius erat, robur Barbarorum irruit. Tarentinus eos præstanti animo excepit, memor victoriæ in Bithynia de eisdem hostibus virtute sua, suorumq. partæ: nimirum quodam fato primis Turcarum conatibus se oppositum, & ceteræ aciei partes fiducia eius in spē erectæ, se loco suo continebant, non solum vt spectarent velut iam certum euentum, sed ne pro mouendis signis reliquos hostium adhuc quietos, in se à fronte, à latere, à tergo excirent. Pugnat acerrime Tarentinus veluti toto terrarum orbe armato, ac spectante omnem molem in ipsum vnum incubuisse, nec locum ignauiæ celandæ datum, nec lucem virtuti cognoscendæ defuturam. Plures Barbarorum, quàm Latinorum cadunt: sed horum paucitas grauius afficiebatur, quam multiplici hostes damno, quorum multitudo, vel vulneribus suis cædeq. ferrum hostium hebetarent, viresq. lassitudine conficerent. Igitur cum extremum illud cornu diutina pugna affectū, languensq. prælium remitteret, ac eo ferocior hostis instaret, Bononiensis interior promouere cæpit suos, vt latus Persarum aduersus Tarentinum pugnantium, acriusq. signa inferentium transuersus aggrederetur, ferociamq. contunderet. Aduersus id consilium paratæ aliæ copiæ à Corbana demissæ, tanta ingruerunt vi, vt satis pulchrum illi foret suos à clade tutari. Nec Normanus, Apulusq. tertia Persarum acie iam se fulgentibus signis, contra si quid moueretur ostendente, progredi tutum arbitrabantur. Tandem cum graui armatura, æstuq. meridiano fessos nostros Barbari existimarent, media quoque acie pugnari cœptum, ac ad Aniciensem prælium peruenerat atrocissimum.

Minor vis Hugonem vrgebat, quod longissime omnium è Corbana, monteq aberat. Itaque Franci, qui Hugoni Magno parebant, flagrantes auiditate maioris pugnæ, ac veri decoris, ægreq. ferentes se non magnam partē rerum in se vertere, fuso aduerso hoste, ne segnem stationem agerent, opem Reginaldo aduersus frequentissimam alam pugnanti ferre statuerant, ne si ea parte vincerent hostes, in nostrorum terga pugnarent. Cum eques citus à dextro cornu venit, vt auxilio laborantibus iretur, quod Tarentinus, Bononiēsisq. ægre vim hostiū sustinerent. Ita mutato consilio, circunuectus Francus, sinistrum hostium cornu à tergo inuadit. Illi multitudine freti, ancipitia signa statuunt. Prælium cruentum fuit. Nullus segnis ignauusue, dextræ vis, robur pectoris, rigor animi se profert, ingens passim cædes, cumuli corporum conceruantur, auiditas cruoris, rabies, furor, impetus vesanus, grassatur omnia peruadit, victoria nutans, spes, metusq. anceps. Reginaldus præcipuo discrimine laborat, ala equitum nobilissimorum premente, cui vitam Solimanus præfuisse, sunt qui tradunt: nec barbaros potuisse, nisi ope diuina vinci. Baldricus Dolensium Pontifex illius temporis æqualis comperuisse se scribit ex his qui interfuerant, oblatam hostibus speciem trium procerum humana specie augustiorum, qui albentibus in equis sedentes, ingens agmen pari cultu corporis, habituq. oris ex editissimis locis aduer-

ſus hoſtes ducerent: hos non ab omnibus, ſed à quibuſdam noſtrorum viſos, creditoſq. eſſe martyres Georgium, Demetrium, Mercurium, nec deinde barbaris animus, menſue, aut conſilium ſuppetebant, conſtabant vel apud eos omnia formidine, fugaq. continuo plena fuere. Quod vtique conſtat, Corbana ingens Latinorum terror, qui primum, vt Antiochiam defenderet, profectus fuerat, deinde recuperaturus aderat, ſubijci ſtipulis, ad id ſi quid contingeret, deſtinatis, ignem iuſſit, vt eo quod conuenerat ſigno, ſe ſui reciperent. Prima omnium ala ſe in montes recepit; deinde omnes copiæ ſenſim illuc concederant: inſtantibus deinde noſtris trepide terga dedere. Saluti montes quamplurimis fuere, quos expeditus miles, leuiſq. eques facilius tenere, metiriq. curſu poterat, quam noſtrorum grauis armatura, cataphractuſq. equitatus. Hic centum millia hoſtium cecidere, noſtrorum quatuor circiter millia ducenti. Ad quinque millia Camelorum oneribus, & magna commeatus vis capta, caſtraq. omnis fortunæ, regiæq. opulentiæ plena.

Poſtridie arx amiſſa ſpe ſubſidij dedita, pacta, vt ſine fraude, qui in præſidio erant, dimitterentur. In conſilio, dum de ſummis rebus ageretur, peruicit Toloſas, vt nobiliſſima legatio Byzantium mitteretur, quæ ſi videretur, Antiochiam Græco redderet, quod in id omnes iureiurando adacti erāt, vt quicquid hoc bello caperetur, exceptis Hieroſolymis, Græco Auguſto cederet, Iuit Hugo Magnus, Græcus eam deditionem non accepit, ſiue conſcius fœderis à ſe non ſeruati, & opis ſecundum expugnationem Nicææ noſtris tot inter miſerias oſtentatæ, non latæ: ſiue ratus dolum ſubeſſe, quod vtrumque ſcriptores tradunt. Nos facile adducimur, vt credamus Alexiū gnarum Bohemundi in ea vrbe, conſilio ipſius capta, partes validiſſimas eſſe, Antiochia abſtinuiſſe. Simul ab eo Latini petebant, vt ipſe per ſe hoc bellum capeſſeret, nec antequam debellatum eſſet, exercitum deduceret.

Auguſta Maieſtate indignum exiſtimare poterat, ſe ſequi, non ducere videri, nec ſui arbitrij fieri ius ſuſcipiendi, deponendiq. belli: Nullum finem, niſi non Turcis modo, ſed & Aegyptiorum Caliphis, Sultaniſq. euerſis. Et Antiochiæ morbi ſæuiebant victoria opulentiſſima: ex ſumma inopia cunctarum rerum, incredibilem copiam omnis generis diuitiarum non ad neceſſitatem modo, ſed etiam ad delitias luxumq. attulerat. Nemo egens, beati omnes, locupletesq. fruebantur præſentibus bonis, priſtinum quoque deſiderium abunde, affatimq. explentes. Ex hac repentina præcipitiq. in contrarias partes mutatione cultus, victuſq. ſiue alia cauſa cohorta peſtilētia, quinquaginta circiter mortalium millia abſumpſit. Perijt Anicienſis, non tamen communi lue, quam ægritudine ex labore laſſitudine contracta. Ante prælium, in re diuina, placandiſq. ſuperis, in prçlio cohortandis, excitandiſq. & conſilio, & exemplo virtutis militibus: ſecundum victoriam, in ſupplicationibus habendis, gratijſq numini agendis, purificandiſq. luſtratione templis, ſacrandiſq. quç barbari omni nefario ſcelere profanarant, opera eius ſingularis, ac diuina extitit. Dum ſibi nulla in re ſancta parcit, exceſſit è vita, magno ſui deſiderio. Milites, Duceſq. velut parenti orbati luxerunt, & vita, & morte felicem, Turcium enim, in cuius excidium conſpiratio ſacri belli facta fuerat, deletum. Imperium eo ſignifero credi poterat, Solimano opibus exuto, Caſſiano extincto,

Corbana fuso, fugato, plus centum millibus Persarum vno prælio cæsis, Antiochia Orientis arce capta, defensaq.

Hactenus Paulus Aemilius, qui & aliud miraculum de eadem sacra Lancea reddit:

Nudo corpore quis per ignem transiens Lanceam manu gestans, illæsus, & purgatus euadit. Cap. 198.

Paul. Æmilius Veronens. de rebus gestis Francorum lib.4.

MAssiliensis Author Sacrosanctæ Lanceæ effodiendæ, quia comes Tolosatis erat, ad nouam inuidiam illi conflandam incusari cępit falsę religionis. Is vt se purgaret, ad iudicium flammę descendit: & aderat dies passo Domino sanctus. Circumfuso exercitu, sanctam Lanceam nudus corpore manu gestans, per coaceruatorum late lignorum struem ardentem, mediosq. ignes illæsus euasit: mox ad miraculum ruente turba oppressus perijt.

Non pigeat lectorem à pluribus testibus rerũ memorabiliũ in tàm magnifico bello tam gloriose gestarũ testimonium accipere, tum quia veritas magis elucescit, tum quia apud vnum Auctorem reperiuntur, quę ab alio prętermissa sunt. Subijciamus ergo, quę à Roberto monacho Rhemensi, qui illis temporibus vixit, & vt creditur, interfuit, scripta sunt, qui multa narrat quæ ab alijs intacta relicta sunt. Sunt autem huiusmodi.

Robert. monach. Rhemens. hist. lib.7.

Lancea, vt supra, nutu Dei inuenta, seniores & magistratus militię consilium acceperunt, vt ad Corbanan legationem suam mitterent, itemq mandata, suumq. consilium per interpretem sui sermonis deferrent. Cumq. de multis fieret inquisitio, nec aliquis pręsumeret hęc ferre mandata, tandem duo inuenti sunt, Erleuuinus & Petrus Eremita. Hi cum interprete iter suum ad Turcarum castra dirigunt, dein ad Corbánan tentoria perueniunt.

Conuenerunt vndique Turcæ, audire gestientes, quid dicerent Christianorum nuncij. Erat autem Corbanan residens in solio indutus cultu regio, habituq. pomposo. Ante cuius faciem venientes minimè se inclinauerunt, sed erecta ceruice astiterunt. Quod cum Turcæ viderent, ægre tulerunt, & nisi nuntijs publicam fidem debuissent, ignominiam vindicassent. Tunc nuntij nil cunctantes, licet omnes ira commoti, ira circunfremerent, superbo principi dixerunt. Corbanan, à Francorum principibus in mandatis hæc ad te habemus. Vnde tibi contigit tam temulenta audacia, quod armata manu contra eos venisti, cum tu & Rex tuus, gensq. tua in eorum conspectu culpabiles sitis, qui terras Christianorum immoderata cupiditate inuasistis, eosq. omnes iniuria affecistis & occidistis? Infernales dij te tui turpius non potuerunt dehonestare, quam quod te miserunt contra eos pugnare. Si ratio iuris tecum esset, & censura æquitatis nobiscum agere velles, nos tecum iuris honore seruato ratiocinaremur, & quod Christianorum esse debet, incontradicibili sermone ostenderemus. Quod si apud te æqui ponderis sunt ius & ratio, vt voluptuosa voluntas, fiat inter tuos & nostros determinata pugna, & victoribus absque aliorum sanguinis dispendio, tota hæc concedatur patria.

Quod si nec ita, nec sic, complaceat, aut fugam protinus inite, aut colla vestra nostrorum ensibus præparate. His dictis sermonis mediator conticuit. Corbanan vero ira magna inflammatus, vix loqui potuit, & tandem in

in hæc verba prorupit dicens : Vere gens Francorum, gens ſuperba, ſed noſtro gladio refrænabitur eorum ſuperbia. Ideo autem requirunt denominatum prælium, vt quibus cedit victoria, cedat & Imperium. Quoniam ſine aliorum ſanguinis diſpendio, aut patria volunt ditari, aut à manibus noſtris liberari. Sed tunc ſalubre conſilium non inuenerunt, cum pro effæminata gente arma ſumpſerunt. Tamen adhuc ite, illisq. renuntiate : quoniam ſi volunt Deum ſuum abnegare, ſuæq. Chriſtianitati renuntiare, in gratiam omnes recipiemus, & terram hanc eis donabimus, & multo meliorem,& de omnibus equites faciemus. Quod ſi facere neglexerint, omnes iamiam morientur, aut vincti in terram noſtram ducentur. Poſt hæc Erleuuinus, quia illorum nouerat linguam, ſubiecit, & ait : O Princeps nullius militiæ, ſed totius malitiæ,ſi ſcires quàm dementiſſimum eſt apud Chriſtianos dicere,nega Dominum, nunquam de tuo ore polluto egrederetur tale verbum. Scimus pro certo, ipſo Deo, quem negare ſuades, reuelante, quia in proximo eſt noſtra ſalus, & veſter interitus, noſtrum gaudium, & veſtrum detrimentum. Quis vero vobis tranſmiſit ignem, qui vos ita perterruit, & de loco, in quo tentoria fixeratis, ita perturbauit? Signum hoc in portentum veniet vobis, nobis in ſalutem, quoniam ipſius Dei noſtri certam inde habemus legationem. Corbanan diu ferre non potuit conuitia Erleuuini, & præcepit à conſpectu ſuo illum amoueri. Dixeruntq. ei, qui illic aſtabant, vt cito recederet, aliàs nunquam ei legationem profuturam. Ille cum ſocijs ita diſceſſit, & ad vrbem remeauit. Nec prætereundum quid iſtis recedentibus Corbanan ſuis dixerit : Audiſtis nunc, quid pannoſi illi,vultuq. deſpicabiles, & nullius perſonæ homunculi, & quàm conſtanter locuti ſint : nec iram noſtram, & tela micantia expauerunt? Hinc eſt, quia deſperati ſunt, & volunt & malunt mori, quam captiuari. Propterea ò fortiſſimi milites cum ad prælium venerint, vndique eos circumuallate, ne alicui ſit locus diuertendi, nec ſpatium diu viuendi : quoniam ſi eis aliquandiu licet viuere, antequam omnes interficiantur, magnas ſtrages de noſtris facient. In hoc apparet, quia Corbanan ſtultus erat, qui ſic loquendo ſuorum mentibus terrorem incutiebat. Nec mirandum, ſi inſipiens loquitur amentiam, quia ſpiritus ſapientiæ non intrat in maleuolam animam. Petrus Eremita, & Herluuinus ad Principes exercitus reuerſi ſunt, & quæ Corbanan reſponderat, narrauerunt.

Tunc Podienſis Epiſcopus nutu, & aſſenſu omnium, triduanum omnibus indixit ieiunium. Vnuſquiſque puro corde confeſſus fuit, & qui aliquid ad edendum habuit, non habenti diſtribuit. Illuſtres dies deduxerunt cum omni humanitate, & puritate cordis, Domini miſericordiam implorantes. Tertia die illuceſcente, Miſſæ per eccleſias celebratæ ſunt, omnesq. ſancta Dominici corporis communione communicati ſunt. Communi deinde conſilio intra vrbem ſex acies conſtituuntur, & quæ prius, quæ poſterius irent, ordinantur. Prima acies fuit Hugonis Magni, & Flandrenſis Comitis : ſecunda vero Ducis Godefridi, in tertia vero fuit Comes Robertus de Normannia cum ſuis : quarta fuit Podienſis Epiſcopi,qui ſecum portauit Lanceā noſtri Saluatoris, & cum illo fuit magna pars exercitus Comitis S. Aegidij, qui ad cuſtodiam Ciuitatis remanſit : quinta Tancradi fuit, & Boamundi ſexta, cum qua expeditiores ad bellum pedites fuerunt,& milites,qui equos ſuos

Quibus modis ad pugnam ſe preparant.

ſuos neceſſitate victi vendiderant. Epiſcopi, Presbyteri, Clerici, & Monachi ſacris veſtibus induti cum militibus extra portā ciuitatis exierunt; portantes in manibus ſuis cruces, quibus Dei populum ſignabant, & magnis vocibus ad cælum manibus extenſis clamabant: Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ, & rege eos, & extolle eos nunc, & in æternum. Eſto eis Domine Turris fortitudinis à facie inimicorum ſuorum. Hos, & alios Pſalmos canebant, illos præcipue, quæ tribulationi conueniebant. Similiter illi, qui in turribus erant, & ſuper murum idem faciebant, & cantabant. Egreſſi ſunt itaq. milites Chriſti contra ſatellites Antichriſti, per portam quæ eſt ante Mahumariam. Corbanan vero in quodam monticulo ſtans, exeuntes aſpiciebat, & dum exirent, dicebat: State quieti milites mei, & omnibus exire permittite, vt eos melius valeamus comprehendere. Habebat autem iuxta ſe poſitum Aquinaticum quendam, qui fidei noſtræ abrenuntiauerat, & edacitatis gula coactus de ciuitate exierat, & aduerſariorum ſe ad caſtra contulerat.

Hic de noſtris multa nefanda dixerat, quod fame moriebantur, & omnes fugæ præſidia moliebantur, quod equos ſuos comederant, & victus inopia tabeſcebant, nihilq. reſtare, niſi quod aut fugerent, aut ditioni Corbanan ſubderent ſe. Dumq. diuiſæ acies ſuis ordinibus de ciuitate exirent, Corbanan, cuius eſſet vnaquæque requirebat, quæ Aquitanicus è ordine referebat; Sol vero ſuper armatas loricas, & lanceas radios inferens, oculos intuentium reuerberabat, & aduerſarijs terrorem immittebat, vt diuina Scriptura teſtatur, quia terribilis eſt caſtrorum acies ordinata. Vt autem congregatos omnes conſpexit, intra ſemetipſum infremuit, circumſtantibus dicēs: Magna eſt gens illa, honeſteq. armata, non mihi videtur, quod velint fugere, ſed inſtare, quod non velint obſequi, ſed proſequi. Conuerſus itaq. ad apoſtatam ſuum, inquit: Furcifer, omniumq. ſceleſtiſſime, quæ friuola dixiſti nobis ſuper hominibus iſtis, quod equos ſuos comederint, & fame cruciati fugam pararint? Per Mathomum, in caput tuum retorquebitur iſtud mendacium, capitisq. lues ſacrificium. Tunc accerſitus gladiator tyranni paruit imperio, & euaginato gladio, caput illius præcidit: dignam ſuæ garrulitatis, & apoſtaſiæ mortem ſubijt. Tunc quippe mandauit Admirando ſuo, qui cuſtodiebat ſuum theſaurum, vt ſi ignem accenſum in capite ſui exercitus videret, fugam protinus arriperet, & omnia, quæ ſua erant ſecum portaret, alioſq. fugere compelleret. Sciret enim, quia Francorum gentis eſſet bellum. Noſtri vero milites, vt primùm in quandam planiciem venerunt, Podienſi Epiſcopo innuente ſteterunt, & cum ſummo ſilentio ſermonem illius audierunt: Erat autem veſtitus lorica, & in dextra illius in altum erecta Saluatoris lancea. Qui os ſuum in hæc verba aperiens dixit: Omnes, qui in Chriſto baptizati ſumus, filij Dei, & fratres inuicem ſumus. Quos ergo coniunxit vna ſpiritalis copula, iungat & dilectio vna. Pugnemus igitur vnanimes, vt fratres pro animabus, corporibuſq. noſtris, ſicut poſiti in rebus extremis. Mementote, quantas tribulationes paſſi eſtis pro peccatis veſtris, ſicut nunc vobis innoteſcere dignatus eſt in viſionibus ſuis Dominus Deus noſter. Nunc vero purgati eſtis, Deoq. per omnia reconciliati. Et quid timendum? Nullum vobis contingere poteſt omnino infortunium. Qui hic morietur, viuente felicior erit, quia pro temporalia vita, gaudia

gaudia adipisceretur æterna; qui vero remanserit superstes, præclara triumphabit victoria, diuitijs inimicorum ditabitur, & nulla angustabitur inopia. Vos scitis quod perpessi sitis, & quid in præsentiarum ante vos videatis. Orientales diuitias adduxit vobis Dominus vester in faciem vestram, in manus vestras. Confortamini, & estote viri robusti, quoniam iam mittet Dominus legiones sanctorum suorum, qui vlciscentur vos de inimicis vestris. Hodie videbitis illos oculis vestris, & cum venerint, ex eorum terribili fragore ne timeatis. Non enim debet inassuetus vobis esse conspectus eorum. Considerate quomodo aduersarij vestri extento collo, sicut cerui,& damulæ pauescentes,aduentum vestrum aspiciunt,paratiores ad fugam,quam ad prælium. Et vos bene nostis eorũ prælia,quoniam sagittis plus in fuga,quam in pugna confidunt. Ite igitur contra eos in nomine Domini nostri Iesu Christi,ad bellum,& Dominus Deus noster omnipotens sit vobiscum.Cumq. omnes respondissent,Amen,extensis in longum legionibus,prior erecto vexillo antecedit Hugo Magnus,qui iure vocatus est Magnus,quoniã hoc priuilegium commendauit actu, & moribus. Hunc subsecuti sunt alij sicut superius sunt nominati, fuitq. eorum prolixa extensio, à flumine, vsque ad montana scilicet, cui spatio intersunt duo milliaria. Tunc vero Corbanan cæpit retroire, & montanis appropinquare. Nostri autem paulatim illum insequebantur, quoniam moderato gressu omnes procedebant. Tunc Turcæ in duo sunt diuisi, quia pars vna à regione maris processit, pars altera maior in campis remansit. Statuerunt igitur nostros sic inter se includere, & à dorso sagittare. Sed ordinata est septima acies, quis contra partem diuisam confligeret: ordinata est autem ex militibus Ducis Godefridi, & Normanni Comitis,cui præfuit quida dux,nomine Rainaldus: hunc contra illos miserunt, & præliati sunt, multiq. hinc, & inde ceciderunt. Et vt aliæ sex acies ad iactum sagittæ peruenerunt, Turcæ vicinius ire recusantes, tensis arcubus trahunt, sed frustra, quia ventus ex obliquo flans, eoiactus redegit in vanum: Quod Turcæ vt viderunt, versis frænis retro fugiunt, sic quæ prima acies quæsiuit in bello, bellum nec inuenit: quæsiuit quem percuteret, aut à quo percuteretur, nec reperit. Interea missus est Nuntius a Boamundo Hugoni Magno, vt ei ferret auxilium, quia nimium vrgebatur oppressione Turcarum. Mox Hugo conuersus, ait suis: O viri bellatores, nos pugna fugit, quæramus pugnam, eamusq. ad Boamundum egregium Ducem: Illic est pugna, quam quæritis, illic ferus instat hostis, quem desideratis. Tunc citius dicto,volat illuc quisque satelles,iunguntur-què simul egregij comites. Quod vt vidit Dux Ducum Godefridus, quod magnus amicus suus ita celeri cursu cum omnibus suis discurrebat, insecutus est eum, quoniam & ipse à bello vacabat. Illic quippe incumbebat robur militiæ Persarum, & maior fortitudo, & bene decebat, vt illic occurreret Godefridus & Hugo. Erat enim vnus ab altero, quasi alter idem, vnam habentes in se amicitiam. Hugo magnus cum ad pugnæ conflictum prior venisset, intuitus est vnum de aduersarijs, qui erat audacior ceteris, aliosq. ad pugnam clamando hortabatur. Qui spumantem equum dirigit contra eum & lancea ei guttur perforauit, & sic os illius oppilauit. Quid miser faceret? Solo statim corruit, & dijs infernalibus animam commendauit.

Post

Post hæc contigit nostris grande incommodum: quia Odo Belgentiacus, qui vexillum ferebat, sagitta toxicata vulneratus fuit, & dolore vulneris ingrauescente, cum vexillo terræ corruit: sed Beniensis Guilerinus ense nudato, viam per medios hostes aperuit, & signum tellure leuauit. Quid dux Ducum Godefridus, quid Boamundus, quid clara iuuentus ibi egerint, nec lingua dicere, nec manus scribere, nec pagina valet capere. Nullus nostrũ ibi iners fuit, nullus timidus, qui nec locum habebant, & hostis superemi-nens vnumquemque vrgebat. Quanto magis enim occidebantur, tanto magis crescere videbantur. Sicut enim putredini muscæ confluere solent, sic, & ipsi vndique conueniebant. Dum sic certatur, & tam longi certaminis prolixitas fatigabat nostros, nec numerus hostium videbatur decrescere: albatorum militũ innumerabilis exercitus visus est de montibus descendere, quorum signifer, & duces esse dicuntur, Georgius, Mauritius, Mercurius, Demetrius, quos vt primum vidit Podiensis Episcopus, exclamauit voce magna dicens: O milites, ecce venit auxilium, quod vobis promisit Deus. Et certe nostri valde expauissent, nisi fuisset spes, quam in Domino habebant. Tunc tremor maximus irruit in hostes, & versis vultibus, scutis terga cooperiunt, & fugam, quo vnicuique locus dabat, arripiunt. Pars illa, quæ à parte pugnabat maris, vt vidit fugam suorum, ignem sparsit super gramen campi, quod celeriter arsit, quia illud siccauerat ardor æstatis. Hæc ideo fecerunt, vt hoc signo illi, qui in tentorijs erant, statim fugerent, & secum ditiora spolia tollerent. Illi vero cognito signo, qui in montanis erant, protinus fugerunt, cum omnibus spolijs, quæ portare valuerunt. Sed quid eis profuit, cum diu eis ferre non licuerit? Armænij, & Surani siquidem vbi viderunt, quia victi erant, & nostri eos insequerentur, obuiam illis veniebant, & occidebant. Hugo vero Magnus, & Dux Godefridus, & Flandrensis Comes, simul cum suis agminibus equitabant iuxta aquam, vbi robustior, & depressior eorum erat exercitus: tantoq. impetu vrgere cæperunt, vt ad sua tentoria, quo tendebant, remeare non potuerint. Et vt citius persequi valerent, illorum equos, qui moriebantur, ascendebant, suosq. equos, qui erant macilentiores, & afflicti fame, frænis à capite detractis relinquebant in campo. O miranda virtus Dei omnipotentis, & immensa potestas! Miles tuus longo afflictus ieiunio, persequitur tumentes adipe, & pinguedine, ita vt etiam nec ad sua bona, quæ reliquerant, auderent respicere. Spiritus tuus bonus erat in mentibus eorum, qui & vires suggerebat corporum, & audaciam præstabat animorum. Non illum retardabat vlla cupiditas spoliorum, nulla vllius rei auaritia, quoniam illius mens magis titillabat victoria. Sicut in macello bestiarum corpora solitum est dilaniare, sic & nostris licitum erat Turcarum corpora laniare: Euolat sanguis de corporibus vulneratorum, euolat puluis agitatus equorum pedibus discurrentium. Aether obnubilatur, & quasi crepusculum fieret, obtenebratur. Contigit autem quia fugientes in quendam collem deuenerunt, & ibi se contra nostros recolligere sperauerunt. Tunc Gherardus senex de Melione, qui longo tẽpore ægrotus iacuerat in obsidione, equo celeri transuectus improuide se iniecit in illos, eorumq. iaculis est confossus, & sic digna morte peremptus. Quod vt viderunt, qui eum vicinius insequebantur, Euuardus scilicet de de Puteolo, Paganus Beluacensis, Drogo, & Thomas, & Clarembaldus, ceteraq.

teraq.

teraq. iuuentus Hugonis Magni, nil hæſitantes in illos irruunt. Et quidem forte certamen inierunt, ſed tamen Deo iuuante, creſcente caterua ſuorum, viriliter diſſipauerunt. Ibi multum cruoris effuſum eſt, multorum truncata capita, qui ſi, vt cæperant, fugiſſent, euadere potuiſſent. Perſecuti ſunt autem illos vſque ad Pontem ferreum, & ad Caſtellum Tanctadi, & vltra non potuerunt perſequi, quia nox obſcura finem rei impoſuit.

Mortui ſunt autem illo die centum millia equitum, ſed propter faſtidium nullus numeratus eſt de tota multitudine peditum. Miles fatigatus, quia longe ab vrbe erat, ad tentoria, quæ ſuorum erant inimicorum, rediit, multumq. quodq. ad edendum ſibi ſufficeret inuenit. Ante enim quàm timor Dei veniſſet in corda illorum, in ſartaginibus, & cacabis, & lebetibus, & in ollis parauerant carnes ad obſonium, ſed miſeris quæ parauerant, non licuit coquere, nec tollere. Ibi potuit videri venerandus ſacerdos Podienſis Epiſcopus, lorica veſtitus & caſſide, & lancea ſancta in manibus, qui præ nimio gaudio rorabat vberrimis ora fletibus. Hic illos hortabatur, vt Deo gratias agerent, per quem victores exſtiterant: dicebatq. eis: Ex quo milites eſſe cæperunt, nulli vobis compares fuerunt, quia nulli in tam breui tẽpore tot, tantaq. bella confecerunt, quanta vos peregiſtis, ex quo mare Conſtantinopolitanum tranſiſtis. Multum quippe eſt à fide Chriſtiana alienus, qui videt, quæ vos hodie vidiſtis, & in Dei dilectione non eſt continuus. Hæc & his ſimilia venerandus Pontifex dicebat, & verbis talibus populum ſibi commiſſum inſtruebat, & iocos, & riſus eorum temperabat. Contemplatio enim vultus illius præſentiæ ita omnes reuerberabat, quod nemo eo præſente verba vana proferre præſumebat. Peracta nocte illa, in craſtinum quindecim millia camelorum ſunt inuenta: equos vero, & mulos, & aſinos, oues, & boues, & omnis generis pecora nemo numerare potuit. Inuenta ſunt vaſa aurea, & argentea, plurima pallia, & ſpolia magna, magni pretii, diuerſæq. varietatis. Cum his omnibus ad ciuitatem triumphantes venerunt: & ab his qui remanſerant Clericis, & Presbyteris, & Monachis, cum ſolemni proceſſione ſuſcepti ſunt. Admiraldus vero, qui in Caſtello erat, vt vidit Principem ſuum, & eos qui cum illo erant, à campo fuga diuerti, viditq. innumera albatorum equitum millia, cum candidis vexillis per plana diſcurrentia, admodum expauit, vnumq. de vexillis noſtris ob tutelam dari ſibi popoſcit. Comes ſancti Aegidii, qui illic ad cuſtodiam ciuitatis remãſerat, ſuum illi vexillum conceſſit, & gratanter accepit, acceptumq. muro Caſtelli affixit: ſed vt cognouit à quibuſdam Longobardis, qui aſtabant ibi, quod Boamundi non eſſet, cui tota ciuitas conceſſa erat, ſignum ſuum reddidit Comiti, & ſignum quæſiuit Boamundi, & Boamundus miſit ei. Quod cum reciperet, Boamundum rogauit, vt ad ſe veniret. Ille vicino pede legationi ambulauit, & quid dicere vellet, auſcultauit. Gentilis fidei pactum requirit, vt qui cum eo erant & diſcedere vellent, nullius iniuriæ læſionem paterentur, & vſque in terram Sarracenorum conducerentur: qui vero ſecum Chriſtianus fieri vellet, faciendi licentiam haberet. Boamundus immenſo gaudio repletus eſt, & dixit: Amice, quod expoſcis, libenter concedimus tibi, ſed præſtolare modicum, quia iſtud principibus noſtris renuntiabo, & celeriter reuertar ad te. Et mox feſtinanter cucurrit, & aggregatis in vnum principibus, verba Gentilis enarrauit. Placuit omnibus, omni-

potenti

potenti Deo gratias agentibus. Boamundus ad iam domesticum regreditur gentilem, & requisitæ ab eo conuentionis confirmat sponsionem. Ille vero reddidit se Episcopo Podiensi, & sanctæ Christianitati, cum trecentis suis militibus valde speciosis, & iuuenibus, fuitq. inter Christianos tunc maius gaudium de eorum Christianitate, quàm de castelli traditione. Boamundus castellum recepit, & eos qui Christiani fieri noluerunt, in terram Sarracenorum conduxit. Triduano peracto ieiunio, baptizati sunt Gentiles cum lætitia magna, & creuit ibi laus Dei, & gloria Christiana. Ipsi referre postea soliti erant, quod cum de castelli arce bellum aspicerent, innumera subito candidorum militum millia se vidisse, quorum intuitus ipsos vehemẽter terruit. Nec mirum fuit, quia omne castellum funditus intremuit. Cumque viderent eos agminibus Christianorum consociari, suosq in excidium, fugamq. verti, protinus intellexerunt cælestia numina esse, Christianorumq. Deum superari non posse. Inde compuncta fuerant corda illorum, seq. Christianos fieri spoponderunt. Actum bellum hoc IV. Kalendas Iulij, vigilia scilicet Apostolorum Petri & Pauli. Sicq. diuina respiciente misericordia, procella Antiochenæ tribulationis, quæ fere per decem menses intumuerat, sedata fuit, & regia ciuitas, quæ longo tractu temporum iugo diabolicæ captiuitatis subiecta fuerat, amissam pristinæ libertatis gratiam recuperauit. Hostes qui eam in captiuitate detinuerant, fiunt & ipsi captiui, & in latebris syluarum, cauernisq. petrarum, & fossis montium sunt dispersi. Armenij quoque, & Surani habitatores terræ illius, per dies plurimos scrutati sunt illos, & inueniebant alios semineces, alios vulneratos, alios parte capitis carentes, alios ventri suo, ne omnino vitalia exirent, manus suas apponentes, & detractis eorum spolijs interficiebant. Itaq. inimici Dei depopulati sunt, & Christiani serui Dei excelsi in gloriosa Vrbe cum gaudio, & lætitia aggregati sunt.

De eadem sacra Lancea, qua Christi D. N. latus in Cruce apertum fuit. Cap. 199.

Bed. de loc. sanct. c. 2. DE eadem sacra Lancea hæc tradit Beda Ven.: Lancea militis, inserta habetur in Cruce lignea in porticu Martyrij, cuius hastile in duas intercisum partes, à tota veneratur ciuitate. Hactenus Beda. Quod autem *Cyril. cate. 14.* dicit, Martyrium, explicatum habemus à S. Cyrillo Hierosolymitano, qui ait, Ecclesiam Hierosolymis, resurrectionis appellatam, in Golgotha positam, Martyrion esse dictam.

Bellarm. de imag. c. 27. Post multos annos, Anno Domini 1098. Christianis aduersus Turcas bellantibus, diuina reuelatione reperta est Antiochiæ, & insigni miraculo nobilitata.

Peruenit sacra Lancea ad Balduinum Constantinopolitanum Imperatorẽ. Demum capta Constantinopoli, ad Mahometem Turcarum principem. Eo mortuo, ad Baiazethem filium, & successorem, qui eam transmisit ad Innocentium Papam VIII. Qua autem occasione, narrat Alphonsus Ciacconius in vita Innocentij VIII.

Eadem

Eadem à Baiazethe Turcarum Imperatore, Pontifici Romano pro precioso munere mittitur. Cap. 200.

EOdem tempore Gemes, qui & Zizimus, Baiazethis II. Turcarum Imperatoris IX. frater apud Prussiam, Bithiniæ Vrbem de imperio certans, victus, & profugus, subsidium Christianorum imploraturus, ad Rhodum peruenit, vbi Magni Magistri auxilium, & consilium implorauit. De eius consilio Romam ad Pontificem profectus. Nec longe post Baiazethes, missis ad Pontificem Legatis vrbem Hierosolymitanam, quatenus fratrem Zizimum sibi dedat, vltro offert, verum nè datam fidem falleret Pontifex, Baiazethis & munera, & amicitiam repudiauit. Quis fuerit eius accessus in Vrbem, Matthæus Bossus Canonicus Veronensis tunc præsens tradit. Solemni pompa exceptus, tota Vrbe spectante: Incessit enim per speciosiores vias, insigni insidens equo, mediusq. inter Franciscum Pontificis filium, & Magni Magistri Rhodiorum Equitum fratrem, denique in Palatium Vaticanum deductus est, ibiq. honorifice habitus. Non multos post dies, publicum in Consistorium deductus, ad Pontificis Maximi conspectum, conspicuo in throno sedentis, neque flecti ante illum, neque deosculari ex more pedes, vt, qui præsunt sacris ritibus, & cæremonijs illum edocebant, nullo passus est modo ille, qui sub Patre Mahomete, tantum Christiani sanguinis effuderit sæuus, & impius, quantum riuus egereret. Aspectus Barbari Zizimi, sæuus, & truculentus, corpus compressum, & corpulentum, ceruix lata, pectus vastum, & prominens, statura vltra quam mediocris, habens & oculorum alterum luscum, ac toruum, nasum aquilinum, caput inquietum semper, omnia collustrans, & tamquam minax inspectans, ætas illi, vt videbatur, anno quadragesimo proxima. Patrem, cuius imago cælata ære sæpe videtur, ad vnguem referens, & vt indole, sic, & moribus pessimis, insigni atrocitate, atque sæuitia æquans. Hæc quidem Bossus de Zizimo. Vixit Zizimus toto deinceps Innocentij Pontificatu, Romæ in Vaticano honesta custodia, ad cuius sustentationem frater Baiazethes Constantinopolitanus Imperator 40. aureorum millia annuatim, dum vixit, misit. *Ciacon. in vit. Innoc. VIII.*

Baiazethes Turcarum Imperator, quo Pontificem, fratris Zizimi captiui causa, sibi gratiorem redderet, pro magno munere ferrum hastæ, quod latus Domini pendentis in Cruce perfoderat, ad eum misit. Quod olim apud ædem S. Andreæ Antiochiæ repertum, capta iam Ciuitate, Boemundus in prælio corripiens, cum Arcem expugnare non posset, eam illico cæpit, & hostium multa millia prodigiose deleuit. Dono id Constantinopolim aduectum, postremo Turca, hoc anno Pontifici misit. Pontifex in occursum prodijt illud recepturus: submisse, ac deuotè suscepit, & arcis ab se conditæ marmoreo tabernaculo conclusum, in Basilica Vaticana, religiosissime paulo ante obitum suum collocauit, vbi hodie extat.

Quomodo autem, & quando Vrbem ingressus sit Magni Turcæ Orator ad Papam Innocentium, habetur ex antiquis Diarijs Lælij Petronij, & aliorum, his verbis: Vltima Maij in die Ascensionis anni 1492. intrauit Vrbem Orator Magni Turcæ, qui donauit lanceam, vel ferrum lanceæ Longini, cum quo latus D. N. Iesu Christi fodit in Cruce. Et fuit receptum à Pontifice, & toto Clero processionaliter, ab Ecclesia Sanctæ Mariæ de Populo, vsque *Ex antiq. Diar. Lælij Petronij, Pauli Magistri, & Stephani Infessura fol. 10.76. & 77.*

ad

ad Sanctum Petrum. Et erat inclusum dictum ferrum in quodam tabernaculo pulcherrimo chrystalli, cum pede, & alijs ornamentis puri auri, & fuit res magnæ æstimationis. Et forma eius est hic designata in propria forma ipsius. Et cuspis eius est apud Regem Franciæ, pro vt ipsemet magnus Turca nunciauit Papæ, per præfatum eius oratorem.

Iaco. Phil. Bergom. in supplemen. Chron. lib. 13. sub an. 1240.

Ex his etiam habemus, quare sacra Lancea hęc Romæ in Vaticana Basilica conspiciatur sine cuspide. Quod & confirmatur ex narratis à Philippo Bergomensi, dum ait.

Balduinus huius nominis secundus, quintus ex Gallis Constantinopolitanus Imperator, hoc anno mortuo prius Petro Antisiodorense, Theodoroq. atque Ioanne Imperatoribus, & in se Græcanium Imperium suscipiens imperauit annis viginti. Hic cum biennio imperium tenuisset, ægreq. se ab hostibus tueretur, ærarij inopia compulsus Venetis proprium filium, ob æs mutuo acceptum, pignore dedit, partemq. Lanceæ, Spongiamq. Christi eadem sub conditione tradidit. Quas postea Ludouicus, cum ipse Balduinus redimere non posset, ab ipsis Venetis Balduino permittente redemit, & in Franciam perduxit.

Enarratio de Maria, quæ extitit Zebedei vxor, quæ & Salome dicitur. Cap. 201.

Maria Zebedei vxor, regnum, quod filijs suis Iacobo & Ioanni in terris exoptauerat, ipsa in cælis habere meruit, quoniam multa pietatis officia erga Dominum Iesum, tùm in vita, tùm in morte eius, & post mortem etiam, multa religione exercuerat. De ea hæc habet Euangelista Matthæus.

Matt. 27. Erant autem ibi (hoc est in Caluariæ loco) mulieres multæ à longe, quæ secutæ erant IESVM à Galilæa ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalena, Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedei. Marcus *Marc. 16.* autem rem hanc huiusmodi verbis explicat: Erant autem mulieres de longe aspicientes, inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater, & Salome; & cum esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ simul cum eo ascenderant Hierosolymam. *Luc. 23. & 24.* His autem hæc sequenti capite adiecit: Et cum transisset sabbathum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent IESVM, & valde mane vna Sabbathorum veniunt ad monumentum orto iam Sole &c. Consimilia leguntur apud S. Lucam.

Ex Verulanæ Ecclesiæ monimentis, & ex Breuiario Gallicano habemus quædam alia. In Breuiario Gallicano sic scriptum est: Hæ (Maria, scilicet Iacobi, & Salome, cum Maria matre IESV) ad Crucem Domini steterunt, & cum ea eius mortem defleuerunt, atque cum Magdalena, & ceteris circa corpus Domini perungendum solicitæ fuerunt; ideoq. eisdem apparuit Dominus &c. Maria autem Salome filium suum Ioannem Euangelistã audiens Romæ detentum, ad ipsum visitandum accessit, sed cum in exilium relegatum audisset, & rediret, in Ciuitate Verulana Campaniæ migrauit ad Christum. Cuius corpus in specu sepultum, diu latuit, sed reuelante filio inuentum, honorifice fuit reconditum, miro odore, & miraculis fulgens. Hucusque ibi.

De eadem sic habet Martyrologium Romanum. XI. Kal. Nouemb. Hierosolo-

rosolymis S. Mariæ Salomæ, quæ in Euangelio legitur circa Domini sepulturam solicita.

Et Baronius in notis ad Martyrol. Rom. 8. Kal. Augusti, hæc adnotauit; Sane quidem & horum (Iacobi scilicet, & Ioannis) matrem, vxorem Zebedæi, Mariam, eadem dispersione (discipulorum scilicet post Stephani protomartyris necem) fugatam, in Italiam aduentasse, & apud Hernicos, itinere fatigatam, in pace quieuisse, produnt vetera monumenta Ecclesiæ Verulanæ, vbi eius venerandum corpus religiose asseruatur.

Inuentio, atque Translatio corporis S. Mariæ Salome, cælitus facta. Cap. 202.

Relatio Casemarij Abbatis ad Innocentium Papam.

Reuerendissimo Patri, & Domino Innocentio Sanctæ Rom. Eccl. summo, & vniuersali Pontifici Fr. G. Abbas Casemarij debitæ subiectionis obsequium: Quidam iuuenis Verulanus inter alias, quas vidisse asseritur, visiones istam vidisse refertur, quam vestræ Sanctitati scribo. Beatum Petrum Apostolum vidit, vt asserit, manifeste, qui sibi locum liquido demonstrauit, vbi matris filiorum Zebedæi reliquias reconditas affirmabat. Post aliquot dies itum est ad locum, qui puero fuerat præmonstratus ab Apostolo, & ego cum duobus de fratribus meis adfui rogatus à Venerabili Episcopo Verulano. Locus erat foris iuxta mœnia Ciuitatis, arduus, & aridus, & valde difficilis ad eundum, præcipitijs plenus, & rupibus, quæ rupes, tantæ erant molis, & magnitudinis, vt non sine palis, & malleis ferreis, multoq. labore confractæ, potuerint amoueri de loco. Quibus amotis cauatum est fere ad staturam hominis, & inuentus lapis, sub quo iterum lapis inuentus est alius, vbi scriptum erat, Maria mater Ioannis Apostoli, & Iacobi in theca ista. Inuenta est & chartula, in qua id ipsum, quod in lapide scriptum erat. Quæ chartula suta erat in panno, vbi ipsæ erant inuolutæ Reliquiæ, charta pannus, & ossa, omnia pura, integra, & sincera, ac si de nouo fuissent ibi reposita: quæ autem sic inuenta sunt, sicut iuuenis præuiderat, & prædixerat memoratus: Ossa leuauit Episcopus, & tradidit ea mihi, quæ post paululum Episcopo reddidi. Episcopus vero reddidit ea Vicedomino suo, Vicedominus cuidam Monacho meo, qui Monachus tangens vnum de ossibus, manum suam vidit, & sensit sanguine recenti perfusam. Et ego postea cum multis alijs vidimus pannum, & toualeam perfusam sanguine, in quibus erāt inuolutæ Reliquiæ. In excauatione vero odor suauissimus repleuit me, & qui aderant vniuersos; durauit autem non multum, sed & terræmotus, vt aiunt, factus est magnus, sed ego non sensi. Post paucos autem dies vadens illuc cum Domino Pennensi Episcopo, & Abbate S. Anastasij, in osse sicut puto, tibiæ vidimus purum sanguinem, & recentem. Ecce quod oculis meis vidi, sanctitati vestræ fideliter denotaui. hæc ibi.

Ex m. s. nostra Bibliotheca Codice. Auctor rei gestæ interfuit.

De eadem in Romano Martyrologio 8. Kalen. Iun. ita scriptum est.

Verulis in Hernicis translatio sanctæ Mariæ Iacobi, cuius corpus plurimis miraculis illustratur. Quod audis Mariam Iacobi, maioris, intellige matrem, non minoris, constat enim tam ex citata historia, quàm ex Veru-

lanæ, & Pistoriensis Ecclesiæ monumentis, Mariæ Salomæ, non Iacobi minoris Reliquias apud Verulas asseruari.

Effigies autem Beatæ Mariæ (sicut adolescens referebat) huiusmodi fuit quando apparuit ei: Statura fuit composita, & procera, ætate mediocris, decoro, & venusto vultu, subalba, & honesta, induta vestibus niueis.

Quod monachus tangens vnum de ossibus, manum suam vidit & sensit sanguine recenti profusam mirum videri non debet. Certe quidem ex nudis atque aridis ossibus sanguinem copiosumq. humorem frequenter fluxisse, in vita Sanctæ Glyceriæ Virginis pluribus demonstratur. Videat etenim lector Euagrium lib. 2. cap. 2. Constantinum Episcopum in oratione inuentionis Reliquiarum S. Euphemiæ Virginis Nicephor. lib. 15. cap. 3. & lib. 18. cap. 31. & 32. & Cyrillum Monachum in vita magni Euthymij Abbatis.

Complura leguntur miracula, quæ ad Sanctæ Mariæ Salome reliquias patrantur tàm in Verulanæ Ecclesiæ, quàm Pistoriensis tabulis, quibus nimirū Deus Sanctam famulam suam mirifice adornare voluit. Exscribemus itaque ex innumeris aliquot, eaq. ad verbum stylo non mutato, quod perpetuo, cum & historias, & aliorum auctoritates, atque sententias describemus, seruabimus.

Aldrudæ mulieri leprosæ apparet Maria, & docet, quomodo mundari possit. Cap. 203.

MVlier quædam coniugata Aldruda nomine, diuino iudicio lepram incurrit, itaque per expiationem superciliorum, nasi crocitationem, vocis raucationem, & faciei tumorem lepræ certa inditia iam patebant, & hoc à parentibus, & viro, vt de iure est, inter infirmos poni consimiles tractabatur: cumq. hoc mulier comperijsset, petita licentia à viro suo, & illi domus vtensilibus assignatis, quia inter suos manere erubescebat, & extra fugere cupiebat, & cum panniculis sibi necessarijs mane se disposuit profecturam. Nocte autem sibi dormienti apparens mulier quædam dixit: Ego sum Maria mater Apostoli Iacobi; surge mature, & ad domum meam Verulas properato, quia ibi per diuinam clementiam eris salutem pristinam receptura. Cumq. de ignotione itineris causaretur, audiuit quod arrepto itinere, de ductore esset, & comite prouidenda. Qua visione mulier reddita pauida, pariter & gauisa, post consurgens cœpit tendere, quo nesciebat. Non multum autem à suo domicilio separata, viatores duo, vir scilicet, & vxor Apuli, cum festinatione ei obuiam occurrerunt; cum didicisset ab eis, quod essent Verulas profecturi, se eis admiscuit, & ita tres simul viatores, vt debiles, & impotentes lentis suo itinere passibus incedebant. Cumq. vxor illius Apuli eam leprosam cognouisset, societatem eius cœpere omni modo refugere. Venientes vero Aquinum, & cupientes se ab illa funditus sequestrare, compositis occasionibus in vrbem ipsam diuertentes quasi inibi moraturi, dederunt ei licentiam, vt viam suam ambularet. Credentes autem illam in Ciuitatem moraturam, per aliā viam Ciuitatem egressi sunt. Dum viam suam de proposito ambularent, ecce quam putauerāt retro se dimissam, ante se perambulantem inuenerunt, quod Dei nutu fieri perpendentes, vna cum illa Verulas insimul peruenerunt: quo peruenientibus, mulier oratorium

Beatæ visitauit, eam pro quo venerat rogatura, & sic annuente illo, qui decem leprosis olim cutem pristinam restaurauit, & meritis Beatæ Mariæ, eius materteræ gloriosæ sanitatem pristinam est adepta, ita quod nullum signum infectionis in ea penitus appareret, & sic gaudens, & lætabunda ad propria remeauit. Hucusq. Verulana monumenta.

Rursus mirabiles curationes operatur B. Maria Salome. Cap. 204.

RAinaldus de Celano Archiepiscopus Capuanus, supra nominato Papæ Innocentio in sua epistola hæc etiam scribit. Cum quidam iuuenis Capuanus ab ipsa infantia officio brachij destitutus esset, adeo vt vix id mouere posset, audito quod Verulis Reliquiæ B. Mariæ Iacobi essent inuentæ, cupiens salutem corporis adipisci, illuc adijt, & in oratione, & lamentis, ibi triduo mansit. Tertia verò nocte sibi in Ecclesia soporato, Beata Maria Iacobi apparuit, & apprehendens eius brachium, dixit ei: veni mecum. Eumq. apprehenso eius brachio cùm sursum erigeret, in iunctura brachij illius, & humeri sonus increpuit; & opitulante eo, qui sanat contritos corde, ad dictum sonum & excitatus est, & sanatus, ita vt expeditè duceret dexterum brachium, & sinistrum. Hæc autem dictus Archiepiscopus retulit, se ab eodem iuuene, qui passus fuerat audiuisse: attestantibus hæc eadem probis viris, & nobilibus.

Præterea Roccius Calinensis Episcopus præfato Papæ Innocentio in suis litteris hæc recenset. Quidam, Matthæus nomine, cuidam D. Ranerio nuncupato, in agricultura cùm fideliter deseruiret, accidit, vt dum, vt solebat, in agrum quendam diuerreret, subitò serpens in eum insiliens illum grauiter vulnerauerit. Quo ille exterritus, & vocis, & auditus officio, & partis corporis sanitate priuari cœpit. Sed cum per tempus aliquod huiusmodi periculum pateretur, Dominus eius, prænominatæ matris Apostolorum disposuit limina visitare, & gratia curationis dictum suum clientulum secum ferre, si fortè solitam misericordiam illi misericorditer impendere dignaretur. Cumq. domum peruenisset, rediens inde tardius, clientulus dominum more solito salutauit, dicens clara voce, & expedita, sibi tam auditus, quàm amissæ partis corporis officium restitutum, Iesu Domini pietate, & eius materteræ gloriosis meritis. Hæc ibi. Nominat auctor materteram Iesu, secutus eorum sententiam, qui sanctam Annam tertiò nupsisse tradunt.

Plura in eo libro miracula, ab hac sancta muliere operata scribuntur. Sed de his satis.

Enarratio Martyrij Sancti, & gloriosi Martyris Longini Centurionis. Cap. 205.

POstquam sepulturæ mandatum fuit viuificum Christi corpus, vt nos à peccati sepulchris euocaret, & ad antiquam reuocaret beatitudinem, Longino rursus iussit Pilatus vitæ sepulchrum tueri custodia militari. Et ille quidem fecit id, quod erat imperatum, etsi non erat eiusdem de Christo *Metaph.16. Octob. apd Lipom.to. 6 Surius to.2*

cum Pilato ſententiæ, vt iam didicimus. Cum autem peractum eſſet magnum myſterium reſurrectionis, & milites miracula, quæ erant maiora, quàm vt ea caperet humana cogitatio, Principibus ſacerdotum, & presbyteris Iudaici cœtus annunciaſſent, hoc illi ignominiam, & dedecus ſibi afferre exiſtimantes, & miraculum volentes exſtinguere pecunijs, perſuaſerũt militibus, vt calumniarentur Chriſti reſurrectionem. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falſam dixerunt eſſe reſurrectionem. Verum non ſic Longinus: ſed mendacij quidem fuit præclarus confutator, verax autem teſtis veritatis, vt qui non ſuſtinuerit calumniari Chriſtum tanquam furto ſurreptum, ſed lingua, & mente libera eum verum eſſe Deum prædicarit, & è mortuis eſſe excitatum affirmauerit. Quo factum eſt, vt & ipſe Pilatus, & Iudæorum ſynagogæ Principes inuidiam, qua prius mouebantur in Chriſtum, & quem in eum animo concipiebant furorem, eum nunc in Longinum transferrent, ei adeò iraſcentes, vt quicquid pateretur Longinus, exiſtimarent eũ non ſatis daturum eſſe pœnarum. Hinc ea res venit ad aures Longini, & eorum ira fuit ei ſignificata. Quapropter magis volens abijci cum Chriſto, quàm habitare in tabernaculis Iudæorum, cum veſte, & cingulo dignitatis, ipſam quoque ſimul quamprimùm exuit militiam. Et acceptis duobus militibus, qui habebant eundem zelum pro Chriſto, & veritate, declinat cum populo congreſſionem, & cum Deo ſolo, & ſecum verſatur.

Nec multum interceſſit temporis, & relictis Hieroſolymis, venit in Cappadociam præco ſimul, & Apoſtolus Chriſti admirabilium operum, & quæ ſunt præter opinionem, cum illis duobus militibus effectus. Cum autem eorum nihil lateret Iudæos, vtpote, quod fama ad omnes Longinum tranſmitteret, & perinde ac alata, pernix omnem percurreret regionem, ij ſimul conuenientes perſuadent Pilato, vt de Longino male dicat, & ſignificet Cæſari, quòd aliena ſentiret ab Imperio Romanorum, & eo quòd neglectis armis, Chriſtum prædicet quendam Regem gentibus, & ſic omnes in ſuam redigens poteſtatem, attrahat ad illius fidem. Eorum autem, aiebant, quæ dicuntur, ſignum eſt, quòd vniuerſam Cappadociam ea impleuit doctrina. Cum his litteris ſimul etiam emittunt pecunias, in aures Cæſaris volentes irrepere, vt Longini mortem facile emerent. Quod quidem proceſſit etiam, vt videbatur Iudæis. Et Roma ſtatim in Iudæam ad Pilatum mittuntur litteræ, quæ Longinum morte damnabant. Pilatus ergo acceptis litteris, eas ſtatim tradit Iudæis, & ad beati viri cædem alacris alacres emittit. Illi autem cum totam, quæ intercedebat, regionem maxima peruaſiſſent celeritate, veniunt in Cappadocum regionem; & cum audiſſent Longinum in quodam agro paterno agere vitam ab omni negocio remotam, ſtatim veniunt in agrum, & cum Longino ſermones conferunt, neſcientes eum eſſe, propter quem tàm magnos labores ſuſcepiſſent, & iter confeciſſent. Vnde etiam illum ipſum rogabant, quis nàm eſſet Longinus, & in quonam prædio habitaret. Longinum enim ſtudebant clàm aggredi, timentes, ne ſalutem ſibi fuga quæreret. Ignorabant autem eum magis ſtudere, vt caperetur, quam illi, vt caperent. Imitabatur enim mortem illius voluntariam, quem cum vidiſſet in Cruce, Deum fuit confeſſus, & quomodo Chriſtus propter nos, ita Longinus propter Chriſtum cædem ſitiebat.

Cum ergo Spiritusſanctus illa hora ei omnia ſignificaſſet, ſenſim ad ipſos con-

cönuersus, miti, & leni voce dicit: Sequimini, & ipse eum, quem quæritis, ostendam. Tunc ergo veluti apud se lætans ille beatus, & futuri gaudium præcipiens, & ante martyrium, mortem martyrij amplectens, hæc secum dicebat: Quam speciosi pedes euangelizantium bona! Nunc video cælos *Isa. 52.*
apertos. Nunc adspiciam gloriam patris. Nunc, sicut primus martyr Stephanus, ipse quoque dicam: Domine Iesu Christe, accipe spiritum meum: *Act. 7.*
quem clarissima voce audiui mortem ad se vocantem. Nunc supernam Hierusalem, Angelorum quidem patriam, totius autem chori Sanctorum Metropolim, cum victoriæ plausibus, & canticis, & gloriosis trophæis ascendam. Nunc exuo è luto confectam tunicam, & lamentabilia depono carnis vincula. Nunc liberor ab interitu, & corruptione, & lætus induo incorruptionem. Egredior è vita caduca & momentanea, & ex tempestate, cuius sunt magni fluctus, & grauia naufragia, & venio ad verum, & solum portum, in quo vita est ab omni tristitia remota, & æterna. Lætare anima, quæ vadis ad tuum effectorem; ostende lætam, tempore id postulante, faciem. Eos, qui tibi tot bona conciliant, ò Longine, benigne excipe. Eos, qui nos ad cænam vocant regalem, lauto, & magnifico accipiamus conuiuio.

Hæc cum apud se locutus esset Longinus, eos, qui ad ipsum venerant, statim ducit in domum suam, & cum hospitio præclare accepisset, incipit deinde rogare post cænam, cur venissent, & quænam esset tanta Longini inquisitio. Illi autem cum sacramentum tanquam aliquod pignus, ab eo accepissent, non esse publicaturum, quæ ei dicerent, neque secretum esse aperiturum, dicunt quæ Pilato scripta fuerant à Cæsare, & quod venissent, vt Longini cum duobus militibus capita amputarent. Cum autem sciuisset, quinam essent cum ipso morituri, illi scilicet, qui Iudaicæ mercedi Christū præposuerant, significauit eis, qui nondiu ante ab eo discesserant, vt primorum bonorum essent sibi socij. Cumq. semel, atque iterum eos, qui missi fuerant à Pilato, hospitio magnifice accepisset, postridie eos ducens in agrum, expectabat eos, quos accersiuerat. Cum autem accepisset eos iam appropinquare, statim annunciat ijs, qui missi fuerant à Pilato: Ego sum, qui à vobis quæror, Longinus. Illi autem primum quidem non credebant. Quomodo enim existimassent eum esse, qui erat passurus, cum eum viderent tàm lætum ad periculum? Postquam autem recte sciuerunt illum esse, & nulla eis fuit relicta dubitatio, ægreferebant, & à conscientia multas plagas accipiebant, quid non quidem dicentes, quid non autem facientes, cùm esset adhuc recens recordatio, vt qui pro bonis essent malas reddituri gratias? O infęlicem, dicebant, cænam! O graue hospitium! cur nam, ò chare Longine, hoc tibi cęptum venit in mentem, vt eos, qui venerant ad tui cædem, domus tua acciperet? O miserum habitaculum, ò acerbum conuiuium! Mors tibi euadit hospitium, & te ipsum mensæ pones, eos præter opinionem inueniens latrones, qui hospitio à te fuerunt accepti? Quid faciens, sic molestia affecisti eos, qui te sunt occisuri? Abi ergo, accepta mercede hospitij, nempe mortis remissione. Non sustinemus ensem tibi inferre, cædem molientem manum tuo capiti afferre formidamus: communem salem reueremur: nos pudore affecit mensa: ad cædem torpet manus; abhorret animus morte afficere benefactorem. Facilius est periculum, quod nobis est à Pilato paratum, quàm vulnera conscientiæ. Parati sumus omnia pati, potius,

quàm Longino tales referre gratias.

Sic quidem milites dicebant Christi martyri valde miserabiliter. Ceterum non poterant Longino persuadere, sed eis fortiter respondet vir vere generosus: Cur magna mihi bona inuidetis, quibus vos inuiti me estis remuneraturi? Cur meam mortem defletis tam miserabiliter? Cur tristes estis propter meam perpessionem? Non est hoc mihi mors, sed vitæ primitiæ. Mihi re vera potius est mors, quæ hic est conuersatio, quoniam non assisto meo Domino, nec fruor ea, quæ est illic, beatitudine. Finis finem malorum, non etiam finem vitæ mihi conciliabit, sed ad veram transmittet beatitudinem, & efficiet, vt sim particeps illius æterni splendoris. Habetis ò amici, habetis apud vos solatium, prope est vobis consolatio. Quem enim propter finem lugetis, eum vos post finem reputabitis. Sufficit autem hoc ad afferendam animi tranquillitatem, scire amicum fore multorum bonorum participem, quomodo est inuidorum, vel odio potius habentium hominum, studere eum priuare splendore. Nolite deflere eum, qui deficit, sed gratias agite ei, qui accipit. Non mihi illius gloriæ detrimentum afferatis, quem ego vidi elementa mouentem. Non negauerim eum, quem Dei semel filiũ sum confessus. Timeo, ne creatam naturam inueniam accusatricem, si in eum appaream infidelis, propter cuius passionem Cœlum quoque ipsum est affectum tristitia, & sol contraxit radios, & lux diei miserabiliter deducta fuit ad noctem.

Hæc adhuc dicente Longino, & eis, qui missi fuerunt à Pilato persuadente, vt facerent, quod eis fuerat imperatum, veniunt milites, qui cum eo morti damnati fuerant. Ille autem læto, & alacri vultu eos intuens, & dexteram eis inijcit, & collum amplectitur, & oculos suauiter deosculatur, & saluete, inquit, ò Christi commilitones, & hæredes Regni, saluete. Iam enim aperta est porta, quæ est in cælis, & Angeli sunt nostras accepturi animas, & oblaturi filio vnigenito. Ecce, & lampades video, & apparent mihi brauia, cum quibus sistendi sumus ad Iudicis tribunal. Sed enim siquid vobis est imperatum (dicebat eis, qui missi fuerant) id implete. Deinde etiam conuersus ad domus curatorem, iubet vestem mundam ad se deferri, vt qui iam esset vocatus ad nuptias, & thalamũ, & eò festinaret. Porro autem cum induisset vestem, & manu ostendisset tumulum, in quo volebat poni corpus, in genua, cum ijs duobus, qui erant cum ipso, inclinatus (ò beatum finem) peregit certamen: & amputatis eorum capitibus, illi ascribuntur in choros Martyrum, & Apostolorum, illorum quidem fortitudinem, horum vero zelum pro Christo ostendentes.

Quid vero posthæc est consecutum? Martyricum illius Longini caput cum statim accepissent ij, qui eum interfecerant, ad fidem plene faciendam, quod Longinus esset mortuus, id portant ad Pilatum, vt qui scirent se nullo alio dono, quàm eo magis illi gratificaturos. Ipse autem statim conuocauit Iudæos, magna secum voluptate afficiendos, vt qui Longini valde mortem sitirent, & eam emissent pecunijs. Quod quidem cum factum fuisset, vt eis placebat, iubet rursus indigna Pilatus, & ante portam Ciuitatis per ignominiam fuit proiectum preciosum eius caput. Sed is, cui visum fuerat pati pro nobis, eius, qui propter ipsum fuerat passus, ne nunc quidem est oblitus; sed veluti perpetuo apparentem quandam facem ijs, qui aderant,

cer-

cernendam præbebat ante Ciuitatem, & in sterquilinio iacentem, tanquam in domo regia conseruatam, tuto protegebat, non solum non permittens, vt aliquid pateretur à fimo, sed etiam liberans alios, ne aliquid propter id paterentur. Quædam enim mulier vidua, quæ morte maritum amiserat, cum filio autem vnico conflictabatur, & præter viduitatem sustinuerat etiam oculorum orbitatem, malo fide superato, cum filio vadit Hierusalem, Sanctorum, quæ ibi erant, locorum contactu, & adoratione, quos amiserat corporis duces, sperans se recuperaturam. Cum autem à filio deducta terram caperet, & puluerem, & imponeret oculis, adijcitur viduitati, & oculorum orbitati (qualia sunt Dei iudicia) alia quoque grauis calamitas. Morbus enim quidam inuadens puerum, qui pro amissis oculis fuerat ei alius oculus, repente (proh dolor) abripit à sinu matris.

Statim ergo duplices ad eum accedunt tenebræ, & vitæ lux simul extinguitur cum luce oculorum, eratq. omnino infęlix illa immobilis, tamquam aliquo fulmine, percussa calamitate. Cum autem paulo post à malo ad se redijsset, deflebat miserabiliter, & miserandas voces emittebat ad Dominum: ò Domine, dicens, cur sic grauata est manus tua super me, & supra dolorem vulnerum meorum addidisti? Et nunc lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Nùm vires lapidum vires meæ? Ipsa quoque dicam, quod Iob: Posuisti me parabolam Domine, & motum capitis in omnibus; & pudore affecti sunt super me, qui substinent te Domine virtutum. *Iob 6.* Nùm sola sic peccaui ego? & sola sic punior, quod me luce, & vnigenito filio, qui erat instar lucis, priuasti? Quæ nam mihi est deinceps spes salutis? Quæ nam mihi via consolationis? Hei mihi, charissime, quando mihi malum consolaberis? Quando oculorum leuabis calamitatem, me deducens ad salutem? Nesciuisti, ò fili, quod maiori omni alio, tuo casu mihi damnum afferes maximum? Abis planta mihi iucundissima, me misera sola relicta? Sed sic quidem mater, & mater vnigeniti, qui sic fulciebat eam, quæ se habebat tam miserabiliter.

Interim autem, dum fuisset in somnum resoluta, diuinus ei apparet Longinus, & omnia dicit, quæ ad ipsum pertinebant, quæ in Cruce Saluatoris nostri facta fuit, confessionem: mortem, qua à Cæsare, & Pilato fuit condemnatus, capitis amputationem, & alia, quæ Martyr propter Christum sustinuit magnifice. Quin etiam dicit ei: Oportet te obseruare meum caput multo fimo tectum, ad tuorum oculorum curationem; nam si illud attigeris, lux statim te sequetur. Porro autem ego quoque tibi adducam puerum cum gloria, qui quem propter eum accipis, dolorem consoletur. His verbis mulier animo recreata, & corpore satis corroborata deducebatur ad opus. Cum autem iam deducta iam peruenisset ad locum, in quo sciebat caput esse repositum, prompto, & alacri animo tentabat palpando vt poterat, & fodiebat manibus, & cum veluti quendam thesaurum caput inuenisset, simul cum eius inuentione, suam quoque lucem inuenit; adspicit solem, quin & ipsum caput cernit tãquam lucidam stellam apparuisse. Deinde id ardenter complexa, cum à stercore expurgasset, & vnguentis vnxisset honorifice, reuertitur ad eum, qui illam hospitio exceperat, præciosam illam afferens margaritam.

Sequenti autem nocte diuinus rursus accedit Longinus, læto vultu subridentem,

dentem, & quasi sponsalibus vestimentis nitentem filium suum inducens, suauiterq. & paterne eum amplectens, & dicit ei: Ecce, quem lugebas, filium ò mulier, quæ lugebas: Ecce quantus sit nunc eius honor, gloriaq. & te ipsam consolare. Deus enim ipsum retulit in numerum militiæ sui Regni: egoq. nunc eum habeo acceptum à Saluatore, nec à mea vnquam recedet dextera. Accipe ergo meum caput, & corpus tui filij, & sepeli in eadem arca, & ne amplius lugeas filium tuum vnigenitum, neque te verberet cor tuum. Nam magna gloria, & lætitia, & magnis laudibus celebrandæ choreæ, & festa celeberrima ei data sunt à Deo, qui eum accepit. Hæc cum audiuisset mater filij, statim surgit, & acceptum martyris caput, reddit patriæ martyris. (Pago autem nomen est Sandiale) & cum corpus filij capiti martyris lubenter apposuisset, & in loco insigni honeste composuisset, hæc apud se dicebat: Nunc scio, quod ijs, qui Deum diligunt, omnia ad bonum conferunt. Quærebam oculos carnis, ego autem accepi etiam oculos spiritus. Me afficiebat tristitia iactura filij, sed ecce eum habeo hæredem, Deo cum gloria regia assistentem, & nunc noctu, & interdiu mihi matri blande arridet, glorificatus honoribus Prophetarum, & Martyrum, & cum eis exultans, & cum Longino Crucem ferens, & regni cælorum præclarum ferens trophęum inter Angelos: adeo vt Longini factus discipulus, ipse quoque sacram emittat vocem, hymnicamq. & mysterium, & Epinicij instar habentem: Vere Dei filius erat iste, & est, & erit. Regnum eius, regnum omnium seculorum, & eius dominatio permanebit in æternum. Ei gloria, & potentia, in secula seculorum. Amen. Hęc Metaph.

Rom. 8. *Ps. 144.* *Dan. 7.*

Longini venerandum corpus hodie dicitur asseruari in Ecclesia S. Augustini hic Romę.

Enarratio de S. Longino milite, qui Lancea latus Domini aperuit. Cap. 206.

Martyrol. Rom. 15. Martij. Bed. Martyrol. 15. Martij.

De eo hæc habet Martyrologium Romanum.

Caesareę in Cappadocia passio S. Longini militis, qui latus Domini lancea perforasse perhibetur. Beda autem sic.

In Cappadocia passio S. Longini martyris, de quo in libello martyrij eius narratur, quod aliquando militans sub Centurione Romano in passione Domini latus eius cum lancea in Cruce aperuit, & viso terręmotu, & signis, quę fiebant, credidit in Christum pœnitentiam agens de operibus pristinis: postea secedens à seculo per triginta, & octo annos Christo militauit, multos conuertens ad fidem Dei: ad extremum verò martyrium compleuit in Cappadocia sub Octauio pręside, quem propter infidelitatẽ suam diuino iudicio percussum corporea cęcitate, post martyriũ suũ illuminauit. Hæc Beda.

Ado Martyrol. 1. Septemb.

Ado vero Archiepiscopus Treuerensis hæc tradit: Apud Cęsaream Cappadocię, beati Longini militis, & martyris, quem tradunt illum esse, qui lancea latus Domini Iesu Christi pendentis in Cruce aperuit. Hic postmodum baptizatus ab Apostolis, cum apud Cappadociam sanctitate præcipuus degeret, tandem ab Octauio Pręside comprehensus, post confessionem fidei, lingua abscissa, & dentibus excussis, capite truncatus est. Simul cum eo coronatus est Aphrodisius Commentariensis, cui & Pręses linguam

abscidi

abſcidi iuſſerat, quique poſt abſciſſionem expedite Chriſtum clara voce loquebatur. Hęc Ado.

Georgius Vicelius ex quorundam ſententia, refert ſic eſſe dictum Longinum, à voce gręca λόγχη, quę ſignificat haſtam, ſiue lanceam, ab ictu lanceę, quo Dominum petiuit. De quo hoc refert Gregorius Nazianzenus (ſiue alius ſit auctor) in Tragædia de Chriſto patiente, longe ante medium.

Cum vero manu adeſſet haſtam, qui ſuam vibrans, latus
Peteret, acutum florida ætate impulit
Ferrum vir adſtans (hiſce nam excepi auribus
Ictum ſonorum, tuq. adeo plagam grauem, &
Sulcum profundum vulneris ducti vides)
Et ille certe lancea fixit latus:
At lateri fixo fluxit illico inſolens
Non temperatus ſanguis, & mirabilis
Aqua, vt flueret è fonte duplici liquor,
Res mira viſu: tum pauidus omnes timor
Inuaſit in contactu, At is, cui lancea
Fixus erat horrens, turbidum exclamans ait:
Iſte, iſte præſens mortuus, natus Dei eſt.

S. Auguſtinus notat nō ſine myſterio legi in textu S. Ioannis Euangeliſtæ, nō fodit, aut percuſſit, ſed aperuit: Vigilanti, inquit, verbo Euāgeliſta vſus eſt, vt non diceret, latus eius percuſſit, aut vulnerauit, aut quid aliud, ſed aperuit, vt illic quodammodo vitæ oſtium panderetur, vnde Sacramenta Eccleſiæ dimanarunt, ſine quibus ad vitam, quæ vera vita eſt, non intratur.

Alphonſus Palæottus Archiepiſcopus Bononienſis, in explicatione ſacræ Sindonis, de vulnere lateris Chriſti: Id vulnus, inquit, amplum exiſtere conſtat ex ſacra Sindone, & tale fuiſſe facile comprehendi poteſt ex ferro lanceæ, quod amplum ſatis Romæ in Principis Apoſtolorum Baſilica demonſtratur: & Redemptor ipſe eiuſmodi fuiſſe denotat, dum in Euangelio D. Thomam Apoſtolum ita compellando inuitat: Affer manum tuam, & mitte in latus meum. *Alph. Pal. de ſac. ſind. c. 20.*

Idem aſſerit Rutilius Benzonius Epiſcopus Lauretanus, dum ait: Sciſſura illius vulneris fuit magna, non parua, cùm egreſsio ſanguinis, & aquæ ex illa fuerit in magna quantitate, & quia fuit viſibilis, non ſolùm Ioanni, & circumſtantibus, ſed etiam Thomæ palpabilis, quæ etiam erit Iudæis ſenſibilis in die iudicij iuxta illud Zachariæ: Videbunt in quem transfixerunt. Adde, quod ex dicto Chriſti, Affer manum tuam, & mitte in latus meum, colligitur, quod magnitudo vulneris in ea quantitate fuerit, ac eſt latitudo manus, & id manifeſtum fit ex magnitudine lanceæ, quæ in ſacra D. Petri Baſilica aſſeruatur, quam ego ſæpe ſæpius, cum eſſem eiuſdem Canonicus, maxima cordis deuotione, & ſpirituali guſtu contrectaui, & populis reuerenter oſtendi; licet ei ſummitas deſit. Hæc Benzonius. *Benzon. in ſpec. Epiſc. lib. 1. diſp. 2. q. 3. Zach. 12. Ioan. 20.*

Poteſt inſuper confirmari ex verbis S. Hieronymi ad Heliodorum: Cerne manus Iudæi, quas fixeras: Cerne latus Romane, quod foderas. Hæc Hieronymus. *Hier. epiſt. 1. ad Helio.*

Enarratio de Sancto Iosepho ab Arimathaea Christi discipulo. Cap. 207.

Ioan. 19. Gretz. de Cruce, li. 1. c. 27. Vlp. de cad. pun. l. corpora.

ROgauit Pilatum Ioseph ab Arimathęa, vt tolleret corpus Iesu, & permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu. Non licebat damnatorũ corpora sine Præsidis consensu sepelire: nam quod de sui temporis more Vlpianus tradit, eorum in quos animaduertitur, corpora nõ aliter sepelire licere, quam si fuerit petitum, & permissum, id etiam tempore Christi vsitatum erat; ea de causa rogat Ioseph Pilatum, quo annuente, venit, & tulit corpus Domini de Cruce, vt sepulturæ mandaret.

Luc. 23. Marc. 15.

Dubitare quis posset, vtrum ipse Ioseph, adiutus tamen ab alijs Christi amicis, corpus de cruce deposuerit? Nam prædicta verba beati Ioannis, non videntur id conuincere, & S. Lucas ait: Deposuit, & inuoluit sindone; quę verba non significant, à quo fuerit depositum. Veruntamen, S. Marcus expresse videtur dicere corpus ab ipso Ioseph depositum: ait enim: Ioseph mercatus sindonem, & deponens eum, inuoluit sindone; sed vsitatum est id, quod fit iussu Dominorum, ipsis Dominis adscribere. Sic dicitur Pilatus flagellasse Christum, quod iussu Pilati flagellatus sit; sic communi hominum sermone, Rex victoriam consequitur, cum exercitus Regis eam obtinet. Pietati tamen Iosephi, & picturis in Ecclesia vsitatis, & communi fidelium sensui, Sanctorumq. Patrum consensui, conuenientius est credere, ipsum Iosephum per se, etsi adiutum ab alijs, corpus Christi de cruce deposuisse, præsertim cum hoc humanitatis, & pietatis officium Iosephi nobilitate minime fuerit indignum. S. Augustinus. Petijt, inquit, à Pilato sepeliendum corpus Domini; de ligno deposuit, obsecutus est funeri, in sepulchro condidit, laudatus est in Euangelio iste prius, tantum exhibens obsequium corpori Domini.

August. de Pastor. ca. 17.

Dupliciter autem intelligi potest Christum fuisse depositum de cruce; primo crucem simul cum corpore demittendo ad terram; secundo, soluendo corpus de cruce extractis clauis, cruce erecta, & in sublime manente. Vtrũ vero hoc, vel illo modo sacrum Domini corpus, crucis patibulo exsolutum fuerit, certò affirmare non licet, quamuis posteriorem modum picturæ Ecclesiasticæ plerumque fidelium oculis subijciant.

Hier. de lo. Hebr. Adricom. in Theatr. terra S.

Iosephum ab Arimathęa Ciuitate fuisse, scribunt omnes Euangelistę, quam Ciuitatem D. Hieronymus de locis Hebraicis, vocat Aramatha Sophin, quę fuit ciuitas Elcanæ, & Samuelis. Christianus Adricomius addit, quod in ea Saul cum Samuele cibum sumpsit, & vnctus est in Regem: ibi & sepultum esse ait ipsum Samuelem. Præfectum fuisse illi Vrbi, cum Christiani terram Sanctam occupassent, Episcopum quendam ex genere Normannorum. Describi & fontem iuxta Ramatha salubris aquæ.

Chrys. hom. 84. in Io.

Mihi videtur, ait Chrysostomus, nobilissimum fuisse Ioseph, quod ex sepulchro constat, & Pilato erat notus; quare impetrauit, & sepeliuit Iesum: non vt reum, sed magnifice, secundum Iudæorum consuetudinem, tanquam magnum aliquem, & admirabilem.

Luc. 23. Maldo. in Mat. 27.

Lucas vocat consiliarium, additq. eum non consensisse consilio, & actibus Iudæorum, vnde facile colligitur, non solum consiliarium eum fuisse,

sed

ſed illi etiam interfuiſſe conſilio, quo Iudæi de capiendo, & crucifigendo Chriſto deliberauerant, neque in eorum voluiſſe ire ſententiam.

Ioſeph, diues refertur non de iactantia ſcriptoris, quo virum, nobilem, atque ditiſſimum referat Ieſu fuiſſe Diſcipulum, ſed vt oſtendat cauſam, quare à Pilato corpus Ieſu potuerit impetrare, pauperis enim, & ignoti non erat ad Pilatum Præſidem Romanæ poteſtatis accedere, & Crucifixi corpus impetrare. In alio Euangeliſta, Ioſeph iſte βουλευτὴς appellatur, id eſt, conſiliarius, & de ipſo quidam putant primum pſalmum eſſe compoſitum: Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, & reliqua. Et accepto corpore Ioſeph inuoluit illud in ſindone munda. Ex ſimplici ſepultura Domini, ambitio diuitum condemnatur, qui nec in tumulis quidem poſſunt carere diuitijs. Poſſumus autem iuxta intelligentiam ſpiritualem, & hoc ſentire, quod corpus Domini non auro, gemmis, & ſerico, ſed linteamine puro obuoluendum ſit, quamquam, & hoc ſignificet, quod ille in ſindone munda inuoluit Ieſum, qui pura mente eum ſuſceperit. *Hieron. in Matt. c. 27* *Pſ. 1.*

In Euangelio quo ille tartareus contemptor Eleazari, Diues prætermiſſus eſt; illum in Arimathæa Ioſeph diuitem nominari videmus. Beatus enim eſt, qui ſpecialiter intellexit ſuper egenum, & pauperem, pio Chriſti corpus obſequio numeratus, nec Iudicem pro iniuria Dominici corporis interpellare veritus, & pio ſumptu pretioſi velaminis, & ſepulchri noui diues in Domini ſepultura. *Paulin. ad Alith. epiſ. 31.*

Beatus plane præ vniuerſis mortalibus iſte venerabilis Ioſeph: meruit quippe Dominicum corpus habere pro munere: meruit illud de Cruce deponere, meruit in ſindone, quam fuerat mercatus, inuoluere, atque in tumulo, quem pro ſe exciderat, ſepelire. Merito tanquam cordis ſui ſingularem theſaurum in proprio Chriſti corpus tumulo collocauit. Verum non in qualicunque illud monumento compoſuit; ſed in eo quod in petra exciderat, vt verum ſe Chriſti fateretur eſſe diſcipulum, & vt quanti foret, quod habebat, oſtenderet, ingens ſaxum ad oſtium monumenti aduoluit. *Laur. Iuſt. de triũph. agon. c. 21.*

Vir nobilis, Domini occultus diſcipulus, mortuo voluit rependere Domino, ipſo ſic occulte diſponente, quæ à viuo ſuſceperat ſalutis monita. Habitabat tunc Hieroſolymis, & ibi extra ciuitatem in planitie Montis Caluarij, verſus Occidentem habebat hortum, in quo conſtruxerat ſibi monumentum. Vir bonus & iuſtus, bonus virtutibus, & Dei obſequijs vacans, & iuſtus quoad proximos: præ oculis mortem ponebat, qui ſibi iam præparauerat ſepulchrum. Qui enim iuſtus eſt & bonus, futuræ frequentius meminit vitæ, quàm præſentis, quæ velut rapidiſſimum præterfluit flumen. Eadẽ verba retulit B. Lucas de B. Simeone: Erat, inquit, vir iuſtus, & timoratus, & expectabat conſolationem Iſrael. Et hic Ioſeph exſpectabat Regnum Dei, hoc eſt, Meſſiæ aduentum. Vterque iuſtus redemptionem generis humani, & Regnum Dei exſpectabat. In horum brachijs reclinatur Chriſtus Dominus, quorum alter exire de corpore deſiderabat, alter ſibi ſepulchrum parauerat. *Soarez in Marc. tr. 7. & in Luc. 274.*

Ioſeph

Ioseph, adhuc occultus Christi discipulus, propter metum Iudæorum, & timens illos, hortatu tamen Deiparæ, grande opus, ac plane arduum aggressus, omni excussa formidine audacter ingressus ad Pilatum, petijt corpus IESV. Cap. 208.

Metaphr. 15. Aug.

DIcuntur autem hæc quoque à linguis, quæ plurimi faciunt veritatem, quod cum hæc noua, & admirabilia percepta essent oculis Deiparæ, & post mortem filij, perinde ac si viueret, ex eius latere aqua, & sanguis scaturiret, illa eum quidem haurit reuerenter, & diligenter.

Deinde ea sic se totam dedit parandæ sepulturæ, & quemadmodum diuinum illud corpus è ligno deponeretur, & aptum monumentum consequeretur. Cum autem non posset hæc per se efficere, eius mentem mouet omnino eius filius, vt scrutaretur in loco Caluariæ. Quod cum factum esset, concedit, vt eius scopus facile succederet. Inuenitur enim quoddam monumentum recentissimum, & pulcherrimum, & elegans locus, in quo erat situs, illo quidem nequaquam dignus: Quid enim omnino ex rebus terrenis? Sed non indignus eius, quæ quærebat, desiderio. Atque erat quidem sepulchrum plane, vt dixi, nouum & omnino intactum, vt in quo nullum adhuc esset sepultum; ne si alia posita fuissent corpora, dubitaretur quodnam resurrexisset; & locus in optimo aëre positus, & in horti speciem ornatus. Postquam autem sciscitata intellexit, non solum esse amicum horti Dominum, sed etiam discipulum, verum occultum (hoc enim docet Euangelium) vt qui Dei timeret parricidas, venit ad eũ Virgo, & verbis ei suadet accommodatis, vt in suo monumento, tamquam in aliquo armario, magnam vim opum reponat, & sic domum custodientem apud se vitam habeat. Finem enim, inquit, acceperunt res aduersariorum, & maxime probrosam sic mortem Magistro attulerunt, nulla quantumuis magna iniuria, & ignominia, in eum prius prætermissa. Ceterum nunc quoque in ligno iacet mortuus, & nudus, mihi, & creatæ naturæ horrendum spectaculum, vt quem potius irrideant, quàm eius misereantur. Da ergo mihi gratiam, & communi, inquam, huic magistro. Audacter pete illius corpus, vt deponatur, & mandetur sepulturæ; sic non etiam post mortem sit illis Iesus inuidus, sic nobis omnibus magarm afferes consolationem, qui in omnem redacti sumus egestatem, & quorum nemo mouetur misericordia: Amici enim mei, & propinqui mei ex aduerso appropinquauerunt, & steterunt. Et proximi mei à longe steterunt. Ex me non possum quicquam facere, vt vides, cum sim sola, & hospita, & cum vno solo ex discipulis attenta sim crucifixo. Sic mihi sistes dolorem, sic reprimes lachrymas.

Cum Iosephum Deipara talibus verbis inflexisset, & incitasset, emittit ad Pilatum. Ille autem expulsa omni timiditate, & ab illo, qui mortuis vitam inspirat, mortuo audacia inspiratus, audacter (inquit Marcus) ingreditur ad Pilatum, & ijs vsus, quibus opus erat, verbis, petitum accipit diuinum illud corpus, & cui nihil potest exsequari, ostendens animum, Iudæ tamquam ex diametro, contrarium. Nam ille quidem cum haberet, tradidit ijs, qui erant interfecturi; hic autem ab ijs, qui interfecerant, petijt, & accepit. Verum enimuerò rursus persequatur oratio, quomodo mater

se

se haberet. Dicunt enim ij, qui de his rebus tractarunt, eam ab initio vsque ad finem se fortiter, & constanter gessisse, honeste quidem, & non indecore vtentem motu animi, factis tamen ostendentem se esse matrem, sed omnino matrem illius, qui amico mortuo & ostendit amorem, & motum animi certis finibus continuit. Mortuum itaq. videns filium, eo motu animi vsa est, vt oportuit. Quin etiam in eo à cruce deponendo maternis manibus inseruijt, & clauos, qui extrahebantur, suo sinu accepit, & membra illius amplexa est, partim quidem vlnis stringens, partim autem suis quoque lachrymis plagas emundans; deinde etiam tota toti corpori circumfusa: Ecce tibi ab omni seculo præfinitum mysterium ad finem vsque venit, ò Domine, placida voce dicit. Et Iosepho in manu tradens sindonem; Tibi autem, inquit, deinceps erit curæ, vt in hac eum honeste componas, myrrhaq. pulchre condias, & ei iusta facias.

Venit, & Nicodemus Iudæorum nobilissimus, & inter illos facile Princeps, (nam eum Ioannes principem Iudæorum appellat, cum nocte venit ad Iesum, & habito cum eo sermone, ab eodem mysteria fidei edoctus est) venit ergo, ne deesset collega in hoc tam pio, & præclaro munere obeundo, vt in ore duorum, vel trium staret omne verbum, non minori auctoritate, aut inferiori pietate insignis, quàm Iosephus. Venit autem non noctu, vt olim, cum adhuc esset eius fides infirma, sed palam, vt tolleret corpus Iesu, & sepulturæ mandaret, non solum non veritus aut Pilatum, aut Iudæos, sed neque legem Moysi, quæ tangentem lignum funestum Crucis pollui, & contrectantem morticinia inquinari docebat, quia fide vim diuinam ei nouerat inesse, atque ex eius attactu potius hominem sanctificari, quàm pollui. Itaq. illi duo viri sancti contrectato Iesu corpore, ad esum agni se purificatos nouerunt, vel abstinuerunt ab esu agni illius paschalis, qui illum, qui in agno designatus erat, tractando, ac eum lachrymis vngendo, & sepeliendo sciebant se in spiritu edisse.

Ioan.3.

Num.19.

Exo.12.

Deposuerunt Christum de Cruce, qua in re scalis, atque alijs ferreis instrumentis, atque ministris eorum operam iuuantibus, vsi sunt, magnaq. reuerentia, ac fidei deuotione detractis clauis pedum, & manuum sacrum illud corpus contrectarunt, & in terram deposuerunt, vt prius de more lotum, & vnctum pretiosis vnguentjs, & aromatibus sepelirent. Sic enim mos est Iudæorum sepulturæ corpora mandare, ne videlicet quis de nimio sumptu admiretur. Vt ergo olim mater accepit Christum, vt lactaret, & Simeon in vlnas, vt benediceret, ita hi sancti, vt sepelirent. *Luc.2.*

Nicodemus attulit mixturam myrrhæ, & aloës, quasi libras centum, id est, vnguentum ex myrrha, & aloë confectum, & magno pretio redemptũ, atque ad corpus à putredine seruandum accommodatum, & in tanta quantitate, vt liceat colligere corpus Christi non leuiter fuisse perunctum vnguento, sed in illo veluti sepultum fuisse, atque immersum. Atque hæc quidem vnctio figurata fuit in illa corporis Iacob iussu Ioseph filij eius adhibita honorifica vnctione opera medicorum facta, quo commodius posset ex Aegypto in terram Chanaam deferri, vt Genesis tradit. Sed illi, vt est probabile, prius exenterarunt corpus Iacob, quod Ioseph, & Nicodemus nõ fecerunt, quia corpus Christi posse putrescere, vel corrumpi non putabant, quòd esset diuinitatis tabernaculum, quæ ab omni corruptione saluum ser- *Gen.50.*

uaret,

uaret, quod ita se credere ipsi condimentis declarauerunt. Ex myrrha enim thymiama conficiebatur, quod vni Deo adolebatur, atque etiam oleum, quo altare, ac vasa Deo dicata consecrabantur, vt in Exodo habetur. Quod & peritissimus magister in Israel Nicodemus non ignorabat. Et ideo si hominem illum tantum, aut Prophetam magnum, non autem Deum cognouissent, nequaquam fortassis tali myrrhæ mixtura condidissent: alioqui legis præuaricatores fuissent, quippe qui in hominem mortalem contulissent, quod soli Deo conueniebat. Vnde Romani eiusmodi odoramentis, & aromatibus eos solos efferre consueuerant, quos in Deorum numerum referre volebant. Cũ ergo isti sancti, Ioseph, & Nicodemus, apud omnes testatum relinquere vellent, Christum sic mortuum immortalem esse Deum, myrrhæ, & aloës vnguentis illum sepelierunt.

Exod. 30. *Ioan. 3.*

Quod si nunc adfuisset Iudas, multo audacius obmurmurasset, ac dixisset: vt quid perditio hæc? potuit enim vnguentum istud venundari multo, & dari pauperibus. Nam profecto nisi hac tanta fide prædici fuissent, sic Christum plus esse, quàm hominem, Ioseph, & Nicodemus honestissimi, & summa sapientia ornati, viri, nequaquam cum dignitatis, & capitis sui periculo Pilatum adijssent, & abominandam iuxta legem non conscendissent crucem, atque cruentũ illud male ab omnibus vndique, audientibus cadauer non sustulissent, atque cum aromatibus non condidissent, neque sepulchro honorifice instructo mandassent. Sed quoniam non tantum homini, sed Deo, vel Prophetæ magno sese exhibere officium persuasum habebant, minime dubitabant vitam, & nomen, ac fortunas in apertum discrimen adducere. Nam tantùm illis tribuere fidem, quod Iesum vt Prophetam haberent, & hominem innocentem breui à morte excitandum, parum erat viris in lege doctis, & exercitatis, & qui se discipulos Christi, licet occultos, profitebantur.

Matt. 26. *Deut. 21.*

Accessit Ioseph ad Pilatum, & petijt corpus Iesu, vt sepeliret: quod ei concessit Pilatus, quia ipse vir erat nobilis, bonus, & iustus. Etiam si detrahitur à malis, nihilominus tamen mali bonos reuerentur. Herodes enim metuebat Ioannem sciens illum virum sanctum, & iustum. Et depositum inuoluit sindone, & sepeliuit in monumento nouo exciso in petra, in quo nondum quisquam positus fuerat. Tale elegit sepulchrum Dominus, ne diceretur aliquis alius inde resurrexisse: nisi ipse solus, neque ipse beatus Ioseph, nec alius ibi vnquam sepultus fuit. Decuit siquidem, vt quemadmodum in vtero virginali nemo conceptus est, nisi Dominus solus, sic in sepulchro sancto neque prius, nec posterius alius sepeliretur.

Soarez in Luc. 23.

Tunc corpus Domini deductum est inferius (prout nunc cernitur) ad montis descensum in planicie, & horti principio, qui hodie dicitur, Locus vnctionis Domini, cui nunc marmoris candidi tabula est superposita, longitudinis corporis Domini. Locus est circumseptus crate ferreo: sunt etiam ibi lampades copiosæ: hic Dominicum corpus inuolutum est linteis, aromatibus & sindone ante & retro coopertum, & sic deductum est ad sepulchrum, quod prope est.

Idem in Marc. 15.

Celebrantur duo viri nobiles, & iusti, qui corporis Iesu exequias celebrare curarunt. Instabat autem hora corporis Domini sepeliendi, nec videbatur vllum tantæ audaciæ futurum, qui hoc faceret, propter odium Iudæorum, & rabiem: & ecce hi duo se offerunt quasi ex improuiso, non tamen

Salmeron de Pass. tr. 49.

fine Dei consilio, & præordinatione. Diligenter autẽ Euangelistæ vtriusque personam, & studium in sepeliendo Christo describunt: erat enim res vt non sine periculo, ita notu dignissima ad exemplum nostrum. Verùm Iosephi quatuor Euangelistæ meminerunt, quod ille audacior ad Pilatum introierit. *Marc. 15.* Nicodemi vero tantum meminit Ioannes, quod se comitem Iosepho adiunxerit, & quia solus Ioannes alibi eius meminerat. *Ioan. 19. & 3.*

De Iosepho testatur Ioannes, quod fuerat occultus Christi discipulus, propter metum Iudæorum: Matthæus vero vocat eum diuitem: Marcus, nobilem Decurionem, seu honestum Consulem, seu Senatorem, id enim significat Græca vox βουλευτής. Et addit, vir bonus, & iustus; hic non consenserat consilio, & actibus eorum (scilicet Iudæorum) qui expectabat & ipse regnum Dei. Magnifici sanè, ac perillustres isti sunt tituli. Nicodemus verò suis etiam encomijs insignitur. Constat enim ex Euangelio, quod esset Pharisæus & Iureperitus, & Magister in Israël, & quod venerit nocte ad Iesum, & disputauerit cum eo de renascentia, & Christi patrocinium assumpserit in consilio Pharisæorum. Erat igitur Ioseph Senator, Nicodemus Legisperitus, vterque diues, ac potens, coram mundo iustus habitus; denique, quod maius est, vterque Christi discipulus, etsi occultus. Vbi vides, nullum tempus tam malum esse, quin dominus suos habeat, illosq. à periculis seruet, ac liberet, vt saltem aliquod semen iustorum virorum remaneat: quemadmodum cum omnia essent idolis plena tempore Heliæ, diuinum Oraculum respondit: Dereliqui mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baàl, & omne os quod non adorauit eum, osculans manum. Nemo igitur quantumuis tribulatus, vel in doloribus positus desperet: quia cum minus cogitabis, suscitabit Deus alterum Ioseph, qui sine pretio, vel sine precibus deponat te de Cruce, & conferat tibi aliquod solatium, aut sepulturæ quietem. Et vide quàm aptè nomen illi Ioseph quadret: est enim nomen Deo acceptum, & sanctis viris in scriptura collatum. Nam Iosepho filio Iacob crediderat Deus ingressum populi sui in Aegyptum: qui etiam pia patris sui Iacob sepultura non parum sibi splendoris conciliauit. Deinde Iosepho Virginis sponso, ingressum Filij Dei in hunc mundum. Demum isti Iosepho post mortem sacrum corpus commisit. Itaque Deus non tantum virum iustum delegit, qui deponeret eum de Cruce, sed etiam sancto nomine insignitum, & decoratum. Diuitis conditio erat conueniens, vt posset habere facultatem sepeliendi Iesum, & autoritatem accedendi ad Pilatum, & impetrandi quod vellet. Dicitur ergo diues, vt etiam diuites habeant, quo promereantur Christum: & hic est vsus sanctissimus diuitiarum, transferre illas in cælum. Velle autem Dominum, per diuites pauperem Christum sepeliri, significat diuites præsertim ad opera misericordiæ corporalia obligare, atque ita illi, qui opibus destituuntur, non ita adstringuntur. Sed hæc obligatio lucrosa est, quia fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.

Matt. 27. *Ioan. 3.* *infra 7.* *3. Reg. 19.* *Rom. 11.* *Gen. 46.* *infra 50.* *Luc. 1.* *Matt. 1.*

Erat nobilis Decurio, siue honestus Senator, aut Consul: qui erant Senatores municipales, quos vocamus Consules vrbis, qui pro diuersitate vrbium vocari solent electi, aut Syndici, aut Iurati. Erat autem Ioseph Senator vrbis Hierosolymitanæ: nam etsi esset oriundus ab Arimathæa ciuitate, erat tamen incola Hierusalem, quod satis testatur sepulchrum, quod sibi *Prou. 19.*

bi exciderat in horto extra muros Hierusalem. Non est ergo nomen Decurionis nomen officij militaris, sed nomen dignitatis municipalis: nam qui Romæ dicebatur Senator, in municipijs, & in colonijs vocabatur Decurio. Vt enim Christus noluit carnē assumere, nisi de Regibus; ita noluit de mundo egredi, nisi per nobiles, & honestos viros, & sepeliri: quo ostendat, Christum non dedignari nobiles, modo credant, & humilientur. Voluit igitur nobiles, & primates viros, omniq. exceptione maiores de morte Christi, ac sigillo, & reliquis testificari, quibus tamen non obstantibus Dominus surrexit. Hinc Chrysostomus in homilia quadam: Christus, inquit, honorificentissimè sepultus à duobus nobilibus Ioseph, & Nicodemo: quod illi euenit præter morē aliorum Principum. Quando enim Reges, & Principes viuunt, deliciose agunt: quando vero moriuntur, vix est linteum, quo tegantur. Nam seruorum quisque rapinæ, & prædationi est intentus, & parum curat de corpore Principis. Hæc ille.

Chrysost. hom. de Laz. & alibi.

Erat vir bonus, & iustus, quod magnum est encomium diuitis, & Senatoris. Seruare enim iustitiam ad alterum in his, quæ illi debemus, & bonitatem, id est, diffusionem, communicationemq. in his, quæ maxime non sunt debita, perquam est honorificum, & laudabile; nam scriptum est: Beatus diues, qui inuentus est sine macula; & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia, & thesauris. Vt omittam, quod sanctum Christi corpus non decebat, nisi à sanctis, & iustis contrectari. Dicitur discipulus Christi, id est, auditor, occultus tamen propter metum Iudæorum, ne videlicet pelleretur de synagoga, vt ait Ioannes. Euthymius scribit, hunc Ioseph fuisse ex numero septuaginta Discipulorum: quod apud alium Auctorem legi neminem. Amabat hic doctrinam Christi; malebat tamen eam occulte profiteri, quàm publice, vel ex diuina prouidentia, vt essent qui sepelirent eum; vel quia diuitiæ, & gloria huius mundi, quibus hi duo conspicui erant, impediebant, ne aperte Christi profiterentur doctrinā, ne illam relinquere cogerentur; vel quoniam Deus ad tempus fert nostram imbecillitatem, & metu sinit agitari, vt aliquando illo propulsato in publicum prodeamus. Nam charitas vera sufficit ad salutem; etiamsi omnem pellat timorem, quia solum perfecta charitas illum foras mittit; ita fecit Christus cum multis Martyribus, qui primo per fugam se subtraxerunt, imo interdum pecunia data vitam redemerunt, postea tamen sanguine, & morte testati sunt. Erant quidam, qui Christum sequebantur, sed non ita diligebant, vt erant multi ex turba. Contrà vero alij diligebant, sed non sequebantur, vt Ioseph, Nicodemus, & Gamaliel, atque Lazarus: rursus quidam, qui & amabant, & iuxta sequebantur, vt Apostoli, ac septuaginta Discipuli: quia in Ecclesia quidam futuri erant manifesti, qui confiterentur Christum coram tyrannis, & se pro eo martyrio exponerent: quidam vero non sunt ita fortes, qui primum quidem sibi ipsis per vitam consulerent, parati tamen confiteri, si casus ferat, & quæuis potius tormenta sustinere, quàm Christum abnegare: quidam tamen sunt, qui aperte quidem, & clare sequuntur Christum, at ipsum ex corde non diligunt, sed potius se ipsos, & bona, quæ in Christo sunt aduentitia, cuiusmodi sunt carnales Ecclesiastici, & pastores, ac religiosi mali, qui in bonis Christi delicientur, & nihil præterea aliud requirunt.

Eccl. 31.
Ioan. 12.
Euthym. c. 68. in Mat.
Ioan. 14.

Ioseph

Ioseph ergo erat Christi discipulus, quod diuersum non est ab eo, quod
Marcus, & Lucas aiunt, quod videlicet expectabat regnũ Dei, scilicet spiri-
tuale, non temporale, vel carnale, quod in hodiernum vsque diem carnales
exspectant Iudæi, terræ tantum inhiantes. Hoc autem spirituale Dei regnũ
consequitur æternum Christi regnum in spiritu, & in carne: & hoc regnum
debet veros Christi discipulos nunc suspensos tenere, & solicitos, ne tem-
poralibus, & mundanis bonis impediti illud amittant. Scribit de isto Ioseph
Lucas, quod non consenserit consilio, & actibus Iudæorum, scilicet contra *Luc.23.*
Christum. Et idem dicitur de Nicodemo apud Ioannem. Atque vtinam mul- *Ioan.7.*
ti nunc essent similes in Concilijs, aut generalibus, aut prouincialibus, aut
diœcesanis, aut in Capitulis Ecclesiarum, aut in comitijs, & conuentibus
secularibus, qui exitialibus prauorum consilijs, ac conatibus se opponerent.
Quare in Exodo cautum est: Non sequeris turbam ad faciendum malum: *Exod.23.*
nec in iudicio, plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies. Quare
etsi nostra sententia non possit impedire aliorum, qui numero vincunt, suf-
fragia, tamen propter Deum, & conscientiam, si non possumus impedire,
debemus saltem illis non consentire, iuxta illud: Beatus vir, qui non abijt *Ps.1.*
in consilio impiorum: quem Psalmum de isto Ioseph ad litteram exponi
posse, in Matthæum tradit Hieronymus. Ad hæc propter cohonestandam *Hier. to.9.*
veritatem libere confitendum est, quod intus sentimus, vt si quis nostra au-
ctoritate ductus, velit à suffragio dato resilire, possit.

Accessit Ioseph ad Pilatum, & petijt corpus Iesu, vt ait Matthæus: Mar- *Heb.11.*
cus addit, quod audacter introiuit ad Pilatum. Porrò hanc audaciam præ-
stitit intus vera fides, quæ est substantia rerum sperandarum, argumentum
non apparentium, de qua ait Apostolus: Sancti per fidem vicerunt regna, *Ibid.*
operati sunt iustitiam, & quæ sequuntur. Extra vero Christi mors, & san-
guis recens effusus adiumento fuerunt ad pellendum omnem timorem. Qui
ergo Christo adhuc in viuis agente metuebant, & non audebant, propter
metum Iudæorum, vbi primum eum exstinctum intellexerunt, cessauit me-
tus ab eis: non enim iam hostem eorum seruare videbantur, sed tantum
pium officium in amicum præstare: & expectatio si qua erat in Iesu viuen-
te, quod aspiraret ad regnum, iam cessauerat: & eo magis officium pium
præstabant, quo putabant eum omnino perijsse, & nihil in eo esse præsidij.
Ab his discimus, etiam amicis, à quibus nihil speremus, præstanda esse ami-
citiæ officia. Et hic Christo non mediocria, nec vulgaria impensa sunt mu-
nera, nam damnatus erat consensu publico vt seductor; itaq. inuidiosa res
videri poterat, illi aliquid honoris impendere. Quare virtus quædam noua
hæc est, quæ audaces amicos fecit; alioqui si deceptos se ab eo putassent,
inimici ei iam essent, vel esse poterant & erubescerent in aliquo deceptori
amplius fauere. Petijt ergo corpus Iesu: quia corpora damnatorum non
poterant sine licentia magistratus qui damnauit, tolli. Expende obsecro
quis petat, idest, Ioseph: quid petijt, corpus Christi: à quo, idest, Pilato
Præside: quomodo, idest, cum audacia, & feruore fidei: quando? nimirum
eodem die, quo Christus Cruci est suffixus: ad quid petit? idest, ad sepelien-
dum. Quoties enim Scriptura aliquod heroicum enarrat factum, minute
vniuersas operis describit circumstantias. Hi duo, Ioseph, & Nicodemus,
satis re ipsa testati sunt, quantum animo commiserarentur Christum, etsi in

Iesu promerendo præcedat Pilatus, & vxor, qui eius sunt testificati innocentiam, & Centurio, qui cum suis dixit: Vere filius Dei erat iste. Ad hos accedunt sanctarum mulierum planctus, lamentatio, ac sedulitas. Post hos venit latro computandus, qui Christum Regem confessus est: atque iuxta hos sequitur duorum diuitum officiosum munus. Cælitusq. profectum fuisse videtur, vt iste Ioseph diues esset, vt haberet quod exhiberet in sepulturam Domini: vt esset nobilis Senator, ac Decurio, quo ad Præsidem facile posset habere accessum: & vt iustus esset, quo corpus Domini sanctum pertractare posset.

Matt. 27.

Quod iusserit Pilatus reddi corpus ipsi Ioseph, magni muneris loco fuisse, illam donationem interpretatur Theophylactus: ac subdit: nam cum vt seditiosus esset occisus, reliquum erat vt insepultus abijceretur. Verum cum Ioseph diues esset, verisimile est, quod Pilato aurum dederit. Hæc ille. Forte etiam, quia semiinuitus damnauerat Iesum, & quia miracula illa partim viderat, partim à Centurione acceperat, propensus fuit ad donandum corpus, vt sepeliretur: maxime quia, vt ait Salomon: Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud.

Theophyl. in Matth. 27.

Prou. 21.

Accepit (inquit Augustinus) illud Ioseph ab Arimathæa, vir iustus, sicut ait Euangelista, & in nouo suo sepeliuit monumento, in quo nondum quisquam positus fuerat. Beatū ergo corpus Domini nostri Iesu Christi, quod cum nascitur, ex vtero Virginis gignitur, cum recedit, iusto tumulo commendatur. Beatum plane corpus, quod Virginitas peperit, & iustitia custodiuit. Custodiuit enim illud Ioseph tumulo incorruptum, sicut seruauit illud Mariæ vterus illibatum. Sicut enim pollutione ibi non tangitur, sic mortis corruptione non læditur. Vbique beato corpori defertur, vbique virginitas. Nouus illud venter concepit, nouus tumulus conclusit. Et paulò post:

Serm. de Temp. 133.

Fortasse quis dicat de priori Dominicæ natiuitatis prædicatione, in qua prædicauimus, non minorem gloriam, quòd tumulus Ioseph suscitauit Dominum, quàm quod eum sanctæ Mariæ vterus procrearit. Quæ comparatio ventris, & tumuli, cum ex intimis visceribus illa ediderit filium, hic autem solummodo locum præstiterit sepulturæ? At ego dico, non minorem Ioseph affectum fuisse, quàm Mariæ. Siquidem illa vtero Dominum, hic corde concepit. Illa Saluatori membrorum suorum secretum præstitit, hic secretum sui cordis non negauit. Illa Dominum pannis inuoluit, cum natus est, hic linteis, cum recessit: Illa perunxit beatum corpus oleo, hic aromatibus honorauit. Conueniunt ergo sibi obsequia, conuenit & effectus. Inde necesse est etiam meritum conuenire, nisi quod Mariam ad obsequium Angelus admonuit, Ioseph autem iustitia sola persuasit. Igitur Ioseph in suo sepulchro posuit Dominum.

Videamus, quare Saluator in aliena sepultura ponatur, ac suam non habeat sepulturam? Ideo in aliena sepultura ponitur, quia pro aliorum moriebatur salute. Mors enim ista non illi accidit, sed nobis profuit: mors ista non illi illata est, sed nobis delata. Vt quid ergo ei propria sepultura, qui in se mortem propriam non habebat? Et quid illi tumulus in terris, cuius sedes manebat in cælis? Vt quid illi sepultura, qui tridui tantum temporis spatio non tàm in sepulchro mortuus iacuit, quàm veluti in lecto conquieuit? Ipsa enim temporis breuitas declarat potius somnum fuisse quàm mortem.

tem. Sepulchrum autem mortis est habitaculum. Necessarium ergo non erat mortis habitaculum Christo, qui vita est, nec opus habebat semper viuens habitaculo defunctorum. Recte autem hanc vitam nos in nostro sepulchro condimus, vt viuificet mortẽ nostrã, vt cũ ipso à mortuis resurgamus.

Ponendi autem in nouo sepulchro Christi corporis quęnam ratio fuerit, colligitur ex compendio Thalmud, quod dicitur Alphesi, & Rabinis Iacob Turim, & Moyse Aegyptio: qui aiunt, cadauera damnatorum vetita esse inferri in sepulchra ceteris communia; sed in priuata seorsum ab alijs esse ponenda: rursumq. separatim esse pariter sepelienda instrumenta illa, quibus mors illata fuisset, nempe cruces, clauos, enses, lapides, pro mortis genere, quo quis affectus esset: eaq. ratione vetitum pariter fuisse tradunt, aliquem suffigi arbori, sed ex ligno exciso iuberi componi crucem, eandemq. seorsum sepulturę mandandam cum reliquis ad mortem inferendam adhibitis instrumentis. In petra autem excidi solitas sepulturas apud Iudęos, constat ex Gen. 23. & Epiphanio contra Ebion. hęresi 30. eamdemq. consuetudinem ad Christianos esse delapsam, cęmeteria, quę tùm Romę, tùm alibi in cryptis arenarijs sunt antiquitus instituta, fidem faciunt: in his enim, non in terra deorsum, sed desuper in lateribus cryptarum fornices sustinentibus, in excauatis ibi loculis reponi cadauera, moris fuit. De hoc ait Hieronymus in Mat. In monumento nouo, quod excisum fuerat in petra conditus est: ne si ex multis lapidibus ędificatum esset, suffossis tumuli fundamentis, ablatus furto diceretur. *Baron. an. Christi 34.*

Interea die sabbathi inchoato, Princeps Sacerdotum & Pharisęi adierunt Pilatum, rogaruntq. muniri sepulchrum, & adhibendam custodiam, ne discipuli Iesu corpus auferrent, & resurrexisse falsò iactitarent. Ille vero ad eiusmodi officium, vt perquam diligenter curaretur, datis ad custodiam militibus, illis obtemperauit: qui abeuntes, munierunt sepulchrum, signantesq. lapidem, milites ad custodiam reliquerunt. Qualis fuerit eiusmodi sepulchri munitio, à Nicephoro sic describitur: Primum, inquit, sigillum sepulchro est impressum, quod & intactum permansit, & custodia militaris; illa & genere alienigena, quę in propinquo sigillum obseruabat. Prętereà ingens ille lapis ad os sepulchri appositus. Et paulo post: Traditum est nobis ab antiquis, Iudęos lapidem illum, qui in salutiferum sepulchrum illud pro operculo positus fuerat, ad summum monumenti labrum, petramq. inferne se illi coniungentem, ferramentis quibusdam fabrili lapicidarum arte perforasse, ferrumq. ingens à fabro ex propinquo acceptum per vtrumque foramen immisisse, & in circuli siue annuli formam circumegisse, atque ita firmiter capitibus commissis, omni ex parte quasi vinculum circumduxisse, vt lapis qualicumque modo loco suo reuelli, aut saltem ratione aliqua remoueri (nisi arte quadam, & vi adhibita, necessario aut ferrum confringeretur, aut petra rumperetur) non potuerit: atque in hunc modum cum magna cura, atque etiam signo impresso, cum sepulchrum firmissime communissent, custodia insuper competenti adhibita, eos abijsse. Hęc Nicephorus. His consentientia testatur Beda, dum ait, etiam suis temporibus illum superpositũ lapidem monstrasse vestigia ferreorũ vinculorum. *Niceph. hist. lib. 1. c. 32.* *Bed. de loc. Sanct. c. 2.*

Martyrologium Romanum ita de Euangelistis summatim scribit: Hierosolymis sancti Iosephi ab Arimathęa nobilis decurionis, discipuli Domini, *Martyrol. 16. Kalen. April.*

qui eius corpus de cruce depositum in monumento suo nouo sepeliuit. Sancti Euãgelistæ, à quibus Martyrologium sumpsit ita hanc ipsam rem narrant: Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus & iustus, hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa Ciuitate Iudææ, expectabat & ipse regnum Dei. Audacter introiuit ad Pilatum, qui & ipse discipulus erat Iesu, occultus propter metum Iudæorum. Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Pilatus autem mirabatur, si iam obijsset, & accersito Centurione, interrogauit eũ, si iam mortuus esset, & cum cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph. Ioseph autem mercatus sindonẽ, & deponens eum sindone inuoluit, & posuit eum in monumento suo nouo, quod exciderat in petra, in quo nondum quisquam positus fuerat. Addit S. Ioannes, Ioseph socium habuisse Nicodemum, qui acceperunt corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Hæc sanctissimi Euangelistæ. Eandem historiam ex eisdem sacris auctoribus his versibus describit Iuuencus historiæ Euangelicæ lib. 4. sub finem.

Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

Iamq. recedenti vesper succedere soli
Cœperat, & procerum solus tum iustior audet
Corpus ad extremum munus deposcere Christi:
Hic ab Arimathia nomen gestabat Ioseph.
Qui quondam verbis aures præstabat Iesu.
Pilatum tunc iste rogat, sibi credere membra
Queis nuper tulerat vitam vis horrida pœnæ,
Concessit Præses: sed corpus fulgida lino
Texta tegunt, saxiq. nouo componitur antro:
Limen concludunt immensa volumina petræ:
E speculis seruant matres, & cuncta tuentur.

Ista Iuuencus presbyter.

Ioseph ab Arimathæa primus in Britannos Christianam religionem inuexit. Cap. 209.

Possev. in Biblioth.

Nicolaus Sanderus Anglus, Sacerdos, Theologus, qui vt scriptis, sic integritate vitæ, laboribusq. vsque ad mortem fidem Catholicam propugnauit, ac denique à sancta Apostolica sede missus in Hyberniam Apostolicus Nuncius, ibidem nostra ætate obijt: in libro de Origine, ac progressu Schismatis Anglicani scribit:

Anno Domini quinquagesimo Iosephum ab Arimathæa Britannos ad fidem Christi primum conuertisse, primamq. Ecclesiam in illa Christo erexisse.

Polyd. Ver. Angl. hist. lib. 2.

Idem testatur Polydorus Vergilius, his verbis: Erat id temporis Aruiragus, vti supra memorauimus, princeps rex in Britannia, Nerone principe, auctor Iuuenalis Satyra quarta, vbi adulatur Neroni (ad Domitianum enim referri non potest, qui longe post imperium obtinuit) de capto Rhombo blandiens.

Omen habes, inquit, magni clariq. triumphi,
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Aruiragus: Cum Ioseph ille qui, teste Matthæo Euangelista, ab Arimathæa ciuitate oriundus, Christi corpus sepeliuerat, siue casu, siue con-

Consilio, ita volente Deo, cum non paruo comitatu, in Britanniam venit, Vbi tàm ipse, quàm socij, cum de Euangelio prædicarent, atque dogma Christi sedulò docerent, multi per hæc ad veram pietatem traducti, salutiferaq. fruge imbuti, baptizati sunt. Isti viri certe diuino spiritu afflati, cum à rege parum terræ ad inhabitandum proximè Velliam oppidum, circiter millia passuum quatuor dono accepissent, ibi nouæ religionis prima iecerunt fundamenta, vbi hodie est templum magnificum, Cœnobium monasticæ familiæ Diui Benedicti ordinis nobile. Loco nomen est Glasconia. Hæc omnino Christianæ pietatis in Britannia extitere primordia; quam deinde Lucius Rex prope extinctam Baptismi fonte sublotus, mirabiliter accendit, pieq. adauxit. Nam Gildus testis est Britannos iam inde ab initio Euangelij Christianam recepisse religionem. *Baro. Chri. an. 183. Ciac. Vit. Pont. in Eleut.*

Enarratio de S. Nicodemo Christi discipulo. Cap. 210.

NIcodemus Christi discipulus, Pharisæis restitit, ipsiusmet sanctissimi Domini nostri causam defendens: quam quidem rem narrat idem Ioannes, cum inquit: Miserunt Principes, & Pharisæi ministros, vt apprehenderent eum; Christum significat. Et paulo post: venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Pharisæos: Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri: nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. Responderunt ergo eis Pharisæi: Nunquid & vos seducti estis? nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicti sunt. Dixit Nicodemus ad eos (ille qui venit ad Iesum nocte, qui vnus erat ex ipsis) nunquid lex nostra iudicat hominē, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat? Responderunt, & dixerunt ei: Nunquid & tu Galilæus es? scrutare scripturas, & vide, quia à Galilæa propheta non surgit. Et reuersi sunt vnusquisque in domum suam. hæc ibi. Ecce itaque breuis Nicodemi sermo totum dissoluit consilium impiorum, & quamquam non effecit vt mutarent, tamen obtinuit vt sententiam differrent: re enim infecta singuli in domum suam reuerterunt. *Ioan. 7.*

Quæ autem postea passus sit sanctus hic vir Nicodemus à Iudæis, ex relatione Gamalielis, Lucianus in epistola de inuentione S. Stephani memoriæ prodidit, sic dicens: Ipse autem dominus Nicodemus in alia theca positus est, qui venit ad Saluatorem IESVM noctu, & catechizatus est ab eo, audiens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritusancto, non potest intrare in Regnum Cælorum. Et abiens baptizatus est à Christi discipulis. Et cognoscentes, exulare fecerunt. Hunc ego Gamaliel quasi persecutionem pro Christo passum, sustuli eum in agrum meum, & alui, & vestiui vsque ad finem vitæ eius, & defunctum sepeliui iuxta dominum Stephanum. Hæc Luciani Epistola, de qua hæc habet Baronius: Quam cum quatuor libris Vaticanis collatam, & fideliter, quantum licuit, emendatam cudimus. Ne fastidias tu, velim, styli simplicitatem, & simpliciorem ex Græco factam translationem, cum maxima quæque fidei sacramenta Deus eiusmodi simplici dicendi genere voluerit hominibus nota fieri. *Baro Chri. an. 415.*

Dicitur Nicodemus fecisse celeberrimam illam Christi imaginem, quæ Beryti, à Iudæis per ludibrium crucifixa, innumerabilibus miraculis claruit.

Martyrol. Roman. 9. Nouemb. & ibi Baron.

De qua Martyrologium Romanum hæc habet : Beryti in Syria commemoratio imaginis Saluatoris , quæ à Iudæis crucifixa , tàm copiosum emisit sanguinem, vt Orientales, & Occidentales Ecclesiæ ex eo vbertim acceperint. Rei gestæ historia narratur in Concilio Nicæno secundo, Actione quarta, ex libello Athanasij de passione imaginis Domini. Contigit eiusmodi insigne miraculum temporibus Constantini iunioris, & Irenes Augustorum,vt in historia manuscripta, quæ in aliquibus Ecclesijs legi consueuit, quam & in peruetusto Codice apud nos habemus, apparet, in quo charactere Longobardo hæc leguntur : Sermo sanctæ memoriæ Patris nostri Athanasij,de imagine Iesu Christi veri Dei æterni, quod factum est miraculum magnum in ciuitate Beryto tempore Constantini iunioris,& Irenes vxoris eius. Sustollite oculos &c. Vnde alicuius alterius potius Athanasij , in Syria Episcopi, quàm Alexandrini , tractatus ille esse conspicitur, dignus tamen, cui fides integra adhibeatur ab omnibus. Sed quia in quibusdam editionibus videntur admixta quædam apocrypha, operæpretium duxi eandem historiam hic puram ex versione Anastasij Bibliothecarij describere, quæ sic se habet.

Veneranda Iesu Christi imago à Nicodemo picta, dum à Iudæis illuditur, & crucifigitur, prodigiosum fundit sanguinem, qui omnes male habentibus miraculosam adducit salutem, & incredulos Iudæos ad fidem trahit.

Cap. 211.

M. S. Biblioth. Vallicell.

SErmo sanctæ memoriæ Patris nostri Athanasij , de imagine Domini Nostri Iesu Christi , Dei nostri, facto miraculo in ciuitate Beryto.

Sustollite oculos mentis vestræ , & videte nouum spectaculum , quod factum est nunc , in infinitam admirationem Dei; aspicite, & date gloriam ei. Contemplamini ineffabilem misericordiam eius, & magnitudinem dispensationis eius , atque lamentum cum lætitia sumite. In Deo quidem nihil extraneum. Deus enim cùm sit , omnia potest. Quod verò in diebus nostris, & in nobis factum est , expauescit omne cor audientium . Verè expauescit Cœlum, quod audenter factum est. Conturbatæ sunt abyssi, & Sol obtenebratus est , & Luna , & stellæ similiter super hoc , quod patratum est. Sed iterum lætatæ sunt in eo , quod à Domino dispensatum est , omnes Cœlorum virtutes. Audite, & admiramini quid factum est in diebus nostris : Intelligentes intelligite , & aurem vestram inclinate : Et quidem ante exteriorem aurem, quæ cordis est,pergite, & audite.

Ciuitas est Berytus vocata , in confinibus Tyri, & Sydonis sita, Antiochiæ subdita. In hac Ciuitate Beryto multitudines erant copiosæ Iudæorũ. Porrò iuxta Synagogam ipsorum , quæ valde magna esse videbatur, Christianus quidam cepit ad pensionem, cellulam à quodam,in qua habitans cõtra accubitum suum fixit imaginem Domini nostri Iesu Christi , honeste depictam , & integræ statuæ habentem Dominum nostrum Iesum Christum; transacto præterea modico tempore, perquisiuit mansionem maiorem ille Christianus , quemadmodum , & indigebat. Hoc autem Domini nostri Iesu Christi gratia dispensauit (vt credo) qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ostendens miracula sua se colentibus,& omnibus

nibus in se credentibus in redargutionem impiorum, & stabilitatem fidelium.

Quæsiuit ergo Christianus (vt dixi) maiorem domum, & inuenit in quodam loco Ciuitatis, & transtulit se illuc, à domo, quæ erat iuxta Synagogam Iudæorum, & sublatis omnibus suis, per obliuionem, dispensatione tamen Dei, imaginem Domini dimisit, obliuioni (vt præfatus sum) traditã. Quidam vero Iudæus accepit domum illam ad pensionem, in qua imago Domini stabat: intromissis autem omnibus permanebat in domo, minime contemplatus iconam Domini, quod staret illic; neque enim considerauit locum illum, sed ingressus manebat. Quadam vero die inuitauit Iudæus vnum ex contribulibus suis ad prandiũ. Et cum pranderet, eleuatis oculis, Iudæus, qui inuitatus fuerat, vidit iconam Domini nostri Iesu Christi. & dicit ei, qui se inuitauerat: Tu cum sis Iudæus, quomodo imaginem huiusmodi se habentis habes? Conuicia plurima quoque, & nefanda emittens aduersus Dominum, quæ non audeo scribere, absit, quæ dixit contra Saluatorem, is qui fuerat inuitatus.

Abijt autem ad summos sacerdotes suos & accusat Iudæum, qui in domo manebat, in qua imago erat, dicens, quia ille imaginem habet Nazareni, videlicet in domo sua. Qui audientes dixere: Si potes hoc ostendere? At ille affirmauit: Quia ostendam hoc in domo eius. Illi vero repleti furore, vespere quidem siluerunt. Mane vero facto, summi sacerdotes eorum, atque presbyteri, assumpto eo, qui Iudæo detraxerat, & turba multa gentis suæ, pergunt ad domum Iudæi, in qua imago Domini stabat. Peruenientes autem ad locum summi sacerdotes insiluerunt, & seniores cum eo, qui indicauerat, & vident imaginem Domini stantem. Tunc vehementer irati in eum, qui habitabat in domo illa, extra Synagogam facientes expulerunt, imaginem vero Domini nostri Iesu Christi deponentes dixerunt: Quia sicut patres nostri illuserunt ei aliquando, ita, & nos illudamus ei.

Tunc inceperunt conspuere in faciem sanctæ imaginis Domini, & dare alapas coram his, qui conuenerant, hinc, & inde imaginem Domini conspuentes, atque dicentes: Quæcunque fecerunt patres nostri faciamus & nos imagini eius: & dicunt: Audiuimus quia illuserunt ei, & hoc ipsum nos faciamus, & vos. Infinitis ergo ludibrijs illuserunt iconam Domini, quæ nos neque dicere audemus. Deinde dicunt: Audiuimus, quia clauis infixerunt manus eius, & pedes: hoc, & nos faciamus ei. Tunc in manus, & pedes imaginis Domini infixerunt clauos. Iterum fæuientes dixerunt: Audiuimus, quia accepto aceto, & felle potauerunt eum cum spongia: faciamus ei, & nos. Et fecerunt apponentes ad os imaginis Domini spongiam aceto plenam: rursus dicunt: Dicimus, quia percusserunt caput eius arundine patres nostri: idipsum, & nos faciamus, & accipientes calamum percusserunt caput Domini.

Ceterum nouissime dicunt (vt liquidius edocemur) quod lancea latus eius aperuerunt; nihil prætermittamus, sed addamus, & hoc: & facientes deferri lanceam, præceperunt cuidam suorum tollere lanceam, & percutere contra latus imaginis Domini. Mox manauit multitudo sanguinis, & aquæ ab ea. Christe, gloria tibi, incomprehensibilis gloria tibi: Quis sicut tu Deus? Quis præter te Deus faciens terribilia, & stupenda? O miraculum

Maiestatis Saluatoris immensum! Horruerunt veraciter super hoc etiam supernæ virtutes tuæ. O quantus es Domine ad humanitatem, ò quantus ad longanimitatem, ò quantus es ad misericordiam, pius enim propter nos, & propter salutem nostram, cum esses sine carne, incarnatus es ex Virgine Maria, crucifixus es in illa carne, cum esses ipse impassibilis in deitate. Nunc vero iterum in imagine crucifixus es Domine in redargutionem impiorum, & omnium incredulorum, atque stabilitatem eorum, qui veraciter in te credunt. Sed gloria tibi Domine, qui solus omnia potes, vna cum benedicto Deo nostro, & Patre, atque cum Spiritusancto. Amen.

Vos autem, ò filij, audite reliqua, quæ dispensata sunt ab eodem Domino, ipsius enim erat permissio. Denique postquam percussum est lancea latus eiusdem imaginis Domini, & emanauit sanguis, & aqua (vt superius dictum est) dicunt summi sacerdotes eorum, & seniores: Quoniam susurrant colentes eum, quod sanitates multas fecerit, sumamus ergo sanguinē hunc, & aquam, & deferamus ad Synagogam, & colligamus omnes, qui male habent in populo, & vngamus eos ex illo, & videamus si vera sint, quæ dicuntur. Tunc afferentes lateri iconæ Domini vas secundum locum percussionis lanceæ, vnde exiuit sanguis, & aqua, & repleuerunt amphoram secundum locum iugulationis lanceæ, & inferentes illudebant, vt iniurijs appeterent (sicut putabant) coram omnibus vniuersorum Dominum. Non putantes scilicet aliquod edendum fore miraculum.

Et collectis omnibus, qui male habebant, & ante omnes paralyticum, quem à natiuitate nouerant, adducentes vnxerunt, & statim subsistit, & exilijt sanus homo penitus. Deinde cæcos adduxerunt, qui, & ipsi visum receperunt. Dæmonium vero patientes mox adunati sunt. Turbatio quoque magna, & infinita per totam Ciuitatem effecta est, cunctis confluentibus propter infinita miracula. Commotæ autem sunt omnes multitudines Iudæorum: plures enim Ciuitatem habitabant. Currebant ergo ferentes eos, quos in domibus suis habebant languentes, aut paralyticos, aut debiles, aut aridos, aut leprosos: omnes accurrerunt, ita vt neque Synagoga eorum, licet magna fuerit, caperet illos, neque locus, multitudine infiniti populi propter miracula concurrente.

Omnes autem Principes Sacerdotum, & Seniores, & Populus Iudæorum virorum, puerorum, & mulierum crediderunt in Dominum Iesum Christum, clamantes: Gloria tibi Christe, quem patres nostri crucifixerunt, qui & à nobis Domine crucifixus es in imagine tua. Gloria tibi fili Dei, qui tanta fecisti miracula: Tibi credimus: propitius esto nobis, & suscipe nos. Hoc clamabant lugentes omnes, & voces emittebantur, & miracula perficiebantur, summis Sacerdotibus vngentibus, & cunctis curatis, & viuificatis.

Postquam autem omnes sanati sunt, confestim ad Episcopum, sanctissimæ constitutæ illic Ecclesiæ, qui iam quæ fuerant facta didicerat, multitudines concurrebant dicentes, & clamantes: Vnus, vnus Deus Pater, vnus Filius, & ipse vnigenitus, vnus Christus, quem patres nostri crucifixerunt, ipsum Deum nouimus, huic nos credimus. Multis itaque laudibus glorificauerunt Deum, imaginem Archiepiscopo demonstrantes, annuntiantes, quæ fecerant imagini Domini, qualiter & sanguis, & aqua exierunt è latere imaginis; nec non, & infinita miracula, quæ facta sunt. Ita omnes multudines,

nes, vt sancto Baptismo digni fierent, supplicabant. Quos Episcopus vna cum Clero suo assumptos, omnes baptizauit per multos dies, Synagogam eorum Ecclesiam Saluatori nostro Christo dicauit. Illis autem rogantibus, etiam ceteras Synagogas eorum Martyria fecit, & sic gaudium magnum factum est in Ciuitate illa, non solum corporibus sanatis, & viuificatis, sed & animabus in vitam mortuis redeuntibus æternam.

Hæc agnoscens ego, festinaui indicare vobis, fratres amantissimi, ad vtilitatem animarum vestrarum, vt cognoscentes & in hoc Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi virtutem, plus aliquid in fide ipsius confirmemini, & exultetis super magnalibus eius, quæ nunc operatus est. Date ergo ipsi gloriam in lætitia, in compunctione ex lamento gaudentes, & gratias agentes, quia, & sua vos fide, & sua fecit agnitione dignos in Christo Iesu Domino Nostro. Cum quo, & Patri vna cum Spiritu sancto gloria, & nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen. Hactenus de historia de imagine crucifixa Beryti ex Anastasij versione. At vero quæ plura his inueniuntur in Vulgata, decurres, vtpote addita ab eo qui exscripsit admiscens veris apocrypha.

Tanta quidem Deus hoc tempore, cum vigeret impietas Iconoclastarum hæreticorum, & Sarracenorum idem docentium, & contingentium de abdicando venerandarum imaginum cultu operatus est, quo vel vno signo ex aduersariorum officina deprōpto (ne quid posset imposturę adscribi) eorundem impietas confutaretur, penitusq. error aboleretur, diluereturq. sanguine Christi iterum per imaginem Crucifixi. Sed docuit experimentum, superari perfidiam Iudæorum ab hæretica prauitate, illis licet Christi hostibus implacabilibus manus dantibus, istis resilientibus, & in deterius prolabentibus, atque in obstinationis profundum abyssum lapsis, impiè blasphemantibus.

Aliud celebre enarratur de certitudine venerandæ imaginis Iesu Christi Redemptoris nostri crucifixi schemate regio pictura antiquitus ad similitudinem eius expressę, curante id scilicet (vt vetus traditio delapsa ad posteros firmiter testabatur) Nicodemo nocturno Christi discipulo, prout didicit, & retulit inde pius valde Stephanus nomine, patria Lucanus, qui religionis causa vna cum alijs anno Christi 1098. peregrinationem susceperat ad Terram sanctam, quam acceperat à Gregorio quodam Syro homine, eaq. insigniter esse illustratam Lucanam in Thuscia ciuitatem, vbi hactenus religiosissime conseruatur, apud quam & totius rei gestæ historia antiquitus scripta seruatur. Cur autem Regio cultu, non vt passus est nudus, idem Redemptor noster fuerit expressus, à pluribus quæri scimus: quibus aliquando respondimus, id præstitum olim a Nicodemo ad euacuandum scandalum crucis, & illustrandam magis gloriam Christi, vt quem inter Latrones audierint crucifixum, scirent re vera fuisse Regem Iudæorum vnctum à Deo, eumdemq. Regem Regum, ac Dominum dominantium; ita, inquam, Iesum Christum crucifixum, Iudæis scandalum, Gentibus stultitiam, ea de causa pietas Nicodemi effigiandum curauit, & non honestatis causa tantum. Nam qui eius rationem habendam censuerunt, ipsum Dominum nostrum Redemptorem indutum solum interula siue indusio cruci affixum, siue sculptura, siue pictura repræsentare consueuerunt. Stet ergo veneranda Sacro-

Bar.Chri. an.1099.

Act. 10.
Apoc. 19.
1. Cor. 1.

sancta

ſancta Imago Chriſti Regis in Cruce pendentis aduerſus infeliciſſimos Iconoclaſtas ſemper loquens, perpetuum ab exordio naſcentis Eccleſiæ monumentum tranſmiſſum ad poſteros.

Ange. Roc. de Cruce part. c. 4. *Ioan. 3.*

Duæ ſunt Imagines, Chriſti Domini crucifixionem repræſentantes, cedrino ligno inciſæ, quarum altera à Nicodemo, ex Iudæorum Principibus vno, nec non ex ijs, qui in Chriſtum crediderunt, & ex Phariſæis homine; altera vero à S. Luca Euangeliſta effictæ, ambæ autem valde inſignes propter antiquitatem, tùm etiam propter nobilitatem ſculptorum, quorum ille Chriſti Domini familiaris, & diſcipulus eiuſdem occultus fuit; &, vt

Ioan. 19.

ſanctus Ioannes Euangeliſta inquit, mixturam myrrhæ, & aloës, quaſi libras centũ detulit pro eiuſdem corpore ſepeliendo; hic verò Apoſtoli Pauli ſectator, & omnis peregrinationis eius comes. Hinc ambæ Imagines ob huius generis eminentias, & ob miracula diuerſis temporibus à Deo per eas præſtita, maxima cum veneratione, ac fidelium eas adeuntium frequentia, & deuotione aſſeruantur; illa in Hetruriæ Ciuitate, quæ Luca nuncupatur; hæc vero Siroli prope Anconam Oppidi, vbi erat Ciuitas maritima, quæ Numana vocitabatur, olim, vt aiunt, à Gothis euerſa; nunc autem Humana vulgo, & corrupte quidem, nuncupatur.

Pomp. Mela lib. 2.

Ambæ inſuper Imagines, tibijs diuaricatis, pedibus videlicet diſcretis, cedrino, vti diximus, ligno vitæ quatuor clauis cruci affixæ, non nudæ, ſed veſtitæ; illa calceatis pedibus; hæc autem pedibus nudis, cernuntur. Illa Imago, quæ Lucæ aſſeruatur tamquam viua Cruci affixa cernitur: barbam coloris auellanæ, ſubflauam ſcilicet, comæ adſimilem, haud longam, ſed in extrema parte ſenſim bipertitam habens, iuxta epiſtolam, quæ ſub nomine Lentuli ad Tiberium Cæſarem ſcripta circumfertur; nec non iuxta ea, quæ Nicephorus in libro primo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcripta reliquit, repræſentatur: nigra veſte, at ſericea, cunctis indumenti oris, aut extremitatibus, quas vocant fimbrias, acu pictis, aut phrygiatis, hoc eſt, auro contextis, cinguloq. item aureo, nec non anteriore veſtis parte infra cingulum auro contexta cernitur, auream habens coronam, Regalem ſcilicet, ac Imperialem; ſupra vero coronam ſunt duæ Græci Alphabeti litteræ, hoc eſt, prima & vltima, quæ ſunt A: Ω: Alpha, & Omega, quibus litteris per principium ſcilicet atque finem Dominus Deus repręſentatur, ante quem nullus, vel in quo omnia terminabuntur, vt in diuerſis ſcripturæ ſacræ locis videre licet.

Niceph. lib. 1. c. 40.

Calcei eiuſdem Imaginis argentei ſunt, ſed aurati, cruce inſigniti, quorum dextrum ad hominem quemdam, pro ope ſibi impetranda orantem, ipſamet Imago miraculoſe proieciſſe narratur. Simile aliquid contigiſſe in Hiſpania in Cantabriæ Regno commemoratur. Inde pro eo calceo ſubſtentando (nudato calcaneo, qui calceum nunquam recipere potuit) Calix non conſecratus appoſitus fuit, ſicut ad hanc vſque diem illic cernitur; & calcei pretium illi homini, crucifixum imploranti, datum fuit. Indumentum vero, & calceamenta non à Nicodemo, ſed ab alijs Chriſti fidelibus eidem Imagini non ſine Dei monitu per Angelum indicato, addita fuiſſe docet hiſtoria. Ad latus eiuſdem Imaginis dextrum circa tergum feneſtratum extat repoſitorium, in quo Reliquiæ inſignes à Nicodemo inibi reconditæ aſſeruantur. Hæc de Imagine Chriſti Domini quatuor clauis cruci

cruci affixa, quæ Lucæ custoditur, cuius exemplar in Bibliotheca item Angelica Romæ asseruatur.

Enarratio de S. Cleopha ex Romano Martyrologio. Cap. 212.

IN Castello Emmaus natalis B. Cleophæ Christi Discipuli, quem tradunt in eadem domo, in qua mensam Domino parauerat, pro confessione illius à Iudæis occisum, & gloriosa morte sepultum. Eadem leguntur apud Vsuardum, & Bedam copiosius.

Cleophas Discipulus vnus ex 72. fuit. Hic vnus ex illis duobus exstitit, quibus in Castello Emaus euntibus in die Resurrectionis suæ Dominus apparuit, & ab ipsis inuitatus cum eis discubuit, quem & ipsi in panis fractione cognouerunt, alius vero Lucas Euangelista fuisse dicitur. Hunc autem tradunt apud ipsum castellũ Emmaus in eadem domo, in qua mensam Domino parauerat, post Discipulorum in Iudæa dispersionem pro confessione Christi à Iudæis occisum, & gloriosa morte sepultum, qui passus est viij. Kal. Octobris. hæc in Martyrologio Adonis sumpto ex Hieronymi scripturis, & chronicis antiquis. hæc ille. Quibus monemur eum annum Domini circiter trigesimumquintum, quo discipulorum dispersio contigit, martyriũ subijsse. Græci in Menologio iij. Kal. Nouembris hæc habent: Eadem die natalis sancti Apostoli Cleophæ. Sanctus Hieronymus in Epitaphio Paulæ ad Eustochiũ, Cleopham castelli Emmauntis, quo ibat, ciuem fuisse indicat, in eius enim domo Christum ea nocte exceptum in fractione panis ab illis cognitum dicit, eiusq. domum in Ecclesiam dedicasse.

Petrus de natal. lib. 8 c. 118.

Huius porro Comes quis fuerit (eum etenim S. Euangelista non nominat) in ambiguo est. S. Ambrosius Amaonem vocat, ex ipso forte, quo ibant, pago. Origenes Simonem appellat, à quo opinor accepisse Dorotheum: eundem Simonem nominat S. Epiphanius, quem & Nathanaelem fuisse scribit; demum quotquot ferme eum locum S. Lucæ explicarunt, quo Cleophæ historia narratur, ipsum S. Lucam, qui scribit, fuisse fatentur; & hos quidem sequuntur S. Gregorius Papa, Simeon Metaphrastes, & Nicephorus, alijq. Quod autem S. Lucas se ipsum non nominauit, id modestiæ tribuere videtur idem S. Gregorius Papa, ne gloriari videretur sibi Dominum apparuisse scribendo.

Amb. li 7. in Luc. de vigilan. & neglig seruorum, & lib. 10. cap. vlt. Orig. initio Cõmet. in Io. & cõ. Cels. Epiph. hær. 23. Greg. præf. in Iob c. 1. Metaph. de S. Luca. Niceph. lib. 1. c. 34. Theophrac. Luc. 24.

De Oppido Emmaus, in quo fuit fons, qui à Christo, pedibus in eo ablutis, virtutem medendi morbis est consecutus. Cap. 213.

DE Oppido Emmaus Hieronymus ad Eustochium agit, hocq. tempore nominatum Nicopolim tradit.

De eodem, ac de stadio, ita Beda. Stadium, quo Græci auctores, vt dicũt, Herculi viarum spatia mensurarunt, octaua est pars milliarij, & ideo sexaginta stadia septem millia passuum, & quingentos significant. & post multa: Emmaus autẽ est ipsa Nicopolis, Ciuitas insignis Palæstinæ, quæ post expugnationem Iudææ sub Marco Aurelio Antonino Principe restaurata cum statu mutauit & nomen, plura de Emmaus inuenies apud Baroniũ ex Iosepho, atque

Hier. epita. ad Eustoc. ep. 27. Ioseph. ant. li. 17. c. 12. Hier. de lo. Hebraic.

atque Sozomeno lib. 1. Annal. Eccles. Christi anno 34. cap. 194.

Rursus eadem die Dominus duobus discipulis (horum alter Cleophas dictus est, nomen vero alterius silentio prætermittitur) euntibus Emmauntem, & in via de his, quæ acciderant Hierosolymis, sermonem habentibus apparuit, sed vultu diuerso, ita vt non cognosceretur ab illis, qui tamen diuinis scripturis ab eo explicatis sensim proficientes, die iam ad vesperam declinante, cum coegissent illum fingentem se longius ire, vnà cum ipsis manere, tandem recumbentem simul ad mensam cognouerunt eum; cum enim panem frangeret, & daret illis; oculi eorum, inquit Lucas, aperti sunt. Sic vero manifeste cognitus, se confestim ab illorum visu subtraxit. Qui eadem hora surgentes, regressi Hierosolymam, quod Dominum vidissent, testati sunt. Apostoli rursum, quod apparuisset Iesus Simoni, eosdem certiores reddiderunt. Hæc Lucas pluribus. Quod ad Emmaunté spectat, cum Cleopham Emmauntis fuisse indigenã testetur Hieronymus, iam satis liquet ipsum tædio expectationis superatum ad propria remeare voluisse. Castellũ Emmaunté, quod dicit Euangelista, nobile fuisse olim oppidum constat, sed ob cæsos illic Romanos milites, haud multũ ante tempus a Varo Syriæ Præside crematum est, quæ postea Nicopolis appellata, nobilis exstitit Ciuitas Palæstinæ.

Sozomen. lib. 5. c. 20.

Hieron. de loc. Hebra.

Ioseph. ant. lib. 13. c. 12

Sozomen. ibid.

Eiusdem meminit Sozomenus; deq. fonte, qui à Christo pedibus in eo ablutis virtutem medicam est consecutus: agit his verbis: Est Vrbs Palæstinæ, quæ iam Nicopolis dicitur, cuius quidem tùm Pagi (sic enim iam fuit) diuinus Euangeliorũ liber facit mentionem, eamq. Emmaus appellat. At Romani capta Hierosolyma, & parta contra Iudæos victoria eam Nicopolim nuncupabant, nomine ex belli euentu imposito. Ante hanc Vrbem propè triuium, in quo Christus post Resurrectionem à mortuis cum Cleopha incidens simulabat se alterum Pagum properè contendere, est fons quidam salutaris, in quo non homines modò, qui ægrotant, loti curantur, verum etiam animantia, quæ varijs morbis laborant: Nam ferunt Christum vnà cum discipulis quodam tépore è via ad fontem illum diuertisse, inq. eo lauisse pedes, & aquam ex eo tempore vim medendi morbis habuisse. Hæc Sozomenus. At quamquam Ioseph id naturali aquarum virtuti potius quàm miraculo tribuere videatur, dũ ait, Ammaus (est idem quod Emmaus) si quis nomen interpretetur, aquæ calidæ vocantur; ibi enim eiusmodi fons est sanandis corporum vitijs idoneus. Tamen cum Plinius testetur Emauntem pluribus fontibus fuisse irriguam, in aliquo ipsorum, quod scribit Sozomenus, contingere facile potuit.

Ioseph. de bel. Iud. li. 4. c. 1.

Plin. nat. hist. lib. 5. c. 14.

De studio meditationis erga Domini Iesu Christi passionem, & mortem habendæ. Cap. 214.

HIstoriam passionis Domini nostri Iesu Christi, de qua supra toties mentio habita est, plenius enarrare, prout gesta fuit, consulto reliquimus, illam enim omnes Euangelistæ accuratissime, quantum satis fuit conscripserunt, vbi videri potest.

Nunc autem concludendo, hoc tantum à nobis dicendum est, vt vnusquisque, qui Christum crucifixum sequitur, tollat eam, & sæpius in corde abscon-

abſcondita Crucis myſteria reuoluat. Mors enim Chriſti profunda mente meditata, & alto corde retenta animæ noſtræ vita eſt, habetq. ingentem, & inæſtimabilem theſaurum in mente, qui paſſionem Chriſti habet in corde. Quapropter quotquot Domino ſeruierunt, omnes ſemper Chriſti paſſionem præ oculis mentis perſpectam habuerunt. Ipſe autem Ieſus Chriſtus zelans honorem, & reuerentiam, quam Paſſioni ſuæ, & morti haberi voluit, fertur in viſione quadam B. Angelæ de Fulginio reuelaſſe, quod omnes illi, qui pie credendo, & vigilando ad paſſionem eius, amplectuntur dolores mortis, & afflictionis, quas pertulit, ab ipſo particulariter diliguntur vt filij, & colligunt fructus amoris, ita vt quaſi ex teſtimonio, & iure hereditario diuitias hereditatis cæleſtis ſit conſequuturus, is, qui in memoria, & mente ſua fixam, & expreſſam perpetuo portauit mortem, & paſſionem ipſius, in quo ſtat vita, & ſalus noſtra.

Sancta quoque Brigitta probatæ deuotionis mulier, aſſerebat ſibi innotuiſſe, pretioſum monile, quod animam ornat, eſſe Chriſti paſſionem, quam ita præ oculis vnuſquiſque habere deberet, ac ſi proprijs oculis viderent Chriſtum ſe præſente illuſum, & contemptum, & ſe vidente flagellatum, & æque, ac tunc illum fundentem ſanguinem conſpiceret, & in Cruce pendentem emittere ſpiritum.

Quidam autem Seruus Dei, cum diutius ſe in meditando paſſionem Domini exercuiſſet, modo tanquam à Prophetis annuntiatam, modo tanquam in nouo teſtamento completam, & modo in martyribus, & pœnitentibus viris imitatione expreſſam, quicquid legebat, & ſtudio comprehendebat, referebat ad illam; quapropter in hac ſancta exercitatione tàm ſtricto nexu ſe Deo ſuo deuinxit, vt ibidem ſentiret ſe rapi vehementius ad amandum, cũ tanta illuminatione, vt multa Dei arcana ſibi tunc reuelata fuerint, & de peccatorum ſuorum remiſſione, & de propria ſalute certior factus.

Idemq. Dei ſeruus, qui quanta poterat animi propenſione, Chriſti paſſionem meditabatur, aſſerebat audacter ſe didiciſſe, quod quicunque quandoque in die, & quandoque in nocte, ſe in miſterijs Dominicæ paſſionis contemplandis perſeuerando exercuiſſet, infraſcriptas gratias, & priuilegia, atque fauores diuinos eſſet conſecuturus.

Primo quidem hac pia meditatione, peccatorum ſuorum remiſſionem, pro quibus Chriſtus crucifixus fuit, conſequetur.

Secundo fore, vt certam quandam fiduciã in corde reciperet, qua ingruentibus tentationibus reſiſtere poſſet.

Tertio, virtutem quandam ſuſciperet, qua ardua virtutis opera perficere poſſet.

Quarto, ſi ita meditando perſeueraret, gratiam ſemper in corde ſuo multiplicaret.

Quinto, ſicut cor ſuum haberet, paſſionem meditando, Chriſto proximũ: ita ipſe haberet Chriſtum in eo adiuuando coniunctum, vt ab eo non ſepararetur.

Sexto, ex illa meditatione exardeſceret ignis, in cuius lumine multa diuina myſteria ſibi reuelata videret.

Septimo, quotidie ita meditando, magis magisq. in præſenti vita proficeret.

Octa-

Octauo, hoc modo sibi Deum propitium redderet, vt si quid in nomine Christi peteret, fieret sibi.

Nono, per hanc salutis nostræ commemorationem, in morte eius assequeretur lumen quoddam, per quod obtentæ saluationis cognitionem haberet, assistente Domino nostro Iesu Christo, & pugnante pro eo contra inuisibiles salutis hostes.

Has quidem gratias, & fauores inæstimabiles, ex Dominicæ passionis assidua, & quotidiana meditatione prouenientes, si quis consequi cuperet, omnes autem cupere debemus, dixit supradictus, accedat, & experiatur, nihil enim expertum fuisse nocebit, imo lucra preciosissima absque dubio comparabit sibi, post enim bonas cogitationes certus, & mirificus semper consequitur fructus.

Exhortatio ad Domini passionem, & mortem considerandam. Cap. 215.

S. Leo ser. 3. de pass. Domini.

CReator, & Dominus omnium rerum Christus post inusitatum sacræ Virginis partum, post adorata Magorum confessione cunabula, & post multiplicem doctrinam cælestis eloquij, & variarum curationum medelas, imperio verbi potentis effectas, dispensationem omnium sacramentorum, omniumq. virtutum salutifera passione consummat. Christianæ igitur spei, dilectissimi, vera ratio, & principalis causa crux Christi est, quæ licet Iudęis sit scandalum, gentibus autem stultitia, nobis tamen Dei virtus est, Deiq. sapientia. Vnde summum hoc, & potentissimum diuinæ misericordiæ sacramentum semper quidem in cordibus nostris cum tota sui dignitate retinendum est, sed nunc viuaciorem animi sensum, & puriorem exigit mentis intuitum, quando nobis non solum recursu temporis, sed etiam textu Euangelicæ lectionis omne opus nostræ salutis ingeritur. Nihil ergo apud nos loci, cogitationes habeant impiorum, nec integritatem sanæ intelligentiæ, aut Iudaica offensio, aut gentilis corrumpat irrisio: vt quod non solum pro nobis humiliter, sed etiam sublimiter gestum est, aut secundum hominem impossibile, aut secundum Deum videatur indignum. Vtrumque autem recipi, vtrumque conuenit credi, quia nemo hominum potest nisi in vtroque saluari. Iustus enim, & misericors Deus non sic iniuria suæ voluntatis est vsus, vt ad reparationem nostram solam potentiam benignitatis exerceret, sed quia consequens fuerat, vt homo faciens peccatum seruus esset peccati, sic medicina ægris, sic reconciliatio reis, sic redemptio est impensa captiuis, vt condemnationis iustæ sententia iusto liberatoris opere solueretur. Nam si pro peccatoribus sola se apponeret deitas, non tàm ratio Diabolum vinceret, quàm potestas. Et rursum si causam lapsorũ sola ageret natura mortalium, non erueretur à conditione, quæ libera non esset à genere. Vnde oportuit in vnum Dominum nostrum Iesum Christum & diuinam, & humanam conuenire substantiam, vt mortalitati nostræ per Verbum carnem factũ, & origo noui hominis subueniret, & passio. Cum igitur in Christo Iesu Iudæorum duritia, quæ sunt diuina: gentilium cæcitas, quæ sunt humana contemnat, illis aduersus gloriam Domini calumniantibus, istis contra humilitatem superbientibus, nos Dei filium, & in suis virtutibus, & in nostris infirmitatibus adoramus.

Igitur

Igitur inter omnia opera misericordiæ Dei, quæ ab initio saluti sunt impensa mortalium, nihil est mirabilibus, nihilq. sublimius, quàm quod pro mundo crucifixus est Christus, ipse enim cælesti consilio susceptionem nostræ infirmitatis induit, vt nostram inconstantiam suæ virtutis soliditate vestiret. Venit enim in hunc mundum diues, atque misericors negociator Cœli, & commutatione mirabili inijt commercium salutare, nostra accipiens, & sua tribuens, pro contumelijs honorem, pro doloribus salutem, & pro morte dans vitam, & cui ad exterminationem persequentium poterant plusquam duodecim millia Angelicarũ seruire legionum, maluit nostram recipere formidinem, quàm suam exercere potestatem. Enimuero ipsa receptio passionum non ita est nostræ affectioni humilitatis exposita, vt à potentia sit diuinitatis abiuncta; quicquid enim Domino illusionis, & contumeliæ, quiquid vexationis, & pœnæ intulit furor impiorum, non de necessitate toleratum est, sed de voluntate susceptum: venit enim filius hominis quærere, & saluare quod perierat, & sic ad omnium redemptionem vtebatur malitia persequentium, vt in mortis eius, resurectionisq. sacramento etiam interfectores sui possent esse salui, si crederent. Quapropter Dominus Iesus Dei filius sacratissimam suam passionem pro totius humani generis salute suscepit; & sicut promisit, omnia ad se exaltatus attraxit. Quam quidem tam plane, ac lucide euangelicus sermo reseraiut, vt religiosis, & pijs cordibus, non aliud sit, audisse quæ lecta sunt, quàm vidisse, quæ gesta sunt. *Idem ibid.*

Itaque filius Dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est. Hæc medicina hominum tanta est, quanta non potest cogitari: Nam quæ superbia sanari potest, si humilitate filij Dei non sanatur? Quæ auaritia sanari potest, si paupertate filij Dei non sanatur? Quæ iracundia sanari potest, si patientia filij Dei non sanatur? Quæ impietas sanari potest, si charitate filij Dei non sanatur? Passio enim Christi medicina est vniuersalis omnium passionum, & vniuersitas miserationum, & cathedra scientiæ & sapientiæ. *August. de ago. Christi c. 11.*

S. Carolus Borromeus, passionis & mortis Domini studiosissimus, secedit in montem Varalli deuotionis gratia. Cap. 216.

SAnctus Carolus Borromeus, fulgidum nostri seculi lumen, quod super candelabrum positum est, vt luceat omnibus, qui in Ecclesia sunt, Iesu Christi passionem & mortẽ iugiter in corpore, & corde suo gestauit. In corpore patiendo, in corde pie meditando. Hic cum iam morti proximus esset, statuit, quod sæpius in vita consueuerat, salutariter colligere seipsum, & redire ad lamenta pęnitentiæ, & petere ab anima sua rationem conuersationis suæ; quibus in rebus à multis mensibus peccasset, & suis defuisset officijs, ante peruidere, errata confiteri, veniamq. à Deo postulare: tùm per diuinas etiam contemplationes ad pietatem, vitæq. sanctitatem acrius sese incitare: & ad negotia præterea, quæ tùm illi erant in manibus, pie, & feliciter gerenda, diuinam opem enixe implorare: quibus rebus solitudine opus erat. Eiusmodi exercitatio cum aliàs ei cordi esset vehementer; tùm eo tempore erat optatissima, ob mentem magis quàm antea diuinarum contemplationum cupidam; earum præsertim, quæ de cruciatibus, morteq. Christi Domi-

Domini essent: quas per ea tempora studiosissime, ardentiq. animo frequenter tractabat, articulatim ordinabat, litterisq. mandabat: qua quidem mente, studijsq. clementissimus Deus, id quod demum post factum clarius apparuit, sacerdotem suum iamiam ex hac vita migraturum, ad æterna præmia præparare videbatur. Varallum, vbi aliàs simili de caussa fuerat, tunc etiam ad eam rem delegit. Vico id nomen est, qui Nouaria, & Vercellis æquo spatio distat, ad passuum millia circiter vigintiquinque: ibi mons, quoniam fere sub Alpibus est locus, ex piorum hominum, etiam longinquorum votis, & omnino religionis causa frequenter visitur: nam religiosus vir Ordinis Minorum, ex Mediolanensi nobili familia Caima, ante annos ferè centum, cum ex Iudæa, sanctissimo Domini sepulchro religiose inspecto, redijsset; eius imaginem aliquo loco ponere constituit; quæ pijs hominibus, cum Iudæam petere non possent, ad pietatem, venerationemq. erga sepulchrum, sanctaq. Hierosolymæ loca exercendam, aliquo modo valeret, ac eo loco, monteq. delecto, ecclesiam, monasteriumq. sui Ordinis piorum hominum sumptu ædificauit, & sepulchri speciem decorè collocauit. Ea res adeo feliciter euenit, vt locus maxime celebris euaserit, & varijs temporibus ædiculæ multæ fuerint constructæ, vbi pulchris imaginibus, ac statuis, ea in primis referuntur, quæ in affligendo, morteq. afficiendo Saluatore, acta sunt, tùm aliæ quoque res ex diuinis historijs ad nostram salutem pertinentes. Ita iam in summo monte, quasi sacer quidam vicus plurimarum ædium factus est, quas ordine, certisq. vijs frequentes peregrini salutaribus cogitationibus, supplicationibusq. intenti adeant, & religiose contemplentur. Eò se Carolus igitur conferre statuit, & ob eam rem Franciscum Adornum accersiuit: quem piarum exercitationum adhiberet adiutorem. Sed ante misit Dux Sabaudiæ Vercellas, qui illum eius nomine rogatum Taurinum adducerent: officium Duci Carolus, vt charissimo filio non negauit, quod vel sponte libenter suscepisset, ad sacrosanctam Sindonem postremo visendam, & venerandam. Dux vero magnum cepit, si vnquam antea, Caroli præsentiæ, consiliorumq. fructum, visusq. est maxime ad pietatem cõmoueri, & eundem etiam in discessu prosequi lachrymis. Ad montem cum venisset, monasterij cellula, in qua moraretur, electa; ibi corpus incommode admodum, & seuere tractare cœpit, in ligneis tabulis somnum capiebat lodice tantum instratis, consueto vtebatur panis, & aquæ alimento, durius, quàm antea corpus flagellabat, id quod ex interula deinde, flagellisq. sanguine aspersis apparuit, licet ipse studiose occultasset: sacræ confessioni parandæ, sacræq. meditationi sese dedit. Ad hanc meditandi exercitatiõé suos admisit, quamquam spatij, occupationisq. longe minoris, sed distincta ad meditandum rerum capita quotidie tradebantur, quibus cogitandis, & contemplandis, certis diei, noctisq. horis, in ea se quisque ædicula, & coram ijs imaginibus exerceret, quæ ad animi sui fructum sentiret aptiora: certum item tempus constitutum erat, quo simul conuenientes inter se, quæ animo senserant, quæque erant meditati communicabant. Carolus primis diebus sex horas, partim diurnas, partim nocturnas sibi finierat, quibus horis contemplationi, precibusq. vacaret: reliquum tempus confessioni dabat, tùm necessitati quoque corporis, quàm angustissime tamen circumscriptæ; & si quid negotij esset, quod non posset omitti. Iucunda prorsus species, & pietate

tate

tate pleniſſima. Conſpiciebatur nocte ampliſſimus Antiſtes, nullo comite, paruulam laternam ſub pallio tenens, per vias illas ſummi montis, petere quam ſibi iudicaſſet, opportuniorem ædiculam; vt in ea, quemadmodum ſibi præſcripſerat, ſeſe exerceret. Quarto ab aduentu die peccata ſua confeſſus eſt, tanta pietate, dolore, ac lachrymis, vt qui confeſſionem audiebat, itidem in fletum adduceretur: poſtero die, tantis exercitationibus tàm beate occupatus, non neglexit officium tamen; neque recuſauit Aronã ad Cardinalem Vercellenſem venire, ſed prius nocte proxima, circiter octo horas contemplando, Deumq. orando, in diuinis rebus ita manſit, vt flexis genibus, tanto ſpatio, nulla corporis parte cuiquam rei inniteretur: quin etiam ad extremum, eum ſubaccuſare viſus eſt, qui horologium curabat, quaſi tempus ſtudioſe contraxiſſet. Poſt diem reuerſus, in ſuam ſe retulit ſolitudinem, quo loco, & ex ijs quæ cum alijs conferebat, & ex alijs ſermonibus, indicijsq. perſpexerunt, & Pater, & alij, eum minime vſitata, prorſusq. ſingulari ratione diuinitus commotum, & eo præſertim lumine illuſtratum, eaq. mente confirmatum, quæ rebus humanis, vitaq. ipſa omnino poſthabita, Deum ſolum petit, eiq. intima voluntate, totaq. mente penitus coniungitur. Quibus rebus nihil ad propinquam mortem erat accommodatius: maxime, ſi delectationem addas, quam ex ſermonibus, meditationibusq. de morte, & ſepultura Domini, & ex eius ſepulchri imagine in primis viſenda, contemplandaq. capiebat. Cui rei ſatis cõſenſit etiam ſacra Sindon viſa prius, & culta; tũ duo Principes viri, Epiſcopus, & Marchio extremis ſacramentorum, funerumq. officijs adiuti. Non multos in monte manſerat dies, cum in febrim incidit; nihil cum ante dixiſſet, eaq. tertio die redijſſet; Patri demum ſignificauit, idq. fere præter conſuetudinem: nam alias etiam quinquies reuerſam nemini indicauit, vt niſi obiter poſtea quandoq. alicui ſignificaſſet, id reſciuiſſet nemo. Adductus eſt à Patre, vt aſperitatem corporis nonnihil minueret: quamquam quid fuit tandem, palearum aliquid, in quibus cubaret, recipere, & in aqua coctum panem, nullo tamen condimento, admittere? mentis item exercitationes aliquo modo moderatus eſt, ita vt aliquid temporis alijs quibuſdam conſultationibus daret; præſertim de ædiculis illis melius diſponendis. Febris autem inuaſit eum tertiò: ac quantum corpori firmitudinis decedebat, tantum animo diuini luminis, cæleſtisq. virtutis accedere videbatur. Triduo tantum aberat Sanctorum omnium cultu inſignis dies; quem Carolus de more cum populo ſuo Mediolani, conſuetis munerum functionibus, agere ſtudebat: erat ei quoque negotium ab Apoſtolica Sede mandatum, de collegio ex teſtamento pij viri in vico Aſcona inſtituendo, vbi pueri pietate erudirentur, & litteris; cuius negotij cauſa ad locum ipſum eundum erat: neque id ſine magno damno differri poterat. Dum igitur hiſce de cauſis à monte diſcederet; ita rurſus ſeſe in locum Dominici ſepulchri abdidit; vt comites, cum fere deſcendiſſent, tùm demum Carolum deeſſe animaduertentes, in eo loco inuenerint.

Aronam eo die venit montoſa, difficiliq. via milliarium decem & octo. Ibi ſtudio celeritatis, tertia noctis hora nauem conſcendit; vt per Verbanum lacum Aſconam contenderet, quæ aberat ad millia paſſuum circiter triginta quatuor. In quo itinere plurima fecit, & locutus eſt; quæ

tùm sanctitatis officia, tùm proximæ mortis indicia cumularent; & ideo minimè videantur prætermittenda. Hæc plerique agunt, dum in lecto iacent: de humanarum rerum despicientia; de beatæ vitæ desiderio loquuntur; suis salutaria præcepta tradunt: Sed Carolus, qui in laboribus assiduè vixerat, pro quiete, semper laborem elegerat, Christoq. patienti se conformare semper conatus fuerat; suam etiam in morte præstitit consuetudinem: suamq. itinere faciendo, incommodisq. & laboribus tolerandis, ægrotationem traduxit. Philosophabatur de animo sic in hac vita conformando; vt humana omnia, præ ijs, quæ Dei sunt, pro nihilo prorsus habeat. oportere hominem sese omni tempore ita expeditum præstare, vt Dei nutu prompto animo semper ex hac vita possit demigrare: ipsas etiam Dei causa susceptas res, quæ quidem quandiu tempus datur, omni diligentia, studioq. agendæ sunt, ita tamen esse curandas, vt, ijs licet imperfectis, nihil animo tamen afferatur impedimenti, vel moræ, quin liber hinc, omninoq. solutus euolet. Plures ecclesiæ suæ res exemplo proponebat, quas licet valde vtiles, ac necessarias, & magno item à se studio, laboreq. ad id tempus curatas, nullo modo tamen adeo valere æquum erat, vt si vita decedendum esset, animum quidquam morarentur, quin ad Dei voluntatem exequendam prorsus expedite sese conuerteret, ac hilariter.

B. Philippus Nereus passionis, & mortis Dominicæ feruidus & deuotus contemplator. Cap. 217.

BEatus autem Pater noster Philippus, studium hoc sacram Domini passionem meditandi præcipuum habuit, & cum ille apud seipsum acerbissimam Christi passionem, pro salute vniuersorum obitam, meditaretur, & peccata delinquentium, quibus iram Dei concitabant, & tanta salute se reddebant indignos, lachrymis totus conficiebatur. Sed & peccantium conuersionem enixe à Domino per vnigeniti sui mortem, non sine magna lachrymarum profusione petebat frequentissime. Imaginem autem Christi pendẽtis in Cruce cum cerneret, intus totus commouebatur, vt nonnunquam fletũ cohibere non posset. Et adhuc iuuenis cum philosophiæ operam daret, passionem Domini cogitandò, patiebatur lachrymas.

Consueuerat autem ipse, vt ardentius eius animo memoria passionis Christi infigeretur, imaginem Christi crucifixi iuxta lectulum suspendere, cum iret de nocte cubitum, quem sæpius capiebat, & ponebat in lectulo iuxta se, vt Christum, & in vigilia, & in somno socium haberet, & à nocturno inimico protegeretur.

Tanta autem per has frequentes meditationes facta fuerat in animo eius, deuotionis, & feruoris accessio, ꝙ cum contingeret legere in Missa historiã passionis Domini, non poterat prosequi eam, vt aliquando in ecclesia S. Hieronymi feria 4. Hebdomadæ Sanctæ, cum passio Domini legitur, contigit ei: nam præ feruidæ deuotionis magnitudine necesse sibi fuit distrahere sese, nunc mappulam, nunc horologium quoddam, nunc claues quasdam attrectando, & tum cum peruenit illuc, vbi dicebatur Christum emisisse spiritum, in fletum tàm magnum prorupit propter mortem vnigeniti filij Dei, vt cum magna difficultate sacrificium perficere sibi datum fuerit.

Sæpe

Sæpe instituebat sermones de Domini passione, & in ea mirificos percipiebat gustus. Quadam die, dum in ecclesia nostra, vbi singulis quibusque diebus populi verbo Dei quasi pabulo pascuntur, ipse ascendit super cathedram, & incæpit ibi de passione Christi disserere; statim autem sicut ignis exarsit deuotio eius, & verba proferre non poterat, sed pro verbis lachrymas dabat, vt opus ei fuerit descendere de sede cum magna admiratione, & ædificatione circumstantium.

Alia vice, cum Cardinalis Vercellensis ad festum, quod in ecclesia S. Viti hic Romæ tunc celebrabatur, inuitasset B. Patrem, atque alios nostros sacerdotes, voluit eos prandio etiam reficere. Post prandium cum multi sederent in aula, pater, qui semper proponebat sermones de rebus Dei, vt inutiles sermones euitaret, proposuit spirituale punctum, vt vnusquisque diceret, quod sentiret: ille autem repetens dicta, & sententias eorum, argumentum illud reassumpsit, & latius explicauit, & pertractans de immensa filij Dei charitate, quæ ipsum ad mortem impulit, suspirijs, & lachrymis rem absoluit: & cessarunt verba, cum ventum est ad lachrymas & suspiria, adeo vt Cardinalis ille rogaret eum, vt vlterius non laboraret, quoniam plus suspirando locutus fuisset, quàm si per totum diem loquendo laborasset.

Hoc autem ipsum, cum institueret huiusmodi sermones, sæpe contingebat illi. Non solum Christum in Cruce patientem, sed multa alia considerabat etiam de Christi Domini patientia, quæ conuersando cum hominibus necesse fuerat bonum Dominum sustinuisse, eorum mores inurbanos tolerando, & turbarum molestias perferendo, nam aliquando comprimebant illum, & ipse non lamentabatur. Sustinuit præsertim Apostolorum conuersationē, dum adhuc rudes essent, nam ante oculos eius multa, quæ bona educatio non admittit, faciebant, nam iuxta mare expoliabant sese, & nudi ascendebant in aquas, & tractabant cum illo, sicut idiotæ solent, & in elegantia morum non eruditi.

Aliquando ipse B. P. Philippus cum magno vitæ discrimine ægrotabat, & qui diligebatur à multis, plurimos habebat, qui diuersa ad eum subleuandū officia cum magna charitate exercebant: cumq illi potionem quandam porrigerēt, vt biberet, & refocillaretur, ipse, ante cuius oculos semper crucifixus obuersabatur, conuersus ad Dominum dicebat: O Domine: ergo tu pedes in dura cruce, & ego in molli strato recumbo? tu nudus, ego stragulis coopertus? tu sanguinem fundis, & moreris, & ego me potionibus reficio & viuo? tuæ manus, tui pedes, duris clauis vulnerati, cruoris flumina versant, & non est dolor, sicut dolor tuus, & me morbida culcitra excipit, & iaceo delitiosus, & dormio pacificus, & requiesco delicatus? Quam disparibus sortibus agimur, quàm turpiter sub capite spinoso stant membra delicata? & interim flebat, & potionem non bibebat.

Cum autem hoc modo propter Christi passionem esset affectus, cupiebat vehementer, vt & ceteri affectū hunc pium susciperent. Quapropter in Oratorio nostro, ab ipso instituto, in quo singulis quibusque diebus de sero orationi, & meditationi vacant omnes, per vnius horæ spatium, quotquot ibi conueniunt, instituerat ipse, vt feria 2. 4. & sexta, in memoriam tantæ passionis sese Christo patienti configurarent flagellis seipsos cedendo, donec recitato prius breui Dominicæ passionis compendio, totus Psalmus quin-

quagesimus, & centesimus vigesimus nonus, atque antiphona, Salue Regina, vel alia quæ tempori congrueret, lenta, ac lugubri voce caneretur. Interim autem dum orantes se verberibus affligebant, luminibus omnibus extinctis, lucerna accensa in laterna quadam magna abscondebatur, quæ in anteriori facie Saluatoris nostri in Crucem acti effigiem habebat, quæ per lumen internum aliquantulum facta conspicua, in tenebris illis mirifice ad passi Domini compassionem animos excitabat.

S. Elisabeth, Regis Hungarorum filia, Christi imaginem super Cruce pendentis intuens, compuncta corde pompam Regiam deposuit, humilemq. viuendi genus amplexa est. Cap. 218.

Surius de S. Elisabeth to. 6.

ADuenerat festus quidam dies, cum Elisabeth pretiosis ornata vestibus, aureamq. capite gestans coronam, ac familia frequenti stipata, de more Christiano rebus diuinis interfutura, in subiectam arci diuorum basilicam ibat. Ingressam primo statim contuitu Crux Dominica, atque ex ea pendens Imago Saluatoris, penitissime cōpunxit, compunctæ lachrymas excussit, lachrymanti talia cogitanda suggessit: En Creator, & redemptor meus, nudo corpore, breui dumtaxat præcinctus tegmine, mea causa ignominiosam in Cruce mortem oppetijt: at ego misera gemmis, auro, bysso, & purpura contecta, vitam cælestibus indignam beneficijs perdo magis, quàm ago. Illius caput intra Pilati ædes spinea corona dispunxit: meum vero aurea venustat. Illum ab amicis, & discipulis desertum, Iudæorum vallarunt opprobria: me numerosa circumdatam familia, cuncti mirantur, suspiciunt, honorant. Hic meus est erga illum obseruantiæ feruor? hæc, hæc animi gratitudo? hoc vicariæ dilectionis munus? Me miseram, me infelicem! Sic illius obedio præceptis? beneficia reuoluo? vestigia sequor? qui me, cum non essem, creauit, perditamq. suo sanguine redemit? Tantæ autem hi cogitatus intensionis erant, vt destituto viribus corpusculo, ac facie tota in pallorem versa, repente regia mulier humi velut exanimis prolaberetur, cunctis, qui eam stipabant, vehementi pauore perculsis, elatamque foras tantisper sacris vndis adspergere perseuerantibus, dum stupore cessante, compos mentis redderetur. Hac defectione veluti quodam oraculo persuasa, pretioso deinceps amictu, quoad eius personæ, quam gerebat, honestas pateretur, abstinuit, ita vt sæpe numero sub holosericis vestibus cilicium gestarit. Principem si quando longius proficiscentem sequi non posset, domi remanens, omnem vestium sibi cultum interdicebat, amictu natiui coloris contenta, vt à plebeijs haud multum differret. Tum etiam precationum assiduitate, verberum vsu, vigiliarum productione, carnem spiritui subiugans, blandientes pro ætate voluptates, haud secus, atque iam viduam agens, edomabat. Reuerso Principe, etiam num ipsam, quam ad tempus virtutis gratia seposuerat, vestem comptiorem resumebat, scite admodum declarans, quid absente marito castam vxorem, quid domi agente, præferre deceat. Tentauit, & opulentas quasdam mulieres, queis familiariter deuincta erat, abstrahere à luxu preciosarum vestium, exemplo simul, & verbo. Nec eam fefellit euentus. Nam, difficili primum aditu, per-

pertinaci tamen instantia aliquando, quod volebat persuasit, effecitquè, vt quædam illarum, voto etiam perpetuæ castitatis semet obstringerent.

De S. Elzeario Comite Ariani, qui Christi iniurias, pœnasq. cogitando, ob molestias sibi illatas nunquam irascebatur, sed aduersa omnia æquanimiter perferebat. Cap. 219.

TAnta Elzeario virtus, & gratia inerat, tanta animi fortitudo, & patientia in rebus duris, & aduersis, vt toto vitæ suæ spatio nemo quantumuis familiaris, vel domesticus, ob quamcumque molestiam, & afflictionem, quicquam eum vel dixisse, vel fecisse impatienter, & iracunde potuerit animaduertere. Atque ea causa Dalphina sancta virgo, quæ ipsius virtutes, & actiones assidue contemplabatur, cum cerneret eum nihil commoueri aduersus eos, qui iniuriam ei irrogarent, eiq. molesti essent, sed fere omnia, sedate, vultuq. placido, & iucundo, admirans tàm insignem, tamq. inuictam in illo patientiam, vtq. eius certius periculum faceret, intra Conclaue, ita ait ad eum: Quid hominis es tu, Elzeari, qui nunquam erga illos, qui te iniuria afficiunt, commoueris? Videris esse trunci instar, aut statuæ, nihil sentientis. Et tamen patibilis es, & homo mundanus, aut fortassis, vel nescis, vel non potes irasci? Et quid, obsecro, officeret malis, qui interdum iniuste te lædunt, si te quandoq. iratum illis ostenderes? Ad hæc homo lenissimus respondit: Ecquid vero, Dalphina prodest irasci? Nihil profecto: Attamen explicabo ego tibi arcanum pectoris mei. Noueris me interdum sentire aliquam in animo aduersus infestantes me indignationem, sed illicò me conuerto ad cogitandas iniurias Christo illatas, eumq. imitari cupiens, dico mihi ipsi: Etsi famuli tui barbam tuam conuellerent, & colaphos tibi infringerent, nihil esset ad Dominum tuum, qui maiora perpessus est: certum habeas, Dalphina, me nunquam cessare à commemorandis iniurijs Saluatoris mei, donec animus meus planè sit tranquillatus, atque vel æque, vt ante, vel plus etiam amem, & pro eis specialiter orem, agnoscamq. & confitear, me maioribus, & atrocioribus iniurijs dignum esse. Ex his verbis Virgo Dalphina fuit mirum in modum confirmata, & cælesti suauitate referta, sentiens generosum eius animum rerum cælestium desiderio adeo incensum, adeoq. Deo coniunctum, vt nulla perturbatio, vel commotio ei posset dominari. Sur. de S. Elz. to. 5. c. 23.

De descensu Christi ad inferiora loca. Cap. 220.

POstquam Christus, in cruce mortuus est, mortemq. moriendo destruxit, & consummata sunt omnia, quæcumque erant consummanda,

Descendit in inferiores partes terræ, vt impleret omnia. Voluit descendere vsque ad Infernum, sicut descenderat in terras, vt præsens visitaret omnes partes Regni sui Cælestium, Terrestrium, & Infernorum. Christus Dominus sicut potestatem suam ostendit in terra, ita etiam ostendit in Inferno, ipsum visitando, & illuminando. Vnde imperatum est principibus, vt attollerent portas suas, quibus homines captiuos in Inferno detinebant, & vt in nomine IESV, omne genu flectatur, non solum cælestium, sed etiam inferno- Eph. 4. D. Tho. 3. p. q. 52. a. 1. Psal. 23.

Philip. 2. Zach 8. Coloss. 2. rum. Conueniens etiam erat, vt victo Diabolo per passionem, vinctos eius eriperet, qui detinebantur in Inferno, quod & vaticinio fuerat prædictum: Tu quoque in sanguine testamenti, eduxisti vinctos tuos de Lacu. Expolians Principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.

Suarez ibi. Philip. 2. D. Tho. ibi. art. 5. & 6. Hic Christi triumphus gloriosus est, & solẽnitate conspicuus coram omnibus Angelis, & animabus tàm bonis, quàm malis factus est, vt ex tunc omnis lingua confiteretur Dominum IESVM esse in gloria Dei Patris.

Deus hominem de Paradiso post peccatum eiecerat, cui ante peccatum mortem fuerat comminatus, si peccaret, & ideo Christus descendens ad inferos, virtute suæ passionis ab hoc reatu sanctos absoluit, quo erant à vitæ gloria exclusi, vt possent Deum videre, & beati esse. Sancti enim Patres, qui præcesserant detinebantur in Inferno, quod eis ad vitam gloriæ, propter peccatum primi parentis, aditus non patebat, & sic Christus descẽdens ad Inferos illos liberauit, soluens eorum dolorem, quem patiebantur ex gloriæ dilatione; Sic eduxit Abraham, Isaac, & Iacob, & ceteros iustos, & à regno tenebrarum ad Cælum perduxit.

Illis autem solis liberationis contulit fructum, qui ipsius Christi passioni fide congrua, & charitate feruida coniuncti fuerant, per quem peccata tolluntur.

At illis, qui erant in Inferno æternis pœnis damnati, & fidem passionis Christi, aut penitus non habuerant, sicut infideles: aut si crediderant, à virtutibus, & charitate defecerant, & præcepta non seruauerant, nec à peccatis suis se mundauerant, non contulit liberationem à reatu æternæ pœnæ.

Enarratio Triumphi Christi apud Inferos. Cap. 221.

Cæsar. Arelat. hom. 3. EXulta Cælum, & lætare Terra, Deus iste amplius ex sepulchro radiauit, quàm de Sole refulsit; Dolet Infernus, quia resolutus est, gaudeat, quia visitatus est.

Refulret, quia ignotam lucem post sæcula longa vidit, & in profundæ noctis caligine respirauit. O pulchra lux, quæ de candido cæli fastigio promicasti, & inter fluenta sulphurea, sedentes in tenebris, & vmbra mortis, subita claritate vestisti. Confestim igitur æterna nox inferorum Christo descendente resplenduit. Siluit stridor lugentium ille, soluta sunt onera catenarum, dirupta ceciderunt vincula damnatorum. Attonitæ mentis obstupuere tortores. Omnis simul impia officina contremuit, cum Christum repente in suis sedibus vidit. Mox igitur ferruginei ianitores descendente Christo, talia inter vmbrosa silentia cæci, metu incubante, submurmurant. Quisnam, inquiunt, est iste terribilis, & niueo splendore coruscus? Nunquid noster talem excepit tartarus? nunquid in nostram cauernam talem euomuit mundus? Inuasor est iste, non debitor: exfractor est, non peccator: iudicem videmus, non supplicem: venit iubere, non succumbere: erumpere, non manere. Vbinam putatis ianitores nostri dormierunt, cum iste bellator claustra nostra vexabat? Hic si reus esset, audax non esset. Si eum aliqua delicta fuscarent, nunquam fulgore suo nostras tenebras dissiparet. Sed si Deus est, quid in sepulchro facit? Si homo, quid præsumpsit? Si Deus, vt quid

quid venit? Si homo, quare captiuos soluit? Nunquid nam iste cum auctore nostro composuit, aut forte ipsum aggressus vicit, & sic ad nostra regna transiuit? Certe mortuus erat, certe victus erat. Illusus est præliator noster in mundo, nesciuit quam hic stragem procuraret Inferno. Crux illa fallens gaudia nostra, parturiens damna nostra. Per lignum ditati sumus, per lignum euertimur. Perijt potestas illa, semper populis formidata. Nullus huc viuus intrauit, nemo carnifices terruit. Nunquam hoc in loco fuligine, & nigra semper caligine cæcato, iniucundum lumen apparuit. An forte Sol de mundo migrauit? Sed nec cælum nobis, astraq. parent, & tamen Infernus lucet. Quid agimus? Quomodo vertimur? Defendere contra istum non valemus cruentas domus, & obtinere nostri Auerni custodiam nō valemus. Male intrati sumus. Lumen obtenebrare nequiuimus, insuper, & de nostro interitu formidamus. hæc ille. Igitur Christus inde duxit captiuitatem Sanctorum Patrum, qui in Domino mortui fuerant, & qui per tot temporum interualla expectauerant videre diem illum, viderunt, & exultauerunt, & diuinæ misericordiæ vires exaltauerunt.

De admirabili, & gloriosa Resurrectione Domini nostri Iesu Christi, & rebus mirabilibus, quæ contigerunt in ea. Cap. 222.

IAm Principes, & Reges terræ astiterant, & conuenerant in vnum aduersus cælorum Regem, & perfida turba, superbumq. sacerdotum genus contra Christum vnctum Domini, rabiem, & furorem euomuerant, & sanguinem innoxium super se, & super filios eorum impia imprecatione vocauerant.

Iam propter Deicidas Iudæos, moriente Christo rerum Domino, elementa indignantia fremuerant, & in veneranda filij Dei passione facta erat terrenarum rerum inopinata turbatio, & diuinarum rerum inexperta vicissitudo: fuga siderum, terræ formidabilis tremor, & solidorum fractura saxorum, cū petræ scissæ sunt, & sonigero fragore, & terribili motu crepuerunt, pauor insolitus Inferorum, & spontanea sepulchrorum reseratio. Amiserat propter morientis summam potentiam, & dignitatem, Tartarus ditionem suam, paratus reddere, quos tenebat. Abiecerat Infernus ius vetustissimæ potestatis, & inueteratæ legis Decretum nouo sanctionis ordine Mors amiserat, & Mors mortem, & Infernus morsum passus erat.

Cum non sustinuit mundus intueri perfidiæ Iudaicæ scelus, & visa sunt insensata elementa sensu vti abundantiore, quam homines, quibus secundū naturam ratio inerat, & crudeliores feris extitere abutentes intellectu: in tantum Christi sanguinem sitientes, vt se ipsos maledictione æterna damnarent, & compellerent rerum naturam, propter abominandum piaculum, & nunquam amplius perpetratum, insitato pauore contremiscere: cum mundi fragor auditus est, & internis actus concussionibus, & molis suæ nutante fundamine fluctuabunda commotione iactabatur. Cum Sol expalluit, & lucis suæ radios contenebratus abscondit, & indignata superior, & inferior creatura, tenebris, & motibus, & scissuris compassionis suæ, & vehementis angustiæ indicauerunt affectum. Minabatur propria Mundus excidia. Dies

lucens tenebrarum tyrannide diſcludebatur, & perdidit curſum fugitiua luce fraudatum, atque incubatricem noctem diſſimulato iure contradictionis admiſit. Omnibus expectantibus exitum proprij conditoris, & volente ſeculo protinus ire in ruinam, ne Auctoris tacens præteriret iniuriam, dum hoc agitur, vt ſeculi Auctor, ſeculo teſte moriatur.

Iamq. conſummatis omnibus: Filius Dei ſanguinis ſudorem ſuper humũ diſperſerat, & exaltatus ſicut ſerpens in deſerto, omnia traxerat ad ſeipſum.

Iam conſummatum erat ſacroſanctum ſacramentum, quod ſimul Humanitas conſummauit, & Deitas, quod diſpenſatio fuit miſericordiæ, & actio pietatis.

Iam profluuium purpurei cruoris in horto effuderat, & in mortis tremorem, ſuſceperat cordis mæſtitudinem: & militum robuſtorum aciem, non tàm gladijs, quàm crudelitate armatam, ſolo verbo ſtrauerat; iam manus aſtrorum fabricatrices intortis funibus ligandas extenderat, & vinctus ductus fuerat, qui ſoluit compeditos: & maxillas ſanctas, & humeros imperiũ ſuſtinentes præbuerat percutientibus: & ictus arundinum ſacrum caput receperat: & dominica facies, Angelorum oculis deſiderabilis, turpi ſputamine fædata fuerat, ſputisq. largitor imbrium perfuſus: & per ſacrilega facinora, & per omnes iniurias atrocitas ſæuientis prolapſa erat.

Iam clauis ferreis cæli ſtrator affixus fuerat, & mellis dator cibatus felle, & propinator fontium potatus fuerat aceto.

Et Miſericordia cæſa fuerat flagellis: & condemnata venia: & illuſa maieſtas, & infirmata virtus, impietatis, & pietatis commercium factum fuerat, & ſanctitas in nundinam crudelitatis perducta, & Mors mirata fuerat hunc ſolum hominem peccati neſcium, noxa liberum, iuris ſui legibus ſubiacentem, & Iudaico furori confœderata maluit in auctore vitæ ſe mori, quàm tantam perdere prædam: & poſtquam denique, hominum æternus amator, patientia, & manſuetudine ſua, tremenda à terra exaltatione omnia ad ſeipſum traxerat, & deſpecta morte toleratæ paſſionis merito facta peccatorum purgatione, mortales in Deos retulerat, & infida plebs Iudæorum totam viderat paſſionis pompam, ſpectaculum mortis, & crux facta erat ſcandalum pedibus eorum.

Iam denique corpus diuinum vulneribus ſuis decoratum, in quo habitabat plenitudo diuinitatis corporaliter, corruptionem non ſentiens, exanime per triduum iacuerat in frigido ſaxo. Cum ecce, dum ſilentium tenerent omnia, & nox in diem curſum dirigeret, hominum ſpirituumq. genitor, cæli faber, Rex immortalis, vita viuens, primus illuminator, & omnipotens Dominus, animam ſuam illam nobiliſſimam, & ſuperbenedictam, & ex omni parte beatam ad ſacrum domicilium, quod diſpenſatione ad tempus reliquerat, reducit, vt magnificum templum, arte diuina, mirabili ſtructura elaboratum, & alieno ſcelere diſſolutum in tribus diebus excitaret, & cum eo reſtauraret, quæ in terris, & in cælis ſunt.

Illa autem (ſicut Regina, quæ monilibus, & precioſis margaritis, & aureis veſtibus incedit ornata, ingreditur thalamum ſuum) ingreditur in thalamum corporis ſui, reuertitur in domum ſuam, magna cum gloriæ pompa, & glorioſa oſtentatione præfulgens, magis quàm mille Soles, & omnibus cæleſtibus luminibus comitata. Et primo quidem triſtem mortem inde propellit,

pellit, non iam amplius dominaturam, sed æternis seculis interituram, præcipitans illam in sempiternum, & tam robusta virtute deuicit illam, vt vnico ictu non solum eam fugaret à beato illo corpore, sed longe à mortalibus omnibus eam exterminaret: vt quapropter iam homines cum moriuntur, non moriantur, sed in pace, & in Domino morientes, dormiant, & requiescant, & iam mors non sit vlterius pauor, & labor, sed somnus, & quies, & immortalitatis principium. Quamquam enim essemus iræ, & mortis filij tamen propter magnã charitatem suam ipse qui diues est in misericordia, surgens à mortuis conuiuificauit nos sibi, & conresuscitauit, & consedere fecit in cęlestibus, vt ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ. Deinde vero totam domum suam peruadit, & pertingit à fine vsque ad finem, & penetrat ad loca compagum, & medullarum, & vsque ad terminos artuum, omnia lustrat, seseq. massæ suæ infundit, mirabiliquè modo, prorsusq. diuino figmentum suum regenerat, æternam & immortalẽ vitam elargiens, & in momento, & in ictu oculi, quod ceciderat, & erat mortale surgit, & in incorruptionem, & immortalitatem transit, & absorbetur mors in victoria, & supra quàm dici potest, surgit in gloria: fulgendo coruscat, irradiando supra claritatem Solis, supra claritatem Lunæ, & supra claritatem Stellarum: nihil illa pulchritudine pulchrius, nihil illo decore venustius, tantumq. ibi decor, & fulgor effulsit, vt omnes oculos beatos facere posset, qui intuerentur illum, & statim, qui despectus fuerat, & contemptus, & nouissimus virorum, & vir dolorum, & sciens infirmitatem, cui non erat ei species, neque decor, & qui quasi leprosus, & à Deo percussus reputabatur, & à Deo humiliatus, apparuit speciosus præ filijs hominum, & ex Oceano mortis, tanquam roseum iubar ascendit formosissimus, omnis pulchritudinis culmen obtinens: erantq. speciosi pedes eius, quos durus clauus confixerat: erant pulchræ manus eius, nec amplius sanguine cruentæ, sed lumine decoræ, tornatiles, aureæ, & plenæ hyacinthis: erant oculi eius sidera lucentia, genæ eius videbantur lacte lotæ, & purpura tinctæ: & comæ eius, sicut elatæ palmarum, sicut aurum optimum: collum sicut ebur, labia eius, sicut vitta coccinea, & lilia distillantia myrrham primam, eloquium eius suaue sicut fauus, vox eius dulcis sicut cithara, & lyra, & organa bene sonantia: mel, & lac sub lingua eius, odor eius sicut vnguentorum optimorum, & myrrhæ, & thuris, & cynnamomi, & vniuersi pulueris pigmentarij, & fluebant vndique aromata eius: venter eius eburneus, distinctus saphiris, vallatus lilijs: crura eius sicut marmor candidum, fundatum super bases aureas: guttur illius suauissimum, & totum desiderabile, iuncturæ fæmorum, sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis.

Ephes. 2. *Isai. 53.*

Totum denique corpus fulgebat magnifica, & diuina coruscatione, sed ea parte, in qua ferrũ pertransijt, fulgebat illustrius. Plagæ illæ syderibus feliciores, micabant vehementius, irradiabant frequentius, coruscabant diuinius: Ibi enim serenissima lux tanto fulgore se infixerat, vt ibidem diuina pulchritudo magis, quàm alibi videretur splendescere. Habet cælum vnicum solem, sed in corpore illo diuino, quot plagæ erant, tot soles effulgebant: vbi autem spinæ compunxerant, diuina lumina apparebant, singula quæque vulnuscula circa caput luminosum, erant singula sydera, vt videretur ibi firmamentum quoddam cæleste, syderibus prælucentibus ornatissimum, vt

stupor

ſtupor eſſet videre, cum tam fulgida luminum magnificentia lucere in diuino illo corpore quinque ſoles inter tot limpida ſydera.

Cum igitur deificum corpus formam maieſtatis ſuſcepiſſet, & mortalitas in immortalitatem conuerſa eſſet, & in incorruptionem, & caro in Deum, & tenebræ inferorum in lucem, vt ſe nox iam perijſſe gauderet, quæ interualla, quæ vicem ſuæ fœliciſſimæ perdidit ſeruitutis, vt in perpetuæ lucis proflueret, & erumperet libertatem, vt eſſet nocti illuminatio eius in delicijs eius.

Vix à corpore mortuo mortem profligauerat: vix mortale, & paſſibile immortalitatis, & impaſſibilitatis gloriam fuerat conſecutum: vix caro illa ictibus fuſtium,& vulneribus deformata, ſempiternum fulgorem, perpetuam diuinæ lucis refulgentiam ſuſceperat, cum gloriam illam, & beatum ſplendorem, hominibus, quos condiderat, quos dilexerat, qui omnes morti traditi fuerant, & corruptioni in ſepulturis,propter peccatum à primis noſtris parentibus in origine mundi contractum, inaudita beneficentia, magnifico munere, animo excelſo, & corde magnamimo largitum eſſe voluit: menteq. verſans cunctos mortales, quot fuerant, & erant, & futuri erant, cunctos voluit tantæ beatitudinis eſſe conſortes, eos ſcilicet, qui munns agnoſcerent, aut agnitum non ſpernerent, aut incredulitate, & impietate ſua, & diuinorum præceptorum inobſeruantia, ſeſe tanto honore indignos turpiter non redderent; factuſq. mortis victor, reſurrecturos homines in beatitudine conſtituit ſempiterna, & ijs, quos pauor humanæ mortis percuſſerat, ſeueritatem præſtitit diuinæ vitæ, & reformans diuino artificio corpus mortalitatis noſtræ, configurauit illud corpori claritatis ſuæ, interimq. eſſet corpus eius, vbi lux habitabat æterna, quod erat in cæleſtia relaturus, tantæ beatitudinis noſtræ primitiæ, & exemplar, & teſtimonium perpetuum futuræ gloriæ, quæ reuelabitur in nobis, & nullus ambigeret, quod ſi terreſtris domus noſtra huius tabernaculi diſſoluitur, Domū ex Deo habemus, non manufactam, ſed æternam in cælis.

En aſcendit de Deſerto delicijs affluens,innixus ſuper fortitudinem ſuam; ſpecie ſua, & pulchritudine ſua intendit proſpere,procedit, & regnat potentiſſimus, dilectus præ omnibus, electus ex millibus, egreditur, vt intueantur eum, & langueant gentes amore eius. Filius Principis eſt, & genitrix eius Regina, ideo regnat, & decorem induit, & præcinxit ſe fortitudine. Surrexit ſicut aurora matutina, ſicut ſponſus ornatus ex thalamo ſuo, & occurſus eius ab itineribus æternitatis, ſicut ſol in meridie, ſpectabilis, vt caſtrorum acies ordinata, & totus ornatus, amictus lumine apparuit, & egreſſus eſt in agrum mundi ex foramine petræ, & cauerna maceriæ, & menſus eſt terram, & ſubiecit eam, & viſus eſt oculis ſpectantibus eum, admirabilis, & Deus. fortis, & Rex futuri ſeculi, & Pater luminum, totus pulcher, & decorus.

De terræmotu & Angelorum aduentu ad Reſurrectionem Ieſu Chriſti. Cap. 223.

CVm igitur forma Dei, formam hominum in mortem lapſam,in tàm elegantem ſtructuram reſtituiſſet, & hoc modo & lamenta mundi, & incrementa

crementa mortis, & creatoris iniuriam sustulisset, & appareret viuus, qui mortuus iacuerat in sepulchro, in præsentia tàm excelsæ diuinitatis, quæ ad corpus suũ exanime spiritũ reuocauerat, terra tremuit, & terræmotus factus est magnus, & descenderũt Angeli de Cælo, & laudauerunt eum Archangeli, Throni, Virtutes, Dominationes, Cherubim, & Seraphim, lætitiæ choros ducentes, gloriosi Domini gloriam admirantes, & lætantes in eo, quod exinanitio humilitatis ad depositæ altitudinis redierit maiestatem.

Exultauit Cælum laudibus, resultauit terra gaudijs, quoniam abruptis mortis vinculis, quæ vim suam in eum, qui peccati erat nescius, intendendo perdiderat, infirmitas in virtutem, mortalitas in immortalitatem, contumelia transiuit in gloriam.

De splendore, & dignitate diei, in qua Dominus resurrexit. Cap. 224.

SPlendebat in corpore eius immensurabilis luciditas, & comitabatur illud incomparabilis dignitas, quæ nec passura est amplius corruptelam, nec dissoluet eam inuidiosa vetustas, nec aliqua mutabilitas labefactabit.

Dies illa alacrior totius anni diebus refulsit. Non de vsitatis Solis curriculis illuminata præclarius, sed de lumine resurgentis Domini illustrata, sublimius. Admirandus enim iustitiæ Sol, ex nubibus tenebrarum prodiens, delectabile lumen effudit, & euangelizatis sanctorum animis ab inferis eleuauit secum corpora Sanctorum participato lumine, tanquam syderum spiritualium choro comitatus resplenduit, & diei omnium fœlicissimi lucem multiplicauit, nouumq. diem à se factum, constituit, vt omnes exultarent, & lætarentur in eo. Dies magna, dies præclara, dies regia, & Regina dierum, quam fecit Dominus, quam conspicati, qui erant in tenebris, exclamauerunt, quia lumen viderunt magnum, & qui erant in regione vmbræ mortis lux orta est eis. Contremuerunt Inferi insolitum sustinentes splendorem, sicq. incuruatum est Christo omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum.

Chrysost. de resur. hō. 5.

Sed ostensurus illam præordinatis testibus, qui omnem terram, & in longinquas insulas tam iucundissimæ rei nuncium enunciaturi erant, noluit gloriam suam magnam obtutibus illorum totam exponere, ne forte morerentur, & supernaturalis lucis aspectum ferre non valentes, obcæcati caderent, & deficerent; tantum huius lucis gloriam aliquam, & partem ostenderat tribus Apostolis in monte Thabor, cum transfiguratus est ante eos, & resplenduit facies eius sicut Sol, & vestimenta candorem omnem exsuperantia facta sunt, sed momentaneus ille decor super monte effusus, imaginem, non speciem, similitudinẽ, non substantiam, partem, non plenitudinem glorificationis explicauit.

Cyprian. de resur. to. 2.

Sed nec eandem gloriam, quam ante ostendit Apostolis, resurgens illico ostendit, sed quod videre consueuerant, hoc obiecit oculis eorum, & dilata est in aliud tempus claritatis illius, quam nobis promisit, plenitudo, quæ in se erat perfecta, & à nobis in nobis expectatur perficienda lucidior, & sincerior, quàm æstimari possit ab aliquo, cuius primitias in Christo glorificato accepimus.

De claritate immensa resurrectionis Christi, quæ & passionem decorauit, & mortem ipsam pulchram fecit. Cap. 225.

CLaritas autem hæc resurgentis Christi tàm magna extitit, & tàm vehementer fulsit, vt passionem eius & mortem, quæ quibusdam visa stultũ aliquid, & scandalo plenum, suo lumine decorauerit, vt & pulchra mors, & passio decora videatur, & quod apparuit signum stultitiæ, euaserit splendor iustitiæ, & si quid confusionis visa est in tempore illo pati sancta eius humilitas, factum est in resurrectione exaltatio, & sublimitas & rerum manifestatur effectu, quod Apostolus ait: Stultum huiusmodi sapientius esse hominibus, & infirmum fortius omni fortitudine, per quod reprobata sapiẽtia huius mundi, & de potentibus, & sapientibus in nomine Crucifixi pauperes spiritu potentissime triumpharunt, nec iam amatoribus Crucis mors magistri sit horrori, neque pœna sit dolori, nec passio sit pudori, cum hæc omnia vitæ nostræ sint instrumenta, & vt iam mors & Crux non sit tormentum commissæ iniquitatis, sed documentum pietatis, immo & sacramentum, quo virtus impletur diuina, & exemplo, quo deuotio incitatur humana, quoniam captiuatis iugo erutis etiam hoc præstat redemptio, vt eam sequi posset imitatio.

Ibid.

Leo de resur. Domi. ser. 2.

Tantus autem splendor ex resurrectione in passionem, mortemq. refulsit, vt passio, & mors cum resurrectione contendat, qui earum videatur esse splendidior, sub dubioq. vertatur, an Dominus pulchrior in passione extiterit, an formosior in resurrectione apparuerit? An sanguis eius in passione effusus, sit clarior, an splendor in resurrectione diffusus, sit illustrior, an magis laudabilis in morte pretiosa, an magis spectabilis in resurrectione gloriosa.

An magis gloriosus Rex, quando indutus est purpura, diademate decorus, aspersus auro, solio sublimis, sceptro insignis, in throno sublimis.

Certe decorus est Rex, quando in campum fortis armatus in honore vltimus, in periculis primus, cum onustus ferro, grauis armis, pro patria, pro ciuibus, pro liberis, pro vita omnium premit hostem, discrimina despicit, contemnit vulnera, ipsam libens mortem suscipit ad salutem suorum.

Decorus etiam est, cum sedet in maiestate purpura indutus, clamyde tectus, solio sublimis, sceptro insignis, auro & margaritis fulgens, diuidit spolia, largitur præmia, distribuit regna. Sed hic est maiestate sublimior, ibi est robore præstantior. Hic regia fœlicitas fulget, illic inuicta fortitudo commendatur.

De fulgurante Angelo, qui resuscitato Domino, super lapidem monumenti in candidis vestibus astitit. Cap. 226.

IGitur in resurrectione Domini Angelus eius descendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem monumenti, & sedebat in dextris: Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius sicut nix, coopertus enim erat stola candida, præ cuius timore exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

Qui

Qui accedentibus ad monumentum, oſtendebat locum, vbi poſitus fuerat Dominus, & nunciabat eis, quoniam Dominus reſurrexerat, & in mundum viuus redierat, confortans eos, vt illum quærerent, & inuenirent, vt gauderent: ſicut enim per infœlicis Adæ lapſum, infœlix Adam eiectus eſt de Paradiſo, & collocauit Deus ante Paradiſum voluptatis Cherubim, Angelum ſcilicet flammeum gladium, & verſatilem geſtantem, terrentem homines,ne redire poſſent ad lignum vitæ, ita è contra deleta originali culpa, & poſt à Chriſto reſeratum paradiſum per paſſionem & reſurrectionem eius, Angelus Domini reuoluit lapides, & impedimenta, & miniſtrat hominibus, vt ad paradiſum reuertantur, vnde deciderant, & capiant hæreditatem à Domino partam, & viuant in æternum.

De multiplici manifeſtatione Dominicæ Reſurrectionis,quam fecit Dominus præordinatis teſtibus. Cap. 227.

CVm igitur naturam humanam peccati vetuſtate collapſam ad hanc excellentiſſimam nouitatem reſtituiſſet, & qui, cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus fuerat iumentis inſipientibus, & ſimilis factus fuerat illis, non ſolum ad amiſſum honorem, ſed ad præſtantiſſimam, & diuinam immortalitatis ſortem, & ad regiam gloriam in cæleſtibus extuliſſet, antequam illam ad dexteram Dei Patris honoris gratia, beatitudinis poſſeſſione collocaſſet, voluit eã oſtendere hominibus, quibus illam acquiſiuerat, vt & largitoris magnificentiam, & muneris magnitudinem agnoſcerent, & in deſerto mundi, & in hac mortuorum regione,ambularent ante faciem tanti luminis, ignisq. micantis in ſilentio, & ſpe, in gaudio & lætitia, & in longanimitate, & patientia, expectantes beatam ſpem, donec reformetur corpus mortalitatis noſtræ, corpori claritatis ſuæ configurandum.

Noluit autem illam oſtendere omnibus, ſed teſtibus tantum à Deo præordinatis, vt iſti iucundiſſimum hoc nuncium, & ſummum hoc bonum hominibus acquiſitum enunciarent ægris mortalibus iacentibus in tenebris, & vmbra mortis,& eſſent teſtes huius rei non ſolum in Hieruſalem, & in omni Iudæa & Samaria, ſed in omnem terram exiret annunciatio eorum, & in fines orbis terræ Euangelium ipſorum, vt læta hæc & iucunda atteſtatio futurorum bonorum, & æternæ redemptionis inuentæ, perueniret in omnes generationes, quotquot erant,& quot futuræ erant vſque ad conſummationem ſeculi.

Quapropter apparebat eis, modo vni, modo alteri, modo viris, modo mulieribus, modo pluribus, modo omnibus diſcipulis ſuis, alijsq. quos diligebat, & apparitione eius dignos faciebat, in multis argumentis, in multis locis, & in mari, & in terris, & in domibus; penetrabat muros beato illo corpore, ambulabat ſuper aquas, edebat & bibebat cum illis, & colloquia miſcebat, & oſtendebat illis pedes & manus, & latus lancea perfoſſum, vt illos firmaret in fide, & ſcirent quoniam ipſe erat, qui crucifixus fuerat, vt teſtimonium verum reddere poſſent, de eo, quod viderant, & audiuerant, & manus eorum contrectauerant de Verbo vitæ.

Quos cum reſurrectionis ſuæ certos reddidiſſet, & lætos effeciſſet, docuit illos, quæcunque erant neceſſaria de regno Dei, & reuelauit conſilium Dei

de

de æterna redemptione inuenta, pro vniuersorum salute, vt gratia, & veritas eius comprobaretur, & gloria, & regnum expectaretur. Magna illis diebus confirmata sunt sacramenta, magna sunt reuelata mysteria, & diræ mortis ablatus est metus, & non animæ solum, sed carnis etiam immortalitas declarata est: infusus est beatis Apostolis Spiritussanctus, & B. Petro Apostolo supra ceteros, post regni claues, ouilis Dominici cura mandata est: sed hoc præcipue suorum & oculis insinuauit, & cordibus, vt Dominus Iesus vere agnosceretur resuscitatus, qui vere erat natus, & passus, & mortuus.

Iussit autem illos ire per vniuersum mundum, & hoc fœlicissimum nuncium, & Euangelium prædicarent omni creaturæ, & docerent gentes seruare omnia, quæcunque mandauerat illis, & qui crederent, & resipiscerent à peccatis, admirabilem hanc tanti boni possessionem adipiscerentur, & salui fierent ab omnibus malis, & vitam æternam cum beatitudine coniunctam haberent in nomine eius. Hanc autem excellentissimam gratiam, tunc se consecuturos esse scirent, cum credentes baptizarentur in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, vt aquæ ablutio externa esset eis in signum, quod intus à peccatis mundarentur, & diuina gratia perficerentur, & fierent filij Dei, & hæredes æternarum diuitiarum.

Ad hoc autem, vt homines annunciatam salutem crederent, dedit eis potestatem faciendi signa, & miracula, & prodigia, quæ nullus agere potest nisi Deus, aut is cui sit Deus cum eo, vt sequentibus signis sermones eorum confirmarent, & gentes crederent, & viso supernaturali signo ambigere non possent de veritate rei, quæ nunciabatur.

Dedit autem eis admirandam, & inauditam potestatem eijciendi Dæmonia, quæ toto orbe regnabant, vt linguis loquerentur nouis, quæ ignorabant, & serpentes tollerent, & si quid mortiferum biberent, eis non noceret, vt super ægros manus imponerent, & bene haberent, & sanarentur à languoribus suis, & cæcos illuminarent, & claudos, vel vmbra corporis sui, & mortuos ad vitam reuocarent, & transferrent montes, & alia prodigia, & signa, his maiora perficere possent in nomine eius, qui omnia potest.

Qualiter omnes homines in Adam moriantur, & qua ratione omnes in Christo Domino in vitam redituri sunt nunquam amplius morituri, & de gloria carnis nostræ, quæ incorruptibilis, & immortalis euadet ex D. Paulo Apostolo. Cap. 228.

1. Cor. 15. NOtū autem vobis facio Fratres Euangelium, quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini, qua ratione prædicauerim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in
Isa. 53. primis, quod & accepi: quod Christus mortuus est pro peccatis nostris se-
Iona 2. cundum scripturas. & qui sepultus est, & qui resurrexit tertia die secundum
Osea 6. scripturas, & qui visus est Cephæ: & post hoc, vndecim. Deinde visus est
Ioan. 20. plusquam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omni-
Act. 9. bus. Nouissime autem omnium, tanquam abortiuo, visus est & mihi. Ego
Ephes. 3. enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus,

quo-

quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id, quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei, quæ mecum est.

Si in hac vita tantũ in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, quoniã quidem per hominem mors, & per hominẽ resurrectio mortuorũ. Sicut enim in Adam omnes moriuntur. ita & in Christo omnes viuificabuntur, vnusquisque autem in suo ordine. Primitiæ Christus, deinde ij, qui sunt Christi in aduentum eius. Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo, & Patri, cum euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem. Oportet enim illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus suis. Nouissima autem inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Sed dicit aliquis. Quomodo resurgunt mortui? quali autem corpore venient? Insipiens tu, quod seminas, non viuificatur, nisi moriatur. Et quod seminas: non corpus, quod futurum est seminas, sed nudum granum, vtputa tritici, aut alicuius ceterorum, Deus autem dat illi corpus sicut vult, & vnicuique seminum proprium corpus. Non omnis caro, eadem caro, sed alia hominum, alia pecorum, alia autem volucrum, alia piscium. Et corpora cælestia, & corpora terrestria, sed alia quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium, Alia claritas Solis, claritas Lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, surgit in gloria: Seminatur in infirmitate, surgit in virtute: Seminatur corpus animale, surgit corpus spirituale, sicut scriptum est; Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem, Sed non prius quod spirituale est, sed quod animale: deinde quod spirituale. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo ipse Dominus de cælo. Qualis terrenus, tales & terreni; qualis cælestis, tales & cælestes. Et sicut portauimus imaginem terreni, portabimus & imaginem cælestis. Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Oportet, enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria: vbi est mors, victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis, peccatum est, virtus vero peccati, lex: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. Itaque fratres mei dilecti stabiles estote, immobiles, abundantes in opere Domini, semper scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

Colos. 1. Apoc. 1.

Ps. 109. Heb. 1. & 10. Psal. 8.

Gen. 2.

Osea 13. Heb. 2. 1. Io. 5.

Quid

Quid præstiterit hominibus terrenus Adam in generatione sua, & ad quam sublimitatem gloriæ erexerit homines cælestis Iesus Christus, cum eos resurgendo regenerauit in vitam æternam, & immortalem. Enarratio ex Santo Petro Chrisologo. Cap. 229.

D. Petri Chrisol ser. 117. DVos homines beatus Apostolus hodie retulit humano generi dedisse principium, Adam videlicet, & Christum; duos homines pares corpore, sed merito dispares, compage membrorum tota veritate persimiles. Factus est, inquit, primus homo Adam in animam viuentem, nouissimns Adam in spiritum viuificantem. Ille primus ab isto nouisimo factus est, à quo est & animam consecutus, vt viueret: hic est ipso se figuratus auctore, qui vitam non expectaret ab altero, sed ipse vitam solus omnibus largiretur: ille vilissimo plasmatur ex limo, ex vtero precioso Virginis hic procedit: in illo terra mutatur in carnem, in isto caro promouetur in Deum. Et quid plura? Hic est Adam, qui suam tunc in illo, cum fingeret, imaginem collocauit. Hinc est, quod eius, & personam suscipit, & nomen recipit, ne sibi quod ad suam imaginem fecerat deperiret. Primus Adam, nouissimus Adam: ille primus habet initium, hic nouissimus non habet finem. Quia hic nouissimus vere ipse est primus: ipso dicente: Ego primus, & ego nouissimus. Ego sum primus, idest sine initio. Ego nouissimus, vtique sine fine. Sed non prius inquit, quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Prius vtique terra, quàm fructus: illa gemitus exigit, & labores, hic substantiam largitur & vitam. Meritò propheta de tali fructu gloriatur dicens: *Psal. 84.* Terra nostra dedit fructum suum. Quem fructum? *Psal. 131* Illum nempe, de quo alibi dicit: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Primus homo, ait, de terra terrenus: secundus homo, de cælo cælestis. Vbi sunt qui conceptum Virginis, Virginis partum, mulierum partibus existimant exæquandum, cum illud de terra sit, hoc de cælo? Hoc diuinæ virtutis sit, illud infirmitatis humanæ? Illud sit in corpore passionis, hoc totum sit in tranquillitate diuini spiritus? humani corporis in quiete? Sanguis siluit, caro stupuit, soporata sunt membra, & aula Virginis tota est in cælesti commoratione suspensa, donec auctor carnis carnis sumeret indumentum, & fieret homo cælestis, qui non solum terram redderet homini, sed homini donaret cælũ. Virgo concipit, Virgo parturit, Virgo permanet. Ergo virtutis est caro cõscia, nõ doloris, quæ magis pariẽdo integritatis augmenta suscipit, damna pudoris ignorat, testis potius sui partus existit, quæ nullas partus pertulit passiones, & sacramentis cælestibus interfuisse se noua mater miratur, quæ nascentis ordinem intelligit humanæ consuetudinis nil habere. Si Deum sic nasci Magus fatetur munere, fatetur dum adorat, aduertite quid sentire, quid credere debeat Christianus. Sed quod sequitur audiamus: Qualis terrenus, tales & terreni, & qualis cælestis, tales & cælestes. Quemadmodum non nati taliter, tales poterunt inueniri non manendo quod nati sunt, & quod renati sunt permanendo? Hinc est fratres, quod Virgineum fontis vterum cælestis spiritus arcana luminis sui admixtione fæcundat, vt quos origo limosæ stirpis profuderat sub misera

con-

conditione terrenos, cæleſtes pariat, & ad ſimilitudinem ſui perducat auctoris. Ergo iam renati, iam reformati ad noſtri imaginem creatoris, quod præcipit Apoſtolus, impleamus: Igitur ſicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis. Fuerit neceſſitas quod de terra concreti cæleſtia aſpirare nequiuimus: quod de concupiſcentia nati, concupiſcentiam nō valuimus euitare: quòd illecebris dominantibus acquiſiti, coacti ſumus illecebrarum turpitudinem ſuſtinere: quod ſeculi huius habitaculo recepti, captiui fuimus malis: ad inſtar noſtri domini, ſicut diximus, iam renati, quos vtique concepit Virgo, viuificauit ſpiritus, portauit pudor, genuit integritas, nutriuit innocentia, edocuit ſanctitas, virtus exercuit, Deus adoptauit in filios, imaginem totam tota ſimilitudine noſtri portemus auctoris: non maieſtate, qua ſolus eſt, ſed innocentia, ſimplicitate, manſuetudine, patientia, humilitate, miſericordia, concordia, qua dignatus eſt nobis fieri, & eſſe cōmunis. Ceſſet vitiorum pruritus peſtifer, delictorum lethalia blandimenta vincantur, execrandus furor, criminum comprimatur origo, diſcutiatur à ſenſibus caligo tota pompæ ſecularis, abijciatur à mentibus mundanæ cupiditatis illuſio, appetatur paupertas Chriſti, quæ diuitias in cæleſtibus poſſidet ſempiternas, tota ſanctitas animæ cuſtodiatur & corporis, vt non magnitudine, ſed actu imago creatoris noſtri portetur, & clareſcat in nobis. Affirmat, quod diximus, Apoſtolus, cum dicit: Hoc autem dico fratres, quia caro, & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt. Ecce quomodo carnis reſurrectio prædicatur, quia ibi caro poſſidebitur à ſpiritu, non caro ſpiritum poſſidebit, ſicut ex ſequentibus eluceſcit: Neque corruptio incorruptionem poſſidebit. Vides, quia non caro deperit, ſed corruptio: non homo ſed culpa: non perſona, ſed crimen, vt homo in Deo, & coram Deo viuens, finem ſe delictorum tandem gaudeat conſecutum.

Quod Ieſu Chriſti à mortuis Reſurrectio ſemper ſit ante oculos habenda, & meditanda, vt vnuſquiſque poſſit læto animo ferre huius vitæ labores, & mortis formidinem ſuperare. Enarratio ex D. Petro Chriſologo. Cap. 230.

SEmper de reſurrectione placere debet eloquium, iugiter de reſurrectione delectare debet auditus, quia mori nunquam libet, viuere ſemper delectat. Reſonet ergo in ore noſtro reſurrectio ſemper, ſemper reſurrectio ad noſtræ mentis tranſmittatur auditum, vt mors, quæ noſtros ſemper obſidet ſenſus, cum terrore ſuo, cum lamentis ſuis à noſtris ſenſibus effugetur. Quia ſic agricola fructus vberes, & exſatiatas epulas cantat, vt imminentem vomeris laborem non ſentiat, & ſudorem. Sic nauta portus modulatur, & lucra, ne vndarum ruinas, ne maris diſcrimina pertimeſcat. Sic miles, ne vulnera metuat, vt gladios non pertimeſcat, prædas perſonat, & triumphos Vnde reſurrectionem mente, ore, oculis, aſpectet, cantet, cogitet Chriſtianus, vt totā mortis poſſit deſpicere, & calcare formidinem. Mors eſt Fratres, deſperationis domina, incredulitatis mater, germana corruptionis, inferni parens diaboli coniux, omnium malorum regina, quæ omne genus hominum tali ordine inexplebili impugnat, vt primum ſuſurratricem ſuam deſperationem præmittat talia ſuadentem: Homo cur tua perdis tempora? Ecce Domina mors

D. Chriſol. ſer. 118.

tua venit, animam tuam in nihilum redigens, carnem tuam putredine, ossa tua vetustate consumens, vt te qui non fuisti, antequam nascereris, faciat non esse post mortem. Redde ergo debita ante mortem, moriturus cito, tibi, ætatibus tuis, da lusibus infantiam, da delicijs adolescentiam, da voluptatibus iuuentutem, da senectutem mihi, ne sine causa de spe cogites desperatus. Post istam mittit incredulitatem suam filiam sic minantem, quasi non moriturus, quasi euasurus mortem, sic de vita disponis. Homo, te decipit fides, tu fidei credis, quæ vt tollat præsentia, futura promittit, & vt auferat, quæ sunt ante mortem, nescio quæ inuisibilia pollicetur esse post mortem. Quis inde venit, aut quis sapiens credit tot seculis promissa, nec reddita? O

Isa. 22. si manduces, & bibas, manduca, & bibe, cras enim morieris. Tertiam germanam nequitiæ suæ corruptionem tali dirigit cum furore, vt aspectus hominum inuadat, attrahat, occupet per sepulchra extremos ostendens carceres, suos iacere ibi demonstrat immobiliter vinculatos, & vt homines sensus hominis horrore toto, toto pauore conturbet, effundit putredinem, eructat saniem, spargit fœtores, atque ad vnum corpus hominis innumeros carnifices ob se vermes dedisse proclamat. Quare non desperationi, quare non incredulitati crederent Christiani? Hæc sunt mortis bella, his ducibus, his consilijs, tali conflictu captiuat, vastat, interficit omnes, quos natura præsentem perducit ad vitam, ducit reges, trahit populos, gentes impellit, non diuitijs redimi, non flecti precibus, non lachrymis molliri, non viribus vnquam potuit ista superari. Errauere fratres, qui de bono mortis scribere sunt conati. Et quid mirum? tunc se mundi sapientes magnos æstimant, & præclaros, si id quod est summum malum, hoc esse summum bonum simplicibus persuaserint: merito scriptura de istis dicit: Væ, qui dicunt bonum

Isa. 5. malum, & malum bonum. Væ, qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras. Et reuera, quem non isti fallerent, quæ non cæcare potuerunt, qui viuere malum, mori bonum, incautis credere perfecerunt? Sed hæc fratres, veritas submouet, lux fugat, impugnat fides, Apostolus notat, Christus delet, qui dum bonum vitæ reddit, malum mortis prodit, damnat, excludit.

1. Cor. 13. Sic enim cœpit Apostolus: Notum autem vobis facio Fratres Euangelium, quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini, qua ratione prædicaui vobis, tenere debetis, nisi sine causa credidistis. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas. Dei largitas victurum, non moriturum ditat. Aut cui bonum accipit, si non erit ipse, qui accipit? In quo & statis. Stat vtique, qui semper viuit, quia moriturus semper iacet. In quo & saluamini. Si quis moritur, perit, saluatur vero ille, qui semper viuit. Qua ratione prædicaui vobis, tenere debetis, nisi sine causa credidistis. Non solum fratres, sine causa credidit, sed & sine causa vixit, qui se ad hoc solum natũ credidit, vt periret. Homo, quid tibi oritur, quod non occidat? quid tibi, quod occiderit, non resurgit? Dies mane oritur, & iterum resurgit in mane. Sol quotidie nascitur, quotidie moritur, resurgit ipse quotidie, tempora dum transeunt, pereunt; dum redeunt, reuiuiscunt. Vnde homo si Deo non credis, si non acquiescis legi, si non consentis auditui, vel oculis tuis crede, vel elementis resurrectionem tuam tibi iugiter prædicantibus acquiesce. Certe si

ista

ista longe sunt inferiora, quæ in tuis manibus sunt, & de morte, tuo opere suscitantur, te posse Dei opere doceant suscitari. Vade ad semen, Apostolo te docente: tolle triticum aridum sine sensu, sine motu: duc sulcum, fodi terram, fac sepulchrum, sepeli triticum, inspice quemadmodum morte deperit, humore turgescit, putredine corrumpitur, & cum peruenerit ad totum, quicquid desperatio, quicquid incredulitas, quicquid corruptela tibi superius ingerebat, tunc subito reuiuiscit in germine, in herba pubescit, iuuenescit in caule, maturescit in fruge, & ad illam totam ipsam, quam tu periisse deflebas, speciem resurgit & formam: vt te homo triticum non tàm doceat manducare, quàm sapere, non tàm cogat laborare, quàm credere. Reliqua nos taceamus, quia, & vnde, & quando, & quomodo, & per quem mors venerit, beatus Apostolus plano, & satis lucido, ac diuino declarat eloquio. Homo, accipe fidem, quia gratis datur, crede resurrectionem, quia, qui promittit illam, pretium non requirit. 1. Cor. 15.

De excellentissima gloria, & claritate, quam Christo resurgente consecuta est caro nostra. Enarratio ex D. Cypriano.
Cap. 231.

IN tam mirabili Christi resurrectione multiplicata sunt etiã gaudia nostra, D. Cypria.
quoniam nobis pro quibus se humiliauerat, tantæ excellentiæ beneficium serm. de re-
dignatus est esse commune, & partiri nobis suæ abundantiam voluit clarita- sur. Christi
tis, vt post resurrectionem corpus non aggrauet animam, sed sit caro sine to. 2.
mole, & pondere, agilis, & mobilis, nulla clausa obstaculis, visu, & auditu penetrans omnia, & attingens, quocunque voluerit sine impedimento discurrens. Inerit resuscitatis corporibus nulli vanitati subiecta libertas, & quæ cogi non possit ad aliquid in nullo laborans, iam à spe educta reipsa perfruens, nulla expectatione suspensa, & in pace quietissima confirmata, omnisq. expers formidinis in spiritualibus delicijs iugis illa permansio reflorebit. Quàm mirabilis est scientia tua Deus, confirmata est super nos, nec possumus ad eam attingere. Hæc sapientiæ tuæ altitudo, qui mundum non ex præcedente materia, sed solo verbi tui condidisti Imperio, creaturis vero corporalibus ex mundi essentia dedisti initium, suis incolis singula elementa adornans hominem, quem de mundo fecisti, cunctis in terra, & aëre, & aquis viuentibus perficiens, ita vt suo præposito singula in suo genere ministrarẽt, tu alijs vitam temporalem, alijs procurasti perpetuam, admirabili ordine quædam mutans, & renouans, & præfinito tempore metam irrationabilibus omnibus præfixisti, & terminum quem transire non possit, dissolutioni conditio destinata. Homo quia ex cælesti, & terrena materia compactus est, vestitus extrinsecus pelle, & carnibus, tempus accepit, quo te iubente, redderet terræ, quod de terra assumpserat, & ad immaterialem originem reuerteretur spiritus, cuius natura dissolutionis non admitti iniuriam. Corpus putredine, & caro vermibus consumenda, secundum naturæ suæ rationem æternitatis non poterant priuilegio perfrui, & quod sibi iure non competebat à conditione nequibat exigere, neque vlla eorum interrogatio super hoc merebatur responsum. Sed tu optime Domine vltrò gratiam vo-

lens dare ſpiritui, decreuiſti clementius, vt ex ſocietate, & clientela, quam reddiderat animæ caro, aliquid ei commodi proueniret, & quæ ei vehiculum fuerat, & particeps ſtudiorum in recompenſatione miniſterij, iterum dilecto accolæ conſociata pudica, & pacifica rediret, nullas ſecum reuehens contumelias, quibus deinceps quietis internæ concuteret puritatem. Sed, & hoc Domine ad cumulum beneficij addidiſti, vt inter legem carnis, & ſpiritus nulla poſtmodum eſſet diuerſitas: nec poſt initum fœdus vlla iterum inter eos recrudeſcat rebellio, ſed per manum tuam reconciliatio ordinata ſtabilis in perpetuum perſeueret. Te igitur iubente, terra, ſit caro, & expulſa de domo iterum coniungatur viro, non iam ancilla, ſed libera, & habitent vnius moris in domo murmurationibus conſopitis, quas olim compugnantes inter ſe concupiſcentiæ concitabant. Quis Domine Deus conſiderare hæc opera tua ſufficit, & quis lutum coagulare poteſt in carnem, quis formare poteſt in hominem, quis infundere animam, quis reddere vitam, quis dare æternitatem, quis addere fœlicitatem? Ad hunc prouentum humana laborat creatio: hæc ſemper fidelium exſpectatio fuit. Hoc optabat Rex ille humilis, qui ſe nouerat imperfectum, vt adderes conditioni tuæ quod deerat, & perficeres, & ſolidares opus tuum, quod corruptibilitas, & mortalitas aſſidue conuitijs multis ſolebant affligere, & varijs opprobrijs conſueuerant infeſtare. Tu morti imperas, & abſorpta eliditur, inaneſcit corruptio, vbi æger, te medente, ſanatur. Guſtaſti mortem pro filijs hominum, vt qui tecum mortui erant, tecum viuerent, & participes tribulationum etiam conſolatione gauderent. Reſurrectio quidem communis eſt, & ante tribunal Chriſti neceſſe eſt, vt pietas, & impietas in operatoribus debitis ſtipendijs donarentur, & qui finem habere contempſerunt in malis, infinita clauderentur vltione in pœnis, & qui gloriati ſunt in Cruce cum Crucifixo regnantes, beatæ fierent perennitatis participes. Non ſunt participes huius gaudij, quos damnat ambitio: non poteſt furtiuos habens oculos, paſchalibus ſolemnijs intereſſe. Nihil proditor, & venditor magiſtri, fermentator profanus commune habet cum azimis: Omnis immundus in anima ad eſum huius agni prohibetur accedere. Nulla ad hanc lætitiam perfidia recipitur, omnis malignitas excluditur: calceatus pedibus ad euangelizandum paratus, accinctus renibus, & ſanctimoniæ deſtinatus, habens baculum in manibus, & feſtinans, vt Aegypti deſerat idola ſequens Moyſen, nec formidans viæ diſcrimina, quiſque purus, & ſincerus ſine fraude homo verus accedat, & edat, & ſecurus quòd reſurgat, mortem optet, vt attingat ad æterna gaudia, in quibus eſt vita noſtra ſurſum manens, & nos trahens ad bona cæleſtia. Qui viuit. Hæc ille.

De

De Magnificentia, & altitudine gloriæ Domini Iesu Christi ascendentis ad cælestia, vt sit exemplar mortalibus hominibus, ad qualem honorem, & nobilitatem existentiæ, & status dignitatem ascendere possint, si iustè viuant, & Christo credant. Enarratio ex D. Cypriano. Cap. 232.

Ponamus hic primo loco, quæ B. Cyprianus de Ascensione magnifice scripsit, deinde quo ordine facta fuerit, particulariter enarrabimus.

OMnibus itaque ad tam delectabile spectaculum aggregatis: Ascendo, inquit, ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum. Horum verborum auctoritas cum iam eorum virtutem Spiritus sanctus intimasset, omnem poterat excludere diffidentiam, & hilarescebant animi eorum paternitatis diuinæ illustrati honore, & fraternitatis Christi honorati consortio, cum audirent, & crederent se filios Dei, & fratres Christi, in quo omnis excellentiæ plenitudo, & sufficientia inerat: nec iam quasi idiotæ, & hebetes huic verbo applaudebant carnaliter, sed subtilissime generationem, & dignitatem creaturæ à voluntate, & nutu Creatoris habuisse initium, & imaginem, & similitudinem Dei in interiori homine videbant: & dignoscebant intellectu potius, quàm visu, quam affinitatem habeant inter se pater, & filius: & quia substantiuo, & naturali filio filij adoptiui, conformes à prima origine multa habeant ex natura, & multa ex gratia. Sane huius generositatis consortium, secundum quam simul cum Christo filij Dei sumus, nobilitatem existentiæ nostræ exponit, & intimat: in quo honore si manserimus non degeneres, constat omnino non posse patrem diffidere à filijs, sed Deiformibus tutum esse ad paternitatem accessum: nec posse pati ad hæreditatem possidendam dispositos in petitionibus diuinis repulsam, sed in quibuscunque filius filialiter genitorem appellauerit, necesse est bonitatem largitoris iuste supplicantis prosequi voluntatem: maxime cum ipse pater qui largitur ista, suggerat peti, quæ non differt benigne largiri. Et quidem paterna charitas bonis filijs, & hæredibus maxime delectatur: & hoc gloriæ Christi vnigeniti dilecti accumulat, quòd beatitudinis suæ non patitur esse solitariam magnitudinem, sed addit fratres: nó qui minuant quasi diuisam in plures excellentiam, sed qui altitudinem diuitiarum eius exornent participes, & consortes. Quod cum ipsum qui pater est, constet esse Deum, & eum Deum nostrum sicut & suum filius attestetur, in eo quòd filij sumus ipse nos possidet, in eo quòd noster est Deus, quod nostrum est, ipsum cuius proprij sumus, proprie possidemus. Dico igitur Domino meo: Deus meus es tu: & dicit mihi Dominus meus: Ego Dominus Deus tuus. Homo cuius Deus est, quid amplius quærit? Si sufficis tu Deo, sufficiat tibi Deus. Bonorum tuorum Deus non indiget, nec conferre potes ei quippiam, nec auferre. Si esurierit, non dicet tibi. Eius est orbis, & plenitudo eius, & magnitudinem eius cæli cælorum non capiunt: non infirmatur, non eget indumento vel cibo: omnia scit, omnia potest, omnia continet: in ipso omnes viuimus, mouemur, & sumus. Quid tu ei quasi indigo conferes? te solum bonitate, non necessitate desiderat.

Ioan. 20. D. Cypr. in ser. de Ascẽsione Dom. to. 1.

Ps. 117.

Scriptum est, & ipso iubente tabulis insculptum lapideis, vt diligas eum *Deut 6.*

ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Dilige, & diligeris: prope est merces tua, in manibus porrigitur præmium, esto tu Dei, & erit tuus Deus tuus. Impar sane commercium, pretium inæquale: Sed qui pro nobis triginta argenteis appretiatus, intelligi voluit, quanta fuerit in pretio, quod pro eo datum est, & in eo quod ipse dedit pro mundo, dissimilitudo, cum ipse exiguo argento emptus, & venditus, tanto pretio damnatus redimeret, vt dubium esse non possit, quin pretij magnitudo superaret negocium: nec æquari posset damnum, quod omnino damnatio iusta meruerat, obedientiæ Christi, quæ gratis vsque ad mortem progressa est, & vltro soluit, quod non debebat. His intellectis Apostoli, sicut filij prophetarum olim, verum Eliam ascensurum sciebant, & horam illam præstolabantur gaudentes, nec iam anxiebantur parturientes, sed exorta lætitia parati erant prosequi recedentem, minime dubitantes quin & ipsi post modicum conuersionis huius, postquàm de torrente passionis in via hac bibissent, exaltato capite, & erecto, se ad cælestia Dominum secuturos. Eleuatis igitur manibus hæreditariam benedictionem relinquens, non manufacto vehiculo, nec auxiliaribus carpentis euectus est Christus, sed naturæ diuinæ propria vsus virtute carnem cælo intulit, & corpus glorificatum patris cõspectibus præsentauit. Non indiguit vectoribus Angelis, qui offendicula tollentes è medio, ferrent eum in manibus, sed præcedentes, & subsequentes applaudebant victori, & concinentes in iubilatione modulabantur canticum nouum, & implebat Cælos consonantiæ illius harmonia, Thronis, & Dominationibus parantibus filio iuxta patrem consessum, Cherubim, & Seraphim pedes pacificos, ambientibus radiantibus vndique diuinis claritatibus, & splendoribus supercælestibus, quos nec ardor perseuerãs consumit, nec turbinis alicuius afflatus extinguit, nec interpolatio caliginis vllius abscõdit.

Celebrat tanti triumphi magnificentiam lætabundus cælestis exercitus, & qui descendenti coram pastoribus Bethlehemitis decantauerunt in sublimi præconia, modo expressioribus conatibus, & intensioribus iubilis reuertenti ad patrem solemniora obsequia impendebant, & festiuis affatibus venerabantur hominem supra se sublimatum: quem gloria, & honore coronauerat pater, & ad dexteram suam collocatum, hoc dato ei priuilegio singulari, vt in nomine eius omne genu flecteretur, & super omne nomen eius nomen excellentius coleretur. Quanta in eius susceptione in cælis iucunditas fuerit nemo sufficit enarrare: rei huius magnificentia omnem superat intellectum. Si linguis hominum, vel Angelorum quis eloquatur, vel ad hoc cuiuslibet elaboret acumen ingenij, vt definire velit, quæ patris in reditu filij hilaritas fuerit: aut si forte illud sempiternum gaudium aliquod tunc admiserit incrementum, si stabilitatis æternæ se aliquo modo mutare possit immobilis magnitudo, scrutator ille maiestatis opprimetur à gloria, & verendum est, nedũ vehemẽtius exprimit verba, quàm oportet, sanguinem pro lacte emungat. Attamen inuisibilem Deum, visibilẽ filium recepisse ad dexterã suam manifestũ est, & humilitatẽ carnis nostræ throno iudiciario honoratam paternæ complacuisse altitudini; duo genera gentium ciuitati supernæ, de qua gloriosa dicta sunt, deinceps assignare, & esse supra mansionarios homines, & Angelos, & beatitudinis illius gloriam his duobus ordinibus in pepetuum frequentari. Hæc merces obedientiæ Christi, hæc Cru-

cis

cis, & mortis ſtipendia, hic paſſionis labor promeruit, vt corpus humilitatis noſtræ fieret corpori claritatis Chriſti cõforme, mortale hoc indueret immortalitatem, & corruptibile incorruptionem: & fierent homines cum Chriſto, & cæleſtibus iudices, qui cum eo iudicia pertulerant malignorum, & extiterant vſque ad mortem tribulationũ conſortes. Hac die primũ inuecta eſt cælis hæc nouitas inaudita, & gauiſus eſt pater hæreditate amplificata, promiſſionibus, quas loquutus fuerat in prophetis redditis, & completis. Solum ad hæc quæ prædicta ſunt reſtat iudicium, & examinationi vltimæ adhuc reſeruant antiqua oracula locum. De iudicio quippe, & anguſtia Chriſto ſublato, ſupereſt poſt miſericordiæ tempora, quæ ad finem feſtinant, vt iuſtitiam comitetur iudicium: & habeant ſinguli quod merentur, & honoretur honore dignus, & contemptor confundatur inglorius. Hoc, & duo Angeli Chriſto aſcendente teſtati ſunt, quia qui iudicatus abibat, Iudex eſſet terribilis rediturus, & videret collecta in vnum generalitas hominum, quas foderat manus, quod terebrauerat latus, faciem quam conſpuerat, & prolata in medium inflexibili ſententia, occurrentibus Saluatori electis, remaneant impij infinitis deputati tormentis.

Quanta illud edictum ſequentur lamenta? illius vltimæ tubæ clangor quã horribilis erit? continuus erit, & ſuperfluus illarum lachrymarum decurſus, ſtridorem illum dentium flammæ inextinguibiles agitabunt. Immortales miſeri viuent inter incendia, & inconſumptibiles flammæ nudum corpus allambent. Ardebit purpuratus diues, nec erit qui æſtuanti linguæ ſtillam aquæ infundat. *Luc. 16.* In proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter ſartagines flammeas miſerabilia corpora cremabuntur, & omni tormento atrocius deſperatio condemnatos affliget. Non miſerebitur vltra Deus, neque tunc audiet pœnitentes; ſera erit illa confeſſio, & cum clauſa fuerit ianua, fruſtra carentes oleo acclamabunt excluſi. Nullum remedium: ſemel Chriſtus deſcendit ad Inferos, vlterius non deſcendet, non vltra videbunt Deum in tenebris ſigillati; irregreſſibilis erit illa ſententia, & immutabile iudicium, & ſtabit damnationis huius immobile conſtitutum. Exultabunt ſane Sancti in gloria, videbunt Deum, & gaudebunt, lætabuntur, & delectabuntur, & fruentur gloria, & inſęlicitate iucundabuntur æterna. Ibi non guſtabunt, quam ſuauis ſit Deus, ſed implebuntur, & ſatiabuntur dulcedine mirifica: nihil eis deerit, omne deſiderium eorum Chriſtus præſens implebit, non ſeneſcent, non tabeſcent, non putreſcent amplius: perpetua ſanitas, fęlix æternitas, beatitudinis illis ſufficientiam confirmabunt. Non erit concupiſcentia in membris, non vltra vlla exurget rebellio carnis, ſed totus hominis ſtatus pudicus, & pacificus, ſana ex integro natura, ſine omni macula, & ruga deinceps permanebit. Erit denique Deus omnia in omnibus, & illius præſentia omnes animæ, & corporis implebit appetitus, ceſſabuntq. de cetero conſummatis omnibus miniſtratorij Angelicarum virtutum diſcurſus: & impleta, ordinataq. omnino Ciuitate Dei, nec innouabitur, nec mutabitur vltra fixæ, & conſummatæ beatitudinis ſtatus. Ei igitur, ante cuius tribunal ſtabimus, qui nunc vultui Dei apparet pro nobis, cui de nobis tanta cura fuit, vt pro nobis vellet naſci, & mori, in præſenti quæſumus, vt ſit cura curandi nos, & nobis auctoritatem, & poteſtatem iudicandi noſmetipſos, & corrigendi concedat, vt in illo terribili iudicio ſuo inter electos aſci-

ti, & congregati, liberi à seruitute, & à captiuitate, cæleſtibus Ciuibus coniungamur, & fruamur bonis, quæ ipſe diligentibus ſe repromiſit, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit. Hæc Cyprianus.

Quod per mortem, & reſurrectionem, & aſcenſionem in cælum Domini noſtri Ieſu Christi, homines eleuati ſunt ad poſſidendas æternas gloriæ diuitias in cæleſtibus. Enarratio ex D. Paulo Apoſtolo. Cap. 233.

Epheſ. c. 1. NOn ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis vt Deus, Domini noſtri Ieſu Chriſti pater gloriæ, det vobis ſpiritum Sapientiæ, & reuelationis in agnitione eius, illuminatos oculos cordis veſtri, vt ſciatis, quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius, in ſanctis, & quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credidimus ſecundum operationem potentiæ virrutis eius, quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexterã ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro: Et omnia ſubiecit ſub pedibus eius, & ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

Epheſ. 2. Et vos cũ eſſetis mortui delictis, & peccatis veſtris, in quibus aliqñ ambulaſtis ſecundum ſeculum mundi huius, ſecundum Principem poteſtatis aëris huius ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ, in quibus & nos omnes aliquando conuerſati ſumus in deſiderijs carnis noſtræ facientes voluntatẽ carnis, & cogitationem, & eramus natura filij iræ ſicut & ceteri. Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia eſtis ſaluati, & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu, vt oſtenderet in ſæculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos in Chriſto Ieſu. Gratia enim eſtis ſaluati ꝑ fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum eſt: non ex operibus, vt ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus factura: creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Propter quod memores eſtote, quòd aliquando vos gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea, quæ dicitur circumciſio in carne, manufacta: quod eratis in illo tempore ſine Chriſto, alienati à conuerſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Chriſto Ieſu vos, qui aliquando eratis longe, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis euacuans: vt duos condat in ſemetipſo in vnum nouum hominem; faciens pacem, & reconciliet ambos in vno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. Et veniens euangelizauit pacem vobis, qui longe fuiſtis, & pacẽ ijs, qui prope, quoniã per ipſum habemus acceſſum ambo in vno ſpiritu, ad patrem. Ergo iam non eſtis hoſpites, & aduenæ: ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum

Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in spiritu.

Quod alijs generationibus non est agnitum filijs hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & Prophetis in spiritu, gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium. *Ephes. 3.*

Enarratio sublimissimæ Ascensionis Domini nostri Iesu Christi in cælestia. Cap. 234.

VOluit autem Dominus corpus illud gloria plenum in sublimia cælorũ eleuare: corpori enim illi diuino, summa illa pulchritudine decorato, & tam admirabilibus, & cælestibus dotibus insignito, & tot splendoribus circundato, non iam amplius ima terra, & caliginosus aër iste debebatur, sed excelsior, & sublimior, & nobilior sedes, quæ reperiri possit. Est autem hæc sublimissima super omnes cælos Regio, vbi Deus magna effusione diuitias gloriæ suæ effundit. Admirabilis autem hæc Ascensio, hoc modo peracta est.

Igitur postquam per quadraginta dies apparuerat multis in multis argumentis, & sacra, & diuina arcana ad salutem omniũ pertinentia, quæcunque erãt reuelanda, reuelauerat, & de regno Dei, quæcunque erant disserenda disseruerat, & Spiritumsanctum, patris æterni diuinum munus, super eos mittendum esse confirmauerat: Ascendit super montem Olíueti, qui est iuxta Hierusalem sabbathi habens iter, cumq. ibi conuenissent Petrus, & Ioannes, & Iacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi discipuli eius, atque alij ex Galilæa, fecit illos iucundissimi spectaculi nunquam amplius visi, fœlicissimos spectatores. Nam videntibus illis eleuatus est, & nubes super niuẽ candida, & super lucem lucida suscepit eum, regale vehiculum, cæli symbolum, posuitq. nubem ascensum suum. Cumq. eleuaretur, eleuatis manibus benedixit eis, illi autem intuebantur illum euntem in cælum. Cumq. intuerentur, Ecce duo Angeli in vestibus albis & fulgurantibus astiterunt iuxta illos, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælũ? hic Iesus, qui assumptus à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum: Et recessit Iesus ab oculis eorum, & cælum scandens comitabatur eum fœlix hominum multitudo, qui ex diuturna captiuitate erepti, alacres, & gaudentes ad cælorum libertatem properabant, ad cælestem Hierusalem, quæ libera est, conscedebant: comitabantur & eum agmina Angelorum, & erant mille millia, & decies centena millia. Hinc assistebant Archangelorum myriades exultantes, & lumina iaculantes: Illinc Thronorum innumerabilis multitudo, & Virtutum, & Dominationum ordinatus exercitus; alibi Principatus coruscabant, & Potestates præfulgebant, & Cherubim, & Seraphim incessabili voce, & socia exultatione proclamabant canentes: Sanctus Deus, sanctus & fortis, sanctus & immortalis, qui mortem mortalium, moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparauit, & diuinitatis eius tribuit esse consortes: omnesq. vno ore collaudabãt infinitam charitatẽ diuinæ bonitatis, & inuictas vires misericordiarum suarũ.

Ascen-

Ascendente illo canunt Tubæ, quæ cæleſtem clangorem vndique ad lætitiam excitantem perſonant : tranat ille æthera, ſuperat ſydera, & omnium cæleſtium orbium altiſſimas celſitudines, alteram poſt alteram ſuperuolat, & ſplendidiſſimas ſupernorum ſpirituum Hierarchias ſupergreditur, cumq. altius non poſſet aſcendi, conſtitit, & vnitam ſibi humanæ fragilitatis ſubſtantiam in gloriæ ſempiterni Patris Dei dextera collocauit, in eademq. gloria coæternus, viſibiliter glorioſus, & in maieſtate ſplendidus angelorum atque hominum oculis illuxit.

Chryſ. ſer. de aſcenſ. Nón ſatis fuit potenti Domino ad omnem hominum gloriam cælos pertranſiſſe, & poſuiſſe carnem noſtram vbi ſtant Angeli, ſed ſupra cælos, & ſupra Cherubim & Seraphim aſcendit, donec ad dominicam ſedem peruenit. Ingenti ſpatio cælum ſeparatur à terra, & cæli inferiores à ſupremo cælo immenſo ſpatio diſtinguuntur, & ab altiori cælo ad Angelos immenſurabile eſt interuallum, ad ſuperiores etiam poteſtates, ad ipſam Dominicam ſedem, ſuper hæc omnia natura noſtra eleuata eſt, vt homo qui loco tàm humili tenebatur, & deſcendere non poſſet vlterius, ad tàm excelſam ſedē eleuaretur, vt altius non poſſet conſcendere, vt hinc diſcamus admirari diuinam beneficentiam, quæ ſublimem hunc honorem, magnamq. gloriam in ſeipſo noſtræ naturæ elargita eſt.

Erat homo terra & cinis, ſed hoc non hominis vitium eſt, ſed naturæ imbecillitas : comparatus fuerat iumentis inſipientibus, & ſimilis factus fuerat illis, & peius eſt comparari quàm naſci. Nam naturaliter non habere rationem, tolerabile eſt, verùm rationis munere decoratum irrationabili naturæ comparari, voluntatis eſt crimen, & ſumma hominis contumelia. Et tamē homo, qui vincebatur ab omni natura, qui deſpectus videbatur, & cōtemptus, natura fragilis, & deficiens, & animalibus monſtrata deterior, omnia vicit, omnia ſuperauit, & omnibns meruit excelſior reperiri, lætantibus Angelis, exultantibus Archangelis, dum hominis naturam in ſede dominica, immortali gloria fulgentem inſpiciunt. *Pſal 48.*

Vt hinc mortales homines admonerentur, qui habent os ſublime, vt erectos ad ſydera tollant vultus, & quanta poſſunt animi contemplatione conſiderare contendant ſublimiſſimam celſitudinem, ad quam Dominus Ieſus Chriſtus carnem noſtram eleuauit, vt poſthac, quæ ſurſum ſunt, ſapiant, non quæ ſuper terram. Et ſciant ſe non eſſe amplius hoſpites, & aduenas, ſed ciues Sanctorum, & domeſticos Dei, & filios altiſſimi Creatoris, ad quos ſpectat hæreditas illius gloriæ, & vita illa, quæ æternitate longæua eſt, & fœlicitate beata. Et abſit illos gloriari niſi in Ieſu Chriſto, in quo eſt ſalus vita, & reſurrectio noſtra, & aſcenſio in cælum, ipſius enim gratia, gloriam illam adepti ſumus, quam nullus poteſt à nobis auferre, niſi infidelitas, & peccati indignitas.

De nobilitate, & pulchritudine loci, ad quem aſcendit Ieſus Chriſtus. Cap. 235.

EXſtat ſuper ſublimia cælorū, ſuper micantia ſydera nobiliſſima, & altiſſima Regio, in qua ſapientiſſimus rerum faber Deus, propter gloriam potentiæ ſuæ, magnam fecit ſuæ bonitatis effuſionem; animo enim regio, & corde

corde perfecto in illis altiſſimis ſublimitatibus, tantæ pulchritudinis, tantæ gloriæ Paradiſum conſtituit, tantaq. magnificentia decorauit illum, & tanta voluptate repleuit, vt nullus intellectus ſatis ſit, ad illius magnitudinem, & pulchritudinem cogitandam, neque in cor hominis tàm altæ cogitationes aſcendere vnquam potuerunt, vt digne de illius dignitate ſentire potuerint: ſed Angelorum teſtimonio eſt pulchior locus, qui reperiri poſſit: eſt immenſior moles omnibus, quas Deus condidit, eſt pulchritudo ſpherarum, ornamentum cælorum, ſplendor mundi, corporum excellentia, domus lætitiæ, Templum lucis, Ciuitas amoris, Paradiſus voluptatum, patria virtutum, fœliciſſimum hoſpitium errantium peregrinorum, & ſempiterna manſio fortunatorum mortalium.

Ad hanc igitur altiſſimam Regionem Ieſus Chriſtus aſcendit, vt pararet nobis locum, vt vbi ipſe eſt, ibi nos ſimus, & viuamus in ſeculum ſeculi. Hic fuit Chriſti ſcopus, hic omnium ſuorum laborum, & dolorum finis. Quapropter, qui mentis oculos ad intuendum loci illius ſplendorem, quotidie conuertunt, probabile habent argumentum, quoniam ad illum locum peruenient, & cæleſtem theſaurum, ad quem erexerunt cor in terris, poſſidebunt in cælis.

Virgo humilis, & manſueta petens, vt poſſet aſcendere ad Cælum, vt videret Dominum ſuum, qui illuc aſcenderat, obtinuit, & in die Aſcenſionis Dominicæ aſcendit. Aloyſio Granatenſi enarrante. Cap. 236.

IN hac noſtri Olyſippi Ciuitate fuit quædam nobilis puella, ſed admodum tenuis, quæ inter alias virtutes valde tacita erat, ſolitaria, deuota, humilis, manſueta, & ſuis parentibus obediens, & propter hanc cauſam illis valde dilecta. In quendam incidit morbum, qui tandem eo peruenit, vt in ethicam febrim ſe converterit. Morbus nouem perdurauit menſes, quem maxima cum patientia pertulit, & Deo ſemper gratias agebat. Cum erat ſola, audiebatur verba proferre cuidam crucifixo, quem illic habebat, ſatis deuota, & amoris plena, & ſæpe dicere audiebatur: Domine, quando me de hoc carcere erues? Quando ibo, & apparebo coram te, & præſentia, & pulchritudine tua fruar? Hæc, & huiuſmodi verba ſæpe maximo cum amore, & deuotione repetebat.

Aloyſ. Gran. t. in catechiſm ſymbol. fidei li. 2.

Quamobrem ille Dominus, qui virginalis puritatis, & animarum humilium, & manſuetarum, qui eum in tribulationibus vocant, amator eſt, eam exaudiuit, & conſolatus eſt, eiq. promiſit fore, vt ſuæ glorioſæ Aſcenſionis die præſtaret quod petijt, eamq. ſecum eo die ad cælum tolleret.

Quo vero modo ei promiſerit, ignoratur: nemini enim id manifeſtare voluit.

At quindecim dies ante hunc diem feſtum, cum illius mater in lachrymis, & ſordibus verſaretur, quod filiam tantopere à ſe dilectam à medicis derelictam videret, ei dixit: Ne lugeas mater, has lachrymas in diem Aſcenſionis differas.

Huius diei veſper aduenit, quo quidem non magis ſuo morbo afficiebatur, quàm antea. Tunc hoſpes, quæ domi erat, illius valde familiaris amica

ca, ei ridens dixit: Heu, mendax quidem es, nosq. decepisti cùm diceres fore, vt Ascensionis die ex hac vita migrares. Ad id ægrota nihil respondit; licet id fore, quod dictum erat, certò sciret. Die autem postero illius festi, nescio quid confessori suo domum misit, qui eam sæpe visebat, & illius peccata audiebat, & aliqua charitate ei ferebat opem, cui dictum voluit, bene valere suo nomine, quod discedebat eò, vbi suo sponso, & Domino frueretur. Statim etiam matrem vocauit, & nonnullas reliquias, quas in capite habebat, cepit, & matri dedit: & annulum, quem quædam illius amica in digito imposuit, iussit vt ei redderetur.

Iussit præterea nutrici, quæ illam educauerat, vt nouum indusium sibi ferret, quod ipsa habebat: duo nummi aurei illi soluerentur, quos ab ea mutuo acceperat, & propter hanc causam, vt quædam eius vestis venderetur, reliquum vero quod esset, pro anima sua pauperibus daretur.

Hoc autem dicto, vbi meridiei hora aduenit, crucifixum altera manu cepit, & moriendi cereum altera, & ita moriendi iter ingressa est: cum vero mater id vidit: Filia, inquit, ora Deum pro me, vt hunc haustum deglutire possim. Illa multa fide dixit fore, vt quod postulabat, illi concederetur.

Hæc autem inquiens, & deuota verba Crucifixo pronuncians spiritum Deo reddidit, & vbi penitus animam efflauit, horologium horam post meridiem significauit, qua Saluator noster ad cælum ascendit. In quo cernitur (vti diximus) quam tener, & suauis in puras animas sit Dei amor, cum non illi satis fuit hanc animam ad suam perducere gloriam, sed illud etiam addere voluit, vt ei diem reuelaret mortis, isq. esset idem, & eadem hora, qua ipse ad cælum ascendit.

Non est profectò mirum Deum nostrum, & Dominum suos fideles seruos diligere, sed quod admirationem affert, est, hunc amorem esse tam tenerum, tamq. suauem, illi similem, quo sponsi in suas sponsas affecti sunt, & parentes in suos paruulos filios, quos in sinu gestant, & illis blandiuntur, & osculantur. Quod sæpe fecit hic Dominus, cuius deliciæ sunt esse cum filijs hominum.

Hoc illud est, quod illorum corda surripit magis, & causa est, vt mille mortes appetant, pro eo Domino, qui tam dulcem, tam suauem, tam amantissimum se illis præbuit, vt in superiori exemplo videre licet. Mater vero cum videret ita factum, vt prophetauerat filia, sibi persuasit filiam ad vitam æternam peruenisse, ita sibi gauisa est, vt in gratiarum actione continuo versaretur, quod Deus sibi eiusmodi dedisset filiam, & sepultam eam videre, & aqua benedicta aspergere ausa est.

Miles deuotus propter nimium amorem, ibi mori meruit, vbi Christus in Cœlum ascendit. Cap. 237.

FErtur quidam miles ex transmarinis regionibus omnia loca, in quibus Domini pedes steterant, deuotionis gratia solicite & cum lachrymis perlustrasse. Cumquè vltimo loco ad Montem Oliueti peruenisset, habuit longam orationem, & largas effudit lachrymas, deinde vero intus exardescens, cum nimio amore liquefacta est anima eius, hæc verba ardore plena

na profatus eſt. Ecce Domine, vbique quæſiui te ſolicite, nunc autem cum venerim ad locum, vbi cælos aſcendiſti, vbi amplius te requiram ignoro. Iube ergo ſuſcipi ſpiritum meum, vt ad dexteram patris tui videam te coruſcantem in gloria: & his dictis ſpiritũ ſuum ſine dolore reddidit. Fœlix miles, qui amoris vulnere in corde ſauciatus meruit ibi ſpiritum in cælum mittere, vbi Dominus eius aſcendens in cælum pertranſierat.

De gratia ineffabili, & omnium maxima, qua Ieſus Chriſtus, qui corpus ſuum glorioſum ſuper Cælos ad dexteram Dei extulit, voluit illud ſub ſacramentis & myſterijs in terris eſſe præſens, vt mortalibus diuinam vitam largiretur. Cap. 238.

DEinde Dei filius, vt nihil intactum relinqueret, quod ad dignitatem & vtilitatem hominis pertinere poſſet, vt compleret omnes admirationes, & memoriam relinqueret mirabilium ſuorum hominibus quos condiderat: Carnem illam ſuam, quam in vtero Virginis matris aſſumpſerat, & deinde cruciatibus, & morti expoſuerat, & à morte ſuſcitauerat, & ſupra omnium cælorum altitudinem ſublimauerat, tot ſpatijs à nobis diſtantem, voluit eſſe fragilitati noſtræ vicinam, vt eam fulciret, nec ſineret in æternam cadere corruptionem, vt ſicut erat gloriæ ſuæ eminentia, omnia terrena, & terreſtria excedens, ita eſſet vi charitatis mortali carni noſtræ proxima, atque intima, vt diuina præſentia ſua largiri poſſet, & deriuaret in carnem noſtram, immortalitatis ſuæ opulentias: & tanto fędere nobis ſociaretur, vt ſicut ex fonte cæleſtes aquas emanante, fęlici hauſtu hauriremus cum gaudio diuinæ naturæ participationem, & æternæ & beatæ vitæ principium, & fieret nobis nobiliſſima eſca, ex cuius comeſtione diuinum guſtaremus ſpiritum, vt omnia terrena deſiperent, & accenderetur in nobis diuinus amor, recoleretur memoria paſſionis eius, & futuræ beatitudinis, quam nobis acquiſiuit in cælis, haberemus in terris pignus, haberemus pretium, & rem; & eſſet nobis peregrinis in via viaticum, & refectio: & in laboribus & doloribus conſolatio, & fulcimentum & animi, corporisq. noſtri, quod animam grauat ſuſtentatio, & eius, quod propter terrenam inhabitationem deperditur, reſtauratio, & in morte pharmacum immortalitatis.

Igitur ipſe, qui omnia poteſt, & cuius imperio omnia parent, & ſicut dicit, ita fiunt, corpus ſuum omni pulchritudine pulchrius, & omni gloria glorioſius, & ſuper quàm dici poſſit fulgentiſſimum (ne humanus oculus caligans, eius claritatis ſcrutator, opprimeretur à gloria) dum nobis illud voluit eſſe præſens, abſcondere voluit ſub reuerẽdis myſterijs, & ſub tremendis ſacramentis, vt nos illud ſub cæleſti caligine tectum conſiderantes, tanto illud amore diligeremus, & tot charitatis ſignis, & reuerentiæ argumentis, & titulis honorum, & dilectionis ardoribus proſequeremur eum, qui nobis dedit illud ad fruendum, & tot gratiarum actionibus, & laudum cantionibus amoris noſtri aſſociaremur illi, vt nihil poſſet eſſe coniunctius, nihil poſſet eſſe dilectius; & tanta adhæſione adhæreremus illi, vt eius ſpiritum attrahentes, vnus ſpiritus eſſemus cum eo, & diuinitati, & humanitati eius facti proximi, excellentiſſimam in nobis cauſaret gratiam, quæ nobis æter-

næ vitæ causa foret, & sicut ex comestione panis, & vini potu gignitur in nobis & sustinetur mortalis hæc vita, ita per tanti sacramenti dispensationem, in qua nobis Christus, qui sedet in dextera patris in cælestibus, fit præsens, & appropinquat nobis, diuina & immortalis vita gigneretur in nobis, qui credimus in eum, & diligimus Dominum nostrum, quamquam absconditum, & spirituali palato latentem eius dulcedinem prægustamus.

Et quoniã ipse est sapiens & potens, ita corpus suum sub panis sacramento esse voluit, vt nulla diuino corpori iniuria fieri posset; vt dum illæ sane panis species dẽtibus atterũtur, & in stomachũ traijciuntur, ipse illæsus, & integer, & immaculatus in sua gloriosa existentia perseueraret: & sicut Sol, quando è cælo venit in terras, caliginibus aëris non obscuratur, & luto, & fęcibus eius lux non fædatur, & cum pedibus calcatur, non comprimitur, non diuiditur, non perforatur, propter lucis suę eminentiam, quæ alterationem recipere non potest, ita & tamen non desinit purgare aërem à nebulis, terram calore fouere, vt germinet & fructus afferat, ita caro Christi luce lucidior, & splendore splendidior, quoniam ei donauit Dominus, vt habeat esse spiritualium substantiarum, propter eminentissimam, & eleuatam vsque ad honores diuinos naturam suam, impossibile est eam vllam à quoquam posse recipere contumeliam, aut dignitatis diminutionem; in quocumque enim loco permanet semper lucida, semper decora, semper gloriosa, & immortalis in gloria sua perseuerat.

Quo quidem munere nihil potuit esse pretiosius, nihil hominibus magis desiderabile, vno enim haustu, omne nobis bonum, & terrestre, & cæleste propinauit, vt nihil ei desit in omni bono, qui intra se ipsum omne bonum habere meruit.

Quapropter mirum non est, si tot eius amatores, hoc donum, hoc munus tanto amore dilexerunt, vt in possessione eius censerent se esse beatos. Sed enarremus hic aliqua exempla.

B. Philippi in sacro faciendo ardor, pietas, & raptus. *Cap.* 239.

SEd si vllus certe ætate nostra B. Philippus Nereus summum bonum, quod in Eucharistia latet, sitiuit, quod ex eo apparet, quoniam sacerdos nunquam intermisit diem, nisi ægritudine detineretur, quin rem diuinam faceret. Aeger singulis diebus panem cælestem accipiebat.

Initio sacerdotij, cum in Ecclesia S. Hieronymi sacrum ageret, tanta repente diuini spiritus abundantia replebatur, vt aquam, vinumq. in calicẽ de more infundere vix posset. Adeo eius manus in altum attollebantur, vt exilire quodammodo, & saltitare viderentur; atque ille, nisi brachio ad altare tanquam adminiculo maximo adnixus studio, cæptum opus prosequutus esset, nihil egisset vnquam.

Huius diuinissimi sacramenti, supra quam dici potest, quod cupidissimus, amantissimusq. esset vel ex eo solum patet, quod cum vacuum calicem in manibus teneret, incredibili perfundebatur lætitia.

Quo tempore salutarem hostiam de more attollebat, ita eius mens rapiebatur in Deum, vt manus sublime erectas deponere non posset. Retulit ille

le postea videri sibi ab aliquo apprehendi, atque alte à terra per vim mirabiliter sustolli. Eamq. ob rem in hanc deinde se dedit consuetudinem, vt salutarem hostiam quanta maxima posset celeritate attolleret, & demitteret.

In sacro faciendo, vbi vel maxime ad offertorium ventum erat, ea afficiebatur dulcedine, vt inter celebrandum toto corpore, contremisceret, saltitaretq. quos ille impetus vt reprimeret, vertere se sæpissime consueuit, nunc in dextrum latus, nunc in sinistrum: modo terram pede percutere, modo demum caput perfricare manu.

Vnum hoc tacitus præterire non possum, in quo diuini amoris vis euidenter apparet. Mos illi erat, vt sine impedimento rem diuinam ageret (raptus enim, & ecstases timebat) vt antequam sacris se indueret vestibus, id omni studio ageret, vt spiritus vehementiam, ardoremq. quo assidue æstuabat, vtcumq. comprimeret: nunquam enim ille cum subito abstractus à sensibus tota mente in rerum cælestium contemplationem raperetur, sacrum fecisset, absoluissetq. nisi in vnam illam rem incubuisset, vt animum à diuinis auocaret. Et hæc quidem quamquam ille faciebat, eos tamen diuini amoris impetus sustinebat, vt lachrymis totus conficeretur, singultus frequentissimos ederet, saltitaret: Quibus fiebat, vt cogeretur sæpissime à sacro faciendo eousque cessare, quo ad vires corporis, quas Christi amor abstulerat, iterum se collegisse sentiret. O virum Deo plenum! Cum sponsa in canticis tute ipse dicere iure, meritoq. poteras: Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem: fulcite ergo me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.

Absoluto sacrificio, ita nonnunquam abstractus à sensibus apparebat, vt exanimatum magis, quàm viuum crederes.

Sed hic locus admonet, vt ponatur aliquid de gustu, quem ille in sanguine Christi ebibendo, eiusq. carne degustanda habebat. Is erat, vt crediderint, qui ab eius nunquam latere discedebant, eum ipsius sanguinis, ipsiusq. carnis saporem percipere, perinde atque nudam carnem, nudumq. sanguinem degustaret: labia ille sibi auidissime lambebat: iterum, ac sæpius calicem ori admouere obseruabatur, nullumq. de astantibus non modo propius ad altare, sed ne manere quidem, vnde ipsius facies conspici posset, permittebat. In desumendo sanguine, sonus in eius gutture is audiebatur, vt putares aliquid degustare, quod ob eius pinguedinem, crassitudinemq. sacerdotis palato inhæresceret: in ea calicis parte, ex qua sanguinem hauriebat, indicia dentium erant, aurumq. ipsum, quod ibi circum erat, quamquam recens, breui obscurabatur. Purificationem, quam dicunt, dari sibi nolebat, donec ipse petijsset. Denique diuinissimi huius sacramenti vsque eo delitijs capiebatur, vt suauissimam Christi carnem, sanguinemq. pretiosissimum in ore tenens, non statim glutiret, sed paulatim, guttatimq. in stomachum defluere sineret.

Nec minus insignis eius pietas in sacro faciendo, Christi corpore degustando, quam in ministrando fuit. Sed ne in re nota, atque apud omnes peruulgata operam frustra conteram, aggredior alia.

Christi anno 1559. Patres Cœnobij sanctæ Mariæ supra Mineruam, quo tempore eis Angelus Diacetus præerat, intra claustra domus quadragenarum horarum supplicationem ob res graues indixere; orationi interfuit Philippus,

pus, precabatur loco abdito, ibique ſe Deo coniungens totus extra ſe rapitur, lapidiſq. inſtar factus, apertis oculis, hilariq. vultu ſanctiſſimum Eucharistiæ ſacramentum intueri videbatur. Id cum quidam aduerterent, prope ad ipſum accurrunt, eumq. quem calor vitalis iam pene totum reliquerat, nominatim, vt ad ſe redeat inclamant, manibus contrectant, ſed fruſtra omnia: nihil enim ille audiebat, nihilq. mouebatur, ſentiebat nihil: ergo id quod erat ſuſpicati, in cubiculum ei loco proximum inter manus deferunt expiranti ſimilem, ſenſuſq. omnis expertem: vbi tandiu eum reliquerunt, quoad totus hilaris ex raptu ad ſe redire viſus eſt. Tum interrogatus ab Angelo Diaceto, & Felice à CaſtroFranco ex eadem familia, quidnam ſibi accidiſſet, vix illorum precibus victus modeſte, verecunde. hunc in modum reſpondit: Preces veſtras, Patres mei, Dominus audiuit benignitate ſua: ſed huiuſmodi reſponſo, haud quaquam contenti, inſtabant enixius, vt rem totam exponeret, quibus tandem cedere coactus, Oranti mihi, dixit, Chriſtus ſeſe oſtendit, aſtanteſq. ſigno Crucis muniuit.

Permiſſu Gregorij XIIII. Beatus Pater ſacrum priuato in ſacello (erat id ſuo cubiculo proximum) facere cœpit: ibi enim ille deſiderio ſe Deo liberius coniungendi, ad ea verba cum ventum eſſet: Domine non ſum dignus, tùm circumſtantibus, atque ipſo miniſtro foras exire iuſſis, ipſe ſolus in ſacello manebat, moxq. vt ſolus erat ab arbitris remotus, non prius ſanctiſſimam Euchariſtiam ſumebat, pretioſiſſimumq. ſanguinem deguſtabat, quam duas frequentius circiter horas, plus, minuſue, in tanti, tamq. admirabilis ſacramenti contemplatione, maximo cum ſenſu pietatis, ingenti lachrymarum profuſione conſumpſiſſet: tum Chriſti corpore, ac ſanguine ſumptis, adminiſtro ingreſſo, rem ſacram perficiebat. Abſoluto ſacrificio ita nõnunquam abſtractus à ſenſibus apparebat, vt exanimatum magis, quàm viuentem crederes.

Beatus Philippus triduo ante obitum diuina luce, ac dulcedine vberius forte quàm vnquam antea delibutus, vt qui ſeſe ad nuptias agni euocari ſentiret, ſacrum incredibili animi lætitia, ac voluptate faciebat quotidie. Octauo Kal. Maias, qui dies eo anno & ſacratiſſimo Corpori Chriſti ſacer, & eius vitæ poſtremus fuit, rem ſacram quaſi caneret, gaudio peregit. Initio ſacrificij oculos in villas ad ſancti Onuphrij templum ſitas coniecit, tanquam aliquid oculorum effugiens obtutum cerneret: porro quid ille tùm viderit, eo, qui ſolus norat, reticente, omnes latuit.

Quandam autem noctem cum inſomnem duceret, quoniam vehementius à morbo grauabatur, languido corpore, & erecto animo, poſt ſignum matutinarũ horarum circa noctem mediam petijt, vt Ieſu Chriſti Domini noſtri benedictum corpus deferrent ad eum. Quod cum audiuiſſet Franciſcus Maria Tauruſius, qui de eius ægritudine, nimis præ charitate ſua, ſollicitus erat, dubitans ne forte, dum dilectam ſumeret carnem, cuius nimis auidus erat, præ deuotione, & lachrymis nimis afficeretur, & ſomnum in hora illa impediret, cuius patrocinium in tanto diſcrimine ſolum expectabatur, & damnum ſentiret valetudinis, dabat operam, vt non deferrent tunc temporis ſanctiſſimam Euchariſtiam, ſed in aliud tempus differrent.

Cum igitur aduentum Domini ſui expectaret, nec veniret, audiuit quid eſſet in cauſa tantæ dilationis, vt non ſatisfaceret deſiderio ſuo. Moræ impatiens

patiens accerſit Tauruſium, & hæc locutus eſt ei: Non poſſum Franciſce Maria (aperiam tibi cor meum) capere ſomnum, & nunquam dabitur ſomnus oculis meis, nec recipient palpebræ meæ dormitationem, niſi pectus meum dederit locum Domino meo, tunc cum venerit in tabernaculum meũ, in pace cum ipſo dormiam, & requieſcam: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi. Veniat igitur dilectus Dominus ad ſeruulum ſuum, & benedicat mihi. Ne dubites: ſatis fidelis eſt, cui credidi.

His dictis (mirabile dictu) affertur Venerabile ſacramentum, ſuſcipit dominicum, & viuificum corpus quanto poteſt animi ardore, & repletus cæleſti cibo, ecce ſomnus ſubrepit, & dormitauit, & paulo poſt à morbo conualuit. Et, qui eum extinctum deplorauerant, cum gaudio incolumem, & rediuiuũ recipiunt. Et poſt illud tempus Patres noſtri, ſi quando infirmaretur, pro corporis medicina, & tutela temporalis vitæ eius, ſemper afferebant illi Domini corpus, in quo ipſe ſperabat, & Dei gratia ſemper ſequebatur ſperatus effectus.

Contingebat autem propter inexplicabilem ſitim ſacramẽti huius, in quo omne bonum reperiebat, vt cũ vix receſſiſſet laborioſus morbus, ſtatim ſurgeret ex lecto ſtrati ſui (quod plerique ex conualeſcentibus facere non conſueuerunt) & feſtinaret in templum ad miſſam celebrandum. Et mirabantur circumſtantes, videntes tàm cito eum, qui tàm periculoſe ægrotauerat, ingredi ad altare, & celebrare ſacrificium, ac ſi nunquam ægrotaſſet.

Inhæſit aſſidue febris totum menſem Aprilem: ſed accenſus ille cupiditate Miſſæ celebrandæ, die SS. Apoſtolorum Philippi, & Iacobi, qui in Kalend. Maias incidit, pridie eorum natalis tantorum Apoſtolorum opem implorat: nec fruſtratæ ſunt eum preces; è lectulo exilijt, rem ſacram peregit, aſtantibus ſacratiſſimum Chriſti corpus præbuit, & hæc quidem omnia ea ille corporis agilitate faciebat, vt qui corpuſculi imbecillitatem noſſent, id ſatis mirari nequirent, ſed à Domino vires, quod res erat, celſo animo ſuppeditari cenſebant.

Tribus poſt inſequentibus diebus, non quo corporis imbecillitati indulgeret, ſed vt medicis obſequeretur, à ſacro faciendo abſtinuit: ſacrificij loco, ne ijs ipſis diebus diuino illo priuaretur bono, Euchariſtiam quotidie maximo pietatis affectu percipiebat.

Exacto triduo cum leuius haberet, Sacrum medicorum voluntate agere cæpit, quod facere perrexit ad vſque diem quartum Idus Maias, quo die nouo, ac repentino morbo oppreſſus, eam ſummo mane ſanguinis copiam de repente me aſtante euomit, vt expiranti ſimilis, ac prope exanimis iaceret in lectulo, facieſq. palluerit. Aduocati medici, tactis venis, alijſq. inſpectis, actum de illo eſſe affirmarunt.

Ergo cum vereremur, ne Philippus repentino moreretur, à Cæſare Baronio (Federico Cardinale Borromeo præſente, & inſpectante) oleo ſancto maxima celeritate inungitur: quo pacto cæpit Philippus paululum, animo ſenſim redeunte, oculos eleuare: quod cum aduerteret Federicus Cardinalis Alexandrum Alluminatum, qui B. viro ægrotanti aſſidere conſueuerat, monet, vt ex venis exploret, viriumne ſatis habeat, vt ſacrum Chriſti viaticum ſuſcipere poſſit, quo mox cognito, ipſemet Federicus Card. Chriſti corpus pretioſiſſimum ad eum defert, Auguſtino Cuſano Cardinale, ceteriſq. è Congrega-

gregatione Patribus, ac fratribus, & alijs quamplurimis aſtantibus, ſimulq. commune damnum collachrymantibus.

Illud hic accidit memoria dignum: vix Borromeus Philippi cubiculum ingreſſus erat ſanctiſſimum Chriſti corpus in manibus geſtans, cum ille viribus, quamquam omnibus deſtitutus, maxima illicò voce lachrymarum plenus clamare cæpit, vt omnes obſtupeſcerẽt: Ecce amorem meum, ecce amorem meum, hic ille eſt, in quo me oblecto, ſolum id eſt charum mihi: præbe ergo, præbe mihi amorem meum, præbe mihi eum quàm celerrime: & hæc quidem verba ea ſpiritus vi proferebat, vt aſtantes ad lachrymas, & admirationem excitaret: cumq. Federicus Cardinalis, Domine non ſum dignus, de more pronunciaret, eadem Philippus clariſſima voce, manantibus præ dulcedine, atque Chriſti deſiderio vbertim lachrymis repetebat: qui tuo corpore paſcar (dicens) dignus fui nunquam: ſacro tandem ſumpto viatico: medicũ meum, ait, hoſpitio excepi: quaſi diceret, ſalus mea ſecura eſt in præſentia Saluatoris.

Ex ijs autem, quæ dicta ſunt, & ex multis, quæ dici poſſent, ſatis colligitur, quantum benedictam Chriſti carnem, & glorioſam dilexerit, & in delitijs habuerit toto tempore vitæ eius, nobis relinquens exemplum, vt cæleſte hoc donum, quanta poſſumus, animi propenſione amplectamur.

In magna annonæ penuria, quidam Euchariſtiæ ſacramenti deuotus, ſola comeſtione ſpecierum panis benedicti ſuſtentatur. Cap. 240.

ARchipresbyter de Belmonte Soranus pauper, quia eius beneficium annuatim non reddebat niſi 15. aureos, habebat multos Nepotes pupillos, eosq. mendicos, quos alere cogebatur, ne fame perirent, cum anno quodam locus ille extrema viuendi penuria laboraret, nec quidquam pro alendis nepotibus haberet, ſibi victum neceſſariũ adimebat, & quidquid Portia Cardinalis Baronij mater pro eleemoſina ei erogabat, totum eis ſubminiſtrabat; vnde factum eſt, vt iſte bonus ſacerdos, ſicuti dictæ Portiæ poſtea retulit, quadraginta dies vixerit nullo alio guſtato cibo, niſi ſacroſancto corpore, & ſanguine Chriſti, ſub ſpeciebus panis, & vini, quod in Miſſæ ſacrificio quotidie aſſumebat. Tanta eſt vis, & gratia, quæ in hoc ſacro myſterio confertur digne aſſumentibus. Sed quæ admiratio eſt, vt panis iſte quadraginta dierum vitam præſtet, qui dat manducantibus eum, vt viuant in æternum? Referebat hoc Cardinalis Baronius.

Multa etiam contigerunt circa hoc ſacramentum, vt homines, & crederent, & digne illud reuererentur.

Calix ſanguinis Domini cadente fulmine ſuper altare illæſus, mirabiliter cuſtoditur. Cap. 241.

SAcerdos quidam Ordinis Fratrum Reformatorum S. Franciſci, cum Neapoli in eorum Eccleſia anno 1601. in feſto S. Andreæ Miſſam celebraret in ſacello prope Altare maius, vbi magna aderat vtriuſque ſexus multitudo, poſt hoſtiæ ſumptionem, dum manibus iunctis ante calicem oraret, fulgur impetu

petu magno descendit, percussaq. turri campanilis, & Ecclesiæ tecto, super Altare, in quo dictus sacerdos celebrabat, cecidit, & cũ corporale, in quo aderat calix, mappasq. vi ignis adussisset, petram tamen sacratam, calicemquè, quod est mirabile, illæsa reliquit, & ne aliquid immundũ sanguini sacrosancto commisceretur, tabulam gloriæ super Calicem reuoluit. Sacerdos semimortuus cecidit, & quamuis casulæ pars anterior, & albæ vestæ manica adusta fuerit, nullam tamen nisi paruam in manu inflãmationem passus est, videbatur enim quidam (vt ipse postea in se reuersus retulit) ceruical sub eius capite tenere; Minister vero in crure vstione non parua est affectus, ceteri, tàm fratres qui in Choro psallebant, quàm Missæ præsentes perterrefacti ceciderunt, sed absque vllo damno discesserunt.

Hoc accidisse testatur Decius de Libano, Congregationis Oratorij Neapolitani frater secularis, qui à Guardiano dicti Monasterij, viro fide digno, & venerabili illud accepisse affirmat.

Mulier inter hæreticos à dæmone obsessa, latentes sacras particulas, in sinu detentas, reuelat. Cap. 242.

IAcobus Neapolitanus venerabilis Pater è Societate Iesu, cum in die festo sanctissimi Sacramenti esset Carboniani, vbi domum, & agrum habet Congregatio nostra, hoc mihi retulit. Quidam, inquit, Pater Societatis nostræ secularibus indumentis indutus quandoque transibat per loca hæreticorum apud Belgas, & ferebat in sinu nonnullas sacras particulas, quibus reficeret quosdam Christianos Catholicos, & cum quodam vico transiret, incidit in mulierem, quæ vexabatur à Dæmone: illa substitit, & fixis in eum oculis intuebatur locum, vbi reconditæ erant particulæ, & cum Pater ille ei diceret: quid in me intueris? respondit: si dicam, tu suspensus laqueo peribis. Petijt deinde Pater, vt diceret; at idem illa respondit. Seruus Dei subdidit, vt libere fateretur, mortem enim, inquit, nihili facio. Tunc illa dixit: Tu habes hostias, in quibus adest Christus filius Dei, & ita veritatem Sacramenti clare confessa est.

Quidam, vt non crederet sub sacramento Eucharistiæ esse Dominicum corpus, deceptus est à Dæmone, sed miraculo, subsequente, Diaboli mendacium detegitur. Cap. 243.

CVm annis abhinc triginta Annibal Capuanus, cuius bona habetur memoria, Archiepiscopus esset Neapoli, vir quidam ibidem erat, mundo quidem conspicuus, & inter alios aliqua æstimatione dignus, qui tamen suo totiusq. humani generis hosti obstrictus erat impijs amicitiæ vinculis, & eius persuasione deceptus non credebat miser, in sacrosancta ac veneranda Hostia verè adesse sanctissimum corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi. Cum huiusmodi opinionem perfide retineret, quadam die, in qua Iubileum plenarium promulgatum fuerat Neapoli, homo ille aderat in Templo, vbi vidit celebrem frequentemq. populi concursum ad sumendum sanctissimum Christi corpus accedere. Tunc veritatis radio tactus in acutam

vehementemq. cogitationem intendit animum, putans se fuisse deceptum à familiari Dæmone, dum ei fidem habens opinaretur in Hostia à sacerdote vi verborum Domini consecrata, non contineri sanctissimum eiusdem Domini Iesu Christi corpus & sanguinem. Et vsque adeo ab hoc veritatis lumine commotus fuit, vt se domum idcirco receperit, vbi deambulans in atrio voluebat animo fallaciam erroremquè, in quo versabatur, & verbis iniuriarum plenis inuocabat hostem illum familiarem. Ecce Dæmon astitit coram eo, callidisq. verbis cæpit tueri fallaciam, in quam illum induxerat. Cumq. inter se verba facerent de hac re, homo enim pro veritate Sacramenti, vt fides docet Catholica, sentiebat, contra Dæmon conabatur tenebris offundere claritatem rei: tandem illi conuenit cum Dæmone binas Hostias accipere, quarum altera esset sacra, altera non, vt rei periculum facerent. Quare vir ille postrema eiusdem diei hora ânte prandium (adhuc enim perseuerabat conuentus fidelium, qui sanctissimo reficerentur Sacramento) tulit secum in Templum argenteam pyxidem, quam fortasse domi habebat, & accedens inter alios indigno ac profano recepit ore diuinissimam Eucharistiam, & deinde tàm caute demisit in pyxidem, quam huius rei causa habebat præ manibus, vt à nullo eorum qui aderant videretur. Post hæc illico domum repetiuit, ferens & alteram Hostiam, quæ non erat sacra. Tunc iterum venire iussit Dæmonem illum familiarem, & ostendit ei vtramque particulam, quas vbi vidisset impius ille Diabolus, iam, inquit, vides ambas sibi esse similes, azymas, è farina confectas, idcirco aufer à te, ac proijce inter sordes. Cui vir ille respondens, non est, ait, ista bona ratio, volo rem probare, vt veritas ipsa videatur.

Accepit igitur, Dæmone assentiente, discum argenteum, & vbi impleuit aqua pura, immisit vtramque particulam, & illa, quæ non erat sacris verbis Deo dicata, repente liquefacta ab aqua consumpta est: verum sanctissima hostia, nec ab ea penetrabatur, nec sentiebat humorem, sed erat integra & incorrupta eodem modo quo fuit immissa; immo cum fuisset aliquantulum inuoluta, quando eam ore suscepit, visa est reuolui & explicari in eadem aqua, & in rotundam formam redire, & (quod magis mirandum est) ex parte cæpit in carnem abire, verumq. carnis referre colorem. Quod cum vidisset, conuicit Diabolum, dicens, quid ergo tibi videtur? Tunc Dæmon sume, inquit, illā, non enim res se habet, vt credis, accepit homo aciculam, &, vt Hostiam ex aqua extraheret, in parte illius vbi caro apparebat (iam enim erat plus quàm dimidia pars in carne redacta) infixit, & ecce vidit, ex ea repente scatere sanguinē: quare tunc Dæmon euanuit, & quam celerrime aufugit. Ille autem sanctissimā Hostiam reposuit reuerenter in pyxide argentea, & sic certior factus de errore, in quem fuerat inductus à Dæmone, hoc sibi consilium cepit, vt adiret, sicuti adiuit, Carolum Baldinum (qui eo tempore Canonicus erat Neapolitanus, postea Archiepiscopus fuit Surrenti) cui aperuit errorem suum, peccatumq. confessus est; eidem præterea consignauit pyxidem, in qua erat sacra Hostia, declarans rem ipsam, prout gesta erat. Qui quidem Canonicus Baldinus, vbi primum rei reuelationem accepit, secreto adiuit Archiepiscopum Neapolitanum, & multorum Theologorum, grauiumquè Ecclesiæ virorum consensu, eadem pyxis cum sanctissima Hostia reseruata fuit intus

in

in Templo in thesauro D. Ianuarij. Res ista delata fuit Romam Sacræ Congregationi S. Officij, ac Pontifici Maximo, à quo missa fuit auctoritas recipiendi eum in sinum Ecclesiæ,& absoluendi,postquam secreto iniuncta fuisset salutaris pœnitentia, quod omnino peractum est. Et paucis post mensibus eadem hostia, quæ iam conuersa fuerat in carnem, redacta prius in speciem panis, de more paulatim consumpta fuit.

Hoc miraculum narrat Deusdatus de Felice,tunc notarius Curiæ Archiepiscopatus Neapolitani, & notarius sacri Officij, Roma deputatus apud eumdem Canonicum Carolum Baldinum, Commissarium, & Ministrum sacri Officij Romani, deputatum à S. Sede Apostolica, & ab illa Sacra Congregatione Illustrissimorum, & Reuerendissimorum Cardinalium prædicti Sacri Officij.

Pyxis argentea, in qua diuinum Christi corpus asseruabatur, furto sublata, miraculose se prodit. Cap. 244.

CVm quidam Mercatores Pedemontani, Isiglij Allobrogum Oppido, quod fuerat deprædatum, vnà cum eorum facultatibus detinerentur, ac nonnulli ex loco Cherij, ad dictum Isiglij Oppidum ad discordiam huiusmodi componendam accessissent, vnus ex ipsis diabolico spiritu ductus, Pyxidem argenteam, in qua sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in quadam Ecclesia asseruabatur, furto auferre ausus est: illa in quodam aliarum sarcinarum inuolucro abscondita, ac mulo superimposita vsque Auiglianæ, ac Riuolæ dictæ prouinciæ Oppida pertransiens, Taurinum peruenit, nec vnquam (Deo ita disponente) stetit mulus, donec ad Ecclesiã S. Siluestri deuenerit, vbi ante Ecclesiæ fores prostrato,ac Dei nutu humana ope interueniẽte inuolucro illo disrupto, Pyxis cum sanctissima Hostia magno splendore, ac radijs, solis instar, vndique circumfusa, miraculose prosilijt. Quo miraculo per Bartholomæum Coconum presbyterum, qui eo in loco tunc aderat, ad Reuerendissimum D. Ludouicum Romagnanum eiusdem Ciuitatis Episcopum delato, statim vnà cum Clero, ac alijs plerisque religiosis viris, signo Crucis præcedente, ad locum, vbi miraculum euenerat, processit,ibiq. omnibus genuflexis, & sanctissimum Sacramentum deuote adorantibus, Pyxis decidit in terram, sacratissima Hostia sublimi in aere consistente, magna luce, splendidissimisq. radijs præfulgente, quæ deinde omnibus circumspectantibus in allatum ad Episcopum Calicem sese contulit, magnaq. Cleri ac populi deuotione, ac honore, ad Cathedralem Ecclesiam ab ipso Episcopo fuit delata, vbi in præclari huius miraculi testimonium, pulcherrimum tabernaculum erectum, ac honorifice collocatum exstitit, quod quidem vsque ad noui templi constructionem perdurauit; necnon,quod in posterum quolibet anno dies Octauæ sanctissimi Corporis Christi populo festus ac solemnis esset, generalisquè Processio fieret, decretum est, quod postea in dicta Ciuitate ac pluribus alijs Pedemontanis semper fuit obseruatum.

Huius rei,inter alios, testes fuerũt dictus presbyter Bartholomæus Coconus, Petrinus de Gorzano,Petrinus Daaerio,Gasparinus Molerius, Martinus Osellãda,Georgius Gastãdus,Michael Burrus,Io.Falconius,Bonifacius deCassano,Barthol.Canarinus,Ant.Mauerius,& plurimi alij dictę Ciuitatis Ciues.

Viator timens Deum, volens audire Missam, in qua hostia corporis Domini sanctificatur, à mortis discrimine liberatur, sed comites contemnentes intereunt. Cap. 145.

COnuenerant ad nundinas in Terra Cisternæ, quotannis de mense Nouembri celebrari solitas, inter alios, tres mercatores Eugubini in eodē simul hospitio degentes. Nundinis quodam die Sabbathi absolutis, ac illis inter se de regressu ad propria tractantibus, duo ex ipsis, discedamus, inquiunt, crastina die prima luce, vt vesperi Eugubium peruenire possimus; respondit alius: ego quidem, cras cum sit dies Dominicus, sacro inaudito nullo pacto discedam, ideo si simul abire volumus, prius Missam audiamus, ac deinde paululum cibo refecti in nomine Domini proficiscamur, quod si Eugubium peruenire nequibimus, in Oppido Castelli diuersabimur. Saluberrimo huius consilio non acquieuerunt ceteri, sed replicantes sese postridie vesperi Eugubium omnino peruenire velle, Deumq. ipsos, si pro illa vice Missam audire non possent, excusatos habiturum, sequenti die Dominico sacræ rei adesse non curantes, summo mane equos conscenderunt, ac Eugubium versus iter dirigentes ad flumen vsque, Corsuone appellatum, à Cisternæ Oppido per duo ferè milliaria distans perrexerunt; cumq. ambo ligneum Pontem equis conscendissent, vt flumen, quod ob magnos, qui præcedenti nocte defluxerant imbres, valde rapidum erat, pertransirent; Pons valido aquarum impetu ictus repente decidit, amboq. vnà cum pecunijs, quas ex mercium venditione secum deferebant, iusto Dei iudicio demersi sunt, ac eodem puncto vitam, facultates (& vtinam non animæ salutem) miserrime perdiderunt, quorum corpora iam extincta à vicinis, qui illuc accurrerant, ad ripam extracta fuere, equis in tuto deductis: qui quidem Pons ex eo tempore ad perpetuam huius rei memoriam nunquam refectus fuit. Alius, qui remanserat, socius prudentior, ac timens Deum, audita Missa & ipse alacri animo ingressus est iter, cumq. ad flumen peruenisset, in duo sociorum cadauera, nihil tale cogitans, ibidem prope ripam iacentia magno animi terrore incidit, quo facto valde commotus, cognito Dei iudicio, gratias ipsi Deo agens, suum iter sanctius cæptum fœlicius absoluit.

Hoc terribile exemplum, quod contigit anno Domini 1570. Thomas Bozius, venerabilis Pater Congregationis nostræ referebat.

Quidam in eadem naui periclitantes, quicunque Missam audiuerant, in qua Christi corpus consecratur, & offertur, liberantur à morte, ceteri autem qui non audiuerant, submerguntur. Cap 246.

ANno Domini 1575. vel circiter, cum quidam nobilis Anconitanus Pisauri vxorem duxisset, ibiq. nuptias celebrasset, Anconam rediturus vnà cum vxore, ac magno hominum, & mulierum maiori ex parte nobilium comitatu (pro personæ dignitate) quodam die Dominico nauem conscendit, cumq. nauis relicto littore iam per duo fere milliaria processisset, quædam ex primarijs mulieribus, quæ sicut mundana nobilitate, ita splen-

ſplendido, ac vano cultu ceteras omnes ſuperabat, nauſeæ moleſtia (ſicut nauigantibus accidere ſolet) vehementer laborare cæpit, ita vt ſtomachi faſtidio pene deficeret, ipſaq; ad nauis lignum, vt in mare euomeret, accedente, omnes tàm viri, quàm mulieres, vt laboranti opem ferrent, accurrerunt, at nauis eo latere nimio multitudinis onere preſſa, ſubito euerſa eſt, omnesq. numero fere quinquaginta aquis demerſi. & quatuordecim abſumpti ſunt, ceteri vero, inter quos ſponſus, & ſponſa, à quibuſdam nandi peritis in tuto deducti, incolumes Anconam appulerunt, egreſſiq. de naui, ac inter ſeſe de euentu ratiocinantes, manifeſte deprehenderunt, eos qui euaſerant, mane antequam nauim ingrederentur Miſſam audiuiſſe, qui verò perierant, ea inaudita nauem conſcendiſſe; & præcipue mulier illa, cuius cauſa nauis euerſa eſt, quæ totam illam in ſe exornando, ac comendo conſumpſerat diem. ſed hæc ſatis. magna de hoc Sacramento alibi dicturi.

Nunc proſequamur aliquas Patrum in hoc argumentum enarrationes.

Enarratio de myſterijs, & arcanis, quæ ſub diuino Sacramento in quo incruentum eſt gloria, & gratia plenum corpus Domini, continentur. Ex D. Cypriano. Cap. 247.

DE ſacroſancto ſacramento diuini corporis Chriſti, hæc, & plura habet D. Cyprianus antiquus Theologus. Hoc ſacramentum (inquit ille) aliquando corpus ſuum, aliquando carnem, & ſanguinem, aliquando panem Chriſtus appellat, portionem vitæ æternæ, cuius ſecundum hæc viſibilia corporali communicauit naturæ. Panis iſte communis in carnem, & ſanguinẽ mutatus, procurat vitam, & incrementum corporibus, ideoq. ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas, ſenſibili argumento edocta eſt, viſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum, & non tàm corporali, quàm ſpirituali tranſitione Chriſto nos vniri. Ipſe enim, & panis, & caro, & ſanguis, idem cibus, & ſubſtantia, & vita factus eſt Eccleſiæ ſuæ, quam corpus ſuum appellat, dans ei participationem. Et nos quidem cum caro eſſemus, & ſanguis, corrupta, & infirma corporis, animæq. natura, reformari non poteramus, neque ad ſimilitudinem Dei reuerti, niſi morbo inueterato imponeretur malagma conueniens, & in curationem deſperatæ infirmitatis contraria remouerentur contrarijs, & ſimilia ſimilibus conuenirent. Panis iſte, quem Dominus diſcipulis porrigebat non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia verbi factus eſt caro; & ſicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ita ſacramẽto viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni circa ſacramenta deuotio, & ad veritatẽ cuius corpus, & ſanguis ſacramenta ſunt, ſincerior pateret acceſſus vſq; ad participationem ſpiritus, non quod vſque ad conſubſtantialitatẽ Chriſti ſed vſq; ad ſocietatem germaniſſimam eius hæc vnitas perueniſſet. Solus quippe filius Patri conſubſtantialis eſt, nec diuiſibilis eſt, nec partiabilis ſubſtantia Trinitatis: noſtra vero, & ipſius coniunctio, nec miſcet perſonas, nec vnit ſubſtantias, ſed affectus conſociat, & confœderat voluntates. Itaq. Eccleſia corpus Chriſti effecta, obſequitur capiti ſuo, & ſuperius lumen in inferiora diffuſum, claritatis ſuæ plenitudine à fine vſque ad finem attingens, totum apud ſe manens, totum ſe omnibus commodat, & caloris illius identitas ita

Cypr. de Cœna Domini.

corpori assidet, vt à capite non recedat. Panis itaq. hic azymus cibus verus, & sincerus per speciem, & sacramentum nos tactu sanctificat, fide illuminat, veritate Christo conformat.

Et sicut Panis communis, quem quotidie edimus, vita est corporis, ita panis iste supersubstantialis vita est animæ, & sanitas mentis. Panem Angelorum sub sacramento manducamus in terris, eundem sine sacramento manifestius edemus in cælis, non ministerio corporali, sæpe repetitis actionibus ad eadem reuertentes, sed consummato sacerdotio nostro erit, & permanebit perpetua, & stabilis, implens, & reficiens nos sufficientia, qua proferet se palàm, absque vllis integumentis, omnibus conspicabilis summi præsentia sacerdotis. Sacramenta quidem, quantum in se est, sine propria esse virtute non possunt, nec vllo modo diuina se absentat maiestas mysterijs, sed quamuis ab indignis se sumi, vel contingi sacramenta permittant, non possunt tamen spiritus esse participes, quorum infidelitas, vel indignitas tã tæ sanctitudini contradicit. Ideoq. alijs sunt hæc munera odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem, quia omninò iustum est, vt tanto priuentur beneficio gratiæ contemptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas sibi faciat mansionem.

Esus igitur carnis huius, quædam auiditas est, & quoddam desiderium manendi in ipso, per quod sic imprimimus, & eliquamus in nobis dulcedinem charitatis, vt hæreat palato nostro, & visceribus sapor dilectionis infusus, penetrans, & imbuens omnes animæ, corporisq. recessus. Potus, & esus ad eandem pertinet rationem, quibus sicut corporea nutritur substantia & viuit, & incolumis perseuerat, ita vita spiritus hoc proprio alimento nutritur; & quod est esca carni, hoc animæ est fides; quod cibus corpori, hoc verbum spiritui; excellentiori virtute peragens æternaliter, quod agunt alimenta carnalia, temporaliter, & finaliter. Celebranres sacramenta commonemur, quasi vngulam findens, & ruminans pecus reuocare ad fauces, & minutatim commolere dominicæ institutionis exemplum, vt semper passio sit in memoria, nec terreât crucifixi hæredes mortis supplicia, sed pascât, & reficiant maturatæ resurrectionis lætabunda sollemnia. Quàm præclarus est calix iste, quàm religiosa est huius potus ebrietas, per quam excedimus Deo, & quæ retro sunt obliti ad anteriora extendimur, non habentes sensum huius mũdi, sed diuitis purpurati delitias contemnentes, cruci hæremus, sanguinem sugimus, & intra ipsa Redemptoris nostri vulnera figimus linguam, quo interius exteriusq. rubricati à sapientibus huius seculi iudicamur amentes, qui religionis huius abhorrẽtes mandatum vsque hodie retrò abeunt, & à secretis diuinis omnium intra se mysteriorum continentibus summam, diffugiunt, & recedunt.

Qui mãducat ex hoc pane, vltra non esurit: qui bibit, vltra non sitit: quoniam mysterij huius sic sufficit gratia, sic reficit intelligentia, vt cuicumque tantæ rei innotuerit plenitudo, omnis consumationis fine inuehto, Christi baiulus ipsum ferat in pectore, ipsum gerat in mente, & omni tempore habitatori suo dicta, & facta iubilatione consona laudes resonent, & gratiarum actiones decantent. Hæc ebrietas non accendit, sed extinguit peccatum, in hoc vino non est luxuria, nec mouetur ad ludum post hunc potum lasciuia.

Cum

Cum sopiuit obliuio cuncta carnis ludibria, mira sunt, quæ sentit, magna quæ videt, inaudita quæ loquitur, quem agnus iste paschalis inhabitat, cuius anima meri huius fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat, & delectat. Inter Dominicæ mensæ conuiuas animalis homo non admittitur; quicquid caro, , & sanguis dictat, ab hoc cætu excluditur, nihil sapit, nihil prodest quicquid humani sensus molitur subtilitas; omne quicquid à suis rationibus deuium videtur, sapientes huius seculi ad dementiam referunt, & à veritate reputant alienum. Sed veritas ab erroneis hominibus comprehendi non potuit, & cum in sole vellet figere oculos, vim luminis non ferens, cæcata est, non illuminata humana præsumptio, & aspectui eius lippitudo inhæsit. Vident hæc sacramenta pauperes spiritu, & hoc vno contenti ferculo, omnes mundi huius delicias aspernantur, & possidentes Christum, aliquam huius mundi possidere supellectilem dedignantur. Esurientes, & sitientes iustitiam, cum saturati fuerint, vide quid agant, intellige, quæ loquantur, quàm sancti odoris sit, quicquid illa eructat plenitudo, verbum bonum, mores compositos, affectus pudicos, sensus pacificos, illa interior sinceritas vbique diffundit, ita vt post odoramenta ista gratiæ huius comparticipes discurrant, & mutuis se ad inuicem affectibus complectantur, & quibus vnus est panis, vnum est corpus, & omnium vnum cor, & anima vna, vni Christo adhærens, cetera omnia quasi fermentata respuens, in vnius azymi sinceritate lætatur. Perpes est hoc sacrificium, & semper permanens holocaustum, nulla panem hunc multitudo consumit, nulla antiquitate veterascit. Vna est Domus Ecclesiæ, in qua agnus editur, nullus ei communicat, quem Israëlitici nominis generositas non commendat. Huius panis figura fuit Manna, quod in deserto pluit, sic vbi ad verum panem in terra promissionis ventum est, cibus ille defecit. Per singula sabbatha panes propositionis iam frigidi, & duri mutari cõsueuerant, & calidi panes eiusdem numeri in mensa proponi. Iam nulla fit panis mutatio, vnus est panis coloris continui, status integri, qui semel oblatus Deo, in sapore dulcissimo, & candore purissimo perseuerat. Nec solos sacerdotes ad panes huius dignitatis leuiticæ prærogatiua admittit, vniuersa Ecclesia ad has epulas inuitatur, æqua omnibus portio datur, integer erogatur, distributus nõ demẽbratur, incorporatur non iniuriatur: recipitur, non includitur: cum infirmis habitans non infirmatur, nec pauperum ministerio indignatur: fides pura, mens sincera hunc habitatorem delectat, neque immensi, & omnipotentis Dei magnitudinem pauperculæ domus nostræ angustia offendit, & arctat. Panis iste Angelorum omne delectamentum habens, virtute mirifica, omnibus, qui digne, & deuote sumunt, secundum suum desiderium sapit, & amplius, quam Manna illud Eremi implet, & satiat edentium appetitus, & omnia carnalium saporum irritamenta, & omnium exsuperat dulcedinum voluptates.

Vide quomodo his, qui Christi commemorant passionem, intra sacra officia, quasi per quosdam canales de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & super omnes delicias lachrymis nectareis anima delectetur: quãtam suauitatem animæ inquirenti vbi sit Deus suus, suspiria contemplationis eliciant. Non illos imbres procellosæ tempestates deponunt, ros matutinus est de cælestibus stillans, quasi vnctio spiritus mentẽ deliniens. Gemitus il-

los

los pietas excitat, & inter diem, & noctem retro, & ante se affectio intuens, inter data, condonando se diuidens, gratias agit tàm vberis beneficij largitori, & se sanatam,& sanctificatam agnoscens,fletibus se abluit, & lachrymis se baptizat. Verum hi, qui verbo tenus corde sicci, & mente aridi sacris intersunt, vel etiam participant donis, lambunt quidem petram, sed inde nec mel sugunt, nec oleum, qui nec aliqua charitatis dulcedine, nec Spiritus sancti pinguedine vegetantur, nec se iudicant, nec sacramenta diiudicant, sed sicut cibis communibus irreuerenter sacris vtuntur muneribus, & dominicæ mensæ in veste lutulenta se ingerunt impudenter, quibus melius erat mola asinaria collo alligata mergi in pelagus, quàm illota conscientia de manu Domini buccellam accipere, qui vsque hodie hoc veracissimum, & sacratissimum corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & pie sumentibus diuidit. In huius præsentia non superuacuæ mendicant lachrymæ veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocaustum repulsam. Quoties te in conspectu Domini video suspirantem, Spiritum sanctum non dubito aspirantem; cum intueor flentem, sentio ignoscentem. Tu si templum Spiritus sancti violas, si intra te sacrarium Dei deturbas, & fœdas,si cum calice Christi de calice dęmoniorum communicas,contumelia est, non religio: iniuria, non deuotio. Idolorum seruitus, & horrenda abominatio velle simul Baal famulari,& Christo. Abi retro cum saccellis tuis,qui lucris inhias, & mercedes sectaris, qui opulentus in Sion quotidie crapularis, qui in lectis eburneis recubas, & in stratis segmentatis lasciuis, qui vestitis mollibus, & in terra suauiter viuentium conuersaris, cuius manus plenæ sunt sanguine, cuius lumbi discincti sunt, & sine balthei discurris ligamine. Non est tibi pars in sermone isto, quia quod Dei est, aufers Deo, & imaginem Dei consecras idolo. Pauperes quidem spiritu ad hoc mysterium eligit, & diligit Spiritus sanctus, & eorum, qui pompaticè, & gloriosè sacris se altaribus ingerunt, obsequia detestatur. Ozias licet Rex ob præsumptionem lepra percussus, à sanctuarij ingressu repellitur, & eius oblatio, quasi sordida refutatur. Incensi odor de immundorum manibus reputatus est pro fætore: & iram, non gratiam præsumptio meruit, quia contra fas rem vsurpans illicitam, temerarie in sancta conscendit. Sed & propter malignantium insolentiam altare suum Deus repellit, & sanctificationibus maledicit, odit sabbatha, abominatur solemnia, odoramenta fætent,displicent holocausta. In his omnibus laborare se dicit Deus, nec esse voluntatem suam in ministris impuris, indignatione districta testatur. Sed hierarca pius, quem Spiritus sanctus compungit, excitat, inhabitat,& sanctificat, eleuatione manuum crucis mysterium repræsentans, confidenter orat pro sua, & populi ignorantia, recolens pudibundi, & contriti animi confessione, quod aliquando præualente aduersum se peccato fuerit derelictus, iuxta illud quod Dauid plorans ait: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Et Dominus per Isaiam: Ad tempus in modico derelinquam te. Verecundatur fateri, & tamen fatetur iuuentutis delicta. Sed accusatrici conscientiæ necesse est coram Iudice respondere, nec potest ibi esse vllum diffugium, vbi ipsa testis est, quæ accusat, & nihil ei potest esse occultum, qui iudicat. Sed vbi cum Iudice agit, qui iudicatur, & ipse in partem accusatoris transiens, etiam in sua proscriptione sententiam approbat condemnantis

Psal. 29.
Isa. 54.

nantis

nantis, experitur clementiam Saluatoris, & lætabundus canit: Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Et iterum per Isaiam audit: In miserationibus magnis congregabo te. Sed, & in eodem articulo temporis cum iam anima festinet ad exitum, & egrediens ad labia exspirantis emerserit, pœnitentiam clementissimi Dei benignitas non aspernatur, nec serum est quod verum: nec irremissibile, quod voluntarium: & quæcunque necessitas cogat ad pœnitudinem, nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mutatio, excludit à venia, sed in amplitudine sinus sui mater charitas prodigos suscipit reuertentes, & velit, nolit Nouatus hæreticus, omni tempore Dei gratia recipit pœnitentes. Ipse Dominus noster derelictorum personam gerens in cruce, se queritur derelictum, & ne desperarent etiam in vltimis constituti, festinans in adiutorium illicò adest, & re in arcto posita non differt beneficium, sed repente indulgentiæ celeris documẽtum eiusdem statuit, & exemplum, Latroni inquiens: Hodie mecum eris in Paradiso. Latrocinium damnationem meruerat, & supplicium, sed cor contritum pœnam mutauit in martyrium, & sanguinem in baptismum. In momento impietas religionem, crudelitas induit pietatem, & statim consummatus ciuis sanctorum & domesticus Dei præmissus est in regnum, reconciliationis humanæ priuilegium secum ferens ad superos, quod Deo Patri tantæ legationis fungens honore, in se ipso scripturæ huius experimentum continens, libero, & securo aditu penetrans, præsentauit. Quid tu Domine amplius Stephano contulisti? Quid amplius ille obtinuit dilectus tuus, qui supra pectus tuum in cœna recubuit? quid amplius Pauli meruere sudores? quid labores Sanctorum? quid tot annorum tormenta? quid Martyrum plagæ? Vna hora huic collatum est præmium, ad quod illi per tot discrimina peruenerunt.

Sic tu Domine armentarios statim facis prophetas, opiliones Reges, telonarios Apostolos, piscatores Doctores. Neque ab his, quos sanas, lente languor abscedit, sed illico quem restituis, ex integro conualescit, quia cõsummatum est, quod facis, & perfectum quod largiris. Hanc Dei gratiam recolens, qui de sacro calice bibit, amplius sitit; & ad Deum viuum erigens desiderium, ita singulari fame illo vno appetitu tenetur, vt deinceps fellea peccatorum horreat pocula, & omnis sapor delectamentorum carnalium sit ei quasi rancidum, radensq. palatum acutæ mordacitatis acetum. Ad hæc inter sacra mysteria ad gratiarum actiones conuertitur, & inclinato capite, munditia cordis adepta, se intelligens consummatum, restitutus peccator, sanctificatam Deo animam, quasi depositum custoditum, fideliter reddit, & deinceps cum Paulo gloriatur, & lætatur dicens: Viuo ego; iã non ego, viuit vero in me Christus. Hæc in Christi commemoratione retractantur à fidelibus, & defęcatis animis, carnis eius edulium non est horrori, sed honori, potuq. sancti, & sanctificantis sanguinis spiritus delectatur. Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, sed fide sincera panem sanctũ frangimus, & partimur, dum quod diuinum, & quod humanum est distinguimus, & separamus; itemq. simul separata, iungentes, vnum Deum, & hominem fatemur. Sed & nos ipsi corpus eius effecti, sacramento, & re sacramenti capiti nostro connectimur, & vnimur, singuli alter alterius mem-

bra,

bra, ministerium dilectionis pro inuicem exhibentes, communicamus charitate, participamus solicitudine, eundem cibum manducantes, & eundem potum bibentes, qui de petra spirituali profluit, & emanat, qui cibus, & potus est Dominus noster Iesus Christus.

Vsus sumendi cæleste sacramentum corporis Christi, qua ratione, & quo tempore sit frequentandus. Enarratio ex D. Chrysostomo. Cap. 248.

Io. Chrysost. in epist. ad Hebr. c. 10. hom. 17.

DE sacrificio Sacrosancto, volo pauca ad vos initiatos dicere; pauca quidem mensura, magnam autem habentia virtutem, & vtilitatem. Non enim nostra sunt, sed diuini spiritus, quæ dicuntur. Quæ ergo sunt? Plurimi ex hoc sacrificio semel accipiunt in toto anno, alij sæpius. Ad omnes ergo nobis sermo est, non ad eos, qui hic sunt tantum, sed etiam ad eos, qui in eremo sedent. Illi enim semel in anno participant, fortassis etiam & post duos annos. Quid ergo est? Quos magis acceptabimus? Eosne qui semel, an eos, qui sæpius? neque qui raro, sed eos, qui cum munda conscientia, qui cum mundo corde, cum vita irreprehensibili, isti semper accedant. Qui vero tales non sunt, neque semel. Quid ita? Quia iudicium sibi accipiunt, & damnationem, & supplicium. Et non mireris. Sicut enim cibus naturaliter nutritorius existens, si in eum, qui prauis cibis corruptus est, incidat, omnia perdit, & corrumpit, & efficitur occasio morbi: sic etiam ista, quæ ad hęc terribilia pertinēt sacramenta. Frueris mensa spirituali, mensa regali, & iterum polluis cæno os tuum? perungis vnguento pretioso, & iterum fœtoribus illud imples? Dic mihi, rogo, cum demum annuo reuoluto tempore communices, quadraginta dies putas tibi sufficere ad mundationem peccatorum totius temporis? & iterum septimana transeunte tradis teipsum sordibus primis? Dic enim mihi, si saluus factus quadraginta diebus ab ægritudine lōga, iterum te illis morbificatoribus cibis tradas, nonne & primum laborem perdes? si enim naturalia sic mutantur, quanto amplius voluntaria? Vtputa naturaliter videmus, & sanos habemus oculos secundum naturam: sed aliquando ex mala quadam affectione læditur noster obtutus. Si igitur naturalia mutantur, quanto amplius, quæ ad voluntatem pertinent? Quadraginta dies tantum tribuis saluti animæ tuæ, arbitror autem, quia neque quadraginta dies, & speras propitiari Deum? Iocarisne, dic quæso? Hæc dicens non ab vna in anno perceptione vos veto, sed volo semper vos accedere: sanctis hæc concessa sunt. Hoc etiam Diaconus insonat in illa hora sanctos vocans, & per hanc vocem veluti maculas inspiciens. Sicut enim in grege, vbi multæ quidem saluæ sunt pecudes, multæ autem scabie plenæ sunt, necesse est, vt hæ prohibeantur à sanis: sic etiam in Ecclesia, quoniam aliæ quidem sunt saluæ pecudes, aliæ autem vitiatæ, per hanc vocem prohibentur hæ ab illis, penetrans vbiq. per vocem illam tremendam sacerdos sanctos vocans, & attrahens. Quia enim impossibile est hominem scire interiora proximi, quis enim scit hominum, inquit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? hanc emittit vocem, postquam sacrificium perficitur, vt nullus simpliciter, & quomodo libet ad fontem spiritualem veniat. Etenim in grege (nihil prohibet

hibet eodem iterum exemplo vti) morbidas quidem intro recludimus, & in tenebris habemus, & altera nutrimenta tribuimus, neque ex aëre mundo, neque ex pascuis puris, neque ex fonte, qui foris est, eas permittimus sumere. Et hic igitur ipsa nox pro vinculis quibusdam est. Non potes dicere: Nesciebam, ignorabam, quia periculum sequitur hanc causam. Maxime autem, & Paulus testificatus est hanc causam. Sed dicis, non legi: non est hæc excusatio, sed crimen. Per singulos dies intras Ecclesiam, & adhuc istud ignoras? Veruntamen, vt neque hanc tibi excusationem inuenias, propterea in altiori loco stans magna voce, & trementi conclamat, veluti quidam præco, manus sustollens in altum, altius etiam ipse stans omnibus manifestus efficitur, & manu illa tremenda, & continua voce reclamans, alios quidem vocat, alios autem prohibet, non manu hoc faciens, sed lingua clarius, quàm si manu hoc faceret, Vox enim illa in auditum irruens nostrum, veluti manus alios quidem expellit, & excludit, alios autem introducit, & repræsentat. Dic enim, rogo, in Olympiacis certaminibus, nonne stabat præco, & magnum, atque altum clamans, & dicens: Si quis hunc accusat, ne forte seruus est, ne forte fur, ne forte malignorum morum, quamuis certamina illa non sint animæ, neque morum, sed fortitudinis corporalis. Si itaque vbi corporum versatur studium, multa inquisitio efficitur voluntatis: quanto magis hic, vbi totum certamen gerit anima? Stat igitur nunc etiam præco noster, non caput vniuscuiusque continens, & producens, sed omnia simul capita interiora continens, & non eis constituit alios accusatores, sed ipsos sibi. Non enim dicit: Si quis forte hunc accusat. Sed quid? Si quis se ipsum accusat: quando enim dicit sancta sanctis, hoc dicit: Si quis non est Sanctus, non accedat. Non simpliciter dicit, à peccatis mundus, sed sanctus. Sanctum enim non mundatio peccati tantum facit, sed etiam præsentia spiritus, & bonorum opulentia. Non enim, inquit, volo à cæno vos mundos esse, sed etiam albos esse, & pulchros. Si enim Rex Babylonius ex captiuitate eligens iuuenes, honestos forma, & decoros facie elegit: multo amplius, & nos adstantes mensæ regali honestos specie animæ esse oportet, ornatum habentes aureum, stolam mundam, calceamenta regalia, vultum animæ formosum; oportet eam ornatu aureo circumdatam esse, cingulum veritatis habere. Talis accedat, & calicem tangat regalem. Si autem qui pannis est sordidis obsitus, & illuuie plenus, & ingredi mensam regalem voluerit, attende quanta patietur, non sufficientibus quadraginta diebus mundare illum ab his, quæ in toto tempore deliquit. Si enim gehenna non sufficit, quamuis æterna est (propterea enim æterna est) quanto minus breue istud tempus? Neque enim pœnitentiam validam demonstrauimus, sed debilem. Eunuchos maximo oportet adstare regi: eunuchos dico albos mente, nullam habentes sordem, neque maculam, excelsos intelligentia, oculum animæ mansuetum habentes, & acutum videntes, circumspectum, & agilem, sed non somnolentum, neque supinum, honestate multa plenum, longe ab impudentia, & à supinitate vigilem, sanum, neque tristem valde, & à mærore deiectum, neque diffusum, & humidum. Hunc nos oculum efficere possumus, & ad videndum acutum facere, & pulchrum, quando eum non ad fumum adducimus, neque ad puluerem. Tales quippe sunt cunctæ res humanæ. Sed

ad

ad auram tenuem, ad leuem aërem, & conspicuum, & excelsum, & silentio multo plenum, & munditia, & multa delectatione recreamus illum velociter, & confortamus ex delitijs tantæ contemplationis. Vides opulentias, & diuitias multas, non adducas illuc oculum tuum: cænum est hæc res, fumus est, vapor malignus, tenebræ, & angustiæ multæ, & curarum præfractio. Vides hominem colore iustitiæ sufficientem in suis rebus, & multam habentem latitudinem, & remissionem nihil curantem, nullas sollicitudines huius vitæ habentem: huc oculum tuum dirige, huc extolle, multo meliorem illum facies, & clariorem: non terræ floribus ei delitias facies, sed virtutis, hoc est, temperantia, mansuetudine, & ceteris omnibus. Nihil enim sic perturbat oculum, sicut conscientia mala: Turbatus est, inquit, in ira oculus meus, nihil sic tenebrosum facit. Ex ista eum libera offensione, & facies eum vehementem & fortem, qui semper nutriatur rebus bonis. Contingat autem omnes nos, & istum eundem oculum, & alias animæ nostræ operationes tales præparare, & habere, quales vult Christus, vt imposito nobis capite nostro digni efficiamur, & ambulemus quo voluerit, qui dixit: Volo, vt vbi ego sum, & isti sint mecum, vt gloriam meam videant, qua cunctos nos contingat perfui. In Christo Iesu Domino nostro, cum quo Patri, vnà cum sancto Spiritu, gloria, imperium, honor, nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

De intentione Auctoris in rebus recitandis. *Cap.* 249.

NOn possunt omnia, quæ scribenda se offerunt, certo aliquo ordine scribi, & assignatis temporibus, quibus acta sunt, digeri, sed necesse est propter rerum scribendarum varietatem, multa intermiscere, & postea, quæ prius dicenda fuissent recensere; rursus repetere aliqua, de quibus prius actum fuit. Neque placuit in hoc nimis sollicitos esse, vt omnia, nimia diligentia, suis coaptarentur locis, quia dum vnus ordo in scribendo seruatur, alterum confundi necesse est. Neque oportet, vt omnia ad illam materiam pertinentia coaceruatim recenseantur vno in loco. Inutile tamen visum est, illa huc, & illuc spargere, & diuersis in locis recitare, etiam leui nacta occasione recitandi illa, in hoc solum incumbentes, vt semper vtilia, non semper ordinata diceremus. Quæ quidem si quis ordinata, & in vnum congesta velit, tabulam consulat, vbi quæcumque ad illud argumentum facere possunt, congesta reperiet.

Sed transeamus ad recensenda gesta, quæ post Christi gloriosam in cælum Ascensionem, acta sunt, à S. Luca Euangelista irrefragabili veritate conscripta, intermiscentes multa similia, quæ alijs temporibus contigerunt, vt supra etiam factum est.

De diuino consilio & voluntate Iesu Christi gloriosi perducendi homines ad Cœlorum glorias, quo ipse ascenderat. *Cap.* 250.

CVm igitur gloriosus Dominus super cælestes illas sedes, & sublimia tabernacula ascendisset, & morte, & resurrectione, & ascensione aperuisset

ruiſſet cælos, vt homines ad inacceſſibilem lucem haberent acceſſum,& Regnum æternitate commenſuratum, & diuitijs, & theſauris & omnium rerum opulentia locupletatum, in ſumma beatitudine poſſidere poſſent, ſtatimq. voluit, ſecundum diuinum conſilium ſuum, & promiſſiones factas incipere illuc perducere homines, quibus tanto labore immenſum illud bonum parauerat. Quapropter decreuit in terras mittere ſpiritum ſuum, vt in corda hominum fœlici illapſu ingrediens deificaret homines & faceret filios Dei, & tandem deduceret, & adduceret in excelſos glorioſos montes ad æternas hæreditates adeundas, & ad diuina patrimonia capeſſenda. Diuinum certe munus, & omni acceptione dignum, quo nihil hominibus poteſt contingere beatius. Interim autem dum in mundo degerent illo ſpiritu afflati, poſſent arduas virtutum operationes agere, & laudabilia facinora, & generoſas actiones, vt in corruptione vniuerſali Mundi huius, & in ſeculo hoc omnibus turpitudinibus contaminato appareret ſplendidum & genus hominum, & regnis cæleſtibus dignum, & bona opera ſectans, & cæleſtis quædam & bene ordinata Reſpublica, populus ſanctus, & inter ceteros hominum electus, & vt eſſet ſicut aurum inter ignobilia metalla, ſicut margaritæ, & lapilli pretioſi inter dirutas lapidum macerias, & Reges inter ſeruos, & filium lucis inter filios tenebrarum, & inter præuaricatores, iuſtorum congregatio, & Eccleſia ſancta, & catholica nutrix filiorum Dei, quæ pro Deo ſuo,pro virtutibus, pro regnis fidei lorica munita, pugnaret ſtrenue contra inſidiantes & truculentos hoſtes, dimicaret fortiter contra vitia, noxiaq. peccata, & vinceret glorioſe. Diuina prorſus adinuentio, vt homines in ſplendoribus bonorum operum, ad ſempiternos honores proueheret.

Mirabilis ſummi Dei deſcenſus in homines per Spiritum ſanctum, per ſignum reſonantis auræ, & cæleſtis, & coruſcantis ignis apparitionem: propter quod homines diuini Spiritus participes effecti, & ad conſortium diuinæ naturæ eleuati, ad inauditam dignitatem filiorum Dei tranſlati ſunt; & demum mira, quæ ſunt operati. Cap. 251.

DEus maximus, vniuerſorum creator, & mirabilium operum effector, nihil admirabilius condidit, quàm hominem: ipſum enim ex humili origine, ex lutea materia in ſublime erexit, communicauit ferè illi formam ſuã, impreſſit in illo imaginem, qua nihil pulchrius,& tanta ſibi ſimilitudine effinxit, vt homo paruus Deus dici poſſet. Reſeruaueratq. ei, vt poſt vitam laudabiliter actam, illum ſuper cælos collocaret, vbi plenius & diuinius, naturæ ipſius diuinæ conſortium, & ſimilitudinem ſortiretur.

Sed homo, qui virtutibus apud Deum proficere debebat, lapſus in peccatum (miſerabile dictu) ex cælo in cænum deuolutus eſt: cecidit ſtella,quæ lucebat; cecidit aſtrum matutinum, coruſcans: & ſimilis Deo, & Angelis, iumentis & brutis ſimilis factus eſt, & cæpit bruteſcere, qui ad diuina vocatus fuerat.

Receſſit Deus ab illo, creaturæ rebelli infenſus, & dimiſit eum in manu

con-

consilij sui, Deiq. spiritus non potuit diutius manere cum eo, quia caro peccato subdita, factus erat. Fugit Deus ex tabernaculo suo, migrauit sol ex orbe paruo, & tenebræ factæ sunt super faciem abyssi cordis eius, & diuina lux exacerbata, redijt deserto homine ad seipsam.

Cumq. homo inter vermes reperet, in luto enatans, morti traditus, respexit ab excelso cælo, viditq. lachrymabile spectaculum, hominem scilicet, quem fecerat inexterminabilem, & vita exterminatum, mortalitati obnoxiũ, mortisq. mancipium factum, & ad nihilum penè deductum, victusq. pietate sua, & memor misericordiarum suarum, cogitauit illum erigere, & in prima sua voluntate & consilio perseuerans, rursum pertrahere illum ad habitacula summa cælorum, vnde lapsus erat: rursusq. accessit ad hominem per carnem filij sui, quam susceperat, & ea quasi vestimento se cooperuerat, in ventre matris suæ, & mirabili modo, mirabilis Deus habitauit in nobis, viamq. ad vitam immortalem inuenit: docuitquè, qua ratione posset vnusquisque diuinescere, & fieri Deus, vt prius erat, futurus, diuinam similitudinem participans.

Magnis mysterijs, cælestibus arcanis, & admirandis sacramentis res acta est per Iesum Christum Deum, Deiq. & hominis filium. Cumq. compleuisset dispensationem suam, & hominem, quem ex sepulchris extraxerat, inuita morte, stupente natura, ad sidereas sedes sustulisset, in plenitudine temporis ad ceteros homines mortales, quos diligebat, accedere voluit, & coniungi illis, implereq. illos diuinitate sua, & ponere in corda eorum spiritum suum viuificantem, in quo vita erat, & vita erat æterna, & diffundere in corda eorum diuinissimam charitatem, diuinissimum lumen, quo afflati, & deificati, ad amissos naturæ diuinæ honores, reuerterentur, vt orbis admirans dicere verissime posset: Vos Dij estis, & filij excelsi omnes. Inæstimabilis prorsus gratia: grande beneficium, regium munus.

Non ita ferrum aduenienté igne ignitur, & rutilat, & calorem, & lumen emittit factus ignis, non ita speculum solis lumine tactum, nouo splendescit lumine: Non ita corpus adueniente anima, impletur virtute, recipit robur, suscipit vitam, percipit sensus animales, & mouet sese, & cognoscit, & videt colores, & palpat, & gustat sapores, & audit sonos, & olfacit odores, & pulchritudine, & decore exornatur; sicut adueniente Deo, perficitur homo, adimpletur virtutibus ex alto, & diuinis micat luminibus, & sapit, quæ sursum sunt, cognoscit, quæ vera sunt, disponit, quæ recta sunt, & superuolat ad inaccessa, & conspicit inuisibilia, & intelligit sacramenta, & surgit in sancta, & conuersatur in cælis, & sedet in cælestibus, & ignita diuinitus, tota deificis ardoribus florens, & diuersam vitam inchoans in terris, ad eam, quæ sempiterna est, diuino spiritu eleuatur.

Hæc autem res inter omnes maxima, à principio signis, & portentis patefacta est, cum primi illi homines Christum amantes, vere beati, vere felices, diuinum illum spiritum recipere meruerunt, vt illi primitias diuinissimi illius spiritus haberent, quem alijs spirante eo, qui vbi vult spirat, erant per succedentia secula recepturi. Testantibus autem sacris historijs, hoc modo contigit.

Dum igitur cõplerentur dies Penthecostes, essentq. oẽs discipuli pariter in eodẽ loco factus ẽ repẽte de cęlo sonus, tanq̃ aduenientis spiritus vehementis

& re-

& repleuit totam domum, vbi erant ſedentes, & apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, tamquam ignis, ſeditq. ſupra ſingulos eorum, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.

Igitur eo tempore in aduentu inacceſſibilis, & incomprehenſibilis luminis apparuerunt prodigia hæc, cæleſtia ſpectacula, hæc miracula excellentiſſima, viderant nati ex mulieribus Deum aduenientem ſub ſpecie inſignis; videbant aërem totum cæleſtis, & inſoliti ignis lumine perfuſum: ſplendidius ſole micabat lumen, ignis in conſpectu ipſorum exardeſcebat lucidiſſimus, non vrebat, ſed ad amorē promouebat. O fœlix flāma, vnde corda amabāt, ſeſeq. ad cælū eleuabāt, & non accendebātur ad pœnā, ſed illuminabātur ad gloriā.

Erat ignis purus, celer, penetrabilis, coruſcus, ſubtilis, per aëra volitans, & pectora penetrans: erat nitidus, in colore, feruidus in calore. Erat roſeus, acutus, feſtinus, radians, vagus, & candens, rubenſque: Nullo vnquam tempore ſol tam ſplendide fulſit, dies tàm clarus illuxit, ſicut igne illo coruſcante, felix illud habitaculum, cælo non inferius, reſplenduit. Sicut autem cum ſol refulget in clypeos aureos, & reſplendet aër ab eis, ſic fulgente diuino igne illo ſuper beatos diſcipulos, corda eorum amore flagrauerunt. Erat micans, erat rutilus, & erat rapidus, & ſuper beata capita pendulus intus fouebat, foris reſplendebat: extra oſtendebat lucis affluentiam, intus infundebat cordis ſapientiam. Docuit ſpiritus ille igneus vno die, paruo momento, omnia, ſimulq. diuinarum, humanarumq. rerum notitiam contulit. Nihil eſt, quod ars longa ſuggerit, & ſtudium pertinax, ſi compares cum eo, quod diſcitur, ſpirante ſpiritu veritatis in oculi ictu. Velox eſt ſermo ſapientiæ, & ſubito diſcitur, quod docetur, vbi Deus magiſter eſt.

Imbres chariſmatum, flumina benedictionum, breui ſpatio deſerta corda aridas mortalium terras rigauerunt; Renouata eſt ſtatim facies terræ. Factum eſt verbum Domini lucidum, & eloquium euaſit ignitum, cui ad creādum intellectum, conſumendumq. peccatum, & efficacia illuminandi, & vis eſſet vrendi.

Flante vento, aromata efflauerunt odores ſuos, & impleta eſt domus mundi, odore vnguenti. Interim aura illa diuina è cælo deſcendens, inſonuerat diuinitus: auditus fuerat ſonus aduenientis ſpiritus, perceperant aures inauditum eloquium, hauſerunt voces dulciloquas, blandum ſuſurrum, rumorem acceptabilem, hymnos cæleſtes, carmina diuina. Flante vento facta eſt tranquillitas magna in cordibus, ceſſauit tempeſtas cogitationum, curarum gurgites quieuerunt. Beato illo illapſu Spiritus Domini repleuit Orbem terrarum, facta eſt terra paradiſus cæli æmula. Apparuit inuiſibilis Deus, ſub viſibili forma mirabiliter, omnem ſtuporem ſuperauit, cum apparuit Spiritus ſancti maieſtas. Viſus eſt ignis, auditus eſt ſonus, & Deus innotuit. Non quæ corporeis viſa ſunt oculis, ignis ſcilicet micans, aut quæ auribus audita ſunt, ſonus ſcilicet, qui vento flante percipiebatur, diuina erat ſubſtantia: ſed diuina natura inuiſibilis, & Patri Filioq. communis, qualitatem muneris, atque operis ſui, qua voluit ſignificatione monſtrauit, proprietatem vero eſſentiæ ſuæ in ſua Deitate continuit. Quia ſicut nec Patrem, nec Filium, ita nec Spiritum ſanctum humanus poteſt viſus attingere. In Trinitate enim di- *Leo ſer. 2. de Pentec.*

Aa uina

uina nihil diffimile,nihil impar eſt,& omnia, quæ poſſunt de illa ſubſtantia cogitari, nec virtute, nec gloria, nec æternitate diſcreta ſunt.

Cum igitur ad intelligendam Spiritus ſancti dignitatem,aciem mentis intendimus,nihil diuerſum ab excellentia Patris,& Filij cogitandum eſt,quia in nullo ab vnitate ſua diſcrepat diuinitatis eſſentia. Sempiternum eſt Patri,cõſempiterni Filij ſui eſſe genitorem. Sempiternum in Filio, intemporaliter à Patre eſſe progenitum. Sempiternum quoque eſt Spiritui ſancto,ſpiritum eſſe Patris & Filij,vt nunquam Pater ſine Filio,nunquam Filius ſine Patre,nunquã Pater & Filius fuerint ſine Spiritu ſancto. Ob hoc autem quædam, ſiue ſub Patris,ſiue ſub Filij,ſiue ſub Spiritu ſancti appellatione promuntur,vt cõfeſſio credentium in Trinitate non erret. Quæ cum ſit inſeparabilis, nunquam intelligeretur eſſe Trinitas,ſi ſemper inſeparabiliter diceretur. & per proprietatem vocis,aut operis inſinuetur nobis veritas Trinitatis,& non diuidat intellectus, quos diſtinguit auditus.

Accipiente mundo Spiritum ſanctum, facta eſt nobis hominibus donatio Trinitatis,ſummi ſcilicet Dei.Altiſſimum, ſublimiſſimum, pretioſiſſimum, & regium munus, ditans homines,faciens eos Principes,& Reges,vt per huius doni acceptionem, nullum eſſet bonum, quod non haberent. Magna Dei,& inexplicabilis beneficentia, vt non ſatis fuerit ipſi, elargiri ſua ſed voluerit donare ſeipſum, hoc eſt, hominem in poſſeſſione ſummi boni conſtituere. Igitur homines ad beatam carnis, & animæ æternitatem per regenerationem ſancti Spiritus adoptati,ſacratiſſimo iſto munere caſta lætitia gloriẽtur. Chriſtus enim aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Dona admiranda, munera prædicanda, quæ cum quis fœliciſſima ſorte acceperit, fit Deus, Dei filius, diuinæ naturæ ſublimiſſimam participationem percipiens, & conſortium ſumens.

Exultemus in honorem Spiritus ſancti,per quem omnis Eccleſia catholica ſanctificatur, omnis anima rationalis imbuitur, qui inſpirator fidei, Doctor ſciẽtiæ,fons dilectionis,ſignaculum caſtitatis,& totius eſt cauſa virtutis.Qui facit,vt homo natus ex muliere, & ex voluntate carnis,naſcatur ex Deo, & fiat filius Dei, quo quid poteſt homini contingere honorificentius? Cũ primum enim ſpiritus ille diuinus reſedit in cordibus noſtris, ſtatim quis agitur illo ſpiritu,& fit filius Dei,qui diuinitus dirigitur,& illuminatur,mouetur,& inclinatur ex inſtinctu ſpiritus illius,& operatur in nobis,& velle & perficere,quæ glorioſa ſunt. Sicut enim filij,qui ſunt ſecundum ſanguinẽ, per carnale ſemen à patre procedens,generantur,ſic per Spiritum ſanctum,quaſi per
1.Io.3. ſpirituale ſemen,aliqui homines in filios Dei generantur: tũc omnis,qui hoc modo natus eſt ex Deo,peccatum non facit, quia ſemen Dei manet in illo. Animalis autem homo ex ſemine carnis natus hanc diuinam generationẽ non
Prou.18. percipit Non recipit ſtultus verba ſapientiæ,niſi ei dixeris,quæ verſantur in corde eius. In via enim ſtultus ambulans,cũ ipſe ſit inſipiens, omnes ſtultos æſtimat & de Deo,iuxta corporum phantaſiam,vel legis litteram,vel rationẽ philoſophicam iudicat,& afficitur circa ea quæ ſenſus carnis appetit,ducens animalem vitam. Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes. Qui enim in ſenſu carnis eſt,ea,quæ ſunt ſupra ſenſum,intelligere nullo pacto poteſt. Non enim putat aliud bonum reperiri,niſi, quod eſt delectabile ſecundum carnem. Inferior non iudicat ſuperiorem,ſic humana ra-

tio

tio nō poteſt iudicare ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Curſus carnis tendit ad corruptionem: & qui ſeminat in carne de carne metet corruptionem: ſed, qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. Carnalis homo mundo plenus eſt, ſuperbit de honoribus, iactat diuitiarum opulentiam, ſed tranſibunt illa omnia, ſicut vmbra. Sed qui Spiritum ſanctum poſſidet, Deo plenus eſt, manentq. in illo gratiæ admirandæ, chariſmata cæleſtia, virtutes ſublimes, & dona prorſus diuina: eſt velut vas auri ſolidum, ornatum omni lapide pretioſo, plenum odoramentis, balſamo, & vnguentis optimis, ille eſt vas contumeliæ plenum cæno, vermibus, & putredine. Hic eſt lux in Domino, & ambulat vt filius lucis, ille eſt tenebra, & ambulat in tenebris, & cadit, & neſcit lapſum ſuum. Poteſt tamen tranſire ad dignitatem filiorum Dei, ſi dederit in corde locum ſpiritui, ſicut ferrum frigidum igniri poteſt. Manet natura hominis, nec deſtruitur, ſed ſuperadditur aliud eſſe, aliaq. vita diuina à Spiritu ſancto producta. Sicut enim homo viuit vita vegetatiua, & ſenſitiua, & rationali, & vna alteram non deſtruit, nec vna vita perit eo, quod alia ſimul ſit, ſed potius perficitur, vegetatiua à ſenſitiua, ſenſitiua à rationali. Sic natura noſtra humana, & rationalis recipiens per Spiritum ſanctum aliam vitam, ſcilicet diuinam, & ſupernaturalem, non tamen perit per aduentum ſublimioris vitæ, ſed perficitur, & mutatur in melius, ſicut ſi plumbum ſolis calore mutaretur in aurum.

Ita igitur optimus Deus, optimus, & omnipotens illud per tot ſacramenta, per tot myſteria, per verbū ſuum, per ipſam Verbi incarnationem, mortē, & reſurrectionem, & aſcenſionem in cælis, illud voluit, in hoc ipſum tantum intendit, & curauit, vt homo mortalis Spiritum ſanctum ſuſciperet, & inaudito, miroq. modo regeneratus, Dei filius, & cælorum ciuis efficeretur. *Cyril. lib. 2 c. 24.*

Magna hominis dignitas, qui Deum habet in ſe manentem, & amantem: ineffabiles ipſius diuitiæ & delitiæ, qui ſummum bonum fœliciſſima poſſeſſione adeptus eſt. Adeſt quidem Deus omnibus creaturis ſuis, vt qui vbique eſt, cælum implet, & terram, & in ipſo mouemur, & ſumus: ſed aliud eſt habere Deum præſentem, aliud poſſidere diligentem. eſſentia enim diuina & natura illa immortalis & omnipotens, non longe abeſt ab vnoquoque noſtrum, & latet ſub rebus à ſe conditis, & nulla creatura tam vilis eſt, & humilis, in qua Deus non ſit, cum veritate naturæ ſuæ diuinæ, & reali præſentia Diuinitatis ſuæ: ita vt etiam in peccatoribus eſſe non dedignetur, conſeruans naturæ bonum, quod præſtitit, ne in nihilum decidat. Sed dicitur venire ad nos, & ingredi in corda noſtra, quaſi abſens ſit, quando in cordibus noſtris operatur mira, & diuina, expellens peccatorum fædas commaculationes, purgans contaminata pectora, lauans quod eſt ſordidum, rigans quod eſt aridum, ſanans quod eſt ſaucium. Diciturq. mitti ad nos Dei ſpiritus, quaſi prius non fuerit, cum incipit eſſe ibi, vbi erat, non vt iudex ſupplicia minitans, ſed vt pater chariſmatum patrimonia largiens, opes effundens, benedictiones communicans, virtutes donans, afferens munera ſapientiæ, ſcientiæ, & intellectus, & conſilij, cum confert animæ incredibilem fortitudinem, pietatem, & diuinum timorem, cum vnctione ſancta vngit hominem, & Regem facit eum, ponens coronam ſuper caput eius, & oleo lætitiæ perfundens præ ceteris hominibus gaudium, ſenſum humanum ſuperans, & pacem ineffabilem, & charitatem Deum amantem elargitur. Cum accendit lumen

ſibus obcæcatis, cum infundit amorem cordibus obduratis,cum infirma corporis noſtri, perpeti virtute confirmat. Cum impleta viſcera gaudent afflata ſancto Spiritu, cum linguæ ignitæ fantur Dei magnalia, & cæleſtes eructant laudationes.

Cum agit hominem, & eleuat ad ſublimia, & ad ardua virtutum excitat, & facit pati diuina, operari magna, & perficere heroica. Non enim de loco ad locum mouetur immutabilis, & immobilis,neque de cælo Deus deſcendens venit in cor noſtrum, ſed cum ipſe, qui potens eſt, operatur in homine opera mira, dicitur deſcendiſſe ad hominem. Sicut enim homo pauper, cum tenet in domo ſua ingentem theſaurum in arca incluſum ferro circumdata, & clauibus obſerata, & claues ſunt apud Regem, qui ibi Theſaurum ſuum depoſuit, non dicitur habere theſaurum, quia non eſt Dominus eius, & arcam aperire non poteſt, & vti illo, vt libet, ſed tunc vere diceretur habere theſaurum illum, cum Rex mitteret illi claues, vt arcam aperiret, & conſtitueret illum poſſeſſorem, & dominum illius theſauri, & daret plenam facultatem, vt eo & vti, & frui poſſet: Ita homo peccator, qui non eſt diues in Deo, ſed pauper in extrema poſitus neceſſitate, habet quidem Deum in ſe, & vere Deus in illo eſt, ſicut in omnibus rebus conditis ineſt, ſed Deus manet in ipſo obſeratus, & clauſus, & incommunicabilis, neque Deus illi gratias ſuas, & benedictiones cæleſtes communicat; eſt ibi abſconditus, ſicut theſaurus,qui eſt abſconditus in agro,quē Dominus ignorat, & frui illo non poteſt, & habere de illo gaudium non valet, quia non eſt Deus eius, & non poteſt dicere: Portio mea Dominus,& pars mea Deus in æternum.

Sed cum Deus,vult operari ſecundum miſericordias ſuas,& oſtendere diuitias bonitatis ſuæ,ſciens apud ipſum ſolũ eſſe glorias,& opes,& apud hominem mendicitatem,& rerum omnium penuriam,volens ipſe,qui magnificus eſt,& præſtabilis ſuper paupertatē,erigere pauperem,& ſuſcitare de terra inopem,vt collocet eum in gloriæ ſtatu,cum principibus glorioſis, & hominem deformatum peccatorum turpitudine, & in ſterquilinio culparũ prouolutum,& ſordibus infectum, ad nihilum penè redactum,in diuinam quandam pulchritudinem reformare,& ad nitorē gratiæ reducere, & facere illũ lucis filiũ,& virtutum ſplendore reddere cōſpicuum,diſiectis tenebris,& immortalitatem elargiri,fugata morte, manens in medio cordis ignotus, & ſub caligine,quaſi ſol ſub nube, incipit ibi, vbi eſt, producere quoſdam effectus, mouendo cor,inducendo illud ad lamenta pœnitentiæ, oſtendens illi regnum Dei,& vias rectas,& dignitatem diuinarũ rerum, & ignis amore calefaciens, & fouens,& incipit ibi ordinare charitatem,& diffundere illam per totã animam, creando in illa nitorem quendam,& lucem prorſus diuinam, & gratiã inexplicabilem cum comitatu honorifico omnium virtutum. Dum enim Deus ſuo afflatu & inſpiratione influit in animam virtutem illam, cæleſteſq. benedictiones,tunc neſcio quomodo homo mutatus,ſentit ſe inclinari ad humilitatem,ad caſtitatem,ad actus patientiæ,& fortitudinis, ad pietatē animi, ad cogitandum diuina,ad loquendum Dei magnalia, ad diligendos homines vniuerſos.Et ſicut arbor poſt autumni tempora abſque folijs,abſque floribus, deſtituta fructibus, & penè ſicca, tempore veris cum redit virtus ex radijs ignitis ſolis incipit vireſcere, germinare ramos, emittere virides frondes,

& flores

& flores diuersi colores, & odoriferos, &, quod vltimum est producere fructus delectantes, & enutrire illos vsque ad maturitatem, vt quisque illis frui possit: ita anima cuius facies decolorata est, cuius vires obriguerunt, & boni spiritus euanuerunt, & à qua recessit lætitia bonæ voluntatis, & squallens, & mærens facta est, & sibimet ipsi derelicta patitur deliquium spirituũ suorum, & cum mundi sibilum audit, consternatur, si redit ignis ille sole micantior, & ingreditur penetralia eius, omnia intus lucescunt, omnia virescũt, & surgit intus nobile germen diuinæ charitatis, extenduntur rami serenissimæ spei, & apparet fides, niue candidior, numerosaq. bonorum operum cohors, astris lucidior.

Homo enim qui peccauit, & Dominum suum dereliquit, & abalienatus est retrorsum, sequens spiritum carnis, & obediens concupiscentijs eius, incipit habere caput languidum, & cor mærens, & recedit ab eo sanitas, & incipit habere vulnera, & liuores, & tumentes plagas, & fit tanquam terra deserta, & quercus defluentibus folijs, & ciuitas succensa igne, & desolata in vastitate hostili, & derelicta, sicut vmbraculam in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & fit meretrix, mulier fidelis: Argentum vertitur in scoriam, vinum optimum acescit, & hortus irriguus fit inaquosus, & luna patitur eclypsim, & sol tenebrescit, quasi opertus sacculo, & vastante peccato fit homo grauis corde, & quærit mendacium, claudicat, & fit semen nequam, & filius sceleratus.

Sed cum Deus, qui recessit à peccatore, non quia distet localiter, sed quia desinit illi largiri benedictiones spiritus sui, vult rursus hominem restituere in pristinum honorem, intus lucescens incipit facere auroram, & excutere tenebras mentis, & abluere sordes, & lauare, & mundum facere, & auferre malum cogitationum, & facit quiescere cor, quasi mare feruens, & docet bene facere, & quærere quæ iusta sunt, & dare eleemosynas, & subuenire oppresso, & iudicare pupillo, & defendere viduam, & iustitia habitat in ea, & anima cruenta, & infecta sicut coccinum, quasi nix dealbatur, & fit velut lana candida, & fit sicut arbor plantata iuxta decursum aquarum, & emittat folia, & folium non defluit, & fructum præbet in tempore suo, & lætatur deserta, & inuia, & floret quasi lilium: germinans, germinat, & exultat lætabunda, & laudans. & anima fit sicut Vrbs fortitudinis, Deus enim tunc fit fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes à turbine, vmbraculum ab æstu, & ponit in ea murũ, & antemurale, & robur panis, & abundantiã pacis, & sedem sapientiæ, & facit ibi conuiuium pinguiũ, pinguium medullatorum, vindemiam defęcatam, & omnia opera nostra operatur in nobis. Et quasi ex somno expergiscitur ibi anima, & inuenit in seipsa thesauros, quos non congregauit, opes, quas non acquisiuit. Deus enim qui latebat in anima subdita peccatis, & nihil ei præstabat præter vitam naturalem (sicut vnguentum optimum, & pretiosum absconditum in vase, fracto operculo, emittit odorem suauissimum totam domum replentem) secreta operatione excitat in ea vitales spiritus sui motiones, disponitq. in ea ascensiones, & rimans abscondita eius, & penetralia viscerum, & medullarum facit eam sicut paradisum, vnicaq. diuini spiritus illuminatione mille pullulãt in anima virtutes, veniuntq. omnia bona pariter cum ea: quicquid ad animæ ornatum pertinet, & ad pulchritudinem spectat, & ad decorem, affertur Isa.35.

per ſpiritum illum: omnia quæ in moribus praua erant, fiunt directa, & aſpera in vias planas, quia Deus emittit per viſcera eius lucem ſuam, & ſplẽdorem luminis ſui, & qui recipit eum, ambulat in lumine eius, & ſentit fœlices motus, & ſentit ſe fieri filium lucis, filium Dei, & vitam agere, quæ diuina eſt, & duratura eſt in æuum ſempiternum, & videt, & affluit, & miratur, & dilatatur cor eius, inundatio chariſmatum operit illum, & induitur veſtimentis ſalutis, & indumento iuſtitiæ, & coronatur corona ſempiterna, fitq. anima ſicut ſponſa ornata monilibus ſuis, gaudium, & exultationem obtinens.

Deus igitur in eſſentia ſua ſolus perfectus, & in ſe, & à ſe omnem bonorũ ſufficientiam, & abſolutam poſſeſſionem poſſidens, cui, nec poteſt ex quacumque retributione ſibi aliquid boni adcreſcere, nec ex quacumque communicatione creaturis facta, aliquid ſibi ſubtrahi, vt eius bonitas, & opulentia, & diuitiarum ſuarum magnitudo manifeſtetur, & intellectualis creatura in Deum, vt in ſuum finem, optime ordinetur, & perficiatur in natura ſua, & eleuet hominem ad altiorem ſtatum, ſpargit in cor eius Spiritum ſanctum ſuum, & eius afflatu excitatur homo ad opera virtutum, tàm earum, quæ intellectum, quam earum, quæ voluntatem ornant, vt ſupra communem & humanum modum operetur, ſicut diuinus homo: in præſentia illius Spiritus diuineſcit homo, poſſidetq. virtutes, non humanas, ſed heroicas, fortitudinem ſcilicet omnia patientem, & ſapientiam, & prudentiam omnia optime diſponentem. Ita vt homo ſecundum eas operans magis diuinus, quàm humanus videatur, & reſpectu aliorum hominum operantiũ, ſecundum virtutes communiter iniunctas, videantur iſti Dij quidam eleuati ſupra humanum modum viuendi, cognoſcendi, prouidendi, conſulendi, & Deum agnoſcendi, & conuerſandi cum hominibus, & ſuſtinendi ardua. Replet enim illum ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replet eum ſpiritus timoris Domini. Ornat eum fides candida, ſpes viridis, & charitas purpurea, & manſuetudo, humilitas, caſtitas, patientia, ceteræq. admirabiles virtutes, quibus ſplendeſcit anima, ſicut anulus adamante & piropo. & ſecundum huiuſmodi ſuperadditas diuinitus perfectiones, quibus homo bene operatur, excellentiſſimo, & diuino modo, vt paruus Deus inter homines videatur.

Quod in Apoſtolis viſum eſt, qui, poſtquam incubuit ſpiritus Dei ſuper eos, non in ſapientiæ humanæ verbis, nec temporali potentia, nec prudentia, & fortitudine humana freti, ſed roborati, & illuſtrati, & ex diuinis donis ſuper communem hominum ſtatum eleuati, mundum, & mundi rectorem vicerunt, & operati ſunt mira.

Cum autem à principio ſpiritum illum præſentem habuiſſent, exultabant præ magnitudine lætitiæ, videntes in illo lumine, quomodo Deus dederat ſe illis ad fruendum, vt ſummum bonum, & confortabantur, vt omnia poſſent in eo (poſſe enim vti diuitijs omnipotentis, eſt quodammodo eſſe omnipotentem) Loquebantur magnalia Dei cum poteſtate, & libertate, ita vt ſtuperent omnes, & admirarentur ad inuicem. Erat enim cor eorum ardens & feruens, & ſicut olla aqua plena magno igne præſente ita feruet, vt ſe eleuet ſuper ollam, ſic præſente diuino illo igne, corda eorum gaudio exultauerunt, ita vt Petrus princeps Apoſtolorum, qui prius ad vnius ancillæ vo-

cem

oem consternatus, Christum abnegauerat, tunc inter illam multitudinem virorum Iudæorum stans, eleuaret vocem suam, & loqueretur cum sapientia, & fortitudine, & gratia, ita vt ad illius diuinam prædicationem magnæ Iudæorum turbæ conuerterentur, cum diceret illis Pœnitentiam igitur agite, & baptizetur vnusquisque vestrũ in nomine Iesu Christi in remissionẽ peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti, & saluamini à generatione ista mala & praua. Et faciebant Apostoli omnes multa prodigia & signa in Hierusalem, & metus erat magnus in vniuersis.

Prosequamur ergo enarrationes admirabiliũ rerum, quas Lucas Euangelista in libro actuum Apostolorum magnifice scripsit, & memoriæ omnium fidelium in Ecclesia commendauit.

Admirabilis aduentus Spiritus sancti per dispertitas linguas igneas super discipulos Christi, obstupescentibus omnibus, quoniam audiebant illos loquentes magnalia Dei. Et de sermone Petri, quo conuertit tria millia hominum; de prodigijs, quæ fiebant, optimisq. moribus primorum Christianorum.

Cap. 252.

ERant autem in Hierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione, quæ sub cælo est. Facta autem hac voce conuenit multitudo,& mente confusa est,quoniam audiebat vnusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur,Galilæi sunt? & quomodo nos audiuimus vnusquisque linguã nostram in qua nati sumus. Parthi, & Medi, & Aelamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam,& Cappadociam, Pontum, & Asiam,Phrygiam,& Pamphyliam, Aegyptum, & partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Arabes, audiuimus eos loquentes nostris linguis, magnalia Dei. *Act.c.2.*

Stupebant autem omnes, & mirabantur ad inuicem dicentes: quid nam vult hoc esse? Alij autem irridentes dicebant, quia musto pleni sunt isti. Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam, & locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hierusalem vniuersi,hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea; non enim sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est, quod dictum est per Prophetam Ioel: Et erit in nouissimis diebus (dicit Dominus) effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetabunt, & dabo prodigia in cælo sursum,& signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem antequam veniat dies Domini magnus, & manifestus. Et erit omnis quicunque inuocauerit nomen Domini saluus erit. Viri Israelitæ,audite verba hæc: Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in nobis, virtutibus, & prodigijs, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut vos scitis;hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum per ma-

nus iniquorum affigentes interemiſtis : quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo, Dauid enim dicit in eum : Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear. Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea inſuper, & caro mea requieſcet in ſpe : quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid, quoniam defunctus eſt, & ſepultus eſt apud nos vſque in hodiernum diem, Propheta igitur cum eſſet, & ſciret quia iureiurando iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem eius, & prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus, cuius omnes nos teſtes ſumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre, effudit hunc quem vos videtis & auditis. Non enim Dauid aſcendit in cælum, dicit autem ipſe : dixit Dominus Domino meo : ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. certiſſime ſciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum meum & Chriſtum fecit Deus, hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis. His autem auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos : Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos : Pœnitentiam, inquit, agite & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti. Vobis enim eſt repromiſſio, & filijs veſtris, & omnibus qui longe ſunt, quoſcunque aduocauerit Dominus Deus noſter. Alijs etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortabatur eos dicens : Saluamini à generatione iſta praua. Qui ergo receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor; multa quoque prodigia, & ſigna per Apoſtolos in Hieruſalem fiebant, & metus erat magnus in vniuerſis. Omnes etiam, qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Poſſeſſiones, & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq. opus erat. Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, & ſimplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat, qui ſalui fierent quotidie in idipſum.

De Apoſtolis mundum ſpiritu intra paucos annos implentibus. Cap. 253.

Io. Gerſ. ſer. de Spir. Sã. quẽ habuit in Concil. Conſtantienſi.

VIncit omnem admirationem hoc, quod ab Apoſtolis factum eſt, cum per eos Spiritus ſanctus repleuit orbem terrarum, quod ſuper miracula connumerandum videtur : nam ipſi intra pauciſſimos annos, omnem regionem, quæ ſub cælo eſt, à Solis ortu, vſque ad occaſum, & ab Aquilone, & mari, peruagati ſunt tam ardenter, quam efficaciter homines pauciſſimi, & ignobiles, & inopes, replentes mundum Euagelio Dei, quod erat legi-

legibus, & moribus inueteratis summe contrarium, Iudæis scandalum, & Græcis stultitia, sicut Aug. & Chrysost. eleganter exaggerant in confirmationem legis nostræ. Hæc inquam omnia, & similia miracula si ad sola corporalia respicias, videntur esse motui naturali contrariã: Si vero naturam comparaueris ad gratiam, iudicabis naturam, vt ancillam, gratiæ sicut Dominæ ordinabiliter paruisse. Ordo quippe qualis alter rectior, qualis naturalior est, quàm vt replente Spiritu sancto orbem terrarum, fiant omnia noua, nouus rex, noua lex, noua signa, noua miracula?

Hunc beatum spiritum non solum Apostoli, sed & alij innumerabiles non solum illis temporibus, sed subsequentibus seculis, gratia Dei consecuti sunt, quorum nonnullos exempli gratia recensebimus.

Monica D. Augustini mater acta à spiritu Sancto rapitur, sicut & D. Thomas, atque alij. Cap. 254.

SPiritus Domini dum replet hominem incolam orbis terrarum, non necessitate (sicut dictum est) sed spontanea voluntate attollit ipsum, vt in aerem contemplatiuæ perfectionis ascendat. Ipsam si quidem Spiritus Domini repletionem consequitur libera mentis eleuatio sursum ducens. Instar testæ oui, de qua ferunt quod repleta rore, & obstructa si ad feruidum solem exposita sit, sursum abit. Mystice, ros gratia: Pondus meum (inquit Augustinus) amor meus. Illo feror, quocumque feror. Hoc perfectum amoris pondus (si non potius leuitas dicenda est) emergere facit spiritum à turbida fluctuantium phantasmatum, & exundantium desideriorum carnalium tetra caligine, vt superas liber euadat in auras, vt feratur super aquas cogitationum vagantium, & instabilium, somnioq. similium, vt eruatur de tenebris, & vmbra, vbi prius erat vinctus in mendicitate, & ferro malæ consuetudinis, & fomitis originalis. Senserat experimento repletionem hanc spiritus Domini sursum agentem ipsa mater Augustini Sancta Monica. Hæc aliquando in Ecclesia Sancti Cypriani Martyris susceperat sacram communionem, in qua plenitudo gratiæ velut in suo fonte sumitur, tùm protinus corpore à terra leuato, tales erupit in voces: Volemus in cælum, volemus in cælum fideles. A qua dum postmodum quæreretur, quid sibi voluisset hæc insolita clamositas, & eleuatio? Ipsa vt erat tota columbinæ simplicitatis, pie, benigneq. respondit: Et quid vultis? quid quæritis? Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Congruit id, quod sequitur: Altaria tua Domine virtutum, supple contulerunt hanc eleuationem. Tale aliquid de Sancto Thoma referunt, cuius corpus etiam contemplatio leuabat à terra. Sic in beatis pœnitentiæ speculis, Maria Magdalena. & Maria Aegyptiaca factum legimus. Simile aliquid sensit August. qui Deo loquens confitebatur: Introducis me aliquando in affectum quendam inusitatum valde, qui si perficiatur, nescio quid erit, quod ista vita non erit, sed reforbeor. Hactenus Gerson, & ibidem post multa subdit.

Mulier

Mulier deuota ita fuit Spiritu ſancto repleta, vt cum non poſſet vim tanti ſpiritus ferre in corde ſuo, exſpirauerit. Cap. 255.

FOrtis vt mors, dilectio, quia ſicut animam mors à corpore, ſic animum dilectio ſeparat à mundi vanitate, immo, & quandoq. ab ipſo corpore. Legiſſe memini me de quadam muliere deuota, quæ ſermonem ſuper tranſformatione mentis in Deum per dilectionem die Pentecoſtes audiens concutiebatur primo gemitibus inenarrabilibus, ſuſpirijs, atque ſingultibus, quæ dum culparetur, & pulſibus clanculis prohiberetur à circumſtantibus, ne turbaret audientes, ne hypocriſim oſtentaret, tace fatua, quieſce miſera: Ipſa compreſſo ſpiritu velut muſtum ſine ſpiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit, non valens plenitudinem amplius feruidi ſpiritus intra ſe capere, diruptis venis, & neruis exſpirauit. Beata per meam fidem, ſic enim pie credere fas mihi eſt: Beata martyr amoris effecta, quæ iam canere poterat nedum illud: amore langueo, philocapta ſum, amo per amorem. Vulnerata charitate ſum, ſed & amore mortua; mortua mihi, & amato viua.

Linguarum admirabile donum noſtro etiam ſeculo à Deo hominibus communicatum fuiſſe. Cap. 256.

Tho. Boz. de ſig. eccl. ſigno 21.

ENimuero vbi oportuit, haud negauit Deus Eccleſiæ ſuæ huiſmodi donum. Nam cum noſtri ad incognitæ gentis homines perueniunt in Indijs Orientalibus, & Occidentalibus, mirum quàm cito aſſequantur vſum linguæ ignotæ, nullo ſtudio, nullo labore. Nam qui potuiſſet admirandus ille Xauerius vndecim annorum ſpatio tot linguas percipere, tot linguarum populos alloqui, nullo ſæpe interprete, nullo adiumento?

Quamquam conceſſum fuerit aliquando noſtris, illud longe mirabiliſſimum, vt cum loquerentur vna lingua ad innumeros diuerſarum linguarum homines in vnum coactos, quorum multi haud percipiebant aliarum vim, nihilominus noſtri verba facientes ab omnibus adſtantibus intelligerentur; & quilibet ex audientibus cum ſono vocis aſſequeretur etiam ſenſa verborum. Id ætate maiorum noſtrorum contigiſſe Vincentio Ferrerio Hiſpano ex ordine Prædicatorum ſcribunt in eius vita; noſtra autem Aloyſio Bertrando ſimiliter ordinis ac nationis eiuſdè in Occidentalibus Indijs, nec non Martino Valentio in ijſdem locis, per quos Deus innumeros ad verum pietatis cultum traduxit, & plurima ſuæ diuinitatis beneficia populis illis eſt impertitus.

B. Vincentius agitante Spiritu ſancto, mira loquitur, mira operatur. Cap. 257.

Ex vita B. Vinc. Valē. per Io. Ant. Flamin. ſocor. ſcripta.

MVlta inerat linguæ facundia in B. Vincentio Valentino ordinis Prædicatorum, quam à Spiritu ſancto pro munere obtinuiſſe ex eo apparet in primis, quoniam non modo mali Chriſtiani eius oratione moti priorem vitam abominantes ad rectum impellebantur, ſed etiam Iudæi, & Gen-

Gentiles plurimi, tantaq. verbis illius vis inerat, vt cũ in flagitiosos homines in suis concionibus acerrime inueheretur, multi publice ante illius suggestum prostrati sceleribus suis veniam precarentur. Illud quoque hoc indicat, quod in omnibus fere concionibus populo lachrymas excutiebat. Sed tum præcipue vberem fletum, & sibi, & auditoribus excitabat, vel cum de Christi passione sermonem habebat, vel cum de pœnis inferni, & extremo iudicij die differebat. Memoria erat tenacissima, & prope diuina. Nihil dicebat vel castigando, vel suadendo, vel confutando, quod diuinæ scripturæ, ac sanctorum Doctorum testimonijs abunde non confirmaret. Omnium vero, quæ legerat, sic memor erat, vt scientiarum, & auctoritatum, eorum omnium, qui in diuinis à condito orbe scripsissent, & exemplorum diuinus thesaurus haberetur. Tanti autem erant, quæ ex eius ore fluebant, vt non deessent, qui cuncta conscriberent, vt etiam posteritati prodessent. Quo quidem factum est, vt illius diuini sermones in multa volumina digesti sint, ex quibus nonnulla etiam in Italiã peruenere, & per multa loca diffusa sunt. Esse tamen illa, tanquam vmbra eorum, quæ ab eo dici solerent, affirmabant ij, qui concionantem illum audierant. Tàm vero acri, tam vehementi erat in Iudæos ingenio, tantus, ac tàm copiosus disputator, sic illis sanctarum scripturarum sensa recludebat, vt in diuersis Hispaniæ vrbibus, supra quinque, & viginti millia ex illis ad fidem Christi conuerterit. Gentilium vero, quibus per id tempus abundabat Hispania, ingentem quoque numerum, vtpote octo millium. Sed ex Iudæorum côuersione maior vtilitas. Ex ijs enim permulti sunt inuenti, non solum in lege Mosis, verum etiam in liberalibus disciplinis eruditissimi, qui magno vsui Christianis fuere, qui vel ipsi, vel eorum liberi ad Ecclesiasticas etiam dignitates admissi sunt. Non minus efficax in sedandis quoque odijs, atque discordijs fuit; hæc illi præcipua fuit cura. Quare nulla fuit Vrbs, nullus denique locus, vnde prius abscesserit, quàm illas prorsus sedauerit. Moti illius diuina oratione, cum de remittendis iniurijs sermonem haberet, profiliebant in medium, quibus cædem suorum passis, & vulnera, tenacissima odia, & diuturnæ inimicitiæ insederant, largo fletu clamantes, sese ad ignoscendum paratos. Prodibant acciti aduersarij, atque in conspectu populi mutuis amplexibus, & osculis, flentibus quicunque aderant, ingenti dulcedine tacti iungebantur, ac reconciliabantur. Habebat secum paratum semper notarium publicum, qui rite hæc omnia conscriberet. Meretrices, lenones, pyratæ, latrones, homicidæ, proditores, & id genus homines ad xl. millia à scelerata, & dedecorosa vita retraxit, & ad publicam quoque pœnitentiam impulit. Numerus quidem Christianorum, quos illum à turpitudine vitæ, ad rectam viuendi normam retraxisse perhibent, centum, & amplius millium fuisse accepimus, præter Iudæos, atque Gentiles. Nec mirari quidem oportet, cum tot, ac tantis præditus, ac diues esset dotibus, sanctitate vitæ, ac morũ integritate inenarrabili, eloquentia, & splendore sermonis cum suauitate, ac venustate incredibili, crebritate sententiarum, & grauitate eximia, rerum omnium doctrina, & memoria pene incomparabili: quæ vero dicebat, miracula plerunque sequebantur, & mire confirmabant. Taceo aliàs penè innumerabiles virtutes, quæ ipsæ per se volumen exposcerent. Vox autem illi, quæ maximum dicenti decorem, ac leporem addebat, adeo sonora, & commoda

moda fuit, vt non minus apte quandocunque opus erat, illa vteretur, quàm soleat facilem equum peritus sessor. Illud quoque miraculi vice erat, quod eum concionantem etiam remotissimi ita quidem audiebant, vt propinqui. Contigit etiam hoc illi diuinum munus, quod de Apostolis traditũ est. Nam apud quamcumque linguam, & nationem concionaretur, sic quidem intelligebatur, ac si in ea gente natus esset, & educatus. Hoc autem Galli affirmabant, Anglici, Britones, Teutonici, atque Italici generis homines.

Non ab re futurum, nec iniucundum puto, si gentes, quas concionando peragrauit, in compendium redactas cursim enumerauero. Hæ igitur sunt Cathalonia, Regnum Valentiæ, Aragonia, Gallitia, Portugallia, Nauarra, Galliæ vero partes, quem comitatum Tholosanum dicunt, & regio, quam linguam vocant Anserinam, ac Delphinatum. Tota denique (vt hic omnia complectar) Hispania, Auenio præterea cum finitimis Ciuitatibus, Sabaudia, Aruernia, Burgundia, Lugdunensis regio, atque Suturia. Ad insulas etiã transfretauit, quas posteri Maioricam, & Minoricam nuncuparunt, Prisci Baleares appellarunt. In Britanniam quoque nauigauit, quam nunc Angliam dicimus, precibus Henrici adductus, vbi totum biennium mansit. Quo in tempore totam Insulam peragrauit, de qua vberrimum fructum cum immortali laude retulit. Per id tempus Ducis Britanniæ vxor, quæ sine liberis erat, nec vnquam conceperat, Beatum Vincentium rogauit, vt suis apud Deum precibus opem sibi ferret, ne perpetuo sterilis esset. Facta est voti compos. Nam vbi ille eius vterum cruce signauit, fœcundam reddidit. Peperit filios, quorum vnus fuit Petrus vir summus, & præclaris dotibus insignis, qui Dux Britannorum fuit, quique legatos postea Romam ad Pontificem Maximum cum multis millibus aureorum misit, vt beatus Vincentius catalogo Sanctorum inscriberetur. Sed & aliæ complures feminæ eodem modo illius ope steriles esse desierunt. Sanitatem plurimis ægrotantibus vbique in eadem Insula restituit.

In Vrbe autem Venetensi paralyticum, qui decem, & octo annos eo morbo laborauerat, cum partes corporis multas cruce signasset, incolumem reddidit. Venit quoque in Italiam, & cum totam Regionem Pedemontanam perlustrasset, vsque Genuam Liguriæ vrbem peruenit. Erat illi in animo ad alias quoque Italiæ Vrbes accedere, nisi regis Hispaniæ nuncijs fuisset in Hispaniam reuocatus. In suis autem peregrinationibus tempus ita dispẽsabat. Nocturnæ quieti quinque horas, reliquam noctis partem lectioni, ac orationi dabat. Mane altaris sacrum cum cantu celebrabat, deinde sese ad locum, vbi à Populo concionaturus expectabatur, conferebat. Postquam finem fecerat, vt populi satisfaceret votis, manus illi præbebat osculandas. Aegros sibi oblatos signo salutiferæ Crucis sanabat, verba illa de Euangelio proferens. Signa autem eos, qui crediderint in me, hæc sequentur. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Deinde adijciebat, Iesus Mariæ filius, mundi salus, & Dominus, qui te traxit ad fidem catholicam, te conseruet, & beatum faciat, & ab hac infirmitate te liberare dignetur. Amen.

Petrus Diaconus, S. Gregorij Papæ familiarissimus, super illius caput Spiritum sanctum in Columbæ similitudinem frequentissime perspexisse fertur, quod & cõstans Ecclesiæ traditio in huius sanctissimi Pontificis imagine repræsentanda obseruat. Cap. 258.

SAncti Gregorij Papæ, cognomento Magni, scripta opera tribuenda potius esse numini, quàm humanæ industriæ, manifesta visio declarasse fertur. Etenim ad ipsum Columbam desuper lapsam, cum quid de sacris litteris scribere vellet, visam à Petro Diacono esse, & ea de causa columbam in capite ad aurem eius pingi consueuisse, Ioannes Diaconus asserit, ea ex causa, scilicet, quod à diuino Spiritu (cuius Columba symbolum tenet) quæcumque scripta ab eo sunt, ipsi esse suggesta, constans opinio fuit. *Io. Diac. vit. S. Gre. l. 4. c. 69.*

Præstat & hic elogium sanctissimi viri de eodem S. Gregorio recitare, vt intelligere possis, quanta gloria fuerit acceptus à posteris. Ildefonsus enim ille Toletanus Episcopus in libello, quem confecit de Viris illustribus (quem manuscriptum Bibliotheca Vaticana custodit) numeraturus eius scripta, ipso ingressu operis, de Gregorio ista habet.

Gregorius Papa, Romanæ Sedis, & Apostolicæ Præsul, compunctione timoris Dei plenus, & humilitate summus tantoq. per gratiam Spiritus sancti scientiæ lumine præditus, vt non modo illi præsentium temporum quisquam, sed nec in præteritis quidem par fuerit vnquam. hucusque ex Isidoro de viris Illustribus, quem inferius citat. Pergit vero ipse, hæc addens: *Isid. de vir. illust. c. 27.* Ita enim cunctorum meritorum claruit perfectione sublimis, vt exclusis omnium illustrium virorum comparationibus, nihil illi simile demonstret antiquitas. Vicit enim sanctitate Antonium, eloquentia Cyprianum, sapientia Augustinum. At hæc si tibi videri possint hyperbolice dicta: quod ex his possis consequi, illud est, quod ea æstimatione ad posteros fama de sanctitate, & doctrina Gregorij propagata est, vt maxima quæque Gregorium diligentibus visa sint ipso minora Gregorio.

Porrò istiusmodi præmissis Ildefonsus de ipso præconijs, ad enumeranda ea, quæ edidit commentaria, se conuertit.

Hildebrandi Archidiaconi ardor in obeundis Ecclesiasticis negocijs, & Spiritus sancti gratia, quæ in eius humilitate fulgebat, & Prophetiæ dono, & internarum cogitationum inspectione. Cap. 259.

ALexander Secundus, vbi creatus est Pontifex, nihil antiquius habuit, quam vt Hildebrandum iam Archidiaconum, crearet Cancellarium, penes quod officium vniuersa Romanæ Ecclesiæ administratio verteretur. *Barõ. tom. ann. 1061.* Pollebat Hildebrandus ad ea cuncta explenda ingenij viribus, & quod magis æstimari debet, gratia Spiritus sancti; quæ abunde inhabitabat in eo, adeo, vt supra homines diuinum quidpiam præseferret eiusdem sancti Spiritus donis. Nam audi, quæ tunc contigisse, certa assertione S. Hugonis

Abbatis

Abbatis Cluniacensis recitat Vuillelmus Malmesburiensis, seculi huius historicus, qui ait: Verùm quia Hildebrandi mentio se ingessit, de eo dicam, quæ non friuolo auditu hausi, sed seria relatione eius audiui, qui se illa ex ore Hugonis Abbatis Cluniacensis audisse iuraret: quæ adeo admiror, & prædico, quia cogitationes aliorum prophetico mentis intuitu pronuntiabat. Alexander Papa efficax ipsius studium conspicatus, Cancellis Apostolorum præfecerat.

Circuibat ergo pro sui contuitu officij prouincias, vt perperam acta corrigeret. Accurrebatur ab omnibus ordinum hominibus, decisiones diuersorum negotiorum postulantibus. Cuncta ei submittebatur secularis potentia, tùm pro sanctitatis, tùm pro ministerij eius reuerentia. Vnde die quadam cum solito maior ad equitandum esset turma, Abbas prædictus in extremo agmine cum monachis suis sensim progrediebatur: Visoq. eminus tanti viri honore, quod tot mundanæ potestates nutum illius præstolarentur, huiusmodi sententias ventilabat animo: Homuncionem exilis staturæ, despicabilis parentelæ, quo Dei iudicio tot diuitum sepiri famulitio? tumere illum proculdubio, & metiri altiora merito pro tot obambulatorum obsequio. Vix hoc, vt dixi, mente versarat, cum Archidiaconus reflexo equo, & calcaribus incitato, à longe clamans, & Abbatem obiurgans: Tu, tu, inquit, male cogitasti falsò infamans huiusce dumtaxat rei innocentem. Non enim mihi gloriam hanc (si gloria dici potest, quæ cito transit) vel ego imputo, vel ab alijs imputari volo, sed beatis Apostolis; quorum exhibetur priuilegio. Suffusus ille pudore, nec quicquam inficiatus, hoc solum retulit: Quæso Domine, quomodo nosti cogitatum meum, quem nulli communicaui? Ab ore tuo, ait, quasi per fistulas ad aures meas omnis illa cogitatio deducta est.

Item in eadem prouincia Ecclesiam Vrbanam ingressi, ante aram continuatis, & iunctis lateribus se prostrauerant. In multam horam protracta oratione, respexit Archidiaconus Abbatem, turbulento rictu infrendens. Ille cum diutius oratum esset, fores egressus, causamq. commotionis percunctatus, responsum accepit: Si me amare vis, caue ne me vlterius hac iniuria expugnes: Dominus meus Iesus Christus, speciosus ille præ filijs hominum, postulationibus meis visibiliter astabat, intendens dictis, & serenis fauens oculis, sed tuæ orationis adductus violentia me deseruit, ad te conuersus. Ita plane etiam in carne hic viuens Dominus facere consueuit, vt de se ardentius concitaret desiderium: sic namq. repulisse visus est Chananæam, sic repulisse Mariam, ne tangeretur ab ea, sic denique finxisse se longius ire, duobus illis discipulis Emmauntem se conferentibus. Sed pergit. Puto, quod tu ipse non diffiteberis esse genus iniuriæ, si amico eripias auctorem salutis suæ. Præterea prænoueris mortalitatem hominum, & huic loco imminere excidium. Cuius coniecturæ signum habeo, quod Angelum Domini super altare stantem vidi euaginatum gladium stringere, & huc, atque illuc rotare. Futuræ cladis notabilibus habeo indicium, quod iam spissus, & nebulosus aer prouinciam istam circumuolat, vt vides. Maturemus igitur profugium, nisi cum alijs velimus subire exitium. His dictis introeuntes diuersorium, ad curam corporis assedere. Continuoq. dapibus appositis, exortus in domo luctus auiditatem esurientium repressit. Siquidem

dem vnus, & alter, & mox plures è familia, dubium qua pernicie, interempti, animas subito amiserunt. Tum eadem peste per vicinas ædes grassante, ascensis mulis diffugiunt, festinationem viæ stimulis timoris accelerantes. Hæc ex S. Hugonis relatione Vuillelmus. ex quibus tu discas eiusdē Hildebrandi sanctitatem, & Spiritus sancti gratiam, qua vniuersum Catholicum Orbem in sui admirationem conuertit.

Gregorium Pont. Max. Spiritu sancto repletum esse, columba super eum volitans testata est. Cap. 260.

FActum est autem, cum idem Papa Gregorius Missarum solemnia celebraret, vir quidam Ioannes nomine, iuxta altaris crepidinē immobilis perstitit. Cumq. ad altare deflexisset obtutus, subito in exstasim raptus, niueo candore columbam, cuius erat aureum guttur, supra eandem aram astare conspexit. Quæ inde leuiter aduolans, ac supra dextrum Pontificis humerum recubans, alis protinus expansis, vtrumq. protexit, ac tamdiu sic perstitit, quousque commistio Dominici corporis, & sanguinis in calice fieret. Iterumq. se in dexterum humerum colligens, inde ad altare descendit, caput blande super hostiam flectens, viro illo, quid hæc sibi vellent, non intelligēte, cum volatu præpeti pleno rostro remeauit ad cælum. Post hæc homo ille in se rediens, nulla penitus huius rei vestigia memoria tenuit. Nocte vero subsecuta cum se sopori dedisset, vir quidam illustrior sole, minaci vultu in medio suæ domus hospitio eidem apparuit. Quo ille viso, de strato exiliens, terrore correptus, fugam tentat arripere. Vir autem ille porrecta manu, continuit brachium eius suauiter tenens. Cum autem eius manus nequiret effugere, ac sic vinctus, stetit inuitus, ad eius mox auxilium quidam niuea canicie aspersus, indutusq. stola candida affuit, eiusq. mærorem consolans, de manu se tenentis eripuit. Quem ille quisnam hic esset tantæ claritatis vir, quæsiuit intrepidus: Hic, inquit, est iustitiæ sol. & ille; Nomen quoque ait, tuum inquirenti similiter pande. Nequaquam (ait ille) scire te oportet nomen meum, sed mihi ad interrogata responde. Putasne recolis, quid heri, dum in ecclesia astares, vidisti? Ille, cuius animum occupauerat obliuio, cæpit intra se voluere, quidnam esset, quod ab eo senior quæreret, subitoq. reminiscens, cuncta sibi quæ viderat, ex ordine retulit. & ille: Vade, inquit, celeriter, & hoc ipsum auribus Papæ intimato, vt constanter vigore sancti Spiritus, quod cæpit, exsequatur. His dictis, ab oculis eius elabitur. hucusque Leo. Leo Ost. li. 3. c. 53.

At quid Columbæ visio in Pontifice, nisi in Spiritus sancti eum instinctu regi, & gubernari? Quid insuper illud, quod eidem nuntiari mandatur, vt vigore sancti Spiritus, quod cæpit, exsequatur, nisi manifestum diuino oraculo reddi? Quàm ista opportuno tempore sunt mortalibus diuino consilio declarata, cum non apud schismaticos tantum, verum apud Catholicos tunc viuentes, & qui postea futuri essent, eiusdem Pontificis fama in suspicionem nimiæ austeritatis adduceretur, periclitareturq. proscissum calumnijs tanti Pontificis nomen? De quo aduersus obloquentes, ac detrahentes illud apostolicum pro defensione liceat vsurpare: Quis stabit aduersus electos Dei? Deus, qui iustificat, quis est, qui condemnet? Vt quod diuino calculo recte

factum probari posset, non auderet humana temeritas sugillare, vt sic ora loquentium mendacium prorsus obstruerentur.

B. Ignatius Spiritu sancto ductus mira operatur in Ecclesia Dei, & qualiter B. Philippus in eius vultu radios lucentes viderit. Cap. 261.

SEd & B. Ignatius venerandæ societatis Iesu sapientissimus Institutor, Spiritu sancto plenus, & præsertim sapientiæ dono conspicuus Religionem suam instituit, quæ hodie per vtrumque orbem communi beneficio propagata mundum fulcit, ne cadat; qua in re videri potest, cuius Spiritus esset, qui opus tàm magnum facere potuit, & qualem à Spiritu sancto sanctitatem esset consecutus, qui in Dei Ecclesia, collabentes virtutum ædificationes restaurabat. B. Philippus nostri pusilli gregis institutor B. Ignatium mirifice diligebat, asserebatq. sæpe se in oculis, & vultu eius vidisse splendorem quemdam coruscantem, & radios prælucentes, qui internæ pulchritudinis suæ, quam in eius animo Spiritus sanctus efformauerat, testimonium præberent.

De miris operationibus sancti Spiritus in B. Philippo. Cap. 262.

SIngulis diebus Philippus Spiritum sanctum, quàm poterat ardentius precabatur, vt eum suis donis ornaret, nullumq. abesse sinebat diem, quin eius opem imploraret: nec incassum hæc fuerunt. Nam laicus cum esset, annum vitæ trigesimum non attingens, Christi scilicet anno millesimo quingentesimo quadragesimo quarto, ea repente spiritus vi repleri sensit diuinitus, eoq. impetu, vt cor illicò sibi intra corpus saltitare cæperit, eoq. ardore inflammari, vt eum natura innusitata quadã cordis palpitatione, omnino se ferre non posse significaret. Quamobrẽ benignus Dominus, quo illum ad plurimorum salutem diutius conseruaret, confractis, atque in pugilli, eoque maiorem amplitudinem, elatis duabus sinistri lateris costulis, quarta scilicet, & quinta, eiusdem cordis sinum, quo id liberius ageretur, mirum in modum ampliauit. Erat istiusmodi fractura in anteriore parte pectoris, vbi costæ in cartilaginem desinunt. Quo ex tempore adeo vehementer amplius quinquaginta tot annos agitari, concutiq. cæpit assiduè, plus, minusvè, cum mente rapiebatur in Deum, vt non modo toto corpore contremisceret, verum etiam lectulus ipse, aliaq. omnia, quibus ille insidebat, quasi terræmotu acta eo orante quaterentur. Quæ cum illi (cui corpus quadratum erat, neque gracile, neque obesum) sine vllo doloris sensu euenerint, & ad extremum vsque spiritum sine dolore manserint (nullæ enim nec intus, nec foris punctiones, doloresvè sentiebantur) omnino supra vires naturæ fuisse, ac diuinum prorsus miraculum, Medici omnes, qui eius dum viueret, curationi, & postea corporis sectioni interfuere, vna voce testati sunt.

Mirum profectò erat hominem videre ætate confecta, plus quinquaginta annos, continuas, voluntariasq. cordis concussiones, palpitationesq. patien-

tem crederes illum humana iam omnia fastidientem, Dauidis instar Domino dicere: Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo,& requiescã? Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! quando veniam, & apparebo ante faciem Domini?

Huius prætereea doni cælestis vi, tanta quoad vixit, spiritus, diuinæq. dulcedinis affluentia replebatur,vt mentem à cælestibus auocare,animumq. sæpissime ad terrena conuertere, vt sacrum facere posset, cogeretur. Quod non eo solum referente cognouimus, sed reipsa comperimus. Quamquam enim ille omnem adhibebat curam se à diuinis auocandi, cum rem sacram facturus pergeret, vt vni, & alteri ex ijs, qui sibi noti erant, indicauit: vix tamen, quod nos plus millies hisce vidimus oculis, sacrificium absoluere poterat. O magnam sancti Spiritus vim! Alij etiam sanctissimi viri,horis prius aliquot precationi impensis,præuia diligentiq. præmissa præparatione, omni ope contendunt, vt aliquid pij in Deum affectus, cum rem sacram acturi sunt, acquirant, hic autem his adeo abundabat, vt non modo vlla egeret præparatione, verum etiam cum tot, tantosq. diuinitus immissos ardores sustinere nequiret, animum suum, quàmmaxime poterat, ab illis diuellere cogeretur, Deumq. ne maiores tribueret, in dies rogare.

Id præterea in illo is spiritus efficiebat longe mirabilius, vt eum præcibus insistentem sublime tolleret.

Medio vero hyeme, quo tempore maximum in Vrbe frigus esse solet, ad postremum vsque diem (quis crederet?) ita de repente eo orante ipsius cor, corpusq. diuino æstuebat igne, vt validissima, ne æstu necaretur, refrigeratione indigeret. Hinc ille octogenarius modicissimo cibo contentus, omni propemodum natiuo calore destitutus, vt eam amoris flammam aliquo modo restingueret, pectus nudare, fenestras, foresq. cubiculi media nocte pandere, linteisque, ac flabellis, aliaue opportuniore aëris agitatione vti ad se refrigerandum sibi necesse erat; & quidem ni cordi, interno ac diuino consumpto calore, hisce rebus festinanter subuenisset, repentè certe interijsset.

In ijsdem rebus hoc fortasse etiam ponendum: causam quodam die huius tàm miræ, ac nouæ eius cordis agitationis à Federico Cardinale Borromæo interrogatus, præsertimq. num dolore aliquo in ea sustinenda afficeretur? à Spiritu sancto eam accepisse, modestè respondit. Laicus cum essem, dicere cœpit, sanctum Spiritum,quàm suppliciter poteram, quotidie rogare consueueram, vt mihi opem ferret, animumq. meum donis suis cumularet. Quodam die cum eum de more orarem meas exciperet preces, ipso tandem volente factum est, vt cordis agitatio, de qua rogas, quæ nullos vnquam dolores mouit, initium habuerit, simulq. adiunxit: possem equidem eam cohibere, sed ne animum, inter orandum, à diuinis auocare, atque ad eum motum cordis comprimendum referre cogar, idcirco ab ea re desisto.

Illud hic addam, quod eius cor adeò huius agitationis vi æstu feruebat, vt calor ex eo proueniens ad totum plerumque corpus sese diffunderet.

Ignis inclusus ardet fortius. Quapropter B. Philippus cum diuinum sancti Spiritus ignẽ in cordis arca contineret, quamquam ipse in diuinis gratijs occultandis studiosissimus esset, tamen impedire non poterat, quin aliquando occulta spiritus flamma sese proderet, cum aliquid agendum esset. Cap. 263.

IN precibus Deo fundendis eam adeptus erat facultatem, vt diuina potius vi, & ducente spiritu ad eas adduceretur, quàm noua aliqua de rebus cælestibus meditatione diuini amoris flammam in se ipse excitare cogeretur. Tanta vero plerunque, cum precibus insisteret, cælestium gaudiorum copia perfundebatur, quantam sustinere vix poterat, eamq. ob rem non humi solùm sese prosternere, sed his etiam vocibus ad Dominum clamare opus habebat: Sat est Domine, sat est; contine iam, quæso, vndas gratiæ tuæ. Quodam die cum ex nimia istiusmodi dulcedinum vi haud procul exitio abesset, maiore quàm antea animi impetu diuinam cæpit implorare clementiã: Recede à me Domine, aiebat, recede; quandoquidem tantam cælestium gaudiorum molem sustinere, mortalis cum sim, nequeo: en morior Domine, ni confestim succurras, ni opem feras: Cumq. ille hunc in modum diutius precatus esset, leniuit Dominus aliquantulum (vt ipso referente cognouimus) summum animi eius ardorem. Ergo mirandum non est, si suo ille doctus periculo dicere soleret: Verè Deum amanti nil grauius, nil durius, aut molestius posse vita ipsa contingere: Sancti enim viri mortem in desiderio, & vitam in patientia habere dicuntur.

S. Greg. li. 9 Reg. epist. 27. & l. 11 epist. 24. Aug. tra. 9. in ep. 1. Io.

Ardentis spiritus demonstratio S. Paulini, & S. Augustini, pro conuersione nobilis, & eruditi adolescentis. Cap. 264.

SI spiritus, & amor est, intus in corde vtique operatur, si operari renuit, amor nõ est, nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Hinc sancti viri, qui omnes spiritum Dei habent, quicquid agunt, spiritu Dei agunt, & aguntur, in quibus panditur spiritus eorum, vt contigit Paulino, & Augustino in conuersione cuiusdam adolescentis. Ad quem hæc Paulinus.

Pauli. Romaniano ĩter epist. D. Aug. ep. 36

Vereor fili, ne aures tuas asperitate temerarij sermonis offenderim, & per aures animo etiam tuo tædij mei vulnus intulerim. Sed in mentem veniat epistola tua, qua te musicis familiarem modis intellexi; à quo studio ego æui quondam tui non abhorrui. Itaq. mihi ad tuam mentem, si in aliquo exulcerassem, deliniendam remedium, litteras tuas recordatus, reperi, vt te ad Dominum harmoniæ omniformis artificem, modulamine carminis euocarem. Quæso te, vt aure audias, neque causam salutis tuæ in verbis meis spernas, sed piam curam, & mentem paternam, etiam in despiciendis sermonibus libenter accipias, quibus insitum Christi nomen, quod est supra omne nomen, hanc deberi veneratiõe facit, vt non possit à credente contẽni.

Carmẽ elegiacũ Paulini ad Licentiũ iuuenem nobilẽ quõdã Augustini discipulum.

Quare age rumpe moras, & vincla tenacia secli,
Nec metuas placidi mite iugum Domini,
Pulchra quidem, sed mira vagis præsentia rerum
Mentibus, at sapiens non stupet ista animus,

Nunc

Nunc te ſolicitat varijs male ſuada figuris,
Heu validos etiam vertere Roma potens;
Sed tibi nate precor, ſemper pater Auguſtinus
Occurſet cunctas Vrbis ad illecebras,
Illum tanta inter fragilis diſcrimina vitæ
Aſpiciens, & habens pectore, tutus eris,
Hoc tamen & repetens, iterumquè, iterumq. monebo,
Vt fugias duræ lubrica militiæ;
Blandum nomen honos, mala ſeruitus, exitus æger,
Quem nunc velle iuuat, mox voluiſſe piget:
Scandere celſa iuuat, tremor eſt deſcendere celſis,
Si titubes ſumma peius ab arce cades,
Nunc tibi falſa placent bona, nunc rapit omnibus auris
Ambitus, & vitreo fert caua fama ſinu;
Aſt vbi te magno damnoſus cinxerit æſtu
Baltheus,& ſterilis fregerit inde labor,
Serus, & incaſſum ſpes accuſabis inanes,
Et, modo quæ non vis, rumpere vincla voles,
Tunc reminiſcèris fruſtra patris Auguſtini,
Contempſiſſe dolens veridicos monitus.
Quare, ſi ſapiens, & ſi pius es puer, audi,
Et cape verba patrum, conſiliumq. ſenum,
Quid retrahis fera colla iugo? mea ſarcina lenis,
Suaue iugum Chriſti eſt, vox pia, crede Deo,
Et caput adde iugis, da mollibus ora capiſtris,
Demiſſosq. leui ſubde humeros oneri;
Nunc potis es dum liber agis, dum nulla retentant
Vincla, nulla thori cura, nec altus honor,
Hæc bona libertas Chriſto ſeruire, & in ipſo
Omnibus eſſe ſupra, non dominus hominum;
Non vitijs ſeruit, non Regibus ille ſuperbis
Tantum qui Chriſto ſe dederit Domino,
Nec tibi nobilitas videatur libera, quam nunc
Sublimem attonita conſpicis vrbe vehi.
Quam cernis tanta ſibi libertate videri,
Vt dedignetur flectere colla Deo;
Multis ille miſer mortalibus, & quoque ſeruis
Seruit, & ancillas, vt dominetur, emit,
Norunt eunuchos, & magna palatia paſſi,
Et quiſquis Romam ſponte miſer, patitur,
Quanto ſudoris pretio, damnoq. decoris
Conſtet, ibi clamydis, hic honor officij,
Nec tamen ipſe potens, qui celſior omnibus eſſe
Emerit, vt nulli ſeruiat, aſſequitur.
Cum bene ſe tota dominum iactauerit vrbe,
Seruit dæmonijs, ac ſimulachra colit;
Proh dolor, hos propter remoraris in vrbe Licenti,

Et regnum Christi spernis, vt his placeas,
Hos vocitas dominos, curua & ceruice salutas
Quos ligni seruos conspicis, & lapidis,
Nomine diuino argentum venerantur, & aurum,
Religio est quod amat morbus auaritiæ,
Imprecor hos vt amet, qui non amat Augustinum,
Non colat & Christum, cui placet hos colere,
Inde ait ipse Deus, dominis non posse duobus
Seruiri, quoniam mens placet vna Deo,
Vna Fides, Deus vnus, & vnicus è patre Christus
Haud duplex, vni seruitus est domino.
Quanta etenim cælo, ac terris distantia, tanta est
Cæsaris, & Christi rebus, & imperijs;
Tollere humo, sed nunc dum spiritus hos regit artus
Mente polum penetra, ni mora carnis obest,
Corporeis iam nunc morere actibus, & bona vitæ
Cælestis liquido præmeditare animo.
Spiritus es, quamquam tenearis corpore, si nunc
Mente pia victor carnis opus perimas.
Hæc tibi chare puer fide compulsus amore
Scripsi, si recipis, suscipiere Deo.
Crede Augustinum tibi nunc in me geminatum,
Sume duos vna cum pietate patres:
Spernimur, abstraheris maiore dolore duobus,
Audimur, pignus dulce duobus eris;
In te læta patrum sudauit cura duorum,
Et tibi magnus honos lætificasse duos.
Sed me Augustino dum copulo, non meritorum
Iacto parem, solo comparo amore tui.
Nam quid ego effundam rorans tibi paupere riuo?
Me præter gemino flumine prolueris:
Frater Alipius est, Augustinusq. magister,
Sanguinis hic consors, hic sator ingenij,
Tanto fratre vales, & præceptore Licenti,
Et dubitas pennis talibus astra sequi?
Quidquid agas (nam te nec speret mundus amicum)
Nec daberis terræ, debita Christo anima.
Tu thalamos licet, & celsos mediteris honores
Nunc, olim domino restituere tuo,
Credo vnum vincent iusti duo peccatorem,
Et tua fraternæ vota preces abigent.
Ergo redi, qua voce parens, qua sanguine frater
Ambo sacerdotes te remeare iubent;
Ad tua te retrahunt, nam nunc aliena petisses,
Nec magè quæ retinent regna tui, tua sunt.
Hæc repete, his inhia, exterius ne contere tempus,
Si tua nolueris, quisquam aliena dabit?

Non eris ipſe tuus, miſſusq. per extera longe
 Senſibus, heu, proprij pectoris exul ages:
Solicitum ſatis hæc nato ceciniſſe parentem,
 Dum tibi, quam mihimet, vel volo, vel metuo.
Hæc tibi, ſi recipis, fert olim pagina vitam,
 Si renuas, eadem hæc pagina teſtis erit.
Incolumem mihi te fili chariſſime, Chriſtus
 Annuat, & ſeruum det ſibi perpetuo.
Viue precor, ſed viue Deo, nam viuere mundo
 Mortis opus, viua eſt viuere vita Deo.

Exhortatio vehementiſſima ad ſeruiendum Deo, ab inſigni charitate, & ſpiritu ardentiſſimo S. Auguſtini deprompta. Cap. 265.

NVnc paucis (inquit ille) accipe pectoris mei æſtus de ſpe tua non tranſitoria, quonàm modo via tibi pateſcat in Deum. Mi Licenti, etiam atque etiam recuſantem, & formidantem compedes ſapientiæ, timeo te rebus mortalibus validiſſimè, & pernicioſiſſimè compediri. Nam ſapientia, quos primò alligauerit, & exercitatorijs quibuſdam laboribus edomauerit, ſoluit poſtea, liberatisq. ſeſe donat ad fruendum, & quos primo temporalibus nexibus erudiuerit, poſt æternis amplexibus alligat. Quo vinculo, nec iucundius, nec ſolidius cogitari quicquam poteſt. Prima hæc aliquantulum dura eſſe confiteor, illa vero vltima, nec dura dixerim, quia dulciſſima ſunt, nec mollia, quia firmiſſima. Quid igitur, niſi quod dici non poteſt, ſed credi tamen, & amari poteſt & ſperari? Vincula vero huius mundi, & aſperitatem habent veram, iucunditatem falſam: certum dolorem, incertam voluptatem: durum laborem, timidam quietem: rem plenam miſeriæ, ſpem beatitudinis inanem. His ne tu inferas, & collum, & pedes, & manus, cum & honoribus huiuſcemodi ſubiugari affectas, & facta tua nō aliter fructuoſa exiſtimas, & ambis inhærere, quo non modo inuitatus, ſed nec compulſus quidem ire debuiſti. Hic tu fortaſſe Terentiani ſerui mihi reſponſum dederis: Ohe, tu verba fundis hic ſapientia. Cape igitur, vt fundam potius, quàm effundam: Aut ſi ego canto, tu autem ad aliam vocem ſaltas, nec ſic quidem me pœnitet. Habet enim ſuam hilaritatem ipſa cantatio, etiam cum ad eam membra non mouet, cui plena charitatis modulatione cantatur. Verba quædam in epiſtolis tuis me mouerunt, ſed de his tractare, cum factorum, vitæq. totius tuæ excoquat, ineptum putaui. Si verſus tuus momentis inordinatis, ſi ſuis legibus non ſtaret, ſi menſuris imparibus aures auditoris offenderet, puderet te certè, nec differres, nec deſiſteres, donec ordinares, corrigeres, ſtatueres, æquares verſum tuum diſcendo, & agendo artem metricam acerrimo ſtudio, & labore quolibet. Quod cum inordinatus ipſe peruerteris, cum legibus Dei tui ipſe non ſtas, neque in agenda vita honeſtis tuorum votis, & huic ipſi eruditioni tuæ concinis, abijciendū poſt tergum putas, & negligendum, quaſi præ ſomno linguæ tuæ ſis tibi, & voce vilior, & incompoſitis moribus, quod offendis aures Dei leuius ſit, quàm ſi incōpoſitis ſyllabis tuis grammatica ſuccenſeret auctoritas. Scribis.

Ibid. Aug. ad eundem Licentium epiſt. 36.

O mihi transactos reuocet si pristina soles
Lætificis aurora rotis, quos libera tecum
Ocia tentantes, & candida iura bonorum.
Duximus Italiæ medios, montesq. per altos
Non me dura gelu prohiberent frigora cano,
Nec fera tempestas Zephyrum, fremitusq. Borini,
Quin tua solicito premerem vestigia passu:
Hoc opus, vt iubeas tantum.

Me miserum si ego non iubeo, si non cogo, atque impero, si non rogo, atque supplico. Sed si aures tuæ aduersus meas voces clausæ sunt, ori tuo pateant, pateant carmini tuo, exaudi te ipsum durissime, immanissime, surdissime. Quo mihi linguam auream, & cor ferreum? Quibus ego non carminibus, sed lamentationibus sufficiam plangere carmina tua? In quibus video, quam animam, quod ingenium mihi liceat apprehendere, & immolare Deo nostro? Expectas vt ego iubeam sis bonus, sis quietus, sis beatus, quasi quidam mihi dierum gratius illucescat, quam vt ingenio tuo fruar in Domino, aut vere tu nescias quàm te esuriam, & sitiam, aut non hoc ipso id carmine fatearis. Reuoca animum, quo ista scripsisti, nunc mihi dic. Hoc opus vt iubeas tantum. Ecce iussum meum, da mihi te, si hoc opus est tantum, da Domino meo te, qui omnium nostrum dominus est, qui tibi illud donauit ingenium. Nam ego quid sum, nisi seruus tuus per ipsum, & conseruus sub ipso? An ipse non iubet? Audi Euangelium: Stabat, inquit, Iesus & clamabat: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego vos reficiam, tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris, iugum enim meũ suaue est, & sarcina mea leuis. Si hæc non audiuntur, aut vsque ad aures audiuntur, expectas ne Licenti, vt Augustinus iubeat conseruo suo, & non plangat potius frustra iubere Dominum suum? Immo non iubere, sed inuitare, & rogare quodammodo, vt qui laborant, reficiantur ab eo. Sed videlicet fortissimo, & præfidenti collo iugum mundi, iugum Christi est iucundius, qui si laborare nos cogeret, vide quis cogeret, qua mercede cogeret. Vade in Campaniam, vide Paulinum egregium, & sanctum Dei seruum, quàm grande fastum seculi huius tanto generosiore, quanto humiliore ceruice incunctanter excusserit, vt eam subderet Christi iugo, sicut subdidit, & nunc illo moderatore itineris sui quietus, & modestus exultat. Vade, disce quibus opibus ingenij sacrificia laudis ei offerat, refundens illi quicquid boni accepit ex illo, ne amittat omnia, si non in eo reponat, à quo hæc sunt. Quid æstuas? quid fluctuas? quid imaginationibus mortiferarum voluptatum aurem accomodas, & auertis à nobis? Mentiuntur, moriuntur in mortem trahunt. Mentiuntur Licenti, sic nobis, sicuti optas, verum ratione patescat, sic plus Eridano fluat, Non verum dicit, nisi veritas, quia Christus est veritas. Veniamus ad eum, ne laboremus, vt ipse nos reficiat, tollamus iugum eius super nos, & discamus ab eo, quoniam mitis est, & humilis corde, & inueniemus requiem animabus nostris, iugum enim eius leue est, & sarcina eius leuis est. Ornari abs te Diabolus quærit. Si calicem aureum inuenisses in terra, donares illum Ecclesiæ Dei; Accepisti à Deo ingenium spiritualiter aureum, & ministras inde libidinibus, & in illo

Satanæ propinas te ipſum. Noli, obſecro, ſic aliquando ſentias, quàm miſero, & miſerando pectore hæc ſcripſerim, & miſerearis iam mei, ſi tibi viluiſti.

Eo tempore, quo Auguſtinus Mediolani adhuc morabatur, duo hæc memoratu digna contigerunt. Dicam (inquit ipſe) quid fecerit pauperrimus homo, nobis apud Mediolanum conſtitutis, tàm pauper, vt proſcolos eſſet grammatici, ſed plane Chriſtianus, quamuis ille eſſet paganus grammaticus, melior ad velum, quàm ad cathedram. Inuenit ſacculum (niſi me forte numerus fallit) cum ſolidis ferme ducentis. Memor legis, propoſuit Pitacium publice. Reddendum enim ſciebat,ſed cui redderet,ignorabat. Propoſuit pitacium publice: qui ſolidos perdidit, veniat ad locum illum,& quærat hominem illum (erat hæc forma pitacij) ille, qui plangens circumquaque vagabatur, inuento, & lecto Pitacio, venit ad hominem. Et ne forte quæreret alienum, quæſiuit ſigna: interrogauit ſacculi qualitatem, ſigillum, ſolidorum etiam numerum, & cum omnia ille fideliter reſpondiſſet, reddidit, quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & quærens vicem rependere tamquam decimam,obtulit ſolidos viginti, qui noluit accipere: obtulit vel decem noluit accipere: ſaltem rogauit accipere quinque, ille negauit. Stomachabundus homo proiecit ſacculum. Nihil perdidit (ait) ſi non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamen fratres mei? quale certamen? qualis pugna? qualis conflictus? Theatrum mundus, ſpectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur accepit: continuo totum pauperibus erogauit. Vnum ſolidum in domum ſuam non remiſit. Hæc Auguſtinus imitanda exempla populo ſuo Hipponenſi proponebat. *Auguſt. de verb. Apoſt. ſerm. 19.*

Pro certo cum Mediolani eſſemus, audiuimus, quod cum debitum repeteretur à quodam defuncti patris cautione prolata, quod filio neſciente, à patre iam fuerat perſolutum: contriſtari homo grauiſſime cœpit, ac mirari, quod ei pater moriens non dixerit, quid deberet., cum feciſſet etiam teſtamentum. Tunc ei nimis anxio apparuit pater eius in ſomnis, & vbi eſſet repoſitum, quod illa cautio vacuata fuerat, indicauit. Quo inuento iuuenis atque môſtrato, non ſolum falſi debiti calumniam propulſauit, ſed etiam paternum recepit Chirographum, quod pater non receperat, quando fuit perſoluta pecunia. Hic igitur putatur anima hominis curam geſſiſſe pro filio, & ad eum veniſſe dormientem, vt docens, quod ignorabat, à magna eum cura liberaret. *Aug. de cura agen. pro mortuis c. 11.*

Græcorum pernicies, qui in feſto Spiritus ſancti imperium amiſerunt, capta Conſtantinopoli, & Turcis tradita, qui doctrinæ Eccleſiæ catholicæ credere ſuperbe recuſarunt, de Spiritus ſancti à patre & filio proceſſione. Cap. 266.

CVm venerit paraclitus, ille arguet mundum de peccato. præſertim de incredulitate ex ſuperbia prouueniente. Contigit autem Græcis de proceſſione Spiritus ſancti à Patre Filioq. procedêtis credere nolentibus, vt Eccleſia Catholica eis credendũ proponebat, vt deſerti à Deo pœnas luerent, *Ioan. 16.*

Nicolaus Quintus Pontifex maximus, legatis à Constantino Imperatore missis dedit litteras plenas timoris, & horroris. Vbi aperte cum exsecratione vaticinatur excidium & internecionem extremam infelicium Græcorum, in quibus post alia multa (cum conuicia, & probra resciſſet, quæ à Græcis quotidie impudentiſſime iactabantur) mire, & hoc dicit: Omnes gentes Decretum, quod sancitum est, receperunt; Græci neque receperunt, neque spes est eos vmquam recepturos, quæ super concordia, & coniunctione decreta sunt. Procrastinationes enim procrastinationibus ab eis semper prætexuntur, excusationes, & responsiones in singulis. Neque vero Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnéq. Occidentalem Ecclesiam, vt non intelligant, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur, optime cuncta nouimus. Sed toleramus, in Iesum respicientes sempiternum sacerdotem, & Dominum, qui sterilem illam ficum vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excidendam arborem sese accingente, quæ nullum fructum ferebat. O magnam calamitatis ruinam, anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo hanc conscripsit epistolam, & millesimo quadrigentesimo quinquagesimo tertio capta est Constantinopolis. Num potestis dicere hæc vera non esse? minime gentium, cum id sit manifestum, & res ipsa aperte loquatur. Tres, inquit, annos expectabimus, si vos forte à schismate, & separatione conuerteritis, & vos vere decreto adiunxeritis, secundum Saluatoris de ficu præceptum. Sn minus, excindemini, ne terram otiosam, & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum, quod vt in epistola ipsa scribit Nicolaus Papa, Græcorum gens illa magna, & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum Domina, ob diuinam vltionem ita in Barbarorum seruitutem abducta est. Hæc narranti mihi subit lamentari, & deplorare excidium gentis nostræ.

Hucusque Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus aduersus suos gentiles Græcos recitans oraculum apertiſſimum à Nicolao Quinto prolatū, & euentu comprobatum, ipso temporis spatio, quod prænunciauit. Ostendant nunc Græci, & Protestantes, ex quo à nobis discessere, quinàm fuerint inter eos vates futurorum præscij, qui nunc sint, aut non ita pridem fuerint.

Lutherus Antesignanus Protestantium prædixit, intra annos duos futurum, vt Papæ memoria aboleretur è terris. Anni, ex quo id est vaticinatus homo vaniſſimus, quinquaginta præterierunt, & tantum abest vt Papæ nomen sit deletum, vt potius eius potestas magis sit intra hoc spatium temporis amplificata, quàm mille, & quingentis annis, quibus Lutherus non fuit. Ad extremos enim terminos orbis peruenit, intimos Indos penetrauit, Antipodas peruasit.

Quicumque autem è Græcis discessere à nobis, quàm magna sibi prædictionibus suis augurati fuerint, & vt contra ipsis omnia contigerint, hinc apparet, quod eorum Patriarchæ sibi nomen Oecumenici, siue vniuersalis, arrogarunt, quasi quicquid est terræ habitabilis, legibus eorum pareret vniuersum. Quod cui contigit, nemo ignorat. Id certe accidit Græcis, vt quando diſſidebant à nobis in proceſſione Spiritus sancti, an esset à Filio, & Patre, ipso die secundo Pentecostes, qui filio est sacer, Constantinopolis

caperetur, diuino ſcilicet ſpiritu ipſorum obſtinatos animos puniente, & eos omnino derelinquente. Quarto namq. Kalen. Iunij milleſimo, quadringenteſimo quinquageſimo tertio feria ſecunda, Conſtantinopolis eſt expugnata. Rurſus aliud longe mirabile obſeruandum. Græci nos excommunicarunt, & pro hæreticis omninò duxerunt, Michaele ſedente, circiter annum milleſimum quinquageſimum tertium, vt oſtendimus ſupra, & poſt annos quadringentos Conſtantinopolis capta, anno ſcilicet milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio. At hic numerus criminum remiſſioni expiationiq. datur. Vt ſciamus ideo Græcos in ſeruitutem diuinitus Turcis datos, quod crimen aduerſus Eccleſiam Catholicam patratum non expiarint intra definitum à diuinis ſcripturis tempus.

Claudus à natiuitate ſua ad portas Templi mendicans, à Petro Apoſtolo mirabiliter in nomine Ieſu Chriſti, illico, ſolo verbo ſanatur, coramq. omnibus, vidente, & ſtupente populo per templum, Deum laudans ambulauit. Cap. 267.

Proſequamur, quæ à Petro Apoſtolo, & Ioanne primis illis diebus geſta ſunt, cum Spiritu ſancto repleti eſſent.

PEtrus autem, & Ioannes aſcendebant in Templum ad horam orationis nonam, & quidam vir, qui erat claudus ex vtero matris ſuæ baiulabatur, quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemoſynam ab introeuntibus in templum. Is cum vidiſſet Petrum & Ioannem incipientes introire in templum rogabat, vt eleemoſynam acciperet; intuens autem in eum Petrus cum Ioanne, dixit: Reſpice in nos. At ille intendebat in eos, ſperans ſe aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit: Argentum & aurum non eſt mihi quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Et apprehenſa eius manu dextera alleuauit eum, & protinus conſolidatæ ſunt baſes eius & plantæ. Et exiliens ſtetit, & ambulauit, & intrauit cum illis in templum, ambulans & exiliens & laudans Deum: & vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum. cognoſcebant autem illum, quod ipſe erat, qui ad eleemoſynam ſedebat ad Specioſam portam templi, & impleti ſunt ſtupore, & exſtaſi in eo, quod contigerat illi. Cum tenerent autem Petrum & Ioannem, concurrit omnis populus ad eos in porticum, quæ appellatur Salamonis ſtupẽtes. Videns autem Petrus reſpondit ad populum: Viri Iſraelitæ quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute aut poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraam, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum Ieſum, quem vos quidem tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem ſanctum & iuſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis, auctorem verò vitæ interfeciſtis. Quem Deus ſuſcitauit à mortuis, cuius nos teſtes ſumus, & in fide nominis eius hunc, quem vos videtis, & noſtis, confirmauit nomen eius, & fides, quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum. Et nunc fratres ſcio, quod per ignorantiam

Ex Act. Apoſt. c. 3.

feci-

feciſtis, ſicut & principes veſtri. Deus autem, qui prænunciauit per os omniũ Prophetarum pati Chriſtum ſuum, ſic impleuit. Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra, & cum venerint tempora refrigerij à conſpectu Domini, & miſerit eum, qui prædicatus eſt vobis, Ieſum, quem oportet quidem cælum ſuſcipere, vſque in tempora reſtitutionis omnium, quæ locutus eſt Deus per os ſanctorum ſuorum à ſeculo prophetarum. Moyſes quidem dixit: Quoniã prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter fratribus veſtris, tanquam meipſum audietis iuxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis: Erit autem omnis anima, quæ non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe: & omnes prophetæ à Samuel, & deinceps, qui locuti ſunt, annunciauerunt dies iſtos. Vos eſtis filij prophetarum & teſtaméti, quod diſpoſuit Deus ad patres veſtros dicens ad Abraham: Et in ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. Vobis primum Deus ſuſcitans filiũ ſuum, miſit eum benedicentem vobis, vt conuertat ſe vnuſquiſque à nequitia ſua.

Mira conſtantia, & fortitudo Petri, & diſcipulorum Chriſti in contemnendis increpationibus, & minis ſacerdotum, & ſeniorum, & fiducia in loquendo audacter verbum Dei, & de vnanimitate credentium, & contemptu diuitiarum propter inuentum Chriſtum, theſaurum indeficientem, & venditione bonorum, & proiectione pretij ante pedes Apoſtolorum.
Cap. 268.

Ex Actib. Apoſt. c. 4.

LOquentibus autem illis ad populum ſuperuenerunt ſacerdotes, & magiſtratus templi, & Saducæi dolentes, quod docerent populum, & annũciarent in Ieſum reſurrectionem ex mortuis, & iniecerunt in eos manus, & poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinum. Erat autem iam veſpera. Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt, & factus eſt numerus eorum quinque millia. Factum eſt autem in craſtinum, vt congregarentur principes eorum, & ſeniores & Scribæ in Hieruſalem: & Anna princeps ſacerdotum & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere ſacerdotali, & ſtatuentes eos in medium interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos? Tunc Petrus repletus Spiritu ſancto dixit ad eos: Principes populi & ſeniores Iſrael, audite: ſi nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte ſaluus factus eſt: notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael, quod in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus. Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli, & non eſt in aliquo alio ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Videntes autem Petri conſtantiam & Ioannis, comperto quod homines eſſent ſine litteris, & idiotæ admirabantur, & cognoſcebant eos, quoniam cum Ieſu fuerant: hominem quoque videntes ſtantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. Iuſſerunt autem foras extra Concilium ſecedere, & conferebant ad inuicem dicentes: Quid faciemus hominibus

iſtis:

istis: quoniam quidem notum signum factum est per eos omnibus habitatoribus in Hierusalem.

Manifestũ est, & non possumus negare, sed ne amplius diuulgetur in populum, comminemur eis, ne vltra loquantur in nomine hoc vlli hominum, & vocantes eos, denunciauerunt, ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu. Petrus vero & Ioannes respondentes dixerunt ad eos. Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire, quàm Deum, iudicate. Non enim possumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui: at illi comminantes dimiserunt eos: non inuenientes quomodo punirent eos propter populum, quia omnes glorificabant id quod factum fuerat in eo quod acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis. Dimissi autem venerunt ad suos, & annunciauerunt ad eos quanta ad eos principes sacerdotum, & seniores dixissent. Qui cum audissent, vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum, & dixerunt. Domine tu, qui fecisti cælum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, qui Spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terrarum, & Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius: conuenerunt enim vere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israel facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri: & nunc Domine respice in minas eorum, & da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbũ tuum, in eo quod manum tuam extendas ad sanitates & signa, & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu. Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia. Multitudinis autem credentium erat cor vnũ, & anima vna: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia: Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri, & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorũ, quæ vendebãt, & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis, prout cuiq. opus erat. Ioseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, quod est interpretatum, filius consolationis, Leuites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

Vir, & vxor mentientes Spiritui sancto, & fraudantes de pretio agri terribilẽ increpante Petro, patiuntur interitũ. Vmbra Petri obumbrans infirmos mirabiliter ab omnibus curabat infirmitatibus: Apostoli carcerati ab Angelo liberantur, & intrepide prædicant Christum, & contumeliose cæsi, ibant gaudentes, quoniam digni habiti fuerant pro nomine Iesu contumeliã pati. Cap. 269.

VIr autem quidam, nomine Ananias, cum Saphira vxore sua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri conscia vxore, & afferens partem quam- *Ex Actib. Apost. c. 5.*

quamdam ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus ad Ananiam: Anania, cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & exspirauit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt. Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes sepelierunt. Factum est autem quasi horarũ trium spatium, & vxor ipsius nesciens, quod factum fuerat, introiuit. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidistis: at illa dixit: etiam tanti. Petrus autem ad eam: Quid vtique conuenit vobis tentare spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium, & efferent te. confestim cecidit ante pedes eius, & exspirauit. Intrantes autem iuuenes inuenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum. Et factus est timor magnus in vniuersa Ecclesia, & in omnes, qui audierunt hæc. Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salamonis: ceterorum autem nemo audebat se cõiungere illis, sed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum, ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis, ac grabatis, vt veniente Petro saltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis. Concurrebat autem multitudo vicinarum ciuitatum Hierusalem afferentes ægros, & vexatos à spiritibus immundis, qui curabantur omnes. Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes qui cum illo erant, quæ est hæresis Saducæorum, repleti sunt zelo, & iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica. Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris, & educens eos dixit: Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius: qui cum audissent, intrauerunt diluculo in templum, & docebant. Adueniens autem princeps sacerdotum, & qui cum eo erant, conuocauerunt Concilium & omnes seniores filiorum Israel, & miserunt ad carcerem, vt adducerentur. Cum autem venissent ministri, & aperto carcere non inuenissent illos, reuersi nunciauerunt dicentes: Carcerem quidem inuenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante ianuas, aperientes autem neminem intus inuenimus. Vt autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum ambigebant de illis, quidnàm fieret. Adueniens autem quidam nunciauit eis, quod ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum. Tunc abijt magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi. Timebant autem populum, ne lapidarentur. Et cum adduxissent illos statuerunt in Concilio. Et interrogauit eos princeps sacerdotum dicens: Præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Hierusalem doctrina vestra, & vultis inducere in nos sanguinem hominis istius. Respondens autem Petrus, & Apostoli dixerunt: Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus. Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem vos interemistis suspendentes in ligno. Hunc principem, & saluatorem Deus exaltauit dextera sua ad dandam pœnitentiam Israeli, & remissionem peccatorum, & nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omni-

omnibus obedientibus sibi. Hæc cum audiſſent, diſſecabantur, & cogitabant interficere illos. Surgens autem quidam in Concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legis Doctor honorabilis vniuerſæ plebi, iuſſit foras ad breue homines fieri. Dixitq. ad illos: Viri Iſraelitæ attendite vobis ſuper hominibus iſtis, quid acturi ſitis. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens ſe eſſe aliquem, cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum; qui occiſus eſt, & omnes, qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis, & auertit populum poſt ſe, & ipſe perijt, & omnes quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt. Et nūc itaq. dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos. Quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus, diſſoluetur: ſi vero ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere illud, ne forte & Deo repugnare videamini. Conſenſerunt autem illi, & conuocantes Apoſtolos cæſis denunciauerunt, ne omnino loquerentur in nomine Ieſu; & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Omni autem die non ceſſabant in templo, & circa domos docentes & euangelizantes Chriſtum Ieſum.

Anno Domini 34. Stephanus primus omnium Chriſtianorum martyrio coronatus eſt. Hunc tradunt patres fuiſſe iuuenem elegantiſſimæ formæ, & caſtum in virginitate ſua, & diſcipulum Gamalielis, Miniſtrum Iacobi minoris, Hieroſolymæ Epiſcopi, Primicerium Diaconorum: Dictus eſt prima Ouis, primus martyr, primus Chriſti pediſequus, primitiuus flos, plenus fide & Spiritu ſancto, plenus gratia, & fortitudine, datus nobis in exemplum animi igniti & generoſi, & inuictæ patientiæ, & magnanimæ dilectionis in inimicos, & fidei ſingularis, quæ magnitudine ſua viderit cælos apertos.

Res magnifice geſtæ, & nobile certamen Stephani Leuitæ in reddendo teſtimonio Reſurrectionis Ieſu Chriſti ab Euangeliſta Luca. Cap. 270.

IN diebus autem illis creſcente numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum. Conuocantes autem duodecim multitudo diſcipulorum dixerunt: Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos vero orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus. Et placuit ſermo coram omni multitudine, & elegerunt Stephanum, virum plenum fide, & Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos conſtituerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus. Et verbum Domini creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Hieruſalem valde: multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei. Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine, faciebat prodigia, & ſigna magna in populo. Surrexerunt autem quidā de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum, qui erant à Cili-

Ex Actib. Apoſt. c. 6.

cia,

cia, & Asia, disputantes cum Stephano, & non poterant resistere sapientiæ, & spiritui, qui loquebatur. Tunc submiserunt viros, qui dicerent, se audiuisse, eum dicentē verba blasphemiæ in Moysem, & in Deum. Commouerunt itaque plebem, & Seniores, & Scribas, & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in Concilium, & statuerunt falsos testes, qui dicerent. Homo iste non cessat loqui verba aduersus locum sanctum, & legem. Audiuimus enim eum dicentem: quoniam Iesus Nazarenus hic destrueret locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses, & intuentes eum omnes, qui sedebant in Concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.

Cap.7. Dixit autem Princeps Sacerdotum: si hæc ita se habent? Qui ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ, cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan, & dixit ad illum:
Gen.12.1. Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Tunc exijt de terra Chaldæorum, & habitauit in Charan, & inde postquam mortuus est pater eius, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis, & non dedit illi hæreditatem in ea, nec passum pedis: sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini eius post ip-
Gen.15.13 sum, cum non haberet filium. Locutus est autem ei Deus: Quia erit semen eius accola in terra aliena, & seruituti eos subijcient, & male tractabunt eos annis quadringentis: & gentem cui seruierint, iudicabo ego,
Gen.17.10 dixit Dominus, & post hæc exibunt, & seruient mihi in loco isto. Et de-
Gen.21.24 dit illi testamentum circumcisionis, & sic genuit Isaac, & circumcidit eum
Gen.25.24 die octauo: & Isaac, Iacob; & Iacob duodecim Patriarchas, & Patriar-
26. chæ æmulantes, Ioseph vendiderunt in Aegyptum, & erat Deus cum eo, &
Gen.29.32 eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, & dedit ei gratiam, & sapien-
& 25.32. tiam in conspectu Pharaonis Regis Aegypti, & constituit eum præpositum
Gen.41.37 super Aegyptum, & super omnem Domum suam.

Venit autem fames in vniuersam Aegyptum, & Chanaan, & tribulatio
Gen.42.2. magna, & non inueniebant cibos patres nostri. Cum audisset autem Iacob
Gen. 45.3. esse frumentum in Aegypto, misit Patres nostros primum: & in secundo cognitus est Ioseph à fratribus suis, & manifestatū est Pharaoni genus eius.

Mittens autem Ioseph accersiuit Iacob patrem suum, & omnem cogna-
Gen. 46.5. tionem suam in animabus septuaginta quinque. Et descendit Iacob in Aegyptum, & defunctus est ipse, & Patres nostri, & translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti à filijs Hemor filij Sichem. Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus erat Deus Abrahæ, creuit populus, & multiplicatus est in Aegypto, quoadusque surrexit alius Rex in Aegypto, qui non sciebat Ioseph. Hic circumueniens genus nostrum, afflixit patres nostros, vt exponerent infantes suos, ne viuificarentur. Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui. Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi in filium, & eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus suis. Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius, vt visitaret fratres suos Israel, & quemdam iniuriam patientem, vindicauit illum, & fecit vltionem ei qui iniuriam sustine-

bat,

bat, percusso Aegyptio. Existimabat autem intelligere fratres, quoniam per manus Deus ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.

Sequenti vero die apparuit illis litigantibus, & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, vt quid nocetis alterutrum? Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum dicens: Quis te constituit principem, & iudicem super nos? Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Aegyptium? Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena in terra Madian, vbi generauit filios duos. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi. Moyses autem videns admiratus est visum, & accedente illo, vt considerarct, facta est ad eum vox Domini, dicens: Ego sum Deus Patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare. Dixit autem illi Dominus: Solue calceamentum pedum tuorum: locus enim, in quo stas, terra sancta est. Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Aegyptum. Hunc Moysen, quem negauerunt, dicentes: Quis te constituit Principem, & iudicem? hunc Deus Principem, & redemptorem misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo. Hic eduxit illos faciẽs prodigia, & signa in terra Aegypti. & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta. Hic est Moyses, qui dixit filijs Israel: Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis. Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum Patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare vobis. Cui noluerunt obedire Patres nostri, sed repulerunt, & auersi sunt cordibus suis in Aegyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis Deos, qui præcedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid factum sit ei, & vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & lætabantur in operibus manuum suarum. Conuertit autem Deus, & tradidit eos seruire militiæ cæli, sicut scriptum est in libro Prophetarum: Numquid victimas, & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sidus Dei vestri Rempham, figuras, quas fecistis, adorare eas, & transferam vos trans Babylonem, Tabernaculum testimonij fuit cum Patribus nostris in deserto, sicut disposuit illi Deus, loquens ad Moysen, vt faceret illud secundum formam, quam viderat. Quod & induxerunt, suscipientes Patres nostri cum Iesu in possessionem gentium, quas expulit Deus à facie Patrum nostrorum, vsque in diebus Dauid, qui inuenit gratiam ante Deum, & petijt vt inueniret tabernaculum Deo Iacob; Salomon autem ædificauit illi domum, sed non excelsus in manufactis habitabat, sicut Propheta dicit: Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quando domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ est? Nonne manus mea fecit hæc omnia? Dura ceruice, & incircumcisis cordibus, & auribus: vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut Patres vestri, ita, & vos.

Quem Prophetarum non sunt persecuti, patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti, cuius vos nunc proditores, & homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis;

ftis ? Audientes autem hæc diffecabantur cordibus fuis, & ftridebant dentibus in eum. Cum autem effet plenus Spiritu fancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iefum ftantem à dextris Dei, & ait: Ecce video cælos apertos, & filium hominis ftantem à dextris Dei.

Exclamantes autem voce magna continuerunt aures fuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum, & eijcientes eum extra Ciuitatem, lapidabant, & teftes depofuerunt veftimenta fua fecus pedes adolefcentis, qui vocabatur Saulus.

Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iefu, fufcipe fpiritum meum. Pofitis autem genibus, clamauit voce magna dicens: Domine, ne ftatuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixiffet, obdormiuit in Domino. Saulus autem erat confentiens neci eius.

Cap. 8. Facta eft autem in illa die perfecutio magna in Ecclefia, quæ erat Hierofolymis, & omnes difperfi funt per regiones Iudææ, & Samariæ præter Apoftolos.

Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum fuper eum.

De occafione necis S. Stephani. *Cap.* 271.

VNde autem oborta occafio fuerit necis Stephani, Lucas docet: quod fcilicet cum ageret figna, & prodigia magna in populo, concitauit in fe odium Iudæorum diuerfarum regionum, quarum collegia Hierofolymis omnium Iudæorum metropoli erant, in quibus erudiebantur adolefcentes, qui ex diuerfis prouincijs confluebant, vt diuinam legem addifcerent: Græcorum vero fcientias, vel nationum linguas haud licuiffe publice tradi, Iofephus teftatur. Erat Stephanus vnus ex illis; eodem vfus fuerat legis magiftro Gamaliele, cumq. Chrifti fidem libere, fortiterq. annunciaret, atque eam miraculis confignaret; cùm fodalium omnium, ac condifcipulorum, tùm præfertim Sauli Tarfenfis, Synagogæ eorum qui erant à Cilicia facile principis, in fe impetum mouit. Incentor enim omnium effe vifus eft Saulus, quod ipfe in Iudaifmo profeciffet præ ceteris coætaneis fuis, paternarum traditionum abundantius æmulator exiftens: qui nec à cæpto deftitit, donec eumdem lapidibus obrutum, ficque iam effe cognouiffet extinctum.

Iofeph. ant. l. 20. c. vlt. Lucia. epift. de inuent. S. Stephan. Gal. 1.

De loco, vbi lapidatus eft. *Cap.* 272.

DE loco vero, vbi lapidatus eft Stephanus, ex relatione Gamalielis, in Luciani epiftola legitur; lapidatum fuiffe extra portam, quæ vergit ad Aquilonem, & ducit ad Cedar, quæ poftea nomine fancti Stephani appellata reperitur, alio nomine, porta Ephraim. Locus ille neque integro ftadio diftabat Hierofolymis, quem Eudoxia Augufta, nobiliffima Ecclefia ædificata, egregie illuftrauit, vt auctor eft Euagrius, & Marcellinus. Lapis ille fuper quem pofitus fufcepit lapidum imbres, in Ecclefiam Apoftolorum ad montem Sion pofitam, translatus, magna veneratione eft habitus, vt Beda teftatur.

Apud Bed. de lo. fanc. c. 1. & Bur char. p. 1. c. 7. Euagr. hift. lib. 1. c. 22. Marcell. in Chron.

De

De lapide quodam, quo lapidatus est Stephanus, in Italiam translatus. Cap. 273.

VNum insuper ex lapidibus, quo idem Protomartyr Stephanus percussus est, à quopiam Christianorum collectum, postmodum in Italiam translatum fuisse, & Anconæ positum, ibiq. ea de causa in honorem martyris fuisse excitatam Ecclesiam, vbi in eius rei memoriam celebritas annua ageretur, testantur antiqua Martyrologia, quod & à Baronio notatum est in Martyrol. Rom. Adstipulatur his omnibus S. August. duobus sermonibus, quibus agit de miraculis eiusdem Protomartyris. Sciunt (inquit ille) multi, quanta miracula per beatissimum Martyrem Stephanum in ista Ciuitate fiant. Et audite quod miremini. Memoria eius antiqua ibi erat, & ipsa est ibi. Sed fortasse dicis corpus eius nondum apparuerat; Memoria ibi vnde erat? Latet quidem causa. Sed quid ad nos fama pertulerit, non tacebo charitati vestræ. Quando lapidabatur sanctus Stephanus, aliqui etiam innocentes, & maxime de ijs, qui iam in Christo crediderant, circumstabant: dicitur lapis venisse in cubito, & excussus inde venisse ante quemdam religiosum. Tulit illum, & seruauit. Homo erat de nauigantibus, sors nauigationis attulit illum ad littus Anconæ, & reuelatum est illi, ibi debere reponi lapidem illum. Ille obediuit reuelationi, & fecit quod iussum est. Ex illo cæpit esse, & memoria sancti Stephani vbi est, nescientibus hominibus quid contigisset. Verum autem intelligitur propterea ibi fuisse reuelatum, vt ibi poneret lapidem, qui de cubito martyris excussus est: quia Græce cubitum ἀγκὼν dicitur. Sed qui sciunt, quæ ibi miracula fiant, ipsi nos doceant. Hæc Augustinus de lapide, quo percussus est Protomartyr.

Beda de lo. Sanct. c. 3.

Marty. Ro. die 3. Aug.

August. ser. 31 & 32. de diuers.

Quod vero ad erectam tunc temporis Memoriam martyris spectat, his iungimus, quæ in epistola Martialis Apostolorum discipuli nomine prænotata, ad Burdegalenses scripta (qualiacunque sint) leguntur his verbis: Dum altaria Dæmonum in puluerem redigerentur, aram Ignoti Dei ad consecrationem reseruari iussimus: qua dedicata in nomine Dei Israel, & ipsius testis Stephani, qui pro eo à Iudæis passus est; non hominis cultum, sed Dei in ea frequentatis. Stephanus enim non Deus, sed amicus Dei fuit, qui pro testimonio eius animam suam posuit, cuius sanguine ipsa mensa est decorata. Rursum, ne quid prætermittamus, legitur in constitutionibus Apostolicis, quæ feruntur nomine Clementis, inter Christianorum ferias adnumerari natalem diem Protomartyris Stephani.

Martia. ad Burdeg.

Clem. cõst. lib. 8. c. 39.

De oratione S. Stephani, quæ Saulum Ecclesiæ lucrata est. Cap. 274.

QValis vero, quantaquè ex martyrio Stephani facta sit nostris rebus accessio, vel ex eo saltem quis considerare facile poterit, quod Augustinus sæpe testatur, precibus Stephani, Sauli expugnatam esse perfidiam;

diam. Erat ipse consentiens neci eius, & vestium lapidantium custos, quod
Act.7. non tantum Lucas affirmat, sed & ipse Paulus ex Saulo conuersus, agens
Act.22. aliquando suæ fidei defensionem, hæc inter alia pro concione habuit, cum ad Deum conuersus hæc dixit: Domine, ipsi sciunt, quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per Synagogas eos, qui credebant in te, & cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum. Stephanus igitur Domini Iesu memor exempli, qui pro transgressoribus, cum esset in Cruce, preces ad Deum fudit, dicens: Pater dimitte illis: non enim sciunt,
Act.7. quid faciunt: & ipse his admonitus, positis genibus (inquit Lucas) clamauit voce magna dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Pu-
Aug. ser. de diuer. tas (inquit Augustinus) verba ista audiuit Saulus? Audiuit subsannans, sed irrisit: & tamen ad orationem Stephani pertinebat. Adhuc grassabatur, & iam pro illo Stephanus exaudiebatur. Et alibi: Si sanctus Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum non haberet. Sed ideo erectus est Paulus, quia in terram inclinatus, exauditus est Stephanus. hæc eadem
Aug. ser. 1. & ser. 5. de sanctis. quoque alibi repetit.

De Sepultura, & nobili eius funere. Cap. 275.

Act.8. QVæ vero pertinent ad sepulturam eius, rem gestam his paucis Lucas absoluit, dicens: Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. hæc ille: Sed apposite quidem antequam ageret de eius funere, hæc verba præmisit: Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ, & Samariæ, præter Apostolos. His dictis, de sepultura, quæ narrauimus, subdit, ea nimirum ex causa; quod non ea die, qua necatus est, sepulturæ traditus sit, id prohibentibus Iudæis; sed postea cum ea, quam refert, facta est persecutio in Ecclesiam.

De sepultura ipsius hæc ex relatione Gamalielis narrat Lucianus in ea, quam totus Christianus Orbis recepit, Epistola de inuentione corporis eiusdem Protomartyris his verbis: Lapidatus est à Iudæis, & Principibus sacerdotum in Hierusalem pro Christi fide, extra portam, quæ est ad Aquilonem, quæ ducit ad Cedàr: ibi die, ac nocte iacuit proiectus, vt sepulturæ non daretur, secundum mandatum impiorum Principum, vt à feris consumeretur corpus eius. Ex Domini autem voluntate, non tetigit eum vnum ex his, non fera, non auis, non canis.

Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, & festinans habere mercedem à Domino, & partem cum Sancto viro fidei, misi per noctem quantos poteram Religiosos Christianos, & in Christo Iesu fideliter credentes, habitantes Hierusalem in medio Iudæorum, & hortatus sum eos, & necessariam substantiam ministraui, ac persuasi illis ire occulte, vt portarent corpus eius meo in vehiculo ad villam meam, hoc est in Caphargamallam (quod interpretatur, Villa Gamalielis) viginti millia habens à Ciuitate: Et ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta, & poni

eum

eum in meo monumento nouo in Orientali theca, & præcepi meis, vt quæcunque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent. Hactenus ille de sepultura Stephani.

Nec aliter quidem sanctus Hieronymus planctum magnum, quem factum narrat Lucas in funere Stephani, nisi magnificentiam funeris, intelligendum esse ait, scribens ad Paulam his verbis; Quod Stephano fecerint Hierosolymæ fratres planctum magnum, & vtique planctus magnus non in plangentium exanimatione, vt tu putas, sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus sit. Idemquè alibi aduersus Vigilantium ad Riparium scribens: Ergo, inquit, Martyrum immundæ sunt reliquiæ? Et quid passi sunt Apostoli, vt immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent, vt facerent ei planctum magnum, vt eorum luctus in nostrum gaudium verteretur? hæc Hieronymus, superius ex Luciani Epistola enarratis consentiens, qui etiam ex pluribus diuinæ Scripturæ locis egregiè monstrat, planctum magnum, funeris amplitudinem significare.

Hieron ad Paul. epist. 25.

Hier. ad Ripa. epist. 53

Apud Rabbi Iacob in Turim Tora Degha capite trecentesimo quinquagesimo secundo legitur, adeo sumptuosa esse consueuisse funera Iudæorum, vt interdum euenerit, vt qui fusissimis impensis impares essent, ad tempus fugam arripuerint. Qui autem hæc corrigenda curarit, tradit fuisse seniorem Gamalielem, qui vili funeris pompa voluit sepeliri, & inter alia, lineis tantum amictum sepulturæ mandari, quem & posteros esse imitatos affirmat.

Diligens priscorum Christianorum cura in sepeliendis cum honore mortuorum reliquijs. Cap. 276.

CEterum ipsorum Apostolorum exemplo, adeò splendidè per Gamalielem curantium Stephani sepulturam, laudabilis in Ecclesia Dei in curandis defunctorum corporibus consuetudo permansit, vt eadem imprimis aromatibus condirentur. Vnde Tertullianus: Si Arabiæ quæruntur; sciant Sabæi pluris, & carius suas merces Christianis sepeliendis profligari, quam dijs fumigandis. Gregorius Nyssenus hæc in funere Meletij: Sindones mundæ, & panni serici, vnguentorum, & aromatum largitas, liberalitas mulieris ornatæ, & honestæ, &c. Gregorius Nazianzenus non sine myrrha Cæsarium fratrem sepeliuit. De qua etiam consuetudine pristina Prudentius agit his versibus;

Tertull. in Apolog.

Greg. Nyss. or. in funere Meletij.

Greg. Naz. ad Sophro. epist. 18.

Prudent. in Catahem. hym. de defunct.

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos est,
Aspersaq. myrrha Sabæo
Corpus medicamine seruat.

Et in fine,

Nos tuta fouebimus ossa

Violis, ac fronde frequenti
Titulumq. & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

Rursum vero accensis cereis, cantu prosequi pompam funeris apud Christianos antiquo vsu receptum esse, multis habetur testatum exemplis, vt quod habet Pontius Diaconus de funere sancti Cypriani martyris, his verbis: Inde cum cereis, & scholaribus in area cuiusdam Candidi procuratoris magno triumpho sepultum est. Quod insuper Gregorius Nyssenus factum tradidit in funere Meletij, cum ait: Quomodo vtrinque quasi ignei amnes continentibus facibus, tractu continuo, perpetuoq. fluentes, quoad oculi longissime prospicere solent, porrigebantur? Gregorius Nazianzenus de matre sua in funere Cæsarij filij gestante faces, hæc habet: Cum multiplici hymnorum cantu deducitur, celebriq. pompa ad Martyrum sedem effertur, sanctisq. parentum manibus honoratur, matre accensa face gestante.

Pōt. in act. pass. S Cyp. in fin.
Greg Nyss. ora. in fun. Meletij.
Greg Naz. orat. in fun. Cesarij.

Eadem plane, cum agit de funere Constantij in oratione prima aduersus Iulianum Apostatam. Hoc etiam idem, qui supra Gregorius Nyssenus, cum meminit de funere sanctæ Macrinæ sororis, testatur: idipsum Eusebius in funere Constantini. Sed, & Hieronymus de funere sanctæ Paulæ, hæc ait: Translata Episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus, cum alij Pontifices, cereos, lampadesque, alij choros psallentium ducerent, in medio Ecclesiæ Speluncæ Saluatoris est posita. Athanasius eadem fœliciter, & explicat, & probat, cum ait: Si quis diem obierit, licet in aëre deponatur inhumatus, ne omiseris oleum, & ceram, inuocato Christo Deo, ad sepulchrum accendere: accepta enim Deo sunt, plurimamquè secum referunt retributionem: oleum, & cera holocaustum est; incruentæ vero hostiæ oblatio, propitiatio est. Quid, vero Chrysostomus? Quid, ait, ardentes quæso, lampades sibi volunt? nonne tamquam athletas eos comitamur? Quid autem hymni? nonne glorificamus Deum, & illi gratias agimus, quia iam defunctum coronauit, & ab incertitudine sublatum penes se retinet? Idemquè aliàs laudatissimam Christianorum consuetudinem in celebrandis exequijs defunctorum sæpe commendat.

Greg. Nyss. orat. in funere S. Macrinæ.
Euseb. in vit Const. lib. 4.
Hier. epist. 27. in funere S Paulæ.
Recitat Io. Dam. lib. de mor. suf.
Chrys. hom. 70 ad pop. Ant. & 14 in 1. Tim. & 59. ad pop. & 4. in epist. ad Hebraos.

Ceterum quod de Stephani funere dictum est, non vna die, sed pluribus, vsque ad septuagenarium numerum, ipsum curatum esse, Apostolica traditione in Ecclesia, etiam consuetudo illa probata videtur, vt item non vna die tantum, sed pluribus, pia Christianorũ officia, ac religiosa Fidelium illis persoluerentur obsequia: vnguentis enim primum delibuta cadauera, remanere duorũ, vel trium dierum spatio insepulta consueuerant. Quo tempore apud ipsa excubantes fideles, sacras hymnodias cantantes Deum laudabant, sacras hostias immolabant; ac postea ad sepulchrum ducebant: inde post sepulturam etiam psalmorum cantica repetebant. At cum multa de his sint exempla, quæ in medium adduci possent, satis illud esse putauimus, quod in Paulæ funere factum Hieronymus narrat his verbis: Hebræo, Græco, Latino, Syroq. sermone psalmos in ordine personabant, non solum triduo, donec

Hier. ep. 27

nec subter Ecclesiam, & iuxta specum Domini conderetur, sed per omnem hebdomadam, cunctis, qui venerunt, suum funus, & proprias credentibus lachrymas. Et de sacrificijs offerri tunc solitis testis locupletissimus est S. Augustinus, dum agit de transitu matris. Rursus octaua, vigesima, trigesima, quadragesima, ac sexagesima die agi consueuisse memoriam defunctorum, antiqui libri Rituales testantur. Itemq. anniuersaria die, eadem pietatis officia repetere maiores consueuisse, multa sunt certissima testimonia. Tertullianus enim ait: Pro defunctis annua die facimus. & alibi: Pro anima eius, inquit, oret, & refrigerium interim, adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium, offerat annuis diebus dormitionis eius. Gregorius Nazianzenus hæc item in eamdem sententiam: Alia quidem persoluimus, alia vero daturi sumus; anniuersarios enim honores, & commemorationes offerentes ij quidem certè, qui superstites relinquentur. At vero ne in his diutius immoremur: exequiæ Christianorum ex traditione, vt vidimus, Apostolorum acceptæ, non tantum apud Fideles, sed etiam Christianorum hostes, sibi conciliarunt honorem, ac reuerentiam: nam Iulianus Apostata, rerum nostrarum acerbissimus inimicus, eiusmodi religiosum officium in suas partes transferre studuit: vt ex his videas, quantum homine illo perdito, ac peruerso sint infœliciores qui detrahunt, atque irrident ea, quæ ab hostibus Christianæ fidei in honore habita sunt.

Tertull. de coro. milit. lib. de Monog.

Greg Naz. ora. in fun. Cæsarij.

Epist. Iul. ad Arsaciũ apud Sozo. lib. 5. c. 15.

Enarratio D. Augustini gloriarum Stephani fortissimi martyris. Cap. 277.

Stephani præclarissimi, & fortissimi martyris merita nulla pars orbis ignorat: passus enim est ipso principio Ecclesiæ, in ipsa vrbe Hierosolyma. Ibi enim Diaconus ministrauit, & in ipso iuuentutis flore decorem ætatis suæ sanguine purpurauit. Passio eius insignis est, multumq. mirabilis. Hanc modo de libro Actuum Apostolorum, cum legeretur, audiuimus non solùm, sed etiam oculis spectauimus. Christus ergo caput Martyrum prior passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, vt sequamini vestigia eius. Cuius passionis vestigia prior sequutus beatus Stephanus, confitendo Christum, lapidatus à Iudæis coronam meruit, tamquam suo sibi nomine positam. Stephanus enim græcè, latinè corona appellatur. Iam coronæ nomen habebat, & ideo palmam martyrij suo nomine præferebat. Qui cum lapidaretur, non solum nõ exspectabat de persecutoribus reportare vindictam, sed eis potius de Deo veniam postulabat. Meminerat enim dixisse Dominum: Mihi vindictam, & ego retribuam dicit Dominus: Et iterum. Ne dixeris, vlciscar me de inimicis meis, sed exspecta Dominum, vt tibi auxilium sit. Expectare nos iubet Dominus Deus, vt in die futuræ retributionis cum sanctis martyribus iudicemur. Beati enim, qui expectant Dominum, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram, quæ iustis est præparata.

D. August. ser. de temp.

Tu autem, ò Christiane, quæris vindicari de aduersario tuo, qui tibi forsitan iniuriam fecit: æstuas, furis, anhelas, festinas vindicari: attende Christum medicum ægritudinis tuæ, attende redemptorem animæ tuæ. Propter te pependit in ligno, & nondum est vindicatus, & tu vis vindicari,

& non vis tantum, & talem Magiſtrum imitari? Ideo pati voluit, vt tibi patientiæ ſuæ demonſtraret exemplum. Vide pendentem, & tibi languenti de ſuo ſanguine medicamentum conficientem. Vide pēdentem, & tibi de ligno tanquam de tribunali præcipientem. Audi precantem: Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.

Sed potuit hoc Chriſtus, dices mihi, ego non poſſum. Ego enim homo ſum, ille Deus homo. Deus ergo vt quid homo, ſi non corrigitur homo? Sed hæc tibi loquor, ò homo. Multum eſt te imitari Dominum tuum. Attende Stephanum conſeruum tuum. Certe Stephanus homo erat, an Deus? Plane homo erat; hoc erat quod tu. Sed quod fecit, non fecit niſi donante illo, quem rogas & tu. Vide tamen quid fecit. Loquebatur Iudæis, ſæuiebat, & diligebat. Vtrumque debeo demonſtrare, & ſæuientem, & diligentem. Audi ſæuientem: duræ ceruicis (Verba ſunt ſancti Stephani, quando loquebatur Iudæis) duræ ceruicis, & non circumciſi corde, & auribus, vos ſemper reſtitiſtis Spiritui ſancto. Quem Prophetarum non occiderunt patres veſtri? Audiſti ſæuientem, audi & diligentem. Irati illi facti, & grauius inardeſcentes, & mala pro bonis reddentes, ad lapides cucurrerunt, & Dei famulum lapidare cæperunt. Hic probemus ſancti Stephani patientiā, & dilectionem. Hic victorem Diaboli, triumphatoremq. cernamus. Audiuimus ſæuientem aduerſus tacentes, videamus ſi diligat ſæuientes. Sæuiebat aduerſus tacentes, videamus ſi diligat lapidantes. Ecce Stephanus lapidatur, ſic conſtitutus quaſi ante oculos noſtros. Ecce membrum Chriſti, ecce athleta Chriſti. Inſpice illum, qui pependit in ligno. Crucifigebatur ille, iſte lapidabatur. Ille dixit: Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt. Iſte quid dicit? Audiamus illum, ſi forte vel ipſum imitari valemus. Primo beatus Stephanus ſtans orauit pro ſe, & ait: Domine Ieſu, accipe ſpiritum meum. Deinde genuflexit, & flexo genu ait: Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum: & hoc dicto, obdormiuit. Fœlix ſomnus, & requies vera. Ecce quid eſt requieſcere, pro inimicis orare.

Sed paululum quæſo te, ſancte Stephane, expone nobis hoc neſcio quid, quare pro te ſtans oraſti, & pro inimicis genuflexiſti? Reſponderet fortaſſe, quod intelligimus. Pro me ſtans oraui, quia pro me, qui recte Deo ſeruiui, orando, & impetrando non laboraui, quia qui pro iuſto orat, non laborat: ideo pro ſe ſtans orauit. Ventum eſt, vt oraret pro Iudæis, pro interfectoribus Chriſti, pro interfectoribus ſanctorum, pro lapidatoribus ſuis; attendit tàm multam, & magnam eſſe impietatem ipſorum, quàm difficile donari poſſet, genuflexit, & ait: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.

Ergo chariſſimi ſi non poteſtis imitari Dominum, imitamini conſeruum, imitamini ſanctum Stephanum, imitamini omnes martyres ſanctos. Homines erant, conſerui tui erant, ſicut tu, nati erant, ſicut tu nati, ſed à Chriſto ſunt coronati.

Omni ergo Eccleſiæ beatus Stephanus datus eſt ad profectum. Adhuc laicus Diaconij meruit electionem, & Leuita martyrij obtinuit principatum. In plebe adhuc poſitus erat, ſed iam virtutibus eminebat. Humilis erat, ſed celſus fide. Diſcipulus erat ordine, ſed factus eſt Magiſter exemplo. Quo ſequebatur deuotione fidei, præceſſit velocitate martyrij. Scriptum eſt enim de eo in Actibus Apoſtolorum, quod ad miniſterium viduarum ſit ab Apo-

ſtolis

ſtolis deputatus. In hac etiam re, quod præpoſitus eſt feminis, teſtimonium meruit ſinceriſſimæ caſtitatis. Beatus ergo erit, fratres chariſſimi, qui hunc ſectatus, qui hunc imitatus fuerit, & pudicitiæ palmam, & martyrij conſequetur coronam.

Enarratio S. Maximi Epiſcopi Taurinenſis de fortitudine S. Stephani ad inimicorum dilectionem martyris exemplo prouocans. Cap. 278.

POſt hæc ſubiecit Scriptura ſacra, & ait: Poſitis genibus clamauit dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Videte dilectiſſimi fratres, affectum beati viri: Videte magnam, & admirabilem charitatem. In perſecutione poſitus erat, & pro perſequutoribus ſupplicabat, atque in illa lapidum ruina, quando alius obliuiſci poterat etiam chariſſimos ſuos, ille Domino commendabat inimicos, Quid enim dicebat, cum lapidaretur? Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Plus itaq. tunc illorũ dolebat peccata, quàm ſua vulnera; plus illorum impietatem, quàm ſuam mortem. Et recte plus: In illorum quippe iniquitate erant multa, quæ plangi: in illius autem morte non erat, quod debuiſſet doleri. Illorum impietatem mors ſequebatur æterna, huius autem mortem vita perpetua. Imitemur ergo in aliquo dilectiſſimi fratres tanti magiſtri fidem, tàm præclari martyris charitatem. Diligamus nos hoc animo in Eccleſia fratres noſtros, quo ille tunc dilexit inimicos ſuos. Sed quod peius eſt, aliquotiens non ſolum inimicos non diligimus, ſed nec amicis quidem fidem integram cuſtodimus.

Sed dicit aliquis: Non poſſum diligere inimicum meum, quem quotidie velut hoſtem patior crudeliſſimum. O quicunque ille es, attendis quid tibi fecerit homo, & non conſideras, quid tu feceris Deo? Quum enim tu multum grauiora in Deum peccata commiſeris, quare non dimittis homini parum, vt tibi Deus dignetur dimittere multum? Recole quid tibi in Euangelio veritas ipſa promiſerit, & quam tibi quodammodo cautionem fecerit, vel quale tecum pactum inierit. Si enim (inquit) dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis peccata veſtra. Si autem non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet debita veſtra. Videtis fratres, quia cum Dei gratia in poteſtate noſtra poſitum eſt, qualiter à Domino iudicemur. Si (inquit) dimiſeritis, dimittetur vobis.

Iam ſæpe dixi fratres, & frequentius dicere debeo, nemo ſe circumueniat, nemo ſe ſeducat; qui vel vnum hominem in hoc mundo odio habet, quicquid Deo in operibus bonis obtulerit, totum perdit, quia non mentitur Paulus Apoſtolus dicens: Si dedero omnes facultates meas in cibos pauperũ, & ſi tradidero corpus meum, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Quam rem etiam beatus Ioannes confirmat dicens: Omnis, qui non diligit fratrem ſuum, manet in morte. Et iterum: qui fratrem ſuum odit, homicida eſt. Hoc loco fratrem omnem hominem oportet intelligi; Omnes enim in Chriſto fratres ſumus. Nemo itaq. ſine charitate de virginitate præſumat, nemo de eleemoſynis, nemo de orationibus confidat; quia quamdiu inimicitiam in corde tenuerit, neque iſtis, neque alijs quibuſlibet bonis operibus placare ſibi Dominum poterit. Sed ſi vult ſibi

habere propitium Deum, non dedignetur audire consilium bonum. Audiat non me, sed ipsum Dominum suum: Si, inquit, offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade, prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. At nos pugnas habentes intrinsecus, & dolos in corde versantes, quasi qui bonam conscientiam habeamus, præsumimus accedere ad altare, non timentes quod scriptum est: Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit.

Sed dicit aliquis: Grandis labor est inimicos diligere, pro persequutoribus supplicare. Nec nos negamus fratres. Non paruus quidem labor est in hoc seculo, sed grande erit præmium in futuro. Per amorem enim hominis inimici, efficeris amicus Dei, immo non solum amicus, sed etiam filius, sicut ipse Dominus dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui vos oderunt, vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est. Si te aliquis homo diues in hoc seculo vellet adoptiuum filium facere, quomodo seruires, quas indignitates etiam seruorum eius, quæ seruitia durissima, & aliquotiens etiam turpissima sustineres, vt ad caducam, & fragilem hæreditatem illius peruenires? Quod ergo alius sustinet propter substantiam terrenam, tu sustine propter vitam æternam. Conuincimur enim certissima ratione, quia propter Deum possumus quidem, sed nolumus iniurias sustinere.

Denique si nobis aliqua potens persona iniuriam faciat, si nobis etiam in facie maledicat, nec respondere aliquid asperum, non dicam vicem reddere audemus. Quare? Ne ab illa persona potente adhuc maiora, quàm pertulimus, patiamur. Quod à nobis extorquet hominis timor, debuerat à nobis exigere Christi amor. Si ergo potens persona sæuit contra nos, tacemus, & nihil dicere ausi sumus. Si vero aut æqualis, aut forte inferior, vel leuem nobis contumeliam fecerit, quasi fera bestia sine vlla patientia, ac sine aliqua Dei contemplatione consurgimus, & aut in præsenti nostram iniuriā vindicamus, aut certe ad maiorem vicem reddendam nostrum animum præparamus. Quid est hoc, quod quando potens persona nobis iniuriam intulit, patienter accipimus: quando inferior, nimio furore succendimur? Quod ibi timuimus hominem, hic Deum timere nolumus.

Vnde ergo nos, fratres, quantum possumus cum Dei adiutorio cor nostrū ad patientiam præparemus, & in omnibus malis hominibus, medicorum vicem agere studeamus, & non ipsos homines, sed illorum malitiam odio habeamus. Pro bonis oremus, vt semper ad meliora conscendant: pro malis, vt cito ad emendationem vitæ per pœnitentiæ lamenta confugiant. Quam rem orantibus nobis ipse præstare dignetur, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

Sed inseramus hic aliqua exempla memoratu digna, quæ ætate nostra cōtigerunt, eorum scilicet, qui inimicis pepercerunt imitatione B. Stephani.

Quidam inimico parcere nolebat, quoniam vulnus, quod ab eo acceperat, curare non poterat, sed cum tandem pacem præstitisset, sanatum vulnus diuinitus inuenit. *Cap. 279.*

QVidam iuuenis vulnus in fœmore acceperat ab hoste suo pila plũbea, quæ ex tormento sulphureo igne impellente emittitur, intus in carnem ingrediente, quod cum negligenter curatum fuisset, vlcerosum factum est, & incurabile, quapropter memor iniuriæ, & doloris impatiens, odio habebat inimicum suum, & vindictam cogitabat. E contra vero, qui eum percusserat, pacem poscebat, & cum obtinere non posset, aliquando per communes amicos, aliquando per principes, & magnæ auctoritatis viros, illud enitebatur, vt ei reconciliaretur, nec quicquam proficiebat. Nam ille semper cum vlceri mederetur, videns illud incurabile, & dolorem sustinens, indignabatur, & vltionem meditabatur. Accessere interim ad illum multi viri religiosi, qui ei de dilectione inimicorum disserebant: hortabanturq. pijs rationibus, vt Christi amore veteris iniuriæ memoriam abijceret, & omnem vlciscendi voluntatem deponeret, cum scriptum sit: Diligite inimicos vestros: Benefacite his qui oderunt vos.

Prædicabat eo tempore Dei verbum in ciuitate concionator ordinis Capuccinorum, tractansq. quadam die argumentum Euangelij, vbi Christus iubet, vt inimici diligantur, multisq. rationibus & exemplis comprobans, quod dicebatur: cæpit iste, qui concioni intererat, animum ad pacem flectere, sed cum ad vulnus medicandum redibat, recrudescebat memoria illatæ iniuriæ, & obdurabat cor eius. Rursus concionator aggressus est illum priuatis colloquijs, ostendebatq. non esse prudentis viri, eum, qui corporis salutem, per vulnus alienum amisisset, velle per odium proprium, quasi per gladium animam trucidare: maiusq. damnum sibi ipsi inferre inimicum odio habendo, quàm inimicus intulisset vulnus inferendo.

Illud esse exploratissimum, neminem posse pacem, & salutem apud Deum habere, qui ex corde iniuriam inimico suo non remisisset.

Quibus auditis cæpit ille vehementius cogitare, quid sibi in re tàm magni momenti agendum esset. Succedebãt cogitationes inuicem altercantes. Parcamne (dicebat) illi, qui mihi non pepercit? patiar viuere illum, qui me voluit interemptum? qui meum fudit sauguinem, qui meum maculauit honorem, qui nullam salutis meæ rationem duxit, vt suo sceleri satisfaceret, gloriosus incedet? iactabit facinus suum? vicos securus deambulabit?

Ego infirmus viribus, in discrimine vitæ positus, mihi grauis, alijs onerosus, tristis semper, & inglorius vitam agam? vel potius lente moriar?

Cumq. paulatim huiusmodi animi indignationes conquieuissent, succedebant salutis consilia, & cogitationes pacis, secumq. alta mente voluebat: Quid patrauit cõtra me hostis meus? intulit scilicet mihi vulnus iniuriosum, violauit Christianam charitatem, astrinxit se scelere pessimo? Ego si vices rependam, & euaginato gladio illum repercutiam, sanguinemq. eius fundam, particeps ero sceleris sui, illudq. committam, quod ipsum improbe com-

commisisse contendo? & vterque nostrum reus erit sanguinis ante Deum. At deridebunt me mundi huius amatores, si illum inultum relinquam: sed si me deriserit mundus, gloriam consequar apud Deum, apud Angelos, apud viros iustos. Melius est autem placere Deo, quàm hominibus.

Qua fronte ante Deum meorum peccatorum veniam petam, quæ pene innumerabilia sunt, qui fratri meo pro amore eiusdem Dei, vnum peccatum dimittere non possum?

Hæc cum diutius secum meditatus esset, inclinauit animum suum, vt inimico parceret. Quapropter dixit concionatori, qui eum pluries admonuerat de pace componenda: accerse inimicum meum, & veniat cras in templum, & ibi dimittam ei. Concionator lætus accersiuit illum, & dixit vt crastina die veniret in templum ad pacem recipiendam, & venit constituta die, & hora, sed læsus non comparuit, nam cum vespere, vt vulneri medelam ferret, colligationes fæmoris dissoluisset, dum vult abstergere saniem, dolore excruciatus rursus contra inimicum infremuit. Qua de re cum postea Concionator increparet eum, & rogaret, vt promissam pacem facere nō denegaret, ille victus precibus eius rursus pollicitus se facturum quod dixerat, & propterea accederet ad templum sequenti die, & præfixa hora accessit Concionator constituto tempore, accessit & inimicus, sed ille præterita nocte, vulnus pro more curans, & dolorem patiens rursus ira percitus, pœnituit eum promissionis suæ, & accedere ad templum recusauit.

Concionator iterum eum allocutus, obiurgat, & queritur, quod promissis non staret, & offenso Deo fidem frangeret. Quapropter ille seipsum accusans, dixit Concionatori: Pater fac omnino, vt dicebam, accede cras ad templum, duc tecum inimicum meum, cui certissime crastina die, pacem dabo. Quod vt executioni mandaret, noluit vt consueuerat, vulneri suo mederi, ne forsan dum mederetur, molestiam doloris renouaret, & vltionem meditaretur, vt ei prius contigerat. Sequenti igitur die hora constituta accessit ad templum, & inuento ibi Concionatore, & inimico suo, amore Dei amplexus est eum, & largitus est pacem.

Domum reuersus, cum vulnus, iturus cubitum mederi vellet, colligationibus dissolutis, mirabile dictu, non vulnus cruentum, sed obductam cicatricem inuenit, & se sanum esse conspexit, magna animi lætitia Deo gratias agens de impenso beneficio: vt hoc mirabili successu, vnusquisque intelligat, quantum placeat Deo, cum quis contra proprios animi impetus, in vltionem accendentes, pugnans vincit animi sui duritiem, & propriam frangit iram, & inimico parcit, quod sicut difficile, & arduum, ita Deo gratissimum est. Concionator ille hoc audiens, & admirans, & Deum laudans, vbicunque terrarum prædicabat hoc tàm mirabile signum, in concionibus suis recensere solebat. Hoc retulit mihi Flaminius Ricius nostræ Congregationis venerabilis Pater, iu cuius patria Firmana Ciuitate hoc dicebat contigisse.

Quidam vulneratus in fæmore, nolebat inimico reconciliari: quamobrem fæmur magis intumuit, sed morti proximus cum inimico parceret, & à morte est liberatus, & ex vulnere conualuit. Cap. 280.

PHilippus Alpherius Aquilanus, Arischiæ Baro, duplici vulnere vulneratus fuerat per igneum tormentum, quorum alterum erat super genu, alterum in fæmore, fæmur autem vbi vulnus erat, intumuerat, & virulento humore intus plenum erat, & per multos menses ijs vulneribus torquebatur. Quapropter inimico, qui eum vulnerauerat, parcere nolebat, quamquam pluries de hoc interrogatus fuisset. Quadam vice precibus consanguinei sui decreuit amplecti ea, quæ pacis sunt, præsertim cum alij eum de hoc vehementissime rogarent: deinde vero pœnitentia ductus, ad odium inueteratum reuersus est. Quapropter fæmur magis magisq. intumuit, morbusq. ita auctus est, vt penè moreretur; cumq. morti proximus esset, & à plurimis rogaretur, vt inimico suò parceret, vt in pace mori posset, deliberauit ex corde iniuriæ remissionem facere; cumq. ei pepercisset, & vocato inimico suo pacem reddidisset: statim non solum mortem imminentem euasit, sed à morbo illo ita conualuit, vt sanus factus sit; plusquè virium habebat in fæmore olim vulnerato, quàm in altero. Retulit mihi hoc quidam Eques Aquilanus, qui Romæ in Arce S. Angeli permanebat, qui fuit vnus ex illis, qui vulneratum illum ad pacem faciendam hortabatur.

Mulier nobilis proprij filij interfectorem occultat, ne capiatur à Ministris iustitiæ, & data pecunia hortatur ad captandam fugam, vt mortem euadat. Cap. 281.

PRæteritis annis Caietæ iuuenis quidam filium nobilis mulieris interfecerat. Iudex re statim cognita vrbis portas obserari, delictiq. reum à Curiæ lictoribus explorari, comprehendiq. iubet. Iuuenis hac illac sibi fugæ præsidium quærit, vtq. è lictorum manibus effugiat, in eius, quem occiderat domum, in qua & ipsa extincti filij mater erat, confugit, seq. in cubiculo domus sub lecto occultat. Inter hæc nuncius ad matrem superuenit, interfectum esse filium. Illa constanti animo, subleuatis in cælum oculis; Benedictum sit (inquit) nomen Domini: sicut Domino placuit, ita factum est. Tum intelligens iuuenem, qui in domum suam confugerat, illum ipsum esse, qui necem filio intulerat, vt erat generoso, & Christiano spiritu prædita, non modo à vindicta abstinuit, sed eius saluti consulens, in abditissimo loco seruauit occultum, quem lictores quærentes nequaquam inuenire potuerunt. Cumq. illi iam abijssent, iuuenem in conspectum suum prodire iussit, cui præ delicti dolore lachrymanti, & veniam suppliciter deprecanti, non solum benigne pepercit, sed cum certam pecuniæ summã sibi in argenteo vase iussisset afferri, totam illi liberalissime tradidit, præcipiensq. vt, ne forte à curiæ ministris comprehenderetur, quamprimum ab vrbe discederet, inultum à se defensumq. in pace dimisit. Magnus certè, & inauditus casus, & factum non faciendum, nisi ab eo, qui haberet spiritum,

cui

cui beatus Stephanus Leuita seruiuit. Audiui hæc, quæ facta sunt ætate nostra, à viris fide dignis.

Vxor interfecti viri, tandem inimico condonat, sed cadente tegula super homicidæ caput, recepit ille à Deo homicidij retributionem. Cap. 282.

CVm quædam in Regno Neapoli nobilitate ac diuitijs præpotens femina, cuius vir à quodam interfectus fuerat, magno studio totisq. viribus, vt interfector comprehenderetur, & debito afficeretur supplicio, contenderet, de hoc ille, ac de pertinaci mulieris animo certior factus, ex illis partibus recedendo in cuiusdam Principis aulam se recepit. Verùm post aliquos dies secum perpendens mulier, homicidam iam ter è satellitum manibus euasisse, ac Diuino permissu hoc euenisse sibi persuadens, huiusmodi iniuriā ei omnino remittere decreuit, ac tandem re ipsa amore Iesu Christi, omnem ei iniuriam, omnemq. animaduersionem ac supplicium condonans, illum vlterius persequi destitit. Quamobrem quidam exulis amicus re cognita, statim eum adijt, cumq. comedentem reperisset: exoptatum, inquit, nunciū ad te defero: mulier illa, cuius virum interemisti; omnem tibi condonauit iniuriam; at ille hoc audito, qui aliàs de bono nuncio magna perfundi debuerat lætitia, tanto est timore, ac tremore perculsus, quod continuo veluti demens exclamare cœpit: heu me perditum, actum de me est, nam si mulieris vltionem euasi, iusti tamen Dei manus non effugiam; & paulo post transacta circiter hora è domo egrediens, graui cuiusdam tegulæ, quæ è tecto in eius caput decidit, ictu percussus, illicò animam efflauit.

Angelus dat Subdiacono velum varijs coloribus pictum, in quo descriptus erat S. Stephanus, astans, gloriosam Crucem gestans, portam cuiusdam Ciuitatis Crucis cuspide pulsans, & fugans serpentem teterrimum, & triumphali pede conculcans. Cap. 283.

Venan. Fortun. lib. 2. car. in hom. S. Crucis.

COnsuetudo erat apud Veteres oblata à fidelibus vela illis effigiari figuris, quæ ferrent imagines eorum Sanctorum, quibus darentur, docet hoc Venantius Fortunatus, dum de velis Cruci oblatis agit, eaq. crucibus intexta fuisse significat. Nec est autem quod quis causari possit eiusmodi consuetudinem, vno in loco tantummodo viguisse. Nam de Transmarinis Ecclesijs in Africana prouincia, de velo sacris imaginibus picto, diuinitusq. exhibito, & appenso in Ecclesia S. Stephani Protomartyris in Vzalensi Ciuitate, eius loci Episcopus Euodius, cuius meminit, & fidem probat S. Augustinus, æternæ memoriæ scriptis prodidit: & quidem rem gestam ipso viuente Augustino, paucos post annos, nempe sub Honorio Imperatore, eandemq. diuino miraculo consignatam, vt non habeat, de quo ambigat humanum ingenium, quod sciat esse diuinitus comprobatum. In Vzalensi igitur Ciuitate, post liberatam ipsam ab imminenti clade, precibus fusis in Ecclesia Protomartyris Stephani, hæc contigisse, idem Euodius narrat his verbis.

Aug. de diuers. ser. 32. 33. & de Ciu. Dei li. 22. c. 8. Euod. de mira. S. Steph. lib. 2. c. 4. apud Aug. to. 10.

Ecce namq. altero die, procurante diuina dispensatione, quidam nego-

tiator

tiator nunquam nostræ cognitus regioni, subdiaconum nostrum, nomine Sennodum, in loco Memblotutano vltrò conuenit, & ad se vocauit; & quisnam, vel vnde esset, ab eodem flagitauit. Qui vbi se subdiaconum Vzalensis Ecclesiæ memoratus est, respondit continuo idem ille ignotus homo, si tamen solum homo: credendum est enim, quia Angelus, & homo (nempe facie homo reuera Angelus) neque enim hoc vel inauditum, atque inexpertum est siue religioni Christianæ, siue notitiæ humanæ, sanctos Angelos terreno habitu, & visibili specie plerumq. hominibus apparuisse. Dedit ergo subdiacono memorato velum varijs pictum coloribus, in quo inerat pictura hæc. In dextera veli parte ipse S. Stephanus videbatur astare, & gloriosam Crucem proprijs repositam humeris baiulare, qua crucis cuspide portam Ciuitatis videbatur pulsare, ex qua profugiens Draco teterrimus cernebatur exire, amico Dei videlicet aduentante. Verùm ille serpens noxius, nec in ipsa fuga tutissimus, sed triumphali pede martyris Christi contritus aspiciebatur & pressus. Talis itaque pictura veli, non omnino absque mysterio Dei, vbi à memorato subdiacono allata pariter, atque suspensa est ante ipsam memoriam tanti Patroni, omnis ætas omnisq sexus intueri, & mirari cæpit, tanquam spectaculum grande, quo scilicet auctore, quouè liberatore Draco ille extinctus est, hostisq. deuictus.

Gestæ quippe rei fidem præcedentis diei commendabat in animis omnium attestatio sequentis diei. Namq. illud, quod studiosius cernebatur in velo, hoc iam credibilius tenebatur in vero. Concurrebat enim pictura cum gratia, & tam diuinitus pridie gestum salutis beneficium recolebatur, quam postea in veli imagine aduertebatur. Denique ex ipsa congruentia diei præcedentis, atque sequentis veritatis, & imagine rerum, & quorumdam exemplarium, tantus in multis stupor, pariterq. amor, admiratio, & gratulatio accendebatur, vt à cunctis nihil aliud omninò vel diceretur, vel affirmaretur, nisi hoc vnum: Verè quia per amicum suum Deus istam liberauit Ciuitatem, & grandem à nobis depulit pestem. Et reuera Dei fuit ad homines quædam allocutio in velocitate tacite significantis admodum, & dicentis: O miseri mortales, quale hesterna die draconis euaseritis incendium, vel cuius pro vobis aduocati fuerit acceptum suffragium, isto sequenti die iustius veri figuratione intelligite, atque gaudete. Hinc vestram, & præcedentem tentationem, & subsequentem liberationem apud vosmetipsos conferte: & exinde non dubij, sed certi, Deo vestro per amicum meum gratias agite. Ecce Draconem de vestra Ciuitate cernitis fugatum, & expulsum: Ecce conterentem caput eius primum Martyrem meum: Ecce Crucis trophæum, per quod vicistis inimicum. Hoc ergo modo ciuitate nostra à tanto periculo primitus liberata, ac postea tali per congruentem picturam veli admonitione instructa, & illuminata, gemino miraculo est omnis pia anima in Dei gloria exhilarata. Hucusque Euodius integerrimus testis qui & ea, quæ viderat, scripsit, & ad eos, qui eadem quoque perspexerant.

Habes lector, digito Dei (quod nec negauerit ipse Pharao) nempe diuinæ virtutis potentia, pictum sacris imaginibus velum, & appensum ante Ecclesiam Protomartyris, vt de facto certus sis, & auctoritate factoris de religioso sacrarum imaginum cultu securus. Habes & cum his de Occiden- *Exod. 8.*

den-

dentalis Orbis Ecclesijs probatum velorum pictorum vsum. An non erit idipsum demonstrare in Oriente ? vel si nō in Oriente, an non & in Palæstina, & Hierosolymis ipsis ? Acta quidem Mariæ Aegyptiacæ, eademq. recitata, ac probata in dicto Nicæno secundo Concilio, habent, ipsam in atrio Hierosolymitani templi stitisse, quod ob nimia peccata sua in Ecclesiam ingredi vetaretur: atque tunc oculos subleuasse, vidisseq. Dei genitricis imaginem: quam venerata, meruit templum antea inconcessum libere ingredi.

Conc. Nice. 2. Ac. 4.

Ridicula autem est Hæreticorum, & Iudæorum religio, qui imaginibus insultant, & eas lacerant, timentes ne idolatriam committant, & dum vane timent, vbi non est timendum, priuant se ingentibus bonis, quæ ex inspectione Imaginum sanctorum virorum percipiuntur.

Sed ad beati Protomartyris gloriam, recensenda sunt aliqua prodigia, & signa, quæ post eius obitum ab ipso facta sunt, vt, sint in signum, quod viuit apud Deum.

Præclarissima signa, & prodigia facta apud Reliquias B. Stephani martyris. A D. Augustino conscripta. Cap. 284.

D. Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.

AD Aquas Tibilitanas Episcopo afferente Proiecto reliquias martyris gloriosissimi Stephani, ad eius memoriam veniebat magnæ multitudinis concursus, & occursus. Ibi cæca mulier, vt ad Episcopum portantem sacra pignora, duceretur, orauit: flores quos ferebat dedit: recepit, oculis admouit, protinus vidit. Stupentibus qui aderant, præibat exultans, viam carpens, & viæ ducem vlterius non requirens. Memorati memoriam martyris, quæ posita est in castello Sycinensi, quod Hipponensi coloniæ vicinum est, eiusdem loci Lucillus Episcopus, populo præcedente, atque sequente portabat, fistula, cuius molestia iamdiu laborauerat, & familiarissimi sui Medici, qui eam secaret, operiebatur manus, illius piæ sarcinæ vectatione, vbi sanctas attigit reliquias, repente sanata est. Nam deinceps eam in suo corpore non inuenit. Eucharius presbyter ex Hispania. Calamæ habitans, veteri morbo calculi laborabat, per memoriam supradicti martyris, quam Possidius illo aduexit Episcopus, saluus factus est. Idem ipse postea morbo alio præualescente, mortuus sic iacebat, vt ei iam pollices ligarentur: opitulatio memorati martyris, cum de memoria eius reportata fuisset, & super iacentis corpus missa ipsius Presbyteri tunica, suscitatus est. Fuit ibi vir in ordine suo primarius, nomine Martialis, æuo iam grauis, & multum à religione abhorrens Christiana: Habebat sane fidelem filiam, & generum eodem anno baptizatum: Qui cum ægrotantem multis, & magnis precibus, & lachrymis rogarent, vt Christianus fieret, prorsus abnuit, eosq. à se turbida indignatione submouit. Visum est genero eius, vt iret ad memoriam S. Stephani, & illic pro eo quantum posset, oraret, vt Deus illi daret mentem bonam, qua credere non differret in Christum. Fecit hoc ingenti gemitu, & fletu, & sinceriter ardente pietatis affectu: deinde abscedens, aliquid de Altari florum, quod occurrit, tulit: eiq. cum iam nox esset, ad caput posuit. Tunc dormitum est: & ecce ante diluculum clamat, vt ad Episcopum curreretur, qui mecum forte tunc erat apud Hipponem. Cum vero audisset eum absentem, venire presby-

presbyteros postulauit. Venerunt, & statim se credere dixit: admirantibus, atque gaudentibus omnibus, baptizatus est. Hoc quandiu vixit, in ore habebat: Christe accipe spiritum meum: cum hæc verba beatissimi Stephani, quando lapidatus est à Iudæis, vltima fuisse nesciret, quæ huic quoque vltima fuerunt. Nam non multo post etiam ipse defunctus est. Sanati sunt illic per eundem Martyrē etiam tres Podagrici, duo Ciues, peregrinus vnus. Sed Ciues omnimodo, peregrinus autem per reuelationem, quid adhiberet, quando doleret, audiuit: & cum hoc fecisset, dolor continuo conquieuit.

S. Steph.nus post mortem prodigia, & signa magna operans, sex mortuos in Africa ad vitam reuocauit. Cap. 285.

AVdurus nomen est Fundi, vbi Ecclesia est, & in ea memoria Stephani martyris. Puerum quendam paruulum, cum in area luderet, exorbitantes boues, qui vehiculum trahebant, rota obtriuerunt, & confestim palpitauit exspirans. Hunc mater arreptum, ad eandem memoriam posuit, & non solum reuixit, verum etiam illæsus apparuit. Sanctimonialis quædam in vicina possessione, quæ Caspaliana dicitur, cum ægritudine laboraret, ac desperaretur, ad eandem memoriam tunica eius allata est, quæ antequam reuocaretur, illa defuncta est. Hac tamen tunica operuerunt cadauer eius parentes, & recepto spiritu, salua facta est. Apud Hipponem, Bassus quidam Syrus ad memoriam eiusdem martyris orabat pro ægrotante & periclitante filia, eoq. secum vestem eius detulerat: cum ecce pueri de domo cucurrerunt, qui ei mortuam nunciarent. Sed cum, orante illo, ab amicis eius exciperentur, prohibuerunt eos illi dicere, ne per publicum plangeret. Qui cum domum redisset, iam suorum eiulatibus personantem, & vestem filiæ, quam ferebat, super eam proiecisset, reddita est vitæ. Rursus idem apud nos Hyrenei cuiusdam collectarij filius ægritudine extinctus est. Cumq. corpus iaceret exanime, atque alijs gementibus & plangentibus, exequiæ pararentur, amicorum eius quidam inter aliorum consolantium verba suggessit, vt eiusdem martyris oleo corpus perungeretur. Factum est, & reuixit. Itemquè apud nos vir Tribunitius Cleusinus super memoriam martyris, quæ in suburbano eius est, ægritudine exanimatum posuit infantulum filium suum: & post orationem, quam multis cum lachrymis ibi fudit, viuentem leuauit. Quid faciam? vrget huius operis implendi promissio, vt non hic possim omnia commemorare, quæ scio: & proculdubio plerique nostrorum, cum hæc legent, dolebunt me tàm multa prætermisisse, quæ vtique mecum sciunt. Quos iam nunc, vt ignoscant rogo: & cogitent, quàm prolixi laboris sit facere, quod me hic non facere, suscepti operis necessitas cogit. Si enim miracula sanitatum, vt alia taceam, modo velim scribere, quæ per hunc martyrem, idest gloriosissimum Stephanum, facta sunt in Colonia Calamensi & in nostra, plurimi conficiendi sunt libri, nec omnia colligi poterunt, sed tantum de quibus libelli dati sunt, qui recitarentur in populis. Id namq. fieri voluimus, cum videremus antiquis similia diuinarum signa virtutum, etiam nostris temporibus frequentari: & ea non debere multorum notitiæ deperire. *Aug. d. c. 8. lib. 22. de Ciuit. Dei.*

Petro-

Petronia clarissima femina ex magno, & diuturno morbo conualuit, magno præmisso signo. *Cap. 286.*

Ibidem.

VZali etiam, quæ Colonia, Vticæ vicina est, multa præclara per eundem martyrem facta cognouimus, cuius ibi memoria longe prius quàm apud nos, ab Episcopo Euodio constituta est. Sed libellorum dandorum ibi consuetudo non est, vel potius non fuit: nam fortasse nunc esse cæpit.

Cum enim nuper illic essemus, Petroniam clarissimam feminam, quæ mirabiliter ex magno atque diuturno, in quo medicorum adiutoria cuncta defecerant, languore sanata est: hortati sumus, volente supradicti loci Episcopo, vt libellum daret, qui recitaretur in populo, & obedientissime paruit. In quo posuit etiam quod hic reticere non possum, quamuis ad ea, quæ hoc opus vrgent, festinare compellar. A quodam Iudæo dicit sibi fuisse persuasum, vt anulum capillatio vinculo insereret, quo sub omni veste ad nuda corporis cingeretur, qui anulus haberet sub gemma lapidem in renibus inuentum bouis. Hoc alligata, quasi remedio, ad sancti martyris limina veniebat: Sed profecta à Carthagine, cum in confinio fluminis Bagradæ in sua possessione mansisset, surgens, vt iter perageret, ante pedes suos illum iacentem anulum vidit, & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus: mirata tentauit. Quam cum omnino suis nodis firmissimis, sicut fuerat, conperisset astrictam, crepuisse, atque exilijsse anulum suspicata est. Qui etiam ipse cum integerrimus fuisset inuentus, futuræ salutis quodammodo pignus de tanto miraculo, se accepisse præsumpsit, atque illud vinculum soluens, simul cum eodem anulo proiecit in flumen. Non credunt hoc, qui etiam Dominum Iesum per integra virginalia matris enixum, & ad discipulos suos ostijs clausis ingressum fuisse non credunt. Sed hoc certe quærant, & si verum inuenerint, illa credant. Clarissima femina est, nobiliter nata, nobiliter nupta Carthagine habitat: ampla Ciuitas, ampla persona, rem quærentes latere non sinunt. Martyr certe ipse, quo impetrante, illa sanata est; in filium permanentis Virginis credidit, in eum qui ostijs clausis ad discipulos ingressus est, credidit. Postremo, propter quod omnia ista dicuntur à nobis, in eum, qui ascendit in cælum cum carne, in qua resurrexerat, credidit: & ideo per eum tanta fiunt, quia pro ista fide animam posuit suam. Fiunt ergo etiam nunc multa miracula, eodem Deo faciente, per quos vult, & quemadmodum vult: qui & illa, quæ legimus fecit: sed ista nec similiter innotescunt, neque, vt non excidant animo, quasi clara memoriæ crebra lectione tenduntur. Nam & vbi diligentia est, quæ nunc apud nos esse cæpit, vt libelli eorum, qui beneficia percipiunt, recitentur in populo? Semel hoc audiunt qui adsunt, plures qui nō adsunt: vt nec illi, qui adfuerunt, post aliquot dies quod audierunt, mente retineant, & vix quisquam reperiatur illorum, qui ei, quem non adfuisse cognouerit, indicet, quod audiuit.

Decem

Decem fratres, qui propriam matrem iniurijs affecerant, cælitus tremore omnium membrorum quatiebantur, sed accedentes ad memoriam S. Stephani martyris, magna omnium admiratione liberati sunt. Cap. 287.

VNum est apud nos factum, non maius, quàm illa quæ dixi: sed tam clarum atque illustre miraculum, vt nullum arbitrer esse Hipponensiũ, qui hoc non vel viderit, vel didicerit, nullum, qui obliuisci vlla ratione potuerit. Decem quidem fratres fuerunt, quorum septem sunt mares, tres feminæ, de Cæsaria Cappadociæ suorũ ciuium non ignobiles, maledicto matris, recenti patris eorum obitu destitutæ, quæ iniuriam sibi ab eis factam acerbissime tulit: tali pœna sunt diuinitus coerciti, vt horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum. In qua fœdissima specie oculos suorum ciuium non ferentes, quaquauersum cuiq. ire visum est, toto penè vagabãtur orbe Romano. Ex his etiam ad nos venerunt duo, frater & soror, Paulus & Pauladia: multis alijs locis miseria diffamante, iam cogniti: venerunt autem ante Pascha fermè dies quindecim: ecclesiam quotidie ingredientes, & in ea memoriam gloriosissimi martyris Stephani frequentabant, orantes, vt iã sibi placaretur Deus, & salutem pristinam redderet. Et illic, & quocumque ibant, conuertebant in se ciuitatis aspectum. Nonnulli, qui eos alibi viderãt, causamq. tremoris eorum nouerant, alijs & cuicumque poterant, indicabant. Venit & Pascha, atque ipso die dominico, mane cum iam frequens populus præsens esset, & loci sancti cancellos vbi martyrium erat, idem iuuenis orans teneret, repente prostratus est, & dormienti simillimus iacuit: non tamen tremens, sicut etiam per somnium solebat, stupentibus, qui aderant, atque alijs pauentibus, alijs dolentibus, cum eum quidam vellent erigere, nonnulli prohibuerunt, sed potius exitum expectandum esse dixerunt. Et ecce surrexit, & non tremebat, quoniam sanatus erat, & stabat incolumis, intuens intuentes. Qui ergo intuentium se tenuit à laudibus Dei? Clamantium, gratulantiũ vocibus ecclesia vsquequaque completa est. Inde ad me cucurrit, vbi sedebam iam processurus. Irruit alter, quisque post alterum: omnis posterior quasi nouum, quod alius prior dixerat, nunciantes. Meq. gaudente, & apud me gratias Deo agente, ingreditur etiam ipse cum pluribus: inclinatur ad genua mea, erigitur ad osculum meum. Procedimus ad populum: plena erat ecclesia, personabat vocibus gaudiorum: Deo gratias, Deo laudes, nemine tacente, hinc, atque inde clamantium. Salutaui populum, & rursus eadem feruẽtiore voce clamant. Facto tandem silentio, scripturarum diuinarum sunt lecta solemnia: vbi autem ventum est ad mei sermonis locum, dixi pauca, pro tempore, & pro illius iucunditate lætitiæ. Magis enim eos in opere diuino, quãdam Dei eloquentiam non audire, sed considerare permisi. Nobiscũ homo prandit, & diligenter nobis omnem suæ ac maternæ, fraternæq. calamitatis indicauit historiam, narrationis eius libellum in crastinum populo recitandũ promisi. Quod ex dominico Paschæ die tertio fieret in gradibus exedræ, in qua de superiore loquebar loco. Feci stare ambos fratres, cum eorum legeretur libellus. Intuebatur populus vniuersus, sexus vtriusque, vnum stantẽ sine deformi motu: alterum membris omnibus contrementem. Et qui ipsum non

Aug. ibid. d. c. 8.

viderant, quid in eo diuinæ misericordiæ factum esset, in eius sorore cernebant. Videbant enim quid in illo gratulãdum, quid pro illa esset orandum. Inter hæc recitato eorum libello, de conspectu populi abire eos præcepi: & de tota ipsa causa aliquanto diligentius cæperam disputare, cum ecce, me disputante, voces aliæ de memoria martyris nouæ gratulationis audiuntur, conuersi sunt eo, qui me audiebant, cæperuntq. cõcurrere. Illa enim vbi de gradibus descendit, in quibus steterat, ad sanctum martyrem orare perrexerat. Quæ mox vt cancellos attigit, collapsa similiter velut ad somnum, sana surrexit. Dum ergo requirimus quid factum fuerit, vnde iste strepitus lætus extiterit, ingressi sunt cum illa in basilicam, vbi eramus, adducentes eam sanam de martyris loco. Tum vero tantus ab vtroque sexu admirationis clamor exortus est, vt vox continuata cum lachrymis non videretur posse finiri. Perducta est ad eum locum, vbi paulo ante steterat tremens. Exultabant eam similem fratri factam, cui doluerant remansisse dissimilem. Et nondum fusas preces suas pro ea, iam tamen præuiam voluntatem tacito exauditam esse cernebant. Exultabant in Dei laudem voces, sine verbis tanto sonitu, quantum aures nostræ ferre vix possent. Quid erat in cordibus exultantium, nisi fides, pro qua Stephani sanguis effusus est?

De Megetia illustri femina, quæ paralysi fuerat percussa, quæ inter medicorum manus defecerat, & currẽs ad sanctum Stephanum à duplici infirmitate curata est propter peccati sui confessionem. Viso miraculo vir eius ad Christi fidem conuertitur. Pater autem eius vir Senatoriæ dignitatis Vitulæ coniugis precibus, & B. Stephani intercessione fidem Christi amplectitur.
Cap. 288.

Euod. Vzalensis Epis. li. 2. de mirac. S. Stephani c. 2. To 10. operũ S. Aug. in Append. edit. Lou.

CArthaginensis Ciuitatis quædam fuit nobilis genere, nobilior Christi fide, Megetia nomine, diues in seculo, ditior in Deo. Cui Christiana mater erat nomine Vitula. Pagani autem erant maritus, & socer, & pater. Hæc cũ in vtero haberet, quarto mense conceptus sui, nescio vnde, nauseando prius, ac reijciendo frequentius pateretur stomachi concussionem, orisq. distensionem, & vomitus prouocationem, in prauitatem, pestemq. paralysis causa perducta est, ita vt exclusis à locis suis ipsis cardinibus dentium, & arteriarũ, nequaquam posset dilapsa ora cõstringere, neque peruios, atque integros palati motus, ac linguæ ad aliquid vel ore emittendum, vel in os recipiendum habere. Remanserat in femina pia, & pudorata deformis quidam, & auersandus aspectus, & ibi vitij macula corpori erat infixa, vbi vtiq. nequaquam posset esse celata: facies quippe erat, de qua quidam dixerat: frons hominẽ præfert, quæ tegi sine dedecore non potest: ceterorum namq. membrorum cum aliquo vitio officia præpediuntur, nonnulla industria ruboris subtrahuntur. At vero cum ipse vultus aliqua fuerit fæditate turpatus, quicquid propter verecundiam tegminis adhibetur, ipsa verecundia magis augetur. Quid ergo faceret nobilis matrona, velamento abscondens ora vitiata, dum venientibus salutatum ad se æque alijs nobilibus feminis, aut osculum dare, aut sermonem conferre ipsius vitæ societas, atque humanitas compulisset,

vt

vt taceam de cibo, & potu, quod vix ægre poterat manducare, vel haurire? namq. ingenium, industriaq. medicorum diu, multumq. circa eam laborantium, non solum nihil salutis ei conferre poterat, verum etiam in deterius causa pergebat, nec immerito. Ab illo enim conditore, & redemptore omnis naturæ Deo nondum in illa reformabatur, quod nonnisi eius virtute formatur, cuius censura omne hominis corpus & disciplina constringitur, & medicina laxatur.

Tali igitur confecta mœrore, ac dolore, nec quorumcumque remediorum, aut medicamentorum vllo adiuta leuamine, fere iam sexto mense tabefactum fuerat delicatæ corpus, animusq. puellæ. Ob quam rem etiam illud, quod gestabat à vitali spiritu iam destitutum, intra septa viscerum retinebat emortuum. Ita cum prius sub vno paralysis vitio iam ipsa vita horreret, accessit aliud grauius, & periculosius, vnde nec ipsa quidem viuendi possibilitas remaneret; nam si puella sic defecerat sub vitiosi oris labore, quomodo posset viuere cum mortuorum viscerum collapsione? Septimus mensis incesserat, non vultus pestifer à prauitate exuebatur, non aluus onere mortuo exuebatur. Pontius vero Megetiæ pater, socer autem Auitianus, & maritus Aduentius, vtpote adhuc gentilitatis erroribus adstricti, quicquid non solum per industriam medicorum, verum etiam per artes dæmoniorum, & superstitiosarum figmenta vanitatum, quasi pro vita intermorientis Megetiæ poterant attemptare, frustrà omnino, atque inaniter desudabant.

Sed error infelix, quid saluti humanæ te crederes posse conferre, quam studuisti semper auferre? Refellit te vox veritatis in sacratissimis Psalmis, contestans generaliter, & breuiter, à quo vere sit omnis salus animæ, corporisq. dicens: Domini est salus. Soli enim Deo recte cantatur: Homines, & iumenta saluos facies Domine. Qui dignatus est creare, ipse prorsus dignatus est, & sanare. Proinde illis memoratis personis diu in talibus frustra laborantibus, & non corpore, sed corde dormitantibus, ecce Deus ille magister, qui non dormit, neque dormitat, qui custodit Israel, ipse Deus, inquam, cui cura est pro omnibus, religiosam Vitulam Megetiæ matrem, fidei calore succendit, atque vt ad Domni amici sui Stephani suffragium accurreret, inspirauit. Quam, vbi benedicta femina in sacratarum reliquiarum loco de Carthaginense vrbe ad Vzalensem profecta est, misericordissimus Dominus, & miserator excepit, exaudiuit, adiuuit, atque de filia compotem fecit, ac de Diabolo aduersario superato victricem triumphare permisit.

Dici non potest, quibus illa pia femina amicum Dei flebilibus vocibus fuerit aggressa, & quanta cum miseratione ante limina gloriosi martyris prostrata effusos sui cordis dolores expresserit in hæc verba prorumpens: Domne Stephane, Christi amice, subueni matri miseræ ad te confugienti pro salute periclitantis filiæ. Hic te ego planctibus oro, illic te ancilla tua præsentem medicum sentiat imploro. Scis ipse qualibus causis laboret Megetia, & in quo vitæ discrimine sit constituta. Ecce enim ex quanto tempore iacet misera, & toto corpore paralysi dissoluta, & visceribus tabefacta.

Proximum est autem, vt septimo mense completo, comprehendatur ab

octauo, omnes desperant de salute Megetiæ. Ego quæ ad Christum, & te amicum eius confugio, credo, quia talis fructus de filia non imponetur capiti meo. Peto autem, & rogo, vt cum hinc à corona tua reuertens festinanter ad ancillam tuam proficisci cæpero, recreetur anima mea de filia aliquo nuncio bono. His, & horum similibus multis affatibus vbi satis visa est sibi idoneum instruxisse aduocatum sanctum Stephanum apud iudicem Christum, properè ad reuisendam filiam, vnam, & solam suam maximam curam, mater parturibunda reuertitur. Oleum tamen sanctificatum, & orarium, vel sudarium orationum suarum, sudoremq. pro salute filiæ laborantis testimonium, à beati martyris memoria secum pariter reportabat.

Ecce igitur in via cum declinandorum æstuum gratia (nam æstuum tempus erat, quo igneus sol terras vrebat) secessisset, subito adueniente nuncio accepit litteras à viro suo de Carthagine directas, sicut precibus suis postulauerat, in quibus proxime futura liberatio filiæ significata erat: nam mensem octauum altera die ingressura filia dicebatur, aliquantulum tamen vegetior esse, & sua iam partum signa præcedere, & bono animo illam de filia esse debere. Quod totum religiosæ Vitulæ matri non ore humano, sed diuino oraculo nuntiabatur. His igitur primis votorum suorum releuata mater auspicijs, perniciter aduolauit. Quæ vbi peruenit Carthaginem, suamq. natam in ipso vitæ suæ articulo positam inuenit, statim sacrato oleo filiæ membra perunxit, sudarium quoque amplexandum pectori tradidit. Quo facto, rediuiua Megetia vteri sui partu exonerata, octaui mensis ingressa prægnantibus mulieribus tremenda lumina, ab ipsa mortis regia, rursus auris est vitalibus restituta. Sic itaque vna læthali causa dispuncta, archiatro cælesti protinus altera curanda restabat. Quod vt iamiamq. fieret, fida mater Vitula filiam liberatam ad illam vitalis fontis venam, vnde ægræ suæ haustum cæleste poculum attulerat, salubriterq. infuderat, secum reducere cupiebat.

Sed nondum recuperatæ vires Megetiæ, post laborem periculosæ enixionis suæ, alterum itineris subire laborem minime permittebant. Interea vir, socer, & pater puellæ nihil adhuc permoti, in laudem Dei, veriq. eius martyris primi, de tàm mirabili causa vteri, rursum cæpere ob eiusdem curandam reliquam valetudinem, idest vitiosi oris prauitatem, illa hominum remedia, erroresq. consulere, & longas moras temporum frustrà conterere. Namq. annus integer, & aliquot fere menses euoluti sic erant.

Tandem fidelis mater Vitula, Archiatrum quendam Felicem nomine, Carthaginensis Ciuitatis fidelissimum præ ceteris, atque amicum domus suæ corrogauit ad se ipsam, ac super salutem ipsius vnicæ obtestando conscripsit dicens: sic vnica filia tua viuat, poteſtne curari Megetia de paralysi ista, an non? Tum ille: Fideliter dico filiam tuam de hac causa penitus curari non posse, quia sic me voluisti constringere. Ipsa (inquit) iunctura, quasi carri, vbi oris, & maxillarum retinacula quædam continentur, exclusa est à locis suis. Cui respondens mater Vitula fidei suæ stabilitate fundata, continuo retulit dicens: Ego non sic credo in Christo meo, quia sic relinquetur filia mea in hoc tanto para-
lysis

lyſis modo. At ille fidei firmitatem valde admirans in femina hac, inquit: Omnipotenti Deo licere facere cui credis: nam nihil ſperes ex nobis. Quibus religioſa Vitula auditis, dimiſſo à ſe Archiatro, aſſumens ſecum Megetiam ſuam adijt virum ſuum, & virum filiæ ſuæ, ac pio inflammata dolore, ſic fari exorſa eſt: Acquieuimus, inquit, vobis miſeræ vſque nunc, nec reſiſtere viris mulieres valuimus. Diu veſtras pertulimus voluntates, ex quibus nullus fructus ſalutis filiæ, nullus ceſſit effectus, ita vt ecce per annum, & quot excurrunt amplius menſes,inter manus medicorum corpus filiæ meæ tantummodo fatigetur,nec omnino,ſicut videtis,aliquid perficiendo ſanetur. Rogo aliquando permittite & nobis, vt faciamus & nos, quæ expediunt nobis. Eamus & nos ad medicum noſtrum. Credo in illum,quia, qui noluit Megetiam cum ſuo partu mortuo mori, ipſe etiam eam faciet ſano vultu ſuo inter homines conuerſari. His atque huiuſmodi querimonijs deploratis, iuſtis, ac veris, nequaquam illi viri tali feminæ virili animo indutæ valuerunt reſiſtere. Maluerunt ſponte cedere, quàm quolibet alio iudicante victi diſcedere. Flexis itaq. illis in hanc ſententiam matris Vitulæ, marito ſcilicet, ſimulq. patre Megetiæ, ſed marito quidem adhuc pagano, patre vero Chriſtiano cathecumeno effecto,nomine Pontio, ſenatoriæ dignitatis viro, dignum eſt, vt cuius fidem in Chriſto cæpimus pronunciare, eius quoque vocabulum iam incipiamus cum debito honore pariter nominare: qui ſanè quemadmodum initiatus Chriſtiano nomine fuerit,quoniam locus videtur exigere, minime nos pigebit aperire.

Quando enim religioſa Vitula,nondum de partus periculo liberata Megetia ad amicum Dei fuerat profecta, ibi in ſuis precibus etiam de huius viri venerabilis credulitate inſtruxerat, vt ille imbueretur fide, ac nomine Chriſtiano. Quod ſane eidem illa ipſa nocte tali eſt viſione reuelatum. Viſa eſt quippe ſibimet videre iuxta ipſam beati martyris memoriā duo ceroferaria luminoſa pariter igne flammantia, ibidemq. aſſiſtente ſecum, atque apparente memorato Pontio viro ſuo, ſibimet dictum fuiſſe: Vitula, melius lucet ceroferarium noſtrum. Vnde volo ſcias me poſuiſſe iam iugulos. Quo viſo auditoq. religioſa Vitula ſomno expergefacta, & mane facto oratione ſuppleta, hoc ipſum, quod in ſomnis viderat,quibuſdam ancillis Dei enarrare cæpit, & prior ipſa ſomnium ſuum interpretata reſpondit, dicens ad memoratas circumſtantes virgines: Nouerit ſanctitas veſtra, quia cito Pontius credet in Chriſto, ſicut confido de Chriſto meo: nam hoc eſt, quod per ſomnium mihi ſignificauit dicens: volo ſcias Vitula, quia poſui iam iugulos, non vtique, niſi ſub iugo Chriſti.

Sic ergo honorabilis Pontius effectus, vt dixi, primum cathecumenus. Chriſtianus ſequenti anno, ijſdem diebus, quibus à religioſa Vitula beatus Stephanus pro ſalute mariti æterna fuerat exoratus. Sed vt dicere cæperam, conſentientibus ſibimet viris ſuis, mater Vitula cum Megetia ſua pariter de Carthagine profectæ pariter ad memoriam beati martyris peruenerunt, ac deinde ante ſacrata ipſius limina proſtratæ die, nocteq. flentes, & eiulantes, cinere, & cilicio ſqualentes, inde nobiles feminæ homines non erubeſcentes, vt Deo eſſent placentes, ſuſceperunt illud, quod dictum in pſalmis audierant: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus? etenim neque iſta de ipſa noſtra religioſa

Christiana pijs, & nobilibus feminis deerant ab incredulis improperia; vnde ante Dominum flebilibus vocibus, & amaris, vt scriptum est verbis memorabant, & effundebant super se animam suam. Dicebatur namq. ab inimicis fidei nostræ, vbi est Deus vester? Inclamabat ergo Vitula mater auribus amici Dei: Domne Stephane, ecce adduxi Megetiam tuam ad te, quam tu ipse liberasti de morte. Nec nos in gaudium inimici fecisti venire, non tradens nos in animas tribulantium nos, qui detrahunt, & desperant de Christo Domino nostro, & de te eius tanto amico. Fac rogo, fac iterum erubescere eos de tota, & de plena Megetiæ salute, sicut iam fecisti erubescere eos de eius vteri periculosissimo labore. Non omnino deficias ad minora, qui præstitisti maiora, quod promisi eius viro pagano de te, imple propter te. Non confundatur mater in filia, quæ præsumpsit in te, quæ confugit ad te. Certe vt oculus cordis nondum credentium, nobisq. insultantium sanetur, os filiæ curetur, & vt acquiratur sanitas animæ illorum, præstetur puellæ sanitas membrorum suorum.

Talibus in eiusmodi sensum dictis lachrymabilibus deploratis septima transierat dies, cum ecce nocte intempesta visitatur per somnum Megetia: videt apparentem sibi insignem virum, visu diaconi præferentem habitum. Illa enim rogare cæpit velut quemdam medicum spiritualem, vt os suum inspiceret, & si dignaretur, curaret. Verum ille mox, vt os eius inspexit, vultu eam hilari, serenoq. intuitu ait: Equidem adhuc os tuum non rectum: sed rursum aspice, & vide quid volitet super caput tuum. Continuo illa super se erigens oculos, vidit serpentem quendam teterrimum supra se pennarum remigio volitantem, atque huc, & illuc tortuosis anfractibus oberrantem. At pauefacta Megetia horribili, monstruosoq. visu, insignis illius viri exhortatione firmatur ad ipsam dicentis: nisi prius istum serpentem occideris, sanari non poteris: sed noli metuere, forti animo illi congredere, & omnino superabis. Quo audito Megetia fidei suæ robore, & de tanti adiutorij sui armata protectione, arrepta in tempore sibimet velut virga oblata contra illum draconem teterrimum, & tortuosissimum decertauit. Quem, & si diu exercita, diuq. ab reluctante aduersario delaxata, ad extremum tamen vbi illum in capite percussit, continuo prostrauit. Quo trepido gaudio expergefacta, strato exiliens vigilauit. Cumq. somnij sui, quid ratio portenderet, cogitaret nec liquido intelligere valuisset, exinde orauit visitari, confirmariq. poposcit, ac deinde se quieti permisit. Ecce denuo vidit illum decorum habitu iuuenem, niuea veste fulgentem, ac statim iacenti sibimet velut manu porrecta, audiuit iubentem, pariterq. dicentem: surge, sic curaris. At vero Megetia, vt ante medico homini facere consueuerat, capite opposito, quasi fouenda ora sua ei offerebat, sed ille vtpote ignorantis corrigens factum, respondit eidem. Vt quid hoc facis? prius sunt tibi oculi curandi. Illa retulit dicens, Domne meus, oculos sanos habeo, sed vt os meum cures rogo. Et ille: iam, inquit, tibi dixi, prius sunt in te oculi curandi. Tunc velut cælestis Archiatrus spiritu cordis secreta introspiciens, quasi cutem medicinalem collyrium imposuit, oculos superliniuit, atque discessit. Verum cum mane facto, hoc ipsum religiosa Megetia somnium suis charissimis suis, & sanctissimis feminis indicaret, in ipso sermone narrationis suæ, vltro corde compuncta, & cuiusdam peccati sui recordatione subito

to ſtimulata, peccatum ſuum confiteri non diſtulit, ſed ſicut ſcriptum eſt: delictum ſuum agnouit, & iniuſtitiam non operuit. Ecce ergo, qui illi erant oculi prius curandi, non vtique corporis ſed cordis, quod vt ſpiritualis medicus glorioſus Stephanus pronunciauit illi dicens: prius ſunt tibi oculi curandi: ſanandum quippe erat, quod vitioſum latebat in mente, vt ſic demum ſanaretur, quod deprauatum cernebatur in corpore. Hinc ille quoque deterrimus ſerpens, qui ſuper caput volitabat, quia principalem rationalis animæ mentem obtinebat, conterendus fuerat, & vincendus. Dum enim reatus cuiuſque delicti humiliter agnoſcitur, caput colubri pœnitendo quaſſatur, cordis oculus confitendo purgatur.

Duodecimo igitur die, ex quo cum ſua ad Amicum Dei venerat matre, dum orat ad locum ſacratæ memoriæ pulſans fidei pietate, non ſolum affectu cordis, verum etiam motu corporis, ipſa oſtiola memoriæ impulſa patefacit, ac vim faciens regno Dei caput ſuum intromiſit interius, & ſuper cubile ſanctarum reliquiarum confixit, lacrimisq. ſuis omnia illic lauit, atque rigauit. Verum ecce illo deſuper miſerante, qui appropinquat contritis corde, Megetia famula Dei, quadam ſibi viſibili, & attrectabili manu, os ſuum corrigi, & compalpari perſenſit. Quæ poſteaquàm ab oratione ſurrexit, circumſtantibus choris Virginum ſanctarum, ibidemq. pro illa, & cum illa laudes Deo dicentium, tremens, & gaudens hoc ipſum indicauit. Quale tunc, quantumq. in omnibus mentibus fecerit gaudium, & flendi ante ipſum Deum excitauerit affectum, vix poterit explicari: ſed antequàm geſtæ rei ad finem optatiſſimum veniamus, vbi plenam, perfectamq. ſalutem religioſæ Megetiæ Amico Dei curante, atque auxiliante in nomine Chriſti demonſtraturi ſumus, quod in medio huius aliud mirabiliter contigerit, nequaquam præterire debemus. Cum ferme quadraginta diebus circa ſancti martyris locum orando mater, filiaq. perſiſterent, ecce repente venientibus litteris ſibimet Carthagine directis, quo pater puellæ honorabilis Pontius diceretur corpore ægrotare, ad eundem viſendum de Vzalenſi Ciuitate profectæ ſunt. Verum cum in medio itineris æſtuum cauſa, fouendi corporis gratia lauacris vti voluiſſent, affuit in præſenti quædam domeſtica ab infideli cognita Megetia, & in obuiam miſſa, non tàm ad ſalutandum, quàm potius ad explorandum. Quæ cum copioſius cuperet benedictæ Megetiæ nuda ora, vultusq. conſpicere, intrauit cum ea in obſequium, & vbi quantum voluit in faciem famulæ Dei intendit, prorſus integrum ſibimet apparens os Megetiæ, ſanumq. conſpexit. Quo viſo obſtupefacta, atque mirata illa domeſtica, quæ aliud, quàm ſperabat, inuenit, continuo ad quandam iuxta ſtantem ſacram virginem conuertit ſeſe, & nominatim iam compellãs, ait; Infans Helpidiana, ſana eſt prorſus domina Megetia: ſic enim Dei gratia vigebat in Megetia, vt licet eius plenior cura in corpore ex parte aliqua differretur, perfecta tamen ſanitatis ſpecies reuerberandis incredulorũ oculis obijceretur. Quod illa ancilla Dei intelligens magnum myſterium Dei, illi mulierculæ reſpondit, dicens: Increduli vel modo credite.

Rurſus apud Carthaginem cum benedicta Megetia quadam die cum viro ſuo pagano ſermonem conferret, & inter fabulas dum viro ſuo ore integro, vultuq. appareret, commotus tali viſione vir eius gratulari cæpit, ac dicere: Domina Megetia ſanam te prorſus aſpicio. Verùm illa diſſimulando

interim tegens, quod diuina virtus in se demonstrabat, sermonis sui cursum tenebat. Sana es prorsus, Deo gratias. Et illa impleta gaudio, tandem subridens ait marito: Vel modo iam credes Christo? & ille: quid vis, inquit, faciam patri meo? nam, & ego Christianus fieri volo. Sed vt iam ad terminum, quem promisimus veniamus, dies Paschæ sanctissimus propinquabat, ecce benedicta Megetia à quadam amica atque nobili femina Rustica rogabatur, vt voto suo soluendo beato martyri Cypriano in Mappalia secum pergeret, & solemnitati pariter interesset. Quod Megetia facere se non posse causabatur, sciens quid in se Dei potentia infidelium oculis ostenderet, quid plene salutis cælestis gratia reseruaret. Tamen amicam contristari nolens non penitus negauit, sed plane ad illum diem, quod Deus voluisset, facturā se esse promisit. At vbi illa amica discessit, non destitit die, noctuq. orationi instare Megetia. Buccellam sane omni die in oleo sanctificato tinctam prius accipiebat, & sic ceteros cibos sumebat. Quadam vero nocte visitauit in somnis ita, vt iuxta memoriam beati Stephani stantem putaret, ibiq. iuuenem illum speciosum cerneret candida luce perfusum, & insigni equo subuectum, lampadesq. quamplures lucentes, ac præcedens ei splendidissimum apparatum, sibiq. ab eodem clara voce dictum: Ad te pertinet ista lux Megetia, suscipe illam. Post quam visionem expergefacta, gaudioq. repleta, statim vbi se sanam sensit, manus suas ad os suum, faciemq. inspiciendam applicauit, & quasi præ nimio gaudio soli sibi non credens, ancillas suas, quæ circa lectum suum quiescebant, clara voce excitauit, & vt ad se inspiciendam atque contemplandam accurrerent, aduocauit. Tum illæ, vt viderunt in domna sua donum Dei fuisse impletum, votumq. omnium esse perfectum, omnesq. pariter in lætitiam exclamauerunt, & in laudem Dei eruperunt. Aduenit etiam ille ab amica præstitutus sibimet dies, venitur à diuersis ad religiosam Megetiam: vt sicut promiserat, ad destinatum locum charas suas non deserendo pergere dignaretur. Sed Megetia Dei famula velamento adhuc, sicut solebat, ore contecto ab intimo cubiculo ad amicas suas foras egressa est. Quas vbi de se aliquamdiu tristes esse permisit, subito illo à facie velamento ablato, & vultu demonstrato ait: Ecce, vos videte, quid in me Deus dignatus est perficere, & vnà mecum gaudete, & ipsi Domino pro me gratias agite. Quam vbi omnes conspexere, gaudentes, & Dominum benedicentes, osculis lambere, & eam complexari cæperunt. Tunc omnes vnà ad Ecclesiam perrexerunt cum ea, & vota sua Domino persoluerunt. Peracto autem sancto Pascha Domini etiam ad Vzalensem Ciuitatem religiosa Vitula vna cum Megetia sua alijsq. religiosis feminis venit, votaq. sua de salute filiæ plena, & perfecta Christo Domino, Christiq. Amico in conspectu omnis nostræ Ecclesiæ congaudentis, atque congratulantis hilariter reddidit, feruenter exhibuit, fructuoseq. persoluit.

Conuersio Iudæorum admirabilis, varijs rerum euentibus, & portentis plena sacrarum reliquiarum S. Stephani martyris virtute. Cap. 289.

Contigit autem admirabilis conuersio Iudæorum Insulæ Minoricensis, virtute sacrarum reliquiarū sancti Stephani protomartyris, quas Orosius

ſius acceptas Hieroſolymis, ſecum in Hiſpaniam vexit. Acciderunt quidem res admirandæ, toti Chriſtiano orbi factæ perſpicuæ ex litteris Circularibus Seueri, eius Inſulæ Epiſcopi ad omnes Eccleſias datis, & publicè vbiq. lectis; quas inter alios accepiſſe liquet Euodium Epiſcopum Vzalenſem in Africa, & coram populo eas recitare feciſſe: id enim inſcriptus ad ipſum liber teſtatur his verbis: Eodem namq. die, quo ingreſſæ ſunt Eccleſiam Beati Stephani ſanctæ reliquiæ, in ipſo principio canonicarum lectionum, Epiſtola quoque ad nos delata cuiuſdam Epiſcopi Seueri nomine, Minoricenſis Inſulæ, de pulpito in aures Eccleſiæ cum ingenti fauore recitata eſt: quæ continebat glorioſi Stephani virtutes, quas in Inſula memorata per præſentiam reliquiarum ſuarum in ſalutem omnium illic credentium perfecerat Iudæorum. Vnde ex hac recitatione talium factorum ſuorum, tamquam extenſione manuum ſuarum, acclamantibus, & exultantibus fidelibus, ipſe dicere videretur: Ecce habetis martyrem.] hæc ad Euodium, cuius eſt apud ſanctum Auguſtinum honorifica mentio, ad quem etiam extant datæ complures eiuſdem Auguſtini Epiſtolæ, & ipſius ad eum ſcriptæ.

Euodius de mir. S. Stephani lib. 1 ca. 2. apud Aug. to. 10. edit. Plantinian.

Aug. de diuer. ſer. 32. & 33. & de Ciuit. Dei lib. 22. c. 18

Factum eſt autem eiuſdem Protomartyris gratia, vt inter ſcribendas Vaticanæ Bibliothecæ antiquitates ſtudio Cardinalis Baronij, eadem reperiretur Seueri Epiſtola integra in nullo detrimentum paſſa: quam integram deſcripſit tomo 5. Ann. Eccleſiaſt. vt egregium antiquitatis monumentum. Sic enim ſe habet:

Sanctiſſimis ac Beatiſſimis Dominis, Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, & vniuerſæ fraternitati totius orbis terrarum, Seuerus Epiſcopus miſericordia Dei indigens, & omnium vltimus, in Chriſto Redemptore noſtro æternam ſalutem.] intelligis conſuetum huius temporis Symbolum Catholicorum, qui vt ſe longe abeſſe à Pelagiana ingruente hæreſi demonſtrarent, ſe in ipſo titulo gratia, & miſericordia Dei indigere profitentur. Sed ipſam reddamus Epiſtolam.

Baron. to. 5. Ann. Eccl. an. Domini 418.

Cum Dei opera reuelare, & confiteri honorificum eſſe, Raphael Archangelus moneat, profectò ſilere, vel celare opera Chriſti, periculoſum eſt: In quibus tamen adnumerandis maior eſt gratia, ſi communi, & ſimplici ſermone referatur. Celatur enim quodammodo ſpecioſiſſima pulchritudo virtutis, ſi abundanti eloquio circumdata fuerit, atque fucata. Quapropter ego quoque magnalia, quæ apud nos Chriſtus operatus eſt, non compoſito, ſed veridico ſermone referre aggredior.

Inſula Minorica, vna ex Balearibus Inſulis eſt, quarum nomen cunctis populis, ſecularium quoque auctorum litteris, peruulgatũ eſt. Hæc inter Mauritaniam Cæſarienſem, & Hiſpaniam media propemodum æquoris ſpatio ſita, anguſtis admodũ terminis clauditur, longitudinem triginta, latitudinẽ vero tria millia paſſuum habens. Quæ nunc idcirco cõmemoraui, vt agnoſci poſſit, cõtemptibilia mundi à Domino non ſolum in hominibus, ſed etiam in locis eligi. In hac itaque Inſula, quæ omnium terrarum paruitate, ariditate, aſperitate poſtrema eſt, duo parua oppida, quibus à Pœnis indita nomina, è regione fundata ſunt: Iammona ad occaſum, Magona ad orientẽ ſpectat. In his mihi omnium mortalium vltimo nuper ſacerdotalis officij pondus impoſitum eſt. Sed Iammona antiquum à Deo munus etiam nunc retinet, vt Iudæi habitare in eo nunquam poſſint. Multos ſi quidem id temere audentes,

tes,

tes, aut ægritudine præuentos, aut repulsos, aut morte subitanea extinctos, aut etiam fulmine trucidatos tradit vetustas: adeo vt celebris huius rei fama ipsis quoque Iudæis, ne id vltra temerè audeant, metum fecerit. Nec hoc fide indignum ducimus, cum etiam lupos, vulpesq. & omnia noxia animalia deesse videamus, cum earum quæ ad vescendum bonæ sunt, ferarum copia magna sit. Illud etiam magis mirum est, quod colubri, & scorpiones sunt quamplurimi, sed amiserunt omnino nocendi violentiam. Cum igitur Iammonam nullus Iudæorum, qui lupis, ac vulpibus ferocitate, atque nequitia meritò comparantur, ne hospitij quidem iure accedere audeat, Magona tantum veluti colubris, & scorpionibus (vt tradebatur) feruebat, vt quotidie ab his Christi Ecclesia morderetur. Sed antiquum illud beneficium carnale, nuper nobis spirituale renouatum est; vt illa (sicut
Luc. 3. scriptum est) generatio viperarum, quæ venenatis ictibus sæuiebat, subito diuina virtute compulsa, mortiferum illud virus incredulitatis abiecerit.

Namq. diebus pene istis, quibus ego tanti sacerdotij nomen, licet indignus, adeptus sum: presbyter quidam sanctitate præcipuus, à Hierosolyma veniens, Magonæ non longo tempore moratus est: qui postquam transuehi ad Hispanias, sicut desiderabat, nequiuit, remeare ad Aphricam denuo statuit. (Erat enim Hispania obsessa hoc tempore à Gothis, quod suo loco est demonstratum: & hic presbyter Hispanus erat Orosius) Sed pergit: Tunc beati Stephani reliquias, quæ nuper reuelatæ sunt, cum ad Hispanias portare constituisset, ipsas sine dubio martyre inspirante, in memorati oppidi Ecclesia collocauit. Quo facto, protinus ille ignis, quem Dominus venit
Luc. 12. mittere in terram, & quem valde ardere cupit, charitate eius accensus est. Statim siquidem tepor noster incaluit; & factum est cor nostrum (sicut
Luc. 24. scriptum est) ardens in via. Tunc enim ille in fide iam ardebat zelus, tunc spe saluandæ multitudinis erigebat. Denique statim intercisa sunt etiam salutationis officia, & non solũ familiaritatis consuetudo diuulsa, sed etiam noxia inueteratæ species charitatis ad odium tẽporale, sed pro æternæ salutis amore translata est. In omnibus plateis aduersus Iudæos pugnæ legis, in omnibus domibus fidei prælia gerebantur.

Iudæorum populus maxime cuiusdam Theodosij auctoritate, & potentia nitebatur, qui non solum inter Iudæos, verum etiam inter Christianos eiusdem oppidi & censu, & honore seculi præcipuus erat: Si quidem apud illos legis doctor, & (vt ipsorum vtar verbo) pater patrum fuit; in ciuitate autem cunctis curiæ munijs exsolutus, & defensor iam extiterat, etiam nunc patronus municipium habebat. Christiani autem vt corde, ita etiam & viribus humiles, sed veritatis robore superiores, patroni Stephani patrocinium deprecabantur: donec vtriquè exercitus, cum iam diem certaminis condixissent, datis tunc inducijs discesserunt, Iudæis id magnopere expectantibus, vt scilicet Theodorus, in cuius se omnis Synagoga viribus acclinabat, ex Maioricense Insula reuerteretur, ad quam forte visendæ possessionis gratia perrexerat. Qui quidem, statim vt ad eum missa legatio est, remeans auctoritate sua multos terruit, sed non extinxit, sed consopiuit incendium: maiori si quidem illicò exardescens violentia, etiam vicinum oppidum fidei flamma corripuit. Et vt illud Salomonis impleretur: frater

fratrem

fratrem adiuuans exaltabitur, sicut Ciuitas firma, & alta: statuerunt multi Prou. 18.
famuli Christi, laborem itineris minime recusantes, cunctas animi vires huic bello tradere.

Pendente igitur prœlio, nos quidem qualia præparauimus arma, subditum huic epistolæ commonitorium probat; quod quidem non pro quorumdam instructione edi voluimus (quippe quia ea penitus egemus, & quam à beatitudine vestra magis speramus) sed vt animaduerti possit, non minimam nos sollicitudinem secundum modulum possibilitatis nostræ suscepti habuisse certaminis; Christum vero, cuius regnum non in sermone, sed in virtute est, nobis ne verbum quidem proferentibus, suis omnia viribus consummasse, & absque vllo sudore certaminis exercitui suo hanc, quam nemo aut optare audebat, aut sperare poterat, victoriam concessisse. Iudæi igitur exemplis se Machabæi temporis exhortantes, mortem quoque pro defendendis legitimis suis desiderabant. Itaque non solum libros reuoluere, sed etiam saxa, sudes, iacula, omniaq. telorum genera ad Synagogam conferre cœpere, vt Christianorum aciem virtute sancti Spiritus munitam (si ita res posceret) etiam corporis viribus propulsarent.

Interea dum hi apparatus gererentur, magnoq. altrinsecus studio futurum instituitur bellum: vtrinque exercitus inenarrabilibus, & absolutissimis somnijs commouentur, quorum si nullam penitus facere mentionem, nō minimam videbor partem diuinæ gloriæ operuisse. Sic enim S. Apostoli Act. 16.
Pauli somnium Lucas sacræ historiæ inseruit, dicens virum Macedonem astitisse in visione noctis, orantem, vt iuuaretur ab eo; & hac Apostolum visione præmonitum, itineris aliò destinati cursum ad Macedoniam conuertisse. Quanto itaq. Domini nostri Iesu Christi maior est gloria, quod id minimis, atque indignis famulis reuelare dignatus est, quod etiam beato Apostolo demonstratum, scriptura celare noluit? Igitur breuitatis causa, ne Beatitudini vestræ fastidium fortasse gignatur, duo tantum somnia inseram.

Apud nos deuota quædam religiosissima nomine Theodora, quæ & virginitate corporis, & religione propositi, & nominis interpretatione typum portare Ecclesiæ mereretur, vidit in visione noctis viduam quandam nobilissimam ad me, qui non pro merito, sed pro diuini muneris largitate sacerdotio fungor, insertas litteras præmisisse, quibus mihi cunctos agros suos ad seminandum suppliciter offerret. Simili etiam somnio me quoque vltimum peccatorum ad seminandum præcingere, & commonere dignatus est. Vidua enim quædam altera nobilissima, quam Synagogæ speciem habuisse non dubium est, me, vt agros suos incultos susciperem, eosq. quando tempus sementis vrgeret, diligenter excolerem, deprecabatur. Quæ est autem altera nobilissima vidua, nisi illa, quæ Christum impie perimendo, semetipsam crudelissime viduauit? Hoc somnium vtriusque vnum est. Ante triginta ferme quàm impleretur dies, & vidisse nos, & licet solutionem eius ignoraremus, tamen fratribus indicasse, manifestum est.

Apud Iudæos quoque miro diuinæ dispensationis ordine, vt & nominis Theodori, & officij in vno homine societas conueniret, Theodorus, qui summus Sacerdos perfidi populi erat, somnium, quod viderat, non solum Iudæis, sed etiam propinquæ cuidam matrifamilias primariæ ipsius Ciuitatis, multisq. etiam alijs Christianis, ante non parum, quàm adimpleretur tempus,

pus,

pus, his sermonibus propalauit: Eunti mihi, inquit, in Synagogam, duodecim viri manus obuias obtulerunt, dicentes: Quo vadis? Leo illic est. Cũ ergo, audito leonis nomine, trepidare cæpissem; locum tamen, dum fugam paro, vnde introspicerem, reperi, & vidi monachos illic mira suauitate psallentes, maior mihi pauor illico adiectus est; & nisi in cuiusdam nomine Ruben ingressus fuissem domum, & inde ad matrem propinquam cursu præcipiti conuolassem, nequaquam curam mortiferi terroris euasissem. Illa me exanimem sinu suo confouens, à discrimine pariter, & à metu eripuit. Hoc eius somnium valde clarum est, & interpretatione non indiget. Quis enim Leo, nisi ille de tribu Iuda radix Dauid? quæ propinqua illa, nisi de qua scriptum est, vna est propinqua mea? Illud ergo solum videbatur obscurum, quod in domũ Ruben Iudæi, à Leone cum terreretur, ingressus est: quod quidem nobis postmodum ab ipso Leone, qui terruit vt saluaret, euidentissime expositum est, quod dehinc suo explicabimus loco. Nunc autem cæptæ rei ordinem prosequar.

Apoc. 5.
Cant. 6.

Varij, & mirabiles euentus in conuersione Iudæorum. *Cap.* 290.

Euod. vbi sup.

EX Iamonensi Ciuitate ad profectionem famulorum Christi multitudo conuenit, quæ in ipso oppido putabatur consistere: tantaq. difficillimi itineris laborem alacritate confecit, vt triginta millia passuum iucundius transuolaret, quàm si ad suburbanum aliquod amœnissimum ad conuiuia epulaturi vocarentur. Igitur Magonam peruenimus. Statim ego, missis clericis aduentum meum Iudæis nunciaui, & vt ad Ecclesiam sanctam accedere dignarentur, poposci. Illi autem inopinatum nobis nuntium remittentes, mandauerunt: Ecclesiam sibi (ne, credo, polluerentur) ingredi die eadem non oportere: esse enim diem Sabbathi, cuius festiuitatem suis illi actibus corrupissent. Rursum ego expetiui, vt me ad Synagogam, si mallent, opperirentur, quandoquidem ingressus Ecclesiæ pollutio videretur: non vtique eos à nobis in die festi Sabbathi ad opus seruile compelli, futurum autem honestissimum de lege conflictum, nec excitandas lites, & fabulas esse miscendas: aut, si non astute certamen fugerent, & simplicem afferrent excusationem, ostenderent præceptum, quod in eo die sermonem conferre, prohibitum sit. Ad hæc cum illi in omnibus contradictionem obstinatissimam retulissent, tandem illius leonis terrore compulsi, ad domum in quam hospitio accesseram, confluxerunt. Ibi ego: Quæso (inquam) fratres, quare quasi aduersus latrones, præsertim in ciuitate Romanis legibus subdita, aceruos saxorum, omniaq. armorum genera congregastis? Nos acquirere cupimus, vos perdere desideratis? Non est (quantum arbitror) æquum, vt tàm varia lite alterutrum laboremus: vos vero (vt video) sititis nostrum sanguinem, nos vero vestram salutem.

Ad hæc illi paululum territi, negauere factum: nostris affirmantibus ita se habere, etiam cum iureiurando renitebantur. Tunc ego, vt nodum cæptæ contentionis abscinderem: Vbi res (inquam) oculis probari potest, iuratione quid opus est? eamus igitur ad Synagogam, & vtrum pro vitio, an veritate, vestra nitatur assertio, vobismetipsis testantibus, comprobabitur.

Per-

Pergere igitur ad Synagogam cœpimus, & hymnum Christo per plateam ex multitudine lætitiæ canebamus: psalmus autem, quem mira iucunditate etiam à Iudæorum populis decantabatur, hic fuit: Perijt memoria eorum cum strepitu, & Dominus in æternum permanet. Sed antequam ad Synagogam perueniremus, quædam Iudeæ mulieres, ordinatione credo Dei, audaciam præsumentes, vt scilicet nostrorum lenitas incitaretur, lapides in nos ex superiori loco immanissimos iactare cœperunt, qui (mirum dictu) cum super confertissimam multitudinem, grandinis instar, descenderent, neminem nostrorum non solum ictu, sed nec tactu quidem vexauere. Hic agnis suis Leo ille terribilis mansuetudinem paulum abstulit: omnes siquidem, reclamantibus nobis, saxa corripiunt, & pastoris commonitione posthabita, cum vnum potius consilium cunctis zelus potius Christi, quàm ira suggereret, Lupos cornibus impetendos censuerunt; quamuis hoc illius, qui solus bonus pastor est, nutu factum esse, nulli dubium sit.

Denique ne cruentam gregi suo videretur præstitisse victoriam, nemo Iudæorum se contactum saltem fuisse, ne pro inuidia quidem, vt mos est, simulauit. Sane quoniam omnimodis debemus vitare mendacium, vnus ex omni Christianorum numero inuentus est, qui cum Acham illi similis esse vellet, qui sub Iesu Naue, de anathemate spolia concupiuit: nam seruus cuiusdam Christiani solus, dum aliquid à Synagoga diripere concupiscit, in lapidem offensionis incurrit. Quidam verò nostrorum, quasi aduersus Iudæum lapidem iniecit, qui capiti eius illisus, vt capitis sui, idest Christi, meminisset, admonuit: quod vulnus licèt periculosum non fuerit, tamen & illum rapinæ suæ confiteri concupiscentiam compulit; & cunctos, ne similiter laberentur, præsenti terruit vltione. Ios. 7.

Igitur postquam Iudæis cedentibus, Synagoga potiti sumus, nullus ex ea quicquam non dico abstulit, sed nec cogitauit diripere: omnia eius ornamenta exceptis libris, atque argento, cum ipso pariete ignis absumpsit: Libros sanctos, ne apud Iudæos iniuriam paterentur, sustulimus: argentum verò, ne vel de præda nostra, vel de suo dispendio quererentur, ipsis reddidimus. Euersa itaque, cunctis Iudæis stupentibus, Synagoga, ad Ecclesiam cum hymnis perreximus: & auctori victoriæ nostræ gratias referentes, effusis precibus poscebamus, vt vera perfidiæ antra Dominus expugnaret, & tenebrosorum pectorum infidelitas coargueretur à lumine.

Ruben quidam Iudæus, à Domino, vt primogenitus omnium constitueretur, est electus: nam clamore sanctissimo lætificans corda multorum, absolui se à vinculis Iudaicæ superstitionis deprecabatur: Statimq. primitiuus Iacob factus, signum salutare suscepit; & inde nostris lateribus, atque consilijs inhærens, obstinatissimam cunctorum duritiem nobiscum increpat. Triduum (ni fallor) emensum est, ex quo nostri in oratione, & Iudæi in perfidia perstitere. Post hæc venit Theodorus, multitudinis suæ agmine circumseptus, ad locum, in quo soli Synagogæ parietes, qui post hæc, credentibus Iudæis sunt subuersi, superesse videbantur: ad quem locum Christianorum pariter multitudo conuenit.

Ibi Theodorus cum audacter de lege differens, omnia quæ obijciebantur, irrideret, atque peruerteret, populus Christianus videns, quod verbis superari non posset humanis, auxilium de cœlo implorauit. Omnes itaque pariter

pariter clamantes, cum summo vnitæ vocis fragore dixerunt: Theodore crede in Christum. Mira indulgentissimi Domini misericordia, adhuc parua petebantur, & maiora concesserat. Immo non mirum est de omnipotente miraculum. Ipse enim virtutem clamoris huius in auribus Iudæorum
4. Reg. 7. commutauit, qui olim effecit, vt quatuor leprosi Regis Syriæ, qui Samariam obsederat, castris potirentur: & qui per Gedeon Madianitarum
Iud. 7. agmina conturbauit, deditq. trecentis eius viris ingentem sine labore victoriam, efficiens per terrorem, vt mutuis hostium multitudo vulneribus prosterneretur.

Ita & nunc ista vox longè aliter à circumstantibus Iudæis suscepta est, quam à nostris immittebatur: omnes enim putauerunt dictum: Theodorus credidit. Itaque existimantes principem perfidiæ suæ ad Christi fidem fuisse conuersum, cuncti pariter trepidi, vbi timor non erat, terrebantur: Mulieres eorum sparsis crinibus, occurrentes cum ferali vlulatu, nomen Theodori, repetitis vocibus, accusabant, dicentes: O Theodore, quid fecisti? Viri autem alij ad deuios saltus & fixuras montium confugere: alij per ipsius oppidi angiportus discurrebant, locum in quo delitescerent, inuenire cupientes.

Ipse Theodorus stupore perculsus, diuinam sententiam in plebe sua cer-
Prou. 8. nebat impleri: Fugit impius, nemine persequente; sed tamen non nemine, persequebatur enim ille Leo terribilis, qui de Synagogæ loco (sicut Theodoro fuerat reuelatum) per monachos rugitum miserat, quo resistentes tremefecit inimicos. Stabat igitur Theodorus in loco prorsus eodem, quo ei pridem per somnium terror fuerat Leonis iniectus: & cum causam tantæ trepidationis inquireret, & nomen solummodo nostri Leonis audiret, nullam illic (sicut ferebatur) feritatem videns, tantùm psallentes monachos intuebatur; & ab omni suorum multitudine destitutus, atque elabi parans, etiam ipse pedum viam prospiciebat: quem cum horribili formidine apprehensum, non solùm colore vultus, verumetiam vocis officio destitutum Ruben ille sanctissimus aspexisset, properè accedit, & trementem blando sermone compellans, ad Christi fidem cohortabatur; atque ingerens ei pro suffragio metus, suæ credulitatis exemplum, domus figuræ, ad quam pauore Leonis confugeret, quodammodo satis facere videbatur.

Verùm, vt & nos fideliter vniuersa narremus; & vos qui non eloquij ornatum, sed veritatem quæritis, libentius audiatis, ipsius Ruben verba inferens, nihil ex simplicitate dictorum eius subtraham. Aiebat enim: quid times, domine Theodore? Si vis certè securus, & honoratus, & diues esse, in Christum crede, sicut & ego credidi. Modò tu stas, & ego cum Episcopis sedeo: Si tu credideris, & tu sedebis, & ego ante te stabo. Hos sermones Theodorus alta mente suscipiens, ad nos ait: Faciam quod vultis: tenete, inquit, promissionem hanc. Sed permittite mihi, vt prius alloquar plebem meam, vt maiorem conuersionis meæ etiam ex reliquis possim habere mercedem. Hæc eius sponsio cum inexistimabili cunctorum exultatione suscepta est: alij in eum amabiliter irruentes, os ipsius & colla mulcebant; alij eum vlnis mollibus amplectebantur; alij autem dexteram dexteræ adiungere, & sermonem conferere gestiebant.

Perrexit igitur Theodorus ad atrium suum quolibet officio nostrorum

lætus,

lætus, tamen anxietate non penitus carens. Nam licèt in domum Ruben per promissionem suam iam veniretur, ingressus tamen, & tunc trepidus erat, quia nondum ad propinquam venerat, quæ eum post triduum materno suscepit sinu, & ab omni trepidatione perturbationis absoluit. Nos autem ad Ecclesiam cum hymnis, ex more perreximus. Benedictus est pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui dedit capiti nostro aquam, & oculis nostris fontem lacrymarum, vt ploraremus vulneratos populi nostri. *Hierem. Thren. 1.*

Peractis siquidem mysterijs, Ecclesiam egressi, non minimam in occursum nostrum Iudæorum multitudinem conuenisse inspeximus. Omnes vnanimiter deprecabantur, vt Christi characterem à me, licèt indigno pastore susciperent. Reuersi itaque ad Ecclesiam, & toto corde Domino gratias referentes, illico in frontibus eorum signum salutis impinximus. Quæ autem cum his, qui ad syluas, siue antra confugerant, Christi virtute gesta sint, quæ lingua effabitur, præsertim cùm vnusquisque eorum propriam conuersionis suæ habeat historiam? Sicut itaque nobis impossibile est, omnia dicere; sic ingratum cuncta præterire. Quapropter vnum Christi miraculum, quod tùm à fidelibus, probatissimisq. comperimus, precibus vestris adiutus euoluam.

Meletius Iudæus Christi nomen menti suæ diuinitus impressum, cùm expellere non posset, ne fortè Christianus fieret, exulat cum alio; verùm dum è via aberrat, & tenebris inuoluitur, & vepribus laceratur, Christi nomen inuocare coactus, reuertitur, & Christianus efficitur. Cap. 291.

DVo quidem primarij Iudæorum, Meletius Theodori frater, & Innocentius, qui Hispaniarum cladem nuper effugiens, cum famulis suis ad hanc Insulam venerat (sicut nunc ipsi etiam cum sacramentorum terribili interpositione confirmant) ad vnam speluncam, vel potius rupem conuenerunt, associando se duobus quibusdam Iudæis humili loco ortis, qui istos communis fugæ principes legerant. Igitur cum in loco eorum trepidi, anhelantesq. paululum resedissent, duos illos, qui ætate alacres, & audaces erant, explorandi gratia ad oppidum remittentes, soli derelicti sunt ibi. Tunc prior Meletius: Quid est, inquit, frater, quod verbum (sicut docet religio nostra) blasphemum auellere à corde meo nequeo? Ex quo enim fratrem meum conuersum fuisse, Christianorum populus inclamauit, nihil aliud mihi in corde suggeritur, nisi hoc verbum, mihi vsque ad hunc diem penitus ignoratum, CHRISTE IN NOMINE TVO. Quanto magis pulsare hoc ab animo meo nitor, tanto violentius, tenaciusq. inhæreſcit. Ad hæc Innocentius: Non (inquit) frustrà hic sermo, quem cor tuum (vt apud cunctos probatissimum est) antea nec cogitauit, nec vnquam protulit, hic præsertim menti tuæ, vt asseris, tàm violenter insertus est; hoc ex Deo esse arbitror. Verumtamen elabora, obsecro, & fabulis his declinatis, interpellationem molestæ cogitationis expelle.

Tunc

Tunc Meletius ita obstrepere, & confusis clamoribus personare cæpit, vt eum cum sua mente luctari, non solum nutibus vultus, sed etiam totius corporis indicio Innocentius cerneret, quod posteaquam ne parum quidem proficere intellexit, & adiecit etiam illud, vt verba quædam profana, & turpia loqueretur, & tunc naribus corrugatis, aerem sorbens inhonestos strepitus promeret, nunc fœtidis risibus cachinnaretur: sed hæc ab animo eius nomen Christi extinguere nequiuit insania, quia iam cunctas eius medullas sanitatis ignis peruaserat. Quid ergo (inquit) Innocenti frater? in contrarium verba ista vertuntur: abolitionem mihi nominis Christi, nec scurrilitate verborum, nec ipsis possum obscœni sonitus extorquere blasphemijs: aliud siquidem, mihi crede * sentio, quod cordis mei auribus, quas frustrà obstruere nitor, Christi nomen ingerere, incessabili clamore non desinit. His Meletij verbis talia Innocentius retulit: Fratrem tuum Theodorum, doctrina, honore, & ætate maiorem, ad Christi fidem conuersum, his auribus audientibus, plebs Christiana testata est: poterit ne fieri, vt etiam tu germani constrictus exemplo religionem Iudaicam deseras? Quid ergo in hac terribili solitudine diutius tempus terimus? quamdiu etiam inopia victus laborare poterimus? Quid causæ est, vt fame tabescamus, arescamus siti, obrigescamus algore? ad postremum (quod iam patimur) nostræ huius solitudinis horribili teneamur silentio? numquid latronum vincula, numquid barbarorum gladios fregimus? numquid sanguinem nostrum plebs tanta misericors, quā pro nobis flere conspeximus, concupiscit? recordemur, obsecro, quem vnquam læserit vi nostrorum, vel saltem irrogauerit iniuriam, reuertamur ad innoxios, quos in nullo læsimus inimicos, & quod Deo placuerit, fiat.

** alia lectio habet, mihi reddi.*

Ad hæc Meletius: Ego te (inquit) Innocenti frater, quem non solum Latinis, sed etiam Græcis litteris eruditum scio, & legem iugiter meditari, oblitum reor, quod per Ezechielem Prophetam Dominus ait: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Si enim legisti hoc, cur me fratris mei Theodori exéplo attrahi posse ad fidem Christi existimas? Habet ille animam suam, ita & peccatum suum: quod quidem peccatum mihi, si Dominum Deum non relinquo, non nocebit. Testor autem illum, qui eduxit patres nostros de terra Aegypti, me, si hyemis violentia non obesset, abrepto quocumque nauigio, ad quaslibet terras solum velle migrare: nec me possessionum amor, nec affectuum charitas detineret, quorum facilis mihi iactura est, tantum ne Deum patrum meorum negare compellar. Quod autem consilio inutili ad Ciuitatem remeandum decernis, miror te prudentissimum virum non animo præuidere, quid de nobis futurum censeas, si Theodorus, columna Synagogæ nostræ, in quo omnem fiduciam reponebamus, apostatare compulsus est. Hoc ergo sanius est, vt eamus ad agrum meum, nec nos vltra Christianorū oculis ingeramus: possumus enim illic interim delitescere, donec opportuno tempore ad peregrina emigremus: quandoquidem in hac Insula ita apud cunctos odium nostræ religionis increuit, vt qui patriam non reliquerit, fidem patrum tenere non possit. Cur itaque non voluntarium suscipiamus exilium ad quod (sicut res indicat) odijs ciuium, etiam si nolumus, destinandi sumus? Hoc igitur consilio vtriusque sententia confirmata, laborem destinati itineris arripiunt.

Ezech. 12.

Sed dum per angustissimum ingrediuntur callem, cogitationum tenebris

lucem

lucem occæcantibus oculorum, ipſum quem inſcij ſequebantur tramitem, perdiderunt, & in locis deſertis atque inuijs remanſere. Cum autem ſcinderentur ſentibus, aut vepribus lacerarentur, poſtquam corpus ſuum longis fœdauere vulneribus, ad tantam primo quidem anxietatem, deinde etiam ad deſperationem, atque formidinem venere, vt compellerentur fateri, ſe ea iudicio Dei ob incredulitatem perpeti. Igitur nomen Chriſti, quod ante ſe vltro ingerens repellebant, laceratis iam cruribus, inuocantes, ſemitam, quæ eos contra voluntatem, ac propoſitum ſuum ad oppidum retraxit, corripuerunt. Sed cum ad Ciuitatem inuiti, ac trepidi perueniſſent, curioſius omnia percunctantes, audierunt Theodorum etiam nunc Iudæum eſſe, nec vllam, ſicut exiſtimauerant, populi Chriſtiani pertuliſſe violentiam. Stupētes autem, & quod ipſis acciderat, non credentes, ad domum Theodori iter dirigunt, vbi cum eos, iam pene exacto prandio, ille excepiſſet, illicò inquirit cauſam, cur à ſe, & à Ciuitate abſceſſiſſent, vniuerſumq. ordinem geſtæ rei, magis cum riſu, quàm cum admiratione cognoſcit.

Plures Iudæi ad fidem conuertuntur. Prope eccleſiam B. Stephani prodigia magna fiunt, globus candidiſſimi luminis apparet. Grando inſtar mannæ de Cælo deſcendit. Theodorus Iudæus conuertitur, & plures Iudæorum ſequuntur illum. Cap. 292.

POſt triduum Theodorus cum concionari ad plebem ſuam, eosq. ad fidem Chriſti prouocare diſponeret, vltro ſe offerentium ad confeſſionem Iudæorum etiam ſeditionem pertulit. Nemo enim eorum ferme erat, qui non ſe palam ſenſiſſe Chriſti potentiam conteſtaretur: nam primo in Concilio eorum adoleſcens quidam ipſius Theodori conſobrinus, nomine Galilæus, vt congruum (ſicut dictum eſt) nominibus myſterium geſtæ rei vſque ad finem deduceretur, cum ingenti inuidia proclamare hoc cæpit: Conteſtor, inquit, vos omnes me Iudæorū eſſe non poſſe in poſſeſſione; ſiquidem in ea Chriſtianos conſortes habeo, quorum odijs, ſi in Iudaiſmo perſeuerare voluero, forſitan perimendus ſum. Ego igitur vitæ meæ periculo conſulens, ad Eccleſiam iam pergam, vt necem quæ mihi paratur, effugiam. Hæc Galilæus, cum ad tempus fugæ ſe pararet, quaſi vt cauſas conuerſionis ſuæ reddidiſſe videretur, de futuri ſeculi morte tunc nihil cogitans, veritatem inſcius loquebatur. Huic ſermoni, penè prætериens vir honeſtus, & non ſolum inter Iudæos, verumetiam in Ciuitate vſque adeo præcipuus, vt etiam nunc defenſor Ciuitatis electus ſit, Cæcilianus, vera Galilæum dicere, ſeq. ſimilem habere cauſam, ſimilia formidare atteſtabatur: quibus verbis tantam ſupramemorato iuueni adiecit confidentiam, vt in conſpectu omnium curſu rapidiſſimo ad percipiendum fidei brauium ad Galilæi noſtri conuolaret auxilium, & ab humilitate noſtra, vt eiuſdem inde nomine cenſeretur, expeteret. *Ead. Seueri Epiſt.*

Cæcilianus autem, cum eſſet Iudæorum pater, habito cum Florino fratre ſuo æquè Iudæorum patre ſeniore conſilio, huiuſmodi (ſicut agnouimus) verbis Synagogam adorſus eſt: Ego, inquit, cum ſim in honore Synagogę

post Theodorum primus, non sicut iuuenis Galilæus, cunctos quasi trepidus consulo, contestorquè, sed potius adhortor atque commoneo, denuncians, vt errore praui itineris derelicto (si fieri potest) omnes pariter ad fidem Ecclesiasticam concurramus. Quod si vos ad Christum tanta virtus non attrahit; ego certe, & Florinus frater meus, sicut recusantibus vobis tantam salutem, vim inferre non possumus, ita nos cum vniuersa domo nostra religionis huius, quam astruere non valemus, ludibria deserentes, Christianorum numero, fideiq. sociabimur, qui nunquam vtique innumerabilibus scripturarum testimonijs non solum te, frater Theodore, qui peritior reliquis videris, sed etiam cunctos conuincerent, nisi veritatem, quæ vinci non potest, sectarentur. Tali Cæcilianum sensu plebem suam affatum comperimus, multosq. Iudæorum eadem die ad fidem Christi cum ipso concurrentes cum ineffabili exultatione suscepimus.

Prodigia sane, quæ de cælo tunc facta sunt, sicut eloqui digne non addam, silere non audeo. Hora circiter septima missam Dominicam solemniter cępimus celebrare: nam, dum nos aduenientes ad Christi fidem Iudæos, vel exhortamur, vel adnotamus (si quidem nomina eorum scripsimus) populus autem tanti gaudij epulis saginatus carnalium non meminisset escarum, pars diei maior excurrerat. Cum igitur in Ecclesia, quæ paululum à Ciuitate sequestri in loco sita est, in qua sancti martyris Stephani nuper reconditæ reliquiæ conquiescunt, nobiscum pariter plebs vniuersa Missam operiebatur; duo quidem monachi, quos Dominus testes suorum miraculorum præelegit, in campo, qui ante fores Ecclesiæ protenditur, in herbis accubabant. Vir autem honoratus, Iulius nomine, cum alio quodam de Ciuitate Ecclesiam petens, cum per ipsos præterire cępisset, respiciente vno ex Monachis (viso mirabili signo) conturbatus, confusum emisit clamorem, conuersusq. ad se, protensa manu, quæ verbo explicare non poterat, quid videret ostendit: Erat globus quidam candidissimi luminis, proceritate sui staturam quasi hominis adæquans, instar vasculorum, quæ vulgo Orcæ appellantur, tantæ vero claritatis, & fulgoris, vt visum fuit, quod fratri qui id prior notauit (sicut ipso referéte cognouimus) sol decidere videretur: hoc sicut istis visum est, quasi trans basilicam, in qua vniuersus nobiscum populus consederat, lento lapsu demittebatur; verum ita propinquum putauere, vt se idem frater stupore percitus cursu præriperet, existimans id post basilicam decidisse: sed ab illo retractus fratre, gressum inhibuit: ille enim ita quidem etiam sibi visum, tamen longius fuisse non quasi certus, sed vt æstimans, astruebat. Mulieres autem quædam tunc Iudææ, inter quas matrona Meletij illius, cuius supra mentio habita est, de cœnaculo perspicientes, ita sibi idipsum visum affirmabant, quasi supra basilicam decidisset. Verum hoc, vtrum Angelus, an ipse Stephanus, quod visum est, fuerit, incertum est.

Eadem diei hora circiter quarta, idest, paulo antequam hoc signum demonstraretur, grando minutissima, quam Incolæ Insulæ illius gentili sermone Abgistinum vocant, non vsquequaque copiosa defluxit: hęc, cum odor ex ea mellis fragrare cępisset, à multis quos per viam verberauerat, degustata, dulcior melle comperta est. Multi itaque sapientes, cum eadem die filios Israel ab Aegypto perfidiæ suę, atque à seruitute egressos viderent, hęc quæ facta sunt, signis illis, quę in Exodo legimus, comparabant huic po- *Exod. 16.*

pulo, qui Deum credulo corde intuens, verumetiam Israelis nomen meruit, manna crederent innouari: columnam quoque ignis, quæ patres in Eremo præcedebat, vt etiam filijs à vera Aegypto atque fornace (ſicut ſcriptum eſt) ferrea egreſſis, ducatum præberet ad vitam, oſtenſam fuiſſe exiſtimarunt. Et re vera (ſicut lectione Exodi atteſtatur) ſimilitudo ſignorum minimè diſcrepat: nam, & illud quod niuem fuiſſe credidimus, ſemen coriandri minuti adæquabat, mellis ſaporem ferebat: & hoc quod apparuit, columnæ igneæ ſpeciem habuiſſe, manifeſtum eſt. Vtrumque autem ſignum etiam Iammonæ conſiſtentibus fratribus reuelatum fuiſſe cognoſcimus: nam, & pluuiam mellis multi, quibus intellectus requirendi, & per guſtus agnoſcendi datus eſt, probauere: & columna candidiſſimi illius luminis multorum, quos dignos Dominus iudicauit, ſe ingeſſit aſpectibus. Vnde intelligi datur, Iudæos per vniuerſum orbem fidei lumine viſitandos: quoniam quidem nobis, qui in hac Inſula, atque in hoc paruulo (vt ita dixerim) orbe conſiſtimus, tantus cæleſtis gratiæ ſplendor illuxit, vt vſque ad extremos terræ veſtræ terminos ſignorum viſio perueniret. Exod. 13.

Sequenti igitur die ſumma omnium expectatio, vt Theodorus ſponſioni ſuæ ſatisfaceret, admonebat: qui cum iuſtis (quantum videbatur) allegationibus cunctorum vota crederet differenda, dicens matronam prius ſuam, quam in Maioricenſi reliquiſſet Inſula, huc ſe velle deducere, ne forte ſi abſque conſenſu ſuo virum ſuum conuerſum fuiſſe agnouiſſet (ſicut ſolet) pertinax perfidia eſſet, perſuaſione matris præcipuè ſuæ, quæ adhuc ſupererat, & conſilijs dementata, & à coniugio viri religione diſcederet. Cum hæc Theodorus Chriſtianis iam acquieſcentibus propalaſſet: Iudæis qui conuerſi fuerant, acerrima commotione reſiſtentibus, amputata dilationis mora, ad matris propinquæ ſinum feſtinus ipſe, vt in ſomnis viderat, conuolauit. Poſt quem omnis, tanquam remoto obice, ad Eccleſiam Synagoga confluxit. Mirum dictu, inueterati illius legis Doctores ſine vlla altercatione verborum, ſine vllo ſcripturarum certamine crediderunt. tantum percunctati, an vellent fidem Chriſti ſuſcipere: credere ſe in Chriſto, & Chriſtianos fieri cupere profitebantur. Centum quidam, & duos (vt aſſerunt) ætatis, atque perfidiæ ſuæ habens annos, ſine trium commutatione verborum, ſpe futuræ vitæ alacer, decrepitus, optare ſe, vt in fine temporum ſuorum per fidem Chriſti ad ſpiritualem reuerteretur infantiam, nobisq. putrefacta iam ſenio membra, vt quantocyus per baptiſmum regeneraretur ingeſſit.

Arthemiſia nobiliſſima Iudæorum femina, aquam, & rorem verſum in ſuauiſſimi mellis dulcedinem mirabiliter ſentiens, ad fidem Chriſti conuertitur.

Cap. 293.

FVerunt quidam Iudæi, qui prætereuntes, illuc appulſi, opportunitatem temporis, atque ventorum aucupabantur, qui nauigandi conceſſa opportunitate, credere maluerunt. Tres igitur tantum feminas, ſed nobiliſſimas Iudæorum, ad virtutis ſuæ gloriam dilatandam, in duritie perfi- Ead. Epiſt.

diæ suæ Christus permanere aliquantulum passus est. Arthemisia si quidem Lettorij, qui nuper hanc Prouinciam rexit, & nunc Comes esse dicitur, filia, coniugis Meletij conuersione commota, cum vna ferme amica, & nutrice, & paucis ancillis, domum viri sui deserens, ad quandam speluncam, licet in vinea, tamen remotiore paululum loco sita, oblita feminez infirmitatis euasit. Erat in ea paruum, nouumq. torcular, lacusq. nouus factus, figuram quodammodo gerere credentis populi videbatur: non enim istos sicut vtres veteres, sed sicut nouos lacus mustum noui testamenti recepisse, & credimus, & videmus.

In eo igitur loco cum per biduum matrona à viro suo offensa, inexorabilis permansisset, vt primum tertia dies illuxit, famulæ aquam haurire imperauit: quam cum odore, & sapore mellis dulcedinem referre sensisset, primo quidem ministræ succensere cœpit, & cur in eodem vrceo mel iniecisset, indignans, inquirebat: postquam autem, vt quasi negantem conuinceret, ad lacum pergit, de quo paululum concauis manibus hauriens, reperit aquam, qua per biduum vsa fuerat, in mellis suauissimi versam dulcedinem. Aduocans itaque cunctas, quæ aderant, vt gustarent rogat, ne forte fallax sapor in faucibus tantum ipsius suauitatem mentiretur. Omnes gustantes mira oblectatione affectæ sunt, vt non aquam mellis sapore delibutam, sed mel sincerissimum, solum aquæ similitudinem censerent. Stupore igitur percitæ, dum ad Ciuitatem reuerti parantur, curiosius agentes, etiam rorem, qui in herbis plurimis erat, degustatum similem repererunt. Pergens itaque ad Ciuitatem matrona memorata, hæc marito retulit, & per eum omnibus indicauit, statimq. ad Christi fidem sine reluctatione consensit.

Iudæis ad Christi fidem paulatim venientibus per multos dies sereno cælo pluuiæ mirifico odore comitante descendit. Orantibus Christianis aliquæ obstinatæ mulieres fidem recipiunt.

Cap. 294.

Ead. Epist. Verùm eadem die, qua Meletij vxor amaritudinem incredulitatis abijcere ex melle compulsa est, eadem inquam die, qua memorata filia *Exod. 15.* Israel, quasi in deserto posita illum antiquum Mara lacum, iniecto Crucis ligno, obdulcescere persensit: ita mirifico vereque cælesti omnis Ecclesia odore fragrauit, vt præsentiam Spiritus sancti, quam ante iam aliquoties, sed paucissimi senseramus, fraternitas penè vniuersa sentiret: & mirum cunctis illud fuit, quod per eosdem dies serena propemodum iugiter permanente, creberrimi imbres demittebantur, & paulatim venientes ad fidem Christi Iudæos pluuia præcedebat; ita vt hoc animaduertentes, vulgò inter nos, & quasi ilocaliter diceremus: Ecce iam pluit, scitote quoscumque Iudæos ad Christi fidem accessuros. Mirum dictu, frequenter, dum adhuc talia loqueremur, à quibusdam Iudæis fidei ianua pulsabatur: nec immerito, sicut scriptum est: Pluuiam voluntariam segre- *Psal. 67.* gabit hæreditati suæ Dominus. Desuper erant feminæ, quæ in odorem vnguentorum Christi currere recusabant.

Inno-

Innocentij illius, cuius supra fecimus mentionem, matrona cum prole sua, venerabilis (sicut fama est) vidua, illicò vt Innocentium sororis coniugem conuersum esse conspexit, nauim conscendit, non solum permittentibus, sed etiam suadentibus nobis, quia ad Christi fidem nec verbis, nec miraculis flecterentur. Vxor autem Innocentij per quatuor fere dies verbum salutis, quod ingerebamus, obduratis auribus recipiebat. Hæc cum omnem respuens medicinam, insanabili incredulitatis valetudine opprimeretur, nullisq. Innocentij coniugis, vel minis, vel precibus, vel lachrymis moueri posset; vniuersa, Innocentio rogante, ad domum, in qua habitabat, fraternitatis multitudo conuenit, habens magnum dolorem animi, quod tantæ lætitiæ plenitudini vna mulier obsisteret, quia iam soror eius manifestè putabatur. Cum igitur diu cassa verba surdis auribus ingerentes nihil profecissemus, ad cognitum orationis præsidium conuolauimus; precesq. quas humana repellebat pietas, ad cælestem misericordiam vertimus. Itaq. vsque in horam tertiam ferme hymnorum, & orationum prælijs aduersus Amalech hostem Iesu, Ducis nostri sudauit exercitus. Inde cum iam penè (quod fatendum est) desperantes, abscessionem moliremur, resumptis rursum viribus, orationem cunctis indiximus, soloq. strati, diu fleuimus: & cum in consummatione orationis, Amen, populus acclamasset, & illa credere se, & Christianam fieri velle subiunxit. Nos itaq. hac etiam à Diaboli laqueis eruta, læti ad habitacula nostra perreximus.

Sequenti, idest, octaua demum die, qua veneramus Iammona, remeare statuimus, optima præclaræ victoriæ gaudia reportantes: sed cum iam in procinctu itineris constituti Ciuitate digrederemur, Dominus populo suo, quasi pro viatico, gaudium, quod solum deesse videbatur, adiecit. Affinis siquidem Innocentij illa vidua de pelago reducta est, quæ subito se meis genibus aduoluens, fidei nostræ auxilium cum lachrymis deprecabatur. Cui ego: Cur, inquam, mulier tanta animi leuitate fratres tuos deserere voluisti? Ad hæc illa, & Iona, inquit, Propheta à facie Domini fugere voluit, & tamen voluntatem Dei, licet inuitus, impleuit. Suscipe ergo tu, non solum me, sed, & istas orphanas, & Christo eas nutri. Et hoc miserabiliter acclamans, duas filias suas paruulas mihi cum fletibus ingerebat. Quis non prægaudio fleuit? Cui non extorsit lachrymas lætitiæ magnitudo? Suscepi planè ouem, quam ex omni numero solam errasse putabamus, eamq. cum gemino fætu ad Christi ouilia reuocaui.

Quingentorum, & quadraginta Iudæorum conuersione facta, euersis synagogis, ijdem ad nouam Basilicam Christo constituendam, pecunias, & saxa comportant. *Cap. 295.*

SAnè per hos octo, quibus hæc gesta sunt, dies, ante initium Quadragesimæ, Paschæ à nobis celebrata est festiuitas: quingentas siquidem, & quadraginta animas ad Ecclesiam constat adiectas. Inane autem, & superuacaneum non reor, vt cum multa propter infinitam copiam prætermisero, in fine commemorem, neminem ex tanta Iammonensis populi multitudine, qui per triginta millia passuum ante tot dies venerat, aut curam domus suæ,

aut prouisionem substantiæ, aut desiderij affectum huic operi prætulisse. Illud magis mirum, magisq. gaudendum est, quod ipsam Iudaicæ plebis terram diu inertem, nunc autem recisis incredulitatis vepribus, & recepto verbi semine, multiplicem fructum iustitiæ germinare conspicimus: ita vt nobis in spe tantorum noualium gaudeamus, vnde insignem perfidiæ eruimus syluam, illic fertilissima fidei opera pullulare. Primum enim ipsa Synagogæ fundamenta euertere, deinde ad nouam Basilicam constituendam nõ solum impendia conferunt, sed etiam humeris saxa comportant. Hæc beatitudo vestra die quarta nonarum Februalium, virtute Domini nostri Iesu Christi arrepta, octo diebus ab eodem consummata esse cognoscat, post Cõsulatum Domini Honorij vndecimum, & Constantio iterum victore. Quamobrem si indigni, & peccatoris verbum dignanter admittitis, zelum Christi aduersum Iudæos, sed propter Deum, eorumdemq. perpetuam salutem, suscipite. forsitan enim iam illud prædictum ab Apostolo venit tempus, vt plenitudine gentium ingressa, omnis Israel saluus fiat. Et forte hanc ab extremo terræ scintillam voluit Dominus excitari, vt vniuersus orbis terrarum charitatis flagret incendio.] hactenus Seueri Episcopi Epistola: missa enim (vt diximus) hæc ad cunctos Christi fideles, inter alia loca, etiam Vzali in Africa, vbi Euodius Episcopus erat, lecta est, vt ante meminimus.

l. 24. de Iud. Cod. Theod. His autem quamcitissimè per vniuersum Christianũ orbem vulgatis, Honorius Imperator legem tulit, qua Iudæos vetuit honoribus, & magistratibus fungi, militiæq. cingulo, si qui accepissent, exui: ratus nimirum, exemplo Minoricensium Iudæorum, conuersionem ipsorum eiusmodi vexatione esse tentandam. Sed & illud accidit, vt cum eædem Seueri Episcopi litteræ per omnes Ecclesias legerentur, Christianorum pariter omnium incenderentur animi ad conuersionem Iudæorum aggrediendam, ijsdem initijs auspicandam, qua cæpisse scirent Minoricenses, nempe incensione Synagogarum ipsorum. Tolerabilis visa est magistratibus eiusmodi ex pietate proueniens vis illata. Sed cum nec ob eam causam Iudæi conuerterentur, ijdemq. apud Imperatorem queri minime desisterent, opus fuit tandem consulere illis, factumq. est, vt post annos demum quatuor, Imperatores sancirent edictum, quo eiusmodi Synagogarum prohiberent incensionem, & bonorum deprædationem. Sed quod nec sic desisterent, qui semel sumpta licentia hoc aggressi fuerant Christiani, alijs eodem anno editis sanctionibus, oportuit cohiberi. Extant ipsa edicta, primumq. sic se habet.

ll. 25. 26. 27. de Iud. Cod. Theo. l. 25. de Iud. Cod. Theod. Placet in posterum nullas omnino Synagogas Iudæorum, vel auferri passim, vel flammis exuri. Et si quæ sunt post legem recenti molimine, vel ereptæ Synagogæ, vel Ecclesijs vendicatæ, aut certè venerandis mysterijs consecratæ, pro his loca eis, in quibus possint exstruere, ad mensuram videlicet sublatarum præberi. Sed & donaria, si qua sunt sublata, eisdem, si nec dum sacris mysterijs sunt dedicata, reddantur: sin redhibitionem consecratio veneranda non sinit, pro his eiusdem quantitatis pretium tribuatur. Synagogæ de cetero nullæ prorsus extruantur, veteres in sua forma permaneant. Hæc Imperator 25. Kal. Martij Asclepiodoto, & Maximiano Conss. Sequuntur duæ leges eodem argumento sub ijsdem Consulibus datæ, quas ne nimis prolixi videamur, prætermittimus recensere. Ceterum, quod non idem est consecutus euentus, plane notum factum est non Synagogæ confla-

gratione, sed protomartyris virtute in ostensione signorum, Minoricenses Iudæos ad fidem esse conuersos, vt ex dicta epistola satis exploratum habetur.

Quare permittat Deus contra iustos, prævalere in hoc mundo homines peccatores. Cap. 296.

HAec atque alia admiranda operatus est Deus in sequentibus seculis, vt in primo hoc martyre apparet, quod illi, qui pro Dei gloria, pro fidei Christi veritate rapinas bonorum passi sunt, opprobria & verbera, carceresq. sustinuerunt, & morti traditi sunt, quamquam visi fuerint iniquorum & insipientum hominum iudicio esse morituri, & præualuisse videatur contra eos, iniquitas & iniustitia sæuientium in eos, non tamen, si bene res inspiciatur, fuerunt victi, sed victores extiterunt, non mortui, sed immortales, non sub silentio, sed in pace sunt constituti, & post mortem consecuti sunt regnum, & vires indeficientes, vt omnia possint, quoniam viuunt apud eum, qui omnia potest. Aestimata est etenim afflictio exitus illorum, sed animæ eorum in manu Dei sunt. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, non tetigit illos tormentum mortis, sed Deus tentauit eos, tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, quoniam non amiserunt terram, sed consecuti sunt cæli sublimia, non abierunt in exterminium, sed extra mundi terminos, & carceres egressi, cælestes regiones, & sidereas mansiones obtinuerunt. Et fulgent sicut Sol, & in paucis vexati, in multis bene disponuntur, & vita illorum immortalitate plena est, quoniam donum, & pax est electis eius. Interim autem tormentis & contumelijs permisit eos tentari, & morte turpissima condemnari, vt probaretur patientia eorum, donec corona sempiterna poneretur super caput eorum. Iustorum enim afflictiones, dolores, tormenta, & illatæ contumeliæ, sunt quædam arcana, & veluti sacramenta Dei, sub quibus abscondit mercedem iustitiæ, & spem gloriæ, sub illis enim latet honor animarum sanctarum: bonorũ enim laborum gloriosus est fructus. Impij autẽ & persequentes viros iustos, & infligentes mala erunt in consummatione, & secundum ea, quæ cogitauerunt, corruptionem habebunt, & brachia eorum conterentur, & peribunt, & vacua erit spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera, & à mercede, & gloria exterminabuntur. Etsi quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur anni eorum, & sine honore erit nouissima senectus illorum. Et si celerius defuncti fuerint, statim transibunt ad mala, nec habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem. Gentis enim iniquæ diræ sunt consummationes. Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Deo enim placuit, & inter peccatores viuens, translatus est in tabernacula iustorum, vbi inuenit vitam æternam. Consummatus in breui, expleuit tẽpora multa, propter hoc properauit Deus educere illos de medio iniquitatum. Et mors iusti condemnat impios viuos, qui videbunt finem sapientis, & iusti, & non intelligent, quid cogitauerit de illo Deus: videbunt, & contemnent, contemptores autem Dominus irridebit, & subsannabit illos, & erunt post hæc decidentes sine honore, &

Sap. 3. *Sap. 4.*

proijcientur ſicut puluis,quem proijcit ventus à facie terræ, & permanebunt in contumelia inter mortuos in perpetuum, quoniam commotis fundamentis, vſque ad ſupremum, deſolabuntur, & periet memoria eorum in ſempiternum, & in die anguſtiæ ſtabunt ante Deum iudicantem, & examinantem facinora eorum timidi, & traducent illos ex aduerſo iniquitates ipſorum. Et iuſti ſtabunt in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, mercedem iuſtitiæ recipientes de manu Domini, & coronam pulchritudinis, & regnum magnificentiæ, & ſplendorem gloriæ. Quapropter impij videntes mirabuntur & turbabuntur horribili timore, inſpicientes iuſtorum ſalutem, & gloriam, & claritatem, & gement præ anguſtia ſpiritus,& eleuabunt vocem dicentes: Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum calamitate plenum, & ſine honore: ſed ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt, & benedicti percipiunt regnum præparatum ſibi ab origine mundi. Ergo nos errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis: defecimus,& laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa ſicut vmbra, & tamquam nuncius præcurrens, & tanquam Nauis, quæ pertranſit fluctuantem aquam, cuius cum præterierit, non eſt veſtigium inuenire, neque ſemitam carinæ illius in fluctibus, aut tanquam Auis, quæ tranſuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, ſed tantum ſonitus alarum verberans leuem ventum, & ſcindens per vim itineris aërem commotis alis tranſuolauit, & poſt hoc ſignum nullum inuenitur itineris illius: aut tanquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum, & diuiſus aër continuo in ſe recluſus eſt, vt ignoretur tranſitus illius, ſic & nos nati continuo deſiuimus eſſe, & virtutis quidem ſignum nullum valentes oſtendere, in malignitate noſtra conſumpti ſumus. Talia dicent in inferno hi, qui peccauerunt, & mores ante mortem non emendauerunt. Dum autem ſunt inter viuentes, habent gaudium aliquod ad inſtar puncti, cuius extremum luctus occupat, & ſpes eorum tamquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur, & tamquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur, & tamquam fumus,qui à vento diffuſus eſt, & tamquã memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. Et ſi diuites facti fuerint, & multiplicata fuerit gloria domus eorum, non eſt æmulandum eis, quoniam ſicut herba velociter areſcent, & ſicut olera herbarum cito decident, & cum interierint, non ſument omnia, nec deſcendet cum eis gloria eorum: ducent in bonis dies ſuos, & in momento deſcendent ad infernum. Iniuſtitia enim,mortis eſt acquiſitio, & impij manibus, & verbis accerſierunt illam,& æſtimantes illam amicam, defluxerunt, quoniam morte digni ſunt, qui ſunt ex parte illius.

Sap. 5. Pſal. 36. Iob. 21.

Quapropter non eſt mirandum ſi B. Stephano lapides torrentis dulces fuerunt, & ſi tanta animi celſitudine mortem paſſus eſt,inimicis parcens,neque ſimiliter de alijs,qui poſt eum ingentia ſupplicia perpeſſi ſunt propter Chriſti nomen,quorum virorum innumerabilis eſt exercitus, nam ſpectabant futuras glorias, & martyriorum inuictiſſimas palmas, vt cum palmis ad honorifica regna peruenirent, ipſorum eſt enim regnum cælorum.

Sed

Sed de hoc pluribus, cum de martyribus agemus.

Paulus vaſtabat Eccleſiam, Philippus Diaconus prædicatione, & ſignis magnis trahebat ad Chriſtum Samaritanos. Simon magus præſtigijs deludebat gentes, volensq. pecunia emere Spiritum ſanctum, à Petro obiurgatur, & refellitur.

Cap. 297.

SAulus autem erat conſentiens neci Stephani. Facta eſt autem illa die persecutio magna in Eccleſia, quæ erat Hieroſolymis: & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ, & Samariæ præter Apoſtolos. Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum. Saulus vero deuaſtabat Eccleſiam per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres tradebat in cuſtodiam. Igitur qui diſperſi erant, pertranſibant euangelizantes verbum Dei. Philippus autem deſcendens in Ciuitatem Samariæ prædicabat illis Chriſtum. Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes, & videntes ſigna, quæ faciebat. Multi enim eorum, qui habebant ſpiritus immundos, clamantes voce magna exibant, multi autem paralytici, & claudi curati ſunt. Factum eſt ergo gaudium magnum in illa Ciuitate. Vir autem quidam, nomine Simon, qui ante fuerat in Ciuitate magus, ſeducens gentem Samariæ, dicens ſe eſſe aliquem magnum, cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum dicentes: hic eſt virtus, quæ vocatur magna. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magijs ſuis deméntaſſet eos. Cum vero credidiſſent Philippo euangelizanti de Regno Dei, in nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri, ac mulieres. Tunc Simon, & ipſe credidit. Et cum baptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Videns etiam ſigna, & virtutes maximas fieri, ſtupens admirabatur. Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Ioannem. Qui cum veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum. Cum vidiſſet autem Simon, quod per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniã, dicens: Date, & mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Non eſt enim tibi pars, nec ſors in ſermone iſto. Cor enim tuum non eſt rectum coram Domino. Pœnitentiam itaq. age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe. Reſpondens autem Simon dixit: Precamini pro me vos ad Dominum, vt nihil veniat ſuper me horum, quæ dixiſtis. hæc ibi. *Act. 4.8.*

Quid autem actum ſit de Simone hoc famoſiſſimo Mago, videbimus inferius, qui criminum ſuorum pœnas luit. Primus autem magno ſcelere inter primos fideles viros, Spiritum ſanctum emere tentauit, quod quidem crimen poſtea ſuccedentibus temporibus ſæpe Eccleſiam vexauit, & vaſtauit per de-

teſta-

teſtabiles viros, qui hoc crimen reſumere viſi ſunt. Qua de re aliqua hic referre graue videri non debet.

Simon Magus, miniſter Diaboli, deteſtabile ſimoniæ crimen primus in Eccleſiam inuexit, quam Romani Pontifices, & Patres ab Eccleſia exterminare ſemper conati ſunt. Cap. 298.

Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilecto filio Lucio Præpoſito Eccleſiæ S. Iuuentij apud Ticinum ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Vrb. epiſt. Decretalis apud Gratian. diuer. in locis per fragmenta poſita, & in vnum collecta.

SAluator prædicit in Euangelio, circa finem ſeculi, pſeudoChriſtos, & pſeudoprophetas ſurgere, & multos ſeducere, & fideles ſuos in mundo multas habituros preſſuras, ſed tamen portas inferi aduerſus Eccleſiam non præualituras. Proin quia, vt ait Apoſtolus, oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant, oportet nos cum Propheta ex aduerſo aſcendere, & murum opponere pro domo Iſrael, & cum eodem Apoſtolo per multas tribulationes intrare in Regnum Dei. Vnde non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Igitur, quia innotuiſti nobis, quod tibi obijcitur, Vtrum vendere Eccleſiaſticam rem, ſimoniacum ſit: hoc ſimoniacum eſſe, patenter colligitur ex hoc, quod beatus Petrus Apoſtolus ait Simoni: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri. Donum quippe Dei eſt Spiritus ſanctus, & donum Dei eſt res ipſius Eccleſiæ oblata. Et ſi bene aduertis, Simon Magus, qui ficte ad fidem acceſſit, non Spiritum ſanctum propter Spiritum, quo ipſe indignus erat (quoniam vt ſcriptum eſt, Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum) ſed ideo, quantum in ipſo erat, emere voluit, vt ex venditione ſignorum, quæ per eundem fiebant, multiplicatam pecuniam, quam obtulerat, lucraretur. Nec Apoſtolus emptionem Spiritus ſancti, quam bene nouerat fieri non poſſe, ſed ambitionem talis quæſtus, ideſt auaritiam, quæ eſt Idolorum ſeruitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis iaculo perculit.

Act. 8.

Sap. 1.

Quiſquis itaq. res Eccleſiaſticas, quæ Dei dona ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei pecunia poſſideri exiſtimat. Ideo qui eaſdem res non adhoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra, munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecunia largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt, cum principalis intentio Simonis fuerit ſola pecuniæ auaritia, ideſt, idolatria, vt ait Apoſtolus Paulus. Alioquin cur Synodus Chalcedonenſis ſexcentorum triginta Epiſcoporum, procuratorem, vel defenſorem Eccleſiæ, vel quemquam regulæ ſubiectum, adeo per pecuniam ordinari prohibet, vt interuentores quoque tanti ſceleris anathematizet, niſi quod eoſdem ſimoniacos iudicet? Quod ſi præfati milites Eccleſiæ ob huius ſcelus taliter percelluntur, nemo ſapiens negabit non militantes Eccleſiæ multo damnabilius hanc ob cauſam, ideſt venditionis, vel emptionis debere percelli.

Paſch. Primus.

Sed, & beatus prædeceſſor noſter Paſchalis de conſecratione, & de rebus,

quæ

quæ proueniunt ex consecratione, affirmat, quod quisquis alterum eorum vendit, sine quo alterum haberi non potest, neutrum non venditum derelinquit. Ac per hoc eum, qui rem Ecclesiæ vendit, vel emit, simoniacum intelligit. In nomine vero Procuratoris, intelligit præfata Synodus quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem, vt verbi gratia, Præpositum, Oeconomum, Vicedominum: Defensoris nomine Aduocatum siue Castaldum, & Iudicem: In subiecto regulæ Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Ecclesiastico mancipatum officio. Quod vero Spiritum sanctum, quantum in se est, vendat, vel emat, qui Præposituram, vel huiusmodi vendit, vel emit, audi Augustinum super Ioanné: O quot præpositos fecerunt? Alterum Præpositū habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterum habent in Numidia illi, & illi, quos iam nec nominare sufficimus. Circumit ergo aliquis emere columbam? vnusquisque præpositum suum laudat, quod vendit, &c.

Ecce Venerabilis Augustinus de Præposituræ distractione agens, in nomine columbæ sancti Spiritus venditionem, vel emptionem accipit, sicut, & omnes huius Euangelici Capituli tractatores. Pensandum vero est, qua pœna mulctentur, qui iam Deo, & Ecclesiæ suæ oblata vendunt, vel emunt, si cum flagellis à Dei Templo eiecti, qui quæ Deo erant offerenda vendebant, & emebant. Si de offerendorum venditoribus, vel emptoribus dictum est: Vos fecistis domum Patris mei domū negotiationis, & speluncam latronum: *Ioan. 2.* quid dicetur iam de Ecclesiæ oblatorum venditoribus, vel emptoribus? Et ne quis insanus obijciat, meritò hos Dominum tàm acerbè vindicasse, quia tunc illa in Dei Templo, Ecclesiasticæ vero res modo extra Templum distrahantur: attendat super his Augustini non determinantem locum venditionis, vel emptionis præpositorum, sed tantum indefinite dicentem: Circumit aliquis emere columbam? vnusquisque Præpositum suum laudat, quod vendit, non adijciens in Templo, vel extra Templum. Hæc contra venditores, vel emptores sacrarum rerum.

Inexpiabilis est culpa venditi mysterij, & vindicta transit ad posteros, & mercatores spirituales in Ecclesia consortium habere non possunt, qui sancti Spiritus gratiam nundinentur. Enarratio ex S. Ambrosio. Cap. 299.

HAbes Domini præceptum, Vatis exemplum, gratis accipere, gratis dare: nec vendere ministerium, sed offerre. Non enim pretio taxatur *Ambr. lib.* Dei gratia, nec in sacramentis lucrum quæritur, sed obsequium sacerdotis. *4 sup. Luc.* Non tamen sat est, si lucrum ipse non quæras, familiæ quoque tuæ cohibendæ manus sunt: nec hoc solum exposcitur, vt te solum castum, immaculatumq. custodias. Non enim dixit Apostolus, te solum, sed te ipsum castum custodi. Quæritur ergo non solum tua ab huiusmodi nundinis, sed etiam domus tuæ castitas. Oportet enim irreprehensibilem esse sacerdotem, suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate. *1. Tim. 3.* Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Instrue ergo familiam tuam, hortare, custodi, & si te refellerit

ser-

seruulus (humanam enim non excipio facultatem) prophetico deprehensus repudietur exemplo. Cito turpem sequitur lepra mercedem, & pecunia corpus, animamq. male quæsita commaculat. Accepisti, inquit, pecu-
4. Reg. 5. niam, & possidebis ex ea agrum, & vineas, & greges, & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in æternum. Vides quia facto auctoris, successio damnatur hæredis. Inexpiabilis est enim vendita culpa mysterij, & gratiæ vindicta cælestis transijt ad posteros. Denique Mohabitæ, & ceteri non intrabunt ecclesiam vsque ad tertiam, & quartam generationem. Tandiu videlicet, vt simplicius interpretemur, donec culpam auctorum multiplicis successio generationis aboleret. Sed cum illi, qui in Deum idolatriæ errore deliquerint, in quartam generationem videantur esse mulctati, profecto durior videtur esse sententia, qua Giezi semen vsque in æternum pro cupiditate habendi prophetica auctoritate damnatur. Præsertim cum Dominus noster Iesus Christus per lauacri regenerationem omnibus remissionem dederit peccatorum, nisi magis vitiorum, quam generis semen intelligas. Sicut enim qui filij promissionis sunt, æstimantur in semen malum; nam, & Iudæi ex patre Diabolo non vtique carnis successione, sed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari Giezi lepram cum diuitijs suis possident, & male quæsita mercede, non tam patrimonium facultatum, quam thesaurum criminum congregant, æterno supplicio, & breui fructu. Nam cum diuitiæ sint caducæ, pœna perpetua est: quia neque auarus, neque ebriosus, neque idolis seruiens, Regnum Dei possidebunt.

Idem lib. 9 eiusdē c. 2. Cathedras autem vendentium columbas cur euerterit, secundum litteram non intelligo. Neque enim nundinatores auium vendicare sibi poterant honorati alicuius in nundinis solij dignitatem. Nā quę prærogatiua dignitatis est in columbis? Admonet tamen Domini forma baptismatis, quando descendit Spiritus sanctus in columbæ typo, eiectorum de templo huiusmodi mercatorum, in Ecclesia Dei consortium eos habere non posse, qui sancti Spiritus gratiam nundinentur. Gratis enim, inquit, accepistis, gratis date. Denique Simoni, qui sanctificandi munus pretio in se putauit posse conferri, respondit Petrus: Pecunia, inquit, tua tecum sit in perditionem, quoniam gratiā Dei putas te pecunia cōsequi posse: Non est tibi pars, neque sors in hac fide. Venditores quoque ouium & boum eos puto, qui de labore alieno, vel simplicitate fœdi auctionatores, quasdam nundinas aucupantur, aut quia oues eijciuntur, & boues & columbæ iubentur auferri, populus videtur Iudæus excludi. Effræm enim sicut columba, quod eorum Dominus, & successiones oderit, & labores. Aes effunditur, vt gratia colligatur. Mensa nūmulariorum euertitur, vt Domini subrogetur: Ara deijcitur, vt erigantur altaria. Atque hoc non aliqua succinctus manu, diuitijsq. faciebat, sed flagello de restibus cædebat turbas, & resistere nullus audebat.

Episcopus quidam cum honorem Episcopatus pretio comparasset, vocatus in Concilio Episcoporum, in reddenda Gloria Deo, Spiritum sanctum, miraculo grandi, nominare non potest. Cap. 300.

QVodam tempore cum simoniaca hæresis penè totam Italiam, & Burgundiam occupasset Victor II. Pontifex Romanus misit à latere suo Subdiaconum Hildebrandum (qui postea cum creatus fuisset Pontifex appellatus est Gregorius VII.) ad Vltramontanas partes cum quibusdam Episcopis. Cum autem ad Lugdunensem Prouinciam peruenisset, in ea Synodum celebrauit: in qua per ipsum Subdiaconum Deus maximum dignatus est operari miraculum. Residentibus enim in ea Synodo Archiepiscopis, Episcopis, & aliarum Ecclesiarum Prælatis; Archiepiscopus vir quidam litteratus, & eloquens accusatus est de crimine simoniæ. Qui sequenti nocte omnes suos accusatores pecunia corrupit, & sibi amicos fecit. Mane autem facto rediens ad Synodum, audacter dixit: Vbi sunt, qui me accusant? exeat in publicum, quicumque me voluerit damnare.

Ex antiqu. gest. Rom. Pōt. collect. per Nicol. Arag. Car.

Tunc obmutescentibus cunctis, prædictus Subdiaconus, tanquam vir discretus, & sapiens, conuertens se ad illum dixit: Credisnè, ò Archiepiscope, Spiritum sanctum cum Patre, & Filio vnam esse substantiā Deitatis? quo respondente: Credo. Addidit Subdiaconus: Dic, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Tunc, Gloria Patri, & Filio, expedite dicebat, sed Spiritum sanctum nullatenus proferre poterat.

Quem cum frequenter inchoaret, & nihil proficeret: videns se per diuinum iudicium omninò confusum, procidit ad pedes Subdiaconi, & confessus est ore proprio se simoniacum esse. Postquam vero à Sacerdotali, & Episcopali officio est depositus, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, libera, & clara voce decantauit. Quod factum simoniacos intantum perterruit, quod præter alios Prælatos Ecclesiarum vigintiseptem, Episcopi quadragintaquinque simoniacos se esse confessi sunt, & suis honoribus absque vlla alia accusatione renuntiauerunt. Celebrata Synodo, & alijs rebus ritè ordinatis, & compositis Legati ad Vrbem redierunt.] hæc ibi, sed male sub Papa Stephano, in hoc enim collector deceptus est. Ista autem hoc modo gesta esse reperiuntur apud Desiderium Abbatem Sancti Benedicti, presbyterum Cardinalem Sanctæ Cęciliæ, hoc tempore viuentem, atque scribentem Auctorem, qui in libris Dialogorum, quos scripsit, ista ipsum Hildebrandum ita narrantem adducit. Ait enim:

Venerabilis Gregorius Papa, cuius superius mentionem feci, quid circa eamdem simoniacam hæresim se præsente Dominus ostendere voluit, sæpe mihi solitus est referre. Cum essem (inquit) Subdiaconus, & à beatæ memoriæ Victore huius Apostolicæ Sedis Pontifice in Galliam pro Ecclesiasticis negotijs discutiendis essem transmissus, curæ mihi fuit Episcoporum conuocare Concilium, vt illis coram positis de Ecclesiasticis negotijs tractaremus. In eadem vero ciuitate, in qua Synodus agebatur, Episcopus erat, qui pretio honorem comparasse Episcopatus à multis infamabatur. Igitur vocatus Episcopus venit in medium. Cum ergo eum exhortari salu-

Ead. hist. ex Desid. Abb. Cassin. in lib. dialog.

lutaribus monitis cœpissemus, vt quæ sibi opponebantur, conscientia iam fatente, humiliter confiteretur: ille, tùm quia eiusdem Ciuitatis erat Episcopus, tùm quia fretus auxilio Comitis terræ ipsius, plenus superbia, omnino verba nostra vilipendebat. Sed cum à nobis, & à ceteris, qui aderant Episcopis, sub iustitiæ regula se (quod non sperauerat) constringi conspiceret, nec effugiendi habere licentiam: negare pertinaciter cœpit, quod ante vix audire dignabatur. Cumq. verba producerentur in longum, & maximum diei spatium esset consumptum, & ille nihilominus in sua pertinacia negando persisteret: hoc modo eum cum ceteris, qui aderant, religiosis Episcopis nobis adiurare visum fuit, & totum iudicium in ostensione Spiritus sancti committere: In nomine (inquam) Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cuius donum gratiæ te comparasse audiuimus, vt huius rei nobis veritatem edisseras, adiuramus. Quod si amplius, vt cœpisti, negare tentaueris, Spiritum sanctum, donec quæ vera sunt, confitearis, nominare non valeas. Qui Episcopus cum abunde eloquens esset & à nobis exoraretur, vt Spiritum sanctum nominaret, Patrem quidem, & Filium satis disserte nominabat, Spiritum vero sanctum, mirum in modum nominare nullo modo poterat. Tunc omnibus, qui aderant, luce clarius patuit, quod honorem Episcopatus dato pretio emerat, qui nonnisi Spiritus sancti gratia largiente tribuitur. Tunc virtute Spiritus sancti tremefactus Episcopus, humiliter coram omnibus confiteri coactus est, quod ante inflatus superbia, Dei timore postposito, procaciter negare præsumpserat.

S. Io. Gualbertus Petrum Episcopum Florentinum simoniæ arguit, & accusat per suos monachos apud Alexandrum II. Pont. Rom. in Concilio Lateranensi. Venitur ad periculosum experimentum ignis, & Petrus monachus ad hoc electus, per æstuãtes ignes intrepida mente & inuicta fide ingressus, per medios ardores illæsus in conspectu populi, famoso miraculo pertransijt. Cap. 301.

ALexandro primæ Sedis reuerentissimo, & vniuersali Episcopo, Clerus, & populus Florentinus sinceræ deuotionis obsequium.

Epist. Florẽt. ad Alex. Pap. quam ad verbum recitat S. Atto pistorien. Episcop. in vit. Sanct. Ioã. Gualbert.

Iam diu tædium, & laborem nostrum, nec non certamen monachorum contra simoniacam hæresim paternitas vestra bene nouit, & nunc quoque dignum est, vt qualiter Deus excelsus pie, ac misericorditer scrupulum huius rei de cordibus nostris abraserit, pernoscatis. Signa enim, & mirabilia Dominus noster de nobis fecit, & per ea cæcitatem ignorantiæ, & dubietatis caliginem, ac tenebras erroris de pectore hominum pepulit, & fidem nobis augendo, & dilatando, & in se solidando lucem mentibus suæ veritatis clementer infudit. Pastor quidem bonus de cælo venit, & ouibus assistentibus, atque ad se totis medullis clamantibus, sententiam sereno clariorem, soleq. lucidiorem, omniq. dicto apertiorem, omniq. visu certiorem de medio ignis populo suo dedit.

Quid vero Plebi Florentinæ de Petro Papiensi, qui se nostrum Episcopum haberi volebat, tenendum sit, in suo tremendo iudicio declarauit. Sed licet

miraculorum narratio videatur aliquantulum protelari, tamen vnde ad hæc ventum est, nequaquam inutiliter putamus debere succincte perscribi.

Quadam etenim die omnes Florentinæ Ciuitatis Clerici vnà congregati cæpimus tàm de clericis locis suis expulsis, quàm etiam de nobis ipsis ante Papiensem Petrum conqueri. De abiectis enim, quia consilium, & solatium eorum miseramus: & quia etiam Prior, & Archipresbyter noster metu hæresis è Ciuitate secesserant: de nobis autem, quia bona pars ciuium nostrorum nos hæreticos acclamabat. Nam videns nos ire ad eum, dicebat: Ite, ite, hæretici ad hæreticum: ite, quia per nos hæc Ciuitas voragini dabitur, qui Petrum Apostolum expugnantes, Simonem Magum pro eo inducendo colitis. Quid plura? Rogamus eum, vt tàm nos, quàm se ab hac infamia liberet, dicentes: Ecce nos (si te mundum senseris, si tu nobis iusseris) Dei pro te iudicium subire non dubitamus; aut si probationem, quam monachi hic, & Romæ facere voluerunt, recipere vis: ad eos imus, eosq. obnixe rogamus. Ad hæc ille inquit, neutrum se iubere, neutrum se velle, neutrum recipere. Quin etiam edictum à Præside per legatos suos impetrauit: Vt quicumque laicorum, quicumque clericorum, siue Episcopo non cederet, siue suo imperio non obediret, ad Præsidem vinctus duceretur, sed & traheretur. Si autem quis nostrum his minis territus, de Ciuitate fugeret, ad dominium potestatis assumeretur quidquid possedisset. Clerici vero, qui sub tutela regiminis Beati Petri Apostoli, agendo contra simoniacam hæresim in Oratorium eius confugerant, aut sibi conciliarentur, aut sine spe audientiæ extra ciuitatem pellerentur.

Hincq. factum, vt vesperascente Sabbato initij ieiunij, cum apud prædictam Ecclesiam Beati Petri Apostoli ipsi clerici lectionum, ac responsoriorum sequentis Dominicæ recordarentur, municipalis Præses, eo quod se cum salua reuerentia Petri Apostoli, simoniaco hæretico non posse obedire responderint, illos extra immunitatem Oratorij, Beatum Petrum Apostolum paruipendens, eijceret. Fit denique pro hoc scelere concursus Catholicorum virorum, & maxime feminarum, velamina capitum proijcientium, sparsis crinibus flebiliter incedentium, pectora pugnis miserabiles ad Deum voces mittendo, dure tundentium, vt super virorum, ac filiorum morte triste lamentantium; nam in plateas luto plenas se prosternentes, aiebant: Heu, heu, ò Chiste, tu hinc eijceris; & quomodo nos desolatas relinquis? Tu nobiscum habitare non sineris, & nos quomodo hic habitamus? Videmus quia hic nobiscum habitare noluisti; sed vadis, quia Simon Magus te non permittit. O Sancte Petre, numquid à Simone Mago tu vinceris, quia ad te confugientes non defendis? Nos putauimus ipsum in infernalibus pœnis vinctum, & catenatum; Sed ecce cernimus illum ad tuum dedecus hostiliter suscitatum.

Virorum quippe alij ad alios dicebant: videtis, & aperte videtis: Christus hinc discessit, abijt, quia legem suam adimplens se pellenti non resistit. Et nos, viri fratres, Ciuitatem hanc, quo hæretica pars ea non gaudeat, incendamus, atque cum paruulis, atque vxoribus nostris, quocumque Christus ierit, secum eamus. Si Christiani sumus, Christum sequamur. His ergo eiulatibus, hisq. doloribus nos quoque clerici commoti, qui ipsi Papiensi videbamur esse fautores, & asseclæ, & qui ab alijs hæretici

accla-

acclamabamur, eo quod ipſum ſequebamur, obſeramus Eccleſias, & mœrore proiectorum non tangimus campanas, populis non Pſalmos, non denique canimus Miſſas.

Nec mora, nobis congregatis, fit Domino inſpirante, Concilium, ad quod Dei monachos, qui in Septimo in Monaſterio ſancti Saluatoris degunt, communi voto, quoſdam noſtrum mittimus, petentes, & orantes, dubietatem huius rei velle prodere, & veritatem cognoſcere, agnitamquè firmiter promittentes tenere. Reſponſum autem eſt nobis, quia ſi Catholicam fidem pro viribus vellemus tenere, atque defendere, & ſimoniacam hæreſim impugnando deſtruere, Virtus Saluatoris tàm huius negotij dubietatem, quàm etiam cæcitatem de cordibus noſtris eliminaret: Fatemur, promittimus de hac re hoc ſequi, quod, & ipſi, ſi ſuum factum compenſarent dictis. Quid plura? ſtatuitur dies omni voto quæſita, in qua, & dubietatem prodidimus, atque veritatem, quam monachi dicebant, pro poſſe defendendo tenemus.

Quarta namq. feria in prima hebdomada Quadrageſimæ dies conſtituitur ſecunda, & tertia feria ſpecialiter Deum pro hoc oramus, & vt Deus, qui vnica eſt veritas, veritatis huius reſeraret oſtium, obſecramus. Illuceſcente verò quarta feria, à quodam noſtrum itur ad virum Papienſem, qui rogans eum, inquit: Fac Domine, pro Dei tremore, proq. remedio animæ tuæ: Si eſt de te, quod monachi dicunt, noli clericos, noli populum in eundo laboribus afficere, noli Deum experiendo tentare, ſed huius negotij veritatem, ad Dominum te conuertendo, pande; aut ſi hoc te noſcis immunem reatu, nobiſcum venire dignare. Ad quem ille reſpondit: Nec ego illuc, neque te, ſi me diligis, ire volo. Ad hæc dictum eſt ſibi: Profectò Dei iudicium, quia omnes vadunt, videre ibo, & quid ibi agatur, ſolerter ſcire curabo, & quodcumque Deus Iudex iuſtus in iudicio ſuo recto monſtrauerit, ſecundum meum valere defenſabo: nec tibi moleſtum meum ſit iter, quia te hodie, qualis ſis, ſententia Dei rectè oſtendet. Aut enim te hodie magis, quàm vnquam fueris, habebimus charum, aut viliorem, & contemptum.

Nos interim, quaſi cæleſti præmoniti oraculo, non expectabamus Nuntium: Curritur à nobis clericis, ac laicis, & feminis ad Septimum, in quo eſt ſancti Saluatoris monaſteriũ. O mira Domini potentia, miraq. clementia, qui voluntates non ſolum expeditis mulieribus, ſed etiam prægnantibus vires ad eundum donauit! Numquid enim longitudo matronas? Numquid via cœnulenta multitudine aquarum delicatas terruit? Numquid pueros ieiunium exaſperauit? Congregatis denique omnibus clericis, & laicis promiſcui ſexus, & ætatis fere tribus millibus apud prædictum monaſterium: interrogamur à ſeruis Dei: Cur fratres veniſtis? Reſpondetur à nobis, vt illuminemur, & errorem relinquentes, veritatem ſequamur. Quomodo, inquiunt, illuminari vultis? Nos, inquam, reſpondentes, vt copioſo probetur igne, quod de Papienſe Petro dicitis. Quem, inquiunt, fructum hoc facto habebitis? Aut quem honorem inde Deo reddetis? Reſpondemus omnes: Erimus, erimus vobiſcum, rectam fidem defendentes, & ſimoniacam hæreſim abominando, Deo gratias ſemper agentes.

Quid longius immoramur? Fiunt ſtatim à populo duæ ſtrues lignorum altrinſecus iuxta ſe in longitudine poſitæ, ſingillatim vero longitudo vtriuſque

que pedum decem, latitudo autem ambarum ſigillatim quinque pedum, & dimidium dimidij pedis: altitudo denique vtriuſque ſeparatim fuit quatuor pedum, & dimidij: inter vtraſque vero pyras in longitudine, ſemita vnius brachij extitit, & ipſa ſtrata ſiccis lignis, & ad ardendum bene paratis. Interea fiunt pro hac re pſalmodiæ, litaniæ, ſupplicationes. Monachus intraturus ignem eligitur iuſſu Abbatis, celebraturus Miſſam ad Altare procedit. Miſſa vero cantatur cum magna deuotione, & ſupplicatione omnium. Chorus monachorum, & clericorum, necnon & laicorum ex corde lachrimatur. Vt autem ventum eſt ad, Agnus Dei: quatuor Monachi, vnus imaginem Crucifixi, alter aquam ſanctificatam, tertius duodecim cereos benedictos, quartus thuribulum thure plenum baiulantes, procedũt ad ſuccendendum præſcriptas lignorum pyras.

His igitur viſis, clamor omnium in cælum attollitur, Kyrie eleiſon, flebiliſſime pleno ore cantatur: Ieſus Chriſtus creberrime, vt exurgat, cauſamq. ſuam defendat, oratur: Maria eius mater, vt hoc ſibi ſuadeat, multum à viris, plurimumq. à feminis ſupplicatur: Petri Apoſtoli nomen, quo Simonem perdendo damnet, millies ingeminatur: Gregorius Vrbis Præſul, vt ad ſuas verificandum properet ſanctiones, ſuppliciter obſecratur. Interea dum pro ingenij capacitate ab omnibus oratur, presbyter perceptis ſalutaribus myſterijs, & expleta Miſſa, exutaq. caſula, ceterisq. ſacerdotis indumentis ſibi retentis, crucemq. Chriſti portans, cum Abbatibus, & Monachis litanias faciendo, ad ſtrues lignorum, iam rogos fieri incipientes appropinquat; ibiq. Deus, quàm multipliciter, ac vniformiter ab omnibus adoratur, nulla lingua id fari, nullus ſenſus colligendo valet meditari. Tandem ſilentium cunctis imponitur, & vt conditionem rei, pro qua hæc fiebant, intente audiamus, & bene intelligamus, monemur. Eligitur denique Abbatum vnus clamoſus voce, apertus lingua, qui aperte ad intelligendam orationem, in qua conditio petitionis ad Deum continebatur, populo legit. Collaudantibus autem cunctis conditionem, iterum alius Abbatum ſilentium petit, eleuansq. vocem, alloquitur omnes, dicens: Viri fratres, & ſorores, pro ſalute animarum veſtrarum, teſte Deo, hoc facimus, vt deinceps à ſimoniaca lepra, quæ ferè iam totum ſordidat mundum, caueatis. Huius autem lepræ contagium, tàm magnum eſſe ſciatis, quod iſtius immanitati cetera crimina comparata, ſunt quaſi nihil.

His ergo expletis, cum vtrique rogi iam ſe ex maiori parte in flammiuomos conuertiſſent carbones, & cum media ſemita igniuomarum copia prunarum valde æſtuaret, vt vſque ad talos pedes euntis (ſicut poſtea probatione patuit) in prunas infigi poſſent: ſacerdos, & monachus iuſſu Abbatis hanc orationem cum magna voce, audientibus, & flentibus ferè tribus millibus, fudit ad Dominum.

Domine Ieſu Chriſte, vera lux hominum in te credentiũ, tuam miſericordiam peto, tuam clementiam exoro, vt ſi Petrus Papienſis, qui Florentinus Epiſcopus dicitur, interuentu pecuniæ, ideſt munere à manu (quod eſt ſimoniaca hæreſis) Florentinam arripuit ſedem, nunc tu Fili æterni Patris, ſalus mea, in hoc tremendo Iudicio ad adiuuandum feſtina, & me illæſum ſine macula mirabiliter conſerua, ſicut quondam illæſos ſeruaſti tres pueros in camino ignis ardentis, qui cum eodem æterno Patre, & Spiritu ſancto omnia

nia cooperaris, & viuis, & regnas in fecula feculorum.

Cumque omnes, qui aderant, refpondiffent, Amen: pacis ofculum fratribus dedit, & accepit. Atque interrogamur omnes: Quamdiu vultis ipfum in igne manere? Refponfum eft ab omnibus: At, at, quid dicitis? fufficit, Domini, fatis cum folemni grauitate pedetentim ignem, flammasq. tranfire. Iubetur quidem facerdoti, & monacho voluntati noftræ fatisfacere. Tunc ipfe facerdos contra ignis ardoré, Salutare fignum ✝ faciens, crucemq. Chrifti baiulans, ipfam flammarum multitudinem non attendens, intrepidus mente, hilaris vultu, cum quadam celebritate grauitatis, illæfus in corpore, illæfus & in omnibus, quæ fecum portabat, in virtute Iefu Chrifti mirabiliter ignem pertranfijt. Nam flammæ vndique concurrentes, & circumquaque exurgentes, Albam quafi byffinam intrabant, & implendo inflabant, fed naturæ fuæ immemores nihil ipfi vltionis inferre poterant: manipulum denique, & ftolam, eorumq. fimbrias, more ventorũ fuftollendo, huc illucq. varie ferebant, fed calore perdito, ipfas in nullo comburere valebant. Pili quoque pedum eius inter flãmofos carbones immittebãtur. Sed ò mira Dei potentia, ò Chrifti laudanda clementia! eorum nulli ardore ignis lædebantur, inter capillos nempe flammæ circumfurgentes intrabant, eosq. ftando leuabant, & releuabant, fed nec fummitatem alicuius eorum, vires fuas oblitæ adurendo retorquere valebant. Erant quippe flammæ ex omni parte ipfum concludentes ad Saluatoris miraculum, non ad ardoris incendium: ardorem Catholicæ fidei fentiebant, ideoq. non ardebant. Deus profecto nofter ignis confumẽs aderat; ideoq. ipfo nolente, corporeus ignis nihil nocere poterat. Proculdubio verum erat, quod à feruis Dei dicebatur, quia illorum teftis, veritate iuuante, ab igne miraculofe liberatur. Veritas enim femper liberat, quos falfitatis macula non coinquinat.

Poftquam autem egreffus eft de igne, dum iterum vellet focum repedare: capitur à populo, deofculantur præ defiderio pedes eius, præ gaudio quidem beatum fe quifque putabat, qui veftimentorum quamcumque particulam deofculari valebat. Graui namq. præmebatur anguftia populorum, fed magna cum difficultate liberatur viribus clericorum. Laus Deo ab omnibus vna, præ gaudio, etiam flendo, cantatur; certi iam, quia verbum Dei numquã mutatur. Simon Petrus magnis laudibus fublimatur, Simon deniq; Magus, vt ftercus pedibus conculcatur. Nomen Petri Apoftoli in ore oĩum fuper mel, & fauũ, cũ laudibus magis, magisq. dulcefcit: nomen impij Simonis fuper fel, & fulphur, cum vituperationibus magis, magisq. putrefcit. Magnitudinem quippe horum Chrifti fignorum, copiamq. gaudij noftri, & quotidianam gratiarum actionem, nec fenfus cordis cogitare, nec linguæ plectrum exprimere, nec manus, ficut eft, vnquam fufficit fcribere. Hactenus Epiftola.

His autem cognitis Dominus Alex. Papa præfatum Petrum fimoniacum de omni Epifcopali officio deponere curauit.

Petrus autem, qui poftea cognomento igneus dictus eft, ex tanta multitudine monachorum ob infignem virtutem humilitatis, & obedientiæ ad tãtum experimentum eft delectus: etenim nobili ortus genere ex ftemmate dominorum Aldobrandinorum, infignitus infuper facerdotio, tamen vaccarũ, & afinorũ minifterio inferuire gaudebat, fic quidẽ feruus fidelis in nouiffimo
Luc. 14. loco recumbens meruit à patrefamilias audire illud: Amice afcende fuperius.

Domi-

Dominicus loricatus electus in presbyterum per simoniam, crimen hoc tàm vehementer exhorruit, vt seculo contempto arduum vitæ genus inter monachos elegerit, & donec vixit, sacrosancti altaris ministerium vsurpare non præsumpsit. Cap. 302.

Dominicus, cognomento Loricatus, cum esset in seculo clericus, quia tūc simoniaca vigebat hæresis, quæ & nunc vtinam prorsus esset extincta, vt presbyter fieret, à parentibus eius data est Episcopo hircinæ pellis aluta. Sed quia, sicut ait Apostolus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū, hæc vna beati viri culpa, multorum post bonorū probatur extitisse materia. Nam hoc pauore perterritus, contempsit seculum, induit monachum, arduūq. mox eremiticæ vitæ, tanquam bellator intrepidus arripuit institutum: sed quia male promotus est, donec vixit, sacrosancti altaris vsurpare ministerium non præsumpsit, Virgo vsque ad obitum fuit, vitam eremiticam non omisit. Vbi nimirū sub magisterio sancti viri Ioānis, qui dicebatur de Mōte Feretrio, per plurimos vixit annos. In illa igitur eremo, quæ scilicet erat in regione quæ dicitur Luceoli, cōstituta, decem, & octo videbantur cellulæ ad habitandum fratribus deputatæ, vbi nimirum sub hac regula viuebatur, vt nunquam vinum biberent, nunquam adipe alimenta condirent, vnum in Dominica die, sed, & in quinta feria pulmentum sumerent, quinque per hebdomadā diebus, pane, & aqua ieiunium celebrarent: solis autem orationibus vacantes, vel manuum operibus insistentes, non agriculturam exercebant, non prædia, vel aliquam substantiam, præter vnum sagmarium possidebant. Cum quo scilicet asello, vel equo vnus erat minister, qui vel ad acquirendas, vel ad tradendas fruges indeficiens discurrebat, solusq. eos cunctis necessitatibus sustentabat, Ioannes scilicet, qui postmodum loci Abbas factus, sub honesta rexit administratione conuentum. Tenebat autem per totam hebdomadam districta censura silentiū, quod vtiq; Dominica die post vesperam cibumq. soluentes, habebant loquendi inuicē vsque ad completionis officium libertatem. Nudis præterea pedibus, & cruribus iugiter in cellulis morabantur. Dixit autē mihi, quia cum cohabitaret Ansoni, religioso videlicet viro, quem & ipse vidi, quotidie per omnes Canonicas, disciplinam sibimet inuicem scoparū ictibus ingerebant. Qui videlicet Anso sibi aliquando conquestus est, quod nouem diarias panis pensas in ventre simul haberet. Tanta quippe macerabantur inedia, vt aridus panis constiparetur in ilibus, ac digeri difficile posset.

Ex vita venerab. viri Dominici Loricati per Pet. Dam. ad Alexan. Papā scripta ex Lipom. to. 8. Sur. to. 5.

Philippus Diaconus, ab Angelo admonitus, Eunuchum virum potētem Candacis Reginæ Aethyopum docet Christi fidem, & baptizat. Cap. 303.

Et illi quidem testificati, & locuti verbum Dei, redibant Hierosolymā, & multis regionibus Samaritanorū euangelizabant. Angelus autē Domini locutus est ad Philippum dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam quæ descendit ab Hierusalē in Gazam, hæc est deserta. Et surgens abijt, & ecce vir Aethyops eunuchus, potens Candacis reginæ Aethyopum, qui erat super omnes gazas eius, venerat adorare in Hierusalem, & reuertebatur sedens supra currum suum, legensq. Isaiam prophetam. Dixit autē spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrens autē Philippus audiuit

Act. 8.

eum legentē Isaiam prophetam, & dixit: Putasne intelligis, quæ legis? Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitq. Philippū, vt ascenderet & sederet secum. Locus autem scripturæ, quā legebat, erat hic. Tanquam ouis ad occisionē ductus est, & sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum: In humilitate iudicium eius sublatū est: generationem eius quis enarrabit? quoniā tolletur de terra vita eius. Respondēs autem Eunuchus Philippo dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? De se, an de alio aliquo? Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, euangelizauit illi Iesum. Et dum irent per viam venerunt ad quādam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua. Quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet: Et respondens ait: Credo filium Dei esse Iesum Christum, & iussit stare currum, & descenderunt vterque in aqua, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum. Cum autē ascendisset de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat enim per viam suam gaudens. Philippus autē inuentus est in Azoto. Et pertransiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæsareā.

De eodem Eunucho Candacis Reginæ ad fidē conuerso, & de fonte vbi baptizatus est, & martyrio eius, & sepultura. Cap. 304.

Psal. 67. Act. 8. Euseb. li. 2. c. 1. Cyrill. cathec. 17. Nicep. hist. lib. 2. c. 6. & 7. Hier. epist. 103. & in Isa. c. 53. Hier. ep. 1. ad Paulin.

EVnuchus Candacis Reginæ Aethyopum mirabili modo Christi fidē amplexus est, ita vt videatur in eius persona impletum esse, quod olim ceci-nerat Dauid: Aethyopia præueniet manus eius Deo. Eusebius id in primis testatur, atque Cyrillus Hierosolymitanus, & Nicephorus, sicut & idipsum Hieronymus, cum ait: Hoc testimoniū Isaię, cum in Actis Apostolorū Reginę Candacis Eunuchus rheda veheretur, & legens non intelligeret, interpretante Philippo super passione, & morte Saluatoris intellexit, & statim baptizatus in agni sanguine, quem legebat, vir meruit appellari, & Apostolus genti Aethyopum missus est. Et alibi admirans ait: Nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Aethyopia, idest, de extremis mundi finibus venit in templum reliquerat aulam regiam, & tantus amator legis, diuinæq. scientiæ fuit, vt etiā in vehiculo sacras litteras legeret; & tamen cum librū teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum, quē in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, & ostendit ei Iesum, & qui clausus latebat in littera. O mira Doctoris virtus! Eadē hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis, & sanctus factus est, ac de discipulo magister: plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ tēplo reperijt.

Hier. de lo. Hebraic. Hucusque Hieronymus, qui & de fontis situ, vbi iste Eunuchus est baptizatus, hæc ait: Bethsur in tribu Iuda, siue Beniamin, & est hodie Betheseron vicus, euntibus nobis ab Aelia Chebron in vigesimo lapide, iuxta quem fons ad radicem montis ebulliens, ab eadē, in qua gignitur, sorbetur humo, & Apostolorū acta referunt Eunuchū Candacis Reginæ in hoc esse baptizatum à Philippo.

Doroth. in synopsi. Addam his, quæ de eodem Eunucho à Dorotheo scriptis mandata sunt: ait enim: Eunuchus Candacis Reginæ Aethyopum in Arabia felici, & in Insula Taprobana, inquè vniuersa Erythra Euangelium Domini N. Iesu Christi prædicauit: ferunt & martyriū gloriose tulisse, ibiq. sepultum esse, & cęmeterium ipsius munimentum insuperabile est fidelibus, Barbaros scelestos fugās, morbos pellens, & sanationes operans vsque ad præsentem diem. hæc ille.

Saulus

Saulus contra Christi discipulos sæuiens, cælitus à superiori lumine circumfusus, obcæcatus cecidit, & vocem Domini audiens, intus illuminatus, & humiliatus, in ciuitate Damasci visum recepit, baptizatus est, & impletus est Spiritu sancto, & vbique confitebatur Iesum esse Christum. Cap. 305.

SAulus autem adhuc spirans minarum, & cædis in Discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo Epistolas in Damascum ad synagogas, vt si quos inueniisset huius viæ viros, ac mulieres vinctos perduceret in Hierusalem. Et cum iter faceret, contigit, vt appropinquaret Damasco, & subito circumfulsit eum lux de cælo, & cadens in terra audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris: Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et tremens ac stupens dixit: Domine quid me vis facere? & Dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autem illi qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes: surrexit autem Saulus de terra, apertisq. oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes introduxerunt Damascum. Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducauit, neque bibit. Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, & dixit ad illum in visu Dominus; Anania? at ille ait: Ecce ego Domine: & Dominus ad eum: Surge, & vade in vicum, qui vocatur Rectus, & quære in domo Iudæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat. (Et vidit virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem sibi manus, vt visum recipiat.) Respondit autem Ananias: Domine audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit Sanctis tuis in Hierusalem, & hic habet potestatem à Principibus sacerdotum alligandi omnes, qui inuocant nomen tuum. Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & Regibus, & filijs Israel. Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, vt videas, & implearis Spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam squamæ, & visum recepit: & surgens baptizatus est, & cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum Discipulis, qui erant Damasci per dies aliquot, & continuo ingressus in synagogas prædicabat Iesum, quoniam hic est filius Dei. Stupebant autem illi, qui eum audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Hierusalem eos, qui inuocabãt nomen istud? Et huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad Principes sacerdotum? Saulus autem multo magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus. Act. c. 9.

Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in vnum Iudæi, vt eum interficerent. Nocte autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum: Custodiebãt autem & portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli nocte, per murũ dimiserunt eum, submittentes in sporta. Cum autem venisset in Hierusalem tentabat se coniungere discipulis, & omnes time-

bant eum, non credentes quod esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos, & narrauit illis, quomodo in via vidisset Dominum, & quod locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu, & erat cum illis intrans, & exiens in Hierusalem, fiducialiter agens in nomine Domini. Loquebatur quoque gentibus, & disputabat cum Græcis, illi autem quærebant occidere eum. Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tharsum. Ecclesia quidem per totam Iudæam, & Galilæam, & Samariam habebat pacem; & ædificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

Occasione mirabilis conuersionis Pauli, libet hic scribere similem aliam conuersionem cuiusdam, qui plenus minarum, tempore, quo in cædem anhelabat, de cælo tactus, & dextera Dei mutatus, & conuersus, deinde fuit etiam clarus miraculis. Cap. 306.

Ex vita S. Dominici Ab. & cōf. scripta ab Alberico Mon. Cassin. & Car. tit. SS. mar. quatuor Coronatorum.

DIebus illis frequenter vir beatus Dominicus Abbas, & confessor Ordinis S. Benedicti, locis Campaniæ, quibus Sublacus, & Azzole vocabula sunt, suam præsentiam exhibebat, sæpeq. eorundem locorum Presbyteris de obseruanda pudicitiæ castimonia sermonem exhortatorium faciebat. Verum gehennæ, perpetuæq. damnationis filij, vitæ consilia in mortis argumenta vertcrunt: præerat eo tempore memoratis locis inuicem presbyter quidam Amatus nomine, homo prauus, impudicus, audax, improuidus, temerarius, nullo gerenda quæque consilio, nulla mentis deliberatione præueniens: Hunc igitur ceteri locorum Presbyteri adeunt, conquerentes Dominicum à mulierum se complexibus iucundissimis, quod summum in vita ducebant bonum totis viribus conari seiungere, pretijq. non exigui summam si eis per ipsum subueniretur pollicentes: non sustinuit homo vesanus, vt conquestionem Presbyteri consumarent, vtq. prece sui ad imminens periculum expellendum, vt in talibus moris est, repetita auxilium flagitarent, clausit nec dum mediato eloquio eorum ora, atque ne super huiusmodi verbum vltra effunderent imperauit, dicens, primis se verbis continuo percepisse quæcunque annectenda disponerent; acturumq. se ocyus, & sub omni maturitate, quod factum gratum omnes, acceptumq. habebunt. In hæc verba diuiduntur alterutrum. Non quieuit vir pestilens, quod animus suggerebat, implere: egressus igitur oppidum, equo vectus, armatusq. ad locum cui campus Artinace nomen est, proficiscitur, ibiq. latens Dominici præstolatur aduentum, visoq. eminus Dominico, quantum est iactus lapidis, fodit equum calcaribus, vibrat dextera lanceam Dominici pectori infigendam, cum ecce appropinquanti, iam iamq. fere lancea virum Dei contingenti, vires decidunt, tremunt viscera, dentes strident, pallet facies, vix leuat clypeum, vix valet dextera lanceam sustinere, equoq. totus pene occasurus concutitur. Appropinquat Dominicus homini, & quid dicturus, quidue facturus venerit sciscitatur. Nihil ad primam sciscitationem responsum est; ad secundam, ad tertiam etiam lingua faucibus hæsit: iam ad quartam trementia labia: Veni, veni, veni, tertio profuderũt, nihil prorsus addere præualentia. Iubet post ista

ſanctus, vt lanceam porrigat: porrexit continuo; iubet deponat clypeum, fecit quod imperatum eſt; iubet equo deſiliat, paruit abſque mora; præcepit, vt loquatur, remeauit ad linguam protinus loquendi valentia; confitetur facinus lugens, ac in ſe reum, Dominicum Iudicem rogat promulgare ſententiã. Quem Dominicus veſte exultiore exutum, veſte protinus pellicea induit, eumq. vt nugis ac ineptijs mundi huius abrenuntiaret commonuit, humanum ei propter carnis infirmitatem iniungens, vt ſicuti exhibuerat membra ſua ſeruire nequitiæ, & iniquitati, ita deinceps eadem exhiberet ſeruire iuſtitiæ in ſanctificatione. At quid tantis? obtemperauit monitis ſalutaribus presbyter abſque omni prorſus dilatione. Itaq. in cunctis moribus, in omni conuerſatione mutatus eſt, vt qui prioris vitæ eius turpitudinem nouerant, tantamq. conſequutam morum honeſtatem videbant, Dauidicum illum erumpere compellerentur verſiculum: Hæc eſt immutatio dexteræ excelſi. Factusq. eremi accola primo, poſt vero prædicator facundus, ſignorum etiam perhibetur virtutibus claruiſſe. Diuinæq. virtute potentiæ factũ eſt, vt qui Dominico mortem venerat exterioris hominis illaturus, per Dominicum à morte rediret interioris hominis ſuſcitatus, atque per ipſum in reſurrectione prima, atque expiatione vitiorũ, & indulgentia facinorum haberet partem, ne mors in eo ſecunda Iuris ſui exerceret poteſtatem, fieretq. in ipſo illa diuina pro malis bonorum recompenſatio, vt qui multi venerat cauſam mali (vt putari poterat) magis profuturus multis rediret, per Dominicum, ſancti formam traditurus exempli.

Petrus Aeneam paralyticum illico ſanat. Dorcam diſcipulam bonis operibus & eleemoſinis plenam, ad vitam mirabiliter reuocat. Cap. 307.

FActum eſt autem, vt Petrus dum trãſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos qui habitant Lyddæ: inuenit autem ibi quendam hominem, nomine Aeneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenea, ſanet te Dominus Ieſus Chriſtus: Surge & ſterne tibi: & continuo ſurrexit. Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ, qui conuerſi ſunt ad Dominum. In Ioppe autem fuit quædam diſcipula, nomine Thabita, quæ interpretata dicitur Dorcas: hæc erat plena operibus bonis, eleemoſinis, quas faciebat: factum eſt autem in diebus illis vt infirmata moreretur, quam cum lauiſſent, poſuerunt eam in Cœnaculo. Cum autem prope eſſet Lydda ad Ioppen, diſcipuli audiẽtes, quod Petrus eſſet in ea, miſerunt duos viros ad eum rogantes: Ne pigriteris venire vſque ad nos. Exurgens autem Petrus venit cum illis; & cum aduenisset, duxerunt illum in Cœnaculum, & circumſteterunt illum omnes viduæ flentes, & oſtendentes ei tunicas & veſtes, quas faciebat illis Dorcas. Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua orauit, & conuerſus ad corpus dixit: Thabita, ſurge: At illa aperuit oculos ſuos, & viſo Petro reſedit. Dans autem illi manum erexit eam, & cum vocaſſet ſanctos & viduas, aſſignauit eam viuam. Notum autem factum eſt per vniuerſam Ioppem, & crediderunt multi in Domino. Factum eſt autem, vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium. Act. 9.

Admirabilis visio Petri Apostoli, in qua docetur, omnes gentes esse vocandas ad Deum, quæ timent eum, & operantur iustitiam: & quomodo prædicante Petro, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant: & in nationes effusa est Spiritus sancti gratia: & Cornelius Italus, & ceteri baptizati sunt. Cap. 308.

Act. c. 10. VIr autem quidã erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus, & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosinas multas plebi, & deprecans Deum semper. Is vidit in visu manifeste quasi hora diei nona Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli? At ille intuens eum, timore correptus, dixit: quis es Domine? dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosinæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei, & nunc mitte viros in Ioppem, & accersi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus. Hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarium, cuius est domus iuxta mare, hic dicet tibi quid te oporteat facere. Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his, qui illi parebant: quibus cum narrasset omnia, misit illos in Ioppem. Postera autem die iter illis facientibus & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora, vt oraret circa horam sextam, & cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus, & vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia terræ, & volatilia cæli, & facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum, & vox iterum secundo ad eum: quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Hoc factum est per ter. Et statim receptum est vas in cælum. Et dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant à Cornelio inquirentes domum Simonis, astiterunt ad ianuam; & cum vocassent, interrogabant, si Simon qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium? Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te: Surge itaque & descende, & vade cum eis nihil dubitans, quia ego misi illos. Descendens autem Petrus ad viros dixit: Ecce ego sum quem quæritis, quæ causa est, propter quam venistis? Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir iustus, & timens Deum, & testimonium habens ab vniuersa gente Iudæorum, responsum accepit ab Angelo sancto accersiri te in domum suam, & audire verba abs te. Introducens ergo eos recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis, & quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.

Altera autem die introiuit Cæsaream, Cornelius vero expectabat illos, cõuocatis cognatis suis, & necessarijs amicis. Et factum est, cum introisset Petrus, obuius venit ei Cornelius, & procidens ad pedes eius adorauit eum: Petrus vero eleuauit eum dicens: Surge, & ego ipse homo sum, & loquens cum illo intrauit, & inuenit multos, qui conuenerant, dixitq. ad illos: Vos scitis, quomodo abominatum sit viro Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam; sed mihi ostendit Deus neminem communem, aut immundum dicere homi-

hominem. Propter quod ſine dubitatione veni accerſitus. Interrogo ergo quam ob cauſam accerſiſtis me? & Cornelius ait: A nudius quarta die vſque ad hanc horam orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir ſtetit ante me in veſte candida, & ait: Corneli, exaudita eſt oratio tua, & eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei. Mitte igitur in Ioppen & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hoſpitatur in domo Simonis Coriarij iuxta mare: confeſtim ergo miſi ad te, & tu bene feciſti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conſpectu tuo adſumus audire omnia quæcunque tibi præcepta ſunt à Domino. Aperiens autem Petrus os ſuum dixit: In veritate comperi, quod non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. Verbum miſit Deus filijs Iſrael, annuncians pacem per Ieſum Chriſtum: hic eſt omnium Dominus. Vos ſcitis, quod factum eſt verbum per vniuerſam Iudæam: incipiens enim à Galilæa poſt baptiſmum, quod prædicauit Ioãnes. Ieſum à Nazareth: quomodo vnxit eũ Deus Spiritu ſancto, & virtute, qui pertranſijt benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à Diabolo, quoniam Deus erat cum illo. Et nos teſtes ſumus omnium, quæ fecit in regione Iudæorum & Hieruſalem, quem occiderunt ſuſpendentes in ligno. Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo, nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit à mortuis, & præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quod ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo Iudex viuorum & mortuorum. Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes, qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum, & obſtupuerunt ex circumciſione fideles, qui venerant cum Petro, quod & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt: Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc reſpondit Petrus. Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos? & iuſſit eos baptizari in nomine Ieſu Chriſti. Tunc rogauerunt eum, vt maneret apud eos aliquot diebus.

Nomen eleemoſynæ glorioſum eſt in populo Chriſtiano, quoniam magna & glorioſa operatus eſt Deus propter eam, & quoniam ſuperius legimus hiſtoriam, in qua Vidua illa iam defuncta, propter eleemoſynas ab ipſa elargitas, fuit ab Apoſtolo Petro ſuſcitata, & Cornelius Centurio propter eamdem cauſam meruit miraculo magno primus inter Gentes Chriſti fidem recipere, & Spiritus ſancti gratiam, ideo ad inflammanda corda in diuitijs huius ſeculi torpentia, ad exercendum tàm laudabilis miſericordiæ opus, operæpretium eſt enarrare aliqua, quæ à Patribus, & ſanctis Viris de ea magnifice ſcripta ſunt. Sunt autem huiuſmodi.

Enar-

Enarratio laudis, & beatitudinis eorum, qui miseris pauperibus eleemosynas, ac beneficia infœlicibus impertiunt exemplo Iob, qui multa dispersit, & fortiter multa passus est. ex Origene. Cap. 309.

Orig.lib.1. in Iob te.2

VEre inæstimabilis, atque æterna beatitudo est, vt cum quis diues effectus fuerit, non confidat in auro, nec intendat in argenti repositione, sed recondat hæc in mandato altissimi, & det ea in eleemosynas pauperibus, & seminet atque spargat ea latè per animas miserorum, per ora esurientium, per destitutos, atque miseros, iuxta hoc quod dictum est: Seminate vobis ad iustitiam, vt metatis fructum vitæ: &: Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Eiusmodi vero metet multipliciter in die resurrectionis. Eiusmodi eleemosynarum iustificationibus tamquam lux effulget coram Angelis Dei. Talis fuit B. Iob, apud quem nunquam hospes foris mansit, cuius ianua omni aduenienti patuit, quem inualidi nunquam prætermiserunt rogare de his, quæ opus habuerunt, qui non dimisit pauperem exire de domo sua vacuum. Ad cuius tonsuram ouium, omnium pauperum scapulæ calefactæ sunt, ob hoc enim, & istam multitudinem pecorum nutriuit, & maximam agriculturam exercuit, vt plurimis impertiret, vt plurimis benefaceret, vt plurimorum memor esset. Non propter os suum tantum, sed vt multos esurientes saturaret, atque plurimos nudos vestiret, & multis miserabilibus atque infœlicibus refrigeraret, & ministerium eius nimis copiosum, quot ministrabat hospitibus, & infirmis miserantibus destitutis, & peregrinis, & pauperibus? Pro horum ergo omnium susceptione nimium copiosum habuit ministerium, puto, quod in cælo, & in excelsis copiosum habuit ministerium. Plurimi ministrauerũt ei super terram pro miserorum susceptione, sed pluriores ministrabant ei in cælis cælestes Angeli, incorruptibiles eleemosynas, atque bona opera eius in memoriam coram Deo in cælum deferentes, sicut dictum est ad Cornelium: Orationes tuæ, & eleemosynæ ascenderunt sursum coram Deo. Attestantur autem Angeli nõ soli Iob, sed, & omnibus qui similiter, vt Iob eleemosynas miseris, ac beneficia infœlicibus impertiunt. Infra: Hæc Iob opera, hic sunt perfecta, in cælo vero demonstrata; hic seminata, illic vero messa; hic dispersa, illic autem collecta; hic Deo fænerata, illic vero cum gloria à Deo fænerantibus reddita. Qui enim miseretur pauperi, fæneratur Deo: secundum autem datum illius, retribuet illi Dominus.

Valida, & efficax increpatio in eos, qui cetera mandata seruant, sed egentibus nec obolum præstare volunt: & obiurgatio grauis in multos, qui parietes vestiunt, & equos ornant & pauperes nudos despiciunt: & de stultitia aliquorum, qui dum viuunt, dare eleemosynas pauperibus nolunt, sed post mortem per testamenta legata relinquunt. Cap. 310.

S.Basil.hõ. 7.cont. diuit.auaros. Matt.19.

QVidam adolescens, cum audisset à Christo Domino, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, recessit tristis. Mihi euenisse huic

ado-

adolescenti, vel propinquis ipsius videtur, quod illi solet euenire, qui iter facit Ciuitatis alicuius spectaculi viuendi studio, properatq. vsque ad mœnia, ibi reperto diuersorio requiescit, modicumq. quod restat viæ ob pigritiam atque desidiam ire detrectat, simul & toleratum itineris laborem inanem reddens, & spectaculo bonorum, quæ videre poterat in Vrbe, excludens. Sic & huiuscemodi sunt Homines, qui cetera quidem mandata obseruant, ad bonorum vero suorum erogationem claudicant. Vidi ego multos ieiunantes, orantes, præteritorum pœnitentia suspirantes, omnem denique sine sumptu pietatem ostendentes, egentibus vero ne obolum quidem præbentes. Quid his cetera virtutum diligentia prodest? non propterea regnum Dei consequentur: Idcirco inquit Dominus: Difficilius est diuitem intrare in Regnum cælorum, quam Camelum per foramen acus: hoc testimonium validum, qui testatur verus, persuasi vero pauci. Quid quæso grauaris? Quid doles audiens, vende omnia quæ habes? Si enim te in futurum seculum sequerentur, profecto præ illis pretiosioribus, quæ ibi reperies, & hæc nihili penderes. Sed quando necesse est ea hic remanere, cur ex eorum actione non lucri facis maiora longe reperiendo? Nam si alacri lætoq. animo das aurum, vt equos possideas, cur id Regno Dei potius commutari suasus doles, petenti denegas, & abnuis, mille sumptuum occasiones commemorando? Quid miser Iudici respondebis? Parietes vestis, hominem non vestis? Equos phaleris ornas, fratrem tuum laceris amictum pannis aspernaris? Frumentum retinendo perdis, Esurientes non respicis? Aurum in terram condis, & oppressum non curas? Infra: Si inquis, ego quidem bonis dum vixero, frui volo, post mortem verò in testamento hæredes facultatum mearum, ac dominos pauperes faciam. Heu miser! tunc benignus ac liberalis hominibus eris, cum amplius inter homines non ages? Cum te cadauer aspiciam, tunc fratris amantem appellabo? Magna dignus eris liberalitatis laude, magnus tibi honor debebitur, aut gratia, si in sepulchro iacens, & in terram conuersus magnificus ac sumptuosus apparebis. Dic cuius mercedem temporis potissimum exposces, vitæne, an mortis? Nam si tempore, quod ad promerendum datur, in voluptatibus absumpto pauperes nequaquam respexisti, mortuus cuiusnàm actionis, aut operis mercedem petiturus es? Ostende opera, & tunc primum mercedem repete. Nullus enim post mercatum solutum negociatur: neque demum post certamina accedens coronatur, nec post bellum fortia gerit, nec item post vitam, pietatis laudem præmiumue capiet. Atramento, & tabulis pulchra opera, & commendanda gerere studes? Quis de mortis genere sponsor? Quot videmus repentino, ac vi, casuq. extingui, qui præ doloris & spiritus angustia, nec vocem quidem emittere potuerunt? Quot etiam febris à sensu alienos fecit? Quid igitur tempus expectas, in quo sæpe rationis tuæ compos non eris? Immo qui hæreditati insidiatur, paratus aderit omnia tantum quæ ad eius faciant vsum, adhortans, ac tua irritare consilia quærens? Quod si nihilominus contigerit, vt & verbo, & scripto res tuæ palàm mandentur, vna tantum transposita littera, vnum non probe appositum signum totam sententiam mutare, ac irritam facere valebit. Duo item, aut tres improbi testes totam hæreditatem in alios conuertent.

Qualis

Qualis debeat esse ornatus Domus, vt placeat Christo, pulcherrimum scilicet eleemosynarum vestimentum.
Cap. 311.

Chrys. hom. 84. in Mat.

ZAcchæi domum cogitatione ingredere, & considera, cum audisset Christum apud se mansurum, quomodo eam ornauit. Non enim curriculo ad vicinos contendit, mensas, sedes, subsellia petens eburnea, nec extraxit è loculis Laconica quædam mensarum velamina, sed ornatu Christo gratissimo decorauit. Quod porro istud? Dimidium bonorum meorum do pauperibus. Sic, & nos oro domus nostras exornemus, vt Christum suscipere mereamur. Hæc pulcherrima portarum velamina. Hæc in cælis solummodo fiunt; ibi texuntur, ibi cælorum Rex habitat. Sic Matthæus, sic Centurio domum suam eleemosynis ornauit. Vnde factum est, vt vsque in hodiernam diem fulgentissimam habitet regiam.

Qui eleemosynas non præstat pauperi cum potest, similis est latroni, qui spoliat. Pauperes vltro à diuitibus requirendi sunt, nec scrutandi quales sunt. Qui præstat humanitatem, non debet exposcere vitæ rationem. *Cap.* 312.

Io. Chrys. hom. 7. in Luc. quæ est concio 2. de Lazaro. Isa. 3.

RApina est pauperibus non impertiri de tuis facultatibus. Ac fortassis vobis mirum esse videatur quod dico, verum ne miremini, testimonium enim vobis ex diuinis scripturis proferam. Itaque Dominus Iudæos accusans per Prophetam dicit: Produxit terra prouentum suum, & non intulistis decimas, sed rapina pauperis est in domibus vestris. Quoniam inquit, oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea, quæ sunt pauperis. Hoc autem dixit declarans diuitibus quod res pauperum possident, etiam si paternæ hæreditates obuenerint. Ac rursus alibi dicit: Ne spolies vitam pauperis, qui vero spoliat, aliena tollit. Propter hoc igitur discamus, quod quoties eleemosynam non præstiterimus, pari cum his qui spoliant supplicio afficiemur. Steriles enim pecuniæ sunt vndecunque eas collegerimus, & ideo tibi plura possidere concessit Deus, non vt in scortationes, temulentiam, ingluuiem, in vestes sumptuosas, aliamq. mollitiem consumeres, sed vt ea destribueres egentibus. Quemadmodum enim receptor quispiã, qui regias pecunias accepit, si neglexerit his quibus iussus est distribuere, inque proprias consumpserit delicias, pœnas dat, ac perditur, ita sane, & diues receptor est pecuniarum, quæ pauperibus distribui debebant. Parcamus igitur ijs tanquã alienis, vt fiant nostra; quod erit, si pauperum manibus impertiuerimus. Diues Lazarum in sinu vidit Abrahæ. Hospitalis erat Abraham: vt igitur redarguatur diuitis inhospitalitas, propterea Lazarum cum illo videt; ille etiam prætereuntes venabatur, & in domum pertrahebat suam: hic vero etiam intra domum iacentem despexit, cumque talem thesaurum haberet, salutis parandæ materiam, præteribat quotidie, nec in quod oportebat, vsus est pauperis propinquitate. At Patriarcha pro foribus sedens, introducebat prætereuntes omnes, & quemadmodum Piscator iacto in mare rete piscem quidem attrahit, attrahit autem frequenter aurum,

&

& margaritis, & hic itidem reti captans homines, piscatus est tandem & Angelos, quodq. mireris, etiam insciens, in quod & Paulus in huius laudibus dixit: Sectare hospitalitatem; per hanc enim quidam inscientes hospitio receperunt Angelos. Ac recte dixit, inscientes. Nam si sciens illos excepisset tanta cum humanitate, nihil magni, miriue fecisset, sed eos credens homines viatores, cum alacritate vocauit. Intro Abraham non excutiebat, quales essent prætereuntes, nec vnde venirent, quemadmodum, & nos nunc facimus, sed sine delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nam eum, qui præstat humanitatem, non oportet exposcere vitæ rationem, sed inopiæ mederi. Vnicum habet opus patrocinium pauper, quo eget, ne quid ab illo postules amplius, sed etiam si fuerit omnium improbissimus, & necessario victu eguerit, sedemus eius famem. Ita enim Dominus dixit: Estote similes Patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autem omnes, qui in naufragium inciderint, excipit liberatque, siue mali fuerint, siue boni: Tu proinde si videris hominem, qui in necessitatis naufragium inciderit, ne iudica, ne vitæ gesta examina, sed medere miseriam: liberauit te Deus omni tali sollicitudine, & curiositate. Cur ergo curas superuacaneas nobis accersimus? Aliud est Iudex, aliud eleemosynæ largitor: ideo vocatur eleemosyna, quod eam & indignis damus. Vnde, & Paulus dixit: Quod bonum est, facite erga omnes, maxime erga domesticos fidei. Vnde etiam Infidelibus etiam benefaciendum docuit. Et Iob Abrahæ nepos aiebat: Ostium meum iugiter patebat cuiuis aduenienti. Non sic huic patebat, vt alteri esset occlusũ, sed indifferenter apertũ erat omnibus.

Heb. vlt.

Matth. 5.

Gal. 6.

Eleemosyna est planta fructifera, quæ ad cælum vsque pertingens admirabiles, cælestes, & æternos producit fructus. Cap. 313.

IN Cornelio vide eleemosynæ vim. Vide etiam, quanti fecerit, vt credat, vt Angelus missus, & spiritus operatus, & Princeps Apostolorum accersitus, visionemq. talem vidit, & nihil omnino intermissum est. Eleemosyna fons purissimus est, iuxta quem non pini, & quercus, & cyparissi, sed plantæ illis multo proceriores, amor Dei, laus hominum, gloriaq. in Deo, beneuolentia ab omnibus, peccatorum abolitio, multa fiducia, opum contẽptus: Eleemosyna autẽ, per quam charitatis planta nutritur. Nihil enim ita charitatem fouere solet, ac dum quis se misericordiam exhibet. Hic ramos in sublime erigi facit. Hic fons melior eo quod est in Paradiso, non in quatuor diuisus initia, sed in cælum ipsum surgit. Hic parit flumen illud, quod salit in vitam æternam; in hunc, si mors inciderit, tamquã flamma à fonte consumitur, sic vbi irrorauit, magna operatur bona. Hic ignis flumen extinguit, vt scintillam. Quemadmodũ in horto fons non nunc quidem profundit flumina, nunc vero arescit, alioqui non esset iam fons, sed semper scaturit, ita & noster semper largius profundit flumen in eos qui maxime indigent misericordia, vt maneat fons. Si tu huius fontis aperueris ora, fontis Dei talia erunt ora, vt omnium abyssum vincant. Occasionem solam quærit à vobis accipere Deus, & profundit ex penuarijs suis bona, si fon-

Io. Chrysost. hom. 22. in Act. Apost.

si fontem tuum non obturaueris, nec ille obturabitur, planta in pauperum manibus, quæcunque volueris; nihil hac terra pinguius, in ipsum peruenit cælum arbor, quæ plantatur. Iam quod plantatur in terra, prius quam fruaris, præripit mors. Hæc arbor, quando mortuus fueris; fructum tibi afferet.

Dura increpatio in eos, qui pascunt animanlia ratione carentia, & esurientes pauperes dimittunt inanes. Qui mulos, lectos, sedilia, & scabella, hominibus egentibus, crudeliter præparant. Cap. 314.

Io. Chrysost. hom. 11. in epist. Pauli ad Rom. 6.

RApinæ atque auaritiæ incumbis, non paupertate pressus, non fame te ad id impellente, sed quo equi tui frænũ, domus tectum, columnarum capita copiose inaurentur. Hoc ipsum vero quantam gehennam meretur? Cum tu fratrem tuum, qui videlicet bonorum arcanorum tecum particeps effectus, atque eo vsque à Domino honoratus est tuo, in infinitas calamitates præcipitem agis, vt lapides, vt domus tuæ pauimentum, vt animantium ratione carentium corpora exornes? Te ne tam sollicitam alendi canis curam gerere, hominem autem, seu, verius dicam, Christum ipsum, propter canem ad summam famem adigi? Quid hac confusione pestilentius? Quid hac iniquitate lætalius? Quot tandem ignei fluuij ad huiusmodi animam depascendam satis esse possunt? Hem qui ad Dei similitudinem expressus est, pannosus indecorusq iacet per tuam inhumanitatem, muli autem vxorem tuam portantes, tum autem pelles, & ligna quibus tectum illud texitur, multo auro splendescunt: ac si sedile, si scabellũ conficiendum est, vbiq. aurum, vbiq. argentum. Christi autem membrum, isq. propter quem Deus de Cælo ad nos descendit, sanguinemq. pretiosum effudit, auaritia tua ne necessarium quidem cibum habet? Et lectuli quidem argento vndique cincti, vndique ornati sunt, sanctorum vero corpora, vel necessario operculo carent, ac tibi minoris fit ipse Christus, quàm muli, quàm lectus, quàm sedile, quam scabellum?

Eleemosyna est penna ad cælum pœnitentem peccatorem eleuans: est mercatura spiritualis, vili pretio cælestes diuitias comparans. Est ars omnium quæstuosissima, & facit ingredi ianuas cæli magna cum libertate. Cap. 315.

Io. Chrysost. hom. 5. de pœnit to. 5. Act. 10.

SIne plumis eleemosynæ, pœnitentia volare non potest. Quapropter Cornelio bene pœnitenti religionis, & pietatis penna eleemosyna fuit. Eleemosynæ enim tuæ, inquit, & orationes in cælum ascenderunt. Videmus in foro captiuos pauperes lachrymantes: nundinæ nobis profecto mirabiles sunt: harum nulla est alia professio & negociatio, nulla alia intentio, quam paruo quidem emere, magno vendere; nam ea cuiusq. negociantis industria. Tales Deus nobis nũdinas proposuit, modico iustitias eme, quo multo vendas in seculo futuro. Hic iustitia modico emitur pro panis fragmento, vili pro vestimento, pro calice aquæ frigidæ: Amen dico vobis (inquit spiri-

Marc. 9.

tualis mercaturæ doctor) non perdet mercedem suam calix aquæ frigidæ dignus

gnus eſt mercede. Frigida aqua in qua nec ligna conſumis, vt calefiat, mercedem habet. Qui miſeretur pauperis, fœneratur Deo. Si Deo fœneramur, is ergo nobis debitor erit. Quem ergo eum tibi eſſe velis, debitorem, an Iudicem? Debitor veneratur fœnerantem, Iudex nequaquam mitigatur ab eo cui ipſe fœneratus eſt. Fœneranti dicit Deus: Non credis huic per inopiam, mihi per diuitias crede: Vidit pauperem, nec ſpreuit Deus, ſed ſemetipſum dedit pignus nihil habenti, atque inopi aſtitit ſua multa bonitate, aſtitit à dextris pauperis. *Prou 19. Eccl. 20.*

Eleemoſyna enim eſt omnium artium quæſtuoſiſſima: ait Chryſoſtomus: Eleemoſyna ex manibus mortis nos eripit, & vtraque vita claros exhibet, & manſiones ædificat in cælis, & æterna parat illa tabernacula. Hæc lampades noſtras non finit extingui, nec ſordidis indutos veſtibus in nuptijs videri, ſed lauat & niue mundiores reddit. *Io. Chryſoſ. hom. 33. ad pop.*

Dans eleemoſynam ſicut oportet dare, diſcit aſpernari diuitias; qui pecunias didicit aſpernari, malorum radicem excidit, itaque non minus accipit, quàm præſtat beneficium. Qui dat eleemoſynam, diſcit non admirari pecunias neque aurum. Hoc autem inſtructa mente maximum in cælum aſcendendi principium accepit, & innumeras contentiones & litis & inuidiæ, ac triſtitiæ ſuſtulit occaſiones. Docuit eleemoſyna, ne res proximi concupiſcas. Quomodo namq. id faciet, qui ſua diſpergit, & largitur? Non vltra locupleti inuidet, quomodo namque, cum velit pauper fieri? Tanta eſt vis eleemoſynæ, vt ſuos in cælum introducat alumnos. Eſt enim cæli nota ianitoribus ſponſalis thalami fores obſeruantibus, quin & venerabilis, & quos ſui cultores agnouerit, cum multa introducet libertate, & contradicet nemo. Nam ſi Deum in terram deduxit, & hominem fieri perſuaſit, multo magis in cælum hominem poterit reducere. Hanc diligamus non vno die vel altero, ſed in omni tempore, vt nos agnoſcat. Si ipſa nos agnouerit, & Dominus agnoſcet; ſi non agnouerit ipſa, ignorabit & Dominus, & dicet: Neſcio vos. Multo maius eſt, quàm in nomine Ieſu mortuos ſuſcitare, eſurientem paſcere Chriſtum. Nam hic quidem tu de Chriſto bene mereris, illic autem ipſe de te. Hic in ſignis ipſe Deo debes, in eleemoſyna vero Deum habes debitorem. *Io. Chryſoſ. hom. 34. & 35.*

Fac tibi Deum debitorem, & tunc eum pete, vt cum fœnore recipias. Mutua & tandem Deum repete. Non in manuum extenſione ſatis eſt audiri. Extende manus tuas non in cælum, ſed ad pauperum manus. Si ad pauperum manus extenderis manum, ipſum cæli verticem tetigeris: qui enim illic ſedet, eleemoſynam ſuſcipit; ſi vero porrexeris vacuas, nihil profeceris. Audi namq. Iſaiam Prophetam dicentem: Si extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & ſi multiplicaueritis orationem, non exaudiam vos. Sed quid ait: Iudicate pupillo, & humili, & iuſtificate viduam, & diſcite bene facere. Ita licet deorſum manus habeamus, audiri poterimus, licet nihil loquamur, aut petamus. *Iſai. 1.*

Fabiola nobilis fœmina Romana, vendito patrimonio amplissimo, admirabilis, & vix imitabilis charitatis erga pauperes reliquit exemplum. Cap. 316.

D. Hieron. epist. 30. ad Oceanum Epitaph. Fabiolæ to. 1.

OMnem censum quem habere poterat (erat autem amplissimus, & respondens generi eius) vendidit, & inde pecuniam congregatam vsibus pauperum præparauit, & prima omnium Xenodochium construxit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus atque inedia miserorum membra foueret. Quoties morbo regio, & pedore confectos humeris suis ipsa portauit? Quoties lauit purulentam vulnerum saniem, quam alius aspicere non valebat? Præbebat cibos propria manu, & spirans cadauer sorbitiunculis irrigabat. Ille quem despicimus, quem videre non possumus, ad cuius intuitum nobis vomitus erumpit, nobis similis de eodem nobiscum formatus est luto, ijsdem compactus elementis. Quodquod patitur, & nos pati possumus. Vulnera eius existimemus propria, & omnis animi in alterum duritia clementi in nosmetipsos cogitatione frangetur. Non mihi si linguæ centum sint, ferrea vox, omnia morborum percurrere nomina possim, quæ Fabiola in tanta miserorum refrigeria commutauit, vt multi pauperum sanè languentibus inuiderent. Quamquam illa simili liberalitate erga clericos, monachos, ac Virgines fuerit. Quod Monasterium non illius opibus sustentantum est? Quem nudum non Fabiolæ vestimenta texerunt? In quorum se indigentiam non effudit præceps, & festina largitio? Angusta misericordiæ eius Roma fuit. Peragrabat ergo insulas, & totum Etruscum mare, Volscorumq. prouinciam, & reconditos curuorum littorum sinus, in quibus monachorum consistunt chori, vel proprio corpore, vel transmissa per viros sanctos, ac fideles munificentia circumibat.

Quædam quæ eleemosynam deformant, & sterilem reddunt. Cap. 317.

D. Hieron. in l. 1. prouerb. cap. 3. tom. 7.

HOnora Dominum de tua substantia, & de primitijs frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia redundabunt. Multi multa pauperibus, sed de aliena substantia, ac frugibus, quas vi vel fraude rapuerant, tribuunt. Multi largiuntur de suo, sed largiendo Dominum non honorant, quia fauoris humani, & non amore superni inspectoris faciunt. Qui ergo proficuum sibi eleemosynæ fructum fore desiderat, & de suis proprijs, & in conditoris honorem tribuat, vt scilicet homines, qui eius plasma sunt, & ad eius imaginem facti recreentur. Qui autem terrena subsidia largitur inopibus, ditior dando cælesti remuneratione redditur, & ideo ait: Et implebuntur horrea tua.

Qui

Qui nunc implent manus pauperum largiendo, post mortem manus suas inuenient plenas diuitijs in retribuendo. Omnes homines eleemosynas facere possunt, etiam pauperes, si bonam habeant voluntatem, & recipient mercedem pro bona voluntate ac si vere eleemosynam largiti fuissent. Cap. 318.

DOrmierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Venerunt diuites in hanc vitam, & per cupiditates tẽporales quasi obdormierunt hic, & exceperunt illos diuitiæ, & vanæ pompæ volaticæ, & transierunt, & non intellexerunt, quantũ inde boni posset fieri. Nam si nossent, illic sibi thesaurizarent, quod hic erat periturum, sicut Zacchæus, qui Dominum recipiens in domum suam, dixit: Dimidium bonorum meorum do pauperibus: Non erat iste in vanitate somniantium, sed in fide euigilantium. Dormierunt in cupiditatibus suis viri diuitiarum, sed transijt somnus iste, transijt via ista, & nihil inuenerunt in manibus suis, quia nihil posuerunt in manu Christi. Vis inuenire aliquid in manibus tuis postea? Noli contemnere modò manum pauperis; & respice manus inanes, si vis habere manus plenas. Dixit enim Dominus: Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Esurire in pauperibus voluit, qui diues in cælo est, & tu dubitas homo dare homini, cum scias te Christo dare quod das, à quo accepisti quicquid das? *D. Aug. in Psal. 75.*

Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. In ista vita, quæ lachrymis plena est, quid seminabimus? Opera bona, opera misericordiæ semina nostra sunt. De quibus seminibus ait Apostolus: Bonum autem facientes, non deficiamus; tempore enim suo metemus bona. Itaq. dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Loquens autem de ipsis eleemosynis quid ait? Hoc autem dico, qui parce seminat, parce, & metet. Ergo, qui multum seminat, multum metet, & qui nihil seminat, nihil metet. Seminate quantum potestis. Sed parum habes, vnde eleemosynam facias? habes voluntatem? Quomodo nihil esset, quod habes, si non adesset bona voluntas, sic, & quia non habes, noli esse tristis, si est tibi dandi bona voluntas. Quid enim seminas? Misericordiam. Quid metes? Pacem. Nunquid dixerunt Angeli: Pax diuitibus in terra? non; sed pax hominibus bonæ voluntatis. In vidua magna voluntas, in Zacchæo magna voluntas: multum dedit, multum seminauit. Ergo vidua illa, quæ duo minuta misit, parum seminauit? Immo vero tantum, quantum Zacchæus, minores enim facultates ferebat, sed parem voluntatem habebat, misit duo minuta de tanta voluntate, de quanta Zacchæus dimidium patrimonij sui. Fac aliquem non habere vel duos nummos. Est aliquid vilius, quod seminemus, vt metamus illam messem? Est. Calicem aquæ frigidæ, qui dederit Discipulo, non perdet mercedem suam: quod si nec hoc habeat, securus sit: Pax in terra hominibus bonæ voluntatis: tantum illum timeat, ne habeat, & non faciat. *D. Aug. sup. Psal. 125.*

Frangens esurienti panem illuminabitur, sanabitur, & exaudietur, cum clamauerit ad Dominum. Non est perfecta misericordia, quæ precibus extorquetur. Cap. 319.

Psal. 40. Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. Nullam patietur perniciem, qui comparauerit eleemosynis pietatem. De hoc Isaias dicit: Solue colligationes impietatis. Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosq. induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur: Tunc clamabis, & Dominus exaudiet te, vocabis, & dicet: Ecce adsum. Perfecta misericordia est fratres, vt ante occurrat esurientibus, quàm roget mendicus. Non enim est perfecta misericordia, quæ precibus extorquetur, sed si tacet mendicus, loquitur pallor in facie. Imitare Deum tuum, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos: Et ecce veniet tibi pluuia, antequam roges, descendet vbertas nocte, dum stertis, dum adhuc in lecto es: Ex præcepto vigilat dies, excubant elementa, fructus te nesciente effunduntur. Iactat cælum, & parturit terra tot cellaria messium, dum nescimus; sic accipimus, & tantas opes, antequã rogemus. Et tu homo, modicus est ipse panis, & precibus vendis? non rogauerunt quatuor millia Iesum in deserto septem panes, & paucos pisces, vt infinita agmina manderent. Dedit nobis Deus secundum baptismum. Quis enim sine peccato? nam sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. In horreis nostris habemus abundantiam, quæ flammas nostras oblatione vnius panis extinguat, & ante fores gehennæ stat misericordia, & neminem permittit in carcerem mitti. Et quicunque misertus fuerit, miserebitur ei, & si quis non fuerit misertus, non miserebitur ei. Da panem, cum potes, quia non habebis post mortem frumentum, nec inuenies illic aliquando mendicum, quia non erit tempus miserendi. Hæc Augustinus.

Isa. 58.

Aug. hom. 39. lib. 50. homil.

Debet autem eleemosynarum splendor elucescere non solum in secularibus viris, quotquot eleemosynas effundere possunt, sed multo magis in summis viris, in Sacerdotibus, & Ecclesiæ Prælatis.

Sacerdotes, & Episcopi eleemosynas elargientes, & Ecclesiastici patrimonij dispensatores debent esse, non solum deuota misericordia, & benigna pietate conspicui, sed prudentia ornati, vt dispensatio ordinate fiat, & discretione magna, quæ docetur ex doctrinis Patrum. Cap. 320.

Dist. 86. c. fratrem. Episcopus largam habeat manum, necessitatem patientibus succurrat, alienam inopiam suam credat, quia si hoc non habet, in vacuum nomen Episcopi tenet. In ipsa autem liberalitate, modus adhibendus est rerum, & personarum: rerum (inquam) vt non omnia vni, sed singulis quædam præstentur, vt pluribus prodesse possimus, iuxta illud: Dispersit, dedit pau-

pauperibus) personarum vero, quia primo iustis debemus dare, &c.

Circumstantiæ, quæ attendendæ sunt in executione liberalitatis, sunt fides, causa, locus, tempus, modus, necessitudo, ætas debilitas, conditio. Grandis culpa est, si fidelis egeat te sciente: ille præcipue, qui egere erubescit. Item probanda est alia liberalitas, vt proximos sanguinis tui non despicias; quibus pudor est ab alijs poscere, non vt illos diuites facias, sed vt paupertatem, eorum iuues. Considera ætatem, vt senibus plus largiaris, qui sibi iam nequeunt victum quærere. Considera etiam debilitatem: Considera verecundiam, quæ ingenuos prodit natales. Non tamen vult Dominus simul effundi opes, sed dispensari, & in ipso pauperis dato mensuram tenere, vt abundes pluribus. Quanto enim minora sunt, quæ sparguntur, tantò plures erunt, qui recipiant. Et puro affectu, ac sincero fiat eleemosyna, non conciliandi fauoris gratia vltra modum effundendum.

Ibid. c. non satis & sequent.

Dist. 86. cõsideranda.

Amb. 2. off. c. 2.

Aurum habet Ecclesia, non vt seruet, sed vt eroget, & necessitatibus subueniat. Melius est, vt vasa viuentia serues, quam metallorum. Sed respondebis: Timui, ne templo Dei deesset ornatus. Dico tibi, quod aurum sacramenta non quærunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus sacrorum, redemptio captiuorum est, &c. Et Ambrosius ipse fatetur, se aliquando in inuidiam hominum incidisse, quia fregerit vasa Dominica, ob redimendos captiuos.

Idem Amb. relatus 12. q 2.

86. dist. c. pulcnra.

Liberalis anima non sinit nostras lampades extingui: internas vestes ex rubeis candidiores niue facit. Hæc est, quæ in perpetuum tibi seruat, quæ hic possides: hæc facit præclaros homines hic, & in futura vita. Melius namq. est habere famam misericordis, humani, benigni, quàm eloquentissimi oratoris. Tu igitur memento, vt misericordiæ potius, quam liberalitati seruias: misericordia enim pietatem parit, liberalitati verò sæpe vanitas insidiatur.

Chrys. hom. 53. super Matth.

Largiens debet habere prudentiam largiendi. Primo enim attendendum, ne serò præbeatur, quod cito dandum est, iuxta illud: Ne dixeris amico tuo, vade, reuertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare. Secundo, ne sub specie largitatis inutiliter spargant sua, aut multa dent, vbi pauca sufficerent, iuxta illud: Non vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, qui enim ita sua effundunt, vt postmodum egeant, frequenter in impatientiam præcipitantur. Tertio, ne totaliter vacuum dimittant pauperem, cui semper aliquid, vel parum dandum est, iuxta illud Luc. 6. Omni petenti te, tribue. Quarto, ne aliquid demus, cui nihil penitus dandum est, vt histrioni.

Greg. in 3. p. pas. c. 21.

Cor. 8.

Officij sacerdotalis est, vt viduis, ac maritali regimine desolatis, impartiri solatia debeatis, vt vnde in hoc mundo humana consolatione priuantur, sacerdotali tuitione possint remedia reperire.

Greg. ep. 13. ad Domin. Episc. commendans ei quandam viduam.

Gregorius ipse, & adiuuabat, & intercedebat pro viduis, & dicebat: Si in proximorum necessitatibus habita compassione, benigna mente occurrimus, nostris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperimus. Et iubet illi dari certam annonam. Et alijs plurimis epistolis commendat viduas, ac iubet Episcopis, quod sint, vt earum Procuratores.

Epist. 57.

Iubet etiam, vt varijs perſonis egentibus, ac monaſterijs detur annona ex proprijs redditibus.

Greg. epiſt. 43. lib. 2. Idem ad Bonifacium Epiſcopum, poſtquàm commendauit eum, quod operibus miſericordiæ vehementer inſiſtebat, ſubiungit: Sed illud (fateor) non leuiter mentem meam momordit, quòd eadem opera multis voſipſi nunciaſtis. Ex qua re collegi, quod mens veſtra non ſtudeat Dei oculis, ſed humano iudicio placere. Vnde neceſſe eſt frater chariſſime, vt cum bona exterius agis, hæc interius cum magna cautela cuſtodias: ne appetitus placendi hominibus ſubrepat, & omnis labor boni operis incaſſum fiat.

Greg. epiſt. 25. lib. 6. Quidam miſerat Gregorio pecuniam, vt in eleemoſynas diſpenſaret; reſpondet: Quod triſte ſibi erat hoc facere, quia vltra onus, quod habebat reddendi rationem Deo, quomodo diſpenſabat redditus Eccleſiæ, addebatur ei nouum onus reddendi etiam rationem, quomodo diſpenſabat alienas pecunias. Et dicit illi: Orate, vt ego diſcretè diſpenſem, ne vnde *Epiſt. 23.* vos peccata minuitis, nos inde cumulemus. Et alibi in ſimili caſu dicit: Oro, vt Dominus mihi concedat, abſque peccati contagio diſpenſare, ne maculer, vnde vos peccata detergitis.

Ibidem contra quemdam, qui ſub Xenij ſpecie, nonnulla à quodam monaſterio ſuſtulerat, dicit: Sine dilatione reſtitue, ne auaritiæ culpa te redarguat, quem largum erga monaſteria Sacerdotalis magis debuerat munificentia demonſtrare.

Epiſt. 20. Admonebat etiam, vt quis ſic operibus miſericordiæ iuxta virtutem ſubſtantiæ inſiſtat, vt tamen ſupra virtutem inſiſtere cupiat. Et alibi arguit quemdam, quia ſubtraxerat eleemoſynas conſuetas à ſuo prædeceſſore, ſub quadam prouidentiæ ſpecie, dicens: quod quamquam laudabile ſit futura proſpicere, infirma tamen eſt cautela, quæ pietatis adiutorio non munitur: præſertim quia quod tribuitur pauperi, non eſt donum, ſed mutuum, quia quod datur, multiplicato ſine dubio fructu percipitur. Hæc *2. Tim. 1.* ille. Immo etiam appellatur depoſitum. Vnde fidenter cum Apoſtolo dicere poteſt eleemoſynarum largitor: Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt ſeruare depoſitum meum in illum diem: præſertim Epiſcopus, qui non dat parta, aut hæreditate acquiſita, ſed ea quæ ſibi, vt daret, data ſunt.

Greg. epiſt. 21. lib. 11. Idem arguit valde Abbatem cuiuſdam monaſterij, quia diu diſtulit petere ab eo eleemoſynam annuam ad quoddam monaſterium ſuſtentandum, & hoc (vt ille fatebatur) ex erubeſcentia. Arguit autem eum, tùm quia certum eſt, quòd ille minus amatur, qui adhuc erubeſcitur: tùm quia ipſe non diſpenſabat res ſuas, ſed pauperum. Et valde (ait) accuſabilis eſt verecundia, non petere à diligente, & tenente locum diſpenſationis in rebus pauperum. Pondera hæc ò paſtor: non largiris tua, ſed aliena. Quid ergo mirum, quod tota die luſtrent domum Epiſcopi pauperes, cum ſit ea domus diſpenſatoris rerum ipſorum? poſſent enim vociferare ad valuas, immo vſque ad ſecretum cubiculum dicentes: Da nobis noſtra, alioquin contra te vociferabimus ad Dominum rerum, tuæ diſpenſationi commiſſarum, dicentes: Domine, non vult nobis dare, quæ illi, vt nobis daret, dediſti.

Bernardus ad Henricum Episcopum Senonen. habet hæc verba tremenda. Clamant pauperes ad Pontifices: Cur in superfluitates vestras consumitis, quæ nostris debentur necessitatibus? Nostris enim necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris. Quid conferunt tot mutatoria? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Nos sumus fratres vestri, & vos de nostra portione pascitis oculos vestros, & ita vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Duo mala ex eadem radice prodeunt, dum vos ipsos vanitatem sequendo perditis, & nos spoliando perimitis. Et quæ sic consumitis, neque labore manuum, neque negotiationis studio, neque iure hæreditario possidetis, sed bona nostra sunt. Et quamuis hi pauperes (ait) modo non audeant aperire os aduersum vos, & exigere partem suam, quibus interim pro sua vita necesse habent potius supplicare, tamen in futuro stabunt in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt: stante pro eis patre orphanorum, & iudice viduarum, qui dicet vobis: Quamdiu non fecistis vni ex his minimis meis, nec mihi fecistis. *Bern. epist. 42.* *Matth. 25.*

Vnde existimas Episcopis nostris exuberare hanc rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam; &c. nisi de bonis sponsæ? Inde est, quod illa pauper, & inops, & nuda relinquitur, facie miseranda, inculta, hispida, exanguis, cum munus illorum sit custodire, & ornare sponsam. Iam non est in hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non custodire, sed perdere: non instruere, sed prostituere: non pascere, sed mactare, & deuorare, quibus dicit Dominus: Qui deuorant plebem meam, sicut escam panis: nam plus vigilant subditorum euacuandis marsupijs, quàm vitijs extirpandis. Alto demersi sunt obliuionis somno, ad nullum Dominicæ comminationis tonitruum expergiscuntur, vt vel suum periculum expauescant. Inde est quod non parcent suis, qui non parcunt sibi, perimentes pariter, & pereuntes. *Idem Bern.* *Psal. 13.*

Suadet etiam, vt egenis, & maxime inclusis curam impendāt. Et ad Regem Siciliæ dicit, quod egenis, & non cupidis dandæ sunt eleemosynæ, quia scriptum est: Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, non super cupidum, illum inquam pauperem, qui inuite petit, verecunde accipit, & accipiens glorificat patrem suum, qui est in cælis. *Bern. epist. 206. ad regim. Hiern sal. ep. 207. Psal. 40.*

Augustinus dicit hæc verba. Consanguinei veniunt ad me, aliquando cū minis, aliquando cum blandimentis, dicentes: Da nobis aliquid Pater, caro enim tua sumus: & tamen Dei gratia, & vestris orationibus, nondum ditaui aliquem consanguineum, quia cariores mihi reputo pauperes, quàm diuites, quia bona Ecclesiarum patrimoniū pauperum sunt. & serm. 52. qui est penultimus, & est indubitatus Augustini, vel Chrysost. dicit, quod necesse habet Episcopus exhibere humanitatē assiduam quibusque venientibus, siue transeuntibus; quod si non fecerit, inhumanus sit. Ecclesiastici, quod multa colligentes à populo, pauca largiuntur, & ferè omnia consumunt, sunt illi, de quibus scriptum est: Qui deuorant plebem meam, sicut escam panis. O diligentissimi exactores decimarum, primitiarum, votorum, & negligentissimi datores verbi Dei: Dicite quæso, quomodo in morte fiducialiter commendabitis animas vestras Domino, quod hic pauperes eius non pauistis? Omnis vestra cura est, vt redditus Ecclesiæ non minuantur: de diminutione ve- *Aug. ser. 21 ad Erem.* *Psal. 13.*

ro fidei, & charitatis minor est sollicitudo: ille dicitur bene rexisse Ecclesiá, qui opes eius auxit, etiamsi in curandis ouibus negligentior fuerit. Et dist. 22. dicitur, Episcopus pauperibus, vel infirmis, qui nõ possunt laborare, largiatur victum, & vestitum, quantum possibilitas tulerit. Et in Concil. Aurelianen. 50. (quod est prouinciale) & celebratum est circa annum 580. habes, quod illi, qui sunt in carcere Ecclesiastico ob aliqua delicta, ab Archidiacono, vel Præposito Ecclesiæ visitentur, iussu Episcopi: & Episcopus deputet personam, quæ eos in suis necessitatibus de bonis Ecclesiæ sustentet. Et ibidem subiungitur, quòd Episcopus inter omnes egentes præcipue curam gerat infirmorum, qui vltra laborem infirmitatis, constringuntur inopia, illisq. victum, & vestitum prouideat. Et in Conc. Matisconen. 20. dicitur, quod domus Episcopalis ad hoc est instituta, vt sine personarum acceptione, omnes in hospitalitate recipiat. & ideo non debet habere canes, quia non morsibus, & latratibus canum, sed hymnis custodienda est domus eius, ne hi, qui cõfidunt ibi se inuenturos leuamen miseriarum suarum, versa vice morsibus canum lanientur. Domus Episcopi debet esse commune hospitium omniũ: laicus enim vnum, aut duos, aut paucos recipiens, impleuit hospitalitatis officium: Episcopus, nisi omnes receperit, inhumanus est.

Conc. Aurel. an. 520.

S. Hier. in epist. ad Titum, & adducitur in Cõc. Aquisgran.

Referamus hic nonnulla beneficia à Deo pijs viris eleemosynarum largitoribus collata: cetera autem mirabilia exempla ad eleemosynam pertinentia, quæ penè innumera sunt, in subsequentibus historijs recensebuntur.

Medicus clarissimus de futura vita ambigens, propter eleemosynas ab ipso profusius elargitas, cælitus illuminatur. Cap. 321.

S. Aug. ad Euod. de anim. solut. corp. & de visis prodigios. 1. epist. 100.

NArrabo autem vnum aliquid breuiter (inquit S. Augustinus) Frater noster Gennadius, notissimus fere omnibus, nobisq. clarissimus Medicus, qui nunc apud Carthaginem degit, & Romæ suæ artis exercitatione perpolluit, vt hominem religiosum nosti, atque erga pauperum curam impigra misericordia, facillimoq. animo benignissimum; dubitabat tamen aliquando, vt modo nobis detulit, cum adhuc esset adolescens, & in his eleemosynis feruentissimus, Vtrum esset vlla vita post mortem. Huius igitur mentem, & opera misericordiæ, quoniam Deus nullo modo desereret, apparuit illi in somnis conspicuus iuuenis, & dignus intendi; eiq. dixit: Sequere me: quem dum sequeretur, venit ad quandam Ciuitatem, vbi audire cæpit à dextera parte sonos suauissimæ cantilenæ, vltra solitam, notamq. suauitaté: tunc intento quidnam esset, ait: hymnos esse beatorum, atque sanctorum. Sinistra autem parte, quid se vidisse retulit non satis memini. Euigilauit, & somnum, vt fuit, tantumq. de illo, quantum de somnio cogitauit. Alia vero nocte, ecce idem ipse iuuenis eidem rursus apparuit, atque ab illo vtrum cognosceretur, interrogauit: respondit ipse, quod eum bene, planeq. cognosceret. tunc ille quæsiuit vbi se nosset. Nec memoriæ defuit, quod iste identidem responderet, totumq. visum illum, hymnosq. sanctorum, ad quos audiendos eo duce venerat, qua recentissimos recordabatur, facilitate narrauit. Hic ille percõctatus est, vtrum nam id, quod narrauerit, in somnis vidisset, an vigilans? Respondit, in somnis. At ille: bene inquit, recolis, verum

in

in somnis illa vidisti, sed etiam nunc in somnis te videre scias. Hic cum vidisse ista, ita esse credidit, atque id responsione firmauit: tunc qui hominem docebat adiecit, & ait: Vbi est modo corpus tuum? Ille respondit, in cubiculo meo. Scisne, inquit, in eodem corpusculo nunc illigatos esse, & clausos, & otiosos oculos tuos, nihilq. illis oculis te videre? Respondit, scio: tunc ille: qui sunt ergo, inquit, isti oculi quibus me vides? ad hoc iste non inueniens, quid responderet, obticuit. Cui hæsitanti, ille quid his interrogationibus docere moliebatur, aperuit, & continuo, sicut, inquit, illi oculi carnis tuæ vtique in dormiente, atque in lectulo iacente, nunc vacant, nec aliquid operantur, & tamen sunt isti, quibus me intueris, & ista vteris visione, ita cum defunctus fueris, nihil agentibus oculis carnis tuæ, vita tibi inerit, qua viuas, sensusquè, quo sentias. Caue iam deinceps, ne dubites vitam manere post mortem. Ita sibi homo fidelis ablatã dicit huius rei dubitationem prouidentia, & misericordia Dei, pij Medici eleemosynas inspicientis.

Præstabilis misericordia in pauperes tempore validæ famis (homines enim a morte liberat) & viro volenti occidere filium paruum, vt manducaret illum, succurrit Deus cum eleemosyna ceruæ. Cap. 322.

QVodã anno grauissima fames Germaniæ populos oppressit, maxime circa Rhenum habitantes, nam vnus modius de frumento Mugantiaci, vẽdebatur decem siclis argenti. Morabatur autem eo tempore Rabanus Archiepiscopus in quadam Villa parochiæ, cui vocabulum est Vuinyella, & pauperes de diuersis locis venientes suscipiens, quotidie plusquam trecentos alimento sustentabat, præter illos, qui in præsentia illius vescebantur assidue. Venit autem, & mulier quædam penè consumpta inedia cum puerculo paruulo inter ceteros refocillari desiderans. Quæ priusquam limen portæ trãscenderet, præ nimia imbecillitate corruens spiritũ exhalauit; puer vero mammillam matris mortuæ quasi viuentis de sinu protrahens, & sugere tentans multos intuentes gemere, & flere coegit.

Quidam etiam in illis diebus de Grabfelden cum vxore sua, & filio tenero in Thuringiam proficiscens, vt malum inopiæ temperare posset, vxorem in itinere in quadam sylua sic affatus est: Nonne inquit, melius est, vt puerum istum occidamus, & manducemus carnes eius, quàm omnes inedia cõsumamur? illa verò contradicente, ne tantum scelus committeret, tandem vrgente fame, filium de brachijs maternis per vim rapuit, & voluntatem opere complesset, nisi Deus illum sua miseratione præuenisset: nam sicut idẽ postea in Thuringia positus plurimis retulit, cum euaginasset gladium, vt mactaret filium, & in ancipiti positus necẽ distulisset, vidit eminus duos lupos super vnam ceruam stantes, & lacerantes carnes eius, statimq. parcens filio, ad cadauer ceruæ occurrit, & lupos inde abigens tulit de carnibus prægustatis, & cum incolumi filio ad vxorem reuersus est. Prius enim quando filium tulerat de manibus matris, paululum ab ea declinauerat, ne illa morientem puerum videret, & audiret.

At illa veniente marito, videns recentes carnes, & cruore perfusas, puta-

bat filium occisum, & cecidit retrorsum penè exanimis: ille autem accedens consolatus est eam, & erigens illam ostendit puerum viuentem. Tunc illa resumpto spiritu Deo gratias egit, quia filium sanum recipere meruit: nec minus ille, quia eum Deus à liberi interfectione innocuum dignatus est conseruare; ambo tamen carnibus lege prohibitis, necessitate coacti se recrearunt, per Dei prouidentiam accepta eleemosyna.

Iuuenis Hispanus agens luxuriosam vitam, & malis operibus maculatam, confessionem peccatorum in multos annos differens, & crebras interim eleemosynas elargiri consuescens pauperibus, improuisam paulo ante mortem contritionem obtinet, peccatorum confessionem facit, & moritur in pace.

Cap. 323.

APud Hispanos in Ciuitate Valentiæ fuit quidam iuuenis, qui seculi vitam amplexus, & obscœnis concupiscentijs obtemperans, tempus in diuinorum præceptorum transgressionibus conterebat. Quapropter odio habens, & fastidiens ea, quæ spiritus sunt, abhorrebat diuina sacramenta, & ad confitenda sacerdotibus peccata, quasi funibus constrictus, ire non poterat. Multiq. anni præterierant, quibus peccata sua confessus non fuerat. Tandem improuisa quadam peccatorum detestatione tactus intrinsecus, profectus est ad Templum venerabilium Patrum Societatis Iesu, vbi tanta cordis compunctione, tot oculorum lachrymis sua confessus est peccata, vt confessarius eius admiraretur, & sciscitaretur ab ipso, quæ bona opera peregisset vnquam, vnde meruisset hanc misericordiam à Deo impetrare. Respondit iuuenis: Ego multa, & grauissima mala in vita mea me commisisse recordor, totumq. tempus, quod vixi, consumpsi penè peccando, & viuendo in fędis luxurijs. Tot malis operibus, vnum tantùm bonum opus admiscui; delectabar enim facere eleemosynas, & pauperibus benefacere, cum sese occasio offerebat. Et pergens per viam, si pauper aliquis occurrebat, diuidebam illis nummos, vt poteram. Quod si aliquando contigisset me non habere in crumena pecuniam, quam indigenti præberem, in proximam aliquam officinam ingrediebar, & petebam à mercatore, vt mutuaret nummos, cui si forsan notus non fuissem, loco pignoris, ensem, quo eram accinctus, & pugionem relinquebam. Hic igitur iuuenis expleta confessione, & obtenta peccatorum absolutione ægrotauit, & post biduum mortuus est, & vt credi potest, cum salute à misericordi Deo receptus est. Ex qua quidem narratione apertissime patet, eleemosynam à morte perpetua eum liberasse, neque permisisse animam eius ire in tenebras, vbi est stridor dentium.

Audiui hoc à religioso viro eiusdem Societatis.

B. Philippus Nerius, operibus misericordiæ intentus in altissimam foueam noctu delapsus, diuinitus à morte eripitur. Cap. 324.

PHilippus Nerius, Auctor Congregationis nostræ, sicut ceteras, ita misericordiæ virtutem possidebat, & quo maioribus à Deo in singulos dies augebatur beneficijs, vehementius in eius pectore exardescebat pietas, quæ sese per opera manifestabat.

Quapropter cum quodam tempore pauperes nimia inopia premerentur, ipse intempesta nocte, cum somno sepulti sunt omnes, vt nesciret sinistra quid faceret dextera, miserabilium personarum domos obibat, quibus, quæ ad victum necessaria erant, largè, abundèq. suppeditabat.

Nocte autem quadam, cum panem viro cuidam nobili, sed pauperrimo deferret, diaboli opera factum est, vt intentus ille quo pacto currũ præcipiti cursu se ferentem declinaret, mox in altissimam foueã casu delapsus sit. Sed Domino opem ferente, ab Angelo confestim inter cadendum capillo capitis mirabiliter retinetur, indeq. nulla læsus parte, ab eodem incolumis eripitur, vt is, qui ad aliorum vitam sustentandam ambularet, is à benigno Domino vitæ beneficium reciperet.

Pauperis specie Angelus ab eo stipitem accipit, vnde ad largiendas eleemosynas vehementius inflammatur. Cap. 325.

QVodam die cum pietatis opera ardentius quàm solebat, sequeretur, Angelus pauperis specie ei sese ostendit, stipem petit; cui cum ille quã habebat pecuniam libenti, promptoq. animo elargiretur, experiri veneram, dixit ei illico Angelus, quid facturus eras? & his dictis euanuit. Qua ex re, eo Philippus miserationis affectu in pauperes ferri cæpit, vt ex eo die nemini vnquam poscenti eleemosynam negauerit. Pauperibus viris, ac feminis, quibus opus habebant, abundè suppeditabat. Iuuenibus ad litterarum studia propensis pecunia, & libris, ac vestibus non deerat. Hebdomada nulla erat, quin eleemosynam ijs, qui in carcere retinebantur, mitteret. Nemini tandem pauperum stipem denegabat.

Idem veste propria se spoliat, vt nudam cooperiat; priuat se panibus, vt alios sustentet. Cap. 326.

CVm pauperrimæ feminæ nuditatem audiuisset, suam sibi vestem detraxit, vt inopi traderet. Egenis adolescentibus, quibus cupiditas erat Cœnobijs se mancipandi, probato eorum spiritu, tantum donabat pecuniæ, coëmendis vestibus ad institutum, quod amplectebantur, appositis, satis esset. Iure ergo, meritoq. de eo dicere possumus: nihil habebat, & omnia possidebat; quandoquidem beneficium ille Ecclesiasticum possedit nullum, pecuniæ contemptor eximius, vt si quis alius: tamen in omni vita nihil ei vnquam, nec ad proprium vsum, nec ad aliorum subleuandam inopiã defuit.

Anno Christi 1551. cum summa esset in Vrbe annonæ caritas, sex ad Phi-

lippum

lippum panes deferuntur. Sed quid ille? acceptos panes non attingendos sibi, sed pauperibus tribuendos putans, Hispano cuidam sacerdoti pauperi in Christi Domini Nostri gratiam hilari vultu largitur. Quo peracto, cum quæreretur ex eo, quid causæ esset, quòd portionem suam omnem egenti sacerdoti tribuerit, modeste id se fecisse respondit, quòd facilius erat panem se ab amicis accepturum, quàm sacerdotem illum peregrino cælo natum: Quapropter illo ipso die panibus carens paucas dumtaxat oliuas gustauit.

Modicus panis, & vinum in magna penuria indigentibus erogatum, nunquam deficit. Cap. 327.

PORtia femina satis pia & deuota erga Deum, in pauperes vero supra modum misericors, Cæsari Cardinali Baronio eius filio quasdam mirabiles gratias sibi à Deo collatas cum lachrymis enarrabat.

Cum in quadam extrema annonæ penuria, magna pauperum multitudo ad eam confugeret, solebat quotiescunque panem pro eius familia alenda coqueret, semper duodecim panes in frusta concidere, & in arca ad pauperum inopiam subleuandam reponere; quibus in magno numero concurrentibus, omnibus benigne eleemosynam erogabat, & ne de Dei bonitate diffidere videretur, in arca aspicere nunquam volebat, sed omnibus petentibus large & indistincte, donabat: vnde factum est, vt panis, qui tam magnæ multitudini pauperum sufficere nullo modo potuisset, nunquam tàm benignæ, & misericordi manui defecerit.

Retulit idē etiam accidisse, in quadam vini caritate. Anno quodam calamitosa cecidit grando, quæ vineas omnes deuastauit, ita vt nullus fere vinū collegerit: illa habebat dolium sed paruum, vino plenum, quare omnes infirmi, pauperes, & sacerdotes pro missa celebranda ad eam confugiebant, quibus omnibus vinum diuidebat, & quamuis vinum illud in dolio neque sibi, neque suæ familiæ sufficere potuisset ad sitim leuandam, tamen omnibus, quotquot petebant, magna pietate distributum, omnibus satietatē subministrauit. Hæc retulit Baronius Antonio Gallonio nostræ Congreg. presbyt.

De Sepulchro Dauid; Thesauro ibi abscondito; descensu Herodis in illud, & flamma erumpente. Cap. 328.

NOn est autem prætermittendum, referre hic aliquid, quod his temporibus contigit, & quidem historia, & obseruatione dignum. Nam sepulchrum Dauid, quod & Salomonis dictū est, eo quod illic ipse conditus esset, remansit integrum vsque ad extremam omniumq. nouissimā Iudæorum cladem per Hadrianum illatam. Tunc temporis antequam illa sequeretur, quasi in prodigium futuri vltimi Iudæorum gentis exterminij, sponte corruit, vt Dio Cassius auctor est in Hadriani vita, quam scripsit. Eiusdem sepulchri Iosephus sæpe meminit, quod non tantum augustis ædificijs Salomonis opera extructis erat insigne, sed & thesauro nobilitatum: ingentem enim vim auri ab eodem Salomone illic fuisse reclusam, haud dubium est; testatur etenim idē auctor, Hyrcanū, cum obsideretur ab Antiocho, cognomento Pio, ablatis è sepulchro Dauidis tribus millibus talentis, ijs totius

Dio Cassius in Hadria. vita.
Ioseph. ant. lib. 7. c. vlt.

populi

populi vexationem redemisse. Rursum vero quid Herodi idem sepulchrum perscrutanti obuenerit, idem testatur his verbis: Herodes multum pecuniarum domi, forisq. profundens, audito, quod Hyrcanus, qui ante eum regnauit recluso Dauidis sepulchro tria millia talentorum argenti extulisset, superesseq. multo plura, quæ possint quantumuis magnis sumptibus sufficere, multo tempore animum habuit idem aggredi. Tunc vero noctu apertum sepulchrum ingreditur, cũ prius accuratè cauisset, ne hoc sciret populus, assumptis tantum amicorum fidissimis, repositas tamen pecunias, sicut Hyrcanus, non inuenit, sed mundi pretiosi, & aureorum ornamentorum vim magnam inde sustulit. His inuitatus ad diligentius scrutandum, interius processit vsque ad conditoria Salomonis, ac Dauidis, vbi duos satellites amisit, erumpente (vt fertur) ex aditis flamma contra progressos temere: quo casu exterritus exiuit, & tactus religione, ad expiandum se, in aditu sepulchri monumentum è cãdido marmore condidit sumptuosissimis impendijs. Eius operis & Nicolaus illius temporis scriptor meminit, sed non item de descensu Regis præter decorum id factum existimans, idq. more suo fecit. Viui enim Regis, hoc auribus dedit, captans gratiam. Hæc Iosephus. Sepultũ fuisse Dauidem in Ciuitate sua, quæ dicta est Sion, habet diuina scriptura; Hierosolymis nimirum, vbi est Sion; à Salomone tumulatum fuisse Dauidem item Iosephus testatur. Admiratione sanè dignum, quod à Tito ea ciuitate funditus excisa, nihilominus idem sepulchrum remanserit integrum, nec nisi temporibus Hadriani (vt ex Dione dictum est) sponte corruerit. Verùm quid dico, corruerit? Id quidem non sic accipiendum est, vt solo adæquatum fuerit, sed tantum aliqua ex parte collapsum: Nam Hieronymus ad Marcellam scribens, relegens loca sancta, ac si ipsum integrum remaneret, in Mausoleo Dauidis precari solitum tradit.

Ibid. li. 16. c. 11.

2. Reg. 5.

3. Reg. 2.

Ioseph. ant. lib. 7. c. vlt.

Hier. ep. 17 prope fin.

Petrus egregius Princeps Christianorum, mirabili fulget virtute, Angelicamq. Rempublicam gubernat, gentes conuertens. Cap. 329.

IGitur in principio Orientis Ecclesiæ apparebant Petri præclara, & tali Præside dignissima facta. Erat Petrus os omnium, causam fidei agit pro omnibus; doctrina sua instruit omnes; ipse præcipuus fidei assertor est, præcipuus cathechista habetur, & primus extitit verbi concionator, & primus coegit Ecclesiam, eamq. non ex Hierosolymitanis, & circumcirca habitantibus Iudæis, sed ex Parthis, Medis, Phrygijs, Libicis, Aegyptijs, Arabibus, aduenis Romanis, & alijs: & qui omnium Pastor fuit à Domino institutus, ex omnibus nationibus cogere cæpit oues: docuit eos fidem simul, & Apostolicos mores, nempe renunciare omnibus, simul conuenire in oratione, & panis à Christo edocta fractione, Erant enim (inquit Lucas) perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicationis fractionis panis, & orationibus: fiebat autem omni animæ timor. Quamobrem non tantum Christi fidem susceperunt, sed & quæ habebant, in communem omnium vsum contulerunt. Omnes enim qui credebant (addit Lucas) erant pariter in eodem loco, & habebant omnia cõmunia; possessiones, & substantias vẽdebant, & diuidebant illas omnibus, prout cuiq. opus erat.

Io. Chrysost. in Act. Ap. hom. 4.

Act. 2.

Hæc

Chryſoſt. in Act. Apoſt. hom. 5. & 7. Hæc erat (ait Chryſoſtomus) Angelica reſpublica, nihil dicere proprium; hoc protulit primum germen naſcens Eccleſia. Petrus plantat verbo, rigat baptiſmate, ſed qui incrementum dat, Deus eſt. Ac rurſus] Petrus piſcator hos ſuperauit, quaſi cum mutis piſcibus certamen fuiſſet: nec enim aliter quàm piſcator mutos piſces, ita hic illos ſuperauit. Et paulo poſt: vbi nunc Græciæ faſtus? vbi nomen Athenarum? vbi Philoſophorũ deliramenta? ille Galilæus, ille Bethſaide natus, ille ruſticanus vniuerſos illos deuicit: age dum, non ad nominatam patriam illius, qui hos deuicit, erubeſcitis? quod ſi nomen ipſum hominis audietis (Cæphas enim dictus eſt) multo magis obtegitis faciem. hæc ille Chriſti in Petro admirabilem virtutem prædicans.

De vmbra corporis Petri, quæ mirabiliter ſanabat ægrotos. Cap. 330.

Act. 5. MAgis autem (primis illis, & aureis tẽporibus) augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum: videbant enim mirabilia quæ fiebant, præſertim autem per Petrum, in quo tam affluenter miraculorum gloria corruſcabat, vt (ſicut dictum eſt) in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis, & grabatis, vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Concurrebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Hieruſalem, afferentes ægros & vexatos à ſpiritibus immundis, qui curabantur omnes. Tanta enim diuinæ virtutis affluentia ſanctum vndique repleuerat, vt non modo redundaret in corpora eorum, qui illius contactu potiti ſunt, ſed & in ea, quæ corpus ipſius referre aliquo modo viderentur, vt eſt vmbra: Chryſ. ora. cont. Gent. proinde videre licet re ipſa impletum eſſe quod dixerat Chriſtus: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ille faciet, & maiora illis faciet.

Sed auget admirationem, vt ex contextu ipſo elici videtur, & Chryſoſt. etiam colligit, quod vno dumtaxat è multis ægrotis obumbrato, cuncti, qui ob id in plateas deportati fuiſſent, quamuis ad eos vmbra non perueniſſet, mirabiliter ſanabantur: & hoc forte ad commendandam vnitatem, vt ſicut multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, ita ſimul expoſitorum languentium multitudo vnum corpus cenſeretur. Aug. de Cathe. rud. ca. 23. His addit Auguſtinus (quod ex aliqua traditione accepiſſe neceſſe eſt) Petri vmbra non tantum priſtinæ ſanitati ægros reſtitutos eſſe, ſed, & mortuos ipſos ad vitam reuocatos: ſic enim ait; Cum tota fiducia Chriſtum prædicantes, in eius nomine multa ſigna faciebant, ita vt quendam mortuum tranſeunte Petro vmbra eius tetigerit, & reſurrexerit. Idipſum diſertis verbis confirmat Lib. cõ. Gẽt. Chryſoſtomus, dum de eodem Petro agens inquit; Corporis huius vmbra mortuos ſuſcitauit. Ora. de SS. Apoſt. Pet. & Paulo. Et alibi, tanti viri potentiam, virtutemq. admiratus exclamat: O Idiotæ miraculum! O Illiterati ſapientiam! Petrus ſua ipſa vmbra paralyticos ſolidauit, & mortem deſtruxit. Hæc Chryſoſtomus.

Cum autem non tantũ Petrus, ſed & ceteri Apoſtoli Hieroſolymis eſſent: quidnam eſt quod oculi omnium conuertuntur in Petrum? quid iſta in plateis ægrotantium exhibitio, vt veniente Petro vmbra ſaltem illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur non ab vno, vel altero, ſed ab omni-

omnibus, quibus tenerentur morbis? certe quidem non per Petrum tantum, ſed per ceteros etiam Apoſtolos fieri ſolita ſigna, & prodigia idem, vt nuper vidimus, qui hæc ſcribit, teſtatur Lucas, Verùm, ſicut inter omnes Apoſtolos, Petrus à Chriſto primatu in omnes eſt auctus, ita etiam præclariora quædam, & inſigniora ab eo miracula edi conceſſit. Hinc ſolius Petri fuiſſe curare languentes vmbra corporis tranſeuntis, ſatis Euangeliſta declarat; nam ſi id ceterorum Apoſtolorum vmbra præſtitiſſet, quid tanta compreſſio in exponendis infirmis, quos Petri tranſeuntis vmbra curaret? Vnde Arator Diaconus, qui heroico carmine eadem cecinit Acta Apoſtolorum, dum de his agit, hæc egregie: *Arator Diac.*

Excute Petre gradus: tecum medicina ſalutis
Ambulat, adde viam, is pes eſt ad gaudia velox;
In pedibus non eſſe moram, tua ſemita vita eſt:
Si properas, iam nemo iacet: tu motibus vmbræ
Corpora cuncta leuas, atque hoc ſimul inſcia voti
Sumit turba tacens; quod cum rogat, accipit vnus.
Quærite quos agitat tanti reuerentia facti;
Quid typicum res iſta ferat, librisq. volutis
Noſcite, quod ſoli ceſſa eſt gloria Petro,
Quæue ſub hac ſpecie lateant documenta, videte.

Quod etiam hic in vmbra per Petrum agitur (nam in imagine pertranſit homo) in cælo veritate præſtari, idem pluribus verſibus docet. Quid inſuper vmbra Petri, niſi imago expreſſa corporis Petri? certe quidē non aliunde, quàm ex eiuſmodi imaginibus vmbra formatis picturam duxiſſe originē ferunt, vt ex his videas imaginum pium cultum in vmbra Petri à Deo primitus in primori illa Eccleſia, tot tantisq. miraculis eſſe diuinitus conſecratum. Rurſus verò nec illud prætermittimus, ex quo in rebus geſtis myſteria latere noſcuntur, quod cum eandem Deus virtutem vmbræ Petri indiderit, quam & corpori Petri, illud certè typice expreſſum eſſe videtur, tantā à Deo Principi Apoſtolorum gratiarum copiam eſſe collatam, vt eadem dona perſonæ Petri conceſſa, ſic in vmbrā æquè tranſtulerit vt eadem in ſucceſſoribus, qui referunt perſonam Petri, fęliciter propagari voluerit, nimirū, vt quamuis non oēs æquè ſancti eſſent, vt Petrus, ſed ex ipſis aliqui moribus eſſent futuri diſſimiles, tamen quia eiuſdem agerent perſonam Petri, eandem etiam retinerent à Deo illi traditam poteſtatem, ſcirentq. omnes reſpectu Petri honori habendos eſſe, qui vmbram ſaltem Petri hac ex parte referrent. *Clem. Alt. adu. Gent.*

De Agrippa Rege, quem Alexandriam venientem Alexandrini magno ludibrio exceperunt, conſilio Flacci Præſidis, qui Iudæis Alexandrinis poſt Chriſti mortem, Deo permittente, primitias calamitatum intulit.

Cap. 331.

HOc tempore erat quidam inſanus nomine Carrabas, non ex illo conſpicuo furioſorum genere, ſed leuiore correptus inſania: is interdiu, noctuq. nudus oberrabat per compita, nec æſtum, nec frigus deuitans, puerorum, & adoleſcentium ludibrium, Hunc miſerum propulſum ad gymna- *Philo in Flac.*

gymnasium, in superiori loco statuunt, vt spectari possit ab omnibus, moxq. capiti diadema imposuerunt papyraceum, pro paludamento corpori stoream induunt, pro sceptro frustum arundinis humo sublatum quidam ei dedit in manum, sic ornatum regijs insignijs, & in Regem transformatum more histrionico adolescentes perticas in humeris gestantes stipabant pro satellitio: tùm alij salutatum accedebant: alij sibi reddi iura petebant: alij consulebant eum de republica: post hæc acclamatum est à circumstantibus magna voce, Marim, appellantibus, quod nomen Syris significabat Dominum; norant enim Agrippam Syrum genere, & regnare in bona portione Syriæ. His auditis, immo visis Flaccus, cum debuisset illum insanum conijcere in carcerem, ne illusoribus præberet materiam petulantiæ, atque etiam ipsos subornatores, quod Regem Cæsaris amicum à Senatu Romano honoratum ornamentis prætorijs ausi sint apertis, obliquisq. contumelijs lacessere, non solum eos non castigauit, sed ne cohibere quidem dignatus est, licentiam dans malitiosis, & quicquid videbat, audiebatq. dissimulans. Hactenus Philo de his, quæ in Regem Iudæorum Agrippam facta sunt Alexandriæ: quæ quidem si quis attentiori consideratione perpendat, atque examinet, & altius causam repetendo disquirat, profectò quid vehementi admiratione dignum inueniet. Ecce tibi nouus post Christum, idemq. primus, atque nouissimus Rex Iudæorum, quàm insigniter est illusus in Carraba, quorum Rex verus, idemq. Christus olim sub Pilato Regio habitu illusione personatus est, atque derisus ab illis, qui Barabbam sibi dari petentes, in Christum Crucis supplicium conclamarunt, magna sanè rerum gestarum, ac nominis conuenientia, immò fortasse idem Carrabas, quod Barrabas, sed pro B. C. errore librariorum græce scriptum.

Idem Phil. Idem Flaccus Præses infensus Iudæis edictum proposuit, in quo nos appellabat Inquilinos, & Exteros, nec causæ quidem dicendæ potestatem faciens, sed iniudicatos cōdemnans: quo quid potest esse magis Tyrannicum? Ipse sibi vsurpabat partes delatoris, amici, testis, Iudicis, pœnarum exactoris. Tertium quoque scelus addit, non contentus duobus prioribus, passus quoslibet in Iudæos tanquam bello captos sæuire: qui nacti licentiam quid fecerunt? quinque sunt vrbis regiones denominatæ à primoribus litteris: harum duæ dicuntur Iudaicæ, quod in his plurimi Iudæi habitent, quamuis & in alijs non pauci sparsim habebant domicilia. Quid igitur fecerunt? è quatuor litteris expulsos Iudæos concluserunt in vnius partem angustissimam. At illi quod plures essent, quàm is locus eos caperet, egrediebantur ad litora, & monumenta, & sterquilinia exuti rebus suis omnibus. Inimici verò facto in desertas domos impetu, prædas tanquam iure belli partas diuidebant, effractisq. Iudæorum officinis, quæ tùm propter luctum mortis Drusillæ clausæ fuerant, hinc quoque plurima egesserunt, quæ in medium forum translata verterunt in vsus proprios: sed minus nocebant rapinæ, quàm abrupta negociatio, cum creditores amisissent pignora, nec sineretur vllus agricola, nauta, negociator, opifex exercere artes solitas. Ita non simplex eis parabatur pauperies, vel quod vna die spoliabantur suis facultatibus, vel quod non dabatur quæstum facere more solito. Hæc quamuis molesta videbantur, tamen tolerabilia collata cum ceteris. Et post multa, hæc sequuntur.

Post

Post domos direptas, exactis habitatoribus, atque ita desolatas partes vrbis plerasq. tamquam obsessi vndiq. ab inimicis, & oppressi graui victuiq. rerum necessariarum inopia, inspectanteisq. paruos liberos, & vxores ante ora sua fame deficere inducta per aduersarios, nam de cetero felix annona erat, vbiq. & flumen stagnationibus iustis arua inundarat largiter, & campi frugiferi frumenti copiam magnam protulerant. Iam egestatis impatientes quidam ad cognatorum, & quondam amicorum ædes ibant, præter solitum, petituri stipem necessariam; alij generosiores aspernati mendicorum fortunam, vt illiberalem, prodibant in forum, tantum vt sibi, suisq. cibos emerent miseri: mox enim à vulgo seditioso correpti sunt, occisique: corpora quoque horum per totam Vrbem raptata, vt ne ad sepulturam quidem vllum membrum fieret reliquum. Eadem rabie perierunt, & alij plurimi nouis crudelitatis formis excogitatis per efferatam in mores belluinos plebeculam: nam vbicunque Iudæi conspicerentur, aut saxis coniectis enecabantur, aut inflictis fustibus; nec statim plagis læthalibus appetebantur, ne accelerata morte cito eriperentur cruciatibus. Alij ferociores abusi præsenti licentia, contemptis hebetioribus arma acceperunt efficacissima, ignem, ferrumq. & multos gladijs confecerunt, nec pauciores concremauerunt. Interdum familias integras, maritos cum vxoribus, paruulos cum parentibus in medio foro exurebant immaniter, nec senium, nec teneram ætatem miserati, nec eius innocentiam: & quoties ligna deerant, collectis sarmentis, non tàm igne, quàm fumo necabant eos, quo diutius morerentur, & miserius: quorum cadauera semiustulata confertim iacebant, & promiscue: triste, horrendumq. spectaculum. Quod si lignatores sarmenta inferrent tardius, impositos ligneæ supellectili vrebant eius dominos, subtracta pretiosiore, viliori vtendo pro lignis vulgaribus ad rogos extruendos. Multos etiam in alterum pedem fune iniecto trahebant, interim insultando calcibus, excogitato genere mortis acerbissimo: nec in extinctos remittebant iram, grauius sæuiendo in cadauera propemodum per omnes vrbis angiportus raptata, donec lacerata cute cum neruis, & carnibus, & frustis sparsim in aspero solo hærentibus minutim concerpserentur.

Interea quidam eorum tanquam in Theatro se indolescere simulabant ad talia spectacula: ceterum, qui verè dolebant suorum vicem cognati, amiciq. confestim pœnas dabant, intempestiuæ, vt inimicis videbantur, misericordiæ, arreptisq. flagris cædebantur, & post omnia tormenta, quæ poterant excipere corporibus, tandem in crucem agebantur. Postquam autem Flaccus perfodit omnium Iudæorum parietes, & nihil intactum reliquit, in eorum perniciem, immane quiddam commentus est, nouarum semper inuentor iniuriarum: nam è Senatu nostro, quem Augustus seruator, optime de nobis meritus instituit, ceu publicum Iudæorum consilium, missis super ea re litteris ad Maximum, designatum Aegypti Præsidem, triginta octo comprehensos in suis priuatis ædibus confestim vinciri iussit, traductosq. egregia pompa per medium forum senes, reductis in tergum manibus ligatos, partim oris, partim ferreis catenis induxit in Theatrum, spectaculum miserabile, nec illi tempori, aut loco debitum; statutosq. coram inimicis eorum sedentibus, ad maiorem ignominiam iussit nudatos flagellari, tanquam sceleftos, & nocentissimos, vt conscissi verberibus aliquot mox, vt inde sunt ela-

Iudæi vindicāte Deo flagellātur & crucifiguntur.

Iudæi ligā. tur manib. producūtur in publicū, & nudati cadūtur flagellis vsque ad mortē.

elati, exhalarint animam, reliqui desperata salute cum diuturno morbo conflictati sunt: quod facinus, etsi alias deprehensum est, nihilominus hic quoque declarabitur. Ex dicto Senatu tres, Euodius, Triphon, Andron bonis spoliati fuerant, direptis eorum ædibus vno impetu: nec id latuit Præsidem; didicerat enim accitis nostris Magistratibus, quasi acturus de concordia, & tamen quamuis sciret spoliatos fuisse, verberabat in conspectu eorum, qui spoliarant, vt alteris calamitatem geminaret, addito ad paupertatem cruciatu corporis, alteri duplicem voluptatem caperent ex concessis sibi alienis opibus, & inimicorum ignominia. Dicam paruum quiddam, quod an inter tanta mala dicendum sit, dubito; sed quamuis paruum, non paruam tamen indicat malitiam.

Est in illa vrbe flagrorum differentia, pro eorum conditione, qui cæduntur ab Alexandrinis lictoribus, quos vocant Spatephoros: hunc morem, & in nostris hominibus seruarunt superiores Præsides, & ipse quoque Flaccus, primis sui magistratus temporibus. Est certe, & in pœna paruum quoddam solatium, & in cruciatu remissionis nonnihil, quando res ita, vt sunt, sinuntur, nec augetur malitiose molestia, sed cum accedit odium, nihil æquitatis relinquitur.

An nõ igitur iniquissimum fuit, cum de plebe Alexandrina Iudæi liberalibus, & ciuilibus flagris punirentur, si quando viderentur commeriti magistratus, senatoresq. honoratos, vel ipsis appellantibus, hac parte inferiores haberi suis subditis, & ex æquo cũ Aegyptiorum obscurissimis maximorum flagitiorum pœnas luentibus corpore? Omitto dicere, quod etiam si peccassent grauissime, debuerant habere temporis rationem, atque reuerentiam, & differre mulctationem in aliud, nam bonis Præsidibus, & recte, non insolenter administrantibus Rempublicam, mos est in neminem damnatum animaduertere, donec solemnes celebritates, natalitiaq. Augustorum festa prætereant. At ille per hos ipsos dies iniustis pœnis affligebat homines innoxios: an non poterat postea, si voluisset easdem ab illis exigere? sed properabat, vrgebatq. negocium, vt turbis aduersariorum gratificaretur, ratus eo modo se impetraturum eorum fauorem ad exequenda consilia, quæ agitabat. Atqui noui quosdam iam crucifixos instanti tali festo de Cruce depositos, & ad sepulturam ex more cognatis redditos; quandoquidem decebat vel ad mortuos redire aliquem fructum ex Imperatoris natalibus, simulq. celebritati suum sacrum honorem seruari. At iste non mortuos deponi de crucibus, sed viuos crucifigi iubebat, quibus ipsum tempus, non quidem absolutionem, breuem tamen dabat veniam, & pœnæ procrastinationem: nihilominus ante flagellabantur in medio Theatro, & igne, ferroq. torquebantur, spectaculis distributis in hunc modum: Mane vsque ad horam tertiam, quartamue Iudæi flagellabantur, suspendebantur, loris alligabantur, damnabantur, per mediam Orchestram ducebantur ad supplicium: deinde post hæc tàm præclara exempla edita, inducebantur saltatores, mimi, tibicines, aliaq. ludicra scenicorum certaminum. Quid multis? excogitata est secunda vastatio, vt militaris quoque multitudo in nos armaretur per occasionem nouæ calumniæ, quasi Iudæi haberent arma in ædibus. Accitus itaque à Præside Castus Centurionum fidissimus, iubetur, assumpto a sua cohorte quoque audacissimo, in domos eorum irrum-

pere,

pere, ſcrutari, numquid armorum ibi lateat: properauit ille mandata exequi. At Iudæi non præmoniti, primum obſtupuerunt, vxoribus, ac liberis eos complectentibus, effuſis in lachrymas metu captiuitatis, hoc enim malum expectabant reliquum: vt vero audierunt à quodam è ſcrutatoribus: Quo poſuiſtis arma? reſpirarunt paululum, & intima quæque aperiẽtes oſtendebant, partim læti, partim gementes; læti, quia coarguebantur calumnia: ſoliciti, primum quia tantæ calumniæ tàm facile contra eos, vel fingerentur, vel crederentur; denique quia mulierculæ incluſæ nunquam è conclaui egredi ſolitæ, & virgines præ pudore declinantes etiam aſpectum familiarium, tunc non ſolum ignotis, verùm etiam militari ferociæ ſpectabantur pauidæ. nihilominus accurata facta ſcrutatione non inueniebantur iſta, quæ ſolent eſſe in armamentarijs galeæ, loricæ, clypei, conti, gladij, neque baliſtæ, arcus, fundæ, ſagittæ, iacula, immo ne cultri quidem apti quotidianæ culinæ vſibus. Vnde ſtatim apparuit victus ſimplicitas, nihil delicatum, aut magno emptum in cibos admittentium, ex qualibus ferè naſcitur ſaturitas: & ex hac porrò petulantia malorum initium, quin & Aegyptijs paulò ante arma dempta fuerant per Baſſum quemdam à Flacco iuſſum id curare. & inferius. Totum id negotium dolus erat Flacci pertinaciter nobis infenſi, & vulgum exaſperantis in nos, non parcendo vel mulieribus. Nam non ſolum in foro, ſed & in medio theatro tanquam captiuæ corripiebantur, & ob quamuis calumniam in ſcenam trahebantur non ſine grauiſſimis contumelijs, deinde cognitas eſſe alterius generis dimittebantur: multas quaſi Iudæas comprehendebant prius quàm rem diligentius diſpicerent. Quoties autem noſtræ comperiebantur, ex ſpectatoribus facti tyranni, & domini, iubebant eis carnes ſuillas afferri, quas quotcumque metu tormentorum guſtabant, ſine alia maiore vexatione dimittebantur; quæ vero ſibi temperabant, tortoribus tradebantur ad cruciatus maximos, quod fuit eximium argumentum earum innocentiæ. Hucuſque Philo de iniurijs per Flaccum illatis in Iudæos Alexandrinos. Proſequitur iſta etiam in libro, quem ſcripſit de legatione ad Caium, vbi de ignominia Synagogis illata pluribus agit.

Quod autem ſpectat ad Iudæos, non caſu quidem factum eſt, vt Deus permitteret tàm immanem beſtiam in eos ſæuire; initia enim hæc voluit eſſe dolorum, & futurarum calamitatum: ſicut enim ſcelus illorum omnia ſuperauit ſcelera, ita, & pœnæ eorum ſupergreſſæ ſunt vniuerſas. Peccatum quippe illorum, quo Chriſtum Deum crucifixerunt, ſcriptum (quod ait Propheta) ſtylo ferreo in vngue adamantino, in ipſos clamans meritas expoſcebat pœnas. At ſunt hæc diuinæ vltionis in Iudæos præludia, quæ in Aegypto hoc anno cæpta, in alijs orbis terrarum Prouincijs, vbi Iudæi agerent, in dies magis magisq. aucta, atque eorum magno dolore propagata, neque in ipſa quoque immani, atque aſperrima Hieroſolymorum exciſione finem acceperunt.

De vindicta Dei in Herodem, qui dum quæreret augere regnum, priuatus regno exulat in Gallia, vnà cum Herodiade.
Cap. 432.

Ioseph. de bell. Iud. li. 2. c. 8. in fi.

CVm venisset in Regnum Agrippa, Herodis Tetrarchæ cupiditates per inuidiam suscitauit. Irritabat autem eum maximè in spem regni Herodias vxor, exprobrans ei socordiam, & dicens, quia per hoc, quod noluerat ad Cæsarem nauigare, careret potestate maiore: nam cum Agrippa ex priuato Regem fecisset, quomodo dubitaret illum ex Tetrarcha eodem honore donare? His adductus Herodes venit ad Caium. Agrippa vero, inquit Iosephus, cognita eorum mente, ac apparatu, ipse quoque se accinxit ad resistendum, & quàmprimum eos è portu soluisse didicit, ipse etiam Romam misit Fortunatum, suum libertum, ad Imperatorem cum muneribus, & litteris scriptis contra Herodem: simulq. mandauit, vt per occasionem amplius cum Principe super hoc negotio dissereret. Qui subsecutus Herodē, & secunda nauigatione vsus tantummodo à tergo relictus est, quod tùm primum illo ad Cæsarem admisso venit, litterasq. reddidit, vterque enim Puteolos appulit, & Caius tùm forte apud Baias repertus est. Itaq. Caius simul ac ab Herode salutatus est (prioré enim eum admiserat) simul Agrippæ perlegit litteras accusantes Herodem, quod prius cum Seiano conspirasset in Tiberium, & nunc iterum Artabano Partho faueret contra Caij nouum imperium. Argumentum erat ipsius Tetrarchæ apparatus, qui in armamentarijs suis haberet tantum armorum, quantum instruendis virorum septuaginta millibus sufficeret. Quare Cæsar commotus, percontatus est Herodem, verane essent, quæ nuntiarentur de armorum numero? quo annuente; neque enim vera negare poterat, satis approbatam putans defectionem, ademptam illi Tetrarchiam ad Agrippæ regnum adijcit, pecuniam quoque eius donans Agrippæ indici. Herodem vero perpetuo damnauit exilio apud Lugdunum Vrbem Galliæ. Cognito deinde sororem Agrippæ esse Herodiadem, pecuniā ei propriam concessit, & ratus non libenter fore marito calamitatis sociam, in Agrippæ gratiam se illi parsurum promisit. Ad hæc illa: Tu quidem Imperator, vt tua maiestate dignum est, loqueris, sed mihi coniugalis amor impedimento est, quominus fruar hac indulgentia; non enim æquum censeo, vt cui secundæ fortunæ fui socia, eum nunc in aduersa deseram. At ille indigne ferens tàm excelsum animum in femina, ipsam quoque cum Herode expulit, & bona eius Agrippæ largitus est. Atque hæc fuit vindicta, quam Deus intulit tùm Herodiadi, fratris successus indigne ferenti; tùm Herodi ad obsequendum vaniloquentiæ vxoris nimis facili. Hæc omnia Iosephus.

Ioseph. ant. lib. 28. c. 9.

Hegesip. de excid. Hierosl. li. 2. c. 5

Hegesippus addit Herodem mœrore animi consumptum interijsse: Porrò huius diuinæ planè in Herodem, & Herodiadem vltionis causam si quis altius petat, non in Agrippæ fœlicitatis inuidentiam eam reijciet, sed tùm ob Ioannem Baptistam immaniter occisum: tùm etiam ob Christum ab eo spretum, ac malè habitum hæc prædictos passos esse, neminem puto non intelligere. Sicut enim ipse Christum Dominum, Scribis constanter accusantibus, non defendit, neque innocentem ex manibus eorum eripuit, sed contempsit illum cum exercitu suo, & illusit vestiens illū veste alba: ita & ipse

accu-

accusatus coram Imperatore se defendere nō potuit, & ab eo contēptus, spoliatus est veste regia, & regno, & missus in exilium, vbi mœrore confectus est.

De Pontio Pilato, sub quo passus est Dominus, qui sibi miserabili exitio mortem intulit. Cap. 333.

SVb Olympiade ducentesima quarta, anno tertio Caij Imperatoris, Pilatum quoque olim Iudææ Procuratorem miseranda morte interijsse, Eusebius scribit his verbis: Pontius Pilatus in multas incidēs calamitates, propria se manu interfecit, vt scribunt Romani Historici. hæc Eusebius. Affirmat id ipsum Cassiodorus in Chronico. Viennæ autem in Gallijs id cōtigisse cùm multi referant, Ado eiusdem ciuitatis Episcopus in hunc modum rem scribit: Pilatus, qui sententiam damnationis in Christum dixerat, & ipse perpetuo exilio Viennæ recluditur; tantisq. ibi irrogante Caio languoribus coarctatus est, vt sua se transuerberans manu multorū malorum compendiū mortis celeritate quæsierit. Denique consentiunt omnes, Pilatum summa desperatione actum, sibi necem intulisse.

Euseb.

Cassiodor. in Chron. Ado in Chronic.

De Legatione Philonis ad Caium, qui iusserat poni sibi statuam in templo, vt pro Ioue adoraretur. Et quo modo iusto Dei iudicio Iudæi, qui verum & summum Dominum recipere noluerunt, coguntur recipere infandum Caij Idolum. Cap. 334.

ANno Christi quadragesimo secundo, Caij Imperatoris quarto, Philo Hebræus vnà cum collegis Alexandriæ agentibus, legatus ad Caium Imperatorem mittitur, ab Alexandrinis vero alij missi legati (inter quos Apion Grammaticus, Iudæorum infensissimus hostis) ad Imperatorem aduersus eosdem leguntur. Rem gestam summatim, sic Iosephus complectitur: Cum inter Iudæos, & Græcos Alexandriam habitantes exorta esset seditio; terni ab vtraque parte delecti legati ad Caium missi sunt, Apion vero, Alexandrinorū legationis Princeps, multa in Iudæos iactauit crimina, interq. cetera, quod Cæsarem non prosequerentur debitis honoribus. Nam cum quàmlate patet orbis Romanus, Caio exstruantur templa, & altaria, & pari honore colatur cum ceteris numinibus, solos istos turpe putare, dedicare illi statuas, aut iurare per nomen Cæsaris: his acerbe inuecto Apione, multisq. alijs, quæ ad exasperandum Caium facerent, Philo Iudæorum legatis prior, vir per omnia clarissimus, Alexandri Alabarchæ frater, & non imperitus Philosophiæ, parabat causam suæ gentis agere: sed repulsus est à Cæsare, iubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab iniuria: quapropter eiectus conuitio, conuersus ad Iudæos assectatores: nunc, inquit, oportet bono esse animo, quando Caius iratus est, nunc enim Deus contra illum aderit. hæc Iosephus.

Ioseph. ant. li. 18. c. 10. Philo leg. ad Caium.

Cumq. Caius in proposito persisteret, vt vellent, nollent Iudæi, ponerēt sibi Colossum in aditis intimis Templi, ascito in titulo Iouis cognomine; & dum statua hæc Caij colossea Sidone pararetur, Petronius Syriæ præfectus honoratiores Iudæorum sacerdotes, & magistratus euocat indicaturus eis Caij mandata, simulq. suasurus, vt patienter ferant iussa Domini, & caueren mala imminentia: paratū enim esse robur exercitus Syriaci ad edendas per totam eorum regionē strages maximas; putabat enim si horū præmolliret ani-

mos,posse per eos moueri ad obsequiũ ceteram multitudinem. Sed valde sua opinione deceptus est: perculsi enim ad primam eius rei memoriã, tanquam in præsenti calamitate obmutuere, quasi è fonte profundendo lachrymas, capillos, barbasq. vellendo cum lamentis huiusmodi: En, quo nimis beati senescendo peruenimus, vt quod nemo maiorum vnquam vidit, nos spectaremus. quibus tandẽ oculis? hos enim prius abijciemus cum ærumnosa vita, & miserabili, quàm tantum nefas inspiciamus, quod nec auditus, nec mens sustinet. Interea qui in sancta vrbe, ceteraq. regione famam huius conatus audierant, velut de cõmuni sententia coorti, tesserã dante dolore publico, profecti sunt vno agmine desertis oppidis, castellis, & ædibus; continuatoq. itinere venerũt in Phęniciã, vbi tunc agebat Petronius. Id Petroniani quidã conspicati cursim ei renuntiarunt, caueret sibi à turbis, infestum agmen existimantes: moxq. nullis stipata satellitijs multitudo Iudæorũ, ceu nubes repente superuenit, totam Phęnicẽ occupans, vt miraculo esset nescientibus gentis frequẽtiam. Ac primum tantus clamor cum fletu, planctuq. sublatæ sunt compellationes, ac preces, quales dictare solent calamitosa tempora: erant autem distributi in sex ordines seniorum, iuniorum, puerorum: rursum alia parte anuum, mulierum, Virginum. Vbi vero Petronius in loco superiore conspectus est, vniuersi ordines velut ad vnum edictum humi procumbunt supplices cum eiulatu quodã flebili: iussiq. surgere, & accedere propius, vix tandem surrexerunt, & conspersi multo puluere, defluentesq. lachrymis accedebant, reductis in tergũ, more damnatorum, ambabus manibus. Tum Senatus 72. seniorum humi procumbens, manusq. retrò reflectentes, ostendebat illi vxores, liberos familiasq. męrentes: simulq. ipsi singultibus, lachrymisq. precabantur Petronium, ne quid in Templũ nouum fieret. Dum sic impij Iudæi torquebãtur, credendum est fideles Iudæos, qui Christo crediderant, exprobrasse contribulibus suis, & accepta occasione ad memoriam reuocasse execrandũ facinus in Christum innocentissimũ, & de omnibus optime meritum, perpetratũ, quod illum primum abiecissent, ac in crucem agendũ clamassent: Tolle hunc, crucifige: nam, & illud ipsum crucis Christi voluebatur tempus, nẽpe paschale, quo fruges in Iudæa maturæ iam erãt ad messem, cum hæc corã Petronio facta sunt (vt idem Philo paulo inferius tradit) Paschali enim tẽpore manipulus spicarũ offerebatur. Adiecisse insuper, quod cum Deum, & Regem Christum negantes se nonnisi Cæsarem habere regem contestati essent, iuste modo digneq. & Cæsarem Regem, & diuinitatem ambientẽ experirentur: ac deniq; quod qui contempsissent, carceri mãcipassent, ac flagellis subiecissent salutis viam admonentẽ Petrum, Petronium adire, pedibusq. illius aduolui, & colla subijcere cogerentur. Adhuc etiã addidisse, hæc ipsa, & his maiora à Christo prædicta fuisse, nimirum abominationẽ desolationis in templo esse videndam, ciuitatẽ sanctam expugnandam, Templumq. excidendum. Hæcq. & alia id genus commemorasse, non quidem insultantes, sed cõmiserantes, & cum flentibus flentes, sicut olim Ruben fratribus suis calumnias patientibus in Aegypto, & hæc loquentibus dixerat: Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrẽ nostrum, videntes angustias animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus; idcirco venit super nos ista tribulatio: nunquid non dixi vobis, nolite peccare in puerũ, & non audistis me? en sanguis eius exquiritur. Eosdemq. rursus summis à Deo precibus cõtendisse putamus (vt olim Ieremias,

Daniel,

Daniel, & alij viri sancti fecere) ne tàm cito de rebellante sibi populo vindictam sumeret, sed adhuc expectaret, si forte admissi sceleris pœnitentes, viam salutis ingredientes, quod fecerant plurimi, Christum quem eiecerant, auidius reciperent, ac prædicarent; quorum precationibus etiam factum existimamus, vt Caij consilium irritum redderetur, & flagellum imminens differretur.

Diuina in Iudæos vltio. *Cap.* 335.

ADmiratione quidem dignum est, quantopere Iudæos hoc tempore vltio diuina vexarit; non tantum his perturbationibus tùm in Aegypto, tùm etiam in Syria agentes exagitans, sed trans Euphratem apud Babylonem habitantes maxima omnium clade afficiens. Qui etenim Babylone male habiti fugerunt Seleuciam, conspirantibus simul Syris cum Græcis illic agentibus omnes, qui ibi erant, supra quinquaginta millia virorum ex improuiso occisi sunt, adeo vt ne vllus quidem euaserit, nisi quem amici aut vicini seruarit misericordia: hæc Iosephus. Pluribus lentis velut passibus in eos indignatio diuina procedens sic primum, & eos qui sub Romano essent imperio, & qui apud externas nationes essent, afflixit. Peccauerant quidem in Christum, non tantum qui Hierosolymis agebant Iudæi, sed & ceteri omnes æquè in eum insanientes, & cruci affigendum clamantes, à Pilato istud ipsum clamoribus extorquentes. Ceterùm quoniam qui Hierosolymas ac Iudæam habitabant Iudæi, longe grauius deliquisse videbantur, quod tamdiu admoniti Christi miraculis tantam gratiam contempsissent, nec Apostolorum prædicatione resipuissent, grauioribus relinquuntur plectendi supplicijs, illis ipsis scilicet, quæ in eos obuentura Christus ante prædixerat; vasa enim illa iræ Dei in ipsos effundenda, ac penitus consummanda ad tempus dilata, diuino consilio seruabantur, vt interim ex his aliqui per Euangelij prædicationem salui fierent, sicut est in psalmis: Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui. *Ioseph. ant. lib. 18. c. 12*

Sed consideratione quoque digna res est, Deum optimum maximum eodem tempore, quo in Iudæos gladium iræ suæ cæpit exerere, gentes sibi conciliare cæpisse, illisq. ad salutem per baptismum aditum reserasse, cum Petrum in primis, tàm patenti diuinitus ostensa visione de illis admonuisset. Sed quo magis magisq. ex gentibus colligenda propagaretur Ecclesia, quem ad hoc opus elegerat, Paulum adhuc Tharsi agentem (& quod dictum est de Ieremia) quasi sagittam electam, adhuc in sua pharetra latitantem, Deus ad faciendam, quod habet psalmus, vindictam in nationibus, & increpationes in populis, educere in medium festinauit, vt factum est. *Ierem. 1.*

Sed reuertamur ad id, quod supra dictum est à S. Luca, quod Paulo, & Barnaba docentibus, illis diebus fideles credentes primũ Christiani nominati sunt.

De dignitate, & sublimitate Christiani nominis. *Cap.* 336.

QVod ad res pertinet Ecclesiasticas, reserato semel aditu gentibus ad Christi fidem, Antiochiæ primum ex gentibus magna facta est accessio *Act. 11.*

fidelium ad Ecclesiam, adeò vt ibi primum Christianum nomen exortum fuerit, & feliciter propagatum. Quibus vero progressibus hæc facta sint, Lucas his verbis significauit: Erant autem ex discipulis viri Cyprij, & Cyrenei, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur ad Græcos, annunciantes Dominum Iesum, & erat manus Domini cum eis, multusq. numerus credentium conuersus est ad Dominum. Peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ est Hierosolymis super istis, & miserunt Barnabam vsque ad Antiochiam. Qui cum peruenisset, & vidisset gratiam Dei, gauisus est; & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino, quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino. Profectus est autem Tharsum, vt quæreret Saulum, quem cum inuenisset, perduxit Antiochiam, & annum totum versati sunt ibi in Ecclesia, & docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primum Antiochiæ discipuli, Christiani. hæc Lucas. In sede igitur Petri felicissimum nomen Christianorum est auspicatum. Qua de re Ignatius: Simus digni cognomento, quod accepimus. Qui & alio nomine appellatur, hic non est Dei, non accepit prophetiam loquentem de nobis: Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit, & erit populus sanctus. Hoc autem nomen à Christo seu chrismate, idest regali vnctione, deductum est.

Act. c. 11. — *Ignat. ad Magn. epist. 6.* — *Isa. 62.*

De nominis Christiani excellentia, cum tàm multa, magnaq. à sanctis Patribus sint prædicata, vna tantum Gregorij Nysseni sententia scripta hic referenda est: Participatione, inquit, Christi Christiani appellationem sortiti sumus: ita, & per consequens conuenit omnium quoque sublimium nominum nos asciscere communionem, & societatem, vt quemadmodum in catena, qui eum, qui in extremitate est, anulum attraxerit, eos, qui continet inter se cohærentes necesse sit attrahi.

Greg. Nyss. ad profess. Christ.

De nomine Fratrum, Sanctorum, Fidelium, & Credentium. Cap. 337.

Licet vero peculiare, propriumq. nomen credentium fuerit, vt Christiani appellarentur, tamen alijs quoque nominibus, quibus antea ab ijsdē Apostolis, nominati reperiuntur, & frequentius dicti Fratres: qua nomenclatura sæpe vsus est Christus, & Apostoli frequentius, idemq. perseuerauit in Ecclesia; sic & fraternitas, ipse Christianorum cœtus dictus reperitur. Cuius nominis cum infamarentur à Gentilibus, Tertullianus rationem reddidit in hæc verba: Sed, & quod fratres nos vocamus, non aliàs opinor, infamāt quàm quod apud ipsos omne sanguinis nomen de affectione simulatum est. Fratres autem etiam vestri sumus iure naturæ, matris vnius, & si vos parum homines, quia mali fratres. At quanto dignius fratres, & dicuntur, & habentur, qui vnum Patrem Deum agnouerunt, qui vnum spiritum biberunt sanctitatis, qui de vno vtero ignorantiæ eiusdē ad vnam lucem exspirauerunt veritatis. Sed eo fortasse minus legitimi existimamur, quia nulla de nostra fraternitate tragœdia exclamat, vel quia ex substantia familiari fratres sumus, quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaq. quia animo, animaq. miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus: omnia indiscreta sunt apud nos, præter vxores: in isto loco consortium soluimus, in quo solo ceteri

Matth. 23. Luc. 22. Ioan. 20. 21 Tertull. in Apolog. ca. 39.

teri homines consortium exercent;qui non amicorum solummodo matrimonia vsurpant, sed, & sua amicis patientissime subministrant, ex illa credo maiorum, & sapientissimorum disciplina Græci Socratis, & Romani Catonis, qui vxores suas amicis communicauerunt, quas in matrimonium duxerant liberorum causa, & alibi creandorum, nescio quidem an inuitas: quid enim de castitate curarent, quam mariti tàm facile donauerant? O sapientiæ Atticæ, ò Romanæ grauitatis exemplum! Leno est Philosophus, & censor, quid ergo mirum, si tanta charitas conuiolatur? hæc Tertullianus. His similia Athenagoras Philosophus Christianus, Iustinus, & Minutius Felix, cũ eandem à gentibus calumniam illatam refellunt. Ex Platonis enim Republica erat prædictorum fraternitas, qui sicut conciues omnes fratres appellat, sic æque & vxores inter eos voluit esse communes.

Athenag. orat. pro Christian. Iustin. ora. ad Anton. Pium. Minut. in Octau. Clem. Ale. 5. strom. Lact. lib. 3. c. 21. Act. 4. 5. 19. 1. Thess. 11 Act. 26. Plutarc. de orac. defect. in fin. Ambros. de sacram. li. 1. c. 1.

Rursum verò, qui olim Christiani, ijdem nominabantur Sancti. Vnde Paulus ad Romanos Christianos scribens: Omnibus, qui sunt Romæ vocatis sanctis. & alibi: Proficiscar Hierusalem ministrare sanctis. & illud: Salutant vos omnes sancti. Itemq. Salutate omnes sanctos. Vel cum ait, coram Agrippa Rege: multos sanctorum ego in carceribus inclusi. Lucas itidem: Petrus cum transiret vniuersos, deuenit ad sanctos, qui erant Lyddæ. Eo etiã nomine vsi sunt posteri, Ignatius, Polycarpus, Tertullianus, & alij. At demum obtinuit vsus, vt illi tantummodo sancti in Ecclesia dicerētur, qui eminentiori, probatioriq. fulgerent sanctitate. Apud Græcos autem, vt auctor est Plutarchus, Hosij, hoc est Sancti, honoris causa dicebantur sacerdotes. Nominabantur olim Christiani etiam Credentes, cuius nomenclaturæ plura sunt exempla. Itemq. Fideles, quod nomen ad posteros dilapsum est, & frequentius vsurpatum, præsertim Romæ, vbi (vt auctor est Ambrosius) qui baptizati sunt, Fideles nominari consueuerunt: videasq. in vsitatis eiusdem Ecclesiæ precibus Christianos ferè semper appellari, fideles. vnde & Pontius Diaconus in vita Cypriani: Quid, inquit Christiana plebs faceret, cui de fide nomen est?

De nomine Catholicorum. Cap. 338.

SIcut credentium Christo fuit nomen peculiare, vt Christiani dicerentur, ita, & ijsdem cognomen est inditum, vt & Catholici nominarentur. Cũ enim, vt vidimus, & hæretici Christiano nomine iactanter gloriarentur, ad distinguendos veros à falsis, Catholicum est nomen inuentum, & id quidem temporibus Apostolorum: nam eorum auctoritate vera Dei Ecclesia in eorum symbolo, Catholica est cognominata, vt ea discriminatione nominis ab hæreticorum conuenticulis cognosceretur esse distincta. Agens Pacianus aduersus Nouatianos, hæc ait de Catholico nomine: Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen: Illud me nuncupat, istud ostendit: hoc probor; inde significor. Et si reddenda postremò Catholici vocabuli ratio est, & exprimenda de Græco interpretatione Romana, Catholicus, vbiq. vnum, vel vt doctiores putant, obedientia omnium nuncupatur. Et paulò post: Ergo qui Catholicus, idem obediens, idem est Christianus, atque ita Catholicus Christianus est.

Pacian. ad Sempron. Nouat.

Thadæus Christi Discipulus Abagarum Regem ad fidem conuertit. *Cap.* 339.

Euseb.li.1. hist.ca.13. HOc etiam tẽpore, anno ſcilicet 43. à Chriſti natali, vt Euſebius auctor eſt, Thadęus, vnus ex ſeptuaginta duobus diſcipulis, Edeſſam Syriæ profectus, Abagarum Regem, atque populum Edeſſenum ad fidem conuertit: hæc autem vt facta ſunt, Euſebius his verbis deſcribit. Poſtquam Ieſus aſſumptus fuit, Iudas, qui & Thomas dicebatur, Thadæum Apoſtolum vnum ex ſeptuaginta, ad Abagarum miſit, qui eo profectus, ad Tobiam Tobiæ filium diuertit. Vbi vero fama de illo paſſim manaſſet, & miraculis ab eo editis eſſet conſpicuus, Abagaro nunciatum eſt Apoſtolum illuc à Ieſu, ſicut per litteras antea ſcripſerat, aduentaſſe. Cæpit ergo Thadæus per virtutem, & potentiam Dei, cuiq. morbo & languori medicari, ſic vt omnes in magnam traduceret admirationem. Simulatq. Abagarus magnas, incredibiliterq. res geſtas, & miracula ab eo edita audiuiſſet, & quo pacto per nomen, & virtutem Ieſu Chriſti, morbum quemquam depelleret, confeſtim ſecum cogitare cæpit illud eundem eſſe, de quo Ieſus per Epiſtolam ita ſignificauerat: Poſtquam receptus fuero ad eum, qui miſit me, quendam ex diſcipulis meis mittam ad te, qui te morbo afflictatum recreet, & ad integram valetudinem reſtituat. Accerſito igitur Tobia, apud quem diuerſabatur, dixit: Accepi virum quendam præpotentem Hieroſolymis huc acceſſiſſe, qui domi tuæ iam commoratur, multaſq. in nomine Ieſu facit curationes. Hic reſpondit: Sanè quidem Domine, hoſpes, qui huc aduenit, apud me eſt, & multa edit miracula. Tùm ille: Adduc eum, inquit, ad me: Tobias autem rectà ad Thadæum ſe conferens, dixit illi: Abagarus huius loci princeps, vbi me ad ſe acciuerat, iuſſit, vt te ad ipſum adducerem, quo morbo, qui eum cruciat, curationem adhibeas. & Thadæus: Eamus, inquit, quoniam reuera ad eum miſſus ſum.

Poſtridie ergo primo mane Tobias aſſumpto ſecum Thadæo perrexit ad Abagarum. Vt autem venit, cum iam Proceres Abagari ei preſto aſſiſterent, extemplo in ipſo ingreſſu magnum quoddam, & illuſtre viſum in vultu Thadæi Apoſtoli elucere Abagaro cernebatur: quod cum Abagarus conſpiceret, ſupplex Thadæum adorauit. Admiratio omnes, qui aderant, amplexa eſt; Illi enim viſum, quod ſoli Abagaro apparuit, minime cernebant; qui etiam à Thadæo ſciſcitabatur: Tunè vero diſcipulus es Ieſu filij Dei, qui ſic mihi per litteras pollicitus eſt: Mittam ad te quendam ex diſcipulis meis, qui omnem morbi tui ægritudinem leuet, & tibi tuiſq. vitam largiatur? Cui Thadæus: Quoniam inquit, magnam fiduciam in Domino Ieſu, qui miſit me ad te, collocaſti, ob eam cauſam ad te miſſus ſum. Et rurſus: ſi fides quam in illum contuleris, magis magiſq. creuerit, mentis tuæ poſtulata tibi, vt credideris, euenient. Ad quem Abagarus: Sic, inquit, in illum credidi, vt vellem maxime Iudæos, qui eum cruifixerunt, exercitu ad eam rẽ collecto prorſus è medio tollere, ſi Romanorum Imperium non eſſet meo inſtituto impedimento. Et Thadæus: Dominus noſter, inquit, & Deus Ieſus Chriſtus voluntatem ſui Patris expleuit, quod vbi ab illo factum fuit, ad Patrem denuò aſſumptus eſt.

Cui

Cui Abagarus: Et ego, inquit, in illum credidi, & in Patrem eius. Tum Thadæus: propterea, inquit, in nomine ipsius Domini Iesu manum super te pono. Quod vbi fecerat, è vestigio morbo, & calamitate, qua diuexabatur, releuatus est. Abagarus igitur magnopere miratus, quod sicut de Iesu auribus acceperat, sic per discipulum eius, & Apostolum Thadæum, qui illum absque medicamentis, & herbis integre valetudini restituisset, re ipsa comperiebat. Atque non modo hunc, sed Abdum etiam filium Abdi, podagræ doloribus oppressum, ad pristinā valetudinem reduxit. Qui cum Thadæum adiret, abiecit se ad pedes illius, cuius manum cum corpori suo haberet impositam, quod ei in optatis erat, assecutus, penitus conualuit. Complures item alios illorum conciues idem Apostolus ex morborum molestijs eripuit, magnas res gessit, & cùmprimis admirabiles, verbum Dei passim diuulgauit. Post ista Abagarus: Tu Thadæe, inquit, virtute Dei id facis, nobisq. magnam excitas admirationem. Verùm deinceps de aduentu Iesu quo pacto contigerit, & de eius potentia, & qua tandem virtute factitauerit ea, quæ fama, & creber hominum sermo ad nos pertulit, mihi quæso oratione explica.

Et Thadæus: In præsentia, inquit, silebo: sed quoniam ad verbum Dei prædicandum missus sum, cras mihi omnes ciues tuos congrega, & inter illos palàm verbum Dei exponam, ipsum vitæ sermonem inter eos disseminabo, atque adeo de aduentu Iesu, qua ratione acciderit, de eius ad terram missione, & cur à Patre in mundum missus sit, vberius differam: quin etiam de virtute rerum ab illo gestarum, de mysterijs, quæ in mundo locutus sit, qua vi, & potentia ipsa transfigeret, de noua, & inaudita eius prædicatione, de abiectione, & contemptu suiipsius, de humilitate exterioris hominis, qui cuiusq. oculis patebat, quo pacto etiam se ipsum deiecerit, mortem obierit, atque adeò diuinitatem aliqua ex parte imminuere visus sit: quæ à nefarijs Iudæis perpessus, quomodo in crucem actus, qua denique ratione ad inferos descenderit ille, sed cum ingenti multitudine ad Patrem suum ascenderit: quo pacto ad dexteram Dei Patris cum gloria in cælis assideat: quemadmodum cum splendore, & potentia ad sententiam de viuis, & mortuis ferendam venturus sit, aperte explanabo. Abagarus ergo præcepit, vt prima luce ciues sui in vnum conuenirent, Thadæum concionantem attente audituri. Paulò post auro tùm cælato tùm rudi, & informi illum donari mandauit. At ille respuit, sic fatus: Si nostra prorsus dereliquimus, quomodo accipiemus aliena? Ista quadragesimo tertio anno post Christum natum gesta sunt. Quæ sanè non absque fructu, & vtilitate ex Syriaca lingua ad verbum conuersa, opportuna sint in hunc locum conclusa. Hæc Eusebius.

Agrippa Rex, Iudaicæ Religionis obseruatissimus, vexabat, vt poterat Christi fideles. Percussit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio, cuius mors gratissima extitit incredulis Iudæis. Cap. 340.

DE Iacobo hoc Maiore, filio Zebedæi, fratre magni Ioannis ex multis, quæ magnifice gessit, pauca sciuntur, quorum aliqua referre locus ad-

admonet ex Ecclesiasticis monimentis, & nouo Testamento, item Eusebio, & alijs grauissimis Auctoribus.

Matt.4. *Marc.3.* Iacobus Zebedæi filius, Ioannis Apostoli germanus frater Galilæus, inter primos Apostolos vocatus cum fratre, relictis patre, ac retibus, secutus est Dominum, & ambo cum Iesu Boanerges, idest, tonitrui filij, sunt appellati. *Matt.17.* Is vnus fuit ex tribus Apostolis, quos Saluator maxime dilexit, & *Matt.9.* testes esse voluit suæ Transfigurationis, & interesse miraculo, cum Archisynagogi filiam à mortuis excitauit, & *Matt.26.* adesse, cum secessit in Montem Oliueti, patrem oraturus, antequam à Iudæis comprehenderetur.

Verùm Iacobus post Iesu Christi ascensum in cælum, in Iudæa, & Samaria *Breu.Rom.* prædicans eius diuinitatem, plurimos, in quibus Hermogenem, & Philetum magiæ deditos ad Christianam fidem conuertit, qui postea à dæmone decepti iterum in Aegyptum redierunt.

Euseb. lib. 2.hist.c.9. Quæ vero eiusdem Beati Apostoli martyrium præcesserint, his verbis ex Clemente Alexandrino scribit Eusebius. Eodem tempore (Claudio videlicet iam summam rerum administrante, quando dira fames erat) misit Herodes Rex, vt affligeret quosdam de Ecclesia: occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.

De isto Iacobo Clemens septimo libro ὑποτυπώσεων historiam plane memorabilem inserit, eamq. narrat quasi ex traditione maiorum acceptam: nimirum, eum ipsum, qui Iacobum in iudicium adduxisset, cum testimonium Christo illum tàm liberè perhibentem cerneret, ea re commotum, se etiam Christianum ingenue confessum esse. Igitur ambobus vnà ad suppliciũ adductis, hunc inter eundũ à Iacobo postulasse veniam, & Iacobũ dixisse: Pax tibi: illumq. osculatum esse. Et hinc tandem vtrumque securi percussum vitã deseruisse, cum paulò ante ipse Beatus Apostolus paralyticum sanasset. Corpus eius postea apud omnes in confesso est Compostellam translatum, summa ibidem celebritate coli, conuenientibus eo religionis, & voti causa ex toto terrarum orbe peregrinis.

De eodem Apostolo agit Suidas in Herode: Græci in Menologio pridie Kal. Aprilis his verbis:

Sancti Apostoli Iacobi, fratris Ioannis Theologi, qui propter Christianæ fidei confessionem ab Herode Rege securi percussus est.

Romanum vero Martyrologium de eo ita octauo Kal. Augusti.

Sancti Iacobi Apostoli, fratris Beati Ioannis Euangelistæ, qui propè festum Paschatis ab Herode Agrippa decollatus est: Eius sacra ossa ab Hierosolymis ad Hispanias translata, & in vltimis earum finibus apud Galleciam recondita, celeberrima earum gentium veneratione, & frequenti Christianorum concursu Religionis, & voti causa illuc aduentantium piè coluntur.

Iaco-

Iacobus maior, frater Ioannis propter insignem eius sanctitatem Iudæis non placens, in dispersione facta sub Stephano secessit in Hispanias. Reuersus, protomartyr Apostolorum factus est, multisq. honoribus post mortem sublimatus. Cap. 341.

IAcobus igitur post Iesu Christi ascensum in cælum, in Iudæa, & Samaria prædicans eius diuinitatẽ, plurimos conuertit: cito autem, & inter ceteros Apostolos primus ad necem quæsitus est: audacter enim Christum prædicabat, & ceu tonitrui filius se ipsum, vt in nube non continens secessit post dispersionem factam sub Stephano in Hispanias, obita Iudæa, Samariaq. In Hispanias eum peruenisse, ibique prædicasse, graui multorum testimonio, ac traditione confirmari potest, hodieq. monumentum extat Virgini matri constructum Cæsaraugustæ, Virginis eiusdem monitu ad Iacobum, Iacobi iussu, Templum. *Act.8.*

In Breuiario Toletano Institutionis S. Isidori, habetur sacer hymnus, quo de eius accessu in Hispaniam agitur: vbi etiam inter alios hi versus descripti habentur: *Baron. in Martyrol. 25. Iul.*

Magni deinde filij tonitrui,
Adepti fulgent prece matris inclytæ
Vtrique vitæ culminis insignia,
Regens Ioannes dextra solus Asiam,
Et læua frater positus Hispaniam, &c.

Beda etiam in collectaneis, Iacobum hunc in Hispanias esse profectum testatur. Id ipsum Turpinus in libro de rebus gestis Caroli Magni Imp. id denique Callistus Papa Secundus (eius enim nomine litteræ Apostolicæ scriptæ reperiuntur) affirmare videtur.

Ferunt Apostolum ipsum, nimirum, sicut Ioannem, virginem permansisse. Sunt, & alia plura, quæ incerto Auctore scripta ferantur, non tamen prorsus contemnenda, de conuersione Magorum Phileti, & Hermogenis, horum namq. meminit Paulus ad Timothæum scribens: Scis, inquit, hoc, quod accersiti sunt à me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Philetus, & Hermogenes. De Phileto etiam sequenti capite in hæc verba, de hæreticis loquens: Sermo eorum, vt cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam, & subuerterunt quorumdam fidem. Sicut enim Simon Magus, licet initiatus sacro Baptismo, tamen ad magiam reuersus, contra Apostolos bellum inijt; ita etiam, & dicti Magi Philetus, & Hermogenes fecisse visi sunt, dum primo per Iacobum ad fidem conuersi, inde vero à fide excidentes, aduersus Ecclesiam pugnantes, hæresim statuerunt. *Epipha. hæres 58.* *2. Tim. 1. & 2.*

Mirandum est hac in re Dei iudicium, qui istum Apostolum statim Herodis pati sententiam voluerit, Petrum, ceterosq. Apostolos reseruans. Causam vero esse posse dici potest, vt ille in condemnationem Iudæorum occisus sit, hi doctrinæ Domini reseruati sint, sicut Vrias Propheta ex Aegypto, quo fugerat, reuocatus, iussu Regis Ioakim gladio percussus est; Ieremias non item, qui iam tenebatur in carcere. *S. Hier lib. 5. in c. 25. Ierem.* *Ier. 26.*

Debe-

Lorin. ibid. Debetur sanè Stephano titulus Protomartyris: at est inter Apostolos protomartyr Iacobus proprie quodammodo datus ceteris in exemplum Apostolis, nec vt ille furentis impetu populi, sed condicto, latoq. damnatus à Rege iudicio, propter eam, quæ adiecta est, causam, & ob alia mirifica facinora, seu in Hispania, seu in Hierusalem facta.

Iam vero Iacobus tàm cito ex hac vita subductus, & ad dexteram in Regno admissus, relicta fratri sinistra longioris istius inferioris æui, quo pauciores, minoresq. hic viuens honores consequi ei licuit, hoc maiores, ac plures mortuus consecutus est, non ab Hispanis modo, apud quos iacet, sed ab vniuerso orbe Christiano, qui religiose ad sacrum ipsius corpus visendum peregrinatur, experiens ingentem vim diuinorum beneficiorum: qua de re permulta extant testimonia in Hispaniarum historijs.

Sanctarum Reliquiarum S. Iacobi in Hispaniam translatio. Patronus fit totius Hispaniæ. Compostella in Episcopalem dignitatem erigitur. Cap. 342

Compostellanæ Ecclesiæ monimentis traditur S. Iacobi, Zebedæi filij, corpus ex vrbe Hierosolyma per vastissimum mare singulari Dei prouidentia aduectum, ad extremas Hispaniæ oras appulisse. Cumque in Iriæ Flauiæ (quod est Galleciæ oppidum) portu primum constitisset, non longe ab eo portu, in loco, qui nunc Compostella dicitur, conditum, ob frequentes persecutiones longo tempore latuisse. Sacrum hunc thesaurum Alphonso Rege Legionis (qui ob insignem pudicitiam Castus dictus est) diuinitus indicatum, idem Rex insigni basilica, alijsq. regijs donis exornauit.

Ab eo tempore multis, magnisq. miraculis S. Iacobi memoria nobilitari cæpta est. Ipse etiam gloriosissimus Apostolus in difficillimis prælijs palàm se conspiciendum præbens, Hispanos aduersus infideles pugnantes mirifice iuuit. Quare factum est, vt vniuersa Hispania S. Iacobum præcipuum sibi patronum diuino munere concessum, adsciuerit, & vsque ad hunc diem inprimis coluerit. Ceterùm tanti Apostoli crebra miracula non modo intra Hispanias, sed in omnibus etiam Christianis prouincijs celebrata fuerunt, vt quemadmodum Hierosolymam, ad sepulchrum Domini, & Romam ad Apostolorum limina, sic etiam Compostellam, ad S. Iacobi reliquias vndique confluant Religionis, & voti causa ex toto Christiano orbe peregrini. Hucusque Compostellanæ ecclesiæ monimenta.

Leonis Papæ Tertij auctoritate, Compostella sedem, & dignitatem Episcopalem sortita est, rogatu (vt aiunt) Caroli Magni. Cum enim venerabile corpus Apostoli id temporis vsque latuisset, Theodomiro Episcopo Iriensi diuinitus reuelatú est. Cuius rei fama excitus Carolus Magnus, eò peregrinationis causa, vt erat religiosissimus, profectus, deinde Leonem Papam rogauit, vt locum adeò sanctum, & venerandum Episcopali dignitate nobilitaret. Facile concessit in tàm piam petitionem pientissimus Pontifex, & Iriensem Sedem Compostellam transtulit, ita tamen, vt Episcopi Iriensis titulú retineret, quod ita obseruatum est vsque ad annum circiter octingentesimum septuagesimum septimum. Quo tempore Ioannes Octauus Pontifex Romanus Ecclesiam ab Archiepiscopatu Bracarensi exemit, & Metropoli-

Io. Vas. in Chro. Hisp. an 798.

tanam

tanam fecit. Placuit hoc Alphonso Casto, & Ciuitatem Compostellanam Ecclesiæ illi cum alijs prouentibus, ac muneribus dono dedit, vt annotat Alphonsus Venetus ex Chronico quodã, qui ad Diui Dominici Legione seruari ait: Postremus Episcopus Iriæ, & primus compostellæ fuit Theodemirus vir sanctus.

Mirabilis reuelatio Sepulchri S. Iacobi apud Hispanos. Cap. 343.

NVnc operæpretium facturus mihi videor, si quæ de ratione occultati, atque ignorati sanctissimi Sepulchri, ac de reuelatione eiusdem in historia Compostellana reperi, hoc loco subiungam (ait Ioannes Vasæus) ea vero habent ad hunc modum. Floruerat antiquitus in illo loco (de Compostella loquitur) inter Catholicæ fidei cultores Christiana religio, sed tempore persecutionis ingruente, & superba Paganorum tyrannide Christiani nominis dignitatem conculcante, totus fere Christianæ religionis cultus longo iam tempore euanuerat. In toto igitur tempore Sarracenorum, & longo etiam tempore post restitutionem fidelium, veneranda B. Apostoli tumba nullius Christiani accessu frequentata, fruticum, syluarumq. spissitudine mansit diuitissime cooperta, nulliq. vsque ad tempus Theodemiri Iriensis Episcopi, fuit reuelata, aut cognita. Sed quando optimo Deo placuit Ecclesiam suam laborantem visitare, & eius aduersitatem in prosperitatis tranquillitatem conuertere, statim tempus suo potenti imperio mutauit. Prænotatis autem Episcopis fertur successisse Theodemirus, cuius tempore diuinæ Maiestatis omnipotentia Occidentalem Ecclesiam, sepulchro tanti Apostoli reuelato, visitare, & illuminare dignata est. Reuelatio autem hoc modo facta est. Quidam namq. personati, & magnæ auctoritatis viri præfato Episcopo retulerunt luminaria in nemore, quod super B. Iacobi tumulum diuturna vetustate excreuerat, nocturno tempore ardentia multoties vidisse, ibiq. Angelos sibi frequentius apparuisse. Quo audito ipsemet ad eum locum, vbi illi se talia vidisse asserebant, accessit, & luminaria in prædicto loco ardentia proprijs oculis proculdubio aspexit. Diuina igitur inspiratus gratia præfatum nemusculum festinanter adijt, & diligenter circumspiciens, quandam domunculam marmoream, tumulum intro se continentem inter syluas, & frutices inuenit. Qua inuenta, Deo gratias referens Casti Regis Ildefonsi, qui tunc in Hispania regnabat, præsentiam incunctanter adiuit, eiq. rem, vt audierat, & proprijs oculis viderat, veraciter notificauit. Ipse vero tantæ audientiæ gaudio diffusus, citato calle has partes intrauit, & ad honorem tanti Apostoli Ecclesiam restaurans, Episcopum Iriensis Sedis in hunc locum, qui Compostella dicitur, multorum Episcoporum, ac Dei seruorum, nobiliumq. virorum auctoritate, atque priuilegio regali commutauit. Hoc autem factum esse sub tempore Caroli Magni, à multis referentibus audiuimus. Theodemirus vero Episcopus tanto fidentius oculos mentis ad cælestis patriæ considerationem erigebat, quanto frequentius B. Iacobum post Basilicam sibi factã miraculis, & virtutibus coruscare conspiciebat. Spe ergo cælestium præditus, aliquo interiecto tempore, vitam securus effudit finali sorte interueniente. Hæc ad

Ioan. Vas. ibid.

ver-

verbum ex hiſtoria Compoſtellana. Hucuſque Vaſæus.

Translatum fuit ſancti Apoſtoli corpus ex Iria Flauia Compoſtellam octauo Kalen. Auguſti, quo die eius martyrij memoria ab Eccleſia, vbique iuſtis de cauſis maxima celebritate recolitur.

Fernandus Princeps bellicoſus, pugnante pro eo Iacobo Apoſtolo, viſibiliter Coimbriam à Mauris detentam glorioſa victoria obtinuit. Cap. 344.

Rod. Tolet. lib. 6. c. 11. REx Fernandus factus Monarchus Hiſpaniæ vlterioris, ſcilicet Galleciæ Aſturiarum, Legionis, & Caſtellæ &c. Cumq. in tranquillitate ſecura gauderet, congregato exercitu proceſſit, vt Portugalliam, & Luſitaniam occuparet, quas tunc temporis Arabes detinebant. Itaque munitionibus occupatis propoſuit Coimbriam, maiorem illius patriæ ciuitatem, cum Dei adiutorio impugnare, & ad petendum diuinum ſubſidium Eccleſiam Beati Iacobi viſitauit, & implorato per triduum diuinæ auxilio Maieſtatis, Beati Apoſtoli oraculo confortatus, contra Coimbriam exercitum congregauit, vbi fixis tentorijs circumquaque machinas, & caſtra lignea eleuauit. Verum Chriſtianis viriliter inſiſtentibus, machinis vndique quaſſantibus, auxilio Dei, & Beati Iacobi interuentu, murus irrumpitur Ciuitatis. Quo viſo Arabes conſternati Ciuitatem, & opes Fernando Principi obtulerunt. (& paucis interiectis) Eo tempore fertur Græculus ex Hieroſolyma cauſa peregrinationis ad Eccleſiam S. Iacobi aduenisse, qui in deuotione pernoctans, audiuit indigenas enarrare, vt militem in Chriſtanorum prælijs apparere, ſed ipſe licet deuotus Apoſtolo prædicabat non militem, ſed piſcatorem; cumq. in tali pertinacia permaneret, reuelatione diuina meruit intueri equum ſplendore conſpicuum Apoſtolo præſentatum, & armorum inſignibus decoratum, obſidentibus Coimbriam ſubuenire, & peregrinus, de quo diximus, viſione huius certus factus, & diem, & horam captionis Coimbræ in Eccleſia Apoſtoli publice prædicauit, & ſicut ipſe prædixit, ſic poſtea rei veritas patefecit. hæc Rodericus Ximenius. Eandem hiſtoriã deſcripſit & Rodericus Santius, qui ait: Fernandus optimus Princeps fuit, & valde bellicoſus Coimbriam in Portugallia ab Arabibus occupatam S. Iacobo viſibiliter apparente obtinuit. Nam (vt ait Lucas Tudenſis) dum hic Fernandus eandem Ciuitatem Coimbriæ à Mauris detentam obſideret, accidit quemdam Epiſcopum Græcum, nomine Hoſtianum, limina S. Iacobi viſitaſſe. Dum igitur ibi ea nocte dormiret, apparuit ei S. Iacobus dicens: Noli Hoſtiane dicere me non fore militẽ contra Chriſti perſecutores, quod vt explorato habeas, ecce iam equito laturus auxilia Regi Fernando, qui per ſeptem annos obſedit Coimbriam; & vt ſis certior, conſpice claues, quibus cras hora tertia aperiam portas Ciuitatis. Qua reuelatione perterritus, facto mane Canonicis Eccleſiæ Compoſtellanæ reuelauit, & compertum eſt ita eueniſſe. hucuſque ille.

Rodo. Santius hiſt. Hiſp. p. 3. c. 26.

San-

Sanctus Iacobus apparet equo insidens, vexillum baiulans, cuius auxilio multa hostium millia prosternuntur. Cap. 345.

REx Ranimirus nolens otiosus à Dei seruitio inueniri, aggressus est loca Arabum,& tàm in villis,quàm in agris,cuncta quæ reperit,etiā Anagarum incendio concremauit. Tunc Sarraceni cum maxima multitudine occurrerunt. Exercitus autem Regis Ranimiri visa multitudine in locum, qui Clauigium dicitur, se recepit. Cum in nocte de certamine dubitaret, apparuit ei Beatus Iacobus confortans eum, vt certus de victoria,sequenti die bellum Arabibus instauraret. Cumq. diluculo surrexisset, visionem Episcopis, & Magnatibus reuelauit. Qui pro visione gratias exsoluentes, ad pugnam omnes se communiter parauerunt, Apostoli oraculo roborati. Sed ex alia parte Sarraceni de multitudine confidentes, ad prælium processerunt. Hinc inde itaque conserto prælio, Sarraceni confusione turbati Gallijs terga dederunt. Itaque ex eis ferè septuaginta millia ceciderunt. In quo bello B. Iacobus in equo albo vexillum manu baiulans fertur apparuisse. Tunc Rex Ranimirus cepit Albaidam, Clauigium, Calagurrim, & multa alia, quæ Regno adiecit. Ex tunc (fertur) hæc inuocatio inoleuit: Deus adiuua, & S. Iacobe. Tunc etiam, & donaria B. Iacobo persoluerunt, & in aliquibus locis non ex tristitia, aut ex necessitate,sed deuotione voluntaria adhuc soluunt. hucusque Rodericus. & Santius: Hic felix Rex cū Sarracenis apud Calagurrim decertauit,in quo bello sanctus Iacobus apparuit, & cæsa sunt multa millia Arabum, & Calagurra cum adiacentibus partibus in deditionem Raimiri deuenit. Bello(inquam)apparuit S.Iacobus aperte. Merentur Catholici Principes diuina auxilia, cum infideles persequuntur zelo ampliandi legem Dei, non augendi Regna temporalia: sic Machabæis pro lege Dei sui certantibus contra Timothæum, visus est sensibiliter de cælo vir Dei Iudæis auxilium præbens, & Iudam incolumem seruans: & iterum contra Lysiam apparuit sanctus Dei de cælo in veste candida, hastam contra hostes vibrans. hæc Santius.

Roderic. de reb. Hispa. lib.4.c.13. Vas. Hisp. Chron. an. sal. human. 825. Alphons. à Cartag. regum Hisp. anacephaleosi c.54. Franc. Zarapha de Hisp. regib. Christi an. 829.

Sant. p. 3. Hispa. hist. c.10.

Sed quis enarrare poterit miracula, quæ Deus per Apostolum suum Iacobum in Hispania operatus est, atque operatur in præsens? nullus opinor. Meritò itaque Cæsar Cardinalis Baronius, Sanctissimi Apostoli sepulchrum vniuerso patens Orbi, Miraculorum promptuarium, nominari posse affirmat & docet.

Baron. to. 9

Ranimirus Rex S. Iacobi auxilio fretus, prænarratam victoriā memorabilem obtinet contra Sarracenos, in quo conflictu plus quàm sexaginta millia Barbarorum cæsa sunt. Cap. 346.

ANno Regni secundo, Sarraceni à Ranimiro per Legatos petierunt, vt tributum Christianarum virginum, quod Mauregatus annuum promiserat, ex pacto solueret, si pacem cum eis ratam esse vellet. Ranimirus re cum primoribus Regni communicata, respondit, se tam indignis pactis stare

Vasaei in chro. Hisp. an. 825.

ſtare nolle, atque adeo ne pacem quidem illorum velle. Quod vt re ipſa comprobâret, conſcripto iuſto exercitu, agros illorum vaſtare cæpit Anagarum vſque. Sed & hoſtes cum numeroſiſſimis copijs obuiam profecti, ancipiti prælio cum Ranimiro conflixere, tantiſper, dum nox pugnam diremit. Chriſtiani beneficio noctis periculo erepti, in locum editiorem (Clauium dicebatur) ſe receperunt, vbi de rei euentu ſolliciti, noctem totam lachrymis, & precationibus tranſegerunt, opem diuinam toto pectore implorantes. Mox Regem ſomno oppreſſum Diuus Iacobus Apoſtolus in ſomnis iubet de exitu pugnæ ſecurum eſſe, victoriam Chriſtianorum haud dubie fore; ſe Apoſtolum Iacobum eſſe, cui tutela Hiſpaniæ commiſſa ſit, cuius propitium numen poſtero die in prælio experturi ſint: Tantum animis ab omni vitiorum inquinamento ſalutari confeſſione expiatis & ſacroſancto corporis Dominici ſacramento communitis, ad conflictum poſtridie ſpe pleni procederent. Rex inſomnium Epiſcopis, & magnatibus commemorat, qui tàm fauſtum omen læti accipiunt, atque Apoſtoli iuſſa diligenter faceſſunt. Mox ſe ad prælium alacribus animis comparant, tam certo pignore freti, Dei, ac ſancti Iacobi numen inuocantes. Tantamq. in Sarracenos ſtragem edidere, vt ſupra ſexaginta millia Barbarorum in acie cæſa ſint. Diuus Iacobus in eo conflictu equo candido, vexillo niueo, & in eo cruce rubea conſpicuus apparuit. Rex Calagurrim, & nónulla alia municipia, atque arces finitimas recepit. Ab eo tempore receptũ eſt Hiſpanis, in prælijs omnibus, præcipue ſi cum infidelibus, ac paganis res eſt, Dei, ac Diui Iacobi numen implorare, quod ipſis pro militari teſſera eſt.

Raimirus, ne ingratus eſſet Apoſtolo pro tàm inſigni beneficio, de communi Præſulum, ac nobilium conſilio ſtatuit, vt pro ſingulis boum iugis, certa tritici menſura, qua in ſoluendis primitijs vtuntur, & de ſingulis vini modijs altera vini, ſingulis annis Diuo Iacobo ſolueretur. Quod hodie quoque nonnullis in locis ſoluitur, & votum appellatur, idq. vere: nam communi Regis, præſidum, magnatum, ac plebis conſenſu perpetuo votum eſt, cum duriſſimis execrationibus, ſi quis in poſterum violaret. Præterea, vt in ſpolijs, ac manubijs diuidundis, Eccleſia D. Iacobi in ſortem veniret, atque vnius equitis numero eſſet.

Extant de ea re litteræ ipſius Regis Raimiri datæ Calagurri menſe Maio, vel ſecundum alios, Iunio, quo menſe victoriam hanc conſequutus videtur, in quibus hæc omnia, quo diximus modo referuntur, & voti inſtitutio, atque confirmatio declaratur. Quæ litteræ ſingulis annis in Eccleſijs Metropoli Compoſtellanæ ſubiectis vulgo recitantur. Quin & Paſchalis Romani Pontificis litteras Apoſtolicas vidi, Anno Pontificatus ſui quarto datas, quibus ea vota confirmat. Hæc Vaſæus.

Almanzor Sarracenus, memor acceptæ cladis iterum parat bellum, iterum iuuante Iacobo vincitur. Cap. 347.

Idem Vaſ. an. 931. ALmanzor memor acceptæ cladis, & maculam tantam abolere cupiens, non ſolum collecta in Hiſpania, ſed ex ipſa vſque Africa euocata, tanquam pro communi afferenda religione, infinita Barbarorum multitudine, vaſtandam Caſtellam venit. At Ferdinandus Gundiſaluus Comes, cum qua-

quadringentis quinquaginta equitibus, & quindecim millibus peditum obuiam profectus, maiori eos quàm prius clade affecit. Continuatum est per tres dies prælium, nisi quantum nox interualli reficiendis corporibus dedit. Postremo die, Diuus Iacobus in acie visus Christianis laborantibus opem ferre. Quod Pelagius Monachus iam morte functus, in somnis Comiti futurum prædixerat. Nam Comes, priusquam tàm ancipiti prælio se committeret, ad monasterium Diui Petri, de quo iam diximus, Pelagij precibus se commendaturus accesserat. Quem vt cognouit mortem obijsse, ægrè animo affectus, ab eodem in somnis confirmatus est.

Almanzor, & Sarraceni cum parietem Ecclesiæ S. Iacobi demoliti essent, vlciscente Iacobo morti traditi sunt penè omnibus pereuntibus. Cap. 348.

RODericus Velasquus, & pater Pelagij Episcopi, cum ceteris Consulibus huius Prouinciæ Sarracenos cum Duce eorum Almanzore in Galleciam euocauerunt. Qui Compostellam profecti, maiorem partem parietis ecclesiæ S. Iacobi diruerunt, intacto tamen sacratissimo ipsius Altari. Ceterum Apostolus, ne se tantum scelus inultum abstulisse gloriarentur, tanto eos dysenteriæ morbo percussit, vt plurimis morbo consumptis, pauci in patriam reduces fuerint. Almanzor vbi tantam suorum cladem vidit, suos dicitur consuluisse, quisnàm ille esset tantæ internecionis auctor? Qui responderunt, vnum ex discipulis filij Mariæ Virginis ibi sepultum. Quo ille audito, pœnitentia rerum gestarum ductus, fugam quammaximè potuit, accelerauit. Sed in itinere repentino correptus morbo, apud Medinam Cæli, vbi sepultus est, animam in sinum Mahometis infœliciter tradidit. Rex continuò pietate motus Compostellam venit, & ecclesiam Apostoli dirutam, Petro Episcopo adiuuante instaurauit. Qua post instaurationem consecrata, Petrus Episcopus obdormiuit in Domino.

Peregrinis penè ducentis vnà cum Comite de S. Aegidio clamantibus ante portas Oratorij S. Iacobi, vt illas aperire dignaretur, vt vigilias ibi facerent mirabiliter vltro apertæ sunt. Cap. 349.

NVper Comes de S. Aegidio, nomine Pontius, cum fratre suo causa orandi ad S. Iacobum venerunt. Qui cum ecclesiam ingressi fuissent, & oratorium, quo corpus Apostoli iacet, ingredi pro sui libitu non potuissent, rogauerunt ædilem, vt eis idem oratorium aperiret, quatenus nocte illa ante corpus Apostolicum vigilias facere potuissent. Cum autem suas preces effectu carere viderent (nam mos illic fuerat, vt post solis occubitum ianuæ prædicti oratorij, donec illucesceret mane, clausæ manerent) ad sua hospitia tristes abscedunt. Quo dum peruenissent, peregrinos suæ societatis omnes adesse iubent, quibus assistentibus, dixit Comes S. Aegid. se Iacobũ velle adire, illis secũ pari animo comitantibus, si forte illis per semetipsum dignaretur aperire. Cumq. illi concorditer, libenterq. hoc susciperent, parauerunt sibi luminaria, quæ manibus in eisdem excubijs tenerent. Vespere itaq. facto ac-

Ex M. S. antiq. bibl. Basilica S. Petri Rom.

censis luminaribus ecclesiã ingressi sunt viri numero fermè 200, qui venientes ante B. Apostoli oratorium eleuata voce precati sunt: Beatissime, inquiũt, Apostole Dei Iacobe, si tibi placet, quod nos venissemus ad te, aperi nobis oratorium tuum, vt nostras faciamus vigilias coram te. Mira res, nec dum verba finierant, & ecce eiusdẽ Oratorij ianuæ tanto strepitu insonuerunt, vt omnes qui aderant, in minutas partes eas confractas fuisse putarent. Verum inspectis illis repagula, seræ, atque catenæ, quibus obserantur, ruptæ, atque disiunctæ sunt, sicq. ianuæ sine manibus hominum inuisibili virtute patefactæ peregrinis ingressum præbuerunt. Qui vehementer lætificati introierunt, tãtoq. magis ex eodem miraculo exultauerunt, quanto euidentius B. Apostolũ inuictissimi Imperatoris militem verissimè viuere probauerunt, quem tam celeriter eorũ petitioni affuisse viderunt. Qua in re perpendi potest, quàm sit exaudibilis piæ petitionis, qui seruorũ suorũ tàm benignus affuit precationi.

Petrus Ecclesiæ orationibus protectus, insigni miraculo, fractis cathenis, apertis vltro portis, ab Angelo ductus, ex manibus Herodis eripitur. Cap. 350.

Act.12. VIdens Herodes Agrippa, quia placeret Iudæis, apposuit apprehendere, & Petrum (erant autem dies Azimorum) quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo. Et Petrus quidẽ seruabatur in carcere: oratio aũt fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo. Acceperat à Claudio Herodes Agrippa non tantũ regnum plurium prouinciarũ accessionibus auctum, sed ius etiã in res sacras, nimirum in templum, & sacerdotiũ, sicq. non tantũ ex animi sui sentẽtia summos Põtifices dimouebat, & creabat; sed arbitratus se, quod prædixerat Dominus, obsequiũ præstare Deo, in Apostolorum verticem Petrum, quasi nouis dogmatibus sollicitantem populum, è medio tollere festinat. Magno sanè terræmotu Christi Ecclesia, tunc concuti visa est, dum ipsã petrã in Ecclesiæ fundamẽto locatã in tanta agitatione conspicerent. Hinc iuges illæ fidelium omnium sunt (quod & mirandũ est) pro Petro ad Deum preces effusæ. Nam etsi alios complures Apostolorũ carceri mancipatos sæpe legamus, non tamen legimus populum adeò vehementer orasse pro illis, sicut pro Petro, vtpote communi omniũ parente, atq; pastore. Sed audiuit Deus orationem eorum, & vinctum suum non despexit. Cũ enim, inquit Lucas, producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostiũ custodiebant carcerem. Vnde quæso tanta hæc diligentia, & tàm exquisita cu-
Act.5. stodia? Iam alias ante decennium Iudæi experimento didicerant, Angelum Domini Petrum, ac ceteros Apostolos simul vinctos eduxisse de carcere. Timens igitur Herodes, ne quod semel factum erat, iterum eueniret, stultè admodum tot artibus, Dei consiliũ, ac sapientiam eludere conatus est. Sed quid
Psal.32. tùm ille qui reprobat consilia Principum? Ecce, inquit Lucas, Angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo carceris, percussoq. latere Petri, excitauit eum dicens: Surge velociter: & ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas, & fecit sic. & dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me. Et

exiens

exiens sequebatur eum,& nesciebat,quia verum est,quod fiebat per Angelũ: existimabat autem se visum videre. Transeuntes autem primam & secundam custodiam,venerunt ad portam ferream , quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltro aperta est eis,& exeuntes processerunt vicum vnũ, & continuò discessit Angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus dixit:Nunc scio verè,quia misit Dominus Angelũ suum,& eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorũ.Errant mea sententia,qui putant Herodianum carcerẽ hunc, in quem detrusus est Petrus, extra Hierosolymam ciuitatem fuisse positũ sub suburbijs,& quod dicat Lucas de Angelo,& Petro è carcere educto:Venerũt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatẽ,quæ vltrò aperta est eis : nescientes Hierosolymam ciuitatẽ vsque ad tempus huius,de quo est sermo, Agrippæ Regis,duplici fuisse circundatam muro : ipsum vero Agrippam, & tertiũ addere aggressum esse,sed non absoluisse . Cũ igitur Petrus è carcere ab Angelo ductus per portam ferream ingressus sit ciuitatem,satis declaratur carcerem Herodianum inter primum, & secundum murum extitisse . Ceterùm Iosephus,tàm in primo, quàm in secundo muro testatur fuisse erectas munitissimas turres,in quarum vnàm,ad delinquentes coercendos mancipatã,Petrus cõiectus, ac vinctus fuit à militibus custoditus . Angelus igitur Petrum è carcere non ad fugam,sed ad triumphum velut educens,non foras,sed intra ciuitatem,per portam,quæ ferrea dicta est,quamuis clausam, sed diuina virtute reseratam perduxit, vt sic liber pastor relictus,solicitum de se gregem inuiseret . De hac ferrea porta Petro patefacta, hæc Arator Diaconus .

Baron. an. 44.

Ioseph. de bel. Iud. li. 6. c. 6.

Ferrea quid mirum si cedunt ostia Petro ?
Quem Deus ætheræ custodem deputat Aulæ ,
Ecclesiæq. suæ faciens retinere cacumen,
Infernum superare iubet !

Venit ergo,inquit Lucas,ad domum Mariæ matris Ioannis,qui cognominatus est Marcus,vbi erant multi congregati,& orantes . Pulsante autem eo ostium ianuæ,processit puella ad videndum,nomine Rhode,& vt agnouit vocem Petri,præ gaudio non aperuit ianuam,sed intro currens,nunciauit stare Petrum ante ianuam . At illi dixerunt ad eam: Insanis . Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant : Angelus eius est . Petrus autem perseuerabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum,& obstupuerunt . Innuens autem eis manu,vt tacerent, narrauit quomodo Dñs eduxisset eum de carcere:dixitq. Nunciate Iacobo,& fratribus hæc: & egressus abijt in alium locum.

Arat. in Act. lib. 1.

Præconia Augustini in Petri Cathenas . *Cap.* 351.

Vincula Petri,veluti nobilissimæ victoriæ gloriosa Trophea,omniũ fere sanctorum Patrum egregijs celebrata præconijs , in Ecclesia sunt perpetua memoria apud omnes consecrata . Inter ceteros de Petri Vinculis Augustinus in illa verba : Tu es Petrus,& super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam : Dignus certè,inquit,qui ædificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clauis ad regnum . De hoc ait sermo diuinus : Et ponebant infirmos suos,vt vmbra saltem transeuntis Petri obumbraret eos , si tunc opem ferre poterat vmbra corporis, quanto magis nunc plenitudo virtutis ? si tunc supplicantibus proderat aura quædam pertranseuntis,quanto magis gratia nunc permanentis? Meritò per omnes Chri-

August. de Sanct. ser. 29.

sti Ecclesias auro pretiosius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum; si tàm medicabilis fuit obumbratio visitantis, quanto magis catena vincientis? vt vmbra, inquam, transeuntis Petri obumbraret eos? si inanis quædam species vacuæ imaginis, habere potuit in se vim salutis; quanto magis de corpore meruerunt attrahere salubritatis ferreo pondere sacris impressa membris vincula passionis? si ad præsidia supplicantium tàm potens fuit ante martyrium, quanto magis efficax post triumphum? Fœlices illi nexus, qui de manicis, & compedibus in coronam mutandi, Apostolum contingentes, martyrem reddiderunt. Fœlices catenæ, quæ nudatis penè ossibus inhærentes, viuas reliquias de sanguinis sudore, iam attrita carne rapuerunt; tactusq. membrorum cruciatus sui sanctificat instrumentum, in quo dum afflictio crescit ad pœnam, causa pœnæ proficit ad gloriam. Fœlicia vincula, quæ reum suum vsque ad Christi Crucem non tàm condemnatum, quàm consecratum miserunt.

Hæc Augustinus de vinculis Petri, licet non de illis, quibus hoc anno vinctus est Hierosolymis, nondum enim reperta fuerant, quæ temporibus Theodosij iunioris Augusti in lucem sunt prodita: sed de illis, quibus Romæ est detentus in carcere, antequam Crucis subiret supplicium.

De illis autem catenis, quibus vinctus Hierosolymis fuit Petrus, ac tandem Romam translatis, hæc cecinit Arator.

——————— manet omne per æuum
Pignoris huius apex, & syderis obtinet instar,
Corpore quod Petrus sacrauit, & Angelus ore
His solidata fides, his est tibi Roma Catenis
Perpetuata salus, harum circumdata nexu
Libera semper eris: Quid enim non vincula præstant
Quæ tetigit, qui cuncta potest absoluere? &c.

Harum autem catenarum historiam ex antiquioribus monumentis erutam, recitat Metaphrastes die 1. Augusti, necnon & Surius.

De antiquo, & laudabili more primorum Christianorum, qui in periculis positi, & in tribulationibus, & quibusuis necessitatibus constituti, semper ad orationem confugiebant, & quicquid piè petebant, fiebat illis. Cap. 352.

INterim dū Petrus Hierosolymis ferreis premebatur catenis, & Herodes, vt Iudæis rem gratam faceret, iusserat, vt post Pascha, coram populo interficeretur, sicut de Iacobo factum fuerat, Ecclesia, pusillus grex eorum, qui in Christum crediderant, videns in tàm magno discrimine vniuersalem Patrem constitutum, orabat sine intermissione ad Deum pro eo, ad vnicum orationis refugium confugiens. Ex qua re colligitur laudabilis, & antiquus nascentis Ecclesiæ mos, & imitanda consuetudo accedendi ad Deum per orationem: quæ orandi consuetudo in ipsius Ecclesiæ decursu semper retenta est, omnesq. serui Dei, quotquot vnquam fuerunt, in eorum necessitatibus, in difficillimis rerum euentibus, in plagis, in tribulationibus, in periculis imminentibus semper oratione vsi sunt, & per illam accessum sibi fecerunt ad Deum, pro vitandis malis, & salute consequenda: & re ipsa millies experti sunt, Deum per orationem humilem placari hominibus, & parcere illis, & afferre auxilia in tempore opportuno, vt res sit admira-

miratione digna, quàm bene affectus sit Deus erga illos, qui orandi consuetudinem habent. Et in tanta æstimatione est apud eum oratio, vt penè nolit in nos effundere bona sua, nisi per orationem.

Quod serui Dei animaduertentes, summis præconijs orationem in cælum extulerunt dicentes, illam esse clauem auream, & cælestium arcarium, vbi repositi sunt cælestes thesauri, & esse columnam mundi, parentem virtutum, & cordis humani fulcimentum, & ministram gratiarum, opulentiam inexhaustam, & inuisibilem, lucrum pauperis hominis, quæ sola soluit vincula mortis, & mortuos resurgere facit, & quæ est mentium illuminatrix,& purgatrix earum, & non parcens aliquid absurdum aut sordidum habitare in animis nostris. Dum persuadet Dei reuerentiam, & docet qualis ei honor præstandus sit, & monstrat seculi imposturas, mundi insidiatoris machinationes, & dolos, & nefandorum spirituum fraudes, fugatq. noxias cogitationes, & obscœna phantasmata, mentemq. in contemptu obscœnarum voluptatum firmat. orantemq. ipsum tantis ornamentis honestat, vt si quis multis virtutibus conspicuus videretur, & orationem non haberet, iste tamẽ nihil esse sine oratione crederetur, virtutesq. illas quis diceret aut inutiles esse, aut falsas. Oratio enim tamquam basis aliqua, omnibus virtutibus substernitur, qua ablata, statuam ruere necesse est, sicut & concusso fundamento domus ruinæ proxima est. Qui autem possidet illam,hoc tantum respectu beatus dici potest. Vt enim desiderata bona consequi possimus, indigemus oratione, sicut arbor humore, famelicus pane, oculus luce, miles ense, & piscis aqua indiget; impossibileq. prorsus esse sancti viri asseruerunt in Dei seruitio perseuerare, & ambulare per vias rectas ad patriã, nisi quis perpetuã habeat comitem orationem. Sed de virtute, & omnipotentia eius plura diximus in libello nostro exercitiorum spiritualium. Nunc tantum enarrabimus, quæ de ea gloriose à Patribus tradita sunt.

De excelsa dignitate, & pulchritudine hominis orantis, & quàm sit pretiosa, opulenta, & admirabilium rerum operatrix oratio. Enarratio ex D. Io. Chrysostomo. *Cap. 353.*

AD iustitiæ, omniumq. virtutum perfectionem omnes serui Dei contendere debent. Id autem cito, & præclare fit, si per omne tempus precationis, ac Dei cultui, studioq. pietatis dediti viuamus: hanc vitam, hanc sanitatem, hanc opulentiam,hanc bonorum omnium summam existimantes, vota nostra offerre Deo, sincero, puroq. corde. Etenim quemadmodum Sol lucem præbet corpori, sic animæ lumen est precatio. Proinde si cæco damnosum est, non intueri Solem,quanto grauius damnum est homini Christiano, si non assidue deprecetur, neque Christi lucem orando in animum suum inducat? Quis non obstupescat, & admiretur tantam benignitatem, ac beneuolentiam, quam in nos homines declarat Deus? qui mortalibus tãtum honoris largiatur, vt dignos nos habuerit, qui cum ipso colloquamur, nostraq. vota ad ipsum deponamus? Nam verè profectò cum Deo confabulamur, quoties vacamus deprecationi, per quam simul, & Angelis copulamur, & societatem,quam cum brutis animantibus habebamus,procul effu-

Chrysost. li. 1. de oran. Deo.

gere videmur, Angelorum enim opus est deprecatio, superans interim etiam illorum dignitatem, si tamen maius est Angelorum dignitate, colloquium miscere cum Deo. Atqui quod id sublimius sit, ipsi nos docent, multo quidem cum tremore vota sua offerentes, ceterùm nobis exemplum præbentes, vnde sciamus, ac discamus, quod quisquis Deum adit, multo cum gaudio, multoq. rursum cum tremore, id facere oporteat. Tremore quidem, dum metuimus, ne videamur indigni, qui Deum precibus alloquamur: rursus gaudio repleamur, reputantes honoris magnitudinem, quod Deus mortaliũ genus, tanta, ac tali sua cura dignatus sit, vt assidue diuino colloquio frui liceat: per quod etiam illud assequimur, & vt mortales, & temporarij esse desinamus, natura quidem mortales, sed colloquio, conuictuq. quem agimus cum Deo, ad immortalem vitam transeuntes. Necesse est enim, vt qui cum Deo familiaritatem habet, superior euadat & morte, & omnibus, quæ corruptioni sunt obnoxia. Et quemadmodum nullo pacto fieri potest, vt qui Solis radijs fruitur, non effugiat tenebras: ita nulla ratione fieri potest, quin qui cum Deo consuetudinem agit, desinat esse mortalis: siquidem ipsa dignitatis sublimitas, nos ad immortalitatem transfert. Etenim si qui cum Cæsare miscent sermones, familiariterq. cum eo versantur, & hoc honoris ab illo sunt adepti, non possunt esse pauperes: multò minus fieri potest, vt qui Deum deprecantur, cum eo familiariter colloquentes, animas habeant mortales. Nam mors animæ est impietas, ac vita pugnans cum lege diuina. Ex quo consequitur animæ vitam esse Dei cultum, ac vitam eo cultu dignam.

Porrò vitam piam, ac Dei cultu dignam miris modis oratio conciliat, conciliatam auget, ac ceu thesaurum recondit animis nostris. Etenim siue quis virginitatis amore tenetur, siue quis studet amplecti honorabilem coniugij castimoniam, siue quis meditatur inijcere frænum iracundiæ, & cum mansuetudine familiaritatem habere, siue quis cupit ab inuidentiæ lue purus esse: denique si quis aliud quippiam facere studet, quod ad rectè viuendum pertinet, duce precatione, ac huius vitæ viam præparante, commodum simul, & facilem habiturus est pietatis cursum. Neque enim fieri potest, non potest, inquam, fieri, vt qui postulant à Deo pudicitiam, iustitiam, mansuetudinem, ac benignitatem, non assequantur id quod petunt. Petite enim, inquit Dominus, & dabitur vobis, quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis. Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperitur. Ac rursus alibi: Quis est, inquit, ex vobis, à quo si filius petat panem, det illi lapidem? aut si piscem postulet ille, porrigat ei serpentem? Quod si vos cum sitis mali, nostis bona munera dare filijs vestris: quantò magis pater vester cælestis, dabit Spiritum sanctum his, qui hunc ab ipso petunt? Talibus quidem dictis, ac tali spe prouocauit nos ad orandum vniuersorum Dominus. Nos vero decet obtemperantes Deo, semper omnem vitam in laudibus Dei, precibusq. transigere, maiori studio curam agentes diuini cultus, quàm vitæ nostræ. Sic enim continget, semper viuere vitam homine dignam. Quisquis enim non orat Deum, nec diuino colloquio cupit assiduè frui, is mortuus est, & vita carens, expersq. sanæ mentis. Nam hoc ipsum euidentissimum est argumentum amentiæ, non intelligere magnitudinem huius honoris, nec amare deprecandi studium, nec

Matt.7.
Luc.11.

hoc

hoc habere persuasum, quod animæ mors sit, non prouolui ad Dei genua. Quemadmodum enim corpus hoc nostrum, si non adsit anima, profectò mortuum est, ac fœtidum: sic anima, nisi se ipsam incitet ad orandum, mortua est, ac misera, & grauiter olens. Quin insuper quod oporteat quauis morte tristius existimare, si quis deprecatione priuetur, pulchrè nos docet Daniel ille Propheta magnus, qui maluerit emori, quàm triduo dumtaxat arceri ab orando. Nec enim hoc ab eo exigebat Rex Persarum, vt impietatem admitteret: tantum illud obseruabat, si quis intra triduum quicquam petere deprehenderetur ab vllo Deorum, aut hominum, præterquam ab ipso. Sed Propheta ne tantulum quidem temporis sustinuit ab orando cessare: propterea quod nisi Deus propensus sit in nos, nihil omnino bonorum in animas nostras venire possit. Dei vero propensio simul adiuuat labores nostros, hosq. pulchre subleuat, si conspexerit nos amare precandi studium, si continenter orare Deum, si viderit expectantes, omnia bona nobis illinc defluxura. *Dan. 6.*

Itaq. cum videro quempiam non amantem orandi studium, nec huius rei feruida, vehementiq. cura teneri, continuo mihi palàm est eum nihil egregiæ dotis in animo possidere. Rursus vbi quem conspexero, insatiabiliter adhærentem cultui diuino, idq. in summis damnis numerantem, si non continenter orauerit, coniecto talem omnis virtutis firmum esse meditatorem, ac Dei templum. Etenim si vestitus hominis, si pedum incessus, si risus dentiū declarat, qualis quisque sit, quemadmodum sapiens dixit Salomon: multo magis deprecatio, cultusq. Dei, signum est totius iustitiæ, cum sit ornatus spiritualis, ac diuinus, multam pulchritudinem, ac decorem concilians mētibus nostris, dum vniuscuiusque vitam componit, nec finit quicquam sordidum, aut absurdum dominari nostro animo, dum persuadet reuereri Deū, & honorem, quem illi debemus, præstare, dum docet vniuersam mali spiritus imposturam reijcere, turpes, & absurdas cogitationes profligans: denique dum cuiusque mentem constabilit in contemptu voluptatum: nam hæc superbia sola decet eos, qui Christum venerantur, videlicet, nulli seruire turpitudini, sed mentem seruare in libertate, morumq. puritate. Arbitror itaq. cunctis esse manifestum, quod simpliciter impossibile sit, absque precationis præsidio cum virtute degere, cumq. hac huius vitæ cursum peragere. Etenim qui fiat, vt quis virtutem exerceat, nisi continenter adeat, & supplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnem suppeditat, ac largitur hominibus? Rursum qui fiat, vt aliquis concupiscat esse temperatus, ac iustus, nisi cum eo consuetudinem & colloquium habeat, qui cùm hæc, tùm his etiam plura exigit à nobis? Quin & illud paucis demonstrare volo, quod etiam si nos peccatis refertos precatio deprehenderit, celeriter purgatos reddit. Quid itaq. maius, aut diuinius obtingere possit, quàm deprecatio, cum hanc animis ægrotantibus pharmacum quoddam esse liqueat? Itaq. primi occurrunt Niniuitæ, quos clarum est deprecationis præsidio, plurimorum scelerum, quibus diuinam iram in se prouocarant, remissionem accepisse. Simul enim, atque illos cepit deprecandi studium, illicò iustos reddidit, ac Ciuitatem, quæ iam assueuerat lasciuiæ & malitiæ, breuiter vitam exlegē, & impiam viuere, statim correxit, nimirum potentior diutina peccandi consuetudine, cum Ciuitatem illorum cælestibus legibus impleslet: pariter secum *Eccl. 19.* *Ionę 3.*

trahebat temperantiam, humanitatem, mansuetudinem, curamq. pauperum: Nec enim sustinet deprecatio absque his virtutibus versari inter pauperes: sed in quorumcumque pectore sibi domicilium delegerit, eos reddit plenos omnis iustitiæ, erudiens, & exercens ad virtutem, ac malitiam omnem propellens: & sanè si quis tùm ingressus fuisset ciuitatem Niniuitarum, qui prius eandem probè nouisset, nequaquam agnouisset eam, adeò repente à turpissima vita ad pietatem resilierat.

Quemadmodum enim si quis mulierem mendicam sordidis pannis vestiri solitam, post aureis vestibus ornatam videret, nequaquam agniturus sit mulierculam: ita si quis eam Ciuitatem prius nouisset mendicam, hoc est vacuam omnibus thesauris spiritualibus, nimirum ignorasset, quænam esset illa Ciuitas, in qua transmutanda, tantum valuisset deprecatio, vt & mores,
Luc.7. & vitam ad virtutem reduceret. Iam vero, & mulier quædam, quæ totum vitæ tempus in lasciuia, & impudicitia peregerat, simulatq. se proiecit ad pedes Christi, salutem assequuta est. Proinde deprecatio non solum purgat à peccatis, verumetiam ingentia pericula depellit. Siquidem ille Rex simul, & Propheta mirabilis Dauid, multos, ac sæuos inimicos effugit precationis ope, non alijs armis exercitum muniens, atque ita tradidit suis militibus potiri victoria, quietis interim, ac securis. Quemadmodum alij quidam Reges incolumitatis suæ spem ponere consueuerunt in militum peritia, & arte belli gerendi, in sagittarijs, in cataphractis, in equitibus: ita magnus ille Dauid, sanctis precibus mœnium vice suum cinxit exercitum, nequaquam respiciens Imperatorum, Tribunorum, ac Centurionum ferociam, neque pecunias colligens, nec arma comparans, sed orando, diuinam armaturam è cælo deportans. Nam verè cælestis est armatura deprecatio, quæ Deo funditur, solaq. firmam custodiam præbet his, qui sese Deo tradiderunt.

Si quidem Cataphractorum & robur, & peritiam, tùm sagittariorum experientiam, atque in prodendo hoste calliditatem, sæpenumero ludit, ac frustratur, vel ipsa belli facies, vel hostium fiducia, cumq. his alia permulta: ceterum deprecatio, armatura est inexpugnabilis, ac tutissimum, nec vnquam fallens munimentum, pari facilitate, vel vnum repellens militem, vel
1.Reg.7. innumerabilia hostium millia. Quandoquidem admirandus ille Dauid, de quo modò diximus, Goliath illum immanem, cum veluti dæmon quispiam formidandus irrueret, non armis, neque gladijs, sed precibus deiecit: vsque
4.Reg.19. adeo Regibus quidem aduersus hostes in prælijs valida arma sunt deprecatio. Quin eadem, & nobis æque valida sunt arma aduersus dæmones. Sic & Ezechias Rex superior euasit in bello, quod illatum est, à Persis, non cum armaret exercitum, sed preces tantum opponeret hostium multitudini:
Isa.37. Itidem & mortem effugit, vbi cum qua decuit religione, se Deo prosterneret, solaq. deprecatio facile puram reddit. Docet nos Publicanus ille,
Luc.18. qui petijt à Deo remissionem peccatorum, & impetrauit. Docet & lepro-
Matt.8. sus, qui simul vt procidit ad pedes Dei, mundatus est. Quod si Deus corpus morbo corruptum celeriter sanauit, multo magis animam, quæ morbo tenetur, humaniter sanabit. Etenim quanto pretiosior est anima corpore, tantò magis consentaneum est, hanc Deo maiori curæ futuram. Quamquam innumera recenseri possint exempla, tùm vetera, tùm noua, si quis velit

omnes

omnes enumerare, qui deprecationis beneficio seruati sunt. Verùm aliquis forsitan ex eorum numero, qui socordiæ, segnitiæq. dediti, nolunt attente, ac diligenter orare persuasurus sit, in hoc Deum illa verba dixisse: Non omnis qui dicit mihi: Domine: Domine, intrabit in Regnum Cælorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui est in cælis. Atqui ego si crederem solam precationem ad salutem nostram sufficere, non iniuria sermonem hunc nobis obijceret aliquis. Nunc cum profitear deprecationem caput esse bonorum omnium, basim, ac radicem vitæ frugiferę, non est quod quisquam illis verbis abutatur ad excusationem suæ socordiæ. Neque enim sola Temperantia potest homini salutem adferre, si cetera desint bona, neque cura pauperum, neque benignitas, neque quicquam aliorum, quæ cum virtute geruntur, sed oportet, vt omnia simul concurrant in animas nostras.

Ceterum precatio, ceu radix, & basis omnibus ceteris substernitur. Neque secus, ac Nauem, & domum, ea, quæ substrata sunt, validam reddunt, ac ne soluatur, continent: ita nostram vitam orandi studium, & continet, & vbique firmam reddit, adeò vt absque hoc nihil nobis boni possit contingere, neque quod ad salutem conducat. His de causis Paulus tanto studio non cessat huc adhortari nos, dicens: Deprecationi instate, vigilantes in ea cum gratiarum actione. Atque alibi iubet, vt citra intermissionem oremus, in omnibus gratias agentes: hæc est enim, inquit, voluntas Dei. Ac rursus alio in loco: Orate omni tempore, in spiritu, in hoc ipsum vigilantes cum omni instantia, & obseruatione. Adeo multis, ac diuinis vocibus ad orandum nos assidue prouocat ille Apostolorum Princeps. Decet igitur nos ab illo doctos, cum precatione vitæ cursum peragere, atque hac mentem assidue rigare. Siquidem hoc omnes homines, non minus opus habemus, quam arbores aquarum humore. Neque enim valent illæ fructus producere, nisi bibant humorem radicibus; neque nos pretiosis pietatis fructibus poterimus esse grauidi, nisi precibus irrigemur. Quapropter oportet, & stratis relictis, diuino cultu præuenire Solis exortum, & cum ad mensam accedimus, & cum nos ad nocturnam quietem recipimus. Quin oportet, singulis horis vnam precationem offerre Deo, vt orandi cursus, diei cursum æquet. Ceterum hyberno tempore decet etiam noctis maximam partem precibus impendere, ac flexis genibus, multo cum tremore instare deprecationi, hoc ipso nos beatos existimantes, quod Dei cultui vacamus. Dic mihi, qua fronte Solem intueberis, nisi prius adoraueris, qui lumen illud dulcissimum oculis tuis mittit? quo pacto frueris mensa, nisi prius adoraueris eum, qui tibi tantum bonorum largitur, ac suppeditat? Qua spe trades te ipsum nocturno tempori, qualibus cum insomnijs putas tibi rem fore, ni te ipsum præmunieris orando, sed incustoditus ad somnum accesseris? Nimirum contemptibilem, captuq. facilem te ipsum præbebis scelestissimis spiritibus, qui continenter obambulant, obseruantes nos, vt si quem deprehenderint nudatum deprecationis præsidio, protinus abripiant. Si nos conspexerint deprecatione communitos, illicò resiliunt, non aliter quàm prædones, ac facinorosi, vbi conspiciunt militis gladium in caput suum vibrari. Quod si contingat aliquem esse nudum precationis præsidio, hic auulsus deportatur à dæmonibus, & in calamitates, variaq. mala impellitur. Oportet igitur, vt hæc omnia metuentes, preci-

Coloss. 4.
1. Thess. 5.
1. Pet. 4.

precibus, & hymnis ſemper nos ipſos circumuallemus, vt Deus omnium miſertus dignos efficiat regno cælorum, per vnicum filium ſuum, cui gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Quod Prælatus ſublimis, non debet eſſe totus in litibus dirimendis, & rerum temporalium occupationibus, ſed debet habere tempus orationis, & meditationis; & qualis moribus eſſe debeat. Enarratio pulcherrima ex Diuo Bernardo. Cap. 354.

S. Bern. de conſid. ad Eugenium Pontificem.

MAxime condoleo occupationibus, ſi tamen doles & tu: quod ſi non doles, tunc longe magis doleo, ſciens longius, à ſalute eſſe membrum, quod obſtupuit: & periculoſius laborare, quod ſe eſſe ægrum non ſentit. Abſit, vt de te id ſuſpicer, vtpote aſſuetus delitijs dulcis quietis: ideo non potes deſueuiſſe tàm cito, neque ſubito non dolere ſubtractas: quoniam plaga recens, dolore non caret: nondum obcalluit vulnus, & verſum eſt in inſenſibile. Scio quod non deeſt tibi materia iuſti doloris à quotidianis iacturis, inuitus auelleris à tuæ Rachelis amplexibus; & quoties auelleris, toties renouatur dolor; nihil tamen plus metuo tibi, quàm quod per cõſuetudinem ad hoc deuenias, vt iam non ſentias dolorem, quoniam auelleris à Rachele, & implicaris negotijs. Noli nimis credere affectui tuo, qui nunc eſt: nihil tàm fixum animo, quod neglectũ tempore non aboleſcat. Vulneri vetuſto, & neglecto callus obducitur: & eo inſanabile, quo inſenſibile fit. Denique dolor continuus, & acerbus diuturnus eſſe non poteſt, quia aut de remedio conſolationem accipiet, aut de aſſiduitate ſtuporem. Quid non inuertat conſuetudo? quid non aſſiduitate duretur? Primum importabile tibi videbitur onus negotiorũ: proceſſu temporis ſi aſſueſcas, reputabis non adeo: paulo poſt leue ſenties: poſt, neque ſenties: paulo poſt, etiam delectabit: ita paulatim in cordis duritiam itur; & ex illa in auerſionẽ. Vereor, ne in medijs occupationibus (quoniam multæ ſunt) dum diffidis finem, frontem dures: & ita ſenſim te ipſum priues ſenſu iuſti, vtilisq. doloris. Itaque multo prudentius erit, quod te ſubtrahas occupationibus ſaltem ad tempus, quàm quod patiaris trahi ab ipſis, & duci ad cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia neque ſentit: quod compunctione, & deuotione non ſcinditur, pietate non emollitur: &c. Nemo autem duri cordis ſalutem vnquam adeptus eſt, niſi quem miſerans Dominus auferat ab eo cor lapideum, & det ei cor carneum. Ad hoc te trahent maledictæ iſtæ occupationes, ſi te totum dederis illis, nihil tibi relinquens. Volo eſſe tibi Iethro, ac dicere tibi, ſtulto labore conſumeris in tot occupationibus temporalibus, quæ non ſunt niſi afflictio ſpiritus, euiſceratio mentis, euacuatio gratiæ: nam fructus horum quid niſi aranearum telæ: de mane vſque ad veſperam litigare, aut litigantes audire? Igitur ſi hæc deploras, emenda; nequè te vnquam ad iſta duraueris quolibet vſu, vel aſſiduitate. Nolo quod in hoc habeas patientiam, immo impatientiam. Hebetati cordis inditium eſt, propriam non ſentire continuam vexationem, ac ſeruitutem.

Itaque confulo tibi, non fias feruus hominum, non confumas totum tempus in audiendo leges Iuftiniani, lites, & cauillationes. Dic: Narraue- Pf. 118.
runt mihi inqui fabulationes: fed non vt lex tua. Tuum principale munus eft ædificare Ecclefiam, docere populos, meditari in lege Domini, quæ eft immaculata, conuertens animas. Non dico, quod totum te fubtrahas illis fecularibus occupationibus: fed quod non tradas te totũ. Si es homo omnium, omnibus omnia factus, efto etiam tui: alioquin quid tibi prodeft, fi vniuerfos lucraris, & te ipfum perdas? Habe igitur te, & fi omnes veniunt ad bibendum de fonte tuo, bibe etiam & tu. Tu folus fitiens permanebis? Qui fibi nequam, cui bonus? Itaque non totum te des actioni, neque femper: fed confiderationi aliquid tui cordis, & temporis fequeftra, vacans Deo, quia, & ibi præordinas quæ agenda funt fecundum Deum, ne præcipitanter fiant. Ibi primo fcrutaris, & ordinas affectus, & actus tuos, demum alienos. Itaque huic tàm pio, quàm vtili otio, nullam in vita operam dare, vitam perdere eft. Imitare S. Gregorium, qui vltimam partem Ezechielis obfcuriffimam in otio expofuit, eo tempore quo Vrbs erat obfeffa: & in fumma tempeftate negotiorum, vt ex eius præfatione liquet.

Non te (ait) ingeras iudicare de terrenis poffeffiunculis hominum: etiam 1. Cor 6.
contemptibiliores, qui funt in Ecclefia, illos conftituite ad iudicandum, dicebat Apoftolus. Illæ autem caufæ grauiores, quas ad te intrare neceffe eft, affuefce breuiter decidere, præcidens fruftratorias, ac venatorias dilationes: nihil enim ita abfque labore, manifeftam facit veritatem, vt breuis, & pura narratio.

Caufa viduæ intret ad te, caufa pauperis, & eius qui non habet quod det.

Multas caufas etiam indignas audientia iudica, vt illæ, quæ præferunt manifeftam ambitionem. Si Difcipulus Chrifti es, ignefcat zelus tuus, exurgat auctoritas tua contra generalem impudentiam ambitioforum &c. Flagella eos cum Chrifto, nec aures eis præbeas; timeant te nummularij, nec fidant in nummis, fed diffidant: abfcondant æs fuum à te, fcientes te paratiorem ad effundendum, quàm ad recipiendum.

Quatuor ergo tibi confideranda fuadeo, fcilicet: Te, quæ fub te funt, quæ circa te funt, quæ fupra te funt. Primo nofce te: alioquin nihil tibi proderit fcire myfteria omnia, fi te nefcieris. A te ergo incipiat confideratio tua, immo etiam in te femper finiatur. Quicquid fe offerat, quod non pertineat ad falutem tuam, mox refpuendum. De te ergo confidera quis, & qualis fis. Abiectus eras in domo Dei, dictum eft tibi: Amice, afcende fuperius fuper gentes, vt probaret te, an amicus eius fis. Non certè eleuatus es ad dominandum, fed vt euellas, & deftruas, & difperdas, & ædifices, & plantes:

Quid horum faftum fonat? fchemate quodam rufticani laboris, labor fpiritualis expreffus eft. Sarculo tibi opus eft, non fceptro. Abfit, quod delitijs refoluaris, aut pompis. Non blandiatur tibi Cathedra excelfa: eft enim fpecula, vnde omnia profpectes, vnde follicitudine vrgearis omnium Ecclefiarum, non auri, & argenti, quæ in te abominabilis erit: non vt domineris; plane enim Apoftolis, & tibi interdicitur dominatus, cum dicitur: Reges gentium dominantur eorum &c. Vos autem non fic &c. Et Luc. 22.
Apo-

2.Cor.11. Apostolus probabat se plus ministrum, quia in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Non licet tibi gloriari in Cathedra: sed cum ipso Apostolo in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Gal.6. Fœlix qui dicere potuit: Plus omnibus laboraui. Et si labor terret, merces inuitet. Exi ergo in agrum Domini tui, & vide, quantis syluescat spinis, & tribulis: Accingere gladio tuo (quod est verbum Dei, & auctoritas puniendi) fac vindictam in nationibus, increpationes in populis.

Filius es Apostolorum, & Prophetarum, esto fide, & moribus, per quæ vicerunt, & operati sunt iustitiam. Valde tibi commendo humilitatem: nulla splendidior gemma in ornatu Pontificis; quo enim ceteris excelsior, eo humilitate apparet illustrior. Item monstruosa res est, gradus summus; & animus infimus: sedes prima, & vita ima: sermo multus, fructus nullus: lingua magniloqua, manus otiosa: vultus grauis, & actus leuis: ingens auctoritas, & nutans stabilitas.

Confer ergo tua posteriora prioribus: Si in Pontificatu profecisti, in virtute, in sapientia, in intellectu, in suauitate morum &c. an forte defeceris: si sis patientior, an impatientior solito: iracundior, an lenior: insolentior, an humilior: affabilior, an austerior: exorabilior, an difficilior: pusillior animo, an magnanimior: ferus magis, an plusculum dissolutus: timoratior, an forte fidentior, quàm oportet &c. Oportet etiam, quod innotescat tibi zelus tuus, clementia tua, discretio quoque moderatrix earumdem virtutum: qualis sis in donandis iniurijs, qualis in vlciscendis: quàm in vtroque prouidus obseruator modi, loci, temporis: nam hæc tria sunt consideranda in vsu virtutum harum, ne non sint virtutes, si præter hæc reperiantur: nam caligante oculo discretionis, vna præripit locum alterius, seu occupat terminos. Procedit autem hæc caligo, vel ex ira præcipitante, vel ex molliori affectu censuram iudicij eneruante. Oculus ita turbatus, nihil intuetur clementer, suffusus autem quadam fluxa, & muliebri mollitie animus, rectum non videt. Non eris innocens, si punias eum, cui forte parcendum esset: aut parcas ei, qui fuerat puniendus.

Examina etiam, qualem te in tribulationibus inuenis, si cõstantem in tuis, si condolentem in alienis. Peruersissimi cordis eris, si in tuis inueniaris impatiens, & in alienis incompatiens. Item si in prosperis, vel modice animum relaxas à sui custodia, & disciplina, quod pauci vitant: nam in incautis, prosperitas se habet ad disciplinam, sicut ignis ad ceram, & radius Solis ad glaciem: & facilius inueniuntur, qui in aduersitate retinuerunt sapientiam, quàm qui in prosperitate non perdiderint. Magnus ille est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatior cura corporis, vel vestis, non irrepsit. Nugæ sint longe ab ore tuo, nam inter seculares, nugæ, nugæ sunt: in ore sacerdotis blasphemiæ: interdum si incidant, ferendæ fortassis, referendæ numquam: immo magis interueniendum caute, & prudenter nugacitati, & prorumpendum in aliquid serium, quod vtiliter, & libenter audiatur, & supersedeatur otiosis. Consecrasti os tuum Euangelio, talibus iam illud aperire illicitum; assuescere, sacrilegum est. Verbum scurrile, quod faceti, vrbaniue nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore, procul etiam ab aure relegandum. Fæde ad cachin-

cachinnos moueris, fœdius moues: detrahere autem, aut detrahentem audire, quod horum damnabilius sit, non facile dixerim. De auaritia non loquor: quia pecuniam, quasi paleam dicaris habere.

Hæc, & plura ibi Bernardus, instruens Ecclesiasticos viros, quo modo in oratione, & meditatione, & actione se habere debeant.

Ecclesiasticus vir, quibusuis prematur occupationibus, deuotionem tamen, orationes, & meditationem deserere non debet, ne ipse à Deo deseratur. Cap. 355.

Sit Episcopus singulis per compassionem socius, super omnes contemplatione suspensus, interiorum curam exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentiam internorum sollicitudine non relinquens. Etenim propter sarcinam pastoralem, non est deserenda delectatio contemplationis. *Gregor. in Past. p. 2. c. c. 5. in prin. D. Tho. 2. 2 q. 134. a. 2.*

Væ tibi Episcope, si fons deuotionis in te siccatus fuerit. Quid aliud est deuotio, quàm fons aquæ viuæ, rigans omnia nostra virtutis exercitia, quæcumque sint illa, sine qua mox arescunt? est etiam vinum cæleste, cor hominis lætificans, est balsamus omnem sanans passionem, est cibus animæ, est lingua qua cum Deo loquimur: qua carens, non habet linguam, vt cum Deo loquatur, vt Ber. ait: est manna de cælo. &c. Ipsa est quæ dicit: Spiritus meus super mel dulcis. &c. At non datur diligentibus terrenas consolationes, in mensa, in honoribus. &c. sicut neque manna datum est, nisi dimissis cepis, & alijs Aegypti. Fauum dulcissimum deuotionis non possunt fabricare porci, sed apes sollicite volantes super flores vitæ Christi &c. Dulcedo internorum exercitiorum est cibus animæ, quo confortatur ad laborandum in vinea Domini & portandum pondus, & æstus externorum negotiorum. Etiam in vertiginibus causarum secularium, semper maneat quædam candela accensa in pectore nostro. Post has autem vertigines confugiat pastor ad leuamen orationis, & ad colloquium familiarium spiritualium, quos habere debet, quemadmodum D. Gregorius facere solitus erat. Vnde idem in pastorali dicit: Quia valde inter humana verba cor nostrum defluit, & vsus humanæ conuersationis indesinenter destruit vim sollicitudinis, atque prouidæ circumspectionis erga cælestem vitam, oportet quod per meditationem sacrorum eloquiorum, iugiter restauretur. Et quoniam ad vetustatem vitæ per secularium societatem semper itur, ad amorem spiritualis patriæ, compunctionis aspiratione semper renouetur. Cũ indubitanter constet, quod exterius occupationum tumultibus cor à semetipso impulsum, corruat, studere incessabiliter debet, vt per orationis, & meditationis studium resurgat. Ideo Dauid Rex dicebat: Quomodo dilexi legem tuam, tota die meditatio mea est. Numquam autem rector à sacræ lectionis studio recedat. Bibe aquam de cisterna tua, ac deinde fluenta deriuentur in plateas: quia prædicator debet prius potare de sapientia sua, deinde in alios diffundere. *Eccl. 24. p. 2. c. 11. ante med. Psal 118. Prou. 5. In past. p. 3. c. 25. à med.*

Heu me, quia cum crederem me, saltem noctibus, in amplexu meæ Rachelis, idest vitæ contemplatiuæ, quieturum, clanculum me inuito introducitur Lia, idest cura, & consideratio diurnorum negotiorum.

Greg.

Greg. epist. 61. lib. 5. Greg. admonens Episcopũ Carthaginen. ita ait: Et si cogamur terrenis negotijs intendere, mens tamen nostra seculari varietate non defluat, sed tota in vnum currat, atque confluat finem; de quo Dauid: *Psal. 26.* Vnam petij à Domino, hanc requiram &c. In hoc mens se tota suspendat: tunc enim vere atque bene, ad opera dilectionis proximi descendimus, si ex toto corde, & viribus in ardenti Dei dilectione persistimus. Timeo tibi Eugeni (ait Bern.) *Bernar. de consid. ad Eugen.* ne multitudo continua negociorum, intermissa oratione, & consideratione, te ad cor durum perducat: quod deuotione non incalescit, compassione non mollescit, compunctione non scinditur, & se ipsum non exhorret, quia nec sentit. Vnicum refrigerium laborum Episcopi debet esse, quandoque *Marc. 6.* confugere ad solitudinem, ad orandum, & meditandum. Quapropter Apostoli cũ renunciassent Domino omnia, quæ egerant, & docuerant, dixit *Marc. 5.* eis Dominus: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Officium sacerdotis est, sacrificare, orare, docere, visitare, si est Episcopus. Quid dignius, & quid ouibus vtilius, quàm pastorem offerre quoti- *Psal. 165.* die vitam, & passionem Christi Deo patri pro eis? Benedictus Dominus, *Aug. ibid.* qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me: hoc est, non amouebit misericordiam suam, quamdiu ego non amouero orationem meam. Quanti feruoris debet esse, qui vi sui feruoris debet frigidos ca- *Cyprian. epist. 2.* lefacere? Idoneus non potest esse ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam accepta Eucharistia non erigit, & accendit.

Machar. hom 40. B. Macharius Aegyptius: Perseuerare (inquit) in oratione, est caput totius boni instituti, ac vertex omnium honestarum actionum; cuius beneficio reliquas virtutes, à Domino obtinemus. Monasteria sunt officinæ vir- *Bracharen. in Stim. Pastor.* tutum; ex quibus multi monachi conducti ad Episcopatus officium, pluribus, quibus in monasterijs fuerant assuefacti, & durati, emicuerunt. Diligenter negotia sunt agenda, sed non anxie. Memento quòd omnia debent seruire spiritui: ne pedes supra caput erigas, nec caput ad vilitatem pedum deprimas. Semper liber, atque expansus permaneat spiritus ad radios Domini: & post orationem igneam, maneant cineres æstuantes ad tempora negotiorum.

Ad hoc igitur summè annitendum, summisq. gemitibus à Domino petendum, vt in turbine negotiorum, etiamsi obruere animum videantur, animus tamen semper liber, securus, magnusq. Domino sistatur. Debemus ergo negotia disponere, & non eis immergi, habentes oculos ad Dominum erectos, ac fidentes: dicendo intra nos illum Psalmum: Leuaui oculos meos, *Psal. 120.* &c. Pondera verba dicta Episcopis, Actuum 20. Attendite vobis, & vniuerso gregi, primum vobis, deinde gregi. Occurrentibus difficultatibus, periculis, criminibus curandis, beneficijs, aut officijs distribuendis &c. mox toto corde ad orationem confuge, ad patrem luminum, & consolationum, &c. hæc enim iugis impulsio ad orandum, magna occasio est proficiendi. Dicas igitur: Domine tibi soli in hoc opere placere cupio: illumina ergo faciem tuam super seruum tuum. Væ tibi pastor, si omissa paulatim oratione, ac proinde cognitione tui, & officij, atque oneris tibi impositi, incipias sine sanctis, & rationabilibus scrupulis viuere, cum oporteat in dies illis pungi, & corrodi, & lumen semper à Deo petere.

Forte

Fortè Dauid cecidit, quia paulatim in exercitijs ſpiritualibus remiſſior factus fuerat. Quando paſtorem contingat incedere magna ſtipatum caterua &c. tunc vel maxime mens erigenda in Deum eſt, vt eo temporis articulo faciebat Bern. recogitans illa eſſe pura ſomnia, culiceſq. circumſtantes, mortaleſq. morituros. Ad hoc autem oportet diligenter, mentem ſpirituali bitumine linire, ſicut in arca Noè factum eſt, quoniam per poros etiam corporis ingredi poteſt, & ventus, & aqua. Iactauerunt te in vndas Oceani, in ſumma pericula ſalutis: Væ tibi, ſi incipias gaudere de cathedra: cum oporteat iugiter clamare ad Dominum: Circumdederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me &c. conſtanter operando, quæ oportet vſque ad mortem magnos, & continuos ſemper deuorando labores. Quidam vir probus dicebat: illum ſcrupulum maxime timédum Epiſcopo, ne ad eum nauem illideret; videlicet, ſi obrutus negotijs externis, ac proinde affectu intus arefactus, tepide oraret, & exercitia ſpiritualia intermitteret, aut minueret: ac deinde frigidos, atque parum vtiles ſermones haberet, vel prorſus dimitteret. Hoc enim fit, vt actus eſſentiales, & principales dimittat propter minus principales, ac denique paulatim in defectus, & vitia labatur. Contra quod periculum non video aliud remedium, niſi vt præter quotidianæ orationis exercitium, etiam cum maximè negotia fuerint, non tradere totum cor illis, ſed interea ſemper ſeruare anhelam affectionem ad Deum. Dic enim mihi nonne in omni negotio Deus eſt? ibiquè inueniri poteſt, vt finis, vt auctor, vt iuſſor, vt cooperator, ac conſultor? &c. Intuere igitur eum ibidem, quando negotium tractatur, & tunc intus requieſces: dilatabitur, illuminabitur, lætabitur cor tuum. Atque hoc ipſum ſummis gemitibus à Deo impetrare contende. Cur dicis, non ſuppetit tempus ad ſpiritualia negotia? Nonne noſtris temporibus multi ſancti Epiſcopi (vt B. Antoninus) non ſolum tempus habent ad orandum, & ſacrificandum, ſed etiam ad ſcribendum tot libros, & prædicandum? &c. Viliſſimus omninò eſt (niſi ſanctitate, & ſcientia præcellat) qui eſt dignitate præſtantior. 1. q. 1. cap. viliſſimus, è Symacho Papa. Quòd ſi contingat eum qui ad Epiſcopatum eligitur, non ea effulſiſſe ſanctitate, quæ Epiſcopum decet, dum in minoribus agebat: ſaltem poſtquam in candelabrum erectus eſt, ſatagere omninò debet, vt vita reſpondeat nomini, & loco. Triplex eſt ſtatus mentis in homine implicato negotijs, ſimulq. Deum quærente. Primus, quando habet otium: tunc enim mente, & affectu vehementer debet in Deum ferri, atque operam dare, ne imagines, quæ tunc (velimus nolimus) ſeſe ingerunt, trahant cor poſt ſe, ſed etiam ſi circumuolent nos, mens tamen ſuper omnia temporalia ſtabiliatur. Secundus, quando vacat negotijs omninò ebibentibus attentionem omnem: vt quando quis ſupputat, aut legit aliquid difficile intellectu, aut audit negotium varijs nodis implicitum, quod oportet rectè intelligere ad ſententiam iuſte ferendam &c. Quo tempore, quamuis non maneat actualis amor Dei, neque ſimplex ille intuitus ipſius, manet tamen quædam impreſſio amoroſa relicta ex frequentia actualis amoris, quæ magnam pacem, & quietem affert exercitatis: quam non amittunt etiam in ipſo negotiorum turbine: & per quam (illis tranſactis) mox redeunt ad centrũ, ac theſaurum ſuum, immittens ſagittas actualis amoris. Tertius vero ſtatus eſt, quando inten-

Pſal. 21.

intendit communibus negotijs, quæ non ita magnam exigunt attentionem: quibus non ita magna pars cordis tribuenda, vt non sua etiam particula Deo seruetur. Quid stultius dici potest, quàm, quoniam officium pastorale est multis negotijs implicitum, ideo non sit quotidie celebrandum? Immo quia tale est, oportet, vel spatium celebrationis separare Domino ad munimen contra tentationes, ad lumen in negotijs, ad consolationem inter tot afflictiones, vt vel tunc respirare liceat. In pastorali officio multa sunt, quæ deuotionem nutriunt, scilicet continuæ vexationes, & angustiæ. Nam Ioannes exul in Pathmos insula, vidit secreta cælestia: & Stephano inter ictus lapidum, diuina ei claritas fulsit. Compellunt enim angustiæ ad Deum clamare; vnde Deut. 8. dicitur: afflixit te penuria, & dedit tibi cibum manna. Et Apostoli, & Prophetæ inter pressuras mundi ardebant deuotione. Et attende, quod sicut Iudæi tantum colligebant de illo sua manna, quantum erat necessarium, atque sufficiens ad totam diem: ita oportet virum diurnis horis occupatum, tantum nocturnis vacare exercitijs, quantum sufficiat ad ferenda dulciter officij onera propter Deum.

Aug. lib. 6. confes. c. 3. Augustinus postquam dixit, quod nunquam poterat longiori mora quærere aliquid ab Ambrosio, propter turbas negotiosorum hominum, quorum infirmitatibus iugiter seruiebat, addit; quod cum sæpe ingrederetur cubiculum eius (non enim vetabatur aliquis intrare) eramus (inquit) ibi in diuturno silentio, ipso tacite legente (quis enim auderet esse oneri, sic intento?) deinde discedebamus, & coniectabamus eum illo paruo tẽpore (quod reparandæ menti suæ nanciscebatur, feriatum ab strepitu causarum alienarum, nolle in aliud auocari. Denique frequenter, qui illum adibant (ne illum perturbarent) taciti reuertebantur, licet ipsos vidisset.

Diuinæ orationis præclara descriptio, eiusq. multiplices, sed omnes excellentissimi effectus, ex D. Augustino, qui singulariter orationis doctrinam tradit.
Cap. 356.

August. in ser. de iein. & orat. 10. 10. & in tract. de miseric. in fin.

ORatio est ascensio animæ de terrestribus ad cælestia, inquisitio supernorum, inuisibilium desiderium. Abeat dissensio secularium morum, quibus premitur mens humana quotidie. Quid est oratione præclarius? Quid vitæ nostræ vtilius? Quid animo dulcius? Quid in tota nostra religione sublimius? Oratio est, quæ ad bonum nos Christianos prouocat.

Oratio est, qua cum Deo loquimur, qua Patrem eum dicimus, qua vniuersa desideria nostra in conspectu Maiestatis eius effundimus.

Oratio est, quæ cælos penetrat, nubes transit, Dei aures attingit. Hæc in Ecclesia vniuersis gradibus necessaria est. Hæc Cathecumenis spiritum, fidelibus præsidium, pœnitentibus solatium præstat. Hæc iustos continet, subleuat peccatores. Per hanc etiam qui stant, non cadunt, & qui elisi sunt, eriguntur. Hac vtitur ætas omnis, & sexus, ac conditio omnis, & dignitas. Hæc magna seruat, hæc tutatur & minima. Per hanc diuites tuti sunt, per hanc pauperes non deficiunt. Hæc pro illorum abundantia excubat, hæc vt ab istis penuria expellatur, exorat. In hac gubernamur in prosperis, per hanc fiduciam gerimus in aduersis. Hæc nobis in gaudijs iu-

cunda

cunda est, hæc in luctibus suauis. Per hanc lætitiam percipimus, per hanc tristitiam declinamus. Huic animi nostri pondus, & tædium, nociuaq. omnia commendamus. Hanc quasi idoneam quandam, & tutissimam nauem vniuersorum desideriorum nostrorum mercibus oneramus, quæ ad omnipotentem Deum precamur expansis manibus, fusisq. precibus prospero fœliciq. cursu perueniat. Per hanc omnia timoris Domini ornamenta percipimus.

Per hanc quicquid fides inchoat, spes cumulat, charitas decorat, assidua deprecatione seruamus. Per hanc castitatem tuemur, continentia virtuteq. omni gubernamur. Per hanc in confessione persistimus, in tentatione duramus. Per hanc pro Christo corporis vincula sustinemus. Per hanc postremo, beata martyria consumamus.

Non verbis, sed rebus agendum est apud Deum; qui ideo nos ad orandum prouocat, vt mentem nostram ad petita recipienda extendat. Cap. 357.

QVæri potest, cur opus sit verbis ad Deum orare, qui omnia scit, antequam fiant, & nouit quid nobis sit necessariū, antequam petamus ab eo? *D. Aug. li. 2. de serm. Domini in monte c. 3. tom. 4.*

Hic respondetur, non verbis nos agere debere apud Deum, vt impetremus quod volumus, sed rebus, quas animo gerimus, & intentione cogitationis, cum dilectione pura, & simplici affectu: sed res ipsas verbis nos docuisse Dominum nostrum, quibus memoriæ mandatis eas ad tempus orandi recordaremur.

Sed rursus quæri potest, siue rebus, siue verbis orandum est, quid opus sit ipsa oratione, si Deus iam nouit, quid nobis necessarium sit? nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciusq. efficit ad excipienda diuina munera, quæ nobis spiritualiter infunduntur.

Non enim ambitione precum nos exaudit Deus, quia paratus est suam lucem dare nobis, non visibilem, sed intelligibilem, & spiritualem: sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamur in alia, & rerum temporalium cupiditate tenebramur.

Sit ergo in oratione conuersio cordis ad Deum, quia semper dare paratus est, si nos accipimus quod dederit.

Deus nouit, quid in hac vita expediat, quid post hanc vitam daturus sit. *Super epist. ad Roman. proposit. 46.*

Externi actus corporis in oratione quid orationi conferant. Cap. 358.

CVm oramus, ad Orientem conuertimur, vnde cælum surgit: non tanquam sit ibi Deus, & quasi ceteras mundi partes deseruerit, qui vbique præsens est, non locorum spatijs, sed maiestate potentiæ; sed, vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem se conuertere, idest, ad Dominum, cum ipsum corpus eius, quod terrenum est, ad corpus excellentius, scilicet cæleste, conuertitur. *Vbi sup. de ser. Dom. in monte c. 4.*

Conuenit etiam gradibus religionis, & plurimum expedit, & omnium sensibus, & magnorum, & paruulorum, vt benè sentiatur de Deo.

De modo oran. lib. de cura pro mort. agen. c. 5. to. 4.

Quod orantes de membris sui corporis faciunt, supplicationibus cógruit, cum genua figunt, extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo, & si quid aliud faciunt visibiliter, quamuis eorum inuisibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat ijs indicijs, vt animus ei pandatur humanus: sed hinc magis seipsum excitat homo ad orandum, gemendumq. humilius, atque feruentius.

Et nescio quomodo hi motus corporis, nisi præcedente motu in animo fieri possint; eisdem rursus exterius visibiliter factis, ille interior inuisibilis, qui eos fecit, augetur. Ac per hoc, cordis affectus, qui, vt fierent ista, præcessit, quia facta sunt, crescit.

Verùm si eo modo quisque teneatur, vel etiam ligetur, vt hoc de suis membris facere nequeat, non ideo non orat interior homo, & ante oculos Dei, in secretissimo cubili verbi compungitur, sternitur.

Non est præscripta corporis compositio in oratione; sed stantes, genuflexi, sedentes, & iacentes in lecto orant serui Dei. Cap. 359.

Lib. 3. qq. ad Simplic. q. 4. to. 4.

NOn est præscriptũ, quomodo corpus constituatur ad orandum, dum animus Deo præsens peragat intentionem suam. Nam, & stantes oramus, sicut scriptum est: Publicanus autem de longe stabat. Et fixis genibus: sicut in Actibus Apostolorum legimus. Et sedentes: Sicut Dauid, & sanctus Elias, quando pluuiam orando impetrauit. Nisi etiam iacentes oraremus, non scriptum esset in Psal. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.

Luc. 18. Act. 7. Psal. 6.

Cum enim quisque orationem quærit, collocat membra sua, sicut ei occurrerit, accommodata pro tempore positi corporis ad mouendum animum. Cum autem non quærit, sed infert appetitus orandi, hoc est, cum aliquid repente venit in mentem, quo supplicandi moueatur affectus gemitibus inenarrabilibus, quocumque modo inuenerit hominem, non est vtique differenda oratio, vt quæramus, quo recedamus, aut vbi stemus, aut vbi prosternamur. Fingit enim sibi mentis intentio solitudinem, & sæpe etiam obliuiscitur se, vel quam cæli partem, vel in qua positione corporis membra illud tempus inuenerit.

Orandi forma à Christo habetur. Qualitas loci, horarum interualla, diuturnitas orationis, qualia sint, docetur. Cap. 360.

Lib. de ora. Domin. t. 4.

ORandi formam Christus ipse dedit, ipse quid precemur monuit, & instruxit. Qui fecit viuere, docuit & orare: ea benignitate, qua cetera dare, & conferre dignatus est.

Dicitur lib. de ser. Domini in monte. Tom. 2. ep. 121. c. 9.

Clauso ostio ora patrem tuum in abscondito. Parum est intrare cubiculum, si pateat importunis inquietationibus ostium, per quod ea, quæ foris improbè se immergunt, & interiora nostra irrumpunt.

Hæc sunt temporalia, & visibilia, quæ per carnales sensus cogitationes nostras penetrant, & turbam variorum phantasmatum orantibus generant.

Per

Per certa interualla horarum, & temporum verbis rogamus Deum, vt illis rerũ signis nos ipsos admoneamus, quantũq. in hoc desiderio profecerimus, nobis ipsis innotescamus, & ad hoc augẽdũ nos ipsos acrius excitemus. *In epist. ad Probam.*

Dignior enim sequetur effectus, quẽ feruentior præcedit affectus. Et infra. *Cap. 10.*

Diu orare, cum vacat, ideſt, cum aliarum bonarum, & necessariarum actionum non impediuntur officia, quamuis & in eis desiderio semper orandum sit, non est improbum, nec inutile.

Neque enim, vt nonnulli putant, hoc orare est in multiloquijs, si diutius oretur: Aliud est enim sermo multus, aliud diuturnus affectus, nam & de ipso Domino scriptum est, quod pernoctauerit in orando, & quod prolixius *Luc. 6.* orauerit: vbi quid aliud, quàm nobis præbebat exemplum in tempore precator opportunus, cum patre exauditor æternus? Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tàm breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimum necessaria est, & per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio.

Ac per hoc etiam ipsi satis ostendunt, hanc intentionem, sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, non citò esse rumpendam. Absit enim ab oratione multa loquutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio.

Est igitur orationibus instandum horis, & temporibus constitutis. Quod ait Apostolus, sine intermissione orate: Sanissimè sic accipitur, vt nullatenus intermittantur certa tempora orandi. *To. 2 epist. 109.*

Nullus dies, nulla hora, nullum momentum temporis inuenitur, quo non à sanctis orationes Deo, vbiq. fundantur, ab his hic, ab alijs alibi: cum tamen ab orationibus nullum sit tempus immune, quandoquidem diebus, & noctibus, cum alij cibo accepto reficiuntur, alij quodlibet aliud agunt, alij dormiunt, non vtique desunt, quos desiderium sanctum orare compellat. *De heresibus. lib. 1. cont. Maximinũ ca 9.*

Quid sit clamare ad Christum in oratione, & quid agendum in oratione. Quod oratio debet esse sobria, pura, & vigilans, & explosis inutilibus cogitationibus soli Deo vacans, & perseuerãs, & vox cum corde concordans, humilis, & munda. Cap. 361.

CLamare ad Christum est gratiæ Christi congruere bonis operibus. Hoc dico, ne fortè strepentes simus vocibus, & muti moribus. *Debet fieri oratio cum charitate*

Qui clamat ad Christum, vox eius in factis sit, incipiat mundum contẽnere, copiam suam distribuere, pro nihilo habere, quæ homines amant: contemnat iniurias, non appetat vindicari, paret maxillam percutienti, oret pro inimicis, si quis ei abstulerit sua, non repetat, si quid alicui abstulit, quadruplum reddat. *li. de verb. Dom. serm. 18. to. 10.*

Gratior est Deo pro fratre deprecatio, vbi sacrificium charitatis offertur. *In epist. ad Anic. t. 2 epist 126.*

In vera charitate ad Deum nostrum perueniamus, vt ab eo petitionem obtineamus. Beatificemus amicos Dei, indulgeamus inimicis, eius laudemus potentiam, admiremur sapientiam, prædicemus bonitatẽ, approbemus æquitatem: ostendamus ei necessitatem nostram, indicemus ei miseriam nostram, detegamus ei infirmitatem nostram, confiteamur ei culpam nostram, offeramus ei obedientiam nostram, manifestemus ei aduersariorum nostrorum, sci- *Lib. de orãdo Deum.*

licet dæmonum, & prauorum hominum malitiam, iniquitatem, crudelitatẽ, astutiam, & tyrannidem, & qui ei aduersantur, qui nos persequuntur, qui nobis hostes sunt, qui ei contradicunt. Malimus nos iram inimicorum propter eum, quàm cum eis abire contra eum.

To. 2. epist. 121. c. 13. Debet esse oratio cum sobrietate (in prædicta epist. ad Probam) ieiuna & ab alijs voluptatibus, sine salutis neglectu, carnalis concupiscentiæ refrenatio, maximæq. eleemosynæ multum adiuuant orationem, vt possimus dicere: In die tribulationis meæ Deum exquisiui manibus, & nocte coram eo, & nõ sum deceptus. *Psalm. 76.* Quomodo enim Deus incorporalis, & impalpabilis manibus exquiritur, nisi operibus exquiratur? Debet esse cum omni puritate.

Lib. de vita Christiana. Cap. 11. t. 9. 1. Tim. 2. Volo autem viros orare in omni loco, leuantes sanctas manus. ait Apost. Ille enim ad Deum merito extollit manus, ille preces bonæ conscientiæ fundit, qui potest dicere: Tu nosti Domine, quàm sanctæ, quàm innocentes, quam puræ sint ab omni fraude, & iniuria, & rapina, quas ad te expando, manus: quàm iusta, quàm immaculata labia, & omni mendacio libera, quibus tibi, vt mihi miserearis, preces fundo.

Ser. de ora. Dominica. Quando stamus ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare, & incumbere ad preces debemus. Cogitatio omnis carnalis abscedat, ne quicquam tunc animus, quàm id solum cogitet, quod precatur. Ideò, & sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes dicendo: Sursum corda: vt dum respondet plebs: Habemus ad Dominum: admoneatur, nihil aliud se, quàm Deum cogitare debere. Claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostẽ Dei tempore orationis adire patiatur. Obrepit enim frequenter, & penetrat, & fallens subtiliter preces nostras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, aliud in voce, quando intentione syncera Dominum debeat non vocis sonus, sed animus, & sensus orare.

Quæ aũt segnitia est alienari, & capi ineptis cogitationibus, & prophanis, cum Dñm deprecaris? quid aliud est, ꝙ magis debeas cogitare, quàm id quod cum Deo loqueris? Quomodo te audiri à Deo postulas, cum te ipse non audias? Vis esse Dominum memorẽ tui, cum rogas, quando tu ipse memor non sis? Hoc est, ab hoste in totum non cauere: hoc est, quando oras Deum, Maiestatem Dei negligentia orationis offendere: hoc vigilare oculis, & dormire corde, cum debeat Christianus cum dormit oculis, corde vigilare.

In trac. sup vlt. Prouer. to. 10. In orando Deo, in omni deprecatione sua non debet homo habere firmã conscientiam suam de opere futuro, sed de præterito: ex eo quod fecit, non ex eo quod facturus est, petere debet.

Serm. 45. de diuers. Lib. de salutarib. docu. c. 28. to. 4. Hoc, mi frater, stude in vita tua, vt orationẽ tuam puram offeras Domino Christo, ne cogitationes huius seculi conturbent animum tuum, neque in diuersa rapiatur mens tua.

Memento enim te sub Dei stare conspectibus, qui occulta cordis prospicit, & secreta tuæ mentis nouit.

Vigilanter igitur, & assiduè asta in conspectu Dei in tempore orationis, vt imminentem diaboli tentationem facilius possis euadere.

Si enim cogitationes huius seculi malæ, & sordidæ turbant cor tuum, & cogunt illicitum aliquid perpetrare, per orationes puras, & vigilias sanctas depellantur ab anima tua. Oratio namq. iugis munitio est animæ.

Per orationes purissimas omnia nobis vtilia tribuuntur à Domino, & cũcta

noxia

noxia effugantur. Et ne diutius de hoc disputem, vel immorer, sicut ex carnalibus escis alitur caro, ita ex diuinis eloquijs, & orationibus interior homo nutritur, & pascitur.

Plerumque meritum orationis superat affectus precantis: clamor etiam ad Deum, non vocis est, sed lachrymarum. *Lib. 6. de baptis. con. Donatistas tom. 7.*

Quia, vt dicit, Quid prodest strepitus oris muto corde?

Quamdiu hic sumus, rogemus Deum, vt non à nobis amoueat deprecationem nostram, & misericordiam suam, idest, vt perseueranter oremus, & vt perseueranter misereatur. *Super Ioan. ser. 9. to. 8.*

Multi enim languescunt in orando, & in nouitate suæ conuersionis feruenter orant, postea languidè, postea frigidè, postea negligenter, quasi securi fiunt. *Super Psal. 65.*

Vigilat hostis, dormis tu? Ipse Dominus præcepit in Euangelio, Quia oportet semper orare, & non deficere, ergo non deficiamus in oratione. Ille quod concessurus est, etsi differt, non aufert. Securi de pollicitatione ipsius, non deficiamus orando. *Luc. 18.*

In psalmis, & hymnis, cum oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in voce. *Tom. 2. ep. 109.*

In corde precantis est Deus; vbique enim Deum præsentem habet, cuius fidelis est vox. *Psal. 129. Tom. 2. ep. 109.*

Cum quis orat, sanctum in se spiritum aduocat. Ideo oratio magis est agenda corde, quàm voce: Melius enim est orare corde, sine sono vocis, quam solis verbis, sine intuitu mentis. *In ser. 2. de orat.*

Assignat autem huius rei causam. Quo studio, & quo affectu à nobis orandus sit Deus; ex nostra miseria simul, & ex conditoris misericordia considerare possumus. *lib. de orãdo Deum.*

Quid enim affectius hominem ad orandi studium excitaret, quàm miseria, & calamitas tantorum malorum, quibus premitur? Aut quid iucundius ad affectum traheret, quàm misericordia conditoris, quam toties inter mala sua experitur? Ne ergo mens humana ad orandum sit pigra, illinc ex vna parte necessitate compellitur, & ne aut diffidens oret, aut trepidans, illinc misericordia Dei prouocatur.

Debet esse oratio cum cordis humilitate. Munda cubiculum cordis. Vbi fueris, vbicunque oraueris, intus est, qui exaudit. Nam qui te exaudit, non est præter te. Non longe vadas, non te extollas, vt quasi attingas illũ manibus. Magis si extuleris, cades; si te humiliaueris, ipse appropinquabit tibi. *Tract. 10. super Ioan. tom. 9.*

Quid supplicaturus Deo locũ sanctum, & aptum requiris? Interiora tua munda, & inde omni mala cupiditate depulsa, præpara tibi in cordis tui pace secretum. Volens in templo orare, in te ora, & ita age semper, vt Templum Dei sis, ibi enim Deus exaudit, vbi habitat. *Lib. de sent. Prosp. ca. 333. t. 3*

Oratio debet habere comitem verecundiam, & disciplinam, quia Deus non vocis, sed cordis auditor est. Cap. 362.

Sit orantibus sermo, & precatio cum disciplina, quietem continens, & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare. Placendum diuinis oculis, & habitu corporis, & modo vocis: nam, vt imprudentis est clamo- *Serm. de simb. & or. Dominica.*

ribus strepere, ita congruit verecundiorem modestis precibus orare.

Quando in vnum cum fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cũ Dei sacerdote celebramus, verecundiæ, & disciplinæ memores esse debemus, non passim ventilare preces nostras inconditis vocibus, nec petitionem commendandam immodestè Deo, aut tumultuosa loquacitate iactare: quia Deus non vocis, sed cordis auditor est. Nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes videt.

Orantes non infructuosis, non nudis precibus ad Dominum veniant: inefficax petitio est, cum precatur Dominum sterilis oratio.

Citò orationes ad Dominum ascendunt, quas ad Dominum merita nostris operibus imponunt, sicut Raphael Angelus orationes Tobiæ.

In epist. ad Rom. Nonnunquam oramus, & quid expediat, nescimus: nam in hac ipsa vita multa possunt nobis prospera videri, quæ aduersa sunt, & aduersa, quæ prospera. Nam, & tribulatio quando accidit seruo Dei ad probationem, vel emendationem, videtur nonnunquam minus intelligentibus inutilis: sed *Psal. 59.* si referatur ad illud, quod dictum est: Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis: intelligitur quod plerunque de tribulatione nos adiuuat Deus: & frustra salus optatur, quæ aliquando aduersa est, cum delectatione, & amore huius vitæ implicat animam: vnde est etiam illud: *Ibid.* Tribulationem, & dolorem inueni, & nomen Domini inuocaui.

Forma humilis orationis, quæ cælos penetrat, & efficit magna, virtute sua, & quid sit impedimento virtuti eius. *Cap. 363.*

Lib. 2. qq. Euang q. 1 tom. 4. c 3. Tom. 9. lib. de speculo. DEus infinitæ misericordiæ, & maiestatis immensæ, pietatisq. gratuitæ, qui seruos tuos inter aduersa, & prospera mirabiliter dirigis, atque custodis, sicq. moderaris vitam illorum in vtraque parte, vt aduersa prosperis, & prospera succedant aduersis. Confiteantur ergo tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi, nec taceant laudes tuas ipsi etiam peccatores. Quorum vnus ego, licet in peccatis pronior, corde tamen desideranti tuas decanto laudes: si non ea qua debeo laude, vel dignitate, facio qua valeo facultate: respice quæso sereno vultu ad huius meæ exiguitatis obsequium, & propitiabili dignatione, accipe tantillum sacrificium confessionis fidei meæ, vt ad te redeat, quod à te venit: non respiciens tantum ad id, quod deuotus affero, quantum ad ea, quæ dicere volui. Nam volui quicquid te decet: & quod te offendit, abhorret anima mea. Vtinam possem talia, qualia illi Angelici Chori. O quàm libenter totum me in laudibus tuis effunderem, & luculenter in medio Ecclesiæ canticum gloriæ tuæ infatigabiliter perorarem. Sed quia illud nequeo, penitus tacebo? Væ Domine tacentibus de te, quia ora mutorum resoluis, & linguas infantium facis disertas.

Verùm, quia paruulis licet laudes tuas, vel balbutire, suscipe sacrificium precor de manu linguæ meæ, de cordis amore. Sed ignosce rogo Domine indignissimo, & infælici tecum de te diutius loquenti seruo. Ignosce pie, non temeritate præsumptionis, sed auiditate tui desiderij, huic deporatiunculæ operam dedi.

Oratio

Oratio pura cælorum altitudinem penetrat, & vsque ad conspectum Diuinæ Maiestatis ascendit. Orationibus, liberamur non solum à vitijs, sed etiã à pœnis æternis. Orationibus nostri prosternuntur inimici, & fideles Deo efficiuntur amici. Orationibus conuincuntur tentamenta Diaboli, & æternæ beatitudinis dona acquiruntur. Per orationes omnia nobis à Domino vtilia tribuuntur, & cuncta nobis noxia procul effugantur. Sed tribus modis orationes impediuntur, aut cum quis à Deo petit, quod suæ saluti resistit; aut cum orat, & ab iniquitate non cessat: aut si delinquenti in se debita non relaxat. Quod triplex malum dum à se vnusquisque studiosius abstraxerit, securus studio orationis incumbat, & ea quæ petit precibus, se impetrare libera mente confidat. *In ser. 2. de orat.*

Quare Christus Dominus orauerit. Cap. 364.

PRopterea orauit Christus, vt nos orare doceret: ad hoc passus est, vt doceret pati: ad hoc resurrexit, vt doceret sperare resurrectionem. *Super Psal. 56. tom. 8.*

Quando Christus orabat, qui sine peccato erat, quanto magis peccatores oportet orare? Et si ille per totam noctem iugiter vigilans precibus orabat, quanto magis in frequentanda oratione debemus vigilare? *Lib. de ora. Dominica.*

De Domino nostro scriptum, quod procidens in terram ita orauit, vt ab eo guttæ sanguinis stillarent. Quid autem indigebat Christus, vt taliter supplicaret? Non ille quicquam indigebat, sed nobis exemplo suo orationis remedia præparabat. Orat misericordia, & non orat miseria: orat charitas, & non humiliatur iniquitas: prostratus in terra orat medicus, & non humiliatur ægrotus. Orat innocentia, & non orat nequitia: Orat qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, & non se prosternit multis obnoxius: Orat Iudex, & desiderat parcere, & non orat reus, vt indulgentiam mereatur accipere: Orat iudicaturus, & orare dissimulat iudicandus. Non ergo pigeat nostram infirmitatem, quod vnusquisque prostratus in terra se pro se humiliet. *In serm. de orat.*

Quid in oratione petendum. Cap. 365.

ORandum est, vt non solum liberemur à malo, quo caremus, sed etiam ab illo, quo iam inducti sumus: quod cum factum fuerit, nihil remanebit formidolosum, nec omninò metuenda erit vlla tentatio. *Idē de ser. Domini in monte.*

Ora beatam vitam. Hanc enim habere omnes homines volunt. Nam & qui pessime, & perdite viuunt, nullo modo ita viuerent, nisi eodem modo se esse, vel posse beatos putarent. Quid igitur te aliud oportet orare, nisi id, quod cupiunt mali, & boni: sed ad quod perueniunt non nisi boni? *Ad Probã epist. 121.*

Quid oramus, cum dicimus: dimitte nobis debita nostra: nisi vt vulnera nostra sanentur? Et quid aliud petimus, cum dicimus: Et ne nos inferas in tentationem: nisi ille, qui insidiatur, vel certat extrinsecus, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos possit virtute superare? *Tract. 52. super Ioan. tom. 9.*

Oratio Dominica vtrumque petendum commonet, & vt dimittantur nobis debita nostra, & vt non inducamur in tentationem: illud, vt præterita ex- *lib. de nat. & gratia, c. 18. to. 7.*

pientur;hoc, vt furta vitentur. Quod licet non fiat,nisi voluntas adsit,tamen vt fiat, voluntas sola non sufficit: ideo pro hac re, nec superfiua, nec impudens Domino immolatur oratio. Nam quid stultius quàm orare, vt facias quod in potestate habeas?

Lib. 2. de verb. Dom. ser. 7. Conuersi ad Dominum Deum patrem omnipotentem, puro corde, quantum potest paruitas nostra, maximas, atque vberes gratias agamus,precantes toto corde singularem mansuetudinem eius, vt preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur: inimicum quoque à nostris actibus, & cogitationibus sua virtute expellat, nobis multiplicet fidem, mentem gubernet, spirituales cogitationes concedat, & ad beatitudinem suam perducat.

Lib. soliloq. ad Deum, cap. 2. 10. 9. Ecce ad te clamo factura tua. Vita es, viuifica me. Ecce ad te respiro tuum plasma. Plasmator es, restaura me. Parce mihi Domine, nihil enim sunt dies mei. Quid est homo, vt possit alloqui Deum factorem suum? Parce mihi colloquenti tibi: ignosce seruo, qui præsumit Deo suo loqui. Legem non habet necessitas, dolor me compellit dicere: & exclamare me compellit calamitas, quam patior, Aeger sum, ad medicum clamo: cæcus sum, ad lucem propero: mortuus sum, ad vitam suspiro.

Tu es medicus, tu lux, tu vita,Iesu Nazarene. Miserere mei fili Dauid, miserere mei fons misericordiæ: audi, qui ad te clamat, infirmum. Lux, quæ transis, expecta cæcum; præbe manum, vt ad te veniat, & in lumine tuo lumen videat. Vita viuens reuoca mortuum.

De Senten. Prosp. c. 88. Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ nonunquam misericorditer non auditur.

Quid enim infirmo sit vtile, magis nouit medicus, quàm ægrotus. Si enim postulat quod Deus & præcipit, & promittit, fit omnino quod poposcit, quia accipit charitas, quod parat veritas.

Qualiter orandum sit ad Sanctos. *Cap.* 366.

Idem in li. medit. c. 24 tom. 9. FOelices vos sancti Dei omnes, qui pertransistis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruistis ad portum perpetuæ quietis, securitatis, pacis: securi & tranquilli, semperquè tranquilli, atque gaudentes estis. Obsecro per vestram charitatem, qui securi estis de vobis, solliciti estote de nobis: securi estis de vestra immarcescibili gloria, solliciti estote de nostra multiplici miseria. Per ipsum vos rogo, qui vos elegit, qui vos fecit, de cuius pulchritudine iam satiamini; de cuius immortalitate facti estis immortales,de cuius beatissima visione semper gaudentes, estote iugiter memores nostri: subuenite nobis miseris, qui adhuc in salo huius vitæ circumstantibus agitamur procellis. Vos portæ pulcherrimæ, quæ in magnam surrexistis altitudinem, adiuuate nos vile pauimentum, longe inferius iacentes. Date manum, & erigite iacentes, vt conualescentes de infirmitate,fortes efficiamur in bello. Intercedite, atque orate constanter, & indesinenter pro nobis miseris, multumq. negligentibus peccatoribus, vt per vestras orationes,vestro sancto consortio coniungamur,quia aliter salui esse non possumus. Sumus namq. valde fragiles, , & nullius virtutis homunciones: animalia ventris, & carnis mancipia, in quibus vix probitatis apparet vestigium. Veruntamen nisi finiatur nostra miseria, non complebitur tota-

totaliter fœlicitas veſtra: & vos ex nobis fuiſtis, ex hominibus homines: Et nos ſub confeſſione Chriſti poſiti, ligno crucis ferimur, nauigantes per hoc mare magnum, & ſpatioſum, vbi ſunt reptilia, quorum non eſt numerus, vbi animalia puſilla cum magnis, vbi eſt draco ſæuiſſimus ſemper paratus ad deuorandum, vbi ſunt loca periculoſa, Scylla, & Carybdis, & alia innumerabilia, in quibus naufragantur incauti, & in fide dubij. Orate Dominum pijſſimi, orate omnia agmina beatorum, & vniuerſus cœtus ſanctorum, vt veſtris precibus adiuti, ſalua naue, & integris mercibus, peruenire mereamur ad portum perpetuæ ſalutis, & quietis, & continuæ pacis, & nunquam finiendæ ſecuritatis.

Exemplar deuotiſſimæ, & vtiliſſimæ orationis. Cap. 367.

CLementiſſime Domine, concede nobis miſericordia tua, vt deſideria carnalia delectatio ſpiritualis minuat, & pietas in nobis crudelitatis iram reſtringat, & malignitatem patientia coerceat, & libidinem prudentia vincat, animoſitatem tranquillitas toleret, ſcurrilitatem, & verboſitatem taciturnitas moderata compeſcat, curioſitatem ſtudium ſpirituale in vigilijs, & orationibus, & eleemoſynis ſuccidat, ebrietatem ſobrietas domet, iræ, & furori manſuetudo dominetur, leuitatem maturitas regat, luxuriam vera caſtitas excludat, mundi cupiditatem Dei, & proximi charitas refrænet, iactantiam, & ſuperbiam conculcet profunda humilitas, quia humilitas homines ſanctos Angelos facit, & ſuperbia dæmones ex Angelis fecit. *Lib. de ſalutarib. docum. ca. 18. to. 4.*

Pone Domine lachrymas meas in conſpectu tuo, & perueniat ad te in cœlum deprecatio mea: Adeſto precor, & ſubueni, atque in manibus tuis commendatam tibi me ipſam ſuſcipe: liberans me de ore ſæuiſſimi draconis, & de manu atrociſſimi Inferni, cum acceperis me, & auferes de medio vmbræ mortis, immo deduces in ſemitam lucis, & in clariſſimam regionem viuentium. Colloca me in caulis tutiſſimis gregum tuorum, quia tu es paſtor bonus, qui requiris, & reducis perditam ouem, tueris, & ſaluas inuentam, foues, & ſanas languidam. Tu es miſericors Dominus, quia ſperantes in te non confundis: requirētes te, non derelinquis: reuertentes ad te, non reſpuis: ſed exaltando, & laudando ſuſcipis, atque in æterna beatitudine vna cum ſanctis tuis æternaliter regnare concedis, quia eſt tibi cum æterno Patre, & Spiritu ſancto vna Diuinitas, gloria, virtus, imperium, & poteſtas in ſecula ſeculorum Amen. *Ibid. c. 65.*

Sed vltra orationis laudes, recenſeamus, quæ mirabilia per orationem facta ſunt.

Imperator M. Aurelius Antoninus apud Sarmatas cum exercitu ſuo ad extremum periculum redactus propter aquæ inopiã, orationibus Chriſtianorum militum impetrata pluuia largiſſima, diuinitus liberatur. Cap. 368.

EVſebius de hac re agens, Apollinarem, Tertullianumq. adhibens teſtes, hæc ait: Antonini fratrem Marcum Aurelium Cæſarem, fama eſt, contra Germanos, & Sarmatas aciem inſtruentem cum exercitus illius ingenti *Euſeb. li. 5. cap. 5.*

ſiti

siti opprimeretur, omnino non habuisse quid ageret: Vnde milites in ea regione, quæ Melitana appellabatur (quæ sanè ab illo tempore ad hanc nostram ætatem magnoperè propter fidem commendata est) in ipsa acie contra hostes instructa, genibus humi positis, vt nobis, cum oramus, in more est, se ad preces Deo adhibendas totos conuertisse. At dum hostes huiusmodi spectaculum magnopere mirabantur, aliud quoddam multo admirabilius statim consecutum fertur: fulmen enim hostes in fugam vertisse, eosq. interemisse, & imbrem in exercitum eorum, qui diuini numinis opem implorauerunt, de cælo affatim ruentem, eum vniuersum refecisse, recreasseque, qui parum aberat, quin præ siti intolerabili iam extingueretur.

Dio in M. Aurel. Claudia. in 6. Honorij Consulatu lib. 1.

Eadem historia apud Gentiles scriptores, qui longè à nostra religione dissentiunt, quique laborem ceperunt ea, quæ illis temporibus agebantur, litteris prosequendi, recensetur. Commemoratur etiam à nostris: sed à Gentilibus scriptoribus, vtpote à fide alienis, quamquam miraculum illud ponatur, tamen quod nostrorum hominum precibus euenerit, ex eorum scriptis minime certe constat: at à nostris, vtpote veritatis fautoribus, simplici quadam oratione, & minime fucata, res vere, vt edita fuit, explicatur. Ex quorum numero est Apolinaris, qui affirmat, legionem, cuius precibus miraculum edebatur, latino sermone, Fulmineam vsque ab illo tempore appellatam, illudq. nomen rei euentum scite exprimens ab Aurelio Cæsare ei tributum. Hæc Eusebius, qui mox testimonium subdit Tertulliani.

Tertul. Apolog. c. 5.

Idemq. auctor in Chronico eandem rem, his verbis testatam reliquit, Imperator Antoninus multis aduersum se nascentibus bellis, sæpe ipse intererat, sæpe Duces nobilissimos destinabat, in quibus semel perniciter exercitu, qui cum eo in Quadorum regione pugnabat, siti oppresso, pluuia diuinitus missa est. Cum è contrario Germanos, & Sarmatas fulmina persequerentur, & plurimos eorum interficerent. Extant litteræ Marci Aurelij grauissimi Imperatoris, qui illam Germanicam sitim, Christianorum fortè militum precationibus impetrato imbre discussam contestatur. Hucusque ille.

Nyssen. or. 2. in 40. Mart.

His addendum est notabile testimonium S. Gregorij Nysseni, qui celebrās laudes Sanctorum Quadraginta militum Martyrum, qui Sebaste in Armenia passi sunt, ab hisce militibus Christianis, qui tam insigne miraculum ediderunt, encomium auspicatus est, ea nimirum occasione, quod Gentiles fermè essent, nempe Armeni omnes. Nam quod ait Eusebius, Melitinam eam legionem fuisse antea dictam, id accidit quod Melitinenses essent populi in Armenia, vnde illi nomen deductum esse videtur. Gregorius igitur rem gestam his verbis descripsit: Erat vetus quædam circa vicinam Vrbem militum manus, præsidium totius gentis aduersus impetus Barbarorum. Illis ex quadam ante oblata diuinitus apparitione, maiori studio fides erat, quàm res ac disciplina militaris: ac forsitan non intempestiuum fuerit, vnum quoddam fidei virorum illorum facinus egregium obiter commemorare. Bello enim eis aduersus Barbaros aliquando conflato, cum omnibus locis opportunis ab exercitu hostium præoccupatis, aquæ quoque in eorum potestate essent, ad extremum periculum redacti, siue imperitia nostrorum Ducum, siue meliore, ac diuino magis consilio, atque dispositione, vt vel per hoc maxime appareret, quid interesset inter Christianos, atque externos, & à fide alienos; cum nulla ratione rebus præsentibus mederi possent, magnaq.

trepi-

trepidatio, ac desperatio esset, cum nullus fons eo loco, aut aliunde prouenientis aquæ facultas eis appareret, periculumq. esset, ne siti expugnati, ab aduersarijs subigerentur. Tunc præclari illi atque egregij, omisso armorum præsidio inuictum, cuiue resisti non posset, auxilium in rebus asperis animaduerterunt.

Relictis enim in castris, qui nondum fidem receperant, ac per se separati, imitantur id, quod tempore Eliæ Prophetæ factum est miraculum, communi, atque coniuncta voce precibus petentes, vt ex rebus desperatis, in quas incidissent, eriperentur. Atque illi quidem precabantur; preces vero ex templo in opus conuertebantur. Cum enim adhuc ipsi in oratione perseuerarent, flatu violento nubes aliunde coacta sublimis in arce castris hostiũ imminebat. Deinde fragoribus ingentibus superintonans, & fulgurum in subiectos incendia immittens, aquam fluminibus vehementiorem præcipitabat adeo, vt aduersarijs quidem tùm continentia fulmina, tùm continuatio imbrium, ferè extremi exitij causa existeret. His vero, qui precum aciem opposuerant, ad vtraque sufficeret, tàm ad vincendos hostes, quàm ad sitis leuamen, quippe defluentibus torrentibus abunde potum ipsis suppeditantibus. His igitur adiunctus est noster cætus eorum, qui de exercitu narrationibus illis etiam ipsi circa fidem confirmati, & eisdem studijs, & exercitijs innutriti, in tantam animi indolem, ac magnitudinem euecti sunt, vt excellentia virtutum aduersus sese inuidiam excitarint.

Sed præstat ipsas Marci Aurelij litteras ad senatum tùm scriptas hic recitare. Descriptæ quidem illæ reperiuntur ad calcem Iustini Apologiæ ad Antonium Pium, eodemq. loco vnà cum ipsius Iustini operibus typis excusæ; est igitur huiusmodi ex codice Vaticano earum editio.

Imp. Cæsar M. Aurelius Antoninus Augustus Parthicus. Germanicus. Sarmaticus, Pontifex Maximus, Tribunitię Potestatis xxviij Imp. vij. Cos. iij. Pater Patriæ, Procos. S. P. Q. R. S. D.

Certiores vos feci de consilij propositiq. mei magnitudine, & quæ in Germania mihi in discrimine atque obsidione, alia ex alijs acciderunt, cum in eius medio, labore atque æstu confectus fuissem. Sane dum Carnuti essem, speculatores nobis indicarunt septuaginta quatuor hostium dracones prope nos nouem millibus adesse; idemq. Pompeianus, quem bello Ducem præfecimus, quod nos quoque videbamus, renunciauit. Cumq. in nostrorum militum exercitu haberemus tantùm legiones Primam, Decimam, Geminam, & Fretensem; hostium vero nongentorum, & septuaginta septem millia, measq. ipsius copias cum ingenti Barbarorum, atque hostium exercitu comparassem, Deos Patrios votis susceptis rogaui. Sed cum ab eis negligerer, meq. ab hostibus premi animaduerterem, copiarum mearum paruitatem contemplatus, eos qui apud nos Christiani dicuntur, accersiui, ac rogaui, inueniq. magnam eorum multitudinem, illosq. minis compuli, quod minime decuerat, propterea quod postea illorum vim, ac potestatem cognoui. Itaque non ad telorum comparationem, non ad armorum, neque ad tubarum vsum se contulerunt; hoc enim illis facere Dei causa & nomine, quem in conscientia gestant, gratum non est. Aequum igitur est, vt quos impios esse, & à Deo alienos opinabamur; eos existimemus Deo munitos esse. Cum enim se humi proiecissent, non solum precati sunt pro me, sed

etiam

etiam pro toto hoc exercitu, vt famis, ac sitis, qua vrgebamur, remedium aliquod afferretur; quinque enim diebus aquam non sumpseramus, quod ea non suppeteret; eramus enim in media Germania, montibus vndique conclusi; simul autem atque sese humi abiecerunt, ac Deum illum precati sunt, quem ego ignorabam, statim è cælo pluuia delapsa est, in nos quidem frigidissima, in Romanorum vero hostes grando, ignis specie, ac similitudine, & fulmina: eorumq. orationibus ac precibus statim præsto Deus fuit, qui neque vinci, neque expugnari potest. Quamobrem illinc exorsi, concedamus talibus, vt sint Christiani, nequa arma eius generis contra nos petant, & impetrent. Censeo autem neminem, quod Christianus sit, esse in crimen, & in Iudicium vocandum. Quod si quis inuentus fuerit, crimini dare cuipiam, quod Christianus sit, ei quidem, qui in crimen vocatur, manifestum fieri volo, si nihil aliud obiectum est, quam quod Christianus tantum, dimitti; eum tamen, qui Christianum accusauit, viuum exuri; illum vero, qui Christianum se esse professus fuerit, periculo omni, quod ob eam rem ei intendebatur, liberatum; Is cui prouincia commissa est, nequaquam ad pœnitentiam adigat, aut libertatem ei adimat. Hæc autem S. C. etiam sanciri volo, atque hoc meum edictum in foro Diui Traiani proponi, vt legi possit. Curæ autem erit Vetrasio Pollioni Præfecto Vrbis, vt ad omnes Prouincias hæc Constitutio mittatur, neque quisquam, qui eam transcribere, vel ipsa vti voluerit, prohibeatur. Valete.

Meminit harum litterarum Tertullianus, quarum exemplaria suo tempore complura exstitisse tradit Orosius. Porrò Pompeianus, cuius in litteris Marci mentio habetur, gener Marci fuit, cui Lucillam viduam nuptui tradidit. *Oros. lib. 7. c. 15.*

Extat hactenus tàm egregij miraculi, Christi virtute editi, quampræclarum, atque egregium monumentum in nobilissima illa Antonini Columna cochlide insigniter insculptum, vnà cum alijs eiusdem Marci Aurelij Imperatoris in bello Marcomanico facinoribus fortiter gestis. Egregium Christianæ victoriæ trophæum æterna memoria consecratum; quippe quæ celebre illud factum contineat, cum (quod est in psalmis) Intonuit de cælo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam, grando & carbones ignis; misit sagittas suas, & dissipauit eos, fulgura multiplicauit, & conturbauit eos. (Romanis vero apparuerunt fontes aquarum) Et quod alibi dicitur: Fulgura in pluuiam fecit. Visitur adhuc in ea imagine expressa rei tàm insigniter gestæ, sed ijs plane signis, vt Iouis imbres dantis, & illis fulgura admiscentis repræsentet effigiem, quæ omnibus perspicua est.

Nauis quædam oneraria cum esset in terra, & ad mare prouolui non posset, oratione, quasi animata esset, ad Mare peruenit. Cap. 369.

Niceph. lib. 14. c. 39. Socr. hist. li. 7. c. 36.

IN littore Troiano ingens oneraria Nauis, quæ magnas columnas ferret, constructa fuerat; Platem, à latitudine, eam Nautæ nominant. Hanc cũ opus esset in mare prouoluere, multi, qui funibus eam in vndas traherent, cõfluxere. Illa vero diebus pluribus moueri loco non potuit, & homines immobilem eius stationem dæmonis efficaciæ ascripserunt: quapropter Episcopum

ſcopum Siluanum adierunt, & ab eo, vt precationem ſuper eā faceret, petierunt, eam ipſam ſolam ad commouendam nauim ſuffecturam eſſe credentes. Ille pro modeſtia ſua, non ipſius, vt hominis peccatoris, id opus, ſed alterius cuiuſpiam, in quo diuinum numen conquieſceret, eſſe dixit. Vbi vero illi magis etiam ei multa precati inſtitere, petitioni eorum vix tandem cedens, ad littus aduenit; & oratione peracta, funem vnum attigit, & alios operi ei inſiſtere iuſſit. Paululum nauis ab illis impulſa eſt, & illa perinde atque animata eſſet, celeritate multa prouoluta ad Mare peruenit. Hæc res in prouinciam omnem vulgata, religionem magnam Siluano eſt atteſtata.

Quidam in mortis articulo conſtitutus, oratione ſua impetrat, ne mori poſſet, priuſquam ſacramentis Eccleſiaſticis eſſet communitus. Cap. 370.

POſt mortem Domini Federici de Blanckenhcim, Traiectenſis Eccleſiæ Epiſcopi, propter electionis diſſidum duos accidit pro Epiſcopatu contendere, è quibus alter, quamuis canonicè electus, & à ſubditis receptus, paulò poſt tamen vi denuò eſt extruſus atque fugatus. Eam ob rem Martino Papa in rebelles ſchiſmaticosq. excommunicationis cenſura animaduertente, accidit multos tùm eccleſiaſticos, tùm plebeios Deum amantes à Traiecto, propterea quod apoſtolica ibi cenſura contemnebatur, diſcedere; quippe qui inobedientiæ exilium præferre mallent. Inter hos lanius quidam non minus pius, quàm diues, ne peccatis conſentiret alienis, neuè anathemata contemneret, in Gorcum, quod eſt Olandiæ oppidum, exul ſeſe continuit. Nomen viro erat, Henrico Vock. Hic diuam virginem, ac martyrem Barbaram quotidie conſueuerat venerari; audierat namq. quiſquis hanc in honore habuiſſet in vita, abſquè confeſſione, & Euchariſtiæ ſacramento non mori.

Tilm. Brendenb. col. ſacr. lib. 4. c. 1.

Agebat vitæ ſuæ annum fermè ſeptuageſimum, qui diuinæ incarnationis erat milleſimus quadringenteſimus quadrageſimus octauus, dum ex agro redeunti hæc accidit calamitas: Siquidem in nocte, qua feſtum agitur diui Auguſtini, quando labore rurali fatigatus dormiebat, candela ardens in ſtramina, quorum tùm forte ingens copia aderat, cecidit, vnde domus accenſa illicò tota flagrauit. Euigilarunt prædictus Henricus & Andreas filius eius, & pariter territi vix incendium, vel nudi euaſere. Nam Andreas inter fugiendum ab igne circa genitalia læditur. Henrico vero patri induſium, quo caput inuoluerat, duobus in locis ardere cœpit, verùm corpore liberatus, pro pecuniæ amiſſione, maiori ſolicitudine cœpit vrgeri. Quare in domum redire ſtatuit extracturus nummos. Itaquè ſigno crucis ſe muniens, vbi in domum flammis relictam cucurrit, hæc ante ſuper corpus eius nudum corruit, quàm ad conclaue, in quo pecunia recondita iacebat, perueniret. Hinc cum certe iam mors inſtaret, tametſi vrentibus flammis grauiter torqueretur, maiori tamen dolore afficiebatur, quod ſacramentis Eccleſiaſticis non eſſet præmunitus. Eapropter deſperata corporis ſalute, pro animæ dumtaxat remedijs ad diuam Barbaram, qua tunc potuit deuotione, ſe contulit. Orans igitur: ſancta, inquit, Barbara, quod per ſponſum tuum nunc potes, ſuccurre miſero, & in peccatis morienti. Fiat tuis

pre-

precibus in me, quod olim pro Christo tibi morienti cęlitus est promissum. Memor sit sponsus tuus sanguinis tui rosei, atque virginei, memor sit castissimi, atque feruentis amoris tui, ne de corpore meo egrediatur anima, nisi confessionis sacramento ante purgata, & saluifico viatico præmunita. Vix orationem finierat, & ecce Virgo astat decora, sanctissima Barbara, eo scilicet schemate, quo in templo picta cernebatur. Hæc pallio suo mox ignium globos restinguens, per flammineum tectum candida sua manu illum eduxit, atque tuto in loco statuens, sic illi locuta est: Quia grata mihi sæpenumero deuotionis obsequia obtulisti, & modò diuinam misericordiam per meum patrocinium implorasti, meo scias interuentu tibi ad auroram vsque vitam prorogatam; quo viuendi spatio, confessionis, Eucharistiæ, atque extremæ Vnctionis sacramenta recipias. His dictis, ad superna rediens Barbara Virgo disparuit. Sæuiebat interea ignis, & vicinas domos absorbere festinabat. Clamant vigiles, & pulsatis campanis ciues excitati accurrunt. Ceterùm Henricus ille prædictus, sanctissimæ Barbaræ præsidio flammis ereptus, ab imo pedum vsque ad verticem capitis fuerat adustus, nec minus intus quàm extra in corpore torridus. Vnde assati cadaueris speciem magis quàm hominis præferebat. Si quidem verenda eius ignis edax adeò absumpserat, vt hiantibus in inguine vulneribus, etiam exta nudarentur cremata. Nates, & clunes eius flamma vorauit hipochondria, venter, pectus, ascellæ, collum, ac scapulæ non modò adusta, sed inflexibilia quoque, & vt ferrum rigida erant. A vertice denique capitis capilli cum carnibus defluentes, & ossa nudantes in genis hærebant. Quid multa recenseo? Adeo fuit crematus, vt ossibus vix modica adhæreret caro tamquam Aethiopis nigra; nam præter oculos, linguam, & cor, quæ per B. Barbaræ subuentionem ex diuina miseratione adhuc suo in vigore viuebant, nihil in eo manebat reliquum.

Hic itaque, quamuis in eo nihil cerneretur præter admirabile, horrendumq. cunctis simulachrum, per duos longos vicos, & plateam dictam (de Moelonstraet) de incendij loco ad filiæ suæ dilectæ Dietuardæ, quæ viro honorabili Neudoni filio Arnoldi dudum nupserat, domum solus iuit: vbi arentes pedicæ inter eundum à corpore eius decidentes, combustionis pariter, ac miraculi euidens testimonium præbuere. Hæ tamen altero die collectæ, humando eius corpori sociatæ sunt. Itaque ad filiæ domum postquam aduenit, præmortuum eius corpus lecto impositum est: ipse vero nihil aliud, quàm sacramenta ecclesiastica, paulò post moriturus expetijt, omnibus interim manifestans, quanta sit Dei misericordia, beatæ Barbaræ precibus ac meritis in se collata. Quippe cuius mortuo atque cremato corpori, ne sacramentorum expers moreretur, vita seruabatur. Percrebuit interea per ciuitatem stupendi huius miraculi rumor; & licet incendium interim omni ferè momento se ipso fieret maius, adeò vt ad templum vsque Diuæ Agnetis tunc aliquoties etiam accensum multas domos absumeret, ad spectaculum tamen hoc mirabile cadaueris, vt ita dixerim, morituri, plures, quàm ad restinguendum ignem confluebant. Idcircò vt maius fieret miraculum, confortatus à Deo Henricus, perinde ac sanus & incolumis, populo aduentanti prædicabat. Noscebat omnes, & ad terrenorum contemptum, cælestiumq. amorem, quoscunque poterat inuitabat, flentes pro

se

ſe propterea arguebat, quod pro ſe non vltra dolendum ſentiebat, quippe cum quo Deus miſericordiam fecerat. Hortabatur quoque eos, qui aderant, vt Deum in cunctis eius operibus laudarent, caſta ac feruenti oratione colerent, & eius matrem virginem Mariam, pia veneratione diligerent, ſanctiſſimam quoque Chriſti ſponſam Barbaram præcipua deuotione honorarent. Hæc enim, inquit, vt cernitis nunc oculis veſtris, honorantibus ſe ſacramenta confeſſionis & Euchariſtiæ ante mortem impetrat. Ad hæc miraculi huius in ſe facti narrans ordinē atque modum replicat, addens illuceſcēte aurora quantocyus in teſtimoniū veritatis è ſeculo ſe migraturū.

Ne vero de miraculi adhuc veritate quis dubitaret, aut quod diuinæ erat miſerationis, naturæ, aut fortunæ adſcriberet, rogabat honeſtiſſimos quoque vtriuſque ſexus ſenes, vt accederent, & exploratis viſu, tactuq. probatis ſingulis, & membris, & locis, diſcerent non virtutis humanæ, quod viueret, ſed poteſtatis eſſe diuinæ. Accedentibus ad lectum multis, & cum trepidatione tangentibus: Non ſentio, inquit, veſtro tactu læſionem. Tangite ſecuri aduſta membra, & hiantia vulnera, corporiſq. rimas, quoniam gloriam Dei loquuntur, etiam oculis explorate. Videbitis quidem combuſta, ac præmortua omnia, nec ſine mirabili Dei virtute mihi adeſſe vitam. Ad hæc humana curioſitate permoti, cum multi omnia luſtraſſent, Dei omnipotentiam, & ſanctæ Barbaræ merito benedixerunt.

His ita precatis, cum omnium peccatorum ſuorum ab infantia confeſſionem feciſſet, & ſumptis ſacramentis, ter adhuc confeſſionem repetiſſet, S. Barbaram electam ſuam patronam, Diuumquè Laurentium inuocauit, orans, vt hæc aſſatio corporalis, & temporalis, quam ſuſtinuerat, incendij pœna, ſibi in omnium cederet expiationem peccatorum. Poſtremò illuceſcente aurora, Confeſſori, & aſtantibus dixit: O pater amande Confeſſor, ceteriq. omnes amici, adeſt iam hora, qua moriens à vobis recedam; quapropter hoc temporis breui ſpatio à me, quæſo, nolite recedere, ſed orationibus me veſtris iuuate. Hæc dicens ad Deum orando ſe conuertit, atque beatiſſimæ Virginis Mariæ, B. Barbaræ atque omnium Dei electorum precibus ſe commendans, ſuorum veniam peccatorum iterum orauit. Poſt hæc ſonora voce: Domine, inquit Ieſu Chriſte, miſericordiſſime Deus, qui me in ara ſanctæ Crucis pretioſiſſimo ſanguine, & acerbiſſima morte redemiſti, miſerere mei, ecce in manus tuas commendo ſpiritum meum. Hæc dicens, emiſit ſpiritum. Ad laudem igitur Dei, & honorem beatæ Virginis, ac glorioſæ Barbaræ, crematum eius corpus oculis omnium intra domum contuēdum exponitur, & tandem in templo Gercumenſi iuxta ſuggeſtum, ciuibus omnibus pro amore viri occurrentibus veſpere ſepelitur. His ego Theodoricus Pauli de Gercum, quia interfui, & prædicti Henrici confeſſionem quater audiui, ſacramenta adminiſtraui, vulnera eius ac membra tractaui, tractandaq. alijs obtuli, ipſum præterea tenui inter brachia mea morientē, & ne modico quidem tempore, vt rogatus quoque à filiabus & amicis, ab eodem receſſi, non potui tàm glorioſo miraculo teſtimonium non præſtare, & hæc ad Dei gloriam ſcribere.

Caueant qui ſceleratè viuunt, ne huiuſmodi exemplis ſemetipſos decipiāt, qui tales traditiones non ſunt perpetuæ, neque infallibiles, vt habetur in prima Synodo Prouinc. Camerac. anno 1565.

Diuus

Diuus Thomas consuescens per orationem, mentem in Deum eleuare, orationis vi cælitus illustratur, diuinarumq. rerum, & cælestium arcanorum notitiam admirabiliter consequitur. Cap. 371.

DIuus Thomas Aquinas, excelsus Theologus, orationis studium præcipuum habere voluit, quapropter admirãdas rerum diuinarum illustrationes habere meruit. Quoties ad legendum accederet, aut disputationem iniret, vel scriptionem aliquam diuinæ tractationis assumeret, semper prius orare solitus fertur. Legitur hodie à multis formula deuotissimæ orationis, quam antequàm libros euolueret, præmittere solebat. Cogitabat enim nihil rectè auspicari, nihil recte agi sine maiestatis diuinæ inuocatione, cuius totum est, quicquid benè fit, benè dicitur, benè cogitatur; ita vt eius exemplo satis pateat, cælestẽ lucem, & diuinas veritates peruenire ad nos, non cum curiose libros legimus, sed cum deuote oramus, & inuocamus luminum
Sap. 7. patrem. Inuocaui enim, & datus est mihi spiritus sapientiæ, dixit Sapiens.
Psal. 118. & Propheta summus: rogabat quotidie, Domine da mihi intellectum, & viuam: &: Scrutabor legem tuam, & custodiam illa in toto corde meo. Quapropter illi, qui tàm auide sanctum hunc virum sequuntur disputantem, sequantur etiam illum deprecantem.

Igitur vir iste sanctus, dum doctrinæ operam daret, orationi semper primum locum dabat, & priusquam ad codices verteret intuitum, mentem per orationem eleuabat in Deum. Ex hac autem orandi consuetudine, habitum quemdam eleuandi se supra se admirabilem tùm consecutus est, & tamquã aquila quædam pennis instructa, ad cælestia volabat, cum volebat. Quibus quidem eleuationibus superiori lumine mirabiliter illustrabatur, vt illa, quæ contemplabatur, videretur sibi habere ante oculos. In sacrificio autem missæ sacræ totus Eucharistiæ intentus, semper orare, & vbertim flere solebat, quasi corporeis oculis Christum dira tormenta patientem conspiceret.

Ex Io. Anton. Flami. foro corneliensi in vita eiusdem S. Thomæ Aquinatis.

Quare cum die quodam Neapoli multi milites sacrificanti adessent, & corporeis sanctus vir ablatus sensibus diutius in sacrificio moraretur, nec pergeret, quidam ex cœnobitis ad eum accessere, qui tamquam alto quodam sopore correptum excitantes monuerũt, vt sacrum prosequeretur. Quo peracto cum quidam ex familiaribus illis militibus, qui sacrificanti adfuerant, accessissent, ac impense rogassent, vt sibi diceret, quid in eo mentis raptu vidisset, tacuit constanter, nec vllo modo adduci potuit, vt diceret. Mos illi erat sacrificare quotidie, nisi ægritudine impediretur. Nec suo tantum contentus sacrificio, vel socio suo, vel alij sacrificanti aderat, ac plerunque ministrabat. Post breuem admodum dormitionem noctu surgebat, & ecclesiam ingrediebatur ad locum, quem sibi ad orandum elegerat, vbi prostratus humi orando diuinitus edocebatur, quæ post orationem, vel scriberet, vel dictaret. Ita præter illud breuissimum tempus, quod somno, & refectioni corporis pro conseruanda valetudine dabat, totum quod reliquum erat, sanctis actionibus impendebat, nec vacuum elabi ne punctum quidem temporis sinebat; adeò, vt si quando vel suorum cœnobitarum, vel nobilium virorum se adeuntium causa, relicto studio in locũ, quod Locutorium

rium

rium dicunt, descendere cogeretur, mentis exercitationem tamen non dimitteret. Nam, vel sacræ scripturæ aliquam recensebat historiam, vel aliud, quod foret auditoribus vtile, proponebat; si quod vero temporis superfuisset, priusquam ad cubiculum suum (cellam cœnobitæ vocant) rediret, surgens de loco, vbi consederat, sic taciturnus ac repente abibat, vt neminem ibi cernere aut relinquere videretur; & ita cogitabundus, vel per septa monasterij solus, vel per hortum spatiaretur, vt sic quidem suas meditationes, vel speculationes non intermisisse, sed continuasse videretur. Erat autem illius mens sic in Deum semper intenta, vt cogitatio illius nunquam ab eo recederet. Quoties docturus erat, aut scripturus, ad locum orationis prius se recipiebat. Quare quicquid docuit, & scripsit, cælitus infusum illi creditum est. Sancti etiam, & perpetui illius socij fidelissimum testimonium id confirmauit, qui cum à Monasterio Fossæ Nouæ, post obitum sancti Magistri sui Neapolim redijsset, in cuius locum suffectus erat, vt ipse quoque ibi doceret, essetquè interpretationes continuaturus ex eo loco, vbi finem ille fecerat, in magnum prorupit fletum, cum se quis esset, & quis ille, in cuius locum succedebat, fuisset, consideraret, seque altitudini, & claritati doctrinæ illius longe imparem cerneret: de qua cum verba faceret, audientibus magna cum admiratione, qui aderant, omnibus, dixit: Magnum vobis Arcanum, charissimi fratres, nunc pandam, quod nulli ante sanctissimum obitum magistri mei ex iussu illius fas mihi fuit aperire, diuinitus illum edoctum fuisse quæcumque docuit, quæcumque scripsit, atque dictauit. Mos enim illi erat, priusquam talia faceret, ad orationem accedere, ibiq. instrui. Quomodo enim tàm sublimi, & sacro præditus ingenio, nisi talia diuinitus edoctus, vel docere, vel scribere potuisset? Quare si quid vnquam difficile cogitanti, vel legenti occurrisset, quod proprijs viribus consequi non posset, ad opem, quam diximus, orationis confugiebat.

Exponebat sanctus Doctor profunda Isaiæ Prophetæ mysteria prophetiæ; cumque ad quendam locum difficillimum peruenisset, nec satis arcana verborum perciperet, vt sibi satisfaceret, ingenti mærore afficiebatur, nec animo quiescere poterat. Ad opem igitur diuinam conuersus ieiunijs, & orationibus à Deo petebat propheticum sibi arcanum recludi. Voti demum compos factus est: nam nocte quadam venere ad eum Petrus, & Paulus Apostoli, qui locum exposuerunt, quos ego cum eo loquentes audiebam. Sed neque qui essent, neque quid loquerentur, percipere poteram. Post longam illorum collocutionem, & discessum sanctus me Doctor vocauit, & dixit: Rainalde, surge, & candelam accende, ac illas resume paginas, in quibus me dictante super Isaiam proximis diebus scribebas, & quæ dictabo, diligenter excipe. Cœpi ego statim scribere, illo non aliter dictante, quàm si legeret illa quæ dictabat. Cumq. scripsissem, dixit: Redi iam ad quiescendum, quia adhuc multum noctis superest. At ego, qui tenebar incredibili desiderio sciendi, quibuscum tamdiu paulò ante sermonem habuisset, ad genua illius procubui, precibusquè, & lachrymis obsecrare, ac obtestari illum cœpi, vt mihi diceret, quinàm ij fuissent, afferens, me non aliter ab eius recessurum pedibus, nec orandi finem facturum.

Recuſauit ille diu quidem, & arcanum texit dicens: Non opus eſſe, me talia ſcire: ſed meis demum euictus precibus, & lachrymis dixit: Quando pertinaciter hoc ſcire contendis, faciam, quod te velle tantopere video, ſed ea lege, ne cui ante obitum meum pandas, quod tibi nunc aperiam. Vidiſti me hiſce diebus valde anxium ſuper difficultate loci prophetiæ huius, quem nunc expoſui, cuius cum ſenſum percipere non poſſem, & ea me res mirifice angeret, non prius precibus, & lachrymis deſtiti, quàm à Deo impetraui, vt mihi liceret ſcire, quod vt ſcirem, tantopere laboraueram. Quare pius Dominus ſerui ſui miſertus, beatos ad me Apoſtolos Petrum, & Paulum hac nocte miſit, qui mihi (ſicut vides) rem planam & apertam fecere. Hæc ergo, fratres chariſſimi, pro Dei laude, ac tanti Doctoris gloria vobis occulta eſſe nolui, vt hinc ſcire poſſetis, qualis cenſenda ſit tanti Magiſtri doctrina, quàm vera, & quàm omni fide digna, quam cæleſtes illum doctores edocuere. Sed aliud non minus memorabile idem Rainaldus narrauit, quod ſibi à ſuo magiſtro paulo ante obitum fuiſſe patefactum dixit: Veniſſe ad eum aliquando magnam Dei Genitricem, & quàm grata eſſet Deo illius vita, & ſcientia, declaraſſe.

Addidit præterea, nihil eum per ipſam a Deo petiſſe, quod non impetraſſet, cuius etiam fauore, ac beneficio creditum eſt, Deum mirandam illam, ac vere diuinam doctori ſancto ſcientiam contuliſſe. Ex quibus vnicuique facere coniecturam licet, quanta illi cum cæleſtibus eſſet ciuibus familiaritas. Quare congruum fuit, vt mentis altitudinem, qua ſemper in cælo diuerſabatur, etiam corpus imitaretur, quod ſublatum à terra ſæpius conſpectum eſt, vt, cum orante illo in æde Salernitani Monaſterij ante aram templi maximam raptum duobus à terra cubitis Rainaldus idem, & alter cœnobita, cui nomen Iacobus, poſt nocturnum officium attoniti conſpexere. Simile eſt, quod referam. Dominicus Caſertanus in Neapolitano Monaſterio vitæ ac fidei cœnobita memorabilis, atque probatæ, cui etiam vigilanti alia quoque mira Deus oſtendere ſolebat, retulit ſanctum conſueuiſſe doctorem, dum Neapoli eſſet, noctu ſemper ante nocturnum officium in eccleſiam ad orationem deſcendere, ac vbi matutinale ſignum daretur, in cubiculum ſuum, ne ab alijs cerni poſſet, reuerti. Se vero illum ſemper diligentius obſeruaſſe, vt videret, quid rerum id temporis in eccleſia ageret, ac in loco non procul ab ara Diui Nicolai, vbi orare ille ſolebat, delituiſſe. Se igitur cum ingenti ſtupore vidiſſe, ibi orantem illum ante Chriſti ſacram effigiem bipedali à terra ſublatum menſura, Chriſtiq. de cruce vocem audiſſe dicentis: Bene ſcripſiſti de me Thoma: quam ergo recipies pro tuo labore mercedem? Reſpondiſſe illum: Domine, nonniſi te ipſum volo. Quod ideo dictum illi à Chriſto fuit, quia tunc forte Tertiam ſcribebat Summæ de Paſſione Chriſti, ac reſurrectione partem, poſtquam pauca ſcripſit, propter mira, quæ illi Deus aperuit, & Chriſti verba inditio fuere, non illum deinceps multa ſcripturum, cum quo iam de mercede laboris agebatur.

Simile eſt quod referam, quod vt non prætercam, hic me locus admonet: Orta eſt aliquando inter Theologiæ magiſtros Pariſienſes de accidentibus ac dimenſionibus ſacræ Euchariſtiæ magna diſputatio circa quam cum variæ ferrentur ſententiæ, nec verum pertingere quiſquam videretur, componen-

dam

dam beato Thomæ commiserunt sic, vt illius sententiæ omnes acquiescerent. Quam quidem operam, vbi diligenter præmissa (sicut illi mos erat) oratione præstitisset, libellum, quem de ea re scripserat, in ecclesiam pertulit, ac in altari locauit, præsentibus Monasterij Præfecto, & cœnobitis compluribus, ac ibi Deum rogauit, vt aliquo signo sibi declararet, an recte de ea re sensisset, & scripsisset. Affuit precanti Christus, & audientibus qui aderant omnibus ait: Bene de hoc sacramento scripsisti Thoma, quantum in corpore adhuc mortali constitutus quispiam possit: & his dictis euanuit.

Quæ quidem eximij, & sanctissimi Doctoris scripta quantum omnes postmodum approbauerint, ex ipsius Christi verbis, ac testimonio vnusquisque facere coniecturam potest. Sic enim cælestibus eius mens inhæserat, atque ita Deo erat intenta, vt nulla ratione inde auelli posset, ac terrenis implicari. Hinc fiebat, vt corporeis frequenter auferretur sensibus, & immobilis diu alta cogitatione sibi subtractus permaneret. Cuius rei duo de plurimis illustria subijciam exempla. Sanctus Rex Franciæ Ludouicus libenter illum solebat in rebus arduis consulere, quia & prudentiam eius, & vtilitatem consilij fuerat expertus, ideoq. sanctum Virum plurimi faciebat, ac eius consuetudine maxime delectabatur, conuiuamq. illum habere cupiebat,& ea de causa, qui illum ad se vocarent, miserat. Recusabat vir sanctus, nec vllo pacto adduci poterat, vt iret, nisi monasterij Archicœnobita illi ostendisset, non oportere, nec æquum esse aduersus tantum Regem in tali sententia perstare: & petitioni Regis suum iussum adiecit, & cum eo ipse etiam profectus est.

Dum autem epularetur, & beatus Thomas apud Regem discumberet, eadem animo volutans, quæ paulo ante Summam Theologiæ dictans mente agitauerat, manu mensam præ gaudio percussit, quia tùm demum inuenisset, quod diu quæsiuerat, & ait: Modo conclusum est contra hæresim Manichæi. Tunc Archicœnobita, qui illi hærebat, tractum veste velut ex alto somno excitauit, & dixit: Aduerte magister, & memento, nunc te cum Rege Franciæ discumbere. Excitatus ille, ac circumspiciens erubuit, & à Rege veniam petijt, qui ea re plurimum delectatus, & Sanctum magis Doctorem admiratus, quod nec illum tanti Regis inuitatio delectasset, nec suo ad locum, & conspectum tàm illustrem accessu, quicquam de sua cogitatione omisisset, suum ad se scribam vocauit, vt ea, quæ sanctus Doctor excogitauerat, veritus ne forte obliuioni traderentur, scriberet. Huic simile quod referam, Campanus Archiepiscopus beati Thomæ discipulus,apud Cardinalem quendam in Neapolitano Regno legatum,multa de suo magistro mira narrabat:

Quæ audiens Cardinalis, optare maxime cæpit eum videre simul, & alloqui. Cum ergo ea de causa vocatus de suo cubiculo, vbi tunc forte dictabat, sanctus Doctor, descendisset, id quod mente agitabat, non dimisit, sed corporeis ablatis sensibus in eo permansit. Cum igitur aliquandiu in ipsius conspectu Cardinalis, tamquam statua quædam perstitisset, nec dixisset quicquam, aut vllum reuerentiæ signum edidisset, cæperat illum despicere Cardinalis, ac velle abire: sed cum Archiepiscopus, ne mi-

raretur admonuit, quia propter mentis, & cogitationum altitudinem, quas frequenter animo volueret, sic illi mos esset abstrahi, ac sensibus auferri. Paulo post hilarem præseferens faciem sanctus Vir dixit: Modo habeo, quod quærebam. Tunc Archiepiscopus veste vehementer tractum excitauit. Ille tamquam profundo euigilans somno, viso Cardinale, ac tanto virorum nobilium cœtu, stupuit, & erubuit, ac veniam petijt, quod debitam illi reuerentiam non exhibuisset. Interrogatus, cur in illa mentis abstractione adeò hilarem habuisset faciem, quia, inquit, super quadam quæstione, quod diu quæsieram, tandem inueni; ex qua re gaudium, quod cepi, facie indicaui.

Posthumius Abbas sine intermissione orans, tunc desiit orare, quando ab Angelis adductus est in cœlum, ad quod perpetuo se perduci oratione postulauerat. Cap. 372.

Ex vit. Patr.

POsthumius quoque Abbas, vsque adeo orandi studio ducebatur, vt nulla corporis debilitas animi sedulitatem coerceret: aduersa valetudine pressus, cum de lectulo surgere non valeret, iacens orabat. Iam languor vehemens expeditius loquendi ademerat facultatem, & tacitus labiorum motus etiam tùm illum orare testabatur; denique discedens anima non prius orationem, quàm corpus reliquit. Orantem adhuc Angeli exceperant, & ad cælum tollentes, Domino obtulerunt, vt semper lætari possit, eam se beatitudinem impetrasse, quam semper petebat.

Sisinius per triennium in sepulchro se occludens, per orationem in cælis conuersatur. Cap. 373.

Ibid.

SIsinius Elpidij Abbatis discipulus, cum annos septem sub illius institutionibus fuisset conuersatus, tandem discedens, quodam satis grandi monumento lapideo se occludens, per triennium semper rectus orasse dicitur, neque interim, aut sedisse, aut iacuisse, aut inde pedem extulisse. Quid prius mirer? an angustè habitantem, an immobiliter stantem, an continenter orantem? Cuncta quidem dura factuquè difficilia, nisi quod corporis lassitudinem, animus Deo intentus, minus sentire potuit. Qui enim tàm perseueranter orauit, is in cælo magis, quàm in sepulchro fuit.

Mulier

Mulier Christiana captiua apud infideles Iberos, orationibus suis mouet in admirationem gentem illam, paruulumq. infantem oratione sanat. Reginam graui corporis dolore laborantem liberat, Regemquè, & Reginam, & populum Christi fidem edocet.
Cap. 374.

PEr idem tempus etiam Iberorum gens, quæ sub axe Pontico iacet, verbi Dei fœdera, & fidem futuri susceperat regni. Sed huius tanti boni præstitit causam mulier quædam captiua, quæ apud eos reperta, cum fidelem, & sobriam satis, ac pudicam duceret vitam, totisq. diebus ac noctibus obsecrationes Deo peruigiles exhiberet, in admiratione esse ipsa rei nouitas Barbaris cœpit, & quid hoc sibi velit, curiosius perquirebant. Illa, vt res erat, simpliciter Christum se Deum hoc ritu colere fatebatur. Nihil ex hoc amplius Barbari præter nouitatem nominis mirabantur. Verum (vt fieri solet) ipsa perseuerantia curiositatem quandam mulierculis inferebat, si quid emolumenti ex tanta deuotione caperetur. Moris apud eos esse dicitur, vt si paruulus ægrotet, circumferatur à matre per singulas Domos, quo scilicet si quis experti aliquid remedij nouerit, conferat laboranti. Cumq. mulier quædam paruulum per omnes circumtulisset ex more, nec aliquid remedij cunctas domos lustrando cepisset, venit etiam ad captiuam, vt si quid sciret, ostenderet. Illa se humani quidem remedij nihil scire testatur, Deum tamen suum Christum, quem colebat, dare ei desperatam ab hominibus posse salutem, confirmat; cumq. cilicio suo paruulum superposuisset, atque ipsa desuper orationem fudisset ad Dominum, sanum matri reddidit infantem. Ruffin. lib. 1.c.10.

Sermo defertur ad plures, factiq. fama magnifici ad aures Reginæ perlabitur; quæ dolore quodā grauissimo corporis afflicta, in desperatione maxima erat. Rogat ad se captiuam deduci: illa ire abnuit, ne præsumere amplius aliquid quàm sexus fineret, videretur, ipsam se Regina deferri ad captiuæ cellulam iubet. Quam similiter supra cilicium suum positam, inuocato Christi nomine, continuò post precem, sanam, & alacrem fecit exurgere: Christumq. esse Deum Dei summi filium, qui salutem hanc contulerit, docet, eumq. quem sibi auctorem suæ sciret esse incolumitatis, & vitæ, commonet inuocandum. Ipsum namq. esse, qui & Regibus regna distribuat, & mortalibus vitam. At illa cum lætitia domum regressa, marito percunctanti causam tàm subitæ sanitatis aperuit: quique cum pro salute coniugis lætus, mulieri munera deferri iuberet, illa: Horum, inquit, ò Rex nihil captiua dignatur; aurum despicit, argentum respuit, ieiunio quasi cibo pascitur: hoc solum ei muneris dabimus, si eum, qui me illa inuocante sanauit, Christum Deum colamus. Ad hoc tunc Rex segnior fuit, & interim distulit, sæpius licet ab vxore commonitus: Donec accidit quadam die, venante eo in syluis cum comitibus suis, obscurari densissimis tenebris diem, & per tetræ noctis horrorem luce subducta, cæcis iter gressibus denegari. Alius aliò diuersi ex comitibus oberrant, ipse solus densissima obscuritate circundatus, quid ageret, quo se verteret nesciebat: cum repente anxios salutis desperatione animos cogitatio talis ascendit: Si vere Deus est Chri-

ſtus ille, quẽ vxori ſuæ captiua prædixerat, nunc ſe de his tenebris liberet, vt ipſum ex hoc omiſſis omnibus coleret. Illicò, vt hæc nondum verbo, ſed ſola mente deuouerat, reddita mundo dies, Regem ad vrbem perducit incolumem. Quique Reginæ rem protinus, vt geſta eſt, pandit. Euocari iam iamq. captiuam, & colendi ritum, vt ſibi tradat, expoſcit: neque ſe vltra alium Deum quàm Chriſtum veneraturum eſſe confirmat. Adeſt captiua, edocet Deum Chriſtum; ſupplicandi ritum, venerandiq. modum, inquantum de his aperire feminæ fas erat, pandit. Fabricari tamen eccleſiam monet, formamq. deſcribit.

Igitur Rex totius generis populo conuocato, rem ab initio, quæ erga ſe ac Reginam geſta fuerant, exponit, fidemq. edocet, & nondum initiatus in ſacris, fit ſuæ gentis Apoſtolus. Credunt viri per Regem, feminæ per Reginam, cunctisq. idem volentibus eccleſia exſtruitur inſtanter, & eleuato iam perniciter murorum ambitu, tẽpus erat, quo columnæ collocari deberent; cumq. erecta prima, vel ſecunda, ventum fuiſſet ad tertiam, conſumptis omnibus machinis, & boum hominumq. viribus, cum media iam in obliquum fuiſſet erecta, & pars reliqua nullis machinis erigeretur, repetitis ſecundo & tertio, ac ſæpius viribus, ne loco quidem moueri attritis omnibus potuit. Admiratio erat totius populi, regis animoſitas hebeſcebat; quid fieri deberet, omnes ſimul latebat, ſed cum interuentu noctis omnes abſceſſiſſent, cunctiq. mortales, & ipſa opera ceſſarent, captiua ſola in oratione pernoctans manſit intrinſecus; cum ecce matutinus, & anxius cum ſuis omnibus ingrediens Rex, videt columnam, quam tot machinæ ac tot populi mouere non quiuerant, erectam, & ſupra baſim ſuam librate ſuſpenſam, nec tamen ſuperpoſitam, ſed quantum vnius pedis ſpatio in aëre pendentẽ. Tunc vero omnes populi contuentes, & magnificantes Deum, veram eſſe Regis fidem, & captiuæ religionem, præſentis miraculi teſtimonio perhibebant. Et ecce mirantibus adhuc, & ſtupentibus cunctis, in oculis eorum ſenſim ſupra baſim ſuam, nullo contingente, columna depoſita, ſumma cum libratione conſedit. Poſt hoc reliquus numerus columnarum tanta facilitate ſuſpenſus eſt, vt omnes quæ ſuperfuerant, ipſa die locarentur.

Poſtea verò quàm eccleſia magnifice conſtructa eſt, & populi fidem Dei maiore ardore ſitiebant, captiuæ monitis ad Imperatorem Conſtantinum totius generis legatio mittitur; res geſta exponitur, ſacerdotes mittere oratur, qui cæptum erga ſe Dei munus implerent. Quibus ille cum omni gaudio, & honore tranſmiſſis, multò amplius ex hoc lætatus eſt, quàm ſi incognitas Romano Imperio gentes, & regna ignota iunxiſſet. Hæc nobis ita geſta, fideliſſimus vir Bacurius, gentis ipſius Rex, & apud nos domeſticorum Comes (cui ſumma erat cura & religionis, & veritatis) expoſuit, cum nobiſcum Palæſtini tunc limitis Dux, in Hieroſolymis ſatis vnanimiter degeret.

S. Gum-

S. Gummarus alienam arborem succidens, à domino arboris obiurgatus, arborem cæsam in pristinam formam oratione sola consolidauit. Cap. 375.

SAnctus Gummarus ex nobili progenie ortus, apud Emblehem Renensis prouinciæ Vicum, natus est, & enutritus. Hic fide, & virtute crescens, & auertens se à vanitate mundi, & ludis, ad cælum suspirabat, illic patriam suam esse affirmans. Lenis erat sermone, constans in bono opere, humilitate submissus, benignitate profusus, vigilijs, & ieiunijs corpus castigans, & in præstandis eleemosynis liberalissimus. Ad summum vero perfectionis culmen sine scientia litterarum peruenit. Non enim habuerat magistros, nec legere scripturas didicerat: legem vero Dei in tabulis carnalibus circumferebat, magistrumq. habebat, quem & metuebat Deum. Multi litterati, multi sapientes ei comparari non poterant. Isti enim plerunque legunt antiquorum & recentiũ patrum scripta, & ex notitia scripturarum, quasi semina concipiunt, vt fructum inde referant, & discant operari bonum, & tamen ad bonum opus faciendum non exurgunt. Huius igitur viri ignorantia, illorum virorum scientiam confundit. Namq. Deum diligens, & proximum, & declinans à malo, & faciens bonum super docentes magistros intellexit. Sed attendamus opera eius.

Sanctus vir Gummarus quodam tempore, primo suscepti itineris die, non longè à domo sua progressus, fixit tentorium iuxta fluuium Neatam, arboremq. pulcherrimam illic stantem, quod ad fulciendum tentorium esset necessaria, iussit succidi. Mox adest loci illius possessor rusticus, planèq. iracundus in omnes inuehitur, nulliq. parcens, cunctos incusat: versusq. ad sanctum Gummarum, multa verborum asperitate eum vexans; cur, inquit, agrum meum peruasisti? En hic iumenta, & tentoria vestra: ita vobis aliena vendicatis, tamquam propria. Omnia depascitis, omnia prosternitis. Quid mihi, & tibi, Gummare? Quid mali tibi feci? Neque te offendi, neque quemquam tuorum læsi. Quod si nulla in me culpa hæret, quid ita, innocentem conteris? Et vt cetera damna prætercam, hoc vnum præcipuè doleo, quod arborem hanc, quam ipse plantaui, quam tot annis seruaui, succidi voluisti. Respondit placido vultu sanctus Gummarus: Agnosco peccatum meum: sed si iniuriam irrogaui, ita vt par est, satisfaciam tibi. Aut præcisam arborem restituam, aut iustum eius pretium persoluam. Saltem hac nocte, obsecro, quiesce. Vix multis precibus adduci potuit rusticus, vt vsque mane sileret. Illo autem abeunte, cum intempesta nocte omnes sopor, & silentium obtineret, S. Gummarus ad consuetum præsidium, & solita orationis arma confugit: Domine, inquit, tu refugium factus es nobis, adiutor optimus in tribulatione. Ne auertas faciem tuam à clamore meo, ne claudas aures tuas ad preces nostras. Quod si ego, Domine, exaudiri non mereor, saltem eos, qui mecum sunt, attende. Si verò adeo peccatis nostris prægrauamur omnes, vt non ascendant ad te preces nostræ, fac propter temetipsum Domine, cuius nec benignitas habet finem, nec dona mensuram. Reueletur hominibus gloria tua, prædicetur ab incredulis nomen tuum: vt sciant quænàm sit vna fides nostra, & vt non desperet sperantes in

Vita S. Gũmari Conf. apud Sur. tom. 5.

te maiestas tua. Tu ergo Domine, qui de nihilo omnia condidisti, qui die tertio herbas, arbores, & virgulta de terra produxisti, restitue arborem, vt prius, integram, & aufer à seruis tuis, quam ignoranter incurrimus, contumeliam. Ita cum orasset, iuxta arborem prostratus, surgens collegit arborem, eamq. zona sua colligauit: Res mira, & venturæ generationis memoria digna: Adeo consolidata est arbor illa, ac si nihil prorsus antea cesa fuisset: atque etiamnum in eodem loco illam sanam videmus, sola vestigia circumligatæ zonæ retinentem in gloriam Dei, & laudem serui eius. Mane redijt rusticus, vt conuentum erat, hesterna adhuc ira tumidus, pro damno accepto iurgia repetens. At sanctus Gummarus blandis verbis, & iucundo vultu eum compescens, manu eius apprehensa, perduxit ad arborem, eamq. inuiolatam ostendens: Ecce, ait, fili, arborem, quam tantopere dolebas præcisam. Adhibuit Deus solatium dolori tuo, abstulit angorem cordis tui. Gratias age omnium largitori Deo, cuius benignitate munus memorabile percepisti. Cernens rusticus tantum miraculum, qui prius impatienter tumultuatus erat, diuina inspiratione compunctus, ait: Virtus Dei hæc est. Non est humani operis, vt arbor succisa, exiguæ noctis spatio in pristinum consurgat statum. Arbor hæc, quam hoc miraculo tibi dedicasti, deinceps mea non erit. Hanc ego tibi do, & quicquid hoc in loco mihi hæreditariũ est, eius ego te volo perpetuum, & stabilem esse possessorem. Ab illa die firma inter illos inita est amicitia, & post mutua oscula, & amplexus pacificè discesserunt.

Rex Angliæ Richardus, dæmonis nequitia captiuatus, ab Angelo Domini liberatur, & canitur missa, quæ est de vinculis Petri, pro eius liberatione. Cap. 376.

Roger. in annal. Anglic. ann. 1194.

CHristi anno 1194. Richardus Rex Angliæ liberatus est ea, qua tenebatur captiuitate, traditus iussu Imperatoris Aleonoræ matri à duobus Archiepiscopis, Moguntio & Coloniensi, ita Rogerius in Annalibus Angliæ eodem anno, qui idem tempus captiuitatis eius numerat annum vnum, hebdomadas sex, & dies tres: additq. ista: Cum Coloniam peruenisset, ab Archiepiscopo Coloniensi dignè exceptus est, qui præ gaudio Missam illam de vinculis Petri celebrari iussit, cuius est introitus ille: Nunc scio vere, quia misit Dominus Angelum suum, & liberauit me de manu Herodis, &c. Sed audi miranda, quæ auctorem vinculorum Regis, & malorum omnium improbum fuisse dæmonem ostendunt, & quæ Vvillelmus Neubrigensis scriptor huius temporis narrat, agens de quadam apparitione, quam peregrinus perterritus retulit Episcopo Cenomanensi: remq. gestam certis significationibus, quibus licuit, testatam reliquit, & ipse scripsit, veri amantissimus auctor, his verbis:

Neubrig. lib. 5. c. 7.

Aliud quoque ipso tempore in pago Cenomanensi accidisse fertur, quod eundem Regem Richardum non frustrà territum, suæ propensius salutis admonuit. Res pluribus nota est, quàm nostræ simpliciter narrationi inserimus, prout nobis viri venerabiles, & fide digni tradidere, à Cenomanensi Episcopo id ipsum se accepisse protestantes. Vir quidam ex eiusdem Episcopi clientela, piæ deuotionis instinctu, profectus in Hispaniam ad memoriam

B. Ia-

B. Iacobi Apostoli, cum sospitate ad propria remearat; qui post modicum calore fidei, & deuotionis fortius ignescens, longe laboriosiori peregrinatione sepulchrum inuisere Dominicum voluit. Vale dicens ergo suis, iter opportunè arripuit, & cum forte solus graderetur, repente in ista via obstitit ei quidam enormiori corpore, & vultu terribili. Pauefactus homo, eleuata manu, Christianam sumpsit armaturam, nempe signum Crucis. Ille vero tamquam non reputans salutare signaculum, nequaquam, inquit, hoc modo tueri te poteris, quin meus sis: porrò si procidens adoraueris me, faciam te locupletem, & inclytum valde. Ad hæc homo pauorem fiducia superans, cum libertate respondit: Liquet te esse partis sinistræ, sint tua tibi: Nam mihi sufficit omnipotentis Dei largitio, quem solum adoro. Et ille, oportet, inquit, te vel inuitum aliquid habere de meo, & proferens tamquam pallium subtilis materiæ, iactauit super caput hominis, quod mox attractu igneo capillis exustis, cutem quoque capitis denigrauit. Prosiliensq. hostis, hominem periculo anxium per brachium apprehendit. Homo vero, cum tanta perurgeret necessitas, S. Iacobum ex recentis obsequij conscientia fortiter inclamauit. Qui B. Apostolus in specie veneranda manifestè mox affuit, & potenti verbo inuasorem improbum increpauit. Vt autem homo de manu inimici furentis ereptus, tuto iam auditu perciperet, quorum, vt creditur, audiendorum gratia per voluntatem Dei articulum illum inciderat: Apostolus ad nequam illum: Dic, inquit, qui sis, vel quid negotij habes? Qui constrictus imperio: dæmon, inquit, sum, generi humano infestus, & mille nocédi artibus instructus. Ego enim grande illud scandalum, & Christianæ possessionis iacturam in Oriente patraui: Ego inter Reges Christianos in terra promissionis, vt nil ab eis ageretur, nec prosperaretur opus Dei in manibus eorum, detestabilem discordiam seminaui: Regem Anglorum à Syria digressum per ministrum nequitiæ meæ Ducem scilicet Austriæ, captiuaui, multimodam exinde malorum occasionem Regnis Christianis concinnans, eundem quoque Regem de captiuitate propria reuertentem comitatus, in partibus istis nunc consisto: cubili Regis tamquam familiaris minister frequenter assisto, & circa thesauros eius apud Chinonem repositos peruigili cautela obseruo. His dictis, malignus disparuit. Apostolus etiam confortato homine in suæ se claritatis secretũ recepit. Homo vero ad Vrbem Cenomanensem mature reuersus, Episcopo, vrbisq. prudentibus cuncta per ordinem replicauit, & in argumentum fidei, caput depilatum, & brachium manus pestiferæ contactu vstulatum indicauit. Quibus actis, post dies aliquot propositum iter repetijt. Nec latuit hoc Regem Richardum. Qui nimirum eius, qui tangit montes, & fumigant, timore compunctus, salubrioris instinctu consilij, cubiculum suum, vt accepimus, de cetero castius esse voluit, & de thesauris suis largiores indigentibus eleemosynas erogare. Hæc Neubrigensis.

Aegypti

Aegypti monachis in carcere à Iuliano Apoſtata detentis,vt militiæ cingulum coacti ſumerent, aſtat ſplendidus Angelus, & patefactis ianuis, & cuſtodibus incuſſo terrore, impune abire permittuntur, ſicut Petro factum eſt.

Cap. 377.

VExatam quidem fuiſſe Aegyptum perſecutione Iuliani, Apollonij ſanctiſſimi monachi acta fidem inter alia faciunt; in quibus cum multæ de eo præclare geſta narrentur, quæ hoc potiſſimum tempore Iuliani,ipſum pati contigerit, his verbis deſcripta ab Euagrio referuntur: Hic cum audiſſet, Iuliani ſcilicet temporibus, fratrem quendam ad militiam comprehenſum detineri in carcere (cogebat impius clericos, & monachos militare) in carcere venit ad eum conſolandi gratia, vt moneret eum in neceſſitate tenere conſtantiam, atque imminentia contemnere, ac deridere pericula; tempus enim, ait, certaminis adeſt, in quo fidelium mentes tentationibus probandæ ſint & noſcendæ. Cumq. his & alijs verbis adhortaretur animum adoleſcentis; ſuperuenit Centurio, & indignatus, cur introire auſus eſſet, claues intrinſecus carceri impoſuit; ipſum quoque & omnes qui cum eo venerant, pariter concluſit, quo ſcilicet etiam ipſi ſimiliter ad militiæ detinerentur officium, conſtituens quoque cuſtodes quamplurimos, abſceſſit. Medio autem noctis, aſtare viſus eſt Angelus ingenti luce reſplendens, & obſtupefactis,perterritiſq. cuſtodibus, carceris clauſtra patefecit. Tunc vero ipſi cuſtodes aduoluti ad pedes Sanctorum, rogabant eos diſcedere, dicentes: melius ſibi eſſe mori pro his, quàm diuinæ virtuti obſiſtere, quæ eorum curam gerebat. Mane vero etiam ipſe Centurio cum principalibus viris feſtinus ad carcerem venit, rogans, vt diſcederent omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim, domum ſuam terræmotu magno concidiſſe, & electos quoſque famulorum ſuorum peremiſſe. Sancti verò his auditis, hymnum Deo, laudeſq. cecinerunt, & egreſſi ad Eremum, erant in vnum poſiti, ſecundum Apoſtolorum exemplum, habentes cor vnum, & animam vnam.

Euagri. in Vit. Patr. in Apollon. c.7.

Nobilis vir falſis criminibus accuſatus, & carcere mancipatus, facta oratione, diſruptis vinculis, patefactis foribus, diuinitus ex carcere educitur, & liberatur.

Cap. 378.

ILlud autem ſatis notum exploratumquè, quamuis ab Apoſtolorum temporibus penè inauditum, vt Apoſtoli Petri è carcere diuinitus liberati, vetus exemplum inſtauratum quodam modo noſtra tempeſtate videatur. Anno poſt Chriſtum natum circiter 1570. Vir quidam genere, ac factis clarus (nomen auctores non edunt; credo quod ipſe celatum voluerit) ab vno ex primoribus Italiæ Principibus in cuſtodia vinctus habebatur. Et falſis oneratus criminibus, iudice vtebatur iniquo infenſoquè. Ergo cum haud dubiè inſtare ſibi vltimum ſupplicium cerneret, Lauretanam implorat Virginem, orans vt priuſquam è vita diſcedat, faciat ſibi Lauretanæ cellæ

Torſel. Lau ret. hiſt. lib. 4.c.20.

læ visendæ potestatem : & piæ insontis preces Deiparæ cordi fuere. Sub noctem anxietate animi grauatum corpus arctior complexus est somnus. Dormienti præclara Lauretanæ Virginis oblata species, quæ mœrentis pectus ingenti gaudio permulsit. Repentè disruptis vinculis, foribusq. carceris diuinitus patefactis (obuersabatur autem somniantis animo, quod extra somnium gerebatur) rei nouitate attonitum exire compellit : egressum ad proximum Vrbis vicum deducit adhuc dormientem ; protinusq. eius subducitur oculis. Tùm verò ille expergefactus, vinculis, & carceri ereptum se cernens, haud vanam sibi in quiete obiectam imaginem sensit. Gratijs ergo Virgini enixè actis, lætitia ex mœrore gestiens domum suam recipit se. Ceterùm haud ignarus fore, vt à satellitio Principis conquireretur summa ope, & grauius in semet tamquam fugitiuum consuleretur, implorata denuo Virgine Lauretana, facinus edidit memorabile. Summo mane, diuina fiducia armatus infensum Principem vltro adit. Obstupescenti ad eius aspectum, rem omnem ordine (vti gesta erat) exponit. Nec in tanto discrimine clienti Virgo defuit suo : Principi extemplo iniecta religio est eius violandi, quem Deiparens saluum voluisset: enimuero id haud leue esse innocentiæ argumentum. Igitur diuina vi tactus, quandoquidem, inquit, Lauretana Virgo tanto te miraculo liberauit, & ego mea sententia libero. Agedum augustissimam illam cellam, vti vouisti, perge, & Dei matrem propitiare nobis memento. Itaque ille duplicis voti reus, Lauretum venit, noxis confessione elutis, vota beatæ Mariæ lætus exsoluit. Tàm insigne miraculum ipsemet Raphaeli Rieræ Pœnitentiario enunciauit, qui ad posteritatis memoriam id litteris prodidit.

Duo fratres diffidentes, & ciuili bello alter contra alterum pugnans, precibus Crotildis Reginæ matris, ad concordiam reuocantur. Cap. 379.

CHildebertus Rex cum patruele Theodoberto in fratrem Lotharium insurgit, sed matre eorum satis agente Crotilde apud Deum, ne inter fratres fieret ciuile bellum, horrenda tempestate coerciti, cum super Lothariũ ne signum quidem apparuerit horroris huiuscemodi, reddunt se fraternæ paci.] At cuius virtute hæc gesta sint, à Gregorio accipe, qui sic ait : Childebertus autem, & Theodobertus commouentes exercitum contra Clotarium iræ disponunt. Ille autem hæc audiens, existimans se horum exercitũ non sustinere, in siluam confugit : & concides magnas in siluis illis fecit, totamq. spem suam in Dei pietatem transfundens. *Sigebert. an. 540.* *Greg. Turon. de gest. Franc. li. 3. c. 28.*

Sed & Crotildis Regina hæc audiens, B. Martini sepulchrum adijt, ibiq. in oratione prosternitur, & tota nocte vigilat, orans ne inter filios bellum ciuile consurgeret. Cumq. hi venientes cum exercitibus suis eum obsiderent, tractantes illum die sequenti interficere : mane facto, in loco quo erant congregati, orta tempestas tentoria dissecat, res diripit, & cuncta subuertit, immixtaq. fulgura cum tonitruis, ac lapidibus super eos descendunt ; ipsi quoque super infectam grandine humum in faciem proruunt, & à lapidibus descendentibus grauiter verberantur: nullum enim eis tegumen remanserat, nisi parmæ tantùm : hoc maxime metuentes, ne ab ignibus cælestibus cremaren-

marentur. Sed & equi eorum ita disperſi ſunt, vt vix in vigeſimo quoque reperirentur ſtadio: multi enim ex eis prorſus non ſunt inuenti. Tunc illi (vt diximus) à lapidibus cæſi,& humo proſtrati, pœnitentiam agebant, & precabantur veniam à Deo, quod iſta contra ſanguinem ſuum agere voluiſſent. Super Clotharium vero neque vna quidem pluuiæ gutta cecidit, aut aliquis ſonitus tonitrui eſt auditus, ſed nec anhelitum vllius venti in loco illo ſenſere. Hi quoque mittentes ad eum nuncios, pacem & concordiam petierunt: qua data, ad propria ſunt regreſſi. Quod nullus ambigat hanc per obtentum Reginæ beati Martini fuiſſe virtutem. Hucuſque Gregorius: quæ quidem, & alij, qui res Francorum ſunt proſecuti, teſtantur.

Beatus Odo fuſis precibus, vt monachos tranſgreſſores ab eſu carnium coerceret, lacum coniunctis magno miraculo inter ſe collibus, impetrat. Cap. 380.

Io. Monachus in vita S.Odon. Abb. Cluniac. Sur.to.6. PEr idem (inquit ille) tempus Albericus Princeps contulit nobis Monaſterium Sancti Eliæ, cuius beatus Gregorius in Dialogo meminit. Cum ſit autem durum (vt idem beatus Gregorius ait) in mente veteri noua meditari, monachos quos illic inuenimus, ab eſu carnium retrahere non potuimus. Conſtituit autem ibidem Pater noſter Præpoſitum vnum è fratribus noſtris, Theodardum nomine. Is vt vidit ſe virtute, & ſanctitate ab eo vitio eos reuocare non poſſe,cæpit in finitimis regionibus piſces emere, vt vel ſic eorum ſatisfaceret voluntati. Iam enim penitus defecerant equi, quos ei pater Odo reliquerat, huc illucq. diſcurrentes. Eam vero illorum improbitatem, ſuumq. laborem Præpoſitus Patri noſtro identidem ſignificauit. Illo igitur Dominum deprecante, vallis cui Monaſterium præeminet, non ita procul, coniunctis inter ſe collibus, ita concluſa eſt, vt exiguo torrenti per eam mananti, aditus præcluderetur. Inde igitur paulatim magna aquarum collecta vis Lacum effecit, vt nec deinceps opus fuerit Præpoſitos piſces emere,lacu illo eos ſuppeditante. Cui vero hoc tribuendũ eſſet,quidam imperiti homines minime aduerterunt, eo quod eius preces, quas eadem cauſa beatus Odo ad Dominum fuderat, auribus ſuis non percepiſſent.
Pſal.11. Non attendentes illud Pſalmographi: Deſiderium pauperum exaudiuit Do-
Pſal.3. minus, præparationem cordis illorũ audiuit auris tua: itemq. illud: Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet.] In quo plane impletum illud quod eſt in promiſſionibus Domini, vt qui habuerit
Marc.11. fidem quantum granum ſinapis, montes è loco moueat.

Validiſſimus exercitus ſola oratione fugatur. Cap. 381.

Luitprand. lib.4.c.11. Vuitich.li.2. REbellantibus aduerſus Othonem Regem Henrico fratre, Eberardo Duce Francorum, atque Giſeberto Duce Lotharingiæ, comparatoq. validiſſimo exercitu, Othone vero aduerſus eos expeditionem parante; vt oſtenderet Deus, non vinci hoſtes armis tantum, ſed precibus; & præualere iuſtam cauſam omni apparatui validiſſimo;atque fidendum potius diuinæ, quàm humanæ potentiæ, in tranſitu Rheni ſic permiſit Othonis diſcindi copias, vt alij in citeriore remeantibus cum Othone, neceſſe fuerit illis qui

tranſ-

transmiserant amnem, ex improuiso apparente ingenti exercitu hostium, cum illis conferre manus, & quamuis paucissimo numero essent, eos tamen vicerunt atque fugarunt, incruenta parta victoria. Vt autem ista se habuerunt, Vviticlindus Saxo describit, & Luitprandus & alij. Tunc Rex (inquit Luitprandus) denique suorum tantam constantiam non sine diuino instinctu considerans, quoniam fluuio intercedente, corporali præsentia suis subuenire non poterat, recordatus populi Domini, qui repugnantes sibi Amalechitas orationibus Moysi serui Dei deuicerat, protinus de equo descendit, seq. cum omni populo lachrymas fundens ante victoriferos clauos manibus Domini nostri Iesu Christi affixos, suæq. lanceæ impositos, in orationem dedit, quantumq. iusti viri (secundum iusti viri sententiam Iacobi) tunc valeret oratio, res manifesta probauit; Eo namq. orante, cum ex suis nullus occumberet, hostes sunt in fugam conuersi, nonnulliq. eorum, cur fugerent, penitus ignorabant. Hæc Luitprandus.

In magno & periculoso nauali bello, piorum oratione Turcarum exercitus frangitur, & nobilis victoria obtinetur. Cap. 382.

IIsdem tẽporibus in vltimo ferme rerum discrimine, Lauretanæ Virginis vis precibus exoratæ, vel maxime enituit. Selimus Turcarum Imperator Cypro per vim potitus, ceteræ Venetorum ditioni, orbiq. Christiano imminebat. Pius ergo V. Pontifex communi periculo communibus viribus occurrendum ratus, Venetis, & Hispaniarum Rege in armorum societatem assumptis, ingenti mole bellum apparare cæpit. M. Antonius Columna Dux illa tempestate inter Romanos genere famaq. clarissimus, Pontificiæ classi præpositus est, & mature soluere in Turcam iussus. Ibi eius coniux Fœlix Vrsina pari nobilitate mulier, stimulante metu orbitatis suæ, liberorumq. statuit in tot maritimi belli casibus ad Lauretanam confugere Virginem orationis gratia. Properè igitur cum honestissimo comitatu Lauretum accurrit, haud dubia, per Deiparam facile propitiari posse cæleste numẽ sibi, viroq. Solemnibus expiata mysterijs in Sacrosancta Cella supplex pernoctauit, veniam opemq. sibi, viroq. suo à Deo, Deiq. matre impensius exposcens. Inde B. Virgine accensis studijs, votiuisq. muneribus culta, in eius gratiam Hebræum adolescentulum imbi è sacro fonte suscepit, & aureo donatum torque in suam adsciscit familiam. Nec irrita supplicatio, aut gratia fuit. Haud longo tempore intermisso, cumulati voti compos extitit. Coniugem suum ex tàm atroci prælio non reducem solum, sed victorem etiam recepit; Eundemq. in Vrbe Roma, veteri Romanorum more renouato, insigni pompa ouantem læta conspexit. Ceterùm eodem bello haud certiorem illa in priuata re, quàm pius Pontifex in publica, Lauretanæ Virginis expertus est opem. Christianam classem vltimæ dimicationi instructam, intentamq. esse iusserat. Nec ignarus erat summam rerum in eo prælio verti. Proinde Pontifex, vere Pius, priuatis publicisq. supplicationibus Deum conciliare instititt. Præcipue in augustissima Cella Lauretana orari assidue Deiparã iussit, vt in vltimo rerum discrimine pia Mater adesset Christianis. Nec Pij Pontificis piorumq. spes & oratio in irritum cecidit. Inita pugna nauali, non tàm humanæ, quàm diuinæ opis res visa.

Torsel. l. 4. c. 21. hist. Lauret.

Obse-

Obſecundante Chriſtianis,qui ante pugnam aduerſus erat, vento, fumumq. bombardarum, ac tela hoſtium in ipſorum ora retorquente, nobiliſſima eſt de Barbaris parta victoria.

De ſtudio, eximia cura, & præcipuo amore, quem habuit Philippus Nerius erga orationem,& de magnitudine ſcientiæ eius circa illam;multa etiam,& magna,quæ per orationem operatus eſt. Cap. 383.

SEculo autem noſtro B. Philippus Nerius excelluit in orationis dono à Deo ſibi collato. Hic enim orationis dignitatem conſiderans æſtimauit illam, ſicut cupidi ſolent aureas pecunias, exiſtimans nullum eſſe theſaurum precioſiorem, quàm orationis, & per longæuam vitam ſuam, quam vſque ad octoginta annos protraxit, ſemper voluit habere comitem orationem. Orabat mane, meridie, & veſpere. Veſpere autem diei ſolebat accendere lucernam, & ante eam laminam ponere, vt parum luceſceret, & deinde ſuper humilem ſedem ſedens (eum enim ſæpe eligebat in orando corporis ſitum, qui prolixæ orationi, oneri non eſſet) diſponebat aſcenſiones in corde ſuo, & per tres horas totus erat in oratione. Cum ibat dormitum,ſuſpendebat Chriſti crucifixi imaginem lecto proximam, vt eam videre poſſet, & memor eſſet Dei ſui ſuper ſtratum ſuum, & modico ſomno contentus, pernoctabat. De mane redibat ſurgens ad orationem, deinde pergebat ad Eccleſiam, vt audiret pœnitentium confeſſiones; quod ſtudium habuit perpetuum in tota vita ſua, & tùm adhuc orationem non intermittebat. Nam dum pœnitens peccata admiſſa recenſebat, iſte pro illo Deum, vt parceret, rogabat. Cum autem expleta confeſſione, abſolutionem impertiri vellet,apparebat ardor orationis eius; nam pœnitentis caput amplexans, & trahens illud ſuper pectus ſuum, animum ad Deum dirigens, toto animi motu ferebatur in Deum, vt propitius eſſet peccatori illi, vt ipſemet peccator cordis Philippi intra pectus agitationem reipſa perciperet. Etenim ſenſibilis illa cordis palpitatio ita erat vehemens, vt frontem eius pectori adhærenté, pulſaret;hoc enim plurimi ſe expertos fuiſſe affirmabāt. Cum autem interdiu plures ad ipſum viſitandum ad eius cubiculum aſcenderent, & loquerentur cum ipſo,ipſe tamen animū orandi aſſuetum ab oratione non relaxabat. Conſuetudo enim orandi frequentiſſima operata fuerat in eo,vt facillime,cū volebat, animum leuaret ad Deum, neque patiebatur quodammodo interpellationem, eo ipſo tempore, quo cum altero colloquia miſcebat. Et ſicut bonus citharedus, citharizandi expertus, nonnunquam cum aut loquitur, aut audit alium loquentem, citharam plectro pulſare non definit, hoc enim facit propter excellentiam citharizandi, quod alius, qui non ita perfecte artem illam callet, facere non poteſt; ita & ipſe, qui orationis ſcientiam perfecto quodam modo poſſidebat,quamquam cum altero loqueretur, & conuerſaretur, & negocia tractaret, habebat tamen Deum in conſpectu ſuo, & orabat eum ſecretis & inuiſibilibus orationibus: hoc autem innoteſcebat, quia ſæpe extra, aliquibus corporis indicijs per extraordinarios motus fiebat manifeſtum, cum aliquid intrinſecus meditaretur.

In

In missa, in qua diuina tractantur, cum dulcedinem beatæ præsentiæ Domini sui mirabiliter gustaret, miros passus fuisset excessus, si se ipsum non cohibuisset. In omni loco, sicut in omni negocio orationem inueniebat, orabat in cubiculo, orabat in Ecclesia, orabat cum ambularet, & si ad suburbana diuertisset, dimissis socijs, donec illi in aspectu horti occuparentur, ipse in aliquo secreto loco secedens, orabat. Omnis vinea, omnis hortus, omnis domus, omne pratum, ad quæ aliquando, vt pœnitentes filios recrearet, accedere consueuerat, erat oratorium suum.

Si quid aduersi vel ipse pateretur, vel alium patienté audiuisset, siue in tribulatione, siue in ægritudine, siue in persecutione molesta, siue in tentatione, quæ ad peccandum induceret, siue in priuatis, siue in publicis necessitatibus, semper oratio erat ei domus refugij, sicut petra refugium Herinaceis.

Præterea autem orationis amore succensus, vt rerum summam in spiritualibus rebus ab ipsa dependere demonstraret, voluit Congregationé pusilli gregis sui, vocari Congregationem Oratorij, vt scirent quicumque non orarent, se ad Congregationem Oratorij non pertinere.

Non solum autem ipse totus orationi deditus erat, sed etiam alios ad orationem perpetuo hortabatur, & docebat eos, quasi magister orationis, quo modo orarent; & sicut matres & nutrices infantes suos fari, & verba rite inter balbutientia labia pronunciare docent, ita ipse orandi ignaros docebat orandi modum, & exponebat illis, quomodo se coram Deo in oratione habere deberent. Erat autem in hoc studio, si quisquam, peritissimus, omnia enim sciebat ad hoc munus pertinentia, nam orando, orare didicerat. Tantum autem labore, & patientia sua profecerat in doctrina orationis, vt multos seculares viros, artifices, fabros, mercatores, aulicos, medicos, legis ciuilis Doctores, atque huius farinæ homines haberet, qui ita benè nouerant orare, sicut monachi, & religiosi in monasterijs suis. Et illis diebus, quibus in Vrbe, magna erat in rebus ad spiritũ pertinentibus desidia, ipse tam diligenter incumbebat, vt animos rudes, & temporalium cura distentos doceret orare, vt secularium hominum multas domos fecisset domos orationis. Quo quidem tempore, oratio, quæ ex vrbibus egressa, vix in septis monasteriorum locum obtinebat, visa est illis diebus quasi postliminio, ad seculum esse reuersa. Et tàm potenter orandi rationem illos docuerat, & spiritum orandi vulgatum fecerat, vt illi non vulgarem, sed insolitam cordis bonitaté per orationem adepti, in domibus suis, ita deuote ambularent, sicut religiosiores viri in medijs claustris suis. Et vt omnes, si fieri posset ad orandum induceret, Oratorium ædificandum curauerat, vt si forsan in proprio domicilio quisquam non haberet orandi opportunitatem, ad Oratorium pergens, ibi orare posset. Et cũ multa in eo loco exercitia ad spiritualé profectũ pertinentia instituisset, illud imprimis curauit, vt ibi perpetua esset oratio, vt scilicet qualibet die circa diei vesperã publice oraretur per horæ spatiũ; in quo quotquot accederent, orantes tractare possent cum Deo arduum, & sublime salutis opus, quod ab ipso introductum, multo cum fructu vsque in præsentem diem fœliciter perseuerat. Vt mirum sit singulis quibusque diebus seculi homines officinas, tabernas, bibliothecas, domicilia, & propria tecta relinquere, & venire sine intermissione ad orandum, & prosternendum se coram Deo, & effundenda coram Altissimo corda sua, vt ipse

diri-

dirigat illos rectas facere semitas eius, vt non oberrent per mundi abrupta, vt non infigantur in limo profundi, & mundi procellis obruantur.

Nouimus nos aliquos ex huiusmodi viris tàm ardēter per plurimos annos exercuisse se in oratione, & tanto spiritu eam ad plurimos annos sine intermissione perpetuasse, vt miraremur in seculo tantæ perfectionis viros reperiri, vt vel ipsos spirituales sacerdotes superare viderentur, æmuli religiosorum effecti.

Hoc autem beatus senior imprimis curabat, hoc satagebat, hoc inprimis voluebat in animo, vt homines doceret orare, ne forsan sine oratione perirent, & sine lumine orationis viam vitæ non inuenirent: priuatim, & & publice docens, & dicens, quod homo sine oratione, erat animal sine ratione.

Vt merito quis beatum hunc virum propter eximium eius erga orationem amorem, & orandi consuetudinem, orationis Patrem, & Magistrum, & Ministrum appellare possit.

Totoq. tempore, quod sibi ad viuendum à Domino concessum fuerat, illud semper obseruauit, vt nunquam ad aliquod negotium tractandum declinaret, nisi prius illud idem negocium cum Deo in oratione pertractasset.

Fuit autem ei in senectute oratio, sicut mel, in medio annorum sicut vinum, in adolescientia sicut lac; in florenti enim illa ætate fruebatur oratione sicut lacte.

Erat enim nutrimentum cordis eius, quo ita delectabatur, vt tunc omnes libros, quotquot haberet, venderet, ne librorum lectione detentus minus orationi vacare posset. Dicebat enim, quod siue oratio, pro deuotione & spiritu acquirendo, siue lectio librorum pro scientijs comparandis, totum hominem requirit.

Diebus autem illis, vt magis excitaretur ad orandum, consueuerat solus peregrinari, quasi perpetuo ad septem Vrbis Ecclesias, in quibus animum oratione saginabat, & per campos ardorem spiritus, quem continere non poterat, exhalabat, & aliquando in aliqua porticu dictarum Ecclesiarum extra vrbem posita pernoctabat orans.

Visitabat etiam sacra cœmeteria, & præsertim in cœmiterio S. Calisti integras ducebat noctes, & in silentio, & horrore illarum Criptarum, vbi sacra Martyrum corpora sepulta iacent, mens illius surgens, & dispersas vires colligens, prout spiritus dabat illi, magna animi sui dulcedine feruidas orationes fusas coram Deo, & Martyribus eius fundebat.

Et nonnunquam ætate illa, cum vires suppetunt firmiores, in hebdomada, quam Sanctam appellant, spatium quadraginta horarum pertransibat, ita ieiunans, vt nullam prorsus escam sumeret, & ita orans, vt nihil aliud ageret, quàm oraret, vt mirum sit potuisse illum per illud tempus perseuerare, sine intermissione orando, & nunquam se cibando.

Noctuq. sæpe surgebat, & comitatus aliquibus ex suis, quos educabat, proficiscebatur ad venerabilem Ecclesiam B. Mariæ supra Mineruam positæ (diligebat autē mirifice patres illos) ibiq. audiebat matutinas horas, & orabat sæpe, & plorabat plurimum.

Frequentissimus autem eius vsus erigendi se per orationem ad Deum, qui

est

est in cælis, operabatur, vt anima eius magis esset vbi oraret, quàm vbi habitaret: præsentando enim se qualibet hora ante Deum in cælestibus, fiebat diuturnus incola cælorum. Quo circa, cum propter vitæ, officiorumq. necessitates opus sibi erat ad terrena descendere, patiebatur angustias anima eius, statimq. ex breui hoc terræ domicilio præripere se cupiebat, vt ad cæli latitudines reuerti posset, optabatq. vt dirumperentur vincula eius, vt ibi semper esset re, vbi quotidie erat in spe: carnis enim sarcina aggrauatus terrena inhabitatione depressus, gemebat sicut Gigas sub aquis mundi huius, & sitiebat cælestia, sicut ceruus aquarum fontes, & anhelabat, vt non amplius biberet de torrente in via, sed de fluminibus corda lætificantibus in patria.

Philippus Dæmonem orationi insidiantem, oratione confundit. Cap. 384.

DAemon autem orationis inimicus animaduertens virum hunc orationis studiosissimum, vt animum eius ab oratione abriperet, mentem ipsius spectris molestissimis perturbare cæpit. &, de nocte, quo tempore orationi attentius vacabat, ei se videndum offerebat: totis enim viribus contendebat ille, vt eius impetus, quibus ferebatur in Deum, si non reprimeret, certè retardaret.

Nocte quadam supplices ad Deum preces more suo offerente, adest Dæmon, vt terrorem incutiat. Id vbi B. Vir aduertit, fusa illicò ad sanctissimã Dei matrem oratione, & eum timorem paruo negotio discussit, & inimici artes pia audacia dissoluit: atque ad orandum vehementius insurrexit; dæmon enim, vbi faciem ostentes, timidus est: vbi terga verteris, audax euadit.

Philippus precibus suis Franciscum Mariam Taurusium acquirit, lucratur, & tradit Deo, & docet eum orandi artem. Cap. 385.

FRanciscus Maria Taurusius, vir genere nobilis, Philippo ad confessiones vti cæperat: idq. vbi primùm aggressus est, flammam illicò diuini amoris suo insidere pectori sensit, quæ vsque eò hominem stimulauit, quoad assiduis Philippi lachrymis, precibusq. eius animus mollitus, totum se illi, vt generosus erat, ac nobilis, anno huius seculi quinquagesimo sexto regendum, gubernandumq. tradidit.

Neque illud hic silentio prætereundum, quòd volens Philippus in hoc, de quo loquimur, viro, formare Christum, illum in suum ducere cubiculum consueuerat, vbi eo præsente precibus dans sese, eam spiritus dulcedinem in eius animum instillare cæpit, vt in terra cum is esset, quendam tamen cæli, rerumq. cælestium gustum sibi percipere, totusq. dulcedine liquefieri videretur.

B. Philippus pro morientis incolumitate orans, rapitur in altum, & salutem ægroto impetrat. Cap. 386.

MOdius sacerdos in graui morbo constitutus, cum sensibus prope omnibus destitutus, haud procul abesset interitu, adsuit Philippus, qui vt hominem, ex cuius priuatis colloquijs multus colligebatur animorum fructus, à mortis faucibus eriperet, solus se in quodam cubiculo abdidit: ibi pro ægri salute eo animi ardore diuinam cępit implorare clementiam, vt suspensus in aëre videretur, splendoremq. emittere, quasi diuina pateretur: cum sic autem vnam, & dimidiam circiter horam precibus institisset, ingressa mulier, cui Margaritæ nomen, quæ Modio cibaria præparabat, in cubiculum orantis, eum diuina vi sublatum, & circũ splendentem conspexit; quo visu illa primùm territa, miraculum, exclamat, miraculum. Exciti hoc clamore, qui morienti assidebant, confestim accurrunt. Summis in tenebris splendere omnia, Patremq. in altum elatum cernunt. Interim ille in se reuersus gratulabundus ad Modium tendit, astantibus tantæ rei miraculo stupentibus, manibusq. eius capiti admotis, hominem nominatim inclamat; Bono animo esto, haudquaquam ex isto morbo morieris. Quibus dictis redire ægro mox cæpit vox cum sensu; B. Patri respondit, quocum longum sermonem habuit, ac paucis post diebus è morbo planè conualuit. Hanc porrò rem adeò miram, vt erat gesta, sacramento mihi, alijsq. narrauit post Philippi obitum, Bernardinus Corona Ciuis Romanus, affecta ætate vir, pietatiq. deditus, atque vnus ex antiquioribus eius alumnis; eo enim viuente id ipse vni tantum, vel alteri secretò aperuerat; omnibus enim palam indicare nunquam ausus fuerat, ne Philippi modestiam offenderet, quam quidèm offendisset grauissimè.

Nec vna hac in re Philippi is expertus est opem: non multo post cum vesicæ calculo laborans, vrinæ reddendæ difficultate vexaretur, grauitas morbi fecit, vt desperatis iam medentium auxilijs, salute periclitaretur. Ergo inuisit eum Philippus, eoq. vt par erat, ad patientiam cohortato, in Templum ad preces pro illo fundendas perrexit: ibiq. in feruore spiritus orans continuo salutis filij desiderio, lachrymæ in eius facie esse cæperunt, quæ simul atque ex oculis fluere visæ sunt, eo ipso momento vrinæ simul, & calculo iter patuit: qua ex re ita se æger alleuatum sensit, vt ex incommoda illa valetudine penitus emerserit.

Philippus orans, quibusdam dulcem orationis spiritum impetrat. Cap. 387.

ADdam hic præterea, quod Philippus tantopere cupidus erat suos in Christo filios ad studium orationis inflammandi, vt eorum pectora suis precationibus mirum in modum accenderet. Rem exemplo notificabimus.

Cum per id tempus Simon, vnus de illis, orationi in eius cubiculo insisteret, tanta repentè, Philippo pro eo suppllcante, lætitiæ cælestis vi perfundi se sensit, vt integram horam, quam in oratione consumpserat, momenti instar iudicaret, perpetuoq. orare ea dulcedine perfusus elegisset.

Non

Non omittimus recensere, quòd Martius Alterius, nobilis Romanus (qui Paulo III. Pont. relicto seculo, Christo, magno, fortiq. animo se adiunxerat) dicere solitus erat, ea lætitia, cum in Philippi cubiculo esset, perfundi, vt id cubiculum iam non sibi cubiculum, sed Paradisus quædam terrestris esse videretur.

Philippus insuper illud præter cetera erat assecutus, vt quos pectori admoueret, in Dei amorem inflammaret mirificè, eorumq. animos ad virtutis desiderium impelleret.

Dæmonem canis nigerrimi speciem præferentem à moribundo sacerdote Philippus oratione fugat. Cap. 388.

EO tempore, Persianus Rosa sacerdos, qui Philippo à Confessionibus erat, ægrotabat grauissimè; cumq. ad vltimum periculi venisset, à Diabolo nigerrimi canis specie vexari cæpit acerrimè.

His in angustijs diuinum magna animi demissione implorabat auxilium, illud Psalmi frequenter inclamans: Iudica me Deus, & discerne causam meam: cumq. hunc in modum cum communi hoste decertaret, venit improuiso Philippus, quem vbi ille vidit, clamare continuo cæpit, Adiuua me sancte Philippe: est hic canis colore nigerrimus, qui me lacerare nititur; succurre quæso, succurre, quod potes, ne deuorer. Quibus verbis motus B. Pater humi illico, astantibus primum, vt pro ægro, vel semel orationem Dominicam recitent iussis, sese prostrauit; quod cum faceret, ecce tibi, ille de repentè magna voce dicere cæpit: Canis recedit, fugit canis; en in limine ostij stat. Tum surgens ab oratione Philippus piacularis aquæ aspersione Dæmonem ab eo etiam loco fugauit, magno cum solatio morientis, qui lætus effectus nullum faciebat agendi gratias Deo, beatoq. Patri modum: ea verò molestia, horribiliq. visu non modo in præsens, sed etiam in posterum liberatus, magna cum animi tranquillitate è vita migrauit Kal. Aprilis. *Psal. 42.*

Diabolus in Philippum infestus, ne oret. Cap. 389.

ANno post Christum natum millesimo quingentesimo nonagesimo tertio, cum quodam die precibus de more insisteret, Dæmon, cuius studium sæpe fuit interpellare orantem, vestem eius, quem ferre non poterat, sordibus aspersit: quod sacramento testati sunt, qui adfuere.

Sed plurima, quæ hic ad orationem eius pertinentia dici possent, pluribus inferius locis suis recensebuntur.

Et quoniam oratio, quo est communior, eo est fortior, Deus enim aliquando, quod vni non concederet, multiplicatis intercessoribus concedere solet. Ideo S. Carolus Borromæus, vt vsus iste communiter orandi introduceretur, Indulgentias orantibus impetrauit.

S. Carolus Borromæus ad Christianæ pietatis progressionem, exercitationem communis orationis instituit. Hoc vero modo precantibus summus Pontifex Indulgentias elargitur. Cap. 390.

Conc. Prou. Mediol. 3.

VNa omnium optima indigentiæ nostræ interpres, & conciliatrix eorũ, quæ necessaria, tùm ad animæ, tùm ad corporis bona à Deo patre expetuntur, est oratio sancta; cuius studium, vt proprium fidelium est, sic necessarium, atque omnino iussu diuino debitum, id cælestis magister, Christus Dominus exemplo docuit, verbo præcepit, crebris cohortationibus monuit. Eo igitur studio fideles, quo vehementius exardescerent, se seq. quotidie singuli certa hora colligentes, id quod Christianarum mentium est, vitæ à se illo die actæ rationes inspicerent, malæq. actæ pœnitentes, ardenti oratione veniam precarentur, & Deo gratias agerent de beneficijs, quæ acceperint; instituta est in Mediolani prouincia orationis communis exercitatio, quæ ad Christianæ pietatis progressionem introducta, vt etiã perpetuo conseruetur, vt augeatur item, id cum omni studio Episcopus curet, tùm propositis spiritualis gratiæ muneribus Sedis Apostolicæ benignitate, eius rei causa concessis. Itaq. à Parochis suis singulis sanctissimi D. N. Gregorij XIII. litteras de Indulgentia huius Prouinciæ hominibus concessa, qui in orationis communis instituto sese exercuerint, ter in singulos annos de scripto, vel summatim pronunciari iubeat, semel ineunte Aduentu, iterum Dominico die quadragesimæ primo, tùm solemni die Pentecostes.

Episcopus præterea pro temporum ratione certam horam statuat, qua datis hnius rei causa campanarum signis, patresfamilias suæ quisque domi, vnà cum reliqua familia certo loco ad orandum conueniant.

Vt autem, qui in eo precandi instituto se exercuerint, Indulgentiæ concessæ donum consequantur, diem itidem Dominicum Quadragesimæ proximè præcedentem is constituat, quo illi confessi, omnes simul sacram Eucharistiam sumant.

Imminentibus verò calamitatibus, quo tempore cum nullum certius præsidium sit, quàm illud, vt fideles ad Deum Patrem misericordiarum assiduis precibus confugiant, certã aliquam præterea rationem is diligenter ineat, vt & à Clero, & à populo sine intermissione, ac religiosius in orationem incumbatur.

Litteræ SS. D. N. Gregorij Papæ XIII. de Indulgentijs Orationis à Carolo Borromæo Cardinale institutæ.

Act. Mediol. p. 7.

CAelestia arma, quibus inter cetera, dum in hoc seculo nequam peregrinantur Christifideles, aduersus suæ salutis hostes in colluctatione assiduè vtendum eis est, preces sunt, & oratio sancta: Cuius quidem orationis studium, cum & perpetuum, & proprium, & necessarium eisdem esse, non solum verbis, sed exempli sui contestatione docuerit vnigenitus Dei filius, Christus, Virtus, & Sapientia Patris; nos, quæ ad sanctam illam precandi, orandiq. exercitationem piè ac religiosè inspirante Deo instituta sunt, in ijs

illos

illos solicitè versari, spiritaliq. virtute longius in dies semper progredi, summopere in Domino cupimus.

Quare cum inter alia, quæ ad exercendam populi sui pietatem, sollicitudinis studio dilectus filius noster Carolus Borromæus, tituli S. Praxedis S.R.E. Presbyter Cardinalis, Ecclesiæ Mediolanensis Archiepiscopus, vtiliter instituit, illud ab eodem nuper introductum esse acceperimus, vt singulis diebus dato certo campanarum signo, patresfamilias, tùm in vrbe Mediolani, tùm in Diœcesi vnà cum reliquis qui de familia sunt, suæ quisque domi ad orandum in locum vnum conueniant, salutare hoc institutum (nos illius commendantes charitatem in vobis) vt in consuetudinem vsumq. perpetuũ recipiatis, per crucem Domini nostri vos nostra Apostolica auctoritate hortamur.

Quò autem ardentiori pietatis zelo ac frequẽtissime in ea re tàm religiosè instituta perseueretis, spiritualibus vos gratijs prosequi, & sanctæ matris Ecclesiæ amplioribus etiam donis ac thesauris cumulare voluimus.

Itaque de omnipotentis Dei, cuius Vicarium in terris gerimus, misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus & singulis vtriusque sexus Christifidelibus, humili, & contrito corde ad Deum conuersis, qui datis campanæ signis, certo eo temporis spatio ab eodem Cardinali & Archiepiscopo præscripto, aut pro tempore præscribendo, orationi vacauerint; quoties id fecerint, dies centum; qui verò singulis diebus per totam hebdomadam ad præscriptum illud temporis spatium in ea orandi exercitatione perseuerauerint, ijs annum prætereà, qui per mensem, illis annos septem, & totidem quadragenas, de iniunctis, vel alias quomódolibet debitis pœnitentijs; qui autem salutaris huius instituti vsum retinuerint, si contriti & confessi, die Dominico Quadragesimam proximè præcedente, sanctissimum Eucharistiæ sacramentum deuotè sumpserint, ijs plenariam omnium, & singulorum peccatorum suorum Indulgentiam, ac plenariam item in articulo mortis, misericorditer in Domino concedimus & elargimur.

Vtq. ad alias etiam eiusdem Mediolanensis prouinciæ Vrbes, Oppida, Vicos, & loca quæuis orandi hæc instituta exercitatio sanctè deriuetur, & quæ vsquam instituta est, piè retineatur, & conseruetur; nos, pro ea quam gerimus omnium Ecclesiarum solicitudine, hanc ipsam Indulgentiam omnibus & singulis Christifidelibus, qui vsquam in eadem prouincia hoc precandi institutum, à suo Episcopo iam introductum, vel in posterum introducendum amplexi sunt, aut amplectentur, eodem vt supra modo in Domino concedimus his litteris, quas sub quibusuis similium, vel dissimilium Indulgentiarum reuocationibus, suspensionibus, vel derogationibus, per nos, seu sedem Apostolicam, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis pro tempore editis & edendis, nullatenus comprehensas, sed semper ab illis exceptas, & quoties illa edentur, in pristino statu esse, & censeri, atque ijsdem Christifidelibus perpetuò suffragari debere decernimus. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub anulo piscatoris die 24. Octob. 1572. Pontificatus nostri anno Primo.

De summis Angelis, Enarrationes ex Patribus.
Cap. 391.

SEd non recedentes à narratione earum rerum, quæ in hac Petri captiuitate memorabiliter contigerunt, consideremus etiam admirabilem prouidentiam Dei, quam cæpit ostendere, quando primis illis temporibus Christiana Ecclesia, gloriosum Dei opus, ædificari cæpta est. Ex qua quidem perspicuum fit, quanta sit Regis summi bonitas erga Christianum populum, eruens eum ex imminentibus pressuris; & custodiens illum sicut pupillam oculi, & mittens Angelos suos, & mandans eis, vt protegant eum in omnibus vijs suis, & portent eum in manibus, ne forte offendat ad lapides pedes suos: vt in magnis periculis constitutus habeat, vnde sperare possit. *Psal. 90.*

Qua quidem in re resplendet etiam hominis dignitas, qui cum videatur putredo & vermis, adhuc tamen conditor eius magnificauit illum, ordinans, vt vnaquæque rationalis creatura ab ortu suo habeat Angelum, qui custodiat eam, & stet in circuitu ipsius, & eripiat eam, cum adest, qui rapiat.

Homo enim paulominus ab Angelis diminutus est, & tamen iubente Deo habet Angelum, qui ducat illum per difficillimos calles, & inseruiat illi in aduersis mundi rebus, & doceat, & ducat per vias rectas, & in caligine tenebrarum harum sit homini rerum ignaro minister luminis, & director itineris.

Sed, quoniam interest hominis agnoscere Angelicam dignitatem, & perspectã habere nobilitatem illius supernæ naturæ, quæ nostri curam gerit, & illud agit, vt nos perducat ad consortium cælestis Regni, in quo ipsi dominantur, & exercent principatus suos, ideo illud studere deberemus, vt apud nos esset satis nota Angelica societas; habemus enim socios nostros, Reges, & Principes, & Dominatores. Ita enim fieret, vt excellentiam naturæ illius veneraremur, & diligeremus, qui nobis præsto sunt in auxilijs opportunis, & ita diligunt nos, vt non dedignẽtur nobis iugiter esse præsentes, & nos illuminantes. Hæc enim si cognita haberemus, vtique redderemus pro præsentia reuerentiam, pro beneuolentia deuotionem, pro custodia fiduciam: Magnaq. prorsus est iniuria, & reprehensibilis valde aliquorum hominum, qui nec quidem hoc sciunt, quod habeãt Angelum tutorem, & custodem; vel si sciunt, paruipendunt tantum Ducem, & tanti beneficij sunt prorsus immemores, & raro de Angelo suo cogitant, aut ad illum confugiunt, cum periclitantur, aut ponunt in manu illius orationes, quas faciũt, vt præsentent illas Angelorum hominumq. Regi. Illi enim ambitioso quodam famulatu, desideria, & postulationes nostras ad æternum, & inuisibilem Deum perpetuo, & fideli mysterio peruehunt. Sed antequam tutelas eorum circa genus humanum ab ipsis dilectum commemoremus, videamus aliqua, quæ Patres de Angelis magnifice scripserunt.

Ange-

Angelicarum Hierarchiarum altissima consideratio, & per mistica signa inspectio: Et quomodo Angeli ad nos diuina, & inuisibilia Dei deferunt circumuelata. Enarratio ex D. Dionysio Areopagita. Cap. 392.

OMne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum. Quin etiam luminis, quod patris instinctu ac nutu effunditur progressus omnis, ad nos concessu ac munere Dei perueniens, rursum nos, vt vis coniungens excitando dilatat, atque ad colligentis spiritus, vt ita dicam, vnitatem diuinamq. simplicitatem conuertit. Nam & ab eo proficiscuntur, & ad eundem conuertuntur omnia, quemadmodum sacrosancta scripta tradiderunt. Itaq. appellato Iesu, qui lux est patris, quæ est, vera est, quæ omnem hominem in hunc mundum venientem illuminat, cuius benignitate nobis ad patrem, lucis auctorem, aditus patuit, ad illustrationes sacrarum scripturarum, quas Patres tradiderunt, quoad eius fieri poterit, veniamus; cælestiumq. mentium atque naturarum hierarchias, quas nobis signis, ac intelligentijs quibusdam subobscuris expresserunt, pro ingenij nostri viribus, consideremus; lumenq. illud primigeniũ, principioq. superius, quod munere patris, qui est diuinitatis fons ac principium, datum est, & beatissimas Angelorum hierarchias nobis signis quibusdam figuratis exprimit, materiæ expertibus ac tremore vacuis, mentis oculis secuti, rursus nos ex eo ad simplicem ipsius radiũ splendoremq. referamus. Neque enim vnquam ipsum sua illa intima coniunctio deserit, sed cum ad excitandas in cælum hominum mentes, coniunctionemq. eorum quæ prouidentia reguntur, largè benignèq. augeatur & progrediatur, manet tamen ipsum secum firmum ac stabile, in eodemq. statu immobili fixum permanet, easq. qui ad se, quantum cuique licet, aspirant, & pro cuiusque modo ac captu excitat, & pro simplici sua vnitate copulat. Neque enim aliter diuinus radius, nisi & sacrosanctorum integumentorum varietate aptè ad erigendas in cælum mentes obtectus, & paterna in nos cura ac prouidentia aptè accommodatèq. distinctus atque comparatus, nos illustrare vllo modo potest. *Ex Dionys. Areop. de cælest. Hierar. li. 1. c. 1*

Itaq. sanctissimam nostram hierarchiam prima illa sacrorum mysteriorũ institutio cum diuina cælestium hierarchiarum imitatione dignam iudicasset, & hierarchias, quas omni materia carere dixi, figuris corporeis, varijsq. formis distinxisset, tradidit, vt pro captu nostro simulachris sacrosanctis illis ad simplicium illarum, & minimè figuris adumbratarum rerum vitam, similitudinemq. efferamur; non enim mens nostra ad illam cælestium hierarchiarum materiæ expertem imitationem, contemplationemquè contendere potest, nisi rerum corporearum sibi notarum præsidio vtatur, tùm pulchritudinem, quæ videatur, speciei ac pulchritudinis occultæ atque reconditæ simulachrum quoddam esse cogitans, tùm suaues odores, qui sub sensum cadant, effigies esse eius suauitatis, quæ sola ratione intelligatur; tùm lumina hæc corporea, luminis incorporei, quod datur simulachrum; tùm satietatis eius, quæ sola mentis contemplatione habetur, sacras disciplinas, quæ latè patent; tùm habitus rebus diuinis accommodati, atque ad eas intenti eas graduum & ordinum, qui hic sint, descriptiones; tùm Iesu commu-

nionis, diuinæ Eucharistiæ perceptionem, aliaq. omnia, quæ naturis illis diuinis diuinitus, nobis verò signis quibusdã tradita sunt. Huius ergo diuinitatis pro captu nostro adipiscendæ causa, Deus pro sua in genus hominum benignitate & charitate, cælestes etiam hierarchias, nobis patefaciens, nostramq. hierarchiam ita absoluens, vt ministerio communi quàm possimus proxime ad diuini eorum muneris officijq. similitudinem accedamus, simulachris sub sensum cadentibus mentes illas cælestes in sacrosanctis scripturæ libris descripsit, vt nos,& rebus sensum mouentibus ad eas, quæ animo, ac ratione cernuntur, & signis, quæ effecta sint, ad summam cælestium hierarchiarum simplicitatem perducat.

Quomodo Angeli diuinitatis similitudinem participant, & pulchri fiunt, & ordinate illustrationes suas hominibus participant. Ennarratio secunda ex Dionysio Areopagita. Cap. 393.

Idem li. 1. c. 3. EST quidem Hierarchia, mea quidem sententia, sacer ordo, scientia & actio, quæ & ad diuinitatis similitudinem, quoad eius fieri potest, accedit, & proportione illustrationum, quæ ei diuinitus datæ sunt, ad Dei imitationem traducitur.

D. Dionys. Areop. li. 1. celest. Hier. c. 4. Quoniam rectè à nobis Hierarchia quid sit, diffinitum est, sequitur vt Angelicam Hierarchiam laudibus ornemus, sacrasq. eius effigies, quæ in sacris litteris traduntur, cælestibus oculis inspiciamus, vt & mysticis simulachris, ad earum simplicitatem, quæ diuinam proximè imitatur, transferamur, & omnis Hierarchiæ scientiæ auctorem, ac principem religione Deo digna colamus, eiq. gratias agamus. Illud autem primum omnium verè dici potest, Deum bonitate ductum omnes naturas in lucem protulisse; est enim hoc omnium auctoris, & bonitatis, quæ ad omnia pertinet, proprium, naturas ad sui communionem vocare, vt cuiusq. captus modusq. postulat. Ac omnes quidem naturæ, prouidentia summæ omniumq. effectricis diuinitatis gubernantur. Neque enim essent, nisi eorum, quæ in rerum natura sunt, essentiæ, principijq. essent participes, ea quidem omnia, quæ vitæ beneficio carent, hoc ipso quod sunt in natura rerum, ea participant. Omnium enim status est, quæ statum omnem longè multumq. superat, diuinitas; ea vero quæ viuunt, ipsa vi effectrice vitæ, quæ vitam omnem superat, participant; eæ autem naturæ, quæ rationis, & mentis sunt participes, eiusdem per se perfectæ, ac principalis sapientiæ, quæ omni, & rationi, & menti plurimum præstat, sunt compotes. Perspicuum est autem, eas naturas circum diuinitatem esse, eiq. præsto esse, quæ multis modis eius communione teneantur. Itaque sancti cælestiũ illarum naturarum ordine maioribus, ac pluribus diuinitatis muneribus, ac beneficijs, quam eæ naturæ, quæ tantum sunt in rerum natura, quæ rationis expertes sunt, & quæ apud nos ratione vtuntur, aucti ornatiq. sunt. Nam quoniã, & mente se ad Dei imitationem exprimunt, atque effingunt, & admirabiliter diuinitatis similitudinem intuentur, & mentis suæ speciem ad eam formare cupiunt, merito maiore cum ea societate iunguntur; dum vicinæ quidem sunt, & semper quantum fas est, ad maiora, & meliora in diuini stabilisq. amoris con-

ten-

tentione nituntur, & illustrationes, quæ à principio proficiscuntur, sine materia, vllaq. concretione recipiunt, ad eas se accomodant, & vitam omnem mentis propriam habent. Hæ enim sunt, quæ cum primo ac variè diuinitatis sint participes, primo etiam loco, ac multis modis, diuinitatis veritatem, tenebris quibusdam rectam aperiunt, & enunciant. Itaque semper, ac vbiq. Angelorum præcipue nomine appellantur, propterea quod primum in eis insit diuina illustratio, ac per eas ad nos perueniant eæ, quæ naturam nostram superant, patefactiones.

Sic enim lex, vt diuina scripta testãtur, per Angelos nobis data est. Atque etiam claros illos, qui legem antecesserunt, eamq. secuti sunt, patres nostros, Angeli ad diuinitatis notitiam perduxerunt; cum vel ad id, quod agendum erat, inducerent, vel ab errore eos, vitaq. scelesta, ad rectam veritatis viam traducerent, vel sacros eis ordines, vel ministeriorum diuinorum occultas visiones, aut diuinas quasdam prædictiones interpretando enunciarent, & aperirent. Quòd si quis illinc etiam per se sine vllo medio, nonnullis sanctis Deum visum esse contendatis, discat hoc etiam apertè ex sacris litteris, id quod in Deo occultum sit, vidisse, aut visurum esse neminem; Deum vero sanctis visum, ac ostensum esse illum quidem, sed enunciationibus, quæ Deo dignæ sint, per quasdam sacras, & eorum, quibus ostenduntur, captu accomodatas visiones. Theologia autem sapientissima, visionem illam, quæ in se descriptam diuinitatem, quasi specie, & habitu eorum, quæ nulla forma depingi possunt, prodidit, rectè ex eo, quod ad diuinitatem eos, quibus ostenditur, erigat, Dei visionem nuncupat, propterea quod ea in mentibus eorum, qui vident, quendam diuini luminis radiũ, infundat, & aliqua rerum diuinarum doctrina eos erudiat. Has autem diuinas visiones clarissimi illi patres nostri cælestium virtutum opera didicerunt. An non etiam sacram illam legislationem illinc quidem à Deo Mosi datam, & concessam esse diuina scripta tradiderunt, vt nos vere eam diuinæ ac sacræ simulacrum esse doceant? Sed hoc etiam eadem Theologia nos docet, eam Angelorum opera ad nos peruenisse, quasi illud ordo diuinæ legis sanciat, ea, quæ secundum locum obtinent, ab ijs, quæ primum, ad diuinitatem erigi & excitari? Etenim non solum in summis atque infimis mentibus, sed etiam in his, quæ sunt eiusdem ordinis, hæc lex à Deo sancita est, vt in quaque Hierachia & primi sint, & medij, & postremi ordinis, inferiorumq. superiores doctores sint, eisq. quasi digito viam monstrent, aditumq. ostendant ad diuinitatem, illustrationem, atque consociationem. Diuinum etiam humanitatis Iesu ministerium Angelis primùm enunciatum, ac patefactum esse video; deinde per eos ad nos cognitionis beneficium peruenit. Sic Gabriel Zachariam quidem pontificem docuit, fore, vt puer propheta ex ipso, nec opinato, diuina benignitate nasceretur, ex quo diuinum Iesu opus, quod & adiumentum, & salutem mundo afferret, facilè perspiceretur: Mariam autem, quemadmodum in ea diuinum misteriũ, quo Deus homo factus est, fieret. Alius verò Angelus Ioseph docuit vere completa esse, quæ diuinitus Dauidi promissa fuerant. Alius pastoribus, qui se à multis secernendo & quiescendo, pura, integraq. mente essent, gaudium nunciauit, cumq. eo multitudo cælestis exercitus hominibus magna laude dignum illud gloriæ eloquium tradidit. Sed vt summas, quæ à scri-

Act.7. *Dan.7.* *Deut.9.* *Act.7.* *Gal.3.* *Luc.1.* *Matt.1.* *Luc.2.*

ptura

ptura traduntur, luminis visiones recordemur: ipsum etiam Iesum, qui cælestium essentiarum auctor est, omni essentia superior, cum sine vlla mutatione speciem, figuramq. nostram indutum venisset, ab eo ordine homine dignissimo, quem ipse præscripsisset, atque delegisset, non discessisse animaduerto, sed eum facile Patris, ac Dei per Angelos figuris obscure expressisse; eorumq. officio Ioseph, filij in Aegyptum secessio, quæ patris prouidentia extitit, nunciatur, ac eiusdem ex Aegypto in Iudæam reuersio: eundemq. per Angelos patrijs legibus subiectum cernimus. Prætermitto enim dicere, vt scienti ea, quæ sacrosanctis nostris institutis tradita sunt, de Angelo, qui Iesum confirmauit, aut illum ipsum, cum pro sua in salutem nostram beneficentia, in numerum eorum, qui mysteria enunciant, ascriptus esset, magni consilij appellatum esse Angelum; etenim, vt ipse pro Angeli, nuncijq. dignitate dixit, omnia, quæ à Patre audiuit, nobis nunciauit.

Matt. 2. *Osea 2.* *Luc. 22.* *Isai. 9.* *Io. 15.*

Cælestes spiritus cur Angeli nominentur. *Cap. 594.*

Ibid. c. 5. QVærendum autem est, quid sit, quamobrem Theologi, omnes quidem illos cælestes spiritus appellent Angelos; cum autem ad exprimendas cælestes ipsas distinctiones veniant, ordinem Angelorum proprie appellent eum, qui diuinos, cælestesq. ordines explendo claudat; supra hunc vero Archangelorum descriptiones collocent, Principatus, Potestates, atque Virtutes, easq. omnes naturas, quas his superiores, sacrorum librorum interpretationes esse sciunt? Hoc autem confirmamus in omni sacra descriptione, eos quidem ordines, qui superiores sint, eorum etiam, qui inferiores sunt, illustrationibus, virtutibusq. esse præditos; extremos autem ijs, quæ in superioribus insint, carere, ac sanctissimos quidem summarum naturarum ordines, etiam Angelos ij, qui de diuinis rebus disseruerunt, nuncupant, propterea quod ij etiam diuinæ illustrationis sunt interpretes. Eum autem cælestium naturarum ordinem, qui postremum locum tenet, absurdum est Principatus, & Thronos, ac Seraphim vocare, neque enim summarum illarum naturarum est particeps: sed quemadmodum is ordo sacros Principes, qui hic sunt diuina mente permoti, ad eos splendores diuinitatis, qui eis præscripti sunt, erigere solet: sic sanctæ Virtutes, quæ huic ordini præstant, perducere solent ad diuinitatem, quæ Angelicas Hierarchias explet. Nisi quis forte hoc etiam afferat, Angelorum nomen commune esse cælestium naturarum omnium ad diuinitatis similitudinem, & diuini luminis munus inferioribus concedendum, & eximiam excellentemquè consociationem. Sed quo facilius ea quæ diximus, distinguantur, vniuscuiusque cælestis descriptionis proprietates, quæ nobis in scriptis diuinis traditæ, expressæq. sunt, videamus.

Angeli

Angeli diffinitio, ac officium: & cur Deus illum fecerit; & quod in superbiam elata pars Angelorum, cecidit à gloria sua; & de dominio Angelorum in creatura corporea, & de scientia eorum. Enarratio ex D. Augustino.
Cap. 395.

ANgelus autem spiritus est, substantia incorporea, inuisibilis, sensibilis, rationalis, intellectualis, immortalis. Spiritus sunt Angeli, & cum spiritus sunt, non sunt Angeli; cum autem mittuntur, fiunt Angeli; Angelus enim officij nomen est, non naturæ. Quæris nomen huius naturæ? spiritus est, quæris officium? Angelus est. Ex eo quod est, spiritus est, ex eo quod agit, Angelus est: sicut in homine nomen naturæ homo, officij preco, id est, qui erat homo, fit preco: non qui erat preco, fit homo; sic ergo qui erant iam spiritus conditi à creatore Deo, facit eos Angelos, mittendo eos nunciare quod iusserit, Angeli nuncij sunt: Nuncios autem rectissime accipimus omnes, qui salutem cælestem hominibus nunciauerunt. Vnde & Euangelistæ, Boni nuntij possunt interpretari, quia Angelus nuntius interpretatur: quicumque autem Episcopus, aut presbyter, aut etiam laicus, frequenter de Deo loquitur, & quomodo ad vitam perueniatur æternam, annuntiat, meritò Angelus dicitur. Ille summus, atque incircumscriptus spiritus, qui initio caret & fine, cum nollet quasi solitarius esse, disposuit quodammodo sibi similes spiritus creare, qui gloriæ cognitione, vel participatione, in perpetuũ gauderent, suoq. creatori laudes continuas hilariter exhiberent. Creatisq. Angelicis turmis, noluit ab eis timeri quasi Dominus, sed obediri & amari quasi pater & creator benignissimus. Coacta enim seruitia nequeunt illi fore grata. Ideoq. eis liberum arbitrium concessit, innuens, quod eorum seruitio minime indigeret, de quibus tamen, si humiliter starent, & obedirent, profectò gauderet. Verum sicut Rex potens & inæstimabilis, ad sibi obsequendum non creauit clienres aliquo indigens, sed eos, atque eorum ordines ordinatissime stabiliuit. Quibus omnibus vnum præesse constituit, qui tanto clarior atque mirabilior appareret, quanto singulariter omnibus illis eminentior fuit. Ille vero, quia se vidit pulchrum & liberum, atque tot spiritibus prælatum, confestim gloria quadam priuata, cæpit in se & non in Domino gloriari. & libertatem, quam ad bonum acceperat, ad non bonum & illicitum vsurpauit. Attribuit enim sibi soli potestatem in subditos dominandi, & vt ipse sine vllius dominatu maneret, & nec se, nec suum dominium ab aliquo recognosceret, suam sedem in latere Aquilonis cogitauit statuere, quasi per se possit existere, & omnia cælorum agmina opinatus est ad suum velle posse flectere. Quorum quidam eadem prauitate principaliter infecti, quidam vero minus cauti, huic tàm inaniter superbienti fauentes, cum eodem vituperabiliter damnati ad ima ceciderunt, vbi sine spe alicuius remedij perpetualiter cruciantur. Et meritò illi primitus superbienti, remedij aditus denegatur, qui à bono bonus atque perfectus creatus, nihil in se fragilitatis gestabat, pro quo à veritate sequestraretur, si stare voluisset; nec erat alius ante illum prauus, cuius instigatione ad malè agendum prouocaretur. Malum quoque non subsistebat, ad quod accedendo macu-

S. Aug. lib. de cognit. vera vita c. 6.
Aug. super Psal. 103. ser. 1.
Aug. lib. de Pœnit.
Aug. sup. Apoc. hom. 11.

macularetur, sed à se potius, & in se prauitatem concipiendo reperiens, tanto deterius deliquit, & grauius ruit, quanto sapientior, ac celsior fuit.

Postquàm autem huius fautores cum eodem pari sunt pœna mulctati, ceteri, qui ab amore creatoris non recesserunt, verbo sunt Domini consolidati, ita quod de cetero casum aliquem non pertimescant. Hoc nempe tunc promeruerunt, quando peruerso prælato non consenserunt, & quia cum libere possent & velle, & agere malum, bono potius tenaciter adhæserunt; inde consecuti sunt, quod iam non possunt velle malum, nec volunt posse. In hoc enim apparet Dei mirabilis rectitudo, qui tàm æquum districtumq. iudicium, in vtrisque partibus egit, taliter eas ordinans, vt quod quisque sua sponte eligeret, hoc perpetualiter possideret, nec de priore electione redire, & aliud eligere aliquando liceret. Illis itaque merito suæ prauitatis abiectis, & istis ob meritum suæ perseuerantiæ in bono solidatis, tali differentia fuit illa supernorum spirituum ordinatio diminuta, quod ille supernus artifex, qui eos composuerat mirabiliter, non potuit ferre æquinamiter, sed diminutionẽ eorum reintegrare, & per hominem reparare disposuit. Ideo distinguuntur ratione lapsus. Angeli atque homines pro eo quod rationales sunt facti, æternitatis, ac beatitudinis donũ in ipsa naturæ spiritualis creatione diuinitus acceperunt, ita scilicet, vt si dilectioni creatoris sui inhæsissent, simul æterni beatiq. mansissent; si vero propriæ libertatis arbitrio contra summi creatoris imperium, suam niterentur facere voluntatem, protinus à contumacibus beatitudo discederet, & ad suppliciũ eis relinqueretur æternitas misera, horroribus, doloribusq. crucianda. Et de Angelis quidem hoc disposuit, & impleuit, vt si quis perderet bonitatem voluntatis, nunquam diuino munere repararet. Pars itaq. Angelorum, quæ à suo creatore Deo, à quo solo beata fuit, voluntaria prosus auersione discessit, æquitatis supernæ iudicio, initium suæ damnationis, in ipsa auersione voluntatis inuenit; vt non aliud ei esset incipere iam puniri, quàm illius beatifici boni dilectione destitui, quam Deus in ęterno sic totam præcepit remanere supplicio, vt etiam ei ignem æternum præpararet; in quo omnes illi præuaricatores Angeli, nec mala possunt voluntate carere, nec pœna. Sed permanente in eis iniustæ auersionis malo, permaneret etiam iustæ retributionis æterna damnatio, ceteris Angelis in suæ dilectionis æternitate firmatis.

Aug. lib. de fid. Petr. part. 1.

Sublimibus Angelis Deo subdite fruentibus, & Deo beatè seruientibus, subdita est omnis natura corporea, omnis irrationalis vita, omnis voluntas, vel infirma, vel praua, vt hoc de subditis, vel cum subditis agant, quod naturæ ordo poscit in omnibus, iubente illo cui subiecta sunt omnia. Proinde illi in illo veritatem incommutabilem vident, & secundum eam suas dirigunt voluntates. Fiunt ergo illi participes æternitatis, & veritatis, voluntatem eius semper facientes sine tempore & loco. Mouentur autem eius imperio etiam temporaliter, illo non temporaliter moto. Nec ita, vt ab eius contemplatione resiliant, aut defluant, sed simul & illum sine loco, ac tempore contemplantur, & eius in inferioribus iussa perficiunt, mouentes se per tempus & locum, quantum eorum congruit actioni.

Aug. lib. 8. sup. Genes. cap. 24.

Mali Angeli beneficia præstando amicis suis, magis decipiunt; sed nihil horum possunt, nisi quando permittuntur alta & secreta Dei prouidentia

Aug. lib. 8. de Ciuitate Dei.

uidentia; ij autem à sanctis Angelis tàm longe absunt, quàm longe absunt à virtutibus vitia, & à bonitate malitia.

Lógè aliter nota est creatura Dei, Angelis, aliter nobis, excepto hoc, quod cum in verbo Dei norunt, per quod facta sunt omnia, etiam in se ipsa dico longe aliter notam eis, quàm nobis. Illis enim primordialiter, vt ita dicam, vel originaliter, sicut eam Deus primitus condidit, & post eam conditionem à suis operibus requieuit, non condendo amplius aliquid, nobis autem secundum rerum antea conditarum administrationem iam per ordines temporum, secundum quam Deus vsque modo operatur. Hoc differt inter illorum & nostram scientiam, quod ipsi omnes causas rerum, antequàm eueniant, præsciunt, nos autem vix, & cum magno labore inuestigamus eas, postquàm in actu constabunt. *Aug. lib. 5. sup. Gen.* *Aug. lib. de cognit. veræ vit. cap. 6.*

Angelis bonis omnis corporalium, temporaliumq. rerum scientia, qua inflantur dæmones, vilis est, non quod earum ignari sint, sed quod illis Dei, qua sanctificantur, charitas chara est, præ cuius non tantum in corporali, verùm etiam incommutabili, & ineffabili pulchritudine, cuius sancto amore inardescunt, omnia quæ infra sunt, & quod illud est, non sunt, seq. ipsos inter illa contemnunt, vt ex toto, quod boni sunt, eo bono, ex quo boni sunt, perfruantur. Et ideo certius etiam temporalia, & mutabilia ista nouerunt, quia eorum principales causas in verbo Dei conspiciunt, per quod factus est mundus. Quibus causis quædam probantur, quædã reprobantur, cuncta ordinantur. Dæmones autem non æternas temporum causas, & quodammodo cardinales in Dei sapientia contemplantur, sed quorundam signorum nobis occultorum, maiori experientia, multo plura quàm homines futura prospiciunt; dispositiones quoque suas aliquando pronunciant; denique sæpe isti, nunquam illi omnino falluut. Aliud est enim temporalibus temporalia, & mutabilibus mutabilia coniectare, eisq. temporalem, & mutabilem motum suæ voluntatis, & facultatis inferere, quod Dæmonibus certa ratione permissum est; aliud autem in æternis atque incommutabilibus Dei legibus, quæ in eius sapientia viuunt, mutationes temporum præuidere, Deiq. voluntatem, quæ tàm certissima, quàm potentissima est, diuini spiritus eius participatione cognoscere, quod sanctis Angelis recta discretione cognoscere donatum est. Itaque non solum æterni, sed etiam beati sunt. *Aug. de Ciuit. Dei lib. cap. 22.*

Præterea Augustinus in Soliloquijs suis, ita alloquitur Dominum Angelorum, opitulationes eorum erga homines enarrans. Domine qui facis Angelos tuos spiritus. Hi sunt Ciues beatæ ciuitatis supernæ Hierusalem, quæ sursum est mater nostra in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, vt eos liberent ab inimicis suis, & custodiant in omnibus vijs suis: confortent quoque & moneant, & orationes filiorum tuorum offerent in conspectu gloriæ maiestatis tuæ. *Aug. Soliloq. c. 27.*

Diligunt nempe Angeli conciues suos, per quos suæ ruinæ scissuras instaurari expectant. Ideoq. magna cura, & vigilanti studio adsunt nobis omnibus horis, & locis, succurrentes, & prouidentes necessitatibus nostris, & solicitè discurrentes inter nos, & te Domine, gemitus nostros, & suspiria nostra referentes ad te, vt impetrent nobis facilé tuæ benignitatis propitiationem, & referant ad nos desideratam tuæ gratiæ benedictionem.

Ambu-

Ambulant enim nobiſcum in omnibus vijs noſtris, intrant, & exeunt nobiſcum, attentè conſiderantes quàm piè, quamquè honeſtè in medio prauæ nationis conuerſemur, quanto ſtudio, quantoq. deſiderio quæramus regnum tuum, & iuſtitiam eius, quanto timore, & tremore ſeruiamus tibi, & exultemus in lætitia cordis noſtri. Adiuuant laborantes, protegunt quieſcentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, congaudent gaudentibus, compatiuntur patientibus. Grandis eſt eis cura de nobis, & magnus dilectionis affectus eorum erga nos, & hoc totum propter honorem tuæ inæſtimabilis charitatis, qua dilexiſti nos. Diligunt enim quos tu diligis, cuſtodiunt, quos cuſtodis; odiunt, quos oderis. Quoties bene agimus, gaudent Angeli, & triſtantur Dæmones; quoties vero à bono deuiamus, Diabolum lætificamus, & Angelos tuos ſuo gaudio defraudamus. Gaudium enim eſt eis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, ſed Diabolo ſuper vno iam iuſto, pœnitentiam deſerente. Da igitur Pater ſemper eis gaudere de nobis, vt & tu per eos ſemper lauderis in nobis, & nos cum eis in vnum ouile tuum adducamur, & confiteamur ſimul nomini ſancto tuo.

Angeli diffinitio ex Dionyſio Areopagita. Cap. 396.

Dion. Areopa. de diu. nom. c. 4.

IMago Dei eſt Angelus, latentis lucis declaratio, ſpeculum nitidum, perlucidiſſimum, integrum, incorruptum, non inquinatum, quo recepit vniuerſam, ſi fas eſt dictu, figuræ diuinæ bonitatis pulchritudinem, atque ſimpliciter in ſe, quantum poteſt, abſtruſi ſilentij bonitatem cum ſplendore inſerit.

Sed his hactenus. Subdamus nunc per exempla, ſanctorum Angelorum patrocinia erga genus humanum.

Pulchra & nobilis virgo Chriſtiana iuſſu impij Imperatoris ad lupanar ducta, à lucidiſſimo Angelo defenditur, & permanet inuiolata. Cap. 397.

Metaphra. in vit. Ind. & Domn. Lippoman. tom. 5. Sur. tom. 6. Niceph. hiſtor. l. 7. c. 6

IMperator Maximianus perſequebatur Virgines Chriſtianas ad ſtuprum, vt eis auferret & puriſſimam caſtitatem, & fidem. Inter eas autem, tanquam inter claras, & lucidas ſtellas vna mirandum in modum reſplendebat inſtar Lunæ, & pulchritudine, & genere, & virtute alijs præſtans; ea vero vocabatur Theophila. hoc autem longe melius res ipſa oſtendit. Cum enim illa eſſet vultu adeo formoſa; traheretur autem à lictoribus, & iam ad probri, & contumeliæ officinam violenter introduceretur, manus ſimul & oculos in cælum tollens; & miſerabiliter aſpiciens: Mi Ieſu, dixit, meus amor, mea lux, meus ſpiritus, meus cuſtos caſtitatis, & vitæ, vide eam, quæ eſt tibi deſponſa, vide ò ſponſe, in quem nulla cadit reprehenſio, & feſtina quoniam non eſt quidem tempus precandi, ne pactum conuentum fallam, ne prodas me beſtijs, ne lupi tuam pecudem lanient. Serua ſponſe ſponſam, meam conſerua caſtitatem, fons caſtitatis; vt tuum quoque nomen maxime glorificetur, quod intelligenter glorificatur ab Angelis.

Hæc illa quidem orauit cum lachrymis, effectum autem Deus reddidit. Sed

Sed est adhibendus animus narrationi. Introducitur virgo ad prostibulum. Illa vero etiam in tali loco & tempore non est oblita eorum, quæ oportuit; sed protinus eijciens id, quod habebat in sinu, id autem erat sacrosanctum Euangelium, aperuit, & dat operam lectioni. Vnus vero ex intéperantibus, æstro insano percitus ad eã ingreditur, qui aliquantisper quidem eam audiuit legentem. Cum autem iam prope esset, à maximo metu inuaditur, & tremore valido agitatur, & humi procubuit mortuus, & sic iacebat ad pedes Theophilæ non spirans. Multæ horæ præterierant, & cum alijs visum esset, quoniam non exibat, eum non posse satiari virgine; vbi alius quoque ingreditur, ipse quoque iam prope stans, lucis quidem, quæ verbis exprimi non potest, fulgore illustratur; deinde eum à luce tenebræ excipiunt, & obtutu orbatus, quærebat obiens, non amplius virginem, sed quemadmodum citra offensionem exiret extra fores.

Cum autem multi quidem talia passi essent, & nonnulli etiam magis horribilia, nulli fuit amplius cordi ingredi; sed & si quis ingrediebatur, non ingrediebatur captus amore, sed solum volens scire ea, quæ facta fuerant. Postquam autem ingressi sunt complures, vident ea, quæ, & ad videndum erant terribilia, & ad dicendum alijs maxime admirabilia, puellam quidem honeste sedentem, & libro incumbentem; adolescenté autem quendam prope eam stantem luce quidem ineffabili, pulchritudine vero incredibili veluti quædam tela fulguris emittentem ex oculis. Hæc postquam viderunt, & metu obriguerunt, & vix tandem; Quis est sicut Christianorum Deus? exclamauerunt, & simul non ferentes spectaculum, recte secum agi putabant, si fugerent, & celeritate maxima domo exibant; omnes quidem obliti libidinis, nonnulli autem etiam ipsa impietate abiurata. Sed nec hæc quidé ignorauit Maximianus: at cum resciuisset, virginem quidem non posse capi ab his qui ipsam seruabant militibus, quin etiam multos ex suis esse victos, & didicisse Deum piè colere: Dei gratiam adscribit incantationi, dicens, Christianos vti artificijs ad vulgus decipiendum. Sed ille quidem hæc dicens, se ipsum potius decipiebat, & quicumque his nugis animum adhibebant. Ille autem plenus lumine, qui videbatur virgini assistere, cum eam domo eduxisset, suo lumine præcedens deducebat: Deinde cum etiam adduxisset vsque ad sacram ecclesiam, eam statuit in vestibulo, & cum, pax tibi, dixisset, recessit. Eam autem inuasit & metus, & gaudium; metus quidem quòd eam ille reliquisset, gaudium vero quod sic libidinosorum manus effugisset, nihil passa indecorum. Accedens ergo pulsat ostium populi iam congregati, & nocturna de more Deo canentis.

Cum autem ianuæ strepitum sensisset quidam Diaconus, & quænam esset, resciuisset, renunciauit ijs, qui erant intra ecclesiam. Omnes itaq. ad eam confluunt, nam aliqui erant etiam illustri genere, sicut audiuimus, virtute autem multo illustriores: Cum ergo eam vidissent; & quos, & quidnã volentes effugisset, intellexissent, & quænam illa in eos fecisset miracula; quos nam quidem fontes lachrymarum non mouerunt? Quasnam autem voces in Deum non emiserunt? In principio quidem raptum virginis miserantes, in fine quidem impios miseros ducentes; Illam vero quibusnam non prosequuntur beatitudinibus? Illa autem se ipsam iacit humi, & aræ sacros tangit cancellos. Flet vero tàm vehementer, vt eos etiam qui videbant, ad simili-

militudinem moueret affectionem, & fluenta lachrymarum, fitq. communis ad Deum gratiarum actio toto pectore. Sed ita quidem se habebant res virginis] sic ibi.

De cuiusdam senis naufragio stupenda narrantur miracula, ad cuius tutelam misit Deus Angelos suos in circuitu eius, & eripuit eum de profundo maris. Cap. 398.

Ex Epist. S. Paulini Episcopi Nolani ad Machariũ 34.

OPera Domini prædicare honorificum est, quæ mihi causa huius epistolæ fuit, quia patrisfamilias huius, quem ad vnanimitatem tuam prosequor, Secundiniani negocium, vt probatis, non potest sine Domini gloria, & laude narrari. Sicut enim dixit in Euangelio: Pater meus adhuc operatur, & ego operor, ita & nunc facit, neque desinet bonus Dominus fidem vestram euidentibus veritatis suæ excitare, ac vere prouocare documentis. Itaque in diuersis, vt scriptum est, argumentis apparens nobis Saluator Deus, terra, mariq. pro nobis operatur, & quod in singulis agit, multorum fidei, salutiq. procurat. Videt enim quàm admirabile, & prædicabile opus sit, quod Iesus Dominus in vno sene cum Angelis suis sanctis operatus est. Hæc enim causa est supradicti amici, & fratris, qui est vir in Christo fidelis. Hyeme superiore compulsus in Sardinia cum ceteris quippe nauicularijs inuehendas fiscalibus horreis fruges ministerio propriæ nauis accipere, non expectato tempore soliti commeatus ante æstiuam temperiem, onustum nauigium, vi publica vrgente demisit. Illuc, vt mihi retulit in proximo freto exorta tempestas, temere de portu solutam multarum nauium classem à cursibus destinatis retorsit, & fregit in littore, huius nauem in quodam eius insulæ loco, quem ad Puluinos vocant, ne similiter illideretur, anchoris fundare conati sunt, sed hyemis eiusdem violentia præualescente, rumpentibus vinculis, nautæ exterriti scaphulam demiserunt, vel vt nauis fortius continendæ renouatis, & altius stabilitis anchoris subuenirent, vel vt se ipsos, si possent, à discrimine nauis eriperent. Sed illos statim cum fragili perfugio limbuli sui arripuisse in scopulos procella dicitur, & superfusis fluctibus obruisse; vnum ex omni numero nautarum senem sentinando deputatum, vel metu immemores, vel vt vilem animam contemnentes relinquunt. Interea destituta nautis, & anchoris nauis aufertur in pelagus: senex ille, qui nescierat se relictum, vt iactari, voluiq. sensit, ab intimo nauis emergit, vacua omnia, mare vndiq. & vndiq. cælum videt, cum & metum, & periculum misero solitudo cumularet, sex dies, & noctes ieiunus comedit. Fuerunt enim illi lachrymæ panes die, ac nocte; tùm ipsum iam mortis, quàm vitæ cupidiorẽ, finemq. pœnarum animæ exitu desiderantem, misericors, & miserator Dominus adire comminus, & verbi cibo animare dignatus est. Refert ipse adhuc lachrymans fęlicitatem periculi sui, nec sine lachrymis cordis, & gaudio spiritus audiri potest, vt compellatus adeunte Christo, vt confortatus hortante sit, vt arborem iussus incideret, quam excidi in eo tempore remedium nauis erat: sed, quod multi, atque validissimi sine suo, & nauis periculo vix possunt, solus, & debilis arripere non audens, Dei verbo ausus est, bis tantum, & leuiter, vt à senili manu tactus magis quàm ictu securis, malus ita prosili-

uit

uit à vulnere, vt longè extra nauem in vndas expulsus; tutò ceciderit: deinde varijs, vt marina iactatio, & naualis instructio poscit, officijs, cum aut artemone armari oportebat, aut sentinam repleri necesse erat, nomine Victoris vocatus ad Domino, porrigere tantum specie agendi manum ad quālibet operam iubebatur. Non enim in multa, & varia circa hunc senem mirabilium diuinorum gratia, hoc quoque Dei munus prætereundum videtur, quod etiam nomen accepit, quo nunc, & regeneratione censetur, & ab hominibus, & ab Angelis scribitur; gentilitio enim signo Valgius vocabatur, qui nunc Victor à Domino dicitur, & est victor in Domino, qui illi aptum ad opera sua id ipsum nomen imposuit, quia videlicet & in mari de tempestatibus, atque naufragio per adiutorium Christi, & nuper in terra per eiusdem gratiam de peccatis, & Diabolo triumphauit; videlicet, vt totus in Christo nouandus, neque in nomine, neque in homine veteri permaneret.

Mira fides, & ineffabilis pietas Domini saluatoris, qui senē, si forte somno piger lentius ad gerenda consurgeret, & molli manu ante præpalpans, ne trepidus expergefieret, vellicata blandè auricula, suscitauit, cum leniter adnitens senex à primo statim conatu suo manibus Angelicis res effectas videret, vt vix rudentem attigerit, cum velum videret iam exsinuatum in cōtos suos, si parum stabat, vel nauis vela faciebat, vel aqua rimis nauis accepta mergere tentauerat, & post vnum vel alterum breuis sentinaculi haustum ore destricto, siccataq. naui quod ageret non habebat: stupens laborē sibi sine labore præcerpi, & actum suum occulta manu præueniri, si bene occulta dicitur, quæ tàm perspicuum præstabat auxilium. Sed nec ipsi operatores simplicibus innocentissimi senis oculis subtrahebantur. Nam sæpe vidit armatos videlicet de exercitu cæli milites excubare nauigio, & cuncta nautici muneris administrare, nec sanè nauem illam, nisi Angeli nautæ decebant, cui gubernaculum erat mundi gubernator. Ipse enim Dominus nunc suo vultu coruscus, vt in Apocalypsi describitur, & coma fulgidus, nunc confessoris & amici sui Domini mei communis patroni, Felicis ore venerabilis in puppi sedebat, sicut nautico vsu dicitur ad timones, vel potius pro timonibus, quos cum ancoris pariter & nautis in illo naufragio littore nauis amiserat infœlix fęliciter, vt pro amissis omnibus viris, & armis suis, aut Domini martyrem, aut Dominum martyris obtineret. Narrat gaudio lachrymans senex, se ad illius pedes nunc Domini, nunc martyris gubernantis sibi solitum procubare etiam familiarius ipso allectante; in genibus quoque, ac sinibus sacris beatum, & adflatibus diuinis odorem reclinati capitis puluinar habuisse. Dubitemus nunc patriarcharum sinus fidelibus in Christo seruis patere, cum immensa eius bonitas, etiam cathecumenum tunc istum, vel suo, vel sancti sui fouerit gremio? Nam & in sancto suo ipse aderat, qui dixit, vt nosti, ad patrem: Ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt vnum sint, sicuti & nos vnum. Ego in eis, & tu in me: & iterum ad Apostolos, in quibus vniuerso corpori suo dixit: Ecce vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Quod quotidie nobis in manu, & Apostolorum suorum, & Martyrum operante conspicuis virtutibus potentia probat, vt credamus Dei filium, & Dominum nostrum Iesum ex resurrectione mortuorum regnantem in cælis ad dexteram Patris, viuorum esse Dominum, non mortuorum. Ergo cum & sancti sui Confessoris effigie senē

nautam fouebat, ipſe aderat in ſancto ſuo , & feſſum , atque depoſitũ blandis mulcebat alloquijs, nec magis cibo, quàm verbo reficiebat,quia ipſe eſt verus panis,qui de cælo deſcendit dare eſcam omni carni . In omni enim homine opus ſuum diligit , & omnem , quantum in ipſo eſt , hominem ſaluum fieri vult,quia mortem non fecit vitæ dator,& vita totus,nec lætatur in perditione viuorum,qui mauult miſericordiam,quàm ſacrificium; nec perſonas accipit,qui fecit omnes,ſed pro meritis iudicat,quia Deus iudex eſt . Deniq; non illi hic de calamitate naufragij,neque de ſenio, & egeſtate nauta vilior fuit,ſed ijs omnibus,quibus eum,& ſocij ſpreuerant Chriſtum mouit, & viſcera diuina concuſſit : Oculi enim eius ſemper in pauperẽ reſpiciunt . Profecto & iſte pauper clamauit,& Dominus exaudiuit eum, cui forſitan ad precandum etiam voces propheticas Dominus,& ipſa periculi cauſa dictauerit, vt clamaret: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam . Veni in altitudinem maris: non me demergat tempeſtas aquæ , neque abſorbeat me profundum . Cito anticipet me miſericordia tua, priuſquam infigar in limo profundi,& vrgeat ſuper me puteus os ſuum : Reſpice in me,quoniam vnicus & pauper ſum ego,& factus ſum ſimilis pelicano ſolitudinis,ſicut nycticorax in domicilio,& ita in naui mea,ſicut paſſer vnicus ſuper tectum . Audiuit Dominus , & miſertus eſt eius , & miſit Angelos in circuitu eius,& factus eſt in ſalutem ; Imperauit procellæ, & ſtetit in aurã, Increpauit mare,& ſiluerunt fluctus eius,& deduxit eum in aquis multis videntem opera Domini , & mirabilia eius in profundo : Cibauit eum adipe frumenti, & colloquente Chriſto quaſi de petra melle ſaturatus eſt : Reſpexit humilem, qui beauit pauperes ſpiritu . Flentem affatus eſt , qui promiſit lugentibus conſolationem, & qui eſurientibus,& ſitientibus iuſtitiam ſaturitatem dat : Ipſe hunc deficientem, qui panis,& iuſtitia,& fons vitæ eſt,de ſe ipſe irrigans pauit, nec alia iſtum pietate , quàm omnem hominem in huius mundi pelago volutantem, dedita patri vſque ad crucis mortem pietate miſeratus eſt , quia videlicet vnus homo vniuerſitatis portio , & vniuerſitatis vnius forma hominis , & cauſa eſt . Denique non ſolum nauem , ſed etiam eum,cuius cauſa nauem tuebatur,regens,& in eo carnis, & ſpiritus officia diſcreta diſpenſans,noctu ſecurum requieſcere,die vigilare ſollicitum iubebat, ſe pro dormiente vigilaturum , & vigilanti cooperaturum eſſe promittens . Nempe illum in ijs verbis Domini recognoſces affectum, quo ſemper ita ſpem noſtram fouet, vt ſollicitudinem non relaxet,ita infirmæ carni conſulit, vt ſpiritus promptus eſſe non deſinat . Et ideo ſic dormiri permiſit ſeni feſſo, vt ne ſeni quidem , & fatigato ſine vigilandi negocio ſecuritatem remitteret , ne ſcilicet reſolueretur in ſomnos inertes , & inciperet non ſolum corpore, ſed & mente dormire: quod metuens quidam ſanctus ait : Illumina oculos meos Domine, ne vnquã obdormiam in mortem . Vicina enim morti labes eſt torpor animorum ; Et tunc dicet inimicus,præualui aduerſus eum, ſi & mentis oculos ſomnus oppreſſerit . Recognoſcimus ergo ipſum ſeni affuiſſe, qui dixit dormitantibus ſuis: Vigilate,& orate, vt non intretis in tentationem : Et iterum vigilantibus ait,iam ſcilicet excitatorum vigore ſecurus ; Dormite iam, & requieſcite ; quod quidem non magis de corporeo ſomno, quàm de fidei firmitate dictum, alibi docet dicens : Conſtantes eſtote, quia ego vici mundum . Vera enim hominis hæc requies eſt,ſi fide conſtans,

& vi-

& victoria Christi ab omni hoste securus, pace vnanimi perfruatur. Ipse enim quies nostra, qui pax nobis est, quique pro nobis vigilat, vt requiescat in nobis, & qui nunc vigilare nos pro quiete perpetua iubet, ipse Dominus hæc eadem pietatis suæ munera, quæ toto vult agi mundo, in hoc sene vno agere dignatus est; cum blandimento seuerus, nec sine freno timoris indulgens aurem vellit, vt somnum corporis excuteret; sinum præbuit, vt quietem perpetuam ministraret. Viginti tres dies homo non modo à terris, sed & ab hominibus exclusus, omnium ventorum ludibriũ, omnis terræ exul, diuersi maris hospes, & exors generis humani, inter fluctus, & belluas maris, in vago erraticæ nauis hospitio, ieiunijs, senio, timore confectus, quæso te, nunquid natura sua perdurauit? Cui ergo obscurum sit, Deum in illo fuisse? Eum dixi Deum, qui facit mirabilia solus; qui vocat ea, quæ non sunt tamquam quæ sint; cuius ope natabat toto nauis secreta pelago, & inuisibili gubernatore quasi vacua, & tamen graui mole se promouens, clausis intra cameras suas homine cum frugibus, velut illa diluuio fœta mundi seminibus arca fluebat, nec vno maiori iactata cursu cum tempestatibus immutauit. Primò ad vrbem acta Romani portus Farum vidit, deinde Campaniam longis tractibus legit, mutatisq. turbinibus in Aphricæ littora trãsuolauit, atque ab ipsis rursus abrepta Siciliam transcurrit, circa quam concita, & verticosa crebris, vt ferunt, insulis freta, & periculosus etiam sub gubernatore nauibus cursus inter ambages, & obices insularum, tàm directo otiosus senex, inoffensoq. nauigio præteriuit, vt quasi diuina nauis, & immisso diuinitus spiritu sapiens sua sponte cauenda vitaret, sequenda peteret, & vtiliter, ac peritè per necessarios obitus flecteretur.

Vigesimo demum tertio die, miserante iam Domino, finem errorum, atque discriminum in Lucanis positura littoribus, quibus propinquanti Dominus æternus, vt indefessa eius bonitas vsque ad terminum susceptæ sibi nauigationis operaretur mirabilia sua, tacito suæ adspirationis instinctu compulsos à littore in duabus nauiculis piscatores obuiam misit, qui nauem hanc eminus conspicati primo aspectu territi refugerunt: plenam enim armatorum, & Liburnæ æmulam sibi visam ipsi postea retulerunt: deinde magnis, & sæpe repetitis senis nostri vocibus aliquando reuocati, ratione secum habita, & agente sic Domino, nihil sibi ab ea naui timendum, in quam vocarentur intellexerunt. Accessere nauigio, vacuumq. militibus esse, quod longè stipatũ viderant vix sene contestanti, & ascensa tandem naui suis oculis crediderunt; vbi receptos senex prandio, quod pridie iussus à Domino præpararat, excepit, multaq. mercede copiosis amissorum nautarum panibus saturauit, atque donauit: quibus stipendijs læti famulantibus limbulis suis, quasi emeritam, graui è bello, & de certamine coronatam, quippe vt superstitem naufragij, victricem ventorum, & fluctuum nauem ad portum suum remulio præeunte duxerunt. Quid de hac naui fecisset eorum vanitas, qui errore eo, quo colunt omne, quod fingunt, factam Argonautarum infęlicium puppem fabulosis litteris sacrauerunt, atque in cælum nunc videre se credunt, & inter astrorum choros numerant? Nec minori dementia vectricem draconis Epidauro nauem illudente ipso, cuius corporeum fantasma vexerunt, serpentem venerantur. Sed fugiamus à fictis, & alienis, neque mendacia, & venena pereuntium, nostræ veritatis lumini misceamus. Sunt nobis nostræ naues, vt

dignius veris, & domesticis vtamur exemplis: Habemus & arcam Noe: Habemus & nauem Tharsi, nauemq. Tharsensis. Sed illa de qua Dei fugitiuum prophetam vltor, & custos cetus excepit, eatenus huic naui comparari potest, quatenus ante sortem periclitata est; tertia vero nauis exemplo meo congruit hinc quod Apostolum, & martyrem vexit: propter quod ipsum & in ipso Christum recepit, vel cum illi totam perituræ nauis multitudinem redonauit.

Proponamus ergo nobis animo, & mente cernamus pulcherrimum diuini operis spectaculum, videntes nauem vnam de multarum nauium, omniumq. nautarum naufragio raptam, vno sene maria diuersa peragrante solam in pelago, & in ea solum iam illa nobis arca diluuij ante oculos Ecclesiæ imago versabitur super orbem diuersum vna vbique diffusi maris facie, inter effusas cæli, & abyssi aquas solidè, toto innatans mundo, cuius ista imaginem multis modis in modulo minore gestauit; nam vt illa omnigenum seminum, sic & ista variarum plena frugum fuit, cui præter onus publicum, plura etiam de stipendijs, & peculijs nauticis inerant. Illa vnam familiam ad generis humani reparationem, & ista vnum hominem ad multorum fidem vexit. Illi pacis ramum columba detulit, huic pacem agnus exhibuit; Illam in imaginem sancti Spiritus ales intrauit, & hanc per imaginem confessoris sui Christus accessit.

Respiciamus & Ionæ nauem largiore hanc munere virtutis eiusdem seruatam videbimus, & maiore miraculo. Illa enim omnibus saluis præter vnum, ista omnibus amissis vno manente seruata est. Sed & cetum illum prophetæ viuentis innocuum voratorem videtur hæc nauis imitata, cum æque vtero suo clausum hominem per maris alta gestauerit, & littori exposuerit incolumem; sicut illum indigestum ieiuna prædæ suæ bellua iussis singultibus ab ergastulo spatiosi ventris excussum refudit Deo, quo iubente susceperat, & mysterio salutiferæ passionis expleta, tertia die in spem resurrectionis euomuit. Nauis vero illius turba fęlicior, quæ Apostolo condonata est, non suis quidem meritis, nam & ipsi naufragium meruerunt, qui contempto Apostoli consilio nauigarant. Sed non minus ex hoc possumus in diuinis operibus nauigio gloriari, cuius viris, quamquam defuerit similis aduocatus, tamen ipsi in vnico nauta ipse Apostoli Deus adfuit gubernator, & quo pro vnius innocentis salute meruit liberari; quod illa, quæ Vas electionis in vinculis prima susceperat, ob Apostoli contemptum, & captiuitatem carceris crimine damnata non meruit. Illa vero nauis cohors mihi videtur propter gratiæ mysterium liberata, vt de naufragio nauis aditæ nudi euaderent, scilicet vt eos à prioris nauis, id est, ab Adæ carnis peccato liberatos, & ipsis, per quos euaserunt, fluctibus expiatos, atque omnium, quas in mare abiecerant, idest secularium sarcinarum leues, & vndis quasi peccatis graui, & madida veteris hominis veste nudatos, integra, & solida nauis acciperet, quæ plenam fidei Ecclesiæ exhibens formã, tutos in portu, Romamq. peruexit. In quibus similiter mystica argumẽta formantur, nam mutata nauis, nouata in Christo vita est, & portu salutis Ecclesiæ, teste Græcia, nomen est Roma virtutis. Benedicamus ergo Deum, & exultemus in Deo nostro, qui in altis habitat, & humilia respicit, cui non in viribus equi, neque in tabernaculis viri, sed in humilibus, & timentibus eum bene-

beneplacitum eſt, & qui, vt in iſto etiam ſene oſtendit, ſanat omnes contritos corde, & alligat omnes contritiones eorum. Nimis garrio frater; ſentio, ſed paucis quæſo adhuc feras me: interrogare enim libet, vlla ne te huius ſeculi dignitate, quàm hac Dei dignatione affici malles, qua ſenex iſte perfunctus eſt? Beatiores ne tibi videntur, qui purpura fulgent, qui gemma bibunt, toga fulciuntur, palmataq. pinguntur, & hominibus commortalibus, ac plerisque melioribus dominantes, cupiditatum, ac rerum ſuarum ſerui ſunt, de Dei muneribus inſolentes, Deo Chriſto egentes, peccato diuites, vita ſteriles, morte fæcundi.

Quid huic quæſo obſuit ſeni perſona ſentinatoris, & in nautis viliſſima, inops habitus, & maſtruca Sardorum (nam pellibus ſutis veſtiebatur) cum illum Dominus virtutum, rex gloriæ, & alloquio ſuo beabat, & illuminabat aſpectu, & gremio ſopiebat? Profectò & idipſum in eo diligens, quod Eliæ Meloten, & præuij Ioannis habitum veſte ſetigera imitabatur. Regem ſeculi videre propius, & eius vel faſtidioſo ſermone reſpergi, magna pars mundi tàm beatum putat, vt ſi aliter non obtineat, etiam damnis emat, idq. adeptus non modo hominum, ſed & ſui immemor fiat. Quantorum hic dignitate fęlicior, quem Rex regum honorauit? quantorum nobilitate nobilior, quem Chriſtus agnouit? quantorum diuitijs opulentior, cui tanta tot ſanctorum bona pariter collata ſunt, vt Chriſtum videret ſicut Iſrael? cum cæli rege loqueretur facie ad faciem ſicut Moyſes? & eadem propemodum familiaritate requieſceret in ſinu Chriſti, qua Ioannes in pectore recumbebat? Denique vt nouum nomen acciperet, ſicut amici Dei, quos in Patriarchis, & in Apoſtolis bene noſti?

Te ego paulò ante interrogabam, an huius gratia donari omnis huius ſeculi gloriæ præoptaris. Ipſos equidem rectores harum tenebrarum, ſi videre mereantur, prælaturos arbitror beatiſſimam ſenis, & inopis noſtri calamitatem ſuis miſeris fęlicitatibus, & gaudijs perenne lugendis. Quæras forſitan, quibus hoc meritis vetus nauita ſemper in tenebris ignorantiæ demoratus, & tàm ab operibus iuſtitiæ, quàm à ſcientia veritatis alienus obtinuiſſe videatur, quod pauciſſimis certe operarijs, quamquam à cuſtodia matutina vſque in noctem totius diei pondus, & æſtus ſubſtinuerint, facile cōceditur? Reſpondebit tibi Apoſtolus profectò, quia ſine pœnitentia ſunt gratiæ, & donationes Dei, & quia non ex operibus iuſtificabitur omnis caro, tempus eſt gratiæ, & fides ad iuſtitiam deputatur, quia de lapidibus filij Abraham quotidie ſuſcitantur. Nunc enim tempus acceptum, nunc dies ſalutis, quo pacis, & laudis hoſtias immolamus, & ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus eſt. Et in homine templum Dei, & in corde credenti ſalutaria, & in deſęcatis pectoribus ſancta ſanctorum; quare qui cor contritum, & humiliatum non ſpernit, ipſe noſtrum ſenem placitam ſibi naturalibus bonis hoſtiam in odorem ſuauitatis accepit; nam ingenita ſimplicitate tàm purus animi ſemper fuiſſe perhibetur, vt peccare neſcierit; iam in extrema ætatis ſenecta puer, & malitia paruulus, non ſolum gratiæ, ſed & mentis infantiam gerit; nuper enim. vt ſupra dixi, renatus in Chriſto, & Domino dedicatus eſt, per quem mala vitæ, per quem aquas mortis euaſit. Accipe igitur eum lætus in Domino, vt bonum Chriſti odorem, vt agnum menſis nouorum, quem ad vnanimitatem tuam de rudi matris Eccleſiæ fœtu immaculatum

candente lanitio paſtor exigui gregis, ſed magni pignoris munerator, vt xenium ſpiritale tranſmiſi. Non enim alium tali munere digniorem putaui, quàm te, qui iuxta Dei gratiam, & operationem, illum & aſpicere, & ſuſcipere nouiſſes. Videre enim mihi videor, qua gratulatione, qua admiratione, qua fide, & auditurus de illo, & viſurus ipſum ſis, cum quo nauigaſſe Angelos, cui Martyrem gubernaſſe, quem in ſinu Chriſti dormiſſe, cui Chriſtum aurem vellicaſſe, nomen impoſuiſſe reputaueris.

Fateor tibi affectionem meam, dum nimium tàm inſignia in noſtri temporis homine Dei geſta admiror, & diligo, penè in ipſum ſenem fuiſſe crudelem. Nam tàm aſſidue aurem ipſius retractaui, vt penè detriuerim. Voluiſſem quoque, vel vnius partem auris abſcindere, niſi in illo vulneris, quæ mihi pignoris res fuiſſet: Non enim alter affectus homines ad Hieroſolymam rapit, niſi vt loca, in quibus corporaliter præſens fuit Chriſtus, videât, atque contingant, poſſintq. & de ſuo fructu edicere: Introiuimus in tabernacula eius, & adorauimus, vbi ſteterunt pedes eius. Quamquam & altior & hic intellectus habeatur, tamen & ſimplici ſenſu ſecundum litteram, cum res poſtulat, non abutendum eſt. Si ergo religioſa cupiditas eſt loca videre, in quibus Chriſtus ingreſſus, & paſſus eſt, & reſurrexit, & vnde conſcendit, & aut de ipſis locis exiguum puluerem, aut de ipſo crucis ligno aliquid ſaltem feſtucæ ſimile ſumere, & habere benedictio eſt, conſidera quanto maior, & plenior gratia ſit viuum ſenem, vel teſtimonio diuinæ veritatis inſpicere? Si præſepe nati, ſi fluuius baptizati, ſi hortus orantis magiſtri, ſi atrium iudicati, ſi columna diſtricti, ſi ſpina coronati, ſi lignum ſuſpenſi, ſi ſaxum ſepulti, ſi locus reſuſcitati, euectiq. memoria diuinæ quōdam præſentiæ celebratur, & veterem veritatem præſenti fide comprobant in rebus exanimis viua documenta, quàm religioſè aſpiciendus eſt hic, quē alloqui Dei ſermo dignatus eſt? cui ſe facies diuina non texit; cui nunc Martyrem ſuum, nunc ſemetipſum Chriſtus oſtendit? in cuius viuente terra Dominici corporis videmus impreſſa veſtigia, ſi fidelibus oculis, & acie ſpiritali, quod in eo ſinus Chriſti, quod manus contigit, perlegamus, & caniciem, quæ ſæpe ſuper Domini genu iacuit, ſæpe Domini ſinu tepuit, noſtra manu ſæpe mulcentes, & auriculam ſæpe palpantes, quam cæleſtes digiti Domino iocante traxerunt. Habes mi frater xenium meum, ede ipſum ſpiritu charitatis; & ſi loquacitatis meæ amaritudine nauſeaueris, de gratia Domini, & cæleſtis hiſtoriæ ſuauitate faſtidium temperabis.

S. Ioannes Chryſoſtomus, cum ſacrificium incruentem offerebat in templo, omni ferè tempore domum Dei Angelis refertam videbat. Cap. 399.

S. Nilus in epiſt. ad Anaſtaſ.

IOannes (inquit S. Nilus) ſacerdos admirandus eccleſiæ Cōſtantinopolitanæ, immo vero totius orbis ſplēdor, vir animi perſpicacis, omni ferè tempore videbat domū Domini refertā Angelorum cætu, & tunc in primis cum diuinum & incruentum ſacrificium offerebatur: quo quidem tempore, ſtupore, & lætitia plenus, rem præcipuis amicis ſpiritualibus priuatim enarrauit, cum cæpiſſet, inquit, ſacerdos ſanctum ſacrificium ſeu oblationem facere, plurimæ ſtatim ex illis virtutibus è cælo deſcendentes, ſtolis indutæ

ſplen-

ſplendidiſſimis, nudis pedibus, intentis oculis, pronæ altari, magno cum ſilentio, & reuerentia, quoad venerandum illud miſterium expletum fuit circumſteterunt; deinde huc illuc ſingulæ per totam domum diffuſæ, Epiſcopis, presbyteris, & diaconibus diſtributionem corporis, & pretioſi ſanguinis miniſtrantibus adhæſerunt, ſatagentes, & ſedulo adiuuantes. Hæc autem ſcribo, vt diuini ſacrificij dignitatem cognoſcentes, caueatis, ne illud negligenter, diuino timore abiecto, adminiſtretis: nec permittatis, vt aliqui inter ſe contendant, & cum tumultu ad ipſum accedant, aut audacter annuant, & è loco ſuo proſiliant, aut huc aut illuc circumſpiciant, & ignaue, & petulanter ſe gerant. Hactenus Nilus, quem ſpectata eruditio atque conſpicua ſanctitas fecerunt illuſtrem.

S. Marcellus, fortiter pro pietate certans, ab Angelo defenditur. Cap. 400.

IAm ab ipſo Leonis Imperatoris exordio exegerat Aſpar, vt filius eius Cæſar crearetur, idq. tamquam ex pactis conuentis, quod Aſpar feciſſet, vt Leo euaſerit Imperator. Accidiſſe vero aliquando tradunt, vt cum id Aſpar expoſceret, diceretq. comprehenſa eius veſte, Imperator, tali purpura amictum non licet mentiri: Reſponderit Imperator: Sane hoc quoque Imperatorem decet, nemini cedere, aut ſubditum eſſe, maxime cum incommodo Reipublicæ fuerit. Hæc habent Nicephorus, & Cedrenus, qui hæc omnia doloſe acta eſſe hoc anno à Leone Imperatore cognoſcere potuerunt ex dictis lucubrationibus Priſci; nimirum, huiuſmodi inter eos tùm initum coniugium, nonniſi fallendi artem, & decipiendi fuiſſe conſilium. Vt vero tantam diu cupitam dignitatem filio ſuo Aſpar conſequi poſſet, quod impedimento eſſe videbatur Ariana perfidia, primum voluit eam à filio Cæſare creando, damnari; ſed & ſe ipſum etiam ad id perſuaſum oſtendit. Cedrenus enim hæc de his. Eodem anno Aſparis filius Patricius Cæſar à Leone creatur, ac Alexandriam mittitur, quia Aſparem ab Ariana ſecta abduxerat, & ſibi beneuolum reddiderat. Hæc ipſe, ſed anno ſuperiori nempe duodecimo Leonis Imperatoris. Nicephorus item tradit, laboraſſe Leonem Auguſtum, vt eos ab hæreſi abſtraheret Ariana.

Ex actis S. Marcel. extant apud Sur. die 19. Decemb.

Niceph. li. 15. c. 27. Cedren. in Compend. an. 1. Leon. Imp.

Ceterùm ex Actis ſancti Marcelli liquet, deſignatum eſſe Cæſarem filium Aſparis, cum adhuc eſſet Arianus, & ob eam cauſam magnas turbas excitatas fuiſſe Conſtantinopoli. Sed audiamus rem geſtam accurate in ijſdem Marcelli actis expreſſam his verbis: Cum multa accidiſſent inter Ardabarium & Imperatorem, quæ inter ſeipſos inimicitiam alebant & ſuſpiciones, ex vtriſque quidem natum eſt odium. Cum autem vtrinque magnum in ſe inuicem immineret periculum, neutri autem eorum facilis erat victoria; conuertuntur ad communia ineunda fœdera, nempe, vt Aſparis quidam filius, frater autem Ardaburij, cum duxiſſet vxorem filiam Imperatoris, Cæſar crearetur. Hoc autem, qui accepiſſet, eſt alius (vt dixerit quiſpiam) Subimperator; eſt enim ei & aurata purpura, & alia inſignia Imperij niſi quod aurea corona non habet omnia inſignia Imperij. hæc ibi. Verũ ſi de Cæſaris nominatione primam originem, cauſam, & ſignificationem cupis, conſule quæ habet Cicero ad Atticum. Pergit vero auctor de Cæſaris dignitate

Cicer. ad Attic li. 14 ep. 8.

& potestate. Is itaque accepta hac dignitate; cum viuente quidem Imperatore erat omnia facturus communiter; eo autem mortuo, ipse primus, & solus accepturus Imperium, & tamquam debita sibi sceptra suscepturus: ea res vero non parum conturbabat ecclesiam, si rursum sit Imperium Arianus inuasurus. Aspar enim, & filij, & tota domus, Arij insaniam mirum in modum amplectebantur. Cum itaq. omnes essent pleni tumultu, communiter conuenerunt, & ducibus Geladio, & Marcello, viro sanctissimo monasterij Acœmetarum Archimandrita, de quo superius mentio facta est, venerunt ad Hippodromum, vt ab inhonesto & indigno hoc cæpto arcerent Imperatorem, qui ipse quidem ad hoc erat prompto & alacri animo, sed cedebat tempori Asparis & Ardaburij. Cum ergo sic paratus esset Christi exercitus, eis quoque Deus ostendit Ducem, & tantum interesse inter sanctum Marcellum Acœmetarum Abbatem, & alios sacerdotes atque Pontifices, quantum inter exercitus Ducem, & Imperatorem, atque adeo (si velis) inter militem & Ducem. Hoc fuit euidens signum, nam inter ambulandum, videbant ij qui digni erant ea videre, iuuenem quidem statura maximum, forma autem pulcherrimum, & zona cinctum aurea, aspectu quidem tàm candidum, vt niuem videretur superare; tàm lucidum autem, vt luce corruscaret; læna vero erat tunica, eaq. niue candidior: eum ergo videbant à sinistris simul cum magno Marcello ambulantem veluti quemdam satellitem, simul terribilem, & manum veluti supponentem sustinuisse senem, & cum maxima reuerentia non desijsse ei inseruire. Visio tamen (vt auctor ait) non omnibus manifesta, sed testibus præordinatis à Deo.

Cum autem ingressi essent in eum locum, in quo solebat sedere Imperator, erat quidem sic quoque Marcellus omnia ijs, qui erant Ecclesiæ; quin etiam libere loquebatur ad Imperatorem, & illis addebat animum, & quodammodo eos hortabatur ad certamen pro Christo suscipiendum. At illi quidem, cum omnia effecissent, propter quæ venerant, quæ quidem erant, vt Asparis filius aut rectam disceret opinionem, aut dignitatem Cæsaris non acciperet, hæcq. cum illis pollicitus esset Imperator, lætantes exierunt. Ille vero rursus adolescens, & altissimus, & splendidissimus, visus est adhuc adesse, & versari cum Marcello. Cum vero eum deduxisset vsque ad portas, de cetero euanuit ab oculis. De quo nullus dubitauit ex his, qui viderant, sed euidens omnibus fuit, eum fuisse Dei ministrum virili habitu indutum, qui missus fuerat, vt esset custos & satelles Marcelli, qui ab eo fuit habitus tanto honore. Hæc quidem, qui puriores oculos habuerunt, comites sancti Marcelli videre meruerunt, quæ ceteris erant occulta; quibus plane significatum est, pijs pro fide certantibus Angelos ad ministerium *Zonar. Annal. to. 3.* præsto esse. Testatur & Zonaras, clericos & monachos conuenisse Imperatorem, & exclamasse contra eum, vt Cæsar catholicus crearetur. Haud ita post (subdit auctor) acceperunt finem ea, quæ idem Marcellus prædixit.

Cum se post orationem somno aliquando dedisset, ei apparet visio illa; erat autem huiusmodi. Pugnabant inter se leo, & draco; sed draco quidem, cum esset ingentis magnitudinis, cauda leonem verberabat & torquebat; leo vero dolebat quidem, & ad se defendendum excitabatur, & draconem obiēs inaniter depugnabat, & eum nihil lædebat; quousque ipse quidem defessus plagis humi totus iacebat afflictus & imbecillus. Repræsentabat visio statū illum

illum Leonis Imperatoris, cum anno ſuperiori dolo Aſparis florentiſſimus in Aphricam miſſus exercitus perijt, & claſſis relicta eſt Genſerico comburenda. Sed ſubdit: Inde cum ſe rurſum Leo paululū recreaſſet, & veluti è quodam ſomno ſurrexiſſet, magno vehementiq. impetu in draconem inſilijt, eumq. pronum in ventrem proſtrauit. Hoc cum diuinus vidiſſet Marcellus, & accuratiſſime conieciſſet, prædixit haud ita poſt Aſparem & Ardaburium eſſe cum toto genere interimendum ab Imperatore. & inferius: Haud ita multo poſt acceperunt finem ea, quæ prædixit.

Angelorum auxilio Romani victoriam conſecuti ſunt ex Sarracænis hoſtibus circiter centum millibus, ſeſe metu in Euphratem præcipitantibus. Cap. 401.

ITaque ſimulatque Imperator Romanus intellexerat Perſas maximas copias contra ipſum comparaſſe, ſpe tota belli adminiſtrandi in Deo collocata, maximum exercitum ex aduerſo miſit. Imperatorem autem ſummū protinus à Deo beneficium accepiſſe, quod eius ope confidebat, ex hoc perſpicuum eſſe poterit Cum enim Conſtantinopolitani anxio & ſolicito animo eſſent, & propter incertam belli fortunam ancipiti cura diſtracti, Angeli Dei in Bithynia nonnullis, quos negotia neceſſaria ire cogebant, apparentes, iubent renunciare Conſtantinopolitanis, vt bono animo ſint, precibus, ſe dedant, & firmam in Deo ſpem ponant; Romanos victores fore, ſe enim adminiſtratores belli à Deo miſſos dicebant. Quo audito non ſolum ciuitas confirmata fuit, verumetiam militum animi multo ad bellum facti alacriores. *Socr. lib. 7. c. 18.*

Vbi bellum erat ex Armenia in Meſopotamiā translatum, Romani Perſas in Vrbe Niſibenorum concluſos obſidione cingunt, turreſq. ex ligno fabricatas, quæ machina quadam voluebantur, mœnibus admouent, multos, qui ex mœnibus pugnare, eaq. defendere nitebantur, trucidant.

Baratanes igitur Rex Perſarum certior factus, cùm regionem Azazenorum vaſtatam, tùm ſuos milites, qui erant in vrbe Niſibenorum concluſi, à Romanis obſeſſos, ipſe cum omnibus ſuis copijs contra Romanos ire conſtituit. At quoniam Romanorum exercitum vehementer formidabat, auxilium poſtulat à Sarracęnis, quibus id temporis præfuit Alamundarus, Vir excelſo animo, & bellicoſo, qui infinita Sarracænorum manu ſecum adducta, Regem Perſarum confidere iubet, quin etiam pollicetur, neque id adeo multo poſt, illi non ſolum ſubacturum Romanos, ſed Antiochiam, quæ eſt in Syria, traditurum. Verum eius promiſſio non ſucceſſit ex ſententia; nam Deus adeo ingentem Sarracænis incuſſit timorem, vt Romanorum copias in ipſos de repente irruiſſe exiſtimarent, atque cum inter ipſos tumultuarentur, & non haberent à quo aufugerent, ipſi ſe armatos pręcipitarunt in fluuium Euphratem, in quo homines circiter centum millia ſubmerſi ſunt. Sic cum Sarracęnorum copijs actum eſt. Hoc Socrates, ſubditq. alia. Sed breuitatis cauſa relinquimus.

Chri-

Christianorum Exercitus, Angelo duce, ex magnis angustijs, incolumis ad propria restituitur. Cap. 402.

Vuillelm. Tyr. lib. 16. c. 8. 11. 12. 13.

VIdentes infideles hostes, quod obsidentes Palęstinam non proficerent, ad alia se conuertunt molimina. Erat sane regio tota vepribus & frutetis humilibus, cardonibus aridis, & sinapis silua, veteribus stipulis, & frugibus iam maturis obsita: his omnibus ignem subijciunt, vento nostris obuio fomitem, & vires ministrante. Hic incendij vicinioris afflatu, fumiq. occurrentis nube densissima nostris ingeminatur molestia. Cum ecce ad Venerabilem virum Dominum Robertum Nazarenum Archiepiscopum, qui crucē Dominicam baiulabat, omnis populus clamore, & eiulatu conuersus, postulabat cum lachrymis dicens: Ora pro nobis pater, & per hoc viuificæ crucis lignum, quod manibus gestas, in quo nostræ salutis auctorem credimus pependisse, erue nos ab his malis: nam diutius sustinere non possumus: Erat autem populus in modum fabrorum ferrariorum officinas exercentium, vento agitante fuliginem, tàm facie, quàm toto corporis habitu nigredine factus decolor, & tàm æstatis, quàm incendiorum caumate duplicato ad supremum afflictus siti, supra vires laborabat. Ad has itaque gementes populi voces, vir Deo amabilis, contritus corde, & animo valde compatiens, salutare lignum erigit contra incendia, quæ illi totis viribus procurabant, & inuocato de superius auxilio, statim affuit virtus diuina, & in momento conuersis in oppositum flatibus, incendia tetra, simul cum fumi caligine, in hostes, qui nostrum præcedebant exercitum, se dirigunt, & quæ in nostram parauerant læsionem, in suam vident retorta perniciem. Stupent hostes nouitate miraculi, & singularem reputant Christianorum fidem, quæ tàm præsens à Domino Deo suo pro votis impetraret beneficium. Et paulo inferius; Cum in alia ineuitabilia Christianorum exercitus incidisset discrimina, vt errarent omnes in inuio & non in via, & angustijs locorum intercludendi, ab ingruentibus hostibus omnes cædendi essent, præuio ignoto duce, nempe cælesti nuntio, eodemq. signifero, per alias vias est secure deductus Hierosolymam vsque. Qui & admirabili perfunctus ministerio, ab omnium mox euanuit oculis.

Puella, ne quidam vir ære alieno pressus se interficeret, omnes suas facultates ei elargitur: sed ipsa postea propter egestatem egens, meretrix facta est, quæ cum baptizari vellet, neminem habens, qui eam susciperet, ab Angelis adiuta, baptizata est. Cap. 403.

Ex Prat. spir. c. 207.

NArrauit (inquit Auctor Prati spūalis) nobis Abbas Theonas, & Theodorus, ꝙ Alexandriæ sub Paulo Patriarcha, puella quædā relicta fuerat pupilla à parētibus magna facultate locupletibus Erat aūt adhuc sine baptismo. Die vero quodam ingressa pomariū, quod sibi reliquerant parentes eius (sunt enim in medio ciuitatis pomaria) vidit quemdam parantem sibi laqueum, vt se præfocaret. Cucurrit igitur, & dixit ei; Quid facis homo? Dixit autem

tem ei : Dimitte me, mulier, quoniam in multa tribulatione ſum . Quæ ait : Dic mihi cauſam, & fortaſſis adiuuare te potero . Dixit illi : Graui ære alieno premor , & valde ſuffocor à creditoribus , elegiq. potius vitam finire , quàm quotidie mori . Quæ dixit illi : Quæſo te,accipe omnia, quæ habeo, & redde , tantum ne perdas te ipſum . Sumens vero ille reddidit omnia . Puella ergo anguſtiari cæpit , non habens , qui ſui curam gereret : itaque deſtituta parentum ſolatio , fornicari inſtituit , & inde ſibi victum quærere . Dicebant ergo viri illi ſancti Theones , & Theodorus, admirantes ſcilicet : Quis nouit iſta,niſi ſolus Deus; quomodo ſcilicet permittatur anima propter cauſam aliquam ipſi ſoli cognitam,ad tempus derelinqui ? Poſt aliquantum vero temporis infirmata eſt puella, & in ſe conuerſa compuncta eſt, orauitq. Pontificem,vt faceret illam Chriſtianam.Omnes autem aſpernabantur eam, dicentes : Quis hanc ſuſcipiat , quæ meretrix eſt ? Affligebatur autem vehementer . Cum vero in his eſſet anguſtijs,aſtitit illi Angelus in ſpeciem hominis,cum quo miſericordiam fecerat . Cui illa dixit : Cupio fieri Chriſtiana , & nemo vult pro me loqui . Qui ait : Nunquid reuera iſtud cupis ? Reſpondit illa : Vtique , Domine , & deprecor te, vt hoc mihi impertias . Qui ait : Noli triſtari . Ego adducam aliquos , qui te accipiant . Adduxit ergo alios duos, & ipſos ſanctos Angelos . Duxeruntq. illam ad Eccleſiam. Rurſusq. ſe ipſos transformantes in perſonas quaſdam illuſtres , & notas in ordine Auguſtalium , vocant Clericos , Presbyterum ſcilicet , & Diaconum qui in hoc ipſum conſtituti erant .

Dicunt ei Clerici : Veſtra claritas pro ea pollicetur? Illi autem reſponderunt : etiam nos pro illa pollicemur . Sumentes ergo illam baptizauerunt : & albis induta , rurſus ab eis ſubuecta eſt . Quam cum depoſuiſſent , euanuerunt . Vicini ergo cum illam ita albis indutam viderent , poſtquam receſſerunt illi , dicunt ei : Quis te baptizauit ? Nunciauit autem eis rem totam , dicens : Venerunt quidam , & tulerunt me in eccleſiam, locutiq. ſunt clericis , & baptizauerunt me . Et dixerunt ad illam : Qui ſunt illi ? Cum vero non poſſet dicere , qui eſſent illi, abeuntes nuntiauerunt Epiſcopo . Dixit autem Epiſcopus his, qui ad baptizandum conſtituti erant, & confeſſi ſunt ſe illam baptizaſſe , exhortatos ab illo , & illo Auguſtalibus . Porrò accerſitis ex prætorio his, quos clerici dixerant, dixit Epiſcopus : Num ipſi pro iſta fideiuſſiſtis ? Qui dixerunt : Neque nouimus , neque conſcij ſumus nos hoc feciſſe ? Tunc vero iam cogitauit Epiſcopus , Dei hoc eſſe opus . Conuocanſq. illam , dixit ei : Dic mihi, filia, quid geſſiſti boni ? Quæ ait : Meretrix exiſtens , & paupercula , quid boni facere potui ? Dixit illi Epiſcopus . Nihil omnino operata es ? Dixit : Non ; niſi quod videns quemdam , qui a creditoribus premebatur , ſe ſuffocare volentem , data illi omnia ſubſtantia mea , liberaui eum . Et his dictis , continuo obdormiuit in Domino . Tunc Epiſcopus glorificans Dominum, dixit : Iuſtus es,Domine , & rectum iudicium tuum . Hucuſque auctor,non abſque probatorum virorum teſtificatione hæc aſſerens .

Caſtus

Castus Iuuenis, cum temerè sese occasioni perdendæ castitatis exposuisset, ab Angelo verberatus est, vt resipisceret.
Cap. 404.

Ex Specul. exemplorũ dist. 10. c. 9

ZVVollis Oppidum insigne Traiectensis Diœcesis est, vbi quod dicturus sum, firma didici relatione contigisse. Erat ibi sicut & in ceteris scholis nõ arguenda cõsuetudo, vt scholaribus ibidem frequentantibus vno vel duobus diebus in septimana concederetur decentibus ludis tensum studendi rigorem paululum relaxare, ne si nimium iuueniles animos indefessa studiositate lassescerent, aut scholæ fastidium, aut sensuum perturbata rationem incurrerent detrimentum. Nam sicut duratas trabes si nimium flexeris, franges: sic tenera adolescentum ingenia, si immoderato rigore grauaueris, premes. Pressa enim in sublime ferri non possunt. Modus tamen secundum Quintilianum in huiusmodi remissionibus ille seruandus est, ne aut odium studiorum faciant negatæ, aut ocij consuetudinem nimiæ. Quidam igitur eiusdem Oppidi scholares hac sua concessione vti volentes, eo pacto lusuri campos intrauerunt, vt hi, qui ludentes amitterent, bibendam illo vespere ceruisiam soli soluerent, suosq. victores ab expositione tutarent. Cumque huiusmodi lusibus diem duxissent in vesperum, ac sufficiente symbolo facto remeandum viderent, vnus ex illis, qui eorum signifer, atque dux ad insolentiam videbatur; quoniam, inquit, sufficiens symbolum lusuum indicio factum est, abundatq. pecunia, hoc vespere in potibus consumenda: nunc quia vrgent bus tenebris est Oppidum repetendum, vel semel adhuc ea lege ludamus, vt quisquis nostrum victor extiterit, quodcumque libuerit, eo pacto alijs imperet, vt qui imperantis iura implere contempserit, vnus & solus futuræ cœnæ soluat impendia, atque sic lucrata hactenus pecunia in aliud tempus reseruetur. Placet omnibus concepta, propositaq. inuentio, & reparato ludo quisque, vt sic præcipere ceteris liceat, arte, atque industria qua potest elaborat. Verùm, quia frequenter fœliciores euentus prauis arrident, soleatq. improbos comitari fortuna secundior, is qui omnibus nequior erat, iuuante victoria præceptor effectus est. Vnde solemni, celebriq. cęna completa, cunctis imperat se sequantur. Quo imperato surgit nequam à cęna: exit: idem præcedit, ceteri ignari, & nescij quo iturum sceleris ducem subsequuntur. Heu res nefanda. Ingreditur lupanar infaustus lupus, & postquam completa libidine exisset, vt similiter vicissim omnes facerent, sub penalis pacti euasione turpis bellua imperauit. Parent omnes nefando præcepto libenti animo: nam libidine æstuabant, quod agere iussi sunt, adimplerunt. Vnus tamen ex eis, quem nedum forma corporea, quæ in eo elegantissima erat, decorum effecit, verùm etiam probitas, & honestas, nec non & virgineus quidam rubor pulchris reddiderat pulchriorem, ad exitiale preceptum exhorrens pallentibus genis intremuit: petijt sodales, vt liber sibi præberetur egressus, maxime quia hactenus seruasset inuiolata castra pudoris: firmassetq. animo se vitam potius, quàm virginitatem perditurum. His adolescentis verbis non compuncti, sed prouocati sodales, vi abstractum è collo palliolum tenent: nec se illud reddituros affirmant, nisi expectantis se feminæ amplexibus iungeretur. Non tu, inquiunt

quiunt, seruata castimonia vnus, & solus nostram omnium luxuriam irridebis. Tum iuuenis vt obstinatam sodalium malitiam vidit: non ignarus cōsilij lætos, atque festiuos reinduit vultus, & lacerum doloribus animum serena fronte dissimulās: si omninò, inquit, libet me vestris amplexibus habere consortem, valeat nunc fęlix virginitas, & cum id tempus exegerit, memorem se faciat quod hactenus cum summa veneratione in meis sit laribus hospitata. Et cum hæc dixisset, rapido cursu se ad cubile meretricis quasi concubiturus ingessit. In cuius limine cum introiturus consisteret: versa in tergum fronte, vt minus notaretur sodalibus inclamauit: Num solum virginibus cæli patebunt, & non etiam post adulteria Dauid, & plures alij regna meruere mansura? Ad hæc sodales in casum concitati plausum fecerunt. Ipse tamen anxie satis in intimis cordis sui penetralibus Dominum nostrum Iesum Christum precabatur, ne caueam scorti, naufragum videlicet pelagus virginei pudoris ingressus, castitatis stipendia pateretur. Atque sic introiens firmatis solidius forium seris, ne quid cum femina loqueretur expectantes præ ianuis sodales rescirent, & gestientem in suos amplexus feminam paulùlum declinans huiuscemodi verbis affatur: Quoniam non ignoro infęlix soror, quod te in hanc miseram, infamemq. vitam non tàm pudicitiæ odium, quàm capiendæ pecuniæ amor transmiserit, ausus sum introire ad te, & nunc amotis arbitris colloqui tibi, cum tamen longè sit anima mea, vt tecum (in pudicitiæ vastū periculum) velim quicquam peruersè agere, vel virginitatem meam, quam gratia Dei vsque ad mortem inuiolatam tuebor, tuis, aliarumue feminarum amplexibus constuprare. Quia igitur me ad te non tàm lasciuia inuexit, quàm compulit temerata malis praua societas, redimere malo, quàm violare pudorem. Interim apertis marsupijs non contemnendi valoris argenteum nummum protulit, quem feminæ tribuens ait: Sume hunc nummum, & secretum habe, nulliq. pandas, quod saluis virginitatis sigillis abs te hac hora secesserim; alioquin si sodalibus res hæc innotesceret, se in mea damna armarent.

Accepit nummum prostituta femina: & videns pudicam iuuenis, verecundamq. effigiem, admirata est vehementer adolescentem tenerum annis tanta morum honestate, & verborum grauitate stare conspicuum, vt nec in eam, nec in quamlibet polluti cubilis partem pudicū lumen difiecerit. Vnde adhortata est eum, nè à propositi sui puritate decideret, se rem secretam retenturam spopondit, & in pace abire præcepit. At iuuenis cum ad socios expectantes redijsset, & post insolentes discursus, & varios platearum circumitus tempus profundæ noctis quiescendum præciperet, ab eis diuisus ad propria commeauit. Verùm quia indecens fuerat tantæ probitati tam improbis sodalibus sui præbere consortium, non est passus pijssimus Deus, qui semper quos diligit arguit, & castigat, hanc offensam impunè prætergredi, sed tamquam benignissimus pastor balantis ouiculæ suæ hoc modo emendauit errorem. Gradiebatur solus per viam, vt iret domum, haud parum in semetipso admirans, quod potuisset illam metuendæ leenæ caueam illęsus, intactusq. euadere. Cumq. talia memorans girato in obliquum gradu in alium vicum diuertisset, qui recto itinere ad suum hospitium dirigebat, subito vidit ante se per horrendæ noctis caliginem personam quandam, cuius virilis facies (nam vir videbatur) micantium astrorum lumen reuincens

cens inuisa plateam luce perfudit. Qui appropinquans dextera manu tanto ictus impetu in maxillam iuuenis palmam fixit, vt vi verberis in terram relisus palpitaret, dicens: Vel hoc verbere doctus prauæ sodalitatis virulenta contagia vereare. At iuuenis cum post breuissimam horam casus sui resurgeret, visurus quisnàm ipsum tàm violenta alapa consternasset, nullum præter se circa se vidit. Qua ex re Angelum suum fuisse, qui diuino imperio ipsum de errore commisso corrigeret, non ambigua æstimatione arbitratus, ad hospitium alacer repedauit, non minus de prodigiosa, & profutura sibi correctione gauisus, quàm de verberis acerbitate sollicitus. Ceterum ne phantasticum aliquid contra se contigisse iuuenis crederet, & somnio se magis deceptum esse, quàm re gesta instructum esse putaret, diuina dispensatione factum est, quod per plures dies cæsa maxilla in tantũ distensa pelle tumuerit, vt ad aliquot dies in publicum procedere tanta genarum disparilitate vereretur. O felix iusti rigoris, & è celsissimis cæli missa censura, quæ dum vnius errorem digno verbere cęcidisti, euidens dedisti documentum posteris, quantum Deo, Angelisq. displiceat insontem adolescentum ætatem insolentibus sodalibus commisceri. Sed nunc in fine exempli quibus te verbis dignè lacerem nescio scelesté præceptor, qui dum præuia conuentione, & pęnali pacto noueras omnes sodales præceptis tuis parituros, & non ausuros tua violare imperia, quare non iubendo docuisti florentis iuuentutis dignissimam indolem virtutibus animum dare, inuiolata seruare castra pudoris, & diuinis magis quàm tuis iussis corda inflectere? nisi quod à magistro diabolo idcirco iubereris, tàm inauditum ludum effingere, vt te, sodalesq. tuos sæuus paricida stuprata virginitate perimeres? Sed expecta paulisper, & videbis tu, tuiq. sequaces, quam metuendus iudex ægrè pertulerit, animas rosea sanguinis sui effusione redemptas, tuis iussibus, exemplis, & consilijs perijsse.

Cum domus ruitura esset, & omnes domesticos oppressura, Domino Domus apparet Angelus in somnis, & admonet vt fugiant ex ea; quod cum fecissent, domus statim ruit. Quod idem beneficium, Angeli, & quibusdam venatoribus sub specu latentibus præstiterunt. Cap. 405.

QVidam pius vir, qui valde frequens erat ad audiendum verbum Dei in Oratorio nostro, narrauit mihi, fuisse hic Romæ quendam, si bene memini, legisperitum, qui ope Angeli sui ipse, & tota familia sua, ex instanti ruina ereptus est. Habitabat hic confidenter in domo sua. Cum autem quadam nocte dormirent omnes, apparuit ei in somnis quidam, qui magno ei necessitudinis vinculo coniunctus erat. Qui intuens illum, dixit ei: Surge statim ex strato, & dic vxori tuæ, & filijs tuis, & toti familiæ, vt surgant, & fugite omnes ex domo ista, nam breui futurum est, vt ruat, & quotquot inuenerit, opprimet, & sepeliet sub ruina, & his dictis disparuit. Ille autem expergefactus, & hoc sermone vehementius territus, surrexit dicto citius, iussitq. vt tota familia illicò surgeret, vt fugere possent à domo ruinam comminante. Cum autem sumpsisset tantum quædam preciosa, quæ in scrinio tenebat, nulla facta mora, exijt ex domo cum cognatione

tione sua. Vix quinquaginta passus recesserāt, cū domus illa à culmine soluta magno fragore dilabitur. Et sic Angeli ministerio ab imminēti discrimine euaserunt incolumes. Ille enim amicus, qui in somnis astitit ei, alius, quàm Angelus eius esse non potuit, qui cognito periculo (quæ est in nos Angelorum beneuolentia) à certo illo interitu eos præseruare voluit.

Non solum autem per apparitiones, sed per internas suggestiones opem afferre consueuere Angeli hominibus periclitantibus.

In ciuitate, quam Castellanam appellant, quidam ciues ex primarijs ciuitatis condixerāt, vt ad vicinas syluas campestres proficiscerentur per aliquot dies venationis gratia feras indagando. Cum vero profecti venationi operam darent, contigit, vt cælum, quod serenum fuerat, incæpit ita nubibus obtegi, vt paulo post grandis pluuia super terram caderet. Flabant venti, mugiebant tonitrua, scintillabant corruscationes, ita vt venatores graui procella sub dio agitarentur, & cum pluuiæ cadentis impetum ferre non possent, cum equis, & canibus in vicinum collatebrosum specus, quod in tufo erat excauatum, se receperunt. Cum autem ibi morarentur, donec tempestas mitesceret, vnus ex illis sensit cor suum formidine repleri, quasi omnibus ibi commorantibus mors instaret. Quamobrem commotione illa pulsatus proclamauit pluries alta voce: fugiamus hinc, recedamus ex hoc specu, si mori nolumus. Et quamquam, id, quod dicebat, videretur irrationabile, nō enim apparebat causa moriendi, tamē omnes trepidi ex specu illo recesserunt, quamquam imber magis quàm prius increbresceret. Vix pedes extra speluncam dimouerant, quando à mugiente nube tremendum fulmen super altum antri foramen exploditur, spelunca fulmine tacta, statim corruit, omnes, nisi recessissent, oppressura.

Illi vero trementes, domum reuersi, gratias egerunt Deo, qui liberauit eos ex interitionibus eorum. Diemq. illum per singulos annos recurrentem perpetuo obseruarunt ad Dei honorem.

Nullus autem cogitare potest, hanc illis salutem esse impertitam, præterquàm ab Angelis.

Retulit mihi hoc Medicus ex illa ciuitate oriundus, qui bene nouerat.

Aegrotus amaro animo moriens, visa per Angeli ministerium pulcherrima Paradisi visione, libenter suscipit mortem.
Cap. 406.

PRæterea autem Angelorum opitulationes apparent periculoso mortis tempore, tunc enim, quia de summa rerum agitur, magis, magisquè hominibus adiumento esse solent. Quod probatum est in Prouincia Mexici apud Indos anno 1587. tunc enim contigit, hoc quod est memoria dignum. Cum enim quidam ægrotus mortem vehementius formidaret, quadam die solus permanens, pulcherrimum iuuenem ante se astare aspexit, qui egregia luce circumfusus erat. Is accessit proximus, & vt illi extremum dolorem, quem mortis habebat, ægro mitigare posset, ostendit ei quosdam montes pretiosis gemmis, & margaritis coruscantes, aureoq. mundo vndique contectos; super autem montes istos obambulabant mille hominum myriades, lætum, & iucundum præseferentes vultum, & loci illius incredibili amœnitate

Ex Annal. Societ. Iesu 1587.

nitate fruentes. Cum autem hac ostensa rerum pulchritudine, ægro ad pergendum ad amœnum illum locum incitasset, dixit ei: Hic locus Paradisus est; illi autem, quos tanta alacritate, ac animi securitate vides huc, atque illuc iucundè ambulantes, sunt eorum animæ, qui fidem Christi amplexi sanctè, & iustè vixerunt, & in pace mortui sunt. Qua visione recreatus æger, postquàm astantibus eam ordinate recensuit, accensus desiderio accedendi ad illud fœlicissimum regnum, libenter ex hac vita recessit.

De vindicta diuina in Herodem Agrippam, & miserabili eius interitu. Cap. 407.

Ioseph. ant. lib. 19. c. 7. AGrippa Rex Iudæorum, vt Ioseph testatur, cum ageret regni sui annum septimum, quorum quatuor sub Caio, tribus vero sub Claudio regnauerat, miserando interitu vita functus est: cuius obitũ Lucas mox post necẽ Iacobi, & carcerem Petri recẽsuit, vt Dei vindictam aduersum eum in vltionem admissorum facinorum declararet. Sic ergo rem gestam breui compendio perstringens, ait: *Act. 12.* Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos: populus autem acclamabat, Dei voces, & non hominis: confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo, & consumptus vermibus expirauit. hæc Lucas. Iosephus vero rem gestam pluribus prosecutus sic ait: *Ioseph. ant. lib. 19. c. 17* Agrippa Matthiæ adempto Pontificatu successorem dedit Elionæum Cithei filium, iamq. tertium totius Regni (à Claudio enim integrum acceperat) annum exegerat, cum peruenit in Vrbem Cæsaream, quæ prius Stratonis Turris dicta est, vbi solemnes ludos celebrauit pro salute Cæsaris. Ad quam festiuitatem magna multitudo nobilium, ac Procerum conuenerat ex tota Prouincia. Eius celebritatis die secunda processit mane in Theatrũ, amictus veste tota argento mirabili opere contexta, quæ radijs Orientis solis percussa, & diuinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat spectantibus: moxq. adulatores perniciosi altius inde clamantes Deum consalutabant, rogantes, vt faueret propitius: hactenus enim vt hominem reueritos, nunc agnoscere, & fateri in eo quiddam mortali natura excellentius. Hanc ipsam adulationem nec ille castigauit, nec repulit, pauloq. suspiciens, vidit supra caput suum bubonem funi extento insidentem; moxq. vt sentit hunc esse calamitatis nuntium, qui olim fœlicitatis fuerat, ex intimis præcordijs indoluit. Secuta sunt ventris tormina statim à principio vehementia. Conuersis igitur in amicos oculis: En, inquit ego ille vestra appellatione Deus, vitam relinquere iubeor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium; & quem immortalem salutatis, ad mortem rapior: sed ferenda est voluntas cælestis numinis, neque enim male viximus, immo tanta fœlicitate, vt omnes me beatum prædicent. Hæc locutus crescente dolore deceruicabatur. Propere igitur relato in regiam rumor sparsus est breui esse moriturum. Quamobrem confestim totus populus vnà cum vxoribus, atque liberis saccum indutus more patrio supplicabat Deo pro salute Regis, omnia miscens lamentis, & eiulatibus. Rex autem in celsiore decumbens cubiculo, & in faciem stratos humi prospiciens non

tem-

temperabat sibi à lachrymis: cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil se remittente confectus vitam finiuit, annum natus quartum supra quinquagesimum, postquam regnasset per septennium: quatuor enim annos sub Caio Cæsare obtinuit regnum, primum in Philippi Tetrarchia per triennium eius, quarto demum anno accessit & Herodis Tetrarchia, tribus deinde annis sub Claudio Cæsare. Præter iam dictam ditionem in Iudæa quoque regnauit, & Samaria simulq. Cæsarea. Et paulò post: Superstites autem ei fuerunt filius quidem vnus Agrippa, annum agens decimum septimum, filiæ vero tres, ex quibus Berenices nupta erat Herodi patruo, nata annos sexdecim: reliquæ duæ tùm etiam virgines erant Mariamne, & Drusilla: hæc septennis à patre desponsata Iulio Archelao Chelicæ filio, illa decennis Epiphani filio Comagenorum Regis Antiochi.

Noluit autem Deus huius Herodis impium facinus, qui Petrum, quem Ecclesiæ suæ Pastorem constituerat, in carcerem coniecerat, vt eum morti traderet, relinquere impunitum primis illis nascentis Ecclesiæ temporibus, vt deinceps Reges omnes, & Principes gentium scirent, & intelligerent, eos, qui tangent Petrum, & Petri successores, idest Christi Domini Vicarios, & populi Christiani Pastores, tangere pupillam oculorum diuinorum; & collatas aduersus ipsos iniurias, & contumelias, & illius dignitatis contemptum, & bonorum Ecclesiasticorum iniustas vsurpationes, & traditæ potestatis, & iurisdictionis ablationem, & diminutionem, dirigi non contra eos, qui homines sunt, sed contra Deum & Christum eius, orbis Dominatorem, Regum Regem, qui regnorum habens gubernacula, cum libet, abripit ex manibus sceptra, & transfert in quemcumque voluerit.

Magna enim & singulari Dei prouidentia factum est, vt in exordio nascẽtis Ecclesiæ, cũ cępit formari Dei populus appareret Dei indignatio, & diuinę voluntatis districtum iudicium contra bonorum ad Ecclesiam pertinentium vsurpatores, aut abutẽtes illis, quod patuit in Anania & Saphira, quos Petrus summus, & diuinus Iudex propter delictum commissum in Ecclesiasticis bonis morti adiudicauit. Volens eodẽ in iudicio Christus omnibus hominibus notam facere magnitudinem potestatis, quam Petro tradiderat, quem gregis sui vniuersalẽ pastorem constituerat, vt scirent potestatem sibi cælitus concessam, etiam hoc habere, vt possit gladio animaduertere in facinorosos homines, quod ad merum imperium pertinet, quod habent reges. Quapropter sciens Petrus, quanta & qualis esset sibi tradita à Christo potestas, nullum respectum habens, quod non liceret Iudæis interficere quemquam, sed ius mortis resideret penes Cæsarem, & præsidem eius, intrepide, & iustissime contra virum, & feminam delinquentes, mortis sententiam tulit, quam quidem sententiam à summo imperio, & potestate procedentem Christus sequuta delinquentium morte confirmauit; ostendens Vicarium suum habere omnimodam, & absolutam potestatem supra Reges, & Præsides, & Rectores mundi huius. Non enim à Præside, aut Herode Regem petijt facultatem coercendi reos subditos eorum, sed sua vtens potestate, & iustissimè, actu exercuit illam in maiori casu, qui contingere posset, idest ad condemnationem mortis, qua maior in temporali regno non habetur.

12. q. 1. Videntes. 17. q. 4. Attendentes.

Eodemq. tempore, & illud voluit esse manifestum, quod siquis forsan fastu tumens, & temporali regno in superbiam elatus, præsumpserit potesta-

tem, Vicarijs suis ab ipso elargitam, aut auferre penitus, aut diminuere, aut aliqua ratione infringere, aut etiam Ministrum suum, quem constituit super familiam suam, persequi, aut iniustè affligere, & carceri aut morti tradere, is pro comperto haberet, delictum huiusmodi & scelus seuero iudicio etiam in hoc mundo puniendum, quamquam sit Rex, qui delinquat. Vt sciant & intelligant Reges, & erudiantur, vt pastori suo obtéperent (oues enim eius sunt) & audiant vocem eius, & iussa eius perficiant, intelligentes, quoniã qui iubet, in cælis est. Ne si forsan ouis contra pastorem insurrexerit, quod irrationabile est, sentiat super caput suum diuinam vltionem, & pereat. Iniusti enim puniuntur, & semen impiorum peribit.

Viderat enim Christus æternorum temporum contemplator, quod contra nouam istã, & in terris inauditam potestatem erãt rebellaturi, & quod deberent astare contra Christos suos, Reges terræ, summæ illius potestatis æmulatores, & Principes conuenire in vnum aduersus Christos suos, & æmulatione conaturos conterere potestatem illam; quapropter per Agrippæ Herodis exemplum voluit præmonere eos, vt desistant à cogitationibus suis, quia non est consilium contra Dominum, & non est, qui possit resistere voluntati eius; qui permittit per aliquod tempus nonnunquam præualere potentes seculi contra seruos suos, tradens eos manibus eorum, qui euaginantes gladium, & intendentes arcum, illud agunt, vt deijciant, & conculcent innoxios, & trucident Dei ministros, & non considerant, quoniam Dominus subsannabit illos, & qui malignantur, exterminabuntur, & confundentur in tempore malo, & sceptra eorum conterentur sicut vas figuli, gladius eorum intrabit in corda ipsorum, & arcus eorum confringetur, & Dominus irridebit eos, quoniam prospicit quoniam veniet dies eorum; & mox, vt honorati fuerint, & exaltati, deficientes, quemadmodum fumus deficient, & cum interierint, non sument omnia, nec descendet cum eis gloria eorum, sed inglorij, & trementes palpitantes obmutescent in tenebris, & stridebunt dentibus suis vsque in secula, & potentes potenter tormenta patientur, quia fortioribus fortior instat tribulatio.

Magnum ergo & memorabile, & prorsus tremendũ extitit Herodis istius exemplum, qui Petrum ad mortem persecutus est. Angelus enim Domini, qui Petrum fractis catenis, & reseratis portis ex carcere liberum abire permisit, idem Angelus persecutorem Herodem, vlciscente Christo, percussit, vt vermibus consumptus exspiraret.

Quod quidem à Christo factum est non solum primis illis temporibus, sed formidabile hoc exemplum sæpius succedentibus temporibus in Ecclesia renouauit. Cuius quidem argumenti nonnulla exempla hic recensere opportunũ erit; cetera autem, quæ enarratione digna erunt, loco suo recensebũtur.

Anastasius Imperator, Romanorum Pontificum seuerissimus persecutor, igne cælitus misso viuus exuritur. Cap. 408.

INter multos autem, qui Romanos Antistites, mundi pastores spreuerunt, & persecuti sunt, & diuersimode afflixerunt eos, extitit Anastasius Imperator, contra quem mirifice vltio diuina magnificata est, de cælo trucidans eum.

Præcessit

Præcessit autem obitum Anastasij, quod eum vehementer afflixit, somniũ, quod huiusmodi erat: Vir terribilis qui librum manu gestans diceret: Ecce ob peruersitatem fidei tuæ annos quatuordecim vitæ tuæ deleo: Somno solutus Anastasius, in somnium id Amantio Præposito ad se euocato exposuit. Atque is: Ego etiam, inquit, imaginatus sum adstare me Maiestati tuæ, venisseq. magnum porcum, qui me, veste accepta, in terram prostrauerit, atque deuorauerit. Deinde Proclus coniector aduenit, pronunciauitq. virum paulò post vita defuncturum. Tunc plane, sicuti Balthassar ad visionem scribentium digitorum, facies Anastasij commutata est, & cogitationes eius conturbauerunt eum, & compages renum eius præ metu soluebantur, & genua eius ad se inuicem collidebantur, & ad eiusmodi visum mirum in modum expauit, expalluit, & obriguit. *Dan.5.*

Proclus iste coniector somniorum, & in philosophia, & in mechanicis florebat, neque Archimedis dumtaxat celeberrimi artificis cognorat omnia, sed & ipse noua quædam adinuenerat: ab eo facta est machina, qua classis Vitaliani debellata est. Nam specula ex ære fabricasse vstoria Proclus fertur, eaq. de muro è regione hostilium nauium suspendisse, in quæ cum radij solares impegissent, ignem inde instar fulminis erumpentem, classiarios, ipsasq. naues hostium combussisse, quod Archimedem excogitasse, Romanis Syracusas obsidentibus, Dion refert. Fuit autem iste Proclus Lycius, discipulus Syriani, auditor etiam Plutarchi philosophi, Nestorij filij, Platonicus & ipse Philosophus, philosophicæ scholæ Athenis præfuit, discipulus, & successor eius dicitur Marinus Neapolitanus. Anastasius enim studuit Athenarum reuocare Academias: Scripsit argumenta contra Christianos decem, & octo. Hic est ille Proclus, qui alter à Porphyrio impuram, & contumeliosam contra Christianos linguam exacuit: sed Ioannes philosophus præclarissimè eius propositiones refutauit: eumq. in Græcis etiam, quibus efferebatur, rudem, atque indoctum ostendit, vt ex his intelligas, qualis esset Anastasius Imperator, qui inter intimos, ac necessarios haberet, Christianæ religionis hostem infensissimum, cui credebat.

Porrò Procli illius philosophi celeberrimi, & excellentissimi mathematici creditur illud insanum fuisse opus, quod sibi ad mortem euitandam Anastasius fabricauit; de quo Zonaras: Et quia fatale sibi esse ex oraculo didicerat, vt fulmine interiret, Tholotum ædificium construxit, in eoq. degit, sed frustra, siquidem incassum humana laborat industria diuinum iudicium fallere. Nam in impios scriptum est: Ibunt directe emissiones fulgurum, & tamquam à bene armato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient. sicut & prædictum: Vox Domini confringentis cedros, & confringet Dominus cedros Libani. Etenim impius Anastasius exaltatus, & eleuatus tamquam cedrus Libani, fulmine tactus, exuritur, nec inuentus est amplius locus eius. De cælo namq. (vere dicere licet) dimicatum est contra eum. *Sap.5.* *Psal.28.* *Psal.36.* *Iud.5.*

Cum aliquando tonitrua horrendum in modum resonarent, & fulgura multa eliderentur, atque ipse perterritus è cænaculo in cænaculum descenderet, & alios atque alios thalamos subiret, in quodam regio cubiculo mortuus inuentus est. Anastasius cum oraculo edoctus esset, igne sibi pereundum fore, cisternam in Palatio, quæ frigida dicitur, multis meatibus ape-

ruit, quorum cuique cadus appositus esset, conatus hoc pacto oraculum irritum reddere. Verùm id abs re fuit. Fulmine enim diuinitus est ictus.
Isai. 14. Ecce iste, qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit Orbem desertum, Vrbes eius destruxit, vinctis eius non aperuit carcerem, idem qui Orientem penitus prope exuit fide Catholica, quique viros sanctissimos exilio relegauit, & gladijs armauit hæreticos in Orthodoxos, sub cuius Imperio vires accepit peccatum, factus ipse (vt ait diuinum oraculum) si-
Ose. 4. cut, qui contradicit sacerdoti, obnitens contra Romanum Pontificem, ad quem proterue nimis scripsit: Non patiar mihi iuberi. De quo illud pro-
Isa. 14. pheticum occinendum: Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: id infœlix expertus, simul ac Romani Pontificis penitus auersatus est voluntati, & contempsit auctoritatem. Hic finis hominis pugnantis contra Deum, Anastasij Imperatoris, & contemptoris Orthodoxorum Romanorum Antistitum, Fęlicis, Gelasij, Anastasij, Simmachi, & Hormisdæ, ipsum paterne sæpe monentium. At eosdem ipsos, quos contempsit monitores, & correctores, post mortem apud Deum accusatores, & vltores expertus est.

Mortuus est igitur, cum regnasset (vt auctor est Marcellinus in Chronico) annos viginti septem, menses tres, & dies viginti nouem, vel (vt alij
Euagr. lib. 3. c. vlt. affirmant) post annos viginti septem, menses tres, & dies viginti tres. Fuit dies percussionis eius nona Iulij.

Michaelis Imperatoris Constantinopolitani probra, & blasphemiæ erga Rom. Pontificem: & Epistola Pontificis ad eum coercendum. Cap. 309.

NVllus vmquam ex impijs Principibus seculi excogitauit contra Petri successores, tot ludibria, contumelias, nefandas impuritates, flagitia, infamias, vituperia, machinationes, & detestabiles blasphemias, sicut Michael Bizantij Imperator excogitauit, qui vnus omnes superauit: sed Christi numen, & Petri indignatio tarditatem pœnæ, grauitate supplicij compensauit.

Non extant ipsæ quidem blasphemæ Michaelis Imperatoris litteræ ad Nicolaum; nam Synodali sententia publico decreto fuerunt traditæ igni. Rescripsit vero Nicolaus ad Imperatorias litteras, cum idem sanctissimus
Nic. PP. ep. 8. Pontifex ægrotaret. Ipso interea legato Michaele Prothospathario proterue agente, vt non expectata bona valetudine Nicolai, egressus ab Vrbe absque litteris in Ostiam profectus ciuitatem, ibi expectaret tempus opportunum nauigandi. Cum ipse Pontifex, ne absque litteris suis reuerteretur, eam Constantinopolim scripsit ægrotans epistolam, & licet valde prolixam, breuior ab ipso est iudicata, respectu eorum omnium, quæ scribenda fuissent, si omnibus ab Imperatore contumeliose conscriptis respondere per singula voluisset. Cum tamen ipse Christiana imbutus sapientia, quæ in sui iniuriam scripta essent, omnino contempsit, ad ea sola respondens, quæ aduersus Romanam Ecclesiam, & Sanctos Patres ab eo temerè fuissent procaciterq. iactata.

Equidem

Equidem Deo plenus summus sacerdos, vti amantissimus pater, benigne admodum placideque, atque modeste egit absque amaro illo zelo, & contentione, quam subministrat illa, quæ non desursum est, sapientia terrena, animalis & diabolica, prætermittensq. innumeras per eum illatas blasphemias, secundum quod monet Apostolus Petrus, cuius gubernabat Ecclesiã: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario, benedicentes, quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis: sic tantum respondet, quantum satisfaciat, Sapiente ita præcipiente: Responde stulto secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur: nam audi ipsum Nicolaum ita sua epistola exordientem, & primum glorioso titulo honestantem blasphemum Imperatorem.

Epistola Nicolai Papæ ad Michaelem Orientalem Imperatorem missa, qua sapienter, & cum mansuetudine respondet blasphemis litteris ab eodem Michaele ad eundem conscriptis, contemnens propter Christum *iniurias sibi illatas, & docens, qualescumque sint sacerdotes, eos esse audiendos: docensq. qui sint pij, & impij Imperatores, & quàm immaniter Pontifices Romanos Petri successores persequuntur, qui habent Petri tutelam, & patrocinium, & Christi Regis protectionem.*

Cap. 409.

NIcolaus Episcopus seruus seruorum Dei, pijssimo & dilectissimo filio, superatori gentium, atque tranquillissimo Imperatori Michaeli à Deo protecto semper Augusto: (Ita quidem nihil minuens in titulo Imperatoriæ maiestatis, quod tamen penitus scit deesse in eius vita sceleribus omnibus mancipata.) Sed attende, cum incipit.

Proposueramus quidem, antequam Michael gloriosus Protospatharius legatus vester Romam veniens, epistolam nobis claritatis vestræ detulisset, talia vobis scripta per Missos nostros, quæ iam & parata erant, transmittere, qualia gratissimus filius a diligente patre ac Dei cultores Imperatores à Sedis Apostolicæ præsulibus soliti erant suscipere. At vero præfato viro perueniente, epistolamq. nobis vestræ gloriæ, quæ tota blasphemijs, tota erat iniurijs plena, porrigente, mutata est in luctum cithara nostra, & organum nostrum in vocem flentium: quoniam expectauimus tamquam de bona vite vuas, suscepimus autem labruscas. Itaq. mutauimus stylum, & ostenso vulneri congrua præuidimus adhibere medicamenta. Igitur ad potentiam vestram inspirante Domino scripturi, nostræq. mentis affectus industriæ vestræ reseruaturi, necnon & pro sancta Ecclesia Catholica & Apostolica (cuius nos præcipua cura, & quotidiana secundum Apostolicam doctrinã constringit) apud vos interuenturi, & epistolæ vestræ assertionibus, prout Dominus posse, & nosse dederit, responsuri, nihil opportunius, nihil aptius, nihil profecto salubrius arbitramur (licet vos a conuicijs inchoassetis) quam præ omnibus flagitare suppliciter eum, per quem Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, & in cuius manu corda sunt Regum, & ex quo regnat omnis, qui piè regnat, & imperat omnis, qui eidem Regi regum, &

Domino dominantium non repugnat, Dominum videlicet Noſtrum Ieſum Chriſtum, cui omnis rationabilis creatura miniſtrat, nimirum cui & inſenſibiles venti, & maria imperāti obediunt, quatenus & labia noſtra ad annunciandum laudem ſuam aperiens, dilatatum quoque os noſtrum partu doctrinæ ſalutaris adimpleat, & quæ per noſtri Apoſtolatus officium auribus veſtris exterius dicimus, per ſe quoque nutu ſuæ inſpirationis interius mentibus veſtris inſpiret; quia incaſſum terra cordis vomere noſtræ linguæ proſcinditur, niſi cæleſtis roris aſperſione intrinſecus infundatur: Deus eſt enim, qui incrementum dat, & qui docet hominem ſcientiam. Putas Imperator non bene facimus, quod ab iniurijs ſcribentes inchoaueritis, nos ab orationibus, vos à conuicijs in nos, immo contra primam & magiſtram Eccleſiarum omnium loquentes exordium feceritis, nos in laudibus, & in nomine Domini ad potentiam veſtram ſermonem habituri os aperuerimus?

Vidimus enim gigantem Allophilum contra puerum, & citharædum noſtrum Dauid furore plenum, & blaſphemias eructantem primo impetu populo Dei terrorem non modicum intuliſſe, ſed expecta paululum, & ecce videbis in nomine Domini percuſſum, & à iam dicto hymnidico, & laudes ac Pſalmos, & orationes Domini maieſtati humiliter effundente gladio ſuo proſtratum. Et quidem nos iniurias nobis ſpecialiter irrogatas, & maxime pro iuſtitia laborantibus, & à iuſtitiæ impugnatoribus ingeſtas libenter ferimus. Diſcipuli enim ſumus illius, de quo Apoſtolorum princeps ait: Qui cum malediceretur, non maledicebat, & cum pateretur, non cōminabatur. De talibus enim veritas loquitur: Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius? & rurſum eos, qui propter nomen illius perſecutiones & maledicta toleraturi erant, beatos eſſe pronuncians dicens: Beati eſtis, cum maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos mentientes propter me. Vbi ergo teſte conſcientia, Deus in cauſa eſt, ibi omnino beatitudo ſperanda; & vbi mendacium ſæuit, ibi conuicia nulla timenda: ſicut ergo nos propter Deum etiam à nō vera dicētibus nobis iniurias illatas æquanimiter ferimus, ita quoque oportet pietatem veſtram ſacerdotibus, qualeſcumque ſint, propter eum cui deſeruiunt, reuerentiam potius quàm iniurias exhibere. (Pluribus enim agens inculcat, quàm graue ſcelus & ſacrilegium ingens in vniuerſa diuina ſcriptura monſtretur eſſe, de ſacerdotibus Dei male mereri.) Quod igitur prolixior ſit epiſtola, quàmplurimis reſecatis, ne lectori faſtidio ſimus, ea tantum deſcribemus, quæ magis neceſſaria, & ad inſtitutum congruentia eſſe noſcuntur, cum præſertim epiſtola ipſa tertio cuſa reperiatur in collectione Conciliorum Coloniæ atque Venetijs, Romæ iterum prælo credita.

Poſt nonnulla ergo quàm ſapientiſſime iſta ſubijcit: Non ergo quales ſunt ſacerdotes Domini, ſed quid de Domino loquantur, eſt vobis magnopere præuidendum: nec in Vicarijs beati Petri Apoſtoli vobis eſt attendendum qui ſint, ſed quid pro correctione Eccleſiarum, quid pro ſalute veſtra ſatagant. Neque enim illos inferiores dicetis Scribis & Phariſæis ſedentibus ſuper cathedrā Moyſi, de quibus Dominus præcepit dicens: Quæcumque dixerint vobis, facite & obſeruate, ſecundum opera vero eorum nolite facere. Ergo Imperator conſidera, ſi illos dixit audiendos, qui ſuper cathedram Moyſi ſedebant, quanto potius his, qui ſuper cathedram Petri reſident,
eſſe

esse existimetis obaudiendum? Et si illorum non opera, sed dicta facere & obseruare iubet, quantò potius horum, quicumque sint ipsi, dicta & monita custodienda sunt, & amplectenda? &c.] Cum autem proprias in se illatas contumelias patienter se ferre testetur, in his, quæ spectant ad læsam Ecclesiam, quo sit animo, ita declarat. Veruntamen,quæ ad Ecclesiæ Romanæ iniuriam, quæ ad ipsius priuilegiorum immutationem, quæ ad Sedis Apostolicæ Præsulum derogationem scripsistis, quanta possumus constantia retundemus,& nullis terroribus,nec vllis detractionibus vestris repressi,quanta possumus virtute destruere, vtpote veritatis inimica, studebimus.

Sicq. aggreditur Pontifex confutare, quod in primis scripsisset à tempore sextæ Synodi nullum Orientalium Imperatorum communicatorias litteras ad Romanos Pontifices dedisse, nisi ipsum, qui tali honore immeritos affecisset. Quàm enim id falsum sit,pluribus docet; cum tamen si verum esset, illorum potius dedecus, & opprobrium arguendum fuisset, quod per tot annorum curricula perseuerauerunt hæretici Imperatores; cum tamen quã diu perseuerauerunt Catholici, eos Apostolicæ Sedi addictissimos fuisse pluribus declaret exemplis.

Eam vero fortius retundit audaciam, qua se antea iussisse suis litteris ipsi Romano Pontifici gloriatur, quod longe, inquit, abest à piorum Imperatorum affectu, quorum sicut locum tenetis, vtinam ita & pietatem sectemini, quod longe, inquam, est à Principibus Sedi Apostolicæ reuerentiam obseruantibus. Manifestat vero patentem veritatem pluribus eius prædecessorum exemplis, quorum nullus imperioso sit eo vsus verbo, iubemus, sed potius rogamus, vel petimus humili reuerentia. Vnum vero Mauritium inter Catholicos Imperatores, qui semel eo vsus est verbo, iubemus, in exemplum seuerissimæ à Deo immissæ vindictæ positum fuisse diximus. Recitatis vero Orthodoxorum Imperatorum exemplis, his ita verbis Nicolaus furentem,& quid effutiat nescientem, compellat Imperatorem.

O Imperator, saltem nunc cognoscatis, quàm à piorum Imperatorum pietate in hac re differatis, & quàm vox vestra ab eorum discrepet diuinitus inspirata modestia. Illi quippe, petimus,inuitamus, ac rogamus, ecce sparsim ad Sedis Apostolicæ Præsules, sed pari pietate clamant. Vos auté quasi non mansuetudinis, & reuerentiæ, sed solius Imperij eorum hæredes effecti, & in causa pietatis illos imitari nolentes, præcepisse, iussisse, ac imperasse, vt quosdam subiectorum nostrorum ad vos mitteremus, asseritis, & hoc ipsum vos egisse, nescimus cuius instigationibus fascinati, & obliuioni traditi dicitis. Porrò factum à vobis nulla recordatione recolimus, nusquam enim nobis tale quid iussisse vos, nisi fallimur, hactenus reminiscimur: nusquam vos ad tantam circa sedem beati Petri Apostolorum Principis irreuerentiam deuenisse cognoscimus. Reuoluentes enim epistolam, quam tunc per venerabiles Episcopos, & Arsam virum gloriosum Spatharium miseratis, nihil iussisse vos nobis, sed potius obsecrasse, atque rogasse vos omnino reperimus. In quo datur intelligi, cum nutu aliter perhibeatis, aut vos oblitos eorum fuisse, quæ antea miseratis, aut certe pœnituisse super his, quæ humiliter petieratis. Hæc de his ipse.

Imperatorem obiurgat linguæ latinæ contemptorem, idq. procedere ex sua ignauia demonstrat, cum Romanorum appelletur Imperator, eadem Romana lingua loqui nesciens. Cap. 411.

QVi nec prætermisit illud redarguere in litteris Imperatoris, quo ipse magnopere latinæ figuræ detraxerat, ait enim: In tantam vero furoris abundantiam prorupistis, vt linguæ latinæ iniuriam irrogaretis, hanc in epistola vestra barbaram, & Scyticam appellantes &c. quod ex imperitia deuenire demonstrans, ait paulo post. Iam vero si ideo linguam latinam barbaram dicitis, quoniam illam non intelligitis: vos considerate, quia ridiculum est, vos appellari Romanorum Imperatores, & tamen linguam non nosse Romanam. Ad extremum autem: Si iam sæpe nominatam linguam, ideo barbaram nuncupatis, quoniam à translatoribus in græcam dictionem mutata barbarismos generat, non linguæ latinæ, sed culpa est, vt opinamur interpretum, qui quando necesse est, non sensum è sensu, sed violenter verbum reddere conantur è verbo &c. Sed & ex sacro vsu eius in Ecclesia Constantinopolitana, vana, & insana ipsum Imperatorem loqui conuincit; nam subdit: Ecce quotidie, immo verò in præcipuis festiuitatibus inter græcam linguam, veluti quiddam pretiosum hanc, quam barbaram & Scythicam linguam appellatis, miscentes, quasi minus decori vestro facitis, si hac etiam bene, ac ex toto intellectu in vestris obsequijs ac officijs non vtamini. Et paulò post: Adhuc si pleniter illam execramini, etiam ab Ecclesijs vestris remouere satagite. Istius enim dictione linguæ Constantinopolitana Ecclesia lectionem Apostolicam & Euangelicam in stationibus fertur primitus recitare, sicq. demum græco sermone propter græcos vtique ipsas lectiones pronuntiare. Sed quia tantum hæc impietas Ecclesiæ Constantinopolitanæ hactenus defuisse putatur, vt tota ibidem nequitia suppleatur, hoc restat à vobis solummodo perficiendum.

Concilium contra Ignatium factum, nullius esse roboris, vel momenti affirmat. Cap. 412.

QVod insuper cognitus ab eo fuisset primatus Ecclesiæ Romanæ, per tot ante missas legationes in causa depositionis Ignatij, iam pœnitens suis his postremis id egit litteris, vt negaret se misisse, quasi maius iudicium interpellaret, sed ob exortam de imaginibus quæstionem: hanc tergiuersationem facile fuit Nicolao Papæ conuincere, & redarguere falsitatis ex ipsius litteris Romam missis. Ostendit insuper primum de Ignatio iudicium in conlecta ab eo Synodo Constantinopoli habitum, omni ex parte fuisse inualidum, ob idq. dolo quæsitum per legatos Apostolicæ Sedis iudicium, vt quod corrueret, sua stabilire posset auctoritate: Ostenditq. pluribus, illud multipliciter inefficax omnino fuisse, idq. ex sacris Ecclesiæ regulis in Oecumenicis Concilijs stabilitis, atque vsu rerum plurimis exemplis semper & vbique recepto, quibus primatus Romani Pontificis in causis præsertim Episcoporum semper innotuit.

Et

Et in his, quæ ſpectant ad Conſtantinopolitanam Eccleſiam, poſt multa, ſubijcit iſta. Ceterum vt calamum ad Conſtantinopolitanos præſules ſpecialiter extendamus, aut nunquam omnino, aut certe vix horum aliqui, ſine conſenſu Romani Pontificis reperitur eiectus, qui tamen hactenus inter depoſitos annumeretur, & non ab hæreticis, vel tyrannis pulſus, aut interemptus commemoraretur. Denique vt ex illis paucos commemoraremus, nonne Maximus, poſtquam multum à Damaſo Papa (ſicut eius ad diuerſos indicant epiſtolæ miſſæ) laboratum eſt, Conſtantinopoli pulſus eſt? Nonnè Neſtorius? Nonnè Acacius? Nonnè Antimus, Sergius, Pyrrus, Paulus, Petrus, Sedis Apoſtolicæ diſcurrentibus conſultationibus, ac decretis eiecti ſunt? cur ergo cum ita ſit, in ſolo Ignatio Petri memoriam deſpicere, ac obliuioni tradere ſtuduiſtis? niſi quia pro voto cuncta facere voluiſtis, conſtituentes Synodum Epheſinæ ſecundæ crudelitate conſimilem. Quamuis ibi Alexandrinus erat, qui cum ceteris ſibi conſociatis Compatriarchis aduerſus S. Flauianum agebat: hic vero (vt de Patriarchis mittamus) nec vnius Epiſcopus ciuitatulæ, aut quilibet ignotæ perſonæ aduerſus tantum Pontificem extitit ſententiæ promulgator, qui non de ſuffraganeis & ſubiectis eius fuerit. His & alijs multipliciter redarguit celebratū aduerſus Ignatium ab ipſis Conciliabulum, de quo ſatis ſuo loco ſuperius dictum eſt: deinde vero deridens falſum prætextum Imperatoris, aſſerentis non ob cauſam depoſitionis Ignatij, ſed ob quæſtionem de ſacris imaginibus excitatam, vocatos eſſe ab Apoſtolica Sede Legatos, arguit eum mendacij.

Sed quod plurima adhuc refutanda remanebant, cur non ſingula redargueerit, triplicem affert cauſam his verbis: Ad reliqua vero, quæ ex eadem epiſtola veſtra plurima ex parte remanebant, reſcribere his pro cauſis omiſimus, quoniam tanta nos pater cæleſtis ſecundum beneplacitum ſuum ægrotatione quaſi filios ſuos corripuit, vt non ſolum, quæ ad reſpondēdum propoſitionibus veſtris idonea eſſe perſpeximus, valeremus exponere, verum etiam eadem ipſa, qualiter dictarentur, nulli ægritudine nimia preſſi quiuerimus edicere. Et quia Legatus veſter tanta eſt impatientia vſus, vt antequam nos ex validiſſima infirmitate reſpirare aliquantulum cognouiſſet, nullam moram paſſus, mox etiam nobis inconſultis Vrbe, quam vos quidem inueteratam, ſed Honorius pius Imperator æternam vocat, diſceſſerit, ob nihil aliud, niſi quia tempus hyemis imminebat, & periculum ſui, vel militum veſtrorum, qui ſecum erant vehementiſſime formidabat, apud quem vix obtinere potuimus, vt ſaltem dum hæc ſcriberentur (quoniam ad Vrbem reuerti nullo modo voluit) in Oſtia poſitus expectaret. Tertio quia cum eadem, quæ ſuperfuerunt in ipſa epiſtola, ad quæ nihil reſpondebimus, ſed potius philoſophando contempſimus, plena eſſent omni prauitate, atque blaſphemia, & contra ipſam diſpoſitionem Dei, qua Eccleſiæ, Sediſq. Romanæ priuilegia cunctarum Eccleſiarum priuilegijs ſua ineffabili prouidentia prætulit, venena diffunderent. non veſtra eſſe verba, ſicut prædiximus, quæ tam perperam ſonabant, credidimus, ac pro hoc his, quæ in ambiguum venerant, non potuimus tanquam indubitatis reſponſa, vel apologetica ſcripta remittere.

Incre-

Increpat Imperatorem, ignorantem priuilegia concessa à Deo Ecclesiæ Romanæ esse perpetua; postulatosq. homines ab ipso Imperatore mittendos negat, cum petentibus Vrbem, & limina Apostolorum sit fauendum.
Cap. 413.

VEruntamen si vestra fuerunt verba, quæ in despectum B. Petri Apostolorum Principis, imo Dei, cuius ordinationi resistitis, sunt scripta, & quasi detrahentia priuilegijs huius sacratissimæ Ecclesiæ missa sunt, fateor non vos studiosè sacras regulas, non venerandarum Synodum actiones, non piorum Imperatorum leges, non veraces probabilium virorum historias lectitasse, quos tàm conati est in derogationem Ecclesiæ tantæ inutiliter, ac incompetenter, atque incongruè memorare. Sed rogamus Omnipotentem Deum, vt qui suæ cognitionis vobis reseruauit mysterium, tribuat quoque nosse ad plenum suas dispositiones, quibus sanctæ Ecclesiæ moderatur arcanum; & quæ sint, vel quanta, & qualia priuilegia Ecclesiæ Romanæ, & ex quo cæperint, exordium, & quis eius summæ auctoritatis auctor existat, vobis clementer aperiat. Quod si à nobis quæritis scire, vtpote a ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum eius, vobis euidentius ostendemus: si vero nosse paruipenditis, & solum contra priuilegia Ecclesiæ Romanæ nisus vestros erigitis, cauete nè super vos conuertantur. Durum quippe est vobis contra impetum fluminis reluctari, durumquè est contra stimulum calcitrare: (Taciteque sic comminatur, tùm excommunicationem, tùm etiam priuationem Imperij, quia Gregorius ex priuilegio Apostolicæ Sedis spoliauit Leonem Isauricum contemptorem eiusdem Apostolicæ Sedis Imperio Occidentali.) Subdit vero.

Porrò si nos non audieritis, restat, vt sitis vos necessario, quales Dominus Noster Iesus Christus hos haberi præcepit, qui Ecclesiam Dei audire contempserint; præsertim cum Ecclesiæ Romanæ priuilegia Christi ore in Beato Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus obseruata, & à sanctis vniuersalibus Synodis celebrata, atque à cuncta Ecclesia iugiter venerata, nullatenus possint minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari. Quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanus non valet amouere conatus, & quod Deus statuit, firmum, validumq. consistet. Illeq. potissimum peccat, qui Dei ordinationi resistere tentat. Priuilegia inquam istius sedis, vel Ecclesiæ perpetua sunt, diuinitus radicata, atque plantata sunt; infringi possunt, transferri non possunt: trahi possunt, euelli non possunt. Quæ ante Imperium vestrum fuerunt, & permanent (Deo gratias) hactenus illibata, manebuntq. post vos, & quousque Christianorum nomen prædicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt immutilata. Illa igitur priuilegia huic sanctæ Ecclesiæ à Christo donata, sed iam solummodo celebrata, & venerata, per quæ non tàm honor, quàm onus nobis incumbit (licet ipsum honorem non meritis vestris, sed ordinatione gratiæ Dei, per beatum Petrum, & in beato Petro sumus adepti) nos cogunt, nos compellunt omnem habere solicitudinem Ecclesiarum Dei &c. Pluribus de his agens ostendit, non Ro-

manam

manam tantùm, sed Antiochenam, atque Alexandrinam opera Petri fundatas Ecclesias, & tùm illarum, tùm totius Christiani Orbis tanquam vnius ouilis à Christo Petro crediti, Petri successori curam incumbere ipsi Romano Pontifici.

Quod autem idem Imperator mitti ab Vrbe ad se petierit Theognostum, Ignatij comministrum, & alios quosdam monachos, tanquam reos Maiestatis. Ad ista respondet Nicolaus: Porrò scripsit nobis Imperium vestrum, vt Theognostum qui à fratre, & Coepiscopo nostro Ignatio super quasdam prouincias Exarchatus pondus accepisse dignoscitur, necnon, & alios monachos sibi tanquam vestræ Augustalis iniuriatores excellentiæ destinemus. In quo cum tamen ipsi iniuriatores vestri non fuerint, quid aliud nisi in quanta pœna, & quibus tormentis subijciantur hi, qui ex parte Ignatij, & apud nos in ditione vestra consistunt, liquidius agnoscamus? quando hi non vtiq. ad epulas, non ad infulas alicuius honoris percipiendas, profectò quæruntur, sed potius ad puniendum, quos forte nec vidistis, nec cuius moris sint, penitus agnouistis. Denique quidam eorum ab ineunte ætate Romæ diuinis obsequijs famulati sunt, & non iustum credimus huiusmodi tormentis fore subeundos. Theognostum autem non de vobis sinistra, sed potius grata prædicare testamur. Quam ob rem ergo eum quæratis, ignoramus, nisi forte quia illinc fugatus, hic apud nos requiem, quemadmodum innumeri Christiani, aliquantulum reperit.

Si quidem tanta millia hominum protectioni, ac intercessioni beati Apostolorum principis Petri ex omnibus finibus terræ properantium, sese quotidie conferunt, & vsque ad finem vitæ suæ apud eius limina semet mansura proponunt, vt præter illud, quo vos è cælo submissum, in quo cunctorum ostensa sunt eidem beato Petro horum omnium rectori animantium genera, Catholicam signat Ecclesiam, ipsa sola Romanorum Vrbs, apud quam ipsius Apostoli corporalis præsentia sedule veneratur, ipsius vasis cunctas dignoscatur in se continere vniuersorum animalium, quæ homines intelliguntur spiritualiter, nationes. Suscepit ergo, & continet Romana Ecclesia, quod Deus vniuersalem Ecclesiam suscipere, ac continere præcepit. Decentissimum quippe est, atque conuenientissimum, vt apud se Petrus, quod ipsi specialiter ostensum, atque præceptum est, exhibeat, sicq. demum quod in generali Ecclesia facilius credendum sit, innuat. Sanè intuendum est, quia, & hoc vas, in quo omnia genera erant animantium, Petro specialiter ostensum est, & vt ea mactaret, & manducaret, illi soli visum est, & post resurrectionem, vt rete plenum diuersis piscibus ad littus traheret, à Domino ipsi proprie soli præceptum est. Ipsum enim, cuius nos, licet immeriti vicem suscepimus, principaliter, & specialiter vniuersalis Ecclesiæ curam diuinitus accepisse, etiam nobis tacentibus, credimus, quod vestra sapientia iam animaduertat. Putas nè Imperator iustum esse, vt tradamus aliquem eorum, quos nunc commemorauimus, principibus, quorum aulas, dignitates, honores, beneficiaq. contempserunt, quorum fortiter indignationes, aut persecutiones sustinuerunt? Nolumus enim, Deo auctore, nec Iudæ proditori similes inueniri, nec paganorum excedere profectò nequitiam, ipsi enim nihil tale agere patiuntur, quale vos perpetrare hortamini nos. Denique cum quidam antecessorum vestrorum quemdam vene-

rabilem

rabilem virum ab Agarenorum Principe multis oblatis muneribus sibi mitti poposcerit, non solum minimè impetrauit, verum etiã, vt fertur ab eo, quem quærebat, pudoré conferentia scripta recepit. Quamuis Deo gratias, & per principalem beatorum Apostolorum Petri & Pauli, de qua supra partim exponimus, potestatem, & ius habeamus non solum monachos, verum etiam quoslibet clericos de quacunque diæcesi, cum necesse fuerit, apud nos conuocare, atque Ecclesiasticis exigentibus necessitatibus inuitare, hoc quidem nostrum. Vestrum autem, & piorum Imperatorum non est vllum penitus quærendi à monachis ministerium, nisi ad miserendum, & orationes eorum submisse poscendum. Quod si forsitan opinamini Theognostum apud nos Photio detrahere, Ignatiumq. iugiter commendare, scitote veraciter, quia nihil ipse de vtroque loquitur, nisi quod in propatulo est, quod dicit, quod omnis Ecclesia clamat, quod ipsi per innumeros homines Romam ab Alexandria, ab Hierosolymis, à Constantinopoli, à confinibus eius, ab Olympo Monte, atque à ceteris mundi partibus aduentantes agnouimus, ad extremum quoque quod nos per missos vestros, & diuersa scripta patenter intelleximus, &c.

Minas contemnit Imperatoris, iactantis se Vrbem solo æquaturũ, illumq. hortatur, vt vires suas non in Ecclesiasticos, sed in infideles exerceat, qui propter damna eidem illata, eum floccipendunt. Cap. 414.

QVod autem demum suis litteris Imperator ad minas conuersus, excidium Vrbis fuerat comminatus, nisi ipsi pareret Nicolaus, ad hæc ista animo respondit intrepido: Postremo nisi correxerimus consilium nostrum, videlicet, vt illud iuxta consilium vestrum dirigamus, vel si non effecti similes vobis, sicut ipsi caput, ita nos quoque membra tradamus, interminationibus crebris deterrere nos, & minitari videmini, tanquam satis patriæ, & vrbi nostræ vltimum excidium illaturi. Quæ nos Christo propitio, atque custode (de quo, scriptum est: Nisi Dominus custodiuerit ciuitatem, frustra vigilant, qui custodiunt eam) sicut hactenus non timuimus, nec modo timemus, credentes, super muros eius Angelorum custodiam, immò vero scientes, quod Saluator positus sit in ea murus, & antemurale, idest Apostolorum munimentum intercessionum. Neque enim non legimus, aut obliti sumus minarum Sennacherib Regis Asyriorũ, & seruorum Dei contra Vrbem Hierusalem, & populum eius, quæ non minores, nec pauciores minis vestris fuerunt. Et rursum, miserationum Domini recordamur, & qualiter centum octuagintaquinque millia hominum de castris Asyriorum interierint, & Vrbs cum habitantibus suis euaserit, in mente recolimus, & gratias agimus, & spem sumimus, ac fiducialiter de domo Domini, si virtutem ipse donauerit, cultum Baal amouere curabimus, quoniam ipse est nunc, qui tunc ipse, & in secula.

Ergo nè velit minari puluis, & vermis, scriptum est: Quid superbit terra, & cinis? nè velit ampulla in aquis inflari, quia post pauxillum, & ecce non est. Quid gloriatur in malitia, qui potens est in iniquitate? quid facturus est? occisurus est (verbi gratia dicamus) hominem? (quoniam amplius

plius

plius non habet, quid faciat) & hoc vnus fungus facit malus. O Imperator in hoccine redacta est malitia hominis in iniquitate potentis, vt fungo malo comparetur? Heu quàm inutilem potentem, heu superuacuè glorian-tem. Porro vestra potens virtus, in Domino potius glorietur, in bonitate laudetur, in iustitia exaltetur, non minas nobis, non terrores velit incutere: nescitis enim (secundum Salomonem) quid superuentura pariat dies, & iuxta Psalmographum: Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum: ita plane accidit, cum qui occidere minatur, occiditur ipse à suis post annum sequentem. Pergit: Præsertim cum inter nos, & vos non modica sit intercapedo, quæ quotidie populos non pauxillas vobis iniurias, immo discrimina inferentes producit, & de his vos conueniat potius, quàm de nobis vlcisci; non enim apici gloriæ vestræ, non damna, non conuicia, non prorsus vllas, quod absit, iniurias irrogauimus, verumtamen quamdiù subsistemus, ministerium nostrum honorificabimus. Antecessorum vestigia nostrorum sectabimur, Ecclesiarum sollicitudinem cunctarum baiulabimus in eo, qui nos confortabit, Domino Deo Nostro Iesu Christo. Prou. 17. Psal. 32.

Quid sæuiunt homines? Quid mali fecimus nos? certè non Cretam inuasimus, non Siciliam exterminauimus; non innumeras Græcis subiectas prouincias obtinuimus, postremo non Ecclesias sanctorum, interfectis numerosis hominibus, ac suburbana Constantinopoleos, & quæ muris eius penè contigua, incendimus. At vero de istis nulla fit vltio, qui pagani sunt, qui alterius fidei sunt, qui inimici Christi sunt, qui veritatis ministris iugiter aduersantur. Ita Nicolaus eiusdem Imperatoris sugillans ignauiam, quam æquè Græcorum historici omnes sunt detestati. Pergit vero. Et nobis, qui Dei gratia Christiani sumus, qui ex parentibus Christianis extitimus, atque Catholicis, qui vnius eiusdemq. fidei dogmata credimus, qui serui vestri vocamur, qui veritatis cultores, quantum possumus, esse desideramus, minæ tuæ tenduntur, terrores promittuntur, etiam nonnullæ molestiæ irrogantur. Non est iste ordo laudabilis, non est ista commutatio imitabilis, vt qui innumera mala ingerunt, impuniti euadant; & qui nihil mali gesserunt, pro his talia recipiant, & qui Christum blasphemant, dimittantur, & qui Christum celebrant, huiusmodi minis subijciantur: sed habemus ad quem respiciamus nos, habemus in quo nos consolemur. Fecerunt enim hoc & Iudæi, latronem dimittentes, & Saluatorem tenentes, occisorem iustificantes, & viuificatorem condemnantes: Barabbam liberantes, & Christum morti subdentes.

Causam Ignatij iam iudicatam reassumi in Vrbe permittit, iustitiamq. cuiq. impartiturum pollicetur, quamq. immane scelus sit, Romani Pontifici non obedire, clarè demonstrat. Cap. 415.

HIs ita derisis, Pontifex ad causam Ignatij conuertit iterum stylum, liberaliter offert, licet non teneretur, iterare causam iam in Apostolica Sede iudicatam, liberaliter inquam concedit, ac præcipit idipsum iterari Romæ iudicium, vt tàm Ignatius, quàm Photius se eo ad causam dicendam

cendam conferrent. Quod si ipsi venire nequeant, id per Vicarios mandat impleri, nam subdit: Porrò si venire illi per se nequeunt, primo quidem ipsi, cuius rei causa venire non valent, nobis per satisfactorias litteras innuent. Deniquè veniant de his, qui cum Syracusano Gregorio sunt, quotquot voluerint, vices ceterorum tenentes, qui ipsius sunt partis. Mittantur etiam de parte Ignatij Archiepiscopi quidam, Antonius Cyzici, Basilius Thessalonicæ, Constantinus Larissæ, Theodorus Syracusanorũ, Metrophanes Smyrnæ, & Paulus Episcopus Ponti Heracleæ: Egumeni autem Niceta Chrysopoleos, Nicolaus Studij, Dositheus Osij Dij, atque Lazarus presbyter, & Monachus, qui dicitur Cazaris. Qui nisi fuerint missi, suspectos vos reddetis, quia hos, in quibus certificari possimus, à nostris obtutibus subtrahere studiose curatis. Et ideo neminem ceterarum partium admittemus, nisi forte, quos ex latere vestro destinatos esse veraciter valeamus cognoscere, quibus ex vtraque parte conuenientibus, & coram nostra præsentia, ac fratrum, & Coepiscoporum nostrorum auditis, quid quæstionis inter vtramque partem emerserit, facilius agnoscamus, & canonicè definiamus, &c. Rursum verò post multa in commendationem iustitiæ ab Apostolica Sede ministrandæ, locutus, ad eundem rursus conuertit sermonem, optans reddere mitem, quem ex litteris nouerat furore commotum dicens.

Nolite indignari, nolite aduersus nos frustrà causari, nolite peruersorum hominum verba libenter audire, sed potius nos audite. Nolite minas prætendere, quoniam nec illa (Domino protegente) meruimus, nec per has præcepta vestra, nisi diuinis fuerint iussis ornata, faciemus. Parati autem sumus propter veritatem sanguinem nostrum effundere, si quidem plebem diuinitus nobis commissam, nec vobis, nec vlli vestrum, propitio Christo, trademus. Vestrum autem est considerare; vtrum quod meditamini valeatis, necnè perficere. Cogitate itaque dies antiquos, & annos æternos in mente habetote. Et quid Imperatores, qui persecuti sunt Ecclesiam Dei, & maximè Ecclesiam Romanam, Nero, Diocletianus, Constantius, Anastasius, & ceteri moris eorum pertulerint, & vbi modo sunt, attendite diligenter, & quantum sit in Ecclesia Dei execrabilis fama eorum, & nomen detestabile, sapienter aduertite. Quanta autem Dei cultorum Augustorum, qui Ecclesiam Dei exaltauerunt, & præcipuè Romanã, Constantini, Constantis, Theodosij quoque maioris, & Valentiniani, & ceterorum laus in vniuersa Ecclesia polleat, & eorum præconia vbique personent, & nomen eorum inter sacra mysteria imprætermisse commemoretur, attentius, & sedule recordamini, sicq. nos audire illos imitantes satagite. Patres enim vestri per gratiam Christi sumus, & vos tanquam Charissimos diligimus filios, nec possumus vobis nisi viam veritatis ostendere, terrenam gloriam vestrã augeri diuinitus exoptamus: sed quid peccamus, si cælestem, ac æternam vos capessere nihilominus exoramus?

Quapropter attendat clementia vestra, quantus fuerat erga Sedis Apostolicæ reuerentium antecessorum vestrorum piorum Imperatorum, & præcipuè, quos longè superius memorauimus, amor, & studium, qualiter eam diuersis priuilegijs extulerint, donis ditauerint, beneficijs ampliauerint. Qualiter illam litteris honorauerint, eius votis annuerint, instituta persi-

perficienda mandauerint, orationes petiuerint, fidem sectandam decreuerint. Qualiter etiam legibus suis pro adunandis ei Ecclesijs promulgauerint, pro colligendis concilijs, ac proferendis sententijs non imperauerint, sed precati & hortati solum extiterint, & quæ illi decreuerunt, ipsi consenserint, & quæ illi damnauerunt, ipsi respuerint. Sic ergo fili charissime, sic & tua sublimitas non ex parte ingratorum, & inobedientium filiorum existens (quod absit) sed inter ceteros Dei cultores Augustos imitator, quæ decreuimus de Constantinopolitana Ecclesia, obedienter attendat, &c. Post nonnulla autem. Et si cunctis, inquit, generaliter sacerdotibus diuina tractantibus fidelium conuenit corda submitti, quanto potius Sedis illius Pontifici consensus est adhibendus, quem cunctæ Ecclesiæ generalis iugiter pietas celebrauit? Vnde clementia vestra diligenter aduertit, nunquam quouis penitus humano consilio eleuare se quemquam posse contra illius priuilegium, vel confessionem, quem Christi vox prætulit vniuersis, quem Ecclesia veneranda confessa semper est, & habet deuota primatem. Impelli non valent humanis præsumptionibus, quæ diuino sunt iudicio constituta. Et post multa id genus inculcata, clausa tandem epistola, eidem eiusmodi contestationem affixit, quod timeret, ne sicut aliæ, ab interprete, vel alio falsaretur.

Indignationem Omnipotentis Dei contra has litteras malitiose interpretantem precatur; Igniq. scripta Imperatoris tradenda dicit. Cap. 416.

QVisquis hanc epistolam nostram Constantinopoli legerit, & Augustissimo filio nostro Michaeli quidquam ex ijs quæ scripta sunt, occultauerit, ne locum apud illum possit inuenire sufficientem, anathema sit. Quisquis etiam interpretatus eam fuerit, & ex ea quidquam mutauerit, vel subtraxerit, vel addiderit, præter illud quod idioma græcæ dictionis exigit, vel interpretantis scientia intelligendi non tribuit, anathema sit. Ita sanctissimus Pontifex, quod experimento didicisset falsatas fuisse missas, ante has, litteras in Orientem, vt suo loco fusius est demonstratum. At non satis fuit eidem sancto Pontifici contrarijs litteris confutasse blasphemas litteras Imperatoris, sed iudicauit eas omnino dignas incendio, idq. ipsi Imperatori faciendum præcepit; quod si negligeret, id Romæ solemni ritu à se faciendum esse denuntiat. Sed audiamus ipsum, qui in litteris anno sequenti per suos legatos ad Imperatorem missis hæc habet post multa in detestationem earundem litterarum inculcata.

Denique opinati sumus, & nunc nihilominus opinamur, quod pietas vestra tandem aliquando resipiscat, & de Ecclesiæ Constantinopolitanæ restaurando statu, nobis salubria suadentibus acquiescat; sicq. demum omnia scripta, quæ male sunt compilata, non solum aduersum nos, & hanc sanctam Ecclesiam, verum etiam contra fratrem nostrum, & comministrum Ignatiũ coram vniuersa Imperij sui multitudine, igni tradenda decernat. Alioquin iam cunctis Ecclesiæ fidelibus, quæ foret Apostolicæ sedis auctoritas, vel quę fabricatoribus mendacij, seu inuentoribus peruersorum dogmatum immineret vltio, profectò patesceret. Impossibile est enim (quamquam nostras nos speciales iniurias curare floccipendamus) vt tantorum ac talium Sanctorum Ep. 9.

ctorum Patrum, & propugnatorum Catholicæ Ecclesiæ, ac destructorum diuersarum hæresum, atque defensorum Orthodoxæ fidei, blasphemias æquanimiter sustineamus, vel etiam tantæ sedis, siue tam excellentis Ecclesiæ Romanæ, cui Deo deseruimus auctore, contumelias perferamus.

Verum quamuis & de nobis humiliter sentiamus, nec tamen, conscientia dictante, vera esse, quæ vos de nobis perhibetis asseueramus, sed vt diximus, ea postponentes, illa potius, quæ Iesu Christi sunt, inuestigamus. Etsi male congesta aduersus eius famulos, aduersus eius ordinationes, aduersus eius dispositiones, stabilita priuilegia reperiuntur, nulla patientia toleramus, verùm etiam conflatoribus tantæ peruersitatis dignam vicissitudinem reddere necessariò meditamur: nimirum nè hos quis impunitos intuens, aut nunc, aut futuro tempore deinceps talia præsumat præstigia falsitatis componere, vel commenta blasphemiarum huiusmodi figmétis contradicere. Quapropter Imperator sublimissime, diligenter propter Dominum inquirentes, atque scrutantes, si vestra illam non fuisse præceptione tàm cœnosam inueneritis confectam, immo toxicatis syllabis infectam epistolam (vt interim de tot præstigia texentium pœna taceamus) quam illi vobis zelo veritatis flagrantibus inuoluere, conuenit saltem huius socia accepta, & palam cunctis igne succensa per Augustales vestros tàm nobis, quàm omnibus, ad quorum notitiam peruenit destinatos, apices competenti satisfactione à tàm peruerso sensu, & tàm prophanis adinuentionibus, quod à sensu vestro non fuerit commentis tradita, vos exhibere prorsus immunes. Iam vero si vobis in multis huiusmodi sollicitudinibus occupatis surreptum est, vt alia scribere mandaretis, ne pigeat clementiam vestram hoc etiam ipsum humiliter confiteri, & legibus vestris, vt huiusmodi scripta nullius habeantur momenti decernere: ita vt penes quem reperta fuerint, impunito non euadente, ipsius quoque sæpe memoratæ, & semper execrandæ epistolæ, vel exemplaris eius apices (intemeratis pro reuerentia manentibus sacris dictionibus) flammeo dedantur igni voranda, vt à sinistræ opinionis næuo, quem ex blasphemijs scriptis incurreretis, cauere valeatis, & ingrati filij circa matrem vestram, ex qua imperandi fastigium vos, & patres vestri ordine cœlitus disposito percepistis nullatenus appareatis.

Sin autem scitote, quoniam postquàm in hac vos pertinacia persistere finetenus velle comperiemus, primum quidem congregatis cunctarum Occidentalium regionum venerabilibus sacerdotibus, dictatores, & dispositores, atque præceptores tantæ fallaciæ, seu crudelissimæ derogationis sanctarum paternarum traditionum ab omni Christiana compage remotos, Apostolica freti auctoritate diris anathematis vinculis innodabimus, nec non & patrum, & prædecessorum meorum secuti vestigia, qui soliti sunt etiam numerosorum concilia nequiter celebrata cassare pontificum, si qua socia sunt crebrò dictæ, vel exemplaria fortassis epistolæ: quin potius non solum hæc, sed & omnia scripta, quæ vel aduersus fratrem, & coepiscopum nostrum Ignatium iniqua confecta, vel aduersus nos causam illa canonicè prosequentes furiosè deprompta sunt, perenni damnationi mandabimus. Deinde vero decernentibus nobiscum, & simul considerantibus ijsdem sanctissimis fratribus & Coepiscopis nostris, ipsam epistolam in stipite videntibus cunctis, suspensam vasto supposito foco ad vituperium vestrum coram omni-

omnibus nationibus, quæ penes memoriam ſancti Petri multipliciter inueniũtur, extremę perditioni donabimus. Quatenus his rite patratis, diſcat pius quod amet, & crudelis quod timeat. Nam tot, & talia blaſphemiarum commenta, quin potius veracium litterarum deprauationes audiſſe, & tacuiſſe, cohibuiſſe eſt.

Quamobrem venerabilis Imperator valde mihi, ſicut ipſe comprehendere poteris, cauendum eſt, ne ſi nos præſtigioſorum figmentis minus celeriter obuiauerimus, tanquam vera recognita, vel comprobata hæc admiſiſſe fallaciter apud ſtolidos æſtimemur. Nec poſſumus in Eccleſia Dei diſſimulando tàm ſpurca relinquere germina quæ antecеſſorum noſtrorum beatiſſimorum Pontificum tempore, aut nunquam exorta, aut certè ſi vndecumque, vel quomodocumque exorta ſunt, eorum iudicij ligone, antequam proficerent, radicitus extirpata ſunt. Deſtruite ergo vos, & diſſipate illa, alioquin à nobis fore deſtruenda, ſeu funditus diſſipanda modo, quem prædiximus ante, noſcite. Quamuis antequam nos iſta vobis ſcriberemus, quæ nunc ſublimitatem veſtram hortamur, hoc vos facturos eſſe putaremus. Sed quia quod putatum nullum effectum hactenus habuit, idcirco nos ſalutem veſtram illæſam manere volentes, & hoc nunc ſaltem agatis affectu paterno monemus. Alioquin, vt iam præfati ſumus, ſic Deo fauente, de cetero vigilabimus, & ſtudijs quibus poſſumus inſiſtemus, vt inter exanimes computentur, qui auctoritatem Petri non ſenſerint, immo Dei hanc ordinantis in Petro non intellexerint. Ita vt nec iſta, quæ pernicioſe compilata ſunt, defendere, ſed nec his ſimilia ſcripto tradere, vel in mente voluere quis vlterius audeat. Non enim figmenta, quæ ordinationi Dei reſiſtunt, quæ euangelicis vocibus contradicunt, quæ ſanctorum Patrum definitionibus obuiant, quæ ſynodicis conſtitutionibus aduerſantur, quæ ſi ſic dimittantur, innumera poſſunt fidelibus auxilia Petri quærentibus inferre diſpendia, incolumia ſine diſcrimine veſtro valemus deferere, & æſtimationi noſtræ, vel nunc, vel poſt deceſſum noſtrum tantum (quod abſit) ne dum ad deſtructionem ſimplicium, & mutilationem Sedis Apoſtolicæ priuilegiorum relinquere. Hæc de damnatione & concrematione Imperialium litterarum Nicolaus: qui ſi in Imperatorẽ ita declamat, quæ vociferatus eſſet in perditiſſimos ſeculi huius homunciones, viliſſimos balatrones, longe funeſtiora, & audaciora tentantes, atque execrabiliora ſcribentes? vincuntur à ſuis ſucceſſoribus omnes hæretici, ſecundum illud Apoſtoli: Mali autem homines, & ſeductores proficient in pœnis errantes, & in errorem mittentes, quos vel ex hoc puduiſſe debet (ſi tamen locum in perfrictis frontibus, & obduratis animis pudor inuenire poſſet) talem Imperatorem, quem Græci omnes (ne Latinos dicam) conclamant omnium ſceleſtiſſimum, habere aduerſus Romanam Eccleſiam, quem ſequuntur auctorem, taliumq. blaſphemiarum primum promulgatorem, quem ſi quis Dei afflatum ſpiritu dixerit, iunget vtique (horrendum dictu) Belial Chriſto, quod nullo modo teſte Apoſtolo effici poteſt. Cum igitur ex quo principium erroris traxerint, appareat manifeſtum, cuius ſpiritus ſint miſeri facti participes, poteſt æque cognoſci. Sic itaque Princeps dæmoniorum per principem ſeculi aduerſus Principem Apoſtolorum bellum mouit, ſed qui ipſi dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non

præualebunt aduerſus eam. & illum contriuit, vt cito viſurus eris, vt eius ſedem reddiderit altiorem. Hæc ibi epiſtola.

De impiè, & contumelioſè geſtis contra B. Ignatium Patriarcham Conſtantinopolit. per Michaelem Imperatorem, & miniſtros eius, atque alijs deteſtandis facinoribus eius; & de incendijs, & terræmotibus à Deo permiſſis ad eum perterrefaciendũ, & de tremenda morte ipſius, vlciſcente Petro. Cap. 417.

Ex Niceta. IAm ad indictum in epiſtola Ignatium Archiepiſcopum redeamus, quæ autem in eum poſt ipſius exauctorationem impij aduerſarij perpetrauerint, Nicetas ſic pergit, inchoatam proſequens de ipſo orationem. Quid vero ille Photius? num veritus eſt homines, vel iuſtitiam? Deum iudicium diligentem timuit? & eius iram auertere ſtuduit? Nihil minus, ſed potius inuidiam inuidiæ, & malum malo addere contendebat omni ſtudio & arte, non ſolum illum interimere, verùm quod peius, tanquam morte dignum è medio tollere curans. Tunc igitur cum depoſuiſſent, & eieciſſent eum, in humaniſſimis & impijſſimis hominibus eum puniendum tradiderunt, quouſque manu propria ſuæ depoſitioni ſubſcriberet & confirmaret. Aderant autem, qui ita illum affligebant, & moleſtijs afficiebant, vt duabus ſeptimanis carcere detẽtum inædia omnino confecerint. Quinimo illum attollẽtes, & eius pedibus graues lapides alligantes, & valde inhumanè illum percutientes conterebãt. Qui vero hæc, & alia plura aduerſus illum beatum contumelioſe gerebant, verbis, & geſtis illum ſubſannantes, erant iniquitatis filij (vt ita dicam) & malum ſemen, inſanus ille Theodorus, & Ioannes Gortinæ, & Theoduli Nicolaus, qui Scatolaſpis dicebatur. Poſt tormenta autem, quæ iſti intulerunt Chriſti confeſſori Ignatio, poſt minas, poſt vincula, quæ venerabilibus illis pedibus adhibuerunt, poſt verbera, & poſtquam ad modum Crucis ſuper marmora in faciem illum extenderant per totam noctem, atque deinde vinculis deuinxerunt, & ſuper pauimentum lanceis pupugerunt, & contriuerunt, & terram eius ſanguine madefecerunt. Poſthæc omnia vix ſpirantem Ignatium inſanus ille Theodorus vi accepta manu eius, & pagina Crucẽ in illa, quaſi pro eo loco ſubſcriptionis ſignauit, quam afferens tradidit Photio. Hic vero accepto illo Crucis ſigno, ex ſeipſo deinde ita ſubſcripſit. Ignatius indignus Conſtantinopolitanus confiteor me ingreſſum eſſe ſine calculis, non canonicè videlicet electum, & his annis non ſanctè me geſſiſſe, ſed tyrannicè.

Hac ſubſcriptione miſſa Imperatori, dimittitur B. Ignatius ab illa cuſtodia, qui maternam domum rediens, ibi parum à multis laboribus reſpirabat. Inimicus vero Photius non quieſcebat dolos corde machinari, & mala aduerſus innocentem illum meditari. Suggerit igitur Principibus, vt iterum ad Apoſtolorum Eccleſiam illum deducant, & cogant lecta prius ſua depoſitione ſuper Ambonem ſeipſum anathematizare, poſtea vero (ò conſilium atrox, ò impietatem) oculos illi eruere, & manum inſano quodam furore illi abſcindere cogitabant. Ita odium illos profunde obcæcauerat, vt iuſtitiæ Dei nullus apud illos timor, ſed diaboli inuidia illis tantùm cordi eſſet. Ipſum ſanctæ Pentecoſtes feſtum peragebatur, & ecce militum armatorum manus

domum

domum, in qua detinebatur Ignatius, ex tempore circumdat. Sanctus igitur ille, cum mala, quæ sibi imminebant, cerneret, & eorum insaniam, vt fratrē suum interimerent, nosset, consilium inijt contrarium temporis iniquitati, sua vero prudentia, & eo qui eum ducebat, spiritu dignum. Et quodnam est hoc consilium? se ipsum immutat, & laicalem famulorum indutus habitum, & duas sportas ex vno pendentes ligno proprijs humeris sustollens, instar alicuius baiulantis aufugit custodia, media nocte latens.

Festinabat autem vnà cum suo discipulo Cypriano versus Sabaiticā regionem iter peragens, corde autem præ metu tremens, lachrymis madefactus, & nimis tristis & mæstus currebat, vt Dauid ille fugiens à facie Saul. Diuina vero prouidentia huic noctu ambulanti obuiam fit, vir quidam, facie satis decora, & barba, & coma recte ornatus, qui & alba induebatur veste, & equo etiam vehebatur albo, & iter tenebat quasi ad Blachernas. Ignotus autem vir ille, cum nec lumen vsquam adesset, nec aperte illum videre posset, tamē quisquis ille fuerit, diuino spiritu motus inquit, Deus, & sanctissima Dei genitrix te ab omni periculo sanctissimè pater, & tuos custodiat. Hoc verbum quasi bonum omen desuper sibi adueniens beatus ille Ignatius suscipiens alacrius procedebat, & cum habitu illo seruili, & paupere omnes latuisset, & in nauiculam conscendisset ad Principis, & Proconessi insulas non solum, verum etiam Propontidis insulas omnes nauigat, aliam ex alia mutans, & in solitudine errans, & montibus, & speluncis, atque foraminibus terræ latens, Apostolorum more (vt ita dicam) afflictus & male habitus, viuendi rationem quærebat, per homines Christi dilectos mendicando.

Photius vero spe frustratus omnia monasteria, & omnem ciuitatem inquirebat, sicubi inuenire posset Ignatiū tanquam facem à conspectu ignis auulsam. Dum igitur nihil eorum, quæ volebat perficere potuisset Imperiali mādato grauem illum Oripham destinat, vt cum sex cursoribus insulas omnes, & maritimam regionem incurrat. Et sicubi Ignatium capere contigerit, quàm primum occidant, quasi totius Imperij perturbatorem & euersorem. Sed quæ postea contigerunt, cum nutu Dei, cum habitu mutato latentem, quamuis aliquando proximè accedentes inuenire minime potuissent, reuersi sunt præda vacui Constantinopolim. Idem Nicetas sic subdit:

Mensis Augustus instabat, & tremoribus magnis Constantinopolitanā ciuitas concutiebatur, & cum omnis domus agitaretur, omnes timor mortis occupabat, clamantes vnam esse terræmotus huius causam, vnum peccatum, & impietatem, quæ aduersus Patriarcham Ignatium exercebatur. Quadraginta vero diebus cum durasset terræmotus, ita eorum sæuitiam depressit, vt Principes Michael scilicet, & Bardas iurauerint, quod neque ipse sacer vir Ignatius exul, neque ij apud quos latebat, si manifestaretur, malo vlli forent obnoxij, sed illi liceat absque molestia ad suum reuerti monasteriū. Hæc igitur cum audisset Christi athleta Ignatius, seipsum manifestat quamprimum Patricio illi Petronio, qui cum Imperatoris auunculus esset ex matre, torquem ipsam Imperatoris cum attulisset, obsidis instar, præbuit Patriarchæ. Hic vero eam collo suspendens, & ad Bardam illum delatus stetit, cui ille: Cur inquit instar fugitiui cuiusdam ad aliam ex alia regione percurrēs peregrinaris? Hic vero inquit, Christus Rex, & Saluator noster præcepit, vt si vos persecuti fuerint, ex hac ciuitate, fugite in aliam. Ille itaque victus

Pp 2 virtute

virtute illius viri, illæsum, & immunem præcepit in suo manere monasterio, & ita terræmotus quieuit.

Quod autem ad ipsum Michaelem Imperatorem pertinet, hoc ipsum plane tempus, quo postquam excessit ex ephœbis, quos tutores habuit fastidiens, & matrem Imperij curatricem, aduersatricem vero suis deprauatis moribus aduersatus, liberas habenas Imperij cupiens moderari, Theotistum, & Manuelem tutores amouit, illo opera Bardæ auunculi occiso, isto postea morbo è vita sublato; sequenti vero anno matrem detrusit in monasterium. Erant infęlicissimo iuueni ad omne malum illectores, & assentatores scelestissimus pædagogus, & Barda frater Theodoræ Augustæ, Imperij cupidissimus. Duobus istis tanquam omnium scelerum biga vectus Imperator, redditus est temporibus istis nouus Nero, illo non inferior aurigandi arte, nec libidine impar, sed prodigalitate persimilis, atque sæuitia proximus. Fusius de his omnibus agit Curopalates, ex quo ista dumtaxat, quæ sacra attingunt, hic reddamus. Ait post alia probrosi hominis enarrata facinora: Hæc igitur, inquit, omnia homini odium conciliabant, omniumq. in ipsum iram meritò concitabant, & quod pessimum est, Cinædorum ipsum comitantium societas, & ad omne turpe facinus paratorum. Quos ille in honore habens, & colens, diuinis vero illudens, & insultans, sacras vestes auro contextas induit, & clamydes, turpiterq. & impure cogebat res diuinas peragere, castissimaq. mysteria, & istorum principem Gryllum nomine, Patriarcham vocans, & reliquos vndecim Metropolitas, se quoque vnum è sacerdotibus fieri voluit, qui præsul Coloniæ appellabatur. Cumque oporteret eos canere, mysteriaq. perficere, cithara cantiunculas absoluebant, nunc sensim quodammodo, & leui voce resonantes, nunc incitata, & clara perinde, ac in sacris ceremonijs sacerdotes sacrorum hymnorum voces edere consueuerunt, habebantq. vasa inaurata, & pretiosis lapidibus ornata, quæ aceto, & synapi implentes, ijs, qui sumerent, porrigebant, ad hunc modum sacrosancta, & impolluta mysteria irridentes.

Accidit olim, vt improbus iste cœtus, cinędorum scilicet, quo repræsentabatur Patriarcha cum Episcopis, in via occurreret beato Ignatio Patriarchæ cum sacro Clero, & supplicationibus procedenti. Quo Gryllus conspecto turpiter simul, & impudenter nihil cedens, remissa testudine, cũ suis sodalibus vehementioribus plausibus vsus, sanctos illos maledictis, & turpibus probris lacessebat. Iste impudentissimus Imperator matrem quoque suam Theodoram in palatio adhuc degentem accersiuit, vt à Patriarcha (nam istum esse beatum Ignatium finxerat) benedictionem acciperet. Vt igitur honestissima mulier summa religione exijt, seque in terram prostrauit, benedictionem petens, nihil omninò suspicata, quippe cum interim Gryllus os occultaret, surgens ille oppedit, crepitum scilicet ventris emittit, verbaq. proprio ore digna protulit. Ipsa vero grauiter, & iniquo animo factum illud ferens, execrationibus filium insectabatur, ipsumq. propediem diuina prouidentia destitutum iri, quasi Propheta vaticinata est.

Anno Redemptoris octingentesimo sexagesimo secundo, decima indictione notato, incendio conflagrauit Constantinopoli basilica sanctæ Sophiæ, atque Ascensionis Domini die rursus magno terræ-

motu

motu Ciuitas Constantinopolitana concussa est; hæcq. omnia in vltionem scelerum ibidem ad summum culmen excrescentium. De incendio primum agens Nicetas hæc habet: Dici autē nullo pacto potest, quot damna vicinis attulerit: Nihil tamen horum ad pœnitentiā agebat eos,qui impiè se gerere decreuerant. Quodnam autem ingens præter alia recensita Constantinopoli tunc vigeret,iam antea ceptum, cum imperaret cum filio Theodora, neque vnquam correctū scelus in contemptum sacrorum, idem Nicetas paulò inferius sic enarrat. Michael Imperator iuuenilibus concupiscentijs tota mente corruptus,ludibrio habebat res sacras,ludibrium videlicet ipse factus omnis incontinentiæ, & peccati,necnon peccatoris patris diaboli. Etenim sordidissimos quosdam homunciones & profanissimos, & scurras, cum delegisset à Spiritu sancto alienos, sicut è contra, aduersario spiritu plenos agens ipse Imperator, sacerdotes & pontifices sine vlla religione & reuerentia ordinauit; inter quos Theophilum quemdam Prothospatarium hominem ridiculum,& histrionem,& omnium impurorum impurissimum,quasi Patriarcham illis proponendo nominauit, risum sibiipsi & cachinnum impurum execrabilis Imperator comparando, & risu dignus propter ea, quæ ab ipso patiebatur sancta Dei Ecclesia, & Dei nomen blasphemabatur inter gentes.

Ita vero gaudebat hac sua insania, & gloriabatur Imperator, vt neque cum puderet hæc publicè dicere, quod mihi quidem Patriarcha est Theophylus, Photius vero Bardæ,Christianis vero Ignatius,eo scilicet dementiæ, & impietatis adductus est. Prædictus itaque Theophylus hellüo ita publicè in aula regia comam gerens, suis nefandis omnibus iniquitatibus, & scurrilitatibus sacra mysteria,imitatione quadam deludendo repræsentabat,quod ne impijssimi quidem Gentilium agere ausi sunt.

Præterea Ascensionis Dominicæ festiuitas agebatur, & vespere terræmotus sequutus est omnium, qui vnquam fuerunt,maximus, qui totam sequentem noctem durauit; vox etiam, & sonus inarticulatus è terra, & mari emittebatur, qui cordibus hominum metū,& horrorem inijciebat, præsertim cum Iustini columna è genibus concisa decidisset. Tunc etiam Basylius ille Cretæ antea Episcopus, sed propter Agarenorum incursionem Thessalonicam translatus,ausus est adire Michaelem Imperatorem, & illum simul admonere, eum orans, vt abstineat à sacris muneribus, & ab illa turpi, & impia sacrarum rerum imitatione, & scurrili ministerio: sic enim ille affirmabat irritari Dei furorem. Ille vero monitionibus huiusmodi grauiter offensus, validis pugnis verberando illius faciem, seni illi dentes radicitus excussit, nec non terga ita flagris onerauit, vt parum abfuerit, quin mortuus fuerit.

At quid tandem blasphemo contigerit Imperatori, iam videamus, qui vnà cum Barda Cæsare ab Apostolorum Principe Petro (cuius sedem Apostolicam, & sedentem in ea Nicolaum blasphemijs circumsperserat) in throno sedente sententiam mortis acceperat, eodem anno vindice ira Dei eam ipsam experiri compellitur. Quomodo autem id acciderit, idem Curopalates sic narrat.

Reuerso Bizantium Imperatore, hæc ipsa res ad Imperium Basylium perduxit. Nam Michael nulla legitima suscepta prole cum solus Rempub. admini-

ministrare non posset, ipsum sibi filium adoptatum Magistri militum dignitate exornandum curauit, & paulo post ipsi in magno templo diadema imposuit. Hic Imperij compos factus, Imperatorem Michaelem conabatur, quàm longissimè à prauis & execrandis facinoribus abducere, sed non intelligebat ipsum sibi hac ratione necem moliri. Siquidem non ferens Michael obiurgationes, ac de medio Basylium tollere cogitans, quasi suæ esset voluntati impedimento. Basilicinum quendam Regij dromonis remigem in medium adductum purpuram induit, eiq. diadema imponit. Cumq. eum manuduxisset in Senatum, talia verba exorsus est. Iampridem oportebat amici; virum hunc ad illustria Imperij ornamenta perduci, potius quàm Basilium, cuius nunc me pœnitet. Adest enim ei primum forma digna Imperio, deinde cognata corona, omniaq. dignitati conueniunt. Hoc factum est: atque hæc oratio principium & causa fuit, cur ille funditus periret.

Aliud præterea euenit. Nam cum Michael se vino ingurgitare consueuisset, quo tempore ebrius erat, absurda multa fieri imperabat: alij enim aures amputari, alij nares, alij caput, quæ fieri Basylius vetabat, non tàm alijs, quàm sibiipsi metuens. Vt igitur ipsum sibi obstare Michael nouit, contra ipsum tales molitur insidias. Cuidam præcepit, vt hastam iaciat verbo contra feram, sed re contra Basylium, idq. planum factum est. Nam moriturus, is qui iussus fuerat id facere, rem confessus fuit. Iecit igitur hic hastam, sed aberrauit, atque Basylius seruatus est. Seruatus autem studuit potius aliquid committere, quàm ipse pati, & ita Michael occiditur ad palatia diui Mamantis anno sexmillesimo septuagesimo tertio hora noctis tertia. Hucusque Curopalates: sed quomodo necatus sit, Zonaras ita rem narrat.

Basylius de inferenda nece Michaeli, consilio cum alijs communicato: Cum denuo Michael vino in cœna obrutus torperet, manuq. ductus in cubiculum Regiæ, quæ est ad Diui Mamantis, somno profundissimo oppressus iaceret, egressus primum claustra cubiculi Imperatorij confregit, ne fores à cubicularijs claudi possent, deinde cum coniuratis aduenit. Ijs autem, qui ante cubiculum excubabant, pauci adeo, percussores aditu prohibere conantibus, orto tumultu Imperator experrectus, quidam cum stricto gladio ingressus manus sustulit, quibus illi ambabus resectis ad ceteros redijt. At Michael cum ex vino titubans ebrietate impediente fugere non posset, miserabiliter eiulans iacebat. In quem alius quidam ex Basylianis adhuc viuere conspicatus insilijt, ensemq. ita in eius pectus adegit, vt ventre etiam traiecto intestina elaberentur. Hæc Zonaras. Ita plane impletum, quod præostensum fuerat, vlciscente Petro Apostolorum coriphæo in blasphemum Imperatorem, factumq. est, quod Isaias propheta alia occasione prædixerat.
Isa.26. Cum feceris Domine iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores Orbis.
Psal.9. & secundum illud Dauidicum: Cognoscetur Dominus iudicia faciens: &
Luc.18. impletum quod dixit in Euangelio: At non faciet Deus vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Quis enim ista considerans pariter non intelligat vigilare Dominum super Ecclesiam suam, & manifestis iudicijs declarare, quæ sit illa, quam sibi desponsauit Christus non habentem maculam neque rugam?

Alexius

Alexius Imperator strage suorum ab exercitu Northmannorum accepta, prudentior redditus, peccatis suis eam adscribens, quod ex sacris Deo Ecclesiis bona ablata in publicum vsum male conuertisset, & ex donarijs Ecclesiarum exhaustum ærarium replere studuisset, ne id vnquam à quouis tentaretur Principe, edita constitutione aureo sigillo munita sanciuit, quā obseruari voluit, ac si à Deo ipso dictaretur, vt omnibus Principus esset in exemplum. Cap. 418.

DOmini Alexij Comneni Græcorum Imperatoris de donarijs, & rebus sacris rescriptum, siue oratio, quam auream bullam inscripsit.

Qui corpore male affecti sunt, medicaq. curatione egent, si modo se morbo laborare senserint, multo facilius à medicis curantur. Qui vero morbi, quo laborant, grauitatem minime persentiscunt, immo nec se ægrotare sciunt: ij proculdubio non parum negotij, & sibi, & medicis facessere solent. Hoc ipsum quidem certe in animi quoque morbis perspicuum est. Atque ex nobis cum peccant alij, quamlibet in profundum malorum gurgitem prolapsi in vtramuis securi dormimus aurem, scelerumq. grauitati succumbentes, vix, ac ne vix quidem nos peccare sentimus, quia nimirum malus ille habitus iam in naturam transijt. Quibus autem saluciferi sui luminis scintillam aliquam Deus indidit, quorumque intellectus non omnino mundi huius sublunaris cœno obsorduit, nec lateritio operi mens prorsus inseruire cogitur; ij demum à lapsu resurgere, Deiq. consortio, præter animi sententiam exturbati sæpius, ad eundem, non sine sedula spontaneaq. rerum meliorum disquisitione recurrere possunt. *Extat to. 3 Bibl. sanct. & in corpore iuris Orient.*

Quæ res haud dubie nobis imperantibus vsu venit, variæ enim multiplicesq. negotiorum circumstantiæ, dum vbique publica exhauriuntur æraria, passimq. hostium incursionibus patet aditus, tranquillum Imperij nostri statum represserunt. Cum primumq. adeo Imperatoriæ fastigium maiestatis conscendimus, nos à tergo illa malorum myrmecia insecuta est, ex quo euenit, vt in summam rerum angustiam adducti, ijsq. omnibus exuti, quæ lapsis alioqui adiumentum aliquod afferre poterant, tandem vel sacra diuinaq. Dinodia contingere, ijsq. nostram solari inopiam statuerimus. Quod certè facinus in plerisque sacris, diuinisq. Ecclesijs admissum est, nec sacrorum donariorum pauca in publicos cesserunt vsus. Neque eo quidem adducti sumus, vt quidquam moliremur, vel in Dei contumeliam, vel contemptum, vel in eorum despectum, quæ illi pia consecrauit antiquitas (quod omen Deus ab omni animo Christiani nominis amantissimo auertat) sed vrgente temporum necessitate, atque etiam consilio nostro, quod medio se operi immiscuit. Imperatoriæ enim maiestatis nostræ animo visum est, nulla Deum ira inde percitum iri, vbi mens male conscia nullius criminis agētem reum coargueret. Cum autem quicquid in Imperatorijs ærarijs supererat, exhaustum, & insumptum esset, nec in vllos vsus necessarios ea cessissent, quæ à sanctis extorseramus Ecclesijs, tùm vero consilium omne nostrū tot vndique periculis Romam circumuallantibus inuersum & labefactatum est; quocirca plerisque in locis hostium nostrorum cornu exaltatum est,

nostriq. adeo Imperij nauiculæ naufragiũ imminet,nisi prępotens Dei virtus ijs,quibus assolet,iudicijs illã vindicet,procellamq. ipsam in aurã conuertat.

Itaque Imperatoriæ maiestati nostræ maiore cura disquirendum, & inuestigandum esse visum est, quid tandem sit illud, quod tantam Dei iram concitauit, violentumq. eius furorem in nos exacuit. Præterea cum viris diuino maximè spiritu afflatis de re ipsa consilium inijt. Et posteaquam certior ab illis facta est, satis esse causæ manibus, cur in nos ira diuina excanduisset, quod profanis manibus sacra, venerandaq. sanctarum Ecclesiarum vasa contrectassemus (etiam si nulla nos improbitas, maleue conscia mens eo promouisset) quia nimirum neque res diuinæ profanandæ sunt, nec à Dei manibus repetenda in aliosue vsus conuertenda ea, quæ semel illi consecrata fuerint, operæpretium illi fore visum est, & futurum mali impetum reprimere, ne vllo in posterum tempore inter Christiani nominis Principes irrepat, & præteritis (quoad eius fieri possit) præsens afferre remedium. Quamobrem, vt sit erranti medicina confessio, coram Deo, & hominibus Imperatoria se Maiestas prolapsam fatetur,veniamq. de delictis,quæ temere admisit,ex intimis animi adytis postulat, seque omnia, quæ sui sunt Imperij, diuino numini mancipaturum, eaq. viribus Imperatorijs denuò restituturũ pollicetur, quæ in hodiernum vsque diem ab Ecclesijs Deo sacris ablata, in publicosq. vsus male versa sunt, si modo quæ orbem vniuersum exagitat, procella desæuierit, Imperioq. status melior restitutus fuerit.

Hæc enim persoluenda nihilo secius quàm priuatum aliquod debitum in se recipit, nec se sanctis obæratum Ecclesijs inficiatur. Quare in posterum tum sibi, tum post se futuris Christiani dogmatis Principibus Aurea hæc Bulla legem non minus obseruandam imponit, quàm si a Deo ipso dictaretur, NE QVIS POST HAC SACRA TEMERE CONTRECTET, etiam si vel Cadmea necessitas vrgeat, ne manus impuras sacris rebus inijciat, ne prophana ex diuinis Dinodia fiant, dum in publicos vsus circumferuntur. Cumq. inter Deum & homines sit interstitij loco positum, quod nullus, si modo pius fuerit, transgredietur; homines quidem rebus nostris vtemur & fruemur: Deo autem sarta tecta manebunt, quæcumque illi consecrata fuerint, nec illa manibus, vel audacissimis contingent. Quod si quis, Domine Deus in posterum manus sacris & diuinis Dinodijs, vtensilibus & vasis,quæ sacris olim & venerandis Ecclesijs tuis dicata, vel in posterum dicanda fuerint, inijcere audeat: is ne lumine in die visitationis tuæ fruatur, nec Sol illi matutinus illucescat, nec tuo hic auxilio, nec tua isthic diuina protectione gaudeat, sed vbique despectus à te, desertusq. iaceat. Tantum propitius esto nunc ò Rex hæreditati tuæ. Siste iustam illam iram, qua in nos exarsisti, quin parce nobis, qui cum peccauerimus antea, nunc tandem ad te conuertimur, quoniam omnia peccata nostra cum misericordiæ tuo abysso collata, & velut ad perpendiculum examinata sic se habent tamquam aquæ hemina, si cum toto mari conferatur.

Vt ergo coram te,Domine,multitudinem peccatorum meorum confiteor, ita tuum quoque maxime salutiferum auxilium imploro, ex intimisq. animi penetralibus,à sacris in posterum pertractandis desistens, etiam si extrema me necessitas eo impellat, & debitorem eorum, quæ antea inde ablata fuerunt, me ingenue profiteor.

In

In huius enim rei confirmationē vniuersis Ecclesijs tuis sanctis hanc Aurea bulla obsignatam Orationem, tamquam tutum aliquod antidotum appendi, vt quicumque posthac sacrorum Dinodiorum quodpiam contrectare ausus fuerit, impij Sacrilegij nomine apud te, & pios quosque homines censeatur. Dat. men. Augusto quintæ Indictionis quater anno millesimo quingentesimo nonagesimo, quo quidem tempore pium quoque hoc, & Deo subditum Imperium nobis designatum est. Anniuersaria nempe die. Hactenus Bulla Aurea, aureis re vera litteris digna.

Rex Angliæ Ecclesiis non parcens, sed destruens eas, morbo correptus, & morti proximus, detestatur pœnitens facinus suum: illud & secretè, & publicè confitetur, & satisfacit, damna illata, prout potest, restaurans. Cap. 419.

Millesimo, & octuagesimo septimo salutis anno, Guillelmus I. Rex Angliæ quinto Idus Septēbris ex hac vita migrauit, pœnitens peccatorū, quibus diuinam in se vindictam prouocauerat, cum regnasset annos viginti, mensibus decem, & dies viginti octo. Cum proximè in regnū Francorum grassatus in odium Philippi Regis, nec pepercit Ecclesijs, quæ repertæ sunt in Madantensium ciuitate, quam incendio concremauit. Quo facto mox offensum numen sensit vltorem, illum acerbissimo dolore ad obitum vsquè conficiens. Quo audito per medicos nuntio (inquit Vvillelmus ceteris sicut antiquitate, ita & veritate præstantior) querimonia domum repleuit, quod eum præoccuparet mors, emendationem vitæ iamdudum meditantem. Resumpto animo, quæ Christiani sunt executus est in confessione, & viatico. Hæc ipse, qui primo hæc de eius vitæ institutis: In primis inquit, Dei famulis humilis, subiectis facilis, in rebelles inexorabilis erat. Religionem Christianam (quantum secularis poterat) ita frequentabat, vt quotidie Missæ assisteret, vespertinos, & matutinos hymnos audiret &c. Subijcit: Monasterijs ab eo erectis, & monastica disciplina optime culta, & alijs.

Vuillel. lib. 3. rerum Anglic.

Sed quod ab eodem nuper audisti, eundē Regis per medicos respōso mortis accepto, querimonia domum replesse, quod eum iamdudum meditantem vitæ emendationem mors præoccuparet; scias eamdem ipsius querimoniam ab eo, qui aderat, scriptis fuisse mandatam, vnà cùm ijs, quæ secuta sunt vsque ad conditum corpus sepulturæ in monasterio Cadomensi, ibiq. eamdem hactenus asseruatam: Cusam vero nuper, vnà cum alijs rerum Anglicarum scriptoribus Frācofurti anno Domini millesimo sexcentesimo primo, ex qua aliqua notanda magis hic describenda curauimus, quibus tanti Regis pietas innotescat, qui ex abundantia cordis exuberante intrinsecus contritione, parum habuit peccata sua (quod fecit) secreta confessione, ex præcepto Ecclesiæ ostendere sacerdoti, sed eadem cunctis, qui aderant, audientibus voluit probasse, & quidem non solùm, quæ nuper Ecclesiarum incendio publicè perpatrasset, quorum causa ea tunc pati commeruisset, sed quæ adhuc impubes (incipiens à pueritia) deliquisset, cum primùm post confessionem à satisfactione sic incæpisset. nam auctor hæc tunc de ipso.

Verùm sapiens hæros in futurum sibi multisq. commoda facere non distulit, omnesq. thesauros suos Ecclesijs, & pauperibus, Deiq. ministris distri-

diſtribui præcepit. Quantum vero ſingulis dari voluit, callidè taxauit, & coram ſe deſcribi à Notarijs imperauit. Clero quoque Madatenſi ſupplex ingentia dona miſit, vt inde reſtaurarentur Eccleſiæ quas combuſſerat. De fide, & iuſtitia ſeruanda, de lege Dei, & pace tenenda, de priuilegijs Eccleſiarum, & ſtatutis Patrum obſeruandis omnes, qui præſentes erant, admonuit, & allocutionem per eum memoria dignam, admixtis interdum lachrymis eloquenter ſic edidit, cum peccatorum memoria deficiens, ſpem ſuam in piorum precibus collocaret.

Multis inquit, ò amici, grauibusq. peccatis onuſtus contremiſco, mox ad tremendum Dei examen rapiendus, quid faciam ignoro. In armis enim ab infantia nutritus ſum, & multi ſanginis effuſione admodum pollutus ſum. Nullatenus enumerare poſſum mala, quæ feci per ſexaginta quatuor annos, quibus in hac ærumnoſa vita vixi, pro quibus abſque mora rationem reddere nunc cogor æquiſſimo Iudici. Dum pater meus &c. (exorditur enim ſua flere delicta ab eo tempore, quo adhuc impubes moderandũ Northmanniæ ducatum accepit) poſt hæc autem, eo quo ſunt geſta ordine recenſitis, conuerſus ad eos, qui aderant ſacerdotes, ſic locutus. Vnde vos ò ſacerdotes, & miniſtri Chriſti ſuppliciter obſecro, vt orationibus veſtris me commendetis Omnipotenti Deo, vt peccata, quibus admodum premor, ipſe remittat, & per ſuam infatigabilem clementiam inter ſuos me ſaluum faciat. Theſauros quoque meos iubeo dari Eccleſijs, & pauperibus, vt quæ congeſta ſunt ex facinoribus, diſpergantur in Sanctis Sanctorum vſibus. Debetis enim recolere, quàm dulciter vos amaui, & quàm fortiter contra omnes æmulos defenſaui Eccleſiam: Dei matrem ſcilicet naturam, nunquam violaui, ſed vbique (vt ratio exegit) deſideranter honoraui: Eccleſiaſticas dignitates non venundedi, ſimoniam deteſtatus ſemper refutaui: in electione perſonarum vitæ meritum, & ſapientiæ doctrinam inueſtigaui, & quantum in me fuit, omnium digniſſimo, Eccleſiæ regimen commendaui. Hoc nimirum probari poteſt veraciter in Lanfrancho Cantuarienſium Archipræſule, hoc in Anſelmo Beccenſium Abbate, hoc in Geberto Fontanellenſi, & Durando Troarnenſi, & in alijs multis Regni mei doctoribus, quorum celebris locus perſonat in vltimis, vt credo, terræ finibus. Tales ſocios ad colloquiũ elegi, in horum contubernio veritatem, & ſapientiam inueni, ideoq. ſemper gaudens optabam eorum conſilijs perfrui.

Nouem Abbatiæ monachorum, & vna ſanctimonialium, quæ à patribus meis in Northmannia fundata ſunt, me adiuuante cum auxilio Dei creuerunt, & glorioſè multarum augmentum rerum, quas dedi, magnificatæ ſunt. Deindè Ducatus mei tempore, decem, & ſeptem monachorum, atquè ſanctimonialium ſex Cœnobia conſtructa ſunt, vbi magnum ſeruitium, & plures eleemoſynæ pro ſummi Regis amore quotidiè fiunt. Huiuſmodi caſtris munita eſt Northmannia, & his diſcunt terrigenæ præliari contra Dæmones, & carnis vitia. Horum quippè, aut ego, inſpirante Deo fui conditor, aut fundator, feruidus adiutor, & beneuolus incentor &c. Hæc & alia bona recolit, vt ſe ipſum depreſſum in ſpem violentus erigeret. Reddita ad poſtremũ ratione, cur Germanum ſuum Odonem Baiocenſem Epiſcopum detentum in carcere dimitti noluiſſet, quomodo tandem ex hac vita deceſſerit, ſic qui aderat, auctor pergit.

Deni-

Denique quinto Idus Septembris feria quinta, iàm Phæbo per Orbem spargente clara radiorum spicula, excitus Rex, sonum maioris signi audiuit in Metropolitana Basilica. Percontante eo quid sonaret? respondent ministri, Domine hora prima iam pulsatur in Ecclesia sanctæ Mariæ. Tunc Rex cum summa deuotione oculos ad cælum erexit, & sursum manibus extensis dixit: Dominæ meæ S. Genetrici Mariæ me commendo, vt ipsa suis sanctis precibus me reconciliet charissimo filio suo Domino nostro Iesu Christo: his dictis protinus expirauit. Archiatri autem, & ceteri præsentes, qui Regem sine strepitu, & clamore quiescentem tota nocte seruauerunt, & nunc ex insperato sic eum mox migrasse viderunt, vehementer attoniti, & velut amentes effecti sunt. Porrò ditiores ex his illicò ascensis equis recesserunt, & ad sua tutanda properauerunt. Inferiores verò clientuli, vt magistros sic se subduxisse prospexerunt, arma, vasa, vestes, & linteamina, omnemq. regiam supellectilem rapuerunt, & relicto Regis cadauere penè nudo in area domus aufugerunt. Cernite precor omnes, qualis est mundana fides. Vnusquisque, quæ potuit de apparatu Regio, miluus rapuit, & confestim cum prẹda sua aufugit, &c. Facta sunt hæc Rothomagi, vbi Rex Deo vltimum spiritum reddidit.

Indè verò corpus sepeliendum in Cadomense Monasterio per Sequanam deducendũ per Clericos, & Monachos, qui sponte conuenerunt misericorditer curatum narrat, empto loco sepulturę ab Ascelino quodam, qui locum suum dicebat esse. Quodnam hoc permolestum sit secutum spectaculum, ita subijcit auctor: Porrò dùm corpus in sarcophagum mitteretur, & violenter, quia vas per imprudentiam cœmentariorũ breue strictum erat, compli- caretur, pinguissimus venter crepuit, & intolerabilis fœtor circumstantes personas, & reliquum vulgus impleuit. Fumus thuris, aliorumq. aromatum de thuribulis copiosè ascendebat, sed teterrimum putorem excludere non præualebat. Sacerdotes itaque festinabant exequias perficere, & actutum sua cum pauore mapalia repetere. Hactenus de funere funesto satis. Ecce subtiliter inuestigaui (subdit idem auctor) & veraciter enucleaui, quæ in lapsum Ducis Northomanniæ præostendit dispositio Dei. Non fictilem tragædiam venundo, non loquaci comœdia cachinnantibus parasitis faueo, sed studiosis lectoribus varios euentus veraciter intimo: inter prospera patuerunt aduersa, vt terrerentur terrigenarum corda. Rex quondam potens & bellicosus, multisq. populis per plures prouincias metuẽdus, in area iacuit nudus, & à suis quos genuerat, vel aluerat destitutus. Aere alieno in funebri cultu indiguit, ope gregarij pro sandapila, & vespillonibus conducendis eguit, qui tot hactenus, & superfluis opibus nimis abundauit, &c. Hæc, & alia auctor, quem vidimus, relinquens tanto exemplo optimè philosophandi efficacissimum argumentum.

At licet pœnitenti Regi Deus (vt piè credendum est) culpam peccatorum dimiserit, pœnam autem est prosequutus in filios, atque nepotem peccati illius, de quo ista Vuillelmus. Locus est (inquit) quem Vuillelmus pater hic, de quo agimus, desertis villis, subrutis Ecclesijs per triginta, & eo amplius milliaria in saltus, & lustra ferarum redegerat, infando prorsus spectaculo; & vbi ante, vel humana conuersatio, vel diuina veneratio feruebat, nunc ibi cerui, & capreoli, & ceteræ illud genus bestiæ petulantes discur-

discursitant, nec illæ quidem mortalium vsibus communiter expositæ, cuius rei causa primo Ricchardum filium ceruos ibi venantem ex tabido aere incurrisse morbum tradit, quo & defunctus est. Hæc viuente patre. Post obitum verò ipsius Regis, quæ ibidem secuta sunt portentosa funera, sic idem auctor enarrat: Pro vero asseritur, quod in eadem sylua Vvillelmus filius eius, qui ipsi successit in regnum, & nepos Richardi filius Roberti Comitis Northmanniæ mortem offenderint, seuero Dei iudicio, ille sagitta pectus, iste collum traiectus velut quidam dicunt arboris ramusculo equo pertranseunte fauces appensus. hæc ipse.

Fideles Sancti Petri contra impium Henricum pugnantes in nomine Domini numerosum eius exercitum profligarunt, ipso in fugam acto, vindicante Petro fideles suos, & successores ab ipso vexatos. Cap. 420.

Bertold. Const. an. 1086.

HIs temporibus fideles S. Petri Principes Sueuorum, cum Saxonibus, & Baioarijs generale colloquium, post festum Apostolorum, propè Vvirceburg. condixerunt, quod Henricus congregata multitudine Schismaticorum interturbare voluit. Sed Sueuis superuenientibus resistere non valens, ad tempus eis locum dedit. Ipsi autem Herbipolim ad obsidendos fautores Henrici processerunt,& adiũctis Saxonibus eandem sepi circũdederunt. Interim Henricus exercitum viginti penè millium, pedites, & equites congregauit, & ad ciuitatem liberandam iam quinque septimanis obsessam, aciem direxerunt. Quo audito, fideles S Petri soluta obsidione obuiam ei duobus milliaribus, non tàm multitudine sua, quàm misericordia Dei, & iustitia S. Petri, non tàm armis, quàm virtute S. Crucis confisi, processerunt. Vnde, & Crucem altissimam in quodam plaustro erectam, & rubro Vexillo decoratam, vsque ad locum certaminis secum deduci fecerunt. Vvelph quoque Dux cum sua legione, & Magedeburgensis legio relictis equis, pedites incedebant. Cum autem iamiam congressuri essent, omnes in terram postrati cælum oratione penetrauerunt, quam pro eis ibidem reuerendissimus Magedeburgensis Archiepiscopus cum multis lachrymis, & gemitibus effudit.

Igitur in nomine Domini congressi, incredibilem hostium stragem fecerunt, ita vt nouem millium altæ congeries cadauerum ibi viderentur, præter illos, qui per campos, & syluas fugitantes, occubuerunt, Henricus autem in primo impetu congressionis dissimulato habitu, primus inter primos terga vertens, omnia vexilla sua nostris relinquens, vsque ad Rhenum satis accelerato peruenit. Sed nostri eum longo tempore insecuti tandem magnã prædam de hostibus reportauerunt;ipsius sanè scrinia cum vestimentis Regalibus, item nescio quot capellas Episcoporum, cum alijs innumerabilibus, nostri acceperunt. In illa ergo congressione, quot millia aduersariorum occubuerint, nondum explorare potuimus.

Ex parte autem fidelium S. Petri, non nisi quindecim homines mortuos inuenire potuimus, licet diligentissime perquireremus, & de ipsis quindecim, non nisi tres in loco certaminis obiere, reliqui aliquot diebus postea vixerunt. Inter mortuos, & vulneratos, non nisi triginta reperire potuimus

mus

mus ex nostris, & hoc vtiquè nulli humanæ virtuti, sed potius diuinæ ascribendum est. Cum fideles S. Petri vix decem millia habuerint, aduersarij autem etiam viginti millia excessisse referantur. Itaq. nostri per misericordiam Dei victoria potiti, in campo certaminis ea nocte castrametati sunt, & in crastinum ad obsidionem Vrbis reuersi, absquè sanguine eam ceperunt. Deinde Vvirceburgensi Episcopo cum magnis laudibus ciuium, clericorum, & laicorum, in sedem suam restituto, congruoq. militum præsidio ciuitati imposito, ipsi cum magna gloria, & lætitia singuli in sua redierunt. Factum est autem hoc prælium in sequenti die, post festum sancti Laurentij, videlicet in Anniuersaria die, quando & Heremannus Rex cum Sueuis Baioarios deuicit.

Ego quoquè ipse, qui hæc Chronica ab anno MLIII. Dominicæ Incarnationis hucusquè perduxi, de prædicto prælio, non tàm aliorum relatu, quàm quæ ipse vidi, & audiui, ad laudem & gloriam Dei fidelibus annunciare curaui.

Henricus Rex Germaniæ, indebite Pastorem Romanũ, vniuersalem Patrem vexans, primo quidẽ ab Ecclesia vniuersali eÿcitur, deindè à filio è Regno pellitur, & postremo infœliciter moritur. Cap. 421.

HEnricus Rex post multa vbiquè commissa crimina, & Romanæ Sedis vexationem, tandem debitas sustinuit pœnas, & primo quidem eiectus est ab Ecclesia, & diro anathemate percussus, & hoc actum est in Concilio Romano, in quo nouissimè omnium de promulgãdo in Henricum Regem anathemate, in quod ipse multiplici nomine Apostolicæ Sedis contumax, atquè periurus, seipsum sæpius implicuisset, actum est. Toleratus ipse quidem iàm triennio, cùm promissionis suæ postquàm à Gregorio VII. Pontifice est absolutus, præuaricator extiterit, atquè toties iuratis per Legatos suos in Romanis Synodis pollicitationibus semper aduersa præstiterit, & in deteriora quotidie prolapsus fuerit. Tolerasset adhuc puto diutius, nisi tanta eiusdem Gregorij patientia ab Ecclesiæ fidelibus in deteriorem partem accepta, ipse in suspicionem vehementem iàm esset adductus tacitæ conniuentiæ cum Henrico, non sine graui scandalo totius Ecclesiæ. Quamobrem inuitus licet, & nolens tractus est tamen, vt in hoc eodem Concilio excommunicationem in eundem Henricum Regem, his ipsis verbis scilicet promulgaret:

In act. Cõc. Rom. quæ habetur in Epist. Greg. VII. lib. 7. Epist. 14.

Beate Petre Princeps Apostolorum, & tu beate Paule Doctor gentium dignamini quæso aures vestras ad me inclinare, meq. clementer exaudire. Quia veritatis estis Discipuli, & amatores, adiuuate vt veritatẽ vobis dicã, omni remota falsitate, quam omninò detestamini, vt fratres mei melius mihi accquiescant, & sciant, & intelligant, quia ex vestra fiducia post Dominum, & matrem eius semper Virginem Mariam, prauis, & iniquis resisto, vestris autem fidelibus auxilium præsto. Vos enim scitis, quia non libenter ad sacrum ordinem accessi, & inuitus vltra montes cum Domino Gregorio Papa abij, sed magis inuitus cum Domino meo Papa Leone ad vestram specialem Ecclesiam redij, in qua, vtcunquè vobis deseruiui. Deinde

valdè inuitus cum multo dolore, gemitu, ac plantu in throno veſtro valdè indignus ſum collocatus. Nec ideo dico, quia non ego vos, ſed vos elegiſtis me, & grauiſſimum pondus veſtræ Eccleſiæ ſupra me poſuiſtis. Et quia ſuper montem excelſum me iuſſiſtis aſcendere, & clamare, atquè annunciare populo Dei ſcelera eorum, & filijs Eccleſiæ peccata eorum; membra diaboli contra me cæperunt inſurgere, & vſquè ad ſanguinem præſumpſerunt in me manus ſuas inijcere. Aſtiterunt enim Reges terræ, & & Principes ſeculares, & Eccleſiaſtici, aulici, & vulgares conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus vos Chriſtos eius dicentes: Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipſorum, & vt me omninò morte, vel exilio confunderent, multis modis conati ſunt in me inſurgere.

Inter quos ſpecialiter Henricus, quem dicunt Regem, Henrici Imperatoris filium, contra veſtram calcaneum erexit Eccleſiam, facta cum multis Epiſcopis Vltramontanis, & Italicis conſpiratione, annitens me deijciendo, eam ſibi ſubiugare. Cuius ſuperbiæ veſtra reſtitit auctoritas, eamq. noſtra deſtruxit poteſtas, qui confuſus, & humiliatus ad me in Longobardiam veniens abſolutionem ab excommunicatione quæſiuit. Quem ego videns humiliatum, multis ab eo promiſſionibus acceptis de ſuæ vitæ emendatione, ſolam ei communionem reddidi, non tamen in regno à quo eum in Romana Synodo depoſueram, inſtauraui, nec fidelitatem omnium, qui ſibi iurauerant, vel erant iuraturi, à qua omnes abſolui in eadem Synodo, vt ſibi ſeruaretur, præcepi. Et hæc ideo detinui, vt inter eum, & Epiſcopos, vel Principes Vltramontanos, qui ei cauſa iuſſionis veſtræ Eccleſiæ reſtiterant, iuſtitiam facerem, vel pacem componerem ſicut ipſe Henricus iuramento per duos Epiſcopos mihi promiſit. Prædicti autem Epiſcopi, & Principes Vltramontani audientes illum non ſeruare mihi, quod promiſerat, quaſi deſperati de eo, ſine meo cõſilio vobis teſtibus elegerunt ſibi Rodulphum Ducẽ in Regem. Qui Rex Rodulphus feſtinanter ad me miſſo nuntio, indicauit ſe coactum regni gubernacula ſuſcipere, tamen ſeſe paratum mihi omnibus modis obedire. Et vt hoc verius credatur, ſemper ex eo tempore eundem mihi miſit ſermonem, adijcens etiam, filio ſuo obſide, & fidelis ſui Ducis Bertholdi filio, quod promittebat, firmare. Interea Henricus cæpit me precari, vt illum contra prædictum Rodulphum adiuuarem, cui reſpondi me libenter facere, audita vtriuſque partis ratione, vt ſcirem cui iuſtitia magis faueret. Ille verò putans ſuis viribus eum poſſe deuincere, meam contempſit reſponſionem. Poſtquàm autem perſenſit, ſe non poſſe, ſicut ſperauit agere, duo Epiſcopi, Virdunenſis videlicet, & Oſemburgenſis de conſentaneis ſuis Romam venerunt, & in Synodo ex parte Henrici me, vt ei iuſtitiam facerem, rogauerunt, quod, & nuntij Rodulphi fieri laudauerunt. Tandem aſpirante Deo, ſicut credo, ſtatui in eadem Synodo in partibus Vltramontanis fieri colloquium, vt illic, aut pax ſtatueretur, aut cui amplius iuſtitia faueret, cognoſceretur. Ego enim (ſicut vos mihi teſtes eſtis Patres, & Domini) vſque hodie nullam partem diſpoſui adiuuare, niſi eam, cui plus iuſtitia faueret: & quia putabam, quod iniuſtior pars colloquium nollet fieri, vbi iuſtitia ſuum locum ſeruaret, excommunicaui, & anathemate alligaui omnes perſonas, ſiuè Regis, ſiuè Ducis, aut Epi-

ſcopi,

ſcopi, ſeu alicuius hominis, qui colloquium aliquo ingenio impediret, vt non fieret. Prædictus autem Henricus cum ſuis fautoribus non timens periculum inobedientiæ (quod eſt ſcelus Idolatriæ) colloquium impediendo excommunicationem incurrit, & ſeipſum anathematis vinculo alligauit; magnam multitudinem Chriſtianorum morti tradi, & Eccleſias fecit diſſipari, & totum penè Teuthonicorum Regnum deſolationi dedit.

Quapropter confidens de iudicio, & miſericordia Dei, eiuſq. piiſſimæ matris ſemper Virginis Mariæ, fultus veſtra auctoritate, ſæpè nominatum Henricum, quem Regem dicunt, omneſq. fautores eius excommunicationi ſubijcio, & anathematis vinculis alligo, & iterum Regnum Teuthonicorũ & Italiæ ex parte omnipotentis Dei, & veſtra interdicens, ei omnem poteſtatem, & dignitatem illi Regiam tollo, & vt nullus Chriſtianorum ei ſicut Regi obediat interdico, omneſq. qui ei iurauerunt, vel iurabunt de regni dominatione, à iuramenti promiſſione abſoluo. Ipſe autem Henricus cum ſuis fautoribus in omni congreſſione belli nullas vires, nullamq. in vita ſua victoriam obtineat. Vt autem Rodulphus Regnum Teuthonicorum regat, & defendat, quem Teuthonici elegerunt ſibi in Regem, ad veſtram fidelitatem ex parte veſtra, dono, largior, & concedo, omnibus ſibi fideliter adhærentibus abſolutionem omnium peccatorum, veſtramquè benedictionem in hac vita, & in futura, veſtra fretus fiducia, largior. Sicut enim Henricus, pro ſua ſuperbia, inobedientia, & falſitate à regni dignitate iuſte abijcitur, ita Rodulpho pro ſua humilitate, obedientia, & veritate, poteſtas, & dignitas regni conceditur.

Agite nunc quæſo Patres, & Princeps ſanctiſſimi, vt omnis mundus intelligat, & cognoſcat, quia ſi poteſtis in cælo ligare, & abſoluere, poteſtis in terris Imperia, Regna, Principatus, Ducatus, Marchias, Comitatus, & omnium hominum poſſeſſiones pro meritis tollere, & vnicuiquè concedere. Vos enim Patriarchatus, Primatus, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus frequenter tuliſtis prauis, & indignis, & religioſis viris dediſtis. Si enim ſpiritualia iudicatis, quid de ſecularibus vos poſſe credendum eſt? Et ſi Angelos dominantes omnibus ſuperbis Principibus iudicabitis, quid de illorum ſeruis facere poteſtis? Addiſcant nunc Reges, & omnes ſeculi Principes, quanti vos eſtis, quid poteſtis, & timeant paruipendere iuſſionem Eccleſiæ veſtræ, & in prædicto Henrico tàm citò iudiciũ veſtrum exercete, vt omnes ſciant, quia non fortuitu, ſed veſtra poteſtate cadet. Confundatur vtinam ad pœnitentiam, vt ſpiritus ſit ſaluus in die Domini. Acta Romæ non. Martij Indictione tertia) Hucuſque excommunicationis decretum, actaq. Synodi tunc Romæ habita.

At qui iſta audit, atque res, quæ proxime contigerunt, longe Gregorij Papæ votis aduerſa conſiderat, nempe Henrici Regis Victoriam glorioſam aduerſus Rodulphum Regem, qui vulneratus interijt, fortaſſe ſcandalum patietur, quo non puſilli tantum, ſed etiam viri ſanctiſſimi eſſe pulſati noſcuntur, Ieremia ita Dominum compellante: Iuſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum, verumtamen iuſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur, & bene eſt omnibus qui præuaricantur, & inique agunt? atque propheta Dauid nutante atque dicente: Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper iniquos pacem peccatorũ vidés &c.

ſed

sed eruditus, diuinoq. spiritu illustratus, vt præsentia futura prænoscens, sic
Psal 72. eam quam ingerit, soluit mox quæstionem ista subijciens: Verumtamen propter dolos posuisti eis, deiecisti eos, dum alleuarentur. Quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt, perierunt propter iniquitatẽ suam. Finis præterita iudicat, adeo vt suspendendum abs te sit de vnoquoque iudicium, antequam nouissima intuearis. Nam si tantum principia, vel progressus tantummodo spectes de impio, quàm lætum illud & gloriosum? Vidi impium exaltatum & eleuatum sicut Cedros Libani; sed quàm funestus cõsecutus est finis? audi: Transiui inquit, & ecce non erat; quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.

At quem dignè iusteq. percelluit excommunicatio Henricum Regem, demum post victorias infœliciter consecutas (nihil enim infęlicius fęlicitate peccantium) vltio diuina prostrauit. Qui enim patrem contempsit Gregorium Papam, à filijs suis ipse despectus atque regno pulsus, in exilio mori est coactus infęlix, priuatusq. regno decessit, quem Apostolicæ Sedis sententia regni abrogatione mulctauit, vt impleri Deus omnino voluerit, quod Petri sublime tribunal immobile permanens in impium statuisset; & perspicuè apparuit, quem Petri successor pari potestate ligasset in terris ex præscripto diuinæ promissionis, Deum in cælis pariter alligasse. Sed sera esse consue-
Sap.11. uit executio diuinæ sententiæ: dissimulat Deus peccata hominum propter pœnitentiam, sicut in Saul, qui simul ac deliquit, sententiam regni priua-
1.Reg.15. tionis accepit, dicente per Samuelem Domino: Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te; sed executio sera. Non enim regnum Dauid accepit nisi post obitum Saulis: sed & in Henrico tarditatem grauitate compensasse Deum apparet, dũ filios in patrem statuit esse carnifices, acerbissimos suæ sententiæ executores: hoc namquè concipitur anno eius filius Henricus Quintus, qui patrem regno pulsum exulem mori coegit. Ita in Auctuario ad Lambertum.

Henrici excommunicatio, regni Diadematis ablatio, & bellum aduersus filium, in quo tandem victus, capitur, & ludibrijs afficitur, & miseram agens vitam infœliciter moritur. Cap. 422.

Alber. Ab. Staden. in Chron. ANno Domini 1106. ab Vrbe condita DCCCLVII. ab origine autem Mundi, vt quidam dicunt: VI. M L V III. Henricus huius nominis Quintus. LXXXIII. ab Augusto, XI. patris sui anno regnare cæpit adhuc viuente patre. Mediante igitur Henrico iuniore, tantus apud Moguntiam factus est in Natali Dominico totius regni Teuthonici conuentus, quantus per multa annorum curricula nusquam est visus. Referebant enim qui aderant, LII. optimates ibi tunc, vel eo amplius laicos affuisse, adeo vt solus Dux Saxoniæ Magnus, quem iam grauior ætas impediebat, defuisset. Ibi autem superuenientes Apostolicæ Sedis Legati, Episcopus scilicet Albanus cum Constantiensi, sententiam anathematis in Henricum Seniorem, dictum Imperatorem, à tot sibi succedentibus Apostolicis sæpius promulgatam, scriptis simul, & dictis testificantes, vniuersam multitudinem, immò totam toto orbe diffusam Ecclesiam, ab eius communione, Christi,

& B.

& B. Petri auctoritate, multis iam annis sequestratam confirmabant, & eo vsque sententia inualuit, vt Henrico diadema tollendum, & ad filium decernerent transferendum. Venerunt ergo Principes ad eum Hingelesheim, scilicet Moguntinus, Coloniensis, Vvormatiensis, & Imperialia ab ipso exegerunt. Quo requirente, quare? obiecerunt ei in conferendis Abbatijs, & Episcopatibus simoniam. Quibus Imperator: dic Moguntine: dic Coloniensis per nomen æterni Dei, quid à vobis receperimus? At illi dixerunt, nihil. Et Imperator: Gloria in excelsis Deo, quia vel in hac parte inuenti sumus fideles. Certè hæ maximæ dignitates potuissent magnum quæstum nostræ Cameræ impendisse. Dominus Vvormatiensis nouit, & nos nouimus, vtrum quæstu, vel gratia ipsum receperimus. Nolite temerare fidem vestrã: Ecce iam senio laboramus, sustinete modicum, & nolite in confusione vestram gloriam terminare. Generalem Curiam expedimus, si cedendum est, proprijs manibus coronam filio resignabimus. Illis renitentibus, habito parumper consilio, Imperialibus se vestiuit, hæc dicens: Hæc Imperialis honoris sunt insignia, hæc mihi præstitit æterni Regis pietas, & Principũ concors electio. Potens est Dominus, nos in his conseruare, & manus vestras à cœpto opere cohibere, quãuis simus armis, & militia destituti. Securi enim de tali violentia, nobis non precauimus, sed terror Dei vos coerceat, quos pietas non reuocat. Quod si neutrum reueremini, ecce præsentes sumus, non possumus refragari. Hæsitant Pontifices; sed instinctu Moguntini accepto conamine, Regem adeunt, coronam de capite rapiunt, & de sede detractum eum omnibus Imperialibus exuunt. Imperator confusus sic ad eos loquitur: Deus vltionum Dominus videat, & vindicet, quam facitis iniquitatem. Ignominiam substineo antea inauditam, sed delicta iuuentutis meæ luo à iusto Iudice: sed vos immunes non eritis, quia iusiurandum præuaricati estis. Non prosperet honor vester, sit portio vestra cum eo, qui tradidit Christum. Illi obturantes aures suas recedunt, filio imperialia deferunt. Et filius patrem expulit à Regno. Venit Imperator in Ducatum Limborch, inuenit in veneratione quendam Principem, quem eodem Ducatu priuauerat. Hic vt audiuit rem gestam, misertus est eius. Collegit ergo 800. loricatos, & perduxit eum Coloniam. Colonienses receperunt eum, statimq. filius obsedit Coloniam. Crescente autem obsidione, Cæsar noctu elapsus fugit Leodium, & quia ad eum plurimi conuenerunt, statuit dimicare. Quem cum filius persequeretur, statuit occursum eius ad aquas Masanas. Rogauit autem, vt si victor existeret, filio parceretur. Commissum est prælium, & pater præualens, fugauit filium trans Pontem, & multi occisi sunt gladio, & aquis plurimi suffocati. Denuo prælium instauratur, pater vincitur, & comprehenditur. Quanta vir ille magnificus pertulerit opprobria, indignum est relatu. Petiuit tandem ab Episcopo Spirense, qui amicissimus suus fuerat, vt præbendulam in Spira sibi conferret, vbi ipse gloriosum Monasterium sanctæ Virginis construxerat. Sed Episcopo renuente, Cæsar suspirans cum lachrymis exclamauit: Miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini me tetigit. Mortuus est autem Leodij, stetitq. in deserta capella inhumatus quinque annis. Tandem apud Spiram sepelitur.

Miserabile dictu est, tanti nominis, tantæ dignitatis, tantiq. animi virum sub professione Christiana mundum tanto tempore lucratum, nec ad instar *Abbas Vrsperg. in Chron.*

Qq cuius-

cuiuslibet pauperis defuncti pium, vel compassiuum luctum à quauis inter tot Christianos persona promeruisse, sed potius vniuersorum tàm ibidem, quàm vbiuis verè Christianorum corda simul, & ora infinito nimis tripudio sui oblitos, rumore replesse. Non altius concinnebat Israel Domino Pharaone demerso, nec augustiori ipsi Octauiano, siue vlli vnquam Augustorũ applaudebat Roma triumpho. Frænum quippe, quod erat in maxillis populorum, versum est illis in canticum, sicut vox sanctificatæ solemnitatis. Igitur quia cessante tandem exactore, quieuit & tributum, mox omnes, qui quæstus dumtaxat gratia eidem Principi eatenus adhærendo, suas animas venalitati proposuerant, deditioni Regis, simulq. & communioni Catholicæ subijciuntur. Leodiensis autem Episcopus, ceteriq. coepiscopantes inter cetera recipiuntur in communionem pœnitentiæ, hac conditione, quod cadauer ipsius excommunicati per se pridie in Monasterio tumulatum effoderent, & absque vlla sepultura, vel exequiarum communione in loco non consecrato deponerent; comprobantibus his qui aderant Archiepiscopis, & Episcopis, quia quibus viuis Ecclesia non communicat, illis etiam nec mortuis communicare possit. Quo facto, paulò post corpus ipsum Spirensi Ciuitati est in Sarcophago lapideo Regis consensu delatum, sicq. extra Ecclesiam ibidem per quinquennium mansit inhumatum.

Exo. 15. *Isa. 30.*

Hic finis, hic interitus, hæcq. sors vltima Henrici, illo sub vocabulo Quarti Romanorum Imperatoris à suis appellati: à Catholicis vero, idest cunctis, beato Petro suisq. successoribus fidem, & obedientiam lege Christiana conseruantibus, archipyrata, simul & hæresiarcha, nec non & Apostata, persecutorq. plus animarum, quàm corporum competenter dicebatur, vt pote qui nec naturalibus, nec consuetudinarijs contentus sceleribus, noua & à seculis inaudita, adeoq. nonnulla incredibilia excogitasse, & exercuisse infamabatur, quæ si quis illorum arbitratu, qui tàm perperam, quàm recte ab Imperatoribus gesta litteris digna iudicant, scribere velit, nos loco cedimus, maximè cum aliqua ex his obliuione potius, quàm memoria digna nõ dubitemus. Pluribus autem testibus comprobare poterimus, quod nemo nostris temporibus, natura, ingenio, fortitudine, & audacia, statura etiam, totaq. elegantia corporis videretur fascibus Imperialibus ipso aptior, si tamen in conflictu vitiorum homo non degeneraret, vel succumberet interior. Et inferius: Deo autem gratias, qui licet tarde, tamen permagnificè victoriam concessit Ecclesiæ suæ, cui etiam eiusdem Nabuchodonosor quinquagesimũ exactionis annum iste Galilæus, qui Iulianum quondam vicerat, vertit in Iubilæum. Hanc à suo gentili eiusdem temporis scriptore (alioqui in Germaniæ Imperatores propensiori, & in Romanos Pontifices parum æquo) Imperator omnium nequissimus dignam meruit Panegyrim.

Henricum ex insperato esse morte repentina mulctatum, scribit Domnizo Poeta illius temporis, in Mathilde:

Mortem non sperans, demum tamen ipsa cathena
Mortis eum strinxit, rapuit de corpore tristi,
Augusti quarto defungitur idus, in anno
CHRISTI milleno centeno denique seno.

Contra Romanum Pontificem conspirantes, varijs, & terribilibus affliguntur pœnis. Cap. 423.

Cincius quidam Romanus Ciuis, Gregorium Papam (Septimum scilicet) die Natiuitatis Domini Missarum solemnia celebrantem comprehendit; quem ita comprehensum, quidam ex militibus eiusdem Cincij occidere destinauit, sed cum gladium supra caput eius vibraret, nimio terrore correptus, corruit, nec incæptum ictum explere potuit. *Bertol. Constant. in append. ad Herm. an. 1076.*

Cincius autem Papam in Turrim suam captum deduxit, quæ postea statim à Romanis penitus dilapidatur, & Papa prudenter eripitur, qui & suo captori vix à Romanis vitam impetrauit. *Rom. Pont. benignitas.*

Godfridus Dux, filius Godfredi Ducis, particeps, imò auctor supradictæ conspirationis, turpiter à quodam coquo, per posteriora, cum ad necessarium sederet, vulneratus, ante medium noctis exspirauit.

Vvilhelmus Traiectensis Episcopus, multa in Apostolicum conuiciatus, subitanea morte, absque Ecclesiastica communione, post Pascha mulctatur. Cui Conradus subrogatur. Iam omnes penè Principes regni à communione Henrici se sequestrarunt.

Vvercellensis quoque Episcopus, depositi regis Cancellarius, cum omnibus suis sequacibus colloquium generale circa Kalendas Maij in Runcalibus condixit, vt si aliquo modo posset Gregorium Papam deponeret: sed ipse ad eundem terminum absque Ecclesiastica communione, vitam simul, & Episcopatum heu miserabiliter deposuit, quo ille Papã nefaria præsumptione statuit deponere. Non multo post eius interitum, præfectus Romanæ Vrbis, indefessus miles S. Petri contra Schismaticos à quodam fautore Henrici crudeliter occiditur. Ad eius corpus in paruo tempore plus, quàm viginti miracula contigerunt, vt fidelium virorum relatione didicimus. *Idem an. 1077.*

Sigeardus Aquileiensis Patriarcha in auxilium Henrico contra bannum Apostolici, armata manu veniens, in amentiam vertitur, apud Ratisponam, & ex ipso itinere repentina morte intercipitur. sicq. domum, non sine aliquibus suorum funeribus, in corpore & anima mortuus, reportabatur.

Reuerso ergo Henrico Longobardiam, milites eius, quos in Castello prope sanctum Petrum dimisit, repentina mors pene omnes inuasit, inter quos & Valdricus Goscezehim absque Ecclesiastica communione, heu miser, interijt, auctor huius schismatis, & intercessor conspirationis. Ex quadringẽtis autem militibus, qui in illo Castello pro custodia dimissi sunt, vix triginta gladium S. Petri, vt aiunt, concessa vita, euaserunt, ipsum autem Castellum à Romanis penitus adæquatum est. *An. 1083.*

Henricus Longobardiæ morabatur, ad quem Cincius ciuis Romanus, secum ducens captum venerabilem Cumanum Episcopum, nomine Reginaldum, Papiam venit, quippe remunerari volens ab Henrico, eo quod in seruitium hunc modò Episcopum, & in præterito anno Dominum Apostolicum captauerat. Sed ibi subitanea morte præuentus, debitam remunerationem accepit, quam tot sacrilegijs promereri non timuit. Hæc ex Bertoldo. *An. 1077.*

Eadem de Cincio refert Baronius, ex manuscripto Codice Vaticano, his verbis: Hoc eodem anno in Longobardia, pessima morte defunctum esse *Baron. an. eod. 1077.*

Cincium illum, Romanum Ciuem, Romanæ Ecclesiæ perduellem, habent Acta Gregorij Papæ, à Guillelmo Bibliothecario scripta.

Fridericus Imperator Alexandrum Pontificem persequens, Romam vexans, & Petri ecclesiam incendere nitens, superno iudicio, & miserabili exitio mulctatus est. Percussit enim exercitum suum validum subita & irremediabili pestilentia, vt ad nihilum penè redactus sit, & ipse probrose eiectus est ex Italia, ludibrioq. habitus. Cap. 424.

Baron. an. 1167.

Ex Codice Vatic. de Act. Alex. III.

TEmpore Alexandri Papæ III. status Sanctæ Romanæ Ecclesiæ in extremum discrimen adductus, diuina tandem miseratione, clade immensa percussis hostibus, speciosiori nitore refloruit. Quomodo aũt ista miranda se habuerint, ex Actis ipsius Alexandri Papæ patefiet, quæ hic reddentur ab eius temporis auctore fideli satis, conscriptis, quæ Codex Vaticanus continet verbatim. Populus ipse Romanus Mense Maio, ad defensionem sui Pastoris aduersus Raimonem Dominum de Tusculano in omni virtute sua exiuit communiter armatus, & procedens ad terram eius, non solum vineas & segetes cum arboribus hostiliter deuastauit, sed etiam muros Tusculanæ ciuitatis nihilominus destruere laborauit. Sed quoniam idem Raimo tantæ fortitudini per se ipsum resistere non valebat, nec terram suam tutari, necesse habuit, vt ad auxilium ab Imperatore petendum confugium faceret. Misit itaq. celeriter ad subuentionem, & præsidium eiusdem Raimonis fortium bellatorum immensam multitudinem, vt & Tusculanum populum defenderet, & Romanorum violentiam coerceret. Postquam vero illa sæua Theutonicorum barbaries, quæ armis semper consueuerat militare, ad Tusculanum peruenit, videns populum Romanum esse multum ad præparandum bellum ordinatum, animum & audaciam sumpsit, vt cum eo absque mora in campo haberet conflictum. Appropinquantibus post horam nonam, repente clamor vtrinque vehemens ad sydera tollitur, & strictis mucronibus nimis atrociter in hostes irruunt. Sed primo congressu populus Romanus irreparabiliter corruit, & per campestria & conuallium deuia ita impie contritus & dilapsus est, vt de tanto agmine vix tertia pars euaserit. Ea igitur nocte in Vrbe factus est dolor subitaneus, & vlulatus magni, audita calamitate, insatiabilis luctus ex irreparabili iactura virorum & rerum: quippe quod ab eo tempore, quo Annibal Romanos apud Cannas deuicit, tantam Romanorum stragem nullus recolit contigisse.

Sed quamuis in tàm graui mœstitia & communi dolore Pontifex à fletu, & lachrymis se non potuit cohibere, videns tantam Ciuitatem præsidio armorum desolatam, vtilius consilium celeriter habuit, vt vigilanter de custodia Vrbis & debilium reparatione murorum, atque de auxilio intrinsecus conferendo sollicitus esset. Hostes vero pro adepta victoria nimium exultantes, non fuerunt contenti victoria ipsa, sed adiunctis sibi Tiburtinis, & Albanensibus, Campanis, & ceteris circumpositis, illico festinarunt ad Vrbem, & destruentes vniuersas munitiones, & omnes segetes vsque ad fluuium Tiberim, circumdederunt vsque ad portas vniuersam Vrbem.

Impe-

Imperator tandem, vbi occiſionem cognouit Romanorum, reliquit Anconam, & veniens ad exercitum ſuum, caſtrametatus eſt in Montemalo, decimo quarto Kalendas Auguſti. Altera vero die videns congregatam ſui exercitus innumerabilem multitudinem, deſcendit in fortitudine graui, vſque ad portas Caſtelli ſancti Angeli, ibiq. atrociſſimum dedit aſſultum, & fecit maximum impetum: ſed quia ſummi Pontificis familia, in faciem ſibi per orationem beati Petri fortiter, atque viriliter reſtitit, nihil ea die niſi detrimentum ſuorum & confuſionem reportauit. Vnde maiori furore commotus eccleſiam Apoſtolorum, quæ à fidelibus Eccleſiæ tenebatur in cuſtodia, cum baliſtis & ſagittarijs violenter aggreſſus eſt. Sed cum eam expugnare non poſſet, poſtpoſita reuerentia Dei, & eiuſdem Regni cælorum clauigeri, tamquam ſacrilegus, & profanus ignem fecit apponi. Cuſtodes vero Eccleſiæ formidantes, ne tota fabrica incendio ſolueretur, poſt combuſtam ſanctæ Mariæ in Turri Eccleſiam cum æreis portis, & vicinis porticibus, beati Petri Baſilicam in manu, & poteſtate ſæuientis Principis tradiderunt.

Hæc igitur & alia imminentia mala cum beatus Pontifex conſideratione ſollicita peruideret, poſt illud excidium populi, quod exigentibus peccatis acciderat, dimiſſo Lateranenſi palatio, cum fratribus ſuis, & eorum familijs ad tutas domos Frangipanum deſcendit, & apud ſanctam Mariam nouam, & Caſtellariam, & Coloſſæum ſe cum eis in tutum recepit, ibiquè pro incumbenti malitia Imperatoris quotidianus Epiſcoporum, & Cardinalium fiebat conuentus, tractabantur cauſæ, reſponſa dabantur.

In diebus illis, prædictus Rex Siciliæ Vuillelmus iunior audiens, quomodo ſæuus ille Imperator perſecutor Romam teneret obſeſſam, timens ne in perſonam domini ſui Papæ Alexandri aliquid grauioris periculi poſſet accidere, miſit ad eum duas veloces Galeas cum pecunia, præcipiens earum Comitibus, vt ad Pontificem niterentur accedere, & aſſignata ei pecunia, perſonam ipſius, ac fratrum ſuorum in Galeas reciperent, & de poteſtate ipſius Federici, & omnium expectatione ſchiſmaticorum eriperent. Contigit itaquè, vt ex inſperato Galeæ per Tiberis alueum aſcenderent, & ad ſancti Pauli eccleſiam applicarent. Miſſa itaq. inſinuatione ad aures ſummi Pontificis, ductore viro egregio Frangipane, Comites galearum cum pecunia, quam ferebant, ad veſtigia Præſulis acceſſerunt. Tunc venerabilis Pontifex ſuper his gratias omnipotenti Deo referens, pecuniam ipſam de Regis benignitate ſuſcepit, & Nuntios tàm deuotiſſimi Principis ſecum per octo dies affectu paterno detinuit. Habito autem in cauſa Eccleſiæ & Ciuitatum cōſilio, Galeas ipſas ad eundem Regem beatiſſimi Petri deuotiſſimum, & ſpecialem filium cum gratiarum actione remiſit, præmittens cum eis duos ex fratribus, Marcellum S. Georgij, & Petrum S. Mariæ in Aqui. Diaconos Cardinales ad partes ſancti Germani. Ipſa vero die de ſuſcepta pecunia partem dedit fidelibus Frangipanum, & filijs Petri Leonis, vt ſtrictius obligati ad inuicem ſeſe fortius adiuuarent, & ad defendendam Ciuitatem, populum manu tenerent, & robuſtius animarent. Pro cuſtodia vero Vrbis partem eiuſdem pecuniæ ad ſingulas portas benigniſſime diſtribuit.

Cum autem Ciues Romani aduerſus Fridericum fortiores ſolito ſtarent, & ei quotidie grauiora damna inferrent, videns ipſe Fridericus, quod aduerſus eos virtute armorum præualere non poſſet, tanquam vulpes callida

conuertit se ad consueta perspicacioris astutiæ argumenta. Misit itaq. ad Episcopos, & Cardinales, qui ad eum ex prouisione Alexandri Papæ iuerant, per Conradum Archiepiscopum Moguntinum pacis verba in hunc modum: Si vos apud Alexandrum agẽtes effeceritis, quod salua eius omni ordinatione, cesset à Papatu, ego pariter cessare faciam Guidonem, & tunc simul conuenient omnes Ecclesiasticæ personæ, quæ tertiam personam in summum Pontificem eligant. Ego autem reddam Ecclesiæ firmam pacem, nec vlterius de causa electionis Romani Pontificis me vllatenus intromittam: populoq. Romano propter hoc promittebat, omnes suos captiuos se reddere, & si quid residui ex eorum spolijs appareret. Quod verbum ita afflicto populo fauorabile visum fuit, vt omnes id esse faciendum, vnanimiter collaudarent. Dicebant enim, quod pro redimendis ciuibus suis Dominus Papa maiora deberet facere, quàm Papatum relinquere.

Episcopi autem, & Cardinales deliberato animo, & consilio, vna voce ipsi Friderico responderunt, dicentes: Non est nostrum iudicare summum Pontificem, quem in suo Deus iudicio reseruauit, quoniam (vt testatur scriptura) non est discipulus super magistrum. *Luc. 6.* Cum igitur populus adhuc vehementer instaret Pontifici, vt eiusmodi petitio manciparetur effectui, Pontifex vtiliora prospiciendo, secretum cum fratribus faciens verbum, ab oculis eorum euanuit, & propitiante Domino, die tertia visus est prandere cum socijs, ad radicem montis Circei ad fontem, qui tunc Papalis est appellatus. Procedens vero vltra fluuium Regulæ, vndique ad eum tàm laicorum, quàm clericorum præsentia concurrente, per Tarracinam, & Caietam transiens, ad patrimonium tandem Beneuentanorum cum Episcoporum multitudine peruenit, Domino fauente: Fratres vero, qui in Vrbe erant, secuti sunt eius vestigia, & suo Capiti tanquam membra suo corpori adhæserunt.

Romuald. Salernitan. Archiep. de fuga Alex. Romualdus autem Salernitanus Archiepiscopus, huius temporis scriptor, hæc habet de fuga Alexandri Papæ. Quo cognito Alexander Papa, qui tunc in Turri Chartularia morabatur, in habitu peregrini cum paucis Vrbẽ exijt, & Caietam vsque peruenit, & ibi assumpto Pontificali habitu, Beneuentum veniens, à Ciuibus eiusdem Ciuitatis honorificè est susceptus. Quod autẽ ad Chartulariam Turrim spectat, erat illa familiæ Frangipanum, qui in Rituali Centij Camerarij dicti inueniuntur Frangipanes de Chartularia, cuius vestigia visuntur vsque hodie iuxta Arcum Titi ad radices Palatini, quæ alio nomine dicta est, Septem Lucernarum.

Fridericus autem, vbi cognouit Alexandrum Papam Vrbe exisse, & eius insidias euasisse, contristatus est nimis, timens ne totum orbem contra se commoueret, & ad sui iacturam maiores seculi Principes conuocaret: sed quoniam in omnibus actibus suis omnipotentis Dei, & beati Petri mansuetudinem & patientiam, sicut homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, non cognouit, iratus est Dominus in eum cum beato Petro, cuius ecclesiam incendere, Dei timore postposito non abhorruit: immisit in eum tantam subitaneæ mortis pestilentiam, & in eius exercitum, vt infra septem dierum spatium ferè maiores ipsius Principes, qui secum Ecclesiæ aduersabantur, subitanea morte corruerent, & miserabiliter morerentur. De quorum numero paucos famosiores duximus nominandos, Fridericum Bauariæ Ducem. N. Comitem de Vuastono,

stono, Bertchardum Comitem de Arlemonte, N. Comitem de Sexia, Rainaldum Ecclesiæ Coloniensis intrusum Archiepiscopum, & L. fratrem eius Comitem, Episcopum Verdunensem, pertinacem schismaticum. Reliqui quoque Barones & milites, ac cetera pugnatorum maxima multitudo, cum languerent, & nullum sanitatis possent remedium inuenire, spiritum miserabiliter exhalabant, quorum cadauera vsquequaque inhumata iacebant. Quid plura? Tantus subitaneæ mortis timor vniuersos inuaserat, vt beatum se crederet, qui quomodocumque ex castris posset exire, & ad propria confugium facere.

Tunc idem Fridericus diuina se manu percussum intelligens, cum Romanis vtcumque composuit, & octauo Idus Augusti, non sine magna confusione recessit. Mortalitatis tamen pestilentia ipsum sequebatur, & quo vlterius procedere conabatur, eo maiorem mortuorum stragem cum mæstitia relinquere cogebatur. Arma vero, & reliquus Theutonicorum pretiosus apparatus perierat simul cum earum rerum domino, & omnis gloria eorum, iam fuit ad nihilum, diuino iudicio, redacta. Dum autem idem Fridericus cũ luctu morientiũ, & infirmorum gemitibus peruenisset Lucam in Tuscia Ciuitatem, & vellet per stratam publicam, & montem Bardonis transire, prohibitus est à Lombardis, ne ipsorum terram ingredi attentaret. Ideoq. à Marchione Malaspina securo impetrato ducatu, apud Pontem Tremulum diuertit à publica strata, & per montium aspera iter dirigens, non sine multarum rerum suarum direptione, tanquam profugus transiuit iuxta Terdonam, & tandem cum paucis venit Papiam. Sed quod valde erat mirabile in oculis omnium, neque recordatio tantorum malorum, quæ ab infantia sua crudeliter exercuerat, neque recentia flagella sibi à Deo, & B. Petro illata, duritiam & feritatem cordis illius emolliuerant, nec ad bonum faciendum conuerterant, quippe quod ipsius natura ad malum ab adolescentia sua prona, semper in idipsum procliuior est inuẽta, vnde tres Ciuitates Lombardiæ, quæ iamdudum ipsius atrocitatem, & sæuitiam expertæ fuerant, videntes propositum, & voluntatem eius feruentius excrescere contra se, communi deliberatione firmarunt, vt de tota Lombardia eum deberent expellere, qui totam Italiam in probrosam seruitutem nitebatur inducere; ideo congregata fortium virorum militia, eundem Fridericum de Papia exeuntem aggressi sunt, & tanquam violatorem & destructorem Legum, & Constitutionum Orthodoxorum Imperatorum, necnon à Romana Ecclesia excommunicatum persequi non destiterunt, donec de cunctis Lombardiæ finibus violenter eijcerent, & transalpinare compellerent. Hactenus acta Alexandri Papæ, haud dubium ab Orthodoxo, & Catholicæ communionis viro conscripta.

At quæ à schismatico homine, Fridericum Imperatorem sequente, qui ijs aderat præsens, sunt scriptis mandata, his inferenda putamus. Auctor est Otto Morena Laudensis, qui res gestas Friderici temporis huius scripsit, & plura habet ab alijs prætermissa, sic exordiens aduentum Friderici in Vrbem ab Antipapa Paschali, qui eum legationibus accersiuit, ait enim: Interea Dominus Guido Cremensis, qui Viterbij morans, ab imperatore, & à multis Archiepiscopis, Abbatibus, Prioribus, alijsq. quàmpluribus mundi hominibus tunc pro Papa habebatur, Imperatoris aduentum diu expectans, &

affectu nimio desiderans, ad eum, quàmuis sæpe alias misisset, nouissime suos Legatos complures destinauit, mandans, vt quàm citius posset, absque dilatione Romam venire festinaret, hostes debellaret, & Rolandum Cancellarium, qui tunc pro Papa Romæ, & in quibusdam alijs partibus, multis tenebatur, qui & tunc Romæ morabatur, de Roma expelleret, & ipsum Romæ in possessione Papatus poneret, & manu teneret. Imperator vero voluntati & consilio, dicti Domini Guidonis, qui dicebatur Papa Paschalis, annuens, Romamq. cum magno gaudio veniens, anno 1167. die Lunæ, nono Kalend. Augusti, Indictione 15. in monte prope Romam, cum suo exercitu castrametatus est. Deinde cum omnibus suis equitibus, sicut armati venerant, ad portam Romæ, quæ dicitur porta Viridaria, quæ est ex parte sancti Petri versus montem Gaudij, veniens, ibiquè, maximum prælium committens, tandem eos superauit, & deuicit, atque fugauit, totumq. locum, qui Cortina S. Petri dicitur, & etiam porticum S. Petri cepit, & domos omnes expoliauit, atque combussit, pluribusq. etiam hominibus interfectis multos cepit.

Romani igitur intra Ciuitatem ex illa parte Tiberis se recipientes, & multum pauidi stantes, in hanc Tiberis partem venire non sunt ausi. Illis autem, qui ex parte iam dicti Papæ Alexandri erant, & ecclesiam S. Petri ab ipsius Papæ Alexandri parte tunc tenebant, & ipsam ecclesiam bene muniuerant se defendentibus viriliter, Imperator eam infestare nullo modo tunc potuit, sed per totam hebdomadam ipsam eos quotidie inuadens, & prælio infestans, eos vincere nitebatur. Theutonici vero cum se eos per fortiam capere non posse prospicerent. proximo die Sabbati infra ecclesiam sanctæ Mariæ Virginis, quæ dicebatur de Laborario, & quæ sita est super scalam S. Petri, ante atrium ipsius ecclesiæ, supponentes ignem totam ipsam ecclesiã combusserunt, ex qua, cum arderet, prosilijt ignis in ecclesiam S. Petri. Ipsa vero ecclesia beatissimæ Virginis Mariæ tota est combusta, & penitus dissipata. Tunc etiam liquefacta est, & combusta quædam mirabilis imago facta in muro ipsius ecclesiæ versus ecclesiam S. Petri, ex auro purissimo, atque splendidissimo decorata, cui similis in Italia nunquam fuerat visa, & alia, quæ facta erat ad imaginem Domini nostri Iesu Christi, ante quam stabat quædam alia pulcherrima imago facta ad imaginem S. Petri, quæ similiter liquefacta est penitus & combusta: quod videntes illi, qui super ecclesiam S. Petri erant, nec vllum succursum à Romanis posse habere cernentes, maximo timore perterriti, statim Imperatori se, & Ecclesiam reddiderunt, iurantes etiam fidelitatem sibi, sicq. Imperator abire permisit.

Sequenti igitur proximo die Dominico prædictus Papa Paschalis, cum suis Cardinalibus in ipsa ecclesia S. Petri Missam honorificè, & cum magno gaudio celebrauit, ipsaq. die in capite Imperatoris circulum aureum tantummodo imposuit: sequenti vero die Martis in quo fuit festum S. Petri ad vincula, prædictus Dominus Papa Paschalis dominum Fridericum Imperatorem, & serenissimam Augustam Beatricem coniugem suam ex coronis auro purissimis, & multis pretiosissimis gemmis decoratis coronauit in ipsa ecclesia S. Petri. Romani itaq. hoc cernentes, & cum Imperatore pugnare se minime posse cernentes, nec etiam flumen Tiberis transire audentes, fœdus cum Imperatore magis, quàm bellum facere decreuere. Ambasciatores igitur

igitur ad Imperatorem dirigunt, fœdusq. cum eo faciunt. Papamq. Paſchalem in perpetuum ſe pro Papa habere, & firmiter tenere cum iureiurando promittunt, ac omnes præter Frangipanes, & quàmplures alios Romæ nobiles, qui maximas turres, & domos, & fortitudines habebant in Vrbe Roma, nec leuiter capi tàm cito poterant, fidelitatem Imperatori facere diſpoſuere. Hoc itaq. ſic peracto, Imperator ſuos Nuncios ad fidelitates Romanorum recipiendas, Romam vltra Tiberim direxit, inter quos fuit Acerbus Morena Laudenſis Ciuis & Imperialis Curiæ Iudex, qui iuſſu Imperatoris Romam vltra Tiberim pergens, per plures dies, innumerabiles fidelitates Imperatori factas ſuſcepit. At planè accidit ſecundum pſalmographum: Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſicut cedros Libani, & tranſiui, & ecce non erat. *Pſal. 36.*

Interea dum hæc Romæ agerentur, quædam maxima, ac mortalis peſtilentia ſuper Imperatorem, eiuſq. exercitum totum, diuinitus accidit. Sequenti namquè die mercurij proxima, cum maxima cæli ſerenitas eſſet, ſtatim quaſi in ictu oculi mirabiliter pluere cæpit; deindè poſt aquam ſerenitas magna, & clara nimis facta eſt, ſtatimq. infirmitas ſuper Imperatoris exercitum talis excreuit, quod equites, & pedites, atquè ſcutiferi ita corruebant, & moriebantur, quod vix per totum diem ſepeliri poterant. Qui autem die mane ſani per viam ambulabant, ſtatim per viam eũdo, aut parum iacendo moriebantur. Ob quam rem Epiſcopi, Archiepiſcopi, Comites, Marchiones, & Duces, alijsq. multi nobiles, & ignobiles, qui in ipſo erant exercitu, corruebant. Obijt namq. Fridericus de Rotemburgo, Regis quondam Conradi filius, & Imperatoris germanus conſobrinus, de quo immenſus dolor ferè per totam Italiam inoluit, quoniam ipſe homo erat magnæ virtutis. Deceſſit autem Dux Guelphus, Ducis Vvillelmi filius, & Rainaldus Archicancellarius, & Coloniæ electus Archiepiſcopus, homo magni ingenij, & cuius ſcientia, & probitate Imperium multum fuerat ſublimatum. Epiſcopus etiam de Leze vita priuatus eſt. Tunc etiam mortuus ſupradictus Acerbus Morena, alius ab auctore, qui Cronicon abſoluit.

Imperator autem videns gentem ſuam ſtrage corruere, relictis multis infirmis, Romam deſeruit, & verſus Tuſciam ire cæpit. Deinde iàm dicto Papa Paſchali Viterbij cum obſidibus Romæ, quos habebat, relicto, quàm citius potuit, Lombardiam intrauit. Sed tamen antequam Lombardiam attingeret, plures duobus millibus ex his, qui ſecum fuerant, in ipſo itinere per gladium ſolummodo Dei, periere. Hi autem, qui tunc mortem vincere potuerunt, omnes infirmati vſque ad necem, tandem tonſo capite, vix euadere potuerunt, tamen qui euaſerant, per totam hyemem, omni colore perdito, paſſi ſunt. Ad locum autem, qui dicitur Ponſtremulus, cum appropinquaſſet, Ponſtremulenſes eum nequaquam per locum ſuum tranſire permiſerunt. Sciens vero Imperator ſe per fortiam, ipſis nolentibus, inde tranſire non poſſe cum ſuis, qui pauci, & infirmi erant, cum ex hac parte caſtri, quod Malinium vocatur, iam tranſiſſet, verſus marinam partem tendens, per terram Marchionis Malaſpinæ Obizonis, ipſo Marchione eum ducente, iter arripuit, & die Martis 11. menſis Septembris inde iter arripuit &c. quæ ſequuntur, ſpectant ad ſequentem annum. Hic exitus rerum geſtarum Friderici anni huius, & planè tragici caſus perfidi Imperatoris ſemper

per in deterius prolabentis, cum contra Romanam Ecclesiam se erigere laborauit. Quæ considerans nobilis huius temporis scriptor Ioannes Saresberiensis, cuius extat Policraticus, dignum eius ingenij monimentum, ita de eodem Imperatore philosophatur in epistola hoc anno scripta ad Oxoniensem Episcopum.

Cod. Vat. lib. 1. epist. 139.

Ad momentum turbinis aduersus Ecclesiam malitia debacchatur, & aduersus Dominum videntur præualere impij, quibus in breui Christus, quem persequuntur, sic respondebit ad merita, vt præponderare videatur libra vindictæ: & quos potenter puniet, non tàm examinare lance æquitatis, quam mole magnitudinis prægrauare; non quidem, quod iniuriam inferat, sed quia sine mensura, & modo peccantibus, immensam, & immoderatam ingeret pœnam. Nec opinetur quisquam, me in longa tempora prophetare, licet oraculi diuini sicut auctoritas, sic & fides perpetuentur, cum planum sit, iam aliquatenus inchoatum esse iudicium, immò executioni mandari sententiam. Nonnè Teuthonicus tyrannus nominis sui fama nuper orbem perculerat, & fere subegerat regna vicina, & etiam Imperium Græcorum terrore concusserat, vt magis deditionem, quàm confœderationem legationibus missis videretur offerre? Sed ecce Deo auctore, timetur minus, & qui tàm vicinos, quàm remotissimos solo nutu terrebat, Principes suos ab iniurijs cohibere non potest. Qui solo verbo pacem gentibus ad arbitrium indicebat & bella, nunc à suis, & inter suos petitis, & acceptis treguis gratulatur. Nàm sicut ipsemet conqueritur, ex quo Laronam venit, vt Regem Francorum, & Gallicanam Ecclesiam separaret à fide, & in suam hæresim peruerteret, vt adorarent Idolum suum, successus eius relapsi sunt, & quæ eum extulerat, in depressionem ipsius cæpit fortuna fluctuare. Spes autem fidelium est, quod ad honorem Dei in breui amplius deprimetur, donec eum omninò Christus, cuius sponsam persequitur, conterat sub pedibus suis. Hæc Ioannes, qui rursus sequenti epistola ad Nicolaum Rothomagensem hæc habet.

Ibid. epist. 140.

Multos exemplo suo Fridericus exaugustus potest instruere, qui de fastigio Romani Imperij ob Ecclesiæ persecutionem, in paupertatem, & ignominiam miser, sed nulli miserabilis, corruit, ad gloriam eius, qui solus pro arbitrio regna, & imperia transfert; erigit, quas vult, & deijcit potestates. Ille suos punire noluit, qui eum deprauauerant consilio, sed in eos digitus Dei gloriosam exercuit vltionem, hæc ipse. Porrò sanctus Thomas Cantuariensis ista audiens de felici successu rerum Alexandri Papæ, & calamitate, quam incurrerat Ecclesiæ persecutor Fridericus Imperator, congratulatus eidem Pontifici has litteras dedit. Amantissimo Domino, & Patri sanctissimo Alexandro Dei gratia summo Pontifici, Thomas Cantuariensis Ecclesiæ minister humilis, miser, & miserabilis exul, salutem, & contra sæuitiam Principum semper animi constantiam.

S. Tho. Cătuar. lib. 2. ep. 22.

Solliciti de statu, & de prosperitate vestra optaueramus iam pridem certum salutis nuntium audisse de vobis, & de confratribus vestris, quid etiam egerit vobiscum, & cum Ecclesia sua, Dei magnificentia; insonuit enim auribus nostris, & toti Galliæ verbum, quod nouiter factum dicitur à Domino; Videlicet illum Fridericum schismaticum ignominose humiliatum, factum sine honore coram populo, & gente. Verùm quoniam rumoribus

credi

credi oportere, & non oportere, fas est: Paternitatem vestram affectuosè sollicitamus, vt recurrente cum litteris nuntio, per vos certissimè audiamus & congaudeamus, si fecerit vobiscum Deus, quod facere consueuit sperantibus in se, non ponentibus carnem brachium suum, non habentibus fiduciam in Principibus in quibus non est salus. Si egerit vobiscum, sicut egit cum Ezechia de Sennacherib, retorquens pœnam in ipsum, qua moliebatur demoliri ipsum Ezechiam cum vniuersa gente sua. Si sic se rei habet euentus, sicut fama diuulgauit, benedictus Deus, qui nouit facere misericordiam cum seruis suis. Ecce quanta Dei potentia, quàm magna ipsius miseratio! Nisi enim ipse custodierit ciuitatem, frustrà vigilant, qui custodiunt eam. Non est à seculo audita virtus Dei manifestior. Si rectè pensetur, quid euenerit. Iustitia ipsius iustior, quæ contriuit ipsos fabricatores istius malitiæ, tantæ persecutionis auctores; consumpsit etiam eos morte famosissima, ipsum vtinam iam exprincipem viuentem dederit in opprobrium omni populo, in derisum omni transeunti, vt ab omnibus digito monstretur, & fiat de ipso quasi celebre prouerbium, more vulgi dicentis: Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed confisus in potentia sua, defecit in ipsa vanitate sua, cui satius fuisset, & gloriosius, apud homines moriendo succubuisse, impugnando suos aduersarios, quàm viuendo fieri despectui cunctis, & in derisum. Hæc est Dei virtus, & fortitudo brachij ipsius. Quis ergo audeat de cetero, habens Christi vices in terra, obsequi voluntati Principum in confusionem Ecclesiæ, non puniendo delinquentes? Audeat, qui voluerit, non ego, ne transferatur in me pœna delinquentis, ne iudicer culpabilis ex dissimulatione vindictæ, ne transeam in culpam, qui culpam non admisi. Hactenus S. Thomas, transferens in causam suam tantam Dei ob Ecclesiam persequentium culpam, immissam in Imperatorem vindictam.

4. Reg. 19.

Psal. 51.

Quod autem, nec sic depressus ab insania sua destitit nouus Pharao, Ioannes Sarasberiensis in epistola ad Magistrum Richardum his verbis significat. Imperator enim, quasi torris raptus de incendio, confusus ab vrbe recessit, & licet fœtor cadauerum à castris in nares eius ascenderit, Domino manum extendente suam super eum, nondum tamen voluit agnoscere, & confiteri Creatorem suum. Erigatur itaque spiritus vester, quia Christus vincit, regnat, & imperat, & recordatus pauperum suorum, potentes impios potentius torquet. Hæc ibi Ioannes Saresberiensis, qui de ijsdem hæc ad Albertum Cardinalem. Nonnè (inquit) Dominus Papa (cuius vitam ad pauperum consolationem optimam, & diuturnam faciat Deus) zelo iustitiæ, quem semper habuit, meruisse credendum est, vt hostis fidei Fridericus contritus sit à facie eius, & ira Dei castra eius exterminaret, qui iam videbatur de Vrbe, & Orbe, & vniuersali Ecclesia triumphasse? in quo tamen magis (vt indubitanter credo) adiuti estis precibus pauperum Christi, quam vestrorum consilijs, aut viribus Romanorum. Audenter quoque dixerim, quod vos suo miraculo citra humanum consilium de faucibus leonum eripuit, vt de cetero semper tantam habeatis in Deo fundatore Ecclesiæ, & custode, & eodem vestro liberatore fiduciam, quod nec aduersariorũ minis, nec blandientium fraudibus recedatis à via recta, aut contra legem credatis de lege disperandum. Nam qui Fredericum deiecit coram vobis, pro-

Cod. Vat. lib. 1. epist. 158.

Lib. 2. epist. 47.

profecto & alios tyrannos, si institeritis mandatis eius, subijciet vobis, aut omninò deijciet. Ita Ioannes, qui in eodem perstans argumento, ad Regem Angliæ diuertens ab Imperatore, ostendit eadem Dei vindicta perculsum ipsum fuisse, vbi aggressus est persequi sanctum Thomam Canthuariensem: ait enim:

Idem li. 1. epist. 139. Nonnè, & apud vos iudicium exercetur aduersus tortores Ecclesiæ? Intuemini, quantus erat Rex Angliæ, cum paruulus videretur in oculis suis, & ad Ecclesiam Dei, vel speciem fidei, & reuerentiæ prætendebat: planè videbitis, eum in nullo frustratum conatu. Sagitta eius retrosum non abijt, Clypeus non declinauit in bello, hasta eius non est auersa, super prædam accumbebat, vt Leo, vt nullus eum excitare præsumeret. Vel visu terrebat hostes. Vicini se inclinabant obsequijs, remoti Principes amicitias expetebant, colebatur à suis, honorabatur ab extraneis, prædicabatur à cunctis. A bonis diligebatur, sed maxime à Clero, qui eum colebat super vires, pro viribus venerabatur, & vnanimi proposito diligebat super amorem mulierum. Quid multa? rerum expetibilium omnium abundantia, &c. Sed quo sine hæc vniuersa Dei dona conclusit, si tamen sine pœnitentia, & satisfactione subsistit in finibus istis? Vt singulas Ecclesias, quas antea per ignorantiam, vt putabatur, aut sui iuris prætextu læserat, taceamus: Tolosam bello aggressurus, omnibus, contra antiquum morem & debitam libertatem indixit ecclesijs, vt pro arbitrio eius, & satraparum suorum conferrent incensum. Nec permisit, vt Ecclesiæ saltem precibus coæquarentur in hac contributione, vel magis exactione tàm indebita, quàm iniusta. Nam ecclesiæ in deteriori calculo vertebantur, vtpotè, quæ rebus suis, aut honore videbantur indignæ. Sed quem successum attulit hic pecuniarum immensitas tantis exactionibus, & iniurijs acquisita? nonne proiecta est in sacculum pertusum, vt hosti suscipienti proficeret, & effudenti non modo esset inutilis, sed damnosa? Nunquid non ab ea die fortuna eius retrorsum secessit, & successuum vbertas emarcuit? atque demum post recensita demerita: Circumferat (inquit) quis oculos mentis, & intueatur, quos, & quales aduersarios ei Dominus suscitauerit, ex quo aduersus Deum in depressione Ecclesiæ erexit calcaneum suum, & planè mirabitur: & si prudens est, venerabitur iudicium Dei, qui non Imperatores, non Reges, non Principes nationum, vt ipsum domarent, elegit, sed extremos hominum Brittones, niuicolinos primo, & postea illos ad contradictionem, & solemne certamen animauit, qui vestigia pedum eius consueuerant adorare, & hoc quidem, vt non glorietur omnis caro, sed nomen Domini sit benedictum in secula. Sic sic, ad puniendam ingratitudinem Salomonis recedentis à Domino, non tàm principes erexit, quàm latrunculos, & seruos abiectos &c. Ita de his Ioannes Saresberiensis prudenter est philosophatus.

Tandem hic Fridericus peragrans partes inferioris Armeniæ, in Saleph flumine, dum lauaret se, siue transiret illum, rapido cursu eius vndarum absorptus interijt. Quonàm modo ista adeo tristia se habuerint, cum alij dicant, in ipso fluminis transitu perijsse, alij vero, cum se aquis ablueret, natando arreptum vndis esse demersum, nos totius ab eo, qui interfuit, rem petemus, qui licet incertus habeatur auctor, certum tamen est, quod is fuit vnus ex illis, qui in ea erant expeditione, & casui interfuit. Scripsitq.

breui

breui compendio quæcumquè toto illo itinere contigerunt, vnaque cuncta perstrinxit epistola, in qua post alia multa hæc habet:

Indè mouentes castra proximo sabbato, directa via versus Iaradinum iuimus, vbi Kal. Iunij hospitati sumus. Et intempestæ noctis silentio tantus factus est terræmotus, quod putabamus super nos Turcarum acies irruisse. Quod credimus fuisse præsagium mutationis circa Dominum Imperatorem, nam cum inde procederemus, iuimus Saleph, vbi tantam asperitatem, & difficultatem viæ in transitu montium inuenimus, quod summa iactura rerum peruenimus Saleph in Dominica die, quæ fuit vigilia Barnabæ Apostoli.] nempe quarto Idus Iunij. Porrò barbaræ voces obscura reddunt loca, in quibus ista sunt perpetrata. Nàm si constaret, quinam fuit locus dictus Iaradinus, Saleph quoquè fluuius sciretur, quis fuerit. Pergit auctor. *Extat in append. ad Radeuic.*

Eodem die cum Dominus Imperator per quoddam compendium transiret in conuallibus montium quandam rapidissimam aquam, saluumq. eum recepit in aliam partem. Facto autem ibi prandio, post infinitos, & intolerabiles labores, quos per mensem iam erat passus, & vellet balneari in eadem aqua, & ita se refrigerare vellet natando, Dei iudicio, casu lachrymabili, & inopinato submersus est. hæc ibi.

Eadem paulò fusius legimus in alia epistola, quam edidit Henricus Canisius his verbis: *Hen. Canis. tom. 5. ant. Lect.*

Ibidē quoque exercitu dormiente in castris, noctis conticinio auditus est veluti ingens, & terribilis armorum strepitus, & tumultus. Vnde vniuersi protinus expergefacti, & attoniti, inquirendo, quid illud esset, nullatenus addiscere valuerunt. Quod tamen postmodum à sapientibus memoratum est, vicini infortunij augurium extitisse.

Postquam exercitus gētis nostræ à primo ingressu Armeniæ quatuor dierum itinere via difficili processisset, gaudens se de tantis bellorum discriminibus, & proditionum laqueis ereptum, quasi per ora Leonum, terram securitatis iam attigisse, die quadam infausta nimium, & nouercante fidei Christianæ, inopinatus, & tristis casus repente illius citharam conuertit in luctum.

Erat vtiquè via nimis arcta, & difficilis nunc per abrupta, & crepidinem montium, nunc per ima vallium, secus descensum præterfluentis ciuitatem Saleph, & peregrini laboriose gradientes, nimio caumate laborabant.

Quibusdam ergo equitibus de subsequente agmine Imperatoris præsentantibus, si fluuium vsquam vadabilem inuenirent, Imperator, dissuadentibus his, qui secum erant, ad refrigerandum se, & lauandum irreuocabiliter fluuium intrauit, & cum se ipsum ad trāsnandum exposuisset, mox in amne medio fessus, & iam incipiens mergi, cuiusdam sui militis, qui secum aquas intrauerat, opem miserabiliter inuocauit.

Cui festinanter ille affectans succurrere, in medijs vndis eum arripuit, sed tandem amnis impetu præualente, ab eo vi auulsus naufragium vix euasit.

Alius vero equo insidens, & celeriter, sed sero Imperatorem fluitantem in gurgite comprehendit. Sic proh dolor, Imperator exercitus ad conturbationem & detrimentum exercitus exspirauit. Hæc ibi.

Qui

Qui autem propter peccata norunt aduersa sæpe contingere, ad illam reuocant culpam interitum Imperatoris, quod diuturno bello iniquissimo incesserit Romanam Ecclesiam, & persecutus fuerit implacabili persecutione diu multumq. Romanos Pontifices.

Neubrig. li. 4. c. 13. Neubrigensis eiusdem temporis auctor, de Friderico postea pœnitente hæc habet; O abyssus multa iudiciorum Dei! Vir tantus, & qui diuino quodam feruore, relictis delicijs, opibusq. Imperij, mille se exposuerat propter Christum periculis, tam subito misero casu absumitur.

Peccatum tamen eius tantum, & tale elucet, quod forte Imperialibus nõ potuerit delicijs expiari, atque ideo oportuerit, ne æternaliter plecteretur, pia Diuinitatis prouisione, in hac vita seuerius castigari.

Fridericus Secundus, post vexatum Romanum Pontificem, Deo vindictam sumente orbatus filio cum exercitu, deinde ab alio filio suffocatur. Filij quoque eius miserabili interitu necantur. Cap. 425.

Ex Germ. Chrō. l. 20. in tom. 2. Germ. scri. Interea Entius filius Imperatoris aduersus Bononienses, & Legatum Pontificis, qui illic erat, ducit copias: occurrunt illi Pontificij, congrediuntur, fit cruenta pugna: ad extremum Entius cum suis fugatur, capiuntur multi, etiam Entius, qui Bononiam ductus mittitur in ferream caueam, in qua sordidissimo victu nutritus, miserrimã vitam post aliquot annos finiuit. Post captum filium Entium, eiusque exercitum superatum, dilapsum, atq. adeo deletum, in Apuliam confert se Fridericus non sine maximo animi dolore, vbi breui post obijt diem. Quo genere morbi lis est scriptoribus, alij animi ægritudine, & mœrore; alij confectum, febre: alij veneno: alij alia morte vita defunctum volunt.

Geor. Vvicel. in epit. Sum. Pont. De eodem Georgius Vvicellius hæc scribit: Innocentius IIII. bene vexatus à Friderico, tandem hunc deponit à Cæsariatu. Hinc ille omnia vastat incendio, &c. Papa hic, vt alij procurat bellum Asiaticum: scriptor idem iuris: Sub hoc perijt bestia Fridericus. De eodem etiam Blondus, scribit his verbis.

Blond. Dec. 2. lib. 7. Dum tamen hæc scelestissimus ageret Fredericus infelicissimo sibi percussus est nuncio. Entium enim allatum est filium suum, quem Romandiolæ præsidio relictum fuisse ostendimus, prælio à Bononiensibus superatum, & cum copijs pene omnibus captum esse, quem postea Bononienses diutissime tenuerunt. Fridericum subinde in Apuliam se contulisse apud omnes constat. Sed Rolandus, Albertinusq. Mussatus Patauini, quos video per ea tempora scripsisse, illum dicunt Panormi fuisse defunctum ad diem, quæ diei respondebat, in qua secundo ante tricesimo anno Romanorum Imperator fuerat designatus. Ptolemæus vero, fuit Lucensis, qui & ipse hoc in loco incipit, à se (vt paulo post dicit) visa scribere: Fridericum Martini testimonio affirmat, in Apulia apud Ferensulam graui, & periculoso laborasse morbo, ex quo cum iam conualesceret Manfredus adolescens filius suus, ex concubina nobili muliere susceptus, compresso iacentis in strato ore cum suffocarit. De eo autem hæc S. Antoninus.

S. Anton. Chron. p. 3. tit. 19. § 4. Anno autem prædicto scilicet 1250. cum esset Fridericus in quadam ciuitate

uitate in confinibus Aprutij in Apulia, quæ ciuitas dicitur Firenziola, infirmatus est ad mortem iuxta augurium de eo prælatum: quod ipse non intellexit interpretatus Florentiam, pro Firenziola. Ibi cum eo aderat filius eius illegitimus Manfredus iniquus, sicut & pater suus, vt patet ex facto, cupiens habere thesaurum eius, necnon & dominium Apuliæ, & Siciliæ; qui timens ne fortè euadens, vel condens testamentum, aliud disponeret de Regno Siciliæ, consilium sumens cum Camerario Friderici, ac ei promittens magna munera, & dominium aliquorum locorum, conuenit cum eo; & ipse Manfredus super os patris posuit ceruical, & ita suffocauit eum, & miserabiliter mortuus est tàm potens, & diues Dominus, excommunicatus, priuatus Imperio, & omni Regno sine aliquo sacramento, & signo pœnitentiæ. Sicq. Iudex æquitatis Deus vindicauit viduam diu clamantem, ad se, scilicet Ecclesiam, vt vindicaret eam de aduersario suo, sicut & in alijs Ecclesiæ persecutoribus egit.

Conradus Friderici filius à Manfredo fratre veneno occisus est. Manfredus ipse à Carolo Andegauensi in bello necatus. Conradinus Conradi filius in acie captus securi percutitur. Genus itaq. impij Friderici prorsus male perditum & extinctum est. *Io. Villan. lib. 7.*

Ludouicus IV. Romanus assertus, Imperator, eadem patratus ex equo miserabiliter corruit, & exspirauit. Cap. 426.

EOdem anno scilicet 1547. quinto Idus Octobris, obijt Ludouicus IV. Romanorum Imperator, anno Regni sui 33. hoc modo: Ioanna Ducissa Austriæ, ex Sueuia reuersura in Austriam, voluit Ludouicum Imperatorem visitare, qua die Princeps cupiens cum ipsa relicta quondam Alberti Ducis Austriæ spectaculum habere apud Monachium, & omnibus cum hilaritate consummatis, cum ex eodem poculo princeps à Ducissa porrecto biberet, statim sentit se grauatum: Vnde accepta occasione, & exercitij gratia, exiuit venatum: paralysi deinde percussus, de equo in terram corruit, & mox exspirauit. *Naucler. Chron. volum. 3. generat. 45.*

De his fusius Io. Villaneus, & alij Scriptores illorum temporum.

De fame magna ab Agabo propheta prædicta, & de pio studio discipulorum ad prouidendum ijs, qui egebant. Et de consuetudine fidelium ferendi collectas ad pauperes sustentandos. Enarratio. Cap. 427.

SEd non est prætereundum, id quod illis temporibus, cum ferueret aduersus Apostolos ingens persecutio, à Deo factum est, cuius iudicium iustum est. Cum enim impij illi contra diuinos Apostolos exardescerent, vt eos affligerent vsque ad interitum, vocauit Deus famem super terram, quam Agabus Christi propheta futuram esse prædixerat in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio. Qua vrgente resplenduit Christiana charitas; cum enim discipuli, qui erant Antiochiæ, multas collegissent pecunias, transmiserunt illas per manus Pauli, & Barnabæ in Iudæam fratribus rerum inopia laborantibus, vt eos quoquo modo possent, refocillarent, vt fames *Act. 11.*

hæc

Ex Comment. Io. Lori. in Act.c.11. hæc fieret largientibus eleemosynæ occasio, famescentibus salutis.

Quod autem attinet ad famem, habet hæc frequenter causas ex siccitate largiore, imbre, vredine, rubigine, æstu intempestiuo, frigore conquerente, vt Plato loquitur, ea tamen etiam Deus clade plerumque scelera punit, cuius animaduersionis obseruant Hebræi ex Thargum Rùth nouem exempla. *Plato in Axiaco. Deut.c.28.*

Nàm primam famem fuisse volunt viuente Adamo, fortasse ob maledictam terram à Deo. Secundã propter parricidium Cain, quod enim dicitur ei: Maledictus eris super terram. Septuaginta vertunt, à terra, id est, Terra tibi maledicet, & sterilescet tibi, cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos. Tertiam sub Abraham. Quartam sub Isaac. Quintam sub Iacob. Sextam sub Ruth. Septimam, Octauam, & Nonam, quæ narrantur in historia Regum. Collegit Philippus Bosquierus alias non paucas fames, quæ auctore Deo mundum vexarint magnis implicitum flagitijs, Mauritius Hilaretus, & alij.

Baron. an. 44. Scimus Eusebium, & qui eum est secutus, Orosium, & complures alios asserere, dictam de fame orbis cladem incidisse in annum quartum Claudij Imperatoris; re tamen accurate perspecta, secundo potius, quàm quarto eiusdem Imp. anno eam contigisse comperimus. Dio enim Cassius, qui ex Vrbis Fastis Romanam historiam per singulos annos contexuit, nullam aliã sub Claudij Imperio factam esse famem recenset, nisi hoc secundo anno Claudij, quo egregiam ab Imperatore dicit nauatam operam, ne Vrbs fame periret. Tunc enim Romanum Portum extruendi initum ab eo esse consilium tradit. Commendat & Suetonius eiusdem Imperatoris in annona procuranda solertiam. Sic igitur Dione Auctore, quem magis consentire actis à Luca conscriptis reperimus, hoc ipso anno secundo Claudij eam ab Agabo Propheta anno præterito prædictam totius orbis famem reperimus. *Dio hist.li. 60. Sueton. in Claud.c.18*

Ioseph.ant. lib.20.c.2. Meminit & tàm diræ famis Iosephus his verbis. Cum enim per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia, Regina Helena ex suis alios misit Alexandriam, comparaturos vim magnam tritici; alios in Cyprum, qui copiam ficuum passarum inde adueherent: quibus omnibus breui reuersis cibos egenis distribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem sibi apud nostram gentem peperit: filius quoque Izates, comperto quanta fame laboraret ille populus, multum pecuniæ misit Hierosolymitanorum primatibus. Hæc Iosephus.

Ea igitur vrgente fame, qui erant Antiochiæ Christiani collectas pecunias ad Christianos, qui erant in Iudæa, per Barnabam, & Saulum miserunt. Tenebantur quidem maiori inopia adstricti Christiani, qui in Palæstina erant, ceteris omnibus, nam in ea, quæ post necem Stephani in eos est excitata persecutio, loco pulsi, si quæ illis residua erant bona, amiserunt. *Heb.10.* de his enim meminit scribens Paulus ad Hebræos, cum ait: Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis: quorum causa idem Apostolus postea cum esset in Macedonia, ab Ecclesijs collectam item exegit. De hoc itaque pio fraternæ charitatis officio ab Antiochenis exhibito, hæc scribit *Act.11.* Lucas, post relatam ab Agabo prænunciatam famem: Discipuli, inquit, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitan-

tibus

tibus in Iudæa fratribus, quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores per manus Barnabæ, & Sauli. Quod vero mox poſt hæc narrata, de Iacobi martyrio, & Petri carcere, Lucas ſubdat hiſtoriam, non ſic accipiendum quis putet, vt ante aduenerit fames illa, ſed quòd meminiſſet de Agabi prophetia, de ea ab illo prædicta, quæ ſequenti anno ſubſecuta eſt, fame, adiunxit hiſtoriam.

Hæc prima pro indigentibus fratribus reperitur in Eccleſia ex multorum collatione ad vſum pauperum facta Collecta. Paulusq. & in his multus fuit; nam & indicebat & colligebat, atque (vt hic etiam feciſſe traditur) ad fratres perferebat egentes. Ex huiuſmodi ſacris Apoſtolicis inſtitutionibus remanſit in Eccleſia Romana laudabilis illa conſuetudo, vt ipſe Romanus Pontifex pro concione, ad certam diem faciendas collectas indiceret, quod demonſtrant complures ſancti Leonis Papæ ſermones, pro Collecta inſcripti; idemq. in vno ex illis hæc ait: Et ideo, dilectiſſimi, ſatis fiat Apoſtolicis inſtitutis, & quia Dominica die prima eſt futura collectio, omnes vos deuotioni voluntariæ præparate, vt vnuſquiſque ſecundum ſufficientiam habeat in ſacratiſſima oblatione conſortium. Conſueuit namq. die Dominico collecta fieri in Eccleſia ex Apoſtolica inſtitutione: Paulus enim eam regulam præſcripſit Corinthijs dicens: De collectis autem, quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui Eccleſijs Galatiæ, ita & vos facite: Per vnam ſabbathi &c.

Leo ſer. 2. 3 & 5. de collect.

Ser. 5.

1. Cor. 16.

Cum vero eiuſmodi laudabilis conſuetudo Conſtantinopoli exoleuiſſet, Ioannes Chryſoſtomus diligentius reſtituendam curauit, dum de ea re inſignem habuit orationem, qua etiam more maiorum Dominico eſſe faciendam die præcepit. Idemq. etiam meminit de antiquo Eccleſiarum vſu, qui hactenus perdurabat, vt & in Eccleſijs eſſent Gazophylacia, in quibus oblatæ pecuniæ conderentur, quæ à Cypriano Corbona nuncupantur, qui de his ait: Locuples, & diues es, & Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non reſpicis? In quos vſus collatæ eleemoſynæ inſumerentur, ſubdit his verbis: Cumque vniuerſa, quæ dantur pupillis, & viduis conferantur; dat illa, quam oportebat accipere. Paulinus Menſam appellat locum in Eccleſia poſitum ad recipiendas fidelium eleemoſynas, qui de earum vſu agit his verbis. Hoc exemplo, dilectiſſimi, cauere debemus, ne damnum animæ & diſpendium ſalutis adeamus, negligentes in eccleſia poſitam à Domino menſam indigentibus, quam deſpicientibus oculis intuemur, aut aridis manibus præterimus. Et paulò poſt: Non patiamur ergo menſam Domini, & nobis vacuam, & egentibus inanem relinqui, & viſui ſtare tantùm, non vſui.

Chryſ. ſer. de eleemoſ. & de coll.

S. Cypr. lib. de oper. & elem.

Paulin. ep. 32.

Sed ante hos omnes Iuſtinus Martyr, hæc quoque de pecuniæ collatæ vſu: Quod ita colligitur, apud Præpoſitum deponitur, atque inde opitulatur pupillis, & viduis, & his qui præter morbum, vel aliam aliquam cauſam egent, quique in vinculis ſunt, & peregrè venientibus hoſpitibus, & (vt ſimpliciter dicam) indigentium is omnium Curator eſt. Sed & Tertullianus de iiſdem agit in hæc verba. Neque enim pretio vlla res Dei conſtat, & iam, ſi quod arcæ genus eſt, non de ordinaria ſumma, quaſi redemptæ religionis congregatur. Modicam vnuſquiſque ſtipem menſtrua die, vel cum velit, ſi modo velit, & ſi modo poſſit, apponit; nam nemo compellitur, ſed

Iuſti. martyr. ad Antonin. Pium.

Tert. Apol. c. 39.

ſponte confert. Hæc quaſi depoſita pietatis ſunt, nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis diſpenſatur, ſed egenis alendis, humandisquè, & pueris & puellis, re ac parentibus deſtitutis, iamq. domeſticis ſenibus, item naufragis, & ſi qui in metallis, & ſi qui in inſulis, vel in cuſtodijs, dumtaxat ex cauſa Dei ſectæ, alumni confeſſionis ſuæ fiunt. Sed eiuſmodi, vel maximæ dilectionis operatio, notam nobis inurit penes quoſdam: Vide (inquiunt) vt inuicem ſe diligunt? Hucuſque Tertullianus. Erant itaquè (vt dictum eſt) eiuſmodi gazophylacia in quotidianum vſum pauperum deſtinata: ceterum ſi quæ noua neceſſitas emerſiſſet, quæ conſuetarũ eleemoſynarum collationem excederet, tunc Epiſcopus nouam inter fideles collectam indicebat. Eſt de his exemplum Cypriani Epiſcopi Carthaginenſis, qui quantumlibet (vt nuper vidimus) haberet in vſum pauperum in Eccleſia paratam corbonam ad eleemoſynas excipiendas, nouo tamen ſuperueniente caſu de Chriſtianis à barbaris captis pecunia redimendis, collectam indixit: cuius exemplo id ipſum ceteri collegæ Epiſcopi præſtitere, ex qua ingentem vim pecuniarum collectam miſit ad redimendos captiuos, vt eius epiſtola ad fratres coepiſcopos ſcripta teſtatur.

Cyp. ep. 60.

Cum verò poſtea iam ardens illa charitas Chriſtiana tepeſceret, cum aliqua vrgeret neceſſitas, ſic indicebatur collecta, vt etiam veluti iure Regio exigeretur, compellerenturq. laici ad eiuſmodi præſtandam collationem. Eſt enim de his exemplum apud ſanctum Gregorium Papam, ſic ad Conſtantium Mediolanenſem Epiſcopum pro Philagrio ſcribentem. Indicauit præterea dictus portitor, quod collecta facta inter alios Ciuitatis Ianuenſis habitatores, ipſe dare pariter compellatur, & miramur, quod, qui magis miſericordia dignus eſt, vobis præſentibus prægrauetur. Quod ſi ita eſt, denuo ab eo per quemlibet exigi veſtra ſanctitas non permittat. Quia eum, quem cæcitas ſua grauat, inhumanum nimis eſt in collatione affligere, cui, ſi eſſet magna neceſſitas, debuit ex collatione miſereri. Hæc Gregorius. Ad hæc ſpectat illud Concilij Turonenſis decretum, quo Epiſcopi in hunc modum voluerunt pauperibus eſſe conſultum: Vt vnaquæque Ciuitas pauperes & egenos Incolas alimentis cõgruentibus paſcant ſecundũ vires, vt tàm vicini presbyteri, quàm ciues omnes, ſuum pauperem paſcant, quo fiet, vt ipſi pauperes per ciuitates alienas non fatigentur. Hæc Canon.

Gregor. in Regiſt. lib. 3. epiſt. vlt.

Concil. Turon. 2. c. 5.

Sed vt ad propoſita de collecta Hieroſolymam perferenda redeamus, perdurauit ea pia conſuetudo in Eccleſia Catholica, vt maiorum exemplo, Chriſtiani ex pluribus locis ad eos, qui Hieroſolymis eſſent, egentes, mitterent eleemoſynam. Quam quidem laudabilem conſuetudinem ad Theodoſij tempora perdurantem nequiſſimus Vigilantius eſt conatus euertere. Quem ardenti zelo Hieronymus redarguit, qui & inter alia: Hac in Iudæa, inquit, vſque hodie perſeuerante conſuetudine, non ſolum apud nos, ſed & apud Hebræos, vt qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra, niſi ſolum Deum, ſynagogarum & totius orbis foueantur miniſterijs.

Hieron. ad Vigilant.

Mulctabant fortaſſe Iudæi, vt etiam Gentiles poſtea, eos, qui Chriſto ſeruiebant, iudiciali ſententia, vt in Anglia tàm diu factum deploramus, & nullo expectato iudicio ea rapiebant, vt præter alios meminit ex epiſtola quadam Melitonis Epiſcopi Sardenſis in Aſia, Euſebius: Digni erant primi illi

Ex Cõmen. Ioa. Lorini ſuper Act. Apoſt. c. 11.

illi in Iudæa discipuli, quibus communi aliorum omnium benignitate succurreretur, cum, vt succurrerent communitati, tàm benignè ipsi, liberaliterq. sua omnia distraxerant. Euseb. lib. 4. hist. c. 25 Act. 2. & 4.

Peruetus mos fuit, ante tempora etiam Christi, vt Iudæi synagogarum, ac totius orbis fouerentur (vt Hieronymus ait) ministerijs. Etenim M. Tullius prodit, Flaccum iussum causam dicere, quod in Asia vetuisset, ne Iudæi collectam pecuniam deferrent in Ierusalem. Immo vero existimarunt nonnulli in festo cœtus, siue collectarum, quod celebrant Iudæi die octauo post festum tabernaculorum, hoc est vigesimo secundo Septembris, colligi solitam pecuniam in vsus pauperum. Cic. Or. pro Flac. Num. c. 47

De illa porrò per orbem totum pecuniæ à Iudæis facta collectione, quæ ætate adhuc Hieronymi vigebat, cauit Honorius Imperator, ne fieret: deinde autem restituit. Iunior vero Theodosius collectam exigi solitam in Occidentalibus prouincijs, sibi vendicauit. C. Theod. de Iud. l. 4. Ibid. l. 15. & 17. Ibid. l. vlt. & C. Iust. de Iud. l. 16.

Sed redeundum ad Christianos. Paulus de indicta à se Corinthi collecta, atque in Macedonia, quæ fieri deberet per vnam sabbathi, hoc est, die Dominica, mentionem facit scribens Corinthijs: ac de iam etiam indicta ecclesijs Galatiæ. Tenuit diu hoc institutum, vt testantur sermones Papæ Leonis, de collectis, siue per collectam, qui nominatim asserit esse instituta Apostolica, & exprimit diem Dominicam. De eadem die, ac de antiquo vsu, quem exoletum dolet, restitutumq. vult, disserit quodam sermone Chrysostomus. tum præterea de gazophylacio posito in Ecclesia, in quod oblatæ pecuniæ conderentur, qua de re eadem loquens Cyprianus, Hebraico vocabulo Corbonam appellat, & Paulinus, Mensam, & Tertullianus Arcam: notant item menstrua die, idest, semel in mense, datam huiusmodi stipem ab vnoquoque vel cum vellet, si modo vellet, & si modo posset, & tàm ipse, quàm citati alij, & Iustinus (qui quod colligeretur, deponere solitum apud præpositum ait) indigentium solis vsibus collectam pecuniam cessisse confirmant: & ante omnes Clemens Romanus, vtens nomine τῆς αὐλογίας: quod Collectam signat. 1. Cor. 16. Clem. Ro. lib. 4. Cōst. c. 8.

Inde nata consuetudo in Missa offerendi præcipue die festo, idq. denotat particula Missæ, quæ vocatur Offertorium, vt tradunt Innocentius III. & Rabanus Maurus, & alij, qui scribunt de diuinis, Ecclesiasticisq. officijs, & ordo Romanus. lib. 2. myst. Miss. c. 53.

Ceterum, si quæ noua necessitas existeret, cui consueta non sufficeret eleemosynarum collectio, nouam Episcopus indicebat, vt pro Christianis redimendis Cyprianus fecit, eiusq. exemplo alij in Africa Episcopi. Augustinus etiam ad liberandum ære obligatum alieno, ita tamen, vt, quod ante dixi cum Tertulliano, sponte id ab offerentibus fieret, sicut & fieri solitæ in Missa oblationes, de quibus idem per se loquendo, nisi aliunde accedat obligatio ex promissione, vel Ecclesiæ necessitate, vel diuturni temporis consuetudine recepta, vel censu reseruatiuo fundi dati ab Ecclesia, docet B. Thomas, & Canonistæ in Rubricam de Parochijs, vt Ioannes Andreas, Panormitanus, & alij, vt in c. omnis de cons. dist. 1. S. Antonin. alijq. summistæ, & Ioannes Azor in institutionibus suis. Tunc vero cum sunt spontaneæ oblationes, aut etiam ex sola consuetudine, quodlibet offerendi, integrum est cuiuis quidquid velit offerre, siue multum, siue pa- Aug. epist. 215. 2. 2. q. 86. ar. 1.

Tob.c.4.8. 9. rum, iuxta consilium Tobiæ, & Apostoli, & Iudæorum exemplum in captiuitate Babylonica.

2.Cor.8. Baruch.1. Verisimile est loco voluntariarum oblationum fieri solitarum in Missa post Offertorium, successisse saltem in Italia, vt concionatores ad eleemosynam populum cohortentur, præsertim cum iuxta veterem ritum habeatur concio, seu prædicatio post symboli recitationem.

De laudabili consuetudine Romanæ Ecclesiæ subleuandi inopiam egentium in quacumque mundi parte. Cap. 428.

Apud Euseb 4.hist. c.22. EXtitisse autem antiquam, & omni laude dignam consuetudinem in Romana Ecclesia Dionysius Corinthius memorat, egentium toto orbe Christianorum subleuare inopiam; quod fecisse quoque Simmachum erga Africanos Episcopos exulantes in Sardinia septingentos quinquaginta quinque sub Hunnerico, & Thrasamundo Regibus Vandalorum, Paulus Diaconus prodidit. Testes eiusdem munificentiæ sunt tot Gregorij epistolæ, testes tam multæ hospitales in Vrbe ædes cum redditibus pro remotissimarum hominibus prouinciarum; testis in eadem Vrbs Leonina, quam Leo IV. excitauit, receptaculum eorum, qui è Corsica Insula, aut aliunde Saracænorum metu profugissent: testes adeò diuersarum nationum adolescentes certis in Collegijs Romæ, & suismet in regionibus ad pietatem, doctrinamq. instituti, magnificentia præsertim Gregorij XIII. quem ferunt præterea quotannis aureorum septuaginta millia in egenos erogasse, exceptis largitionibus extraordinarijs in externos. Scripsit Laurentius Villauincentius libros tres de œconomia sacra circa curam pauperum, probans contra perniciosum librum, in hæreticorum sanè officina scriptum, & cusum, pertinere curam illam per se ac maxime non ad politicum, sed ad Ecclesiasticum magistratum.

Ex subuentione autem huiusmodi facta ab Apostolis ijs, qui se suis rebus pro Christo, & aliorum subsidio abdicauerant, & à Iudæis odio fidei, spoliati quoque donis fuerant, obseruant pij scriptores, peculiari quodam vinculo teneri fideles diuites ijs, qui propter Christum omnia reliquerunt, subuenire. Et sane ita est, videturq. non solum charitatis officium, sed iustitiæ quoddam debitum, id exigere, vt qui se sponte ad paupertatem redegerunt, & alijs de rebus suis benignè fecerunt, ijsdem rependatur vnde viuant.

De laudabili sollicitudine, & prouidentia in egentes. Cap. 429.

NOn est autem dicendum propter huiusmodi prouidentiam in egentes habitam violasse discipulos Domini mandatum, quod ait: Nolite sollicitè esse de crastino: neque contra Pauli exemplum, quod sæpe de seipso postea testatus est, manibus suis operatum esse, ne quem grauaret: non enim cauetur, ne quis humano more ista procuret, sed si quis propter ista Deo militet, & in operibus Dei non regnum Dei, sed istorum acquisitionem intueatur: cum potius in istorum quidem prouisione regnum Dei cogitandum sit, & in militia regni ista cogitare non oporteat. Hæc Beda Act. 11.

Colli-

Colligitur vero id ex eo, quod Christus eam prohibet dumtaxat sollicitudinem, quæ à seruitute Dei hominē distrahit, & vt loquitur Lucas, facit eũ in sublime tolli μετεωρίζεσθαι, id est, longa futuri sollicitudine suspēdi, ac veluti philosophari de longe remotis, vt Astrologi, cum de cælo disserunt, quales illi, qui apud Iacobum dicunt: Hodie aut in crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus. *Luc. 12.* *Iac. 4.*

Certe CHRISTVS non est aduersatus præcepto suo, qui cum loculos haberet, non modo in crastinum, sed in plures quoque dies sollicitudinem quandam habuit. Frustrà prouocaret nos Salomon ad imitationem prouidæ, sollicitæq. formicæ: nec mulierem fortem à cura domestica commendare debuisset: non fuisset laudanda Ioseph prudentia solliciti in septennium: nec debuisset Christus laudare, vt fidelem, ac prudentem familiæ præpositum, qui dare illi posset in tempore tritici mensuram: cessare postremo deberent mechanicæ artes omnes, & operarum, seruitorumq. labores, & patrisfamilias cura in thesaurizando pro filijs. *Ioan. 12.*

Cauendum ne sollicitudo seculi suffocet sementem diuinam, ne si nimia sit, proficiscatur ex diffidentia aduersus Deum; ne præcedat, sed sequatur sollicitudinem Regni Dei, quod ante omnia quærendum est, ac tanti refert, vt illi vni seruiendum sit & quoniā duobus dominis seruire non possumus, alia, quæ velut ad cumulum adijciuntur nobis, præ hac cura curare quodammodo non videamur, sed negligere, & floccipendere. *Luc. 8.* *Mat. 6.*

Proijcienda itaq. solicitudo in Deum, cui cura est de nobis. Immo nihil soliciti esse debemus, anxia nimirum sollicitudine, sed ita, vt ea, qua par est moderatione facientes quod possumus, deposito sollicitudinis excessu, qui reprehensus est in Martha, partes Marthæ, socia adhibita Magdalena, quæ meliorem partem elegit, cum res tulerit, obeamus, necessarijs contenti simus, quia vnum necessarium est. *1. Pet. 5.* *Philip. 4.* *Luc 10.*

Aurea prorsus, & Augustino digna sententia, qua Deum alloquitur. O tu Bone omnipotens, qui sic curas vnumquemque nostrum tamquam solum cures, & sic omnes, tamquam singulos. Rursum: In toto tempore totū me simul, semperq. consideras, ac si nihil aliud considerare habeas, sic super custodiam meam stas, sicut si omnium oblitus sis, & mihi solum intendere velis. Quocumque iero, tu me Domine non deseris, nisi prior ego te deseram. *Aug. 3. Cōfess. c. 11.*

Adde B. P. Ignatij apophtegma. Sic pendere nos à prouidentia diuina debere, vt si omnia Deus, nos nihil: ita nobis in rebus etiam nostris elaborandum, perinde ac ille nihil, nos omnia conferre oporteret. *Ribaden. in vita.*

Verum est, & tritum prouerbium: Iuua teipsum, vt iuueris à Deo. Elegans, ac venusta similitudo est, qua Anselmus demonstrat, procurationem rerum temporalium, etiam laboriosam, ac molestam, sine spirituali detrimento suscipi posse.

Dicebat Molendino similem esse vitam nostram; actus nostros molæ: illum qui opera sua pro terreno tantum commodo faciat, farinæ decidentis in fluuium iacturam facere; qui bona nonnulla operetur, sed magis ad temporalia intendit, valde exiguam reportare: Monachum, qui ex superioris tantum præscripto tractet secularia, sine, aut superbiæ, aut iniu- *In eius vit. lib. 2.*

ſtitiæ vitio, quamuis interdum propterea miſſas perdat, loquatur alijs tacentibus, & quædam alia ſimilia faciat, vel dimittat, hæc ab obedientiæ virtute conſumi, totamq. farinam conſeruari, quæ illum æternaliter paſcat.

Sueton. in Claud. c. 18 Oroſ. lib. 7. c. 6. Claudium, ſub quo fames hæc accidit, conuicijs medio foro populus corripuit, & fragminibus panis turpiſſime infeſtauit, & ſimili de cauſa Theodoſium lapidibus impetitum conſtat.

Marcel. Com. in Chron. Prou. 11. Pſal. 58. Experientia ſæpius comprobauit verum eſſe illud, quod habetur in Prouerb. Qui abſcondunt frumenta, maledicuntur in populis: nonnulli tamen magnæ alicuius penuriæ tẽpore id facere ſolent, quod auaritiæ genus, eſt necare homines: Auaro enim nihil eſt ſceleſtius, quia vt ipſe diues viuat, non curat, vt alij miſerabiliter moriantur. Quibus niſi reſipiſcant, illud contingere ſolet, vt moriantur diuites, & pauperes ſepeliantur in inferno, vbi famem patientur vt canes.

Vtinam hæc diligentia, & ſollicita charitas ad colligendas pecunias, ad ſuſtentandos illos, qui recenter conuerſi ſunt ad Chriſtum, & fidem eius amplexi ſunt, vigeret adhuc in Chriſtianorum cordibus, prouidendo neceſſitatibus eorum, vt Chriſti Eccleſia non ſolum eſſet magiſtra in docendo, ſed mater in nutriendo filios ſuos, nè penuria reiũ nimis fatigentur, & tædeat veniſſe in populum, apud quem charitatem, quam profitentur, & prædicant, reperire non poſſunt. Ita enim fieret, vt non ſolum, qui iam conuerſi ſunt cum gaudio vitã agerent, & ſeruirent Deo in lętitia, ſed quod qui adhuc in infidelitate ſua permanent, videntes, quod, qui Chriſtianam fidem ſuſceperunt, collocati ſunt in loco paſcuæ, eſtq. eis ſufficentia vtriuſquè panis, & ſatiantur aquis refectionis, relictis mundi retibus, & laqueis, ſecedentes ex tenebris & vmbra mortis, penè omnes properarent ad Chriſtum, inundatio camelorum operiret Eccleſiam. *Iſa. 60.*

Sed cum vident, aut audiunt ad fidem nuper conuerſos nihil bonorum, aut parũ poſſidere, premi ægeſtate, tabeſcere fame, & miſerrima in omnibus vitã degere, & non eſſe, qui ſuccurrat eis, & nè fame pereãt, cogi ad mendicandũ, & ad malas artes, non poſſunt animum inducere ad credendũ, non enim poſſunt credere fidem veram habere eos, apud quos charitas non eſt, nec pietas, nequè enim quiſpiã libenter ibi habitat, vbi non diligitur. Huiuſmodi autem conſuetudo colligendi pecuniam ad pios vſus, in aliquibus locis etiam hodie viget, præſertim cum diebus feſtis ſacra celebrantur: tunc enim clericus quiſpiam, cum ventum eſt ad offertorium, circuit, vt vnuſquiſquè (ſi libet) vel obolum mittat in thecam, quam porrigit.

Contigit autem his diebus, aliquid lachrymis dignum: Cum enim in quodam oppido parochus in die feſto, huiuſmodi collectas de more faceret in Eccleſia ſua, clericus ordinatè pergebat ad circumſtantes cum diſco ad eleemoſynas colligendas, vt vnuſquiſquè aliquid pro modulo ſuo poneret in diſco. Aderat tunc temporis ad miſſam audiendam illius oppidi Domicellus, qui has collectas deridens, pilam plumbeam, quam in tormentis igneis ponere ſolent ad homines trucidandos, poſuit loco nũmorum ludibrij gratia ſuper diſcum. Hac facta deriſione contigit, vt iſte proſcriptus irrueret in Eccleſiaſticum territorium, cum graſſatoribus ſuis, & ſtatim in exordio incurſionis ſuæ, pila plumbea ex tormento igneo emiſſa caput eius perforauerit, & miſerabiliter mortuus fuerit.

Plagas

Plagas famis, aut alia flagella ideo super populos immitti, quia peccatis finis non imponitur. Remediumq. ad auertendum huiusmodi mala, verum, & vnicum esse, fugam peccatorum, & emendationem morum. Enarratio ex D. Basylio. Cap. 430.

LIbet hoc in loco concinnam D. Basylij sententiam ex Homilia in diuites auaros super illa verba scripturæ: In fame, & squallore, referre. Ex qua euidentissimum fiet, peccata populorum famis, morborum ac aliorum malorum potissimam esse causam. Eius verba hæc sunt. *Benzon. in Spec. Episc.*

Cælum nunc fratres dilectissimi videmus solidum, nudum, ac sine nubibus, serenitate sua, & puritate nos contristans, quam antea iam desiderauimus, quando profundis coopertum nubibus, & procellosos nos reddebat, & sole priuabat. Terra verò iam exiccata, ad extremum aspectu est horrida, & ad agriculturam sterilis, & infœcunda, deinde ob siccitatem scissa, hiatus patefecit maximos, vt in imis visceribus Solis excipiat radios; fontes plurimi, & perennes nos deseruerunt. Fluminum quoque magnorum cursus defierunt. Minutissimi paruulorũ pedes illos permeant, & mulieres onustæ totos penetrant, & transeunt, nostrorum multos potu quoque destituit; ac demum in magnam nos Deus viuendi difficultatem constituit. Israelitæ noui, Mosen quærentes nouum, baculumq. illum prodigiorum productorem desiderant, vt rursus diruptæ petræ vsum sitienti populo præbeant. Nubes quoque subitæ, & admirabiles inauditum mannæ cibum mortalibus irrorẽt. Timendum sanè nobis, ne malorum exemplum in famis calamitate posteris nostris existamus. Vidi campos steriles, & arentia rura dudum sine fructibus, lachrymansq. mæstas edidi querelas, quod pluuia nobis nulla data est, ex quo nec sata nascuntur, & eodem modo, quo ea aratrũ occultauit, permanent. Aut si fortè nata, statim tenera æstu sunt absumpta adeò, vt pulchrè illud Euangelicum conuerti possit: Operarij quidem multi, messis verò pauca. Coloni per campos sedent, manibus genua complexi, qui habitus lugentis est, & aruorum tristi aspectu conteri suos, boumq. labores perditum iri vehementer dolent, ac lachrymantur. Mox tenues, & aridos germinum calamos considerantes, atque attrectantes, ad natos & vxores sese vertunt, ac miseros edunt vlulatus, haud aliter, quàm si eos ætate florida raptos efferrent. Dicatur igitur, & ad nos ab ipso Propheta, cuius paulò ante initio sermonis mentionem fecimus: Et ego (inquit) trium mensium pluuiam ante vindemiæ tempus à vobis prohibebo, & pluam super Ciuitatem vnam, & super Ciuitatem vnam non pluam, & pars vna inundabitur, & pars altera, super quam non pluam, arescet. Conuenient duæ, aut tres Ciuitates, vt bibant aquam, & non implebuntur, quoniam non conuersi estis ad me, ait Dominus. Discamus igitur ex his verbis, quod ob auersionem nostram, ac negligentiam, has nobis calamitates inflixit Deus, non extinguere nos quærens, sed emendare castigareq. cupiens more piorum patrum erga desides, & iuniores filios, qui irascuntur quidem, & excitantur erga adolescentes suos, non mali aliquid eis facturi, sed officiosa castigatione ex ignauis diligentes redditurі. Aspicite quæso nunc, quemadmodum nostro-

Basil. hom. 8. in diuit. auaros.

Amos 4.

rum pondus peccatorum, anni temporumq naturas mutauerit; statutasq. semel rerum formas in aliena temperamenta, nouasq. mixturas deduxerit. Hyems solitum humorem cum sicco non retinuit, sed in glaciem tota abijt, niuis, & imbris penitus expers. Vernum tempus, alteram quidem sui officij partem ostendit, caliditatem dico, humiditatem verò nullam illi coniunxit. Aestus vero immensus, & frigora naturæ leges prætereuntia, ac in nos damnumq. nostrorum coniurata, mortales ad victus, vitæq. simul trahunt discrimina. Quæ igitur fratres charissimi, huius tantæ confusionis, contrarietatisq. causa? vnde talis rerũ, temporũq. nouatio? Inuestigemus aliquantulum mente, rationeq. vtentes, diligenter pensitemus. An non est, qui cuncta gubernet? An optimus opifex Deus dispensationis suæ oblitus est? an virtutem, ac potentiam suam amisit? aut eadem quidem est adhuc potentia præditus, in austeritatem verò mutatus, excellentem suam erga nos bonitatem, & prouidentiam in odium humani generis conuertit? nemo profecto sapiens hoc dicet. Sed illæ potius sunt causæ, cur nobis consueta gubernatio sublata sit, quod cum ex Deo accipiamus, alijs non damus. Beneficentiã laudamus, nos hac carentes, egentibus desumus: serui existentes liberamur, & cõseruos nõ miseramur: esurientes nutrimur, inopibus alimenta negamus. Cum indeficientẽ promum, ac thesaurarium Deum habeamus, erga pauperes præparci, ac tenaces sumus. Ouium gregẽ fœtura implet, opibus verò nudos plures esse sinimus. Graues rerum apothecas, & cellas habemus; his autem carentes nequaquam respicimus. Hac igitur de causa minatur nobis iustum Dei iudicium, hac de causa Deus omnipotens manum non aperit; quoniam fraternitatis charitatem occlusimus. Ob hoc & campi steriles, quoniam charitas friguit; supplicantium vox frustra clamat, & in aera euanescit, ac dissipatur; nam & nos rogantes minimè audimus. Sed quæso quales sunt nostræ preces? qualis oratio? Viri, præter paucos, mercaturis vacant, vxores ipsorum ad officium mammonæ sunt. Pauci admodum mecum ad orandum relinquuntur; & hi tædio affecti, oscitantesquè, ac continuo huc, illuc se vertentes, denique obseruantes, quando is qui Psalmos canit, versus expleat, vt tamquam è vinculis, ac aliqua custodia è templo liberentur. Pueri autem parui, quid ex hac calamitate publica degustant? Qui libellos in scholis relinquentes, & nobiscum conclamantes, remissionem potius, ac vacationem à discendi labore nostram communem tristitiam existimant, & cura se aliquantulum, assiduitateq. studij leuari, & in libertatem venire propterea putant. Adultorum verò hominum multitudo, ac vulgus peccatis obnoxium per vrbem remissi, ac temere discurrunt, gaudentes, & hilares, qui horum causa malorum in proprijs gerunt animabus, calamitatemq. hanc ipsi nobis excitant, & causant. Infantes postremo, insontes, & minimè sentientes, ad confessionem in templo conueniunt, nec causam dant ipsi de rebus tristibus, neque rursus ab ijs nos liberare valent, cum nullam facultatem, notitiamq. orandi Deum habeant. Tu in medium prodi. Tu, inquam, peccatis oneratus humi procidens clama, suspira. Mitte infantes, quæ dat ætas, puerilia facere. (Et paulò post:) Quisnam orás, aut supplex lachrymã ex ore mittit, vt imbrẽ terris tempestiuum prouocet? Quis scelera relinquens sanctum Dauid imitatur, qui questubus, ac lachrymis stratum rigauit? Quis hospitum lauit pedes, aut puluere ex itinere adspersum absterſit, vt in hac siccitatis cala-

mitate Deum exorare valeat? Quis orphanum aliquem paruulum pauit, vt & nobis Dominus frugem telluris aleret, velut orphanum ventorum intemperantia percussum? Quis viduæ victus difficultate afflictæ opitulatur, vt alimenta frugum necessaria recipiat? Scinde libellum æris alieni iniustum, vt sic peccatum soluatur. Dele grauissimorum fœnorum nomina, vt terra solitum tibi fœnus reddat. Aere namq. & auro, ac similibus infœcundis metallis præter naturam fœtus edentibus, iure germina, quæ naturaliter pariunt, sterilia fiunt, & ad habitantium mulctam, fructibus carent. Nunc igitur ij, qui auaritiam tanto studio colunt, & opibus plus æquo inuigilant, ostendant nobis quid valeant ipsorum thesauri, quæ sit illorum vtilitas: siquidem supplicium hoc Deus longius protracturus sit, quos omnes velociter auro, quod cumulant, pallidiores videas: si pane, qui ob paratam promptamq. copiam heri ab illis, & hodie contemni solet, careant. Fac enim, ne væneat Annona, ne in apothecis frumentum sit, quid tibi marsupium ære grauissimum proderit? Nonne cum illo peribis? Nonne aurum tuum terra est, & inutile lutum, cum corpore luteo, & ipso sine vsu iacebit? omnia possides, sed vno, & hoc necessario, cares, facultate videlicet teipsum nutriédi. fac cum tuis opibus omnibus, vt vnam excites nubeculam, vt modicus imber è cælo descendat, vt terra fructus coacta reddat. Solue, inquam, si potes, insolentibus tuis facultatibus hanc communem calamitatem. Forsan aduocabis aliquem piorum, qui precibus, vt Elias Thesbites fecit, calamitatis huius molestiam tollat, qui sit homo inops, pallidulus, sine calceis, sine cubiculo, sine domo, tantum melota contentus, precibus, ac supplicationibus pro cibo, continentia verò pro contubernali vtens. Cum in viri similis auxilium te sit opus incidere, nonne multo risu tot diuitiarum tuarum curas persequeris? Num aurum non conspues, & argentum vt stercus eijcies, quod antea omnipotens, ac iucundissimum vocas, humanis vsibus subuenire omnino putaueras? sed scias illud contra te instare, teq. accusare, ac horum malorum causam dicere, eo quod se possidens non rectè dispensaueris, aut erogaueris, quod esurientes præterieris, quod afflictos non respexeris, quod rogantes non sis miseratus. Per paucos enim mala, ærumnæq. ad vniuersum populum sæpe perueniunt, & vnius ob noxam tota quandoq. gens euertitur. Achar sacrilegium admisit, ac totus est afflictus exercitus. Zambri cum scorto Madianitide concubuit, ac Israel pęnas dedit. Igitur filij charissimi, omnes priuatim, ac publicè nostras conscientias examinemus; præsenti siccitate, veluti pædagogo cuipiam vnumquemque nostrum proprij delicti admonenti attendamus. Dicamus & nos sensatè cum beato Iob: Manus Domini est, quæ tetigit me. Potissimum autem calamitatem hanc proprijs peccatis adscribamus. Et infra: Quis (dic mihi) prohibet hanc, quam admiraris siccitatem, non potius esse orbis incendium, ac conflagrationem? Solem insuper à via solita errantem, & terrenis propinquantem corporibus omnia cremare? Ignem denique de cælo descendentem, mortales omnes ob eorum scelera iure punire?

Quamobrem te homo, te inquam considera, tuamq. pensita conscientiam. Ne pueris sub pędagogo constitutis similis fias, qui castigatione irati scindunt libellos; patri vero consulenti, ac cibum perhibenti, vestem conscerpunt, vel matris ora vnguibus petunt. Nam & nauclerum tempestas, &

Athleta

Athleta stadium, & ducem pugna, magnanimum calamitas, Christianum vero tentatio probat, & examinat. Res tristes animam, vt ignis aurum arguunt. Et infra: Tu bonus, & benignus, quod tibi superest, adijcias, vbi deest. Ne verere, ex paruo dare. Ne tuum commodum communi præponas periculo. Si enim vnus tantum sit tibi panis, ad fores autem rogator adsit, deprome illum. Dans vero, manus in cælum tolle, dicq. mirabilia hæc, & benigna verba: Vnum hunc panem habeo, quem vides Domine, & occasio periculi est; ast præceptum tuum mihi propono, & de modico do fratri esurienti. Da & tu Domine, periclitanti seruo tuo. Et infra: Esurientis morbus, fames inquam, miserabilis est afflictio. Humanarum calamitatum caput est fames, cuiusuis mortis genere duriorem adferens finem. In alijs namq. periculis, vel ensis cuspide cito interibis, vel ignis impetus breuiter vitam extinguit, aut ferarum dentibus membra statim discerpta intereunt, quem quidem dolorem morienti minime protrahunt. At famis diuturnius malum, ocyus torquet, lentius tabefacit, sensim occidit, naturalem namq. humorem absumit, calorem refrigerat, innatam, ac vegetem corporis habitudinem deterit, vires paulatim debilitat, ossibus caro velut aranearum tela cohæret. Coloris flos, sanguine deficiente, refugit. Albedinis splendor è summo corpore discedit, & pallor, ac liuor insurgit. Genua infirma, ac per vim tracta conspiciuntur. Vox tenuis, & imbecillis. Oculi infirmi in suis cauis non secus thecis reconditi, quàm in putaminibus nuces visuntur. Ossa tamen pelle operta. Venter vacuus, & collapsus tumore, viscerumq. solita productione caret; ac dorsi tantum ossibus sustentatur, & hæret. Igitur faciem hanc corporis miseram, qui cõniuens præterit, quali dignus erit pœna? Quod crudelitatis genus prosequi dicetur? Quomodo inter immanissimas feras non connumerari vt execrandus, ac hominum interfector dignus erit? Qui enim morbo periculoso, si liceat, non occurrit, eadem, qua ille, qui sibi ipsi manus infert, pœna damnabitur. Quid fames non cogit? Naturæ leges sæpe peruertere, ac transgredi multis suadet, & hominum corporibus, vel propinquorum vesci. Matrem, quem peperit natum, impulit in ventrem malè recondere. Quam tragędiā Iudaica commemorat historia à Iosepho graui auctore conscripta, quando videlicet diræ calamitates Hierosolymitanos, pœnas iustas propter impietatem in Deum dantes, apprehenderunt. Quantum deniquè ceteræ antecellat charitati esurientem pascere, ex ipso conseruatore conspice, qui cum alia sæpe prætereat humana incommoda, esurientes respiciens: Misericordia moueor, inquit, super turbam hanc. Idcirco in extremo iudicio, vbi iustos alloquitur, ordine primus, & vt ceteris honoratior, qui pauperem nutrit, accersitur. Qui panem administrauit, ante omnes promouetur: liberalis deniquè præ ceteris in vitam præmittitur. Et infra.

Vereamur, atquè imitemur Græcorum humanum viuendi modum. Apud nonnullos illorum humana consuetudo vnam mensam, communem alimoniam, domum vnam, frequentem propè populum constituit. Sed extrema dimittamus, & tria illa millia, epulo piscium à Domino excepta præcipuè nobis succurrant. Deniquè cætum Christianorum primum illum æmulemur, quibus ab initio communia erant omnia, vita, anima, concordia, mensa item communis, fraternitas indiscreta, charitas non ficta, multa simul cor-

corpora vnum faciens, diuersasquè animas in vnam concilians voluntatem. Multa (si quæres) alia exempla vtriusquè testamenti, quæ sunt ad fraternam dilectionem imitandam, reperies. Si senem esurientem videris, fac nutrias, vt Ioseph Iacob. Si inimico occurras afflicto, parce iræ, ne expellas vindictæ cupidus, sed potius nutrias, vt ille quondam fratres, à quibus venditus fuit. Cum in iuniorem incideris egentem, funde lachrymas, vt ille super Beniamin fratre, senectutis filio. Quod si forte te auaritia, vt Regina illa Aegyptia Ioseph, tentauerit, sciderit quoquè tibi vestem, vt mandatum diuinum contemnas, vt se aurum, ac res terrenas amantem, contra Domini tui præceptum amplectare: Vbi cogitatio subierit præcepto Domini repugnans, animumq. sobrium ad auaritiam impellens, & ad negligentiam fraternamq. dilectionem cogens, atque ad se cohihens, rumpe, & tu illius vestem, reiq. indignitate motus secede, Domino fidem serua, vt ille Putipharo seruauit. Necessaria cibaria vno anno distribue, vt idem per annos septem. Ne cuncta voluptati tribuas, nonnihil animæ tuæ reserua. Duasq. tibi puta esse filias, mundanæ conuersationis; prosperitatem, & vitam cælestem. Si meliori cuncta dare nolueris, diuide saltem ex æquo intemperanti filiæ, & modestæ, ne videlicet præsentem vitam ita opibus, ac delicijs affluentem reddas, vt alteram inopem, ac laceris opertam vestibus relinquas. Vt si te oporteat in conspectu Dei nostri, ac iudicis IESV Christi, sponsam, formam, ac vitam secundum virtutem habentem venire, noli sponsam inornatam sponso offerre, ne conspiciens ille vultum auertat, despiciat, complexum neget, sed eam decenti veste ornatam nuptiarum tempori seruabis, & vna cum ceteris prudentibus Virginibus charitatis perpetuum ignem, ac lampadem oleo continuo refertam habens, in thalamum recipiatur.

Hæc & alia perpulchra hoc in loco Basylius. Similem sententiam scribit, in enarrationem noni capitis Isaiæ, explanans illa verba: Et populus non est conuersus, donec percussus est, & Dominum exercituum non quæsiuit. *Isa. 9.* Quod, inquit, Inimici Dei hisce flagris conscissi nondum compuncti sint, nōdum etiam auersus est furor eius; sed adhuc manus eius, facultas animaduertendi in facinorosos, erecta est, & elata in eos, quos nihil pœnitet malitiæ, & malignitatis, quas gesserunt. Quia igitur populus hic non sermone, sed plagarum irrogatione sanatur, scriptum est: Et omnis populus non est conuersus, nisi plagis impositis, quo fit, vt talibus necessariæ sint, & vtiles plagæ. Nemo igitur se anxio labore torqueat in inquirendis causis afflictionum, & molestiarum; puta quam ob causam terra squalleat siccitate? cur vis imbrium, ac redundantis pluuiæ cælo delabitur? vt quid plena terroris fulmina? qua ex causa, ex aere sidunt grandines? nostri causa hæc inuehuntur, qui retinemus cor impœnitens, nec nisi plagis prius eruditi conuertimur. Hæc D. Basylius.

Oportet autem hic opportuno loco commemorare tremenda exempla, quæ in orbe contigerunt, per immissas famis plagas, vt hinc Dei timor gignatur in corde, & in pauperes, & miseros commiseratio concrescat.

Seruos

Seruus Dei studiosus alendorum pauperum famescentium proprium monasterium, in magna fame exhauriuit, nihil prorsus sibi relinquens, sed Deus prouidentia singulari eius inopiam suppleuit.
Cap. 431.

Vita S. Ermenoldi Abb. apud Sur. to. 1.

INter alias virtutes, quibus ornatus erat vir Dei Ermenoldus, præcipua illi cura inerat, & studium recipiendorum peregrinorum & pauperum, quibus adeo benignum & humanum se præbuit, vt inopes, vsu & consuetudine adducti, tàm securè & fidenter ab eo poscerent opem, vt non tàm beneficium petere, quàm debitum reposcere viderentur, perinde ac si ab œconomo suo exigerent res, quibus habebant opus. Videbant enim eum instar Apostoli, cum esset liber ex omnibus, omnium se seruum fecisse inopia laborantium. (*1. Cor. 9.*) Vt autem eius liberalitas omnibus innotesceret, fames dira totam oppressit Bauariam, ita vt non pauci pauperes inædia interirent. Confluebant verò omnes ad beatum Ermenoldum, isq. iussit è granarijs omne frumentum expromi, atque distribui in pauperes, nec prius cessatum est elargiri, quàm compertum est nihil prorsus relictum esse monasterio. Cumque ministri dicerent nec tantillum superesse, quod ad vnum prandium posset sufficere, ille nihil de Dei benignitate hæsitans, totum se contulit ad deprecandum Dominum, & sanctum Georgium martyrem eius, monasterij sui patronum: & ecce altera luce adest vir quidam nobilis, & diues, honoransq. Dominum de substantia sua, abundè fratrum supplet inopiam.

Magna inualescente fame, & innumera famelicorum concurrente multitudine ad monasterium Theodosii Cœnobiarchæ, iussu eius apertis ianuis, & reseratis arcis, in quibus erant modici panes, ingressa multitudo panibus diuinitus multiplicatis saturata est.
Cap. 432.

In vita S. Theodos. Cœnob. to. 1 apud Sur. Mich. 6.

CAstigabat aliquando terram Deus, castigabat autem fame: erat autem non breuis aliqua fames, neque in hos quidem dominabatur, in alios vero non, sed ex æquo omnes inuaserat flagellum. Cum sic autem affligerentur homines, vt eorum, quæ sceleratæ fecerant, pœnas darent: malorum enim studiorum hæc esse fructum dicit diuinus Michæas: & adesset dies festus Palmarum, quo pauperum agrestium multitudo, festi accepta occasione, in eo loco versabatur, iam hoc quidē pro more facientes, sed tunc magis à fame iussi. Qui itaq. ad parandū prandium inseruiebant, ad tantam caligantes multitudinem, conabantur quibusdam libris, & trutinis alimentum distribuere, vt hac accurata subtiliq. ratione, & parcitate posset pluribus alimentum sufficere. Pondus autem eis ad libram, vt dixerit quispiam vtens lingua Romanorum, redibat. Accedens autem magnus ille Theodosius, cum id, quod fiebat, visu apprehendisset, & à magna multitudine vim afferri ianuis, & idem quod Iob didicisset sentire, & diceret:

foris

foris non diuersabatur hospes, & patebat ostium omni viatori: iubet portas aperiri, & permitti, vt omnes volentes possent ingredi, & omnibus hominibus mensas consuetas apponi, quos difficile erat, vel numerare, non solum eos cibis satiare. Quicunquè ergo ei erant inseruituri, quando ad solam tantummodo aspiciebant multitudinem, non credebant: tantum abest, vt aliquid facerent, propterea quod modum iussus exuperabat. Postquam autem adspexerunt ad virtutem, & gratiam eius, qui iubebat, ab humanis destiterunt, & altius adspexerunt, & portas statim aperuerunt, & libenter admiserunt eos, qui veniebant: & deinde etiam parandis mensis dabant operam, & liberaliter ea etiam apponebant, quæ habebant. Quid ergo Deus admirabillum? Rursus quoquè suffecit paucis alendam magnam multitudinem; sicut etiam prius quinquè panibus quinquè millia. Simul ergo, & eorum impleti sunt ventres, & arcæ panariæ ostendebantur plenæ panibus: & illi quidem existimabant fore,vt omnia deficerent: eæ vero erāt plenæ, & plura tenebant, quàm præbuerant, & per orationem veluti ad replendos ventres pauperum plurimum fructum produxerant. Sic pro eius proposito Deus ipsum est remuneratus, & pro eius beneficentia in pauperes non solum abundè desuper pluens propter eius magnificam voluntatem, sed etiam efficiens, vt vir ille in admiratione haberetur, & celebraretur, propterea quod sit minimè falsum promissum. Promisit enim eos glorificare, qui eum sciunt glorificare per opera.

Iob. 31. *Ioan. 6.* *1. Reg. 2.*

Futuram famem præuidens Sanctus Remigius, in quadam Villa plures metas congregari fecit, sed perfidus populus eas incendendo memorabili supplicio punitus est. *Cap.* 433.

SEnescente autem S. Remigio, & Dei spiritu sibi reuelante, quoniam abundantiam ipsius anni secutura esset fames, secutus S. Ioseph prouidentiam, de annona, quæ in villis Episcopi nata fuerat, vel quam ab alijs comparauerat, aceruos, quos metas dicimus, fecit, vt populo, fame postmodum laboraturo, inde subuenire valeret. Vnde & in Villa, quæ Celtus dicitur, plures metas fieri iussit. Ipsi autem homines Celtenses, semper rebelles, & seditiosi fuerunt. Qui quadam die Dominica inebriati, cæperunt inter se dicere: Quid ille Iubilæus (sic enim appellabatur propter ætatis prolixitatem S. Remigius) facere vellet de illis metis, quas congregauerat? an Ciuitatem inde facere vellet? quia sicut turres per muros Ciuitatis, ita per circuitum Cortis, metæ habebantur. Et subdente diabolo, se mutuò adhortati sunt, vt focum in eas mitterent. Quod cum S. Remigio in propinqua Villa, quæ Basilicæ Cortis dicitur, consistenti, celeri nuncio est delatum, ascendit equum, vt ad tantam præsumptionem compescendum, ad Celtum veniret. Quo cum peruenit, iam ipsæ metæ ardebant. Beatus autem Remigius, & ætate, & vespertino frigore, sicut in autumno fieri solet, frigidus de equo descendit, & à longè se calefacere cæpit, tranquillo corde, & ore dicens: Semper bonus est focus, si non super potest. Veruntamen omnes, qui hoc egerunt, & qui de eorum germine nati fuerint, viri ponderosi fiant, & feminæ gutturnosæ sint. Quod ita com-

In vit. S. Remigij to. 1 apud Sur.

pletum

pletum est. Nam vsquè ad tempora Caroli Magni Imperatoris, qui eosdem homines de Celto, quoniam Vicedominum in eadem Villa morte crudelissima occiderunt, exterminauit, & authoribus interfectis, consentientes per diuersas prouincias dispergi, atque perpetuo exilio condemnari fecit, & de ceteris Villis Episcopij Rhemensis eandem Villam restaurari præcepit: ita viri, atquè feminæ mulctati permanserunt, sicut sancti viri sententia promulgauit. Quosdam etiam de eorum progenie, qui tunc fuga lapsi, cum alij dispergebantur, remanserunt, & ad eandem villam redierunt, nos hanc vindictæ sustinentes sententiam vidimus, sicut & Gie-
4. Reg. 5. zi cum domo sua, maledictione Elisæi lepra mulctatus est.

Propter infandas luxurias, & detestabiles blasphemias, & illicita iuramenta immitti, diuina vindicta, in terris famem, terræmotus, & pestilentias. Cap. 434.

Nouel. 77. IVstinianus Imperator haud dubius ob peccata diuinitus famem, pestem, & alia flagella immitti, ad populum Constantinopolitanum edidit sanctionem, his verbis.

Omnibus hominibus, qui rectè sapiunt, manifestum esse putamus, quia omne nobis est studium, & oratio, vt crediti nobis à Domino Deo, benè viuant, & eius inueniant placationem: quoniam & Dei misericordia non perditionem, sed conuersionem, & salutem vult; & delinquentes, qui corriguntur, suscipit Deus. Propter quod vos omnes inuitamus, Dei timorem in sensibus accipere, & inuocare eius placationem; & nouimus, quia omnes qui Dominũ diligunt, & misericordiam eius sustinent, hoc faciunt. Igitur quoniam quidam diabolica instigatione comprehensi, & grauissimis luxurijs semetipsos inserunt, & ipsi naturæ contraria agunt, istis iniungimus, in sensibus accipere Dei timorẽ, & futurum iudicium, & abstinere ab huiusmodi diabolicis, & illicitis luxurijs, vt non propter huiusmodi impios actus ab ira Dei iusta inueniantur, & ciuitates cum habitatoribus earum pereant. Docemur enim à diuinis scripturis, quia ex huiusmodi impijs actibus, & ciuitates cum hominibus pariter perierunt.

Et quoniam quidam ad hæc, quæ diximus, & blasphema verba, & sacramenta de Deo iurant, Deum ad iracundiam prouocantes: istis iniungimus, abstinere ab huiusmodi, & alijs blasphemis verbis, & non iurare per capillos, & caput, & his proxima verba. Si enim contra homines factæ blasphemiæ impunitæ non relinquuntur: multo magis, qui ipsum Deum blasphemant, digni sunt supplicia sustinere. Præterea igitur omnibus hominibus huiusmodi præcipimus à prædictis delictis abstinere, & Dei timorem in corde accipere, & sequi eos, qui bene viuunt. Propter talia enim delicta, & fames, & terræmotus, & pestilentiæ fiunt: & propterea admonemus abstinere ob huiusmodi prædictis illicitis, vt non suas perdant animas. Sin autem post huiusmodi nostram admonitionem inueniantur aliqui in talibus permanentes delictis, primum quidem indignos semetipsos faciunt Dei misericordia; post hæc autem, & legibus constitutis subijciuntur tormentis.

Præcipimus enim gloriosissimo Præfecto Ciuitatis Regiæ, permanentes in præ-

in prædictis illicitis, & impijs actionibus post hanc admonitionem nostram comprehendere, & vltimis subdere supplicijs, vt non ex contemptu talium inueniatur & ciuitas, & Respublica per hos impios actus lædi. Sin autem post hanc nostram suasionem quidam tales inuenientes hoc supercelauerint, similiter à Deo Domino condemnabuntur. Ipse etenim gloriosissimus Præfectus si inuenerit quosdam tale aliquid delinquentes, & vindictam in eos non intulerit secundum nostras leges, primum quidem obligatus erit Dei iudicio posthæc, & nostram indignationem substinebit] hucusquè Imperator.

Aurelius Cassiodorus Senator auctus amplissima dignitate Præfecturæ Prætorij, in tali magistratu, vir clarissimus, maximam ostendit pietatem, & ad Ioannem Romanum Pontificem, eius implorans ad Deum preces pro bono regimine, sic scribit. Cap 435.

SVpplicandum vobis est Beatissime Pater, vt lætitiam, quam per vos, Deo largiente, percepimus, custodiri nobis vestris orationibus sentiamus. Quis enim dubitet prosperitatem nostram vestris meritis ampliandam, quando honorem adipiscimur, quia à Domino diligi non meremur & permutatione efficaci bona recipimus, dum talia non agamus? Ecclesiasticis si quidem ieiunijs fames est exclusa popularis, decoris lachrymis tristitia fœda discessit; & per sanctos viros acceleratum est, ne traheretur diutius, quod grauabat. Et ideo salutans officiositate, qua dignum est, precor, vt viuacius oretis pro salute regnátium, quatenus eorum vitam cælestis Princeps faciat esse longæuam, Romanæ Reipublicæ hostes imminuat, tempora tranquilla concedat: deinde, quod ornat pacem, necessariam nobis copiam de abundantiæ suæ horreis largiatur: mihiq. filio vestro intelligentiæ sensus aperiat; vt quæ vere sunt vtilia, sequar; quæ vitanda, refugiam: vigor ille rationabilis animæ nobis consilium pręstet; facies veritatis albescat, ne mentem nostram innubilet caligo corporea: sequamur, quod intus est, ne foris à nobis simus: instruat, quod de vera sapientia sapit: illuminet, quod cælesti claritate resplendet: talem deniquè iudicem excipiat publicus actus, qualem filium Catholica mittit ecclesia: in suis nos etiam muneribus virtus sancta custodiat, quia grauiores insidias antiqui aduersarij tunc subimus, quando eius dona suscipimus. *Cas. Var. l. 11. epist 2. ad Io. Rō. Pont.*

Nolite in me tantum reijcere ciuitatis illius curam, quæ potius vestra laude secura est. Vos enim speculatores Christiano populo præsidetis: vos Patris nomine vniuersa diligitis. Securitas ergo plebis ad vestram respicit famam, cui diuinitus est commissa custodia. Qua propter nos decet custodire aliqua, sed non omnia. Pascitis quidem spiritualiter commissum vobis gregem, tamen nec ista potestis negligere, quæ corporis videntur substantiam continere; nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni papatris est vtraquè refouere. Primum penuriam quidem temporis, quam delicta promerentur, orationibus sanctis, amouete. Si quid tamen (quod absit) acciderit, tunc benè necessitas excluditur, quando contra eam sub vbertate tractatur.

Monete

Monete me, quæ ſunt gerenda ſollicitè, benè agere vel correptus exopto, quia difficilius errat ouis, quæ voces deſiderat audire paſtoris; nec facilè efficitur vitioſus, cui admonitor inſiſtit aſſiduus. Sum quidem Iudex Palatinus, ſed veſter non deſinam eſſe diſcipulus; nam tunc iſta rectè gerimus, ſi à veſtris regulis minimè diſcedamus: ſed cum me à vobis deſiderem & moneri conſilijs, & orationibus adiuuari, iam vobis eſt applicandum, ſi in me fuerit aliter, quàm optabatur, inuentum. Sedes illa toto orbe mirabilis proprios tegat affectione cultores, quæ licet generalis mundo ſit præſtita, nobis etiam cognoſcitur, & localiter attributa.

Tenemus aliquid ſanctorum Apoſtolorum proprium, ſi peccatis diuidentibus non reddatur alienum, quando confeſſiones illas, quas videre vniuerſitas appetit, Roma fœliciter in ſuis finibus habere promeruit. Nihil ergo timemus talibus patronis, ſi oratio non deſiſtat Antiſtitis. Arduum quidem eſt multorum deſiderijs ſatisfacere; ſed nouit diuinitas magna præſtare, ipſa retundat inuidos, ipſa nobis faciat ciues cæleſti aſpiratione gratiſſimos, & ſupplicationibus veſtris tempora tribuat, quibus ſuperna gratia prædicetur indulta.] hactenus ad Ioannem Papam Caſſiodorus Præfectus Prætorio. Quibus plane quid delecti magiſtratus ipſo ſuo exordio functionis agere deberent, admonuit; & tunc dexterè cuncta adminiſtrari in Præfecturis, cum ſe humili obſequio Præfecti ſubijciunt ſanctis Epiſcopis, quorum fulti precibus concilient ſibi diuinum auxilium. Hæc quidem non ignorans ſapientiſſimus Caſſiodorus, non Romanum tantum Pontificem, ſed & reliquos Italiæ Epiſcopos interpellat, vt orationibus atque ieiunijs agant, & plebem ita inſtituant, vt quæ in ea Iudex puniat, non inueniat. Extat digna quidem Chriſtiano Præfecto ad ipſos Epiſcopos eo argumento ſcripta epiſtola, quæ ita ſe habet.

Idem. l. 13 epiſt. 3. Corporalium patrum naturalis mos eſt de filiorum prouectione gaudere, dum eorum inſtitutionibus applicatur, quicquid laudis in chara prole conceditur. Vos autem ſpirituales parentes, qui auctorem rerum illuminata mente conſpicitis, pro me ſanctæ Trinitati ſedulo ſupplicate, vt ſplendere latè faciat in medio poſitum candelabrum, quatenus nec mihi interior deſit viſus, & de me alijs pandatur aſpectus. Numquid proderit, Iudicem alijs eſſe perſpicuum, ſi ſibi potius reddatur obſcurus? Dignitatem conſcientiæ donet, qui tribunalia conferre dignatus eſt: faciat inoffenſum Iudicem, ne damnet errantem: ſit nobis proſperrimè præſens, vt infauſta vitia reddantur abſentia, amorem ſuum tribuat, vt peccandi ambitum miſeratus excludat.

Quapropter animæ vere parentes, affectuoſa, & probabili petitione vos deprecor, vt indicto ieiunio, Domino ſupplicetis, qui vitam Principum noſtrorum florenti Regno protendat, hoſtes reipublicæ defenſor imminuat, donet quieta tempora, & ad laudem ſui nominis copioſa, faciatq. rerum omnium tranquillitatem, vt me vobis reddere dignetur amabilem. Sed quo facilius veſtra quoquè exaudiatur oratio, eſtote circa eos, quos deſtinamus, attenti. Quod neſcimus, nobis non debet imputari. Actus eorum teſtimonia veſtra proſequantur; vt aut laudatus gratiam, aut accuſatus apud vos inuenire poſſit offenſam: neque enim nobis imputare poterunt, ſi delinquunt, quando non iubentur mala dare, vt perperam cogantur accipere. Orphanis, viduisq. contra ſæuos impetus debent placida præſtare ſolatia;

ita

ita tamen, ne (quod accidit) per nimiam pietatem, dum miseris subuenire quæritis, locum legibus auferatis. Nam si aliquid offendit fortè districtum, talia date cunctis monita, vt iura possitis reddere feriata.

Excludite, sanctissimi, inter immundos spiritus implacabiles vitiorum furores, violentiam temperate, auaritiam depellite, furta remouete, depopulatricem humani generis luxuriam à vestro populo segregate. Sic auctorem iniquitatis efficaciter vincitis, si eius persuasiones de humanis cordibus auferatis. Episcopus doceat, ne Iudex possit inuenire quod puniat. Administratio vobis innocentiæ data est. Nam si prædicatio vestra non desinat, necesse est vt penalis actio conquiescat. Et ideo dignitatem meam in omni vobis parte commendo, quatenus actus nostri sanctorum orationibus adiuuentur, qui minus in humana potestate præsumimus. Familiariter etiam mihi suadete quod iustum est. Non solum calidus adiurator, quod generaliter debeo, incoactus exsoluo: rependo etiam sanctitati vestræ honorificæ salutationis officium, textumq. epistolæ affectuoso fine concludo, vt in mente vestra dulciora remaneant, quia benè sibi animus posteriora commendat. Hactenus ad Episcopos Cassiodorus; quibus quidem, quid seculi potestates, ipsi magistratus sibi ipsis, quid populo, quid Episcopis, atque in primis diuino cultui debeant, quid etiam Episcopi ipsis magistratibus atque populis præstare teneantur, edocet.

Ingentem planè hoc anno famem vexasse Vrbem, tùm recitatæ nuper epistolæ, tùm aliæ plures ad diuersos ab eodem datæ significant. Degens enim ipse Rauennæ, vbi Rex erat, cum vices suas Ambrosio Romæ delegat, de eadem penuria dum agit, sententiam ipso Cassiodoro dignam accipe: Procul enim sit (inquit) vt aliquo eius Ciuitatis esuriente, satiemur. Illorum indigentia, nostra penuria est. Quid plura? læti esse non possumus, nisi & illos gaudentes communiter audiamus.] Extat etiam eiusdem eo argumento, dum eadem fames vrgeret, ad Datium Mediolanensem Episcopum hæc epistola:

Minus prodest bonum iubere, nisi hoc per viros sanctissimos velimus efficere. Auget enim beneficium voluntas recta Iustorum, & quidquid sine fraude geritur, hoc verè donantis meritis applicatur. Decet enim, vt munificentiam principalem sacerdotalis puritas exequatur: nam cui est studiũ bonum de proprio facere, laudabiliter potest aliena vota complere. Et ideo Sanctitatem vestram petimus (cuius propositi est diuinis inseruire mandatis) vt de horreis Ticinensibus, & Dertonensibus panici speciem (sicut à Principe iussum est) tertiam portionem esurienti populo ad vigintiquinque modios per solidum distrahi sub nostra ordinatione faciatis; ne cuiusquam venalitate ad illos perueniat, qui se de populo videntur posse transigere. Accipiat minus habens indulgentiam principalem. Egentibus visum est, non diuitibus subuenire: fundit potius, qui mittit in plenum, nam illud potius reconditur, quod vasis vacuis congregatur. *Lib. 12. ep. 27.*

Quapropter Sanctitas vestra miserationis officia non putet iniuriam, quia totum vobis dignum est, vbi pietas inuenitur; siquidem aliena desideria fideliter gerere, hoc est bona propria perfecisse. Ad quam rem, Deo iuuante, procurandam, illum atque illum curauimus festinare, qui Sanctitatis vestræ ordinationibus obsecuti, nihil ex se faciant, sed tantummodo vobis obedire contendant. Solidi verò quanti ex supradicta quantitate panici po-

terunt congregari, vestra nobis relatione declarate, vt apud Arcarium reconditi ad supramemoratam speciem reparandam futuris reseruentur, Deo auxiliante, temporibus more vestis rediuiuæ, cuius adunatio per fila resoluitur, vt in nouam faciem splendido potius decore texatur.] hæc Cassiodorus ad Datium sanctissimum Mediolanensem Episcopum.

De subleuata inopia Cassiodori edictum, quo Regis munificentia mirificè commendatur, qui Episcoporum arbitrio esse voluit pretium venalium rerum, quas hospites iter agentibus distraherent; huiusq. Præfecti Prætorij industria factum est, vt ab ingruente fame Italia seruaretur: quibus omnibus satis superq. ostenditur, quod vbi magistratus religione nituntur, cuncta fœliciter cedant. Cap. 436.

Cassiod. variar. lib. 12 ep. 28.

QVis nesciat prouidentiam diuinam vsibus nostris aliqua velle subducere, vt humanum possit animum comprobare? Nam si nullum penitus indigere contingeret, locum proinde largitas non haberet. Data est prouincijs in Regis nostri laude penuria. Steriles facti sunt agri, vt vbertas Domini possit agnosci. Minus esset acceptissimum donum, nisi præcessisset incommodum. Gaudete prouinciæ, malisq. vestris potius gratiam referte, quando talem probatis animum Principis, vt nullis cedat aduersis. En pietas mirabilis, quæ vbique nostris repugnat incommodis. Nam cum se feritas gentilis prioris temporis animasset, Aemilia & Liguria nostra, sicut vos retinere necesse est, Burgundionum incursione quateretur, gereretq. bellum de Ciuitate furtiuum, subito præsentis imperij tamquam solis ortus fama radiauit. Expugnatum se hostis sua præsumptione congemuit, quando illum cognouit nominatæ gentis esse Rectorem, quem sub militis nomine probauerat esse singularem. Quoties se optauit de suis finibus non exire Burgundio, ne principe nostro pugnaret aduerso? cuius licet præsentiam releuatus euaserit, fœlicitatem tamen præcipitatus incurrit. Nam mox vt Gothi ad belli studium gemina se fortitudine contulerunt, ita prospera concertatione cæsa est rebellium manus, quasi inde nudos, hinc stare contigisset armatos, diuini æquitate iudicij, vt in ipsis campis prædo corrueret, quos vastare præsumpsit. Exulta aduersariorum cadaueribus ornata prouincia; aceruum ride funerum, quem inimicorum vitio constat effectum. Nunc melius culta Liguria, cui negato fructu segetis, messis prouenit hostilis. Nam & si tributa tua minus potuerunt accipi, triumphos in te natos fœliciter obtulisti. His additur Alamannorum nuper fugata surreptio, quæ in primis conatibus suis sic probatur oppressa, vt simul aduentum suum iunxisset & exitum, quasi salutaris ferri execatione purgata, quatenus & malè præsumentium vindicaretur excessus, & subiectorum non omnino grassaretur interitus. Possem quidem vobis dinumerare, quanta in alijs locis hostiũ turba ceciderit, sed more humani animi ad nostra fœlicia festinantes, illud nos tantum dicere cupitis, quod ad vos specialiter pertinere sentitis. Redeamus ergo ad suaue principium, quando vos defendit à belli clade, nec inopiæ patitur pericula sustinere. Nam qui pertulit hostem prouinciæ, &

famem

famem iussit exire. O certamen toto orbe prædicandum, contra indigentiam sæuam gloriosi Principis nostri bella mundus potius admiretur. Ego tamen dicam, quod sentio. In vsum est viris fortibus, fœliciter egisse pugnas. Sed supra humanitatem virtutem esse constat, vicisse penuriam. Verum cum his tantis, ac talibus bonis nulla potuissent supplicum vota sufficere, adhuc & dimidiam relaxare pertulit fiscalis calculi functionem, ne tristes in aliqua parte faceret, quibus tot fœlicia præstitisset. Ioseph legimus contra famem funestam, emendi quidem tritici dedisse lætitiam, sed tale posuisse pretium, vt suæ subuectionis auidus, potius venderet alimonia mercaturus. Quale fuit, rogo, tunc miseris viuere, quibus acerba subuentio libertatem suam videbatur adimere? vbi non minus ingemuit liberatus, quàm potuit flere captiuus. Credo virum sanctum hac necessitate constrictum, vt & auaro Principi satisfaceret, & periclitanti populo subueniret. Pace tanti patris dixerim, quanto præstantius est, libertate salua frumentum vendere, & propter indigentiam tributa laxare? Gratis constat ista venalitas, quando & vnde ematis cessit, & pretium, quod vos oblectet, imposuit. Vendit itaq. largitas publica vicenos quinos modios, dum possessor inuenire non possit, ad denos ordinem rerum seculi mutauit humanitas, nos iubemur vile distrahere, cum esuriens paratus sit carius comparare. O nouũ prædicationis euentum! Affectum damni negociatio præuenit, & votum est vendenti magis perdere, vt quæstum comparans valeat inuenire. Talia profectò Regem decet tractare commercia, talem conuenit nundinationem exercere pietatem, vt tunc minus acquiescat accipere, quando emptor plurima præcipitatur offerre. Licet referre, qualis etiam nobis sit dominantis affectus, quia & primo cessit, quantum sufficere credit, & nunc iterum postulata geminauit. Verecundum vobis erat aliquid sperare post dona, cum se adhuc benefica principis reseruaret humanitas, non audita despexit, quãdo ipse visa testatus est. Fœlix illa calamitas, quæ prius miserantem reperit testem, vt post districtum Iudicem non haberet. Gaude igitur assuete iam bono Ligur, in vsu tuo secula venerunt: nam collatos tibi Aegyptios magna prosperitate vicisti. Euadis tempora necessitatis, & libertatis præmia non amittis; immo illo tempore securus es ab hoste redditus, quando & de famis periculo cognosceris esse liberatus. Adhuc te prædictum ornat exẽplum, adhuc est in qua parte superetur. Legitur enim Ioseph fratribus suis tantum saccis occulta pretia reddidisse. Quid mirum, si natura compellente proximis suis humanior visus est extitisse? Hic autem cunctis largè vendidit, functionem debitam reliquit, & plus iste generaliter contulit tributarijs, quàm ille solis visus est præstitisse germanis. Breuiter dicantur effusa, hinc bona sua discat vniuersitas, quando non Regibus comparantur nostra secula, sed Prophetis. Sed ne diutius beneficiorum regalium cupidos occupemus, præcepta nostra ad eos, quorum interest, manasse cognoscite, vt secundum tenorem iussionis ad vos perueniat munificentia principis.

Italia ingenti fame vexatur: In Picæno præ inedia quinquaginta millia hominum interierunt. Passim vbiquè homines moriebantur. Duæ feminæ septemdecim peregrinos interfecerunt, vt eorum carnibus diuescerentur: Pascebant herbas sicut oues, & super eas moriebantur. Superatum est scelus apud Iudæos patratum, vt plures matres, membra natorum comederent. S. Benedicti monasterio Deus mirabiliter prouidit. Cap. 437.

Procop. de bel. Got. li. 2.

CHristi Anno 539. qui quartus belli Gothici à Procopio ponitur inchoatus, dira fames vexauit Italiam, de qua ista Auctor habet: Cum (inquit) iam se verterat annus, & messis tempus adesset, in campis frumentum sua sponte maturescebat; non tamen quia prius id copia fuit, sed longe minori, vt quod nec hominum manibus, nec boum labore satum, humoquè tectum fuisset, sed temere in agri superficiem iactum: vnde eius pars quædam terræ vi fota emerserat; ipsum id tamen cum demeteret nemo, præ nimia sui maturitate in terram iterato excidens renascebatur. Quæ res cum eundem in modum in Aemilia accidisset, eius regionis homines proprijs sedibus ac bonis relictis in agrum Picænum profugerunt, haudquaquam existimantes eius prouinciæ loca, quia maritima essent, eadem omnino rei frumentariæ inopia premi. Tuscos præterea haud secus, ac pari de causa fames attigerat. Ex his tamen, qui montes incolerent, frumenti in modum è glandibus commolitis confectum panem edebant. Vnde vulgatis velut in pecua morbis, vti par erat, multi mortales capiebantur, & paucis superstitibus interibant. In Picentes autem tradunt non minus quinquaginta millia hominum præ inedia interijsse, & longè plures extra Ionicum sinum. Qua autem morbi specie, & quemadmodum hi morerentur, mox explicabo.

Cum enim nihil ijs esset, quo vescerentur, extenuati nimirum omnes pallentesq. reddebantur, caroq. vt cibo diutius carens in se ipsa retracta cohæserat: fel item cum nimium abundaret, atque adeo corpora ipsa vi sua oppressa iam infecisset, haudquaquam sinebat suo è pristino cursu in his venas defluere. Malo itaq. peruincente, nihil prorsus succi corporibus relinquebatur. Cutis præterea obdurata corio persimilis erat, præ se maximè ferens, quod impacta ossibus inhæsisset, liuore iam in nigredinem commutato: vnde & homines exustis facibus nihil absimiles videbantur, eorumq. facies stupidior erat, toruusquè furentis aspectus. Mortem itaquè passim obibant, cibi partim inopia, nimia partim saturitate. Nam postquam in his fuerat calor omnis extinctus, quem natura introrsum excusserat, si quis fortè eos ad satietatem, & non paulatim cibasset (vt recèns nati lactari solent) cum ingestos minus digererent cibos, celerius longè moriebantur. Fuere, qui fame cogente, alterni se esitarent: feminas enim duas fuisse tunc tradunt, quæ viros septemdecim interfectos absumpserint: hæ namq. (vt ferunt) cum solæ & resides domi, ceteris mortuis superfuissent, diuertentibus ad se peregrinis, noctuq. dormitantibus inter-

fectis

fectis diuescebantur: septem itaq. & decem diuersis temporum spatijs in cibum absumptis, octauus ac decimus, qui ad has fortè diuerterat, somno tunc subito experrectus, cum in se eadem, quæ & in ceteros fecerant, molirentur, cognita primum facti ab his ratione, vtrasque obtruncat.

Sed eo iam alibi euaserat famis necessitas, vt quicquid vbique herbarum esset, celerius nonnulli adirent, & genu in terram nixi, cum auellere has niterentur, deficientibus viribus (nam è corporibus vigor omnis abscesserat) porrectas ad herbas solo moribundi procumberent, insepultiq. passim manerent, cum hos nemo humo contegeret: non enim erat qui sepulturæ rationem haberet.] hactenus de fame Procopius, horum inspector ac deplorator.

Porrò Miscellæ auctor coniungit famem hanc cum ea, quam Vrbs passa est, dum obsideretur: sed quàm atrox ista fuerit, testificatione sancti Dacij Mediolanensis Episcopi ita paucis describit: Tanta siquidem per vniuersum mundum eo anno, maximèq. apud Liguriam fames excreuerat, vt, (sicut vir beatissimus Dacius Mediolanensis Antistes retulit) pleræq. Matres infœlicium natorum comederent membra. Hæc ipse, quæ quidem perperam ponit sub anno decimo quinto Imperatoris: sicut & errare conuincitur Cedrenus, qui eandem sub anno nono recenset: nam quantum ex Procopio, qui præsens fuit, inspicere licet, ad tertium decimum hæc sunt annum referenda. Sed non defuit tunc Dei seruis annona.

Tunc enim accidisse videtur mirandum illud, quod S. Gregorius de sancto Benedicto narrat his verbis: Alio quoque tempore in eadem Campaniæ regione fames increbuerat, magnaq. omnes alimentorum indigentia coangustabat: Iamq. in Benedicti monasterio triticum deerat: panes verò penè omnes consumpti fuerant, vt non plus quàm quinque ad refectionis horam fratribus inueniri potuissent. Cumquè eos venerabilis Pater contristatos cerneret, eorum pusillanimitatem studuit modesta increpatione corrigere, & rursum promissione subleuare, dicens: Quare panis inopia vester animus contristatur? Hodie quidem minus est, sed die crastina abundanter habebitis. *Greg. Dial. lib. 2. c. 21.*

Sequenti autem die ducenti farinæ modij ante fores cellæ in saccis inuenti sunt, quos omnipotens Deus quibus deferentibus transmisisset, nunc vsque manet incognitum. Quod cum fratres cernerent, Domino gratias referentes, didicerunt iam de abundantia nec in egestate dubitare.] hæc Gregorius.

Missus est à Deo Totila ad Vrbem flagellandam, non solum ferro, sed fame validissima, vt Romani deficiente farina, vescerentur furfure; deficiente furfure, ederent de mortuorum animalium carnibus; & ijs absumptis conuerterent se ad vrticas edendas, quidamq. purgamentis in cibum, & stercoribus vterentur, quidam autem sibi manus inferrent, & quidam pater coram filijs famescentibus se in Tyberim præcipitaret, & milites Isauri fame confecti Vrbem Gothis tradiderint; Bessæq. domus plena auro, & spolijs, quæ ex vendito clam frumento, & fraudatis militibus lucratus fuerat, præda Gothorum cessit. Cap. 438.

CVm obsessa Roma à Totila, graui premeretur inedia, ad eam leuandã incubuit opera Pelagij Diaconi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cuius res gestas cum Totila ipso anno duodecimo belli Gothici, simul & cladem Vrbis sic idem describit Procopius: Erat (inquit) tunc fortè inter Romanos & sacros viros Pelagius quidam Diaconus, qui diu Byzantij commoratus, maximam sibi cum Imperatore conciliauerat amicitiam. Vnde & pecuniarum vi maxima circumfultus, Romam se paulò antequam obsideretur, contulerat. In eaq. deinde obsidione necessarijs indigentibus eius pecuniæ partem largiter impartitus, cum vel antehac esset inter Italos omnes vir probus, maiorem (vti par erat) charitatis, & in proximos quoque beneuolentiæ gloriam retulit. Huic igitur, cum præ fame indigna quædam Romani, & difficillima paterentur, facile suadent, conuentum vt Totilam precaretur, paucorum sibi dierum inducias his conditionibus daret, vt si intra constitutum inter se tempus nemo sibi suppetias ex Byzantio venerit, sine mora, se ipsi Vrbemq. Barbaris proderent. His cum mandatis vbi ad Totilam Pelagius venit, & ab eo est perbenignè susceptus, prior Totilas sic exorsus est:

Procop. de bel. Got. li. 3.

Constat sanè apud Barbaros omnes, id lege cautum esse, oratores vt hi plurimum colant & reuereantur. Mihi verò, qui virtutis sibi aliquid compararunt, qualis es tu, honorem deferre simul & reuerentiam iam pridem studium fuit. Sed oratoribus delatos honores, siue illatam his ignominiam, non personarum mansuetudine, siuè verborum tumiditate & elegantia decerni reor, sed cum vera quædam fatentur, vel non sanis admodum verbis vtuntur. Oratori illi itaquè honor deferri maximè solet, qui veritate mox patefacta, ad suos dimittitur; sed is ignominia præ ceteris affici, qui vbi commentitia quædam & subdola fecerit verba, ad suos mox redeat. Cetera quidem Pelagi, quæ à nobis petieris, facilè consequeris, tribus dumtaxat exceptis, & vbi hæc caueris, vt planè subijcias magis expediet, ne fortè maximam ipse causam præbeas, quominus eorum vel peragas, quorum ob gratiam huc aduenisti, vel nos fortè ex re infecta incuses. Petere namq. quæ præsentibus haudquaquam rebus conueniant, plurimum proculdubio facit, nemo pro votis, vt quippiam consequatur.

His autem sic interdico, ne quoquam pacto pro Siculis, vel Vrbis mœnibus hisce, vel transfugis seruis verba nunc facias, quandoquidem fieri non

potest,

poteſt, vt aut Gothorum opera vti pro Siculis queas, aut murus vt iſte Vrbis integer maneat, vel ſerui ipſi, qui nobiſcum nunc militant, ſuis quondã de cetero dominis ſeruiant. Verum ne videantur hæc inconſiderata quadam per nos prætendi ſententia, & cauſas ipſas explicaturi mox ſumus. Fuit olim Sicilia inſula, & priſcis quidem temporibus pecuniarum, vt fęlix prouentu, ita & cuiuſuis generis frugum in ea naſcentium ceteris terris fœcunditate præſtantior; atque vt non ſolum hæc incolis ſuppetant, ſed vel vobis Romanis itidem ad vitam ſint neceſſaria per annos ſingulos exportantibus ſatis. Vnde tunc primum Romani Theodoricum deprecabantur, ne ea in Inſula maius aliquod Gothorum præſidium collocaret, ne ea res fortè ad ceteras proſperitates eorum libertatem interpellaret. His ita peractis, hoſtium exercitus in Siciliam nauigauit, qui fermè nec hominum multitudine, nec re alia vlla nobis eſſent in bello pares. Siculi verò, viſa hoſtium claſſe, non ad Gothos quicquam denunciare, nec ſe continere munitionibus, nec hoſtibus ſaltem cenſere vtcunque occurſandum tunc eſſe, ſed promptiſſimè patefactis tunc Vrbium portis, ſupinis hoſtium exercitum manibus excеperũt; & haud ſecus egere, ac infidiſſima ſeruitia ſolẽt, quę diutius in carcere aſſeruata, dum dominorũ volunt manus effugere, in nouos quoſdam & alienigenas ſtatim incidunt. Ea itaq. ex Inſula hoſtes, vt è loco munito impetu facto, omni Italiæ ora ſine vllo potiti negotio ſunt; quinetiam vel Vrbem hanc Romam cepere, ac tantum inde frumenti numerum importarunt, vt vel obſeſſi in anni ſpatium queant Romanis obſiſtere. De Siculis hactenus, quibus per Gothos vt venia detur, fieri nullo modo iam poterit, criminum magnitudine miſericordiam ab his adimente, qui affecti iniuria ſunt.

Nunc verò intra hos muros hoſtes ſe exercendo, in campum quidem deſcendere, & nobiſcum acie decertare minimè cenſent, dolis verò & deceptiunculis continenter, & per ſingulos dies nos oppugnando, iniuſtè quidem noſtris his rebus, & planè abſurdius nunc potiuntur. Ne itaq. iterato hæc eadem patiamur, prouidendum iam ducimus. Qui enim præ ignorantia ſemel circumuenti falluntur, ſi rurſus in infortunium recidant, quia minus periclitando præuideant conſuetam ſibi calamitatem, haudquaquam ex aduerſante fortuna id fieri videbitur, ſed quia ſe deliquiſſe planè ignorent: vel illud quidem adiecerit quiſpiam, & vobis omnibus maximè profuturum, vt Vrbis hæc mœnia ſolo æquentur, ne cum alijs & ipſi demum coerciti, vel ab inſultantibus hoſtibus circumuallati, ſed malis excluſi alieno periculo, nec vllo veſtro diſcrimine victoribus futuri ſitis in præmium. De ſeruis verò, qui vltrò ad nos conceſſerunt, dicturi hæc ſumus. Si enim qui nobiſcum fuere in hoſtem inſtructi, & à nobis deinde fidem noſtra ex confeſſione acceperunt, ne ſe vnquam veteribus dominis vtcumque reſtituant, veſtras in manus dedendos eſſe nunc cenſuerimus, profectò nec vobis quidem traditam fidem ſeruaturi quandoq. eſſemus. Non enim, qui vel cùm omnibus miſerrimis pactiones factas neglexerit, erga alium quempiam firmiorem præſeferre animum quiuerit; quin potius veluti abſurdioris naturæ indiciũ, ad omnes, qui ſecum verſantur, circumferre perfidiam videtur. hæc Totilas.

Pelagius vero ita reſpondit: Summum tibi, vir ſtrenuè, in dicendo ſtudium fuit, me ſimul, & oratoris nomen extollere, etſi aliàs in ſordidiſ-

ſima ſtatuiſti nos ſorte. Virum namq. amicum, & oratorem non ſolum eum affeciſſe contumelia duxerim, qui vel caput illi percuſſerit, vel alio quouis in hunc deſæuiat modo, ſed vel qui re infecta dimiſerit ad ſe delegatum. Non enim homines oratoris munere idcirco funguntur, vt honorem ab his conſequantur, qui ſuſcepturi ſe ſint, ſed quod vſui Reipublicæ in poſterum ſit, peragendo, ad eos qui ſe legauerint, mox redeant. Sic igitur velut affectis iniuria longe magis conducat eorum aliquid effeciſſe, quorum ob cauſam venerint, quàm Principum verbis benignioribus auditis, nihil pro ſpe conſecutos ad ſuos redire. Deprecor autem, haud quaquam ſat ſcirem, quæcunquè præfatus nunc es. Cur enim quiſquam ei moleſtũ ſe præbeat, qui antequam poſtulatis reſpondeat, conuentiones facturum ſe neget? Sed illud quidem minime ſubticebo, quod præ te facile feras, quantum erga Romanos, qui in te arma ſuſceperint, oſtenſurus benignitatis, & beneuolentiæ ſis, qui in Siculos nil tibi aduerſatos immortale quoddam decernas effundere odium. Sed ipſe, mea ad te omiſſa legatione, ad Deum hanc transferam, qui ſupplicum contemptores odiſſe ſolet. His Pelagius dictis, abſceſſit.

Quem Romani, vbi re infecta ad ſe redeuntem videre, eo acrius animo conflictari, quo & fames quotidie inualeſcendo, inſanabiliter eos afficeret. Militibus vero nondum neceſſaria deerant, ſed ſe adhuc ſuſtinebant. Vnde Romani Græcis immixti, exercituum Præfectos Beſſam, & Canonem adeuntes, lachrymabundi, & multo cum gemitu profati huiuſmodi ſunt: Talem vobis præſentem eſſe fortunam ſpectamus, vt ſi vel impium aliquod aduerſum vos facinus patraſſemus, haud quaquam poſſet id merito nobis in crimen aſcribi: neceſſitatis ſiquidem magnitudo excuſationis in ſe plurimum habet. Nunc vero cum nobis ipſis ad opitulandum nil quicquam ſit virium, verbis oſtenſuri calamitatem ipſam, hanc deploratum nunc ad vos venimus. Sed benignè quæ dicturi nos ſumus audiatis, precamur; nec vlla dicendi audacia obturbari vos volumus, ſed malorum ex ea penſitare nunc magnitudinem. Nam qui de ſalute cogitur deſperare, nec opere quidem, nec verbis decorum ſeruare de cetero poterit. Nos vero, ò Principes, nec Romanos quidem, nec vobis conſanguineos ducitis, nec eorumdem, vel morum, vel legum ſocios eſſe, ſed perinde rebelles, & qui Imperatoris non vltrò intra Vrbem exercitum exceperimus, ſed hoſtes potius ipſos, in vos armis deſumptis. Nunc vero veluti acie victis, captiſq. bello, vobis in ſeruitutem ex lege cedentibus, date veſtris mancipijs alimenta, non ad neceſſitudinem ſuffectura, ſed quæ ad tenuem ſaltem vitam ducendam ſint ſatis: vt & nos ſuperſtites facti, vobis contra ſubminiſtremus, quæcunquè Dominis ſerui par eſt vt miniſtrent. Quod ſi id vobis non facile placet, ſed dignum duxeritis, ſine vlla ope miſſos nos facere, id lucri eſtis deniquè habituri, quod in ſeruorum nihil operæ inſudabitis ſepulturam. Et ſi ne id quidem de vobis ſperandum relinquitur, ſaltem nos obtruncate, nec morte honeſta nunc fraudetis, nec vitæ exitium nobis inuideatis omnium proculdubio ſuauiſſimum, ſed vno facinore Romanos infinitis liberate difficultatibus.] hactenus ad Præfectos militum Romani. Pergit vero Procopius.

Præfecti itaq. his auditis, commeatus Romanis quos tribuant, nullos in

præ-

præſentia eſſe reſpondent : ipſos vero necare , impium ducere , nec planè ſine diſcrimine fore , ſi ſic relinquuntur : Beliſarium tamen , & ex Byzantio tranſmiſſos exercitus identidem affirmare affuturos propediem eſſe . Deniquè his verbis Romanos ſolati dimittunt . Fames interea inualeſcendo in immenſum cum accreuiſſet , maximum in malum euaſit , vt quæ ciborum abſurdiora quædã ſuggereret genera,& naturæ excedẽtia terminos. Sed Beſſas , Canonq. vt Vrbis Præfecti cuſtodiæ frumenti maximum numerum intra mœnia ſibi reconditum , ſua neceſſitate militibus fraudatis , Romanorum primoribus,& his quidem diuitibus ingenti pecunia venditabant : medimni ſi quidem (quod vtique menſuræ eſt genus) auri ſeptem pretium erat . Sed quibus non erant tantæ domeſticæ facultates , cibos tàm delicatos vt poſſent, & tanti opulentiorum more abſumere, eius pretij parte quarta depenſa, furfure medimnum complentes , pane inde ſordidiore confecto diueſcebantur , id cibi genus neceſſitate ipſa ſuauiſſimum faciente .

Beſſas porrò , & eius armigeri , qui bouem haberent venalem , aureis quinquaginta vendebant . Ex Romanis vero cui vel equus forte obijſſet , vel iſtiuſmodi aliquid demortuum erat , & putidum , inter feliciſſimos habebantur , quia mortui animalis carnibus veſci poſſet . Cetera hominum turba vrticas dumtaxat edebat , quales circa Vrbis pomarium , & locis incultioribus paſſim , & affatim naſcuntur , quas tamen decoctas , ne vel ſapore , vel innatis offenderentur aculeis , eſitabat . Quandiu itaq. fuit Romanis nummus, frumentum (vt dictum eſt) & furfures comedebant : verum vbi demum is defuit, domeſticam ſuppellectilem omnem in forum inferre , & pro diurno hanc victu in eorum commutare iacturam ; ſed vbi frumenti militibus nil reliquum fuit , quod impertiri Romanis poſſent , ad vrticas vniuerſi iam circumſpicere , quibus deficientibus , cum earum non magna his copia eſſet , atquè adeo ad ſaturitatem non omnes haberent , corpore extenuari deniquè cæperunt , colorq. cum in pallorem ſe paulatim, & liuorẽ conuertiſſet, ſimillimi Idolis videbantur, pleriq; vero, vel incedentes,vel dentibus adhuc ipſis vrticas mandentibus de improuiſo exanimati cadebãt.

Iamq. vel purgamentis in cibum,& ſtercoribus vtebantur : nonnulli etiã fame nimia prægrauati manus ſibimet inferebant , cum nec canes quidem , nec mures de cetero inuenirent, nec aliud vſquam demortuum animal, quibus vti in cibũ poſſent . Erat inter ceteros Romanos vir quidam liberorum quinque factus iam Pater : hunc filij omnes circumſiſtebant, præhenſandoq. vt aſſolent , cibum ſibi effagitabant . Tum ille nec ingemiſcens quidem, nec vllo edito perturbationis indicio , ſed fortiſſime dolore diſſimulato filios iuſſit ſe ſubſequi , & cibum mox accepturos . Vbi vero ſupra Tyberis pontem peruenit , capite obuoluto , velatiſq. oculis, in Tyberis aquas confeſtim exiliuit , ſpectantibus filijs , Romaniſq. ceteris , qui ea tunc forte è regione conſtiterant .]

Eoquè proceſſit dira illa fames , vt milites ipſos coegerit ad Vrbem prodendam Gothis . Gothi autem Vrbe potiti optima quæquè rapuere : ſed illud inter cetera tunc actum eſt , diuino quidem , iuſtoquè iudicio , vt Gothi ingrederentur domum Beſſæ, vt qui omnium vel perditiſſimus homo infauſtum illud diuenditi frumenti pretium Gothis ad ceteram prædam accumulaſſet.

Omnes

Omnes autem populi ex duriſſimis iſtis caſibus erudiri debent, vt Deum peccatis ad flagella non prouocent; & ſi prouocauerint pœnitentia, & emendatione morum iram eius mulceant, ne ſub flagellis pereant.

Fridericus Imp. volens Romanum Pontificem è ſede deijcere, dolo, & fallacia Pontificem, & Galliæ Regem in maximas redigit anguſtias: ſed vindicator Deus, Friderici exercitum tanta fame vexauit, vt ipſum, & exercitũ eius ad propria redire compulerit. Cap. 439.

Acta Alex. III. ex Bibliot. Vat. à Baro. an. 1162.

FRidericus videns totum mundum poſt Alexandrum Pontificem currere, Orthodoxos Reges, & Principes Orbis ei tanquam Romano Pontifici honorem, & reuerentiam exhibere, erubeſcebat in ſe ipſo, & propria eum accuſante conſcientia, confundebatur, & terrebatur. Verecundabatur autem ab incæpto malo deſiſtere, quia præ ceteris ſuis anteceſſoribus fortis, ac potentiſſimus erat, & fere iam totam Italiam ſibi ſubiugauerat. Ex altera vero parte dubitabat plurimum, ac timebat de amiſſione Imperialis Curiæ, ſi Dominus Alexander Papa ſuis temporibus prȩualeret. Poſitus ergo in tantæ ambiguitatis lubrico, apud ſe cogitauit, ſicut homo huius ſeculi prudentiſſimus, ſagax, & callidus, qualiter poſſet Alexandrum, & idolum ſuum Victorem iudicio vniuerſalis Eccleſiæ pariter deijcere, & perſonam tertiam in Romanum Pontificem ordinare. Et quoniam vnicuique proprium eſſe ſolet, vt qualis ipſe fuerit, tales ſibi coniungere velit, adſciuit comitem Henricum Treienſem, de quo maximè confidebat, & reuelans ei cogitatus ſuos, traxit ipſum ad ſuam voluntatem, & coadiutorem, & cooperatorem ſuæ deliberationis fecit. Comes autem taliter ab Imperatore inſtructus, & taliter informatus, ad propria redijt, & accedens ſicut tentator ad Dominum ſuum Regem Francorum, virum ſiquidem pium, & columbinæ ſimplicitatis, fraudulenter ſuggeſſit ei ex parte ipſius Imperatoris bonum ſimulatum de reformanda pace Romanæ Eccleſiæ, in hæc verba:

Vult Imperator inſtructus contemplatione diuini amoris hoc bonũ opus vobiſcum hoc modo agere, vt vos duo maiores Principes Orbis conueniatis in vnum apud Auenionem, in confinio Regni veſtri, & Imperij ſui, cum maioribus perſonis tàm Clericis, quàm laicis Imperij & Regni veſtri. Et ipſe quidem adducet ſecum Octauianum cum ſequacibus ſuis, & vos Alexandrum cum ſuis nihilominus habeatis. Poſtquam verò vos duo cum vtraque parte in præſentia tantorum virorum conueneritis, & electio vtraque diligenter audita fuerit, per illic congregatam Eccleſiam Gallicanam, Italicam, & Theutonicam, decernatur de vtroque quod melius, & vtilius videbitur ſtatuendum & ordinandum.

Et quoniam bonus viſus eſt ſermo iſte de reformanda pace Eccleſiæ prædicto Regi, ſicut vero Iſraelitæ, in quo non eſt dolus, quoniam ab ipſa diſcordia mala plurima per omnes Eccleſias pullulabant, in bona ſimplicitate ſua conſenſit perſuaſionibus ipſius Comitis, promittens ei, vt ex parte ſua Imperatori ſecuritatem præſtaret ſuper ijs, quæ ſibi ſuggeſſerat. Cum igitur

tur hæc à Domino Rege Comes impetrasset, illicò redit ad Imperatorem in Lombardia existentem, & fecit ei iuramentum ex parte Regis, sicut dictũ est superius. Exijt ergo malus sermo per vniuersas Italiæ Ciuitates, dolentibus Catholicis, & timentibus in facto ipso, nisi Dominus consilium ipsum præmeditatum aduersus antiquam Ecclesiæ libertatem infatuaret. Appropinquante autem statuta die, cum vniuersa multitudine Principum suorum, & militum armatorum Imperator Fridericus accessit ad locum, & Octauianus cum schola complicum suorum secutus est eum quoque: Rex Frācorum cum Primatibus, Episcopis, atque Baronibus suis ad eundem locum nihilominus festinabat, & Alexandrum Pontificem apud Saluianum habuit obuiā, in quo loco se inuicem honorantes, vt simul ad colloquium ipsum proficiscerentur, per biduum tractauerunt.

Sed quoniam omnino videbatur indignum, & sanctorum Patrum statutis contrarium, vt sanctissimus Pontifex, & prima sedes aliquod deberet humanum subire iudicium, visum est omnibus, vt de melioribus Ecclesiæ Romanæ mitterentur illuc ea tantummodo causa, vt per omnes electio Domini Alexandri canonica monstraretur, & electionem Octauiani tamquam posteriorem, nullius fuisse momenti nihilominus probaretur. Missi sunt ergo à Pontifice Romano A . . . . Portuensis Episcopus, N . . . tituli sanctæ Crucis, I . . . . sanctæ Anastasiæ, & I . . . . sanctæ Mariæ in Cosmedin, & R . . . . sancti Theodori Diaconi Cardinales cum Rege ad supradictum locum. Et illis abeuntibus, Pontifex cum reliquis fratribus Aquitaniæ ad monasterium Dolense deuenit. Rex autem comitatus à principalibus personis suis, postquam peruenit apud Diuionem, processit vsque ad montem Saonis, qui Theutonicos à Francigenis dirimebat, expectans, quid sibi de causa ipsa Imperator vellet proponere.

Tunc hæresiarca Octauianus videns Ecclesiæ Romanæ personas cum Ecclesia Gallicana contra opinionem suam venisse, & aduersum se constantissimè stare, valde perterritus est, & de facto suo cæpit penitus desperare. Quocirca vertens se ad Imperatorem, dixit ei: Ille aduersarius meus dedignatus est huc venire, & tu causam meam, quæ in conspectu tuo iudicata est in Concilio Papiensi, & approbata, permittis iterum iudicari, & pertractari? Tunc Imperator attendens verba ipsius Octauiani, valdè turbatus est visus, & aduersus Regem Francorum loquens, ei per internuncios in hæc verba prorupit: Ecce videris me iam decepisse, & contra iuramentum conuentionis manifestè venisse, cum illum Papam, sicut promisisti, in hunc locum non adduxisti.

Cui Rex habito cum suis consilio, in hunc modum respondit: Quamuis absentiam Pontificis iustè ac rationabiliter valeamus excusare; ne tamen honori commissi mihi Regni, aut famæ aliquo modo derogetur, & ne fallaciæ notam iustè, vel iniustè possim incurrere, Ego absque mora ipsum Pontificem cum suis fratribus absquè dolo, & fraude ad hūc lodum vocabo, & adesse faciam. Misit itaquè Rex citissimè, sicut promiserat, Nuntios ad Alexandrum, vt cum suis fratribus sine mora ad eum veniret, nisi vellet eum in captione Imperatoris, prout inter eos constitutum fuerat, detineri.

Quo audito, Pontifex, & fratres eius attendentes Regem Francorum dolosis circumuentionibus fuisse deceptum, valde in se ipsis turbati sunt; & pro-

& prospicientes grauissima sibi vndiquè imminere pericula, magno timore timuerunt. Si enim illuc, humanum iudicium subituri, pergerent, Ecclesiæ libertatem per violentiam periclitari cernebant; quod si non irent: pro detentione Regis circa iusiurandum, & conuentionem, quam cum Imperatore fecerat, personarum eis, & rerum immineret spoliatio. Videbatur sanè maxima ipsius Imperatoris potentia, terribilis, & nimium formidanda, quippe qui Daciæ, & Bohemiæ Reges cum Ducibus, & Principibus suis, & cum magna multitudine armatornm militum, sicut credebatur, illuc secum adduxerat, & de prædicto Pontifice, & de Francorum Rege malè iam diu cogitauerat, vt ipso colloquio posset iuxta suum desiderium consumere.

Sed pius, & misericors Dominus, qui non derelinquit sperantes in se, & praua dissipat consilia Principum, non est passus eundem Pontificem, & pium Regem Francorum in angustia maxima positos tentari supra id, quod possent, sed ex insperato fecit cum tentatione prouentum. Excitauit spiritum gloriosi Regis Anglorum, vt in subuentionem Domini sui, & Francorum Regis cum maxima multitudine virilium pugnatorum aduersus eundem Imperatorem animositate nimia festinaret. Immisit etiam Deus tantum famis cruciatum in exercitum illis, vt pro nimia ciborum penuria vnus panis modicus ab esurientibus emeretur pretio vnius marchæ argenti. Vnde quia ipse Imperator, nec moram ibidem facere, nec malum, quod in corde gestabat, poterat exercere, occasionem recedendi ab ipso honestiorem, quam potuit, celeriter studuit inuenire. Igitur per Rainaldum Cancellarium, & alios fautores suos egregio Regi Francorum locutus est in hæc verba: Mandat vobis Dominus noster Fridericus Imperator Romanorum, & specialis Romanæ Ecclesiæ aduocatus, quod ad nullos Ecclesiarum Prælatos de causa electionis Romani Pontificis iudicium facere pertinet, nisi eos tantum, qui sub Romano Imperio existunt: ideoq. bonum videtur, & iustum, vt cum Episcopis, & Clero vestro ad eundem Imperatorem tanquam amicum, & socium accedere, & illius sententiam audire debeatis.

Quibus verbis auditis Rex modicum subridens, respondit ei in hunc modum: Miror prudentem virum vana mihi, & fabulosa verba misisse. An ignorat prædictus Imperator, quod Dominus noster IESVS Christus, cum esset in terris, B. Petro, & per eum vniuersis successoribus eius oues suas pascendas cõmisit? Nonnè audiuit in Euãgelio ab eodem Dei filio eidem Principi Apostolorum dictum: Simon, diligis me? pasce oues meas. Nunquid sunt hi Francorum Reges, vel aliqui Prælati excepti? An Episcopi Regni mei non sunt de ouibus, quas filius Dei B. Petro commisit? Et his dictis, vertit habenas equorum cum contemptu, & statim ad arma cum Baronibus, & reliqua militia sua consurgens, debiliora Regni sui loca muniuit, & tamquam vir prudens, & fortis ad sedem suam cum gloria remeauit, propitiante Domino. Fratres verò, Cardinales scilicet, qui missi fuerunt à Pontifice, ad ipsius præsentiam cum gaudio remeantes, narrauerunt omnia, quæ ad honorem Dei, ex colloquio & industria gloriosi Regis Orthodoxi facta fuerant. Vnde, & exultantes gratias egerunt Domino Nostro IESV Christo, qui cum eis misericordiam fecerat, & eos de manibus tàm potentis hostis liberare dignatus fuerat. Imperator autem remanens in erubescẽtia sua con-

confusus, coactus est multa famis inedia exercitum ad propria remittere: & ipse ad Regnum Teutonicorum, non sine magna tristitia remeauit.

Quidam pauper fame laborans petebat triticum à diuite duro, lachrymas pro pecunijs offerens: post autem terribili prodigio diuitis copia, pauperum inopiam subleuauit.
Cap. 440.

CAstigabat Deus Cypri Insulam pluuiæ egestate, & grauis premebat siccitas, & siccitatem quidem consequebatur fames: famem autem pestis. Et populi quidem magna pars iam interierat: altera vero id mox credebatur passura. Opus autem habebat illud malum omnino aliquo Elia, aut alio illi simili, qui cælum aperiret oratione. His vero erat Spyridon. Nam cum plaga grauiter vrgeret, & populum valde persequeretur, ipse pro grege magnum capiens angorem, & paternis inflammatus visceribus, rogat quidem, vt clemens Deum clementem. Ille autem statim implet cælum nubibus ex extremo terræ: & quod est mirabile, ne aliquem motum elementorum existimaret consequi pluuiam, Deus eas procul ostendit. Sistit autem, non prius permittens eas ascendere Insulam, quàm Sanctus eum rursus oraret. Nondum enim ille guttam emiserat lachrymarum, & protinus multa erupit pluuia, & pinguescit quidem terra, aluntur autem fructus, & crescunt segetes, & omnia simul mala soluuntur. In hoc Spyridon fuit ipso Elia, vt aliquid dicam audacter, benignior. Nam Elias quidem, cum pluuiam retinuisset, deinde rursus remisit. Ille vero primum non imitatus, ei par in secundo. Et hoc quidem est eiusmodi. Alterum autem est illo nihilò inferius.

In vit. S. Spyri. apud Lyppoman. tom. 5.

Affligebat rursus communis calamitas, & fructum non ferebat Insula. Frumentarij autem, & frumenti cauponatores, in tantis Dei minis volentes frui delitijs, & tempore callide, & malitiose vtentes, magis augebant calamitatem, frumenti, vt dicit scriptura, trahentes, & augentes pretium: & è propinquorum malis impium sibi lucrum parantes. Ad vnum ergo horum diuitum cum quidam pauper accessisset, & pecunias quidem non haberet quibus emeret, quæ erant sibi ad vsum necessaria, lachrymas autem, quas, proh dolor, habebat, exolueret, & flebiles voces miserabili habitu, & obtutu emitteret, illum inflexibilem conabatur flectere, pedes prensans, totam domum complens eiulatu. Quid non faciens: Quid non dicens, quod posset attrahere ad misericordiam? Postquam autem nihil horum omnino lapideam illam animam mouit ad miserationem, vnum refugium inuenit pauper, nempe sanctum. Ad quem cum accessisset, & suam inopiam, & summam diuitis refert egestatem misericordiæ. Cum is autem hoc audisset, misertus quidem est calamitatis: diuitis vero odio habuit immanitatem: & veluti à Deo afflatus, prædixit in primis propheticè: Tu autem nec gemas, nec lachrymeris: Tua enim domus cras abundabit bonis, qui autem nunc est diues, simul erit & miserabilis, & irridebitur, & inuitus tibi cedet ijs, quibus eges, promptoq. & alacri animo rogabit, vt accipias. Hæc pauper putabat sanctum quidem solum dicere, ad consolandam qua premebatur calamitatem. vnde etiam abibat tristis, vt qui sacram ancoram,

Amos 5.

nempè

nempè eam quam in magno Spyridone ſpem habebat, inueniſſet inanem, & irritam.

Cum nox autem iam aduentaſſet, Deus quidé annuit. Repente vero cælum aquam effundit in terram, tanta copia, & tanto impetu, vt diuitis vna atraherentur horrea, frumentum autem, & omnis alius fructus ſparſim eijceretur, & iaceret proiectus ad rapiendũ volentibus. Orto autem die diues quidem miſer, & luctu plenus, & huc, & illuc circumcurſans, & iuſtam deflens calamitatem, rogabat eos, qui accedebant, vt ſibi opem ferrent ad fructus colligendos. Cum multi vero, vtpote eſurientes ad rapiendum concurriſſent, accedit etiam ille pauper, miraculo quidem obſtupefactus, pauper autem irridens ſuauiſſime, & meritiſſime: & domum replens fructibus, & omnia nullo negotio habens, vt dicitur, nec ſeminata, nec arata. Deinde cum confluentem videret multitudinem ſæuus ille, & immiſericors, oportebat enim nihil manere imperfectum eorum quæ prædicta fuerant à Spyridone, & res omnes illius ſecure ambabus haurire manibus, & eum quoque, qui heri fuerat ſupplex, vnà cum reliquo populo, abunde ſicut diximus, frui ijs quæ iacebant, perinde, ac ei ſua ſponte dare volens, liberaliſq. eſſe, & munificus, qui ſordidiſſimus erat, & parciſſimus, iubebat eum ad ſatietatem accipere ex ijs quæ aderant. Ille autem ſatis irriſa eius ignorantia, domum eſt reuerſus, Deo præcipue, deinde etiam Spyridoni id accepto ferens. Sic ſciebat Spyridon, non ſolum propter multos, ſed etiam propter vnum, ſuper nos ſæpe aperire fontes, & ſimul quidem prædicere tempus, quo hoc eſſet futurum: ſimul autem pauperibus quoque prodeſſe, & caſtigare diuites. Nam etſi parcus ille nihilo melior euaſit, vt iam dicetur, multis tamen ſimilis fuit occaſio, vt emendarentur. Hæc quis ex præſentibus non libenter audijt? Quis autem cum audiuiſſet, non fuit alia quoque audiendi auidior, & cupit ſcire? quiſnam erat adeò ignauus, aut inuidus, vt ſitientem animam tali priuaret alimento?

De Paula Romana, quæ lucidiſſimum feminarũ, virorumq. exemplar extitit, vt diuitiarum ſuarum exinanitione, fame, & neceſſitate rerum laborantes ardenti fide, & magnanimitate reficeret. Cap. 441.

S. Hieron. in Epitaph. Paulæ ep. 27.

DE Paula Romana ſanctiſſima vidua hæc ſcribit D. Hieron. Quid memorem amplæ, & nobilis Domus, & quondam opulentiſſimæ, omnes pene diuitias in pauperes erogãtis? Quid in cũctos clementiſſimum animum, & bonitatem etiam in eos, quos nunquam viderat, euagantem? Quis inopum moriens, non illius veſtimentis obuolutus eſt? Quis clinicorum non eius facultatibus ſuſtentatus eſt? Quos curioſiſſimè tota Vrbe perquirens, damnum putabat, ſi quiſquam debilis, & eſuriens cibo ſuſtentaretur alterius. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem ſe eis hæreditatem, Chriſti miſericordiam dimittere loquebatur. Vſuras tribuens, verſuram quoque ſæpius faciebat, vt nulli ſtipem rogantium denegaret. Cum in largiendo eſſet profuſior, arguebat illam D Hieron. illud proferens de Apoſtolo: non vt alijs refrigerium, nobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate in hoc tempore, vt veſtra abundantia ſit ad illorum ino-

inopiam,& illorum abundantia sit ad vestram inopiam. Et hoc de Euangelio: Qui habet duas tunicas,det alteram non habenti. Et prouidendum esse, ne quod libenter faceret, semper facere non posset, multaq. huiusmodi, quæ illa mira verecundia, & sermone parcissimo dissoluebat: testem inuocans Deum, se pro illius nomine cuncta facere, & hoc habere in votis, vt mendicans ipsa moreretur, vt vnum nummum filiæ non dimitteret, & in funere suo aliena sindone inuolueretur. Ad extremum inferebat: Ego si petiero, multos inueniam, qui mihi tribuant: iste mendicans,si a me non acceperit, quæ ei possum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima requiretur? Hieronymus eam cautiorem in re familiari esse cupiebat; sed illa ardentior fide toto Saluatori animo iungebatur, & pauperem dominum pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat, pauper pro ipso effecta. Deniquè consequuta est quod optabat, & in grandi ære alieno filiam Eustochium dereliquit. Solent pleræquè matronarum buccinatoribus suis dona conferre, & in largitate profusa, manum à ceteris trahere, quo illa omnino carebat vitio. Ita enim singulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis necessarium erat, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Nemo ab ea pauperum vacuus reuersus est; quod obtinebat, non diuitiarum magnitudine, sed prudentia dispensandi: illud semper replicans: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et sicut aqua extinguit ignem,ita eleemosyna extinguit peccatum. Et: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Et: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et verba Danielis, Regem Nabuchodonosor monentis; vt eleemosynis redimeret peccata sua. Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra, & seculo transituri sunt, sed in viuis lapidibus, qui voluuntur super terram, de quibus in Apocalypsi Ioannis ciuitas magni Regis extruitur, quos in sapphyrum, & smaragdum, & iaspidem, & ceteras gemmas esse vertendos, scriptura commemorat. hæc Hieronymus in Epitaphio eius.

Fabiola Romana omnem censum, quem habere poterat (erat autem amplissimus, & respondens generi eius) dilapidauit, ac vendidit, & inde pecuniam congregatam vsibus pauperum præparauit, & prima omnium νοσοκομεῖον instituit,in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus, atque inedia miserorum membra foueret. Quoties morbo regio, & pedore confectos humeris suis ipsa portauit? quoties lauit purulentam vulnerum saniem, quam alius aspicere non volebat? Præbebat cibos propria manu, & spirans cadauer sorbitiunculis irrigabat. Non mihi si centum linguæ sint, oraq. centum, ferrea vox, omnia morborum percurrere nomina possim,quæ Fabiola in tanta miserorum refrigeria commutauit, vt multi pauperum sani languentibus inuiderent. Quod monasterium eius opibus non est sustentatum? quem nudum, & clinicum non Fabiolæ vestimenta texerunt? in quo non se indigentiam non effudit præceps, & festina largitio? Angusta misericordiæ eius Roma fuit. Peragrabat ergo Insulas, & totum Etruscum mare, Volscorumq. prouinciam, & reconditos curuorum littorum sinus, in quibus monachorum consistunt chori, vel proprio corpore, vel transmissa per viros sanctos, & fideles munificentia circumibat. Romam è Palestina reuersa, quodam præsagio futurorum, ad multos

Hier. epist. 30.

scri-

ſcripſerat monachos, venirent, & ſe graui onere laborantem, abſoluerent, faceretq. ſibi de iniquo mammona amicos, qui eam reciperent in æterna habitacula. Venerunt, amici facti ſunt: dormiuit illa quomodo voluit, & depoſita tandem ſarcina, leuior volauit ad cælum. Hieronymus in Epitaphio eius.

Sozom. li. 7 c. 26. Epiphanius Metropolitanæ Cypriorum Eccleſiæ Epiſcopus facultates ſuas pauperibus diſtribuit. Ad eum tanquam ad communem œconomum pecuniæ, quæ pauperibus darentur, vndiquè mittebantur. Quodam tempore cum totum exhauſiſſet ærarium, Eccleſiæ œconomus ægre id ferebat, & prodigũ appellabat. At non multo poſt incerto auctore loculi auro referti in ædes œconomi illati, diuino teſtimonio Epiphanij pietatem cõfirmarunt.

Eliſabeth Regis Pannonum filia, multiplici pietatis opere neceſſitatem patientes ſuſtentans, amplius regnum ſibi parat. Cap. 442.

Bonfin. li. 7 dec. 2. Iac. Mont. Spir. in ipſius vita apud Sur. to. 6. ELiſabetha, nondum marito Ludouico Lantgrauio Thuringiæ viduata, ob aſſiduam in pauperes benignitatem, mater eorum cognominabatur. Sanis vitæ ſubſidia mittebat, afflictos conſolabatur, ægrotos viſitabat, mortuis funus ſua procurabat impenſa. Quos in plebe magis inopia oppreſſos animaduertebat, ex his compatres, atque commatres ſibi comparabat, vt eis liberius ſubueniendi cauſas haberet. Si quando pecunia non ſuppeteret, veſtimenta vendebat. Cernens pauperculum quendam nudum efferri, detracto ſibi capitis velamine, inuolui iuſſit cadauer. Quo tempore fame laboratum eſt, vim magnam frumenti diuiſit: & id quidem abſente viro, atque inconſulto, vel quia approbaturum ſperaret, vel quia, quod vnius erat, alijs quoque commune eſſe, debere facilè perſuaſerat neceſſitas multorum. Denique cum eſſet Regis Pannonum filia, nere, texere, ſuere ſuis ipſa manibus non eſt dedignata, vt de laboris ſui peculio eleemoſynas dare poſſet. Et de illa ergo non incongruè dici poteſt: Manum ſuam miſit ad fortia, digiti eius apprehenderunt fuſum: Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem: Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo. Tandem marito Hieroſolymis peregrè defuncto, ab ijs qui eius Tetrarchiam iure hæreditario acceperant, eiecta, cum vix tandem dotalia ab illis extorſiſſet bona, erant autem duo millia pondo argenti infecti factiq. (Bonfinius quinque habet) pauperum & peregrinorum ſatis amplum Maſpurgi conſtruxit receptaculum, ibiq. ijs humiliter miniſtrauit. Cum à patre, vt in Pannoniam rediret, miſſis nuntijs, ſollicitaretur, non acquieuit, malens alienigenarum opprimi iniurijs, quàm ſuorum blandimentis deliniri. Illam fila traxiſſe, & pecuniam inde collectam pauperibus diſtribuiſſe, nullumq. adeo genus vel ſordidiſſimæ operæ, quæ illis prodeſſe poſſet, detrectaſſe ſcribit Bonfinius, & alij.

Raph. Volater. Geograph. li. 3. Amadæus, Sabaudiæ Dux III. à Legatis principum rogatus, haberet ne venaticos canes? Immò vero optimos, & ſagaciſſimos, reſpondit: & in aula ampliſſima magnam turbam pauperum, quos alebat quotidie, illis oſtendit. Canes Religioſæ venationis, inquit, quorum odoriferis precibus in ſaltus vſque cæleſtes venando in dies excurro.

Ludo-

S. Ludouicus Francorum Rex regia munificentia, & humili dignatione innumeros alit pauperes, eisq. ministrat.
Cap. 443.

AB infantia creuerat secū miseratio, & quia similiter in afflictos, & pauperes pia semper gestabat viscera charitatis, eleemosynas eius, quas enarrat omnis Ecclesia Sanctorum, nec simulare debeo, nec sufficio explicare. Siquidem quotidie vbicunque esset, in domo sua reficiebantur pane, vino, & carnibus, siue cibis plusquam centum viginti pauperes. In Quadragesima verò, & Aduentu, atque deuotis diebus summa pauperum augebatur: Frequenter ipsemet pius Rex pauperibus seruiebat, & coram eis fercula ministrabat, panem scindebat, ac denarios multos manu propria eis dabat. Specialiter autem in quibusdam ieiuniorum diebus, & solemnibus vigilijs ducentis pauperibus manu propria antequàm comederet de prædictis omnibus seruiebat. Præter hæc quotidie in prandio & in cœna habebat propè se tres senes pauperes comedentes, quibus de cibarijs suis faciebat ministrari, & in fine prandij certam summam pecuniæ eis dari. Ceterùm tàm largas & frequentes eleemosynas quotidie dabat pauperibus religiosis, tàm virorum, quàm mulierum, hospitibus pauperum, & domibus leprosorum, ac aliorum collegijs pauperum, necnon & nobilibus paupertate detentis, quod vix posset ab aliquo enarrari. Vnde Tito Imperatore tàm liberali quondam datore, quem narrant veteres historiæ doluisse eo quod vna die defecisset cui benefaceret, fuit iste fœlicior, cui nulla dies in erogandis eleemosynis, & beneficijs largiendis legitur præterijsse. *Guliel. Nangius de gest. S. Ludouici Frāc. Reg.*

Cæso Rege Danorum publico scelere, inaudita fames in toto Regno subsecuta est: Oranteq. nouo Rege, vt periculo ipsius ira Dei placaretur, morte illius fames quoque extincta est.
Cap. 444.

CAeso per nefas Rege D. Canuto, Dani Olauum eius fratrem, qui ob Regni affectionem in Flandriam relegatus erat, reuocarunt. Scelus publicum publica quoque pœna subsecuta est, fames ingens, quæ solam Daniam vexauit, non autem vicinas Regiones. Quippe per tot annos, quot Canutus imperauerat, verni, æstiuiq. temporis feruore satum omne corruit: autumnale verò adeo pluuium fuit, vt si quid locorum humilitate, palustriue madore alitum succreuisset, perseueranti imbrium inundatione decideret. Camporum facies cælestibus imbribus inundata, latè patentis stagni speciem præbere videbatur, & quod æstas ægrè produxerat, autumnus opprimebat. Rustici aquis Campos tegentibus, supernatantia spicarum capita demetentes nauiculis excipiebant: ac deinde putres aristarum reliquias fornacibus exsiccabant, & quia panem præstare non poterant, in vsum pultis vertebant. Maxima proinde populi pars inedia consumpta fuit. Rex ipse ad vltimam tabem, redactus, agris vænire iussis, alimenta, possessionum pretijs comparabat. Nobilibus in eundem vsum ingenuitatis insignia erogare, rubori non fuit. Olauus cum bis penè lustrum regnando condidisset, *Saxo li.12.*

inter continuas rei familiaris angustias, nihil regali magnificentia dignum exequi poterat. Sed & finitimos, paupertatis eius contemptu, eum armis inuadere puduit. Cum diuinum Christi natalem celebrans, ieiunos circumquaque penates aspiceret, obducto manibus capite, suffusoq. lachrymis vultu, per summam animi ægritudinem, temporis difficultatem gemitu prosecutus est. Deinde supplicatione habita, auctorem omnium Deum, vt si quid iræ aduersus populum concepisset, suo vnius periculo satiaret, orauit. Nec difficiles numinis aures habuit: siquidem celerem mortis viam obtinuit, sibiq. mortem, salutem patriæ peperit: siquidem fames cum auctore suo pari funere sublata est, inediaq. est satietate mutata.

Quidam nobilis fidenti corde in vrgenti fame mittit seruos suos ad pia loca, & congregat plusquam quatuor millia famescentium, quos toto tempore sterilitatis pauit, & à morte liberauit, audiuit cælitus vberem paratam sibi esse remunerationem. Cap. 445.

Greg.Turo. lib.2. hist. Frãc.c.24.

TEmpore Sidonij Episcopi magna Burgundiam fames oppressit. Cumq. populi per diuersas regiones dispergerentur, nec esset vllus, qui pauperibus alimoniam largiretur, Ecdicius quidam ex Senatoribus, huius propinquus, magnam tunc rem in Deo confisus fecisse perhibetur. Nam inualescente fame, misit pueros suos cum equis, & plaustris, per vicinas sibi ciuitates, vt eos, qui in hac inopia vexabantur, sibi adducerent. At illi eũtes cunctos pauperes, quotquot inuenire potuerũt, adduxere ad domos eius. Ibiq. eos per omne tempus sterilitatis pascens ab interitu famis exemit. Fuereque, vt multi aiunt, amplius, quàm quatuor millia promiscui sexus. Adueniente autem vbertate, ordinata iterum euectione, vnumquemque in locum suum restituit. Post quorum discessum, vox ad eum è cælis lapsa peruenit, dicens: Ecdici, Ecdici, quia fecisti rem hanc, tibi & semini tuo panis non deerit in sempiternum, eo quod obedieris verbis meis, & famem meam refectione pauperum satiaueris. Quem Ecdicium miræ velocitatis fuisse multi commemorant: nam quadam vice multitudinem Gothorum cũ decem viris fugasse perscribitur. Sed & sanctus Patiens Lugdunensis Episcopus, simile huic in ipsa fame populis præstitisse perhibetur beneficium. Extat enim hodieq. apud nos beati Sidonij epistola, in qua eum declamatoriè conlaudauit.

Rex à susurrone deceptus Episcopum carcerauit; quapropter Deus populum ciborum penuria afflixit, quod Rex aduertens pœnitentia ductus, Episcopum dimisit, & terra statim protulit fructus suos. Cap. 446.

Roderic.Tolet.hist.Hispan.lib.5. c.17.

REx Veremundus à susurrone deceptus præcepit capi Gudesteum Episcopum Ouetensem: sed vt tantum nefas non procederet impunitum, facta est siccitas magna in terra, ita quod totus populus ciborum penuria arctabatur. Cumq. quibusdam religiosis fuisset à Domino reuelatum famem

propter

propter iniuriam Episcopi accidisse, & Regi esset reuelatio intimata, confestim absoluit Episcopum,& per Semenum Asturicensem Episcopum, cui Rex Episcopum commendauerat, fecit restitui Gudesteum, & statim Dominus pluuiam voluntariam segregauit, & terra attulit fructus suos. Tunc Rex Veremundus corde compunctus, Ecclesiam B. Iacobi, & cetera loca, quæ Almanzor profanarat diripiens, prout potuit, restaurauit, & bonis operibus, & eleemosynis iam intentus, de commissis cum consilio prælatorum pœnitentiam agere satagebat, & in villa, quæ est in Berizo, moritur,& sepelitur, & ab Alphonso filio, & successore transfertur post aliquantulũ temporis Legionẽ,& in Ecclesia B. Ioannis Baptistæ cũ coniuge Geloira denuo sepelitur.

Ex certa visione memoratu digna compertum est, quemdam per misericordiæ opera tempore famis pauperibus impensa, inter beatos locum obtinuisse: alium, qui iniustè iudicauit, & pauperi viduæ subsidium abstulit, inferno traditum; & pium Regem Alphonsum piorum precibus à Purgatorijs tormentis ereptum. Cap. 447.

EST in Hispanicis partibus nobile, & famosum Castellum, quod & propter congruum situm, & fertilitatem adiacentium terrarum, & multitudinem inhabitantium incolarum, quibus rebus proxima Castella exuperant,vt æstimo,non incongruè Stella vocatur. In hoc Castello quidam Burgensis fuit, qui Petrus Engelberti vocabatur. Hic strenuitate famosus, & secularibus rebus abundans,totam vsque ad senium ferè vitam in seculo duxit. Tandem tactus ab illo, qui spirat vbi vult, seculo renunciauit, atque in monasterio, quod apud Nazarum sub Cluniacensi iure, & regula constructũ est, habitum monasticæ professionis suscepit. Quò cum ego post duos annos conuersionis eius peruenissem, audiui eum memorandam visionem narrasse, cuius quidem fama ad nos ante peruenerat, sed quis esset eius relator non dixerat. Hoc cum accepissem, vbi esset tantæ visionis relator, solicitus inquisiui, atque eum in quadam cella Nazarensi monasterio subdita, satisq. contigua,commorari audiui. Ad quem locũ cum me itineris necessitas perduxisset, vbi hominem, cui & ætatis maturitas, & morum grauitas, & cunctorum attestatio, ipsaq. niuea canicies, fidem integram constanter præbere suadebant,omnem tamen dubietas scrupulum tàm à corde meo quàm à cordibus omnium excludere volens, coram venerandis Episcopis Olorensi, & Oximensi coram socijs nostris, multæ religionis & scientiæ personis,ac quibusdam alijs eum conueni, & quod veritas perdat omnes, qui loquuntur mendacium ostendens, multaq. similia ad eum, ne mentiretur, deterrendum adiungens, vt quod certum de visione illa sciebat narraret, non solum admonui, sed etiam in virtute obedientiæ, qua mihi vt monachus Abbati subditus erat,iniunxi. Ad quod ille, quod adhuc prorsus nos omnes latebat,adijciens: Ego (ait) istud quod à me quæritis,ab alio non accepi,sed ipse proprijs omnia oculis vidi. Quo audito, multò magis exhilarati sumus, habentes iam non alienorum verborum relatorem,sed rei ipsius certissimum inspectorem. Vnde magis,magisq. ad quęrendum instigati, & ad audiendum intenti,moram pati vltra non potuimus,sed vt quod viderat,enarraret,cũ om-

Pet.Cluni. lib.1.mira. c.vlt.

nes compellere cępimus. Volo autem eum loquentem introducere, vt quicumq; hoc legitis, vel auditis, non solum sensum verborum, sed & ipsa verba ab eius ore, vos putetis audire. Tempore (inquit) quo Rex Aragonensis Alphonsus, regnum maioris Alphonsi Hispaniarum regis iam mortui obtinebat, contigit, vt vbi contra quosdam, qui in regione, quę Castella dicitur, ei repugnabant, exercitum commoueret, & vt de singulis regni sui domibus, singuli illuc pedites, vel equites dirigerentur, edicto sanciret. Eo præcepto coactus, vnum ex mercenarijs, mercede mihi seruientibus, Sancium nomine, ad exercitum destinaui. Paucis post diebus decursis, omnibusq. qui expeditioni illi interfuerant, ad propria redeuntibus, ipse quoque domum reuersus est. Non longo deinceps tempore elapso, more humano morbo correptus, nec diu cũ morbo luctatus, defunctus est. Inde post quatuor ferè menses, ex quo è vita recessit, dum apud Stellam in domo mea hyemali tempore iuxta ignẽ in lecto iacerem, subito iam dictus Sancius circa mediam noctem mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni assidens, & carbones quasi ad calefaciendum, vel ad clarificandum huc, illucq. reuersans, multo magis se mihi cognoscibilem demonstrabat: quem cum vidissem, quis, inquam, es tu? At ille humili voce, Ego sum (inquit) Sancius famulus tuus. Quid, inquam, hic agis? Vado, inquit, Castellum, iterq. meum multus exercitus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi & delictis pęnas debitas exsoluamus. Et cur, inquam, huc diuertisti? Est, inquit, mihi spes veniæ, & si misereri volueris, celeriorem mihi requiẽ comparare poteris. Quomodo, inquã? Quando, inquit, nuper expeditioni, quam nosti, interfui, hostili inuitatus licentia, Ecclesiam quandam cum quibusdam socijs inuasi, quæ intus inuenta sunt diripui; vestimenta insuper sacerdotalia mecum rediens asportaui. Pro quo specialiter diris pœnis subactus affligor, & remedium à te, sicut à Domino meo quantis possum precibus imploro: nam poteris mihi subuenire, si beneficijs spiritualibus me studueris adiuuare. Rogo insuper, vt dominam meam vxorem tuam ex mea parte, mea functus vice, depreceris, nec octo solidos, quos pro seruitio meo mercenario iure mihi debebat, reddere iam moretur: Et, quod necessitatibus carnis, si adiuuerem, reddidisset, animæ meæ longe amplius his egenti, erogando eos pauperibus largiatur. Iam ego tali eius collocutione multò magis animatus, quid, inquam, de conciue nostro Petro Deiaca nuper defuncto, actum est? Rogo, vt si quid de illo nosti, aperias. Illum (ait) opera misericordiæ frequenter quidem, sed maxime præteritæ famis tempore pauperibus impensa, beatorũ requiei adiunxerunt, & vitæ æternæ participem effecerunt. Cumq. eum tàm promptè, & facile mihi respondere audissem, adieci: Et de Bernerio alio cõciue nostro ante paruum tempus similiter, vt nosti, defuncto, aliquid tibi notum est? Illum, inquit, infernus possidet, quia ad dirimendas lites, & iudicio terminandas huic villæ prælatus, multa sæpe muneribus, aut gratia illectus iniustè iudicauit; & quia cuidam pauperi viduæ, quoddam tempore baconem vnũ, qualecumque vitæ eius subsidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longe amplius ad maiora quærenda animi feruore succensus, adiunxi: De Rege nostro Alphonso ante paucos annos defuncto, tibi aliquid notum esse potuit? Ad hæc quidã alius in fenestra capiti meo proxime supposita residens, Noli (ait) hoc ab isto quærere, quod ignorat, quoniam recens eius ad partes nostras aduentus, hoc ei notum fieri, nondum permisit.

Mihi

Mihi vero cui à die obitus me quinquennalis cum huiuſmodi ſpiritibus mora, plura quàm iſte nouiter nota fecit, quod de rege quæris, ignotum eſſe non potuit. At ego rurſus nouæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos ad feneſtram, adiutusq. lunæ ſplendore, quæ lumine ſuo omne tunc domus ſpatium clare illuſtrabat, conſpicio hominem in inferiori feneſtræ margine reſidentem. Quem in eodem habitu, quo alium videram cernens: Et tu (inquam) quis es? Ego (inquit) huius, quem aſpicis ſocius ſum, & Caſtellam cum iſto, & multis alijs proficiſcor. Et tu (inquam) de Rege Alphonſo, vbi dicebas aliquid noſti? Noui (inquit) vbi fuerit, ſed vbi modo ſit neſcio. Nam aliquamdiu tormentis acribus inter reos excruciatus, poſtmodum à Cluniacenſibus monachis inde ſublatus eſt. Exinde vero quid de eo factum ſit prorſus ignoro. His dictis ad ſocium, qui igni aſſidebat verba conuertens, ait: Surge, & iam iter incæptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, quæ intus, vel extra caſtellũ ſunt, ſubſequens nos exercitus ſociorum impleuit, & iam multis velociſſime prætergreſſis, vbi feſtinanter eos ſequi debeamus, vrgemur. Ad hanc vocẽ Sancius ſurrexit, & flebili voce, quod prius rogauerat ingeminans: Rogo (inquit) Domine, ne mei obliuiſcaris, & vt dominam meam coniugem tuam, quatenus quod corpori debebat, miſeræ animæ meæ reſtituat, oro ſolicitus exhorteris. His dictis, ſtatim vterque diſparuit. At ego mox coniugem iuxta me in lecto dormientem citata voce exſuſcitans, priuſquam ei, quod videram, vel audieram, narrarem, interrogaui, vtrum aliquid Sancio communi noſtro mercenario, pro mercede deberet? Qua reſpondente, quod ego nondum ab aliquo, niſi à mortuo audieram, ſe videlicet eidem Sancio adhuc octo ſolidos debere, nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem omnimodam, & mortui relatio, & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane, octo illos ſolidos à coniuge accipiens, & de meo, quod congruum viſum eſt, addens, pro eius, qui apparuerat ſalute, pauperibus diſtribui, & ſacrarum miſſarum adiutoria ei à ſacerdotibus mea prece, & ſtudio impenſa, ad pleniorem peccatorum eius remiſſionem adauxi. Hanc tam claram, & commendabilum viſionem, velut verbum è verbo exprimens, ad ædificationem fidei, & morum tàm modernis, quàm poſteris fideli ſcripto tranſmiſi, & quanta cautela mortalibus neceſſaria ſit, mortuorum ipſorum teſtimonio declaraui. Non parum autem, immò maximè veritati huius viſionis atteſtatur, quod à mortuo dictum eſt, Alphonſum Regem à Cluniacenſibus monachis ſublatum, & à tormentis conſimilium reorum ereptum. Nam quod omnibus penè Hiſpanis, & Gallis populis notum eſt, idem Rex Cluniacenſis Eccleſiæ magnus amicus, & benefactor extitit. Vt enim innumera alia pietatis opera, eidem monaſterio ab eo impenſa, taceam, magnificentiſſimus, & famoſus Rex cenſualem ſe Regnumq. ſuum Chriſti pauperibus eiuſdem Chriſti amore fecerat, & tàm à ſe, quàm à Patre ſuo Fredelanno conſtitutum cenſum, ducentas ſcilicet & xl. auri vncias ſingulis annis Cluniacenſi Eccleſiæ perſoluebat.

Præter hæc duo monaſteria, quæ in Hiſpanijs ex proprio conſtruxit, alia à quibuſdam alijs perſonis conſtrui permiſit, & vbi conſtruerentur, adiuuit. In quibus Cluniacenſes monachos ponens, & vnde omnipotenti Deo regulariter ſeruire poſſent, Regia liberalitate affluenter largiens, & penè emor-

tuum monasticæ religionis feruorem ex parte in Hispanijs reparauit, & sibi hoc studio post regnum temporale, regnum etiam sempiternum, vti dignum est credere, comparauit. Obtemperauit benignus Regis æterni præcepto faciens sibi amicos de mammona iniquitatis, à quibus amicis finita regni villicatione, secundum iam dictæ visionis tenorem, & à pœnis ereptus, & in æterna tabernacula susceptus est. Quid enim magis illi misericordi iustitiæ congruere potuit, quæ reddit vnicuique iuxta opera sua, quàm vt ab his eripi videretur, quibus subuenerat, ab illis misericordia impenderetur, quibus misertus fuerat; ab his beatæ vitæ restitueretur, quorum in miserijs præsentibus vitam largis subsidijs substentauerat? Verè non fallax vox de cœlis à Ioanne audita, opera mortuorum sequuntur illos, quod in isto nostro Rege apparuit, quem per opera misericordiæ, veluti per eos, quibus impensa est, à tormentis eripuit, & requiei beatorum spirituum sociauit.

Diuturna fame tabescentes ad S. Seuerinum confugiunt, qui absconditum à vidua frumentum reuelat. Naues item ex insperato ciborum copias laborantibus afferunt, quæ crassa fluminis glacie fuerant congelatæ.

Cap. 148.

Ex vita S. Seuerini Noric. apud Sur. to. 1.

EOdem tempore Ciuitatem, Fabianis nomine, sæua fames oppresserat, cuius habitatores vnicum sibi remedium adfore crediderunt, si ab Oppido Comagenis, hominem Dei Seuerinum religiosis ad se precibus inuitarent. Quos ille ad se venire prænoscens, cum hæsitaret, vtrum pergeret cum eis, nec ne, admonetur à Domino, vt pergeret cum illis. Veniens igitur ad prædictam Ciuitatem, cæpit suadere, dicens: Pœnitentiæ fructibus poteritis de tanta famis pernicie liberari. Qui cum talibus proficerent institutis, beatissimus Seuerinus diuina reuelatione cognouit, quandam viduā nomine Proculam, fruges plurimas occultasse. Hanc nimirum productam in medium, arguit vehementer. Cur (inquit) tam nobilissimis orta natalibus, cupiditatibus te præbes ancillam & auaritiæ mancipium, quæ est teste Apostolo, Idolorum seruitus? Ecce Domino famulis suis misericorditer cōsulente, tu quid de malè partis facias, non habes, nisi forte frumenta diù denegata, in Danubij fluenta proijciens, piscibus exhibeas, quæ hominibus denegasti. Quamobrem subueni tibi potius, quàm pauperibus, ex his, quæ adhuc te æstimas, Christo esuriente, reseruare. Quibus auditis, magno mulier pauore perterrita, cæpit seruata libenter pauperibus erogare. Nec multo post naues de partibus Rhetiarum, mercibus onustæ quamplurimis, insperatè videntur in littore Danubij, quæ multis diebus crassa fluminis glacie fuerant congelatæ, sed Dei tunc imperio solutæ, ciborum copias laborantibus illis detulerunt. Cæperunt igitur omnes Deum, insperati remedij largiorem, continua deuotione laudare, qui se tabe diuturnæ famis interire crediderunt, fatentes euidentius, extra legitimum tempus, glaciali solutas frigore, serui Dei precibus aduenisse.

Cuius-

Cuiusdam Castelli homines in plaga locustarum ad S. Seuerinum accedentes pro auxilio docentur desistere ab humana solicitudine, & conuenire ad Ecclesiam vnanimiter ad orationem: quidam autem orationem deserens, & agrum suum visitans, vt pelleret locustas, propter suam infidelitatem solus perniciem locustarum passus est, aliorum sationibus integris remanentibus. Cap. 449.

QVodam tempore in confinio Castelli, quod dicitur Cocullis, locustæ frugum consumptrices insederant copiosæ, noxijs morsibus cuncta vastantes. Tali ergo perculsi peste presbyteri, ceteriq. mansores, sanctum Seuerinum summis precibus adiere dicentes: Vt tantæ plagæ auferatur atrocitas, orationum tuarum experta suffragia postulamus, quæ magno dudum miraculo in accensis cælitus cereis multum apud Dominum valere conspeximus. Quos ille religiosius allocutus: Non legistis, ait, quid diuina auctoritas peccanti populo præceperit per Prophetam, dicens: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu. & post pauca: Sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate Ecclesiam? &c. Explete itaquè dignis operibus quæ docetis, vt malitiam præsentem facilè euadatis. Nullus vestrum ad agrum exeat, quasi humana solicitudine locustas veriturus, ne diuina amplius indignatio prouocetur. Nec mora, omnibus in Ecclesia congregatis, vnusquisque in ordine suo psallebat ex more, omnis ætas & sexus; qui enim voce non poterant, preces Deo fletibus offerebant. Eleemosynæ verò fieri non cessabant, & quicquid bonorum operum præsens necessitas exigebat, sicut famulus Dei præceperat, implebatur. Omnibus ergo huiuscemodi studijs occupatis, quidam pauper opus Dei cæptum deserens, & agrum propriæ segetis inuisens, pro causa, quæ parua inter aliorum segetes iacebat, egressus est, totoq. anxius die locustarum nubem impendentem, qua potuit, exturbauit industria, moxq. Ecclesiam communicaturus intrauit. Sed segetem eius exiguam, multis vicinorum circumdatam frugibus, locustarum densitas deuorauit. Quibus ea nocte ab illis finibus exterminatis imperio diuino, probatum est, quantum valeat fidelis oratio. Mane quippe sancti operis temerator atque contemptor, rursus ad agrum suum malè securus egrediens, eum locustarum pernicie funditus inuenit abrasum, & omnium circumquaque sationes integras vehementer admirans, ad castellum luctuosa vociferatione reuertitur. Cumq. hoc, quod acciderat, indicasset, ad huiuscemodi videndum cuncti exiere miraculum, vbi quasi ad lineam regularem, contumacis hominis segetem locustarum morsus ostenderant. Tunc omnium vestigijs prouolutus, intercessionibus eorum delicti sui veniam fusa lamentatione poscebat. Ob quam rem monendi occasionem homo Dei reperiens, docebat vniuersos, vt omnipotenti Domino discerent obedire, cuius imperio obediunt & locustæ. Prædictus verò pauper flebiliter aiebat, posse se mandatis de cetero obedire, si vlla sibi spes, qua viueret, remansisset. Tunc vir Dei ceteros allocutus, Iustum est inquit, vt Deo omnipotenti gratias agatis, qui de proximi supplicio, humilitatis & obedientiæ vobis dedit exemplum.

Ibid.

Nicolai I. Pontificis Rom. prudens adinuentio in pascendis pauperibus. Cap. 450.

Anast. Biblioth. de Nicolao Papa I.

NIcolaus Papa I. Christi amicus, omnium nomina claudorum, cæcorum, atque ex toto debilium in Vrbe Roma consistentium scripta apud se retinens, quotidianis illis victum ministrare curiosè curabat: nam reliquis pauperibus gressum & vires habentibus huiuscemodi, vt vicissim eos pasceret, sapientem reperit modum, scilicet bullas suo nomine titulatas fieri iussit, & has eis dari præcepit, vt quanti prima feria, quanti secunda, quanti tertia, vel ceteris alijs ferijs prandere debuissent, per signum bullarum facilius nosceretur. Et in illis quidem bullis, quæ eis datæ sunt, qui prima feria refici debeant, fecit per singulas duos nodos, & sic per omnes vsque in sabbathum, vt quot feriæ essent, tot essent nodi per singulas bullas, includens in eis nuscas, vbi nodi fiebant, quatenus nullus pauper haberetur in Vrbe, qui vel vno die de sanctis eleemosynis non esset refectus.

Presbyter quidam cum quadraginta denarijs domum reuertens, inueniensq. ibi peregrinorum multitudinem, quæ illuc pro stipe confluxerat, cum singulis pauperibus singulos denarios distribuendo tertiæ parti non sufficeisset, ipse ternos singulis erogans, non solum pecunia non defecit, sed ad alios vsus mirabiliter superfuit. Cap. 451.

Anast. Biblioth. de Hadriano Papa II.

CVidam presbytero inerat in Christo, eiusq. Genitrice (apud cuius Præsepe iugibus orationibus incumbebat) tanta fiducia, vt benefaciens nō deficeret, nec quidquam discriminis, cuncta, quæ habere poterat largiens, incurrere formidaret.

Nam cum die quadam inter conpresbyteros suos à sanctissimo Papa Sergio consuetudinaliter denarijs quadraginta perceptis, domus suæ portas reuertens ingredi vellet, ac præ multitudine peregrinorum, quæ ibi fiducialiter solito more, velut ad horreum commune confluxerat, omnino nequiret: misericordia motus equestri suo retulit, nil sine tantis fratribus in tantillis denarijs sibi esse commune. Cumq. ille, neque tertiæ parti pauperum singulos denarios posse sufficere intulisset: Virtute, inquiens, Christi, qui de quinque panibus, & duobus piscibus quinque millia hominum satiauit, non singulis singulos, sed ternos singulis denarios erogabo. Hæc dicens, forinsecus portæ subsidens, ac de manu Equestris sui suscipiens peregrinis cunctis egredientibus ternos sigillatim denarios erogauit. In qua redundatione cum miraretur Equester non solum non defecisse denarios, quinimmò fuisse super, liberalis presbyter qui supererant, domum se recipiens, multitudini familiæ suæ ternos nihilominus personatim nummos largitus est. At cum sex identidem superessent: Vides, inquit, quàm largus, & quàm suauis sit omnipotentissimus Dominus, qui quadragenariam quantitatem nummorum & fratribus nostris per ternos distribuit, & mihi ternos, & tibi ternos æqua sorte seruauit?

Erat

Erat præterea tantæ hoſpitalitatis, & largitatis, vt non immerito beato Iob in his valeat comparari. Non deſpiciebat inter eundum eum, qui non haberet indumentum, ſed de ſuis ouium calefaciebat velleribus, nec bucellam quidem ſuam ſolus, nam hanc cum pupillis & egenis comedebat; quippe qui oculus eſſe cæco, & pes probaretur exiſtere claudo. Et vt ſcriptis virtutum eius multiplicitas referatur, pater erat pauperum, & cordis viduæ conſolator. Oſtium eius viatoribus patebat, nec clauſa erat domus ipſius quidpiam poſtulantibus. Adeo vt ab omni Clericali gradu, ab omni Senatorio, & populari concordiſſimo cœtu, ſicut poſt mortem Quarti Papæ Leonis, ita poſt obitum Tertij Benedicti Pontificis ſubire ſummum Pontificium, niſi ipſe diuerſis argumentis & exquiſitis excuſationibus verecunde ſubterfugeret, cogeretur.

In diebus ingentis famis S. Odilon exhauſtis ærarijs, & horreis, confractis ſacris vaſis, diſtractis Eccleſiæ ornamentis, quicquid inde conraſit egenis, & famelicis diſperſit. Cap. 452.

FAmes, & mortalitas tàm grauiter per totum Orbem inualuit, vt ſepelientium tędio, viui adhuc ſpiritum trahentes obruerentur cum mortuis. Quo tempore accidiſſe videntur, quæ de S. Odilone Cluniacenſi Abbate Petrus Damiani in ipſius ſic narrat vita: In erogandis præterea eleemoſynis ita largus erat, vt nonnulli, dum eum omnia diſpergentem ſine cunctatione conſpicerent, non diſpenſatorem, ſed prodigum iudicarent: præſertim quodam tempore, dum fames valida Aquitaniæ fines vehementer affligeret, ac plurimas Galliarum prouincias peſtilenter arctaret, exhauſtis iam in pauperum vſus ærarijs, & horreis quorumcumque prouentuum non mediocriter profligatis: mox etiam plurima ſacra vaſa confregit, inſignia Eccleſiæ ornamenta diſtraxit, coronæ quoque, quàm ſibi Imperator Henricus ob ſui memoriam deſtinauerat, non pepercit. Vt igitur tàm acerbæ famis, in quibus valuit, temperaret inopiam, quicquid hinc inde corradere potuit facultatum, in ſuſtentationes & alimenta tradidit egenorum. Quadam ſanè die, dum per publicum pius equitator incedit, duos in itinere pueros fame peremptos reperit. Mox equo deſiliens, laneam, qua indutus erat ad carnem, ſubduxit ſibi interulam, eaq. prout velaminis quantitas permittebat, vtrumquè cadauer obuoluens, exhibet mortuis ſepulturam. Nam & veſpillones mercede conduxit, & funeris vſquè ad tumulum proſequutus exequias, defunctis fratribus debitum humanæ pietatis exſoluit. Hæc de S. Odilone Petrus.

Sigeb. an. 1006. Ex vit. S. Odilon. apud Sur. to. 1.

Stephanus VI. Pont. Romanus, exhauſta Apoſtolica ſuppellectile parentum ſuorum facultates diſtraxit, vt graſſantem famem mitigaret, locuſtasq. oratione, & aqua manibus ſuis benedicta depulit. Cap. 453.

STephanus Papa VI. graui mœrore affectus eſt, quia vacante ſede deuaſtatis veſtiarijs, horrea ſimul, & cellaria vacua inuenta ſunt, & quod eroga-

Anaſt. Biblioth. de Stephano Papa VI.

erogaret Clero, & Scholis, non habebat, vel vnde captiuos redimeret, orphanos, & viduas pasceret in tanta validissima, quæ instabat, fame carebat. (Iam enim, proh dolor, proh nefas! inoleuerat pessima illa consuetudo, vt mortuo summo Pontifice inuaderent homines sedis Apostolicæ Patriarchium, atque deprædarentur ipsum. Id quidem constat ex ijs quæ habentur in Synodo habita sub Ioanne Papa IX.)

Quid faceret? conuersus est ad patrem: atque facultates, quas inclyti sui parentes possidebant, abstulit, & larga dextera, prout posset, pauperibus erogauit. Et ita Deo miserante, factum est, vt famis inopiam suo studio mitigaret. Ministros itaquè, & familiares hinc inde perquirens, tales suis obsequijs aggregauit, qui & vitæ sanctitate, & fidei sinceritate, & sapientiæ doctrina, & eloquentiæ facundia, & morum probitate pollerent. Cum ad prandium sedebat, orphanos quotidie aduocabat, quos, vt filios alebat; conuocatos vero nobiles, cum corporeis pasceret cibis, spiritualibus epulis refouebat; & tantum Dei timorem mentis oculis ferebat, & in diuinis laudibus insistebat, vt ad eius prandium sacra per singulos dies lectio recitaretur. Missarum autem solemnia quotidie celebrabat, nisi cum vtilitatem populi ad se reclamantis perficere cupiebat, vt oppressos subleuaret, & afflictis subueniret. (Quomodo autem, qui à Deo pluuiam in sui electione impetrauit, locustas pariter ingruentes dissipauerit, audi.)

Cum clades itaq. locustarum, quæ prædecessoris sui, Adriani videlicet, totam patriam penè consumpserant, male multiplicato germine nasci cæpisset, & omnia repleuissent, misertus idem sanctissimus Papa afflicti populi primum quidem diuulgauit, vt si quis de ijs vnum sextarium caperet, & sibi attulisset, quinque, vel sex denarios ab eo perciperet. Hoc autem populi audientes, cæperunt huc, illlucq. discurrere, easq. capere, & misericordiosissimo patri ad emendum portare. Sed cum illas tali argumento delere nequisset, ad Domini misericordiam confugiens, in oratorium Beati Gregorij, vbi eius lectus habetur, iuxta Ecclesiam Principis Apostolorum veniens sese cum lachrymis in orationem dedit. Cumq. diutius orasset, surrexit, & aquam proprijs manibus benedicens, Mansionarijs præcepit, dicens: Tollite, & singulis distribuite, monentes, vt in nomine Domini agros suos circumeant, & hanc aquam spargant per sata, & vineas, petentes diuinum sibi suffragari subsidium. Quo facto tanta omnipotentis Dei subsequuta est misericordia, vt vbicunquè ipsa aqua aspersa est, nulla penitus locusta remaneret. Hæc circumquaquè vicini audientes, ad Vrbem confluunt, subueniri sibi deposcunt; omnem terram in pulueris modum locustis coopertam clamitant, quos benignus Papa benigne commonuit, de cælo auxilium petere debere contra flagellum imminens, & mox læta . . . . . Hucusquè in Vaticano codice res Stephani Papæ: reliqua desunt. *Baron. an. 885.*

De

De laudatissima Romanæ Ecclesiæ consuetudine, & ab exordio eius congenita munificentia, vsquè ad nostra tempora retenta, & in æternum retinenda in pauperibus reficiendis, & subministrando aduentantibus filijs ex toto Orbe, quasi vniuersalis Matris.
Cap. 454.

SOter Romanus Pontifex imitatus certè maiores suos antegressos Romanos Pontifices longè positas Ecclesias persecutione vexatas non litteris modo consolabatur, sed & pecuniarum subsidio collato, eisdem præsto erat. Huius quidem Soteris officij, aliorumq. Romanorum Pontificum in his præstandis incomparabilis sollicitudinis testes sunt litteræ S. Dionysij Corinthiorum Episcopi, celebris nominis in Ecclesia: de quibus hæc Eusebius tradit: Extat etiam alia Dionysij ad Romanos epistola, Episcopo Soteri, qui tùm illam Ecclesiam gubernauit, dicata: cuius quidem verba in medium proferre, non erit ab instituto alienum. Nam Romanorum consuetudinem, quæ assiduè ad hanc persecutionem nostra ætate grassantem seruata est, magnopere approbans, ista scribit: Apud vos is mos iam inueterauit, vt omnes fratres varijs afficeretis beneficijs, & Ecclesijs permultis, quæ in quaquè Ciuitate sunt, vitæ mitteretis subsidia. Sic plane non solum egentium subleuatis inopiam, verùm etiam fratribus, qui sunt ad metalla damnati, opem fertis. Sicq. per ea beneficentiæ subsidia, quæ iam à primis Ecclesiæ vestræ iactis fundamentis passim mittere consueuistis, cum sitis Romani, Romanorum consuetudinem à patribus traditam sedulo obseruatis: quam quidem certe B. Soter vester Episcopus, & hactenus custodiuit diligenter, & mirum in modum suo propenso studio adauxit: idquè non modo opes in sanctos reficiédos delegatas benigne subministrando; verùm etiam fratres ad ipsum aduentantes, tanquam pater indulgens, & clemens in liberos, beato, ac pio sermone ad virtutem cohortando.

Baron. an. 175.

Euseb. lib. 4.c.23.

Hæc de munificentia Romanorum Pontificum ab exordio Romanæ nascentis Ecclesiæ erga ceteras Ecclesias longe lateq. positas, cùm fidelissimus testis Dionysius affirmat, tùm ipse testatur Eusebius, eadem liberalitatis officia perseuerasse vsque ad vltimã Ecclesiæ persecutionem sua ipsius ætate grassantem. Res quidem magna admiratione, atquè obseruatione digna est, Ecclesiæ omnium principi tantam opum abundantiam Dominum contulisse, quæ non tantum, qualibet licet durissima persecutione vrgente, sufficere posset ad fideles pauperes, qui Romæ essent, vbertim alendos; sed quæ non prædantium manibus auidis potuerint exhauriri, atque consumi (haud enim putandum se temperasse à bonorum rapina, qui etiam in ipsorum corpora immaniter fæuiebant) immo & talis, & tanta ei suppeditaretur bonorum copia, vt in Christianos ad metalla damnatos, quorum ingens numerus est, soleret iugiter stipem conferre, & Ecclesias permultas pecunia afflictas sua largitate leuare. Diuina quidem prouidentia, quæ eam matrem omnium Ecclesiarum, Petri beneficio constituerat, admirabili quodammodo, quo cunctis vbiq. egentibus prospiceret, ac matris in-

ſtar, eos plenis lactaret vberibus, incredibili quadam diuitiarum affluentia eadem ſemper donauit, & auxit: vt planè in hoc expletum appareat Iſaiæ oraculum, hæc de Eccleſia prædicentis: Suges lac gentium, & mammilla Regum lactaberis: & ſcies quia ego Dominus ſaluans te. Pro ære offeram aureum, pro ferro argentum, & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum, & ponam viſitationem tuam pacem, & præpoſitos tuos iuſtitiam. His nempe ſignificans, magnis diuitijs Eccleſiam locupletandam, ac immenſa fore fortitudine roborandam.

Iſa. 60.

At laudatiſſimam eiuſmodi Romanæ Eccleſiæ ſui ortu congenitam conſuetudinem non tantum perſeueraſſe vſquè ad vltimam Euſebij tempore excitatam perſecutionem, ſed ſuperuenientibus ſeculis ſemper viguiſſe, exempla, quæ ſuis locis ſubijcientur, demonſtrabunt.

Pij Quinti Pontificis Romani ſingularis prouidentia, & animi celſitudo in procuranda frumentorum copia ad populum ſubleuandum. Cap. 455.

Io. Ant. Gabutius de vit. Pij V. lib. 6. c. 4.

NOſtra vero ætate, Pij Quinti ſanctitas, & animi pietas per multiformia charitatis opera, omnibus perſpicua facta eſt, præſertim autem cordis eius benignitas erga pauperes illuxit: quapropter iuſſit Egenorum omnium, ac miſerabilium hominum tunc Romæ degentium nomina cenſeri, certoq. libello ſibi deſcribi, ac, quæ pro dotis tenuitate nubere non potuerant, puellas recognoſci voluit, atquè vniuerſis, pro cuiuſq. ferè neceſſitate prouidit.

At vero, vt cum pauperibus commodius ageretur, rei frumentariæ ſæpe prouidit, quæ vt ſuppeteret affluentius, graui Romanos premente penuria ex inclementia cæli profecta, tùm ex Sicilia nulla portorij ſolutione, tùm ex Gallia benigno Gallorum Regis conceſſu, Sedis Apoſtolicæ ſumptibus, nempe centum aureorum millibus, magnum in Vrbem tritici numerum comportari curauit. Quo acto ſtatuit, vt id longe viliori venderetur, quàm ementi ſibi conſtitiſſet. Qua de re Quæſtorem ærarium (vt ſunt plerumquè Principum miniſtri, priuatis Dominorum ſuorum magis, quàm publicis populorum commodis intenti) expoſtulantem, atque hoc detrimentum, quod ſanè erat haud mediocre, ægre ferentem, indeq. lucrum aliquod affectantem, reiecit PIVS, edicens, quod Reipublicæ ſaluti, gaudioq. eſſet, id non damni, ſed lucri loco ponendum: præſtareq. populum rerum ad victum neceſſariarum copia lætantem, quàm arcas otioſæ pecuniæ plenas intueri. Indignum enim Rege, atque eo magis ſummo Pontifice, quæſtum ex omni occaſione odorari, & lucellum in publico negotio quærere.

Quin etiam, vt rei frumentariæ copia in Vrbe non deeſſet, pauperumq. neceſſitatibus commodius prouideretur, nobilem Agriculturæ artem in finibus ipſius Vrbis exercentes agricolas, & alios ipſi arti præfectos magnis, & amplis muneribus, ac decretis auxit, & exornauit. Cumq. ditiores quoſdã, ac præpotentes homines propria frumenta in horreis recondere, concluſaq. ſupprimere, & donec pro eorum auaritia pretium adauctum conſpicerent, ab omni venditione abſtinere, alijſq. malis artibus ex pauperum damno lucrum affectare intelligeret, hanc ipſe execrandam cupiditatem vehementer dete-

G. eg. Naz. Orat. in D. Baſil.

detestans, diuites ipsos, & auaros grauissimo decreto coercuit: & cohortatus est, vt Dei largitatem in se ipso agnoscentes, pauperibus benigniores in posterum sese præberent: ab huiusmodi, vt appellabat ipse, detestabili frumentario quæstu prorsus abstinerent, memores scriptum esse: Qui frumẽta abscondit, maledicetur in populis: Benedictio autem super caput vendentium. Itaq. pauperum tenuitas, eo Pontifice, perpetuo fuit sustentata benignè, & optimè suffulta. *Prou.* 11.

Effusa, & vniuersalis charitas erga indigentes Gregorij XIII. Cap. 456.

INsigne quidem, ac nobilis eius officij specimen postea editum vidimus à sanctissimæ memoriæ Gregorio XIII. Romano Pontifice, cuius incomparabile planè studium in iuuandis pauperibus, non solum (vt de mendicis taceam) omnibus, honesto præsertim loco natis, Romæ agentibus, sed, & longe positis, ijsdemq. causa pietatis extorribus, toto plane Christiano Orbe spectatum fuit: adeo vt nulla prouincia fuerit, quam eius effusa largitas non peruaserit, quæ etiam & ad Antipodas penetraret. Cuius memorabilis munificentiæ ex publicè rationibus accuratè summa collecta, meruit ex Senatusconsulto, præclaro gloriæ monumento, in Capitolio vnà cum statua omnium votis publice consecrari, digno planè omnium Patris, atquè Pastoris elogio, quod inter alia hæc verba in marmore habet incisa: Sestertium octingenties singulari beneficentia in egenos distributum. Est horum summa, vicies centena millia aureorum.

Sixtus Quintus pauperum inopiæ prouidere volens prægrandem pecuniam sepofuit, quæ ad copiam frumentorum comparandam perpetuò esset attributa. Cap. 457.

IN Vrbe hominibus refertissima, si fames ingruat, aut annona durior fit, pauperes maxime, quorum ingens est multitudo, vehementius conflictantur: qua ex re quammulta mala dimanent, nihil necesse est multis verbis explicare, cum planè perspicuum sit humanarum calamitatum caput esse famem, & quouis mortis genere acerbiorem. Quod quidem, & mirabilis illa apud Prophetam lamentatio declarat: Omnis populus eius gemens, & quærens panem. Scientes igitur nos, licet immeritos, eius locum in terris tenere, qui non solum panem supersubstantialem tribuit, quo anima reficitur, sed terrenum etiam panem, quo corpus quotidie sustentatur; quique in deserto semel & iterum misericordia motus est super turbas non habentes cibaria, eisq. Apostolos suos panem diuinitus multiplicatum distribuere iussit; Nos quoque pro nostra pastorali solicitudine summopere cupimus, quantum cum Domino possumus, quàm longissimè prouidere, vt hæc nostra Alma Vrbs, ad quam quotidie tanquam ad communem patriã, Nationes omnes confluunt, quamquè omnibus commodis, & ornamentis augere studemus, non solum rei frumentariæ inopia nequaquam vexetur, sed vberiore potius copia, & vtilitate, quantum fieri potest, perfruatur. Nec vero ignoramus bonorum omnium largitorem Deum, qui fructum frumenti, *Ex Bulla Sixti V.*

menti, vini, & olei multiplicat, qui semen seminanti administrat, & panem ad manducandum præstat; sed illud etiam scimus à seruo super familiam Domini constituto, & fidem, & prudentiam requiri, vt det illi cibum in tempore,& in diuinis scripturis pigrum ad formicam mitti,vt discat in æstate parare, quod in hyeme comedat: & deniquè humanæ prouidentiæ adiumenta illa meritò laudanda esse, quæ ad Dei gloriam relata, eius in primis ope nituntur, & in eo præcipuè conquiescunt. Illud autem eleemosynæ genus Deo gratissimum esse arbitramur, quod in commune distributum ad omnium egestatem subleuandam maxime accõmodatur. Quamobrem nullis quamuis magnis impensis parcentes, & publicæ, præsertim pauperum, vtilitati opportune prouidere cupientes,prægrandem pecuniam seponere, & certo in loco collocare decreuimus, quæ annonæ, & abundantiæ, quam appellant, perpetuo attributa sit, reiq. frumentariæ copiæ curandæ, & comparandæ in posterum perpetuò deseruiat.

Vrbanus VII. omnes suas facultates pauperibus legauit. Cap. 458.

Vrb.V.VII. VRbanus septimus,datis vniuerso terrarum Orbi summæ suæ Religionis in Deum, & in pauperes, quibus omnes suas facultates legauit, signis, exiguo nimis tempore, vt in omnem viueret æternitatem, obijt.

Gregorius XIIII. supra centum mille aureos dari iussit ad famem reprimendam. Cap. 459.

Gregorius XIIII. CVm post Sixti V. ac mox post Vrbani VII. obitum magna frumenti copia Vrbe fuisset euecta, & ciuitas annonæ caritate laborare cæpisset, dein Gregorio XIIII. sedente, frumentatio sterilis, & frugum inopia succederet, tanta breui tempore, multis Italiæ Oppidis, & in ipsa Vrbe orta est, vt esurie homines enecti extra Oppida reperirentur, herbis ore ingestis, quibus more pecudum vesci, fame dominante, cogebantur. Pontifex huic cladi, qua nihil populo grauius, aut miserius est, opem laturus, supra centum mille nummos aureos dari iusserat,quibus annonæ consuleretur, & priuatas publicasq. eleemosynas, benigna liberalitate distribuit. Edixit etiam grauiter, & seuere, vt frumentum quisque proderet, ac omnibus in locis diligenter exquireretur. Sed nonnunquam immissa à Deo flagella humana industria tolli non possunt.

Iussio acris Innocentij IX. ad inuehenda in Vrbem frumenta. Cap. 460.

Innoc. IX. ALtera post creationem die consilium habuit, annonæ consulturus, cuius ea fuit summa, vt Romani omnes nobiles, ac proceres, triticum, quem foris haberent,in Vrbem confestim inueherent, annonæ Præfecto Vitellio, vt à se iussa acriter, & seuere persequeretur imperauit.

Clemens

Clemens VIII. beneficus in egenos, quotidiano pauperes cibo suo pascit, & ministrat. Cap. 461.

CLemens VIII. primo sui pontificatus exordio inter alia ad disciplinam Ecclesiasticam componendam saluberrimè instituta, quo ceteris hospitalitatis, ac in pauperes beneficentiæ exemplo præluceret, quotidianæ illi mensæ tredecim ex ipsis veteri instituto parari solitæ, adiecit alteram propè cœnaculum suum pauperibus peregrinis, potissimum è remotioribus regionibus in Vrbem confluentibus, in singulos dies parandam: è sua enim opiparè referta dapibus, ijsdem sacro ritu ex more sanctificatis, sedens ipse arbiter continentiæ, delectumq. adhibens, pretiosiora quæquè, ac lautiora iubet afferri pauperum mensæ, vilioribus sibi retentis, ac modicis: tanto solum iudicans dignos honore Dei seruos, ipsos pauperes, Christi vicem agentes, Vicarius ipse Christi, vel seruus seruorum Dei. Cuius quidem beneficentia, & pietas omnibus nota facta est.

Pauli V. pia, & singularis prouidentia ad pellendam ex Vrbe famem, & panis affluentiam curandam. Cap. 462.

SEd si quis vnquam Pontifex egregiam nauauit operam, vt numerosus Vrbis populus, non laboraret victus inopia, sed perpetua frueretur vbertate, certè his diebus Sanctissimus Dominus Noster Paulus Quintus singulari pietate, & solicito studio hoc ipsum præstat. Nam optimorum Pontificum sequutus exempla, & in laudatissima Romanæ Ecclesiæ consuetudine perseuerans, non satis ei fuit populum sibi commissum in pacis perpetuæ tranquillitate, & decore iustitiæ retinuisse, sed vt nihil populo suo vlla in re deesset, in loco pascuæ collocauit eum, prouidens ei paterna solicitudine, vt non comedat amplius panem arctum, & bibat aquã breuem, sed fruatur abundantia panis in saturitate apud aquas refectionis: Aquas, scilicet fideles, & largissimas ex longinquò adducens, & tritici confertas mensuras, conferens in sinum pauperum. Quapropter, vt hodie, & in posterum confirmet pauperes, & egenos robore panis, & vt præstet ouibus suis escam desiderabilem, ne forte temporum iniuria, & mercatorum auaritia, & ciuium, qui volunt diuites fieri cupiditate, rabida fames Vrbẽ inuaderet, eaq. grassante percrebrescerent mala famis occasione proficiscentia, in hoc potissimum inuigilat, & solerti cura elaborat, vt populus suus in quotidiana victus ratione, bene disponatur, adhibitis diligentissimis curatoribus, qui frumentandi gratia per territoria vbere gleba fęcunda ambulantes, quantam possint frumentorum vim comparent, vt tritici firmamento Vrbs fulciatur.

Quòd si contingat propter steriles forsan prouentus, frumenta carius venundari, ex huiusmodi tùm penuria illud prouidentissime pio Pontificis studio factum est, vt populus à maiori pretio diminutum panem hac occasione non comedat, sed adhuc idem panis pondus eodem vili pretio, quo in vbertate emebat, emendo recipiat, quo fit vt vile pretium fiat nobili & abscondita eleemosyna pretiosissimum: ipso scilicet Pontifice reliquum pretij, prægrandis

grandis

grandis sumptibus liberalissime erogante. Quod largitionis munus, quamuis inuisibile, commune est omnibus & perpetuum: miserendo enim super turbam, aperit manum suam, & implet omnes benedictione. Vt hodie auribus, & oculis nostris męrore, & lætitia mixtum spectaculum oboriatur, dum multas in Italia vrbes audimus annonæ penuria premi, & fame vexari, & perspicimus Vrbem cum numerosis incolis suis, penuriæ tempore, Pastoris sui benificentia, & vigilantia, vbertatis commoda sentire, & fiducialiter vitam ducendo, famis rabiem non pertimescere.

S. Caroli Borromæi vigilantia, & studium, admirabilisq. praxis ad alendos pauperes tempore famis, & pestis. Cap. 463.

S. Carolus Borro. Act. Med. Conc. Prou. 1.

SVmmam vim, ac necessitatem habet illa Domini sententia: Speculatorem dedi te domui Israel: & alio item loco: Diligenter agnosce vultum pecoris tui, & considera super greges tuos; vt Episcopi quanta maxima possunt diligentia, obseruent sibi commendatum gregem, neque ab eo vnquam oculos deijciant, quid ei opus sit animaduertentes, vt ex Prophetæ sententia, confractas partes alligare, infirmas consolidare, ægrotas sanare, abiectas oues reducere, perditas requirere, & recuperare possint.

Quoniam vero lustrare omnia proprijs oculis nequeunt, in singulis Parochijs deligant certos, ac probatos viros, qui inuestigent, an populus ambulet in vijs Domini; an aliquid sit, quod Episcopi cognitionem, & medicinam desideret; an aliquid quod corrigi, & emendari debeat: quæquè compererint, fideliter ad Episcopum deferant.

Parochus etiam librum habeat, in quo omnium, qui in eius parochia sunt, nomina & cognomina quàmprimum describat, singulorumq. sexum, ætatem, & statum. In eo deinceps describat & recenter natos, & mortuos, & in Parochiam habitatum venientes, & inde emigrantes; quem librũ Episcopo, quoties is petierit, vel inspiciendum, vel describendum dabit.

Obseruabit etiam suæ Parochiæ nouos inquilinos, deq. eorum orthodoxa fide, & sacramentorum perceptione, deq. mulieribus, quas secum habuerint, an matrimonij, cognationis, affinitatis vinculo verè coniunctæ sint, an impudicitiæ nomine suspectæ, ab eo sacerdote, in cuius parochia proximè habitarint, & à Parochiæ incolis accuratè cognoscet.

Inquirat autem studiosè de pauperibus suæ Parochiæ, præsertim puellis nubilibus, de viduis, orphanis, pupillis, ægrotis, senio confectis, alijsq. personis, temporali, vel etiam spirituali misericordia indigentibus, quibus & ipse pro viribus opitulari, & alios suo exemplo, & hortatu ad id officium incitare studeat.

Præcipue vero de ijs omnibus sæpe certiorem faciat Episcopum, vt qui communis eorum pater est, ijsdem paternam curam, & pietatem quacunque poterit ratione præstet.

Quamobrem etiam Episcopus quotannis per sacra quatuor anni tempora, suæ Ciuitatis Parochos adhibebit, & illis de eorum animarum statu, quarum curæ præpositi sunt, diligenter interrogatis, omnia commemoret, quæ eorum officij munus contineant; eisq. & doctoris diligentiam, & pastoris vigilantiam præstabit.

Epi-

Episcopi omnem curam, & operam suam conferant ad erigenda, & instituenda ex auctoritate summi Pontificis loca pia, quæ Montes Pietatis appellantur, in singulis Ciuitatibus, & insignioribus Oppidis, vnde mutuas pecunias pauperes possint accipere.

Eaquè, & quæ iam constituta sunt, studiosè & fideliter administranda curent.

Principes autem, & Magistratus obsecramus, vt ea in re Episcoporum studium & diligentiam omni ope adiuuent.

Videant in primis, omniq. ratione præcaueant, vt cum in peste difficultas annonæ simul inesse soleat, ne quid ad rei frumentariæ, omnisq. annonæ vbertatem desit, ac proinde cautionem diligentissimam adhibeant, vt nemo quisquam sit, qui necessario eo tempore frumentum supprimat: cum præsertim sæpe fiat, vt grauissimo illo tempore longè plures (quemadmodum vsu compertum, litterisq. traditum est) fame necentur, quàm pestilentia extinguantur. *Conc. Prou. 5.*

Quamobrem omnes, qui opibus circumfluunt, & ipsi magistratus præsertim, qui Ciuitati præsunt, propositum sibi aliquando habebunt præclarum illud exemplum sanctissimi Pontificis Gregorij Magni, qui & in peste, & in annonæ caritate apertis publicis horreis frumentaria largitione vsus est ad populi laborantis sustentationem.

Rationem præterea Episcopus cum eisdem Magistratibus inibit, vt tùm ex publico ærario, censuuè, tùm etiam eleemosynis & omni alia subueniendi via, multorum inopia egestateue laborantium victui necessario succurratur; eo præsertim afflicto tempore, quo præ pestis periculo, & metu, artificia, negociationes, nundinationes, & quæstus, mercaturæue commercium, agrorum cultura, & omnes aliæ cuiuscunque opificij exercitationes languescunt, aut etiam magna ex parte cessant, vnde homines sibi victum parare solent, quo fit, vt innumerabiles homines, qui aliàs ab omni re inopes non sunt, sæpissimè ex fame laborent.

Quo in officio omni ita Episcopus se geret, vt cum se eleemosynarum largitionibus, pauperum, miserabiliumq. hominum, verè parentem pastoremq. ostenderit; exemplo etiam suo non minus quàm cohortationibus, omniq. alio officio, ceteros ad illorum sustentationem alliciat atque inflammet.

Vt vero quò ad sustentationẽ satis esse possit, omnino procuretur, vt omnes, & singuli, quibus subueniendum erit, certo libro recte ordineq. describantur.

Qua in re Monasteriorum etiam, & piorum Collegiorum, tàm virorum, quàm feminarum, ac pauperum Clericorum ratio habebitur, quibus necessario eo tempore aliquid in eleemosynam conferendum erit.

Tantum verò absit, vt inopes & pauperes, pro quibus etiam Christus Dominus sanguinem profudit, è Ciuitate, Oppidis, pagisue, ab omni ope destituti exturbentur, vt non modo aliorum, sed mendicantium etiam ratio habeatur; ea scilicet, vt in vnum locum congregentur omnes, vbi cùm alimenta corporis, tùm maximè omnia adiumenta spiritualia suppeditentur.

Parochi etiam, vbi instituta non est, in sua quisque ratione Parochiali

Confraternitatem Scholamue hominum Charitatis nomine, Episcopali auctoritate instituent.

Cuius Confraternitatis erit, necessario illo tempore, & eleemosynas colligere, & cetera charitatis officia obire ac præstare, quibus pauperes, & egentissimi homines subleuentur.

Scholæ Charitatis homines, Parocho describendis Parochiæ pauperibus operam nauabunt, quos semel diligenter descriptos, sæpè generatim recognoscent. Qua in recognitione si quid vel addendum, vel mutandum viderint, id Parocho nunciabunt, qui in descriptionis libro notabit, quod eo in genere opus erit, & Episcopo etiam referet.

Ijdem singulis diebus sedulò pauperes inuisent, eosq. præsertim, qui peste tabescunt, suspectiuè sunt.

Si quos inuenerint, qui recenter in morbum inciderint, quive spiritualis alicuius adiumenti indigeant, de ijs eundem Parochum certiorem facient.

Ipsi verò sollicito studio in id incumbent, vt quæ ad corporis vsum necessaria sunt pauperibus, pesteq. affectis, vndiquè conquirant.

Vt autem omni ex parte cumulatoria Charitatis subsidia comparent, cùm ad Episcopum, tùm ad Præfectos regionarios, Vicariosue foraneos, & parochos, perfugium sæpissimè habebunt, quorum etiam auctoritate ad omnem eleemosynæ, pijq. subsidij conquisitionem atque apparatum vtentur; sæpè etiam magistratum, & decuriones conuenient, vt opus erit.

Id Parochus præter cetera maximè parochiales suos cohortabitur, vt his præsertim pestilentiæ temporibus omni commiseratione dignis, quantam maximam per facultates possunt, eleemosynam conferant, ad subleuandas necessitates, non solum peste laborantium suspectorumve, sed aliorum etiam omnium qui rerum inopia premuntur.

Quam ob causam singulis hebdomadis semel, atque adeo sæpius rariusvè, prout necessitas vrget, parochialiumq. opes ferunt, viciniam suam adhibitis Charitatis sodalibus in omnes partes obibit, omniq. studio, & charitatis pia contentione, eleemosynam, quæ in eorum miserabilium vsum erogetur, ab omnibus efflagitabit.

In Ecclesia prætereà parochiali, in omniq. viciniæ parte, præsertim pro foribus eorum, qui peste infecti suspectiuè sunt, capsulas aliquas duabus clauibus inter se diuersis singulas clausas, certoq. signo, quod præcipuum Episcopus constituerit, notatasq. & distinctas publicè proponet, atque affiget, in quas oblatæ eleemosynæ eo nomine conijciantur.

E clauibus illis duabus vnam ipse Parochus, & alteram ille ex Confratribus Charitatis asseruabit, quem Episcopus, Præfectusvè, vel Vicarius foraneus delegerit.

Si qua in Parochiali vicinia complures sunt, vel pestifera labe inquinati, vel suspecti, vel alij inopes homines, quibus aliunde non satis succurri possit, Parochus ad Episcopum confugiet, cuius concessu in finitima etiam vicinia parochiali capsulam eleemosynæ proponere, aut alia ratione subsidia charitatis comparare possit ad illorum sustentationem.

Vt autem necessario eo tempore pauperum egestati vndique succurratur, eam facultatem si ita necessitas tulerit, Episcopus aliquando permittet, vt piorum locorum Præfecti, curatoresvè eleemosynarum, quas certo præscri-

pro tempore dari moris eſt, diſtributionem anticipent, vtpotè quæ eleemoſyna ſemeſtri, aut longioris temporis ſpatio in egentium vſum erogari conſueuerat, ea omnis duobus tribusvè menſibus, aut breuiori tempore, prout opus erit, diſtribuatur.

Ea autem cautio adhibebitur, vt ne eleemoſynæ diſtribuendæ ratio atque vſus, ſine legitima auctoritate, & facultate vnquam immutetur; verbi gratia, quod puellis, virginibusvè nuptui dandis in dotem pia liberalitate erogari ſolet aut debet, ne in panis eleemoſynam, aliudvè genus conuertatur.

Nec vero piorum locorum prædia, aliauè bona immobilia, hypothecæ pignoriuè dentur, aut alienentur; contra ac teſtatorum voluntate, canonum iure, Pontificijs Conſtitutionibus, & Conciliorum aut Synodi Prouincialis noſtræ primæ decretis cautum eſt.

Omnis eleemoſyna, quæ à Charitatis Confratribus congeretur, de Parochi, aut Præfecti regionarij, aut Vicarij foranei conſilio & aſſenſu, in eorum hominum vſum neceſſarium erogabitur. In eleemoſynæ autem erogatione, habebitur ratio cùm in primis inopiæ, paupertatisq. ſacerdotum, & monaſteriorum cuiuſuis generis & ordinis, tùm hoſpitalium, ædium, locorumvè, quæ intra parochialis viciniæ fines ſita ſunt. Quibus ſacerdotibus & monaſterijs ex ærario etiam publico, aut cenſu, vnde reliqui pauperes ſuſtentantur, neceſſaria alimenta ſubminiſtrari oportebit, cùm ob alias cauſas, tùm quia publico Eccleſiæ nomine, religioſi illi homines quotidianis ſacrificijs, ſupplicationibus, diuinorumq. officiorum cultu, & moniales etiam ſacra lachrymarum vi, peccatorum deploratione, gemitu, vigilijs, ieiunio, atque aſſidua oratione, Dei iram afflictiſſimo illo tempore placare contendunt.

Cauebit autem Parochus, ne rei cuiuſquam, quæ ad corporales quorumuis hominum, etiam peſte laborantium, ſuſpectorumuè neceſſitates pertineat, præcipuam curam, præcipuumq. onus ſibi ſuſcipiat, quo retardetur, aut impediatur, quin proprium curæ ſuæ officium exequatur, quod totum in rerum ſpiritualium procuratione atque adminiſtratione verſari in primis debet. Ideo ab ordinario munere eleemoſynæ diſtribuendæ, ſubuentionisq. publicæ erogandæ abſtinebit.

Si quo autem in loco, & pauperum ingens neceſſitas, & penuria hominum, vt id muneris rectè gerere poſſit, aliquando hoc ſuadebit, vt iſtiuſmodi pondus ipſe ſuſcipiat ac ſubſtineat, Epiſcopum adibit, cuius facultate illud ſubeat, ac gerat.

Adhibere autem ſecum ſemper ſtudebit pios aliquot parochialis Viciniæ homines, aut Confratres Charitatis, quos tùm adiutores, tùm etiam teſtes fidelis diſpenſationis habebit.

Hoc etiam ipſum & Præfectus regionarius, & Vicarius foraneus exequi præſtareq. curabunt.

Vt omnis eleemoſynæ, quæcumque ſit, quæ colligetur, quibus oportet, rectèq. diſtribuatur, nec verò impudenter vſurpetur, atque abſorbeatur ab ijs, qui aliunde cum habeant vnde viuant, iniqua illa vſurpatione exitium animæ ſuæ pariunt, & vitæ periculum illis præbent, qui ſumma rerum omnium anguſtia premuntur: ideo Regionarius præfectus, Vicarius foraneus, Viſitator Epiſcopalis, & Parochus in primis omni opportuna ratione

(vbicumque sunt,qui pestis suspicionisvè causa domi inclusi, aut etiam inopiæ nomine, illam etiam pro foribus, aut de fenestris efflagitant) istos, & aliquando populum vniuersum, prout occasio tulerit, id grauiter monebit, docebitq. peccati mortalis vinculo irretitos teneri, si qui sunt, qui consequendæ eleemosynæ causam aliquam prætexunt & assimulant: atque adeo si quam eo nomine, & causæ simulatione consequuntur, planè restituere debent.

Quamobrem grauissimè peccabunt, quicumque eleemosynam capient, illis egentibus hominibus solùm constitutam, qui aliunde certo reclusionis, aliovè præstituto tempore non habent, vnde victum sibi parent, si reuera ipsi in eo paupertatis statu non sunt: nec verò eam eleemosynam sine conscientiæ offensione, & labe retinere vllo modo poterunt; præsertim si ipsius eleemosynæ curatores, aliqua significatione, rationeuè præcauerint, se constituisse, ijs tantum, qui ea inopia paupertateuè premuntur, illam distribuere.

Cardinalis Varmiensis imitanda pietas, & excellens beneficentia in famescentes reficiendos. Cap. 464.

Ex vit. Stanislai Hosii Card. Varmien.

STanislai Hosij, Cardinalis Varmiensis Poloni, virtus & pietas singulariter floruit temporibus nostris. Nunquam enim animum eius, aut amor nummi, aut auaritiæ sordes inuaserunt. Etiam in hac propè iam acta ætatis suæ parte (quæ ei vitio plerunque succumbere cõsueuisse existimatur) vsque ad extremum diem vitæ, hilaris semper dator, & propterea etiam Deo dilectus extitit. Qui domesticas illas impensas, egentium greges, liberalitatem in Collegia, Monasteria, Hospitalia, in viros doctos, scriptores, concionatores, quorum egestatem in Gallia, Germania, Flandria, Polonia, missa pecunia subleuabat, & in librorum supellectilem, diligentius cum animo suo reputare voluerit, non poterit profectò non mirari, quomodo tàm exigui census, quos habebat, ad explendos tantos sumptus sufficere poterant. sed illi ad hæc necessaria sufficiebant, quia ad superflua & minimè necessaria nullam eorum partem conuertebat: qua de re sic alicubi scripsit, doctissimus ille Theologus, & Christi exul, Nicolaus Sanderus: Nam vt de solis Anglis loquar, quis Romam venit ex vlla orbis parte, qui domum Hosij, non experiatur hospitium suum? Habent ibi locum suum Presbyteri, habent illustres, habent & milites, denique Fratres etiam minores, etiam minimi, Hosij hospitalissimi Cardinalis nomen non minus diligunt, quàm honorant. Germani, Angli, Bohemi, Vngari, Sclaui, Mosci, in domum Hosij, tamquam ad commune miseriarum perfugium confluebant, neminem à conspectu atque à colloquio reiecit: sed cum portus domus, & ingressum scalarum obsedissent, pro veteri sua consuetudine, audiebat singulos placidissimè, libellos supplices ex omnium manibus ipse excipiebat, nec vnquam quemquam supplicantem indonatum admittebat; immò sæpe verbis placidissimis, exilium, egestatem, nuditatem, & alia incommoda, quibus se oppressos queritabantur, consolatus est. Sæpe etiam Rescium illis ostendens; Nolite, inquit, istum in Regnum Cælorũ intromittere, si vos malè expedierit. Innuens eos (sicut olim ad suos quoq; familiares solitus erat dicere S. Oddo

Abbas

Abbas Cluniacen.) paradisi esse ianitores, & cæli ostiarios, & propterea in honore habendos. Si quando autem solito pauciores conuenisse videbat, culpam omnem in suos referebat; quasi minus placidè, minusvè liberaliter venientes acciperent, aut etiam domus suæ aditu prohiberent. Trecentos aliquando Moschos, & Ruthenos Turcarum captiuos, per aliquot dies in domo eius, mensa & prandio exceptos vidimus, cùm in patriam suam post insignem illam, & memorabilem Turcarum cladem, apud Naupactum à classe Christiana factam libertate donati, per Vrbem reuerterentur, quorum plerosque etiam in fidei negocijs instruendos curabat, & ad verum, ac legitimum Patriarchã Constantinop. qui tùm erat Scipio Card. de Pisis mittebat, vt hunc potius pro pastore, Patriarchaq. suo, quàm illum quẽ se Constantinopoli vidisse, & salutasse gloriabantur, agnoscerent, ac ab eo benedictionem acciperent. Viatico quoque singulos vt poterat, subleuabat, ac vt à Pontifice quoque subleuarentur, sæpe laborabat.

Inueniebat enim animus eius materiam liberalitatis, etiam in angustijs paupertatis. Non raro enim & hoc in Hosij domo accidebat, vt ad explendas omnium indigentium necessitates pecunia deficeret, quòd cum illi pecuniarum administri denuntiarent: non defecit vnquam, aiebat, apud me pro pauperibus Christi pecunia, neque deficiet. Vendite vasa, aut vestem aliquam, aut quidpiam ex domestica suppellectili distrahite, & pauperum necessitatibus sine mora succurrite, nec vnquam patimini pauperem indonatum ex domo mea recedere. Quam rem cùm aliquando cognouisset, vir animi excelsi, iudicijq. maturitate laudatus, Christophorus Madrucius Cardinalis Tridentinus manu sua propria, in hæc illi verba ex Oppido suo Soriano scripsit: Vix possum æquo animo ferre, quod optimus Orthodoxæ religionis parens, & de Apostolica Sede adeò benemeritus, cogatur propter rẽ angustam domi ab Vrbe secedere, & cum illa veneranda canicie versari in locis, quæ vix hyemali tempore florida iuuentus posset perferre, & pati, donec penè ab vltima Thyle, & ab Herculeis columnis remedium afferatur. O tempora, ò mores! doleo ego mirum in modum, quòd ea præstare non possum, quæ gestiret animus adimplere, & quæ sanctitas, & eruditio tanta mereretur. Quod autem habeo, hoc Ill. D. V. offero ex corde humiles has meas casas, & dimidium panem mearum qualiumcumque fortunarum. Non solum autem verbis obtulit, sed re, quod obtulit, præstitit, missa ad vsum Hosij non contemnenda pecunia.

Non absimile officij genus præstitit vir, & natalium splendore, & animi magnitudine excellentissimus, Aloysius Cardinalis Estensis, & patruus eius Hippolytus Card. Ferrariensis. Omnium autem liberalissimè necessitatibus Hosij succurrere consueuerat, pientissimus Pontifex Gregorius XIII. qui nonnunquam, semotis arbitris, in cubiculo suo, oblata sponte sua magna pecunia, summa cum beneuolentiæ, paterniq. animi significatione, onustum a conspectu suo dimittebat, vt illi exercendæ liberalitatis in egenos, & inopes, quorum greges in illius domo videbantur, materiam ministraret.

De Polonis autem nostris quid dicam? quos paterno prorsus affectu, & beneuolentia tanquam filios charissimos diligebat. Et cum ad officium Episcopi, hospitalitatis quoque virtutem pertinere meminisset, valdeq. decorum

esse, patere domos illustrium virorum illustribus hospitibus, volebat vt ijs præcipuè domus quoque sua apertissima, & perhospitalis esset. Quamobrem sæpe Regum, & Principum ministros Romam venientes, sæpe priuatos quoque nobiles & amicos, sæpe etiam egestate oppressos, & patronis tectoq. destitutos, domo, hospitio, mensa, per multos aliquando menses accipiebat: consilio, auxilio, studio, re, opera quoscumque poterat, magna cum alacritate adiuuabat.

Et cum essent, interregni tempore, quod mortem Sigismundi Augusti Regis Poloniæ consecutum est, tùm etiam propter grassantem in Lombardia pestem, omnia ferè itinera clausa, ita vt nec litteræ, nec pecuniæ ex Polonia in Italiam importari possent, & multi Poloni nobiles in summa pecuniæ necessitate versarentur, vt illorum egestati succurreret, liberalitate sua, partem necessariæ suppellectilis, pro pignore tradere, & quam potuit pecuniam corradere maluit, quàm eorum necessitatibus deesse: menstruumquè subsidium singulis assignabat, etiamsi ipse quoque in eadem planè naui veheretur, & ijsdem infortunijs esset, quibus reliqui Poloni, expositus.

Peregrinos autem, & mendicos in domum suam recipiebat, faciens ex ea, sicut iubet Chrysostomus, Xenodochium: segregans cellulam, statuens lectulum, mensam, lucernam, tamquam Christum ipsum in ea recepturus esset: & alios præterea non paucos alebat quotidie. Aliquando simul omnes eadem mensa excipiebat, iuxta illud Tobiæ: Panem tuum cum egentibus, & esurientibus comede, & de vestimentis tuis nudos tege: & piam illam, & veterem maiorum nostrorum cantilenam, de intemerata Virgine Maria, Bogu Rodzica nuncupatam, canentes magna cum animi sui voluptate, & dulcissimis lachrymis audiebat. Anno vero sancto, ad quatuor Vrbis stationum Ecclesias deducebat, sanctissimam Eucharistiam manibus suis distribuebat, sanctorum reliquias, sepulchra, martyria, specus, cæmiteria, vt viserent, procurabat; singulorum etiam victorias, & triumphos recitari iubebat; multos in patriam redeuntes vestibus, omnes viatico donabat, litterisq. patentibus commendabat. Et cùm à nonnullis admoneretur, vt domesticæ quoque necessitatis rationem duceret, ac parcius aliquanto seminaret: nescire se dicebat, quantum indigenti & mendico satis esset, sed scire, quantum præstare Christi patrimonij dispensatorem oporteret. Omnibus dandam esse eleemosynam dicebat, ne Christo negaretur. Aegrotantes etiam sæpe per alios, quosdam etiam in Hospitali Consolationis nuncupato, decumbentes ipse visitabat, & consolantium officio fungebatur. Solebat enim ægrotantium quoque singularem curam gerere. Si qui domui suæ decumbebant, quotidie visitare, assidere, consolari, hortari ad patientiam. Non satis habuit remedia suppeditare: sollicitus adfuit, ad suspecta tempora occurrit, nullum illi ægrotantis ministerium fastidio fuit. In tanta turba negociorum præcipuam curam de ægrotantis valetudine semper habuit. Sæpe etiam exemplo S. Dominici ad ægrotantem cum hoc nuncio mittebat: Abi, & dic me iussisse, ne deinceps febricitet, ac facta dictis nonnunquam respondisse. Cum autem & hoc quoque Clementis D. Petri successoris præceptū meminisset, vt Episcopus ne sit μονόφαγος, nunquam solus ad mensam, & cibum assedit. Maluit aliquando vltra horam solitam refectionem differre, dum aliquem conuiuam inueniret, quàm buccellam panis solus comedere:

Tob. 4.

re, quam se quoque nunquam solum comedisse patientissimus ille Iob gloriatur. Iob. 31.

Ciuis Florentinus pallium pretiosum à paupere furatum, non solum non recuperat, sed ad domum furis transmittit panem & triticum; & cum magna fames vexaret vrbem, plusquam quatuor millia pauperum pauit. Cap. 465.

MArcus de Nigro Ciuis Florentinus referebat de Auo suo, quod vir quidam pauper furatus fuerat ei pallium pretiosum penuriæ tempore; quod cum ei manifestatum fuisset, & posset furtum ex manibus deprehensi furis abripere, noluit, sed iussit famulum suum obseruare, quònam pallium ferret, & quid de illo faceret. Famulus autem obseruans vidit furem vendentem pallium, & de pecunia ementem panes: erat autem magna annonæ charitas anno illo, & fur ille fame discruciabatur; quapropter non solum pallium illud recuperare noluit, sed ad domum furis panem, & triticum vltrò transmisit. Creuit autem taliter eius pietas, & in egentes commiseratio, vt cum alio tempore Florentini magna panis vrgerentur penuria, misericordia motus, ipse solus plusquàm quatuor millia pauperum sumptibus suis pauerit. Saturabantur, illi in indigentia sua, sed non saturabatur ipse in beneficentia sua, semper quærens, quem pasceret. Hic cum aliquando in morbum incidisset, & morti proximus esset, apparuit ei veneranda mulier, quæ exitum eius obseruabat; Eo autem vita functo, amplius non apparuit. Opinati sunt nonnulli mulierem istam, fuisse beatam Martham, Lazari, & Magdalenæ sororem.

De laico quodam deuoto, qui sedulæ piæq. exercitationi vacabat semper, vt diurno opere, & nocturna lucubratione pauperes pasceret. Cap. 466.

REferebat etiam nobis Episcopus Tudertinus, Angelus Cæsius, qui per triginta propè annos illam gubernauit ecclesiam, quiquè Ecclesiæ nostræ nobilissimum extruxit sacellum, & anteriorem templi partem lapide Tiburtino magnifica constructione perfecit, fuisse in Ciuitate Narnij Virum quendam laicum, nomine Theodorum Cardonem, qui mirum in modum delectabatur exercere se in pietatis actibus, visitando eos, qui in carceribus tenebantur, & ægros in infirmitatibus eorum; Et si quos diffidentes, & discordes esse resciuisset inimicitiæ causa, illud procurabat, vt ad amicitiam, & pacem reuocaret. Visitabat quotidie Capuccinorum monasterium. Præsertim autem in hoc totus erat, & magna animi alacritate operã dabat, vt pauperes, & egentes viros, & familias fame laborantes, qua poterat charitate reficeret; quapropter eleemosynas perpetuo largiebatur, & sicut alter Nicolaus Mirensis Episcopus, secreta nocte obambulans vicos Ciuitatis, in pauperum domunculis per fenestellas pecuniam introrsum proijciebat, aut subter valuas per foramen, per quod feles ingredi, & egredi solét, panes aliquot

ponebat, vt de mane surgentes pauperes, panis benedictionem reperirent, & famem pellerent. Ecce quomodo viri, in seculo viuentes, si sint humiles, Psal. 111. benigni, & deuoti, rapiunt cælum, & disponunt sermones suos in iudicio, vt non commoueantur in æternum.

Post hæc subijciamus hic aliqua, quæ à Diuo Paulo in Christi fide disseminanda, magnifice gesta sunt.

Paulus claudum ab vtero matris solo verbo coram turba plurima rectum ambulare facit: Turba admirans putat Paulum, & Barnabam esse Deos, Iouem scilicet, & Mercurium, & volentes eis sacrificare, vix ab Apostolis dissuadentur: superuenientes Iudæi incitant gentes ad lapidandum Paulum, qui discedens euangelizat alijs ciuitatibus. Cap. 467.

FActum est auté in Iconio, vt Paulus, & Barnabas simul introirent Synagogam Iudæorum, & loquerentur, ita vt crederet Iudæorum, & Græcorũ Ex Actib. Apost. c. 14 copiosa multitudo; qui vero increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt, & ad iracundiam concitauerunt animas gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fiducialiter agentes in Domino, testimonum perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa, & prodigia fieri per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis, & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam vero cum Apostolis. Cum autem factus esset impetus Gentilium, & Iudæorum cum principibus suis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos: intelligentes confugerunt ad ciuitates Licaoniæ, Listram, & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, & ibi euangelizantes erant. Paulus autem, & Barnabas morabantur Lystris. Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat claudus ex vtero matris suæ, qui nunquam ambulauerat. Hic audiuit Paulum loquentem: qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet, vt saluus fieret, dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus: & exiliuit, & ambulabat: Turbæ autem cum vidissent, quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam Licaonicè dicentes; Dij similes facti hominibus descenderunt ad nos: & vocabant Barnabam Iouem, Paulum vero Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi. Sacerdos quoque Iouis, qui erat ante ciuitaté, tauros, & coronas ante ianuas afferens cum populis volebat sacrificare. Quod vbi audierunt Apostoli, Barnabas, & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, clamantes, & dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus similes vobis, homines annunciantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt: qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas: & quidem non sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens de cælo dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda eorum. Et hæc dicentes vix sedauerunt turbas, ne sibi immolarent. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Iudæi, & persuasis turbis, lapidantesq. Paulum traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postero die profectus est cum Barnaba in Derben: cumq. euan-

gelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystrũ, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortantesq. vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et cum cõstituissent illis per singulas Ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt: transeuntesq. Pisidiam venerunt in Pamphiliam, & loquentes verbum Domini in Pergen, descenderunt in Ataliam, & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus, quod compleuerunt. Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset gentibus ostium fidei. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

Paulus iunctus Timotheo prædicat in Macedonia ciuitate Philippis: exinde oritur persecutio eius propter Phytonissam à Dæmonio liberatam: ceduntur plagis, & conijciuntur in carcerem; fit terræmotus, & carceris ostia mirabiliter aperiuntur celto. Custosq. carceris conuertitur cum domo sua, & baptizantur omnes. Cap. 468.

CVm autem pertransissent Mysiam descenderũt Troadem, & visio per noctẽ Paulo ostensa est. Vir Macedo quidem erat stans, & precans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam adiuua nos. Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus euangelizare eis. Nauigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim, & inde Philippis, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas colonia: eramus autem in hac vrbe diebus aliquot consistentes. Die autem Sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse, & sedentes loquebamur mulieribus, quæ conuenerant. Et quædam mulier, nomine Lidia purpuraria, ciuitatis Thiatherenorum colens Deum audiuit, cuius Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo. Cum autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem Domino, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos. Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritũ Phytonem, obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat Dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant nobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuersus spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea; & exijt eadem hora. Videntes autem Domini eius, quod exiuit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum, & Sylam perduxerunt in forum ad principes. Et offerentes eos magistratibus dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi, & annunciant morem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani. Et concurrit plebs aduersus eos, & magistratus scissis tunicis eorum iusserunt eos virgis cedi; & cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi, vt diligenter custodiret eos. Qui cum tale

Ex Actib. Apost. ex cap. 16.

præ-

præceptum accepiſſet, miſit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum ſtrinxit ligno. Media autem nocte Paulus, & Sylas adorantes laudabant Dominum, & audiebant eos qui in cuſtodia erant. Subito terræmotus factus eſt magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris, & ſtatim aperta ſunt omnia oſtia, & vniuerſorum vincula ſoluta ſunt. Expergefactus auté cuſtos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat ſe interficere, exiſtimans fugiſſe vinctos. Clamauit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuerſi enim hic ſumus. Petitoq. lumine introgreſſus eſt, & tremefactus procidit Paulo, & Sylæ ad pedes, & producens eos foras ait: Domini, quid me oportet facere, vt ſaluus fiam? At illi dixerunt: Crede in Dominum Ieſum, & ſaluus eris tu, & domus tua: & locuti ſunt ei verbum Domini cum omnibus, qui erant in domo eius, & tollens eos in illa hora noctis lauit plagas eorum, & baptizatus eſt ipſe, & omnis domus eius continuo. Cumq. perduxiſſet eos in domum ſuam, appoſuit eis menſam, & lætatus eſt cum omni domo ſua credens Deo: & cum dies factus eſſet, miſerunt magiſtratus lictores dicentes: Dimitte homines illos. Nunciauit autem cuſtos carceris verba hæc Paulo, quia miſerunt magiſtratus, vt dimittamini: Nunc igitur exeuntes ite in pace. Paulus autem dixit eis: Cæſos nos publicè indemnatos homines Romanos miſerunt in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt? Non ita, ſed veniant, & ipſi nos eijciant. Nunciauerunt autem magiſtratibus lictores verba hæc. Timueruntq. audito, quod Romani eſſent, & venientes deprecati ſunt eos, & educentes rogabant, vt egrederentur de Vrbe. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam, & viſis fratribus conſolati ſunt eos, & profecti ſunt.

Paulus prædicat Theſſalonicæ: trahit ad fidem plurimos, & mulieres nobiles non paucas. Concitatur à Iudæis perſecutio contra eum; pergit Athenas, vbi diſputat cum Philoſophis, & prædicat, & Dionyſium Areopagitam, & mulierem Damarim, aliosq. ad fidem pertrahit. Cap. 469.

Ex Actib. Apoſt. c. 17

CVm autem perambulaſſent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, vbi erat Synagoga Iudæorum. Secundum conſuetudinem autem Paulus introiuit ad eos, & per ſabbatha tria diſſerebat eis de ſcripturis adaperiens, & inſinuans, quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis, & quod hic eſt Ieſus Chriſtus, quem annuncio vobis: Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti ſunt Paulo, & Sylæ, & de colentibus, gentilibusq. multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ. Zelantes autem Iudæi, aſſumentesq. de vulgo viros quoſdam malos, & turba facta concitauerunt Ciuitatem. Et aſſiſtentes domui Iaſonis, quærebant eos perducere in populum; & cum non inueniſſent eos, trahebant Iaſonem, & quoſdam fratres ad principes Ciuitatis, clamantes, quoniam hi, qui vrbem concitant, & huc venerunt, quos ſuſcepit Iaſon: & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt regem alium, dicentes eſſe Ieſum. Concitauerunt autem plebem. Et principes ciuitatis audientes hæc, & accepta ſatisfactione à Iaſone, & à ceteris dimiſerunt eos. Fratres vero confeſtim per noctem dimiſerunt Paulum & Sylam

in

in Berœam. Qui cum venissent, in Synagogã Iudæorum introierunt. Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes scripturas si hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum gentilium honestarum, & viri non pauci. Cum autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & & Berœæ prædicatũ est à Paulo verbum Dei, venerunt illuc commouentes, & turbantes multitudinem: statimq. tunc Paulum dimiserunt fratres, vt iret vsque ad mare: Sylas autem & Timothæus remanserunt ibi, qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas, & accepto mandato ab eo ad Sylam & Timotheum, vt quàmceleriter venirent ad illum, profecti sunt. Paulus autẽ, cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns Idolatriæ deditam ciuitatem. Disputabat igitur in Synagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro per omnes dies ad eos, qui audierant. Quidam autem Epicurei, & Stoici Philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult seminiuerbius hic dicere? alij vero: nouorum dæmoniorum videtur annunciator esse, quia Iesum & resurrectionem annunciabat eis: & apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire, quæ est hæc noua, quæ à te dicitur doctrina? Noua enim quædam infers auribus nostris. Volumus enim scire, quidnam velint hæc esse. Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui. Stans autem Paulus in medio Areopagi ait: Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos vos video. Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inueni & aram, in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis: Deus qui fecit mundum & omnia, quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia, fecitq. ex vno omne genus hominum inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora & terminos habitationis eorum, quærere Deũ si forte attrectent eum, aut inueniant, quamuis non longe sit ab vnoquoque nostrum. In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus, sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus. Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare auro, & argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationis hominum diuinum esse simile. Et tempora quidem huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiam agant, eo quod iudicaturus est orbem in æquitate in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis. Cum audissent aliqui resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant: quidam vero dixerunt: audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exiuit de medio eorum. Quidam vero viri adhęrentes ei crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier, nomine Damaris, & alij cum eis.

Descri-

Describitur Pauli nauigatio per mare Romam versus, & naufragium. Deus donat Paulo animas ducentas septuaginta sex, ne pereant, & euaserunt omnes.
Cap. 470.

Ex Actib. Apost. c. 27

VT autem iudicatum est nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodijs Centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ, ascendentes nauem Adrumetinam incipientes nauigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseuerante nobis cum Aristarcho Macedone Thessalonicense, sequẽti autem die venimus Sidonem. Humane autem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere, & inde cum sustulissemus, subnauigauimus Cyprum, propterea quod essent venti contrarij, & pelagus Ciliciæ, & Pamphyliæ nauigantes venimus Listram, quæ est Lyciæ, & ibi inueniens Centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam, & cum multis diebus tarde nauigaremus, & vix deuenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem: & vix iuxta nauigantes, venimus in locum quendam, qui vocatur Boniportus, cui iuxta erat ciuitas Thalassa. Multo autem tempore peracto, cum iam non esset tuta nauigatio, eo quod ieiunium iam præterisset, consolabatur eos Paulus dicens eis: Viri, video quoniam cum iuiuria, & damno non solum oneris, & nauis, sed etiam animarũ nostrarum incipit esse nauigatio. Centurio autẽ Gubernatori, & nauclero magis credebat, quàm his, quæ à Paulo dicebantur. Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quo modo possent deuenientes Phœnicem hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum, & ad Corum. Aspirante autem Austro æstimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam. Non post multum autem misit se contra ipsam vẽtus typhonicus, qui vocatur Euroaquilo: cumq. arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data naue flatibus ferebamur. In insulam autem quandam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scaphã, qua sublata, adiutorijs vtebantur accingentes nauem, timentes ne in Syrtim inciderent, submisso vase sic ferebantur. Valida autẽ nobis tẽpestate iactatis, sequenti die iactũ fecerunt, & tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt. Nequè autem sole, neque syderibus apparentibus per plures dies, & tẽpestate non exigua imminente: iam ablata erat spes omnis salutis nostræ: & cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorũ dixit: Oportebat quidem, ò viri, audire me, non tollere à Creta, lucriq. facere iniuriam hanc, & iacturam: & nunc suadeo vobis bono animo esse: Amissio enim nullius animæ erit ex nobis, præterquam nauis. Astitit enim mihi hac nocte Angelus Domini, cuius sum ego, & cui deseruio dicens: Ne timeas Paule: Cæsari te oportet assistere, & ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum: propter quod bono animo estote viri, credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi: in insulam autem quandam oportet nos deuenire. Sed posteaquam quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in Adria, circa mediam noctem suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem, qui & submittentes bolidem, inuenerunt passus viginti,

& pusillum inde separati inuenerunt passus quindecim : timentes autē, ne in aspera loca incideremus, de puppi mittētes ancoras quatuor, optabant diem fieri. Nautis vero quęrentibus fugere de naui, cū misissent scaphā in mari sub obtentu quasi inciperent à prora ancoras extēdere, dixit Paulus Centurioni, & militibus : Nisi hi in naui manserint, vos salui fieri nō potestis: tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eā excidere. Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes cibum sumere, dicens, quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis nihil accipientes : Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra, quia nullius vestrum capillus de capite peribit. Et cum hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium : & cum fregisset, cæpit manducare : æquiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum : eramus vero vniniuersæ animæ in naui ducentæ septuaginta sex, & satiati cibo alleuiabant nauem, iactantes triticum in mare. Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant : sinum vero quendam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent eijcere nauem; & cum ancoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum, & leuato artemone secundum auræ flatum, tendebant ad littus. Et cum incidissemus in bonum locum Dithalassum, impegerunt nauem : & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero soluebatur à vi maris : Militum autem consilium fuit, vt custodias occiderent, ne quis cum enatasset, effugeret. Centurio autem volēs seruare Paulum prohibuit fieri : iussitq. eos, qui possent natare emittere se primo, & euadere, & ad terram exire, & ceteros alios in tabulis ferebant, quosdam super ea, quæ de naui erant : & sic factum est, vt omnes animæ euaderent ad terram.

Apud Melitam Insulam naufragio vexati recreantur. Vipera manum Pauli apprehendit, ipse illæsus proijcit illam in ignem, mirantibus incolis, qui expectabant eum mortuum. Excipitur hospitio à Principe Insulæ, cuius patrem ægrotum Paulus sanat, deinde ceteros omnes ægrotos Insulæ : Discedens peruenit Romam, vbi prædicare incipit. Cap. 471.

ET cum euasissemus, tunc cognouimus, quia Mitilena insula vocabatur, Barbari vero præstabant non modicam humanitatem nobis; accensa enim pyra reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cum processisset inuasit manum eius. Vt vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius ad inuicem dicebant : Vtiquè homicida est homo hic, qui cum euasit de mari, vltio non sinit eum viuere. Et ille quidem excutiens bestiam in ignem nihil mali passus est : at illi existimabant eum in tumorem conuertendum, & subito casurum, & mori. His autem sperantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes se dicebant eum esse Deum. In locis autem illis erant prædia principis Insulæ, nomine Publij, qui nos suscipiens triduo benigne exhibuit. Contigit autem patrem Publij febribus, & dissenteria vexatum iacere, ad quem Paulus intrauit : & cum orasset, & imposuisset ei manus,

Ex Actib. Apost. cap. 28.

manus, saluauit eum; quo facto in insula omnes, qui habebant infirmitates, accedebant, & curabantur. Qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus imposuerunt, quæ necessaria erant. Post menses autem tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in Insula hyemauerat, cui erat insigne castrorũ. Et cũ venissemus Siracusam mãsimus ibi triduo: inde circum legentes deuenimus Regium, & post vnum diem flante austro, secunda die venimus Puteolos, vbi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septẽ, & sic venimus Romã: & inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis vsquè ad Appij forum, & tribus tabernis: quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam. Cum autem venissemus Romam permissum est Paulo permanere sibimet, cum custodiente milite. Post tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum: cum venissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil aduersus plebem faciens, aut morem paternum vinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorũ: qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quod esset nulla causa mortis in me: contradicentibus autem Iudæis coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare. Propter hanc igitur causam rogaui vos videre, & alloqui: propter spem enim Israel cathena hac circundatus sum. At illi dixerunt: nos neque litteras accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est quid de te malum: rogamus autem à te audire quæ sentis. Nam de secta hac notum est nobis, quia vbique ei contradicitur. Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensq. eis de Iesu ex lege Moysi, & prophetis à mane vsquè ad vesperam. Et quidam credebant his, quæ dicebantur; quidam vero non credebant, Cumq. inuicem non essent consentientes, dissidebant dicente Paulo vnum verbum: quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres vestros dicens: Vade ad populum istum, & dic: aure audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non perspicietis: incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt; ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertentur, & sanem eos. Notum ergo sit vobis, quoniam gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi multam habentes inter se quæstionem. Mansit enim biennio toto in suo conductu, & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Iesu Christo cum omni fiducia sine prohibitione.

Innumera, & mirabilia, vbiquè fecit Paulus pro Christi nomine ad fidem propagandam in vniuersas regiones, & plurimum fuit in laboribus peregrinationum suarum. Circuiuit enim orbem, & in omnem terram exiuit sonus eius. Referamus autem hic in summa peregrinationes, quas preciosi pedes eius perfecerunt, dum pacem populis euangelizat. Cap. 472.

Abraham Ortel. in Theat. Or-

ANno Domini 34. Hierosolyma Damascum venit, in Arabiam abijt; Damascum redit, deinde Hierosolymam, triennio post conuersionem, quin-

quindecim diebus apud Petrum manet. *bis Terrar. de Peregrinat. D. Pauli, ex tabula Europæ Gerardi Mercat.*

Vnde Iudæos fugiens Cæsaream Phænicis venit, inde Tharſum; hinc à Barnaba adductus Antiochiam Syriæ, vbi annum vnum agunt, atque hic Petrus à Paulo reprehenſus videtur; dein ſimul Hieroſolymam mittuntur in ſubſidium contra venturam famem.

Accedunt Eccleſias per omnem Iudæam, & impleto miniſterio iniuncto, Hieroſolymam redeunt, interea temporis Petrus ab Herode captus ab Angelo liberatur.

Redeunt Antiochiam Syriæ, vnde miſſi in opus Euangelij Leuciam eunt aſſumpto Ioanne Marco: hinc per mare Salaminam Cypri, terra Paphum, mari Pergam Pamphiliæ (vbi Ioannes Marc. ab eis Hieroſolymam decedit) Antiochiam Piſidiæ, Iconium Licaoniæ, vnde fugiunt Liſtram, deinde Derbem ſuperiorem, oppida Lycaoniæ Liſtram, redeunt, Iconium, Antiochiam Piſidiæ; peragrataq. Piſidia, Pergen Pamphiliæ, Ataliam Pamphiliæ, mari Antiochiam Syriæ, per Phænicen, Samariamq. cum Tito Hieroſolymam redeunt, vbi anno Domini 48. Concilium Apoſtolorum habitum eſt ſuper circuncisione, & lege Moyſi. Antiochiam Syriæ redeunt: hic Paulus diſcors cum Barnaba, eo relicto Silam in ſocium accepit. Perambulantes autem Syriam, & Ciliciam veniunt Derben, vbi Timotheum adſciſcit Paulus: hinc ſuperiores Vrbes Licaoniæ, per Phrigiam, perq. Galatiam in Myſiam veniunt, deinde Troadem, Alexandriam cognomine, per Samothracem inſulam, perq. Neapolim Philippos Macedoniæ, Amphipolim, Apolloniam, Theſſalonicam, Berroæam, hic reliquit Silam, & Timotheum, Mari Athenas, deinde Corinthum anno nono Claudij, Domini 51. Sedit hic annum & menſes ſex: hinc cũ Priſcilla & Aquila Roma fugatis nauigat Cenchreas, deinde Epheſum, vbi manent Priſcilla & Aquila; hinc ſoluens nauigat Hieroſolymam propter feſtum Pentecoſtes.

Cæſaream abit, deinde Antiochiam Siriæ, vbi aliquantulum temporis manſit, atque hinc perambulans ex ordine Galatiam ac Phrygiam, peruenit Epheſum, vbi vt minimum manſit annos duos & menſes tres: inde anno Claudij 12. Domini 54. in Macedoniam, in Græciam ſeu Helladem, in Macedoniam, Philippos Macedoniæ anno Claudij 13. ſub feſtum Paſchæ: inde per mare Troadem Alexandriam cognomine, terra Aſſum, mari Mitylenem, quæ eſt in Inſula Lesbo, ſequenti die venit contra Chium Inſulam, poſtridie Samum appulit: deinde commoratus Trogilij è regione Sami proximo die venit Myletum, vbi vale dicit presbyteris Epheſijs ad ſe vocatis. Poſt hæc Coum venit, ſequenti die Rhodum, inde Pataram, hinc Cypro à ſiniſtris relicta, & præternauigata, Tyrum, vbi ſeptem diebus manſit, inde nauigio Ptolemaidem: manet hic vnum diem, poſtridie Cæſaream Palæſtinæ, vbi in domo Philippi Euangeliſtæ manet dies complures. Hic Agabus prophetat Paulo captiuitatem, tandem Hieroſolymam venit, vbi apprehenſus eſt anno Claudij 14. Domini 56. Miſſus à Tribuno Claudio Lyſia Antipatridam, ſiue Cæſaream Palæſtinæ ad præſidem Felicem; hic ad Cæſarem appellat. A Sidone igitur præternauigans Cyprum per mare Ciliciæ, & Pamphyliæ venit Miram Liciæ, deinde contra Gnidum; & præterlegens Salmonem (quod alij Salmonium vocant) Cretæ promontorium, appulit Pulchri portum, deinde Phœnicem portum, itidem Cretæ, Claudiam Inſulam, & per Adriaticum

mare

mare in Melitam Insulam venit: hinc Syracusas Siciliæ oppidum Regium Calabriæ, nunc vulgò Rhezo dictum, Puteolos Campaniæ Oppidum, nunc Pozolo, vnde tandem itinere terrestri per Forum Appij, secundo anno Neronis Romam peruenit. Sunt qui putant solutum vinculis Galliam, & Hispaniam adijsse. Denique rursus à Nerone captus, vltimo eius imperij anno, qui Domini erat 70. Romæ interficitur, vt in æternum viueret.

Altissimum Dei consilium fuisse, vt omnes homines in mundo orantes, & tenebris pressos ad cælestem gloriã per fidem traheret. *Cap.* 473.

IGitur Apostoli per omnes Iudææ, & Samariæ regiones ambulauerant, ad dandam scientiam salutis gentibus illis.

Sed quoniam parum fuit apud diuinam bonitatem, quæ vult homines saluos fieri, & omnes ad agnitionem fidei venire, & non est apud eam acceptio personarum; sed omnis gens accepta est ei, quæ Deum timet, & operatur iustitiam, tantum notum facere salutare suum filijs Israel, sed totum diligens mundum, Mundi fabricator Deus, in conspectu gentium voluit reuelari iustitiam suam, & lumen suum omnium oculis oboriri, quod parauerat ab initio ante faciem omnium populorum, suo tempore reuelandum, vt confunderentur omnes, qui adorabant sculptilia, & gloriabantur in simulachris suis, & confiterentur nomini eius magno, quoniam terribile, & sanctum est.

Et quoniam ipse est altissimus Dominus, exaltatus super omnem terram, cui seruiunt omnia, & cura est de omnibus, voluit illuminare omnes homines venientes in hunc mundum, vt non amplius ambularent in tenebris, & vmbra mortis sed viderent lumen, & agnoscerent, discussa tenebrarum caligine, Dominum, qui fecit eos, & odirent malum, & animæ eorum custodirentur, & liberarentur de manu dæmonum, & potestate mortis, & nasceretur oculis iustorum lux, & rectis corde lætitia: & sciret omnis caro, quoniam ipse est miserator, & misericors, longanimis, & multum misericors, & non in perpetuum irascitur, neque in æternum comminatur, neque secundum peccata hominum, & iniquitates eorum voluit retribuere illis, sed secundum altitudinem iudiciorum suorum corroborauit misericordias suas super omnes populos, vt quantum distat ortus ab occidente, longe faceret ab eis iniquitates eorũ; sicut enim pater misertus est filiorũ suorum, quoniam ipse cognoscit figmentum suum. Recordatus est, quoniam puluis sunt, & homo sicut fænum dies eius, tamquam flos agri sic efflorescit; pertransit spiritus in illo, & non subsistit, & non cognoscit amplius locum suum: sed apud ipsum propitiatio est, & copiosa apud eum redemptio, & misericordiæ eius ab æterno, & vsque in æternum sunt. Quam vt in orbem effunderet, misit filium suum in mundum, vt omnes crederent in illũ, & sanarentur à peccatorum languoribus, & notas haberent vias vitæ, morte confracta.

Et dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius, & parauit eis incorruptibilem hæreditatem in cælis, & gloriam, & diuitias incomparabiles, & Regnum æternitate mensurandum.

Cum

Cum igitur Christus Dominus opus sublimissimæ Redemptionis tanta magnificentia consummasset, & cœnam magnam, & cibos regiose surienti mundo preparasset, instabat tempus, vt mitteret seruos suos per Orbis vias, qui cæcos, claudos, surdos & mutos, & omnes male habentes vocarent, & quicunque sub laboribus, & oneribus tenebantur, vt venirent ad paratas nuptias ad nobile conuiuium, vt reficerentur.

Olim etiã iusserat illis, vt irent per vniuersum Mundũ, & prædicarent fęlicissimum Euangelium, omni creaturæ, & manifestarent omnibus absconditũ iam ab origine mundi consilium Dei, vt homines in mortem prolapsos ad æternam vitam reduceret, & ad immortales honores. Et nihil aliud pro tàm incomparabili & desiderabili dono ab ipsis fieri voluit, quàm vt crederent reuelatæ veritati, & resipiscerent à peccatis eorum, pœniteret eos præteritarum iniquitatum, & diligerent tanti & tàm gloriosi muneris largitorem.

Puto optimum Deum, optimarum rerum largissimum effusorem, neque etiam hominibus hunc laborem impositurum fuisse credendi, & diligendi, & peccata fugiendi, si fieri potuisset; sed repugnabat rationi, & iustitiæ, & omni æquitati, vt illud bonũ, quod annunciabatur, daretur illis, qui contradicerent, & dicerent mendacia esse, quæ nunciabantur: aut illis præstarentur, qui quamquam crederent, peccata relinquere nolebant, & emendare corruptos mores, sed adhuc Deum benefactorem offendere, & contumelijs afficere: ex quo, non beneficia, & munera, sed supplicia & verbera promerebãtur, & non solum amanti summo non rependerent amorem, sed contemnerent Donatorem, & dona optima, & pro nihilo haberent gratiam desiderabilem. Hoc enim prorsus iniquum est, & Deo indignum, & rationi repugnans, & hinc Deus non laudem misericordiæ habuisset, sed iniquitatis se reum constituisset, & maculasset diuinum decorem, & pulchritudinem iustitiæ. Deus igitur vltro, liberaliter, & modo magnificentiæ pleno egentibus hominibus largiri mandauit pulcherrimam salutem, & gratiam admirabilem, & in hoc beneficio omnium summo conferendo, nihil penitus voluit ab hominibus sibi præstari, quàm vt sibi crederetur, & diligeretur; vt in hac re nullum opus nostrum consideraretur, aut meritum, aut labor, sed sola eius benignitas, & bonitas, & animi sui beneuolentia resplenderet, ita vt homo miser, terra, & cinis in luto fęcis infixus, mortis mancipium, seruus peccati, & æternis supplicijs iustitia diuina exigente mãcipandus, à summo bono hæreditatis cælestis, & regni æterni perpetuo exclusus, ex tot, & tàm insignibus calamitatibus, & malis posset euadere, beatitudinis munere lætari, & Christianæ fidei humilitate: vt propter hoc merito dictum sit, beatos esse, quicunque erant credituri, quamquam non viderent, quod crederent.

Quod qui considerarunt, non sine causa dixerunt quod nullæ maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia, quam fides Catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, cathecumenos baptizat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines, & viduas, & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat in æterna hæreditate, & cũ sanctis Angelis collocat. Quicquid meriti, quicquid beatitudinis, quicquid pulchritudinis, & decoris anima susceptura est, ex fidei fundamẽto procedit. Sicut in radice, tota arboris proceritas, & dispositio continetur,

Augu∫t. de verb. Dom.

Bern. super Cant. & non videtur. Quid non inuenit fides? attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immania, apprehendit nouissima, ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodo circundat Transgreditur fides rationis humanæ fines, naturæ vsum, experientiæ terminum, illamq. Deus ita magni facit, vt ille apud eum plus habeat loci, qui plus attulit non argenti, sed fidei. Sicut autem, qui margaritam habet, ipse nouit quantum diues est, & tamen multis potest esse non cognitus: ita & ij, qui fidei veritatem detinent, noscunt, quod diuites sunt, infideles autem thesaurum nescientes hunc, diuitias nostras ignorant. Quapropter fidei Christianæ adhærere bonum est, & toto corde obedire ei, assentiendo omnibus, quæ ab ea prædicantur. In qua quidem credulitate, ex præscripto rationabilis regulæ, homo in consentiendo errare non potest.

Propter fidei Christianæ altitudinem, credendorum maiestatem, & credentium eximiam vtilitatem, omnes homines tenentur assentire illis, quæ per fidem reuelantur. Enarratio ex Theologia naturali. Cap. 473.

Auctor. Theol. natur. QVapropter cum per accessum ad fidem homo tàm ingentia bona consequatur, tenetur omnis homo, cum ei prædicatur hæc fides, per quam sibi inæstimabiles thesauri reuelantur, credere esse verum, quod sibi narratur, & præstare fidem tàm magnis promissionibus.

Manifestũ autem est, quod quælibet res id, quod habet, habet ad sui conseruationẽ & vtilitatem, & non ad suum proprium damnum & perniciem, & cuilibet rei data sunt omnia, quæ habet propter bonum suum, & non propter malum, vt quælibet res ad suam perfectionem pertingat. Nam omne, quod est, multiplicat seipsum, & auget se inquantum potest, & destruit quod sibi aduersatur, & nunquam aliquid contra seipsum, nec contra suam naturam operatur. Videmus enim in arboribus & plantis, quomodo attrahunt alimentum ad suam vtilitatem, & attrahunt id, quod est conueniens eis, & non id, quod nocet, & confirmant suas radices in terra, vt viuant & nutriantur, & firmius hæreant. Cum autem homo sit res naturalis, inter creaturas nobiliorem gradum obtinens, tenetur, & obligatur de iure naturæ vti omnibus, quæ habet in se, & quæ sibi data sunt ad sui vtilitatem, & bonum, & inest ei naturalis obligatio vti suo intellectu, & sua voluntate ad suum bonũ, & ad suum gaudium & lætitiam, & non debet vti illis contra seipsum, & ad suam destructionem, & incommodum.

Concluditur igitur, quod homo de iure naturæ debet, & tenetur affirmare credere, & recipere illam partem, quæ magis est ad vtilitatem, & perfectionem, & exaltationem eius, & qua credita generatur in homine ingens gaudium, & incredibilis lætitia, & consolatio, & spes magna, atque animo securitas, & fugatur ab eo tristitia, & desperatio, & per consequens sequitur, quod debet affirmare illam partem tanquam veram, quæ magis est amabilis, desiderabilis de se & de sua natura, & quæ magis habet de esse, & de bono, & aliam partem oppositam tenetur negare tanquam falsam, & à se fugare tanquam inimicam sibi. Si autem homo facit oppositum: tunc vtitur intellectu suo contra seipsum, & contra hominem, & contra suum bonum, & ad suum

damnum,

damnum, & desperationem,& tunc facit contra totum ordinem rerum,quia quælibet res,inferior homine, vtitur his, quæ sunt ad suum bonum,& homo faciendo alio modo vtitur ad suum damnum, & destructionem suo intellectu & voluntate, & ideo facit contra cursum naturæ, & omnium rerum, & contra hominem, & tunc non debet dici homo, quia aduersatur homini, & habet intellectum corruptum. Et quamuis non intelligat,quomodo id,quod credendum proponitur,fieri possit, nec quomodo possit esse verum, non tamen est excusatus, quin teneatur affirmare & credere. Et si aliquis dicat: qua ratione tu affirmas & credis illud, quod non intelligis, quia forsitan est falsum? ad hoc respondetur, quod excusatur per hoc,quia credit ad suum bonum,& ad suam vtilitatem,quia hoc tenetur facere naturaliter,& de iure naturæ; qui facit secundum suam naturam,facit id quod debet, & qui facit id quod debet,excusatus est. Neque intellectus potest in hoc errare: postquam credit illud, & affirmat quod est sibi maximum bonum, & oppositum eius est priuatio sui boni;& quia quælibet res tenetur procurare bonū suum, vt dictum est, quamquam tunc cum credit, non intelligat, quomodo sit faciendū. Qui autem incredulus est, valde peruersus est, & maximus inimicus, & aduersarius sui ipsius, & nocens sibi ipsi, & nulli proficiens;& sic est reprehensibilis, & ab omni creatura meritò condemnatur, & inter stultissimos est reputandus. Hinc conuincitur,quod huiusmodi homo possidetur ab inimico suo mortali, qui dominatur intellectui suo, & tenet ipsum ligatum, vt non possit vti ipso intellectu, nec officio eius, affirmando,& credendo ad suam vtilitatem, sed ad suum damnum, & contra seipsum, & contra totum ordinem vniuersi & omnium creaturarum: & talis homo est, sicut ille, qui habet stomachum corruptum, & putridis humoribus refertum, qui non potest recipere cibum bonum, sed statim euomit. Ex qua quidem regula certum fit,totam fidem Christianam promulgatam esse recipiendam, & toto corde credendam, & quod omnis homo de iure naturæ tenetur credere, & obligatur eam tenere, & affirmare.

Veniat igitur aliquis, qui ignaro homini afferat, Deum esse, & quærat persuadere ei,quod Deus est; & quod Deus est infinitū bonum,& omnipotēs virtus, qui fecit cælum & terram, & conseruat & perficit omnia. Hoc audito, audientis animus considerans, quod Deum esse, est magnum creaturæ bonum, & Deum non esse est magnum creaturæ malum, debet inclinare animum suum, ad credendum quod Deus est, quia credere quod Deus sit, est sibi valde fructuosum, & honorificum, & consequenter melius est illi dare locum in corde, & fidem suam. Si enim fidem præstet, quod Deus est, & recipit eam in intellectu suo, credendo, affirmando, & adhærendo, tunc plantat eam in se, & ingentia bona sequuntur ex hac fide. Nam intellectus efficitur exaltatus, ac nobilior,excellentior, & dignior, & recipit magnum incrementum & ascensum perfectiorem,& vadit de non esse ad esse,eo quod coniungit se cum parte magis amabili, & quæ magis conuenit cum esse, & cum bono; & recipit influentiam ab eo, quia intellectus efficitur illius nobilitatis,& dignitatis,& perfectionis,quale est illud quod credit, ideo debet se totum dare parti nobiliori & perfectiori. Si autem societ se cum parte opposita, quæ est, Deum non esse,tunc intellectus efficitur prauus, & tendit ad nihil, & ad non esse, & ad mala infinita. Quare concluditur,quod homo

de iure naturæ tenetur, & obligatur affirmare istam partem, Deus est, & aduersam partem vt sterilem, & infructuosam negare & refutare quæ dicit, Deus non est. Et omnis creatura clamat, quod homo hoc debet facere. Hac autem recepta fide statim sequitur, quod verum est Deum esse, quia postquam homo de iure naturæ tenetur & obligatur hoc credere & affirmare; natura non mentitur, ergo sequitur quod hoc est affirmabile, & credibile & verum, quia homo non obligatur naturaliter ad falsum, sed obligatur naturaliter ad verum, ergo sequitur Deum esse. Deinde concluditur, quod hoc est verum ex tali debito naturæ, quia in natura nullum falsum est, nec est obligatio naturalis ad falsum. Ecce ergo modum, & praxim trahendi homines non credentes ad credendum, & ad affirmandum illa quæ non intelligunt per rationem, & hac ratione intellectus roboratur, & confortatur, vt firmius credat.

DE PRODVCTIONE autem diuina inter se: Si proponatur quod Deus produxit filium, de natura sua, sibi summè æqualem, & quod in Deo est productio de propria substantia & natura, certè magis est amabile Deũ esse productum de sua substantia, quàm sterilem & non productum, quia homini est magis desiderabile, quod Deus suus est tantæ potentiæ & virtutis, quod ipse possit Deum producere de seipso, quàm quod non posset. Etiam quia ex hoc quod Deus produxit ex se Deum & filium, in hoc arguitur maxima communicatio, & ex hoc homo capit quandam fiduciam de communicabilitate Dei, quia Deus totam suam substantiam, potentiam, & sapientiã communicet vni alteri. Si autem non communicaret, non esset ita bonus, nec summè communicatiuus, sed multo melius est Deum habere se summè communicatiuũ, quàm eius oppositum; vnde ex hoc potest homini surgere gaudium & solamen magnum erga Deum, si totum communicat quicquid habet, & quòd nihil retinet, quod non communicat. Sed ex parte opposita, scilicet quod in Deo nulla est productio de sua propria natura, nullum bonum sequitur homini: & etiam est iucundius Deum credere fęcundum, & non sterilem, quia qui credit oppositum, diminuit Deum, & per consequens bonum hominis. Qui autem affirmat Deum habere filium de sua propria natura generatum, dat Deo esse summum bonum, & per consequens affirmat bonum hominis: quare sequitur quod homo tenetur affirmare, & credere in Deo esse plenam productionem de sua natura, & negare oppositum, quia prima pars, est bonũ hominis, & secunda pars, est malum hominis, quia diminuit bonum hominis.

DE OMNIPOTENTIA autem, sapientia, & bonitate Dei: est bonũ homini habere Deum omnipotentem, summè sapientem, & summè bonum, & oppositum esset malum hominis, scilicet non habere Deum omnipotentem, neque summè sapientem, neque summè bonum, & etiam conuenit homini habere Deum ita potentem, ita sapientem, ita bonum, quo cogitari non poterit vltra, & oppositum eius est totum malum hominis. Quare sequitur, quod homo debet affirmare, & credere illud, quod Deo magis conuenit, & sibi in quantum homo est. Et hoc est totum illud quod magis cadit ad esse quàm ad non esse.

DE INCARNATIONE vero, melius est homini credere quod Deus sit homo factus, & humanitas vnita sit Deitati in vnam personam, quàm eius oppositum; immo hæc vnio est summa perfectio, summa nobilitas, summa

summa dignitas, & summa exaltatio, ac summum bonum hominis, & maius, quod possit esse. Ergo, qui affirmat & credit, quod nunquam Deus fiet homo, nec possit fieri, amouet, inquantum in eo est, summam & maximam perfectionem hominis, & priuat humanam naturam tanto bono: ergo talis est inimicus hominis, inquantum homo est, & humanæ naturæ, & est contra hominem. Ergo melius est homini affirmare, & credere, quod Deus factus sit homo, quàm eius oppositum.

DE CONCEPTIONE filij Dei, & humana natura: melius est homini, & dignius affirmare & credere, quod ille homo, cuius dignitas vnita est Deitati, sit conceptus de Spiritu sancto, quàm de semine virili, & sine carnali concupiscentia, & melius & dignius est credere, quod sit natus de Virgine, quàm de muliere corrupta; quia in omnibus his nobilitatur humana natura, quia cum ille homo sit nobilior & excellentior omnibus hominibus, nec posset esse nobilior, nec magis exaltatus, melius est, & dignius, vt habeat omnem nobilitatem & dignitatem ex parte suæ conceptionis, & natiuitatis, & melius & dignius est credere hoc, quàm eius oppositum: quia hoc ponit nobilitatem in humana natura, scilicet quod habet talem hominem, & oppositum poneret indignitatem, & ignobilitatem in natura humana, & etiã hoc est summè amabile, & desiderabile homini inquantum homo est, quod humana natura intantum sit dilecta à Deo, quod ipse Deus dignatus est esse homo.

DE RESVRRECTIONE vero mortuorum, melius est homini affirmare, & credere resurrectionem mortuorum in corpore, & anima, quàm eius oppositum, & quod tota natura humana resurget à mortuis, & mutabitur in immortalitatem, quoniam affirmare & credere hoc, ponit hominem & naturam humanam in maximo gaudio, spe, & fiducia, ac consolatione magna & dignitate, exaltatione & ornatu, quod bonum, exaltat eum super omnia alia animalia. Credere autem & affirmare oppositum, nullum bonum ponit in natura humana, imò omne bonum remouet & priuat. Ergo ille qui affirmat, & credit oppositum, est contra hominem, & est inimicus hominis, inquantum homo est, & per consequens est contra seipsum. Vnde etiam summè amabile est, vt homo credat se, & totam naturam humanam, in futuro debere resurgere, & oppositum eius est valde odibile & tristabile.

Item melius & iucundius est homini credere, quod iam aliquis resurrexit à mortuis ad vitam immortalem, quàm quod nullus resurrexisset, quia hoc ponit hominem in maiori fiducia, & spe, & consolatione futuræ resurrectionis: si autem adhuc nullus resurrexisset, non esset tanta spes, neque securitas in homine de futura resurrectione. Si autem aliquis credat futuram resurrectionem generalem, & non credat aliquem resurrexisse, minorem habebit spem & confidentiam de hoc, quod ipsemet resurget: ille autem qui vtrunque credit, habet maiorem spem, & confidentiam: ergo hoc est homini melius credere, quàm eius oppositum.

DE ASCENSIONE ad Cælos: melius est affirmare & credere, quod iam aliquis homo ascendit ad cælos, quàm eius oppositum, quia ex hoc sequitur maxima spes, consolatio, & securitas, ac gaudium humanæ naturæ; ac etiam ponit maximam dignitatem, & exaltationem in humana natura, & maximum desiderium eundi ad cælum, & relinquendi terram:

oppositum autem credere, nullum bonum facit homini.

DE IVDICIO Vniuersali: melius est homini credere, & affirmare, quod Iudicium fiet vniuersale, in quo omnes homines recipient à Deo suam vltimam mercedem secundum opera sua, quàm credere eius oppositum: quoniam ex hoc homines inducentur ad operandum bonum, & ad meliorandum opera sua, vt remunerentur, & ad fugiendum mala opera, ne puniantur, aut condemnentur. Summè igitur vtile est, & necessarium homini credere, & affirmare futurum esse Iudicium, in quo vnusquisque recipiet, secundum quod gessit in corpore, summum bonum, vel summum malũ, summam gloriam, vel summam confusionem: si autem non credit, tunc non conabitur ad bonum, imò viuet secundum carnem vt brutum, & insequetur concupiscentias carnales, & delectationes carnis.

DE IMMORTALITATE animæ: melius est homini credere & affirmare, quod homo animam habeat immortalem, quàm eius oppositum: quoniam hæc est magna exaltatio, & dignitas, & bonum humanæ naturæ, & per hoc magis separatur à bestijs, & appropinquat Deo, & generatur in homine magnum gaudium, magna spes, & fiducia. Ista enim credulitas, sine comparatione est multò melior, quàm credere animæ mortalitatem, quia si credat mortalem esse animam, quid ei afferet gaudij seu consolationis credulitas ista? nulla enim consolatio potest esse in illo, sed tristitia, & desolatio plurima: sed quia homo tenetur credere illa, per quæ in ipso maius generatur gaudium, seu consolatio, & spes (nam habere spem est magna consolatio & magnum bonum, habere eius oppositum est magnum malum, & desperatio) ergo qui non vult credere animæ immortalitatem, per quam generatur in homine magna consolatio & spes, stultè facit contra seipsum, & honorem suum abijcit, & comparat se iumentis, & desperat futura bona.

Conclusio de omnibus istis de Fide Christiana.

Ideo valde laudandus est ille, qui assentit credendo, omnibus quæ à Christiana fide proponuntur, neque est leuis corde, & nullo modo est increpabilis neque à Deo, neque ab aliqua creatura, quia credit quod melius est pro humana natura. Et licet fides Christiana non esset vera, quod est impossibile, excusatus esset coram Deo, & omnibus creaturis, quia affirmat, & credit partem meliorem, & magis amabilem, & quæ magis est pro bono, vtilitate, & perfectione hominis, in quantum homo est, & hoc tenetur facere: hoc enim clamat omnis creatura; & qui facit quod debet, est excusatus in omnibus; & qui facit oppositum, ille increpandus est, & culpa dignus coram Deo, & creaturis, & nullam habet excusationem, quia relinquit, quod bonum est, & eligit malum, quod est fugiendum.

Creatura rationalis perficitur non solum propter id, quod ei secundum naturam suam competit, sed etiam propter id, quod ei attribuitur ex supranaturali perfectione diuinæ bonitatis, quam perfectionem incipit habere per fidem. Cap. 474.

IN omnibus naturis ordinatis inuenitur, quod ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt, vnum quidem, quod est secundum propriũ motum, aliud, quod est secundum motum superioris naturæ: sicut aqua secundum motum proprium, mouetur ad centrum, secundum autem motum lunæ, mouetur circa centrum, secundum fluxum, & refluxum. Similiter etiã orbes planetarum mouentur proprijs motibus ab occidente in orientem, motu autem proprij orbis ab oriente in occidentem. De terra autem dicitur, quod ad perfectionem terræ duo concurrunt: alterum secundum proprium motum, scilicet quies in centro: alterum secundum motionem actiuam cælestis corporis in eam, scilicet germinatio vegetabilium, & animalium, quæ pertinere ad perfectionem terræ sacra scriptura testatur: Igitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum. Sola autem rationalis creatura habet immediatum ordinem ad Deum, quia ceteræ creaturæ non attingunt ad aliquid vniuersale, sed solum ad aliquid, quod particulare est, participantes diuinam bonitatem, vel in essendo tantum, sicut inanimata: vel etiam in viuendo, & cognoscendo singularia, vt plantæ & animalia. Natura autem rationalis in quantum cognoscit vniuersalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad vniuersale essendi principium. Perfectio ergo rationalis creaturæ, non solum consistit in eo, quod sibi competit secundum suam naturam; sed in eo etiam, quod sibi attribuitur ex quadam supernaturali perfectione diuinæ bonitatis. Vnde & dictum est, quod vltima beatitudo hominis in quadam supernaturali Dei visione consistit, ad quam homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis, secundum illud: Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me. Huius autem disciplinæ fit homo particeps non statim, sed successiuè, secundum modum naturæ suæ. Omnis autem addiscens, oportet quod credat, ad hoc quod ad perfectam scientiam perueniat, sicut etiam Philosophus dicit: oportet addiscentem credere: vnde adhoc, quod homo perueniat ad perfectam visionem beatitudinis, præexigitur, quod credat Deo, tamquam discipulus magistro docenti. Hæc D. Thom. vbi supra.

D.Tho. 2. 2.q.2. a.3.

Ioan.6.

Deus bonus, creaturam rationalem ad summi, & inaccessibilis boni participationem, trahit per fidem, & hoc rationabiliter. Cap. 475.

TAnta autem est diuini amoris vis erga vniuersum, vt non suffecerit Deo communicare se per naturales participationes, creando vniuersum ex tot essendi participationibus constitutum, quot diuina bonitas naturaliter participabilis secundum ordinem suæ sapientiæ erat: Sed cum videre Deum, fruiq. apertè Deo, soli diuinæ naturæ naturale sit, & esse possit, ac per hoc creatæ, & creabiles naturæ non poterant naturali participatione ha-

Caiet. ad D.Tho.2.2 q.2.art.3.

bere diuinam visionem, ac perfectam fruitionem, communicauit per gratiam, quod incommunicabile erat per naturam; & effecit omnes intellectuales, & rationales creaturas habiles ad diuinam visionem, & fruitionem, ex hoc ipso, quod ordinauit eas, vt essent diuinæ naturæ consortes per gratiam, & ad id, quod soli Deo naturale est, scilicet videre Deum, & frui Deo peruenire possent: Et quia peruenire ad visionem huiusmodi, proprijs actibus non possumus, nisi consequenter adiuti diuino ducatu, qui fit docendo; ideo oportet credere Deo docenti nos ea, quæ visuri sumus, quæ præparauit suis electis. Vbi patet primo, quo modo in natura rationali, inuenitur vltra id, quod ei est naturale, perfectio supernaturalis secundum modum superioris, hoc est diuinæ naturæ per gratiam. Patet secundo, quia optima ratio adhoc supra allata fuit, arguendo à conditionibus naturalibus creaturarum, quæ adeo est probabilis, vt necessaria appareat. Patet tertio, quia iuste exigatur à rationalibus creaturis, quod credant supernaturalia, & operentur conformia supernaturalibus. Par namq. est iustitiæ ratio, vt exigantur opera cõformia supernaturali naturæ, ad quam accitæ sunt per gratiam, & exigantur opera conformia naturæ rationali, quam naturaliter habent. Nam, quia naturam rationalem habent, iustè exigitur, vt operentur conformiter ad illam, vt vitent deformia ab illa. Et eadem ratione, quia consortium diuinæ naturæ habent ex Dei munere, iustè exigitur, vt operentur conformia diuino consortio, & vitent quæcunque contraria sunt illi. Et quoniam credere reuelata à Deo, est vnum istorum; quoniam est via ad perfectionem diuini consortij: ideo necessarium est credere, & damnabile est non credere, & propterea concluditur, quod credere est necessarium ad saluté.

Scientia salutis conuenienter per fidem erat docenda. *Cap. 476.*

D. Tho. 2. 2. ar. 4.

NEcessarium est autem homini accipere per modum fidei, non solum ea, quæ sunt supra rationem; sed etiam ea, quæ per rationem cognosci possunt:

Primò quidem, vt citius homo ad veritatis diuinæ cognitionem perueniat. Scientia enim, ad quam pertinet probare Deum esse, & alia huiusmodi de Deo, vltimo hominibus addiscenda proponitur, præsuppositis multis alijs scientijs, & sic non nisi post multum tempus vitæ suæ homo ad huiusmodi cognitionem perueniret.

Secundò, vt cognitio Dei sit communior: multi enim in studio scientiæ proficere non possunt, vel propter hebetudinem ingenij, vel propter alias occupationes & necessitates temporalis vitæ, vel etiam propter teporem addiscendi, qui omnino à Dei cognitione fraudarentur, nisi proponerentur ei diuina per modum fidei.

Tertiò modo propter certitudinem: Ratio enim humana in rebus diuinis est multum deficiens. Videmus enim Philosophos de rebus humanis naturali inuestigatione perscrutantes, in multis errauisse, & sibi ipsis contraria pronunciasse. Vt ergo esset indubitata, & certa cognitio apud homines de Deo, oportuit quòd Diuina eis per modum fidei traderentur, quasi à Deo dicta, qui mentiri non potest.

Qui erudiunt alios, tenentur maiorem notitiam habere credendorum, quàm ceteri. Cap. 477.

EXplicatio verò credendorum fit per reuelationem diuinam: Credibilia enim naturalem rationem excedunt. Reuelatio autem diuina, ordine quodam ad inferiores peruenit per superiores, sicut ad homines per Angelos, & ad inferiores Angelos per superiores. Et ideo pari ratione explicatio fidei oportet, quod perueniat ad inferiores homines per maiores. Et ideo sicut superiores Angeli, qui inferiores illuminant, habent pleniorem notitiã de rebus diuinis, quàm inferiores; ita etiam maiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorem notitiam de credendis, & magis explicitè credere. *D. Thom. ibid. art. 6.* *Dionys. de cælest. hierarch. c. 12*

Fides sana, quæ sit, & testimonia credibilia. Cap. 478.

ILla fides sana est, qua credimus nullum hominem, siue maioris, siue paruæ ætatis liberari à contagio mortis, & obligatione peccati, nisi per vnum mediatorem Dei, & hominum Iesum Christum. *D. Tho. ibi. art. 7. Aug. ep. 157*

Via hominibus veniendi ad beatitudinem, est mysterium Incarnationis, & Passionis Christi. Non enim est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. *Act. 4.*

Tria autem testimonia fidem Christianam credibilem nimis faciunt; Doctrina diuina, quæ in sacra scriptura, & ecclesia est. Miracula: & interior instinctus Spiritus sancti, quem Doctores ceteris præponunt, quia solius Dei est agere in cor: & ipse Spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod filij Dei sumus: Quod nemo nouit, nisi, qui accipit. Hæc autem tria sunt sufficienter inductiua ad credendum, hoc est, ad voluntarie assentiendum, & ideo non tollunt ex sua sufficientia meritum credentis, sicut nec tollunt voluntarium in actu credendi. *D. Tho. ibi. art. 9. in resp. ad 3. & Caiet.*

Fidei diffinitio.

Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. *ad Heb 11*

Fides appellatur substantia: quia substantia solet dici prima inchoatio cuiuscunquè rei, & maximè quando tota res sequens continetur virtute in primo principio: puta, si dicamus, quod prima principia indemonstrabilia sunt substantia scientiæ, quia scilicet primum, quod in nobis est de scientia, sunt huiusmodi principia, & in eis virtute continetur tota scientia. Per hunc modum dicitur fides substantia rerum sperandarum, quia scilicet prima inchoatio rerum sperandarum in nobis est per assensum fidei, quæ virtute continet omnes res sperandas: per argumentum autem intellectus inducitur ad inhærendum alicui vero: vnde firma adhæsio intellectus ad veritatem fidei non apparentem, vocatur argumentum, qua ratione optimè diffinitur fides, vt sit habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentire non apparentibus. *D. Tho. 2. 2. q. 4. a. 1.*

Fides est virtus, qua creduntur, quæ non videntur. *Aug. tract. 40. in Ioã.*

Fides

Damascen. lib. 4. c. 12. Fides est non inquisitus consensus.

Fides est certitudo animi quædam de absentibus supra opinionem, & infra scientiam.

Dionys. de de diuin. nom. c. 7. Fides est manens credentium fundamentum, collocans eos in veritate, & in ipsis veritatem ostendens.

Fides intellectum à præsumptione liberat. Cap. 479.

D. Th. con. Gent. lib. 1. c. 5. HAec Fides reprimit præsumptionem, quæ est mater erroris: sunt enim quidam tantus de suo ingenio præsumentes, vt totam naturam diuinam se reputent suo intellectu posse metiri: æstimantes scilicet totum esse verum, quod eis videtur, & falsum, quod non videtur: vnde necesse fuit homini proponi quædam diuinitus, quæ omnino intellectum eius excederent, vt ab hac præsumptione humanus animus liberatus, ad modestam inquisitionem veritatis perueniat.

De rebus verè diuinis, & nobilissimis quantumcunque imperfecta cognitio, maximam perfectionem, & gaudium animæ confert.

Arist. li. 1. de part. anim. c. 5. Philosophi autem testantur, quod quamuis parum sit, quod de substantijs superioribus percipimus, tamen id modicum est magis amatum, & desideratum, omni cognitione, quam de substantijs inferioribus habemus.

Eccl. 3. 1. Cor. 2. Plurima supra sensum hominis ostensa sunt homini. Quæ enim sunt Dei, nemo nouit, nisi spiritus Dei: nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum.

D. Th. ibid. c. 8. Res sensibiles, ex quibus humana ratio cognitionis principium sumit, aliquale vestigium in se diuinæ imitationis retinent: videlicet quod sunt, & bonæ sunt: ita tamen imperfectum, quod ad declarandam ipsius Dei substantiam, omninò insufficiens inuenitur. Habent enim effectus suarum causarum, suo modo similitudinem, cũ agens agat sibi simile; non tamen effectus, agentis similitudinem semper pertingit. Humana igitur ratio ad cognoscendum fidei veritatem, quæ solùm videntibus diuinam substantiam potest esse notissima, ita se habet, quod ad eam potest aliquis veras similitudines colligere, quæ tamen non sufficiunt ad hoc, quod prædicta veritas, quasi demonstratiuè, vel per intellecta comprehendatur. Vtile tamen est, vt in huiusmodi rationibus, quantumcunque debilibus, se mens humana exerceat: dummodo desit comprehendendi, vel demonstrandi præsumptio: quia de rebus altissimis etiam parua, & debili consideratione aliquid posse inspicere, iucundissimum est.

Hilar. li de Trin. multis locis. Qui enim piè infinita prosequitur, & si non contingat aliquando, semper tamen proficiet procedendo. Sed non, quod quis se inferat in illud secretum, & arcanum interminabilis veritatis, & se immergat, summam intelligentiæ comprehendere præsumens, sed intelligat incomprehensibilia esse.

Quàm longè, latèq. per Apostolos, sed præcipuè per Petrum Christiana fides sit propagata. Cap. 480.

Thom. Staplet. de magnit. Rom. Eccl. lib. 2. c. 5. ROmani Imperij ab operibus magnitudo siue admiranda, siue stupenda, in eo maxime eluxisse videtur, quod totius Europæ, Asiæ, Africæ

Africæ regna, Prouincias, gentes, florem saltem ipsum, & robora, aut subegit, aut domuit, aut ita pacauit, vt victoria, atquè Imperio Romanorum lætarentur. Sanè Imperij Romani Metatores, vt sic dicam, & qui eius fines propagarunt, à subactis sibi gentibus ita gloriam captarunt, vt non solum priuati illi duces in libera adhuc Republica, Scipiones, & alij, Africani, Asiatici, Macedonici, nuncupati fuerint, sed Imperatores demum orbem digito qui temperabant, Alemannici, Francici, Dacici, Parthici, Gotthici, Britannici, alijsq. deuictarum gentium titulis, & cognominibus ornari, ac decorari, hacq. in re magnā gloriæ, & splendoris sui partem ponere voluerint. Tota tamen hæc gloria, totus splendor, tota magnificentia, non nisi cum populorum strage, spolijs & cede coniuncta erat, vt aliorum miseria, Romanorum fœlicitas fuerit. Atqui Romanæ Ecclesiæ opus illud vnum, & merito admirandum, & magnificentissimum erit, quod eius vnius opera, & auspicijs, innumeræ gentes per Europam, Asiam, Africam, non bello subactæ, non fortunis, aut libertate spoliatæ, non seruituti tributariæ addictæ, sed in summam, ac beatam libertatem, à seruitute, & captiuitate Diaboli, hostis humani generis infestissimi assertæ, à tenebris ad lucem, ab errore ad veritatem, ab ira ad gratiam, ab interitu ad salutem, à scelere, & maleficio ad virtutis, ac pietatis studium, deniquè à ferina barbarie ad humanitatem, immo vitam Angelicam excolendam traductæ, & translatæ fuerint.

Quod etsi omnibus Apostolis à Christo in mundum missis commune esse videatur, tamen illud Christi verbum ad Petrum specialiter dictum, quum præter expectationem traheret rete, ita plenum magnis piscibus, vt rumperetur rete, & alij ad auxilium vocarentur: Ex hoc eris homines capiens, manifestè docet Petri, & successorum eius in hac piscatione spirituali capturam, longe fore quauis alia Ecclesia vberiorem, & fœliciorem. Velut enim à sole radij, & è fonte riui, & à capite in reliqua corporis membra vitalis omnis influxus, operatio, motus: sic à Romana Ecclesia, & vna Petri sede longè, lateq. fides Christiana diffusa per totum orbem fœliciter est propagata: quod his verbis Innocentius primus ad Decentium scribens animosè, & verè profitetur.

Quis (inquit) nesciat, aut non aduertat id, quod à principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsquè custoditur, ab omnibus debere seruari, nec superinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde videatur accipere exemplum? præsertim quum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, & Siciliam, insulasq. interiacentes, nullum hominem instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis Apostolus Petrus, aut eius successores constituerunt sacerdotes. Quæ tanti Pontificis verba dilucida veritate esse subnixa, tametsi in singulis harum Orbis partiū prouincijs, ac locis ostendere perdifficile sit, quum harum rerum memoriam post tot secula extare, in tanta scriptorum veterum iactura, impossibile penè videatur; plurimis tamen, & illustribus exemplis demonstrare conabor. Habuit ab ipso D. Petro institutos Episcopos, primosq. Apostolos, Sicilia Pancratium, Marcianum, Berillum, & Philippum: Capua Priscum, Neapolis Asprenatem, Tarracina Epaphroditum, Equicolæ populi Marium, Ptolomæum Nepe, Romulum Fesulæ,

Epist. 1.

Baron. an. 46.

fulæ, Paulinum Luca, Rauenna Apollinarem, Verona Eupropium, Patauium Prosdocimum, Ticinum Syrum, Aquileia post Marcum Hermagoram. Hæc in vna Italia. In Gallijs, Lemouicenses, Tolosani, & Burdegalenses, Martialem: Tungrenses, Colonienses, & Treuirenses Maternum, necnon Valeriū; Remenses Sixtum. Arelatenses Trophimū: Senonenses Sabinianum, Cenomanenses Iulianum; Vienna, & Moguntia Crescentem, Catalaunium, Nemmium; Bituricenses Vrsinum: Auernenses Austremonium; Sanctonenses Eutropium; Germania Eucharium, Egistum, & Marcianum; Hispania Torquatum, Ctesiphontem, Secundum, Indaletium, Cæcilium, Hesychium, Eufratium, & alios. In Britanniam quoque nostram à Claudio Imperatore subiugatam, confestim à B. Petro Iosephum ab Arimathea destinatum penetrasse, & Euangelium ibi prædicasse, certissima apud nos monimenta sunt.

Die 29. Iun. Hinc Simeon Metaphrastes, & alij, in ipsas Britannias Petrum peruenisse affirmant. Reliquos vero omnes, à solo B. Petro ad varias prouincias missos esse, ex certis, & indubitatis monimentis docet Baronius in suis ad Romanum Martyrologium, annotationibus, alia multa prætermittens minus explorata. Sanè Aurelijs in Gallia templum olim vidimus paruum, sed vetustissimum, S. Pierre le vif, nuncupatum, quia viuente adhuc D. Petro extructum fuit. Porrò Numidiæ in Aphrica Episcopos à D. Petro ordinationum suarum initia accepisse, scribit ad eos Gregorius Magnus. Vnde Tertullianus Afer longè antea scripserat: Habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præsto est: & Cyprianus Afer Romanam Ecclesiam matricem appellat, quia ab ea non Carthago tantum, sed Mauritania, & Numidia fidem primitus acceperunt. Sed & in Phœnicia, Syria, & Asia, quod Episcopos varios D. Petrus constituerit, postquam à vinculis illis Hierosolymitanis liberatus esset, iam quæ de his Simeon Metaphrastes, ex antiquioribus chartis recensuit, & nos supra diximus.

Lib. 2. epist. 75.
De præscri. c. 36.
Epist. 45.

Pastores à Petro vniuersali Pastore, & ab alijs eius successoribus missos in diuersas regiones, ad pascendas Mundi oues. Cap. 480.

Petrus Tho. Staplet. ibi. ROmæ residens varios in alias Orbis partes diuini verbi præcones emisit, qui in Ecclesiæ Romanæ corpus populos colligerent. Scribit Ioannes Vasæus Hispanus, diligentissimus antiquitatis indagator, anno Domini quadragesimo quarto, creatos Romæ à B. Petro Episcopos, & in Hispaniā missos, Cæcilium ad Elibertinos, Euphrasium ad Illiturgitanos, Secundum ad Abulenses, Indaletium ad Vrsitanos, Ctesiphontem ad Abderitanos, Hesichium ad Cartesanos. Scribunt alij, anno quinquagesimo missum à beato Petro in Hispaniam Saturninum, postea Tolosæ Episcopum. Hic Romanæ Ecclesiæ primus Pontifex, sicuti Romani Imperij primus prænomine Imperator Iulius Cæsar. Qui si ex eo veluti dignus, vt primus orbis Imperator esset, à Plutarcho celebratur, quod mille vrbes vi cepit, quod regiones trecentas subiecit, quòd centena hostium millia in acie cecidit, quòd in Asiæ, Africæ, Hispaniæ bellis ciuilibus victor gloriosus extitit; quanto, & verior erit Romanæ Ecclesiæ gloria, cuius fundator primus tot gentes, ac populos,

pulos, ipſamq. demum Vrbem Romanam ad vnam diuinæ veritatis lucem, ex omnium penè ſuperſtitionum colluuie traduxerit, nec corporeæ ſeruituti addixerit, ſed animam in libertatem, & ſalutem aſſeruerit.

Videamus nunc, an eius poſtea ſucceſſores eandem operam non præſtiterint, non illuſtres tantum, & gloriosas, ſed ſalutares, ac beatas victorias conſecuti. Clemens B.Petri proximus, penè ſucceſſor, Lutetiam Pariſiorum, Dionyſium Areopagitam cum ſocijs ſuis Eleutherio, Ruſtico, & alijs miſit, qui eam Franciæ partem nobiliſſimâ Chriſto acquirerent. Ab eodē Clemente Baiocenſibus in Gallia Exuperius, Ebroicenſibus Turinus: Rothomagenſibus Nicaſius: Metenſibus Cæleſtinus, & Felix Epiſcopi dati ſunt, qui poſtremi totum illum tractum, qui Lotharingia dicitur, Chriſto conciliarunt. Quintinus autem Romani ſenatoris filius, à Marcellino Papa baptizatus vna cum Piatone, Dionyſio, Ruffino, Valerio, Eugenio, Criſpino, Criſpiniano, Luciano, Marcello, & alijs, religionem Chriſtianam in Ambianis, & Veromanduis propagarunt. Iam & vetus Britannia miſſis ab Eleutherio Papa Fugatio, & Damiano: & Scotia adiacens miſſo à Cæleſtino Papa Palludio, vel, ſi vera narrat Hector Boetius, miſſis à Victore Romano Pontifice fidei magiſtris, & ipſi demum Angloſaxones occupata Britanniæ inſula, à B. Gregorio Magno, miſſo B. Auguſtino Monacho cum alijs vndecim ſocijs fidem Chriſti acceperunt. Paulò poſt Conon Papa ſancto Chilliano cum Ditomanno, & Colomanno miſſo, primos Germaniæ populos ad fidem Chriſti pertraxit, teſte Sigiberto. Nam non ita multò poſt auſpicijs Gregorij ſecundi inſulam ſuam egreſſi Angloſaxones, Hollandiam, Phriſiam, Vveſtphaliam, Turingiam, & Cattos, alioſq. Germaniæ populos Chriſto quoque lucrati ſunt. Sanè Vvinfridus, vel vt alij ſcribunt, Benfridus, poſtea Bonifacius dictus, à Gregorio ſecundo, Moguntiæ primus Archiepiſcopus creatus, eodem auctore, & Zacharia ſucceſſore eius, creauit Epiſcopos Traiecti Cobanum; Herbipolis Burchardum, Eiſtetenſium Vvillibaldum, Salisburgenſium Ioannem, Friſingenſium Eribertum, Ratiſponenſium Vvinibaldum, è monaſterijs Angliæ omnes eductos. Similiter in Phriſia fidem primi plantarunt Vvillibrordus, Suibertus, Acca, Leuinus, Hannudus, Vvalterus, Vittinghius, & Marcellinus Monachi Angli. Auſpicijs eiuſdem Gregorij ſecundi, Corbinianus Noricis Chriſtum prædicauit. Morauia Chriſti cultum complexa eſt, miſſis eo Cyrillo, & Methodio à Nicolao primo, qui varios præterea populos ad Chriſti fidem adduxerunt, Triballos, Raſcios, Boſnenſes, Seruios, & Croatas; vniuerſam deniquè gentem, quæ Viſtula, Danubio, & Vago flumine circundatur: ac demum in Myſia Bulgaros, & Gazaros. Boemia opera Stephani ſeptimi Romani Pontificis. Dania ab Agapeto ſecundo fidem accepit. Primum Illyrij Epiſcopum Eleutherium Anicetus Papa, & ordinauit, & eo miſit. Scribit Stanislaus Orichonius, a Ioanne decimo tertio miſſos fuiſſe, qui Vandalos, & Lechitas ſacra Chriſtiana docerent. A quo etiam Pontifice miſſus eſt Aegidius Cardinalis Tuſculanus, qui Chriſti religionem in Polonia ſtabiliuit: nam prius fidem ſuſceperat, miſſis Roma Gallis magiſtris, vt ſcribit Martinus Cromerus in colloquijs de rebus religionis. Aenea Syluio teſte, Liuonia cum ſuo Principe complexa eſt Chriſti cultum, opera Meinardi, quem prouinciæ illius Epiſcopum creauit Alexander tertius. Nouergia to-

Ant. Leo. Demochares.

Iac. Meie.

Beda.

Polidorus.

Hiſt. Scot. lib. 6.

An. 432.

Aeneas Syluius.

Saxo Grā lib. 9.

Lib. 1.

ta à Nicolao Anglo, postea Romano Pontifice Hadriano quarto dicto, Christi, & Romanæ Ecclesiæ adiuncta est. Addit Saxo Grammaticus ab eodem, & Bernardo Anglo alijs assumptis socijs, Daniam eadem fœlicitate donatam esse. Ita totam hanc Europæ partem, Hispanias, Gallias, Britanniam, Germaniæ populos tàm vastos, ac diuersos, opera potissimum, & auspicijs Romanorum Pontificum ad Christi fidem conuersos fuisse cernimus. Sanè Galli Antistites scribentes ad Leonem Papam primum, agnoscunt Romanam sedem fontem, & originem religionis suæ extitisse. Iam vero nostra ipsorum ætate, ac memoria, quis nesciat amplissimas, & numerosissimas gentes in vtraquè India Orientali, & Occidentali, sed hac magis, adeoquè & Iaponios, & Sinarum populos, sacerdotum quidem maximè societatis Iesu, & aliorum Monachorum opera immediata, ac labore, auspicijs tamen, & auctoritate vnius Romanæ Ecclesiæ, à qua missionis suæ originem omnes acceperunt, ad Christi gloriosum regnum accessisse? Nam & quos populos Asiaticæ, & Orientalis Ecclesiæ siuè per Episcopos, & presbyteros suos, vt interioris Indiæ per Frumentiū ab Athanasio missum: Sarracenos per Moysen Monachum, Burgundos per quendam Galliæ Episcopum anno quadringentesimo tricesimo (nomen Historici non produnt) siuè piorum Imperatorum opera ad Christi fidem adduxerunt: vt sub Iustino seniore Lazos, sub Iustiniano Herulos, Hunnos, & Afros, Azimitenos, sub Constantino quarto Persarūm Regem, nonnisi in communione, societate, ac fide Romanæ Ecclesiæ, cum qua omnes communicarunt, Christi regno adiunxerunt.

Post ep. 51. Leonis.

Sozom. l. 2. c. 23. Socr. l. 4. c. 29. l. 7. ca. 30. Sigisb. ad an. 432. Paul. Dia. l. 15. 16. Platin. in Vitaliano.

Fides perfecta difficile inuenitur. Cap. 481.

Hieronym. Dialog. ad Lucif.

SI autem habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, iacta te in mare, & sic fiet. Hæc est fides, quam raro inuentam Deus pronunciauit. Hæc est fides, quæ etiam apud eos qui bene credunt, difficile perfecta inuenitur. Fiat tibi, inquit Deus, secundum fidem tuam: hanc ego vocem audire nolo. Si enim secundum fidem meam fiat mihi, peribo: & certe credo in Deum Patrem, credo in Deum Filium, credo in Deum Spiritum sanctum. Sæpe quippe inimicus homo, & inter dominicam messem zizania interserit. Neque hoc dico, quod maius quicquam sit, quàm Sacramenti fides, quam puritas animæ: sed indubitata ad Deum fides ardua reperitur. Verbi gratia: Ad orationem assisto, non orarem, si non crederem; sed si verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mundarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eosq. fletu perfunderem, crine tergerem, hærerem certe trunco crucis, nec prius amitterem, quàm misericordiam impetrarem. Nunc vero creberrime in oratione mea, aut per porticus deambulo, aut abductus vana, vel turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubescenda sunt, gero. Vbi est fides? siccine putamus orasse Ionam? sic tres pueros? sic Danielem inter Leones? sic certe latronem in cruce? & hæc ego exempli causa ad intelligentiam sensus protuli: ceterùm conueniat vnusquisque cor suum, & in omni vita inueniet, quàm rarum sit fidelem animam inueniri.

Matth. 15.

Acce-

Accedentem autem ad Deum, oportet primum credere quia eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator eſt: ſicut enim quis mare non ingreditur, & liquido, ac profundo ſeſe cõmittit elemento, niſi ſe prius credat poſſe ſaluari: nec agricola ſemina ſulcis obruit, & fruges ſpargit in terram, niſi crediderit venturos imbres, affuturum quoque Solis calorem, quibus terra confota ſegetes multiplicata fruge producat, ac ventis ſpirantibus nutriat. Nihil denique eſt, quod in vita geri poſſet, ſi non credulitas ante præceſſerit. Quid igitur mirum, ſi accedentes ad Deum credere nos primo omnium profitemur, cum ſine hoc, nec ipſa exigi poſſit vita communis. *Heb. 11.* *In Symb. Ruf.*

Propagandæ fidei ſtudium. Cap. 482.

DEus omnipotens, cuius natura bonitas, cuius opus miſericordia eſt, cum noſtris etiam temporibus ſalutarem Chriſti doctrinam in remotiſſimas nationes propagare vellet, quæ lumen euangelij, vel antea nunquam acceperant, vel acceptum, incuria, ſeu longinquitate reſtinxerat: quamprimùm fortium, & experientium virorum excitauit ingenia, vt ignotas ad id tempus terras, ignotiora maria, tùm ad ortum Solis, tùm ad occaſum per ſummam animi contentionem, perq. ſumma pericula, & difficultates pertinaci ſtudio exquirerent: videlicet, quo per multa commercia, dum peregrini cum Incolis, vel terra nata, vel manu facta, vel alia quælibet in vſum vitæ, pro locorum, & Regionum varietate, permutant; interea occaſionem nacti ſacerdotes, & vitæ innocentia, & Chriſtianæ facundiæ laude præſtantes, ex auctoritate Romani Pontificis, verbum Dei longè, lateq. diſſeminarent, erranteſq. mortalium greges ab infœlicibus vepretis, ac ſaltibus, ad læta Domini paſcua, caulaſq. traducerent. *Maf. hiſt. Indic. li. 1.*

Catholica fides per omnia tempora, per omnia loca commigrat: Hæretica fides aliqua tantum loca, & certo tempore decipiendo occupat. Cap. 483.

PRomiſit Deus Abrahæ: Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Veniens igitur ſemen, ideſt (interprete ipſo Paulo & Petro) Chriſtus, emiſit Apoſtolos ad benedicendum omnes gentes, dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c. (& promittens) Eritis mihi teſtes vſque ad vltimum terræ: Apoſtoli benedictionem iſtam, ſeu baptizationem Gentium inceperunt illi quidem, ſed non compleuerunt. Ecce enim hac ipſa ætate noſtra inuentæ ſunt gentes in Occidente, neque ab Apoſtolis, vel quoquam alio baptizatæ, neque à nobis, vel legendo, vel fando prius cognitæ, eæq. tàm multæ, vt nouus Orbis nominetur. Hic igitur apparebit facile, qui ſint poſt Apoſtolos teſtes Chriſti vſque ad vltimum terræ, ſi inueſtigemus, qui ſint hoc tempore, qui dictas gentes in Chriſto benedicant, docentes, & baptizantes eas in Nomine Patris, & Filij, Spiritus ſancti. Ergo Proteſtantes, his auditis tàm multis Paganorum gentibus, num ſe ad eas baptizandas accingunt? num ſibi quaſi teſtibus Chriſti vſque ad vltimum terræ, reſtare adhuc ante conſumationem ſeculi laborem hunc exiſtimant? num negocium hoc ad ſe putant pertinere? Denique nonne hinc perſpicuum eſt, *Gen. 22.* *Gal. 3.* *Act. 3.* *Matth. 28.* *Act. 1.* *Riccard. Briſt. Motiuorum to. 1. mot. 9.*

eos

eos esse (quales Tertullianus dixit omnes hæreticos) nostrorum euersores, & non Ethnicorum conuersores? Caluinum quidemad captandam hãc gloriam misisse quosdam suorum comministrorum in particulam quandam dicti Orbis, in Franciam nempe Antarcticam, intelligo: sed Protestantem quemuis quis audiuit vnquam de vllo Ethnico ibi ab eisdem conuerso gloriantem? ipsi Thrasones Apologetici nostri, qui de commisto migmate suo, Euangelio scilicet Lutheri, Caluini, & ceterorum huius temporis Hæresiarcarum omnium, quasi vno, cum tamen sit diuersissimum, illud in Apologia Ecclesiæ suæ Anglicanæ arrogantissime, & simul (nisi forte, vt Caiphas, quod non senserunt, prophetauerint) mendacissimè dicunt, omnem iam propè terrarum Orbem aperire oculos ad aspiciendam lucem, si quid habuissent de Caluinistis suis in nouo Orbe gloriari, nùm id tacere potuissent?

Magna fidei Christianæ propagatio in Nouo Orbe adinuento. *Cap.* 484.

Riccard. Brist. Motiuorum to. 1. mot. 9.

NOstrorũ ibi Religiosorum, seu Monachorũ, Ordinum S. Aug. S. Bened S. Dominici, S. Francisci, & Societ. Iesu, prædicatio; nec ibi solũ, ideſt in nouo Orbe occidentali, verũ etiam in multis locis Africæ, & plurimis locis Orientis, siue Indiæ, vsque eò dum Lusitani per Meridiem in Orientem, & contra Hispani in Occidentem, remotissimè nauigantes, vtrique demum, circumobito Orbe terræ in extremitate concurrerint, quem etiam circumitum Nauis eorum vna (cui ob id Victoriæ nomen datum est) aliquando confecit: Nostrorum igitur hominum in his omnibus locis prædicatio, qué fructum habuerit, & quotidie habeat, hoc palàm, & manifeste declarat, quòd hac ipsa ætate nostra, paucis annis (quemadmodum in Historijs Ecclesiasticarum rerum & nouarum nauigationum nostri temporis videri poteſt) Deo mirabiliter adiuuante, atque (vt apparet) consummationem Mundi per tàm fœlicem Euangelij sui velocemq. successum accelerante, plurima ibi Regna, cognitione, & fide Christi, amplissimasq. Prouincias, longissimè atque latissimè repleuerunt: ita vt de Prouincijs Regis Hispaniæ (similia autem & de Prouincijs Regis Lusitaniæ referuntur) Surij Commentarius, alijs quoque multis Historijs contestantibus, ita scribat: Tot autem hominum millia in illo nouo Orbe Carolino (sic enim vocant) Christi fidem complexi sunt, quantum esse possit in hoc veteri Orbe nostro: In solo Regno Mexicano (paulo autem ante dixerat, octodecim Reges & Prouincias totidem subiugatas ibi esse Carolo Quinto, & Religione Christiana initiatas) iam pridem fuere octoginta sanctissima Monasteria, & in dies plura fiunt. Et non multo post repetens ab initio conuersionem eorum: Et quidem (inquit) anno salutis 1524. venit in Ciuitatem Mexicanam (habet ea vnica Vrbs, vt paulo ante dixit, centum viginti millia ædium) frater Martinus Valentinus cum duodecim Monachis, tanquam Vicarius Papæ à Carolo Cæsare illuc cum auctoritate eiusdem Pontificis missus: eodemq. anno prædicauit ille in noui Orbis terra continente Euangelium Christi, & magnos illic progressus, magnaq. incrementa fides Christi accepit &c. Baptizabantur illic multa hominum millia, &c. Inde vero paucis annis tot baptizabantur

in

in ea noui Orbis plaga, vt alij septies dena centena millia, alij quaterdecies dena centena hominum millia in solo illo Mexicano regno baptizata retulerint. Magna etenim in eo noui Orbis tractu est hominum copia, adeo vt in Insula Fani Diui Dominici quindecies centena hominum millia fuisse reperiantur, & quandoq. in processione centum millia hominum se Christiano more cæciderint virgis. Et post pauca iterum: Et certum est (inquit) omnes Indos, & noui orbis Carolini incolas, & accolas fieri quotidiè magis Christianos. Et in Archiuis (inquit) Caroli Cæsaris lectum est, vnum quemdam sacerdotem septies centena hominum millia baptizasse: alium tercentum millia, alium centum millia, alios plures, alios pauciores. In solo Mexico referunt multi, summa fide dignissimi, triginta fuisse sub Rege Dynastas, quorum quilibet habuerit sub se centum millia hominum, aut circiter; & tria millia Toparcharum, qui & alios sub se haberent, &c. Et, quod dictu horrendum est, mille plerumque homines vno die in Ciuitate Mexicana immolabantur.

Sed omnia Idola exturbata sunt, Dæmonibus silentium indictum, oracula, & præstigiæ conticescere iussæ sunt, pluralitas vxorum in vnius consortium redacta, septem illis sacramenta, & ceteri Romanæ Ecclesiæ ritus reuerenter traditi sunt, &c.

Omnes sectæ humana arte inuentæ, quia à Deo non erant, perierunt, aut perituræ sunt; sola Christi fides, quæ à Deo est, dissolui non potest, sed inter medios hostes, eam oppugnantes, durat æterna. Cap. 485.

CHristus prædixit Petro: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non præualebunt aduersus eam. Proinde dic age, Iudæe, quid habes quod doceas hanc prædictionem esse mendacem? An non testimonium cum rebus consentit, etiam si mille modis ipse contendas in aduersum? Quot enim bella aduersum Ecclesiã concitata sunt, quot exercitus instructi, quot arma mota, quod non afflictionum, & vindictæ genus excogitatum, sartagines, catapulta, lebetes, fornaces, lacus & præcipitia, bestiarum dentes, maria, & proscriptiones, aliaq. innumera tormentorum genera, neque dictis memoranda, neque factis toleranda? &c. Nihil tamen horum dissoluit Ecclesiam, ac ne inferiorem quidem reddidit. Atque id sanè mirum & incredibile, quod hæc in ipsis statim primordijs mota sunt. Nam si tùm irruissent hæc acerba, posteaquam iam radices egerat, & per omnes mundi partes plantatum esset Euangelium, haud perinde fuisset admirandum, non fuisse subuersam Ecclesiam. Ceterùm cum in ipso doctrinæ exordio, nuper iacto fidei semine, teneris etiamnum auditorum mentibus, tot procellæ bellorum eruperint, res nostras non solum nulla ex parte fuisse diminutas, verum etiam multam accessionem adiunctam fuisse, hoc nimirum superat omne miraculum. Ne quis autem dicere possit, quod nunc Ecclesia ob pacem à Regibus præbitam constabilita sit, cum esset minor, cum videretur imbecillior, tunc illam oppugnari permisit: vti cognoscas etiam, quod nunc in tuto est, non acceptum esse ferendum paci, quam præstant Reges, sed à potentia Dei proficisci.

Matt. 16.
Rich. Brist. mot. 1. to. 1.
Chrys. con. Gen. to. 5.

Id quò magis cognoſcas eſſe verum, reputa tecum, quàm multi conati ſint apud Græcos opiniones nouas, ac peregrinas viuendi rationes inducere, velut Zenon, Plato, Socrates, Diagoras, Pythagoras, alijq. innumeri: tamen adeò non vicerunt, vt pleriſquè ne de nomine quidem ſint noti. Chriſtus autem non modo præſcripſit vitæ formam, verumetiam hanc per totum terrarum orbem plantauit. Quàmmulta fertur Apollonius ille Tyaneus feciſſe? Verum vti ſcires illa omnia eſſe conficta, vana, nihil habentia veri; extincta ſunt, & finem acceperunt, &c. Quòd ſi vultis, me, & eorum qui apud ipſos Iudæos eadem conati ſunt, ſed protinus extincti ſunt, exempla recenſere, age conabimur & hæc demonſtrare. Hoc igitur modo Gamaliel illis obturauit os. Cum enim videret illos inſanientes, cupidosquè effundendi ſanguinis Diſcipulorum, ſtudens eos ab impotente veſania cohibere, iuſſis pauliſper ſecedere Apoſtolis, ſic ad illos verba fecit: Proſpicite vobis, quid de his hominibus ſitis facturi. Ante hos enim dies exortus eſt Theudas, dicens ſe eſſe aliquem, & ſecuti ſunt illum viri quadringenti, & ille perijt, & omnes quotquot ei paruerunt, diſperſi ſunt. Et poſt illum exortus eſt Iudas Galilæus, qui concitauit turbam magnam, & mortuus eſt, diſcipuliq. illius perierunt. Et nunc dico vobis, proſpicite vobis, quoniam ſi factum hoc fuerit ex hominibus, diſſoluetur. Sin ex Deo eſt, non poteſtis illud diſſoluere, ne forte comperiamini & aduerſus Deum pugnare. Vnde igitur manifeſtum eſt, fore vt quicquid ex hominibus ſit, diſſoluatur? Experimentum, inquit, cæpiſtis à Iuda & Theuda. Atque hoc loco operæpretium eſt, ex D. Auguſtino recordari, quod & de Chriſto dixerunt Gentiles confidenter, non ſolum diſſoluendam eſſe Religionem etiam eius, ſed & ſpatium annorum, infra quod diſſolueretur, definire auſi ſunt.

Act. 5.

Auguſt. de Ciu. Dei li. 18. c. 53. 54

Cum enim viderent, inquit, nec tot tantisq perſecutionibus eam potuiſſe conſumi, ſed his potius mira incrementa ſumpſiſſe, excogitauerunt, neſcio quos verſus Græcos, tamquam conſulendi cuidam domino oraculo effuſos, vbi Chriſtum quidem ab huius tamquam ſacrilegij crimine faciunt innocentem; Petrum autem maleficia feciſſe ſubiungunt, vt coleretur Chriſti nomen per trecentos ſexaginta quinque annos: deinde completo memorato numero annorum, ſine mora ſumere finem. Cuius contrarium omnino factum eſſe docet ibi S. Auguſtinus: nam poſt illos annos 365. anno ſequenti, quo ſecundum illud oraculum Dæmonum, aut figmentum hominum, nulla eſſe debuit Religio Chriſtiana, amplificata eſt Religio Chriſti, falſorum Deorum Templis quibuſdam euerſis, & ſimulachris fractis. Ex quo etiam (inquit) vſque ad hoc tempus per triginta fermè annos, quis non videat, quantum creuerit cultus nominis Chriſti? præſertim, poſteaquam multi eorum Chriſtiani facti ſunt, qui tamquam vera illa diuinatione reuocabantur à fide, eamq. completo eodem annorum numero, inanem irridendamq. viderunt. Itaquè ſolidiſſimè & potentiſſimè premit D. Chryſoſtomus, vt prius Gentiles, ita nunc Iudæos, & in vtriſque Hæreticos cùm modernos, tùm omnes, qui, vt locum inueniant ſuis nouis Euangelijs, & nouis Eccleſijs, dicunt Eccleſiam Chriſti ſiue aliquo tempore, ſiue aliquot ſeculis, aut perijſſe, aut euanuiſſe. Sic igitur eos omnes verbis Gamalielis, & factis ipſis refellit pugnans hinc pro Chriſti Deitate Chryſoſtomus: experimentum, inquit, (Gamaliel) cepiſtis à Iuda & Theuda, fore

te vt quicquid ex hominibus fit, diſſoluatur. Itaquè & hic, qui ab iſtis prædicatur, ſi talis eſt, quales fuerunt illi, nec diuina potentia peragit omnia, expectate pauliſper, & ipſe rerum euentus vobis faciet fidem: ex ipſo fine certum cognoſcetis, vtrum hic ſit impoſtor, vt dicitis, ac legis tranſgreſſor, an Deus vniuerſa temperans, ineffabiliq. potentia res mortalium diſpenſans moderansquè. Quod dico (inquit Chryſoſtomus) factum eſt: expectarunt, & ex ipſis factis declarata eſt diuina & inexpugnabilis potentia.

Omnibus gentibus prædicandum Euangelium Chriſtus prædixit, & ſicut dixit, factum eſt. Cap. 486.

ADhuc ex vno Euſebio, qui tempore Conſtantini Magni, primi Chriſtiani Imperatoris, & Nicæni primi Generalis Concilij vixit, diuina Chriſti potentia probata, per fundatas ab ipſo, & latiſſimè propagatas Eccleſias. *Euſeb. ora. de laudib. Conſt. prope finem.*

Quod ſi alia plura argumenta (inquit) certiora de illis rebus deſideres, ea non verbis, ſed rebus ipſis confirmata accipito. Mentis tuæ oculos aperi, rationes quaſi fores patefacito: ipſe tuum ipſius aſſenſum admodum ſuſtinens, tecum ratiocinare: tu teipſum interroga, & rerum naturam animo perueſtigans, tamquam ab altero ita ſciſcitare.

Quis vnquam ab omni ſeculorum memoria, aut Rex, aut Princeps, aut Philoſophus, aut Legiſlator, aut Propheta, ſeu Græcus, ſeu Barbarus ille fuerit, tantum virtutis decus eſt conſecutus, non dicam poſt mortem, ſed dum adhuc viueret, ſpiritumq. duceret, multumq. valeret potentia, vt ipſius nomen ad omnium hominum aures, qui in Terris degebant ætatem, permearet, inq. omnium ore, ac ſermone verſaretur? Nemo certe iſtud, niſi vnus & ſolus Seruator noſter poſt victoriam à morte reportatam præſtitit: Qui quidem & diſcipulis ſuis hoc dixerat, & idem reuera expleuit: nimirùm: Euntes docete omnes gentes in nomine meo. Quiquè etiam prædixerat, proq. certo præſtituerat, ſuum Euangelium prædicandum fore in vniuerſo Mundo, in teſtimonium omnibus gentibus. Quod vt verbis prædixerat, ſic reipſa perfecit. Nam haud ita multo poſt, totus Orbis terrarum, eius verbo & doctrina completus fuit. Quid igitur habes tu, qui nos inſectaris, quod huic reſpondeas? præſertim cum Teſtimonium, quod oculis cernitur, omni alia ratione, quæ poterit afferri, facilè præponderet? *Matth. 28. Matth. 24.*

De admirabili Symbolo fidei, & ſpei noſtræ, ab Apoſtolis confecto, & vſu eius. Cap. 487.

SAnè quidem, & ſi ab Agrippa excitata vexatio Apoſtolos compulit externas quærere Regiones, tamen de prædicando Euangelium gentibus iam tunc Apoſtolos iniјſſe conſilium certum eſt, cum diuina præuia reuelatione, oſtenſa Petro lintei cælitus demiſſi viſione, apertum eſt Eccleſiæ oſtium Gentilibus. Ea etiam occaſione, Matthæus primus omnium Euangelium Iudæis, quos relicturi eſſent, Hebraicè conſcripſit. Tunc etiam Catholicæ fidei conſulturi, quid ſinguli eſſent prædicaturi Gentibus, ne

vlla ex parte aliqua, vel apparens inter eos in annunciatione Euangelij diuersitas esset, quosdam fidei canones, quibus vniuersam Christianam fidem perstringentes firmarent, ac stabilirent, constituerunt, quos proprio nomine Dei Ecclesia nominare consueuit Symbolum Apostolorum; vel quod singuli ex eis ad eum perficiendum attulerint suum symbolum, qua ratione ante necem Iacobi dicendum est illud esse compositum: vel quoniam qui Christiani essent, & Symbolo, velut tessera militari data dignosci possent. De his agens Ruffinus hæc ait: Discessuri Apostoli ab inuicem, normam prædicationis in commune constituerunt, ne forte alij ab alijs abducti, diuersum aliquid his, qui ad fidem Christi inuitabantur, exponerent. Ergo omnes in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud futuræ, sicut diximus, prædicationis indicium, in vnum quod sentiebat vnusquisque, componunt, atque credentibus hanc dandam esse regulam statuunt. Symbolum autem hoc multis, & iustissimis ex causis appellare voluerunt. Symbolum enim Græcè indicium dici potest, & collatio, hoc est, quod in vnum conferunt.

Ruffin. in præfat. exposit. Symb. Apost.

Id enim fecerunt Apostoli, in his sermonibus in vnum conferendo vnusquisque quod sentit. Indicium autem, vel signum idcirco dicitur, quia illo tempore, vt Paulus Apostolus dicit, & in Actis Apostolorum refertur, multi ex circumcisis Iudæis simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicuius, vel ventris gratia ad prædicandum proficiscebantur, nominantes quidem Christum, sed non integris traditionum lineis nunciantes: idcirco ergo istud indicium posuere, per quod agnosceretur is, qui Christum verè secundum Apostolicas regulas prædicaret. Deniquè cum in bellis ciuilibus hæc eadem instituta bellandi, ne qua doli subreptio fiat, symbola discreta, vnusquisque Dux suis militibus tradit, quæ Latinè signa vel indicia nominantur, vt si fortè occurrat quis, de quo dubitetur, interrogatus Symbolum prodat, si sit hostis, an socius.

Idcirco denique hæc non scribi cartulis, vel membranis, sed retineri cordibus tradiderunt, vt certum esset hæc, neminem ex lectione, quæ interdũ peruenire etiam ad infideles solet, sed ex Apostolorum traditione didicisse. Discessuri ergo, vt diximus, ad prædicandum, istud & vnanimitatis, & fidei suæ indicium Apostoli posuere, non sicut filij Noè discessuri ab alterutrum turrem ex latere cocto, & bitumine construentes, cuius cacumen ad cælum vsque pertingeret, sed munimenta fidei, quæ starent aduersus faciem inimici, ex lapidibus viuis, & ex margaritis Dominicis ædificantes, quæ neque violento ventorum flatu concuti, nec fluminum tempestatibus, ac procellarum turbinibus impelli, aut dimoueri, nec vlla vi euelli, aut subripi possent; merito ergo illi ab inuicem separandi turrem superbiæ ædificantes, linguarum confusione damnati sunt, vti ne vnus quis posset aduertere proximi sui loquelam: isti vero, qui turrem fidei construebant, omnium linguarum scientia, & agnitione donati sunt, vt illud peccati, hoc fidei probaretur indicium. hucusque Ruffinus. Hieronymus de eodem Symbolo hæc ad Pammachium: Symbolum fidei, & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta, aut atramento, sed in tabulis cordis carnalibus. Itemquè apud Augustinum hæc leguntur: Quod Græcè Symbolum dicitur, Latinè collatio nominatur: Collatio ideo, quia collata in

Hieron. ad Pamach. ep. 61.

August. de tempor. ser. 151.

in vnum totius Catholicæ legis fides, ſymboli colligitur breuitate, cuius textum vobis modò, Deo annuente, dicemus. Petrus dixit: Credo in Deum Patrem omnipotentem. Ioannes dixit: Creatorem cæli, & terræ. Iacobus dixit: Credo & in Ieſum Chriſtum Filium eius vnicum Dominum noſtrum. Andreas dixit: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine. Philippus ait: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Thomas ait: Deſcendit ad Inferos, tertia die reſurrexit à mortuis. Bartholomæus dixit: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Matthæus dixit: Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Iacobus Alphæi: Credo & in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam. Simon Zelotes: Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Iudas Iacobi: Carnis reſurrectionem. Matthias compleuit: Vitam æternam amen. hæc ibi. De ijſdem autem ſingulorum Apoſtolorum ſententijs, hæc etiam S. Leo Papa ad Pulcheriam Auguſtam: Ipſius Catholici ſymboli breuis, & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententijs, tàm inſtructa ſit in munitione cæleſti, vt omnes hæreticorum opiniones ſolo poſſint gladio detruncari. Eadem Venantius Fortunatus, & alij tradunt. Hoc igitur ſymbolum Apoſtolicum, non tantum cunctis ad baptiſmum venire cupientibus primum omnium traditur, & ab eiſdem proxime baptizandis exigitur, ſed aſſiduè à quolibet Chriſtiano recitandum eſſe admonet Auguſtinus, dum ait: Cum autem tenueritis ſymbolum, vt non obliuiſcamini, quotidie dicite, quando ſurgitis, quando vos collocatis ad ſomnum. Reddite ſymbolum, reddite Domino, commemorate voſipſos, non pigeat repetere: bona eſt repetitio, ne ſubrepat obliuio. Ne dicatis: Dixi heri, dixi hodie, quotidie dico, teneo illud bene. Commemora fidem tuam. Inſpice te: ſit tanquam ſpeculum tibi ſymbolum tuum. Ibi te vide, ſi credis omnia, quæ te credere confiteatis, & gaude quotidie in fide tua: ſint diuitiæ tuæ, ſint quotidiana quodammodo indumenta mentis tuæ. Nunquid non quando ſurgis, te veſtis? ſic & commemorando ſymbolum tuum, veſti animam tuam, ne fortè eam nudet obliuio. hæc Auguſtinus. Ambroſius item de eodem modo hęc in eamdem ſententiam: Symbolum quoque ſpecialiter debemus, tanquam noſtri ſignaculum cordis antelucanis horis quotidie recenſere: quo etiam, cum horremus aliquid, animo recurrendum eſt: quando enim ſine militiæ ſacramento miles in tentorio, bellator in prelio? hactenus de Symboli inſtitutione, & eius vſu.

S. Leo ad Pulcheriã Auguſtam epiſt. 96.

Venant. in præfat. expoſ. Symb.

Aug. tom. 42.

Ambroſ. li. 3. de Virg.

De profectione Apoſtolorum ad gentes. Cap. 488.

OMnia apud Apoſtolos diuinus Domini ſpiritus moderabatur, neque ſine illius inſtinctu aliquis illorum quicquam agere præſumebat, quamuis animo concepiſſet. Ergo multis exemplis admoniti ſinguli Apoſtolorum in eas orbis regiones miſſi ſunt, ad quas Spiritus ſanctus priuato inſtinctu voluit eos proficiſci. De hac Apoſtolorum profectione hæc Iuſtinus Martyr: Hieroſolymis duodecim viri profecti ſunt in mundum, atque hi quidem indocti, & minimè eloquentes, Dei autem virtute humano generi denunciauerunt à Chriſto miſſos ſe eſſe, qui cunctos Dei verbum docerent. Et Ioannes Chryſoſtomus de ijſdem agens, hæc ait: Peragrarunt Apoſtoli orbem

Iuſtin. in orat. ad Anton.

Chryſoſt. adu. Gent.

terrarum, & infirmum inuenientes ad sanitatem reduxerunt, & in ruina positum ad stabilitatem reuocarunt, non arcus tendentes, non sagittas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes: erant nudi quidem seculo, sed induti Christum: pauperes, sed diuites: pecunia indigentes, sed regnum cælorum possidentes: non habentes humana solatia, habentes autem Dominum Deum suum. Ego enim, inquit, vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Peragrarunt vniuersum orbem terrarum. Oues simul cum lupis, quis vidit? quis vnquam Pastor oues mittit in medio luporum? Sed magis si viderit lupos, congregat oues: At vero Christus è contrario fecit oues de lupis, & vulneratæ à bestijs non sunt, sed magis lupi ad ouium mansuetudinem conuersi sunt. Et post multa: Mira virtus erat piscatorem, publicanum, pellionem nudis præceptis mortuos suscitare, morbos expellere, mortem abigere, philosophorum linguam mutam, Rhetorum ora constringere, apud Principes, & Reges versari, Barbaris, Græcis, & vniuerso humano generi imperare: nam & hoc illi verbo perfecerunt. hæc Chrisostomus.

S. Aug. tra. 17 super Ioan. Ad vniuersi autem mundi machinã expugnandam, & Deo subijciendam, non multos sapientes secundum carnem, neque multos potentes, non multos nobiles, sed infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt, vt ea, quæ sunt euacuentur. Dominus noster Iesus Christus volens superbas frangere ceruices, non quæsiuit per oratorem piscatorem, sed de piscatore lucratus est Imperatorem. Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator, per quem postea crederet non solum orator, sed Imperator.

De moribus Gentium, & de figura Orbis, cum eum Apostoli prædicatione aggressi sunt. Cap. 489.

QVanta, & quæ essent in totius terrarum Orbis vastissima sylua monstra ferarum atque portenta, quæ nec fingere satis potuit scriptorum Gentilium vanitas, ad quæ perdomanda è Galilæa Piscatores sunt missi, satis supra demonstrauimus, summatim omnia perstringentes, recensere autem singularum Gentium superstitiones impossibile est. satis sit hic scribere, quæ de complurium illarum moribus Theodoretus breuiter collegit: Persicæ, inquit, nationes, quæ iam pridem Zaradæ legibus regebantur, matrum, filiarũ, sororum connubijs, susq. deq. commixtæ, remq. iustissimam arbitrantes, id quod erat facinus iniustissimum, audita Piscatorum lege & accepta, Zaradæ leges, vt iniquitatem maximam conculcarunt, Euangelicamq. protinus temperantiam complexæ sunt: quiquè prius edocente illo didicerunt mortuorum corpora canibus depascenda volucribusq. porrigere, tunc iam cum cæperunt in Christum credere, ab eiusmodi immanitate abhorrent, & mortuos suos terræ infodiunt, neque curant Principum leges, quibus id fieri prohibetur, neque tortorum sæuitiam perhorrescunt; magis enim timent Christi iudicium: cumq. præsentia cuncta irrideant, somniare magis gaudẽt, quæ non videntur. eaq. demum reuerentur, & timent. Has itaq. nouas leges acceperunt à promulgatoribus Galilæis: quiquè non timuerunt Romanorum potentiam, sese vltrò Crucifixi hominis imperio subdiderunt.

Theod. de cura. Græc. eff. ct. lib. 9

Atque

Atque vt hi Romanis legibus viuerent, neque Auguſtus ipſe impetrauit, neque Traianus, qui Perſarum regna ſubuertit, & tamen Apoſtolorum monumenta Perſæ homines, tanquam cælitus allata fuerint, venerantur. Et paulò poſt: Maſſagetæ miſerrimos eſſe homines arbitrati, qui alio mortis genere, quàm violenta nece decumberent; quiquè idcirco legem de mactandis ſenibus comedendisq. tulerunt, poſtquam piſcatorum leges, ſutorumq. acceperunt, abominabiles illas dapes, ac hoſtias pertæſi ſunt. Tibareni quoque ſoliti olim ſeniores de altis rupibus dare præcipites, legem iniquiſſimam conſciderunt, Euangelica lege accepta. Neque amplius Hyrcani, neque Caſpij ipſi alunt canes hominum cadaueribus, neque Scythæ vnà cum mortuis hominibus viuos infodiunt, quos olim viuentes illi dilexerunt. Tantam morũ mutationem, Piſcatorum leges inuehere potuerunt, & per humiles, & pauperes, & inermes, & ineruditos homines Chriſti potentia tot orbis monſtra domuit, & ad ſuam voluntatem faciendam, & præcepta ſeruanda perduxit.

Qua ratione deinceps omnes fines terræ, Chriſtianam fidem ſint amplexi, & Regnum Chriſti propagatum ſit. Cap. 490.

CHriſtianæ Eccleſiæ ampliſſimi fines, & in ipſo ſtatim exordio latiſſimè propagati fuere, & vniuerſum terrarum orbem iuxta certiſſima Prophetarum oracula occuparunt. Nec ea loca tantum, vbi Romanorum arma leges dederunt, ſed ad vltimos vſque terræ fines, qui de Romana potentia nihil vnquam audiuerunt. Verè, & animosè, non ſuperbè ſcripſit Proſper: Sedes Roma Petri, quæ paſtoralis honoris facta caput mundi, quicquid non poſſidet armis, religione tenet. Nec minus animosè, ac verè, Leo ille magnus, Vrbem Romam ita compellans: Iſti ſunt Patres tui, veriq. Paſtores (Petrum & Paulum dicit) qui te regnis cæleſtibus inferendam, multo melius, multoq. fęlicius condiderunt, quàm illi, quorum ſtudio prima mœniũ tuorum fundamenta locata ſunt, ex quibus qui tibi nomen dedit, fraterna te cæde fædauit. Iſti ſunt, qui te ad hanc gloriam prouexerũt, vt gens ſancta, populus electus, ciuitas Sacerdotalis, & Regia per ſacram B. Petri ſedẽ, caput orbis effecta, latius præſideres religione diuina, quàm dominatione terrena. Quamuis enim multis aucta victorijs ius Imperij tui, terra, mariq. protuleris, minus tamen eſt, quod tibi bellicus labor ſubdidit, quàm quod Pax Chriſtiana ſubiecit. *Ex Thom. Stapler. de Rom. Eccl. magnit. li. 1. c. 3. Proſp. li. de Ingrat. S. Leo ſer. 1 SS. Pet. & Paul.*

Verum quippe, & indubitatum eſt, quod de Apoſtolicis laboribus ſuo adhuc tempore Paulus affirmauit: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum. Verum & indubitatum eſt toto terrarum orbe veluti in prouincias diſtributo, facta primum in Iudæa, & Samaria diuini Euangelij prædicatione, iuxta ordinem à Chriſto præſcriptum, Petrum in Italia, Paulum in Græcia, Andream in Achaia, Ioannem in Aſia, Philippum in Phrygia, Bartholomæum in Scythia, Thomam in vtraque India, tàm Oriẽtali, quàm Occidentali, Matthæum in Aethyopia, Simonem in Perſia, Thadæum in Meſopotamia, Iacobum in Hiſpania, hoc Chriſti Regnum, cuius caput Roma, latiſſimè propagaſſe. Apoſtolicos poſtea viros per reliquum Orbem terrarum diſcurriſſe, & idem Regnum à Romana maximè Eccleſia, *Rom. 10. Orig. hom. 12. in Gen.*

vndequaque emiſſos dilataſſe, præterquamquod in genere commemorat Euſebius, mox in particulari docebitur, vbi de operum eius magnitudine diſſeretur. In ipſa verò Vrbe Roma ſub D. Clemente, proximo ferè Petri ſucceſſore, Eccleſiam ipſam Romanam tàm numeroſam & amplam fuiſſe conſtat, vt Traianus Imperator ei (vt putabat) malo volens occurrere, cauerit in primis edicto Plinium Proconſulem Chriſtianorum conuentus vetuiſſe, eoq. nomine ſupplicia irrogaſſe, ipſemet in ſua ad Traianum Epiſtola commemorat. Hæc autem Chriſtianorum ſodalitia, quæ ἑταιρίας in ſuo reſcripto vocauit Traianus, quàm numeroſa & ampla fuerint, totius orbis potentia aduerſus ea nequicquam ſæuiente, Tertullianum audi eadem ferè ætate ipſis perſecutoribus exprobrantem. Externi, inquit, ſumus (ſic enim Chriſtianos vocabant Gentiles, veluti ex Iudæis omnes oriundos) & veſtra omnia impleuimus: vrbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, Senatum, forum. Et paulò poſt: Sola vobis relinquimus Templa. Si tanta vis hominum in aliquem Orbis remoti ſinum abrupiſſemus à vobis, ſuffudiſſet vtique dominationem veſtram tot qualiumcumque amiſſio ciuium, imò etiam & ipſa deſtitutione punijſſet; procul dubio expauiſſetis ad ſolitudinem veſtram, ad ſilentium rerum, & ſtuporem quendam quaſi mortuæ Vrbis: quæſiſſetis quibus in ea imperaſſetis. Plures hoſtes, quàm Ciues vobis remanſiſſent. Nunc enim pauciores hoſtes habetis præ multitudine Chriſtianorum penè omnium Ciuium; penè omnes Ciues Chriſtianos habendo, ſed hoſtes maluiſtis vocare generis humani. Hæc ille: Luculenter expreſſit, vt totum Romanum orbem Chriſtianorum populus nec dum ducentis poſt Chriſtum annis occupauerit. Quam ſanè eiuſdem populi frequentiam nihil poſtea imminutam fuiſſe, perpetuæ propemodum Romanorum Imperatorum perſecutiones vſque ad Conſtantinum illum Magnum, qui omnium primus Chriſtianorum toto Orbe, & aperuit, & locupletauit Eccleſias, perſpicuè demonſtrant. Neque enim aduerſus paucos, & & ignobiles totius imperij potentia tàm acriter & acerbè ſęuiſſet. Vnde non ita multò poſt Origenes, obijciente Celſo Epicureo, Chriſtianorum dogma obſcurum & ignobile eſſe, rectiſſimè reſpõdit, vniuerſo terrarum Orbi, quod prædicant Chriſtiani longè eſſe notius, quàm quorumcunque Philoſophorũ placita. Ac vbi Romani imperij culmen ipſum, Chriſti regno colla ſubijcere cæpit (quod apud Origenem idem ille Celſus Epicureus breui futurum formidabat; & ne omnes toto Orbe Chriſtiani fierent, Adrianum Imperatorem templa ſine Idolis extruere molientem, oracula terruerunt) adeò per omnia mundi climata dilatatum hoc Regnum eſt, vt altero poſt ſeculo verè ſcripſerit B. Auguſtinus, ſuo tempore impletum fuiſſe, quod ante tot ſecula promiſſum eſt Abrahæ, in ſemine eius benedici omnes gentes, ideoq. vt alibi ſcribit, eos, qui tunc prodigia peterent, vt Chriſtiani fierent, ipſoſmet prodigia & monſtra eſſe qui mundo credente, non crederent. Tametſi quippe ducentis aut trecentis poſt Conſtantinum annis, pagani in multis prouincijs vixerint, paganiſmi quoque & idololatriæ reliquiæ vtcumque varijs Imperatorum edictis ac legibus penitus aboleri iuſſæ, in ipſa Vrbe Roma eiuſq. Senatu, non ſolum ad Ambroſij tempora, qui aduerſus Symmachum aram in Senatu poſtulantem orationem luculentam ſcripſit, ſed etiam vſque ad Gelaſium Pontificem, annis ferè poſt Chriſtum quingentis, qui aduerſus

Andro-

Euſeb. li. 3. c. 37.
Plin. lib. 10 ep. 97.
Epiſt. 43.
Apolog. c. 37.
Orig. lib. 1. con. Celſ.
Lib. 8.
Lampr. in Alex.
Tract. in ep. Ioan.
de Ciu. Dei lib. 22. c. 8.

Andromachum Senatorem, ceterosq. Romanos Lupercalia repoſcentes, Apologeticum ſcripſit, aliqua ex parte perdurarint; nec ſimul ac ſemel, ſed paulatim, & per partes omnes gentes Chriſti fides perauſerit, vt rectè annotauit Hieronymus: ipſeq. alibi Auguſtinus diſertè profiteatur nonnullas adhuc gentes ſupereſſe, ad quas Euangelij prædicatio non peruenerit; tamen in vniuerſo Orbe cognito Chriſtianorum Eccleſias floruiſſe, & Chriſti Regnũ per florentiſſimas terrarum partes propagatum fuiſſe, qui quaſi ad oculum cernere velit, legat, & percurrat Prouinciale omnium Eccleſiarum Cathedralium vniuerſi Orbis, editum Pariſijs, anno milleſimo quingenteſimo decimo octauo, poſteaq. Lugduni, anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto, ſub hoc titulo, Practica Cancellariæ Apoſtolicæ, &c. vel magnum illud volumen, cui titulus eſt, Gloria Mundi, parte quarta, cui idem Prouinciale Eccleſiarum inſertum eſt. In eo quippe omnium totius mundi Archiepiſcopatus, cum ſuis Eccleſijs ſuffraganeis tanto numero recenſentur, vt eorum tantum commemoratio clepſydram nobis ad dicendum datam penitus exhauriret. Sufficit in illo catalogo centum triginta Archiepiſcopos, & mille ſeptem & decem Epiſcopatus numerari. Quibus nunc adde in ſola India Occidentali viginti Epiſcopatus de nouo erectos, & teſte Bozio in ſignis Eccleſiæ, Templa illic conſtructa circiter ſeptuaginta millia. Taceo Indiæ Orientalis inſulas permultas, Synarum populos, & toto penitus diuiſos orbe Iapanos, vbi Chriſti Regnum mirificè hodie propagatur. Vtriuſque huius Indiæ ampliſſima Regna Romano Imperio penitus incognita fuerunt.

Baron. to. 6

Hieron. in Iſa. c. 45.

Aug. cont. Creſc. li. 3. c. 65.

Ep. 80.

De nat. & gr. c. 2.

De vnit. Ec. c. 14.

Boz. lib. 4. c. 3.

Chriſtianæ fidei extenſio, Romani Imperij fines ſuperauit. *Cap. 491.*

ROmani Imperij fines, & amplitudinem, qui admiratur, idem Romanæ Eccleſiæ fines, & amplitudinem latiſſimè propagatam, longiſſimèq. extenſam ſi expendat, hæc illis longè maiori admiratione digna diffiteri non poterit. Romanæ vrbis Imperium totis quadringentis annis ab Vrbe condita, Italiæ fines non eſt egreſſum, ſed cum Samnitibus, Volſcis, Vlijs, Tuſcis toto illo tempore de Imperio decertatum, nec niſi ſub annum Vrbis quadringenteſimum Turreno Tuſciæ Rege Hetruriæ vrbem Romanis dedente, & regnum Hetruriæ finitum, & Romanorum arma vltra Apenninum extendi cæperunt. Sed & toto illo tempore nonniſi ſcandulis, ſeu ligneis tegulis tota Vrbs tecta fuit, teſte Plinio. Sed paulò poſt anno Vrbis conditæ quadringenteſimo octuageſimo tertio, prima extra Italiam arma in Siciliam mouerunt, vt Mamertinis, quorum caput Meſſana, auxilio eſſent, contra Afros Hieroni Regi opem ferentes Appio Claudio, Quinto Fabio Conſulibus, vbi victorias nacti ampliſſimas, ſequentibus annis in Hiſpaniam, & Africam, in Macedoniam, & Græciam, totamq. Aſiam tanto ſucceſſu exercitus duxerunt, vt duobus poſt ſeculis à Paulo Aemilio Perſeo vltimo Macedonum Rege deuicto, à Scipionibus Hiſpania, & Africa ſubactis, ab altero Scipione magno Antiocho debellato, Aſia ſubiugata, à Lucio Sylla Græcia perdomita, ab vno Pompeio poſt Mitridatem a Lucullo fractum, Ponto, Cappadocia, Armenia, Albania, Colchide, Hemochia, Caſpijs,

Tho. Stapl. lib. 1. c. 3.

Cato de Orig.

Plin. li. 16. c. 10.

Oroſ lib. 4. c. 7.

Iberis,

Iberis, Parthis, Arabia, atquè Iudæa magno Romani nominis terrore captis, idq. adeo (vt si Plutarcho credimus) trinum è trina vniuersa Orbis parte triumphum duxerit, paulòq. post per Iulium Cæsarem Gallijs, Britannia, ac magna Germaniæ parte pari fœlicitate superatis, ac libera tandem Republica sub vnius Imperio redacta, Romanum Imperium anno ab Vrbe condita septingentesimo plus minus, per Europam, Asiam, & Africam extendi, finesq. latissimos habere cæpit. Aliæ quidem adhuc à proximis Imperatoribus, Augusto maximè, Claudio, Vespasiano, Traiano, Romano Imperio prouinciæ amplissimæ adiectæ fuerunt. Ceterùm nec totum Orbem occupauit vnquam, vt non animosè tantum, sed & superbè, quia falsò, ac vanè Romanorum rerum scriptores aliqui iactitauerunt, nec ipsius, aut Africæ, aut Asiæ regna omnia sibi subijcere potuit, quum ad Aethyopes, & Abissinos nunquam peruenerint, Tartaros, & Scythas à Septentrione, Chaldæos ab Oriente nunquam attigerint, ipsi autem Parthi, ac Persæ, Romani Imperij iugum cito semper, & facile excusserint. Vnde illud in Iulium Cæsarem Scomma, quia in libris fatalibus continebatur, Parthos nisi à Rege non posse vinci, Cæsarem Regem appellari debere. Iugum autem Christianæ fidei per omnia mundi loca omnes populi receperunt; omnes gentes ab illa domitæ sunt, non pugnando, sed docendo, non armis victoria parta est de mundo, sed hæc fuit victoria, quæ vicit mundum, fides nostra.

Plutar. in Pompeio. *Sueton. in Iul. Cæs. c. 79.*

Totius Mundi concursus ad fidem Christi recipiendam conuincit Iudæos, Christum non venisse mentientes. *Cap. 492.*

Tert. cont. Iud. *Isa. 45.* *Psal. 18.* *Act. 2.*

CONferamus (inquit Tertullianus) an qui venturus est, Christus, iam venerit, an venturus adhuc speretur. Et mox ex Isaia Propheta quæstionem absoluit, dicente: Sic dicit Dominus Deus Christo meo Domino, cuius tenui dexteram, vt exaudiant illum gentes: fortitudines Regum disrumpam, aperiam ante illum portas, & ciuitates non claudentur illi. Quod ipsum adimpletum videmus (ait Tertullianus) Cui enim dexteram tenet Pater Deus, nisi Christo filio suo? quem exaudierunt omnes gentes, idest, cui omnes gentes crediderũt? cuius & prædicatores Apostoli in Psalmis Dauid ostenduntur. In vniuersam (inquit) terrã exijt sonus eorum; & vsquè ad terminos terræ verba eorum. In quem enim alium vniuersæ gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iam venit? Cui enim & illæ gentes crediderunt, Parthi, Medi, Elamitæ, & qui inhabitant Mesopotamiam, Armeniam, Phrygiam, Cappadociam, & incolentes Pontum, & Asiam, Pamphiliam, immorantes Aegyptum, & regionem Africæ, quæ est trans Cyrenen, inhabitantes Romani, & incolæ tunc, & in Hierusalem Iudæi; & ceteræ gentes, & iam Getulorum varietas, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes terræ, & Galliarum diuersæ nationes, & Britannorum, inaccessa Romanis loca, Christo vero subdita, & Sarmatorum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & prouinciarum, & Insularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare minus possumus? In quibus omnibus locis Christi nomen, quia iam venit,

venit, regnat, vtpote ante quem omnium ciuitatum portæ sunt apertæ, & cui nullæ sunt clausæ &c. Vtpote in quibus omnibus locis populus nominis Christiani habitet. Quis enim omnibus gentibus regnare potuisset, nisi Christus Dei Filius, qui omnibus in æternum regnaturus nunciabatur?

Origenes similiter, vt Christum iam venisse persuaderet: De Domini aduentu scriptum est (inquit) omnis terra clamat cum lætitia. Confitentur, & miserabiles Iudæi hæc de Christi præsentia prædicari; sed stulte ignorant personam, cum videant impleta, quæ dicta sunt. Quando enim terra Britanniæ ante aduentum Christi in vnius Dei consensit religionem? quando terra Maurorum? quando totus semel Orbis? Nunc vero propter Ecclesias, quæ mundi limites tenent, vniuersa terra cum lætitia clamat ad Dominum Israel, & capax est bonorum secundum fines suos. *Orig. hom. 4. in Ezec.*

Hodie fides miraculis fundata, nouis miraculis non indiget. Sed vita proba, & inculpata in Christi prædicatione signorum omnium vim obtinet. Cap. 493.

S. Ioannes Chrysostomus in Epistola priori ad Corinthios tractans illa verba Apostoli: vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei: monstrat signa Euangelicæ prædicationis initio patrata, fidem nō illi solum seculo, sed & futuris peperisse. Si enim illa tunc peracta creduntur, certum est doctrinam, cui confirmandæ adhibebantur, diuinitus esse profectam, & inspiratam, sin autem historiæ, ac varietati signorum minus Gentilis credat, at longe omnibus singulis maius est, homines paucos, ignobiles, illiteratos, omnibus mortalibus exosos toti Orbi persuasisse Religionem adeò intellectu arduam, & omnibus affectibus oppositam; quā neque ratione firmarent, neque potentia defenderent, neque visibili aliquo præmio persuaderent. Non ergo fides iam satis fundata, miraculis nouis indiget confirmari, quin potius vtilius est secundum ipsum signis nunc carere, quoniam maioris meriti sit id: vitæ autem integritatem ad fidem conciliandam esse necessariam, adeo est verum, vt si in præsenti signa viderentur, quis tamen persuaderet? quis externorum aures nobis accommodaret, cum tantopere increbrescat malitia? Etenim probata Christianorum vita maiorem apud multos auctoritatem sibi vendicabit, quam signa. Si quidem hæc apud impudentes, & malos homines malam concitant opinionem; vita autem pura, etiam ipsum Diaboli os maiorem in modum obstruere poterit. Hæc ille. *Ios. Acosta de promul. Euang. li. 2* *1. Cor. 2.* *Chrys. hom. 6. in 1. ad Co.*

Inter Apostolica autem signa ad subiugandum Orbē in obsequium Christi, hoc etiam maximum extitit: Signa, inquit Paulus, Apostolatus nostri facta sunt super vos: in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus, vbi inter signa Apostolatus primum locum tribuit patientiæ, secundum miraculis, & prodigijs. Atquè ad Thessalonicenses: Ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit, sed ante passi, & contumelijs affecti, & cetera, vbi qualis fuerit vita, qui mores; quam ab auaritia, ab adulatione, à fastu omni remoti, id vero pro certo, & insuperabili veritatis annuntiatæ testimonio profert. Sit vita pura, & innocens, in Christi prædicatore: & hæc signorum omnium vim obtinebit. *2. Cor. 12.* *1. Thess. 2.*

Non

Non solum autem, & infideles, sed & omnes, qui in hæreses dilapsi sunt, ad fidem Catholicam amplectendam conuerterentur relictis erroribus, si apud prædicatores diuini verbi, & apud Christianum populum, qui in fide Christi se viuere profitentur, recognoscerent vitæ, morumq. probitatem, & mutuam in diligendo charitatem.

Quamquam autem post fidem propagatam, & vbiq. diffusam satis fuisset Christianis viris, rectè, & laudabiliter actæ vitæ testimonium, & exemplum virtutum, & diuinorum præceptorum obseruantia, vt gentes videntes bonorum operum lucem admirabilem, & sanctitatem, cognoscerent, Patrem, qui in cælis est, & Iesum Christum filium eius, quem ipse misit in mundum, nihilominus autem non defuit Deus (præsertim bonis operibus intra Christianum populum tepescentibus) nouis miraculorum actibus promulgatæ fidei veritatem ostendere, & incredulos conuincere, vt fecit apud Danos.

Ingens miraculum à Deo factum ob conuersionem Haraldi Danorum Regis, eiusq. subditorum ad fidem Catholicam. Cap. 494.

Vvitichin. lib.3. DAni antiquitus erant Christiani: Sed nihilominus Idolis ritu Gentili seruientes. Contigit autem contentionem super cultura Deorum fieri in quodam conuiuio, Rege præsente; Danis affirmantibus, Christum quidem esse Deum, sed alios fore eo maiores Deos, quippe qui potiora mortalibus signa, & prodigia per se ostenderent. Contra hæc Clericus quidam, nunc verò religiosam vitam ducens Episcopus, nomine Poppa, vnum verũ Deum Patrem, cum filio vnigenito, Domino nostro Iesu Christo; & Spiritu sancto: Simulachra vero Dæmonia esse, testatus est. Haraldus autem Rex, qui velox traditur fuisse ad audiendum, tardus ad loquendum, interrogat, si hanc fidem per semetipsum declarare velit? ille incunctanter velle respondit. Rex vero custodiri Clericum vsquè in crastinum iubet. Mane autem facto ingentis ponderis ferrum igne succendi iubet, Clericumquè ob fidem Catholicam candens ferrum portare iussit. Confessor Christi indubitanter ferrum rapit, tamdiuq. deportat, quo ipse Rex decernit, manum incolumen cunctis ostendit. Fidem Catholicam omnibus probabilem reddit. Ad hæc Rex conuersus, Christum Deum solum colendum decernit, Idola respuenda subiectis gentibus imperat. Dei sacerdotibus, & Ministris honorem debitum deinde præstitit. Sed hæc virtutibus merito patris sui, Ottonis Regis scilicet, adscribuntur, cuius industria in illis regionibus Ecclesiæ, sacerdotumq. ordines in tantum fulsere.

Prin-

Princeps Frisonum audita fide Christi, & diuinis promissis post mortem obtinendis voluit baptizari: Sed statim deserens Christi veram fidem, se illuc pergere velle post mortẽ, quo præcessores Principes Frisonum profecti erant, fuerunt illi Idolatræ, asseruit. Demũ interim Diabolus in Angelũ lucis transfiguratus delectabilibus, sed falsis spectris delusit eũ: quibus per Diaconũ Christianum signo crucis dissipatis, veritas Christianæ fidei, & falsitas idololatrarum ostenditur, & plurimorum infidelium fit conuersio apud Frisones. Cap. 495.

PRinceps Radbodus, cum ad percipiendum baptisma imbueretur, percontabatur à S. Episcopo Vvlfranno, iuramentis eum per nomen Domini adstringens, vbi esset maior numerus Regum, & Principum seu nobilium gentis Frisonum, in illa videlicet cælesti regione, quam, si crederet, & baptizaretur, percepturum se promittebat: an in ea, quam dicebat tartaream regionem. Tunc B. Vvlfrannus: Noli (inquit) errare, inclyte Princeps. Apud Deum certus est numerus suorum electorum. Nam prædecessores tuos Principes gentis Frisonum, qui sine baptismi sacramento decesserunt, certum est damnationis suscepisse sententiam. Qui vero ab hinc crediderit, & baptizatus fuerit, cum Christo gaudebit in æternum. Hæc audiens Dux incredulus (Nam ad fontem processerat, vt ferunt) à fonte pedem retraxit, dicens: non se carere posse consortio prædecessorum suorum Frisonum Principum, & cum paruo pauperum numero residere in illo cælesti regno. Quin potius non posse facile nouis dictis assensum præbere: sed potius permansurum se in his, quæ multo tempore cum omni Frisonum gente seruauerat. At B. Pontifex: Heu proh dolor (inquit) deceptum te video à seductore, qui humanum decipit genus. Sed nisi pœnitentiam egeris, & credideris, & in nomine Trinitatis baptizatus fueris, ianuam Regni perennis non intrabis, sed æternæ damnationis pœna plecteris.

In vita S. Vulfranni Archiepis. Senon. ex Sur. tom. 2.

Hæc dicente, & docente S. Pontifice, multi Frisonum credebant, & baptizabantur, prædicto Rege in paganismo perseuerante. Nam à sacro fonte infœliciter recessit, & etiam Vvillebrordum, cognomento Clementem, Episcopum, & doctorem præfatæ gentis accersiri fecit, vt ad eius consulta simul cum B. Vvlfranno in doctrina suæ religionis concordante efficeretur Christianus. Sed quoniam, vt scriptum est, in maleuolam animam non introibit sapientia, quia dubitando per omnia in fide Catholica, & tentãdo sanctos Antistites loquebatur, ideo obtinere non meruit, quod fictè quærebat. Cum vero eius legatum super hoc facto suscepisset, Vvillebrordus respondisse fertur: Quia prædicationem sancti fratris nostri Vvlfranni Pontificis Dux vester audire contempsit, meis quomodo obsecundabit dictis? Nam hac nocte vidi illum in visu catena religatum ignea. Vnde certum fore constat, damnationem illum iam subijsse æternam. Cumq. iter carperet, quod ad domum eiusdem damnati Ducis ducebat, nunciatur ei ipsum sine baptismi sacramento iam esse mortuum. Sicq. cæptum deserens iter, ad propria repedauit habitacula.

Nec

Nec prætereunda ratio eſt, quam de præfato Duce Radbodo, venerabili presbytero Ouone narrante, didicimus, cur in Chriſtum credere, ac fonte regenerationis noluit mergi. Nam in ægritudine poſitus, de qua, & præſentis vitæ lucem clauſit, perpetuaſq. Auerni deſcendit ad vmbras, dum ſopori deditus foret, deceptor hominum Diabolus, qui etiam Dei omnipotentis permiſſu in Angelum ſe transfigurat lucis, apparuit diademate aureo, circumfulgentibus gemmis, capite opertus, veſteq. aurea textili toto amictus corpore;diuq. attonitus præfatus princeps, diligenter in eum attendebat ſtupens, ac tremebundus, cuius virtutis, & ſpeciei eſſet, qui ei apparebat. Isq. multimodæ artis nocendi ſæuiſſimus draco, inquit, ad eum: Dic, quæſo, fortiſſime virorum: quis te ita ſeduxit, vt à cultura deorum, & à religione prædeceſſorum tuorum velis recedere? Noli ita obſecro, agere: ſed in his,quæ hactenus tenuiſti,culturis deorum permane: ibisq. ad domos aureas æternaliter manſuras, quas tibi in proximo ſum daturus, vt verborũ meorum dictis adſtruam fidem. Quapropter cras accerſiens Vvlfrannum doctorem Chriſtianorum, inquire ab eo, vbinam ſit illa manſio æternæ claritatis, quam pollicetur, te,ſi Chriſtianum ſuſceperis dogma, in cæleſtibus habiturum. Quam cum demonſtrare nequiuerit,vtriuſquè partis mittantur legati, eroq. dux itineris, & demonſtrabo illis manſionem eximiæ pulchritudinis, & fulgoris immenſi, quam tibi poſt modicum ſum daturus. Qui euigilans, S. Pontifici Vvlfranno cuncta per ordinem pandit. Sanctus autem Pontifex ingemiſcens eius damnationẽ, ait: Hæc illuſio diaboli eſt, qui omnes vult perire, & neminem ſaluari: Quapropter ſalua temetipſum,vir nobilis, credendo in Chriſtũ,& feſtina ad fontem baptiſmi, in quo eſt remiſſio omnium peccatorum, & nullo modo fidem accommodes verbis diaboli mendacibus. Ipſe eſt enim ſeductor, qui vniuerſum ſeducit orbem: qui propter ſuam ſuperbiam de alto cæli culmine proſtratus ruit in terram, & ex benigno, dæmon teterrimus effectus eſt: cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum, dum primum hominem concupiſcentiam docuit, atque ad inobedientiæ culpam traxit. Nam qui promittit aureas largiri manſiones ſibi credentibus, tartareas potius inferi deducit ad ſedes, fœtidumq. locum Cocyti. Vnde, vt ab his pœnis eripi valeas, & bonis frui æternis, feſtina in Chriſto baptizari, in quo eſt remiſſio omnium peccatorum, & per quem vitæ cæleſtis tribuitur ingreſſus. Hæc & huiuſmodi plura proſequente S. Pontifice, reſpondit prædictus incredulus Princeps, omnia ſe facturum, quæ iubebat, ſi illa non demonſtraretur manſio à ſuo deo, quam ſibi largiturum ſpoponderat. Cumq. inſuperabilem in cunctis Chriſti ſeruus animum illius cerneret, ne à gentilibus alia fingerentur pro alijs, miſit continuo cum quodam Friſone ſuum diaconum. Qui cum paululum ob oppido proceſſiſſent, obuium ſibi repererunt in humana effigie quendam itineris comitem, qui dixit eis: Properetis cito: nam oſtenſurus ſum vobis manſionem eximiæ pulchritudinis, quæ præparata eſt à deo ſuo Principi Radbodo. Qui ducem, ac comitem itineris proſequentes,loca diu peragrant incognita, donec viam ingredientes latiſſimã, diuerſorum generibus marmorum eam cernunt polito opere decoratã. Videntq. à longe domũ auream,ac perueniunt vſquè ad plateã, quæ ante præfatam domum ſita erat,& ipſa auro, gemmiſq. ſtrata. Intranteſq. in domum

Apoc. 12.

Sap. 2.

aurei

aurei ſplendoris, & incredibilis pulchritudinis, adſpiciunt thronum miræ magnitudinis. Tum ductor itineris: Hæc eſt, inquit, domus, & iſta pulcherrima ſedes, quam poſt eius mortem principi Radbodo Deus ſuus largiturum ſe ſpopondit. Et Diaconus ſtupefactus in his, quæ viderat, dixit: Si à Deo cunctipotente facta ſunt iſta, perpetuo maneant; ſi autem à diabolo, cito diſpereant. Et cum vallaret ſe continuo S. Crucis munimine, dux itineris, qui videbatur homo, euaneſcendo tranſijt in diabolum, & domus verſa eſt in lutum. Remanſeruntq. hi duo ſimul, Friſo ſcilicet, & Diaconus, in medio locorum paluſtrium, quæ plena erant longiſſimis rauſeis virgultis. Triduoq. immenſi laboris iter conficientes, reuerſi ſunt ad oppidum, inuenientes præfatum ducem Radbodum ſine baptiſmatis ſacramento mortuum. Narrantq. B. Antiſtiti, quantam à Diabolo pertuliſſent illuſionem. Friſo autem credidit in Chriſtum, & baptizatus eſt. Vocabatur autem Ingomarus. Qui & ipſe ad Fontanellenſe cœnobium B. Vulfrannum ſecutus eſt: Induciaſq. ſibi renunciandi, quas putauerat ſe adipiſci, prædictus Dux minime valuit impetrare: quia non erat ex ouibus Chriſti, neque ad vitam præordinatus æternam. Percrebuitq. hoc ſtupendum miraculum apud incolas gentis Friſonum; atque ex hoc facto plurima gentis multitudo conuerſa eſt ad Dominum. Mortuus eſt autem infęliciter præfatus Dux Radbodus, anno Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti, in quem ipſe credere contempſit 719. qui erat annus ſeptimus inclyti principis Caroli.

Antonius Magnus ſapientia ſua, gentilium Philoſophorum argumenta diſſoluit, eoſq. de falſitate Deorum, & veritate Chriſtianæ fidei, cæleſti doctrina conuincit. Cap. 496.

Aliquando Philoſophi duo gentiles venerunt ad eum, putantes Antonium ſe poſſe decipere: erat vero in ſuperiori monte. Quos cum vidiſſet, paganos intellexit ex vultu; & procedens ad eos, per interpretem ita cœpit loqui: Quare tàm longe ad ſtultum hominem ſapientes ſe vexare voluerunt? Illis dicentibus non eſſe illum ſtultum, ſed & nimium ſapientem, vigilanter reſpondit: Si ad ſtultum veniſtis, ſuperfluus eſt labor veſter; ſi autem putatis me ſapientem eſſe, & ſapientiam habere, bonum eſt, imitamini, quod probatis, quia bona conuenit imitari. Si ego ad vos veniſſem, vos imitarer; ſed quia vos ad me quaſi ad ſapientem veniſtis, eſtote, ſicut ego ſum, Chriſtiani. Abſceſſerunt Philoſophi vtrumque mirantes, & acumen ingenij, & dæmonum expulſiones. *S. Athanaſ. in vita. S. Ant.*

Alios quoque ſimiliter mundi ſapientes, qui eum irridere cupiebant, quia litteras ignoraret, tali diſputatione colligauit, dicens: Reſpondete mihi, quid prius, ſenſus, an litteræ? & quid cuius exordium? ſenſus ex litteris, an litteræ oriuntur ex ſenſu? Illis aſſerentibus, quod ſenſus eſſet auctor, atque inuentor litterarum, ait: igitur cui ſenſus incolumis eſt, litteras non requirit. Quis præſentium poſt hanc colluctationem non exclamauerit, cum obſtupuerint, & ipſi qui victi ſunt, tantam in imperito litterarũ ſagacitatem animi admirantes? Neque enim vt in ſolitudine, & montibus verſatus, atque omnem ibidem exigens vitam, agreſtis, & rudis erat, ſed iucundus, atque

atque affabilis, ſermonem, ſecundum Apoſtoli præceptum, diuino conditum ſale proferebat, ita vt inuidia careret, & amore omnium potiretur.

Inter hæc, quaſi parum eſſet, bis gentilitatem fuiſſet ſuperatam, & tertio venerunt viri ad eum omnis ſecularis prudentiæ nube cæcati, atque vniuerſis philoſophiæ ſtudijs artium ſuarum æſtimatione doctiſſimi. Hi cum rationem ab eo exigerent fidei, quam in Chriſto habemus, & niterentur arguta ſophiſmatum interrogatione de diuina Cruce eum illudere, in ſilentium paululum voce compreſſa, primum eorum miſeratus errorum eſt, deinde per interpretem, qui eius verba diligentiſſime in Græcum ſolebat exprimere ſermonem, ita exorſus eſt dicens: Quid pulchrius eſt, quiduè honeſtius, Crucem colere, an adulteria, parricidium, vel inceſtum his aſſignare, quos colitis, cum in altero ſit contemptus mortis, inſigne virtutum, in altero turpis religio obſcœnitatis magiſtra? Quid melius eſt dicere, quod Dei Verbum manens vt erat, ob ſalutem noſtram humanum corpus aſſumpſerit, vt ſocietate mortalitatis nos eueheret ad cælum, participesq. naturæ cæleſtis efficeret, an, vt ipſi aſſeritis, diuinæ mentis hauſtum ad terrena veneranda caput ſubmittere, & pecudum, atque ſerpentum formis cæleſte nomen includere? Quo ore Chriſtianorum credulitatem audetis irridere, dicentium, Chriſtum filium Dei ſine ſuo detrimento, & cæpiſſe eſſe quod non erat, & manſiſſe quod fuerat, cum ipſi animam de cæleſtibus detrahentes nō tantum hominum, ſed & pecudum ſoleatis ſepire corporibus? Chriſtiana credulitas pro ſalute mundi Deum ſuum veniſſe teſtatur; vos vero innatam animam prædicantes, vltrò citròq. transfertis: Chriſtiana fides, quæ omnipotentiam Dei, clementiamq. veneratur, conſequenter Incarnationem dicit Deo fuiſſe poſſibilem, ita tamen, vt non euacuauerit dignatio dignitatem; vos, qui animam ex ſplendidiſſimo Dei fonte manantem turpiter decidiſſe iactatis, qui mutabilem, & conuertibilem eam poſt ſui diminutionem audetis aſſerere, iam illam quoque dominam ſeculorum per animæ contumelias impia lingua temeratis; imago enim, quæ ſecundum nos naturalem ſimilitudinem ſui retinet auctoris, cui vna eſt, ex quo defluit eademq. ſubſtantia, humilitates proprias, & iniurias conſequenter ad ſuam originem remittit. Igitur animaduertite contumelias animarum ad patrem (vt appellatis) earum per veſtram blaſphemiam redundare. Crux Chriſti Domini noſtri hic nobis ingeritur. Rogo, quæ hæc eſt religionis obſcœnitas? nonne potius eſt Crucem attollere, aut alicuius generis mortem ab iniquis hominibus illatam patienter ſuſtinere, quam Iſidis plangere poſt Oſirim vagos, incertosq. diſcurſus? Pudeat vos, quæſo, inſidiarum Typhonis, pudeat Saturni fugæ, & deuorationis crudeliſſimæ liberorum: erubeſcite parricidium Iouis, & inceſtum; erubeſcite raptum eius, & coitum mulierum, atque puerorum. Ille, ſicut veſtri fingunt poetæ, ad explendum immaniſſimæ libidinis furorem, molles dedit in amore vagitus, ille in Dianæ fluxit ſinus, ipſe amator, & pretium, ille modulatus ales Lædæos petiuit amplexus; ille in proprium ſæuiens ſexum regium puerum miniſtris auibus polluit. Hæc vos creditis; hæc colitis, hæc ſunt veſtrorum ornamenta templorum? Aequo, deprecor, pro veſtra ſalute, noſtra dicta penſate iudicio. Cuncta, an nihil credenda ſunt Chriſtianis? Si nihil, nec Crucis quoque, cui detrahitis, nomen agnoſcitis. Si vniuerſa credenda ſunt, cur cum in ijſdem libris Cruci reſur-

resurrectio copuletur, passionem diuinam stolido laceratis eloquio, & non statim iungitis cæcorum visum, surdorum auditum, claudorum gressum, lepræ emundationem, seruiens ambulanti Deo suo mare, dæmonum fugas, resurrectionem mortuorum, & defunctorum ab inferis reditus? Hæc omnia scripturis diuinis, quas interpellatis, inserta sunt, & ijsdem voluminibus continentur præconia maiestatis, & mortis. Quamobrem odio, quo imbuti estis, abiecto, inuenietis illicò, & Deum verum esse Iesum, & salutis humanæ gratia fragilem assumpsisse naturam. Vestram tamen nobis, si non pudet, narrate religionem.

Sed quas error infœlix poteris referre culturas de tanta rerum fœditate, atque vecordia? nisi forte (vt audio) fabulas afferatis Deorum vestrorum, & obscœnitates, & crudelitates, & vanitates, & mortes, tegentes eas allegoricis velaminibus, Liberum raptum, terram Proserpinæ, semiclaudum Vulcanum, & debilem ignem, Iunonem aerem, Apollinem solem, Dianam lunam, Neptunum maria, & libidinum principem Iouem ætherem interpretantes. Nec post hanc excusationis procacitatem, Deum, sed creaturas, contempto Creatore suscipitis. Quod si pulchritudo vos elementorum ad suam traxit venerationem, modum fas erat custodire, & oportebat mirari tantum, nec colere, ne facturæ veneratio Creatoris esset iniuria. Nam secundum istiusmodi, quam vos sequimini, ratio est præpostera, atque peruersa, & Architecti honor migrauit ad domum, & Medici scientia ad remedia confertur, omnium quoque artificum merita, vel laudes ad opera transferentur. Quid ad hæc dicitis, vt agnoscamus, quæ sit Crucis ridiculæ vobis ignominiosa confessio? Hac disputatione, conuertentibus inter se Philosophis oculos, simulq. mussitantibus, subridens Antonius, rursum per interpretem ait: Prædurum namq. cuncto videtur operi, quoties iusto vniuersæ rei tenore calcato, laboris merita factis magis, quàm factoribus adstruuntur. Elementa quidem, vt memoraui, ex ipso conspectu suam comprobant seruitutem. Sed quoniam vos obseruatione Dialectica necessaria, vt putatis, quæque colligitis, hoc quoque artificio etiam nos nostram religionem compellitis affirmare. Respondete mihi. Cognitio Dei, quemadmodum manifestius approbatur per lectionem verborum, an per operationem fidei? Et quid antiquius est, operatio fidei, an disputatio per argumenta procedens? Illis respondentibus firmiorem sermonibus operationem esse, hanc & liquidam de Deo cognitionem; bene eos & ipse dixisse consensit, quia operationem, quæ ex fide descendit, animi generat affectus: Dialecticam vero ex artificio componentium sumpsisse oppositionis exordia. Cum ergo, ait, operationem fidei animo sitam quis habuerit, superflua erit verborum compositio, per quam conceptam sensu nostro credulitatem tentatis euellere, & tamen sæpe nostras explicare intelligentias non valetis. Ita solidiora sunt mentis opera, quàm sophysmatum fraudulenta conclusio. Nos Christiani mysterium vitæ nostræ non in sapientia mundi habemus repositam, sed in virtute fidei, quæ nobis à Deo per Christum tributa est. Hanc orationis meę veritatem, quotidie, quæ geruntur, ordo commendat, nobis imperitis, & litterarum vestrarum ignaris ad dignationem eius solum verba sufficiunt. Ecce nos tot gentilitatis gregibus abstracti, in vniuersum Orbem quotidie propagamur, vobis vero post aduentum Domini nodosæ sophismatis defe-

cerunt versutiæ. Ecce nos simplicem Christi fidem docti, idololatriam debellauimus, & per prædicationem ignominiosæ Crucis aurata templa ceciderunt. Vos, si potestis, ostendite qua contentione verborum gentilitatem Christo præponere suaseritis. Per omnes iam terras Deus Dei filius Christus est agnitus; nihil eloquentia sophismatum, nihil disputatio philosophiæ, multitudini potest obesse credentium. Crucifixum nominamus, & vniuersi dæmones, quos vos vt Deos colitis, rugiunt, atque ex obsessis corporibus ad primum Dominicæ Crucis signum fugantur.

Vbi sunt illa fabulosa oracula? vbi Aegyptiorum incantationes? quo magorum profecere carmina? Certè nunc vastata sunt omnia, cum de sua Cruce mundo Christus intonuit. Nihilominus vos prætermissis debilitatorum cateruis, gloriosam Iesu mortem irridere conamini. Illud autem quale est, quod nunquam in festinatione regali concussa gentilitas, imò seculo cara, & hominum præsidijs fulta iam corruit: nos famuli Christi, quò plus premimur, eo magis assurgimus, & floremus? Vestra simulachra ornatis quondam septa parietibus, iam vetustate collapsa sunt; Christi vero doctrina, quæ vobis stultitia videtur & ludus, licet tyrannica persequentium Principum tentamenta pertulerit, licet varijs sit incursata terroribus, nullo tamen terrarum Orbe concluditur, nullo gentium barbararum fine prohibetur. Quando tot simul in se conuenere virtutes? continentia in Matrimonio, virginitas in Ecclesia floret, Martyrum pro Domino suo gloriosa constantia, quorum omnium Crux Christi principium est? cum interim vos inter tantos virtutum choros syllogismorum retia tenditis, & veram rerum lucem tenebrosis conamini argumentationibus obuoluere. Ecce nos, vt dixit Doctor noster, non in gentili persuasione, sed in fide apertissima suademus, quæ verborum affirmationem præuenire consueuit. Adsunt quippe patientes à dæmonibus vexati, quos cum in medium produxisset, verba repetiuit dicens: Nunc vos collectionibus vestris, & quo vultis malefico carmine Deos vestros, quos putatis, expellite; sin autem non potestis, victas submittite manus, & ad Christi trophæa confugite, & statim Crucifixi credulitatem maiestatis potentia prosequetur.

Dixit, & inuocato nomine Iesu, cum vitale signum in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus, vnà cum expulsis dæmonibus, vana præsentium Philosophorum confutata sapientia est. Expauerunt enim stupentes hominem, cui post tantum ingenium, affflueret signorum diuina largitio. At ille vniuersa Christo, qui curauerat adscribens, vsus est affatu reciproco, & ait: Nolite me putare his sanitatem dedisse, Christus per seruos suos facit ista miracula: Credite & vos, & videbitis, quia deuota Deo fides, non eloquentiæ vanus tumor talia signa mereatur. Confugite ad Crucifixi legem, nosq. eius imitamini famulos, & hoc scientiæ fine contenti, nulla deinceps secularis imprudentiæ argumenta quæratis. Hactenus Antonio dicente, miro Philosophi stupore perculsi, cum honorifico salutatu ab eo recedentes, multum eius sibi fatebantur profuisse conspectum.

Spiridion Episcopus, simplex, & ineruditus, vehementia spiritus, & magnitudine fidei, superbum, & loquacem Philosophum, inuisibili virtute superatum, ad Christianam Religionem magno stupore pertrahit.
Cap. 497.

SPiridion Episcopus Cyprius, vir vnus ex ordine Prophetarum, vnus ex illis nobilissimis confessoribus, quos Maximinus dextero effosso oculo, & sinistro poplite succiso ad metalla damnauerat. Hic pastor ouium, & in Episcopatu positus permansit. Quadam vero nocte cum ad caulas fures venissent, & manus improbas, quo aditum educendis ouibus facerent, extendissent, inuisibilibus quibusdam vinculis constricti, vsque ad lucem, veluti traditi tortoribus, permanserunt. Cum vero oues ducturus ad pascua, matutinus se ageret senior, videt iuuenes absque humanis vinculis in caulis pendere districtos. Cumq. causam noxæ comperisset, absoluit sermone, quos meritis vinxerat. Et ne eis inanis nocturna cæderet occupatio, Tollite, inquit, ò iuuenes vnum vobis arietem, ne sine causa venisse videamini, quem melius prece, quàm furto quæsisse conuenerat. *Ruffin. li. 1. c. 2.*

Cogebatur Nicææ Concilium ex trecentis & decem & octo Episcopis ad succurrendum Ecclesiæ Orientali, quæ ab Arianorum hæresi, & secta Quartodecimanorum infectabatur, & ad compescendum schisma Meletianum, & Colluthianam factionem, quæ inualescebat; verum non tantum Nicæam cõfluxerunt Episcopi litteris accersiti, sed & ex Gentilibus plerique, philosophicis imbuti facultatibus, vt tanquam in publico quodam certaminis campo atque vniuersi Orbis theatro, cunctis spectantibus, ingenij vires ostentarent, & agminibus Dei viuentis insultarent; cum non deessent ex nostris, qui hac quoque ex parte nequaquam essent inferiores, parati cum illis congredi, ac publicè redarguere. Sed dirempsit curiosum ad ostentationem, non autem ad veritatem indagandam comparatum certamen, vir quidam simplex, & sermone imperitus, verùm diuina apprimè imbutus sapientia. Rem gestam Socrates narrat his verbis: Paulo antequàm Episcopi in locum vnum conuenerant, dialectici in quibusdam disputandi tanquam prælusionibus aduersus plerosque se exercuerunt. Ac cum nonnulli quasi illecebris ad disserendum traherentur, Laicus quidam ex Confessorum numero, simplici ac sincero animo præditus, cum dialecticis illis congreditur, sicq. contra illos verba facit: Christum certe & Apostolos artem disserendi neutiquam nobis tradidisse, neque inanes fallacias, sed mentem apertam, & simplicem, quæ fide & operibus integra seruari solet. Quæ cum dixisset; cùm alij omnes qui aderant, & eum admirati sunt, & illius approbauerunt sententiam; tùm dialectici, vt primum sincerum veritatis sermonem audierant, æquo animo & placido conquieuere. Sic igitur tumultus ille ex disserendi facultate concitatus tandem penitus repressus est. At id quidem non absque diuina virtute; cum haud facile videri potuerit, compescere petulantiam sophistarum. Hæc autem pridie eius diei, quàm Synodus inchoaretur, facta esse idem Auctor affirmat. Mirum autem non est ad tàm celebre Concilium, in quo tàm magna summorum Patrum multitudo conuenerat, Philosophos *Socrat. li. 1. c. 5.*

etiam confluxisse: nam isti scientiarum secularium studio inflati, & in physicis quæstionibus exercitati, nil aliud quærunt, quàm hominum gloriam, omniaq. se scire opinantur, seseq. posse cunctos mortales docere facile credunt, cum tamen parum sit, id quod sciunt, & in pluribus errare eos oporteat, cum ductum non habeant supernaturalis luminis.

Sozom. li. 1 c. 17. *Ruffin. li. 1. c. 3.* Multi igitur, qui apud Gentiles, pro sapientibus habiti erant, disputationibus in Nicæno Concilio agitatis, dedita opera, interfuerunt: quorum nonnulli, quænam tandem esset Christiana doctrina admodum scire auebant: alij odio in Christianos propterea inflammati, quod superstitiosa Gentilium religio nuper antiquari cæpta erat, quæstionem de fide Christiana propositam ad inanem quandam verborum concertationem deduxerunt; adeo vt ipsi inter se digladiari, & secum pugnare viderentur. Fertur igitur, quòd cum quidam illorum præ insolenti dicendi arrogantia se inaniter iactaret, & sacerdotes petulanter irrideret, senex quidam simplex ex illustrium Confessorum numero superbiam eius non tulit: qui tametsi ineptæ subtilitatis, & præstigiarum penitus expers erat, tamen cum eo disputare cæpit.

At cum hæc res petulantibus, qui Confessorem hominem simplicem esse cognoscebant, risum moueret quidem; at modestis inijceret timorem, qui veriti sunt, ne cum viro dicendi perito congressus haberetur pro ludibrio: tamen cum facultas (cui, cum talis & tàm prouectæ ætatis esset, pudor erat resistere) data esset, libere, quæ vellet loquendi: In nomine Iesu Christi, inquit, philosophe, audito. Vnus est Deus, cæli, terræ & omnium rerum tàm oculis subiectarum, quàm eorum aciem fugientium opifex: qui hæc omnia & virtute Verbi fabricatus est, & sacrato Spiritus sancti afflatu stabiliuit. Quare hoc Verbum, inquit, quod nos Filium Dei nuncupamus, misertum humani erroris & belluinæ viuendi rationis, ex Virgine nasci, cum hominibus vnà versari, proq. ijsdem mortem oppetere voluit. Est quoque iterum venturus, de ijs rebus, quas quisque gerit in vita, dicturus sententiam. Ista ita se habere, sine vlla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergo in his, quæ fide dumtaxat rectè intelliguntur, curiosè refutandis, laborem frustra consumere, quærereue, qui ista fieri, aut non fieri possint. Quod si credis: mihi quidem sciscitanti responde. Quibus obstupefactus Philosophus: Credo, inquit: & gratijs illi actis, quod ipsum deuicisset, non solum eadem cum sene ipse sentire, verumetiam consilium dare cæpit illis, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse ante, affecti erant; vt iam doctrinæ Christianæ assentirentur, atque iusiurandum adiecit, se non modo non sine numine diuino mutatum esse, sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Christianam Religionem conuersum.

Sed ad hæc Ruffinus: Philosophus conuersus ad discipulos suos, vel ad eos qui audiendi gratia conuenerant: Audite, inquit, ò eruditi viri. Donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur, dicendi arte subuerti, vbi verò pro verbis virtus processit ex ore dicentis, nō potuerunt resistere verba virtuti, nec homo aduersari potuit Deo. Et ideo si quis vestrum potuit, in his quæ dicta sunt, sentire quæ sensi; credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo locutus est Deus. Ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est victum. hucusque Ruffinus.

Eadem

eadem Gregorius presbyter Cæsariensis, & alij ferme omnes tàm Græci, quàm Latini recentiores historici. Addit tamen idem Gregorius, Menophantem Episcopum Ephesinum philosophicis facultatibus apprime imbutū, sed Arianismo infectum, adeo ex miraculo obstupuisse, vt deferens Arium, Concilio Nicæno subscripserit. Quisnam porrò iste philosophus fuerit; Dalmatianus in sua Collectione Nicæni Concilij, Phædonem hunc tradit appellatum fuisse: Glicas vero Eulogium nominatum. Sed horum nulla est apud Eunapium Sardianum mentio, qui numerans huius temporis philosophos, Sopatrum Apamiensem, & Eustachium Cappadocem caros aliquando Constantino fuisse tradit. *Greg. presb. de Patr. Nicen synod.*

At quinàm fuerit Episcopus ille, qui Christiana simplicitate munitus, tàm gloriosa de fastu philosophicæ disciplinæ trophæa erexit: conueniunt in eandem sententiam scriptores fuisse Magnum Spiridionem, de quo nuper mentio facta est, Episcopum Trimituntis in Cypro. Hic quidem tenacissimus Ecclesiasticæ antiquitatis, custosq. paternarum traditionum, nec vnius voculæ mutatione passus est eam quauis occasione labefactari: vnde accidit, vt cum aliquando gentilem suum Tryphillium Ledrensem in Cypro Episcopum, virum (vt testatur S. Hieronymus) omnium suæ ætatis eloquentissimum, in Synodo orantem audiret, & locum illum Marci Euangelistæ citaret, Tolle grabatum tuum & ambula. & loco grabati, quod habet textus, dixisset, lectum humilem: assurgens Spiridion: Tu ne, inquit, melior es illo, qui grabatum dixit, vt eius verbis vti dedigneris? Quod cum dixisset, exilijt è sede sacerdotali, populo inspectante; atque hoc modo Tryphillium se arroganter efferentem, ad modestiam erudiuit: nam satis in se habuit auctoritatis ad pudorem alteri incutiendum; quippe cum & veneratione dignus esset, & rerum admirabiliter gestarum gloria maxime nobilitatus; quin etiam cum eum & ætate anteiret, & dignitate sacerdotali. hæc Sozomenus atque alij. Ceterum Tryphillius, qui diu Beryti ius ciuile professus erat, admiratus viri egregiæ vitæ institutionem, miraculorum virtute mirifice illustratum, eo, licet homine agresti & custode ouium, vti voluit præceptore, magnam sibi inde gloriam comparans, quod Spiridionis discipulus effectus esset. *Metaphra. die 10. Decemb.* *Niceph lib. 8. c. 15.* *Hieron. de scrip. Eccl. in Tryphil.* *Marci 2.*

Alexander Episcopus Constantinopolitanus, Philosophum coram Imperatore Christi fidem criminantem, & disputare contra Episcopum volentem, iubet obmutescere, ne quid contra Christi fidem fari posset, & mirabiliter statim obmutuit. Cap. 498.

Fertur miraculum huic non dissimile ab Alexandro Episcopo Constantinopolitanæ Ecclesiæ editum. Nam cum Constantinus forte Byzantium aduenisset, accesserunt ad eum quidam philosophi, criminiq. illi dedere, quod haud rectam religionem coleret; quodq. res diuinas mutare, nonnunquam cultum contra instituta cum maiorum suorum, tum Principum omnium, qui vel Græcis, vel Romanis omni seculorum memoria præfuissent, in Rempublicam introducere studeret. Rogauere item, vt cum Alexandro Episcopo *Sozom. li. 1 c. 7.*

de doctrina Christiana disputarent. Alexander igitur in eo exercitationis genere haud quaquam exquisitè versatus, fortasse etiam vitæ bonitate fretus (erat enim vir perhonesta & spectata vita) Imperatoris iussu in differendi certamen cum illis descendit. Philosophis autem in vnum coactis, cum omnes disputare cuperent; postulauit Alexander, vt vnum quem vellent, ad disputandum deligerent, ceteriq. præsentes audirent cum silentio. Itaq. cum vnus disputandi onus suscepisset, tum Alexander: In nomine Iesu Christi, inquit, præcipio tibi, ne loquare. Quod vt primum dixerat: homo è vestigio, obstructo ore, conticuit. An non igitur maius miraculum meritò censendum est, loquelam homini, eiq. philosopho tam facile adimere, atque lapidem manu per verbum quoddam prolatum diuidere? quod à quibusdam de Iuliano Chaldæo gloriosè iactatum audiui. hæc Sozomenus.

Mulier nobilis, Gentiles ad fidem Catholicam conuersas, volens trahere ad Manichæam sectam, in qua veram fidem esse dicebat, contra Catholicum Episcopum publicam suscipit disputationem, in qua diuino prodigio veritas Catholicæ fidei comprobata est. Cap. 499.

Apud Metaph. die 26 Feb. recitat Lipom. & Sur. eadem die.

TEmpore Archadij, & Honorij Imperatorum contigit Gazæ publica disputatio inter sanctum Porphyrium Gazensis ciuitatis Episcopum, & Iuliam Antiochenam clarissimam feminam, quæ illuc aduenerat, vt gentiles quos audierat ad Christi fidem conuersos, ad sectam Manichæorum pelliceret. At quoniam in ea prodigium memoria dignum accidit, dignum putamus, vt rei gestæ narratio à Marco Gazensi Diacono litteris quàm fidelissime commendata hic describatur. Sic enim se habet: Illo autem tempore (nempe anno sequenti à ruina Marnei templi) venit in Ciuitatem mulier quædam Antiochena, quæ vocabatur Iulia: erat vero ex execranda hæresi eorum, qui dicuntur Manichæi. Cumq. cognouisset aliquos esse recèns illuminatos, & in sancta fide nondum stabilitos, in eorum irrumpens animos, eos corrumpebat per doctrinam suam, oculos perstringentem, & incantantem, sed multo magis per pecuniæ erogationem.] & post nonnulla de impijs Manichæorum erroribus, rursum inchoatam prosequitur orationem: Cum (inquit) illic versaretur pestifera mulier, quidam fallaci illius doctrina sunt seducti. Post aliquot vero dies, cum id cognouisset à quibusdam fidelibus S. Porphyrius Gazensis Episcopus, eam accersitam interrogauit, quænam, & vnde esset, & quamnam haberet opinionem? Illa autem & patriam, & se Manichæam esse confessa est. Ijs autem qui erant apud ipsum, ira motis (erant enim quidam pij) eos rogabat beatus, ne irascerentur, sed patienter eam admoneant, & semel & bis, seruantes id quod dictum est à S. Apostolo. *Tit. 3.* Deinde dicit mulieri: Abstine, ò soror, ab hac mala opinione: est enim satanica. Illa autem respondit: Dic, & audi: & aut persuadebis, aut persuadeberis. Sanctus vero dixit: Para te in crastinum diem, & veni huc. Illa autem eum valere cum iussisset, est egressa.

Beatus verò cum ieiunasset, & Christum multum rogasset, vt Diabolum pudore afficeret, paratus fuit in diem sequentem. Aduocauit autem quosdam ex pijs clericis, & laicis ad disputationem suam & mulieribus. Die autem

tem

tem sequenti accedit mulier, habens secum duos viros, & totidem mulieres, quæ erant iuniores, & formosæ, omnes verò pallidæ : Iulia autem erat prouecta ætate. Ducebatur autem tota eorum disputatio à scriptis, & orationibus mundanæ disciplinæ, multo verò magis Iuliæ. Erat autem humilis eorum habitus, & modesti mores,& (quod dicitur) extrinsecus oues, intrinsecus vero lupi rapaces, & venenata animalia : omnia enim dicunt, & faciunt cum simulatione. Deinde iussi sedere disputant, & inquirebant. Sanctus autem Porphyrius ferens sancta Euangelia, cum fecisset signum Crucis in ore suo, cœpit eam rogare, vt diceret suam opinionem. Illa verò cœpit. Frater autem Cornelius Diaconus, qui fuit paulò ante nominatus,sciens notis scribere, quibus vtuntur in iure, iussus à beatissimo Episcopo, notabat omnia quæ dicebantur & opponebantur, me & fratre Barocha admonentibus. Disputationem autem non scripsi in hoc libro, propterea quod sit magna, vt qui velim compendio hoc scriptum mandare litteris : eam vero in alio libro exposui ijs, qui volunt scire sapientiam à Deo datam sanctissimo Porphyrio, & aniles fabulas, quas effutijt prodigiosa loquens, & venefica Iulia. Quam quidem cito est persecuta diuina iustitia. Postquam enim multa pluribus horis esset fabulata, & consuetas dixisset blasphemias in Dominum, & Deum vniuersorum, motus diuino zelo sanctus Porphyrius, videns eum, qui omnes fines continet, tàm qui cadunt sub aspectum, quàm qui non cadunt, blasphemijs, & maledictis incessi à muliere, in qua operabatur Diabolus, & quæ se submittebat illius voluntati, in eam tulit sententiam, dicens : Deus qui fecit omnia, qui est solus æternus, nec habens principium, neque finem, qui glorificatur in Trinitate,tuam percutiat linguam, & obstruat os tuum, ne loquatur blasphema. Sententiæ autem prolationem consecutum statim fuit supplicium. Cœpit enim tremere Iulia, & mutari vultu, & manens in ecstasi longum tempus, non loquebatur, sed erat muta & immobilis, habens apertos oculos,& intuentes sanctissimum Episcopum. Qui verò cum eo erant, cum aspexissent ea quæ sustinebat, magno timore affecti sunt. Eam autem consolabantur, & carmina cantabant ad eius aures, sed non erat vox, neque auditus. Cum longo autem tempore mansisset muta, emisit animam profecta ad tenebras quas in honore habuerat, secundum Manichæorum disciplinam eam lucem esse arbitrans, conuenienter scripturæ, quæ dicit. Væ ijs qui faciunt id, quod est dulce amarum, & quod amarum dulce, & ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras. Iussit autem sanctus componi eius corpus, & tradi sepulturæ, misertus humanæ naturæ;erat enim summè clemens, & misericors. *Isa.5.*

Quicunque verò qui audierunt id, quod factum fuerat, valde sunt admirati, non solum qui erant nostræ fidei, sed etiam alienigenæ. Qui autem cum ea erãt duo viri, ac mulieres, & quicunque ab ea corrupti fuerant,currentes prociderunt ad pedes sanctissimi Episcopi, dicentes : Errauimus. & petebant pœnitentiam. Beatus verò fecit omnes anathematizare Manetem auctorem eorum hæresis,ex quo etiam appellati sunt Manichæi : & cum plurimos dies eos instituisset catechesi, adduxit ad sanctam Catholicam Ecclesiam. Occasione autem illorum, & alij quoque ex alijs gentibus pœnitentia ducti, fuerunt illuminati.] hactenus de his Marcus Diaconus.

Nostrorum temporum hæreticus audet à Deo signum petere, rogans vt sibi ostenderet veram Religionem quod obtinens Caluinianam hæresim detestans, Catholicæ Ecclesiæ reconciliatur. Cap. 500.

Ric. Brist. to. 1 mot. 12

CIrca annum 1569. quidam iam diu hæresibus suis immorans, licet diù multumq. solicitatus in contrariũ, à quibusdam Catholicis quos amatus amabat, tàm graui correptus est morbo, vt vitam non speraret. In tanto igitur periculo, ausus est à Deo signum petere, rogans vt propitius sibi foret, & veram qua saluaretur Religionem diuinitus reuelaret. Quæ cogitanti apud se, & in cordis secreto precanti, ecce iuxta lectulum ignis apparuit corporalis, & in circuitu ignis multæ manus, quæ arreptos libros Caluinicæ communionis (in Anglia nimis notos) & oculis eius, vt videret atque agnosceret, admotos, in ignem deinde coniecerunt; omnibusq. exustis euanuerunt. Hominis nomen, & habitationem indicare possem, si liceret, testium quoque fidelissimorum, quibus non sine Dei nutu, post quatuor demum annos (tamdiu enim celauerat) reuelauit, terribiliter, densèq. contestans Deũ, qui eum iudicaturus esset, se non conficta, sed gesta narrare, idq. etiam tùm in suis hæresibus perseuerans. Ex quo ipsi quidem maior imminebat cumulus damnationis, nisi resipuisset (est enim iam Catholicus, vt audio, ac reconciliatus Ecclesiæ) Sed visioni maior inde, certiorq. allata est fides, vt facilè vident omnes: quippè qui tàmdiù reticere, tàm difficulter reuelare voluerit: & quando reuelauit, & postquam reuelauit, in hæresi permanere, neque tamen vnquam quod dixerat retractare: sed vt tunc hæreticus, ita etiam nunc Catholicus, cum omni constantia, & asseueratione identidem confirmare.

Quidam ex Catholico factus hæreticus ex Caluinistis, videns panem illum pollutum excipientes, canem atrum accipere, terrefactus redit domum, & moritur. Cap. 501.

Ibid.

VIx dum biennium est, quod alius quidam, qui cum esset Catholicus, diù se à Caluinica abstinuerat communione; postmodum tamen minis quorundam delatorum, timens infœlix temporalium amissionem, contra Christum & contra conscientiam ad hæreticorum Ecclesiam venit, qui illic conspexit, cum minister Satanæ misero populo traderet pollutum panem, canem atrum atque horribilem de manu Ministri semper accipere, quod ille communicaturis obtulerat. Qua terribili & infernali visione sic ibi perculsus animo, ac consternatus est dissimulator, vt rediens domum, paulò post sit mortuus: & tarde infęlix sub illis execrabilibus actionibus, in quibus benedictiones contineri credunt, latentem, & sub prætextu pietatis decipientem dæmonem videre potuit.

Sed torquet aliquos, cur Deus tàm mirifica bona, seu excellentia dona, quæ consequuntur illi, qui fidem Christi suscipiunt, distulit manifestare hominibus vsque ad missionem Apostolorum per Orbem vniuersum. Cui quæstioni hoc modo respondet Augustinus.

Enar-

Enarratio D. Augustini, cur Deus excellēs salutis humanæ beneficium, distulit manifestare Mundo in nouissimis temporibus aduentus Christi in mundum. Cap. 502.

CHristus se (inquit) salutis viam dicit, gratiam, & veritatem, in sequè solo ponit animis sibi credentibus reditum: quid egerunt tot seculorum homines ante Christum? Vt dimittam, inquit, tempora ante Latium regnatum, ab ipso Latio, quasi principium humani generis sumamus. In ipso Latio ante Albam Dij culti sunt, in Alba æquè religiones, ritusq. valuere templorum. Non paucioribus seculis ipsa Roma, longo seculorum tractu, sine Christiana lege fuit. Quid, inquit, actum de tàm innumeris annis, qui omnino in culpa nulla sunt, si quidem is, cui credi posset, nondum aduentum suum hominibus commodarat? Orbis quoque cum ipsa Roma in ritibus Templorum caluit. *Ioan. 14. Aug. ep. 49 ad Deogratias q. 2.*

Quare, inquit, Saluator, qui dictus est, sese tot seculis subduxit? Sed ne, inquit, dicant, lege Iudaica vetere hominum curatum genus, longo post tempore lex Iudæorum apparuit, ac viguit angusta Syriæ regione, postea vero prorepsit etiam in fines Italos, sed post Cæsarem Caium, aut certe ipso imperante. Quid igitur actum de Romanis animabus, vel Latinis, quæ gratia nondum aduenientis Christi viduatæ sunt, vsquè in Cæsarum tempus? Huic propositioni respondetur, vt primo ipsi dicant, vtrum profuerint hominibus Deorum suorum sacra, quæ constat certis temporibus instituta. Quæ si negant aliquid profuisse ad animarũ salutem, nobiscum ea destruunt, & esse inania profitentur. Nos quidem etiam perniciosa monstramus, sed paruum non est, vt ipsi interim prius inania fateantur. Si vero ea defendunt, & sapienter, atque vtiliter asserunt instituta, quæro quid actum sit de ijs, qui antequam hæc instituta essent, morte obierunt, hac enim vtique salute, atquè vtilitate fraudati sunt. Si autem potuerunt alio modo purgari, cur non idem modus perseuerauit in posteros? Quid opus erat instituere nouitias consecrationes, quæ antiquitus non fuerunt? Hic si dicunt Deos quidem ipsos semper fuisse, & ad liberandos cultores suos pariter vbique valuisse, sed pro varietate rerum temporalium, ac terrenarum, quæ scirent certis temporibus, locisq. congruere, in his alias, atque alias, alibi, atque alibi, aliter, atque aliter sibi voluisse seruiri, cur hanc quæstionem Christianæ religioni ingerunt, in qua nobis ipsi pro dijs suis respondere non possunt, aut si possunt in eo ipso sibi etiam pro nostra religione respondeant? Ita nihil interesse pro diuersa temporum, locorumq. congruentia, quam diuersis sacramentis colant, si quod colitur sanctum est: sicut nihil interest pro diuersa linguarum auditorumq. congruentia, quàm diuersis sonis dicatur, si quod dicitur, verum est, dum hoc sanè intersit, quod linguæ sonos, quibus inter se sua sensa communicent, etiam homines pacto quodam societatis sibi instituere possunt. Quibus autem sacris diuinitati congruerent, voluntatem Dei sequuti sunt, qui rectè sapuerunt. Quæ omnino nunquam defuit ad salutem iustitiæ, pietatiq. mortalium, & si qua in alijs, atque alijs populis, vna eademq. religione sociatis variè celebrantur, quatenus fiat plurimum refert, quo & humana exhor-

exhortetur, vel toleretur infirmitas, & diuina non oppugnetur auctoritas.

Quamobrem cum Christum dicamus verbum Dei, per quod facta sunt omnia, & ideo filium, quia verbum, nec verbum dictum, atque transactum, sed incommutabilem patrem, incommutabile ipsum, atque incommutabiliter manens, sub cuius regimine vniuersa creatura spiritalis, & corporalis, pro congruentia temporum, locorumq. administratur, cuius moderandæ, & gubernandæ, quid, quando, & vbi circa eam fieri oporteat, sapientia, & scientia, penes ipsum est. Profecto, & antequam propagaret Hebræorum gentem, per quam sui aduentus manifestationem congruis sacramentis præfiguraret, & ipsis temporibus Israelitici regni, & deinde cum se in carne de Virgine accepta mortalibus mortaliter monstrauit, & deinceps vsque nunc cum implet omnia, quæ per Prophetas ante prædixit, & abhinc vsque in finem seculi, quo sanctos ab impijs diremturus est, & cuiquè retributurus, idem ipse est filius Dei, patri coeternus, & incommutabilis sapientia, per quam creata est vniuersa natura, & cuius participatione omnis rationalis anima fit beata.

Itaque ab exordio generis humani, quicunquè in eum crediderunt, eumq. vtcunquè intellexerunt, & secundum eius præcepta piè, & iustè vixerunt, quandolibet, & vbilibet fuerint, per eum procul dubio salui facti sunt. Sicut enim nos in eum credimus, & apud Patrem manentem, & qui in carne iam venerit, sic credebant in eum antiqui, & apud Patrem manentem, & in carne venturum. Nec quia pro temporum varietate nunc factum annunciatur, quod tunc futurum prænunciabatur, ideo fides ipsa variata, vel ipsa diuersa est. Nec quia vna eademq. res alijs, atque alijs sacris, & sacramentis, vel prædicatur, aut prophetatur, ideo alias atque alias res, vel alias, atque alias salutes oportet intelligi. Quid autem, quando fiat, quod ad vnam eandemq. fidelium, & piorum liberationem pertineat, consilium Deo tribuamus, nobis obedientiam teneamus. Proinde alijs tunc nominibus, & signis, alijs autem nunc, & prius occultius; postea manifestius, & prius à paucioribus, postea à pluribus, vna tamen eademq. religio vera significatur, & obseruatur. Nec nos eis obijcimus, quod aliter Numa Pompilius, Deos colendos Romanis instituit, atque aliter ab eis, vel Italis antea colebantur; nec quod Pythagoreis temporibus illa philosophia celebrata est, quæ antea, vel omnino non erat, vel in paucissimis eadem sentientibus, nõ tamen eodem ritu viuentibus, fortasse latitabat: sed vtrum illi Dij veri, aut colendi sint, & vtrum illa philosophia animarum saluti aliquid profit, hoc cum eis agimus, hoc in quæstionem vocamus, hoc disputando conuellimus.

Desinant igitur obijcere, quod omni sectæ, & omni nomini religionis obijci potest. Cum enim non fortuito labi, sed diuina prouidentia tempora ordinari fateantur, quid cuiquè tempori aptum, & opportunum sit, humanum consilium prætergreditur, & illinc dispergitur, vnde ipsa prouidentia rebus consulit. Si enim dixerint, propterea non semper, nec vbiquè fuisse Pythagoricam disciplinam, quia Pythagoras homo fuit, neque hoc in potestate habere potuit; nunquid etiam hoc dicere possunt, eo ipso tempore quando fuit, & in his terrarum locis, vbi illa philosophia viguit, omnes, qui eum audire potuerunt, etiam credere, sectariq. eum voluisse? Ac

per

per hoc magis, si tantæ potestatis fuisset Pythagoras, vt vbi vellet, & quando vellet, sua dogmata prædicaret, & si haberet etiam cum ea potestate summam rerum præscientiam, nusquam, & nunquam appareret, nisi vbi, & quando sibi homines credituros esse prænosceret.

Proinde cum Christo non obijciant, quod eius doctrinam non omnes sequuntur; sentiunt enim & ipsi nequaquam hoc recte obijci posse, vel Philosophorum sapientiæ, vel etiam numini Deorum suorum, quid respondebunt, si excepta illa altitudine sapientiæ, & scientiæ Dei, vbi fortassis illud diuinum consilium longè secretius latet, sine præiudicio etiam aliarum forte causarum, quæ à prudentibus inuestigari queunt, hoc solum eis breuitatis gratia, in huius quæstionis disputatione, dicamus, tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat esse, qui in eum fuerant credituri. His enim temporibus, & his locis, quibus Euangelium eius non est prædicatum, tales omnes eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali præsentia fuerunt, qui in eum, nec suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt, quales etiam nunc multos videmus, cum tanta manifestatione de illo compleantur præconia Prophetarum, nolle adhuc credere, & malle humana astutia resistere, quàm tam claræ, ac perspicuæ tamq. sublimi, & sublimiter diffamatæ, diuinæ credere auctoritati. Qamdiu paruus, & infirmus est intellectus hominis, diuinæ debet credere veritati.

Quid ergo mirum, si tàm infidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus seculis nouerat, vt eis apparere, & prædicari merito nollet, quos nec verbis, nec miraculis suis credituros esse præsciebat? Neque enim incredibile est, tales fuisse tunc omnes, quales ab eius aduentu, vsque ad hoc tempus, tàm multos fuisse, & esse miramur, & tamen ab initio generis humani, aliàs occultius, aliàs euidentius, sicut congruere temporibus diuinitus visum est, nec prophetari destitit, nec qui in eum crederent, defuerunt ab Adam, vsque ad Moysen, & in ipso populo Israel, qui speciali quodam ministerio gens prophetica fuit, & in alijs gentibus, antequam venisset in carne.

Cum enim nonnulli commemorantur in sanctis Hebraicis libris, iam ex tempore Abrahæ, nec de stirpe carnis eius, nec ex populo Israel, nec ex aduentitia societate in populo Israel, qui tamen huius sacramenti participes fuerunt, cur non credamus etiã in ceteris hac, atque illac gentibus aliàs alios fuisse, quamuis eos commemoratos in eisdem auctoritatibus non legamus? Ita salus religionis huius, per quam solam vera salus veraciterq. promittitur, nulli vnquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit, & ab exordio propagationis humanæ, vsquè in in finem, quibusdam ad præmium, quibusdam ad iudicium prædicatur. Ac per hoc, & quibus omnino annunciata non est, credituri præsciebantur, & quibus non credituris tamen annunciata est, & in illorum exemplo demonstratur. Quibus autem credituris annunciatur, hi regno cælorum, & sanctorum Angelorum societati præparantur.

Noua

Noua retia, & inusitata piscandi instrumenta, quibus Aposto-li vsi sunt ad rationales pisces capiendos in gurgite mundi huius. Enarratio ex Io. Chrysost.

Cap. 503.

Io. Chrysos. apud Lippo. to 7. de S. Andrea.

VAlidum extitit piscationis rete, quo ad capiendas, & ad Christianam fidem attrahendas gentes vsi sunt Apostoli. Sagena enim, qua immortales illi mortui vsi sunt, nulla temporis obliuione potest intercipi. Non veterascunt tempore illa venationis instrumenta, quæ non humana arte, sed diuina gratia effecta sunt. Quamuis enim piscatores ipsi à nobis excesserint, nullo tamen tempore instrumenta, quibus illi vsi sunt, aut sagena, qua mundum ipsum comprehenderunt, inueterata est. Qui cum rete iaciunt, & extrahunt, non videntur, & tamen illorum retia plena conspiciuntur. Non arundinem illam possederunt, quam tempus corrumpit. Non linum in aquā demiserunt, quod vetustate putrescit. Non hamum fabricarunt, quem rubigo consumit. Non escam in hamo posuerunt, qua pisces caperent. Non in petra consederunt, quæ vndis quatitur. Non in scapha nauigarunt, quam dissoluit tempestas. Non pisces, hoc est, naturam rationis expertem, expiscati sunt. Sed quemadmodum ars illa, qua vsi sunt, admirabilis, ita & illorum instrumenta noua, atque inusitata extiterunt. Nam pro arundine, prædicatione vtuntur, pro funiculo memoria, pro hamo potentia, pro esca miraculis, pro petra cælis, ex quibus huiusmodi piscationem exercent; pro scapha habent altare; pro piscibus Reges etiam ipsos capiunt; pro sagena Euangelium expandunt; pro arte diuinam gratiam adhibent; pro mari vitam humanam tractant; pro retibus Cruce, velut sagena quadam, vti solent.

Quis vnquam vidit à mortuis piscatoribus viuentes homines, tanquam pisces capi? O magnam Crucifixi potentiam! ò diuinæ dignitatis præstantiam! ò Apostolorum summa beneficia! Nihil tale in vita esse potest, quale est Apostolicæ gratiæ fastigium. Multa certè vidit humana vita valde admirabilia, & opinionem superantia. Vidit enim sanguinem effusum clamantem, & eūdem sine lingua vociferantem, ac naturam propter inuidiam contra se diuisam, fratrem germano fratri mortem inferentem, ac propter inuidiæ liuorem mortis ianuam patefactam. Vidit illam Noë arcam in mundi naufragio positam, & naturæ humanæ interitum. Vidit senem contra propria viscera, hoc est filium, fide armatum, & tanquam victimam eum offerri, qui cæsus non est. Vidit benedictiones furto conciliatas, & formatoris Dei, ac serui palæstram. Vidit inuidiam inter fratres exortam, & seruitutem regni reconciliatricem. Vidit somnijs paratum solium, & fratris insidiatores fame attractos. Vidit virgam miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquam rore, circumfusum. Vidit legumlatorem Moysem clementis imperantem. Vidit vndas ipsas, tanquam lapides, solidas factas profundum mare denudatum, viam repente structam, & columnam nubis in die, ac ignis in nocte populorum multitudini ducem ostensam. Vidit virgam sine terra germinantem. Vidit è cælo panis loco manna fundi. Vidit hominis oratione solem, tanquam fræno quodam, sisti; & sterilis precibus impe-

tratum

tratum, vt ipſa Prophetam conciperet. Vidit farinæ pugillum frugibus copioſiorem, & lecythum olei fontibus abundantiorem. Vidit currum in aëre agitari, & Prophetam aſſumi. Vidit denique mortui oſſa vitæ remedium fieri. Multa talia magna, & admirabilia vidit hominum vita. Sed illa, tamquè fœnum prætererunt, & extincta ſunt, vt lucerna exorto ſole.

Nihil tale vnquam fuit, quale fuerunt Apoſtoli. Hi, cum verbi Dei eſſent miniſtri, attrectarunt incarnatum illum, qui, vt Deus, figuram non habet. Secuti ſunt ambulantem eum, qui vbique præſens eſt. Diſcubuerunt vnà cum illo, qui nullo loco circumſcribitur. Eius vocem audiuerunt, qui verbo fecit omnia. Mundum ipſum lingua, tanquam ſagena quadam, concluſerunt. Circumierunt ſuis curſibus fines orbis terrarum. Errores, & zizania eradicarunt. Aras, vt ſpinas quaſdam, amputarunt. Idola, tanquam feras interfecerunt. Dæmones, vt lupos profugarunt. Eccleſiam, vt gregem quemdam collegerunt. Orthodoxos, tanquam frumentum, congregauerunt. Hæreſes, vt paleas, proiecerunt. Iudaiſmum, tanquam fœnum, arefecerunt. Græcorum ſectam, tanquam ſtipulas quaſdam, igne combuſſerunt. Humanam naturam Cruce ipſa, tanquam aratro quodam, excoluerunt, & verbum Dei, vt ſementem quandam, ſparſerunt. Ad ſummam omnia illorum facta, tanquam ſydera quædam effulſerunt. Quamobrem clara voce illis dicebat Dominus: Vos eſtis lux mundi. Si quidem orientem habet Chriſtianus homo illum, qui è Virgine natus eſt; diluculum habet eum, qui baptiſmatis parens fuit; ſplendorem habet Chriſti Crucifixi gratiam; radios admirabiles illas linguas; diem, futurum illud ſeculum; meridiem, tempus, quo in Cruce ipſa manſit Dominus; occidentem, ſepulchri habitationem; veſperam, breuem illam mortem; ſolis fulgorem, reſurrectionem à mortuis. Vos eſtis lux mundi. Intuere aſtra hæc, & illorum ſplendorem obſtupeſce.

Erant igitur nuncij Dei Apoſtoli diuini, peragraturi mundum, ſicut Gigantes ad currendam viam, & à ſummo Deo egreſſio eorum, & ſicut ſponſi virtutibus ornati, & ſpiritu decorati parati erant exire ex auguſto Iudææ thalamo in vaſtas orbis regiones: inter ſe autem menſi ſunt terram, & partiti ſunt orbem, vt calcarent eam pedibus ſpecioſis, & Chriſto Regi ſubijcerent, & eſſet ibi regnum eius in ſempiternum.

De deſtinatione Petri ad primam Orbis Vrbem, quæ imperio, & armis, & diuitys elata, pede pauperis Petri conculcata eſt, & iugum fidei recepit. Cap. 504.

IGitur ad totius mundi Principem ciuitatem Princeps Apoſtolorum mittitur, & ad primariam Vrbem orbis Paſtor iure dirigitur, de quo hæc S. Leo: Cum duodecim Apoſtoli accepta per Spiritum ſanctum locutione linguarum, imbuendum Euangelio mundum diſtributis ſibi terrarum partibus ſuſcepiſſent, Beatiſſimus Petrus Princeps Apoſtolici ordinis ad arcem Romani deſtinatur imperij, vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur ſalutem, efficacius ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet: Cuius autē nationis homines in hac Vrbe non eſſent, aut quæ vſquàm gentes ignorarent, quod Roma didiciſſet? Hic cōculcandæ philoſophiæ opiniones, *Leo ſer. 1. i nat. Apoſtol.*

hic dissoluendæ erant terrenæ sapientiæ vanitates; hic confutandi Dæmonũ cultus; hic omnium sacrilegiorum impietas destruenda, vbi diligentissima superstitione habebatur collectum, quicquid vsquam fuerat vanis erroribus institutum. Ad hanc erga Vrbem tu, beatissime Petre, venire non metuis, & consorte gloriæ tuæ Paulo Apostolo, aliarum adhuc Ecclesiarum ordinationibus occupato, syluam istam frementium bestiarum, & turbulentissimę profunditatis Oceanum, constantior, quàm cum supra mare gradereris, ingrederis. Nec mundi Dominam Romam times, qui in Caiphæ domo expaueras sacerdotis ancillam. Numquid autem iudicio Pilati, aut sæuitia Iudæorum minor erat, vel in Claudio potestas, vel in Nerone crudelitas? Vincebat ergo materiam formidinis vis amoris, nec æstimabas terrori cedendum, dum horum saluti consulis, quos susceperas alendos. Nunc ergo intrepidæ charitatis affectum iam tunc profectò concepimus, quando professio tui amoris in Dominum ternæ interrogationis est solidata mysterio, nec aliud ab hac mentis tuæ intentione quæsitũ est, quàm vt pascendis eius, quem diligeres, ouibus cibum, quo ipse eras opimatus, impenderes. Augebant quoque fiduciam tuam tot signa miraculorum, tot dona charismatum, atque experimenta virtutum. Iam Populos, qui ex circumcisione crediderant, erudieras, iam Antiochenam Ecclesiam, vbi primùm Christiani nominis dignitas est orta, fundaueras; iam Pontum, Galatiam, Cappodociam, Asiam, atque Bythiniam legibus Euangelicæ prædicationis impleueras: nec aut dubius de prouectu operis, aut de spatio tuæ ignarus ætatis trophæum crucis Christi, Romanis Arcibus inferebas. Hæc Leo, & Arnobius in illud Psalmi: Posuit terram in salsuginem, hæc ait: Sed per Petrum in salsugine litterarum positam Romam fecit eum fructum afferre, & infra. Posuit desertum ab aquis, quæ peccata lauant: Posuit in stagna aquarum: Abundant aquæ baptismatis; Martyrum pœnitentiæ: eleemosynarum abundantia in deserto isto, quod ante Petri aduentum siccum fuit, & aridum, hoc nunc excultum est, cum constitueretur in eo ciuitas Ecclesiæ, in qua quotidie seminantur agri, & plantantur vineæ, vt fiant fructus natiuitatis, quos benedixit Deus, & fecit, vt multiplicarentur. Hæc Arnobius de institutione Ecclesiæ Romanæ facta per Petrum.

De migratione Ioannis in Asiam, qui Virginem Mariam Ephesum duxit, vbi illa habitauit. Cap. 505.

Act. Ephes. to. 2. c. 26. edit. Pelid.

IOannis autem Zebedei filius, frater Iacobi, migrauit in Asiam, minorem scilicet, easq. prouincias, in quibus & Petrus Euangelinm prædicauerat, & Ecclesias complures erexerat, predicatione Euangelicæ veritatis excoluit. Vnà vero cum Ioanne profectam esse sanctissimam Dei genitricẽ Mariam Virginẽ, & Ephesi apud eum habitasse, epistola synodica sacrosancti Concilij Ephesini ad Clerum Constantinopolitanum data non obscure ab illo sancto Episcoporum cætu significatur, dum illic agitur de damnatione Nestorij his verbis: Quare & Nestorius impiæ hæreseos instaurator in Ephesiorum Ciuitate, quam Ioannes Theologus, & sacra Virgo Deipara Maria quandoq. incoluerunt, constitutus, à sanctorum Patrum, & Episcoporum cætu vltrose ipsum abalienans, malæq. conscientiæ reatu impeditus ad illum

sese

ſeſe adiungere non audens, poſt trinam citationem ſacræ Synodi ſententia, diuinoq. ſanctorum Patrum iudicio condemnatus, omniq. ſacerdotali dignitate exutus eſt.

De profectione vero Ioannis in Aſiam meminit Origenes, Euſebius, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chryſoſtomus, qui & ait: Corpore autem habitauit Aſiam, vbi antiquitus omnes Philoſophorum ſectæ philoſophatæ ſunt: idcirco is locus Dæmonibus obnoxius eſt, & admodum formidabilis. In medio autem inimicorum clauit illorum fugata caligine, arcem euertit quàm munitiſſimam; complures ibi erexit Eccleſias, quarum ſic meminit Tertullianus: Habemus & Ioannis alumnas Eccleſias. Septem enim illæ in Aſia poſitæ, quarum ipſe meminit in Apocalypſi, ab eo fundatæ traduntur: nimirum Eccleſia Epheſi, Smyrnæ, Pergami, Thyatiræ, Sardis, Philadelphiæ, Laodiceæ. Sed quod pertinet ad Eccleſiam Epheſinam, à Paulo fundatam, à Ioanne curatam eſſe, auctor eſt Irenæus. Porrò res ab eo geſtas in Phrygia, ac præſertim Hierapoli, vbi permanſit vſque ad Philippi aduentum, recitat Metaphraſtes. Ceterùm Ioannem non ſemper in Aſia permanſiſſe, ſed, & alias Orientis regiones Euangelium prædicando peragraſſe, multa ſunt teſtimonia. Ad Parthos enim aſcendiſſe titulus ſuæ primæ epiſtolæ, quæ olim ad Parthos inſcripta legebatur, facile monſtrat. Sed adhuc vlteriores Orientis partes penetraſſe, & Baſſoras Chriſtiana fide imbuiſſe, habetur certa, & fide digna relatione religioſiſſimorum patrum Societatis Ieſu, qui noſtris temporibus ad Indos Euangelicæ prædicationis cauſa profecti, hæc ex eiuſdem Populi à maioribus accepta traditione didicerunt. Hæc de Ioanne.

Orig. lib. 3. in Gen. Euſeb. hiſt. lib. 3 c. 1. Greg. Naz. ad Arian. Io. Chryſ. in 12. Ap. & hō. 1. in Io. Tertul. li 4 con. Marc. Iren. lib 3. c. 2. f. Metaphr. die 5. Sept. Ex litteris ab ipſis ſcriptis anno Do. 1555.

De Iacobo autem nihil eſt, quod dicendum ſit: quem ante profectionem Apoſtolorum ad gentes, ab Herode Agrippa conſtat eſſe necatum.

De miſſione Andreæ in Græciam, & alias Prouincias. Cap. 506.

ANdreas, qui ſequitur ordine, ad Scythas miſſus traditur ab Origene, & ab Euſebio in Græciam; inde vero deſcendiſſe, & in Epirum veniſſe teſtatur Gregorius Nazianzenus, atque Chryſoſtomus: Iuniorum Græcorum Nicephorus, hæc de Andreæ peregrinatione: Sorte, inquit, ea prouincia obtigit, vt ad gentes mitteretur, in Cappodociam ſcilicet, Galatiam, & Bithyniam, quibus peragratis ad eam quoque acceſſit, quæ Anthropophagorum dicitur, & ad Scytharum ſolitudines ad vtrumque Pontum, Euxinum, oraſq. Septentrionales, ad ipſum quoquè Byzantij ſolum, deinceps Thraciam, Macedoniam, & Euxinum, Prouincias ſortitus Bizantij Chriſtum prædicauit: & cum à Zeuzippo tyrannidem ibi tenente ad necé quæreretur, Argiropolim tranſijt, atquè ibi biennium conuentus agens, permultos ad Chriſti fidem perduxit. Ceterùm ſacra in eo loco fundata æde, Euſtachio Epiſcopo creato, Synopem conſcendit.

Orig lib. 3. in Gen. Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 1. Greg. Naz. orat in Arian. Chryſ. hom. de 12. Apo. Nicep. hiſt. lib. 2. c. 39. & li. 8. c. 6

De

De profectione Philippi in Asiam superiorem, & alia loca. *Cap. 506.*

Niceph.l.2. cap. 39. Metaph die 15. Noueb. Chrys.hom. de 12. Apo.

Philippus, quintus ordine, Asiam superiorē Euangelio traditur excoluisse, demum Hieropoli annos natus octoginta septem Martyrium subijsse, quod & Ioannes Chrysostomus tradit, eundemq. aliquam partem Scythiæ peragrasse, & vnà cum Bartholomæo aliquo temporis spatio Euangelium annunciasse ferunt.

De profectione Thomæ ad Indos, & alias nationes. *Cap. 507.*

Orig. i gen. l. 3. Euseb.l. 3. c.1. Greg.Naz. hō i Arian. Chrys. hō. in 12. Apo. Theodoret. de verit. Euag.li.9. Niceph.lib. 2.c.40. Apud Chry sost.hom.2. in Matth. ope.imperf. Apud Hieron.de scri. Oecum. in Act.Apost. Osor. hist. lib.3.

Thomas Apostolus in primis ad Parthos profectus est, vt auctor est Origenes, & Eusebius. Eundem Indos penetrasse tradit Gregorius Nazianzenus. In Aethyopiam quoque perrexisse testatur Ioannes Chrysostomus, cum ait: Thomas dealbat Aethyopas. Thomæ adscribitur, quod ait Theodoretus, Parthos, Persas, Medos, Brachmanos, Indos, aliasq. nationes finitimas Christi Euangelium suscepisse. Ad Taprobanam quoque insulam venisse Nicephorus tradit. Sunt alia incerti Auctoris, tamen Ioannis Chrysostomi, sed falso quidem nomine insignita, quibus fertur, Thomas tres illos magos, qui Christi præsepe adiere, baptismo initiasse, ac socios in prædicatione Euangelij secum duxisse. Id ipsum quidem apud Sophronium æquè legitur, & alios. Qui apud Indos reperti sunt Christiani in regione Narsingensium, firma, certaq. traditione affirmant Thomam Apostolum in illis Regionibus Euangelium prædicasse, Ecclesias erexisse, ac cetera, quæ ad Christianorum institutionem pertinent, consummasse. Id ipsum profiteri qui in Indiæ regione Cranganore, & alijs adiacentibus locis agunt, Osorius Siluensis Episcopus, qui res Indicas luculentissimè scripsit, testatur.

De profectione Bartholomæi in Armeniam maiorem, & citeriorem Indiam. *Cap. 508.*

Chrys.hom. de 12. Ap. Sophro. apd Hieron. de scrip. Eccl. Orig. in Gē. lib.3. Socrat.li.1. c.15. Euseb.li.5. c.10. Hieron. de script. Eccl. in Pantano.

Bartholomæus in Maiorem Armeniā profectus, Lycaonas eius Prouinciæ Populos veritatem Euangelicam docuit, & ad pietatem instituit, vt est auctor Chrysostomus. Albanos insuper fide Christiana imbuisse tradit Sophronius; citerioremq Indiam penetrasse Origenes testatur; id ipsum Socrates quoque, & alij. Certam fidem de his fecit Panthenus Philosophus Christianus, qui peregrinatus ad Indos memoriam de Bartholomæi prædicatione virentem adhuc reperit; quin & Matthæi Euangelium ab ipso, antequàm illuc proficisceretur, descriptum, ibi inuentum, ac acceptū secum detulit, cum Alexandriam redijt. Id Eusebius, Hieronymus, & alij recentiores, qui à prædictis acceperunt, affirmant.

De profectione Matthæi in Aethyopiam. *Cap. 509.*

Socrat. lib. 1.c.15. Origen. in Gen.lib.3.

Matthæum ad Aethyopiam missum esse, auctor est Socrates ex Origene qui idipsum tradit.

De

De ordinatione Iacobi in Episcopum Hierosolymorum. Cap. 510.

IAcobus Alphæi, frater Domini, idemq. Iustus dictus, non legitur in externas profectus esse Prouincias, sed qui Hierosolymorum creatus esset Episcopus, ne Iudæi, quorum causa munus illud susceperat, omnino derelicti haberentur, in loco consistere, nec sicut ceteri ad gentes in diuersas Orbis partes abire permissus est. Tanta eum, tàmq. conspicua sanctitate effulsisse tradunt, vt quamuis Iudæorum Magistratus in certos sæuirent Apostolos, ipsi tamen nullum negotium facesserent, sed honore potius prosequerentur. Id quidem non tantum Egesippus, Apostolorum temporibus proximus, sed & Iosephus Iudæus testatur, dum ait, tanta eum apud omnem Populum æstimatione claruisse, vt propter illatam ei necem existimauerint Hierosolymam excisam, & Iudaicum populum acerbissima omnium clade afflictatum esse. *Hegesippus apud Euse. lib. 2. c. 22. Ioseph ant. lib. 20.*

De profectione Simonis Chananæi in Mesopotamiam, Persidem, Aegyptum, Africam, & alia loca. Cap. 511.

SImon Chananæus, qui & Zelotes reperitur dictus, quem & Iudam etiam nominatum esse Hieronymus sæpè testatur, in Mesopotamiam profectus, Populis illis Euangelium annunciauit. In Persidem etiam tandem abijsse tradunt: Addunt alij Aegyptum, Africam, & Britanniam, vt Nicephorus, & Dorotheus. *Hieron. in epist. ad Galat. c. 4. & con. Heluí.*

De profectione Thadæi in Mesopotamiam, Arabiam, Idumæam, & alias Regiones. Cap. 512.

IVdas vero, qui & Thadæus est dictus, & ipse in Mesopotamia Euangelium prædicasse dicitur, multaq. egisse in Arabia, & Idumæa, alijsq. adiacentibus regionibus. *Niceph. hist. l. 2. cap. 4.*

De profectione Matthiæ in Aethyopiam post Iudam. Cap. 513.

MAtthias tandem, qui in locum Iudæ est subrogatus, in Aethyopiam post Iudam Euangelij causa profectus esse traditur, vt asserit Sophronius, & Nicephorus. *Sophro. apud Hieron. de scrip. Eccl. Niceph. lib. 2. c. 40.*

De mirabili, & indiuidua vnitate Ecclesiæ. Cap. 514.

POrrò licet omnes ab Apostolis Ecclesiæ institutæ eo sensu Apostolicæ dictæ sint, vt Ephesiorum, Corinthiorum, Thessalonicensium, & aliæ ferè innumeræ, & secundum ea, quæ ab eodem Auctore dicta sunt, & ceteræ, quæ à prædictis sunt propagatæ, etiam Apostolicæ dici debeant; tamen eiusdem sententia, quod Ecclesia vna est, Apostolicam etiam vnam esse

confiteri necesse est, quæ cum sit toto Orbe diffusa, optimè diuino consilio prouisum est, vt alicubi eius caput certo loco consistat, ne cum de fide, aliisue rebus ad statum religionis Christianæ spectantibus oboritur controuersia, in multas scindi, quæ vnitatis compagine iuncta vnà erat, necesse sit. Si igitur ex Apostolicis omnibus vna est conflanda, atque vna Ecclesia demonstranda; eam non alterius esse posse, quàm eius, qui inter Apostolos primatum gerebat, nemo non videt, nisi qui propria malitia excæcantur, & offunduntur tenebris, & quod est in Psalmis, oculos habent, & non vident. Ecce quàm planè, quàm distinctè hæc omnia suggerit Cyprianus. Hoc erant vtique, & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditis honoris, & potestatis, sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & vna Cathedra monstraretur. Et pastores sunt omnes, sed grex ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur: quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea, vna matri suæ, electa genitrici suæ. Hanc vnitatem, qui non tenet, tenere fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur, & resistit, qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit; in Ecclesia se esse confidit? quando & beatus Paulus Apostolus hoc idem doceat, & sacramentum vnitatis ostendat dicens: Vnum corpus, & vnus spiritus, vna spes vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, & vnus Deus. Quam vnitatem firmiter tenere, & vindicare debemus, maxime Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, vt Episcopatum quoque ipsum vnum atque indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat: Episcopatus vnus est, cuius à singulis insolidum pars tenetur. Ecclesia quoque vna est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur; quo modo Solis multi radij, sed vnum lumen, & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum: & cum de fonte vno riui plures defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen seruatur in origine. Auelle radium Solis à corpore, diuisionem lucis vnitas non capit: ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit: à fonte præcide riuum, præcisus arescet: sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per Orbem totũ radios suos porrigit, vnum tamen lumen est, quod vbiquè diffunditur; nec vnitas corporis separatur, ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit: Profluẽtes largiter riuos latius expandit, vnum tamen caput est, & origo vna, & mater vna, fęcunditatis successibus copiosa: illius fætu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. hæc, & alia Cyprianus.

Cyprian. de vnit. Eccl.

Cant. 6.

Eph. 4.

Sed tenebrarum Princeps, lucis inimicus, videns diuinæ veritatis auroram iam incępisse per Mundi partes lucescere, timens ne forsan ad Reginam Vrbium Romam, præclarissimũ lumen pertingeret, & inde postea ad Orbis circumferentias reflecteretur, deduxit illuc noctis ministrum scelestissimum Simonem Magum, Samaritanum, oratorum quotquot erant in mundo Magorum peritissimum, qui sicut nubes quædam turbida & procellosa Orienti cælitus lumini sese opponeret, & æternam faceret eclypsim.

Simo-

Simonem Magum, Samaritanum, Diabolus ad Romanam Vrbem decipiendam perducit; ad quam conuertendam profecturus erat Petrus. Cap. 515.

CVm fides in seruatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum, inquit Eusebius, vbiquè ad omnes homines iam dimanare cæpisset, Satan humanæ salutis hostis, Vrbem, quæ propter Imperij decus ceteris omnibus dominata est, priusquàm fidem Christi reciperet, astute præripere, præoccupareq. molitus, eò Simonem Magum, de quo infra plura dicuntur, quasi manu deducit, atque callidis illius præstigijs opem ipse ferens, complures, qui Romæ domicilia rerum suarum collocassent, in errorem inductos suo addixit obsequio. Declarat hoc quidem Iustinus, qui non longè post Apostolorum tempora vixit, quique multum nostræ religionis excelluit disciplina. In Apologia enim, quam ad Antoninum pro religione Christiana scripsit, hæc habet: Post Domini in cælum Ascensionem homines quidam Dæmonū impulsu incitati, se ipsos Deos esse dixerunt, quos quidem vos non supplicio coërcuistis, sed amplis decorastis honoribus; ex quorum numero fuit Simon quidam Samaritanus, ortus è vico, qui dicitur Githon, qui Claudij Cæsaris temporibus, per astutiam dæmonum, vim suam in eius animo exercentium, Romæ omnium ciuitatum facilè principi, magicas virtutes, & portenta edens, pro Deo] habitus est; & statua apud vos donatus, quæ inter duos Pontes super fluuium Tyberim exstructos, erecta est, hancq. inscriptionem Latinis litteris expressam habet, SIMONI DEO SANCTO.

Euseb. hist. lib. 2. c. 12. 13. 14.

Iustin. Apolog. ad Antonin.

Quin etiam Samaritani prope omnes, non pauci quoque ex alijs gentibus, eum tamquam præcipuum Deum confitentes, magna reuerentia obseruant. Itemq. Helenam quandam (quæ antea apud Tyrum Phæniciæ meretricio quæstui seipsam prostituisset) comitem eius per idem tempus assiduam, velut primam mentem ex Simonis sinu elapsam nuncupant. Hæc ille. Cum hoc consentit etiam Irenæus in 1. lib. contra Hæreses, qui & viri impietatem, & scelestam eius doctrinam pariter describit. Quam hoc loco commemorare, esset prope superuacaneum, præsertim cum ijs, qui non illius solum, verùm etiam aliorum omnium hæreticorum ortus, qui post eius tempora primas erroris partes obtinuerunt, viuendi etiam rationes, falsorum dogmatum causas, deprauatos & perditos singulorum conatus accurate cognoscere desiderant, ea sanè apud Irenæum reperiet.

Iren. cont. hæres. lib. 1. c. 20.

Simonem igitur primum cuiusque erroris auctorem, & quasi caput extitisse accepimus: ex cuius temporibus hactenus, qui sectam & hæresim ab eo tractam prosequuntur, modestam & grauem Christianam religionem ac doctrinam, quæ propter integram puramq. viuendi rationem ex ea formatam, ab omnibus pleno ore celebratur, amplecti callide & astute prætexunt, & dum vana superstitione, quæ in simulacris colendis sita est, immunes, & liberi videri volunt, eiusdem laqueis nihilominus se ipsos irretiunt, nam coram pictura & imaginibus, tùm ipsius Simonis, tùm Helenæ (de qua ante à nobis, cum de illo loquebamur, mentio facta est) prostrati, odoribus incensis, victimis, & libamentis eos venerari sedulo pergunt. Quot autem apud huius sectæ æmulos, hisce secretiora, magisq. arcana putantur,

& quibus quemq. primum, vt auribus acceperit, penitus attonitum reddi, vel potius vt verbo quodam vtar, qui est apud illos scriptis proditum, oraculiq. loco vsurpatum θαμβωθήσεσθαι, ideſt, admiratione quadam obſtupeſcere aiunt, ea eiuſmodi planè ſunt, & tàm plena reuera ſtuporis, amentiæ & inſaniæ, vt videantur non modo non honeſte poſſe ſcriptis tradi, ſed ne ore quidem propter inſignem turpitudinem, & obſcœnitatem, à viris modeſtis aliquando ſine ſcelere efferri. Nam quodcunque aliquando omni flagitio ſceleſtis & improbis in cuiuſquam cognitionem cadere poſſit, hæc deteſtabilis, & maxime peſtifera hæreſis illorum, qui mulierculas miſeras omni vitiorum genere cumulatas turpiter, & flagitioſe ludificantur, longiſſimèq. ſuperat.

Quamquam vero talium, & tàm nefandorum ſcelerum procreatorem, & architectum Simonem, eo tempore tamquam acrem præclarorum, & diuinorum Seruatoris noſtri Apoſtolorum aduerſarium, nequam & improba diaboli potentia (quæ omni honeſtati infecta eſt, quæque humanæ ſaluti euertendæ occultas ſemper parat inſidias) de induſtria excitauit: diuina Dei, & cæleſtis gratia, quæ miniſtris ſuis perpetuo opitulatur, per illorum piorum hominum aduentum, & præſentiam Satanæ faces in humanum genus accenſas, intentasquè, ſumma cum celeritate reſtinxit, atque omnem arrogantiã, altosq. ſpiritus, qui ſe contra Dei cognitionem inſolenter extuliſſent, per illos repreſſit, atque adeo è medio ſuſtulit. Quapropter neque impia Simonis contra Chriſtum coniuratio, neque alterius cuiuſpiam eorum, qui tùm in lucem prodierunt, Apoſtolorum temporibus ſe ſuſtentare poterat. Nam illuſtre veritatis lumen, & diuinus ille ſermo, qui modo, (Dei aſpirante numine) in humanum genus ſplendorem ſuum effuderat, inque terris quaſi pubeſcens viguerat, & cum proprijs ac ſuis Apoſtolis verſatus erat, omnes id genus conatus ſtrenuè euicit, profligauitq. Etenim, vt exemplo rem illuſtremus, præſtigiator ille, quem antea poſuimus, velut à diuino, & admirabili fulgore oculis mentis penitus perſtrictus extemplo (cum iam antea in illis ſceleribus, quæ nefarie & perdite conſciuerat, à Petro Apoſtolo, in Iudæa manifeſte deprehenſus fuiſſet) longiſſimum iter terra, mariq. inſtituens, ab Oriente ad Occidentem vſque, quaſi profugus vagatus eſſet, iſtumquè viuendi modum ſolum ſibi ex ſententia fore arbitratus, ſic tandem ad Vrbem Romam profectus, cum iam ibi diabolica vis, & potentia ad hominum perniciem aſſidue excubans, magno ſubſidio illi veniret, breui ſuum inſtitutum eò vſque perduxit, vt ab illis, ſtatua in eius venerationem erecta, honoraretur vt Deus. Ceterùm iſta non ad longinquum temporis ſpatium ex ſententia illi proceſſerunt. Nam è veſtigio ſub ipſo Claudij Imperio, benigna & propitia Dei, totius huius vniuerſitatis rectoris, erga humanum genus prouidentia, fortem ac præpotentem, & reliquorum omnium Apoſtolorum propter virtutis amplitudinem facilè principem, Petrum, Romam verſus, ad eiuſmodi peſtiferam vitæ humanæ corruptelam delendam quaſi manu deduxit. Qui quidem, vtpote generoſus, & ſtrenuus Dei Dux, diuinis armis obtectus, munitusq. eximiam & pretioſam tamquam mercaturam veri luminis mente ſola comprehenſi, ab Oriente ad Occaſum vſque deportauit, ipſamq. Regni Cælorum prædicationem, cæleſtem ſcilicet lucem, & ſalutarem animorum doctrinam palàm diuulgauit.

Euſeb. lib. 2 c. 13.

Sic

Sic ergo cum diuinus sermo iam ad Romanas peruenisset, vesana Simonis potentia extincta est, & homo ipse actutum vnà penitus profligatus. Hæc Eusebius: cui similia sunt, quæ scribit S. Hieronymus, cum ait: Simon Petrus &c. secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit. Metaphrastes ea de re scribens, sanctum Apostolum eiusmodi iter diuina reuelatione aggressum esse tradit, dum ait: Visus est ei Dominus in visione dicens: Surge Petre, vade ad Occidentem: opus enim habet vt tuis illustretur facibus: & ego ero tecum.

Hieron. de script. Eccl. c. 1.
Metaphr. 29. Iun.

De Statua Simonis. *Cap. 516.*

CVm actum sit de Statua inter duos Pontes (nimirum in Insula Tyberina, quæ & Aesculapij dicta est) Simoni titulo diuinitatis dicata, opportune occurrendum putamus quorundam virorum, eruditorum tamen, de ea re dubitationi, in quorum mentes irrepsit aliquando scrupulus, an quæ à Iustino, ac ceteris Patribus de Statua Simoni ibidem loci dicata, sunt dicta, vere subsistant ac veritati innitantur? Vt autem res adeo antiqua, tot tantorumq. scriptorum illustrata ac probata testificatione, reuocaretur in dubitationem, eiusmodi præcessit occasio. Ante annos puto quinque, Gregorio XIII. Rom. Pontifice in eadē Insula Tyberina è ruderibus lapis est effossus, tali inscriptione notatus, seruatur hactenus idem in Horto Religiosorum Mendicantium in eadem Insula posito.

Baron. an. 44.

SEMONI SANGO DEO FIDIO SACRVM SEX. POMPEIVS. S. P. F. COL. MVSSIANVS QVINQVENNALIS DECVR. BIDENTALIS DONVM DEDIT

Præfert lapis ipse basim, super quā Statua locata esset, sed exigua, nec enim cum valde angusta sit, capax fuisse videtur alicuius simulachri humanæ staturæ similis: ex hac igitur inscriptione, tali loco reperta, dubitatio eiusmodi animos illorum pulsauit; num nominis similitudine Iustinus sit lapsus, vt Simoni Mago dedicatum esse simulacrum existimarit, quod Semoni Sango Deo fidio legebatur inscriptum. Sed antequam vlterius progrediamur, vt hæc elucidemus, aliqua ad explicationem eiusmodi inscriptionis afferamus.

Quinam fuerint dij Semones, ex Varrone Fulgentius sic explicat: Semones dici voluerunt Deos, quos nec cælo dignos adscriberent ob meriti paupertatem, sicut Priapus, Hipporea, Vertunnus; nec terrenos eos deputare vellent, pro gratiæ veneratione, sicut Varro in Mystag. ait: Semoneq. inferius derelicto, Deum depinnato attollam orationis eloquio. hæc Fulgentius. Sangus vero Sabina lingua Hercules dicebatur, vt Auctor est idem Varro, idemq. in antiquis lapidibus Sancus scriptus reperitur, sicut & in inscriptione Reatina.

Fulgen. de prisc. ser.
Var. de lig. Lat. lib. 4.
Prop. lib. 4. de Herc. in fin.

SEMIPATRI SANCO. & Propertius:
Sic Sancum Tatiæ composuere Cures. & Ouidius:
Quærebam Nonas, Sanco Fidio ne referrem.

Legimus & inscriptionem lapidis nuper reperti in Quirinali, in hortis Clericorum Regularium, apud ecclesiam sancti Syluestri, his litteris exaratam, qua Sangum dici, & distinctum esse Sangum à Sancto, quo nomine etiam Herculem dictum volunt, facile potest intelligi

SANGO SANCTO SEMON
DEO FIDIO SACRVM
DECVRIA SACERDOTVM BIDENTALIVM
RECIPERATIS VECTIGALIBVS

Gel. li. 16. c. 6. Sed de Sacerdotio Bidentalium, consule Gellium : de ara erecta Romæ Semoni Sango meminit Dionysius Halicarnassæus, cui numini (ait Verrius) Dionys. li. 8 propter viam fit sacrificium, quod fit proficiscendi gratia, in quo mos erat, vt si quid ex epulis superfuisset, igne consumeretur, vt Macrobius admonet.

Ceterùm quod ad diluendam concitatam falsam suspicionem pertinet, nulla quidem, vel leuis saltem suspicio Iustini animum mouisse potuit, vt vel coniectura aliqua opinaretur Simoni Mago simulacrum illud esse dicatum, quod Semoni Sango ea erat inscriptione sacratum : Et vt omittamus dicere de diuersorum nominum differentijs, iam cunctis notissimum erat, neminem inter Deos fuisse recèns recipiendum, nisi ex S. C. nec absque eiusdem auctoritate licuisse cuiquam rem sacram facere, statuas vel Aras erigere. Quamobrem cum nec nomen Imperatoris, nec Senatus (vt in ceteris) sed cuiuspiam tantum illius Collegij sacerdotis Magistratu fungentis, donum illud offerentis, esset nomen expressum, nulla potuit in Iustini animum suspicio ascendere, vt Simoni Mago in Deorum numerum recepto ea fuerit statua consecrata.

Ad hæc, quonàm pacto, quæso, in his Iustinus decipi potuit, qui non tantum gentilium philosophiæ, sed & ipsorum Theologiæ eruditione non leuiter tinctus, vel mediocriter imbutus, sed egregiè excultus, & apprimè eruditus erat, vt plane declarant eius Commentarij non modo ad Antoninum Pium, & ad Senatum Romanum, sed ad Gentiles ipsos sermo exhortatorius scriptus ? Sed & quomodo idem ipse non ea de Simone Mago plus certo Romæ diu multumq. versatus explorata habuit, quæ non in angulo, vel coram eis ignaris locutus est, sed ad ipsum Romanum Imperatorem, ac filios Cæsares, nec non Romanum Senatum conscripsit ? Vel quonam pacto tàm aperte testatus, à Senatu populoq. Romano Simonem Deum habitum, & Statua honestatum, cum hæc mox subdit ? Quocirca vt sacer quoque Senatus & populus Romanus, vnà vobiscum postulata hæc nostra cognoscant, petimus vt siquis inter eos doctrinis illius detineatur, vero cognito, fraudem erroris effugere valeat, & Statuam, si vultis, abolete. Hæc ipse Iustinus.

Nunc vero dicant velim, qui suspicantur eum de statua Semonis Sangi esse deceptum, nunquid inter duos Pontes tantum, an in vno Vrbis loco simulacrum eiusmodi visebatur, cuius cultus & superstitio ab his fere vrbis cunabulis à Sabinis illata, cum nomine creuerat ? certè fuisse etiam in Quirinali eiusdem idoli cultum, secunda, quam posuimus, inscriptio demonstrat. Quid ergo Iustinus vnum ab Imperatore, & Senatu petit abolendum, cum plura in Vrbe essent eiusdem Idola, eodemq. nomine simula-
Dio lib. 60. cra notata ? Sic enim Romæ creuerat superstitio, vt Dio, de his Claudij temporibus agens hæc dicat. Omnes iam ædes, omnia opera statuarum & donariorum essent plena &c.

Hæc ipsa itaque, & si ad tollendam omnem de ea re suspicionem satis superq. videri possint, adhuc tamen & alia subinferimus. Iam vidimus per Semonem Sangum Gentiles Herculem intellexisse, cuius simulacrum sic con-

consueuisse effigiari, vt à ceteris dijs distinctum, absque vlla alia inscriptione, ipso solo intuitu facile cuiusnam esset, ab omnibus cognosci posset, omnes credo etiam intelligere. Ceterum non in imagine Herculis, sed Iouis Simonem, & Scortum suum Helenam in Mineruæ effigiem formatam adorari solitos, auctor est Irenæus, qui sic ait: Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenæ (aliter Helenæ) in figuram Mineruæ, & has adorant. Augustinus eadem in hæc verba. Iouem se credi volebat, Mineruam vero meretricem quamdam Selenem, quam sibi sociam scelerum fecerat, imaginesq. & suam & eiusdem meretricis discipulis suis præbebat adorandas, quas & Romæ tamquam Deorum simulacra, auctoritate publica constituerat, in qua Vrbe beatus Apostolus Petrus eum, vera omnipotentis Dei virtute extinxit. Hæc August. Ex quibus omnis plane suspicio tollitur, vt in imagine Semonis Sangi Dei Fidij, Herculis scilicet, potuerit Iustinus decipi, qui probè nouerat, Simonem Gentilem suum (nam ipse Samaritanus erat) in effigie Iouis coli. Sed de his satis.

Iren. lib. 1. c. 20.

August. ad Quoduultdeum.

Petri aduentus Romam: ex quo Romani multa bona diuinitus consequuti sunt. *Cap.* 517.

ANno ab Vrbe condita 795. Tiberius Claudius ab Augusto quartus, regnum adeptus est, mansitq. in eo annis quatuordecim. Exordio regni eius Petrus Apostolus Domini nostri Iesu Christi, Romam venit, & salutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, potentissimisq. virtutibus approbauit. Atque exinde Christiani Romæ esse cæperunt. Sensit hoc collatum fidei suæ Roma beneficium. Nam cum interfecto Caligula multa de abrogando imperio, ac republica in antiquum ordinem restituenda, euertendaq. penitus Cæsarũ vniuersa familia Senatus, & Consules decreuissent: Claudius mox, vt confirmauit Imperium, magna, atque adhuc Romæ incognita vsus clementia, ne in tantam nobilium multitudinem vltio, si esset cæpta, sæuiret, biduum illud de quo Reipub. statu infœliciter consultatum, actumq fuerat, memoriæ exemit, omniumq factorum, dictorumuè in eo veniam, & obliuionem in perpetuum sanxit. Ita illam præclaram, & famosam Atheniensium Amnestiam, quam quidem Romæ inducere Iulio Cæsare interfecto Senatus, Cicerone suadente, tentauerat, sed Antonio, & Octauiano propter vltionem extincti Cæsaris irrumpentibus, in irritum cesserat; hanc Claudius, quamuis multo truculentiore causa in cædem conspiratorum stimularetur, vltronea clementia, nullo expetente firmauit. Accidit etiam eodem tempore, præsentis gratiæ Dei grande miraculum: siquidem Furius Camillus Scribonianus Dalmatiæ Legatus, bellum ciuile molitus, legiones multas, fortissimasq. ad sacramenti mutationem pellexerat. Itaq. die dicto, vt in vnum vndique ad nouum Imperatorem conueniretur, neque Aquilæ ornari, neque conuelli quoquomodo signa, moueriue potuerunt. Exercitus tanta, & tàm inusitata miraculi fide motus, & conuersus in pœnitentiam, Scribonianum quinto statim die destitutum interfecit, seseq. sacramento prioris militiæ continuit. Tristius, ac perniciosius Vrbi Romæ nihil vnquam fuisse, quam bella ciuilia satis notum est. Itaq. propter aduentum Apostoli Petri, & tenera Christianorum germina, vix dum adhuc

Oros. lib. 7. c. 6.

Dio lib. 60. Sueton. in Claud. c. 13 Plin. lib. 3. ep. 16.

pauca ad sanctæ fidei professionem erumpentia, hanc exorientem Tyrannidem, & consurgens istud ciuile bellum, neget quisquam diuinitus esse compressum; qui præteritis temporibus de compressione bellorum ciuilium simile probarit exemplum? Claudius quarto imperij sui anno cupiens se vtilem Reipublicæ ostentare principem, bellum vbiquè, & victoriam vndecunque quæsiuit. Itaquè expeditionem in Britanniam mouit, quæ excitata in tumultum propter nō redditos transfugas videbatur, transuectusq. in insulam est, quam neque ante Iulium Cæsarem, neque post eum quisquam adire ausus fuerat: ibiquè, vt verbis Suetonij Tranquilli loquar, sine vllo prælio, ac sanguine, intra paucissimos dies plurimam Insulæ partem in deditionem recepit. Orcadas etiam Insulas vltra Britanniam in Oceano positas Romano adiecit Imperio, ac sexto, quam profectus erat, mense Romam redijt. Conferatur nunc, si cuiquam placet, insula, & insula, tempus, & tempus, bellum, & bellum, Cæsar, & Cæsar: Nam de fine nihil profero; quoniam hoc fœlicissima victoria, illud acerbissima clades fuit, & sic demum Roma cognoscat per eius latentem prouidentiam in augendis rebus antea se partem fœlicitatis habuisse, cuius agnitione suscepta, plenissima fœlicitate perfruitur, inquantum non tamen blasphemiarum offendiculis deprauatur. Eodem anno imperij eius, fames grauissima per Syriam facta est, quam etiam Prophetæ pronuntiauerant, sed Christianorum necessitatibus apud Hierosolymā conuectis ab Aegypto frumentis, Helena Adiabenorum Regina conuersa ad fidem Christi largissimè ministrauit. *Ioseph. ant. lib. 20. c. 2.*

Anno imperij eius quinto inter Theram, & Therasiam, Insula de profundo emicuit triginta stadiorum spatio extenta. Anno eius septimo, sub procuratore Iudææ Cumano, in Hierosolymis tanta seditio in diebus azimorum exorta est, vt in portarum exitu populo coarctato triginta millia Iudæorū cæde prostrata, & compressione suffocata referantur. Anno eiusdem nono expulsos per Claudium Vrbe Iudæos Iosephus refert. Sed me magis Suetonius mouet, qui ait hoc modo; Claudius Iudæos impulsore Christo assiduè tumultuantes Roma expulit. Quod vtrum contra Christum tumultuantes Iudæos coërceri, & comprimi iusserit, an etiam Christianos simul, velut cognatæ religionis homines, voluerit expelli, nequaquam discernitur. Veruntamen sequenti anno tanta fames Romæ fuit, vt medio foro Imperator correptus à populo conuitijs, & fragminibus panis turpissimè infestatus, ægrè per Pseudotyrum in palatium refugiens furorem excitatæ plebis euaserit. Paruo autem intercedente tempore trigintaquinque Senatores, & trecentos simul equites Romanos minimis causis interfecit: ipse autem manifestis veneni signis est mortuus.

De Petri, socijs, cum Romam venit, & de locis, quæ pertransijt. Cap. 518.

Baron. An. 44. VEnisse vnà cum Petro Antiochia Romam, Marcum in primis, qui postea ab eodem Petro acceptum scripsit Euangelium; Apollinarem, qui ab eodem postmodum Rauennati est præfectus Ecclesiæ; Martialem, qui est inde missus ad Gallias; Rufum Capuæ factum Episcopum; Pancratium Tauromenij; Marcianum Syracusis datum Episcopum, & alios cum eis, eorun-

eorundem Acta testantur: licet de Marciano, & Pancratio iam antea, cum adhuc Petrus moraretur Antiochiæ, in Siciliam fuisse missos, Metaphrastes affirmat, cuius etiam testificatione habetur expressum, Petrum in Italiam nauigantem, in Siciliam appulisse.

De ceteris locis, ad quæ Petrus Romam venturus diuertit, nobilia in ijs remanserunt antiquitatis vestigia, sed traditione potius, quàm scriptura firmata. Nam (vt omittamus de singulis dicere, quæ nondum nobis explorata habentur) est Neapoli in Campania percelebris memoria, vbi idem Princeps Apostolorum, cum Neapolim nauigio delatus esset, vnà cum suis, Missam celebrauit. Tradunt insuper, ipsum Neapoli soluentem, vi ventorum delatum esse Liburnum, indequè Pisas proxime positas conscendisse, ibique ex more incruentum sacrificium obtulisse; quem locum, tantæ rei memoria celebrem, à posteris summo honore habitum esse constat. Inde vero Romam venisse.

De primo Petri hospitio Romæ. *Cap.* 519.

CVm Romam peruenisset Petrus, antequam Gentilibus Euangelium prædicaret, ad contribules suos diuertisse Iudæos existimamus. Incolebant illi Regionem Transtyberinam iam ab Augusti temporibus, vt auctor est Phylo, cui & Ethnici scriptores consentire videntur, vt Martialis, & alij: cæterùm vbi Petrus Euangelium prædicans, Gentilibus Romanis innotuit, non amplius apud Iudæos permissus est agere, sed à Pudente Senatore, qui in Christū credidit, in domum suam exceptus est, quæ erat in Viminali, vbi postea titulus est erectus, Pastoris nomine nuncupatus.

Philo de leg. ad Caium. Martial. li. 2. Epigrā.

Maiorum firma traditione præscriptum est, domum Pudentis Romæ fuisse primum hospitium S. Petri Principis Apostolorum, illicq. primùm Christianos conuenisse ad Synaxim, coactam Ecclesiam, vetustissimumq. omnium titulum Pudentis nomine appellatum, qui item & Pastoris nomine dictus reperitur, hodie vulgo Ecclesia S. Pudentianæ nuncupatur. De Pudentis domo, & titulo in actis Nouati, Pudentianæ, & Praxedis pluribus agitur, mentioq. de eo habetur in Romanis Concilijs, atquè in his præsertim, quæ Romæ sub Symmacho Papa sunt acta.

Baron. ad Mart. Rō.

De Pudente Romano Petri hospite. *Cap.* 520.

POst mortem Adriani Antoninus cognomento Pius Imperij sceptra suscepit. Huius temporibus fuit in Vrbe Roma, vir nomine Pudens, genere nobilis, honestate præclarus, cuius Pater vocabatur Punicus Pudens, Mater autem Priscilla, quorum quidem arbitrio mulierem duxerat coniugem nomine Sabinellam, illustribus æquè ortam natalibus, de qua duas suscepit filias (præter Timotheum, & Nouatum) pulchras specie, sed moribus pulchrioribus, Pudentianam scilicet, & Praxedem, & postquam obijt vxor eius, vita Apostolica delectatus, vtpote qui B. Petri Apostoli prædicatione conuersus, & doctrinis eius saluberrimis fuerat informatus.

Ex antiqu. Passion. m. s. nostra Biblioth. & alijs.

De

De Pudente illud certum est, si verum esse dixerimus, quod à S. Petro ad Christi fidem magis perductus sit, quàm à Paulo, cuius forte discipulus, si duos faciamus Pudentes, Pudens Iunior. Rursum Acta: Spreuit mundum cum pompis suis; ieiunijs autem, & eleemosynis, ac peregrinorum susceptionibus vigilanter insistēs, plures suo exemplo ad opus simile prouocabat. Adeo namq. in Catholicæ fidei deuotione feruebat, vt inter ipsa nouellæ Christianitatis primordia, infra domus suæ ambitum Ecclesiam fabricaret, & per manus Sancti Pij Apostolicæ Sedis Episcopi dedicari deposceret, appellans eam titulum Pastoris, ex nomine cuiusdam presbyteri, qui videlicet prudentia præditus, omni domui eius in bonis actibus assistebat. Est enim vsque hodie Romæ locus, qui vicus Patritij appellatur, & S. Pudentianæ vocabulo insignitur.

Pastor autem, de quo supra facta est mentio, ille ipse fuit, qui & Hermas à sanctis Patribus appellatur.

Accidit autem, vt Pudens ægrotaret, & quasi præsciens se viam vniuersæ carnis ingredi, filias suas, vt ad finem vsque vitæ Christo sponso se Virgines seruarent ardentius, quàm vnquam antea monere cœpit: cumq. adhuc eas salutaribus disciplinis instrueret, & cælesti sponso, cui eas desponderat, commendaret, in confessione sancta emisit spiritum. Quod audientes Christiani, vnà cum S. Pio Episcopo vndiquè confluxerunt, & exequias iuxta traditiones Ecclesiasticas in hymnis, & canticis celebrantes, sepelierunt eum in Cœmeterio Priscillæ via Salaria, iuxta plures Christianæ fidei confessores.

De eodem Pudente ex Romano Martyrologio, & alijs. Cap. 521.

Martyrol. Rom. die 19. Maij. DE Pudente hæc habemus in Romano Martyrologio: Ibidem (Romæ scilicet) S. Pudentis Senatoris, patris supradictæ Virginis (Pudentianæ) qui ab Apostolis Christo in baptismo vestitus, innocentiæ tunicam vsque ad vitæ coronam immaculatè custodiuit.

2. Tim. 4. De eodem meminit Paulus Apostolus in secunda Epistola Romæ ad Timotheum scripta, in fine, vbi salutationem fidelium subijciens ait: Salutant te Eubulus, & Pudens &c.

Anno Chr. 59. Addit Baronius: Quod ad Pudentem pertinet, hic ille vir est clarissimus Senatorij ordinis, Ciuis Romanus, pater Nouati, atque Timothei, Praxedis, & Pudentianæ Virginum: Huius domus ad radicem Viminalis posita propè Exquilinum patuit omnibus Christianis, vbi & sacræ agebantur Synaxes, conuersaq. deinde penitus in Ecclesiam, eadem Pastoris Titulus dicta est: nam cum domus aliqua publico religioso Christianorum vsui manciparetur, Crucis titulo insignita, ex eo & nomen accipiens, titulus dicebatur. Est de hoc exemplum breuioribus illis, sed plane aureis Pij Papæ *Binius to. 1. Conc. in Pio.* epistolis ad Iustum Episcopum Viennensem, in quarum priori hæc de nuper erecto Titulo: Antequam Roma exisses, soror nostra Euprepia (sicut bene recordaris) Titulum domus suæ pauperibus assignauit; vbi nunc cum pauperibus nostris commorantes, Missas agimus.

Et

Et in epiſtola poſteriori: Presbyter Paſtor Titulum condidit. &c.

Iuſtinus Philoſophus, poſtea Martyr glorioſiſſimus, interrogatus à Ruſtico Vrbis Præfecto: Age dicas, quem in locum conueniatis, & diſcipulos tuos congreges? Reſpondit: Ego prope domum Martij cuiuſdam, ad Balneum Timothinum, hactenus manſi. Veni autem in Vrbem Romam ſecundò: neque alium quempiam locum, niſi quem dixi, cognoſco. Ac ſi quis ad me venire voluit, communicaui cum illo veritatis doctrinam. &c. *Baron. an. 165 ex Act. Iuſt.*

Porrò Timothinæ Termæ eædem, & Nouati dictæ reperiuntur, poſitæ à Sexto Rufo, & Publio Victore in Viminali: Timothæus enim, & Nouatus germani erant, Pudentis Senatoris filij: extantq. vſquè hodie earundem Themarum veſtigia, ſuperq. titulus altoris erectus permanet. Patebat Pudentis Senatoris domus (vt diximus) ab initio Petri Romam aduentus, hoſpitio Chriſtianorum. Cum igitur Iuſtinus ſe in Vrbem iterum venientē ſemper ad Balneum Timothinum diuertiſſe tradit, planè ſignificat, ſe exceptum hoſpitio à Nouato, atque Timotheo fratribus, eorumq. ſororibus, Pudentiana, atque Praxede, nobili reuera, atque præcipua in Vrbe Chriſtiana familia: quippe qui omnes ſe ſuaquè, Patris exemplum ſequutæ, pietatis officijs mancipabant.

Hunc ipſum Titulum Paſtoris, Eccleſiam ſcilicet S. Pudentianæ, vetuſtate collabentem, decentiſſime reſtitutum videmus, ab eiuſdem Tituli presbytero Cardinale Illuſtriſſimo, ac Reuerendiſſimo Henrico Caietano S.R.E. Camerario: Sacello inſuper extructo, & magnifice exornato, eodem loco vbi ipſum Apoſtolorum Principem Petrum ſæpius Miſſam celebraſſe traditum eſt.

Locus, vbi S. Petrus baptizabat. Cap. 522.

Locus alius, vbi verſari, & baptizare ſolitum fuiſſe Petrum dicitur, erat Cœmeterium Oſtrianum via Salaria, cuius mentio eſt in Actis Liberij Papæ. De eodem Onuphrius Panuinius hæc tradit: Cœmeterium omnium vetuſtiſſimum Oſtrianum, via Salaria, ad tertium ab Vrbe Lapidem, in quo B. Petrus Apoſtolus baptizaſſe dicitur. In Cœmeterijs Romæ exiſtentibus, baptiſmum, & Miſſas celebrare, vigilias decantare, ordinationes, & ſtationes, ideſt omnes ſacras cæremonias habere, veteres ſolitos fuiſſe, docent antiquiſſima Eccleſiaſtica monumenta. Prothonotarius S. R. E. in Actis Liberij Papæ c. 3. 1. Conciliorum tomo, ſic ait: Erat non longe à Cœmeterio Nouellæ ad tertium ab Vrbe lapidem via Salaria, Cœmeterium Oſtrianum, vbi Petrus Apoſtolus baptizauit. *Bar. ö. Xpi. an. 226. Panuin. de Cœmet.*

Petrus

Petrus Apostolus honorificis excellentijs à Christo Domino decoratus est, vt sedes eius in medijs gentibus, apud omnes omni tempore in maiori honore haberetur.
Cap. 524.

VEnit igitur Petrus, Rege ducente Christo, ad Vrbem Vrbium dominatricem, quæ multis subactis populis, & per longa tempora subiugatis gentibus, imperium sibi vniuersale totius Orbis asciuerat: Venit autem, vt non ferro tectus, sed fide protectus, illam Christo seruire doceret, & inclinare aures nouis præceptis, & longe sublimius Imperium, & latiorē dominationem illi per suaue fidei iugum prouideret, quàm per humanam prudentiam, aut bellicam potentiam prius vnquam habuisset, aut in posterum esset habitura. Illud agens, illud satagens, vt fundaret ibi Imperium æternum, &
Psal. 88. Regnum quod non esset finem habiturum, & poneret ibi sedem Dauid, quæ diuinam promissionem habuerat æternæ durationis, super quam ipse, vicem Christi in terram gerens, primus sederet, deinde & successores eius pari auctoritate sederent, & docerent, & totam Ecclesiam inde gubernarent. Quapropter Christus Dominus Petro multas contulit excellentias, vt honorifice super tàm magnificam & sublimem cathedram sederet, & cōfortaretur Principatus eius, & agnosceretur eius dignitas, & non contemneretur auctoritas: ordinans vt in simili honore succederent, quotquot futuri erant huiusmodi Cathedræ sessores, vt omnes populi & Principes gentium non erubescerent flexo poplite reuereri eum, quem Christus rerum Dominus, cæliq. & terræ Rex, super sedem suam collocasset, considerantes non eum, qui sedet, sed qui ad sedendum misit illum: Et qui secus facerent, scirent contemptum illum ascendisse vsque ad Deum, & exacerbasse Christi mansuetudinē, & prouocasse contra seipsos iram diuinam, quæ forsan tardo, sed certo & graui supplicio perditura esset, qui hæc patrare ausi fuissent. Quod vtinam succedentibus temporibus multi superbè dominantes, & superbè sapientes in seculo obseruassent, & præ timore Domini Christos eius non tetigissent, neque insolentes ausus contra sedentes Pontifices, magni Petri successores erexissent: non enim gladium cælestem, ab omnibus formidandum, seuerum vltorem experti fuissent, vt frequentioribus euentibus, successiuis temporibus millies comprobatum est. Quæ locis suis erunt recitanda, & veri-
Prou. 30. tas Prouerbij apparuit, quæ ait: Oculum, qui subsannat patrem, effodiant eum Corui de torrentibus, & comedant eum filij Aquilæ. Quapropter opportunum erit hic recensere honorificas aliquas Petri excellentias (etenim decebat in vniuersali Gentium Rectore, supra ceteros aliquid præfulgere honorificentius) quas Prærogatiuas appellant, quibus à Christo honoratus fuit, quas quidem Cardinalis Bellarminus, miræ eruditionis, & eximiæ pietatis vir, diligentissime conscripsit. ex cuius scriptis hæc nos sumpsimus.

Præcipuæ, & præcellentes Prærogatiuæ, quæ in Diuo Petro præfulgebant, Romanã, & Catholicam Ecclesiam gubernaturo, ex Controuersijs Cardinalis Bellarmini excerptæ.
Cap. 524.

PRima Petri prærogatiua est mutatio nominis: Nam ait Dominus Petro: *Ioan. 1.*
Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas. Deus autem nunquam *Card. Bellarm. de*
imponit noua nomina, nisi maximis de causis, & ad significanda priuilegia *Rom. Pont.*
concessa eis, quibus nomina mutantur. Ita Abrahamum, cum diceretur *l. 1. c. 17.*
Abram, idest, pater excelsus, dici voluit Abraham, idest, patrem multitudinis, vt eo nomine significaret hominem illum, qui iam senex erat, & vxorem anum, & sterilem habebat, tamen ex dono Dei sic immutandum, vt fieret pater plurimorum filiorum, vel potius gentium, & populorum. *Chrysost. in Ioan. c. 1. Genes. 17.*

Est autem duplex prærogatiua in hac mutatione nominis Simonis in nomen Petri. Vna, quod soli Petro ex omnibus Apostolis nomen mutauerit: Nam etsi imposuit nomen filijs Zebedæi, Boanerges, tamen fuit illud potius quoddam cognomen, quàm proprium nomen. *Marc. 3.*

Itaque nusquam postea ab Euangelistis vocantur Boanerges, sed tantum Iacobus, & Ioannes, vt antea vocabantur. At Petrus deinceps ferè semper vocatur Petrus, & Paulus Petrum sæpe nominat, & nunquam aliter, quàm Petrum, aut Cepham, quod est idem; Ioannem autem sæpe quidem nominat, sed Ioannem perpetuo, nunquam Boanerges. *Gal. 1.*

Altera est, quod tale nomen ei dederit. Nam Syriacè Cephas significat petra, vt Hieronymus testatur. Græcè autem significat, caput, vt contra Parmenianum annotauit Optatus. *Hier. in ep. ad Gal. c. 2.*

Ac demum vnum est ex celeberrimis Christi nominibus. Nihil enim frequentius in scripturis Christus appellatur, quàm petra, vt patet ex Isaia, Daniele, Psalmis, Matthæo, & Paulo, & Petro ipso, & alibi. *Optat. li. 2. cõtra Parmen.*

Christus ergo cum solo Petro suum ipsius nomen communicans, & nomen illud, quo ipse significatur, vt fundamentum, & caput Ecclesiæ vniuersæ, quid aliud indicare voluit, quàm se facere Petrum fundamentum, & caput Ecclesiæ loco suo? *Isai. 8. & 28. Daniel. 2. Psal. 117. Matth. 21. Rom. 9. 1. Cor. 10. Ephes. 2. 1. Pet. 2.*

Itaquè rectè B. Leo ad Episcopos Viennensis prouinciæ: Hunc, inquit, inconsortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, &c. & in sermone de anniuersario die assumptionis suæ ad Pontificatum, ita Christum loquentem ad Petrum introducit: Sicut meus pater tibi manifestauit diuinitatem meam, ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam, quia tu es Petrus, idest, cum ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. *S. Leo epist 89. Serm. 2.*

Expli-

Explicatur ſecunda prærogatiua, ex modo quo ab Euangeliſtis Apoſtoli numerantur. Cap. 525.

Matth. 10. ALtera Petri prærogatiua eſt, quod cum ab Euangeliſtis nominãtur Apoſtoli, vel omnes, vel aliqui, ſemper primo loco ponitur Petrus. Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc, primus Simon, qui dicitur Petrus &c. quod non caſu, ſed diuino conſilio, factum eſt, vt ſcilicet propter gradum, & auctoritatem, ad quam aſſumpſerat eum Chriſtus, iure, & merito diceretur primus. *Marc. 3. Luc. 6. Act. 1.*

Neque vero Petrus ſolum primo loco ponitur, & primus vocatur, ſed etiam paſſim in ſcripturis deſcribitur, vt paterfamilias, vt Dux, & Princeps reliquorum. Nam quemadmodum in Apocal. dicitur. Michael, & Angeli eius, ideſt, dux, & milites eius: Ita dicitur apud Euangeliſtas: & proſequutus eſt eum Simon, & qui cum eo erant: & dicitur: Petrus, & qui cum illo erant: Petrus vero, & qui cum illo erant. Dicite diſcipulis eius, & Petro. Stans Petrus cum vndecim. Dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos. Petrus, & Apoſtoli dixerunt: Nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi, ſicut ceteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas? An, quæſo, Cephas non erat diſcipulus? non erat Apoſtolus? cur ergo dicitur, Petrus, & Apoſtoli? diſcipulis, & Petro? Apoſtoli, & Cephas? niſi quia Petrus Princeps, & caput aliorum erat? *Apocal. 12. Marc. 1. Luc. 8. & 9. Marc. 16. Act. 2. & 5. 1. cor. 9.*

Pertinet autem ad hæc, quod Petrus ferè ſemper loquitur nomine omnium: Ecce nos reliquimus omnia. Ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes? Domine, ad quem ibimus? In quem locum Cyrillus ita ſcribit: Per vnum, qui præerat, omnes, reſpondent. Hinc etiam Chryſoſtomus Petrum vocat os Apoſtolorum. *Matth. 19. Luc. 12. Io. 6. Chry. hom. 55. in Mat.*

Eplicantur quatuor aliæ prærogatiuæ ex Euangelio S. Matthæi. Cap. 526.

Matth. 14. Bernard. de conſid. l. 2. Ioan. 21. TErtia prærogatiua eſt, nam ſolus Petrus vnà cum Domino ambulat ſuper aquas, qua de re S. Bernardus: Inſtar Domini (inquit) gradiens ſuper aquas, vnicum ſe Chriſti vicarium deſignauit, qui non vni populo, ſed cunctis præeſſe deberet. Si quidem aquæ multæ, populi multi. Similiter & ceteris diſcipulis in nauicula venientibus ad Dominum, qui in littore expectabat, Petrus ſe miſit in mare, & natando venit. De quo idem Bernar. Quid iſtud? nempe, ſignum ſingularis Pontificij Petri, per quod non nauem vnam, vt ceteri quiſque ſuam, ſed ſeculum ipſum ſuſceperit gubernandum. Mare enim ſeculum eſt, naues Eccleſiæ.

Quarta prærogatiua eſt illa peculiaris reuelatio facta ſoli Petro, qui diuinitus illuminatus reſpondit Chriſto: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Inſigne enim priuilegium eſt, quod Petrus primus omnium Apoſtolorum à Deo edoctus, cognouerit ſumma myſteria noſtræ fidei, diſtinctionem videlicet perſonarum, in Deo, & incarnationem, vt cognoſci poteſt ex magnifica Chriſti approbatione, cum ait: Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt: tùm etiam *Matth. 16.*

ex veterum Patrum testimonijs.

Quinta prærogatiua eius in hoc consistit, quod dictum est: Et portæ Inferi non prævalebunt aduersus eam. Quo verbo non solum promittitur perpetua stabilitas Ecclesiæ vniuersæ, sed etiam petræ, supra quam fundatur Ecclesia, vt notat Origenes hoc loco. Itaque speciali priuilegio promissum est Petro, sedem eius nunquam esse ruituram: quam promissionem si habuissent Apostoli ceteri, adhuc staret sedes Iacobi Hierosolymis; Ioannis Ephesi; Matthæi in Aethyopia; Andreæ in Scythia: ceterùm illæ omnes paulatim manus dederunt portis inferorũ. Hinc Augustinus in Psalmum: Numerate inquit, sacerdotes, vel ab ipsa sede Petri; ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ. *Matth. 16.* *Orig. in c. 16. Matth.* *S. Aug. in Psal. cont. part. Donat.*

Sexta est, vbi Dominus iubet solui tributum pro se, & Petro. Da, inquit, illis pro me, & te. Ex quibus verbis collegisse Apostolos, Petrum omnibus alijs esse prælatum, scribunt Origenes, Chrysostomus, & Hieronymus: & præterea Chrysostomus diserte asserit hoc loco: Petrum omnibus alijs antepositum, tantoq. honore affectum, vt noluerit ipse hoc de se scribi à discipulo suo Marco. Marcus enim in Euangelio suo diligentissimè scribit Petri negationem; quæ autem ad Petri gloriam maximè faciebant, aut omisit, aut breuissimè perstrinxit, cuius rei non alia potest reddi causa, nisi quia sic Petrus voluit. *Matt. 17.* *in cap. 16. Matth.*

Explicantur aliæ tres prærogatiuæ, ex Euangelio Sancti Lucæ. Cap. 527.

SEptima prerogatiua sumitur ex Luca & Ioan. cum recitât duo miracula Christi, edita in piscatione Petri, quorum primum manifeste designat, vt monet S. Augustinus, Ecclesiam militantem; alterum, Ecclesiam triumphantem; nam idcirco id factum est ante resurrectionem Christi, illud post Resurrectionem. *Luc. 5.* *Io. 21.* *Aug. tract. 122. in Io.*

Item in primo retia non iaciuntur in dexteram partem tantum, nec in sinistram tantum, ne solos bonos, aut solos malos ad Ecclesiam venire credamus, sed indifferenter dicitur: Laxate retia in capturam; at in secundo tantum in dexteram partem nauigij iaciuntur retia, quia soli boni colligentur ad vitam æternam.

Præterea in primo rumpebatur rete, & nauis penè mergebatur, quod significat Schismata, & hæreses, & scandala, quæ Ecclesiam fluctuare cogunt: at in secundo non est ruptum rete, vt ipse Euangelista admonuit, quasi respiciens ad illam piscationem priorem, in qua retia rumpebantur: nec nauis fluctuauit, quia in alia vita nulla erunt schismata, nec scandala.

Ad hæc in prima, sine vllo numero comprehenduntur pisces, vt impleretur, quod scriptum est Psal. 39. Annunciaui, & loquutus sum, & multiplicati sunt super numerum: at in secunda nulli fuerunt super numerum, sed certus numerus C. LIII. nulli enim præter numerum electorum colligentur ad Regnum. *Psal. 39.*

Deniquè in prima pisces introducuntur in nauem adhuc fluctuantem, in secunda trahuntur ad littus, quod propter stabilitatem, vitam immortalem, & beatam designat,

Iam

Iam ergo insignis prærogatiua Petri est, quod in vtraque naui, & piscatione, quæ apertissimè totius Ecclesiæ statum significant, semper Petrus princeps inuenitur. Nam cum vidisset Dominus plures nauiculas, intrauit in vnam, quæ erat Simonis, & ex ea docebat, vt intelligeremus in ea tantum Ecclesia esse & docere Christum, cuius gubernator est Petrus.

Luc. 5.

Ambrosius vero: Hanc, inquit, solum Ecclesiæ nauem ascendit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus. Ibidem. Soli Petro dicitur: Duc in altum, & laxate retia in capturam. Vbi Petrus iubetur tanquam summus Nauclerus, & piscator ducere alios ad piscandum. Et Dominus exponens figuram, soli Petro dicit: Noli timere, ex hoc enim homines eris capiens. Sic etiam Petrus dicit: Vado piscari: dicuntq. ei alij: Venimus & nos tecum. &: Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram. Quid verò significatur aliud his figuris, quàm Petrum esse, qui homines de mundo ad fidem, & Ecclesiam militantem adducit, & qui eos regens, & gubernans, ad Ecclesiam triumphantem perducit?

Ambr. ser. 11. *Ioan. 21.*

Octaua est, cum Dominus ait: Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quibus verbis clarissimè Dominus ostendit, Petrum fore Principem, & caput fratrum suorum. sic enim exponunt Græci, & Latini.

Luc. 22.

Theophylactus in hunc locum: Quia te habeo, inquit, vt principem discipulorum, postquam negato me, fleueris, confirma ceteros: hoc enim te decet, qui post me Ecclesiæ petra es, & fundamentum. Et Leo de anniuersario assumptionis suæ ad Pontific. Pro fide Petri, inquit, propriè supplicatur, tamquam aliorum status certior sit futurus, si mens principis victa non fuerit.

S. Leo ser. 3

Nona est, quod Christus resurgens primum omnium ex Apostolis Petro se videndum præbuerit. Colligitur id ex illis verbis. Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Vbi notat Ambrosius, Simoni omnium primo Christum apparuisse ex viris. Nam ante Mariæ Magdalenæ apparuerat, vt scribit Marcus cap. vlt. Colligitur hoc idem & quidem apertissimè ex verbis S. Pauli: Tradidi, inquit, vobis inprimis, quod & accepi, quoniam Christus mortuus est, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas, & quia visus est Cephæ, & post hoc vndecim: deinde visus est plusquàm quingentis fratribus: deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus, nouissimè autem omnium tamquam abortiuo visus est & mihi. In quem locum Chrysostomus: Itaque, inquit, non omnibus initio visus est, nec pluribus simul, sed vni tantum, & ei Principi, & fide maximè digno. Et infra: Itaquè, inquit, Petro primum apparet, nam qui Christum primus confessus erat, non ab re primus, etiam resurgentem videt.

Luc. 24. *1. Cor. 15.*

Explicantur aliæ duæ ex Euangelio Sancti Ioannis. Cap. 528.

Decima est, quod Petrus primus fuit, cui Dominus pedes lauit.
Vndecima est, quia Petro soli, mortem Christus prædixit, & mortem crucis, vt sicut ei nomen suum donauerat, & officium suum imposuerat,

August. in c. 13. Ioan. *Ioan. 21.*

fuerat, ita & in morte socium illum haberet: Cum senueris, inquit Dominus, extendes manus tuas, & alius cinget te, & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, addit Euangelista, significans qua morte clarificaturus esset Deum.

Deinde ibidem subiungit Dominus loquens ad Petrum: Sequere me: quæ verba quidam accipiunt de officio pastorali, vt Theophylactus, qui exponit, sequere me, qui educo te ad prædicandum, & totum Orbem in manus tuas trado. Alij accipiunt de similitudine mortis, vt Euthymius, qui exponit, sequere me, idest, crucem patiendo, me imitare.

Sed plenus commentarius erit, si vtramque sententiam coniungamus. Cum enim Dominus oues Petro commendasset, & mortis genus prædixisset, quasi concludens omnia vno verbo ait: Sequere me, idest, esto id quod fui, & viuens, & moriens: age pastorem animarum dum viuis, & postea per Crucis mortem transi de hoc mundo ad Patrem. Et ne suspicaremur hæc dici omnibus, diserte Dominus excludit Ioannem, qui tunc corporaliter sequebatur: sic eum, inquit, volo manere: quid ad te? tu me sequere.

Explicantur aliæ nouem prærogatiuæ ex Actis Apostolorum, & Epistola ad Galatas. Cap. 529.

DVodecima prærogatiua est, quia Petrus tamquam paterfamilias colligit in vnum, cœtum discipulorum, & vnum eligendum esse docet in locum Iudæ. In quem locum Chrysostomus: Quàm, inquit, agnoscit Petrus commissum sibi gregem? quàm in hoc choro princeps est? Oecumenius: Surgit, inquit, Petrus, non Iacobus, vt is, cui præsidentia discipulorum commissa erat. Neque vllus orationi Petri contradixit, sed mox ad eius præceptum constituerunt duos, quos dignissimos eo gradu existimabant, vt vnum eorum Deus ipse designaret. *Act. 1.*

Decima tertia est, quia post acceptum Spiritum sanctum, Petrus omnium primus promulgat Euangelium, & prima illa concione tria millia hominum conuertit. Vbi Chrysostomus: Petrus, inquit, omnium erat os, sed astabant illi vndecim, testimonio suo comprobantes ea, quæ ab illo dicebantur. *Act. 2.*

Decima quarta est, quia primum miraculum in testimonium fidei à Petro fit. Etsi enim Petrus, & Ioannes simul erant, tamen solus Petrus dixit claudo: Aurum & argentum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do, &c. Notat pulchrè Ambrosius merito Petrum primum miraculum edidisse in pedum confirmatione, vt ostenderet se fundamentum esse totius Ecclesiæ. *Act. 3.* *Ambr. ser. 69.*

Decima quinta est, vbi Petrus tamquam summus & diuinus Iudex agnouit, & damnauit hypocrisim, & fraudem Ananiæ, & Saphiræ, & eos verbo suo occidit. *Act. 5.*

Decima sexta est, quia factum est, cum Petrus transiret per omnes. In quem locum Chrysostomus: Quemadmodum, inquit, dux in exercitu obambulans considerabat, quæ pars sit coadunata, quæ ornata, quæ suo aduentu egeat, vides vbique illum circumcursare & primum inueniri. *Act. 9.*

Decima septima est, quia Petrus omnium primus incipit prædicare *Act. 10.*

gentibus, ſicut ipſe omnium primus prædicauerat Iudæis. Et ſoli ipſi viſio illa oſtenſa eſt, qua monebatur tempus eſſe prædicandi Gentilibus. Vbi etiam pulchrè dicitur ei: Macta, & manduca. Nam capitis eſt mandacare, & per manducationem traijcere cibum in ſtomachum, & illum ſibi incorporare. Significatur enim hac metaphora, Petro conuenire, vt ipſe tamquam caput Eccleſiæ, infideles conuertat, & efficiat membra Eccleſiæ.

Act. 8. Quod ſi Philippus prius conuerterat Ethnicum hominem, Eunuchum videlicet
Act. 9. Reginæ Aethyopum; & Paulus loquebatur gentibus, & diſputabat cum Græcis.

Aduertendum eſt Eunuchum illum fuiſſe proſelytum, ideſt, iam conuerſum ad Iudaiſmum, non autem planè gentilem, vt erat Cornelius. Nam
Act. 15. Petrus non mentitur, cum indicat ſe primum prædicaſſe gentibus.

Act. 11. Et illi, qui diſperſi fuerant à tribulatione, quæ facta eſt ſub Stephano, perambulauerunt varias Regiones euangelizando, nemini loquentes verbum, niſi ſolis Iudæis: Vnum autem ex his fuiſſe Philippum, patet
Act. 8. ex Actis.

Adde quod iſte Eunuchus ibat in Hieruſalem ad Templum, & Iſaiam in curru legebat, quæ ſunt aperta ſigna Iudaiſmi.

Denique Hieronymus in Epiſtola ad Saluinam de Cornelio loquens: Primus, inquit, vnde initium ſit gentium? à viro pio qui operibus dignus eſt habitus. Quod ſi aliquando Patres dicunt, Eunuchum illum, quem baptizauit Philippus, fuiſſe gentilem, intelligunt natione, non religione.

De Paulo autem ſecundum Græcos codices nulla eſt difficultas: Non enim eſt in Græco illud: loquebatur gentibus, ſed tantum eſt, loquebatur, & diſputabat aduerſus Græcos. Græcos autem hic vocat Iudæos in Græcia natos & Græcè loquentes, vt indicant Chryſoſtomus, & Oecumenius: nec eſt veriſimile Paulum prædicaſſe gentilibus in ipſa Hieruſalem, & nullum rumorem excitatum ab Hebræis, qui poſtea tàm vehementer in Petrum inſurgebant, quia prædicauerat Cornelio.

Quia tamen Latini codices habent: Loquebatur gentibus, & diſputabat cum Græcis: dici poteſt eum loquutum eſſe ac diſputaſſe cum gentilibus, non eos ad fidem pertrahendo, ſed fidem ab eorum calumnijs defendendo. Itaq. ibidem Lucas ſubiungit, non aliquos eſſe conuerſos, ſed odium adeo graue in Paulum excitatum, vt quæſierint eum interficere. Primus ergo Pater tàm Iudæorum, quàm Gentilium, Petrus fuit.

Act. 15. Decima octaua eſt, quando pro Petro in carcere conſtituto oratio fiebat ſine intermiſſione pro eo ab Eccleſia. Vnde etiam inſigni miraculo liberatus eſt. Scimus ante illud tempus Stephanum in periculo fuiſſe, & poſtea etiam lapidatum; item Iacobum in eodem carcere conſtitutum, & poſtea interfectum; nec tamen legimus ita ſine intermiſſione ab Eccleſia pro illis oratum, vt nunc pro Petri periculo factum eſt. Quæ autè poteſt alia ratio aſſignari, niſi quia multum intereſt, vtrum membrum vnum, an caput ipſum periclitetur? Itaq. Chryſoſtomus in hunc locum: Magni, inquit, amoris indicium, oratio: Patrem omnes quærebant, &c.

Act. 12. Decimanona eſt, quoniam Petrus in Concilio primus loquitur, & ſenten-

tentiam eius Iacobus, omnesq. alij ſequuntur, vt Hieronymus docet, & Theodoretus in epiſtola ad Leonem de eadem re, ſic loquitur: Paulus, inquit, præco veritatis, tuba ſanctiſſimi ſpiritus, ad magnum Petrum cucurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de legalibus inſtitutis contendebant, ab ipſo afferret ſolutionem. *Hieron. ad Aug. ep. 11 inter epiſt. Aug.*

Vigeſima eſt ad Galatas, vbi Paulus dicit: Poſt annos tres aſcendi Hieroſolymam videre Petrum. Os enim erat Apoſtolorum, & princeps, propterea & Paulus eum præter alios viſurus aſcendit. Ambroſius in cap. 1. ad Galatas. Dignum fuit, inquit, vt cuperet videre Petrum, quia primus erat inter Apoſtolos, cui delegauerat Saluator curam Eccleſiarum. & Hieronymus: Tantæ Petrus auctoritatis fuit, vt Paulus in epiſtola ſua ſcripſerit; deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum. *Gal. 1. Chryſ. ho. 87. in Io. Ambr. c. 1. ad Gal. Hier. epiſt. ſupradicta.*

Proponuntur aliæ prærogatiuæ ex varijs Auctoribus. Cap. 530.

HAe ſunt prærogatiuæ ſingulares, quæ ex diuinis litteris colliguntur. nunc ſubijcientur aliæ, quæ ex varijs Auctoribus decerptæ ſunt.

Igitur vigeſima prima prærogatiua eſt, quod Chriſtus ſuis manibus ſolum Petrum baptizauerit. Scribit enim Euodius, Petri ſucceſſor in Epiſcopatu Antiocheno, in epiſtola quæ inſcribitur πὼς, à Chriſto ex mulieribus ſolam Virginem matrem ſuam: ex viris baptizatum ſolum Petrum; à Petro Andream, Iacobum, & Ioannem: ab ijs ceteros. Id quod referunt Euthymius, & Nicephorus. *Euthym in c. 3. Io. & Niceph. li. 2. hiſt. c. 3.*

Vigeſima ſecunda eſt, quod ſolus Petrus à Chriſto Epiſcopus ordinatus fuerit, ceteri autem à Petro Epiſcopalem conſecrationem acceperint. Id quod probat Ioannes de Turrecremata multis rationibus. *Io. Turrec. lib. 2. ſum. de eccl. c. 32*

Vigeſima tertia eſt, quod Petrus primum Hæreſiarcham, & Principem, ac Patrem omnium Hæreticorum, qui poſtea fuerunt, Simonem videlicet Magum, primus detexit, & poſtea damnauit, & planè extinxit. Decuit enim omnino, vt princeps, & pater Eccleſiæ principem & patrem omnium Hæreticorum ſuperaret. Simonem autem patrem fuiſſe omnium Hæreticorum ſcribit Irenæus, atque alij plurimi ex patribus. *Act. 8. Iren. lib 1. cap. 20. & initio lib. 3.*

Vigeſima quarta eſt, quod Romæ potiſſimum Petrus ſedem ſuam diuino iuſſu collocauerit. Signum enim apertum principatus Petri eſſe videtur, quod cum Apoſtoli ab eo in totum Orbem mitterentur, Petrus ad ipſum Orbis terrarum caput, & Vrbium Reginam miſſus ſit. Id quod etiam docet Leo ſerm. 1. de natali Sanctorum Petri & Pauli: Nam, inquit, cum duodecim Apoſtoli, accepta per Spiritum ſanctum omnium loquutione linguarum, imbuendum Euangelio mundum, diſtributis ſibi terrarum partibus, ſuſcepiſſent, Beatiſſimus Petrus Princeps Apoſtolici ordinis ad Arcem Romani deſtinatur Imperij, vt lex veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur ſalutem, efficacius ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet.

Vigesima quinta est, quod sub finem vitæ Petri, Christus ipse Petro apparere, & roganti: Domine quo vadis? respondere dignatus sit: Venio Romam iterum crucifigi. Id Egesippus, & Ambrosius testantur: Nocte, inquit Ambrosius, muro erigi cœpit, & videns sibi in porta Christum occurrere, Vrbemq. ingredi, ait: Domine, quo vadis? Respondit Christus: Venio Romam iterum crucifigi: Intellexit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum.

Egesip. li. 3. de excid. Hierosl. c. 2. Amb. in or. con. Auxēt.

Indicat etiam hoc Athanasius, licet obscurius, cùm in Apologia pro fuga sua, de Petro ait: Cum audisset oportere se Romæ martyrium subire, non abiecit eam profectionem, sed cum gaudio Romam venit.

Denique idem refert sanctus Gregorius: Petro, inquit, venio Romam iterum crucifigi: qui enim in ipso iam pridem crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat. Quid autem significare voluit Dominus, cum ait, in Petri crucifixione se iterum crucifigi, nisi Petrum suum esse Vicarium, & quod Petro fit, sibiipsi fieri? Sic enim ante Samueli dixerat. 1. Reg. 8. Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.

Greg. in explic. 4. Psal. pœnit.

Tres vltimæ prærogatiuæ in medium adferuntur. *Cap.* 531.

Vigesima sexta prærogatiua est, quod solæ illæ Ecclesiæ semper sint habitæ Patriarchales, & primæ, quas Petrus fundauerat. Siquidem apud veteres tres Ecclesias tantum fuisse propriè Patriarchales, & primas, Romanam, Alexandrinam, & Antiochenam, patet ex Concilio Nicæno, ex Chalcedonensi, ex Anacleto, ex Leone ad Anastasium, & ex Gregorio ad Eulogium.

Conc. Nic. cano. 6. & Chalce. act. 16. ex epist. 3. Anaclet. epist. 53. Leonis ad Anathol. et ex Greg. ad Eulog. epist. 37. lib. 6.

Porrò Hierosolymitana per annos ferè quingentos habita quidem est quarta Patriarchalis, sed nomine, non re; seu honore, non potestate. Nam Patriarcha Alexandrinus non solum secundo loco sedebat in Concilijs, sed etiam verè præerat omnibus Archiepiscopis, & Episcopis Aegypti & Lybiæ: & Antiochenus non solum sedebat tertio loco, sed etiam præerat omnibus Archiepiscopis & Episcopis Orientis: at Hierosolymitanus sedebat quarto loco, sed nulli Archiepiscopo, vel Episcopo præerat, imò subiectus erat Archiepiscopo Cæsariensi, qui erat Metropolitanus Palesthinæ, & præterea Patriarchæ Antiocheno, qui vt diximus, toti Orienti præsidebat.

Vera igitur, & sola causa illius numeri Patriarchalium Sedium, est dignitas Petri. Solæ enim illæ Ecclesiæ habitæ sunt Patriarchales propriè, in quibus Petrus tamquam Episcopus sedit. Petrus autem Antiochiæ, & Romæ per seipsum sedit, Alexandriæ autem sedit, vel per se, vt Nicephorus testatur; vel per discipulum suum Marcum, quem eò misit, vt nomine suo fundaret Ecclesiam, vt docet Diuus Gregorius: Cum, inquit, multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu Apostolorum

Niceph. lib. 14. c. 3. D. Greg. li. 6. ep. 37. ad Eulo. Alex.

Prin-

Principis ſedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis, vnius eſt. Ipſe enim ſublimauit ſedem, in qua etiam quieſcere & præſentem vitam finire dignatus eſt: ipſe decorauit ſedem, in qua Euangeliſtam diſcipulum miſit: ipſe firmauit ſedem, in qua ſeptem annis quamuis diſceſſurus ſedit. cum ergo vnius atque vna ſit ſedes, cui, ex auctoritate diuina tres nunc Epiſcopi præſident, quicquid ego de vobis boni audio, hoc mihi imputo. Ibidem ait: Ille mihi de Petri Cathedra loquutus eſt, qui ſuper Petri Cathedram ſedet, &c. Vbi affirmat Epiſcopum Alexandrinum ſuper Cathedram Petri ſedere, quia nimirum nomine Petri, Alexandriæ Marcus primus Epiſcopus ſedit.

Item Anacletus: Secunda, inquit, Sedes apud Alexandriam B. Petri nomine à Marco eius diſcipulo conſecrata eſt. Tertia autem Sedes apud Antiochiam eiuſdem B. Petri Apoſtoli nomine habetur honorabilis. Hæc ergo eſt ratio numeri harum ſedium. Ratio autem ordinis eſt, quia cum omnes tres ſint Sedes Petri, tamen Romanam per ſe vſque ad mortem adminiſtrauit, Alexandrinam per Marcum Euangeliſtam, Antiochenam per Euodium. *Anaclet. epiſt. 3.*

Sicut ergo maior eſt Petrus Apoſtolus Marco Euangeliſta, & Marcus Euangeliſta Euodio, qui neque Apoſtolus, neque Euangeliſta fuit; ita quoque Romana Eccleſia Alexandrinam, & Alexandrina Antiochenam auctoritate, & dignitate ſuperat.

Et quamquam non eſt negandum, quin Petrus in his ſedibus eligendis habuerit etiam rationem magnitudinis & nobilitatis Vrbium, vt D. Leo docet circa finem: tamen (vt dictum eſt) propria & immediata cauſa honoris; & poteſtatis harum ſedium fuit primatus & dignitas Petri. *S. Leo epiſt. 84. ad Anaſtaſ.*

Vigeſima ſeptima eſt, Feſtum Cathedræ Petri. Nam quod publicè in Eccleſia celebratur dies feſtus in honorem inſtitutionis Epiſcopatus Petri, & nihil tale fiat pro ſedibus aliorum Apoſtolorum, argumentum eſt, ſedem Petri ſingulariter præſtare omnibus alijs, imò ipſam eſſe ſolam, & ſingularem Cathedram, ex quo totus Mundus doceri debeat, vt Optatus ait contra Parmenianum. Eſſe autem vetuſtiſſimum feſtũ Cathedræ B. Petri, facilè poteſt tùm ex Martyrologio Bedæ, tùm ex eo ſermone cognoſci, quem habuit S. Auguſtinus ad populum. *Optat. li. 2. cont. Parmenian.* *S. Aug. ſer. 15. de ſanctis.*

Vigeſima octaua prærogatiua eſt, quod in litteris formatis antiquis poſt nomen Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nomen Apoſtolorum principis adiungebant. Scribit Atticus Epiſcopus, vt ad finem Concilij Chalcedonenſis legitur in hunc modum: Ne in faciendis epiſtolis Canonicis, quas mos Latinus formatas appellat, aliqua fraus falſitatis temerè præſumeretur, hoc à Patribus trecentis decem & octo congregatis ſaluberrimè inuentum eſt, & conſtitutum, vt formatæ Epiſtolæ hanc calculationis, ſeu ſupputationis habeant rationem, ideſt, vt aſſumantur in ſupputationem prima Græca elementa Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, hoc eſt, π, υ, α, quæ elementa octogenarium, quadringenteſimum, & primum ſignificant numerum. Petri quoque Apoſtoli prima littera, ideſt, π, quæ numerum lxxx. ſignificat. Eius quoque qui ſcripſit Epiſtolam, prima littera: cui ſcribitur, ſecunda littera: accipientis, tertia littera: ciuitatis quoque, de qua ſcribitur, quarta: & indictionis, quæcunque eſt, temporis idem, qui fuit numerus aſſumatur, atque ita his omnibus Græcis litteris, quæ, vt diximus, numeros exprimunt, in vnũ ductis, vnam quæcunque fuerit collecta ſummam, epiſtola teneat. Hæc ille.

Cyril. ho. 8.
Theophyl. Gal. 1.
Dio. Eccl. hier. c. 5. p. 197.
Epiphan. in anchorat. p. 373.
Marcell. in Cens. sub fin. Chron.
Aug. lib. 1. cont. Iulia. c. 2.
Greg. lib. 1. epist. 38.
Optat. li. 2.

Nomenclaturæ Petri Apostoli. Cap. 432.

PAtres ijs nomenclaturis Petrum honorarunt: nam appellatus fuit sanctorum Apostolorum Dux. Paulo Apostolo maior; Discipulorũ vertex, principalis Apostolorum Pontificumq. præsul; Apostolorum primus; Primum vniuersale membrum: Paulus autem, Ioannes, & Andreas, singularum plebium capita: Apostolorum caput, atque alijs huiusmodi.

Petrus Romam pergens, Neapolim pertransiens, Candidam mulierem, quæ illi prima occurrit, & Aspren ab infirmitate curat, & baptizat; ipsumq. Aspren Neapolis Episcopum ordinat. Cap. 533.

Ex Neapol. Vrbis anti. monimẽtis.

PRinceps Apostolorum Simon Petrus Antiochensi fundata Ecclesia Romã accedens (venit autem Romam Christi anno 44. Claudij Imperatoris secundo, cum Antiochiæ septem sedisset annos) ad mœnia Vrbis Neapolitanæ transeundo peruenit, vbi longo fatigatus itinere quiescens paululùm (quod & Saluatorem fecisse legimus) quandam Mulierculam senem transire conspexit: quam ad se vocatam percontatur, si ipsa Ciuis esset Ciuitatis ipsius, & quo nomine vocitetur? cui respondit se Ciuem esse, & Candidam nominari, & cum eam de statu & qualitate Ciuium rogasset, Christum mox euangelizare cœpit eidem, adaperiens (pergunt Acta) quomodo propter trãsgressionem primi parentis, & homines in captiuitatem Diaboli deditos, Deus de Virgine nascens factus est homo, vt disruptis vinculis seruitutis, erroris humani laqueos solueret, signa & prodigia Christi visa per eum narrans eidem; Ne mireris; si audias Petrum Christi fidem ante alios mulieri prædicasse, cum in actibus Apostolorum scriptum sit Paulum Apostolum vbi Philippos peruenit, mulieribus primum Christum annunciare cœpisse, non viris. Die autem Sabbatorum, inquit beatus Lucas, egressi sumus foras portam iuxta flumen, vbi videbatur esse oratio, & sedentes loquebamur mulieribus, quæ conuenerant &c. Pergunt verò Acta.

Ad quod dictum Petri vetula silentium rumpens ait: Tenebo certa & credam indubia, si eius quæ tantis effers præconijs nomine inuocato, solutis doloribus meis (morbo enim laborabat) plenè mihi fuerit sospitas restituta.

Tunc Petrus: Christi nomine inuocato, inquit, tibi qui hanc crucias vetulam impie morbe, pestifer, effuge, euanesce, & euacuare in nihilum, illius nomini dans honorem, cui est cum Patre, & viuifico flamine par virtus, æqualis honor, maiestas eadem per omnia secula seculorum:

Cumq. Christicolæ secuti Petri vestigia ab Antiochenis finibus respondissent, Amen: Vetula protinus sanata est: & miratur tàm repente sese tàm subito innouatam, & alteram factam ex altera: Credidit mulier, & regenerantis liquoris baptismi rore perfunditur salutari. De sancta Candida in Romano Martyrologio pridie nonas Septembris hæc leguntur. Neapoli in Campania sanctæ Candidæ senioris (alia enim eiusdem nominis Mauritij Imperatoris tempore ibidem floruit) quæ à sancto Petro ad eam Vrbẽ venienti

prima

prima occurrit, atque ab eo baptizata, postea sancto fine quieuit. At redeamus ad Acta: Et dicit mulier Petro. Habeo amicissimum quendam nomine Aspren, atrocissimo morbo quassatum, hominem benignum, pium, modestum, sobrium, & religiosum (si in gentilitate, hoc est in Idola colentibus esse, vel dici religiosus quomodolibet potest) qui si sanari per te poterit, fidem, quam prædicas, statim recipiet, eiusq. assertor idoneus, defensor robustus, & propugnator existet.

Tunc Petrus vetulæ dixit: Vade properè, & manu apprehensa Aspren, dicas ei: Petrus Iesu Christi in Iudæa Crucifixi discipulus, mandat tibi, vt ægritudine vanescente ad sanitatem pristinam continuò reformeris: Veniens mulier ad Aspren, vix præcepta Petri complens è vestigio est sanatus.

Vt hoc facilius credas, à S. Petro per mulierem nuper conuersam, ægrum sanitati restitutum esse, meminisse velim quod de Gregorio Thaumaturgo scribit Nyssenus, dum ait, ipsum per Dæmonum Aedituum ipsis Dæmonibus imperasse, ex quo factum est, vt Aedituus conuerteretur; & si recens exemplum velis, habes illud in vita Xauerij, qui energumenos, & ægros per pueros sanasse dicitur. *Nyssen. in Thaumaturgo c.8.*

Confestim autem (sequuntur acta) surgit Aspren, ad Simonem tandem venit, & humi prostratus Petri pedes osculatus est. Aperit os suum, Petrus catechizat Aspren, & baptizat, & de Christi Religionis doctrina informat: Cæpit Aspren Magistri sui cooperator esse, & ad clamationem nominis Saluatoris signa, & prodigia facere, cæcos illuminare, claudos consolidare, aliosq. infirmos & debiles confortare.

Conquisita Neapoli Christo Domino (quod multi scilicet Christi fidem amplexi essent) Romam Petrus ire decreuit; sed ad preces Neapolitanæ plebis, Apostolus, Aspren Neapolitanum præsulem consecrauit.

Petrus Romanam Ecclesiam instituit. Cap. 534.

ANno à Christo nato quadragesimo quinto, Claudio Augusto tertium, & L. Vitellio Coss. durante tamen adhuc anno secundo eiusdem Claudij Imperij, decimoquinto Kal. Februarij à Petro Apostolorum Principe Romana Ecclesia instituitur, ac sedes in ea Pontificia erigitur. Ea quippe dies in tantæ rei perennem memoriam anniuersaria celebritate consueuit antiquitus celebrari: qui quidem pristinus vsus non in Vrbe tantum, sed & vniuerso Christiano Orbe in annos singulos repetitus (licet interdum alicubi prætermissus, sed restitutus) in hodiernum vsque sanctissimè perseuerat. In antiquis enim Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Ritualibus libris hæ preces ea die recitari solitæ erant: Omnipotens sempiterne Deus, qui ineffabili sacramento Apostolo tuo Petro Principatum Romæ Vrbis tribuisti, vnde se Euangelica veritas per tota Mundi Regna diffunderet: præsta quæsumus, vt quod in Orbem terrarum eius prædicatione manauit, vniuersitas Christiana deuotione sequatur. Inerat & propria sacra Præfatio ad eius diei solemnitatem accommodata, in sacris Missis solita recitari. Antiquiora quoque Martyrologia eiusdem rei plenissimam fidem adstruunt: ac denique Sanctorum Patrum conciones, quas in eiusdem diei celebritate in Ecclesia perorarunt, tantæ rei egregia monumenta, celeberrimum fuisse eiusce diei sacræ cultum *Dio. li.60.* *Pauli Papæ IV. diplom.* *In sacram. S. Gregor.* *Aug. ser.15 16. de SS. & aliorũ.*

apud omnes Christianos, indicant. Vniuersali enim Ecclesiæ consuetudine antiquitus præscriptum est, vt eius diei, qua quis alicui sedi fuerat præfectus Episcopus, anniuersaria solemnitas ageretur: eundemq. morem tàm in Orientali, quàm etiam in Occidentali Ecclesia viguisse, plurima de eo scripta exempla testantur. Sed qua die vniuersalis Ecclesiæ Episcopus Sedi Romanæ præficitur, eadem ab vniuersis quoque Ecclesijs meritò celebratur.

Baron. ad Martyrol. Rom. die 18 Ianuar.

De Cathedra lignea Petri, & aliorum Episcoporum. *Cap.* 535.

CEterùm ipsa prima Pontificia Sedes Petri, Cathedra inquam lignea, dignum planè tantæ rei, eximiumq. monumentum, quàmplurimis semper miraculis illustrata, à maioribus asseruata in eiusdem Petri Basilica Vaticana recondita hactenus custoditur, & certis diebus populo visenda exponitur. Consueuerunt maiores, tanti memores beneficij, quod Apostolica prædicatione è tenebris, quibus erant offusi, ad lucem planè diuinam euecti essent, etiam ipsas sedes ligneas, quibus Apostoli insedissent, summa omniū diligentia custoditas veneratione prosequi: sit satis ad eius rei exemplum Hierosolymorum Ecclesia, quæ licet tot, tantisq. Iudæorum casibus exagitata; tamen sedem ipsam, cui ipsorum primus Episcopus Iacobus insedit, vsque ad Constantini tempora integram esse seruatam, est auctor Eusebius. Idipsum de sede Marci Alexandriæ factum esse. Nec tamen illud de his dicere prætérimus, quæ ad hanc rem etiam spectare videntur, maiores scilicet nostros, egregios pietatis cultores, vt qui probè scirent loco Christi, quod sæpe monet Ignatius, esse habendos Episcopos, sedes illas, quibus illi in Ecclesia, cum sacras Synaxes agerent, insiderent, vt diuinum Thronum, velis egregie ornare consueuisse, easdemq. tegere velamento. Id plane innuit Pontius Diaconus in Cypriani martyrio, cum ait: Sedile autem erat fortuito linteo tectum, vt sub ictu passionis Episcopatus honore frueretur. Et Augustinus ad Maximinum Episcopum Donatistam: In futuro, inquit, iudicio nec absides gradatæ, nec Cathedræ velatæ adhibebuntur ad defensionē: Absides sanè gradatas cum dixit, sedes Episcoporum sublimiori attolli fastigio solitas esse significauit: & Pacianus Episcopi sedem linteatam nominat in Epistola secunda ad Symphronium. Sed hæc satis ad insinuandos antiquos Ecclesiæ mores.

Euseb. li. 7. c. 14.

Aug. epist. 203.

S. Petri baculo, mortuus suscitatur. *Cap.* 536.

HErigerus, Abbas Lobiensis, in rebus gestis Episcoporum Leodiensium: Beatissimus, inquit, Petrus inter ceteros, quos in Gallias prædicationis gratia direxit, anno Domini quadragesimo octauo Pontificatus sui in Vrbe Roma anno quarto, misit beatum Eucharium, & Valerium, & Maternum. Et paucis interpositis: Cumq. ad Elegiam Castellum venissent, vicum grandem scilicet Argentinæ Diœcesis, sanctus Maternus defunctus est. Regressis ergo duobus socijs Romam, admonitione beati Petri ad corpus socij reuersi, ipsum sancti Petri baculo pastorali resuscitatū, quadragesimo die defunctionis suæ receperunt, totidemq. annis, scilicet qua-

dra-

draginta, Pontificatus postmodum functus est officio. hucusque Herigerus, de quo scribit Sigebertus in hæc verba.

Herigerus Abbas Lobiensis, litterali scientia clarus, scripsit gesta Pontificum Leodiensium, scripsit metrico stylo laudabiliter vitam S. Vsmari; scripsit ad Agonem epistolam de quibusdam quæstionibus. hæc & alia Sigebertus: floruit is auctor, si Trithemio credimus, nongentesimo nonagesimo. *Sigib. de illustr. Eccl. scrip. c. 138*

Petrus Romæ degens, in Galliam plures discipulos mittit ad prædicandum. Cap. 537.

BEatus Petrus Apostolus, dum Romæ verbum Dei instanter prædicat, audiens gentes Gallicas adhuc idolatriæ errore delusas, plures ex discipulis, quos Saluator elegerat, plures etiam ex suis quos ipse sibi asciuerat, ad prædicandum delegat, inter quos Beati Sauinianus, Potentianus, atquè Albinus de illorum septuaginta numero, qui à Domino designati fuerant, ex Domini, Petriq. imperio transalpinant. Senonensem expetunt Galliæ Vrbem, præ cæteris tunc insignem, tàm affluentia opum, quàm confluentia populorum: quò venientes hospitantur in vico, vno ferè milliario ab Vrbe remoto, vbi hospitem suum, nomine Victorinum, opibus affluentem cum omni domo sua fidei imbuunt sacramentis, futurum postea socium passionis. Alios quoque S. Sauinianus, dum verbum vitæ prædicat, ad fidem conuertit, & professione Christianitatis intitulat; Serotinum scilicet generositate splendidum, virum disertitudine linguæ præcipuum: quos etiam quia in Dei opere fore strenuos præuidebat, officio Diaconatus exornat. Erat autem in prædicto vico antiquissimum sacellum, idolis dedicatum, quod sanctus Præsul cum socijs, ab omnibus emundat spurcitijs, & Ecclesiam in honorem consecrat Saluatoris. Dehinc Vrbem adit, murosq. collustrat, vbi dum in eminentibus saxis signum Crucis imprimit, mirum dictu, imprimenti cedit saxorum duritia, ita vt hodieq. ipsius impressionis vestigium saxis appareat exaratum. Verbi diuini semina spargit in populo, & intra breue tempus innumerabilis credentium fit concursus. Cum autem videret ex sparso prædicationis semine, plurimam fidelium messem exurgere, Ecclesiam construit, & in honorem beatorum Apostolorum dedicat, quæ vsque in hodiernum diem dicitur S. Petri viui Ecclesia, eo quod ipso fuerit viuente constructa. Sanè prouidens B. Pontifex, quia Ciuitates finitimas adhuc error idolatriæ teneret implicitas, reuelatione præmonitus socios conuocat, & præcipit, vt loca vicina peragrent, & gentes instruant, vt per eos in errorum tenebris splendescat notitia veritatis. *Chronolog. Mon. sc. Altissiod. anno 6.*

Romana Cathedra fundata, Petrus cessit Ecclesiæ Antiochenæ. Cap. 538.

SAnctus itaque Petrus, vbi Romanam Sedem instituit, Antiochenæ mox cessit; cui alium dedit Episcopum, Euodium scilicet discipulum suum, cuius ordinationem electionemq. in tertium Claudij annum, Christi vero quadragesimum quintum Eusebius, vt in eius Chronico videre est, refert: *Ignat. ep. 12 Euseb. hist. lib. 3. c. 16.*

ex his itaque, quæ ex Eusebio citata sunt, ni fallor, apparet, sanctum Petrum non prius se ab Antiochena Ecclesia abdicasse, quàm Romanam instituit. Quod autem aliqui dicant eum, Antiochia discessurus cum esset, successorem sibi Episcopum delegisse, eo sensu accipiendum esse docet Baronius, quasi illum tunc nouum Antiochenis Episcopum delegisset, cum sponte eo Episcopatu cessisset; non enim credibile videtur, Petrum se ab ea Ecclesia, cum nullam haberet causam, abdicasse, nisi cum Romæ Sedem sibi fixisset.

Chrys. hom. de S. Ignat. & Metapl. die 29. Iul.

Baron. an. 45.

De Epistola prima Petri Romæ scripta. *Cap. 539.*

PEtrus interim (Romana Ecclesia iam instituta, & Euodio Antiochenis in suum locum suffecto) memor qua erat in omnes charitate, pater omnium, ac Pastor Ecclesiarum, quas in Ponto, Galatia, Cappodocia, Asia scilicet minori, & Bithynia fundauerat, primam ad eas in Christi fide magis, magisq. confirmandas, in hæc verba scribit epistolam.

Petrus Apostolus Iesu Christi, electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappodociæ, Asiæ, & Bithyniæ &c.

Epistolam hanc primam, quam ad Hebræos scripsit, esse antiquissimam Patres tradiderunt, & in ijs Didimus: Positus, inquit, Petrus circumcisionis Apostolus, omnium Iudæorum habens studium, scribit eis qui in totius Orbis dispersione morabantur, tamquam aduenis Ciuitatum externarum, cum vtiquè nequaquam plures eorum in Iudæa consisterent.

Didimus Alex. in c. 1 ep. 1. S. Pet. Apostoli.

Hæc Didimus, cui in eadé prorsus sententia adhæret magnus Athanasius: præterea qui in Petri epistolas commentarios composuerunt, idem ferme quod ij, sentire videntur.

Bonifacius Episcopus, & Martyr petijt ab Eadburga, vel Eadeburga Abbatissa, Regis Cantiorum affine, describi sibi litteris aureis epistolas Petri.

Lorin. in Comment. 1. Pet. ep.

Pluris Petri scripta Bonifacius fecit, quàm qui de Schola Platonis, vt refert Augustinus, censebat initium Euangelij Ioannis, aureis item scribi litteris oportere, ac per omnes Ecclesias in locis eminentissimis proponi. Maior sanè habenda ratio scriptorum sacrorum Petri, quàm quorum habita tanta est, vinculorum, gladij quo abscidit auriculam Malcho, ossium, sepulchriquè. Notatu dignum, quod Stephanus Papa III. post litteras ad opem à Francis contra Longobardos impetrandam, suo nomine missas, alias, nomine Petri misit Apostoli.

Aug. 10. de Ciu. c. 29.

Baron. an. 755.

De eadem Petri Epistola hæc habet Baronius: Quas ipse Bonifacius soleret legationes precum per epistolas mittere ad diuersos, secundú quod Apostolus Paulus ait: Adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis, & ex multorum personis, eius, quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis: docent plures eiusmodi argumenti litteræ ad diuersos, diuersis temporibus datæ, & inter alias, quæ ad Eadburgam, siue Eadeburgam Abbatissam. Fuit ista Regi Cantiorum affinis, vt quæ dicentur, suo loco docebunt, cuius quoque iuuabatur in extrema paupertate muneribus, & libros sacros ad erudiendos populos accipere consueuit, vt ipsius Bonifacij ad eam litteræ datæ declarant. Harum tres hic subijciamus perbreues (accepimus

Baron. an. 724. to. 9. 2. Cor. 1.

pimus eas à Frontone Duceo Societatis Iesu professore, viro Ecclesiasticarũ antiquitatum studiosissimo: qui exscripsit, vt ait, ex scripto Codice Ecclesiæ Virdunensis, quo continentur Concilia Generalia, & Prouincialia, cuius & nos alia reperimus exemplaria) nondum (quod sciamus) alicubi cusas: atque primum omnium illam, qua petit ab ipsa describi aureis litteris epistolas Petri Apostoli, vt à quo accepisset ad gentes Apostolatum, eius quoquè litteras prædicandas in gentibus auri nitore fulgidas, præ tanti Apostoli amore, ac reuerentia secum haberet, quod immensè amantium est, ita effici erga eum, quem cupit. Quanti enim fecerit culmen Apostolicum Petrum, iam audisti, cum primam omnium, quam ibi inter gentes erexit Ecclesiam, voluit Petri nomine, atque memoria insigniri: Petrus illi in ore semper, sicut in mente, & in opere iugiter erat. Sed iam ab eo tunc scriptam perbreuem epistolam audiamus: sic enim se habet:

Reuerendissimæ, ac dilectissimæ sorori Eabdurgæ Abbatissæ, Bonifacius exiguus seruus seruorum Dei in Christo, optabilem charitatis salutem. *Eod. Cod. Ep. 31.*

Deum Omnipotentem retributorem, & remuneratorem omnium bonorum operum deprecor, vt tibi in cælestibus mansionibus, & in æternis tabernaculis omnium beneficiorum suorum, quæ mihi præstitisti, æternalem mercedem, & in superna Curia Angelorum beatorum restituat. Quia sæpè siue solamine librorum, siue vestimentorum adiuuamine pietas tua tristitiam meam consolata est, sic & adhuc precor, vt augeas, quod cæpisti, idest, vt mihi cum auro conscribas epistolas Domini mei S. Petri Apostoli, ad honorem, & reuerentiam sanctarum scripturarum ante oculos carnalium in prædicando; & quia dicta eius, qui me in hoc iter direxit, maximè semper in præsentia cupiam habere. Ad scribendum hoc ergo Eobam presbyterum destino: fac ergo soror carissima de hac petitione nostra, sicut benignitas tua de cunctis precibus meis solebas, vt & hic opera tua ad gloriam cælestis patris aureis litteris fulgeant. Valere in Christo, & sanctis virtutibus ad meliora conscendenda proficere te opto.

Hanc primam Petri Epistolam, antequam Marcus ab eodem Petro Alexandriam mitteretur, esse conscriptam, ex eo facile colligi potest, quod in fine mentionem habeat de ipso Marco illis verbis:

Salutat vos, & Marcus filius meus (quod vnicè eum diligeret, filium appellat) quem hoc ipso anno tertio Claudij, Alexandriam amandatum, Alexandrinam collegisse Ecclesiam, Eusebius non obscurè demonstrat in Chronico. Opportuna enim illa videbatur oblata occasio aduentus Philonis Iudæi Alexandrini in Vrbem, qui sub Caio primùm pro Iudæis Alexandrinis legatione functurus, vnà cum socijs Romam se contulit; ac iterum sub Claudio Romam venit, quando, & gentilem suum Petrum Euangelium prædicantem Romæ cognouit, & familiarissime cum ipso versatus est, vt Hieronymus his verbis declarat: Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quo legatus gentis suæ missus fuerat: cum secunda vice venisset ad Claudium, eadem Vrbe locutum esse cum Petro Apostolo, eiusdemq. habuisse amicitias, & ob hanc causam etiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus suis. Hęc Hieronymus de Philonis cum Petro Romæ consuetudine, ac amicitiæ vsu. Qua quidem ex re coniectura *Hieron. de scrip. Eccl. in Philone.*

duci-

ducimur, redeuntem Philonem Alexandriam, Marcum sibi à Petro commendatum secum perduxisse.

Petrus igitur, stabilita iam Sede Romana, cum illi vniuersi gregis cura à Domino commissa fuisset, ad ceteras Occidentalis etiam Orbis partes admouens oculos, vt apud omnes prædicatio Euangelica illucesceret, discipulos, quos habebat, in diuersas prouincias amandauit. Velut enim à Sole radij, & è fonte riui, à Sede Petri longe, lateq. fides Christiana diffusa, vbiquè est fæliciter propagata, vt iam supra abunde satis enarrauimus.

Marci Euangelium approbat. Cap. 540.

PEtrus vero Romæ cum esset, maximosq. colligeret animarum, fructus Euangelium à Marco conscriptum sua auctoritate confirmat.

Euseb. hist. lib.2.c.14. Audiamus Eusebium ista narrantem.

Sic ergo cum diuinus sermo (Petri scilicet) iam ad Romanos peruenisset, vesana Simonis potentia extincta est, & homo ipse actutum vna penitus profligatus. Ac tanta pietatis lux eorum mentibus, qui Petrum audiebant, affulsit, vt non eius sermoni omnino auscultando, non doctrinæ diuinæ prædicationis, minime scriptis proditæ, attendendo contenti acquiescerent. Sed à Marco Comite (cuius Euangelium esse fertur) multis varijsq. vocibus contenderent, vt monumentum illius doctrinæ, quam sermone, & verbo illis tradidisset, etiam scriptis mandatum apud eos relinqueret. Nec prius hominem ab se dimittunt, quàm ipsorum postulatis obsecutus, opus absoluisset. Hanc igitur Euangelij scribendi, secundum Marcum, causam fuisse memorant. Cum ergo Petrus Apostolus, diuina Spiritus sancti reuelatione suggerente, intelligeret illud opus editum esse: ferunt eum propenso & alacri illorum hominũ studio magnopere fuisse delectatum, hancq. scripturam auctoritate sua ratam fecisse, quod in Ecclesijs passim perlegeretur: Clemens in sexto libro ὑποτυπώσεων, cui etiã testis accedit Papias, Hierosolymitanus Episcopus, eandẽ tradit historiã. hæc Eusebius: Intexamus, & his Clementis Alexandrini in epistolas Petri, verba, de Marci Euangelio Romæ conscripto: Marcus, inquit, Petri sectator, prædicante Petro Euangeliũ palàm Romæ coram quibusdam Cæsarianis equitibus, & multa Christi testimonia proferente, petitus ab eis, vt possent, quæ dicebantur, memoriæ cõmendare, scripsit ex his quæ à Petro dicta sunt, Euangelium, quod secundum Marcũ vocatur. Hæc Clemens Alexandrinus. à quibus non differunt verba sancti Hieronymi in vita Marci.

Eundem Marcum Alexandriam mittit. Cap. 541.

EOdem Christi anno quadragesimo quinto Marcus Euangelista (inquit Eusebius) interpres Petri, Aegypto & Alexandriæ Christum annuntiat. *Euseb. hist. lib.2.c.15.* ista in Chronico.

Ruf.c.16. Aiunt præterea, inquit, hunc Marcum primum in Aegyptum traiecisse, & Euangelium, quod ipse conscripserat, illic prædicasse, primumq. Ecclesiarum Alexandriæ institutarum auctorem extitisse: atque tanta hominum, & mulierum fidem Christi amplexantium ex prima aggressione & conatu, per-
graue

graue in primis, ſanctum, & ſeuerum eius viuendi exemplum, ibi cogebatur multitudo, vt Philo ipſe eorum ſtudia, exercitationes, mores, frequentes congreſſus, communem inter ipſos victus rationem, omnem deniquè viuendi inſtitutionem, ſuis ſcriptis perſequi operæpretium exiſtimaret. Hæc, & alia Euſebius.

Romanæ Eccleſiæ fundatione Idolatria decreſcit. Cap. 542.

CONſideratione quidem dignum exiſtimamus, quod ipſo anno, quo Romanam Eccleſiam, à Petro erectam fuiſſe monſtrauimus, multa à Claudio Imperatore, non niſi impellente numine, facta eſſe noſcuntur aduerſus Gentilium ſuperſtitionem: nimirum abrogata fuiſſe complura ſacrificia, atque feſta in venerationem Deorum ſolita celebrari. Teſtatur id Dio his verbis: Poſt hæc Claudius, tertiũ Conſul, multa ſacrificia, multaſq. ferias abrogauit: nam maior anni pars in his abſumebatur, non ſine magno Reipublicæ detrimento. Igitur eas, & reliqua omnia, quæ poterat, contraxit.] hucuſque Dio. Hæc licet ille alia ex cauſa, quam animo concepiſſet, feciſſe credatur: nihilominus Deo impellente illud videtur opus aggreſſus, quod Petrus conſumaturus in Vrbem aduenerat. Videas itaque, non niſi nutu diuino quodammodo accidiſſe præſagium, vt cum primum Chriſtiana fides à Petro Romæ plantata coaleſcere cæpit, idolatria decreſcere, atque minui inciperet: accidiſſeq. vt ſicut olim apud Philiſtæos, cum in templo Dagòn Arca fœderis eſt collocata, idolum ſuam imbecillitatem cadendo monſtrauit; ita etiam Eccleſia Romæ fundata, mox ſuorum rituum ſuperſtitioſa impietas iacturam pati ibi cæperit.

Baron. an. 45.

Dio. l. 60.

Caij Imp. omnes abolitæ imagines. Cap. 543.

RVrſus eodem anno illud idem Auctor accidiſſe teſtatur: quod cum antea, mandato Imperatoris, omnia Caij ſimulacra ſublata fuiſſent; ſancito tunc edicto; quæcunque numiſmata viderentur eiuſdem Caij effigie conſignata, conflari ſunt iuſſa, quorum materiam Meſſallina Auguſta in ſtatuam Mneſtei hiſtrionis transfundi præcepit. Diuinum planè, atque æqua lance penſatum iudicium: nimirum, vt, qui ſuam ſtatuam titulo Iouis ære conflatam in templum Dei inferre paraſſet, ipſe in cunctis imaginibus infame diſpendium pateretur. Quantumlibet enim Iudæi ob necem Chriſto illatam grauiora pati commeruiſſent; tamen quoniam in Dei Hebræorum contumeliam Caius ea parabat, digna ſententia præſumptum eius facinus punitum fuit.

Claudius timens Idolatriæ deſtructionem, proſpicit gentilitiæ ſuperſtitioni. Cap. 544.

CVm in Dies magis magiſq. propagaretur Chriſtiana Religio, ipſaq. Gentilium ſuperſtitio ea de cauſa nonnihil inciperet poſthaberi, Claudius Imperator ex S. C. aruſpicum diſciplinam reſtituendam curauit. Id enim

Baron. an. 49.

Tacit. l. 11

enim Tacitus his verbis tradit: Retulit deinde ad Senatum super Collegio Aruspicum, ne vetustissima Italiæ disciplina per dissidiam exolesceret.] & paulò post: & quia externæ superstitiones valescant; & læta quidem in præsens omnia, sed benignitati Deum gratiam referendam: ne ritus sacrorum inter ambigua culti, per prospera obliterarentur: factum ex eo Senatusconsultum, viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaq. aruspicum &c.] hæc Tacitus: quem per externas superstitiones, Christianam quoque Religionem in Vrbe, iam ante quinque annos disseminari cæptam, significare voluisse, nullus iure poterit dubitare. Ceterùm non sua tantum restituere ac roborare, sed & nostra labefactare, ac penitus infringere conatus est, dum vnà cum Iudæis Christianos, qui in Vrbe erant, loco expulit, vt inferius dicemus.

De laudibus fidei, ac pietatis veterum Romanorum, post Petri prædicationem. Cap. 545.

Perer. in Epist. ad Rom.

PRimus igitur Christianæ fidei, Romæ prædicator, & doctor fuit Petrus. Quamuis autem multa essent in Romanis, quæ viderentur obstare debuisse, ne illi Christi fidem facile acciperent, & tamen omnia Romani maxima facilitate, & incredibili animi robore superarunt, quod admirari visus est Chrysostomus his verbis:

Chrysost. in Epist. ad Rom.

Romani, inquit, Orbis terræ Principatum adepti, fastu multo surgebant, in diuitijs, & delicijs vitam agentes. Euangelium Christi tunc prædicabant quidam piscatores Iudæi: quam gentem tùm omnes, tùm maxime Romani oderant, & abominabantur. Et illi quidem Prædicatores Crucifixum quendam hominem, tanquam Deum adorare docebant videlicet, duramq. insuper vitam agendam recipientibus disciplinam suam præscribebāt.

Erant porrò illi prædicatores, & pauperes, & ignobiles, & illiterati, atque indiserti, & omnibus inuisi, exosiquè.

Ad extremum credentibus in Christum, præter ignominiosæ sectæ professionem, & asperæ vitæ commutationem, timenda erat, immo pro certo habenda, & honorum, & diuitiarum, & ipsius vitæ priuatio, nihil tamen istorum pectus Romanum infringere, nec à Christi fide suscipienda, & profitenda absterrere potuit.

Paulus Apostolus fidem illam Romanorum indicabat fuisse eximiam, & admirabilem, ideoq. celebratam vbique terrarum, cum ad Romanos scribens dicebat: Gratias ago Deo meo per IESVM Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.

Romani enim primo fidem acceperunt magna facilitate, magnoq. animi ardore, quam magna fiducia, & libertate profitebantur, peregregijs virtutum operibus exornatam, & cum vix ante tredecim annos Romani essent à Petro ad Christum conuersi, quando Paulus ad eos scripsit, mirum planè, Romanorum fidei formam, omnes terrarum Orbis regiones, tàm breui tempore peruadere potuisse.

In epist. ad Rom.

Putauit Origenes illud à Paulo dictum fuisse per hyperbolem. Sed Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, & dictus vulgo Hieronymus, sine hyperbolica locutione dictum interpretantur. Quomodo

autem

autem tàm breui tempore fides Romanorum vniuerso Mundo innotescere potuerit, ita declarat Theodoretus: Non hoc Romanis dixit Paulus, eis blandiens, sed vere dicens, neque enim fieri poterat, vt quæ Romæ eueniebant, ea illos, qui in toto erant terrarum Orbe, laterent. In illa enim Vrbe, olim Romanorum Imperatores Regiam suam habebant: illinc emittebantur, & qui gentibus præessent, & qui in Ciuitatibus vectigalia exigerent. In illam quoque Vrbem concurrebant omnes, qui regalia profitebantur beneficia: & per hos omnes vbique significabatur, quod Ciuitas Romanorum CHRISTI doctrinam acceperat: id autem ijs, qui audiebant, maximam vtilitatem afferebat, quam ob rem diuinus Paulus Dominum laudabat.

Romana Ecclesia à Petro optime instituta. Cap. 546.

AT qualis eo tempore esset status Romanæ Ecclesiæ, ab eodem Paulo audiamus; hæc enim, ait: Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in vniuerso Mundo.] ac rursum: Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita vt possitis alterutrum monere.] ac demum: Vestra obedientia in omnem locum diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis.] *Rom. 1.*

S. Hieronymus hæc magna consideratione à Paulo esse dicta cognouit: Vnde ait: Vultis scire, ò Paula, & Eustochium, quomodo Apostolus vnamquamque prouinciam suis proprietatibus denotarit? Vsque hodie eadem vel virtutū vestigia permanent, vel errorum: Romanæ plebis laudatur fides. Vbi aliquando tanto studio, & frequentia ad Ecclesias, & Martyrum sepulchra concurritur? Vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui, Amen reboat, & vacua Idolorum templa quatiuntur? Non quod aliam habeant Romani fidem, nisi hanc quam omnes Christi Ecclesiæ: sed quod deuotio in eis maior sit, & simplicitas ad credendum.] hæc Hieronymus. Idem qui supra Theodoretus scribens ad S. Leonem Romanum Pontificem hæc habet de Romana Vrbe, & fide illius: Accidit his, quod hoc quoque, quod rerum potitur, peperit Imperium, & propria sua appellatione eos quibus imperat, impertijt: præcipue autem, & figniter eam exornat fides, & fide dignus testis diuinus Apostolus, qui clamat: Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. Si autem diuinæ prædicationis statim susceptis seminibus, mirabiles hos fructus, & tàm vberes tulit; quænam ad eam, quæ nunc in ea versatur, pietatem laudibus celebrandam sufficerit oratio?] Hæc ipse. *Hieron. in præf. lib. 2. in epist. ad Galat.*

Accidit hanc ob causam, quod sicut omnes qui Romano subessent Imperio, Romanorum appellatione nobilitati essent, secundum quod lege sancitum est, vt omnes, qui sub ore Romano sunt, Romani Ciues appellarentur: ita pariter omnes, quotquot Catholica fide pollerent, Romani itidem dicerentur: eo quod fides Catholica, Romana pariter diceretur. Quod licet superius occasione Catholici nominis sit perspicuè demonstratum; tamen eadem hic repetere (quod rei exigat argumentum) haud otiosum putamus; & in primis testimonium Theodosij Iunioris Imperatoris sic scribentis ad

Aca-

Acacium Episcopum Beroensem: Vos probatos Romanæ Religionis sacerdotes esse manifesto argumento declarate. Sed & ipsos hæreticos consueuisse Catholicos communi loquendi vsu itidem nominare Romanos, plura sunt exempla; vt apud Victorem Vticensem, cum Iocundus Arianus Episcopus ad Regis filium: Si gladio, inquit, peremeris, incipient Romani martyrem prædicare. Et apud Gregorium Turonensem itidem de Ariano Principe: Cogitauit intra se dicens: Quia ingenium est Romanorum (Romanos enim vocant homines nostræ Religionis) vt ita accidat, & non sit virtus Dei. Itemq. inferius de Ariano sic dicente: Si consenseris dictis meis, exercemus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero] hoc est, de Catholico sacerdote: ac rursum de ijsdem Arianis, qui erant in Gallijs: Quid putatis (dicebat vnus ex illis) quod nunc isti Romani dicant?

Data est huius loquendi vsus ea occasio, quòd cum Romana Ecclesia Petri peculiaris esset; qui (quod monstratum est sæpius) sicut caput totius Ecclesiæ à Christo Domino institutus, non tantum eorum qui Romæ, vel in Italia essent, sed omnium in Orbe terrarum Christianorum pastor diceretur, & esset; ita ipsa meritò mater omnium diceretur Ecclesiarum. Sed quod insuper supra petram, eundem & Petrum, à Christo fundatæ Ecclesiæ datum ab eodem esset priuilegium, vt portæ Inferi, neque hæreses (vt Epiphanius, & alij sunt interpretati) non præualerent aduersus eam; eadem ex causa, qui essent fide sincera, ac probati in omnibus Orthodoxi, ijdem Romani ab omnibus dicerentur. Nam ait Irenæus: Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles: in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis, traditio. Sicq. quod dicit Paulus de Romanis: fides vestra annunciatur in vniuerso Mundo propheticè dictum esse, Cyprianus in primis existimauit; qui ad Cornelium Papam scribens, hæc ait: Dum apud vos vnus animus, & vna vox est, Ecclesia omnis Romana confessa est. Claruit, fratres carissimi, fides, quam de vobis beatus Apostolus prædicauit: hanc laudem virtutis, & roboris firmitatem iam tunc in spiritu præuidebat, & præconio futurorum merita vestra contestans, dum parentes laudat, filios prouocabat. hæc ipse. Sed obseruatione illud quoque (secundum Ioannem Chrysostomum) dignum est, quod ait Apostolus: Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. quod scilicet, sicut Ecclesia Romana, Petro prædicante, crediderat, ita credere deberent ceteræ nationes. ait enim ipse: Non dixit, manifestatur, sed, annunciatur. Et paulò post: Hoc solum ait, annunciatur: ac rectè quidem, annunciatur: planum faciens, quod dictis nihil quicquam addendum, vel demendum esset. Angeli seu Nuncij hoc est opus, quæ dicuntur, ea sola deferre: ob quod & Sacerdos Angelus vocatur, quod non sua ipsius, sed ea tantum nunciat, quæ ab eo acceperit, à quo delegatur. Quamquam Petrus inibi etiam prædicauit: sed illius facta, sua esse ducit: vsque adeo (quod antea diximus) inuidentia omni supra modum vacabat. hæc ipse, exactè considerans, quòd quantumlibet idem Apostolus magnis præconijs celebret Ecclesiam Thessalonicensium, ad ipsam scribens, nihilominus ne quicquam tale de illa loquutus fuerit.

Sed cum tàm ex nuper dictis, quàm etiam ex superius enarratis de ad-

uentu

uentu Petri Romam anno ſecundo Claudij Imp. conſtet Romanam Eccleſiã iam primitus erectam atque inſtitutam fuiſſe: quænam ſubeſſe potuit cauſa, vt ad Romanos Paulus ſcribens, nullam prorſus de Petro habuerit mentionem? At multæ quidem, ſed ea potiſſima creditur; Petrum ſcilicet edicto Claudij cum Iudæis ſemel Roma pulſum, ad externas Orbis oras prædicationem Euangelij conuertiſſe, & in his hactenus laboraſſe: quippe cum vniuerſi gregis curam à Domino ſibi demandatam ſuſcepiſſet, & quod ipſe coram Apoſtolis de ſe teſtatur, dicens: Elegit Deus per os meum audire Gẽtes verbum Euangelij, & credere, non erat eius officij, in vno loco conſiſtere, ſed quantum homini licuiſſet vniuerſum peragrare Orbem, & nondum credentes ad fidem perducere, credentes verò, in fide penitus ſtabilire. Si enim Paulum, qui ad prædicandum itidem Gentibus Euãgelium à Deo electus erat, licet neutiquam ei vniuerſi gregis cura credita eſſet, tamen ex his quæ Lucas ſcribit, vidimus tot prouincias circumluſtraſſe, ac ita (vt de ſe ipſe teſtatur) Hieroſolymis in Illyricum vſque longè latèq. Euangeliũ prædicaſſe, vt cum locum vlterius non haberet, Hiſpanias cogitaret: quid de Petro dicendum eſt, cuius præcipuè muneris erat in his præ ceteris inſudare? Cum præſertim non ſicut in Orientalis Orbis partes, ſciamus ceteros Apoſtolos miſſos eſſe in Occidentem, vno excepto Barnaba, qui ad breue tempus Ligures docuit: vel Iacobo (ſi tamen conſenſerimus ijs, qui tradunt eum citò rediturum Hiſpaniam penetraſſe) ceterorum autem neminem eſſe miſſum, liquido appareat. Petri igitur muneris erat, vt qui iam complures Orientis prouincias prædicando Euangelium peragraſſet, iam (quod reliquum eſſe videbatur) luſtraret Orbem Occidentalem, & vſque ad Britannos (quod tradunt Metaphraſtes, & alij) Chriſti fidem annuncians penetraret. *Metaph. die 29. Iunij.*

Certè quidem Gregorius ſcribens ad Epiſcopos Numidiæ, eos ab Apoſtolo Petro accepiſſe ordinationum initia teſtatur: hoc eſt, quod & antè Tertullianus dicebat: Habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præſto eſt. & Cyprianus, Romanam Eccleſiam matricem appellat, quod non tantũ Carthaginenſis Eccleſia ab ea fidem accepiſſet, ſed quæ ſub ipſa continentur, Mauritania atque Numidia. Et quis mirabitur hæc, cum idem Paulus ea ipſa epiſtola teſtetur, impletum eſſe quod prædictum in Pſalmo fuerat: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum? Meritò igitur manifeſtum fuiſſe, ait Innocentius ad Decentium ſcribens, Eccleſias in omni Italia, Gallia, Hiſpania, Africa, Sicilia, ac Inſulis interiacentibus poſitas, à nullo alio quàm à Petro, vel eius diſcipulis & ſucceſſoribus inſtitutas eſſe. Non eſt ergo, quod iure quis poſſit de abſentia Petri calumniam facere, vel de ſilentio Pauli mouere quæſtionem; cum ſcribens ad Corinthios, Galatas, Epheſios, Theſſalonicenſes, & alios, nequicquam de ipſorum Epiſcopis expreſſe meminerit. Potuit & illud perfacilè accidiſſe (etiam ſi dixerimus his temporibus Petrum Romæ egiſſe) vt familiares alias ad ipſum, Paulus eidem Tabellario dederit litteras; adeo vt non opus eſſet per alios ſalutari, cui ipſe, ſuis priuatis litteris monens, ſalutem plurimam impartitus eſſet. Hæc enim humanitatis officia inter Apoſtolos interceſſiſſe, quis tàm ab humanitate alienus negare præſumpſerit?

Greg. lib. 2. ep. 75. Tert. lib. de præſcrip. c. 36. Cypr. ep. 45 Pſal. 10. Innoc. ep. 1.

Petrus Vrbe pellitur. Cap. 547.

Orof. lib. 6. c. 7. ANno eiusdem Claudij nono expulsos, inquit Orosius, per Claudium Vrbe Iudæos, Iosephus refert: Sed me magis Suetonius mouet, qui ait *Sueton. in Claud. c. 25* hoc modo: Claudius Iudæos, impulsore Christo, assidue tumultuantes Roma expulit. Quod vtrum contra Christum tumultuantes Iudæos coerceri & comprimi iusserit, an etiam Christianos simul, velut cognatæ Religionis homines, voluerit expelli, nequaquam discernitur. Hæc Orosius. Ceterum eo edicto comprehensos esse etiam Iudæos ad Christi fidem conuersos, ex *Act. 18.* his quæ tradit Lucas monemur: agens enim ille de Pauli aduentu Corinthum, reperisse illic dicit Aquilam, & Priscillam Iudæos, sed fide Christianos: Ait namquè: Et inueniens, Paulus scilicet, quendam Iudæum, nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorem eius (eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos Roma) hæc ibi: fuisse autem eos Christianos ex eodem capite apparet. His addimus, hoc maximè tempore, Christianos à Gentibus Iudæorum nomine vocari solitos.

Ergo huius edicti occasione S. Petrus Vrbe, vt creditur, pulsus, iterum reuertitur Antiochiam.

Metaphrastes de hoc eius itinere scribens ista more suo sine vlla auctoritate tradit:

Cum autem non diu mansisset apud Romanos, & sancto Baptismo multos regenerasset, & Ecclesiam constituisset, & Linum Episcopum ordinasset, venit Terracinam, in qua cum Epaphroditum ordinasset Episcopum, venit Sirmium Ciuitatem Hispaniæ: Quo in loco cum Epanetum constituisset Episcopum, deuenit Carthaginem Ciuitatem Africæ; in qua cum Crescentem *Metaph. 29 Iun.* ordinasset Episcopum, venit in Aegyptum. Et cum Thebis, quæ septem habent portas, Ruffum: Alexandriæ autem Marcum Euangelistam, eorum qui se in disciplinam tradiderant, Episcopatui præfecisset, rursus venit Hierosolymam, ex reuelatione, propter Deiparæ Mariæ migrationem. Deinde reuersus in Aegyptum, per Africam rursus Romam rediјt. hæc & alia Metaph.

Hierosolymis primum Concilium celebrat. Cap. 548.

CVm Antiocheni exorta dubitatione de Gentibus ad Christum conuersis, quasi etiam Moysi lege tenerentur, Paulum vnà cum Barnaba Hierosolymam ad Petrum, ceterosq. Apostolos, vt eam controuersiam dirimerent, misissent, mox illi, conuocato Concilio, ea de re agere cœperunt. Audiamus *Act. 15.* itaq. Lucam totam eam historiam narrantem.

Quidam descédentes de Iudæa docebant Antiochijs videlicet fratres, quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis saluari. (horum *Epiph. hæres. 28.* primarium Ducem Cherintum hæresiarcham fuisse docet S. Epiphanius) facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt, vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad Apostolos, & presbyteros in Hierusalem super hac quæstione. Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant Phenicem, & Samariam, narrantes conuersio-

nem

nem Gentium, & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autem venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annunciantes, quanta Deus fecisset cum illis.

Petrus Iudæorum Apostolus dictus. Cap. 549.

IN eodem Concilio, vt sanctus Paulus tradit ad Galatas scribens, Petro populus Iudæorum, sibi autem Gentium committitur, ait enim: Cum vidissent quod creditum est mihi Euangelium præputij, sicut Petro circumcisionis (qui enim operatus est Petro in Apostolatu circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes) & cum cognouissent gratiam quæ data est mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem, tantùm vt pauperum memores essemus: quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere. hæc sanctus Paulus. Cuius verba non ita accipias velim, quasi totius Christiani gregis cura olim, quod vidimus, Petro à Christo tradita, huius Concilij decreto restricta sit (id enim vel opinari hæreticum esset) sed ei in Iudæorum conuersione speciatim operam ponendam esse illis ipsis monemur. Ea siquidem diuisio, cuius hic Paulus meminit: Non fuit aliqua abrogatio iuris concessi, vel prouinciarum limitatio, nec populorum diuisio, sed procuratio quædam distincta, & discretum patrocinium, quo facilius nimirum in vniuerso Orbe Euangelium prædicaretur. Quamquam enim poterant Apostoli omnes, & simul, & etiam separatim à reliquis, in toto terrarum Orbe Christi fidem disseminare, nihilominus vt celerius, commodiusq. id fieret, de duplici prouinciarum distributione inter se facienda cogitare cæperunt. Quarum altera fuit inter duodecim, de qua supra dictum est. *ad Gal. 2.*

Altera verò diuisio eiusmodi fuit, vt Petrus Iudæorum salutem præcipuè procuraret, nec tamen à Gentium conuersione arceretur: Paulus Gentium, ea tamen conditione, vt occasione sibi data Hebræis Euangelium prædicare, illosq. Christi fidem edocere posset: quod & frequenter ab ipso actum apud Lucam, & ipsummet legimus.

Quod autem Petrus Gentilibus Euangelium prædicauerit, quamquam Iudæorum Apostolus erat, multis probari potest, ipse enim ante alios Cornelio, totiq. domui eius legem Euangelicam promulgauit, de qua re sic ipsemet loquitur: Vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus elegit per os meum gentes audire verbum Euangelij, & credere. item Matth. vlt. Christus omnibus Apostolis dixit: Euntes ergo docete omnes gentes: & Marci vlt. Prædicate Euangelium omni creaturæ. *Act. 10.* *Act. 15.*

Innocentius hoc nomine primus, vt supra dictum est, tradit in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, Siciliam, Insulasq. interiacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut eius successores constituissent sacerdotes.

Denique Petrus non Hierosolymis, quæ Iudææ Romana Vrbs erat, sed Antiochiæ in Syria primùm; tùm Romæ quæ Gentium Ciuitates erant, Episcopatus sui sedem fixit. Sed quid in his immoror? Hæc enim Catholicis omnibus notissima sunt. Sanctus Hieronymus de his scribens: Occulta, *Hier. in ep. ad Gal. c. 2*

inquit, hic oritur quæstio. Quid igitur? Petrus, si inuenisset ex Gentibus aliquos, non eos adducebat ad fidem? Aut Paulus, si ex circumcisione aliquos reperisset, non eos ad Christi baptismum prouocabat? quæ ita soluitur, vt dicamus, principale singulis in Iudæos & Gentes fuisse mandatum, vt qui defendebant legem, haberent quem sequerentur; qui legi gratiam præferebant, non deesset eis doctor præuius: in commune verò hoc eos habuisse propositum, vt Christo ex cunctis gentibus Ecclesiam congregarent. hæc Hieronymus.

Ergo Petro committitur Hebræorum cura, vt omnium nobilissima, Christus quandoquidem Iudæis per seipsum: Gentibus per discipulos prædicauit: Non sum missus, inquit, nisi ad oues quæ perierunt domus Israel, & S. Paulus Christum Iesum, qui omnes homines saluos facere venerat, ministrum fuisse circumcisionis dicit: Iudæorum enim (Paulo teste) erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa; Gentes autem super misericordia honorare Deum: itaq. sicut Christus ita dictus est circumcisionis minister, vt tamen omnium pastor esset, omniumq. Saluator; eodem modo & Petrus ita circumcisionis minister appellari meruit, vt & totius Ecclesiæ Catholicæ pastor esset ac Rector.

Matt. 15. *Rom. c. 15.* *Rom. 9.*

Si plura de his cupis, vide apud Cæsarem Cardinalem Baronium, & Robertum Cardinalem Bellarminium.

Bar. in An. to. 1. anno Christi 51. Card. Bell. de sum. Pō. li. 1. c. 16.

Petrus à Paulo reprehensus. *Cap.* 550.

LAudat S. Cyprianus miram Petri humilitatem, vt qui à Paulo reprehensus non dixerit se primatum tenere, sibiq. potius obtemperandum, sed tacuerit, nullum pro se verbum faciens.

ad Gal. 2. Pauli verba totam eam rem describentis hæc sunt: Cum autem (absoluto scilicet Hierosolymitano Concilio, venisset Cephas Antiochiam: in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat, prius enim quàm venirent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se timens eos, qui ex circumcisione erant, & simulationi eius consenserunt ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem, quod non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Iudæus sis, gentiliter viuis, & non Iudaicè, quomodo gentes cogis iudaizare? hucusque S. Paulus.

Cypr. ep. 71 ad Quintũ. Cypriani verò verba Petri humilitatem commendantis, hæc sunt: Nam nec Petrum, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificauit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de circumcisione postmodum disceptaret, vindicauit sibi aliquid insolenter, aut arroganter assumpsit, vt diceret se primatum tenere, & obtemperari à nouellis & posteris sibi potius oportere. Nec despexit Paulum, quod Ecclesiæ prius persecutor fuisset, sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vendicabat, facilè consensit, documentum scilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquando à fratribus, & collegis nostris vtiliter, & salubriter suggeruntur, si sint vera & legitima, ipsa potius nostra ducamus. Hæc & alia sanctus Cyprianus Martyr.

S. Au-

S. Augustinus ad Hieronymum: Ipse Petrus quod à Paulo fiebat vtiliter libertate charitatis, sancta ac benigna pietate humilitatis accepit, atque ita, Rarius, inquit, & sanctius exemplum posteris præbuit, quo non dedignarentur, sicubi forte recti tramitem reliquissent, etiam à posterioribus corrigi: quàm Paulus, quo confidenter auderent etiam minores maioribus pro defendenda Euangelica veritate, salua fraterna charitate resistere. *Aug ep.19. ad Hier.*

S. Gregorius hom. 18. in Ezechielem: Se, ait, minori fratri ad consensum dedit, atque in eadem re factus est sequens minoris sui, vt in hoc etiam præiret, quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus etiam in humilitate. & infra. Ecce à minore suo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur.

Ceterùm Petri factum, ob quod eum Paulus reprehendit, id fuit, vt omni culpa careret.

Scimus primùm non deesse, qui dicant non Petrum Apostolum, sed quendam alium à Paulo reprehensum, vt videre est apud Eusebium, hist. lib. 1. cap. 12. Scimus etiam S. Hieronymum, aliosq. permultos in ea esse sententia, vt crediderint non ex animo, sed simulatè Petrum reprehensum. Scimus demum B. Augustinum ideo reprehensum dicere, quia in eiusmodi Petri facto aliquod peccatum extitit. *Baron. 1. Annal. Xpi an. 51.*

Horum omnium sententias perpendens Cæsar Cardinalis Baronius, quem nos sequimur, dicit; Nec ea, de quibus hic loquimur esse simulatè peracta, nec in illis ipsis Petrum vel minimum deliquisse: certum namq. est Apostolos absq. leuissima culpa pro loci & temporis ratione legalibus vti potuisse: vt & Paulus ipse sæpè fecisse conspicitur: ita vt hac ex parte nullum peccatum Petro adscribi possit, si cum Iudæis Iudaicè nonnunquam vixisset: affirmante de semet Paulo: Factus sum Iudæis tamquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem; & ijs qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, vt eos qui sub lege erant, lucrifacerem. Aequius quandoquidem hæc à Petro, quàm à Paulo vsurpari potuisse, cum ille Iudæorum, hic gentium partes suscepissent, nemo non videt; Ea quippe ratione maior Petro, quàm Paulo cum Iudæis consuetudinis vsus intercedebat; si itaquè nihil deliquit Paulus legalibus frequenter vsus; multo minus deliquisse Petrum dicere opus erit, vt qui semel illis se immiscuit: non ea igitur ex causa à Paulo redargui nec potuit, nec debuit. *1. Cor. 9.*

Si diceret quispiam: quonam pacto dixit S. Paulus, se Petrum reprehendisse, quia reprehensibilis erat? Illud primum responderem, quod Petrus fecit, adeò opportunè fecisse, vt opportunius fieri non potuisset. Audiamus rei gestæ historiam. Veniens Petrus Antiochiam, absque aliqua cuiuspiam offensione (celebrato iam de legalibus abrogandis Hierosolymitano Concilio) Christiana libertate cibum cum Gentibus capiebat: superuenientibus interim Antiochiam quibusdam Iudæis ad eum à Iacobo missis, cogitare mox cæpit vix se aut Gentium, aut Iudæorum offensionem euadere posse; nam si cum gentibus edere pergeret, sine dubio Iudæos fideles offenderet (ij enim infirmi adhuc in fide cum essent, nondum sibi ipsi persuadere poterant licere Iudæis cibis gentium vti) sin vero subtraheret se a Gentibus ad Christũ conuersis (de his enim loquimur) separatimq. cum Iudæis manducaret, in Gentilium offensionem incurreret, vt qui vel eum leuitatis arguerent, vel

eius exemplo permoti, ipsi etiam Iudaicè viuerè inciperent:

Tutius itaquè iudicauit (nouerat enim se Iudæorum Apostolum potissimum esse) semet ad modicum tempus à Gentilibus Christianis subtrahere, & Iudæis fidelibus inhærere, Iudaicè se viuere simulans, quem mox ceteri, qui erant Antiochiæ Iudæi, in quibus & Barnabas erat, & sequi cæperunt, & Gentes ad hoc ipsum eodem exemplo quodammodo impellebantur. Mutauit itaq. Petrus vitæ institutum, Iudæorum, de quibus scriptum est, occasione: timens eos, inquit Paulus, qui erant ex Circumcisione: eos dicit pro eis: vt in eadem epistola: Timeo vos, pro vobis: ergo timebat Petrus, ne si ab illis Hierosolyma nuper Antiochiam aduenientibus, visus esset, non Iudæorum, sed Gentium more viuere, ex ea re ipsos offensionem habituros.

ad Gal. 4. Chrysost. in ep. ad Gal. in c. 2.

In eo præterea Concilio Hierosolymis celebrato (quod neque omittendum videtur) illud vel maxime decretum fuit, ne Gentiles, qui Christo nomen darent, circumcisionis lege, ceterisq. legalibus tenerentur; Iudæis autem non fuit vetitum, ne legalibus vterentur, vt nondum mortiferis; Synagoga enim cum honore, vt sancti Patres docent, sepelienda erat.

Deinde Petrus ideo reprehensibilis fuit (vt S. Paulus dicit) quod occasione operis iure, riteq. ex dispẽsatione patrati, res, quæ in eo merito reprehendenda foret, oborta esset: ea autem eiusmodi fuit, vt eius exemplo Gentes ad Iudaicos ritus impellerentur: ipse igitur ex ea, quam diximus occasione, etsi ab omni culpa liber erat, Paulo reprehensibilis visus est: sicut & ipsemet Paulus alijs reprehensione dignus videri eadem de causa potuisset, si cum Timotheum Gentilem hominem circumcidit, vel Nazareorum more caput in Cenchreis totondit, vel Hierosolymis se cum Iudæis purificauit; Gentes ad Christum conuersæ, qui ea vidissent, ad illud ipsum faciendum in Iudaicos ritus declinantes suo exemplo moti fuissent; de quibus idem prorsus quod ipse Paulus de his qui Petrum sequebantur, dixit; iure dici potuisset eos non rectè ad nouitatem Euangelij ambulare: sed & in ipsum Paulum quoque dici, quod ipse in Petrum, & multo æquius, quod cum Gentium patrocinium suscepisset, Iudaicos ritus seruans suo exemplo gentes cogeret iudaizare; & quod in Petro reprehendisset, inconstanter admitteret; cum alioqui ea omnia Paulus absque vlla leuioris criminis culpa perageret. Sed de his hactenus: nimium enim vel inuiti, ab historici instituto discessimus.

Barnabam Mediolanum mittit, Mediolanensem Ecclesiam instituit. Cap. 551.

Metaphrastes S. Petrum Mediolanum contendisse scribit; sed cum id nullius auctoritate, ac testificatione dicat, cumq. nulla eiusdem rei traditio habeatur, eius historiæ fides sit penes Auctorem. Misisse verò Barnabam ad eam Ecclesiam instituendam, docet Iacobus Gualla, quem cum ex antiquis monumentis accepisse ea putem, eius verba hic ponam: Postea vero iubente Petro Longobardiam veniens (de Barnaba loquitur) Mediolanum, & vniuersam Cisalpinam Galliam, vnà cum eiusdem discipulis euangelica doctrina, miraculorum claritate, ac sanctitatis operibus, ad fidem Christi populos conuertit: vnde Longobardi multum deuotionis illi debent: hucusque ille. Cuius rei historiam confirmari posse crediderim, ex his, quæ habet

Gualla lib. 5. c. 3.

bet Innocentius epiſtola prima, vbi dicit, omnes Italiæ Eccleſias à ſolo Petro, ſeu eius ſucceſſoribus erectas eſſe: hæc itaq. cum Petri tempore fundata ſit, vt ex Barnabæ rebus geſtis apparet, non erroris arguerem, qui, vt vera referret, quæ ex Gualla de Mediolanenſis Eccleſiæ erectione recitauimus.

De rebus geſtis à Paulo Apoſtolo. Cap. 552.

POſt Petri Apoſtoli progreſſus reuertamur ad Apoſtolum Paulum, & enarremus res aliquas ab eo magnifice geſtas, donec vtriuſque curſum abſoluerimus, mirabilia enim Deus per manus eorum operatus eſt. Sed celeberrimam eius conuerſionem, & prodigijs plenam iam ſupra commemorauimus; nunc antequam cetera eius facinora glorioſa proſequamur, aliqua, quæ ad cognitionem vitæ eius pertinent, quæ prius dicenda fuerant, recenſeamus. Scire enim Paulum regula ſalutis eſt, & norma virtutis.

De anno natiuitatis, nataliquè ſolo, patria, nomine conditione doctrina, arte, & moribus Pauli Apoſtoli. Cap. 553.

NAtus eſt Diuus Paulus Anno Domini iam nati, vel ſecundo, vel tertio. Cum enim, ad Chriſtum ſeſe conuerterit, anno ipſius Chriſti Domini, XXXV. inchoato, ſuæ verò ætatis 33. vel omnino expleto, vel penè, ſatis apparet, eius ortum vel in extremam partem Conſulatus C. Cornelij Lentuli, & L. Calphurnij Piſonis, vel in primam C. Cæſaris, & L. Aemilij Pauli incurriſſe. Erant autem illi Coſſ. anno Domini II. hi III. vt quemadmodum Chriſti pueritiam puer Ioannes Baptiſta Paulum antecederet: ſic eandem proximo interuallo puer Paulus ſequeretur; itidemq. in cetera ætate. *Serar. opuſ. de Paulo.*

Gentem ſuam, propriamq. gentis Tribum Paulus ipſe non vno tantum loco diſertis verbis indicauit. ad Corinthios hæc de ſe ſcribens: In quo quis audet (in inſipientia dico) audeo & ego. Iſraelitæ ſunt, & ego. Semen Abrahæ ſunt, & ego. Hebræi ſunt, & ego. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis; circumciſus octauo die, ex genere Iſrael de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, ſecundum legem Phariſæus. Et alibi vocat ſe Iudæum natura, & non ex Gentibus peccatorem, ſignificans ſe non eſſe proſelytum, nec ex proſelytis natum, ſed à prima generis origine Hebræum eſſe. *Perer. in ep. ad Rom.* *2. Cor. 11.* *Philip. 3.* *Gal. 2.*

De natali ſolo, & patria B. Pauli: Communis eſt Patrum, atque omnium ferè ſententia, beatum Paulum eſſe natum Tharſi, & Hieroſolymæ ſecundum legem eruditum; quod videtur indubitabile, cum id Paulus ipſe conceptis verbis dixerit apud Lucam, in hunc modum: Ego, Paulus, ſum vir Iudæus, natus Tharſo Ciliciæ, nutritus autem in iſta Ciuitate ſecus pedes Gamalielis. *Act. 22.*

Adiuuat præterea ſententiam hanc beati Martyris Ignatij auctoritas, qui ſcribens ad Tharſenſes vocat eos Pauli Ciues, & diſcipulos.

Hanc Tharſi Vrbem, cùm alia plura, tùm duo potiſſimum, ornabant. Primum fides, qua contra Pompeium, Caſſium, & Brutum, Cæſarianas partes peracriter defenderat, adeo vt ſe Iuliopolim vocaret; quapropter fuit ſummis *Dio lib. 47.* *Dio Chriſ. in Tharſ.*

ab Octauio Augusto beneficijs affecta, & inter cetera, iure municipali; quo fiebat, vt cum varia eorum, qui Romanã Ciuitatem accepissent, genera inuenirentur; Tharsenses, non quocunque modo, sed eo qui ceteris penè omnibus antecellit, Ciues Romani essent. Alterum quia ita, in ea philosophiæ, ceterarumq. liberalissimarum disciplinarum studium viguit, vt, Strabone teste; ipsas etiam Athenas, Alexandriam, & si quæ vsquam egregia sapientiæ ac eloquentiæ officina fuit, superaret.

Sigon.lib.1 de iur. ciu. Rom.c.1.et 1. de iur. prou.c 11. *Strab.li.14 Geogr.* *Act.16.21 22.23.*

Hinc igitur extitit D. Paulus, verè (vti sæpè commemorat) Ciuis & municeps Romanus, & ita quidem extitit, vt infinitis eam partibus amplius ornarit, quàm qui ex ea tot, & tanti prodierunt.

Die, ab ortu, octauo circumcisus, Saulis nomen, quod ex eadem tribu, primus Israelitarum Rex gesserat, accepit. Saulus tamen à Græcis vocatus est, quod asperiora Hebræorum nomina paululum, vt in alijs pluribus constat, lenire soliti sint. At Paulus, vnde, & cur nominatus, sunt opiniones. Prima, eum in circumcisione tamquam Hebræum, Hebræo nomine Saul: tamquam Romanum Romano, Paulum vocatum. Altera, in conuersione, vel dum prostratus Christo se dedidit, vel dum sacro fonte initiatus est, nomen mutasse, & ex Saulo, Paulum factum; idq. non ratione corporis, sed animi, quem paruum iam, & dimissum gereret.

De conditione autem Pauli, vtrum nobilis genere fuerit, an ignobilis, non vna omnium sententia est. B. Augustinus facit eum nobilem; id argumentatur ex verbis illis B. Pauli ad Philippenses: Gloriamur, inquit Paulus, in Christo Iesu, non in carne fiduciam habentes; quamquam & ego habeam confidentiam in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis &c. Quæ verba exponens Augustinus, sic ait: Ne arbitrarentur aliqui, ideo Paulum contemnere, quæ ad gloriam secundum carnem pertinebant, quod ea ipse non haberet; neque enim magnum est, si homo nobilis & abiectus contemnat nobilitatem, & exhibeat humilitatem: ob id Paulus continuò subiecit illud: Quamquam ego in carne confidentiam habeam, circumcisus octauo die, ex genere Israel, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus. Erant autem viri primarij, & quasi ex nobilitate Iudaicã segregati, nec contemptibili plebi commixti, qui dicebantur Pharisæi: nam & ipsa vox apud Hebræos, segregationem significat, quemadmodum apud Latinos egregius dicitur, quasi à grege separatus. Hæc fermè Augustinus. Cuius opinioni fidem adiungere videntur, quæ de Paulo siue Saulo, scripta sunt in actis Apostolicis. Neque enim si homo fuisset humilis, & obscurus, & abiectæ sortis, tàm ferox & minax, tàmq. infestus sæuusq. in Vrbe Hierosolymitana Christianorum insectator esse, neque tantum eis negotij facessere potuisset; nec princeps sacerdotum, homini plebeio & obscuro potestatem dedisset, quoscumque Damasci reperijsset, Christianos capiendi, vinctosq. mittendi Hierosolymam.

Phil 3. *Aug.in ser. 15.de verb. Dom.* *Act.9.*

At enim contra sensisse videtur B. Chrysostomus: is enim super epistolam posteriorem ad Timotheum, vocat Paulum inopem & Coriarium: & alibi, loquens de Paulo, & alijs Apostolis, ait fuisse eos & illiteratos, & inopes, & abiectos, atque obscuros. Constat certè Paulum fuisse opificem artis scenofactoriæ, eamq. artem etiam ante conuersionem ipsius ad Christum exercuisse: id enim proditum est in actis Apostolicis capite decimo octauo.

2.Tim. homil.4. *1.Cor.hom. 3.c.1.*

Vera

Vera porrò nobilitas, eiusmodi mœchanicarum artium professionem, & exercitationem respuit. Quod ad Paulum, ceterosquè Apostolos in primis pertinet, in capite 1. prioris epistolæ ad Corinthios scripsit Paulus: Videte, inquit, vocationem vestram, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Hæc Pauli verba præcipuè de Apostolis interpretantur Patres.

Equidem puto, cum Paulus opifex fuerit humilis, & abiectæ artis, non fuisse habitum eum nobilem, ex instituto, moreq. Romanorum, apud quos professio, & opificium mœchanicarum artium, veram nobilitatis rationem excludebat. Non itidem tamen se res habebat apud Iudæos; hi quippè nobilitatem potissimum æstimabant è claritate Tribus, & antiqua nobilitate familiæ, quemadmodum B. Ioseph Deiparæ Virginis sponsus, artis erat fabrilis, sed quia erat de tribu Iuda, & familia Dauid, haud dubiè nobilissimus erat. Iam verò tribus Beniamin, ex qua fuit Paulus, trifariam nobilitata est. Primum enim, Regiæ dignitatis & potestatis gloriam ante alias Tribus habuit; eius namq Tribus fuit Saul, primus omnium Hebræi populi Rex. Tùm eximiæ fortitudinis bellicæ laude, ea Tribus celebrata est, vt indicat extremus liber Iudicum. Ac demum in secessione aliarum Tribuum à Regno Iuda, Tribus Beniamin haudquaquam secessit, sed Tribui Iuda perpetuò cohæsit. Præter verò Tribum & familiam, etiam tria hæc personam quampiam egregiè nobilitabant apud Iudæos, sacerdotium, & doctrina legis, vnde nomen & honos Scribarum, & Religio sectæ, qualis erat Pharisæorum.

Ceterùm quispiam fortasse mirari posset, quomodo Paulus opifex fuit artis Scenofactoriæ, cum fuerit Ciuis Romanus. Halycarnasseus, Romanæ historiæ scriptor probatissimus, è numero Ciuium Romanorum eiusmodi opifices eximit. Sed respondendum est, fuisse id quidem institutum à Romulo initio Vrbis, quam fundauerat, ne ius Romani Ciuis alijs opificibus, quàm agricolis, & militibus impartiretur: sed mox id abrogatum fuit à Numa Pompilio, postea q. ius Romanæ Ciuitatis etiam cum plebe, & quibuslibet opificibus semper communicatum est, quos & ferendi suffragij, & honoris petendi ius habuisse, pluribus constat exemplis. Etenim Publius Rupilius ex operis Publicanorum consulatum adeptus est, imperiumq gessit in Sicilia, atq. triumphauit. Terentius etiam Varro, qui cladem Cannensem Consul accepit, patrem habuit lanium, cum ipse institor mercis fuisset. Marcus item Scaurus Consul, & Censor, patrem habuit, qui Carbonariam fecerat.

Halycarn. lib. 2. c. 6.

Sigon. lib. 2 de ant. iu. Rom. c. 12.

Quod de corporis paruitate dictum est, testatur Chrysostomus, & Nicephorus, quorum hic ita eam describit:

Paulus corpore paruo erat, & contracto, & quasi incuruo, atque paululum inflexo: facie candida, annosq. plures præseferente: capite modico: oculis multa inerat gratia: supercilia deorsum vergebant: Nasus pulchre inflexus, ideoq. longior; barba densior, & satis prolixa: eaq. non minus quàm capitis coma canis respersa erat. Dixit etiam ante Nicephorum Lucianus, fuisse illum recaluastrum, & simo naso. Et ipsemet, quod ei aduersarij

Chrys. ora. in Pet. & Paul. Niceph. lib. 2. c. 37. Lucian. in Philop.

uersarij quidam probro dabant; libenter profitetur, corporis sui præsentiam infirmam, & abiectam fuisse.

Sed à corpore ad animum gradus iam faciendus. Sua in patria non primas tantum diuinæ legis præceptiones, cùm à parentibus domi, tùm à Synagogæ, quæ Tarsi erat, magistris perdidicit: sed cum tàm celebre inibi gymnasium, vt ante dixi, esset, Gentilium etiam litteras, & poëtas, vt ex nonnullis eius factis, dictisq. liquet, attigit. Quantos vero in ijs progressus fecerit, difficile est iudicare. Videtur enim interdum, se nec ab oratione splendida, & elaborata, neque à subtili & exquisito philosophandi genere instructum, fateri. Et sunt, qui plures in eo solæcismos notent, eumq. dicant, reconditiores animi sensus, Græca lingua explicare minus potuisse: cuius etiam rei suspicionem illa Corinthiorum altercatio facit, qua eloquentem illum Apollo ei idcirco anteponebant, sermonisq. imperitiam obiectabant. Lycaones autem Paulum, quod dicendo plurimum valeret, Mercurium appellabant. Corinthij, eius epistolas fortes, & graues agnoscebant. Augustinus vero summam ei eloquentiæ laudem tribuit. Diuus Hieronymus aliam priorem sententiam penitus damnare videtur, dum Paulum Euangelij tubam vocat, Leonis nostri rugitum, Gentium tonitru, eloquentiæ Christianæ flumen. Et alibi. Quotiescunque Paulum lego, videor mihi non verba, sed audire tonitrua &c. Videntur quidem verba simplicia, & quasi innocentis hominis, & rusticani, & qui nec facere, nec declinare nouerit insidias: sed quocunque respexeris, fulmina sunt.

1. Cor. 1. & 2.
2. Cor. 11.
l. 4. de doctrina Christi 7.
Hier. in c. 3 Ephes. & ep. 151 q. 10.

Ad Gamalielis è sublimiore loco docentis pedes eruditus, & educatus fuit. Erat porrò Gamaliel Pharisæus, legis doctor, vniuersæ Plebi honorabilis, Simeonis illius iusti, qui Christum Dominum vlnis acceptum, cygnea voce consalutauit, aut filius, aut discipulus.

Act. 5.
Luc. 2.

Huius tanti Doctoris Sectam Pharisaicam secutus est Paulus, & præter alios complures condiscipulos, habuit D. Stephanum, S. Barnabam, cui etiam familiarior erat: ipsos Gamalielis filios, maximè tamen primogenitum Sedemium, Simeonem illum iuniorem, quem Rabini magnum, Sanctum, Doctorumq. illis ætatis facile principem dicunt; forte etiam suos illos cognatos, de quibus ante. Quantus vero præ his omnibus esset, dum se ipsum deflet, ita indicat: Proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo: abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.

Gal. 1.

Non tamen litteras tantum, diuinarumq. rerum cognitionem Paulus sibi comparauit; tabernacula etiam ex consutis pellibus, & cilicijs conficiendi manuariam artem adiunxit. Vnde à D. Chrys. pellium sutor; ab Origene, tabernaculorum faber vocatur, vt quemadmodum à piscium piscatu ad homines piscandos alij: sic iste à terrenorum tentoriorum sutura, ad æterna consuenda vocaretur, inquit idem Origenes. Cur vero, & quando artem hanc didicerit, sic habe. Qui apud Iudæos è Leuitica tribu non erant, aut vero, vt apud ceteras gentes, neque generis nobilitate, neque censu tanti erant, vt suis se redditibus alere possent, ij, etiamsi legis studia consectarentur, artificio alicui operam dabant. Ita enim peruetustos Hebræorum Doctores Semahaiam, Abthalionem, & Iuniorem Gamalielem præcepisse legimus. Cum igitur Paulus, neque Leuitici generis, neque splendido, &

amplo,

amplo, vti supra ostensum, loco esset, puer adhuc in patria,& etiam cùm Hierosolymis postea, cum litteris opificium tabernaculorum coniunxit.

Vita eius, prout quidem legis, & temporis illius status erat, optima, & honestissima fuit: Ego, ait, secundum iustitiam, quæ in lege est, conuersatus sine querela. Huiusq. suæ integritatis ipsos etiam, qui in aliorum vitijs oculatissimi, quiquè ipsius hostes infensissimi erant, Iudæos testes citat: nec non ipsam, cuius instituta secutus erat, disciplinam. *Philip.3.*

Melius quiddam, adeoq. ipse Diuus Augustinus, Paulo tribuere videtur, dum aperte, ipsum, instar Zachariæ, & Elisabeth, quorum laus in Euangelio, in omnibus legis iustificationibus ambulasse ait, & subiungit: Sic prostratus horruit iustitiam suam, in qua erat certe sine querela, laudabilis, magnus, quasi gloriosus apud Iudæos. Et alibi. Quia sub proposito placendi Deo, agebatur ignarus ad culpam, statim post admonitionem cucurrit deuotus ad gratiam. *Luc 1. Ser.5.de S. Petro & Paulo.*

Vides etiam incredibilem Dei erga Paulum, & Christianos, quos omni suppliciorum diritate cruciandos susceperat, misericordiam, & bonitatem, dum illum tàm cœco ardore incensum, tanta iam auctoritate armatum, à concepto scelere vocat, ab istorum ceruicibus depellit.

Agebat vero Paulus tùm annum tertium, & tricesimum: id ita patet. Sexaginta, & octo annos vixit, horumq. xxxv. in Christi Domini obsequio posuit, vti clarissime D. Chrysostomus testatur, qui eum ferè sequitur Mich. Glycas Siculus. Supersunt igitur tres & triginta, quibus in Iudaismo permansit. *Chrys.ora. in Per. & Paul. Glyc. An. Bizant.p.3*

Sed cum hac ætate esset Paulus, vxorem non duxerat. In qua quidem re audiendi non sunt, ait Hieronymus, qui Paulum vxorem habuisse confingunt, quoniam ipsemet Paulus, se vxoris vinculo astrictum nunquam fuisse profitetur: Volo, ait, omnes esse sicut me ipsum. & infra: Dico autem innuptis, & viduis. Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. *Hier. epist. 22.ad Eustoch.& 52 1.Cor.7.*

Sed hæc satis de Paulo prælibasse sufficiat.

Iudaicæ religionis auctoritas apud Reges externos. *Cap. 554.*

QVod autem ad Pauli conuersionem, & rei gestæ historiam pertinet, de qua supra dictum est, illud annotare prætermisimus ibi, quod non erat prætermittendum (id, quod à Baronio obseruatum est) qualis, & quanta etiam apud hostes fuerit Iudaicæ religionis obseruantia. Cum enim inimicitiæ, odia, atque bella conflata essent inter Aretam Regem Damasci, atque Herodem; fueritq. (vt Iosephus est auctor) diutius conflictatum, nec inter eos pax composita esset: nihilominus tantum sibi iuris vendicabat apud exteros, immo & apud hostes summus Pontifex in his, quæ ad Religionem spectare viderentur, vt non tantum, quæ ad decimarum pertineret collectionem, sed quæ summi esse Imperij viderentur, sibi sumens, daret litteras ad Synagogas Damasci, vt qui reperti essent Iudæi Christo credentes, vincti Hierosolymam ducerentur. Vtinam tanta saltem, etsi non ampliori (vt par esset) apud Christianos principes Christiana Religio, summumq. omnium Regale Christi sacerdotium hodie auctoritate polleret, quanta apud *Ioseph.ant. lib.18.c.7.*

apud Reges externos, ac denique hostes, cultus Iudaicus habebatur. Infælicia enim nostra tempora hæc commemorare compellunt.

Paulus post conuersionem venit Hierosolymam, vt honoris gratia videret Petrum, quem omnibus sciebat esse præfectum. Cap. 555.

Gal. 1. PAulus Apostolus post suam conuersionem Hierosolymam concessit. Cur vero Damasco fugiens, Hierosolymam contenderit, vbi maius sanè periculum sibi imminere, intelligere potuisset, quippe qui fuisse paternæ legis desertor videretur, & transfuga: nulla sanè alia causa se ad hoc fuisse impulsum, quàm ea scilicet, vt ipsum Petrum Principem omnium Apostolorum inuiseret, ipsemet testatur; sic enim ait: Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim. Non (inquit S. Hieronymus) vt oculos genas, vultumq. eius aspiceret; vtrum macilentus, an pinguis, adunco naso esset, an recto; & vtrum frontem vestiret coma, an (vt Clemens in Periodis eius refert) caluitium haberet in capite. Nec puto Apostolicæ fuissent grauitatis, vt post tantam triennij præparationem aliquid humanum in Petro voluerit aspicere. Sed oculis aspexit, quibus & modo in epistolis suis videtur: his oculis Paulus vidit Cepham, quibus nunc à prudentibus quibusque Paulus ipse conspicitur. Quod si cui non videtur, cum superiori sensu iungat hæc omnia: quod nihil Apostoli sibi contulerint. Nam & quod iussus sit ire Hierosolymam: ad hoc isse, vt videret Apostolum, non discendi studio, qui & ipse eundem prædicationis haberet auctorem, sed honoris priori Apostolo deferendi. hucusque S. Hieronymus. (Hieron. in ep. ad Gal.)

Dignum etiam (inquit Ambros.) fuit, vt cuperet videre Petrũ: quia primus erat Apostolus, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum. Ascendit, velut ad maiorem, & seniorem. Vides quàm maiorem beneuolentiam habuit erga Petrum? huius enim causa peregrinationem susceperat, & apud eundẽ commoratus est. Hæc & dico frequenter, & memoria retineri volo, vt si quæ audieritis, quæ ab eo aduersus Petrum dicta videbantur, ne quis suspectum habeat Paulum Apostolum: veluti cum dicit: Restiti Petro. Neque hæc verba putet esse simultatis aut contentionis: nam honorat virum, & diligit plus omnibus, nec ob vllum aliorum Apostolorum narrat se ascendisse Hierosolymam, sed propter hunc solum. hæc ipse. Porrò non id actum tantum (vt dictum est) beneuolentiæ causa, qua erga ceteros quoque Apostolos ęquè affectus erat; sed honoris, cum sciret Petrum à Christo omnibus esse prędectum. Etenim cum Paulus humana doctrina non indigeret, vt qui ab vniuersorum Deo illam accepisset: tamen Apostolorum Principi honorem, quem par est, tribuit. Per tot tantaq. certamina (ait Oecumen.) abijt, vt videret Petrum tamquam maiorem, aut etiam maneret causa honoris, quem Petro deferebat. (D. Ambr. ibid.) (Theodoret. ibid.) (Oecumen. ibid.)

De

De mirabili raptu Pauli Apostoli ad tertium cælum, & alio raptu in Paradisum; & de reuelatione ei facta de Gentium conuersione, ad quas ab Apostolis destinatus fuit Apostolus.
Cap. 556.

TOta Apostoli Pauli vita, post agnitum Christum, mirabilis extitit, & magnifica: & mirabilia per totum penè orbem operatus est, vt nomen Dei admirabilissimum fieret in vniuersa terra. Sed illud contigit huic Apostolo supra modum admirabile, quod homo mortalis, carnis sarcinam circũferens, & corporis pondere pressus, & habitans in inferioribus terræ, vbi puluis est, & cænum, ad tertium tamen cælum virtute diuina raptus conscenderit, vbi videtur diuinitas in maiestate sua, vbi astat Deus amictus lumine sicut vestimento, vbi habitant cælestes Hierarchiæ, vbi magna Dei domus celsis parietibus eleuata conspicitur, vbi est habitaculum æternæ, & iucundissimæ lucis, vbi fulgent iusti sicut sol, & astra matutina laudant Deum, vbi est inenarrabilis decor, & super pulcherrima pulchritudo, quæ spectantium oculos lætificat, vbi est regio viuorum, & terra viuentium, locus præfulgens, immobilis, impassibilis, & diuinis ornamentis decoratus, altitudine, & amplitudine tàm excelsus, vt diceres esse infinitum, si corpori infinitas competere posset.

Accessit igitur Paulus ad inaccessibilem lucem, vbi vidit diuina, & audiuit arcana, vt cum deberet gentes ad cælum ducere, sciret, & doceret ad quam spem perueniat Christiana fides, certosq. faceret mortales de dignitate æternæ, & beatæ illius vitæ, & quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Raptum autẽ suum hoc modo enarrat Corinthijs ipsemet, qui raptus fuit: Veniam autem ad visiones, & reuelationes Domini: Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, (siue in corpore, nescio, siue extra corpus, nescio, Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum. Deinde vero commemorat secundum raptum: *2.Cor.12.*

Et scio huiusmodi hominem, (siue in corpore, siue extra corpus, nescio) quoniam raptus est in Paradisum: Et audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

Consideret vniusquisque, si potest, Empyrei cæli, ad quod Paulus raptus est, altitudinem, & inenarrabile lumen, & cælestis Paradisi amœnissimam, & delectabilissimam regionem: ingens, & sublime tabernaculum Angelorum, atque hominum: & quæ ibi Deus cum quanta magnificentia ad Angelos, hominesq. oblectandos creauit, & animo voluat, vt potest, inuisibilia illa bona, quæ vidit, & inenarrabilia arcana, quæ audiuit, & præ magnitudine, & dignitate de illis loqui non poterit. & gratias agat Deo, qui consedere nos facit in cælestibus in Christo Iesu, & ciues constituit in regno Dei. Per ipsum enim habemus fiduciam, & accessum in vno spiritu ad dexteram maiestatis in excelsis, & aditum ad immarcescibilem hæreditatem, & diuitias gloriæ, cuius anni non deficiunt.

Raptus est autem, ne videretur ipsis Apostolis minor, qui vnà cum Christo conuersati fuerant. Creditur autem in illo raptu vidisse Gentium conuersio-

uersionem, fuisseq. illi ostensam, quoniam ad gentes Apostolus ab Apostolis esset mittendus. Quod postea, cum iterum vnà cum Barnaba, & Tito Hierosolymam venit, est fæliciter adimpletum. Vnde meritò se illuc ascendisse, secundum acceptam reuelationem testatur, & contulisse cum Apostolis Euangelium, quod Gentibus prædicabat. Itaque eodem anno, quo prædicandi Euangelij munus Paulus suscepit, tàm insignes reuelationes accepit.

Paulus cum Barnaba à Spiritu sancto ad prædicandum Euangelium segregatur: Elimam Magum pessimum, aduersantem Euangelio, cæcitate percutit: & Proconsulem Sergium ad fidem conuertit. In Pisidia apud Iudæos habet prædicationem. Disseminat per vniuersam regionem Dei verbum, & multos ex gentibus conuertens, à Iudæis incredulis persecutionem patitur; at ipse excusso puluere pedum recessit inde. Cap. 557.

Act. 13. ERant in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ, & Doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ Collactaneus, & Saulus.

Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos.

Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesq. eis manus, dimiserunt illos.

Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam; & inde nauigauerunt Cyprum.

Et cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in Synagogis Iudæorum: habebant autem & Ioannem in ministerio.

Et cum perambulassent vniuersam Insulam vsque Paphum, inuenerunt quemdam virum magum, Pseudoprophetam Iudæorum, cui nomen erat Bariehù.

Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente: Hic accersitis Barnaba, & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

Resistebat autem illis Elimas magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconsulem à fide.

Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum, dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas?

Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns Solem vsque ad tempus, & confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ: & circumiens quærebat, qui ei manum daret.

Tunc Proconsul, cum vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

Et cum à Papho nauigassent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem discedens ab eis, reuersus est Hierosolymã.

Illi vero pertranseuntes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ; & ingressi Synagogam die sabbatorum, sederunt.

Post

Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt Principes Synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite.

Deus plebis Israel elegit Patres nostros, & plebem exaltauit, cum essent incolæ in terra Aegypti, & in brachio excelso eduxit eos ex ea. *Exo. 1.*

Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto. *Exo. 13 21 22. & 16.*

Et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum. *Ios. 14.*

Quasi per quadringentos, & quinquaginta annos: & post hæc dedit Iudices, vsque ad Samuel Prophetam. *Iud. 3.*

Et exinde postulauerunt regem, & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de Tribu Beniamin, annis quadraginta. *1. Reg. 8. 5. & 9 16 & 10. 1.*

Et amoto illo, suscitauit illis Dauid Regem: cui testimonium perhibens, dixit: Inueni Dauid filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciat omnes voluntates meas. *1. Reg. 16. 13.*

Huius Deus ex semine secundum promissionem eduxit Israel, Saluatorem Iesum. *Psal 88. 21 Isa. 11. 1.*

Prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius baptismum pœnitentiæ omni populo Israel. *Mat. 3. 1. Mar. 1. 2. Luc. 3. 3.*

Cum impleret autem Ioannes cursum suum dicebat: Quem arbitramini esse me, non sum ego; sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamenta pedum soluere. *Io. 1. 20. Mat. 1. Mat. 3. 11.*

Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis huius missum est.

Qui enim habitabant Ierusalem, & Principes eius hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, iudicantes impleuerunt.

Et nullam causam mortis inuenientes in eo, petierunt à Pilato, vt interficerent eum. *Mat. 27. 20 22.*

Cumq. consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento. *Mar. 15. 13 Luc. 23. 21. 23.*

Deus vero suscitauit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his. *Io. 19 16.*

Qui simul ascenderunt cum eo de Galilæa in Ierusalem: Qui vsque nunc sunt testes eius ad plebem. *Mat. 28. Mar. 16.*

Et nos vobis annunciamus, eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est. *Luc. 24. Io. 20.*

Quoniam hanc Deus adimpleuit filijs nostris, resuscitans Iesum: sicut, & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, Ego hodie genui te. *Psal. 2.*

Quod autem suscitauit eum à mortuis, amplius iam non reuersurum in corruptionem, ita dixit: quia dabo vobis Sancta Dauid fidelia. *Isa. 55.*

Ideoquè, & alias dicit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. *Psal. 15. 10*

Dauid enim in sua generatione cum administrasset, voluntati Dei dormiuit: & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem. *2. Reg. 2. 10.*

Quem vero Deus suscitauit à mortuis, non vidit corruptionem.

Notum

Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciatur, & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi iustificari, in hoc omnis, qui credit, iustificatur.

Videte ergo, ne superueniat vobis, quod dictum est in Prophetis:

Haba.1.5. Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini, quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarrauerit vobis.

Exeuntibus autem illis rogabant, vt sequenti sabbato loquerentur sibi verba haec.

Cumq. dimissa esset Synagoga, secuti sunt multi Iudaeorum, & colentiũ aduenarum, Paulum, & Barnabam, qui loquentes suadebant eis, vt permanerent in gratia Dei.

Sequenti vero Sabbato, plene vniuersa Ciuitas conuenit audire verbum Dei.

Videntes autem turbas Iudaei, repleti sunt zelo; & contradicebant his, quae à Paulo dicebantur; blasphemantes.

Tunc constanter Paulus, & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce conuertimur ad Gentes.

Isa.49.6. Sic enim praecepit nobis Dominus: Posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terrae.

Audientes autem Gentes gauisae sunt, & glorificabant Verbum Domini, & crediderunt quotquot erant praeordinati ad vitam aeternam.

Disseminabatur autem Verbum Domini per vniuersam regionem.

Iudaei autem concitauerunt mulieres religiosas, & honestas, & primos Ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum, & Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis.

Marc.6. At illi excusso puluere pedum in eos, venerunt Iconium.

Mat.10.14 Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

Luc.9.5. Quantum autem pertinet ad Elimam Magum, tantum abfuit, vt caecitate

Dionys. de diu.no.c.8. percussus aliquando resipuerit, vt magis, atque magis in Euangelicam doctrinam insaniens (quod testatur Dionysius) librum ediderit aduersus Pauli praedicationem, & Christi fidem.

Paulus, & Barnabas Iconij faciunt signa, & prodigia multa, multosq. ad Christi fidem conuertunt. Listris claudum, qui nunquam ambulauerat, Paulus iubet surgere super pedes suos. Populus admirans signi magnitudinem, credebat Barnabam esse Iouem, & Paulum Mercurium, & illi sacrificare volebant. Iudaei persequentes, turbis excitatis, Paulum lapidant, & semimortuum relinquunt, qui ad alias ciuitates euangelizandas pergit. Cap. 558.

Act.14. FActum est autem Iconij, vt Barnabas & Paulus simul introirent in Synagogam Iudaeorum, & loquerentur, ita vt crederet Iudaeorum, & Graecorum copiosa multitudo.

Qui vero increduli fuerunt Iudaei, suscitauerunt, & ad iracundiam concitauerunt

tauerunt animas Gentium aduersus fratres.

Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa, & prodigia fieri per manus eorum.

Diuisa est autem multitudo Ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam vero cum Apostolis.

Cum autem factus esset impetus Gentilium, & Iudæorum cum Principibus suis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos.

Intelligentes confugerunt ad Ciuitates Lycaoniæ, Lystram, & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, & ibi euangelizantes erant.

Et quidam vir Lystris, infirmus pedibus, sedebat claudus ex vtero matris suæ, qui numquam ambulauerat.

Hic audiuit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet, vt saluus fieret.

Dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exiliuit, & ambulabat.

Turbæ autem, cum vidissent, quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam Lycaonice, dicentes: Dij similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

Et vocabant Barnabam Iouem, Paulum vero Mercurium: quoniam ipse erat Dux verbi.

Sacerdos quoque Iouis, qui erat ante Ciuitatem Tauros, & Coronas ante ianuas afferens cum populis volebat sacrificare.

Quod vbi audierunt Apostoli, Barnabas, & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas clamantes,

Et dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines annunciantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt: *Psal. 145. Apo. 14.*

Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

Et quidem nō sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens de Cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.

Et hæc dicentes, vix sedauerunt turbas, ne sibi immolarent.

Superuenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Iudæi; & persuasis turbis, lapidantesq. Paulum, traxerunt extra Ciuitatem, existimantes eum mortuum esse.

Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intrauit Ciuitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

Cumque euangelizassent Ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam.

Confirmantes animas discipulorum, exhortantesq. vt permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.

Et cum constituissent illis per singulas Ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt.

Transeuntesq. Pisidiam, venerunt in Pamphyliam,

Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Ataliam:

Et inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus, quod compleuerunt. *Sap. 13. 1*

Cum autem veniſſent, & congregaſſent Eccleſiam, retulerunt quanta feciſset Deus cum illis, & quia aperuiſſet Gentibus oſtium fidei.

Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis.

Cæterùm inter præclara Pauli geſta apud Iconium, extitit conuerſio admiranda Theclæ clariſſimæ Virginis, per quam Deus mira operatus eſt: Nos hic tamen aliqua, & ex dictis Patrum, & ex purgatis actis excepta enarrabimus.

Thecla, Virgo nobiliſſima, à Patribus laudata, magnarum virtutum exempla imitanda reliquit, quæ & leonem, & alias immanes beſtias ad manſuetudinem traxit, ignemq. illæſa ſuperauit. Cap. 559.

Ex Gregor. Niſsen. in Cant. ho. 4.

ICONIJ autem, inter ceteros, conſtat Theclam nobiliſſimam Virginem, ad fidem Chriſti eſſe conuerſam. De ea, hæc Gregorius Niſsen. Talem myrrham olim Paulus infundebat, ex ore ſuo mixtam cum puro pudicitiæ lilio in ſanctæ Virginis aures: ea vero erat Thecla, quæ præclare animo ſuo defluentibus de lilio guttis, hominem externum morte opprimit, omni cogitatione cupiditateq. extincta.

Ex Epiph. hæreſ. 78.

Thecla incidit in Paulum Sanctum, & à nuptijs exoluitur, cum curatorem, ſiue ſponſum haberet formoſiſſimum, primarium vrbis, valde diuitem, generoſiſſimum ac illuſtriſſimum. In vita contemnit terrena Sancta illa, vt cœleſtium potens fiat: & oppignorata thalamo in amorem perpetuæ virginitatis Pauli eloquio ſuccenſa eſt.

Aug. cont. Fauſt. l. 30 c. 4.

Hæc, vt cuſtodem carceris, quo Paulus Iconij tenebatur incluſus, ſibi conciliaret, gemmis, & muliebri mundo diſtractis, pecuniam inde acceptam illi donauit, vt ad Pauli colloquium ſibi pararet aditum.

Chryſoſt. in act. Apoſt. hom 25.

Hæc, vt Paulum videret, aurum ſuum dedit, ſed aliqui, vt Chriſtum videant, nec obolum dare volunt. Quoniã autem magnæ virtutis ſpecimẽ propter fidei ſuſceptæ magnitudinem, omnium oculis oſtendit: propterea S. Ambroſius de ea loquens,

S. Amb. de Virg lib. 2.

his verbis alloquitur Virgines: Thecla doceat immolari, quæ copulam fugiens nuptiarum, & ſponſi furore damnata, naturam etiam beſtiarum virginitatis veneratione mutauit: namq. parata ad feras, cum aſpectus quoque declinaret virorum, ac vitalia ipſa ſæuo afferret leoni, fecit, vt qui impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingentem pedes beſtiam, cubitare humi, muto teſtificante ſono, quod ſacrum virginis corpus violare non poſſet: ergo adorabat prædam ſuam beſtia, & propriæ oblita naturæ, naturam induerat, quam homines omiſerant. hæc ibi. Et ad Simplicianum ſcribens, hæc in eandem ſententiam: Inter leones virgo exultauit, & prodeuntes beſtias expectauit intrepida. Repetit & eadem de leonibus in epiſtola ad Vercellenſem Eccleſiam, ſic dicens: Quo munere venerabilis Thecla etiam leonibus fuit, vt ad pedes prædæ ſuæ ſtratæ impaſtæ beſtiæ ſacrum deferrent ieiunium, nec procaci oculo virginem, nec vngue violarent aſpero. Hæc Ambroſius.

Cypr. orat. pro mar. & in die paſſion.

Quod præterea & ignes Thecla ſubijſſe, ac illæſa remanſiſſe, in eadem quoque ſcribatur hiſtoria, Cypriani ea ad Deum obteſtatione ſic habet teſtatum: Aſſiſte nobis, ſicut Paulo in vinculis, & ſicut Theclæ in ignibus.

Et

Et alibi: Libera me de medio huius seculi, sicut liberasti Theclam de medio amphytheatro. Gregorius Nazianzenus eadem sic dixit: Non te fugit, Theclam ignium, & bestiarum impetum euitasse? Rursum alibi, his versibus. *Greg. Naz. ad virgin. exhort.*

Quis Theclam necis eripuit, flammæq. periclo? *Id. in præcep. ad vir.*
Quis validos vngues vinxit, rabiemq. ferarum?
Virginitas. O res omni mirabilis æuo.
Virginitas fuluos potuit sopire leones,
Dente nec impuro generosos virginis artus
Ausi sunt premere, & rigido discerpere morsu.

Hæc eadem Maximus Taurinensis, in hæc verba: Theclam flammarum globos euasisse cognoscis. Addam & illa, quæ pertinere ad eandem rem videntur, pia scilicet Sanctorum martyrum Terentij, & sociorum in hunc modum concepta verba: Qui Danielem de ore leonis eripuisti, & de manu Pharaonis Moysen seruasti, & Sanctam Theclam ab igne, & theatro, & feris, & bestijs taurinis defendisti, &c. Non tantum leonibus fuisse obiectam, sed & tauris alligatam, vt illis in diuersa actis, sic discerperetur, eadem eius acta testantur. *Maximus serm. de S. Agn. Metaphor. die 10. April.*

Vitæ Sanctæ Theclæ Virginis & Martyris compendium. *Cap.* 560.

IN Iconio natale Sanctæ Theclæ Virginis apud Seleuciam quiescentis, quæ de eadem Ciuitate Iconio à Beato Paulo Apostolo instructa est. Quam mater eius cernens Christianam, & nuptum repudiare, malentem Christo sponso adhærere, quàm corruptioni carnis subiacere, pergens ad Iudicem, accusauit Virginem filiam suam esse Christianam, dicens, viuam eam, vt ceteræ mulieres terrerentur, debere ardere. Quam sibi cum iussisset Iudex adduci, & propositum castitatis eius didicisset, rogum fecit parari, vt illam incenderet. Rapta igitur ab Apparitoribus, vt in focum iactaretur, sponte pyram ascendit, & signo Crucis facto, virili animo inter medias flammas stetit, subitoq. facta inundatione pluuiarum, ignis extinctus est, & Beata Virgo illæsa virtute superna erigitur. *Ado. episc. Treuer. in Martyrolo. 9. kal. Octobris.*

Iterum cum ieiunijs, vigilijs, & orationibus vacaret, à quodam viro potente comprehensa, perducta est ad Præsidem, quod se Christianam diceret. Quam idem Proconsul interrogans, si verum esset, in quo accusabatur? Respondit, omninò Christianam se esse. Quam continuo Præses ad bestias damnauit. Interim tamen quo subrigeretur, commendatur cuidam nobili feminæ, quæ propinqua Cæsaris erat, nomine Triphena. Sequenti die productæ sunt bestiæ de Caueis. Sistitur Beata Thecla in arenis medijs, stupente populo, quod eam bestiæ minimè tangerent.

Reducitur Beata Thecla ad domum Triphenæ, vt in crastinum iterum feris obijceretur. Quam ministri cum de domo repeterent, Triphena doloris plena sequitur eam vsque ad spectaculum, vbi clamor vulgi & tumul-

tus erat immensus, Beatam Theclam spectantium. Nudata verò Beata Virgine, dimittuntur ei leones pariter & vrsi. Sed nulla ferarum eam lædere præsumpsit. Deinde in fossam aqua plenam, vbi serpentes adunati, & collecti fuerant, à furentibus populis cum vrgeretur, signo Crucis munita insiliuit: sed nec ab eis vllo pacto læsa.

Iterum atrociores bestiæ parantur: sed vllo modo tangere eam non sunt permissæ. Verùm nec adhuc sibi crudelitas modum ponit. Alligatur duobus tauris ferocissimis, ferro candente stimulatis, vt eam discerperent. Qui funibus diruptis, vagabundi huc illucq, discurrunt, ac martyrem nullum malum passam relinquunt.

Accersitam denique Proconsul eam requirit, quæ, aut vnde esset, quia nulla bestiarum eam lædere potuisset? Beata Thecla respondit: Dei viui tantum sum ancilla. Territus autem Proconsul, quod tantæ virtutis esset, induta ea vestibus, edixit sententiam, Theclam, inquit, pietatis, ac Dei cultricem relaxo. Dimissa verò, reuersa est in domum Triphenæ, vbi requieuit paucis diebus, docens Triphenam, & domum eius in fidem Domini Iesu Christi. Inde egressa venit Seleuciam, ibiq. exemplo & conuersatione vitæ, atque etiam doctrina plurimos erudiens, post multa certamina, duplicis coronæ Virginitatis, & Martyrij, requieuit in pace. Hæc de Thecla. Plura autem de ea videri possunt in vita eius, quæ inter vetustissimos codices inuenta, nuper edita est.

Paulus varijs Ciuitatibus bonum nuncium salutis prædicat; Lidiam Purpurariam cum domo eius ad fidem pertrahit. Puellam habentem spiritum pythonem liberat. Truditur in carcerem, fit terremotus, aperiuntur ostia, & vincula captiuorum soluuntur. Custos carceris obstupefactus, cum domo sua credit Paulo, & baptizatur. Cap. 561.

Act. 16. CVm autem pertransirent Ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis, & senioribus, qui erant Ierosolymis. Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos spiritus Iesu.

Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem.

Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adiuua nos.

Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti, quod vocasset nos Deus euangelizare eis.

Nauigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim.

Et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ Ciuitas, colonia: eramus autem in hac Vrbe diebus aliquot, conferentes.

Die

Die autem Sabbatorum egreſſi ſumus foras portã iuxta flumen, vbi videbatur oratio eſſe: & ſedentes loquebamur mulieribus, quæ conuenerant.

Et quædam mulier nomine, Lydia, purpuraria Ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit. Cuius Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo.

Cum autem baptizata eſſet, & domus eius, deprecata eſt dicens: Si iudicaſtis me fidelem Domino eſſe, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos.

Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem ſpiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat Dominis ſuis diuinando.

Hæc ſubſecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Iſti homines, ſerui Dei excelſi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis.

Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuerſus ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea: & exijt eadem hora. Videntes autem Domini eius, quia exiuit ſpes quæſtus eorum: apprehendentes Paulum, & Silam perduxerunt in forum ad Principes.

Et offerentes eos magiſtratibus, dixerunt: Hi homines conturbant Ciuitatem noſtram, cum ſint Iudæi.

Et annunciant morem, quem non licet nobis ſuſcipere, neque facere, cum ſimus Romani.

Et cucurrit plebs aduerſus eos; & Magiſtratus, ſciſſis tunicis eorum, iuſſerunt eos virgis cædi. 2. *Cor.* 12. 25.

Et cum multas plagas eis impoſuiſſent, miſerunt eos in carcerem, præcipientes Cuſtodi, vt diligenter cuſtodiret eos. 1. *Theſ.* 2. 2 *Phil* 1. 13.

Qui cum tale præceptum accepiſſet, miſit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum ſtrinxit ligno.

Media autem nocte Paulus, & Silas orantes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in cuſtodia erant.

Subito vero terræmotus factus eſt magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et ſtatim aperta ſunt omnia oſtia: & vniuerſorum vincula ſoluta ſunt.

Expergefactus autem Cuſtos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat ſe interficere, æſtimans fugiſſe vinctos.

Clamauit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuerſi enim hic ſumus.

Petitoq. lumine, introgreſſus eſt: & tremefactus procidit Paulo, & Silæ ad pedes.

Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, vt ſaluus fiam?

Et illi dixerunt: Crede in Dominum Ieſum; & ſaluus eris tu, & domus tua.

Et locuti ſunt ei verbum Domini cum omnibus, qui erant in domo eius.

Et tollens eos in illa hora noctis, lauit plagas eorum: & baptizatus eſt ipſe, & omnis domus eius continuo.

Cumque perduxiſſet eos in domum ſuam, appoſuit eis menſam, & lætatus eſt cum omni domo ſua credens Deo.

Et cum dies factus esset, miserunt Magistratus lictores, dicentes : Dimitte homines illos.

Nunciauit autem Custos carceris verba hæc Paulo : Quia miserunt Magistratus, vt dimittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace.

Paulus autem dixit eis : Cęsos nos publice, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos eijciunt? Non ita, sed : veniant, & ipsi nos eijciant.

Nunciauerunt autem Magistratibus lictores verba hæc : Timueruntq. audito, quod Romani essent.

Et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant, vt egrederentur de Vrbe.

Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam : & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

Paulus prædicat verbum Dei Thessalonicæ: Conuertitur ad Christi fidem multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ: fit persecutio contra Paulum, qui Athenas profectus, prædicat verbum in Areopago, & conuertitur Dionysius, & alij. Cap. 562.

Act. 17. CVm autem Paulus, & socij eius perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, vbi erat Synagoga Iudæorum.

Secundum consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos, & per Sabbata tria disserebat eis de Scripturis.

Adaperiens, & insinuans, quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis : quia hic est Iesus Christus, quem ego annuncio vobis.

Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo, & Silæ, & de colentibus, Gentilibusq. multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

Zelantes autem Iudæi, assumentesq. de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerunt Ciuitatem, & assistentes domui Iasonis, quærebant eos producere in populum.

Et cum non inuenissent eos, trahebant Iasonem, & quosdam fratres ad Principes Ciuitatis, clamantes : Quoniam hi, qui Vrbem concitant, & huc venerunt.

Quos suscepit Iason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, Regem alium dicentes esse Iesum.

Concitauerunt autem plebem, & Principes Ciuitatis audientes hæc.

Et accepta satisfactione à Iasone, & à ceteris, dimiserunt eos.

Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum, & Silam in Berœam. Qui cum venissent, in Synagogam Iudæorum introierunt.

Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.

Cum autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & Berœæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, commouentes, & turbantes multitudinem.

Statimq.

Statimq. tunc Paulum dimiserunt fratres, vt iret vsq. ad mare. Silas autem, & Timotheus remanserunt ibi.

Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vsque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam, & Timotheum, vt quàm celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam Ciuitatem.

Disputabat igitur in Synagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos, qui aderant.

Quidam auté Epicurei, & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidã dicebant: Quid vult seminiuerbius hic, dicere? Alij vero: Nouorũ Dæmoniorum videtur annunciator esse: quia Iesum, & resurrectioné annunciabat eis.

Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt dicentes: Possumus scire, quæ est hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina?

Noua enim quædam infers auribus nostris: Volumus ergo scire quidnàm velint hæc esse.

(Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant nisi, aut dicere, aut audire aliquid noui)

Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores vos video.

Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inueni, & aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.

Deus, qui fecit mundum, & omnia, quæ in eo sunt, hic Cæli, & terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat. *Gen. 1. 1. Act. 7.*

Non manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia:

Fecitq. ex vno omne genus hominum inhabitare super vniuersam faciem Terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum.

Quærere Deum si forte attrectent eum, aut inueniant, quamuis non longe sit ab vnoquoque nostrum.

In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus: Sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus.

Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis, & cogitationis hominis, Diuinum esse simile.

Et tempora quidem huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbiq. pœnitentiam agant.

Eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est Orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.

Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant; quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

Sic Paulus exiuit de medio eorum.

Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

Areopagus autem, in quem ductus fuit Paulus, erat locus iuxta mare, Promontorium Martis dictum, à quo nomen deductum, vt Areopagus diceretur: vbi primũ capitis iudicium actum fuisse dicebant: Nam, vt Gentilium referũt *Plin. lib. 7. nat. hist. Steph. de Vrbibus.*

fabulæ, cum Mars homicidij crimine reus factus esset à Neptuno, iudicatibus duodecim Dijs; eo loco sit sententijs absolutus: accusatus enim fuerat, quoniam Neptuni filium, qui vim Alcippæ filiæ suæ intulerat, occidisset. Verisimilior est eorum ratio, ita nominatum Ariopagum, quod in eo tractarentur causæ homicidarum, qui martiali, ac hostili animo quempiam trucidassent.

Demost. in Orat. cont. Aristocr.

Oecumen. in Act. c. 17

De Ara autem, in qua scriptum erat IGNOTO DEO, hæc scribit Oecumenius: Duas vero causas referunt, cur apud Athenienses inscriptum fuerit Aræ, Ignoto Deo. Siquidem aliqui dicunt, quod Athenienses Philippidem miserunt ad Lacedæmonios, de deferendo auxilio, cum Persæ exercitum ducerent in Græciam, quorum nuncijs iuxta Parthenium montem, Panis spectrum obuiam factum, Athenienses accusabat, quod se neglecto, alios Deos colerent: affirmabatq. se esse Pana (quem Deum vocant) & auxilium promisit. Cum itaque victoria potiti essent, templum illi erexerunt, aramq. ædificarunt, & tamquam obseruantes, ne vel idem sane, vel aliud simile ipsis accideret, si quempiam ignotum sibi Deum prætermitterent, aram illam erexerunt inscribentes, Ignoto Deo: Dicentes: si quis adhuc alius à nobis ignoretur, in eius honorem hæc Ara à nobis erecta est, quo nobis propitius sit: Alij vero aiunt, pestem quondam Athenis grassatam fuisse, adeoquè illos exussisse, vt neque syndones tenuissimas possent tolerare. Cum igitur colerent eos, qui apud ipsos Dij habebantur, nihil adiumenti senserunt. Intelligentes itaque quendam fortassis esse Deum, quem ipsi absquè honore reliquissent, qui pestem immisisset, nouam instruxerunt aram, ac inscripserunt, Ignoto Deo. Cumq. ipsi sacrificassent, statim curati sunt. Hunc ergo Christum Iesum esse Deum omnium, dicit Paulus: quem se illis annunciare dicebat. Tota autem Aræ inscriptio hæc est: Dijs Asiæ, & Europæ, ac Lybiæ, Deo Ignoto, ac Peregrino.] hæc ille. Sed ante ipsum Chrysostomus de eadem ara: Athenienses, ait, per multa tempora acceperunt Deos etiam extraneos, vtpote Pana, & alios, timentes forsitan ne alius quispiam esset, quem ignorarent, ipsis quidem nondum cognitus, qui tamen alibi colatur; etiam illi aram erexerunt, & quoniam non erat manifestus Deus, inscriptum erat: Ignoto Deo.

Chrysost. in Actus c. 17

Chrys. hom. c. 1. sup ep. ad Tit.

Præterea Athenienses, quoniam ab initio Deos omnes non acceperunt, verum per tempora illorum sacra vrbem ingressa sunt, sicuti quæ ex Hebræis allata referuntur, sicuti Pan ex Arcadia, sicuti parua quælibet, ac magna mysteria, conijcentes ex hoc fieri posse, vt esset & alius Deus, qui ab ipsis nesciretur, vt etiam illi se ipsos deuouerent, aram instituerunt, quam inscriberent, Ignoto Deo: propemodum id significantes, & si quis ignotus sit Deus. De Deo autem Ignoto, aliam affert Baronius causam, & eam quidem scitu dignam, quam videat lector apud ipsum primo Annal.

Baron. an. 52.

Lucratus est autem Paulus Athenis Dionysium prædictum, Areopagitam, virum magnum, qui postea fuit Episcopus Atheniensis, & Galliæ Apostolus: hic ille ipse, qui annos natus vigitiquinque, Helyopoli, cum esset in Aegypto vna cum Apollophane philosopho, vidit admirandum illud solis deliquium, quod tempore passionis Christi contigit, de quo supra, cum ageremus de Domini passione actum est: & plura inferius de Dionys.

Hoc igitur loco Areopagi omnium celeberrimo perorauit Paulus, vbi perdifficilem sanè prouinciam suscepit: qui enim fieri poterat, vt ipsi toto Orbe

lau-

laudatiſſimi, à quibus & Romani publica celebriq. legatione leges accepe-rant, leges, in re maxima, nimirum cultu diuino, à barbaro homine, Iudæo ſcilicet, acciperent, & qui prædicaretur ab eo Iudæus homo crucifixus, idem Deus eſſe crederetur? cum præſertim capitis ſupplicium immineret, ſi quis vel Deos negaret, vel inconſulto Areopago peregrinam religionem induceret? nam de Anaxagora Clazomerio ſcriptum eſt; quod exiſtimantibus Athenienſibus Solem eſſe Deum: ille cum ſaxum ignitum dixiſſet: paucorum ſententia morte damnatus eſt: idemq. aduerſus Diagoram Melitum talentum decreuerunt, ſi quis occideret eum, quoniam eorum myſteria deridere ferebatur. Protagoras autem, niſi cito fugiſſet, comprehenſus occiſus fuiſſet, eo quod de Dijs Athenienſium, an eſſent, reuocaſſet in dubium. Nam eius argumenti librum cum ſcripſiſſet, in principio poſuit: De Dijs neque vt ſint, neque vt non ſint, habeo dicere. Quamobrem cum opportuna fuga ſibi conſuluiſſet, libri eius ſunt in concione combuſti. Inſuper feminam quandam ſacerdotes interfecerunt, quoniam eam quidam accuſauit Peregrinos Deos colere: & de Socrate conſtat accuſatum fuiſſe à Melito eodem crimine dicente: Iura Violat Socrates; quos ex maiorum inſtituto ſuſcepit ciuitas Deos eſſe negans, alia noua Dæmonia inducit; quam ob cauſam morte multatus eſt, ducentis octuaginta, & vna ſententijs. Ac Paulus admirabili quadam circumſpectione diuino afflatus ſpiritu cauſam agit: nam quod ſciebat à multis argui, qui nouorum Dæmoniorum videretur annunciator, eò quod Ieſum Chriſtum prædicaret; vt ea culpa careret, nec noui numinis videretur inuentor, ſed potius antiqui illorum cultus aſſertor, ac Prædicator, ex ipſorum theologia ad inſinuandum verum Dei cultum admirabili quadam prudentia ſibi aditum patefecit: & licet nequaquam illorum templa eſſet ingreſſus, ex his tamen quæ foris ſtare ſimulachra conſpexerat, dicendi ſumpſit exordium. *Ioſeph l. 2. cont. Apionem.*

Nam, vt auctor eſt Thucydides, Athenis in foro ſtabant duodecim aræ Deorum; has contemplatus haud dubium Paulus, in eam intendit, cuius inſcriptio erat: Ignoto Deo, vt dictum eſt.

Baptizati à Paulo recipiunt Spiritum ſanctum, & loquuntur linguis, & prophætant. Dæmon exorcizantes Iudæos vulnerat: quidã, ex credentibus curioſa ſectatis, comburũt precioſos libros: artifices argentarij, viuentes ex quæſtu ædium Dianæ argentearum, videntes, quod ceſſabat quæſtus, creſcente in Chriſtum fide, totam Epheſi Ciuitatem commouent contra Paulum, & alios. Cap. 563.

FActum eſt autem, cum Apollo eſſet Corinthi, vt Paulus peragratis ſuperioribus partibus veniret Epheſum, & inueniret quoſdã diſcipulos: Dixitq. ad eos: Si ſpiritum Sanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. *Act. 19.*

Ille vero ait: In quo ergo baptizati eſtis? qui dixerũt: In Ioannis baptiſmate. *Matt. 3.*

Dixit autem Paulus: Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum, *Mar. 1.* dicens: In eum, qui venturus eſſet poſt ipſum, vt crederent, hoc eſt, in Ieſum. *Luc. 3. 16.*

His *Ioan. 1.*

Act. 1. & 11. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu.
Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebnatur linguis, & prophetabant.
Erant autem omnes viri fere duodecim.
Introgressus autem Synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.
Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola Tyranni cuiusdam.
Hoc autem factum est per biennium, ita vt omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudæi, atque Gentiles.
Virtutesq. non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:
Ita vt etiam super languidos deferrentur à corpore eius Sudaria, & Semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.
Tentauerunt autem quidam, & de circumeuntibus Iudæis exorcistis, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat.
Erant autem quidam Iudæi, Scenæ Principis Sacerdotum septem filij, qui hoc faciebant.
Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qui estis?
Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit contra eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerent de domo illa.
Hoc autem notum factum est omnibus Iudæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu.
Multiq. credentium veniebant confitentes actus suos.
Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.
Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.
His autem expletis, proposuit Paulus in spiritu transita Macedonia, & Achaia ire Ierosolymam dicens: quoniam postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre.
Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timothæum, & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.
Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.
Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum:
Quos conuocans, & eos, qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis, quia de hoc artificio est nobis acquisitio:
Et videtis, & auditis, quia non solum Ephesi, sed pene totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam turbam dicens: Quoniam non sunt Dij, qui manibus fiunt.
Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire,

re, sed & magnæ Dianæ Templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet Maiestas eius, quam tota Asia, & Orbis colit.

His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

Et impleta est Ciuitas confusione, & impetũ fecerunt vno animo in theatrum, rapto Gaio, & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

Quidam autem, & de Asiæ Principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum rogantes, ne se daret in theatrum.

Alij autem aliud clamabant: Erat enim Ecclesia confusa; & plures nesciebant qua ex causa conuenissent.

De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

Quem, vt cognouerunt Iudæum esse, vox facta vna est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

Et cum sedasset Scriba turbas, dixit: Viri Ephesij, quis est enim hominum, qui nesciat Ephesiorum Ciuitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Iouisque prolis?

Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temerè agere.

Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes Deam vestram.

Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent aduersus aliquem causam, Conuentus forenses aguntur, & Proconsules sunt, accusent inuicem.

Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima Ecclesia poterit absolui.

Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius.

Et cum hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

De vsu, & virtute exorcismorum contra Dæmones. *Cap. 564.*

ANtiquus est vsus exorcismorum, de quo Lucas capite supradicto. Plurimum verò conferre fidem obsessi, vt exorcismi vim sibi insitam operentur, Cyprianus in primis his verbis testatur: Adiurati per Deum verum à nobis, statim cadunt & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Videas illos nostra voce, & operatione, Maiestatis occultæ flagris cædi, igne torreri, incremento pœnæ propugnantis ostendi, eiulare, gemere, deprecari: Vnde veniunt, & quando discedunt, ipsis, qui se colunt audientibus, confiteri, & vel exiliunt statim, vel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat. Hæc Cyprianus. Eadem ferè Minutius Fœlix, sic dicens: Ipse Saturnus, & Serapis, & Iupiter, & quicquid Dæmonum colitis, victi dolore (quot sunt) eloquuntur; nec vtique in turpitudinem sui, nonnullis præsertim vestrum assistentibus, mentiuntur. Ipsis testibus esse eos Dæmones de se verum confitentibus, credite: adiurati enim per Deum verum, & solum, inuiti miseris corporibus inhorrescunt, & vel

Cyprian. de idolor. vanitat.

Minut. in Octau.

vel exiliunt statim, vel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat. Habes apud Prudentium exorcismi formam quandam his versibus expressam

Pruden. in apoth. cont. Iudaeos.

Torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest, agitant miserum tot verbera linguae,
Quod laudata Dei resonant miracula Christi.
Intonat Antistes Domini, fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes,
Mancipium Christi fur corruptissime vexas;
Desine, Christus adest humani corporis vltor.
Non licet vt spolium rapias, cui Christus inhaesit
Pulsus abi ventose liquor, Christus iubet, exi.
Has inter voces medias Cyllenius ardens
Eiulat, & notos suspirat Iuppiter ignes.

Nauigatio Pauli in Italiam. Praedicit Paulus nautis nauem esse perituram saluis nauigantibus: quae ventis agitata, tandem vi maris soluta est. Sed qui in naui erant numero ducenti septuaginta sex, salui omnes, vt praedixit Paulus, peruenerunt ad litus, & euaserunt. Cap. 565.

Act. 27.

VT autem iudicatum est nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodijs Centurioni nomine Iulio Cohortis Augustae, ascendentes nauem Adrumentinam incipientes nauigare circa Asiae loca, sustulimus perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Tessalonicensi. Sequenti autem die venimus Sidonem. Humane autem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere. Et inde cum sustulissemus, subnauigauimus Cyprum, propterea, quod essent venti contrarij; & pelagus Ciliciae, & Pamphyliae nauigantes venimus Lystram, quae est Lyciae, & ibi inueniens Centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde nauigaremus, & vix deuenissemus contra Gnydum; prohibente nos vento, adnauigauimus, venimus in locum quendam, qui vocatur Boniportus. Cui iuxta erat ciuitas Thalassa. Multo autem tempore peracto; & cum iam non esset tuta nauigatio, eo quod ieiunium iam praeterisset: consolabatur eos Paulus dicens eis: Viri video, quoniam cum iniuria, & damno non solum oneris, & nauis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse nauigatio. Centurio autem Gubernatori, & nauclero magis credebat, quàm his, quae à Paulo dicebantur, & cum aptus portus non esset ad hyemandum, plurimi statuerũt consilium nauigare inde, si quo modo possent deuenientes Phenicem, hyemare: portum Cretae respicientem ad Africum & ad Chorum. Aspirante autem Austro, aestimantes propositum se tenere, cũ sustulissent de Asson, legebãt Cretam. Non post multum auté misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Cumq. arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data naue flatibus, ferebamur. In Insulam auté quandam decurrentes, quae vocatur Cauda,

potuimus vix obtinere ſcapham. Qua ſublata, adiutorijs vtebantur, accingentes nauem: timentes ne in Syrtim inciderent. Summiſſo vaſe,ſic ferebantur. Valida autem nobis tempeſtate iactatis: ſequenti die iactum fecerunt, & tertia die ſuis manibus armamenta nauis proiecerunt. Neque autem Sole, neque Syderibus apparētibus per plures dies, & tēpeſtate non exigua imminente,iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ.Et cū multa ieiunatio fuiſſet: tunc ſtans Paulus in medio eorum dixit: Oportebat quidem ò viri audire me,non tollere à Creta, lucriq. facere iniuriam hanc, & iacturam. Et nunc ſuadeo vobis bono animo eſſe. Amiſſio enim nullius animæ erit ex nobis, præterquam nauis. Aſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei,cuius ſum ego, & cui deſeruio dicens: Nè timeas Paule: Cæſari te oportet aſſiſtere. Et ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum. Propter quod bono animo eſtote viri. Credo enim Deo; quod ſic erit, quemadmodum dictum eſt mihi. In Inſulam autem quandam oportet nos deuenire. Sed poſteaquam quartadecima nox ſuperuenit, nauigantibus nobis in Hadria, circa mediam noctem ſuſpicabātur Nautæ apparere ſibi aliquam Regionem. Qui & ſummittentes Bolidem, inuenerunt paſſus viginti,& puſillum inde ſeparati inuenerunt paſſus quindecim. Timentes autem nè in aſpera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri. Nautis vero quærentibus fugere de naui, cum miſiſſent ſcapham in mare, ſub obtentu quaſi inciperent à prora anchoras extendere: dixit Paulus Centurioni, & militibus: Niſi hi in naui manſerint, vos ſalui fieri non poteſtis. Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ: & paſſi ſunt eam exſcindere. Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes ſumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. Propter quod rogo vos accipere cibum pro ſalute veſtra: quia nullius veſtrum capillus de capite peribit.Et cum hæc dixiſſet,ſumens panem,gratias egit Deo in conſpectu omnium; & cum fregiſſet, cępit manducare. Animæquiores autem facti omnes, & ipſi ſumpſerunt cibum. Eramus vero vniuerſæ animæ in naui ducentæ ſeptuaginta ſex. Et ſatiati cibo alleuiabant nauem: iactantes triticum in mare. Cum autem dies factus eſſet, terram non agnoſcebant: ſinum vero quendam conſiderabant habentem littus, in quem cogitabant, ſi poſſent, eijcere nauem, & cum anchoras ſuſtuliſſent, committebant ſe mari, ſimul laxantes iuncturas gubernaculorum. Et leuato artémone, ſecundum auræ flatum tendebant ad litus. Et cum incidiſſemus in locum Dithalaſſum, impegerunt nauem: & prora quidem fixa manebat immobilis; puppis vero ſoluebatur à vi maris. Militum autem conſilium fuit, vt cuſtodias occiderent, ne quis cum enataſſet, effugeret. Centurio autem volens ſeruare Paulum prohibuit fieri. Iuſſitq. eos qui poſſent natare, emittere ſe primos, & euadere, & ad terram exire, & ceteros alios in tabulis ferebant,quoſdam ſuper ea quæ de naui erant. Et ſic factum eſt, vt omnes animæ euaderent ad terram.

Paulus

Paulus in Insula Melita à naufragio cum socijs ereptus, per humanæ excipitur accenso igne: vipera manum eius inuadit, quæ, stupescentibus incolis, nihil ei nocuit. Ibi patrem hospitis à febribus liberat: deinde omnes Insulæ ægrotos curat. Inde venit Romam, vbi prædicans, biennio permansit. Cap. 566.

Act. 28. ET cum euasissemus; tunc cognouimus, quod Melita Insula vocabatur: Barbari vero præstabant non modicam humanitatem nobis. Accensa enim pyra reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cum processisset, inuasit manũ eius. Vt vero viderũt Barbari pendentem bestiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtiq. homicida est homo hic: qui cũ euasit de mari, vltio non sinit eum viuere. Et ille quidé excutiens bestiam in ignẽ, nihil mali passus est. At illi existimabant eum in tumoré conuertendum: & subito casuiũ, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes se, dicebant eum esse Deum. In locis autem illis erant prædia Principis Insulæ, nomine Publij: qui nos suscipiens, triduo benigne exhibuit. Contigit autem patrem Publij febribus, & dissenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit. Et cum orasset, & imposuisset ei manus, saluauit eum. Quo facto, omnes qui in Insula habebant infirmitates accedebant, & curabantur. Qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus imposuerunt quæ necessaria erant. Post menses autem tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in Insula hyemauerat, cui erat insigne Castorum. Et cum venissemus Syracusam: mansimus ibi triduo. Inde circumlegentes, deuenimus Rhegium, & post vnum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos. Vbi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam. Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis vsquè ad Appij forum, ac tres tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam. Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite. Post tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum. Cumq. venissent, dicebat eis: Ego viri fratres, nihil aduersus plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum, qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, cò quod esset nulla causa mortis in me. Contradicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem: non quasi gentem meam habens aliquid accusare. Propter hanc igitur causam rogaui vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israel cathena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Iudæa; neque aduenіens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est de te malum. Rogamus autem à te audire, quæ sentis. Nam de secta hac notum est nobis, quia vbique ei contradicitur. Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei. Suadensq. eis de Iesu ex lege Moysi, & Prophetis, à mane vsque ad vesperam. Et quidam crede-

credebant his quæ dicebantur: quidam vero non credebant. Cumq. inuicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo vnum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres vestros dicens: Vade ad populum istum, & dic: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt: & oculos suos compresserunt, ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit vobis, quoniam gentibus missum est hoc salutare Dei; & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se quæstionem. Mansit autem biennio toto in suo conductu: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum: prædicans Regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Iesu Christo cum omni fiducia sine prohibitione. *Isa. 7.*

Diuinæ historiæ, quæ in Actis Apostolorum habetur, dignitas & fructus: ex commentarijs Ioan. Lorini. Cap. 557.

HVcusque Lucas Acta Apostolorum perduxit. Hunc librum Chrysostomus appellat thesaurum, non vtilem minus ac pretiosum, quàm Euangeliorum, cum egregijs documentis morum, & vitæ exemplis abundet, comprehendat Christi promissorum complementum, præsertim de Spiritusancto, & de mirificis operibus, tùm numero, tùm qualitate, ipsa etiam eius opera superantibus, illustrius manifestet mysteria, quæ pertinent ad diuinitatem Spiritus sancti, atque ad Christi resurrectionem: quæ postrema duo, primarius libri sunt scopus, opinione eiusdem Chrysostomi: Hierarchiæ, & Conciliorum ex eo forma colligatur: Conciliorum inde vsus, & sacramentorum frequentia petatur: fortitudinis, ac patientiæ in toleranda morte pro Christo, & tribulationibus ferendis insignia ibi exempla tradantur: Ecclesiæ persecutorum multiplices modi, technæq. detegantur: postremo, cum, vt scripsit Hieronymus, non nuda hæc historia, vel Ecclesiæ duntaxat nascētis in ea texatur infantia, sed medici scriptoris verba omnia, languentis animæ sint medicina, cuius quotiescunque liber legitur in Ecclesijs, toties eius medicina non cessat. *Chrysost. in comēt. sup. Act. Apost.* *Lib. cont. Gent.* *Hom. 1. in Act.* *Ep. 103 & in epist. ad Phile. sub finem.*

Quocirca mirum videri non debet, si celebris Idolorum Antistes Domna, præter Iosephum comitem, vt est in Ecclesiasticis historijs, istius lectione libri errores sic abiecerit, vt fidem complexa, exempla, quæ legerat, Christianè quoque viuendo, & pro Christiana religione constantissimè moriendo, ad viuum in se ipsa expresserit. Hieronymus Lætæ præcepta dans pro filia Paula, iubet vt Apostolorum Acta, & epistolas tota cordis imbibat voluntate. Atque sanè, vt hoc repetamus ex Chrysostomo, reliquæ scripturæ lectio frequentanda, sed huius in primis, & Euangeliorum, quæ cum doctrinæ vtilitate, historiæ suauitatem coniunctam habent: Et si pia quæuis historia cum fructu, & voluptate vsurpatur, ac nefas est Maiorum ignorare memoriam, quis non videt quàm sit turpe, & reprehensione dignum, Apostolorum, qui sunt Patres, fundatores Ecclesiæ, ac primi conditores generis Christiani, res gestas contemnere, nescire, non intelligere? *Sur. 26. Decemb.* *Hom. 9. in ep. ad Colos. & Conc. 3. de Lazaro.* *Aug. Confess. lib. 8. c. 6.*

Con-

In act. S. Siluest. to. 1. Concil.

Constantinus inter alia, quibus Petri sepulchrum exornauit, quatuor candelabra ingentis magnitudinis, & pretij confecit, in quibus Apostolicorum Actuum historiæ insculptæ apparebant.

Ecclesiæ post Christi in cælum Ascensum incunabula, primosq. progressus in ea factos per Apostolos, præsertim Paulum, ad quartum vsque Neronis annum, vel etiam ineuntem quintum, hæc historia continet; de qua Hieronymus ad hunc modum: Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo Πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius historia vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id est, vsque ad quartum Neronis annum, ex quo intelligimus in eadem Vrbe librum esse compositum. Sic ille.

Hieron. de scripto. Ec. in Luc.

Tametsi de loco, vbi volumen scriptum est, secus alijs videatur, existimantibus Lucam in ipsa peregrinatione cum Paulo, de quo multò plura, quàm de alijs prodidit, quotidie, ceu commentarios eorum, quæ subinde contingerent, aut sicut diaria, vt Iulius quondam Cæsar fecit, exscripsisse. Quod vt demus, opus tamen Romæ, quo Paulum Lucas consecutus est, absolutum esse probabiliter sentire possumus.

Multa sunt tamen non de alijs Apostolis solum, vt de prouinciarum sortitione inter ipsos facta, & de Petro prætermissa, vt de Sede Antiochena, & Romana, verumetiam de Paulo. Nihil hic enim, ad Paulum quod attinet, de eius post conuersionem in Arabiam profectione, ac reditu Damascum; & post triennium de aduentu in Ierusalem, quæ Paulus ipse Galatis scribens commemorat: nihil de persecutionibus Thessalonicensibus, aut hæ vno dumtaxat verbo attinguntur: nihil de tot flagellis, & virgis; deq. tàm multis naufragijs, ac incommodis alijs, quæ gloriosè recensentur in epistola ad Corinthios secunda: nihil de pugna ad bestias: nihil de Thecla.

In ep. ad. Gal. c. 2. in 1. epist. ad Thes. c. 2. & 3. Act. 17. Corint. 2. c. 11. 23. 24. 1. Cor. 15. Philip. 4. 2. Tim. 1. 2. Tim. 4.

Præterea omisit etiam illa, quæ ex Pauli epistolis colliguntur, ipsi Paulo accidisse tempore primorum vinculorum; quibus adde, ad eundem aduentum Epaphroditi, quem Philippenses, quorum erat Episcopus, miserunt cum pecunia: præterea Onesiphori ex Iconio, qui refrigerauit ibidem Paulum, non erubescens catenam eius: de his, inquam, Lucas non meminit, quia vel tamdiù Romæ non mansit, vel vinculis Pauli ministrans; vel multiplici negotio vacans, quod eiusmodi tempore penè vni, ac soli ipsi gerendum erat, otium plura scribendi non habebat: nec Romanis, quibus nota erant, quæ Romæ fiebant, & in quorum gratiam ceteram historiam scribebat, aliud præterea scribendum ducebat.

Eorum tamen omissio valet potius ad conciliandam Auctori nostro fidem, qui quæ Paulum attingebant, & quibus comes ipse eis interfuerat, diligenter, ac distinctè: cetera strictim, & leuiter persequi voluit, vt Irenæus subnotat; nec aliter accipiendus Hieronymus, dum indiuiduum Pauli peregrinationis comitem facit, profectò non antequam Troade illum conuenit. Et vero hęc de tàm multis pauca, inquit Chrysostomus, sufficiunt ad eum finem, quem sibi Lucas pręscripsit: eratq. illis Ecclesię initijs maior Apostolicas virtutes in cordibus auditorum insculpendi cura, laborq. quam multa scribendi, aut otium, aut voluntas.

lib. 3. c. 14. de scripto. Eccles. Act. 16.

Ex quo illud etiam commodum in Ecclesiam redundauit, vt cum adeò parci, breuesq. primi illi inscribendo Patres fuerint, pręter Sacrosanctam

Scri-

Scripturam, Traditionum item venerandam necessariò auctoritatem agnosceret, nobisq. proponeret.

Quid egerit Paulus, postquam ad Vrbem Romam peruenit. Cap. 568.

QVod verò ad annum Domini, quo Paulus Romam aduenit, cum ex præterlapsis annis singulis recensitis certa habita ratione, hoc ipso anno quinquagesimonono à Christi natali, ipsum Romam concessisse exploratum habeatur: his etiam consentire Eusebium, & Sanctum Hieronymum, facile demonstrabimus. Cum enim tàm Eusebius, quàm Hieronymus ipsum secutus, numerent ab anno post passionem Christi, vsque ad tempus, quo Paulus à Festo Iudææ Præsule vinctus nauigare iubetur, annos vigintiquinque, numerando illos ab anno trigesimoquarto, qui secundum Eusebium primus ponitur à passione Domini, necesse est affirmare, anno Domini quinquagesimooctauo Paulum in Iudæa à Festo dimissum & sic anno sequenti, qui est quinquagesimusnonus, hoc nimirum anno, Romam ingressum esse, prout etiam ab Eusebio in Chronico ponitur. *Bar. an.59* *Euseb. in Chro. Hier. de script. Ecl. in Paulo.*

Vbinàm Romæ fuerit eiusmodi, cuius Lucas meminit, Pauli hospitium; in antiquis monumentis Diaconiæ S. Mariæ in via Lata reperitur scriptum, illic primum hospitio exceptum fuisse Paulum.

Sed quid coram Nerone, quem appellauerat, Paulus egerit; ex sui ipsius epistolis, quas tunc scripsit, possumus aliqua ex parte saltem intelligere. Iam cum Hierosolymis in maximo vitæ discrimine versaretur, apparuerat illi Dominus, atque dixerat: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Hierusalem, sic te oportet & Romæ testificari. Adeò difficile, asperum, ac planè pauendum fuit existimatum iudicium coram sæuissimo Principe, nihil ratione, sed pro libidine animi omnia faciente, vt Paulum in eo discrimine positum omnes discipuli, atque amici, quantumlibet erga ipsum studiosi, tunc temporis tamen timore correpti, penitus dereliquerint. Tradit enim id Paulus, cum ad Timotheum hoc eodem anno scribens ait: In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur. Verùm in tanta Pauli concussione, non solum qui aderant, ab eo recesserunt; sed & qui longe positi, pariter ab eo tunc temporis defecerunt. Affirmat enim hoc ipse ad eumdem sic scribens: Scis, inquit, hoc, quòd auersi sunt a me omnes, qui in Asia sunt: ex quibus est Phigellus, & Hermogenes. Par est credere, Iudæos Hierosolymis misisse viros insigniores, qui apud Neronem gratia possent, & mille artibus causam prosequentes Neronem concitarent in Paulum, vt alias in alios sæpe facere consueuerant. Erat enim inter cæteros Aliturus quidam Iudæus, mimorum actor, cuius opera Iosephus reos, quos defendebat, curauit absolui. Eiusmodi genus hominum apud talem Principem in pretio erat. Aderat & Poppæa Sabina, noua Neronis concubina, quam Iudæi adeò sibi conciliauerant, vt eius ope, & gratia, qui missi fuerant legati pro templo aduersus Agrippam Regem, à Nerone rescriptum acceperint. *Act. 23.* *2. Tim. 4.* *2. Tim. 1.* *Ioseph in vita sua.*

At Paulum sic ab omnibus derelictum, atque in maximo omnium periculo constitutum, Christus Dominus non dereliquit (sed vt alias consueuerat) ei ad- *Ioseph ant. lib. 20. c. 7.*

ei adfuit, & ab imminenti discrimine liberauit. Profitetur enim hoc ipsum Paulus, eadem, quam ad Timotheum scripsit, epistola, dicens: Dominus autem mihi adstitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes. Et liberatus sum de ore leonis (sic enim Neronem appellat, ob immanem, ac prorsus feralem Principis sæuitiam.) Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluum faciet in regnum suum cæleste.] At non sic est liberatus, vt omnino liber abire sit iussus, sed quòd in suo conducto, catena tamen vinctus, cum custodiente se milite libere agere permissus sit; vbi eo modo ad biennium mansit. Porrò non tantum coram Nerone, sed & in Senatu, & apud Collegium Pontificum (quòd ad religionem causa spectare videretur) Pauli causam actam esse, ex his, quæ

Philip. 1. idem ipse, dum item Romæ esset, scripsit ad Philippenses, certo posse affirmari videtur: siquidem in omni Vrbis Prætorio eam cognitam fuisse testatur, cum ait: Scire autem vos volo, fratres, quia, quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Euangelij: ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo, in omni Prætorio, & in cæteris omnibus: vt plures è fratribus in Domino, confidentes in vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui. Quidam quidem & propter inuidiam, & contentionem (putantur hi fuisse Iudæi sibi aduersantes) quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant. Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Euangelij positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annunciant, non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? Dum omnimodo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Hæc autem post primam, quam dicit defensionem suam, accidisse videntur.

Eodem verò tempore, cum in Orientem, vbi Euangelium prædicauerat, hæc de Paulo Romæ in vinculis agente perlata essent; Philippenses inter alios legationem ad eum miserunt vnà cum subuentione pecuniarum, per Epaphroditum suum, ipsorum Episcopum.

Philip. 4. Testatur id quidem Paulus ad ipsos scribens, his verbis: Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis, odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.] Venit quoque Iconio Lycaonicæ ciuitate Onesiphorus, qui & ipse Paulum solicite perquisiuit, eo potissimum tempore, quo à suis fuerat derelictus: de quo idem ipse ad Ti-

2. Tim. 1. motheum, scribens, hæc ait: Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpè me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: sed cum Romam venisset, solicitè me quæsiuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in die illa. Et quanta Ephesi ministrauit, tu melius nosti.

Chrysos. in Act. ho. 54 De rebus insuper Romæ gestis à Paulo, hæc Chrysostomus: Dicitur sollicitasse Neronis pocillatorem & concubinam. Quanta putatis contra illum tunc dicta esse? Sed non iustè. Nam si quidem ob lasciuiam salutasset, vel ob mala opera, merito: si autem ob vitam rectam; quare? Sanè quidem nonnullos ex Neronis familia ad Christum esse conuersos, ex his, quæ idem

Philip. 4. Paulus postea scripsit ad Philippenses, cognoscere certò possumus, dum ait: Salutant vos omnes Sancti, maximè autem, qui de Cæsaris domo sunt. Inter alios autem vnum fuisse Torpetem, qui postea martyrio coronatus est, Romanum

manũ Martyrologium atteſtatur. Porrò concubina illa Neronis, cuius Chryſoſtomus meminit, creditur fuiſſe Poppæa Sabina, quæ præ cæteris ab eo in delicijs habebatur: de ea enim hæc ſcripſit Tacitus: Erat in ciuitate Sabina Poppæa T. Ollio patre genita; ſed nomen aui materni ſumpſerat, illuſtri memoria Poppæi Sabini, conſulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium, honoribus nondum functum, amicitia Seiani peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honeſtum animum. Quippe mater eius, ætatis ſuæ fœminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam pariter, & formam dederat: opes claritudini generis ſufficiebant: ſermo comis, nec abſurdum ingenium, modeſtiam præ ſe ferre, & laſciuia vti: rari in publicum egreſſus, idq. velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat. Hæc Tacitus. Sic igitur Romæ poſitus Paulus, quod ante (vt ipſe ad Romanos ſcribens teſtatus erat) diù, multumq. exoptauerat Romam venire, ac Euangelium prædicare, factus iam voti compos, licet in vinculis poſitus, licet hoſpitij conducti ſpatio circumſcriptus, licet adhuc militari cuſtodia tentus, Chriſti Euangelium magna animi fiducia, & alacritate prædicauit, atque (quod pollicitus erat) in abundantia benedictionis annunciauit.

Mart. Roman. die 17 Maij.
Tac. lib. 13
Rom. 1. 15.

Romæ ſuis manibus, vt victum ſibi pararet, operabatur. Eius rei Auctorem habemus Chryſoſtomum; cuius hæc ſunt verba: Quid verò, quod integrum biennium, in ſua ſe arte, ac mercenario labore continuit? Etiam domum mercede conducebat. Quamquam, qui longè poterat fortiora, multo magis hoc potuiſſet: ſed non aſpiciebat ad gloriam. Sæuam belluam, horrendum Dæmonem, peſtem Orbis terræ, venenatam viperam. Domi etiam aſsiduè habitaſſe, vt ſcilicet qui ad eum confluebant Chriſti fidem edoceret, idẽ Chryſoſtomus ibid. tradit: in hoſpitio enim quod ſibi conduxerat, vt Auctor eſt Hieronymus, Chriſtũ Iudæis & Gentilibus prædicabat. Idem verò Hieronymus alibi loquens de eo hoſpitio, quod ſibi per litteras parari Malemoni iuſſerat: Sciebat, inquit Apoſtolus, ad ſe plurimos concurſuros, & neceſſe erat primùm vt domus in celebri loco eſſet Vrbis, ad quam facilè conueniretur: Deinde vt ab omni importunitate vacua, vt ampla, quæ plurimos caperet audientium: ne proxima ſpectaculorum locis, ne turpi vicinia deteſtabilis: poſtremo vt in plano potius eſſet ſita, quàm in cænaculo, quam ob cauſam eum exiſtimo etiam Romæ in conducto manſiſſe biennium. Nec parua, vt reor, erat manſio, ad quam Iudæorum turbæ quotidiæ confluebant.

Chryſ. ho. 35. in c. 14 1. ad Cor.
Hieron. ep. 89. ad Auguſtinum.

Teſtimonium prædicationis Pauli Apoſtoli, quam habuit Romæ. *Cap. 569.*

DE Pauli Romæ prædicatione eſt inſignis memoria, licet apud Scriptorẽ impium. Quidã enim Triephon, Romæ agens, cum Critiam Chriſtianæ fidei deriſorẽ, Catechumenũ facere cuperet, hęc inter alia de ſe refert: Quando autem me Galilæus ille conuenit recaluaſter, naſo aquilino, qui in tertium vſque cælum per aërem ingreſſus eſt, quæ optima & pulcherrima ſunt, inde didicit: per aquam nos renouauit, in beatorum veſtigia inſiſtere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit. Hæc ille: Quibus equidem non alium quempiam, quàm Paulum Apoſtolum deſcribi, omnes facile intelligere poſſunt: nominat eum Galilæum, quòd ſic Apoſtoli, imò & cæteri Chriſtiani

Lucian. in Philop.

dicerentur; vel ex antiqua eius origine. Cum igitur Triphon (vt vidimus) se Pauli discipulum profiteretur, eam ipsam artem in instituendo Gentili homine ad fidem capessendam, quam ipse didicisset à Paulo, tùm adhibuisse videtur: quippe qui Deorum falsitate primitùs demonstrata, subinde de rerum principijs, ac Dei operibus, non ex diuina Scriptura, cui ille non crederet, sed ex auctoribus Ethnicis petijt testimonium, non secus ac Paulus fecisset Athenis. Demum ea, quam à magistro de vno trinoq. Deo didicerat, fide illum imbuit, in hunc modum: Cum enim ille rogaret, dicens: Quemnàm igitur tibi iurabo? Ad eum Triephon: Deum altè regnantem, magnum, æthereum, atque æternum, Filium patris, Spiritum ex patre procedentem, vnum ex tribus, & ex vno tria: hæc tu Iouem puta, hunc tu existima Deum. Hæc ille ibi. Quantum tamen licuit tantam rem tanta breuitate describere, vel quantum externus homo, & Christianis infensissimus Lucianus, eadem potuit fideliter retulisse.

Paulus Onesimum, Philemonis seruum, ad Christi fidem trahit. Cap. 570.

ad Philem. PAulus Romæ in vinculis Onesimum Philemonis seruum generasse, tradit ipsemet Paulus ad Philemonem scribens, his verbis: Obsecro te de filio meo, quem genui in vinculis Onesimo, qui tibi aliquando inutilis fuit; nunc autem & tibi & mihi vtilis est, quem remisi tibi. Tu autem illum, vt mea viscera suscipe, quem ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi ministraret in vinculis Euangelij: Sine tuo consilio nihil volui facere, vt non quasi ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. Forsitan autem ideo discessit ad horam à te, vt æternum illum reciperes. Iam non vt seruum, sed pro seruo, fratrem charissimum, maximè mihi: quanto autem magis tibi & in carne & in Domino. Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me: si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa. Ego Paulus scripsi manu mea. S. Hieronymus: Apostolus obsecrat, & senex & vinctus Iesu Christi. Totum autem, pro quo rogat, illud est: Onesimus seruus Philemonis, fugā furto cumulans, quædam rei domesticæ compilarat: hic pergens ad Italiam, ne in proximo facilius posset apprehendi, pecuniam Domini, per luxuriam prodegerat. Hoc ne quis putet temerè, & vt libet, à nobis fictum, in sequentibus discat. nunquam enim Paulus diceret: si quid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa. Ego Paulus scripsi manu mea. Ego reddam. Nec sponsor fieret rei ablatæ, nisi esset, id quod ablatum fuerat, dissipatum. Hic igitur, cum ob confessionem Christi Paulus Romæ esset in carcere, credidit in Christum, & ab eo baptizatus, digna pœnitentia, maculas prioris vitæ absterſit, in tantum vt is Apostolus conuersionis eius testis fieret. Et non multò post: Paulo verò in eo vtilis (Onesimus) quia illo in carcere, in vinculisq. detento posset ei in Euangelio ministrare. Simul autem admirandum de magnanimitate Apostoli, & in Christum mente feruentis. Tenetur in carcere, vinculis stringitur, squallore corporis, charorum separatione, pœnalibus tenebris coarctatur, & non sensit iniuriam, non dolore cruciatur: nihil nouit aliud, nisi de Christi Euangelio cogitare. Sciebat seruum, sciebat fugitiuum, sciebat aliquando raptorem ad Christi fidem esse conuersum. Grandis laboris est ta-

lem

lem hominem in eo perseuerare, quod cœpit. Idcirco filium suum, & filium vinculorum, & ministrum Euangelij in vinculis constituti inculcat ac replicat. Hæc, & alia Hieronymus. In eandem sententiam Chrysost. ibi & in argum. epist. Theod. Anselmus ibid. & cæteri Patres, subscripsisse videntur.

Dum autem Paulus Romæ in vinculis degeret, præter supradictam ad Philemonem epistolam, etiam & alias scripsisse conijciunt, videlicet, epistolam ad Colossenses, secundo scilicet anno suæ captiuitatis, præterea epistolam ad Hebræos.

Paulum autem postea solutum Romanis vinculis, in Hispanias, ad quas proficisci desiderabat, profectū esse multi Sancti Patres testãtur, & constans fama est. Nam ab hoc tempore, quo Roma discessit, vsque ad consummatum eius martyrium, octo interfuerunt anni, quibus non solum Hispanias, sed totum potuit Orbem Romanum peragrare. Ad eas autem alienigenarum portatus est nauibus; vt à Mari rubro, imò ab Oceano, vsque ad Oceanum curreret. Cum autem nunc Iudæam, nunc Corinthum, nunc Ephesum, nunc Romam, nunc Hispanias peteret, vt in peccati morte iacentibus, æternæ vitæ gratiam nunciaret, quid se aliud, quàm esse Aquilam demonstrauit? *Hieron. in Isa. c. 11.* *Greg. Mor. li. 31. c. 22.*

Porrò res gestæ à Paulo in Hispanijs, sicut & alia eius acta, postquam solutis vinculis Roma egressus est, remanserunt inopia scriptorum prorsus obscuræ: ex ijs tamen, quæ fecerat ante, intelligi potest, quid egerit postea. Operatus scilicet est magna, passus est grauia, vincula, tormenta, pugnas, carceres, insidias, calumnias, ac quotidianas mortes: sicut se habent priora, ita & reliqua. Vnam cæli partem si videris, quocunque ieris, videbis talem; ita se habent Pauli acta. Cælum erat ille, Solem habens iustitiæ.

De Pauli itinere in Hispanias, & quid ibi gesserit. *Cap. 571.*

De Pauli Apostoli itinere in Hispaniam, hæc habemus à Romano Martyrologio: Narbonæ in Gallia Natalis Sancti Pauli Episcopi, Apostolorum discipuli, quem tradunt fuisse Sergium Paulum Proconsulem, qui à Beato Apostolo Paulo baptizatus, & cum in Hispaniam pergeret, apud Narbonam relictus, ibidem Episcopali dignitate donatus est: vbi prædicationis officio non segniter expleto, clarus miraculis migrauit in cælum. *Rom. Martyr. die 23. Septem.*

Addit Ado Viennensis Episcopus, eodem itinere Paulum reliquisse Throphimum discipulum Arelate, Viennæ verò Crescentem. Verùm de Crescente Paulus ipse ad Timotheum scribens, anno primo sui carceris petijsse Galatiam (siue, vt alij legunt, Gallias) tradit: sed potuit vel ad ipsum redijsse, vel in via occurrisse, atque eo modo quod scribit Ado, eius Ecclesiæ Episcopus, Viennæ relictus esse. Quamuis autem res gestæ Pauli in Hispania, sicut & alia eius acta, postquam solutus vinculis Roma egressus est, remanserint inopia scriptorum prorsus obscuræ; tamen in Græcorum Menologio mentio habetur de Xantippe & Polyxena à Paulo ad fidem conuersis in Hispania: his verbis:

Eodem die Natalis Sanctarum Mulierum Xantippæ, & Polyxenæ; quæ sub imperio Claudij Cæsaris ex Hispania genus ducentes, Xantippe quidem

Paulum Apoſtolum, apud Hiſpanos Chriſti Euangelium prædicantem audiuit, quippè qui viro illius Probo, fidei & ſalutis auctor fuerat; Polyxena verò primum audiuit Apoſtolum Petrum, poſtea Apoſtolum Philippum, poſtremo Andream Apoſtolum, qui eam baptizauit in Græcia tunc exiſtentem à viro quodam raptam, ſed Dei ope adiuuante, minimè corruptam: reuerſa verò in Hiſpanias cum Virgine quadam, nomine Rebecca, genere Iudæa, inuenit Xantippam ſororem, virtutum ſplendore fulgentem: itaq. multos docentes Chriſti fidem, in pace quieuerunt. His conſentiunt, quæ tradit Sophronius Patriarcha Hieroſolymit.

Paulus in Hiſpania ab Illuſtri viro hoſpitio ſuſcipitur: conuertit Xantippam, hoſpitis vxorem, & virum, & familiam. Cap. 572.

Io. Vaſ. in Hiſp. Chro.

SOphronius Patriarcha Hieroſolymitanus ſcribit, Italias, Gallias, & Hiſpanias tranſitu beatiſſimi Pauli illuſtratas: Qui (vt refert) Cum in domo Probi, Illuſtris cuiuſdam viri, hoſpitio ſuſceptus in Hiſpania fuiſſet, & Xantippe vxor eiuſdem Probi modeſtiam hoſpitis ſedulius in eum intenta admiraretur, diuina voluntate factum eſt, vt dum ſic intenta vultui peregrini inhæreret, appareret ante frontem Pauli quaſi litteris aureis ſcriptum: Paulus Apoſtolus, prædicator Chriſti. Quæ cum prænuncia fama multa de Apoſtolo audiſſet, & diù deſideraſſet vultum ſe poſſe videre Apoſtoli, gaudio pariter reſoluta & ſtupore, cum lachrymis corruit ad pedes Apoſtoli. Edocta autem myſteria Chriſti, cum viro & familia, Chriſto regenerata eſt, Regno æternæ beatitudinis adinuento. Sed & traditur Philotheus, eius Regionis Princeps, Paulo adhæſiſſe, factus Chriſti confeſſor. O quàm fælices, qui cum æterno, Regnum permutant terrenum!

De Iacobo Minore Apoſtolo, fratre Domini, cognomento Iuſto. Cap. 573.

APoſtolis igitur huc, & illuc per orbem abeuntibus, & gentes conuertentibus, Iacobus, qui dicebatur frater Domini, manebat Hieroſolymis, curam eorum gerens, qui Chriſto crediderant, & quærens tardos ad credendum, perducere ad fidem, interim genus vitæ agens admirabile, & ſingulare, omni genere iuſtitiæ honeſtatum, & ſicut Sol in meridie fulgentiſſimum, nulli patens reprehenſioni, ſed per omnia etiam apud hoſtes laude dignum. Sed cum Iudæi increduli, quos & Paulus quoque ex tenebris eruere, & ad Chriſti lumen perducere conatus fuerat, (ad ipſos enim Chriſtus miſſus in primis fuerat) Paulum Chriſtum annunciantem perſecuti fuiſſent, & ipſe ex manibus eorum diuinitus elapſus fuiſſet, & ad Cæſarem prouocaſſet: vt perderent Iacobum cogitare cœperunt, ne ante oculos virum tàm præſtantis virtutis, & tàm magnæ auctoritatis haberent. Quomodo autem hoc geſtum ſit, enarrare neceſſe eſt.

Iacobus

Iacobus Minor, Domini frater vocatus, virtute maximus, admirabili vita super cæteros mortales præstans, primus Hierosolymorum Episcopus constitutus est. In Templo coram omnibus in celeberrimo die, confessionem Christi emittit gloriosissimam, quam proprio sanguine fuso adhuc fecit gloriosiorem.
Cap. 574.

IAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph ex alia vxore, vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini statim ab Apostolis Hierosolymorum Episcopus ordinatus est. *S. Hier. de scriptoribus Ecclesiasticis.*

Hic est de quo & Paulus Apostolus scribit ad Galatas: Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum, fratrem Domini. *Galat. c. 1.*

Triginta itaque annos Hierosolymis rexit Ecclesiam, idest vsque ad septimum Neronis annum: & iuxta Templum, vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi, & vltimam Adriani, notissimum habuit. Quidam è nostris in monte Oliueti eum putauerunt conditum, sed falsa eorum opinio est. Hæc S. Hieronymus.

Hic Iacobus, quem veteres propter singularem virtutem, qua præter ceteros præstabat, Iusti cognomine donauerunt, extitit primus, qui Sedem Episcopalem Ecclesiæ, quæ est Hierosolymis, obtineret.

Clemens de eo scribens, sic refert: Petrum, Iacobum, & Ioannem, post Saluatoris ad cælum ascensum, cum essent à Domino summum dignitatis gradum adepti, nō de gloria & honore contendisse inter se, sed vno consensu Iacobum Iustum, Hierosolymorum Episcopum designasse. Huic Iacobo Iusto, Ioanni, & Petro, Dominus post Ascensionem suam, singularem quandam impertijt cognitionem, quam illi reliquis Apostolis tradiderunt: reliqui autem Apostoli Septuaginta discipulis, ex quibus vnus erat Barnabas. *Apud Eus. hist. lib. 2. c. 1.*

Eusebius autem rursus de eo: Iudæi ergo, cum Paulus prouocasset ad Cæsarem, & ad Vrbem Romam à Festo missus esset, spe penitus, qua consilium in eius necem comparassent, excidentes, in Iacobum fratrem Domini (cui ab Apostolis Sedes Episcopalis Hierosolymitana delata fuit) omnem suam maleuolentiam conuerterunt: contra quem ea scelera, quæ sequuntur, compatrata fuere. Primùm illum in medium adducunt, & vt fidem Christi coram omni populo deneget vehementer sollicitant. Verùm cum præter omnium opinionem, liberiore ore, voceq. quam expectarent, præsente vniuersa multitudine filium Dei, Seruatorem ac Dominum nostrum Iesum ingenuè & fidenter confessus fuisset, hominis testimonium (nam propter summum sapientiæ & pietatis studium, quod in vita assiduè excoluerat, ab omnibus Iustissimus putabatur) amplius tolerare non poterant. Eum igitur tùm neci dant, cum ad illud facinus impunè obeundum, interregni opportunitatem arripuissent. Quippè Festo per id temporis mortuo, summa rerum in Iudæa administratio, principe & gubernatore penitus erat destituta. Cæterùm quamquam Iacobi necis ratio & modus ex verbis Clementis supracitatis, satis constare poterit, qui quidem eum à Templi pinna præcipitatum, *Eufeb. lib. 2. c. 22.*

Egisippus lib. 5. hist.

fullonisq. vecte percussum, mortem oppetijsse narrat. Egesippus tamen, Apostolorum ætati proximè succedens, ea quæ ad illum spectant, historiæ suæ libro, accuratissimè tradit ad hunc modum: Iacobus frater Domini, qui Seruatoris temporibus ad nostram vsque ætatem Iustus (Iacobi enim nomine multi donati erant) ab omnibus appellatus fuerat, Ecclesiæ administrationem vnà cum cæteris Apostolis suscepit. Hic ab vtero matris suæ Sanctus fuit: vinum & siceram non bibit: animalium carnibus se abstinuit; nouacula caput eius nunquam rasum fuit, neque corpus oleo perunctum, aut balneis lotum. Huic vni licebat in Sancta Sanctorum ingredi; vestibus enim vtebatur non laneis, sed lineis dumtaxat. In Templum solus intrare solitus est: atque ibi genibus humi positis, pro populi peccatis veniam postulare: cuius genua, quod tàm assiduè ad Deum augustè, sanctèq. adorandum, tùm ad veniam precibus composcendam, procumbebat, cameli instar, tuberculis contractis, obduruerunt. Qui propter singularem Iustitiæ præstantiam, Iusti & Obliæ (quod Latinè, populi præsidium dici potest, & Iustitia) nomen, sicuti prophetæ de eo memorant, inuenit. Quibusdam igitur ex septem sectarum fautoribus in populo sparsarum, & à me in historia ante declaratarum, ab eo sciscitantibus quodnàm esset ostium Iesu? Respondit, Iesum esse Seruatorem: ex quorum numero nonnulli crediderunt, quod Iesus esset Christus. Sectæ autem suprascriptæ, neque carnis resurrectionem fore, neque illum venturum, qui cuiq. sit pro his, quæ rectè aut secus gesserit in vita, mercedem redditurus, omnino crediderunt. Verùm quotquot crediderunt, Iacobi prædicatione, & hortatu crediderunt: ergo cum pleriq. etiam ex principibus viris fidem essent amplexati, nonnulli ex Scribis, Pharisæis, & reliquis Iudæis tumultuari, atque adeo vociferari cœperunt, quod vniuersus ferè populus Iesum existimabat verum esse Christum. Qui etiam ad Iacobum profecti, sic compellari: Te obnoxie oramus, vt quoniam populus fide in Iesum, perinde ac si verè esset Christus, collata, in grauem errorem delapsus est, eum ab hac opinione auoces: atque vt omnes etiam, qui hodie ad festum diem Paschatis celebrandum conuenerunt, de Iesu rectè vereq. erudias, te etiam atque etiam obtestamur. Tibi enim omnes fidem adhibemus: nec nos solum, sed tota etiam multitudo perhibet testimonium, quod iustus sis, quodq. personam non respicias. Persuadeas igitur Populo de Iesu, ne erret. Etenim & vniuersus populus, & nos omnes tibi credimus: idcirco statue te ipsum supra Pinnam Templi, vt de superiore loco cunctis conspicuus sis, atque adeo tua verba à tota multitudine facilè, & sine impedimento audiantur. Propter festum namq. Paschatis non solum omnes Iudæorum tribus, sed multi etiam ex Gentibus conuenerunt. Proinde Scribæ, & Pharisæi, quos supra posuimus, Iacobo supra pinnam Templi collocato, cœperunt exclamare ac dicere: O Iuste, cui omnes meritò debemus fidem adiungere: quoniam populus Iesum crucifixum imitando aberrauit, tu idcirco nobis commonstra, quod sit ostium Iesu Crucifixi. Qui clara voce sic respondit: Quid me interrogatis de Iesu filio hominis? ipse sedet in Cælo à dextris magnæ virtutis, & potentiæ Dei, & in nubibus Cæli venturus est. Atque cum multi plenè essent persuasi, & ob Iacobi testimonium, Deum laudibus in cælum ferrent, dicerentq. Osanna filio Dauid: Scribæ, & Pharisæi de integro cœperunt primum inter se ita alloqui: Malè certè, & infeliciter

liciter cecidit, vt istud testimonium vestra opera Iesu tribueretur. At conscensis gradibus, illum deijciamus præcipitem, vt homines inde perterrefacti, nullam fidem eius doctrinæ adhibeant. Deinde clamare ac dicere: O,ò, Iustus etiam errauit. In quo eloquia sacra apud Isaiam scripta planè expleta fuere: Tollamus è medio Iustum, quoniam nobis molestiæ est, & incommodo; Quocirca fructus operum suorum comedent. Tandem ergo ascendentes, Iustum præcipitem dederunt, dixeruntq. ipsi inter se: Iacobum Iustum obruere oportere lapidibus. Et quoniam deiectus in præceps, non statim mortem obijt, sed vultu sursum sublato, genibusq. flexis dixit: Obsecro Domine Deus pater, da illis veniam: nesciunt enim quod faciunt: cœperunt saxa in eum conijcere: cumq. lapidibus illum obterere pergerent, vnus de Sacerdotibus ex filijs Rechab, filij Rechabim, qui sunt Hieremiæ testimonio commendati, voce emissa contentius dixit: Quid agitis? Iustus pro vobis Deum precatur. Attamen vnus ab illis, qui fullo erat, arrepto vecte, quo vestes solebant premere, in caput Iusti impegit. Ita vitam, beato & fœlici martyrij cruciatu affectus, afflictusq. amisit; inq. loco quodam propè Templum, vbi columella eius nomine inscripta adhuc manet, corpus tumulo mandatum est. Iste Iacobus, tùm Iudæis, tùm Græcis, verus, & incorruptus testis fuit, Iesum verè fuisse Christum. Non multo post Vespasianus Iudæam obsedit, Iudæosq. redegit in seruitutem.

Iacobus igitur, vir in primis admirabilis, & omnium sermonibus propter illustre Iustitiæ decus magnopere celebratus fuit: vsque adeo, vt qui inter Iudæos haberentur prudentes, hanc esse causam putarent, cur tàm citò post eius martyrium, obsidione Hierusalem vndiq. cingeretur: quam profectò obsidionem nulla alia de re illis obtigisse creditur, quàm quod tàm audax facinus, & scelus inexpiabile contra illum consciuissent. *Ioseph. antiq. lib. 20. c. 8.*

Sed qualis, & quantus fuerit Apostolus ipse Iacobus, non plene percipi potest ex ijs, quæ operatus est, quamquam excelsa supra modum, & gloriosa fuerint: sed clarius innotescit vita à sapiente hoc viro instituta, ex ijs, quæ ipse sapientissime dixit, & docuit, cuius verba aureis litteris digna, scripta sunt in Epistola eius, quam nobis velut thesaurum preciosissimum reliquit. Quam non pigeat lectorē euoluere, & perspectam habere, vt iustissimi, & sanctissimi viri, virtutis magnitudinem eodem tēpore compertam habeat.

Sed redeamus ad Vrbem Romam.

Exstincto Claudio, exstinctum Edictum aduersus Iudæos, ne in Vrbe agerent. Cap. 573.

OBijt Claudius Imp. annum ætatis agens (vt Suetonius tradit) sexagesimum quartum, in Imperio autem decimum tertium, menses octo, & dies viginti, vt numerat Dio. *Baron. an. 56. ex Senec. de obit. Claud.*

Sic igitur defuncto, Agrippinæ dolo, veneno illi propinato: Nero eiusdem Agrippinæ filius, annum attingens ætatis decimum octauum in Imperium successit, tenuitq. annis tredecim, mensibus septem, diebus vigintiocto. Exstinctum vero vnà cum Claudio fuit edictum illud aduersus Iudæos, ne in Vrbe agerent, promulgatum: quamobrem & Christianis etiam, qui ex Iudæis crediderant, in Vrbem redeundi, qua pulsi fuerant, facultas *Dio. li. 60.*

data

data est. Visus est Nero, ipso Imperij exordio, erga Iudæos propensior: nam & ipsorum Regem Agrippam mox donauit quatuor Ciuitatibus, nimirum Perea, & Iuliade in Regione Abilinæ, Tharichæa, & Tiberiade in Galilæa positis: reliquam vero Iudæam Felici, qui à Claudio eam administrandam acceperat, curandam tradidit; idq. in gratiam Pallantis eius germani, qui ex eo quod conciliasset nuptias Agrippinæ cum Claudio, quarum occasione Nero subijsset Imperium, apud Agrippinam, & Neronem plurimum posse videbatur.

Ioseph. ant. lib. 20. c. 5. & de bel. Iud. lib. 2. c. 12.

Sub ijsdem Coss. refert Tacitus, dolo Agrippinæ sublatum esse veneno Iulium Silanum, Asiæ Proconsulem: atque Narcissum libertum, qui apud Claudium primum ferè locum tenuerat, esse necatum. Porrò hæc omnia facta sunt (vt idem auctor ait) ignaro Nerone, qui sic moribus compositus erat, vsus Seneca præceptore, vt cuiusuis nocentissimi hominis legibus condemnati supplicium exhorresceret: quod ad ipsum scribens testatur Seneca his verbis: Animaduersurus in latrones duos Burrus, Præfectus tuus, vir egregius, & tibi Principi notus, exigebat à te, scriberes in quos, & ex qua causa animaduerti velles: hoc sæpe dilatum, vt aliquando fieret, instabat. Inuitus inuito cum chartam protulisset, traderetq. exclamasti: Vellem nescire litteras. O dignam vocem, quam audirent omnes gentes, quæ Romanum Imperium colunt!] Hæc idcirco de Nerone, qui ipso biennio sui Imperij in omnes fuit beneficentissimus; vt non mireris, si rescisso in Iudæos Claudij edicto, eisdem in Vrbem redeundi dederit libertatem.

Tac. lib 13 Dio. lib. 60 in fine.

Senec. de Clem. li. 2.

Cum itaquè, morte Claudij, Iudæis adeundi Romam potestas facta esset, ex tunc Paulus, tertium iam annum Ephesi agens, veniendi Romam consilium inijt: sed prius Macedoniæ, & Achaiæ Ecclesias visitare, ac Hierosolymam reuerti, demùm Romam inde se conferre decreuit, vt iam ex Luca supra enarratum est.

Act. 19.

Tempore autem huius Imperatoris ingentia mala in Vrbe patrata sunt. Præsertim incidit in hæc tempora incendium illud famosissimum, quod penè totam Vrbem combussit, ipso Nerone incendium procurante; qua culpa vt se eximeret, reiecit eam in Christianos, quos vsque ad martyrium persecutus est.

Christiani de Vrbis incendio à Nerone falsò accusati, primitias Romani sanguinis Deo obtulerunt. Cap. 576.

Martyr. Roma. die 24 Iun.

ROmæ commemoratio Sanctorum plurimorum Martyrum, qui sub Nerone Imperatore de Vrbis incendio per calumniam acccusati, diuerso mortis genere ab eodem iussi sunt sæuissime interfici; quorum alij ferarum tergis contecti laniatibus canum expositi sunt: alij crucibus affixi, alijq. incendio traditi, vt vbi defecisset dies, in vsum nocturni luminis deseruirent. Erant hi omnes Apostolorum discipuli, & primitiæ martyrum, quas Romana Ecclesia, fertilis ager martyrum, ante Apostolorum necem transmisit ad Dominum. Hæc habemus ex Romano Martyrologio. Antiochæni etiam, vt auctor est Iosephus de bello Iudaico lib. 7. cap. 21. in Christianos persecutionem excitarunt, quòd dicerent, eos Vrbem Antiochenam incendere tentasse; anno Christi 71.

Horum

Horum præterea Martyrum historiam ipsi etiam Christiani nominis hostes (Gentiles dico Scriptores) contexuere, è quibus Cornelius Tacitus, historiæ veritate compulsus, falsas Neronis in nostros calumnias, in ipsummet tandem Neronem retorquet: idipsum & ceteri præstiterunt. Itemq. Sabinus Flauius, apud Tacitum, qui eidem Neroni idipsum palàm exprobrare non timuit. *Suet. c. 38.*

Tacitus autem totam rem ita narrare exorditur. Sequitur Clades, forte, an dolo Principis, incertum: nam vtrumquè Auctores prodidere: sed omnibus, quæ huic Vrbi per violentiam ignium acciderunt, grauior, atque atrocior. Initium in ea parte Circi ortum, quæ Palatino, Cælioq. montibus contigua est. Vbi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, simul cæptus ignis, & statim validus, ac vento citus longitudinem Circi corripuit. Neque enim domus munimentis septæ, vel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu peruagatum incendium plana primum, deinde in edita assurgens, rursus inferiora populando, anteijt remedia velocitate mali, & obnoxia Vrbe arctis itineribus, hucq. & illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta pauentium feminarum, fessa ætate, aut rudis pueritiæ ætas, quisque sibi, quiquè alijs consulebant, dum trahunt inualidos, aut opperiuntur, pars morans, pars festinans, cuncta impediebant; & sæpe dum in proxima euaserant, illis quoque igne correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem casu reperiebantur. Postremo quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros: quidam amissis omnibus fortunis diurni quoque victus, alij charitate suorum, quos eripere nequiuerant, quamuis patente effugio, interiere. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibentium, & quia alij palàm faces iaciebant, atque esse sibi auctorem vociferabantur, siue vt raptus licentius exercerent, seu iussu. *Corn. Tac. li. Ann. 15*

Eo tempore Nero Antij agens, non ante in Vrbem regressus est, quàm domui eius, qua Palatium, & Mecenatis hortos continuauerat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin & Palatium, & domus, & cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo exturbato, & profugo, Campum Martis, ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam suos patefecit, & subitaria ædificia extruxit, quæ multitudinem inopem acciperent, subuectaq. vtensilia ab Ostia, & propinquis municipijs: pretiumq. frumenti minutum vsque ad ternos nummos. Quæ quamquam popularia, in irritum cadebant; quia persuaserat rumor, ipso tempore flagrantis Vrbis, inijsse eum domesticam scenam, & cecinisse Troianum excidium, præsentia mala vetustis cladibus assimulantem. Sexto demum die apud imas Exquilias finis incendio factus, proruptis per immensum ædificijs, vt continuæ violentiæ campus, & velut vacuum cælum occurreret. Nec dum posito metu redibat. Leuis rursum grassatus ignis, patulis magis Vrbis locis, eoque strages hominum minor; delubra Deùm, & porticus amænitati dicatæ latius procidere. Plusq. infamiæ id incendium habuit, quia prædijs Tigillini Aemilianis proruperat. Videbaturq. Nero condendæ Vrbis nouæ, & cognomento suo appellandæ gloriam quærere. Quippe in Regiones quatuordecim Roma diuiditur; quarum quatuor integræ manebant, tres solo tenus deiectæ: septem

reliquis

reliquis pauca tectorum vestigia supererant, lacera, & semiusta. Domorum, Insularum, Templorum, quæ amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit: sed vetustissima religione, quod Seruius Tullius Lunæ, & Magna Ara fanumq. quæ præsenti Herculi Arcas Euander sacrauerat, ædesq. Statoris Iouis vota Romulo, Numæq. Regia, & Delubrum Vestæ, cum penatibus populis Romani, exusta. Iam opes tot victorijs quæsitæ, & Græcarum artium decora, exin monimenta ingeniorum antiqua, & incorrupta, quãuis in tanta resurgentis Vrbis pulchritudine, multa seniores meminerant, quæ reparari nequibant. Fuere qui annotarent decimo quarto Kal. Sextilis principium incendij huius ortum, quo & Senones captam Vrbem inflammauerant.] hucusque ille, qui post de Neronis ædificijs recensita, hæc subiecit.

Mox petita à Dijs piacula, aditiq. Sibyllæ libri, ex quibus supplicatum Vulcano, Cereri, Proserpinæq. ac propitiata Iuno per Matronas; primum in Capitolio, deinde apud proximum mare: inde hausta aqua templum, & simulachrum Deæ prospersum est, & lectisternia, & peruigilia celebrauerunt feminæ, quibus mariti erant. Sed non ope humana, non largitionibus Principis, aut Deùm placamentis decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur. Ergo abdendo rumori Nero subdidit reos, & exquisitissimis pœnis affecit, quos per flagitia inuisos, vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius Christus, qui Tiberio imperante, per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Igitur primo correpti, qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendij, quàm odio humani generis conuicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque vbi defecisset dies, in vsum nocturni luminis vrerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circense ludicrum edebat, habitu Aurigæ permixtus plebi, vel circulo insistens. Vnde quamquam aduersus sontes, & nouissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tamquam non vtilitate publica, sed in sæuitiam vnius absumerentur.] Hæc Tacitus: qui rei Christianæ hostis infensissimus, Christi fideles ob flagitia inuisos fuisse narrat, eorumq. aliquos crimen confessos, atque ab his alios delatos falsò affirmat: Christiani homines eadem plane animi fortitudine, qua veritatem, morti quamquam destinati, fatebantur; eadem prorsus, ne mendacium dicerent, constanter perstare consueuerant; quinimo ex eo etiam idem Tacitus mendax esse reprehenditur, quod omnium Scriptorum testimonio, eius incendij Nero Auctor habeatur; quod si ita est, falsò quidem ille Christianos sontes appellauit. Et certe ipsemet Flauij Tribuni militum, Neroni palàm id incendium exprobrantis verba refert: Odisse cæpi, postquam parricida matris, & vxoris, Auriga, histrio, & incendiarius extitisti. Hæc idem Tacitus: Sed odio, quo flagrabat in Christianos, quo vacare debent omnes, qui res gestas scribendas suscipiunt, parùm liberalis historici, sed hominis, qui permoueretur affectibus, specimen edidit, quippe cum tàm sua ipsius sententia, quàm totius populi opinione, Nero auctor haberetur incendij, nihilominus sontes Christianos appellat. Suetonius eam rem narrans, Neronem incendij anctorem dicit, suntq. eius verba: Sed nec populo (de Nerone loquitur) aut mœnibus pepercit,

Suet. in Nerone c. 38.

percit, dicente quodam in communi sermone: Me moriente, terra misceatur igni. Sed ex se addidit: Me viuente: quod plane fecit.

Cur autem id fecerit, hanc idem Suetonius affert causam: Nam, inquit, quasi offensus deformitate veterum ædificiorum, & angustijs, flexurisq. Vicorum, incendit Vrbem, tàm palam, vt plerique Consulares cubicularios eius, cum stupa, tædaq. in prædijs suis deprehensos, non attigerint; & quædam horrea circa domum Auream, quorum spatium maxime desiderabat, vt bellicis machinis labefactata, atque inflammata sint, quod saxeo muro constructa erant. Hæc Suetonius. Eadem fermè Dio, & alij, quorum nullus habetur auctor, qui audeat, Christianos vel leuiter, in crimen adducere. Per sex dies, subdit Suetonius, septemq. noctes ea clade sæuitum est: ad monumentorum, bustorumq. diuersoria plebe compulsa. Et paulò post: Hoc incendium è Turri Mæcenatica prospectans (Nero) lætusq. flammæ, vt aiebat pulchritudine ἄλωσιν Ilij in illo suo scenico habitu decantauit. *Dio.in Nerone.*

Quod vero Tacitus sex dies incendium perdurasse testatur, totidemquè Suetonius affirmet, ac septem noctes, hæc de vehementiori incendio eos intellexisse certum est. Etenim (vt idem addit Tacitus) leuius rursus grassatus est ignis: quamobrem, nec ante nouem dies fuisse extinctum, vetus inscriptio docet, cuius hæc sunt verba.

Descripta habetur ab Ald. lib. de Ortograph. pag. 512.

Ex. voto. suscepto. Q. Diu erat. Neglectum. Nec. Redditum. Incendiorum. Arcendorum. Causa. Quando. Vrbs. Per. Nouem. Dies. Arsit. Neronianis. Temporibus. & Hac lege. Dedicata. est. Ne. Cui. Liceat. Intra. Hos. Terminos. Aedificium. Extruere. Manere. Negotiari. Arborem. Ponere. Aliudue. Quid. Serere. Et. Vt. Prætor. Cui. Hæc. Regio. Sorti. Obuenerit. Litaturum. Se. Sciat. Aliusue. Quis. Magistratus. Volcanalib. X. K. Septemb. Omnibus. Annis. Vitulo. Robio. Et. Verre.

Quod autem ad Christianos Romæ agentes spectat, hæc persecutio prima dicenda est, licet (vt ex Tacito vidimus) repressa cum esset, iterum, vt ait, erumpebat Christiana Religio. Neroni quidem omnes tribuunt primam; de quo hæc Tertullianus: Consulite commentarios: illic reperietis, primum Neronem in hanc sectam, tùm maxime Romæ orientem, Cæsariano gladio ferocisse: Sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur: qui enim scit illum, intelligere potest, non nisi grande aliquod bonum à Nerone damnatum: Et in Scorpiaco: Vitas Cæsarum legimus: orientem fidem Romæ primus Nero cruentauit. *Tertull. in Apol. c. 5.* *Tertull. in Scorp. c. 14.*

Eusebius de Neronis sæuitia scribens: Verum (post multa adiecit) ad omnia eius scelera hoc vnum deesse videbatur, quo tamquam titulo insigniri de- *Sueton. in Neron. c. 16*

Euseb. hist. l. 2. c. 24. debuerat, quod scilicet primus ex Romanis Imperatoribus, Religiosi cultus, qui sacro numini tribuitur, hostis infestus declararetur, Nero demum in nostros desæuit vt non Romæ solum, sed in prouincijs etiam, vt Sulpi- *Sulp. hist. l. 2.* tius scribit, Christianos, datis ea de re palam edictis, excruciari iusserit; sed in tàm immani belluæ furore, semen fidei cæleste, quod tàm impensè curabatur, vt conuelleretur, vbiq. gentium, Deo ipso adiuuante, vberrimam tulit segetem. Pretiosa, inquit S. Leo, in conspectu Domini mors san- *Leo. serm. 1 SS. Pet. & Paul.* ctorum eius, nec vllo crudelitatis genere destrui potest, sacramento crucis Christi fundata Religio: non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, & semper dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur, &c.

Petrus, & Paulus, vt succurerent pusillo gregi Romæ congregato, quem ferus Nero vastabat, Romam reuertuntur, Spiritu sancto ducti, ibiq. rursus res Christi prædicant: sed & Hierusalem excidium prædicunt. Cap. 576.

Metaphrast. Iun. 29, & alij. IGitur Christi Domini Nostri anno sexagesimooctauo Petrus, & Paulus diuino consilio, vt afflictæ nimis gladio Neronis Ecclesiæ Romanæ succurrerent, è diuersis Orbis partibus Romam se contulerunt, atque collabentem penè Ecclesiam statuerunt. Neronis enim gladio in Romanos, occasione coniurationis, conuerso, à sanguine Christianorum aliquantum temperatum fuisse videtur. Hac igitur bene vsi opportunitate Petrus, & Paulus Romæ, vt licebat, rursum Euangelium prædicare cœperunt. Horum prædicationis nobile fragmentum recitat Lactantius, de prænunciata his diebus ab eisdem Apostolis futura clade Hierosolymitana, cuius bellum hoc ipso anno est auspicatum. Cum enim, vt accidit, de Iudæorum defectione frequens sermo esset inter Romanos, inde suppeditatum est argumentum de his agere, quæ his verbis Lactantius memoriæ commendauit: *Lact. lib. 4. c. 21.* Futura aperuit illis omnia, quæ Petrus, & Paulus Romæ prædicauerunt, & ea prædicatio in memoria scripta permansit, in qua cùm multa alia mira, tùm etiam hoc futurum dixerunt, vt post breue tempus immitteret Deus Regem, qui expugnaret Iudæos, & Ciuitates eorum solo æquaret; ipsos autem fame, sitiq. confectos obsideret. Tùm fore, vt corporibus suorum vescerentur, & consumerent se inuicem, postremo, vt capti venirent in manus hostium, & in conspectu suo acerbissime coniuges suas vexari cernerent, violari, & prostitui virgines, diripi pueros, allidi paruulos, omnia denique ferro, igneq. vastari, captiuos in perpetuum terris suis exterminari, eò quod exultauerant super amantissimum, & probatissimum filium Dei. Hucusq. Lactantius.

Rursus etiam de Pauli Romæ prædicatione, & de studio Neronis erga Magiam. Cap. 577.

DVm Petrus his temporibus Romæ ageret, simul etiam, qui charissimus Neroni esset, Simon Magus Romæ itidem morabatur, qui diuinos iam ex magia sibi honores comparasset. Incredibili quidem Magiæ studio

dio tenebatur Imperator, vt non modo eiusmodi Circulatores spontè artes suas offerentes, ac vili pretio venditantes penès se habere curaret, sed è remotis plane regionibus accersiuerit, quos nouisset eius artis insigniter eruditos. Vnde merito de eo Plinius testatur, ea ætate omnis magiæ generis Neronem fuisse Principem, vera falsaq. simul comperta habuisse: sed addit hæc insuper: Idem Nero primum imperare Dijs concupiuit, magia scilicet, nec quicquam generosius coluit. Nemo vnquam vlli artium validius fauit; ad hæc non opes ei defuere, non vires, non discendi ingenium, aliaque non patiente mundo. Et post alia: Magus ad eum Tyridates venerat, Armeniacum de se triumphum afferens; (erat enim hic Rex, quem Corbulo Romani dux exercitus superauit) & ideo prouincijs grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria, alijsq. mortalium necessitatibus violare naturam eam, fas non putant: magos secum adduxerat: magicis etiam scenis eum initiauerat. Non tamen cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Hæc, & alia de eo Plinius: Magnis vtique pollicitationibus Tyridatem à Nerone solicitatum, vt in Vrbem veniret, magnificentissimeq. ab eo exceptum scribit Suetonius.

Plin. l. 30. cap. 2.

Suet. in Neron. c. 13.

De Simone Mago, volatum Neroni pollicente.
Cap. 578.

SImon Magus igitur cum ea occasione sese in Neronis amicitiam insinuasset, atque de se mirifica prædicasset, nempe se virtutem Dei magnam, quæ Angelis dominaretur, & alia humanum captum transcendentia, esse iactaret, vt de his aliquod exemplum proderet, atque exhiberet experimentum, per aera volatum illi pollicitus est. His ergo fidem adhibuisse Neronem non tantum nostrorum suppetunt testimonia, sed etiam externorum: si quidem Dio cognomento Chrysostomus, in ea oratione, quam habet de pulchritudine, hæc de Nerone: Hoc vero maxime superabat Nero, & nemo illi vlla de re, quam diceret, contradicebat, neque impossibile aiebat, quod iusserat. Ita vt cum quemdam volare iussisset, ille, & promiserit, multoq. tempore nutriebatur intus apud eum in aula tanquam volaturus. hæc Dio. Porrò exhibitum fuisse in theatro eiusmodi sub Nerone spectaculum, vt in eo Icarius exhiberetur volatus, auctor est Suetonius, qui ait: Icarus primo statim conatu iuxta cubiculum eius decidit, ipsumq. cruore respersit.

Dio. Chrys. orat. 21.

Suet. in Neron. orat. 12

Petrus Romam reuersus, conuertitur ad fratres suos, quos corporali præsentia reliquerat, & epistolis confirmat.
Cap. 579.

CVm Petrus Romæ moraretur, vniuersalisquè esset Ecclesiæ Pastor, non satis sibi visum est Ecclesiæ Romanæ prospicere, sed vniuersi gregis curam gerere, vbicunquè esset, præsertim autem ouium Israel, quæ ei præcipue in Concilio Hierosolymitano commissæ fuerant; ad quos, vt confirmaret, & in fide contineret, præsentia sua consolari non valens, scripsit epistolam, cælestibus plenam documentis, sicut alteram priorem ad disper-

disperſos:quæ ſi ſolæ habeantur,& legendo eas in cordis tabulis reponantur, ſatis eſſe poſſunt ad animum Chriſtiani viri inſtruendum, vt in ſe habeat quicquid ad benè, beatèq. viuendum conducere poteſt.

Dignæ autem ſunt, vt ſicut lucidiſſimum exemplar ſemper prę oculis habeantur, propter admirabiles ſententias, quas continent, propter grauitatem, & pondus rerum, quibus refertę ſunt, & propter cęleſtem doctrinam, qua ſunt contectæ: & quia Petrus in eis feruidi ſpiritus ſui magnam fecit manifeſtationem ęſtuans, & anhelans, & acribus animi concupiſcentijs exardeſcens, vt omnes homines bonum ſupremum, diuinum, omni felicitate plenum, mundo incognitum, ſibiq. reuelatum agnoſcerent, agnoſcendo poſſiderent, & beati fierent, emergendo ex luto fęcis, ex vmbra mortis, & poteſtate tenebrarum. Quibus perſpectis, ſtatim apparebit, qualis eſſet tàm ſummi Apoſtoli animus, & quanta ſapientia conſpicuus. Verba enim ſunt earum, quę in animo ſunt,paſſionum notę; & Sancti in epiſtolis ſuis ſunt liberales ſpiritus ſui effuſores: & ſimul notum fiet, quales eſſe debeant, qui Chriſti fidem receperunt; & quale gaudium habere deberent de tàm ingenti pretioſo theſauro in Eccleſię agro inuento. Quod à multis inęſtimabili eorum iactura, & lachrimabili pernicie miſerabiliter contemnitur.

De mortuo, quem præſtigijs ſuis conatus eſt ſuſcitare Simon Magus; ſed non valens, illum verè ſuſcitauit S. Petrus. Ex Hegeſippo Iuniore lib. 3. excid. Hieroſolym. c. 2.
Cap. 580.

ERant igitur, vt dictum eſt, tunc temporis Romę Petrus, & Paulus Doctores Chriſtianorum, ſublimes operibus, clari magiſterio, qui virtute ſuorum operum Neronem aduerſum fecerant, captum Magi Simonis deliramentis, qui ſibi animum eius conciliauerat. Cui adiumentum victorię, ſubiectiones gentium, vitæ longęuitatem, ſalutis cuſtodiam feralibus artibus pollicebatur,ad quę ille credebat, qui vim rerum neſciret examinare. Denique ſummum apud eum tenebat amicitię locum:quandoquidem etiam pręſulem ſuę ſalutis, vitæ cuſtodem arbitrabatur. Sed vbi Petrus eius vanitates, & flagitia detexit, & ſpecies illum rerum mentiri, non ſolidum aliquid, aut verum efficere demonſtrauit: ludibrio habitus, & digno eſt conſumptus mœrore. Et quamuis in alijs terrarum partibus,Petri eſſet expertus potentiam, tamen pręueniens Romam, auſus eſt iactare, quòd mortuos reſuſcitaret. Defunctus erat id temporis Romę adoleſcens nobilis, propinquus Cęſaris, cum vniuerſorum dolore. Admonuere pleriq. experiendum, vtrum poſſet reſuſcitari. Celeberrimus in his operibus habebatur Petrus: ſed apud Gentiles nulla facti huiuſmodi deferebatur fides. Dolor exegit remedium, perrectum eſt ad Petrum. Fuere, qui etiam Simonem accerſendum putarent: vterq. affuerunt. Ait Petrus Simoni, qui de ſua ſe iactaret potentia, priores ſeſe partes dare, vt ſi poſſet, mortuum reſuſcitaret. Si ille non reſuſcitaret, ſe non defuturum, vt Chriſtus opem ferret defuncto, quo poſſet reſurgere. Simon, qui putaret apud Vrbem gentilium plurimùm ſuas valitu-

valituras artes, conditionem propoſuit, vt ſi ipſe reſuſcitaſſet mortuum, Petrus occideretur, qui magnam potentiam (ſic enim appellabatur) laceſſendo, iniurias irrogauiſſet; ſin verò præualuiſſet Petrus in Simonem, pari genere vindicaretur. Acquieuit Petrus: adorſus eſt Simon, acceſſit ad lectulum defuncti, incantare, atque immurmurare dira carmina, vt cœpit, viſus eſt caput agitare, qui mortuus erat. Clamor ingens gentilium, quòd iam viueret, quòd loqueretur cum Simone. Ira, & indignatio in Petrum, quòd auſus eſſet conferre ſeſe tantæ poteſtati. Sanctus Apoſtolus popoſcit ſilentium, & dixit: Si viuit defunctus, loquatur; ſi reſuſcitatus eſt, ſurgat, ambulet, ſabuletur, Phantaſma illud eſſe, non veritatem, quòd videatur caput mouiſſe. Denique ſeparetur, inquit, Simon à lectulo, & tunc ne id quidem oſtentui futurum. Abducitur Simon à lectulo, manet ſine ſpecie motus alicuius, qui mortuus erat. Aſſiſtit Petrus longius, & intra ſe paulisper orationi intentus cum magna voce, ait: Adoleſcens, ſurge, ſanet te Dominus Ieſus. Et ſtatim ſurrexit adoleſcens, & locutus eſt, & ambulauit, & cibum ſumpſit, & dedit eum Petrus matri ſuæ. Qui cum rogaretur, vt ab eo non diſcederet, ait: Non derelinquetur ab eo, qui eum fecit reſurgere, cuius nos ſerui ſumus. Secura eſto mater de filio, non verearis, habet cuſtodem ſuum. Ex cum populus in Simonem inſurgeret, vt lapidaretur, ait Petrus: Satis eſt ad pœnam eius, quòd cognoſcit ſuas artes nihil valere. Viuat, & Chriſti regnum creſcere videat, vel inuitus. Torquebatur Magus Apoſtoli gloria. Collegit ſeſe, atque omnem excitans carminum ſuorum potentiam, congregat populum, offenſumq. ſe dicit à Galilæis, relicturum ſe Vrbem, quam tueri ſoleret. Diem ſtatuit, pollicetur volatum, quo ſupernis ſedibus inueheretur; cui, quando vellet, Cœlum pateret. Deſcendit ſtatuto die in locum conſtitutum, ac ſe erigens, volare cœpit. Mirari populus, & venerari: pleriq. dicentes Dei eſſe potentiam, non hominis, qui cum corpore volitaret, nihil tale feciſſe Chriſtum. Tunc Petrus in medio ſtans, ait: Ieſu Domine, oſtende ei vanas artes ſuas eſſe, ne hac ſpecie populus iſte, qui crediturus eſt, decipiatur. Decidat Domine, ſic tamen, vt nihil ſe potuiſſe viuens recognoſcat. Et ſtatim in voce Petri, implicatis remigijs alarum, quas ſumpſerat, corruit, nec exanimatus eſt, ſed fracto, debilitatoq. crure, Aritiam conceſſit, atqui ibi mortuus eſt. Quo comperto, deceptum ſe Nero, & deſtitutum videns, dolens tanti caſum amici, ſublatumq. ſibi virum vtilem, & neceſſarium Reipublicæ, indignatus, quærere cœpit cauſas, quibus Petrum occideret. Et iam tempus aderat, quo Sancti vocarentur Apoſtoli, Petrus, & Paulus. Denique dato, vt comprehenderentur præcepto, rogabatur Petrus, vt ſeſe aliò conferret. Reſiſtebat ille dicens, nequaquam ſe facturum, vt tanquam metu mortis territus cederet: bonum eſſe pro Chriſto pati, qui pro omnibus ſe morti obtuliſſet: non mortem illam, ſed immortalitatem futuram, tanquam indignum, vt ipſe fugeret paſſionem ſui corporis, qui multos doctrina ſua compulerit ſe hoſtias pro Chriſto offerre: deberi ſibi ſecundum Domini vocem, vt & ipſe in paſsione ſua Chriſto gloriam, atque honorem daret. Hæc, & alia Petrus obtexere: ſed plebs lachrymis querens, ne ſe relinqueret, & fluctuantem inter procellas Genti-

lium destitueret: victus fletibus Petrus, cessit: promisit se Vrbem egressurum. Proxima nocte salutatis Fratribus, & celebrata oratione, proficisci solus cœpit. Vbi ventum est ad portam, videt sibi Christum occurrere, & adorans eum, dixit: Domine, quò vadis? Dicit ei Christus: Iterum venio crucifigi. Intellexit Petrus de sua dictum passione, quòd in ea Christus passurus videretur, qui patitur in singulis: non vtiquè corporis dolore, sed quadam misericordiæ compassione, aut gloriæ celebritate. Et conuersus in Vrbem redit, captusq. à persecutoribus, cruci adiudicatus, poposcit, vt inuersis vestigijs cruci affigeretur, quòd indignus esset, qui simili modo crucifigeretur, vt passus est Dei filius. Quo impetrato, vel quia ita debebatur, vt Christus prædixerat, vel quia persecutor non inuitus indulget pœnarum incrementa, & ipse Paulus, alter cruce, alter gladio necati sunt. Hæc Hegesippus: quæ confirmantur ex Actis SS. Nerei, & Archillei.

De horribili Simonis Magi casu, enarratio ex Patribus. *Cap.* 581.

Clem Cōst. lib.6.c.9. SImonis Magi casum Clemens Romanus, qui ceteris habetur antiquior, ex persona Petri, hoc modo narrat: Cui cum Græci, & Latini quoque Historici consentiant; quòd videri posset apochryphum, iam propè authenticum redditur. Ait autem: Romam Simon cum venisset, Ecclesiam vehementer perturbauit, multos euertens, atque in suam adducens sententiam; gentes verò commouebat Magicis artibus. Itaquè quadam die in Theatrum in meridie processit; iussitquè suis operis, vt me in theatrum arriperent, pollicitus se in aerem volaturum. Cumquè omnes hac de re erecti essent, ego seorsum orabam. Itaquè sublatus à Dæmonibus, volabat sublimis, dicens in Cœlum se ascendere, vnde illis bona suppeditaturus esset, populo illi, veluti Deo, acclamante optima. Attollens ego manus in Cœlum, tota mente supplicabam Deo, vt per Iesum Christum Dominum frangeret scelestum illum, & Dæmonum vim labefactaret, in fraudem & perniciem hominum illa vtentium; illumquè perfractum non occideret, sed comminueret. Tuncquè Simonem intuitus: Si Dei, inquam, homo ego sum, Apostolus verò Iesu Christis verus, doctorquè pietatis, non erroris, cuiusmodi tu Simon, impero improbis virtutibus apostatis pietatis, quibus vehitur Simon Magus, vt remittant suas vires, & ab alto hic decidat in risum eorum, qui ab ipso decepti sunt. Cumq. hæc dicerem, desertus à virtutibus Simon, cum magno fragore corruit, vehementerq. concussus fregit coxendicem, & pedum talos: clamorq. plebis ortus est, quo ferebatur vnum Deum esse, quem iustè Petrus nunciaret, tantùm veritate fretus; multiq. ab eo defecerunt. Hæc ille.

Arnob. aduers. Gent. lib.2. Arnobius, qui claruit temporibus Diocletiani, aduersus Gentiles scribens, haud putandus ea attulisse, quæ aliqua saltem ex parte de leui mendacio argui potuissent, vnde & quærentibus occasionem quamcunque res nostras deridendi, ansam tribuisset, hæc de his scribit: Viderant enim (Romani scilicet) cursum Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas,

flatas, & nominato Christo euanuisse. Viderant, inquam, fidentem Dijs falsis, ab ijsdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum suo, & cruribus iacuisse perfractis; post deinde perlatum Brundam, cruciatibus & pudore defessum ex altissimi culminis se rursum præcipitasse fastigio. Quæ omnia vos gesta, neque scitis, neque scire voluistis, neque vmquam vobis necessaria indicastis.] Hæc, inquam, cum Arnobius scribat aduersus omnes Gentes, nec vt de re aliqua in angulo facta testetur, sed Romæ in Orbis vniuersi Theatro tàm liberè, ac ingenuè fateatur; sanè quidem rem haud dubiam, quæuè in controuersiam deduci, vel à fidei hostibus posset impugnari, se memorasse significat.

Cyrillus Hierosolymorum Episcopus, qui Constantij temporibus vixit, hæc in eandem sententiam scripsit: Dilatato autem Simonis errore, par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus, & Paulus, cum essent præsides Ecclesiæ; & ostentantem sese iustum Simonem statim exstinxit. Cum enim prædicaret Simon in Cælos se ascensurum, & vehiculo dæmonum in aerem esset sublatus: flexis genibus serui Dei, & concordiam ostendentes, de qua dixit Iesus: Quod si duo ex vobis consenserint, de quacunque re, quam petierint, fiet ipsis: concordiæ hoc telum per orationem emittentes in Magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum est: Petrus enim erat, qui claues Regni Cælorum portabat. Non est mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium Cælum raptus fuerat, & in Paradisum, & audierat arcana verba, quæ non licet homini loqui. Ex aere in terram depresserunt eum, qui se appellabat Deum, deinceps ad inferos detrudendum. Hucusque Cyrillus. *Cyrill. Catechef. 6.*

Epiphanius item: Naturæ, inquit, debitum in Romanorum Vrbe Simon persoluisse reperitur, quando in media Romanorum Vrbe miser ille collapsus, mortuus est. *Epiph. hær. 21.*

Ad hæc sanè Eusebius quoque propemodum allusisse videtur, dum ait: Cum diuinus sermo iam ad Romanos peruenisset, vesana Simonis potentia exstincta est, & homo ipse actutum penitus profligatus. *Euseb. hist. lib. 2. c. 14.*

Neque verò ab his aliud significare Philastrius voluit, cum hæc dixit de eodem Simone: Cum fugeret beatum Petrum Apostolum de Hierosolymitana Ciuitate, Romamq. veniret, ibiq. pugnaret cum Beato Apostolo apud Neronem Regem; deuictus vndiq. oratione Beati Apostoli, atque percussus ab Angelo, sic meruit interire, vt eius Magiæ euidens mendacium cunctis hominibus pateficret. *Philast. de heres. c. 3.*

Sanè etiam Sanctus Augustinus scribens ad Casulanum, ea occasione Romæ esse institutum ieiunium Sabbati, multorum relatione testatur, sic dicens: Est quidem, & hæc opinio plurimorum, quamuis eam perhibeant falsam plerique Romani, quod Apostolus Petrus, cum Simone Mago die Dominico certaturus, propter ipsum magnæ tentationis periculum, pridie cum eiusdem Vrbis Ecclesia ieiunauerit, & consecuto tàm prospero gloriosoque successu, eumdem morem retinuerit, eumquè imitatæ sint nonnullæ Occidentis Ecclesiæ. Hæc Augustinus: qui tamen opera Petri Simonem exstinctum, atque necatum certò confirmat, cum ait: In qua Vrbe Beatus Apostolus Petrus eum vera omnipotentis Dei vir- *Aug. ep 26* *August. de hæres. 1.*

Contra Ful gent. Don. cap. 23. tute extinxit. Rursus apud eundem: Petrum, Ananiam & Saphiram eius vxorem mendaces occidit; & Simonem Magum tamdiù persecutus est, donec morte perimeret. Hæc ipse.

Seuer. hist. lib. 2. Sulpitius Seuerus, hæc eadem testatus, ait: Tàm illustris illa aduersus Simonem Petri, & Pauli congressio fuit. Qui cum Magicès artibus, vt se Deum probaret, duobus suffultus dæmonijs euolasset, orationibus Apostolorum fugatis dæmonibus, delapsus in terram, populo inspectante, disruptus est.

Prosper de promiss. dimid. temp. c 13. Ad hæc, haud dubium, Prosper Aquitanus alludit, dum ait: Contra Neronem duo Petrus, & Paulus Apostoli: at contrario Simon Magus, qui & se perdidit, & Neronem decepit.

Theod. hæret. fabul. lib. 1. c. 1. Affirmat eadem Theodoretus, in hunc planè modum: Rursum Romam veniens diuinus Petrus, fraudis eum pennis nudauit. Qui cum eum tandem in miraculorum certamen prouocasset, omnibus Romanis videntibus, cum ex magna altitudine deturbauit, cum orasset: & qui miraculum viderant, eos cepit ad salutem.

Isid. Pelus. lib. 1. ep. 13 Sed Isidorus Pelusiota, idipsum disertis verbis, cum ait: Quamobrem si te Simonis exemplum non terret, qui cum baptizatus fuisset, ac ministris Christi comitem se præbuisset, rursum ad eas res, quæ ex materia constant, reuersus est, ob idquè etiam ex alto miser in mortem sermone multorum celebratissimam præceps ruit; vt ex vna ipsius ruina perspicuum omnibus fiat, quibus supplicijs digni sint, qui cæleste curriculum mentiuntur Simonis vestigijs animiq. instituto hærentes. Hæc Isidorus ad Lampetium scribens.

Max. Taurin. ser. 5. in nat. Apost. Maximus Taurinensis, dum causam necis Apostolorum declarat, hæc ait: Sed videamus causam, quare ista perpessi sunt, scilicet, quòd inter cetera mirabilia etiam Magum illum Simonem orationibus suis de aeris vacuo præcipiti ruina prostrauerant. Cum enim idem Simon se Christum diceret, & tanquam filium ad Patrem asfereret volando se posse conscendere, atque elatus subito Magicis artibus volare cœpisset, tunc Petrus fixis genibus, precatus est Dominum, & precatione sancta vicit Magicam leuitatem: prior enim ascendit ad Dominum oratio, quàm volatus; & ante peruenit iusta petitio, quàm iniqua præsumptio: ante Petrus in terris positus obtinuit, quod petebat, quàm Simon perueniret in cælestibus, quò tendebat. Tunc igitur Petrus velut vinctum illum de sublimi aére deposuit, & quodam præcipitio in saxa illidens, eius crura confregit: & hoc in opprobrium facti illius, vt qui paulò antè volare tentauerat, subito ambulare non posset; & qui pennas assumpserat, plantas amitteret. Sed nè forte hoc mirum videatur, quod Magus iste præsente Apostolo per aërem aliquamdiù volitauerit, hoc patientia Petri fecit: permisit enim illum sublimius ascendere, vt altius caderet; voluit eum in excelsum leuari in conspectu omnium, vt ruentem illum de excelso oculi omnium peruiderent. Hæc igitur iniquitatis est elatio, vt in altum se ferat, in sublime se erigat: sed sancta oratio omnem humiliat superbiam, & vniuersam deijcit vanitatem. hucusq. Maximus, Homilia 5. de Sanctis Petro, & Paulo. Arnobius autem hæc de casu Simonis: Viderant Romani currum Simonis Magi, & quadrigas igneas *Arnob. cōtra gentes lib. 2.*

Petri

Petri ore difflatas, & nominato Christo euanuisse: viderunt fidentem Dijs falsis, & ab eisdem metuentibus proditum: pondere præcipitatum suo, & cruribus iacuisse præfractis.

Nefanda præstigia Simonis Magi, quibus dementabat homines. Cap. 582.

ABominabilis, & ruina plenus finis fuit Simonis, Magorum omnium scelestissimi, qui præstigijs sic oculos spectantium, mentemq. omnium perstringebat, vt in sui admirationem omnes penè conuerteret. Quænàm autem hæc fuerint, quæ cum non essent, tamen ab hominibus videri videbantur, legendus Anastasius Nicænus, qui hæc scribit: Statuas faciebat ambulare, & in igne volutatus non exurebatur; in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat: Serpēs fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur; duas habebat facies, in aurum conuertebatur, fores clausas aperiebat, vincula ferrea soluebat; in conuiuijs exhibebat spectra formarum omnis generis; Vasa, quæ erant in ædibus, faciebat videri tanquam quæ sua sponte mouerentur ad ministerium, ijs qui portabant, non visis, efficiebatq. vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat esse animas mortuorum. Multos autem tentantes eum dicere præstigiatorem, cum eos esset allocutus, & inde conuiuij prætextu bouem sacrificasset, & eos conuiuio excepisset, varijs morbis, & dæmonibus eos subiecit. A Cæsare aliquando quæsitus, & territus aufugit, sua forma alij imposita. hucusq. Anastasius de Simonis imposturis, quibus hæc per imaginem ostendebat, & visum.

Anast. Nic. q. 23.

De impietate artis Magicæ, quæ patrocinio vtitur spirituum malignorum. Enarratio ex Sancto Augustino. Cap. 583.

POrrò aduersus magicas artes, de quibus quosdam nimis infelices, & nimis impios etiam gloriari libet in nomine dæmonum, ipsam publicam lucem testem citabo. Cur enim tàm grauiter ista plectuntur seueritate legum, si opera sunt numinum colendorum? An fortè istas leges Christiani instituerunt, quibus artes magicæ puniuntur, secundum quem alium sensum, nisi quod hæc maleficia generi humano perniciosa esse non dubium est? Ait poeta clarissimus:

S. Aug. de Ciuit. Dei lib. 8. c. 19.

Testor chara Deos, & te germana, tuumq.
Dulce caput, magicas inuitam accingier artes. *Aene. 4.*

Illud etiam, quod alio loco de his artibus dicit:

Atque satas alio vidi traducere messes: *Virg. Egl. 8.*

Id quod hac pestifera sceleerataq. doctrina, fructus alieni in alias terras transferri perhibentur, nonne in duodecim tabulis, idest, Romanorum antiquissimis legibus Cicero commemorat esse conscriptum, & ei qui hoc fecerit, supplicium constitutum? Postremo ipse Apuleius nunquid apud Iudices Christianos de magicis artibus accusatus est? quas vtique sibi obiectas, si diuinas, & pias esse nouerat. & diuinarū potestatum operibus congruas, non

Apul. de mag. art. accusatus.

ſolum eas confiteri debuit, ſed etiam profiteri, leges culpans potius, quibus hæc prohiberentur, & damnanda peterentur, quæ haberi miranda & veneranda oporteret. Ita enim vel ſententiam ſuam perſuaderet Iudicibus, vel ſi illi ſecundum iniquas leges ſaperent, eumq. talia prædicantem, atque laudantem morte mulctarent, digna animæ illius dæmones dona rependerent: pro quorum diuinis operibus prædicandis, humanam vitam ſibi adimi non timeret. Sicut Martyres noſtri, cum eis pro crimine obijceretur Chriſtiana Religio, qua nouerant ſe fieri ſaluos & glorioſiſſimos in æternum, non eam negando, temporales pœnas euadere delegerunt, ſed potius confitendo, profitendo, prædicando, & pro hac omnia fideliter, fortiterq. tolerando, & cum pia ſecuritate moriendo, leges, quibus prohibebantur, erubeſcere compulerunt, mutariq. fecerunt. Huius autem Philoſophi Platonici copioſiſſima & diſertiſſima exſtat oratio, qua crimen artium magicarum a ſe alienum eſſe defendit, ſeq. aliter non vult innocentem videri, niſi ea negando, quæ non poſſunt ab innocente committi. At omnia miracula Magorum, quos rectè ſentit eſſe damnandos, doctrinis fiunt & operibus dæmonum, quos viderit, cur cenſeat honorandos, neceſſarios eos aſſerens perferendis ad Deos noſtris precibus: quorum debemus opera deuitare, ſi ad Deum verum preces noſtras volumus peruenire? Deinde quæro quales preces hominum Dijs bonis per dæmones allegari putat, magicas, an licitas? Si magicas, nolunt tales; ſi licitas, nolunt per tales. Si autem peccator pœnitens preces fundit, maximè ſi aliquid magicum admiſit: ita ne tandem illis intercedentibus accipit veniam, quibus impellentibus, aut fauentibus ſe cecidiſſe plangit in culpam? An & ipſi dæmones, vt poſſint pœnitentibus mereri indulgentiam, priores agunt, quod eos deceperint, pœnitentiam, vt & ipſi poſtea accipiant indulgentiam? Hoc nemo vnquam de dæmonibus dixit, quia ſi ita eſſet, nequaquam ſibi auderent diuinos honores expetere, qui pœnitendo deſiderant ad gratiam veniæ peruenire. Ibi enim eſt deteſtanda ſuperbia, hic humilitas miſeranda. Hæc Auguſtinus.

Ars iſta eſt omni deteſtatione digna & abominanda, quoniam Dæmones per eam homines decipiunt, vt eos à Deo, & à veritate auertant, & ſub eorum poteſtatem conſtituant. Referamus in hoc argumento, occaſione Simonis ſceleſtiſſimi Magi, aliqua exempla.

Nobilis & curioſus Iuuenis, artem exitialem Magiæ ediſcere cupiens, per apocam proprio ſanguine conſcriptam ſeſe Dæmoni deuouet, vt artem illam ediſcat, & didicit, & ea in ſui perniciem vſus eſt. Quapropter à terribili equi ſeſſore cælitus territus, & ad pœnitentiam actus, vix multis orationibus, & lachrymis, & ieiunijs obtinere potuit, vt apocam reciperet.

Cap. 583.

Ex hiſtor. generali S. Dominici, & ord eius ſcripta per F Ferdinandum eiuſdẽ Ord. patrẽ p. 1. lib. 2. c. 72.

EGidius quidam, natione Luſitanus, natus eſt ex parente nobili, qui erat Conſiliarius Regis Don Sancij & Gubernator Colimbriæ. Huius viri vitæ progreſſus extitit per omnia ſingularis; dum enim adhuc adoleſcens eſſet, diligentia ſua factus Clericus, tres obtinuit Canonicatus; ſed non vt Clericus,

ricus, qui in sortem Domini se dedit, viuebat, suscepit enim vitæ genus ab omni honestate & virtute alienũ. ita vt omnium oculos prę turpitudine ofenderet. Quicquid auté ex prouentibus eius cõparabat, totũ in illis rebus consumebat, quæ diuitibus, otiosisq. adolescentibus amabiles esse solent, quando proprijs affectibus & immoderatis passionibus trahuntur. Interim tamen Logicæ, Philosophiæ, & Medicinæ operam dedit, in qua tanta attentione, & animi curiositate se habebat, quantam habere potest anima inquieta, sicut anima eius erat. Huiusmodi autem curiositas discendi fuit sibi multorum malorum occasio. Quapropter è Lusitania discedens, ad famosissimam Parisiorum Academiam proficisci decreuit. Dæmon hanc occasionem accepit, vt Iuuenem hunc funditus perderet, persuasitq. ei, vt Necromantiæ artem addisceret. Quæ eo tempore (sicut ferebatur) Toleti in obscura quadam, & secreta spelunca docebatur. Cumq. animo suo magna euolueret, arbitrareturq. hac via posse se consequi multa, quæ animo suo arriderent; Dæmon, qui huiusmodi fantasias suggerebat, apparuit ei in via in similitudinem viatoris, & post multos sermones tanta ei familiaritate coniunctus est, vt Iuuenis nó timuerit ei enarrare animi sui cogitationes, seq. proficisci Parisios, vt egregius Medicus euaderet. Quæ cum audiuisset Dæmon, aliam scientiam (inquit) tibi proficuam atque perutilem indicabo: quam si didiceris, futurum est; vt animos omnium ad te diligendum conuertas, atque etiam opes, atque facultates aliorum acquiras, & indulgere voluptatibus possis, quotquot Mundus habet. Cum enim Iuuenis sis atque nobilis, nunc tempus est, vt vitæ genus suscipias periucundum, ex quo gloriam & honorem in mundo recipias, id quod Medicinæ operam dãdo, & curis ægrotorum incumbens consequi non poteris. Idq. eo libentius facere debes, quo si scientiam, de qua tibi loquor, didiceris, non solum habebis, quod à me tibi dictum est, sed arcana Medicinæ admiranda intelliges. Hæc autem est Necromantia, quæ præterquàm, quod maiorem fructum affert, facilius etiam addiscitur. Iuuenis ea, quæ à simulato comite dicebantur, multa animi sui voluptate audiuit, tamquam ille, qui, cum minus cogitaret, visus est sibi ipsi vltrò offerri, quod tantopere desiderabat. Igitur ambo iter arripuerunt, vt ad eum locum peruenirent, vbi illa ars docebatur. Cumq. Toleto appropinquarent, obuiam habuerũt ministros quosdam, hominum specie ex Inferno profectos, qui expectabant eos: à quibus benignè & læto vultu excepti sunt, multis amicitiæ significationibus. Deinde secreta solicitudine Iuuenem ad antrum quoddam perduxerunt, vbi facultas hæc Diabolica docebatur. In quam cum ingressi fuissent, audiuit iuuenis, quas conditiones obseruare deberet, quicumque admitteretur ad magna illa arcana perdiscenda. Prima autem erat, vt relicta diuina lege subijceretur penitus imperio & dominio docentis Dæmonis, qui scientiæ illius ordinarius erat Magister: Secunda autem erat, vt fidem denegaret, & baptisma: Tertia, vt Chirographum scriberet atramento sanguinis sui, in quo Dæmoni se inseruiturum polliceretur. Iuuenis, qui nihil cogitabat, nisi quod volebat, & duce sensu res agebat, factus fuerat suorum affectuum, & voluptatum infælix mancipium, propter infanda vitia sua à Deo derelictus, & datus in reprobum sensum consensit omnibus, quæ dicebantur. Scripsit proprio sanguine Chirographum, s.q. in potestatem Dæmonis dedit. Sed Deus, qui ex terra fæ-

culenta nouit extrahere thesauros, in perditissimo Iuuene ostendit misericordias suas, non corripiens eum, & vltionem exercens in media peccatorum colluuie, sicut contra aliquos ex socijs eius fecerat, quos dum delinquerent, morti tradidit, sed mores eius sustinuit, vsque ad præfinitum tempus. Exactis illis annis iterum cogitauit Parisios proficisci, vt ibi doctoratus lauream susciperet in facultate Medicinæ, quod postea relicta Diabolica schola executus est. Contigit autem, vt Medicinæ & Necromantiæ arte functus, breui temporis spatio famosus euaderet, viuebatq. interim secundum cordis sui concupiscentias. Cumq. hoc modo in hac miseria perseueraret, Deus de cœlo prospexit, & sicut moris eius est, misericordia motus, ex inextricabilibus laqueis eum eruere voluit. Res autem hoc modo gesta est. Quadam die cum solus domi suæ in Bibliotheca sua permaneret, apparuit ei fortissimus eques & ferox, aspectuq. terribilis, qui super equum ferum sedens, lanceam, quam in manu gestabat, contra eum conuertit, vt eum percuteret, terribiliq. voce insurrexit in eum dicens: Muta scelested, Muta sceleste mores. Hoc viso spectro, Egidius obriguit, & perterrefactus est; sed vt qui erat infixus in vitiorum profundo & ebrius in iniquitatibus suis, proprijsq. inuolutus peccatis, paulò post ab animo eius timor ille discessit, non considerans, quid terribilis illa admonitio portenderet; quousque tribus diebus præteritis, eodem loco & modo apparuit ei tremendus ille eques, qui sibi prius apparuerat, magis indignans, quàm prius; qui furore plenus eadem verba profatus est: Sceleste, muta sceleste statum tuum, muta vitam tuam. Cui Aegidius territus: Erraui (inquit) tibi Domine non obtemperans, cum me prius admonuisses, nunc faciam quod iubes. Tunc eques illa Lancea pectus eius percussit, non vt feriret & occideret, sed vt sanaret & vitam daret; illius enim ictus virtus peruenit ad cor eius, tantaq. virtute eum commutauit, vt amplius non esset, qui fuerat. Deindeq. eques amplius non apparuit. Iuuenis nullam moram traxit, vt responderet supernæ vocationi, & quamquam tunc quartana febre laboraret, Lusitaniam versus profectus est, vt in aliqua Religione se constitueret, vbi peccatorum suorum pœnitentiam agere posset. Cum autem vlteriorem Hesperiam perambulasset, Vespere peruenit Palentiam. Forte fortuna audiuit in hac Ciuitate fabricari Monasterium Fratribus noui Ordinis Prædicatorum. Quapropter, propter famam sanctitatis, quæ de illis patribus vbiq. percrebuerat, prius quàm vlterius progrederetur, patres illos visitare decreuit; quos occupatos & fractos laboribus ædificationis inuenit. Vidensq. illos portare lateres, & calcem, ligna, & ferramenta pro fabrica construenda, ac si mercede conducti essent, Ordinem illum adamauit, persuasus præcipuè tantæ humilitatis exemplo. Sequenti die allocutus est Monasterij Priorem, cui etiam peccata sua confessus est, petijtq. ab eis, vt Religionis habitum sibi impertirent; qui magna promptitudine ab illis Patribus sibi concessus est, remisitq. famulos suos in Lusitaniam, scribens ad patrem suum epistolam, certioremq. eum faciens deliberationis suæ. Permansit in eo Monasterio totum annum Nouitiatus sui, fuitq. mirificus profectus, qui miserante Deo, ab illo in morum disciplina factus est, nam Religionis austeritas maximè tunc temporis in eo loco florebat.

Omnes enim laborabant manibus diù noctuq. alij in audiendis confessionibus,

ſionibus, alij in verbo Dei diſſeminando, omnesq. orationibus, alijsq. ſpiritualibus exercitijs operam dabant. Non comedebant præterquam panem, atque herbarum ferculum, abſque aliquo condimento: nihilominus tamen Iuuenis tantam corporis ſanitatem obtinuit, & corde ita erat alacer, ac ſi omnibus mundi voluptatibus, atque delicijs potitus fuiſſet. A principio autem, cum in vita delicata enutritus fuiſſet & omnium rerum opulentia, magnas difficultates & tentationes ſuſtinuit, quas ipſe Confeſſario ſuo reuelauit, & conſolationem ſuſcepit, ſemper Dominum rogans, vt ei vires præberet, vt prouinciam ſuſceptam ad finem adducere poſſet. Erat ipſe natura ſua hilaris, & ſociabilis; multumq. diligebat ioca & nugas, quæ ſicut ſemper cordibus magnam ſpiritus ariditatem impertiunt, ita, vt plurimum animis ſunt ruinarum cauſa, quorum alimentum in vita ſpirituali eſt deuotio in Deum, receſſus à Mundo, ſilentium, ſolitudo, cum oratione meditatio, ſine quibus ſpiritus deuotionem maiorem non habebunt, quàm habeat aridum lignum. Adiuuabat ille fragilitatem ſuam, iterum promittens ſe facturum, quod prius ſpoponderat, accendensq. animum ad certamen, vt prauam naturam virtuti ſubderet. Quapropter fauore diuino tantam concupiſcentiarum, à quibus impugnabatur, moderationem obtinuit, pacemq. cordis & ſpiritus quietem adeptus eſt, vt nihil magis eum delectaret, quam ſilentium, ſolitudo, clauſura, & quicquid deniq. prius naturæ eius aduerſabatur; ad tantamq. perfectionem peruenit, vt Frater Vmbertus, Generalis totius Ordinis Miniſter, qui multo tempore cum illo cohabitauerat, aſſereret ex ore Aegidij verbum inordinatum exire ſe nunquam audiuiſſe: ſemper enim colloquebatur, vt afflictam alicuius animam conſolaretur, aut, vt magnalia Dei enarraret, aut profunda humilitate taceret, & quamquam eſſet excellentiſsimus Medicus, non tamen ægritudinibus ſuis remedia ſibi componebat, ſed in omnibus obtemperabat illi, qui ſui curam gerebat, quamquam animaduerteret aliquando parum eſſe ſibi vtilia, quæ iniungebantur.

Quò circa magis, magiſq. de die in diem proficiendo, progrediebatur, & in ſanctis exercitijs perſeuerabat: addebat orationi orationem, humilitati humilitatem, ſilentium ſilentio, & pœnitentiam pœnitentiæ, nulli rei parcens, quæ rigida, & auſtera eſſet. Ferream cathenam circa carnes gerebat, quæ vſque hodie in Monaſterio, vbi ſepultus eſt, in teſtimoniũ virtutis eius conſeruatur. Ceterùm extremo dolore conficiebatur propter Chirographum illud, in quo ſeipſum Diabolo deuouerat in illa ſpelunca, in qua exitialem artem didicerat. Quapropter ſe fletibus macerabat, & meditabatur, qua ratione ex Diaboli manibus apocam ſuam ſuo ſanguine ſcriptam eripere poſſet: millies orabat, & ſuſpirijs anhelantibus petebat à Deo, vt concederet ſibi petitionem cordis ſuis. Contulit ſe ad orandam Virginem beatam, terribilem Diabolo, afflictorumq. conſolatricem: prouoluebat ſeſe ad pedes eius, pronunciabat lamenta pœnitentiæ, & flens ante ipſam, rogabat enixe, vt intercederet apud omnipotentem filium, cui parent omnia, cui genuflectuntur infernorum genua, & nutu perterrefacit tartara, pro apoca recuperanda, ne forſan mortis tempore apocam illam ſuperbus Dæmon contra ipſum produceret.

Quadam die in loco quodam Monaſterij ſui, vbi erat capella quædam, ab ea parte, in qua campanarum funes pendebant, deuotiſſime orabat,

cum

cum nequitiæ princeps mugiens, & vlulans, & formidabili sonitu aerem verberans, visibiliter apparet illi, & nefandis verbis, & ignominia plenis eum compellans, vocat ipsum proditorem, mendacem, apostatam, & perfidum, & fœdifragum, & secreta documenta, quibus eum instraxerat, & gloriæ opinionem, quam per illa apud homines acquisiuerat, improperat, & voluptuosam vitam, & delitijs plenam, quam illi procurauerat, obijcit: conqueriturq. se ad restituendum, quod suum est, cogi. Deinde minas intentat ingentes, & maledicens eum euanuit, & statim apoca illa per aerem volitare visa est, deciderequè in terram. Quam cum arripuisset, coram Deo, & B. Virgine prouolutus, partim propter memoriam commissi sceleris dolens, partim propter ereptam ex manibus dæmonis apocam alacer, & præ gaudio plorans, gratias ingentes optimo Deo, & sanctissimæ Virgini agit de recepto benificio, quoniam eripuissent eum de inimicis eius, & de manu omnium qui oderant eum.

Vt hinc appareat, quàm detestabile sit per maleficas artes quærere ab inimico dæmone, omnium malorum auctore, prouenire sibi bona, & recedere à Deo suo, à quo solo omne datum optimum, & omne donum perfectum cum magna plenitudine in mortales descendit.

Iudæus Magus, callens artem Magicam, diuersa spectacula, admiratione digna, oculis aspicientium proponit.
Cap. 585.

Guac. Cõp. malef.

SEdechias quidam, Religione Iudæus, professione Medicus, sicut alter Simon Magus, stupenda quædam coram principibus viris fecit: videbatur enim hominibus ipsum deuorare currum onustum fœno, cum equis, & Auriga: insuper amputare capita, manus, & pedes, quæ pelui coram imposita sanguine stillantia, cunctis spectanda præbebat, & ea statim hominibus illæsis suo quoque loco restituebat. Media bruma hortum amænissimum in Cæsaris palatio arboribus, herbis, floribus, cantu auium, subito natis, & auditis producebat.

Io. Trith in Chron. Spã-chin. ann. 1262.

Deodorus, Magus peritissimus, diris carminibus mira operabatur. Videbatur conuertere homines in bruta, & distincta spacijs locorum longissimis simul adunabat, & per aerem vehebatur, vt in ipso quandam numinis potentiam esse crederent. *Cap. 586.*

Tho. Phaz. Dec. rer. Sicul. l. 5. c. 4. Idem cap 7 l. 3. Dec. 1.

MIra referuntur de quodam Diodoro, quem vulgus Lialorum vocat. Hic magica arte imbutus miranda præstigiorum machinatione Cattanæ floruisse dicitur. Is potenti carminum suorum vi, homines in bruta animalia conuertere, omniumq. ferè rerum formas in nouas metamorphoses commutare. Longissimisq. à se spacijs disiunctos, repentè ad se trahere videbatur. Cattanenses præterea adeò crebris lacessebat iniurijs, & contumelijs dehonestabat, vt vanissimæ credulitatis circumuenti ad illum adorandum concitarentur. Hic cum capitis reus tradendus esset supplicio,

carminum arte præstantissima, è Cattana Bizantium, cuius imperium eo tempore Sicilia agnoscebat, & rursus è Bizantio Cattanam è Lictorum manibus dilapsus, paruo temporum interstitio per aerem vehi se iussit; quibus veneficijs adeo populo factus est admirabilis, vt in ipso quandam numinis potentiam esse rati, errore sacrilego, cultum sacris debitum ei exhiberent. Tandem a Leone Cattanensi Episcopo Diuina virtute ex improuiso captus, in media Vrbe coram omni populo in fornacem igneam iniectus, ignis incēdio consumptus est. Sic Diuina iustitia præualuit, vt qui se iudicibus forte minus iusto zelo mortis eripuerat, è Sancti viri manibus elabi non potuerit.

Cæsarius Magus magijs suis deludit multos: eripitur à iudicibus Ecclesiasticis per Principem secularem, qui Deo vlciscente, paulò post interijt. Cap. 587.

NOstris tēporibus Cæsarium Maltesiū Parisijs captum fuisse, sed è carceribus astu elapsū ferebant: idq. ei Bazius Inquisitor inter cętera in iudicio obijciebat: sed cum vrgeretur, & damnationem metueret, à Gubernatore, qui tunc erat, iudicibus Ecclesiasticis supersedere iussis, ereptus, in Aulam irrepsit, & ibi multa de nouo cæpit edere. Carthas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distans sic mutabat, vt bis, terq. alia in eis figura appareret. In altera mensæ parte posita vasa ad se alliciebat, moto vitri tantum frustulo. Cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum sparsa saccari minutorum granorum in mensam magna multitudine, quòd quis sibi granum mente delegisset, indicabat, etiam si quis in deligenda re proposita dubitasset, addebat hæsitationem, & resolutionem. Iactabat, quod alter esset electurus, id se diù prænouisse, & alia multa. Propter quæ tertio in ius ab Illustriss. Archiepiscopo Mechliniensi anno 1600. vocatus, cum sistere se pollicitus esset, aufugit ad Asylum omnium Antichristi præcursorem. Princeps ille, qui præstigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat, vix biennium superuixit, & florente ætate interijt, nec quidquam illi, postquam malæ causæ defensionem susceperat, postea fæliciter in gubernatione cessit. Ex quo patet, quod nunquam Deus impunitos Principes sinit, hostium suorum defensores, cum nominatim vetuerit, ne *Exod. 22.* præstigiatricem quis viuere patiatur. *v. 18.*

Boemus Magus, nunc sua, nunc aliena facie, & statura, nunc in purpura, & serico, nunc in lana, & panno sordido apparebat; videbatur nauigare per mare; conuiuas eludebat, & faciebat aliquem apparere cum ceruinis cornibus; fictos porcos venales proponit, & demum huiusmodi magiam affingit. Cap. 588.

DVbrauius narrat, quod Ziton Boemus Magus, artem suam ostentans, *Lib. 23.* nunc sua, nunc aliena facie, staturaq. apparebat: item in purpura, serico, ac confestim in lana, & panno sordido Regi se offerebat; ambulan-

bulantiq. in terra, ipse tanquam in aqua nauigabat. Aliquoties equis rhedarijs vectum gallis gallinaceis ad epiredium suum alligatis subsequebatur. Conuiuas præterea Regis variè illudebat, interdum manus illorum ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformabat; & quandoq. fronti eorum ceruina cornua latissima adijciebat, quoties videlicet è fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput, & ora ad mensam referre possent. Triginta sues bene saginatos ex manipulis fœni effingit, illosq. pastum proximè Michaelis cuiusdam pistoris locupletis extrudit, proponitq. venales, quo pistor voluit pretio, hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotum compellat: qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis: ergo diù venditore quæsito, atque in Taberna tandem vinaria reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, dum stomachabundus altero pede correptum excitare vult, eum à corpore protinus cum fæmore euellit: clarè Zitone quæritante, & obtorto collo, emptorem ad iudicem trahente; pistor in manifesto deprehensus facinore, vt sibi videbatur, damnum damno addidit.

lib. 25. 26. 28. Sed de Magia hactenus reuertamur ad Petrum, & Paulum.

Petrus, & Paulus iubente Nerone in carcerem deducti sunt. Conuertunt carceris custodes, & baptizant eos, erumpente ibidem cælitus fonte. Prædicant ibi Euagelium, curant infirmos, & quadraginta septem alios viros conuertunt. Cap. 589.

Apud Sur. to. 4. die 2. Iulij. *Die 14. Martij. B.* PEtrus autē, & Paulus occasione lapsus Simonis à Nerone in carcerē fuere detrusi. Carcerem autem, quo sanctissimi Apostoli detenti sunt, Mamertinum dictum esse, Martyrologia fidem faciunt. Erat autem carcer iste ad radices Capitolij supra locum, quem hodie, Forum dicunt, subterraneos habens descensus, Vinculis sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, aliorumq. Sanctorum martyrum nobilitatus.

Cęterùm in eodem carcere Processus, & Martinianus milites, Apostolorum custodes, à Petro ad fidem conuersi, ab eodem sacro baptismate ibidem initiati sunt, erumpente diuina virtute ex petra fonte, vt eorumdem res gestæ declarant. Admiratione enim digna res est, eundem illic fontem in hanc vsque diem perseuerare.

Apud. Sur. t. 4. 2. Iul. In eo igitur carcere cum ad tàm longum temporis spatium detinerentur Apostoli, & à Christianis Romæ agentibus, atque alijs inuiserentur, Euangelium prædicare, malèq. se habentes curare, atque alia plura operari miracula non desierunt: nec enim tantum dictos duos milites in carcere positi Apostoli genuerunt per Euangelium, sed & alios quadraginta septem: in quos simul omnes gladius Neronis sæuijt, illustriq. sic sunt coronati martyrio: quorum memoria annua celebritate recolitur, illorum duorum secunda Iulij, horum decima quarta Martij, qui natalis illis dies idemquè sempiternus illuxit in cælo. Hæc autem quomodo se habuerint, ipsorum Acta declarant.

Martyr. Rom. & alia. *Apud. Sur. t. 4. 2. Iul.*

Iàm

Iàm quod ad Paulum ſpectat, vt à Nerone conijceretur in carcerem, hanc etiam Chryſoſtomus affert cauſam, cum ait: Neronem prorſus ex fama nouiſtis: vir enim impudicitiæ ſceleribus omnibus inſignis fuit: primusq. ac ſolus in tanto Imperij culmine nouos quoſdam laſciuiæ, flagitij, ac turpitudinis modos excogitauit, exquiſiuit, inuenit. Hic itaquè Paulo beatiſſimo (vno enim eodemq. tempore vitam iſtam agebant) huiuſmodi, ac prorſus ſimilia crimina obijciens his quæ vos modo ſanctis obijcitis: Pellicem enim eius, quam ille deperibat, atquè in delicijs habebat, cum induxiſſet fidei, ac religionis ſacramenta ſuſcipere, perſuaſerat vnà inceſtum illum, impurumq. congreſſum declinare: Hec, inquam, ille crimina obiectans, corruptoremq. nequam, flagitioſum, ac nebulonem, & his ſimilia, quæ vos modò perſtrepitis, Paulum vocitans, primum coniecit in vincula: cum verò, vt puellæ eiuſcemodi monita, atquè conſilia dare deſineret, perſuadere non poſſet, necauit eundem. Hæc Chryſoſtomus. At nihil obſtat, vt alia cauſa Paulus, alia vero Petrus ab eodem Nerone conijcerentur in carcerem; nempe iſte propter conſternatum Simonem; ille quod Neronis pellicem ad Chriſtianam Religionem conuertiſſet, & ex impudiciſſima caſtam, atque pudicam reddidiſſet. Alia etiam affertur cauſa, nimirum, quod Proculum, Neronis pincernam, conuertiſſet ad fidem Chriſti ſuſcipiendam.

Chryſoſt. ad uerſus Vituper. Vit. mon. l. 1. eademquè Metaphraſt. die 29. Iunij.

Erat igitur Petrus in carcere, & iam inſtabat tempus à Domino prædictum, quo quiſpiam eum iam ſenem factum debebat cingere, & ducere, quo nolebat; fidem prædicauerat, gentes conuocarat, & curſum conſumauerat. Curſus autem eius fuit huiuſmodi.

Petri per Orbem curſus. ex Card. Bellarmino. *Cap. 590.*

POſt paſſionẽ Domini, manſit B. Petrus quinque ferè annis in Iudæa, inde profectus in Syriã, Antiochię fixit ſedem, & manſit annos ferè ſeptẽ Epiſcopus eius Vrbis. Eodẽ tẽpore peragrauit vicinas prouincias, Pontũ, Aſiam, Gallatiã, Cappadociã, & Bithiniã: inde profectus anno ſeptimo Epiſcopatus Anthiochenſis, qui erat vndecimus à paſſione Domini, redijt in Hieruſalem, ibiq. comprehenſus ab Herode, in vincula coniectus eſt in diebus Azimorũ: ſed paulò poſt ab Angelo liberatus, eodẽ anno, qui erat ſecundus Claudij, Romam venit, ibique ſedem fixit, ac tenuit annis viginti quinque. Nec tamen toto eo tempore, quo fuit Epiſcopus Romanus, manſit Romæ, ſed poſtquam ſeptem annis Romæ prædicauerat, redijt in Hieruſalem, expulſus à Claudio ex Vrbe vnà cum ceteris Iudæis. Scribit enim Lucas, Claudium expuliſſe ex Vrbe omnes Iudæos. Idem ſcribit Suetonius in Claudio. Idem Ioſephus, vt Oroſius citat, & ipſe Paulus Oroſius, qui addunt hoc factum eſſe anno Claudij nono, ideſt 18. à paſſione Domini. Itaq. cum audiſſent ij, qui erant Anthiochiæ, Petrum veniſſe in Hieruſalem, miſerunt ad eum Paulum, & Barnabam, & tunc factum eſt Concilium Hieroſolymitanum. Mortuo autem Claudio, redijt Petrus Romam, & ibidem vitam finiuit.

Act. 18.
l. 7. hiſt.

De

De damnatione mortis Petri, & Pauli, à Nerone Romæ facta: & de Apparitione Domini Petro recedenti. Cap. 591.

ANno Domini sexagesimo nono, redeunte ex Achaia Nerone, eius iussu, Petrus, & Paulus Principes Apostolorũ, vna eademq. die, quamquam diuerso mortis genere martyrium subiere. Ante vero eorum obitum, nonnulla ex probatis Auctoribus collecta præcesserunt. Ex Achaia Romam rediens Nero ea pompa triumphi, quam Suetonius scribit, Apostolos, quos Simonis Magi causa vinxisse diximus, noua superaddita accusatione, vltimo supplicio condemnauit. Quænàm autem ea fuerit ex Ambrosio, & alijs facile intelligitur. Datum enim illis crimini tradunt, quod feminas ad meliorem frugem, & præcipue castitatem seruandam conuertissent. Multum enim in his versati sunt Apostoli, vt quas ad Christianam fidem capessendam inducerent, easdem imprimis castè, & pudicè viuere suaderent: nàm Tacitus, Suetonius, Dio, & ceteri, qui Neronis historias conscripsere, testantur, in nobilissimas quasq. feminas eius libidinem absq. aliquo pudoris freno impudentissimè esse grassatam. Sed cum (vt de Petro primùm agamus) expectaretur executio feralis sententiæ, indignissime ferentes Christiani, sic à se Pastorem omnium abripi Petrum, vt fuga sibi, suisq. consuleret, instantissimis precibus, & obtestationibus admonentes, vix tandem, vt id faceret, suaserunt, imo potius compulerunt. Non deerat ad hæc præstanda carceris Custodum officium, Processi, & Martiniani, quos idem Petrus initiarat sacro baptismate. Quomodo autem egressus, ac iterum Domino admonente sit reuocatus ad carcerem, Ambrosium hæc accuratè scribentem audiamus. In Auxentium enim dum agit, hæc ait: Idem Petrus postea, victo Simone, cum præcepta Dei Populo seminaret, doceretq. castimoniam, excitauit animum Gentilium, quibus eum quærentibus, Christianæ animæ deprecatæ sunt, vt paulisper cederet. Et quamuis esset cupidus passionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus est: rogabatur enim, vt ad instituendum, & confirmandum populum se reseruaret. Quid multa? nocte muro egredi cœpit, & videns sibi in Porta Christum occurrere, Vrbemq. ingredi, ait: Domine, quo venis? Respondit Christus: Venio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum: Christus enim non poterat iterum crucifici, qui carnem, passione suscepta mortis, exuerat: quod enim mortuus est, mortuus est semel; quod autem viuit, Deo viuit. Intellexit ergo Petrus, quod iterum Christus crucifigendus esset in seruulo. Itaq. sponte remeauit, interrogantibus Christianis responsum reddidit, statimq. correptus, per Crucem suam honorificauit Dominum Iesum. Hucusquè Ambrosius.

Sueton. in Nerõ. c. 25.

Ambros. in Auent. de basil. non trad.

Ambros. in Auent. de basil. non trad. fere in med. edit. Rom.

De flagellatione Petri, & Pauli, & columnis, vbi alligati sunt. Cap. 592.

POrrò antequàm supplicio Petrus, & Paulus afficerentur, ambo more Romano virgis cæsi fuisse traduntur. De Petro, quod vilis haberetur

persona

persona, nulla potest esse dubitatio, cum more maiorum, qui vltimo supplicio damnati essent, antea virgis cæderentur. De Paulo autem, quod Ciuis esset Romanus, & lege Valeria primũ, ac deinde lege Porcia haberetur immunis, addubitari posset. Verùm constat tàm ex lege duodecim Tabularum, quàm etiam lege sacra, cum aliquod ab his immane fuisset perpetratum delictum, tunc ijsdem Centuriatis comitijs condemnatos, affectos verberibus primum, capite truncandos. Cum igitur apud omnes grauissimum omnium scelus haberetur impietas. Paulum eius criminis iudicio postulatum, & condemnatum, antequàm vltimo supplicio subijceretur, virgis cæsum fuisse, nullus iure poterit dubitare: cum præsertim adhuc Romæ in Ecclesia S. Mariæ trans Pontem extent, & in honore habeantur columnæ illæ, quibus ambo Apostoli alligati, & virgis cæsi feruntur.

Ducitur Paulus ad locum martyrij, occurrit Plautilla mater Flauiæ Domitillæ, commodat velum, in itinere tres milites conuertuntur. Cap. 593.

GLoriosi Principes terræ, Petrus, & Paulus ducebantur iussu Neronis ad martyrium. Cum autem Paulus à Petro, muta prius salutatione impartita, more Christiano in osculo sancto in hunc modum diuisus esset; ad præscriptum supplicij locum rectà perducitur. Inter eundum quę acciderint, in Actis emendatioribus Passionis eius, magna ex parte habentur expressa. Cum ad locum pergeret passionis, comitantibus populorum turbis innumeris, venissetq. ad Portam Vrbis, habuisse obuiam nobilissimam matronam, nomine Plautillam (licet alij alio nomine eam dictam esse velint) quam, illam fuisse matrem Flauiæ Domitillæ, cuius habetur mentio in Romano Martyrolgio, ac in Actis Sanctorum Nerei, & Archillei, eamq. à sancto Petro baptizatam, ac demum eodem anno post Apostolos vita functam, eadem Acta tradunt. Eam cum flentem intuitus esset Apostolus, ab ea velum petijt, quo feriendus gladio ex more obduceret oculos. Consueuisse Iudæos etiam fascia velare oculos eorum, qui capite truncandi essent, Iosephus demonstrat, dum ait: Is autem eum reuinctis post terga manibus, oculisq. fascia obstrictis, in conspectu Romanorum veluti capite cæsurus produxit. Cum igitur ad illud opus, velum Paulus ab illa petijsset, libenter illa parens, liberaliter tradidit, illud ipsum, vt erat pollicitus, postea receptura. Locus ille, vbi hæc facta sunt, dicitur esse propè Portam Ostiensem, huius rei gratia veteri memoria consecratus. Cum autem sic Paulus duceretur, tres milites ex his, qui ex apparitura erant, ad Christi fidem conuertit, quos in confessione Christianæ Religionis constantes, eiusdem Imperatoris gladius Martyres fecit die secunda Iulij, quæ Anniuersaria celebritate recolitur. Horum nomina fuisse, Longinus, Acestus, & Megistus, nuper citata Acta testantur.

Ioseph. de bel. Iud. li. 7. cap. 14.

De

De Pauli decollatione; & de lacte, quod è gutture eius manauit, & de conuersione triginta quinque virorum.
Cap. 594.

VBi tandem ad locum supplicio destinatum Paulus perductus est, fusis ad Deum precibus, alacri animo, quod id diutius exoptasset, iugulum præbuit. Locus ille dictus, ad Aquas Saluias, tertio ab Vrbe lapide distans, alio nomine, Gutta iugiter manans, est appellatus, vbi Christianorum carnificina est aliquando habita. Nam & Zenonem, ac decem millia militum, illic fidei Christianæ causa fuisse obtruncatos, tùm loci illius vetera monimenta, tùm Romanum Martyrologium attestantur. Illic igitur, cum ictu Carnificis Populus capite truncaretur, non sanguinis fluenta è sectis venis, sed lactis tantum (res planè miranda) largiter fluxit. Res quidem adeò insignis, non tantum ex dictis Actis, sed & alijs compluribus habetur testibus confirmata. Nam & Ambrosius de re tam celebri, & clara, nec dubitatione aliqua obscurata, his verbis meminit: De Pauli verò ceruice, cum eam persequutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactis magis vnda, quàm sanguinis, & mirum in modum Sanctum Apostolum baptismi gratia in ipsa cæde extitisse splendidum potius, quàm cruentum. Quæ quidem res in Sancto Paulo stupenda non est. Quid enim mirum, si abundat lacte, nutritor Ecclesiæ? sicut ipse ad Corinthios ait: Lac vobis potum dedi, non escam. Hæc est plane promissionis illa terra, quam Deus Patribus nostris promisit, dicendo: Dabo vobis terram fluentem lac, & mel. Non enim de hac terra locutus est, quæ dimanantibus aquis cænum inuoluit, lutumq. permiscet; sed de illa tùm Pauli, tùm similium Pauli, quæ iugiter purum, suaueq. distillat. Quæ enim Pauli Epistola non melle dulcior, & lacte candidior? Quæ epistolæ, tamquam vbera Ecclesiarum, populos enutriunt ad salutem. De ceruiee ergò Apostoli pro sanguine Lac manauit. Hucusque Ambrosius. Sed & Ioannes Chrysostomus eiusdem veritatis grauissimus assertor, sic ait: Beatus autem Paulus, cui caput ense præcisum est, vir cuius laudes verbis exprimi nequeunt. At cuiusmodi ensis illius guttur, Dominicum, inquam, instrumentum Cælo suspiciendum, & terræ tremendum peruasit? Qualis locus tuum, Paule, sanguinem excepit, qui lacteus apparuit in eius veste, qui te percussit? qui quidem sanguis barbaricum illius animum reddens melle dulciorem, vt ipse vnà cum socijs ad fidem traduceretur, ita affecit. Hæc de lacte. Subdit de alijs, tunc eo miraculo ad fidem Christi conuersis: ac demum, quem ætatis suæ annum martyrij tempore ageret, his docet: Sit mihi instar coronæ gladius ille, qui triginta, & quinque viros summa ad seruiendum Deo alacritate Domino mancipauit. Sic quidem ex vulgata editione, alij tamen ex Græco aliter interpretantur. Perfecto itaque octo, & sexaginta annorum vitæ cursu, quem pro pietate institutum tenuerat, quieuit. Hæc ipse. Sunt etiam de his alia complura, sed recentiorum testimonia.

Martyrolg. Rom. Ado Vsua. & alij ea die. eodem die 9. Iul.

Ambrosius serm. 68.

1. Cor. 3.

Io. Chrysost. orat. in pri. apost. to. 5. nouel. edit.

De eruptione trium fontium, vbi Pauli collum excisum est, & de sudario reddito Plautillæ. Cap. 595.

DE tribus fontibus, qui in morte Pauli mirabiliter eruperunt, fideli maiorum traditione testatum redditur, tres ibidem emanasse fonticulos dulcis aquæ, qui tunc primùm erupisse dicuntur, cum Pauli caput excisum, tribus se saltibus vi quadam spiritus diuinitus agitauit; quorũ prior dulcior, lactis saporem aliqua ex parte reddat, ceteri quamuis haud longè à primo distent, paulò diuersum gustui saporem afferant. Cuius rei ea ratio solet afferri, quod ipso primo fluxu lac venæ dederunt, ac inde sanguinem: qui quidem locus planè celeberrimus, trium Fontium dictus, frequenti Christianorum visitatur concursu. Sudarium verò Plautilla recepit, cum ministerio expleto Apostolus eidem per visum apparuit. Illudq. esse putatur, quod Constantina Augusta magna instantia apud S. Gregorium Romanum Pontificem agens, ad se mitti postulauit, qui haud sibi concessum esse, quod vnà cum corpore eodem clauderetur sepulchro, quod aperire nefas esset, literis ad eam redditis, excusauit. Corpus verò Apostoli, à Lucina clarissima femina Senatoria sublatum, in suo prædio via Ostiensi honestissimo tumulo locatum fuit. At de Pauli martyrio hactenus. *Gregor. in regist. li 3. epist. 30.*

De effigie, & statura Pauli Apostoli. Cap. 596.

DE effigie Pauli, atque statura, hic repetendum est: quod Triphon Critiam Cathecumenum instituentem, apud Lucianum loquitur: Ergo, inquit, docebo te, quid sit vniuersum; & quid fuerit ante omnia, & quæ item constitutio, quoduè corpus vniuersi. Quando enim me Galilæus ille conuenit recaluaster, naso aquilino, qui tertium vsque ad cælum per aerem ingressus est, quæq. optima, & pulcherrima sunt, inde didicit, per aquas nos renouauit. Hucusq. ille; quem quidem his coloribus, atque notis non alium, quàm Paulum descripsisse, omnes credimus facilè intelligere; nam aliquem alium Apostolorum, vel aliorum Christianorum, tertium cælum conscendisse, nouimus neminem. Staturam verò eius, vt qualis fuerit, describamus, haud procerã fuisse, sed potius breuiorem, tàm ea, quæ ipse de se, quàm quæ Chrysostomus scribit, facilè ostendunt. Ad Corinthios enim secundo scribens, quæ de se aliqui dicerent, refert his verbis: Epistolæ, inquiunt, graues sunt, & fortes, præsentia autem corporis infirma. Quamobrem haud grandiori eum fuisse statura, interpretes æquè consentiunt: his enim alludit Ioannes Chrysostomus dicens: Qui tricubitalis est, & cælum attingit. His omnibus ea consentiunt, quæ demum à Nicephoro, his verbis narrantur: Paulus autem corpore erat paruo, & contracto, atque incuruo, & paulùlum inflexo, facie candida, annosq. plures præ se ferente, & capite modico; oculis multa inerat gratia, supercilia deorsum versus vergebant, nasus pulchrè inflexus, idemq. longior, barba densior, & satis promissa, eaq. non minus quàm capitis coma canis respersa erat. Hæc ipsæ: quæ haud aliunde putamus, quàm ab antiquioribus imaginibus esse accepta. A Christianis enim, qui ex Gentilibus credidissent, Petri, & Pauli imagines olim fuisse viuentibus illis, effigiatas

Lucian. in Philop.

2. Cor. 10.

Io. Chryso. de princip. Apost. to. 5 Niceph. li. 2. c. 37.

Euseb. hist. lib. 7. c. 14. tas coloribus, easdemq. ad posteros per manus traditas, Eusebius testatur, sic dicens: Nos Petri, & Pauli, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas, conseruatasq. aspeximus; idq. propterea (sicut verisimile est) quod maiores nostri ad Gentilis consuetudinis similitudinem quàmproximè accedentes, eos qui tanquam Saluatores illis fuissent, idest, qui illis aliquid salutis, & subsidij attulissent, apud se honore in hunc modum afficere consueuerant. Hæc Eusebius.

De martyrio Petri qui capite deorsum verso, in cruce suspendi voluit. Cap. 597.

IGitur Petrus passus est crucis supplicium in summitate Montis Ianiculi, sepultusq. in ima Vaticani parte, in qua Neronis horti essent, & Circus cum obelisco. Ceterùm quantum pertinet, ad supplicium crucis, omnium sanctorum Patrum sententia liquet, ipsum capite deorsum verso, & in sublime pedibus eleuatis, cruci confixum fuisse; idq. factum ex animi sui sententia, cum assereret se indignum (vt ait Hieronymus) qui sic crucifigeretur, vt Dominus suus. Sed ea, quæ ab antiquis Patribus memoriæ sunt commendata, velut quædam passionis eius trophæa nobilissima, recensentur.

Hieron. de Script. Eccles. c. 1.

Et in primis, quæ Origenes, ceteris antiquior scribit, in hæc verba: Petrus ad extremum Romæ cum versaretur, capite deorsum statuto (sic enim peti cupiebat) cruci affixus est. Augustinus de his agens, hęc ait: Currunt itaq. vterq. ad palmam martyrij, & vterq. perueniunt ad coronam. Et paulò post: Petrus pro Christo capite deorsum verso in ligno suspenditur. Paulus pro Christo gladio trucidatur. Ille proprijs gressibus proficiscebatur ad Christum, oculisq. ad superiora respiciens, beatum spiritum deducebat ad cęlum. At Chrysostomus: Gaudeas Petre, qui ligno Crucis fruitus es, & ad Magistri similitudinem, recta quidem figura, sicut Dominus noster crucifigi noluisti, sed magis inuerso capite, veluti è terra ad Cælum iter parans: O clauos illos beatos, qui membra illa sanctissima pertransierunt.

Orig. in Genes. apud Euseb. lib. 3. c. 1. Aug. serm. de Sanct. 28. Chryso. ho. in Princip. Apostolorum.

Sed & Prudentius hæc quoque, his versibus.

Prudentius Peristeph. hymn. 12.

Prima Petrum rapuit sententia; legibus Neronis
Pendere iussum præminente ligno:
Ille tamen veritus celsæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam Magistri:
Exigit vt pedibus mersum caput imprimens supinis;
Quò spectat imum stipitem cerebro.
Figitur ergo manus subter, sola versus in cacumen,
Hoc mente maior, quo minor figura.

Maximus prætereà: Hic est, inquit, Petrus, qui dum ad crucem tanquàm Christi discipulus duceretur, verso se poscens corpore crucifigi, passionem non timuit, sed æqualitatem crucis Dominicæ declinauit, vt ostenderet vniuersis admirandæ se humilitatis virtutem, nouiq. mysterij disciplinam, & inter tormenta seruasse. Theodoretus aliam quoque affert causam, sic dicens: Cum ad mortem crucis à Nerone damnatus esset, rogauit carnifices, ne similiter atque Dominus trabi affigeretur, sed contrario modo, veritus (quod est verisimile) ne eadem passio eundem sibi ab insipientibus honorem conciliaret:

Maxim. in natal. Apo. serm. 1. Theod. orat. de charit.

ret: ideò rogauit, vt manus inferius, superius autem pedes affigerentur. Hæc ille. Sunt de his aliorum sanctorum Patrum testimonia, atque etiam præconia; sed hæc satis pro instituti ratione.

De sepultura Petri, qui more Regum sepultus est. Cap. 598.

CVm in cruce sic affixus martyrium cõsummasset, & à Marcello presbytero eius corpus curatum, aromatibusq. conditum magnificentissimè more regio, nedum Iudæo, traditur sepulturæ. Alia enim ab his diuersa erat Romanorum consuetudo. Nam de his Neronis temporibus cum agitur de Poppæa Augusta defuncta hæc Tacitus: Corpus eius non igni abolitum, vt Romanis mos, sed Regum externorum consuetudine, differtum odoribus conditur. Sepultum fuisse Petrum in Vaticano non tantum citata à nobis superius testimonia, sed etiam Prudentius monstrat, his versibus. *Acta Lin.* *Tac. lib. 16* *Prud. aduers. Simmach. li. 1.*

Aut Vaticano tumulum sub monte frequentat.
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obses.

Sed quod ad loci faciem spectat, fuisse illam partem Vaticani oliuis feracem, & fonte irriguam, idem ipse Prudentius docet, his versibus.

Dextra Petrum regio tectis tenet aureis repertum
Canens oliua, murmurans fluento:
Namq. supercilio saxi liquor ortus excitauit
Fontem perennem chrismatis feracem. *Prudent. Peristeph. hymn. 12.*

De sepulchris Petri, & Pauli, & antiqua veneratione eorum. Cap. 599.

IGitur per gloriosissimum martyrium tàm Petrus, quàm Paulus, vita functi sunt; locaq. ipsa, vbi eorum sacra corpora sepulta fuerunt, non quidem obscura, sed quod mirandum est, inter persecutores absque iactura, vel contumelia aliqua, clarissima remanserunt; eademq. velut nobilissima trophæa victoriæ, à Christianis summo honore sunt habita. Est de his testis locupletissimus Caius antiquus Theologus, quem tẽporibus Zepherini Papæ vixisse Eusebius tradit; qui & hæc ipsum dicentem inducit: Ego, inquit, Apostolorum trophæa perspicuè possum ostendere. Nam si lubet in Vaticanum proficisci, aut in via, quæ Ostiensis dicitur, te conferre, trophæa eorum, qui istam Ecclesiam suo sermone, & virtute stabilierunt, inuenies. Hæc ipse. *Caius Theologus apud Euseb. li. 2. cap. 24.*

Consueuisse Christianos etiam persecutionis tẽpore, non tantum qui Romæ erant, sed ex remotioribus, tàm Orientalis, quàm Occidentalis Orbis partibus Romam venire, vt veneranda Apostolorum sepulchra inuiserent, ac venerarentur, Acta complurium Sanctorum Martyrum declararunt. Nam ex Perside venisse constat Martham, Marium, & Audifacem temporibus Claudij Iunioris, sub quo etiam martyrio sunt coronati, vt ipsorum acta demonstrant. Id quidem & Maurus, qui etiam martyrium subijt, fecisse reperitur, & alij. Verùm locum Petri fuisse miraculis quoque celebrem, verba illa Nutricis Hermetis significant, quibus ait: Tu si ad limina Petri duxisses eum, & Christo credidisses, hodie filium tuum haberes incolumem. *Surius to. 1 14. Feb. Rom. Martyr. 19 Ianuar. Mart. Roman. 22. Nouemb. Sur in Actis S. Alexan. Papæ die 3*

Greg. li. 3. epist. 30.

Porrò tentasse Orientales Christianos subripere sacra corpora Apostolorum, & in Orientem transferre, ac vti suos gentiles sibi vendicare, Gregorius Papa ad Constantiam Augustam scribens, testatur his verbis: Eo tempore, quo passi sunt, ex Oriente venerunt, qui eorum corpora, sicut Ciuium suorum repeterent: quæ ducta vsquè ad secundum Vrbis milliarium in loco, qui dicitur ad Catacumbas, collocata sunt. Sed dum ea inde leuare omnis multitudo eorum conueniens niteretur, ita eos vis tonitrui, atque fulguris nimio metu terruit, atque dispersit, vt talia denuò nullatenus attentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex pietate Domini meruerunt, leuauerunt, & in locis, quibus nunc sunt condita, posuerunt. Hæc Gregorius.

Ad Sancti Petri sepulchrum miræ fiunt operationes. Cap. 600.

Greg. Turonen. de glor. mart. lib. 1. c. 28.

SEpultus est Petrus (de eo enim agit Gregorius Turonensis, ex quo hæc sumuntur) in templo, quod vocitabatur antiquitus Vaticanum quatuor ordines columnarum valde admirabilium numero nonaginta sex habens. Habet etiam quatuor in altari, quæ sunt simul centum, præter illas, quæ Ciborium sepulchri sustentant. Hoc enim sepulchrum sub altari collocatum, valde ratum habetur. Sed qui orare desiderat reseratis cancellis, quibus locus ille ambitur, accedit super sepulchrum, & sic fenestella paruula patefacta, immisso introrsum capite, quæ necessitas promit, efflagitat. Nec moratur effectus, si petitionis tantum iusta proferatur oratio. Quod si beata desiderat auferre pignora, palliolum aliquod, momentana pensatum, iacit intrinsecus, deinde vigilans, ac ieiunans deuotissimè deprecatur, vt deuotioni suæ virtus Apostolica suffragetur. Mirum dictu, si fides hominis præualuerit, à tumulo palliolum eleuatum, ita imbuitur diuina virtute, vt multo amplius, quàm prius pensauerat, ponderaret: & tunc scit, qui leuauerit, cum eius gratia sumpsisse quod petijt.

Claues sepulchri S. Petri veneratione habitæ etiam apud Reges, & si quid ponitur apud sepulchrum eius, & leuatur, in veneratione habetur. Cap. 601.

MVlti (habet idem auctor eodem loco) & claues aureas ad reserandos cancellos beati sepulchri faciunt, qui ferentes pro benedictione priores accipiunt, quibus infirmitates tribulantium medentur. Omnia enim integra fides præstat.

Auctor vero appendicis ex Gregorio Turonen. cap. 110. hæc de ea ipsa re scribit: Creatus Papa Gregorius claues venerandi sepulchri cum vinculis S. Petri Apostoli memorato Principi Carolo scilicet Martello destinauit.

Anastasius in Gregorio III. Eius tempore ait, concessa est prouincia Romanæ dictioni subiecta a nefandis, Longobardis simul, & Regi eorũ Luitprando, veniensq. Romã, in campo Neronis tendit tẽtoria, deprędataq. Cãpania, multos nobiles de Romanis more Longobardorum totondit, ac vestiuit: pro quo vir Dei Gregorius Papa, vndiq. dolore constrictus, sacras claues ex confessione

fessione beati Petri Apostoli accipiens, direxit nauali itinere ad partes Franciæ Carolo sagacissimo viro, qui tunc Regnum regebat Francorum. hæc & alia Anastasius.

Ceterùm ea, quæ alio capitulo S. Gregorius Papa ad eandem Constantiam Augustam scribens, ait: Cognoscat autem, tranquillissima Domina, quia Romanis consuetudo non est, quando Sanctorum reliquias dant, vt quidquam tangere præsumant de corpore, sed tantummodo in Pixide brandeum mittitur, atquè ad sanctissima corpora Sanctorum ponitur. Quod leuatum, in Ecclesia, quæ dedicanda est, debita cum reuerentia reconditur, & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illuc specialiter eorum corpora deferantur. Vnde contigit, vt beatæ recordationis Leonis Papæ temporibus, sicut à maioribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquijs dubitarent, prædictus Pontifex hoc ipsum brandeum allatis forbicibus inciderit, & ex ea ipsa incisione sanguis effluxerit. *Greg. Ep. 30. l. 3.*

De alijs ad idem corpus admirandis operationibus. Cap. 602.

DE miraculis ad eius sacras Reliquias editis, nemo sufficienter scribere posset.

In actis S. Alexandri Papæ, Nutrix filij Noruetis eidem tùm Gentili, postea Christiano, & martyri, qui filium mortuum lamentabatur, ista dixisse narratur: Tu si ad limina Petri duxisses eum, & Christo credidisses, hodie filium tuum haberes incolumen.

Sanctus Gregorius Papa de eisdem miraculis ad eandem scribens: Corpora, inquit, sanctorum Petri, & Pauli Apostolorum tantis in Ecclesijs suis coruscant miraculis, atquè terroribus, vt neque ad orandum sine magno timore possit accedi. Deniquè dum beatæ recordationis decessor meus (Pelagium dicit) quia argentum, quod supra sacratissimum corpus beati Petri Apostoli erat, longè tamen ab eodem corpore ferè quindecim pedum spatio mutare voluit, signum ei non parui terroris apparuit. Sed & ego aliquid similiter ad sacratissimum corpus S. Pauli Apostoli meliorare volui, & quia necesse erat, vt iuxta sepulchrum huiusmodi effodi altius debuisset, præpositus loci ipsius ossa aliqua, non quidem eidem sepulchro coniuncta reperit, quæ ipse leuare præsumpsit, atque in alium locum transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. *Greg. vbi supra.*

Locum sepulturæ S. Petri, qua Romana Vrbs felix dici meruit, Reges ipsi venerantur. Cap. 603.

Galom. 7. de S. Pet. Hadr. P. ad Carol. Frācorum Regem, est Ep. eius 3. quā reperies to. 2. Epistol. decret.

VErè de sanctissimo Petro Apostolo, illud Psalmi dicere possumus: Nimis honorati sunt amici tui Deus! cum videamus, & Imperatores ipsos ad eius limina maximo consensu pietatis accedere, sepulchrum exosculari, preces ibidem fundere. Audiamus; quæso, sanctum Ioannem Chrysostomum ista annuentem.

Et locus quidem, quo corpus hoc (Christi scilicet) è cruce depositum, breuis erat, & valde angustus: angustior tamen, & venerabilior mille Re- *Chrys. hom. quod Xps. sit Deus.*

 gum

gum Palatijs: Immò etiam Regibus ipsis, & erit requies eius honor. Non in ipso tantum, sed & in Discipulis suis hoc contigit. Nam qui ducebantur & circunducebantur, qui contempti erant, & vincti, qui innumera patiebantur, dum viuebant: vbi defuncti fuut, Regibus ipsis erant magis venerabiles, etiam Romæ, quę Vrbium est regalissima relictis omnibus ad sepulchra piscatoris, & pellionis currunt, & Reges, & Præsides, & Milites, & in Constantinopoli Reges nostri magnam gratiam putant, non propè Apostolos, sed si, vel extra eorum vestibula, corpora sua sepeliantur, fiantq. piscatorum Ostiarij Reges. Hæc, & huiusmodi plura alibi.

De differentia sepulchrorum Petri, & Pauli, & Regum terræ: & quare sint gloriosa eorum sepulchra. Cap. 604.

Chrys. hom. 26. 2. Cor. 12.

QVod quispiam, qui Rex sit, & exercitus habeat, bella prosperè fæliciterq. conficiat, & vincat: nihil mirum, supraq. vulgi opinionem, neque nouum. At post crucem & sepulturam tanta passim terra, mariq. gessisse, id demùm maximè stupendum, ac diuinam & arcanam declarat potentiam. Alexander post mortem suam dissipatum regnum, ac funditus euersum non reduxit: qui enim potuisset mortuus? Christus verò, tunc potissimum, cũ mortuus esset. Et quid de ipso Christo loquor, cũ suis quoq. discipulis, vt post mortem celebres essent & clari, largitus sit? Vbi est, dic quæso, Alexandri sepulchrum? mihi ostendito, ac diem, quo mortuus, dicito. Seruorum autem Christi splendida sunt sepulchra, quæ Vrbem maximè regiam occupauerunt: & dies perspicui sunt, diem Festum terrarum Orbi facientes. Ad hæc, sepulchrum illius, vel familiares, ac domestici ignorant: huius autem etiam Barbari sciunt. Quin sepulchra seruorum crucifixi, regijs aulis sunt splendidiora, non ædificiorum amplitudine, ac splendore (hac etenim parte excellunt) sed quod multò amplius est, conuenientium studio. Nam & ipse ille purpura indutus, peregrè proficiscitur sepulchra illa complexurus, & fastu posito consistit, Sanctos rogans, vt sibi apud Deum patrocinentur, & tabernaculorum artificem, ac piscatorem, patronos etiam mortuos precatur ipse diadema gestans. Studebis ne igitur, dic, quæso, horum Dominum dicere mortuum, cuius famuli etiam mortui, huius mundi Regum sunt patroni? Atque id cernat quis non Romæ tantùm fieri, sed etiam Constantinopoli. Nam & hic Constantinum illum magnum, magno se honore affecturũ existimauit filius, si in vestibulis collocaret piscatoris. Et quod in regijs ianitores sunt regibus, id in sepulchro Christi reges sunt piscatoribus: & illi quidem veluti ipsius loci Domini intus habitant: hi verò tanquàm accolæ, ac vicini præclarè secum agi putant, si ianua ipsis assignetur vestibularis, per hæc infidelibus plenum facientes, maiorem in resurrectione futuram piscatorum excellentiam. Si enim hic ad eum modum excellant in sepulchris, multò magis in resurrectione, atque immutata est status, ac dignitatis ratio. Reges quidem seruorum, ac domesticorum subeunt officium, subditi autem regum induunt dignitatem, immò verò etiam clariorem. Et quod istud citra adulationem dicatur, ipsa declarat veritas. Nam ab illis etiam isti clariores euaserunt. Multò enim, quàm alia illa regum

gum sepulchra, ista sunt veneranda magis. Siquidem illic, multa similitudo, hic celebritas multa.

Quòd si velis, cum regijs aulis hæc sepulchra comparare, rursum & hic ipsa excellunt. Illic enim, qui alios magno cum fastu submoueant multi: hic multi qui vocant, & attrahunt, diuites. pauperes, viros, mulieres, seruos, liberos. Illic metus multus; hic ineffabilis voluptas. Sed suaue spectaculum, regem aureis amictum vestibus, coronaq. ornatum conspicere, tùm adstantes Imperatores, duces, Centuriones, Tribunos, Præfectos. Sed hæc sunt adeò veneranda magis ac stupenda, vt illa cum his collata, fabulam, ac res ludicras existimes. Nam simulatq. limina conscendes, protinus locus ipse mentem in cælum transmittit ad supernum Regem, ad Angelorum exercitum, ad thronum excelsum, ad gloriam illam inaccessibilem: atque hic in terrestri dominio Principis potestati subiacet, vt subditorum quosdam soluat, alios autem vinciat: At sanctorum ossa non hanc habent potestatem miserabilem & abiectam, sed illam multò maiorem. Dæmones enim sistunt, ac torquent, & à vinculis illis accerbissimis vinctos liberant. Quid hoc tribunali terribilius, cum nullus videatur, nullus immineat dæmonis lateribus: clamores, dilacerationes, flagella, tormenta, dæmone non ferente admirandam illam virtutem? Et qui corpora gestarunt, incorporeas superant potestates. Puluis, ossa, denique cineres inuisibiles illas affligunt naturas. Propterea sanè vt regias aulas conspiciat, nemo vnquam peregrè proficisci sustineat; atqui huius spectaculi gratia, Reges multi sæpius peregrinati sunt, futuri enim Iudicis vestigia, & signa nobis exhibent sanctorum martyria, cum dæmones flagellentur, homines affligantur, & liberentur. Vidisti Sanctorum virtutem, etiam mortuorum? Vidisti peccatorum imbecillitatem, etiam viuentium? Quare vt huiusmodi obtineas, vitia fugito, & omni studio virtutem sectare. Si enim talia sunt præsentia, cogita qualia erunt futura: atque huic amori assiduè deditus, amplectere vitam æternam. Hæc Chrysostomus.

De veneratione piorum Regum, & Imperatorum erga sepulchra Petri, & Pauli. Cap. 605.

AT reddita Ecclesiæ pace, Christiani Imperatores sacra hæc sepulchra Petri, & Pauli inuisere, venerari, & debito Religionis obsequio colere, studiosius quæsierunt, ac propensius curauerunt. De his enim, hæc Augustinus. Nunc, inquit, ad memoriam Piscatoris flectuntur genua Imperatoris: ibi radiant gemmæ Diadematis, vbi fulgent, & coruscant beneficia Piscatoris. *Aug. de Sanct. serm. 28.*

Et alibi scribens ad Medaurenses: Videtis, & Imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulchrum Piscatoris Petri, submisso diademate supplicare. Et Chrysostomus: Seruorum Christi splendida sunt sepulchra, quæ Vrbem maximè regiam occupauerunt, & dies perspicui sunt, diem Festum terrarum Orbi facientes, non ædificiorum amplitudine, & splendore (hac enim parte excellunt) sed quod amplius est, conuenientium studio. Nam & *August. Ep. 42.* *Chrysost. in 2. Cor. 2. hom. 26.*

ipse ille purpura indutus peregrè proficiscitur, sepulchra illa complexurus, & fastu deposito, contingit Sanctos, rogans vt sibi apud Deum patrocinentur; & tabernaculorum opificem, & Piscatorem; Patronos etiam mortuos deprecatur ille diadema gestans. Hucusquè Chrysostomus. Hæc quàm sint vera, ipsæ Gallæ Placidiæ Augustæ litteræ ad Pulcheriam Augustã testantur, dum sui in Vrbem aduentus ad limina Apostolorum causam reddit, sic dicens: Vt Romam frequentibus concursionibus adæquè concederemus inspicere, causa est nobis amplectendæ Religionis, vt terminis Sanctorum nostram exhiberemus præsentiam: quos certum est pro sua virtute in cælestibus constitutos, neque inferiora despicere. Nos itaq. sacrilegium esse credimus, si solemnium ordinem denegemus. Hæc ipsa.

Io. Chrysostomi encomium in Petri, & Pauli sepulturam: necnon Venantij Fortunati, & B.Gregorij. *Cap. 606.*

Chrysost. in ep. ad Rom. hom. 42. CHrysostomus cum agit de eorumdem sepulchris, hæc de Pauli theca: Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi sepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Christo deerant, implentis: stigmata illius gestantis, prædicationem Euangelij vbiq. seminantis; puluerem, inquam, oris illius, per quod Christus locutus est? Et paulò post: Vellem videre sepulchrum, quo recondita sunt arma Iustitiæ, arma Lucis, membra nunc viuentia, tunc verò, cum in hac vita essent, mortua. Et alibi: Nullus ex Romanis Regibus tanto in honore fuit, quanto hic est. Ceterùm Imperator foris alicubi iacet abiectus: hic autem velut viuens & regiam tenet: Idem de Petri sepulchro: Quot Reges Vrbes euerterunt: portus extruxerunt, & nominibus suis inscriptis decesserunt; nec tamen eis quicquam profuit, sed silentio, & obliuioni mandati sunt? Piscator autem Petrus, qui nihil fecit eorum, quoniam virtutem est prosecutus, & Ciuitatem maximè regiam occupauit, etiam post mortem resplendet Sole clarius. Horum sepulchris Vrbem esse munitam, alibi idem tradit, cum ait: Hoc corpus plebem hanc munit, quod quauis turri, innumerisq. mœnibus, ac vallis est tutius, & cum ipso corpus etiam Beati Petri. *Chrysost. in 2. ad Tim. hom. 4.* *Chrysost. in hom. in Ps. 48.* *Chrisost. ad Rom. hom. 35.*

Venant. fortun. l. 3. Carminũ. Eadem, & Christianus nobilis poeta, Venantius Fortunatus versibus cecinit: qui velut sepulchrorum ipsorum, hic epitaphium sunto.

Cælorum portæ, lati duo limina Mundi,
  Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apostolicas radianti luce coronas
  Doctior hic monitu, celsior ille gradu.
Per hunc corda hominum reserantur: astra per illum;
  Quos docet ipse stylo; suscipit ille polo.
Pandit iter cæli hic dogmate: clauibus alter;
  Est via cui Paulus: Ianua fida Petrus.
Hic petra firma manens: ille architectus habetur:
  Surgit in his templum, quo placet ara Deo.

A facie

A facie hoſtili duo propugnacula præſunt,
Quos fidei turres Vrbs caput Orbis habet.
Hi radiant oculi pretioſo in corpore Chriſti.
Lumine qui proprio cetera membra regunt.

Quàm autem hæc de protectione Vrbis ſint vera; cum innumera ſint exempla ſuis locis inferius, recitanda, vnum modo ſatis habeatur Gregorij Romani Pontificis teſtimonium ex his,quæ experimento didicit; ſic enim ad Ruſticianam Patriciam, rogans vt Romam veniret: Si gladios Italiæ, & bella formidatis; ſollicitè debetis aſpicere,quanta Beati Petri Apoſtolorum Principis in hac Vrbe protectio eſt; in qua ſine magnitudine populi, & ſine adiutorio militum tot annos inter gladios illæſi Deo auctore ſeruamur. Hæc Gregorius. *Greg. li. 7. epiſt.23.*

De dignitate, quam Petrus, & Paulus Romæ contulerunt. Patrum Encomia. Cap 607.

ROmana Eccleſia, Apoſtolorum Principum ſanguine perfuſa, inſigni lumine decorata fuit: Vnde Tertullianus: Felix, inquit, Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine profuderunt: vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: Vbi Ioannes Apoſtolus,poſtquam in oleum igneum demerſus nihil paſſus eſt, in Inſulam relegatur. Et alibi: Orientem fidem primus Nero cruentauit: Tunc Petrus ab altero cingitur, cum cruci affigitur. Tunc Paulus Ciuitatis Romanæ conſequitur natiuitatem, cum illic martyrij renaſcitur generoſitate. Rurſum de eadem Romana Eccleſia hæc Theodoretus: Habet autem communium quoque Patrum, & veritatis Doctorum, Petri, & Pauli ſepulchra, quæ fidelium animas illuminant. Horum autem Beatiſſimorum par, & planè diuinum, exortum quidem eſt in Oriente, & radios in omnem partem emiſit: in Occidente autem prompto,& alacri animo vitæ ſuſcepit occaſum: & nunc illinc Orbem terræ ſuis radijs illuſtrat: ij veſtram ſedem effecere magis illuſtrem: ea eſt veſtrorum bonorum Colophon. hæc ille. *Tertul.de præſcrip.* *Idem in Scorpiaco.* *Theodoret. in ep. ad S. Leo Pont.*

At non omittimus, quæ itidem de illuſtrata Vrbe Apoſtolorū ſepulchris, Ioannes Chryſoſtomus ſcribit; noſq. ea velut Corollarium, licet omnibus penè vulgata, hic ad poſtremum addimus. Ego, inquit, Romam propterea diligo: tametſi, & aliundè queam illam laudare, nempè à magnificentia, ab antiquitate, à pulchritudine, à multitudine, à potentia, à diuitijs, & à rebus in bello fortiter geſtis: ſed relictis omnibus iſtis, ob id illam beatam prædico, quod erga illos Paulus, dum viueret,adeo fuit beneuolus, adeo illos amauit, coram diſſeruit, & poſtremo vitam apud eos finiuit. Vnde & Ciuitas iſta hinc facta eſt inſignis, pluſquam à reliquis omnibus; & quemadmodum corpus magnum, ac validum, duos habet oculos illuſtres,ſanctorum videlicet illorum corpora. Non ita cælum ſplendeſcit, quando radios ſuos Sol ex ſeſe dimittit, quemadmodum Romanorum Vrbs duas illas lampades, vbiq. terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus: Conſiderate,& horrete, quale ſpectaculum viſura ſit Roma,Paulum videlicet repente ex theca illa cum Petro reſurgentem, in occurſum Domini ſurſum ferri. Qualem roſam Chriſto mittet Roma? Qualibus coronis duabus *Chryſoſt.in ep ad Rom. hom.32*

bus ornatur Vrbs ista? qualibus cathenis aureis cincta est? quales habet fontes? propterea celebro hanc Vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam phantasiam, sed propter columnas illas Ecclesiæ. hucusquè ipse.

De vinculis Sancti Petri, quibus Romæ vinctus fuit. Cap. 608.

AD hæc insuper addimus, quod non tantùm sepulchra Apostolorum magno sunt honore habita, sed & ipsa passionis instrumenta; siquidem vincula, quibus Petrus in carcere Romæ vinctus fuit, perquisita, atque inuenta Balbina Virgo, filia Quirini Tribuni, est summopere venerata. Quæ custodita, & ad posteros per manus transmissa, indita eis diuina virtute miraculis coruscarunt: qua de re à Patribus mirificis præconijs sunt prædicata; ex illis enim tenuia ramenta Christianissimi Principes ad collum Religionis causa gestare consueuerunt. Ac demum tantum absfuit, vt Principibus Apostolorum glorioso martyrio vita functis, credentium fides tepuerit, vt magis, magisq. fuerit propagata: eorum enim exemplo incensa sunt corda credentium, magnoq. fænore numerus martyrum est Romæ auctus, vt S. Leo his explicat verbis; Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, & semper Dominicus ager segete ditiori vestitur, dùm grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur; Vnde duo ista præclara diuini germina seminis,in quantam,sobolem germinarint, beatorum millia Martyrum protestantur, qui Apostolicorum æmuli triumphorum, Vrbem nostram purpuratis, & longè, lateq. rutilantibus populis ambierunt, & quasi ex multarum honore gemmarum, conserto vno diademate coronarunt.

Act. Alex. Papæ apud Sur. die 3. Maij.

Leo serm. 1. in nat. Apost.

De vinculis autem S. Petri, quibus Romæ vinctus fuit, habentur præconia S. Augustini, quæ recitauimus supra, cum actum est de cathenis, quibus Hierosolymis vinctus est, vbi videri possunt. Harum quidem cathenarũ virtutes fuerunt gloriosæ, quia scilicet Beatissimi Petri carnes tetigerunt. Non solùm autem ex corpore ipsorum Sanctorum operante Deo, exierunt virtutes, sed ex illis rebus, quæ corpus illud beatum tetigerunt, quod non solùm superioribus seculis visum est, sed etiam temporibus nostris conspicuum fuit.

Nobilis monaca Lusitana Anulum cathenæ, qua se sanctissima mulier præcinxerat, corpori suo pluribus, & incurabilibus morbis affecto admouens, sensit virtutem exire ex eo, quæ illico, & mirabiliter omnes morbos sustulit. Cap. 609.

DEus, qui mirabilis est in sanctis suis, multa operatur in terris admiranda, quę nulla ratione, aut naturali virtute fieri possunt, vt ostendat eos, qui ipsum diligunt, siue viuant, siue mortui sint, omnia posse in Deo suo. Ita vt nonnunquàm etiam per aliqua exteriora, quæ ad ipsum

ſum ſanctum pertinebant, mira Deus operatus ſit omni tempore. Vt ſi tantùm ea aliqui admouiſſent ad corpus ſuum morbo affectum, exiret virtus de illis, & ſanarentur.

Refert Aloiſyus granatenſis in Cathechiſmo in Simbolum fidei, fuiſſe Romæ mulierem quandam, cui ſe valdè Deus communicauerat: Huic inter alias moleſtias, quibus ſuum corpus afficiebat, erat cathenam ferream circum corpus carnem contingentem ferre: ea mortua, eius Confeſſarius illa cathena, quàmplurima faciebat; ſeruauit quippè, qui illius feminæ ſanctitatem cognoſcebat. *Aloyſius. Granaten. i Cathech. i Symb. fid. part. 2.*

Cum autem Reuendiſſ. P. F. Franciſcus Forerius, completo Tridentino Concilio, huic patri propinquitate eſſet coniunctus, ab eo huius cathenæ anulum, tanquàm pretioſam rem accepit.

Idem autem Pater, cum in hoc regnum veniſſet, noſtræq. Prouinciæ cum eſſet Prouincialis, Lauaras peruenit, vbi nobile Virginum eiuſdem Ordinis Cœnobium erat: quod ingreſſus, vt domum viſitaret, intellexit nobilem ibi eſſe Monacham, at ita morbo affectam, vt illius loci phyſici, & alij, qui de Portu illùc ſe tranſtulerant, illi nullum adeſſe remedium exiſtimarent: & illius veſtes, vt in illa domo fieri ſolet, pro Dei amore datæ erant.

Ipſa verò iam ex altera parte mortua erat, & ſuper hepar duritiem habebat lateris magnitudine: in labris ſquammæ fuluæ inerant, tantum erat corpore debilis, vt cum ei lectum ſternere volebant, opus erat eam linteis tollere, quod aliter commoueri minimè poterat. Reuerendiſsimus P. Prouincialis ad eam, vt ſalutaret, ſe contulit, eamq. ad hortatus eſt, vt æquo animo ferret, quidquid Dei voluntate illi accideret: eiquè illum anulum cathenæ tribuit, quem ſecum habebat, inquiens, cuiuſdam ſanctæ mulieris fuiſſe. Inde ſe ad cœnobium ſuorum Fratrum recepit, quod non longè abeſt; ægrota verò ad aurem admouit illud ferrum, eius partis, quæ paralitica, & iam demortua erat, qua quidem aure nihil audiebat, & ſtatim audiuit, & ei dixit, quæ ſibi ægrotæ ſeruiebat: Soror, ego audio. Illa reſpondit: Admoue etiam ad duritiem, quæ ſuper hepar habes, quod fecit, & ſtatim Dei virtute, & eius ſeruæ meritis illa durities mollis effecta eſt, & perfectè ſe ſanam eſſe cognouit.

Hoc per totum cœnobium percrebuit: ad eam concurrunt Virgines illæ omnes, alienis veſtibus, quod illius pauperibus datæ erant, induunt, & omnes cum ægrota, quæ iam ſuis pedibus ambulabat, ad chorum conueniunt, multis lachrymis, & ſingultibus, vt pro hoc miraculo Deo gratias agerent.

Huius rei fama ad aures Prouincialis peruenit, qui vbi ad cœnobium peruenerat, iam comedere cœperat, & illi narratum eſt, quidquid acciderat. Pranſus ad illud cœnobium ſe contulit, ægrota ſuis pedibus ad ſermonis locum iuit penitus ſana, & ſic ſemper ſe habuit.

Hoc ego ab ipo Patre prouinciali audiui, & ab illius comite, indè à Patre Priore Cœnobij Aueri, qui & earundem virginum Vicarius eſt, cum quo ſæpè de hoc miraculo ſermonem habui: & vt huius rei veritas mihi magis côperta eſſet, ad illius Cœnobij Abbatiſsam ſcripſi, vt huius miraculi hiſtoriam fuſè mihi perſcriberet, quod quidem fecit, & primarium ma-

trum

trum illius loci testatam Chirographis ad me misit, & apud me recondi-tam seruo.

In cuius scripturæ fine addunt se maximas gratias Deo agere, quod sibi hoc miraculum videre suis temporibus permiserit. Hoc miram eam habet opportunitatem (vt dixi) vt intelligatur, quantopere Deus suos fideles seruos diligat, & honoret, qui tantam vim tribuit rebus, quæ illorum corpora contigerunt, cum tanto post tempore, tantoq. locorum interuallo voluerit, vt illud parum ferri, longè omnes medicinas superaret, & naturæ leges, cum statim, & valetudinem tribuerit, quam omnis vis naturæ, & medicinæ negauit.

De vsu Imaginum ad memoriam beneficij retinendam: Et qualis esset Petri Apostoli effigies: & verba eius ad vxorem. *Cap. 610.*

Euseb. hist. l. 7. c. 14. DE corporis Petri effigie, atque statura, hæc scripta inueniuntur; Dictum est ab Eusebio, eos, qui ex gente ab Apostolis prædicatam Christi fidem accepissent, accepti tàm immensi beneficij memores illorum imagines, quocumque modo expressas curasse, talesq. ipsum à maioribus conseruatas aspexisse. *August. de consen. Euangel. l. 1. c. 10.* Affirmat & Augustinus, effigiare consueuisse Christi imaginem, hinc inde Petrum, & Paulum pictos habentem.

Niceph. l. 4 cap. 37. Ex his igitur, haud difficile fuit, vt quales essent ipsorum vultus, quibusdam lineamentis, maiori saltem ex parte, hisce imaginibus haberentur expressi: quæ etiam scriptorum monumentis fuerunt ab alijs memoriæ commendata. Nam & Nicephorus, his scilicet verbis, Petri imaginem reddit, sic dicens: Petrus quidem haud crassa corporis statura fuit; sed quæ aliquanto esset erectior, facie subpallida, & alba admodum: capilli & capitis, & barbæ crispi, & densi, sed non admodum prominentes fuere; oculi quasi sanguine respersi, nigri, supercilia propè euulsa, nasus autem longior ille quidem, non tamen in acumen desinens, sed pressus, simusq. magis. Videbantur autem oculi sanguinei, quòd assiduè plorasse feratur.

At non Petrus tantum, sed & vxor Petri perstans in fidei Christianæ professione, & ipsa quidem, digna tanto viro vxor, adepta est palmam martyrij. Quando autem id acciderit, non satis constat; licet compertum habeatur, ante Petrum eam illud obijsse certamen; cum de vtroque scribat hæc *Clemens Alexandr. stromat. l. 7.* Clemens Alexandrinus: Aiunt certè beatum Petrum, cum vidisset vxorem suam duci ad mortem, lætatum quidem esse propter vocationem, & quod domum reuerteretur: valdè autem exhortando, & consolando proprio nomine eam compellantem dixisse: Heus tu: Memento Domini: Tale erat Beatorum matrimonium. Hæc Clemens.

Principes viri ad limina Apostolorũ, deuotionis, & reuerentiæ causa se conferre studuerunt. Carolus Magnus inter alios magna animi humilitate ea visitauit. Et Ceadualla Occidentalium Saxonum Rex, & Offa Cantuariorum Rex, & nobiles, & ignobiles ex Anglia. Cap. 611.

ACcedere Romã ad sancti Petri limina cõsueuerunt Valentinianus Imp. Galla Placidia mater, Eudoxia Vxor Augusti: Carolum Magnum Imp. huc itidem venisse certum est: quod & pluribus Anastasius in vita Hadriani Papæ I. ostendit, cum ait: *Ex Epistolis Valentiniani ad Eudoxiam vxorem, & Gallæ Placidiæ ad eãdem. Itemque Eudoxiæ filiæ Theodosij, & Valẽtiniani cõiugis ad eundem, & Gallæ Placidiæ ad Pulcheriã Augustam extant t. 1. Conciliorũ ãte Conc. Calcedon.*

Dum per sex mensium spatium Papiam demoraretur in obsidione ipsius Ciuitatis, magnum desiderium habens ad limina Apostolorum properandi, considerans, quod, & sacratissimum Pascha appropinquasset, tùm tollens secum diuersos Episcopos, Abbates etiam, & Iudices, & Duces, & Graphiones, cum plurimis exercitibus hùc Romam per partes Tusciæ properauit ita festinans, & adueniens, vt ipso sabbato sancto se liminibus præsentaret Apostolicis. Et post pauca.

Qua hora easdem sanctissimas Cruces, ac signa sibi obuiam aduenisse conspexit, descendens de equo in quo sedebat, ita cum suis Iudicibus ad B. Petrum pedestris properare studuit: Et infra: Omnes gradus sigillatim eiusdem sanctissimæ Beati Petri Ecclesiæ deosculatus est. Hæc, & alia Anastasius.

De Ceadualla Occidentalium Saxonum Rege, qui Romam Christi anno sexcentesimo octogesimo nono ante Carolum magnum ad limina Apostolorum peregrinatus est, scribit Beda in hæc verba: *Auctor est præter ceteros Marcellinus præsbyter in vita Magni Suiberti apud Surium t. 2. Beda li. 5. cap. 7.*

Anno autem Regni Aldfridi tertio, Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum, cum genti suæ duobus annis strenuissime præesset, relicto Imperio propter Dominum, Regnumq. perpetuum, venit Romam, hoc sibi gloriæ singularis desiderans adipisci, vt ad limina Beatorum Apostolorum fonte baptismatis ablueretur, in quo solo didicerat generi humano patere vitæ cælestis introitum; simul etiam sperans, quod mox baptizatus, carne solutus ad æterna gaudia iam mundus transiret; quod vtrumquè, vt mente dispo-suerat, Domino adiuuante, cõpletum est. Etenim illò perueniens, Pontificatum agente Sergio baptizatus est, die sancto Sabbati Paschalis, Anno ab incarnatione Domini sexcentesimo octogesimo nono, & in Albis adhuc positus languore correptus, duodecimo Kal. Maiarum die solutus est à carne, & Beatorum est consortio sociatus in cælis. hæc, & alia Beda.

Addit Ceaduallæ Marcellinus præsbyter Offam Cantuariorum Regem, cũ ait: Eodem tempore tanta erat deuotio hominum Anglıgenarum, postquàm tota Insula fidei sacramentis erat imbuta, vt non solum nobiles, ignobiles, Clerici, Laici, verùm etiam Reges, & filij Regum de gente Anglorum, spretis Regnis, & delicijs mundi eligerent ex maxima deuotione ad tempus peregrinari pro Christo in terris. Quidam ad docendum inductos, vt Columbanus Sanctus Abbas, qui cum duodecim Clericis &c. Quidam ad visitandum loca Sanctorum, vtpotè Ceadualla præpotens Rex Angliæ, & Of- *Marcellin⁹ in vit. Suiberti.*

fa

sa Rex Cantuariorum, qui anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo octuagesimo nono, Romam proficiscentes, relictis Regnis temporalibus, vt cælestis Regni introitum, & æterna gaudia adipisci possent, à S. Sergio monachi attonsi sunt, &c.

Bed. de sex atat. De Anglis item Romam ad Beati Petri limina venientibus scribit Beda de sex ætatibus ad finem libri. Is enim, vbi egit de famosa illa Tyberis inundatione, quæ (vt ex Anastasio colligitur) Gregorij II. anno quarto contigit, idest Christi anno septingentesimo decimo septimo, hæc mox adiecit: His temporibus, nempe Gregorij II. multi Anglorum gentis, nobiles, & ignobiles, viri, & fœminæ, Duces, & priuati, diuini amoris instinctu de Britannia Romam venire consueuerunt, inter quos Reuerendissimus Abbas meus Coelfridus, annos natus septuaginta quatuor, cum esset presbyter annis quadraginta septem, Abbas autem triginta quinque, vbi Lingonas peruenit, ibi defunctus, atque in Ecclesia Beatorum geminorum Martyrum sepultus est, qui inter alia dona, quæ deferre disposuerat, misit Ecclesiæ S. Petri, Pandecten à B. Hieronymo in Latinum ex Hebræo, vel Græco fonte translatum.

Complura, & penè innumera de his scribi potuissent, sed ne sermonis longitudine lectorem tædio afficiam, hæc satis esse poterunt.

Chrysost. in ep. ad Rom. hom. 32. Concludam itaq. caput verbis S. Ioannis Chrysostomi, quibus ille, desiderium, quo ad limina Apostolorum accedendi tenebatur, aperit, & Vrbem Romam ex Apostolorum corporibus decorem suscepisse ostendit: Ego, inquit, & Romam propterea diligo, tametsi aliunde queam illam laudare, nempe à magnitudine, ab antiquitate, à pulchritudine, à multitudine, ab imperio, à diuitijs, & à rebus in bello fortiter gestis; sed dimittens omnia, ob id illam beatam prædico, quod erga illam Paulus, dum viueret, adeò fuit beneuolus, adeò illos amauit, & coram disseruit, & postremo vitam apud eos finiuit: cuius sanctum corpus ipsi possident, & propterea ciuitas illa hinc facta est insignis magis, quàm ab alijs rebus omnibus, & tanquam corpus magnum, ac validum duos habet oculos illustres, sanctorum videlicet horum corpora.

Non ita Cælum splendescit, quando radios Sol demittit, quemadmodum Romanorum Vrbs duas illas lampades, vbiq. terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, illinc Petrus. Considerate, & horrete, quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet repente ex theca illa cum Petro resurgentem, in occursum Domini sursum ferri. Quales Rosas Christo mittet Roma? qualibus coronis duabus ornatur Vrbs ista? qualibus cathenis aureis cincta est? quales habet fontes? propterea admiror hanc Vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam rem, sed propter columnas illas Ecclesiæ. Quis mihi nunc dabit circumuolui corpori Pauli: affigi sepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Christo deerant, adimplentis, stigmata illius gestantis? Et in 2. ad *Chrysost. in 2. ad Tim. hom. 4.* Tim. 4. Vellem, inquit, videre sepulchrum, quo recondita sunt arma iustitiæ, arma lucis, membra nunc viuentia, tunc vero, cum in hac vita essent, mortua.

De felicitate autem, quam ex Apostolis consequuta est Roma, ita canit, Ecclesia.

O fe-

O felix Roma, quæ tantorum Principum.
Es purpurata pretioso sanguine:
Non laude tua, sed ipsorum meritis
Excellis omnem mundi pulchritudinem

Petrus Romam custodit. Cap. 612.

CVstodem esse Petrum Vrbis, multa sunt quæ ostendunt. S. Gregorius Papa, cuius testimonio contenti erimus, scribens ad Rusticianam Patritiam rogat eam, Romam vt veniat: Si gladios (ait) Italiæ, & bella formidatis, sollicite debetis aspicere, quanta beati Petri Apostolorum Principis in hac Vrbe protectio est, in qua sine magnitudine populi, adiutorijs militum, tot annos inter gladios illæsi, Deo auctore, seruamur. hæc Gregorius. *Greg. li. 7. ep. 33.*

Addam hic exemplum, ex Procopio desumptum de Vrbis muro sub Petri custodia: Inter hanc portam (scilicet Flaminiam) inquit, & alteram ad dexteram huic proximam portulam, porta alia est, quæ Pinciana vocatur: Huic proxime muri pars quædam, lapidum laxata iampridem compagine, seiuncta spectatur, non solum à solo, sed à medio ad summum fastigium scissa, nec sane collapsa, nec aliàs resoluta, sed vtrinquè sic inclinata, vt cetero muro extrinsecus prominentior esse appareat, partim retractior. Hanc muri partem cum demoliri tunc primum Belisarius niteretur, & iterato ædificare cæpisset, obstitere Romani, Petrum Apostolum pro indubitato se comperisse, asseuerantes, eius loci tuendi pollicitum curam se suscepturum. Quod vtique Romanis ex voto successit: quandoquidem, nec eo die, quo per Gothos sunt mœnia oppugnata, nec per omne id tempus, quo Vrbem obsederunt Barbari, hostilis vis vlla ad hunc locum peruenit, nec plane vnquam eodem tumultuatum. Et sanè me admiratio subit, nec Romanis, nec hostibus ipsis in ea tàm diutina Vrbis obsidione, in memoriam venisse muri hanc partem. Quæ res cum miraculi postea loco sit habita, nec sarcire quidem in posterum quisquam, nec de integro restituere ausus est, sed ad hunc diem ea è regione seiunctus permanet murus. Hæc Procopius. Extat in hunc vsque diem is paries ab alio disiunctus, & quasi iàmiàm ad terram ruiturus deorsum flexus, vt qui nesciat, illàc pertransire formidet. Extant etiam prope eundem locum sanctorum Apostolorum imagines, veteris eiusdem loci sacri cultus testimonia. *Procop. de bello Goth. lib. 1.*

Petrus Apostolus, memor promissi sui facti in epistola secunda: Dabo operam, & frequenter habere vos post obitum meum, &c. apparet Episcopo, & flagellis & exhortatione admonet, ne Christi gregem deserat: quod cum fecisset, Regem idolatram cum gente sua ad Christum perducit. Cap. 613.

DIgnatus est Deus nonnunquam & specialibus quibusdam miraculis euidentius reddere, se (inquam) ipsum fuisse, qui secundum Prophetas suos, *Ric. Arist. l. 2 m... 1.*

suos, & veterem idolatriam extirparet, & nouam Religionem Christanam; atque Catholicam in ijsdem Gentibus nostris plantaret. Testimonia huius rei illustria à Deo data sunt in Anglia nostra, inter initia conuersionis eius. Nam (vt narrat Beda) post mortem Edelberthi, primi nostri Christiani Regis, anno ab Incarnatione Dominica 613. (qui erat annus vigesimus primus, ex quo Augustinus Episcopus cum socijs Monachis ad prædicandum genti Anglorum missus est per Papam Gregorium Magnum) cum filius eius Eadbaldus Regni gubernacula suscepisset, magno tenellis ibi Ecclesiæ incrementis detrimento fuit: Siquidem non solum Christi fidem recipere noluerat, sed & fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter gentes auditam Apostolus testatur, ità vt vxorem patris haberet. Quo vtroque scelere occasionem dedit, ad priorem vomitum reuertendi ijs, qui sub imperio sui parentis, vel fauore vel timore regio, fidei, & castimoniæ iura susceperant. Nec supernę flagella districtionis perfido Regi castigando, vel corrigendo defuere: nam crebra mentis vesania, & spiritus immundi inuasione premebatur. Auxit autem procellam huiusmodi perturbationis etiam mors Sabarethi Regis (itidem Christiani) Orientalium Saxonum. Qui vbi Regna perennia petens, tres filios suos, qui pagani perdurauerant, Regni temporalis hæredes reliquit, cœperunt illi mox idololatriæ, quam viuente eo aliquantulum intermisisse videbantur, palàm seruire, subiectisq. populis, idola colendi liberam dare licentiam. Deniq. hi tres expulerunt Mellitum Episcopum Londini, ac de suo Regno cum suis abire iusserunt. Sed non multo tempore Reges, qui præconem seueritatis expulerant, dæmoniacis cultibus impunè seruiebant. Nam egressi contra gentem Geuissorum in prælium, omnes pariter cum sua militia corruerunt. Qualem & Iuliani apostatæ in bello Persico propter eandem causam vltionem, vrgent contra Paganos S. Gregorius Nazianzenus, & S. Chrysostomus, cum alijs multis Christi Domini famulis, ac defensoribus. Verùm aliud ibi multo adhuc mirabilius diuinum testimonium refert Beda: Nam expulsus Mellitus, venit Cantium, tractaturus cum Laurentio (Cantuariensi) & Iusto (Rhosensi) Coepiscopis, quid in his esset agendum. Decretumq. est communi consilio, quia satius esset, vt omnes in patriam redeuntes (erant autem Romani) libera ibi mente Domino deseruirent, quàm inter rebelles fidei Barbaros, sine fructu residerent. Discessere itaq. primò Mellitus, ac Iustus, atque ad partes Galliæ secessere, ibi rerum finem expectare disponentes. Cum verò Laurentius eos secuturus, ac Britanniam esset relicturus, iussit ipsa sibi nocte in Ecclesia Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, Cantuariæ, stratum parari: in quo cum post multas preces, ac lachrymas ad Deum pro statu Ecclesiæ fusas, ad quiescendum membra posuisset, atque obdormisset, apparuit ei beatissimus Apostolorum Princeps: & multò illum tempore secretæ noctis flagellis acrioribus afficiens, sciscitabatur Apostolica districtione, quare gregem, quem sibi ipse crediderat, relinqueret? vel cui pastorum oues Christi in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret? An mei, inquit. oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in indicium suæ dilectionis commendauerat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremo mortem, mortem autem Crucis, ab infidelibus, & inimicis Christi ipse cum Christo coronandus pertuli? His Beati Petri flagellis simul & exhortationibus animatus famulus

Bed. hist. Angl. l. 2. c. 5.

1. Cor. 5.

Nazianz. Inuect. 2. in Iul.
Chrysost de S. Babyl.

Bed. ibid. c. 6.

mulus Christi Laurentius, mox mane facto venit ad Regem Eadbaldum, & retecto vestimento, quantis esset verberibus laceratus, ei ostendit. Qui multum miratus, & inquirens, quis tanto viro tales ausus esset plagas infligere? vt audiuit, quia causa suæ salutis Episcopus ab Apostolo Christi tanta esset tormenta plagasq. perpessus, extimuit multùm, atque anathematizato omni Idololatriæ cultu, & abdicato connubio non legitimo, suscepit fidem Christi, & baptizatus, Ecclesiæ rebus, quantum valuit, in omnibus consulere, ac fauere curauit. Misit etiam in Galliam, & reuocauit Mellitum & Iustum, eosq. ad suas Ecclesias liberè instituendas redire præcepit. Qui post annum, ex quo abierant, reuersi sunt. Et Iustus quidem ad Ciuitatem Rhofi, cui præfuerat, rediit: Mellitum verò Londonienses Episcopum recipere noluerunt, Idololatris Pontificibus magis seruire gaudentes. Non enim tanta erat ei (id est, Eadbaldo) quanta patri, ipsius regni potestas, vt etiam nolentibus, ac contradicentibus paganis, Antistitem suæ posset Ecclesiæ reddere. Veruntamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum conuersus est, diuinis se studuit mancipare præceptis. Denique & in Monasterio Beatissimi Apostolorum Principis, Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis fecit, quam consecrauit Archiepiscopus Mellitus. Ex quibus miraculis apertissimum est, quod dixi contra blasphemias Hæreticorum, in Anglia nostra (sicut & in ceteris Gentibus) non tàm homines Ecclesiæ nostræ destruxisse idololatriam, eiusq. loco plantasse Religionem nostram Catholicam, quàm Deum ipsum.

Quamdiù enim merita B. Petri Apostoli Deo cui omnia viuunt, non moriuntur: nequaquam fidei suæ, vel solicitudinis hæredes deficient, nec deerũt prorsus qui regulam, quam circa Dominum feruentissimæ charitatis ostendit, pro quantitate virium, proq. capacitate diuinitus collati doni sequantur. Ipse namq. quidquid ab indignis ministris negligenter agitur, supplet; ipse locum, quem olim delibatione proprii corporis Domino consecrauit quiscumque, vel qualiscumque Vicarius extet, suæ tantum claritatis lumine hodieq. indeficienter illustrat. Cui & si desunt merita successoris, adsunt tamen beneficia decessoris, ac primi Sedis eiusmodi sessoris. *Hadr. Papa I. ad Carolũ Regem, ep. 12*

Ingens persecutio, contra Christo credentes, post mortem Apostolorum exorta. Cap. 614.

POst necem Apostolorum, tantum abfuit, vt necatis Apostolis, excitata semel a Nerone in Christianos persecutio exstincta fuerit, vt potius vehementioribus flammis exarserit, & impetu grauiori reuixerit. Nam in eos imprimis, qui sibi familiarius adhæsissent, rabies Imperatoris incenditur, simulq. gladius persecutionis exeritur: id quidem acta testantur. Erant enim ex his complures ex ipsius Neronis familia, quorum meminit Paulus Romæ scribens ad Philippenses, his verbis: Salutant vos omnes Sancti, maximè autem qui de domo Cæsaris sunt. Ex his vnum fuisse Torpetem, Euellium alterum, Romanum Martyrologium docet: ceterorum nomina vna cum Actis ipsorum in obscuro manserunt. Passi & tunc feruntur duo Milites custodes carceris, Processus, & Martinianus: itemq. Herodion, & Olympas, sed ante Petri martyrium; quorum quidem meminit Metaphrastes. *Baron. an. 69.* *Pilip. 4.* *Mar. Rom. die 17. Maij, & 11.*

Metaphr. die 29. iunij. stes. Passæ item sub Nerone feruntur Religiosissimæ feminæ, Basilissa, & Anastasia, Apostolorum discipulæ, & aliæ complures. At non longè ab Vrbe in Thuscia eodem tempore passi sunt Ptolomæus Episcopus à S. Petro ad prædicandum Euangelium illùc missus, nec non Romanus Episcopus Nepesinus, ac triginta Christiani ad fidem per Ptolemæum conuersi: quòd verò Acta habeant, sub Claudio subijsse martyrium, de Nerone Claudio intelligendum est, secundum ea, quæ superius in Claudio dicta sunt. *Mar. Rom. die 15. April.*

At non Romæ tantum, & locis iuxta Vrbem positis, sed & in alijs Ciuitatibus, atque Prouincijs sub eodem Nerone passi martyres reperiuntur: nam tradit Orosius per omnes Prouincias pari persecutione Christianos vexari à Nerone mandatum esse; horum verò magna ex parte nomina exciderunt, exustis Ecclesiasticis monumentis à Diocletiano Imperatore, vt suo loco dicemus: adeò vt vix paucorum habeatur mentio in Romano Martyrologio. Sed omissis ceteris (non enim nostri est instituti omnium Ecclesiarum Martyres omnes prosequi) quæ pertinent ad ea, quæ Romæ sunt gesta, tantummodo nunc prosequamur. Commendantur in hac persecutione studia inter alias duarum sanctissimarum mulierum, Lucinæ, atque Perpetuæ; quarum prior hoc elogio celebratur in Romano Martyrologio. Hæc de facultatibus suis Sanctorum necessitatibus communicans, Christianos in carcere detentos visitabat; & Martyrum sepulturæ inseruiebat: iuxta quos & ipsa in crypta à se constructa sepulta est. De Perpetua verò hæc: Baptizata à B. Petro Apostolo, Nazarium filium, & Africanum virum ad Christi fidem perduxit, & multa Sanctorum Martyrum corpora sepeliuit, ac tandem bonorum operum meritis cumulata migrauit ad Dominum. *Oros. lib. 7. cap. 7.* *Mar. Rom. die 30. Iunij.* *Mar. Rom. die 4. Augusti.*

Ceterùm sæuissimam fuisse non Romæ tantum, sed toto Orbe Romano Neronis persecutionem, vetus illa inscriptio in Hispania reperta facilè persuadet. Eiusmodi enim tunc fuit titulo, quòd Christianos omnes occidendos mandasset, atque latrones, sculpto lapidi commendatus:

Habet Ald. post Schol. in Cõment. Cæs. in descrip. prou. Hispan. ex ruinis pagi Maramesar.

NERONI CL. CAES. AVG.
PONTIF. MAX. OB PRO-
VIN. LATRONIB. ET HIS
QVI NOVAM GEN. HVM.
SVPERSTITIONEM INCVLCAR.
PVRGATAM.

Potes ex ijs quoque, lector, probè conijcere, fuisse Hispaniarum Ecclesiam, his temporibus florentissimam, dum tanquàm ingens quoddam ab impijs æstimatum est collatum à Nerone beneficium, quod Christianis eam Prouinciam expurgasset, ob idq. memorabile facinus eo velut eximio gloriæ titulo honorassent. At licet, & hac inscriptione nulla expressa sit mentio nominis Christiani, quòd ipsi Ethnici & nomen ipsum exhorrerent; tamen non nisi de Christianis ea posse intelligi, necessarium illud est argumentum, quòd nulla Neronis tempore, nec ante diù, vel postea, alia noua in Orbem inuecta est Religio, quàm Christiana: nec certè Nero omnium superstitiosissimus, aliam quamlibet superstitionem Gentilitiam potuit persecutus

cutus esse, qui etiam magicis ritibus addictissimus erat. Sed & illud verbum illorum obserua; superstitionem inculcar. quod Christianorum proprium fuit, Religionem omni studio, totis viribus, verbis, factisq. cunctis denique neruis suscipiendam omnibus Gentibus ingerere. Considera & ex his, vehementissimam Neronis persecutionem fuisse; vt creditum fuerit, Christianam Religionem ab eo penitùs extirpatam.

Nero in Christianos adhuc magis sæuire intendens, à cælesti numine corripitur, & propter eius infanda scelera ab omnibus derelinquitur, & seipsum necat, quo alios occidere se parat. Cap. 515.

QVieuisse autem Neronem à Christianorum persecutione, à Petro, & Paulo in visu perterritum Acta testantur. Nec mirum. Si enim (quod Dio scribit) post illatam matri; quamuis omnium sceleſtissimæ, necem, sic terroribus est exagitatus, vt non valeret loco consistere, quanto magis hæc ipsum passum esse putandum est, cum præcipuos Dei amicos, eosdemq. sanctissimos, morte mulctatos, è medio sustulisset? His igitur, & alijs, quæ ex diuersis Orbis partibus ab ipso in Christianos ceteros pararentur, sæuissimus homo perterritus, reliquum, quod in stomacho coquebat iræ, in Christianos haud euomere potuit, cum sibi rebusq. suis sollicitus consulere cogeretur. His accessit (quod etiam nolentem, inuitumq. à persecutione Christianorum abstraxit) Romani exercitus iam in Gallia facta defectio: nam hoc anno, cum adhùc moraretur in Achaia, audita est Caij Iulij Vindicis, qui Proprætorem agebat in Gallijs, cum exercitu facta rebellio: quando prætermissa (vt ait Lucianus) Isthmi fossione, se, vt de bello decerneret, recepit in Vrbem: licet Suetonius ipsum de motu illo Galliarum ex Achaia redeuntem, cum Neapoli in Campania esset, certiorem factum esse testetur, eo die, quo matrem occiderat, ipsis Festis Quinquatrijs, mense Martio. Sed hæc licèt magni ponderis esse viderentur, nec contemnenda: tamen non tanti ab eo existimata sunt, quæ elatum eius animum consternare penitùs valuissent: verùm (quod post illatam necem Apostolis accidit) Hispaniarum quoque defectione nunciata, animo penitus collapsus est: quod Suetonius declarat his verbis: Postquam etiam deinde Galbam, & Hispanias desciuisse cognouit, collapsus, animoq. male fracto, diu, & sine voce, & & prope intermortuus iacuit.

Dio in Nerone.

Lucian. de Isth. foss.

Sueton. in Ner. c. 40.

Suet. ibid. c 40.

At adueniente Chisti anno septuagesimo Consules creati sunt C. Silius Italicus, & Galerius Trachalus Turpilianus: meminit huius Consulatus Plinius Iunior, sed dicés de Silio Italico: Nouissimus à Nerone factus est Consul: ita postremus ex omnibus, quos Nero Consules fecerat decessit. Illud etiã notabile, quòd vltimus ex Neronianis Consularibus obijt, quo Consule Nero perijt: quod me recordantem fragilitatis humanæ miseratio subijt. Quid enim tam circumcisum, tam breue, quàm hominis vita longissima? An non videtur tibi Nero modo fuisse, cum interim ex ijs, qui sub illo gesserunt Consulatum, nemo iam superest?] hæc Plinius ad Caninium Rufum scribens philosophatur. At nec tacendum, quod de ijsdem Consulibus Suetonius scribit, his verbis: Consules ante tempus priuauit honore, atque

Plin. lib. 3. c. 7.

Suet. in Neron. 43.

in vtriusque locum solus iniit Consulatum; quasi fatale esset, non posse Gallias debellari, nisi à Consule, ac susceptis fascibus.] Extat quoque Epigramma Martialis de Consulatu Silij Italici: sed sub Domitiano iam tertium puto suffectum.

Mar. Epig. lib. 8.

Inter hęc autem cũ C. Iulius Vindex, qui defectionem in Gallijs excitarat, à militibus Rufi, qui Germaniam obtinebant, occideretur, idemq. Rufus Imperator designatus esset: Cumque his omnibus infaustis, illud etiam adderetur, quòd Rubrius Gallus, quem contra rebellantes mittebat, defecerit: nec, quod ipse Nero conceperat, vniuersum Senatum interficere posset; quodq. à Prætorianis etiam militibus desertus esset: desperatione melioris status omnino deficiens, vili indutus veste, fugam arripiens, vna cum tribus, vel quatuor libertis in prædium vnius ex his, Phaontis nomine, inter viam Salariam, & Nomentanam, quarto ab Vrbe lapide positum venit: vbi in spelunca delitescens, cum equites se quærentes aduentare cognouit, sibi ipse, licet pauidus, intulit manus: quem ægrè morientem vnus ex libertis Epaphroditus confecit, quarto Idus Iunij (ea die qua olim Octauiam coniugem interfecerat) agens suæ ætatis annum trigesimum secundum, cum imperasset annos tredecim, menses septem, & dies vigintiocto, numerando à die sequenti obitus Claudij Imperatoris. De his fusius agunt Suetonius, Dio, & alij complures, simulq. de funere eius, ac sepultura.

Suet. ibid. & c. 44. & 45 & seq. Dio in Neron.

Enarratis ijs, quæ, tanquàm meliora ex gestis Petri, & Pauli excerpta commemorauimus, operæpretium est, vt ceterorum Apostolorum facta, commemoratione digna, recenseamus. Sed valde dolendum est, magnorum virorum res per Orbem vniuersum, & per vltimos terræ terminos supra humanam existimationem, & super naturam actas, aut penitus interijsse, aut scriptas penitus non fuisse; aut si quæ scriptæ sunt, reperiri apud Auctores, quorum fides ita vacillat, vt etiam nec fides adhiberi possit multis, quæ verè scripta sunt: veritatis enim facies inter mendacia residens, mendaciorum limo fœdatur, & respuitur. Nulli autem dubium esse debet inter illas fictas historias, multas reperiri, quæ veræ historiæ sunt. Mendaces enim, vt mendacia sua honestent, semper illa cum veris immiscent. Sed nobis ea tantùm recensenda erunt, quæ apud probatos Auctores repeperiemus.

At post Petri, & Pauli exitum gloriosum, congruum videtur, vt de Andrea, Petri fratre, aliqua enarremus, si non, quæ in vita gessit, quorum pauca sciri potuerunt, saltem, quæ post mortem eius gesta sunt. Enarrabimus autem, quæ de Andreæ martyrio, in epistola Presbyterorum Achaiæ habentur expressa; in Ecclesia enim publica lectione recitantur. Sunt autem hæc.

Sancti Andreæ Apostoli, fratris Petri, Crucis feruidissimi amatoris, ad crucem alloquium, & patiendi pro Christo æstuans desiderium, & martyrium gloria plenum.

Cap. 616.

Brev. Rom. in Festo S. Andreæ.

ANdreas Apostolus, Bethsaidæ natus, qui est Galilææ vicus, frater Petri, natu maior, discipulus Ioannis Baptistæ, cum eum de Christo dicen-

dicentem audiſſet: Ecce Agnus Dei, ſecutus Ieſum, fratrem quoque ſuum ad eundem perduxit. Cum poſteà vnà cum fratre piſcaretur in littore Galilææ, ambo à prætereunte Chriſto Domino ante alios Apoſtolos vocati, illis verbis: Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum: nullam interponentes moram, & relictis retibus ſecuti ſunt eum. Poſt cuius paſſionem, & reſurrectionem, Andreas, cum in Scythiam Europæ, quæ ei Prouincia ad Chriſti fidem diſſeminandam obtigerat, veniſſet; deinde Epirum ac Thraciam peragraſſet, doctrina & miraculis innumerabiles homines ad Chriſtum conuertit. Poſt Patras Achaiæ profectus, & in ea Vrbe plurimis ad veritatem Euangelicam perductis, Aegęam Proconſulem, prædicationi Euangelicæ reſiſtentem, liberrimè increpauit, quod qui Iudex hominum haberi vellet, Chriſtum Deum omnium Iudicem à Dæmonibus eluſus non agnoſceret.

Tùm Aegeas iratus, Deſine, inquit, Chriſtum iactare, cui ſimilia verba nihil profuerunt, quo minùs à Iudæis crucifigeretur. Andream verò de Chriſto nihilominus liberè prædicantem, quod pro ſalute humani generis ſe crucifigendum obtuliſſet, impia oratione interpellat, ac demum hortatur, vt ſibi conſulens, Dijs velit immolare. Cui Andreas: Ego omnipotenti Deo, qui vnus & verus eſt, immolo quotidie, non taurorum carnes, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum agnum in altari: cuius carnem poſtea quàm omnis populus credentium manducauerit, agnus, qui ſacrificatus eſt, integer perſeuerat, & viuus. Quamobrem ira accenſus Aegeas, iubeat eum in carcerem detrudi: vnde populus Andream facilè liberaſſet; niſi ipſe ſedaſſet multitudinem, vehementius rogans, ne ſe ad optatiſſimam martyrij coronam properantem impedirent.

Igitur paulò poſt in Tribunal productum, cum Aegeas Crucis extollentem myſteria, ſibiq. ſuam impietatem exprobrantem, diutius ferrè non poſſet, in Crucem tolli, & Chriſti mortem imitari iuſſit. Adductus Andreas ad locum martyrij, cum Crucem vidiſſet, longè exclamare cœpit: O bona Crux, quæ decorem ex membris Domini ſuſcepiſti, diù deſiderata, ſolicitè amata, ſine intermiſſione quæſita, & aliquando cupienti animo præparata; accipe me ab hominibus, & redde me Magiſtro meo: vt per te me recipiat, qui per te me redemit. Itaq. Cruci affixus eſt: in qua biduum viuus pendens, & Chriſti fidem prædicare nunquam intermittens, ad eum migrauit, cuius mortis ſimilitudinem cõcupierat. Quæ omnia Presbyteri, & Diaconi Achaiæ, qui eius paſſionem ſcripſerunt, ſe ita, vt commemorata ſunt, audiſſe & vidiſſe teſtantur. Eius oſſa primum, Conſtantio Imperatore, Conſtantinopolim, deinde Malphim tranſlata ſunt. Caput, Pio ſecundo Pontifice, Romam allatum in Baſilica ſancti Petri collocatum eſt.

Multa autem de ſancto Andrea leguntur facta poſt eius obitum opera; eaq. mirabilia, quorum ea dumtaxat nos referemus, quæ à ſanctis Viris ſcripta nouimus, nempe à SS. Gregorio Papa, & Gregorio Turonenſe.

Achaiæ, in Ciuitate Patras ad ſepulchrum S. Andreæ, & manna in modum farinæ, & oleum odoratum proferebatur, multaque aliæ virtutes admirabiles patrabantur. Cap. 617.

Greg. Tur. de gloria Martyrum cap. 31.

ANdreas Apoſtolus (inquit Turonenſis) magnum miraculum in die Feſtiuitatis ſuæ profert, hoc eſt, manna in modum farinæ, vel oleum cum odore nectaris, quod de tumulo eius exundat: per id etiam, quæ ſit fertilitas anni ſequentis, oſtenditur; ſi exiguum profluxerit, exiguum terra profert fructum: ſi verò fuerit copioſum magnum arua prouentum fructuum habere ſignat; nam ferunt in aliquibus annis in tantum è tumulo oleum exundare, vt vſque medium Baſilicæ profluat riuus ille. Hæc autem aguntur apud Prouinciam Achaiam in Ciuitate Patras, in qua Beatus Apoſtolus ſiue martyr pro redemptoris nomine crucifixus, præſentem vitam glorioſa morte finiuit: tamen cum oleum defluxerit, tantum odorem naribus præſtat, vt putes ibi multorum aromatum ſparſam eſſe congeriem; quod non ſine miraculo ac beneficio habetur in populis. Nam ex hoc, ſeu inunctiones factæ, ſeu potiones datæ plerumq. languentibus commodum præſtant; poſt cuius glorioſam aſſumptionem multæ virtutes ad hoc ſepulchrum, vel per loca diuerſa, in quæ eius Reliquiæ collocatæ ſunt, feruntur oſtenſæ: de quibus pauca memorari non putaui abſurdum, quia ædificatio eſt Eccleſiæ, gloria Martyrum, virtuſq. Sanctorum.

Reliquias S. Andreæ, aliquis ex ardenti Baſilica per medias flammas eripit. Cap. 618.

Ex eodem Greg. Tur. loco quo ſupra.

TEmpore quo interfecto Clodomiro Rege Francorum, ſe exercitus reparans Burgundiam deuaſtabat, in quadam Baſilica Reliquiæ dicti Apoſtoli, cum Saturnini martyris tenebantur; accenſaq. Baſilica, cum iam tignorum moles dirueret, pauperes, ac ſenes, quos barbaries reliquerat, flebant dicentes, Væ nobis, qui tantorum pignorum hodie caremus auxilio, nec nobis vltra ſpes præſentis vitæ manebit, ſi hæc deperierint. His ita flentibus, nutu Dei adueniens Turonicus homo, condolens his lamentis, & diſcens virtutem Martyrum non minus fide, quàm parma protectus, per medias ingreditur flammas, apprehenſaſq. ab altari Sancto Reliquias nihil ab igne læſus, extulit foras, ſed continuo, ita conſtrictus eſt, vt greſſum in ante agere non valeret. Tunc indignum ſe iudicans, qui ea ferret, vnam puellam paruulam impollutamq. elegit à præda, cui capſulam collo impoſuit, & ſic in patriam proſperè acceſſit. Tunc collocatis in Altari Nouicenſis Eccleſiæ, vbi nulla adhuc pignora Sanctorum habebantur, annis ſingulis deuotiſsime eorum ſolemnia celebrata. Cuius filius cum hæc poſt patris obitum non impleret, à febre quartana per annum integrum laborans vouit, vt nouam Baſilicam in eorum honore conſtrueret. Quo facto, amota febre ſanatus eſt. Sed nec hoc ſine diuinitatis prouidentia actum reor, quod eadem die, qua beatæ Reliquiæ in aliam ſunt tranſlatæ Baſilicā, errantes homines à via, qui B. Vincentij Reliquias deferebant, ad vicum ipſum delati ſunt. Tunc rogante preſbytero

bytero diuiferunt, & particulam pignorum, quam in fancto Altari, vnde alias abftulerat, collocarunt.

Calculo laborans, morti vicinus, Apoftolo Andreæ fefe commendans, lapidem magnum ex vefica, miraculo magno emifit.
Cap. 619.

Mvnzolus autem, cum Theodeberti Regis tempore ad Iuftinianum Imperatorem pergens, Conftantinopolitani itineris viam nauali euectu fulcaret, ad vrbem Patras, in qua idem habetur Apoftolus, eft appulfus, & dum ibi cum fatellitibus moraretur, infirmata vefica calculofus efficitur. Dehinc diuerfis doloribus arctatus, febre confumitur, ablataq. delectatione comedendi, atque bibendi, aduentum mortis folùm præftolatur. Igitur dum ita fe feffum, & fine fpe vitæ videt, decernit teftamentum fuum, petit, fcribit, munitumq. fubfcriptionibus, ac figillis, inquiri præcepit, fi forfan aliquis reperiretur in Ciuitate, qui penitùs, in arte Medicina pofsit morituro fuccurrere. Sed cum hoc Epifcopo, qui tunc præerat fuggeritur, ait: Quoufque vos, dilectifsimi, caffo fatigatis labore, & inter homines requiritis Medicinam, cum habeatur hic cæleftis Medicus, qui fæpe infirmorum valitudines fine herbarũ adminiculo, virtutis propriæ depellat effectu? Et quis, inquiunt, eft ille? Andreas, ait, Apoftolus Chrifti. Hæc nunciantes infirmo, rogat fe portari ad beati fepulchrum: Cumque pauimento proftratus, quæ necefsitas exigebat, fideliter precaretur, voce tenui vafculum poftulat exhiberi, illatumq. dum vrinam nititur eijcere, lapidem magnũ emifit, viq. tàm validus fuit, vt cadens fonum in ea, quæ parata fuerat, conca proferret. Tunc ablata febri cum omni dolore, naui reftituitur incolumis. *Ex eodem Greg. Tur. c. 31. eiufdem loci.*

Comes quidam agrum Ecclefiæ S. Andreæ peruadit: rogatur ab Epifcopo, vt reftituat ablatum agrum. Eo recufante, arripitur ingenti febre: mittit nuncios ad Epifcopum, vt pro eo oret, & ipfe agrum reftituet: orat, fanatur, agrum non reftituit. Epifcopus mæftus dat fe orationi, vt Deus eum ad reftituendum compellat. Iterumq. Comes recidens diuino iudicio in morbum agit in extremis; cumq. iterum Epifcopum rogaffet, vt prius, non auditur, fed ingreffus in Ecclefiam, fpiritum exhalauit.
Cap. 620.

Ecclefia quoque Agathenfis, quæ fancti Andreæ Apoftoli Reliquijs plaudit, plerumq. gloriofis illuftratur miraculis: peruerfores rerum fuarum fepius arguit. Denique Gomacharius Comes agrum Ecclefiæ ipfius peruadit. Tunc Leo Epifcopus huius Ecclefiæ valde mę ftus cucurrit ad eum, dicens: Relinque fili res pauperum, quas ordinationi noftræ Dominus commendauit, ne tibi fit noxium, & à lachrymis egentium, qui de fructibus eius ali confueuerant, eneceris. Ille verò, qui erat hæreticus, paruipendens ea, quæ ab Epifcopo dicebantur rem in fua dominatione retinuit. Interim procedente die arripitur à febre. Cumque non modo ardore corporeo, verùm *Ex eodem Greg. Tur. cap. 79.*

etiam animæ vexaretur incommodo, misit ad Episcopum nuncios, dicens: Dignetur pro me Sacerdos orationes fundere ad Dominum,& ego dimittam agrum eius. Quo orante,hic à valetudine, qua grauabatur,conualuit, factusq. sanus ait suis: Quid putatis,quod isti nunc Romani (hoc est Catholici) dicunt? Aiunt enim me ob hoc fuisse febre grauatum, quia tulerim agrum eorum, quod mihi iuxta consuetudinem humani corporis accidit. Veruntamen non habebunt eum me viuente: & dicto citius misit, qui eum iterum auferret.

Quod cum Episcopus comperisset, venit ad eum dicens: Num pœnitet? ne facias quæso, ne vltioni diuinæ subiaceas. Qui ait ad Episcopum: Sile, sile decrepite. Nam infrænatum te loris circuire Vrbem super asinum faciam, vt sis ridiculo omnibus,qui te aspexerint. At ille silens ad nota recurrit præsidia: prosternitur in oratione,celebrat vigilias,ac noctem totam in lachrymis & psalterio ducit. Mane autem facto, accedit ad lichnos,qui de camera ad Ecclesiam dependebant;extendensq. virgam, quam tenebat in manu, effregit cunctos,dicens: Non hic accendetur lumen,donec vlciscatur Deus de inimicis, & restituat res domus suæ. Hæc eo dicente,protinùs hæreticus ille in rediuiuam febrem corruit: cumque in extremis ageret, misit ad Episcopum dicens: Ora pro me Sacerdos ad Dominum,vt viuam,& restituam agrum,ac similem eius conferam dominationem.Quibus Pontifex respondit: Iam oraui ad Dominum, & exaudiuit me. Misit alios, ac tertios ad eum nuncios; sed Sacerdos in vno responso persistens,non mouebatur ad hæc, vt pro eo orationem daret ad Dominum. Hæc ille hæreticus cernens, iussit se in plaustro componi, atque ad eundem euehi, ac per se deprecatur Episcopum dicens, quia dupla satisfactione restituo agrum, quem inique peruasi, tantum vt oret pro me Sanctitas tua:illo quoque recusante,compulit eum vi, vt abiret ad Ecclesiam: quo discedente, cum Ecclesiam est ingressus, & hic spiritum exhalauit, recepitq. confestim Ecclesia rem suam.

In Monasterio S. Andreæ ipse Apostolus videbatur Abbas, Monachos instruens, & corripiens. Cumq. quidam Monachus de pretio recepto furatus fuisset, dæmoni est traditus: interrogatus: si pretium forsan surripuisset? negauit: cumq. per octo vices negaret, octies à spiritu vexatus est; sed resipiscens, & furtum manifestans liberatur. Cap. 621.

Ex S. Greg. Papæ lib. 9 Epistolarii, ep. 38.

DE eleemosyna, inquit, quam beati Apostoli Andreæ Monasterio fecistis,quid necesse est me aliquid dicere,cum scriptum sit:Absconde eleemosynam in sinu pauperis,& hæc pro te exorabit,&c. De quo sancti Andreæ Cœnobio, quod ipsemet Romæ extruxerat,mira quædam, quæ acciderunt, his verbis enarrat.

Indico autem, quod ob tanta miracula, tanta cura,tanta custodia Monachorum in eodem Monasterio eiusdem Apostoli est, ac si specialiter Abbas Monasterij ipse sit,nam, vt pauca de multis loquar, quæ Abbate & Prępositо Monasterij narrantibus cognoui, edicam. Quadam die duo exinde fratres transmissi sunt, qui aliquid emere pro Monasterij vtilitate debuissent.

Vnus

Vnus iunior, qui prudentior videbatur, alter ſenior, qui cuſtos iunioris eſſet. Perrexerunt vtique & de pretio, quod receperant, ipſe qui cuſtos miſſus fuerat, neſciente altero, de eodem pretio furtum fecit. Qui mox, vt ad Monaſterium ſunt reuerſi, atque ante Oratorij limen venerunt, arreptus à dæmonijs, is qui furtum fecerat, cecidit, & vexari cœpit. Dimiſſus autem à dæmonijs, concurrentibus Monachis requiſitus eſt, num forſitan de eo, quod acceperat, furtum feciſſet? negauit: iterum vexatus eſt, ac dimiſſus: atque iterum requiſitus negauit, atque iterum vexatus eſt. Octo itaq. vicibus negauit, octo vicibus eſt vexatus. Poſt octauam vero negationem, necnon vexationem, confeſſus eſt quantos nummos furto abſtulerat, & agens pœnitentiam proſtratus, ſe peccaſſe teſtatus eſt. Vlterius vero dæmonium ad eum non acceſsit.

Quidam Monachus dira patiens, ante altare S. Andreæ proijcitur: & in ſe reuerſus, dixit: ſenem (Andræam ſcilicet) apparuiſſe ei, & canem nigrum contra ipſum, vt dilaniaretur, incitaſſe: quoniam ſcilicet de Monaſterio cogitauerat fugere. Cap. 622.

ALio quoque tempore, dum in die natalitio eiuſdem Apoſtoli, iam meridianis horis fratres quieſcerent, ſubito quidam frater opertis oculis cæcatus cœpit tremere, & voces ingentes emittere, quibus vocibus teſtabatur ferrè ſe non poſſe quod patiebatur. Cõcurrentes fratres viderunt cæcum apertis oculis trementem, & acclamantem, & à præſentibus alienum, nihilq. quod foris agi poterat, ſentientem: eumq. in manibus leuauerunt, atque ante Altare ſancti Andreæ Apoſtoli proiecerunt, ipſiq. pro eo in oratione proſtrati ſunt, qui ſtatim ad ſe reuerſus. Quid paſſus fuerat confeſſus eſt, quia ſenex quidam ei apparuit, & canem nigrum ad eum dilaniandum dimiſit, dicens: Quare fugere voluiſti de Monaſterio iſto? Cumq. euadere de canis morſibus nullo modo potuiſſem, venerunt quidam Monachi, & eundem ſenem pro me rogauerunt, qui ſtatim iuſsit canem abſcedere, & ipſe ad me reuerſus ſum: qui etiam confeſſus eſt, quia eo die quo iſta pertulit, conſilium habueram de eodem Monaſterio fugere. *Ex eod. ib.*

Duo monachi ex monaſterio fugerunt, & latitantes in Criptis, D. Andreæ ope inuenti ſunt. Cap. 623.

ALij quoque duo fratres de eodem monaſterio fugerunt, atque aliqua prius colloquendo fratribus ſigna dederunt, quod per viam Appiam deſcendentes Hieroſoymam tenderent. Qui exeuntes, diuerterunt ab itinere, & vt à ſequẽtibus inueniri minime potuiſſent, retruſas criptas iuxta Flaminiã portam inuenientes, in eis ſeſe occultauerunt. Cum vero veſpertinis horis requiſiti, minime in congregatione inuenti eſſent, aſcenſis caballis, eos quidam fratres ſecuti ſunt per Metroni portam exeuntes, vt eos in Latinam, vel Appiam viam ſequerentur. Subito autem eis conſilium ortum eſt, vt *Io. Diac. de vita S. Greg. li. I. c. 20.*

eos

eos in via Salaria requirerent. Extra ciuitatem igitur pergentes, deflexerunt iter in Salariam; eos vero minime inuenientes, per portam Flaminiam decreuerunt reuerti. Cumq. reuerterentur, mox, vt equi eorum ante Cryptas illas venerunt, in quibus se absconderant, fixerunt gradus: pulsati, & compulsi passum mouere nequiuerunt. Considerauerunt monachi rem talem sine mysterio esse non posse. Attenderunt ad Cryptas, viderunt earum aditus missa maceria demuratos: sed caballis eorum nusquam euntibus descenderunt: deposuerunt lapides, qui in ore Cryptarum depositi fuerant: ingressi sunt, eosq. in eisdem tenebrosis latibulis, terræ consternatos inuenerunt. Qui ad monasterium reducti, ex eodem miraculo ita sunt meliorati, vt eis multum profuerit ad parum temporis de monasterio fugisse. Hæc dixi, vt excellentiæ vestræ innotesceret, cuius Oratorio eleemosynam fecistis.

S. Andreas adolescentem monachum ad mortem ægrotantem tangens, eum à morte eripit, sed breui esse moriturum indicat: quod factum est. Cap. 624.

ALius quoque frater in eodem S. Andreæ monasterio Ioannes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatem suam intellectus, & humilitatis dulcedine, & grauitate rerum, docente Gregorio transcendebat. Huic ægrotanti, atque ad extremum perducto per nocturnam visionem sub habitu senis beatus Apostolus Andreas apparuit, & hunc virga tetigit, eiq. dixit, Surge, surge, ex hac enim molestia modo minime morieris: sed paratus, esto quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum iam esset à medicis desperatus, repente sanatus est, atque conualuit. Rem, quam viderat, narrauit, seque per biennium in Dei seruitio (sicut prædixi) vltra ætatis suæ annos exhibuit. Reuolutis autem duobus annis, cum quidam frater fuisset mortuus, atque in cæmeterio eiusdem monasterij à Gregorio fratribusq. sepultus, cunctis inde discedentibus, idem Ioannes, sicut postmodũ pallidus, & tremens Gregorio, & fratribus indicauit, solus inuentus ab eodem fratre, qui sepultus fuerat, de eodem sepulchro vocatus est, quod mox etiam subsequens factum ostendit: Nam post dies decem, correptus febribus moriendo vocantem subsecutus est.

Io. Diac. de de vita S. Greg. l. 1. c. 20.

Pictorum Regi in amittendi Regni discrimine posito astat Andreas Apostolus; victoriam promittit. Hostes, visa Andreæ lucida cruce super Pictorum castra, cum ad pugnam ventum est, fugiunt, & vincuntur paucis superstitibus. Cap. 625.

SOluto Hungo Pictorum Regi intempesta nocte in soporem, extemplo astans Apostolus Andreas, iussit alacriori esset animo, nec hostium multudine terreretur, plurimamq. spem in diuina locaret ope: fore, vt gloriosam de Anglis postera die assequeretur victoriam. Mirum scribunt tunc accidisse supra Pictorum castra: lucidam cælo apparuisse crucem, illius instar, qua Apostolus Andreas pro Christi nomine supplicio olim erat affe-

Hect. Boet. hist. Scot. lib. 10.

affectus: hancq. Apostolum ipsi Hungo ostendisse: addidisseq. id ostentum ante partam victoriam haud cælo defuturum. Experrectus Rex, milites iàm tùm lucentem crucem intempesta nocte admirantes, edocet: quam fortem D. Andreas sibi suoq. exercitui fuisset pollicitus: per quietem hortatus prima luce alacres hostes pugna adorirentur, numine sibi propitio, & aduerso hostibus: eoq. eorum multitudinem minime timendam. Sequuta Regis verba grata omnium vociferatio, quam hostes audientes, lucidam simul conspicati Crucem, quippiam mali portento tali sibi præsagientes, ingenti pauore sunt perculsi. Picti, Scotiq. tanta vi in Anglos sunt inuecti, vt illi, cum impetum non possent sustinere, primùm Northumbri, mox tota acies impulsa, terga dederit, & vix quingenti viri euaserunt. Et hæc satis de S. Andrea.

Bartholomæus Apostolus, vir diuinus, ad varias longinquas Orbis regiones migrans, & fidei splendorem effundens, multas gentes illuminat, & ad Christum perducit: Regem Armeniæ, & coniugem eius conuertit. Odio Sacerdotum idolatrarum comprehensus, & durissime cruciatus, martyrij palmam obtinet.
Cap. 626.

DE Sancto Bartholomæo aliqua narrant Sancti Patres, & Romanum Breuiarium, ipsaq. Martyrologia, & Græcorum Menologia, Iosephus Græcus auctor apud Metaph. Nicephorus, & alij. De eodem mentio fit in Euangelio. S. Dionysius Areopagita eum diuinum virum appellat, *Math. 10.* cum dicit: Sic itaque diuinus Bartholomæus ait: & plurimam Theolo- *Mar. 3.* giam esse, & minimam, Euangeliumq. & latum, & magnum, rursuiq. *Luc. 6.* concisum, mihi quidem illud mirifice intellexisse videtur. &c. *Diony. de myst. Theol. cap. 1.*

Bartholomæus Apostolus Galilæus, cum Indiam Citeriorem, quæ ei in orbis terrarum sortitione Christi anno 44. ad prædicandum Iesu Christi Euangelium obuenèrat, progressus esset, aduentum Domini Iesu iuxta Sancti Matthæi Euangelium illis gentibus prædicauit: sed cum in ea prouincia plurimos ad Iesum Christum, conuertisset, multos labores, calamitatesquè *Euseb. l. 5.* perpessus esset, venit in Maiorem Armeniam: reliquisse autem Indis, quos *cap. 10.* ad Christi fidem traxerat, S. Matthæi Euangelium, docet Eusebius his verbis: Pantænus ille, quem ad Indos perrexisse diximus, vbi (vt refert) Euangelium Matthæi, quod ante eius aduentum ibi fuerat receptum, in manibus quorundam, qui in illis locis Christum profitebantur, reperit; quibus Bartholomæum vnum ex Apostolis prædicasse, illisq. Matthæi Euangelium litteris hæbraicis scriptum reliquisse, & illud ipsum ad nostratum tempus *S. Hierony.* reseruatum constat. hæc Eusebius. Quibus similia sunt, quæ habet S. Hiero- *de scripto* nymus de Pantæno, qui in Indias penetrauit, scribens: In Indiam quoq. dicens *Eccl in Pã-* rogatus ab illius gentis legatis, a Demetrio Alexandriæ Episcopo mittitur, *teno cap. 3* vbi reperit Bartholomæum, de duodecim Apostolis vnum, aduentum Domini nostri Iesu Christi iuxta Euangelium prædicasse, quod hæbraicis litteris scriptum reuertens Alexandriam, secum retulit. Lycaonas, eius prouinciæ popu-

S. Io. chrys. hom. de 12. Apostol.

populos, vt auctor est S. Ioannes Chrysostomus, ad pietatem instituit: Albanis, Sophronio teste, vt Christiani fierent suasit: Polemonem praeterea Armeniae Regem, vt fertur, & coniugem eius ad Christianam fidem perduxit: quae res in eum magnam inuidiam concitauit illius gentis sacerdotum; Nam vsque adeo Polemonis Regis fratrem in Apostolum incenderunt, vt is viuo Bartholomaeo pellem crudeliter detrahi iusserit, ac caput abscindi, quo in martyrio animam Deo reddidit.

Eius corpus Albani, quae est vicina vrbs Maioris Armeniae, vbi passus fuerat, sepultum est: quod postea ad Lyparam Insulam delatum, inde Beneuentum translatum est, postremo Romam ab Othone secundo Imperatore, Gregorio V. Pontifice maximo, portatum, in Tyberis Insula, in Ecclesia eius nomine, Deo dicata, collocatum fuit. Agitur autem Romae dies festus octauo Kal. Septembris, & per octo consequentes dies illa basilica magna populi frequentia celebratur.] Haec Romanum Breuiarium.

De eodem sancto Apostolo haec extant in Romano Martyrologio octauo kal. Septembris.

S. Bartholomaei Apostoli, qui in India Christi Euangelium praedicauit: inde in Maiorem Armeniam profectus, cum ibi plurimos ad fidem conuertisset, viuus à Barbaris decoriatus est, atq. Astiagis Regis iussu, capitis decollatione martyrium compleuit. Eius sacrum corpus primo ad Lyparam Insulam, deinde Beneuentum, postremo Romam ad Insulam Tyberinam translatum, ibi pia fidelium veneratione honoratur.

S. Thomas Apostolus, post multa, quae apud exteras, & vltimas regiones gloriosè operatus est, glorioso fine Christum confessus est. Cap. 627.

In Roman. Martyrolo.

Eufeb. li. 1. c. 12. & 13.

Apostolus sanctus Thomas longè post acceptũ Spiritum sanctum, à Christi Ascensione anno circiter decimo, in multas Prouincias profectus est, ad praedicandum Euangelium: Parthis, Medis, Persis, Brachmanis, Hyrcanis, Bactris, alijsq. Gentibus Christianae fidei, & vitae praecepta tradidit. Misit, vt scribit Eusebius, diuino quodam impulsu commotus, Thadaeum fratrẽ, qui erat in numerum septuaginta Discipulorum Christi adscriptus, praedicatorem, & Euangelistam doctrinae Christi ad Edessam vsque, ac per ipsum Seruatoris nostri promissa, exitum suum sunt plenè consecuta. Misisse autem eum, Christo iam in caelum ascenso, idem docet: quo autem anno illum cò direxerit, incompertum habetur. Thomas demum ad Indos se conferens, eos in Chistiana Religione erudiuit: qui ad extremum, vitae doctrinaeq. sanctitate, & miraculorum magnitudine, cum ceteris omnibus sui admirationem, & Iesu Chisti amorem commouisset, illius gentis Regem, Idolorum cultorem magis ad iram accendit: cuius sententia condemnatus, telisq. ac lancea confossus, Calaminae Apostolatus honorem martyrij corona decorauit. Corpus Apostoli cum honore Apostolico, cum laudibus & Hymnis transtulerunt ad Ecclesiam, condentes aromatibus pretiosis, & fiebant signa magna & prodigia in loco, in quo positum erat. Nam & Daemoniaci liberabantur, & omnes aegritudines liberabantur.

In

In Romano Martyrologio hæc de eo scripta sunt: Calaminæ natalis B. Thomæ Apostoli, qui Parthis, Medis, Persis, Hyrcanis, & Brachmanis Euangelium prædicauit, ac demùm in Indiam perueniens, cum eos populos in Christiana Religione instituisset, Regis iussu lanceis transfixus, occubuit. *Die 21. Decemb.*

In Menologio Græcorum, pridiè nonas Octobris ita de eo scriptum est: Natalis sancti gloriosi Apostoli Thomæ. Hic cum Medis, Parthis, Persis, & Indis Dei verbum prædicasset, in custodiam inijcitur à Rege Smidæo, propterea quod eius opera crediderant, & baptizati fuerant Vazanes filius, & vxor, nominæ Tertia, & Migdonia, & Narce: qua propter quinque militibus traditur, qui ad montem quemdam ductum vulnerauerunt.

De eius corporis translatione, ita apud Romanum Martyrologium quinto nonas Iulij scriptum est: Edessæ in Mesopotamia, Translatio sancti Thomæ Apostoli ex India: cuius Reliquiæ Orthonam postea translatæ sunt.] *Die 3. Iul.* Eiusdem translationis, qua scilicet Beati Apostoli corpus Edessam exportatum fuit, Beda, & Vsuardus, & Ado in suis Martyrologijs eadem die meminerunt. De magnificentissimo Edessæ Templo in Mesopotamia, sancti Thomæ Apostoli nomine ædificato, Rufinus, Socrates, Sozomenus Auctores sunt.

Qui apud Indos reperti sunt Christiani, in regione Narsingensium, firma, certaq. traditione affirmant, Thomam Apostolum in illis Regionibus Euangelium prædicasse, Ecclesias erexisse, ac cetera, quæ ad Christianorum institutionem pertinent, consummasse. Orosius Siluensis Episcopus, vir eruditissimus, multis, & quidem perquàm optimè probat, & ostendit. *Oros. lib. 3. hist.* De eadem Apostoli in India prædicatione scribunt Petrus Maffeus: Horatius Torsellinus, & Thomas Bozius, & Beatus ipse Franciscus Xauerius, qui apud Indos Euangelium prædicauit. De Christianis Thomæis appellatis, qui in oppido, cui Chranganor nomen est, morantur, scribit idem B. Xauerius. De aduentu eiusdem Apostoli in Sinas hæc, Epistola Societati Romam ex Amboino missa 6. Idus Maijas MDXCVI: Complures Mercatores è Malaca in Sinas commeant quotannis, horum multis ego mandaui, vt diligenter cognoscant, qui tandem sint illius gentis mores, qui ritus, quæ leges & instituta, vt his tandem vestigijs eius conditionem inuestigem, exploratumq. habeam, Iudæine sint an Christiani. Neque enim desunt, qui sanctum Thomam Apostolum in Sinas penetrasse confirment: magnumq. eorum numerum ad Christi fidem adduxisse. subdit: *B. Xauer. lib. 1. ep. 1. 13. 14. lib. 2. ep 3. B. Xauer. l. 2. ep. 11. Xauer. epi. 3. lib. 2.*

Nam priusquàm Indiam Lusitani in suam redegissent ditionem, Græca Ecclesia eò mittebat Episcopos, qui Christianos S. Thomæ, eiusq. discipulos propagatos tuerentur. Cum primum igitur Lusitani India potiri cœperunt, vnus ex Græcis Episcopis, quos dixi, affirmasse fertur, sese cognouisse de alijs Episcopis, quos in India inuenerit, S. Thomam Sinarum fines ingressum, eorum oppida peragrasse, Euangelioque diuulgato indigenas plurimos Christo peperisse. Cumq primum aliquid certi habuero, aut ab alijs compertum, aut mea opera exploratum, vos faciam certiores.] Hæc ille ex aliorum opinione, atque sententia, quam neque amplectitur, neque refellit. Illud non me fugit, quod eius rei nullus ex antiquis scriptoribus meminit. De eadem re meminit Stapletonius de tribus Thomis in Apostolo.

De

De locis pluribus simul, in quibus B. Thomas Apostolus Sanctum Christi Euangelium diuulgauit hæc extant in libro de scriptoribus Ecclesiasticis apud Sanctum Hieronymum: Thomas Apostolus, quemadmodum traditum est nobis, Parthis, & Medis, & Persis, & Germanis, & Hircanis, & Bactris, & Magis prædicauit Euangelium Domini. Dormiuit in Ciuitate Calamina, quæ est Indiæ.

Hieron. de scrip. Eccl. in Tho.

Crucis à S. Thoma Apostolo sculptæ, grande prodigium. Cap. 628.

Osor. Epis. Silu. histor. lib. 3.

HOc autem, quod admirabile est, Osorius Siluensis Episcopus de S. Thoma sincerissima fide obtestatur res Indicas fidelissime pertractans: In eadem, inquit, ciuitate, quam diximus appellari Malipurem, & nunc postquàm à Lusitanis frequentari cæpit, B. Thomæ Ciuitas appellatur, erat in colle sacellum ædificatum, eòquod affirmarent incolæ in eo loco Thomam fuisse à religionis hostibus interfectum. Erat autem hoc solemniter institutum, vt in eo Sacello, octo diebus ante diem natalem Christi, res diuina fieret, & omnes Christiani eò conuenirent. Fuerat quoque ante quatuordecim annos in illo Colle inuéta Crux, in lapide incisa, in cuius fastigio, columbæ imago insidebat; basis vero erat in specie quadam basis, & brachia in liliorum formam desinebant. Arcus eam ex eodem lapide factus vndique muniebat. In arcu erant incisæ litteræ, quas nemo legere poterat. Totum hoc opus integrum, quod erat satis magnum, fuit super altare eiusdem sacelli multorum operis statutum. In cruce eminebant notæ sanguinis insignes. Accidit autem die, quo Christiani conueniebant, vt in eo fano salutationem ab Angelo factam sanctissimæ Virgini, octo dies antequàm Christi natalis aduenirct, celebrarent, cum Sacerdos, qui rem diuinam faciebat, Euangelium incoharet, vt Crux in nigrum colorem verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dimanaret; deinde color cæruleus pro nigro subiret. In locis autem, vbi notæ sanguinis extabant, rosei coloris splendor eluxit; sequentibus deinde annis, eodem die, idem semper eueniebat. Nec enim alio die, quod magnam admirationem commouebat, id in illa cruce cernebatur. Fuit tamen aliquo tempore eius rei, quæ admirabilis omnibus videbatur, intermissio. Anno autem M. D. LXI. cùm Christiani in eundem locum cum eadem pompa, & celebritate conuenirent, eo die, quo Crux, dum sacrificium fieret, stillare solebat, & Sacerdos Euangelium inchoaret (idem etiam admirandum videbatur, quod nunquam prius, quàm Euangelium legi cœpisset, ea crucis mutatio fieret) crux repente nigris maculis, splendidis tamen, inficeretur, donec tandem alijs, atque alijs subeuntibus, tota nigresceret: ita vero splendebat, atque si fuisset oleo delibuta. Dum instar roris guttæ fluere cæperunt, quæ paulatim grandiores effectæ totam crucem humore largissimo compleuerunt. Pergit Sacerdos cum multis lachrymis, & crebro singultu sacrificium, deinde ascendit in altare, & linteis, quibus in rebus sacris de more procurandis vti solebat, crucem extersit. Lintea maculis sanguineis tincta reperta sunt. Ciuitatis Præfectus, & reliqua multitudo, quæ conuenerat, manus in cælum tendere, Christi nomen implorare, flagitiorum veniam postulare, & ad studium religionis arden-

ardentius excitari. Crux autem, postquam multo liquore fluxit, clarius splendere cœpit, & color sanguineus euidentius eluxit. Hoc signum commouit & Præfectum Vrbis, & primarium sacerdotem, vt diligenter inquirerent, & quis esset, qui litteras illas interpretari posset? Aiunt Incolæ Narsingæ Regno esse Barchmanam, inter omnes Brachmanas litteris, & eruditione præstantem, qui varias linguas tenebat. Hominem continuò accersunt, & interrogant, an illas litteras nosset? Respondit, litteras esse priscas, quibus antiqui sapientes vtebantur; negligentia vero hominũ factum esse, vt earũ cognitio interiret: quin etiam linguam, qua erant descriptę, à paucus admodum teneri. Admonent illi Brachmanam, vt in altare ascendat. Restitit ille, & nefarium facinus esse dixit, altare in quo res diuina fieret, humanis pedibus conculcari: inuitus tamen subijt, & litteras perlegit, quarum, & vim eam esse dixit, vt vna nota decem, & quindecim, & viginti litterarum officio fungeretur. Sententia vero litterarum in summa hæc erat: Thomam diuinum virum fuisse à Dei filio, cuius erat discipulus, in eas oras Segami Regis tempore missum, vt Dei summi notitia gentes illas erudiret. Ibiq. templum extruxisse, & res admirabiles effecisse; atq. tandem cum genibus flexis ad crucem illam affixus, orationem ad Deum funderet, a quodam Brachmano fuisse hasta transfixum: crucem vero eiusdem viri sanctissimi cruore tinctam, ad memoriam virtutis illius sempiternam relictam fuisse. Hæc erat sententia, quæ litteris continebatur. Fecit autem maiorem fidem alius eiusdem sectæ vir, aliunde accersitus, grandis admodum natu, & sapientiæ opinione præstans, qui litteras in eandem sententiam interpretatus est. Huius autem Crucis exemplum in eodem ligno, ex quo Templum ædificatum perhibent, insculptum cum litteris publicis multorum virorum testimonio consignatis, retineo: cuius fides tantis tunc argumentis explorata fuit, vt nemo possit de tàm claris, atq. testatis viri diuini monumentis ambigere. Hucusq. Osorius: quæ licet prolixiora, tamen haud incongrua videri possunt ad Apostolicas traditiones, tùm de Ecclesiarum erectione, tùm etiam de cruce in Ecclesiâ statuenda tanti Apostoli exemplo demonstrandas pariterq. firmandas. Perseuerauit in Ecclesia idem pristinus vsus, vt cum nouæ erigerentur Ecclesiæ, Cruces in titulum ponerentur, eædemq. & sacris imaginibus ornarentur.

Ioannes Apostolus in Asiam profectus, doctrina, & miraculis innumeras conuertit gentes; fundat Ecclesias, alijsq. Orientis regionibus Christum annunciat: à Proconsule Asiæ captus mittitur Romam; examinatur, mittitur in feruentis olei dolium, & exiens illæsus, in Insulam relegatur. Cap. 629.

Hieron. de script. Ecc. c. 9. Chryso. ex varijs in Matth. locis in côm. S. Pauli homil. 22. to. 2.

IOannes Apostolus fuit is, quem Iesus amauit plurimùm, filius Zebedæi, & frater Iacobi Apostoli, quem Herodes post passionem Domini decollauerat. Innocentia, vt auctor est S. Ioannes Chrysostomus, simplicior fuit ceteris Apostolis, virgoq. perpetuus: cui rei sancti Patres testimonio sunt, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Epiphanius, alijq. Referam verba Hieronymi: Ioannes vnus ex discipulis, qui minimus fuisse traditur

Hier. lib. 1. cont. Iouinianum.

ditur inter Apoſtolos, & quem fides Chriſti Virginem repererat, virgo permanſit: & ideo plus amatur à Domino, & recumbit ſuper pectus Ieſu: & quod Petrus, qui vxorem habuerat, interrogare non audet, illum rogat, vt interroget; & poſt reſurrectionem, cum nunciaſſet Maria Magdalena, quod Dominus reſurrexiſſet, vterq. cucurrit ad ſepulchrum, ſed ille præuenit: cumq. eſſent in naui, & piſcarentur iu Lacu Geneſareth, Ieſus ſtabat in littore, nec ſciebant Apoſtoli, quem viderent: ſolus Virgo virginem agnoſcit, & dixit Petro, Dominus eſt: & vt breui ſermone multa comprehendam, doceamq. cuius priuilegij ſit Ioanes, immo in Ioanne virginitas, à Domino Virgine, Mater Virgo, Virgini diſcipulo commendatur.

Is itaq. adoleſcens cum eſſet, in Apoſtolum electus eſt. Ait autem Beatus Hieronymus: Sed cur Ioannes virgo non eſt electus Eccleſiæ caput? Aetati delatum eſt, quia Petrus ſenior erat: ne adhuc adoleſcens, ac penè puer, progreſſæ ætatis hominibus præferretur &c. vt autem ſciamus Ioannem tunc fuiſſe puerum, manifeſtiſſimè docent Eccleſiæ tabulæ, quod ad Traiani vixerit imperium, ideſt, poſt paſſionem Domini ſexageſimo octauo anno dormierit. hæc ipſe.

Aug. tract. 124. in Io. Quæ non diſplicent Auguſtino, dum de eodem agens ſic ſcribit: Sunt qui ſenſerunt, & hi quidem non contemptibiles ſacri eloquij tractatores, à Chriſto Ioannem Apoſtolum propterea plus amatum, quod neque vxorem duxit, & ab ineunte ætate caſtiſſimus vixerit. Hoc quidem in ſcripturis Canonicis non euidenter apparet: verumtamen, id quoque adiuuat congruentiam huiuſce ſententiæ, quod illa vita per eum ſignificata eſt, vbi non erant nuptiæ.] hæc ipſe, qui alibi nullas eum expertum eſſe nuptias teſtatur ſatis aperte. *lib. de bono coniugal. c. 21.*

Matth. 4. Marc. 1. Luc. 5. Ioannem communem cum Petro, & Andrea Bethſaidam patriam habuiſſe, & piſcatoriam cum patre, & fratre exercuiſſe, patet ex Matthæo, Marco, & Luca.

Ant. Gallon. in ſuis m. ſ. de Sanct. to. 1. p. 2. Multa, magnaq. feciſſe Ioannem nullus dubitat: horum autem pauca admodum ad noſtram notitiam venerunt.

Act. 4. & 5 Ergo is beatus Piſcator, cum vincula, carcerem, & virgas cum ceteris Apoſtolis Hieroſolymis paſſus eſſet, tandem in Aſiam Minorem, quæ prouincia, vt antiquiſſimi Patres tradunt, ei ad prædicandum Euangelium obtigerat, profectus, ſanctiſſima Dei Matre ſecum adducta, doctrina, & miraculis innumerabiles homines ad Chriſtum cōuertit, & Eccleſias fundauit: de quibus Eccleſijs mentionem facit in ſua Apocalyſi illis verbis: Ioannes ſeptem Eccleſijs, quæ ſunt in Aſia. Quæ autem Eccleſiæ ſint, infra docet, Scribe, inquit, in libro: & mitte ſeptem Eccleſijs, quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ & Pergamo, & Thiatyræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodicææ. *Apoc. 1.*

Quanto vero labore inſudauerit ſanctiſſimus Euangeliſta, vt gentem ſibi commiſſam ad Chriſti fidem traheret, indicat S. Ioannes Chryſoſtomus, dū ait: Corpore quidem Ioannes habitauit Aſiam, vbi antiquitus omnes Philoſophorum ſectæ philoſophatæ ſunt: idcirco is locus dæmonibus obnoxius eſt, & admodum formidabilis. In medio autem inimicorum claruit, illorumq. fugata caligine, arcem euertit quàmmunitiſſimam. *Chryſoſ. ho. 1. in Ioan.*

Quod autem non ſemper in Aſia manſerit, ſed alias quoque Orientis Regiones

giones Christum annunciando peragrauerit, doctissimi viri opinantur; ad Parthos enim venisse, titulus suæ ipsius primæ Epistolæ, quæ olim ad Parthos scripta legebatur, satis apertè indicat.

Quod Ioannes in Asia Euangelium prædicauerit, tradunt Origenes, Eusebius, Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Hieronymus, alijq.

Quod verò Ioannes sanctissimam Virginem, secum in Asiam duxerit, ex Concilij Ephesini testimonio, doctissimi item viri probant.

Illis igitur Regionibus docente Ioanne, optimæ fidei magna quotidie fiebat accessio, iamq. horrendæ caligines errorum, pulchritudini lucis locum dare incipiebant. Interim autem Dæmoni maligno non dabatur requies. Vidēs enim, & oculis certè inuidis intuitus pietatē adeò succrescere, cognita huius rei causa, omnem aduersus Ioannem mouet lapidem. Quid ergo sumit consilij? Domitianum Vespasiani filium ingressus, qui post Titum obtinuit Imperium, per detestabiles ministros, cum illo aduersus pietatem decernit, Ioannemq. qui robur vniuersorum erat, tollere conatur: statimq. ipsum ab Asia in Europam ducit, & in exilium abducit.

Greg. lib. 3 in Gen. Euseb. lib. 3. c. 1. Gregor. ad Arian. Chrysost. in 12. Apost. Hieron. de scrip. Eccl. Ephesin. to. 2. c. 26.

Qui autem fuerint, quorum opera vsus Dæmon, Beatum Apostolum, tàm acriter insecutus sit, ex antiquis non est qui indicet. Cæsar tamen Cardinalis Baronius de ea re hæc prodidit: Domitiano Augusto decimum quintum, & Nerua Cocceio secundum Coss. Ioannes Euangelista, qui Asianas Ecclesias curabat, atque Ephesi morabatur (siue inuidia Apollonij, quem fuisse in Christianos infensissimum, omnes puto facilè intelligere: vt qui vbicunque esset locorum, neminem suis aduersantem studijs, magis quàm Christianos haberet; siue fortasse Euphratis Philosophi desertoris, apud Domitianum agentis, his officijs assueti: aut opera Ebionis hæresiarchæ eiusdem Ioannis hostis acerbissimi, qui Romā venerat: vel aliter quoquomodo acciderit) ipse inquam Ioannes ad Domitianum Imperatorem reus impietatis à Proconsule Asiæ Romam vinctus mittitur.

Baron. Xpi anno 92.

Sed redeamus ad Metaphrastem: ipse itaq. his, quæ de Ioannis exilio dicere cœperat, hæc mox adiecit: Vbi enim in conspectum Imperatoris (Ioannes) venisset, & quis, & vnde ortus esset, quamq. profiteretur Religionem, & quemnàm diceret esse venturum, interrogatus esset: Ioannem quidem, & vocatum esse; & à Iudæorum genere prodijsse, ac sodalitij Christianorum esse respondet: se autem annuntiare hunc esse venturum, cuius thronus veluti luna præparatus, ac perfectus esset in seculum.

Vbi autem dixisset Imperator: Et quibus modis hæc confirmare poteris? Neque enim hæc sufficientia sunt ad faciendam fidem eorum, de quibus non est in promptu demonstratio: Morbi protinus, respondit ille, in nomine eius, & Dæmonum legiones pelluntur: reuiuiscunt eo iubente mortui, & iterum conuertantur inter viuentes.

Quibus, ò Rex (aiunt Ioannem dixisse) ne dubites, ab his, quæ apparent, coniecturam faciens eorum, quæ manifesta non sunt.

Porrò, quæ de Saturno, & Ioue, ceterisq. Dijs vestris feruntur, nisi sufficientes essent, qui ante nos demonstrassent, vtiq. & ego facilè ostenderem, nihil esse in illis diuini, sed digna potius ingenti vituperio, risuq. ac dementia. Verùm enimuero deceptionis falsugine abiecta, satiare potius fonte potabili, ac dulcissimo. Hunc stupore simul, & ira correptum aiunt,

hinc quidem ob portenta ab ipso peracta: illinc verò ob id,quod Deos suos calumniaretur. Itaq. ad sermonis splendorem non accessit,ob tenebrarum, quæ in eius corde erant, crassitiem. Quod autem hunc non occiderit, dictus ad Petrum sermo prohibuit,puta: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? sed perpetuo exilio condemnauit in vnam Sporadum Insularum relegans (Pathmos huic nomen erat.) Hæc ipse.

Ioan. 21.

In PseudoProcori libro (si apochryphis vti placet) legimus sanctum Euangelistam ludibrij causa detonsum esse:cui quidem rei suffragari videntur tabulæ reliquiarum Lateranensis Basilicæ, in quibus ita scriptum est: Forfices, quibus Beatus Ioannes Euangelista attonsus fuit.

PseudoProcor. lib. c. 10.

De poculo verò, in quo venenum ei, vt dicunt, per impios datum fuit, ita: Vas, quo idem Sanctus venenum bibit,& illi nihil nocuit: sed & catena, qua vinctus de Vrbe Epheso Romam adductus est, ibidem legitur.

Tabul Lateran.

Quod de veneno scriptum est,Augustini testimonio quidam confirmare nituntur, quippe qui cum Domino loquens: Pro tua, inquit, dulcedine gustanda, veneni poculum intrepidus Ioannes potauit.

Ea certè verba clara sunt; sed in Soliloquijs Augustini duobus libris distinctis non leguntur, nisi velimus librum Soliloquitorum animæ ad Deum, qui tomo nono operum eiusdem continetur, ab ipso Augustino editum esse, quod Louaniensis censura non admittit.

Ergo veniamus ad ea, quæ certa sunt, de quibus ita Hieronymus ex Tertulliani libro de præscriptionibus aduersus hæreticos: Refert autem Tertullianus, quod Romæ (scilicet, ante portam Latinam) missus in feruentis olei dolium, purior & vegetior exiuerit, quàm intrauerit.

Hieron.ad uersus Iouinianum, lib. 1.

Et alibi: Si legamus, inquit, Ecclesiasticas historias, in quibus fertur, quod & ipse propter martyrium sit missus in feruentis olei dolium, & inde ad suscipiendam coronam, Christi Athleta processerit: statimq. relegatus in Pathmos Insulam sit: videbimus martyrio animum non defuisse,& bibisse Ioannem calicem passionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt; licet persecutor non fuderit sanguinem.

Hier. in c. 20. Matth.

Ceterùm de exilio suo Ioannes, hæc habet in Apocalypsi. Ego Ioannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno & patientia in Christo Iesu, fui in Insula, quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, & testimonium Iesu. Fuisse autem eò relegatum ad effodienda metalla, sunt qui scribant.

Apoc. 1.

Primasius, & Victorinus Pictauien. in cōment. super Apocalypsi

De tempore quo hæc passus est, ita scribit S. Hieronymus, quem ceteri sequuntur: Quartodecimo igitur anno,secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Pathmon Insulam relegatus.

De script. Eccl.in Ioanne.

Demum in Ecclesia sancta, annua solemnitate recolitur is dies, quo Beatus Ioannes feruentis olei supplicium sustinuit. Hinc in Romano Martyrologio pridie nonas Maij, sic legimus: Romæ sancti Ioannis ante Portam Latinam, qui ab Ephelo iussu Domitiani vinctus Romam perductus, & iudicante Senatu, ante eandem Portam in olei feruentis dolium missus, purior & vegetior inde exijt, quàm intrauit.

Mar. Rom. 6. Maij.

Beda eandem historiam pluribus describit, additq. in fine: Ad commendandam ergo ipsius memoriam dignam, & pro fide Apostolica constantiam, Christiani Ecclesiam, venerationem eius gestantem,in supradicto loco ante

Beda in Martyrol.

Portam

Portam Latinam, præclaro, & miro opere construxerunt, vbi festiuum concursum pridie nonas Maij, vsque hodie faciunt. Eadem legere est apud Vsuardum, & Adonem. Extat hodie memorata Ecclesia ad Portam Latinam, quam magna fidelium multitudo Religionis causa, die, quam ante diximus, visitare solet:

Ibidemq. instar gloriosi Trophæi, adhuc perstant hæc carmina in silice sculpta:

Martyrij palmam tulit hic athleta IOANNES,
Principij Verbum cernere qui meruit.
Verberat hic fuste Proconsul, forcipe tondet,
Quem feruens oleum lædere non valuit.
Conditur hic oleum, dolium, cruor, atque capilli:
Quæ consecrantur inclita ROMA tibi.

Decebat equidem, vt is locus, in quo tantus Apostolus, tàm immane supplicium pro Christo sustinuerat, sacro aliquo ædificio, in eius rei memoriam sempiternam exornaretur.

Ioannes pulchrum, & robustum adolescentem conuertit, & relicto eo sub cura Episcopi, fit latro, & homines iugulat: Ioannes quærens eum per syluas, ac inueniens, errantem ouem reducit. Cap. 630.

MOrtuo Domitiano, successit Nerua Cocceius, cuius edicto de restituendis exulibus, de quo meminit Dio, Ioannes Ephesum liber reuertitur, vbi inter alia, ab eo gesta, hoc narrat Eusebius. *Dio in Nerua.*

Sumamus igitur in manus historiam, & legamus, quæ ita se habet: Audite fabulam: quid dixi fabulam? imò veram & certam historiam, de Ioanne Apostolo memoratam, quæ & nobis constanter tradita est, & memoria firmè custodita. (Hanc verò, quam mox subijciam historiam, ne de ea dubites, non Eusebius modo, sed magnus Ioannes Chrysostomus amplectitur: Metaphrastus eandem describit in encomio sancti Ioannis Euangelistæ. Eandem alij quoque Auctores, & quidem graues, in suos libros retulerunt) historia autem eiusmodi est, quam habet Eusebius loco citato: Vbi vero Tyranno mortuo, nempe Domitiano, ex Insula Pathmo erat Ephesum reuersus, quorundam rogatu ad finitimas gentes proficiscitur, hic Episcopos constituturus; illic integras Ecclesias ritè dispensaturus: alibi certos homines sibi Spiritus sancti instinctu demonstratos, in clerum delecturus. At cum ad Vrbem quamdam non longe inde distantem, cuius etiam nomen nonnulli memorant, se contulisset; & alia quoque officia, quæ ad animos fratrum inter se dissidentium conciliandos pertinebant, obijsset: ad extremum adolescentulum corporis viribus valentem, vultu, & oris conformatione venustum, animi impetu flagrantem, fortè conspicatus, statim in eum, qui ibi Episcopus erat constitutus, oculos conuertit, cumq. sic affatus est: Hunc adolescentulum omni studio, cura, & cogitatione coram Ecclesia, & Christo teste, tibi tuæq. fidei commendo. Quem cum Episcopus in suam tutelam accepisset, & omnia se facturum fuisset pollicitus, Ioannes eadem ite- *Euseb. hist. lib. 3. c. 17. Ant. Galo. in suis m. s. de S. Ioan. Chrysos. ad Theod. Lapsum. Cassia. Col. 24. c. 21. Antioch. Monach. serm. 122.*

rum, atque iterum illi edifferit, eiusq. fidem conteſtatur. Epheſum deinde redit.

Epiſcopus ille adoleſcentulum ſibi concreditum in domum ſuam recipiens, educauit pro ſuo, in officio continuit, fouitq. humaniter; ad extremum baptiſmi Sacramento illuminauit. Poſtea verò, vbi ſigillo Domini (ideſt Sacramento Confirmationis) tanquàm perfecta tutaq. eius animæ cuſtodia obſignaſſet, non nihil de cura, & obſeruatione in eo inſtituendo ſuſcepta remiſit.

Quem quidem non ſolum liberior viuendi poteſtas, quam fuerat paulò ante tempus adeptus, verùm etiam quidam adoleſcentes, eius æquales, otio languidi, inertia diſſoluti, & omni malorum genere aſſuefacti corruperunt: Et primum exquiſitis conuiuiorum opiparorum delicijs illum alliciunt, inuitumq. noctu deinde educentes, ad furti ſocietatem coeundam attrahunt: tùm maiora moliri flagitia hortantur. Iſte pedetentim aſſueſcit; & propter generoſam animi magnitudinem, tanquàm equus effrænatus, & nimium ſibi, ſuisq. viribus præfidens, extra rectam viam impetu fertur; frenumq. acriter præmordens, procliuius in profundum vitiorum gurgitem ſe præcipitat.

Atque, cum omnino iam in deſperationem ſalutis in Deo ſitæ veniret, deinde non de exiguis noxis cogitauit, ſed magnis quibuſdam ac nefarijs facinoribus admiſsis, vbi ſemel omni improbitate, & nequitia perditus euaſerat, nullam non ſceleris labem, ex æquo cum alijs contrahere ſecum ſtatuit. Illis igitur in familiaritatem adſcitis, & magna latronum turba collecta, animo prompto, paratoq. ſe ducem manu violentiſsimum, ſanguinis effuſione crudeliſsimum, ſeueritate denique acerbiſsimum præbuit.

Interea temporis, vbi neceſſaria ad eam rem incidebat occaſio, Ioannes accerſitur. Ille vbi alias res, quarum gratia venerat, recta ratione diſpoſuiſſet: Age, inquit, Epiſcope, depoſitum nobis redde, quod ego, & Chriſtus, Eccleſia teſte, quam gubernas, tibi commiſsimus. Hic primo attonitus obſtupuit, arbitratus pecuniam, quam nunquàm acceperat, à ſe per fraudem, & dolum malum repeti: & tamen, neque facilè credere poterat ea ab ſe repoſci per calumniam, quæ neutiquam habuiſſet; neque Ioanni depoſitum repetenti omninò diffidere. Verùm ſimulatq. Ioannes dixerat: Adoleſcentulum repeto, & animam fratris: Senex demiſſo vultu ingemiſcens, & item lachrymans: Ille, inquit, mortuus eſt. Quomodo, & quo genere mortis? Deo, inquit, mortuus eſt: nam nequam, & perditus, & vno verbo, latro euaſit; & iam pro Eccleſia, in qua verſabatur, montem cum nefaria hominum ſui ſimilium turba occupat. Apoſtolus ergo veſte dilacerata, ingenti cum gemitu caput feriens: Bonum, inquit, cuſtodem animæ fratris tui te reliqui. Equus iam iam mihi adſit, & dux aliquis itineris. Inde ab Eccleſia, ita vt erat, feſtinatione ſe proripuit. Profectus autem ad locum; à primis latronum excubitoribus præhenditur: qui neque fugam parans, neque euitare ſtudens, ſed vociferans admodum dixit: Huc huius rei cauſa acceſſi; me ad Principem veſtrum deducite: qui quidem ad tempus, vt erat armatus, expectabat.

Verùm vt Ioannem aduentantem agnouerat, præ pudore fugam capeſſit. Hic verò ætatis ſuæ oblitus, illum pro viribus propere inſequitur; atque

clamans;

clamans: Quid, inquit, fili, me tuum ipsius patrem inermem, & ætate confectum fugis? Miserere laboris mei, fili, ne formides: adhuc tibi salutis spes reliqua est: Ego Christo pro te reddam rationem; & si sit opus, pro te libens mortem oppetam, sicut Dominus pro omnibus nobis: pro tua anima meam dabo: Consiste, crede; Christus me misit ad te. Ille vbi hæc audierat: primum oculis humi defixis, constitit; deinde arma abiecit: tùm horrore perfusus, grauiter, & acerbè lamentatus est: Senem ad se aduentantem complectitur, fletu & mærore, quoad poterat, pro culpa satisfacit: & dextera sola osculata, lachrymarum vnda secundo baptizatur. Apostolus rata, & constanti affeueratione, ei se à Saluatore veniam, & remissioné peccatorum precibus suis impetraturum pollicetur: atque ad genua accidens, ipsam manum dexteram, tanquàm aqua pœnitentiæ ablutam, purgatamq. osculatus, illum ad Ecclesiam reducit. Crebris item precibus Deum pro illo inuocat, continuis ieiunijs vnà cum eo se macerat, varijs diuinæ sapientiæ sententijs eius animum, quasi quibusdam blanditijs mitigat, tranquillatq. neque prius, vt fertur, inde discessit, quàm illum Ecclesiæ ministerio præfecisset. Cuius conuersione magnum veræ pœnitentiæ exemplum, præclarum secundæ regenerationis specimen, illustre denique trophæum à peccatis resurrectionis, per exteriora pœnitentiæ signa, hominibus proposuit ad imitandum. Ista à Clemente hoc modo præscripta, tùm ad rei gestæ cognitionem, tùm ad vtilitatem legentium accomodata, istum locum obtineant. Hæc Eusebius.

Ioannes Apostolus videt in Asia Dionysium Areopagitam. Nerua Imperante redijt Ephesum, vbi Euangelium promulgat: Eo scribente, fiunt tonitrua, & terrores complures, sicut cum accepit Moyses legem. Cap. 631.

VEnisse autem ad Ioannem, Dionysium, qui eo tempore in Oriente agebat, vbi scilicet accepit ipsum in Asiam redijsse, conijcitur ex ipsius Dionysij ad Ioannem epistola 10. Sed & de causa, qua motus Ioannes in Asiam reuersus fuerit, hæc scribit Baronius: Oportuit igitur, vt olim Petrum aduersus Simonem Magum, sic Ioannem magna virtute in Magum obniti, ne qui credidissent, eius malis artibus in præceps adducerentur; & eo magis, cum præsertim recens esset exemplum, quo Apollonius magnam de se apud Ephesios existimationem concitauerat.

Beatus Ioannes, nouissimus omnium (vt scribit sanctus Hieronymus) scripsit Euangelium, rogatus ab Asiæ Episcopis aduersus Cherinthum aliosq. Hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse: vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam quoque causam huius Scripturæ ferunt: quod cum legisset Matthæi, Marci, & Lucæ volumina, probauerit quidem textum historiæ, & vera eos dixisse firmauerit, sed vnius tantum anni, in quo & passus est, post carcerem Ioannis, historiam texuisse. Prætermisso itaq. anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis, antequàm Ioannes clauderetur in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum *Hieron. de scrip. Eccl. c. 9.*

esse poterit his, qui diligenter quatuor Euangeliorum volumina legerint:

Hier. praef. in Matt. Et alibi: Vltimus (ex his scilicet, qui Euangelium ediderunt) fuit Ioannes Apostolus, & Euangelista, quem Iesus amauit plurimum: qui supra pectus Domini recumbens, purissima doctrinarum fluenta potauit, & qui solus de Cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cum esset in Asia, & iam tunc Haereticorum semina pullularent, Cherinthi, Ebionis & ceterorum, qui negabant Christum in carne venisse, quos & ipse in Epistola sua Antichristos vocat, & Apostolus Paulus frequenter percutit, coactus est ab omnibus penè tunc Asiae Episcopis, & multarum Ecclesiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altius scribere, & ad ipsum, vt ita dicam, Dei verbum, non tàm audaci, quàm felici temeritate prorumpere. Vnde & Ecclesiastica narrat historia, cum à fratribus cogeretur, vt scriberet: ita facturum se respondisse, si indicto ieiunio, in commune omnes Deum deprecarentur: quo expleto, reuelatione saturatus, illud proémium è Caelo veniens eructauit: In principio erat Verbum: & Verbum erat apud Deum: & Deus erat Verbum.

Euseb. hist. lib. 3. c. 18. Eusebius, Hieronymo prior: Iam verò, inquit, vbi Marcus, & Lucas sua Euangelia in publicum protulissent, Ioannem, cui semper in more positum erat, praedicatione verbi, absque scriptis vti, tandem causa eiusmodi se ad scribendum applicuisse ferunt. Cum tria Euangelia iam dudum perscripta, cùm in aliorum iam omnium, tùm in ipsius etiam manus peruenissent, fama est eum ea magnopere approbauisse, & constanti, ratoq. testimonio omnia in illis verè fuisse scripta confirmasse: & solam illam explicationem nunc litteris mandandam restare censuisse, quae res primo tempore à Christo in ipso suae praedicationis principio gestas complecteretur. Et paucis interpositis: His igitur de causis, Ioannem tradunt, quorumdam amicorum rogatu, tùm ipsum tempus à superioribus Euangelistis silentio praeteritum, tùm res in eodem à Seruatore gestas (illae quidem erant, quae fuissent ante Ioannem Baptistam in vincula coniectum factitatae) in Euangelio suo posteritati tradidisse.

Reliqui tres Euangelistae ea commemorant, quae post Ioannem Baptistam in ergastulum contrusum, à Seruatore edita dicuntur.

Euseb. li. 6. c. 11. Et alibi ex Clemente; Ioannem, inquit, vtpotè Sacrosancti spiritus impulsu commotum, postquam intellexit ea, quae ad corpus, & humanitatem Christi spectabant in illis Euangelijs explicata, quorumdam familiarium, ac necessariorum rogatu, Euangelium spirituale post reliquos Euangelistas conscripsisse.

Euseb. l. 5. cap. 8. Et ex Irenaeo, lib. 3. Ioannes Discipulus Domini, qui supra pectus eius recubuerat, dum Ephesi in Asia versabatur, Euangelium in lucem extulit. Editum autem esse sanctum Ioannis Euangelium per beatum Caium (eum dico, cuius meminit Paulus ad Romanos scribens.) Rom. 16.

Athan. in Synop. Ephesi, vbi Beatus Euangelista eam in Vrbem Nerua imperante redijt post exilium, testatur praeter ceteros S. Athanasius, loco citato: Epiphanius, alijq. Verba Epiphanij, haec sunt: Cogit Spiritus sanctus Ioannem recusantem Euangelium annuntiare, ob metum, & humilitatem, in senecta ipsius, post nonaginta annos vitae eius, post reuersionem ipsius à Pathmo. Epiph. haeres. 51. Bar. an. 99

Hipp. apud Cedrenū in Nerua. Refert ad hos Caesar Cardinalis, Hippolitum Episcopum Portuensem, & Martyrem, idipsum sentientem.

Huc

Huc demum spectare videntur, quæ tradit Dionysius in Epistola, quam ad ipsum Ioannem scripsit, quippè ait: Ex Pathmi custodia dimittendus es liber, & in Asiaticam terram reuersurus, illicq. perages boni Dei imitationes, easq. posteris trades.] Quibus postremis verbis, eius Euangelium indicasse videtur, quod Ioannes posteris tradidit. *Dionys. ep. 10.*

Narrat Metaph. mirum quid contigisse, cum Ioannes primum ad Euangelium scribendum accessit, illudq. (cum doctissimo Baronio probetur, qui & coniecturas addit) in hunc locum referetur à nobis: Cum solutus Ioannes lege exilij Ephesum esset reuersurus, Insulani precibus agunt ne recedat: quod cum persuadere non possent, secundæ faciunt petitionis initium; ne scilicet totum seipsum auferret, sed seipsum loquentem assiduo suis scriptis relinqueret; vt Christi Euangelium, & ea, quæ ipse viderat de Christo, scriberet. Annuit ille; & antequam opus aggrederetur, tùm sibi, tùm alijs indixit ieiunium: & Prochorum se sequi iubet, ac cum eo montis ascendit verticem, & more Samuelis rectus erigitur; sicut Moyses manibus eleuatis, effiguratur, & mentem à sensibus abstrahit: tuncq. horrenda tonitrua, terrores, & fulgura his similia, quæ antea Moysi legem recipienti contigerant, facta sunt. Ad extremum tonitrua in vocem exprimuntur, atque resonat: In Principio erat Verbum. Scripsit autem Ioannes & tres Epistolas, quæ inter Canonicas recensentur. *Metaph. apud Lipo. tom. 1. Doroth. in Synop. i. Bar. an. 99*

Ioannes ductus spiritu in balneum, Ebionis ibi commorantis impietatem detestatur. Cap. 632.

SAnctus Ioannes prædicans in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad veritatis delineationem. Cum enim vitam degeret admirandam, & dignitatem veritatis ipsius decentem, & penitùs non lauaretur, coactus est à Spiritu sancto progedi, vsque ad balneum, dixitq. Accipite mihi, quæ pertinent ad balneum, & cum comites ipsum sequentes mirarentur, venit ad ipsum balneum, & vbi peruenisset ad eum, qui lauantium vestes suscipere solet, interrogauit: Quis est intus in balneo? At olearius seruandis vestibus inseruiens (in Gymnasijs enim hoc officium est aliquorum, quotidiani alimenti acquirendi gratia) ad Ioannem dixit: Ebion intus est. Ioannes verò statim intelligens Spiritus sancti ductum, ob quam causam impulisset ipsum, vsque ad balneum venire (velut dixi) memoriæ videlicet gratia, vt relinqueret nobis veritatis argumentum, qui sint serui Christi, & Apostoli, ac filij eiusdem veritatis, qui verò vasa Diaboli, & portæ inferi non valentes contra Petram, & ædificatam super ipsam, sanctam Dei Ecclesiam statim, vbi se turbasset, & leuiter fleuisset, vt omnes audirent in testimonium, ac declarationem impollutæ veritatis doctrinæ: Festinate, inquit, fratres, egrediamur hinc, ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione, qui intus est in balneo propter ipsius impietatem. Et nemo miretur de eo, quod audijt Ioannem cum Ebione congressum esse: multo enim tempore beatus Ioannes in vita permansit, & vsque ad Traiani Regnum durauit. *Epiph. hæres. 30.*

Ioannes manibus perdicem demulcens, cuidam venatori, de hoc scandalum sumenti, eius rei reddit rationem. Cap. 633.

Cassia. coll. 24. c. 21.

FErtur Beatissimus Euangelista Ioannes, cum perdicem manibus molliter demulceret, quendam ad se habitu venatorio venientem subito conspexisse. Qui miratus, quod vir tantæ opinionis, ac famæ ad tàm parua, & humilia se oblectamenta submitteret: Tunè es, inquit, ille Ioannes, cuius fama insignis, ac celeberrima me quoque summo desiderio tuæ agnitionis illexit? Cur ergo oblectamentis tàm vilibus occuparis? Cui Beatus Ioannes: Quid est, inquit, quod manu tua gestas? At ille: Arcus: & cur ait, non eum tensum semper vtique circumfers? cui ille respondit: Non oportet, ne iugi curuamine rigoris fortitudo laxata mollescat, atque depereat, & cum oportuerit, vt fortiora in aliquam feram spicula dirigantur, rigore iam per nimietatem continuæ tensionis amisso, violentior ictus non posit emitti. Nec nostri, inquit, Beatus Ioannes animi te offendat, ò Iuuenis, tàm parua hæc, breuisq. laxatio, quæ nisi remissione quadam rigorem intentionis suæ interdum releuet, ac relaxet, irremisso vigore lentescens, virtuti spiritus, cum necesitas poscet, obsecundare non poterit.

Ioannes in fine vite, vltimum relinquit discipulis suis documentum, vt se mutuo amore diligant. Cap. 634.

S. Hier. comēt. in ep. ad Galat. lib. 3. c. 6. Aug. tract. 124. in Io. tom. 9. Hieron. de scrip. Eccl. c. 9.

BEatus Ioannes Euangelista, cum Ephesi moraretur, vsque ad vltimam senectutem, & vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur; nec posset in plura vocem verba contexere, nihil aliud per singulas solebat proferre collectas, nisi hoc: Filioli, diligite alterutrum. Tandem Discipuli, & fratres tædio affecti, quod eadem semper audirent, dixerunt: Magister, quare semper hoc loqueris? qui respondit dignam Ioanne sententiam: Quia præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit.

Ergo Beatus Ioannes, vt scribit S. Hieronymus, confectus senio, sexagesimo octauo post pasionem Domini anno mortuus (hoc est, Christi anno centesimo primo, Traiani secundo, Clementis Papæ anno nono) iuxta eandem Vrbem sepultus est. Et infra ex Polycrate Ephesiorum Episcopo, qui Seueri Principis temporibus floruit: Sed & Ioannes, inquit, qui super pectus Domini recubuit, & Pontifex fuit, auream laminam in fronte portans, martyr, & doctor in Epheso dormiuit.] Eadem ex eodem Polycrate legere est apud Eusebium varijs in locis.

Hier. eod. lib. c. 45. Eus. lib. 3. hist. c. 25. lib. 5. c. 23. Epiph. hær. 51.

De ætatis anno, quo Ioannes obierit, variè sentiunt Scriptores: Baronius eam quæstionem diligentissime examinans, aliorum sententijs reiectis, ipsum ætatis anno tertio, & nonagesimo obijsse tradit, cui quidem suffragari videtur Beatus Epiphanius, dum ait, Ioannem Euangelium edidisse post annum vitæ nonagesimum, vbi Ephesum reuertit: quod triennio ante obitum contigit: quieuit enim Ioannes anno Imperij Traiani secundo: de qua re videndi sunt S. Hieronymus loco citato, & in c. 9. Danielis: & Eusebius in Cronicho, itemq. Epiphanius hæresi sexagesima sexta.

Quod

Quod ſcribit B. Auguſtinus iuſſiſſe ſanctum Euangeliſtam ſibi fieri ſepulchrum: Metaphraſtes, Petrus Damiani, & Nicephorus, idem narrant: Ioannes Euiratus, grauiſſimus auctor, in Prato ſpirituali, de quibuſdam Monachis ſcribit, qui incolumes iuſſerunt ſibi fieri ſepulchrum, eoq. effoſſo, in illud ingreſſi, confeſtim dormierunt. Et de morte duorum Anachoretarum ſcribens. hæc prodidit: *Metaph. in Ioan. Petrus Damiani ſer. 2. de S. Io. Niceph. lib. 2. cap. 42.*

Duo Anachoretæ effodiunt ſibi ſepulchrum, altero defuncto, alter ſepulturam ingreſſus, collocans ſe ſupra defunctum continuò reddidit ſpiritum. 635.

DVo Anachoretæ erant ſupra Roſum in monte, qui dicitur Phterigius propè Piapen fluuium, & iuxta Monaſterium Abbatis Theodoſij in Scopulo. Erat autem ex his alter ſenex, alter Iunior, ſeniſq. diſcipulus. Cum vero defunctus eſſet ſenex, facta oratione diſcipulus ſepeliuit eum in monte. Poſt dies vero paucos deſcendens de monte Anachoretæ diſcipulus, venit iuxta loca habitabilia, inuenitq. hominem quendam exercentem terram, & ait illi: Fac charitatem frater, accipe foſſorium, & ſarculum, & veni mecum. Ruſticus vero continuo ſecutus eſt eum. Cumq. veniſſet in montem oſtendit Anachoreta ſeculari ſepulchrum Senis ſui, & dixit: Fode hic: cũ autem effodiſſet ſepulchrum, Anachoreta ſtetit ad orationem: finita vero oratione oſculatus eſt ſecularem dicens: Ora pro me frater. Deſcendens collocauit ſemetipſum ſupra ſenem ſuum, & continuò reddidit ſpiritum. Secularis vero, rurſus operto ſepulchro, Deo gratias egit.] Hæc autem idcircò hoc in loco commemorata ſunt, vt oſtendatur, quæ de Ioanne Apoſtolo narrantur, inueriſimilia non eſſe. *In Prato Spiritual. c. 90 de mor. duor. Anachoret. ac c. 93.*

Apud ſepulchrum eius miracula plurima fiunt, & puluis ipſe medelam confert infirmis. Cap. 636.

FIeri autem ad locum, vbi ſepultus quieſcit, miracula, multi ſunt, qui affirmant: Ioannes Chryſoſtomus idipſum indicat dicens: Ioannes diuina tractans myſteria, etiam poſt mortem, tanquam viuus Epheſum curat.] Mira alij narrant de puluere ſepulchri eiuſdem beatiſſimi Euangeliſtæ: in ijſq. Metaph. qui hæc prodidit. *Chryſoſ. ho. in 12. Apoſt. l.*

In hoc ſacro loco minutus quidam puluis manat, ac exoritur, cuiuis accedenti medelam ab omni morbo ſuppeditans. Cum igitur in nocturnis laudibus feſti ipſius, ab his, qui in eo miniſtrant, tradatur cœtibus ad hoc congregatis, non facile exhauritur. Sed quo amplius hauriunt, tanto magis manat, velut perpetuus quidam theſaurus, qui ſimul, & participantes reddit ditiores, ac ſe ipſo abundantior ſemper efficitur. Sed de puluere ſepulchri eius audiamus Auguſtinum, qui dum eorum opinionem refellit, qui Beatum Euangeliſtam intra ſepulchrum viuere adhuc dicebant, ita ſcribit.

Sed cui placet, adhuc reſiſtat, & dicat, & aſſerat, Apoſtolum Ioannem viuere; atq. in illo ſepulchro eius, quod eſt apud Epheſum, dormire eum potius, quàm mortuum iacere contendat. Aſſumat in argumentum, quod illic *Aug. tract. 124. in Io.*

illic terra sensim scatere, & quasi ebullire perhibetur: atque hoc eius anhelitu fieri, siue constanter, siue pertinaciter asseueret. Et infra: Sepultum fuisse (Ioannem) dormientem, & donec Christus veniat sic manere, suamq. vitam scaturigine pulueris indicare: qui puluis creditur, vt ab imo ad superficiem tumuli ascendat, flatu quescentis impelli: Huic opinioni superuacaneum existimo reluctari. Viderint enim, qui hunc locum sciunt, vtrùm hoc ibi faciat, vel patiatur terra, quod dicitur: quia & re vera non à leuibus hominibus id audiuimus.] ac demum: Si autem (quod magis creditur) ideò S. Ioannes ait: non dixisse Dominum, non moritur, ne illis verbis, quæ dixit, hoc voluisse intelligi putaretur; corpusq. eius in sepulchro eius exanime sicut aliorum mortuorum iacet: restat, vt, si verè ibi fit, quod sparsit fama de terra, quæ subindè ablata succrescit; aut ideò fiat, vt eo modo commendetur pretiosa eius mors, quoniam non eam commendat martyrium (non enim eum pro fide Christi persecutor occidit) aut propter aliquod aliud, quod nos latet.] Hæc de his Sanctus Doctor.

Philippus Apostolus penè totam Scithiam ad Christi fidem prædicando perduxit, deinde pro eadem fide gloriosè moritur.
Cap. 637.

DE rebus à Philippo Apostolo gestis nihil est quod scribendum sit, nisi quis in Apochripha incidere velit. In Breuiario Romano hæc habentur de eo.

Ex Breuia. Rom. in eiº festo 1. die May. Philippus, Bethsaidæ natus, vnus ex duodecim Apostolis, qui primùm à Christo Domino vocati sunt: a quo cum accepisset Nathanael, venisse Messiam in lege promissum, ad Dominum deductus est. Quàm vero Christus eum familiariter adhiberet, illud facile declarat, quod Gentiles Saluatorem videre cupientes, ad Philippum accesserunt: & Dominus cum in solitudine hominum multitudinem pascere vellet, sic Philippum affatus est: Vnde ememus panes, vt manducent hi? Is, accepto Spiritu sancto, cum ei Scythia ad prædicandum Euangelium obtigisset, omnem fere illam gentem ad Christianam fidem conuertit. Postremò cum Hierapolim Phrygiæ venisset, pro Christi nomine cruci affixus, lapidibusq. obrutus est, Kal. Maij. Eius corpus ibidem à Christianis sepultum, postea Romam delatum, in Basilica duodecim Apostolorum, vnà cum corpore B. Iacobi Apostoli conditum est.

Admirabilis, & diuinitus facta conuersio Publicani Matthæi, qui postea Christi discipulus factus, quæ proprijs oculis vidit, & auribus audiuit, & manus eius contrectauerunt, conscripsit, & mundo tanquam inæstimabilis valoris thesaurum tradidit. *Cap. 638.*

Lorin in Acta Apost. Chrys. hom. 31. in Matt. NVlla illustrior vocatio, quàm Matthæi, in qua cum Dei misericordia, quæ quodammodò magis apparuit in alijs humilioribus Apostolis, potentia valdè eluxit, sicut, & in conuersione Pauli, vt Chrysostomus

mus aduertit, quòd summum, ac primum inter Publicanos, vt Metaph. ait, locum teneret, qui cum alijs, etiam Gentilibus infensissimi erant, teste Marco Tullio. *Metaph. apud Sur. ad Q. Fratrem lib. 1. epist. 1. & 5. ver. Matth. 9.*

Hieronymus vero efficaciam vocationis aduersus Porphirium, & Iulianum Apostatam, propter fulgorem, & maiestatem diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie Christi relucebat, qua ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu, præclara comparatione demonstrat magnetis, & succini, quorum hęc vis est, vt anulos, & stipulas, & festucas sibi copulent.

Conuiuium amplum celebrauit, ad edendum lætitiæ de sua conuersione signum, & grati animi erga Christum indicium, & vt domesticis Vale diceret, vt Elisæus fecerat ab Elia vocatus (ille ab aratro, hic à fœnore, quod τόκον Græci vocant, quod plus gignat, quàm aratum, & proseminatum fit) atque vt occasionem Christo præberet plures alios doctrina imbuendi, vt inquit Euthymius, & Chrysologus, confirmantes exemplo Zachæi; & vt rationes exercitij sui redderet. *3. Reg. 19. Euthym. in Matth. 9. Luc. 19.*

Inter omnes planè sanctos, qui cælesti gloriæ de triumphato mundo victoriæ titulos intulerunt, B. Matthæus mihi videtur insignis. atq. conspicuus, & quendam inter eos dignitatis obtinere primatum: atq. vt clarius dicam, nemo post Christum est, cui magis debeat sancta vniuersalis Ecclesia. Nam quod mundus viuit, hæc est causa, quia lux nobis Euangelica coruscauit. Constat autem, quia primus omnium Matthæus, hebraico stylo Euangelium scripsit, sicq. his, qui erant ex circũcisione, fidelibus, Christiani fidei quoddam quasi speculum procurauit. Quia igitur ad sanctum Euangelium describendum primus iste prorupit, scribendi ceteris Euangelistis viam præcessor aperuit, & tanquam dux vexillum sequentibus prætulit, suoq. eos exemplo, vt scriberent, incitauit. *B. Pet. Damian. de S. Matth.*

Illi ergo debemus Euangelium, quẽ Euangelicæ narrationis constat intulisse principium: & quem aliorum nouimus primum, non ambigimus inter eos cuiusdam priuilegij tenere primatum. Vnusquisque nimirum trium Euangelistarum, beati Matthæi librum, antequàm suum inciperet, nouit, & (sicut sibi diuinitus inspiratum est) non superfluam cooperationem sui laboris adiunxit. Eorum quippe fuerat, præparare fideliter animos ad scribendum: Dei autem erat in id, quod vellet, dirigere stylum.

Matthæus Apostolus conscripto Euangelio patrio sermone, ad prædicandum inuentam apud Christum veritatem, in regiones, quæ sibi obtigerant, se confert. Venit in Aethyopiam, prædicat Euangelium, conuertit gentes plurimas; magnis miraculis rem testans. Regem ipsum, & Reginam, & Iphigeniam nobilem virginem lucratam Christo, docet regulas castitatis, & pro veritate, & virtute moritur. Cap. 639.

MAtthæus Apostolus, Christo in Cælos ascenso, prius omnium sanctum Euangelium Hebraicè, vt cuncti Patres testantur, conscripsit: Matthæus, ait S. Ioannes Chrysostomus, accedentibus his, qui ex Iudæis Christo crediderant, & rogantibus, vt quæ verbis docuisset, hæc eis in litteris seruan- *Chrysost. in hom. 1. in Matth.*

seruanda dimitteret, Hebræo dicitur Euangelium scripsisse sermone. Et Eusebius, Chrysostomo prior: Matthæus, inquit, cum iam antea Hebræis Verbum Dei prædicasset, simul ac in animo habuit ad alias gentes proficisci, Euangelium suum patrio sermone conscripsit: & quod illis, à quibus decessit, deesse, dum præsens apud eos erat, videbatur, illud sedulitate, & labore scribendi omnibus suis quasi numeris expleuit. Sanctum Matthæi Euangelium secum detulere sanctißimi Apostoli Bartholomæus, & Barnabas, vt illud recèns ad fidem conuersis gentibus relinquerent: A Iacobo autem Apostolo illud ipsum explanatum esse, auctor est S. Athanasius, cum ait: Euangelium secundum Matthæum, ab ipso, Hebraica dialecto conscriptum est, & editum Hierosolymis; & interpretante Iacobo fratre Domini secundum carnem, expositum est.

Euseb. l. 3. histor. cap. 18. Iren. & alij.

Euseb. li. 5. c. 10.

Atanasius in Synopsi.

Euseb. in Cronick.

Scripto itaq. Euangelio, quod Christi anno quadragesimo secundo, Eusebio teste, ediderat, non longè post, anno scilicet quadragesimo quarto, & Claudij Imperatoris secundo, in Aethyópiam, quæ in partitione Prouinciarum ei obtigerat, veniens, Christum prædicauit, ac prædicationem multis miraculis confirmauit: Denique sanctißimus Apostolus, vt Martyrologia tradunt, martyrium pro Christi gloria sustinuit. Beda autem hæc addit: Missusq. est spiculator ab Hirtaco Rege, qui eum gladio feriebat, efficiens Martyrem Christi. Non prætermittendum, quod de eius abstinentia scribit Clemens Alexandrinus, his verbis: Matthæus Apostolus itaq. seminibus, baccis, & oleribus, absque carnibus vtebatur. Sed non desunt, qui dicant, eum Macedonibus, & Parthis sanctum Euangelium annunciasse. Apud Aethyopes, ad quos profectum esse ante diximus, illorum Regem & vxorem eius, cum Iphigenia virgine, alijsq. permultis ad Christi fidem conuertit. De Iphigenia in Ecclesiasticis tabulis, his verbis mentio habetur: In Aethyopia sanctæ Iphigeniæ virginis, quæ à B. Matthæo Apostolo baptizata, & Deo dicata, sancto fine quieuit. De feris gentibus à Matthæo ad Christum conuersis, ita legitur in Breuiario veteri Toletano: Qui solus axem seruidum aggressus, truces populos ardentiori spiritu flammauit igne cælitus] & paulò post: Castis edoctam regulis Plebem lucratur arduam, Regalibusq. atrijs vitæ fundit Oracula. In Breuiario Isidoriano de eius martyrio hæc extant.

Martyrol. 21. Sept.

Clem. Alexandr. in Pæd. lib. 2. c. 1.

Beda 11. Kal. Octob. & Metaphrast.

Qui post multa miracula,
Et sanctæ vitæ præmia,
Hoc sacri prædicaminis
Cæsus dictus occubuit.

Nam Hirtacus Rex illi iratus, quod eius barbaricæ libidinis optatis nuptijs, cum Iphigenia virgine, Deo dicata, obstitisset, ad sacrum sanctum Altare sacris Missæ peractis orantem interfici iussit vndecimo Kal. Octobris, ibiq. sanctißimum eius corpus est humatum.] His suffragari videtur, quod ex libello Græcè scripto de duodecim Apostolis, quem S. Hippolito adscribunt, refert Cæsar Cardinalis, nempè Matthęum factum victimam virginitatis.] Et in Romano Breuiario eadem eius martyrij causa narratur.

Ex m. s. antiq. Eccl. Salern.

Ceterùm in Aethyopia sanctum Matthæum coronatum esse Martyrologia docent, & præsertim Romanum, apud quod ita legimus: In Aethiopia prædicans, martyrium passus est. De ciuitate autem, in qua martyrium per-

Romanum Beda Vsuardi, & Adonis.

pertulit, siue sepultus est, est inter scriptores dissensio : nos autem sequimur Venantium Fortunatum, qui ante mille annos vixit, de ea re ita scribentem : *Fortunatus de vita aeterna gaudijs.*

Indè triumphantem fert India Bartholomæum.
Matthæum eximium, Naddauer, alta virum.

Et de partu Virginis, vbi de Andrea, Ioanne, & Matthæo loquitur :

Quos Patra, quos Ephesus, Naddauer Arce tenet.

Sed non prætereibo, quod de eodem scribit Metaph. ex priscis (opinor) monimentis : Presbyteros, ait, & Diaconos (apud Aethyopes) constituit, singulis diebus concionem habens ad populum, partim ad veritatem retinendam illos adhortans, partim mysteria tradens : eos vero, qui languoribus, & morbis, vel Dæmonum malitia oppressi, de vita periclitabantur, verbo, & manus attactu ab omnibus molestijs statim liberabat.]Hæc & alia Metaph. apud Lipomanum. *Lipoman tom. 5.*

Quidam febricitans, in ardentissima siti aquam ab vxore postulans, nec recipiens, iterum indignabundus eam inuocato Diabolo petit, & bibens, Diabolum quasi deglutisset, vexatur ab eo: & male tortus, bibens aquam in qua Dens Sancti Matthæi immersus fuerat, liberatur. Cap. 640.

EST apud S. Clementem Romanum, Matthæi nomine Apostolica constitutio de aqua benedictione sanctificanda : cuius occasione referemus hic miraculum Salerni editum. *Clem. Cōst. l. 8. c. 19.*

Apud Principem Gisulphum habitabat Rothilda soror eius, quæ fuerat Arnulphi Beneuentanorum Principis Vxor, & tunc temporis vidua apud fratrem erat. Familiaris eius quidam, cui Stephano nomen erat, cum valetudinarius esset, nocte quadam vehementissima siti corripitur, vxorem suam excitat, aquam adferri iubet, cumq. vxor varijs id rationibus differret in longum, vir deniquè satis impatiens, Diabolum magnis vocibus inuocauit, & indignabundus adhuc gelidam efflagitauit. Obsequitur tandem vxor, inuocationibus illis perterrita ; adducit aquæ cyathum prægrandem ; arripuit illum Stephanus, & cum ebiberet auidissimè, factum est, vt Dæmonem simul cum aqua sorberet ; à quo confestim cæpit torqueri miserè : Id cum vxor animaduertisset, illicò tremens ad Rothildam dominam accurrit, & viri infortunium enarrat ; ea refert idipsum Gisulpho Principi ; nec mora, totam rem aulici omnes resciuere : qui cubiculum ingressi, vbi Stephanus à Dæmone vexabatur, illum arctissimis vinculis ligant, & ad Beati Petri Apostoli sacellum, quod in Regia Principis erat, adducunt ; ibiq. totam noctem agunt, nec vnquam à vexatione cessauit iniquus spiritus ; quamobrem cum remedium aliud aulici non haberent, Stephani ipsius piè miserebantur. *M. Anton. Massil. Costāna i vit. S. Matth.*

Porrò sequenti die ad Præsulem, & Vrbis Pontificem res tota defertur, qui festinanter ad locum properat ; ac Stephanum ita vexatum respiciens ; monuit omnes, vt ad Deum pias ex animo preces effunderent, vt miserum illum à perfidi hostis insidijs, atque cruciatibus, pro sua bonitate, ac miricordia liberaret. Orant singuli Deum enixè pro Stephani sanitate. Sed adhuc ille miserabilis angebatur.

Inte-

Interea monachus Athanasius, qui forte fortuna tunc Salerni reperiebatur, cum hæc resciuisset, ad Rothildam se confert, indicat habere se, Episcopi Pæstani munere, dentem Apostoli beatissimi Matthæi, cuius ipse, aduersus malos spiritus, virtutem sæpius agnouerat; proinde sperare se si manu Præsulis, in lustralem aquam immitteretur, eamq. mox Dæmoniacus biberet, futurum vt statim gloriosi Apostoli meritis, à Stephano malus ille Dæmon recederet. Probat Rothilda consilium; Rogat itaque Præsulem, vt dentem sacrum accipiat, aquam benedictam attingat, Stephano bibendam offerat. Nihil eorum spernit Religiosus Antistes, aquam lustralem signo Crucis munit; iterum, & tertio dentem infundit in ipsam. Imperat deinde Stephano, vt bibat, eumq. ad id compellunt inuitum. Cæpit tunc acrius diuexari; quod immundus ille spiritus à parte superiori tentabat egressum, cui tamen sacer ille potus obstabat: quare cum omnino sibi exeundum intelligeret, ab inferiori parte abiuit; Stephanum liberum ab omni vexatione reliquit, maxima cum omnium admiratione. Planè cum dentem à Rothilda mox repeteret Athanasius, tametsi diu, multumq. illum summis precibus efflagitauit, non potuit tamen à vidua recuperare, quocircà lubens reliquit, quod sese vidit omnimodo relicturum, hicquè dens postea fuit cruci argenteæ insertus.

Genebr. in Chron. an. 102.

De Matthæo, vel ipsi Christianæ fidei hostes, fatentur, quod Mariam seruandæ Virginitatis votum Deo primam vouisse prædicauerit: de meritis credentium docuerit: Quadragesimæ ieiunium commendauerit: Virginem Deo consecratam, nefas esse nubere affirmauerit: Ducentas amplius Virgines consecrauerit in cælibatu, & velamen eis sacrum imposuerit: quod deniquè Missam populo Aethiopico dederit.

Acta Barnabæ.

At vero D. Opt. Max. prouidentia factum fuit, vt sanctum Matthæi Euangelium per annos fere 426. sepultum, eodem Apostolo reuelante, in lucem prodierit, non magis ad sacri Euangelistæ gloriam, quàm ad Christianæ fidei stabilitatem. Constat enim Diuum Barnabam in humanis agentem, & fide propria, & Beati Matthæi meritis, ægros omnes ab vrgenti morbo liberos reddidisse, quos sacro illo volumine tetigisset. Refert Curopalates Euangelij librum in fornace ardente ad horas aliquot illæsum permansisse: Quod conspicati Barbari, miraculi magnitudine perculsi, sine vlla controuersia, ad Baptismum confugere.

Io. Curop. in Basil. Zonar. Annal. to. 3. in Basil. Maced.

Simon Cananæus, & Thadæus Apostoli disseminato in assignatis regionibus diuino Euangelio, propter opera excelsa, quæ egerunt, & propter mortem quam passi sunt, æternas coronas commeruerunt. Cap. 641.

Martyrol. Rom. Red. Ado. Vsuar du. die 28. Octob.

DE Simone autem, & Thadæo Apostolis pauca admodum sciuntur. In Martyrologio Romano hæc habentur.

Natalis Beatorum Apostolorum Simonis Chananæi, & Thadæi, qui, & Iudas dicitur: quorum Simon in Aegypto, Thadæus in Mesopotamia Euangelium prædicauit: deinde in Persidem simul ingressi, cum innumeram gentis illius multitudinem Christo subdidissent, martyrium consumarunt.]

Vc

Venantius Fortunatus, de eorum in Perside aduentu, ac obitu hæc cecinit: *Venant. de Gaud. & spe vitæ æterna.*

Hinc Simonem, & Iudam, lumen quos Persa gemellum.
Læta relaxato mittit ad astra sinu.

Nicephorus, & alij, alios quoque commemorant locos, in quibus perhibent Simonem, & Iudam Euangelium prædicasse; sed de ijs apud Antiquiores nihil habetur. *Niceph. l. 2. c. 40.*

In Breuiario Toletano veteri, is hymnus de eisdem Sanctis Apostolis legitur. *Isidorus de vita, & morte Sanctor. c. 79. & 81. 82. & aly.*

Itote populi, psallite præpetes,
Iudas cum socio Simone, cælibes
In festa vadant cœtibus inclitis:
Iam cunctis tribuunt gaudia seruulis.
Vox ecce resonat principis Etheri.
Vouentes illico reddite seruuli
Vota, quæ Domino promittitis incliti,
Vt vestrum accipiant munus Apostoli.
Dignum est nunc precibus promere canticum:
Dignumq. superum stringere principem,
Det suis vt populis nunc piè gratiam:
Det post Aethéream consequi patriam.
Ac nexu scelerum iam sibi tradito,
Adesse valeant principi cælico,
Ac tempto crimine tramite præuio,
Afflati maneant rite Paraclito.
Sic Iudas populos instruat, & Simon,
Sub Christo placido currere tramite,
Seruare monita legibus indita,
Suprema vt valeant consequi præmia.
Sit trino Domino gloria vnico, &c.

Hactenus Breuiarium Toletanum.

Isidorianum verò eorum Martyrij in orationibus meminit, his verbis: Deus, qui Sanctis Apostolis tuis Simoni, & Iudæ durum martyrij gradum scandere, & velle tribuis, & posse concedis, &c.

Et infra in capitulis: Hi sunt, Domine veridici patroni, qui suscipientes securi sententiam currunt lætantes ad palmam: festinant hilares ad coronā, per quorum intercessionem tu Domine Deus omnipotens, quemadmodum martyres, & Apostolos tuos Simonem, & Iudam Diaboli versutia liberos præstitisti, ita nos indignos famulos tuos eorum facias misericordiam adipisci.

Infra idem legitur. De locis vero vbi prædicarunt, nihil in eo exstat scriptum.

Quo autem mortis genere affecti sint, antiquorum nemo docet: Martyrologia non tradunt: ex recentioribus Græcis, Nicephorus loco ante citato opinatur, Simonem Cruci affixum martyrium consummasse:

Græci Auctores in Menologio, hæc habent.

Die decima Maij: Sancti Apostoli Simonis Zelotæ; Hic Simon, Euangelij prædicationem in omnem Mauritaniam, & Aphrorum regionem sparsit: *Menol. die 10. Maij.*

sit: Britanniam profectus, cum multos Euangelij verbo illustrasset, ab infidelibus crucifixus, illic sepultus est, qui mores habuit zelo, quem nomine præseferebat, congruentes.

De sancto Iuda sic, Die decimanona Iunij.

Luc. 6. *Act. 1.* *Matth. 10.* *Mar. 3.* Sancti Iudæ Apostoli: Hic in Euangelio Lucæ, & in Actibus Apostolorum Iudas nominatur: apud Matthæum verò, & Marcum Thadæus, & Lebbæus appellatur, frater secundum carnem Domini nostri Iesu Christi; & germanus Iacobi fratris Domini: Hic (addit mox Menologium) epistolam scripsit Spiritu sancto plenam, qui & prædicatione sua infideles homines conuertit, & apud Mesopotamiam Euangelium Gentibus disseminans, verbo Christi pietatem regionibus illis prędicauit, &c. & paulò post: In Arsipoli ab infidelibus suspensus, & sagittis vulneratus, spiritum Deo ipsi commendauit.

De Reliquijs S. Thadæi mentionem facit Gofridus Clareuallensis Monachus, in vita S. Bernardi, sub finem, cum ait: *In vit. S. Bernar. lib. 5. c. 2.* Sepultus est autem (S. Bernardus) vndecimo Kal. eiusdem mensis, nempè Septembris; sed & pectori eius ipso in tumulo capsula superposita est, in qua Beati Thadæi Apostoli Reliquiæ continentur; quas eodem anno ab Hierosolymis sibi missas, suo iusserat corpori superponi: eo vtiq. fidei, ac deuotionis intuitu, vt eidem Apostolo in die communis resurrectionis adhæreat. Hæc Gofridus. Sanctorum Simonis, & Iudæ corpora, Romæ in Basilica S. Petri asseruari, traditur.

S. Matthias Apostolorum postremus prædicat, & ipse per loca ad quæ missus est, Euangelium Christi, & martyrio vitam honestat. Cap. 642.

Act. DE Matthia etiam Apostolo pauca sunt, quæ sciuntur.

De eius in Apostolum electione, in lib. Act. Apost. dictum est. Romanum Martyrologium de eo, hæc habet: *Rom. Mar. in Festo ei⁹* In Iudæa natalis S. Matthiæ Apostoli, qui post Ascensionem Domini ab Apostolis in locũ Iudæ proditoris sortè electus, pro Euangelij prædicatione martyrium passus est. Hæc Martyrologium. Menologium de ipso sic, die nona Augusti. Certamen S. Apostoli Matthiæ, qui vnus ex septuaginta, connumeratus est cum duodecim Apostolis pro Iuda Ischariothe: prædicauit autem Euangelium in Aethyopia, vbi multis pro Christi fide superatis tormentis, spiritum Deo reddidit. Ista Menolog. In qua autem Prouincia Euangelium prædicauerit, antiquioribus subobscurum fuisse videtur: Nam Origenes, Eusebius, Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Rufinus, Theodoretus, & Socrates, cum de alijs Apostolis agunt, loca nimirum, in quibus Dei verbum disseminarunt, recensentes, Matthiam prætereunt. *Sophr. apud Hieron. de script. Eccl. Niceph. lib. 2. c. 40. Isidor. de Sanctis veteris & noui Testamẽti c. 80.* Verùm qui post ipsos scripserunt (quamquam vnde hauserint ignoratur) locos speciatim referunt, in quibus eum prędicasse perhibent: Sophronius, & Nicephorus, & Menologium in Aethyopia eum prædicasse tradunt. Auctor lib. de Patribus veteris, & noui Testamenti, qui Isidori nomine fertur, de eiusdem prædicatione, ita scribit: Cui datur Euangelium prædicationis in Iudæa.

Euseb. li. 1. hist. c. 12. Eusebius de eo, hæc litteris consignauit: Matthiam porrò, qui erat pro Iuda proditore in numerum Apostolorum adscriptus, & illum, qui pari suf-

fragio

fragio ad Apostolatum petendũ dignus putabatur, vnum ex septuaginta discipulis appellatum, constans fama est. Et alibi: Primum igitur, Matthias, qui (vt supra monstrauimus) vnus ex Domini discipulorum grege fuit, ad Apostolatum gerendum pro Iuda sorte delectus est. Hæc Eusebius. *Euseb. l. 3. cap. 1.*

S. Matthiæ corpus Romæ in Basilica S. Mariæ Maioris asseruatur.

In veteri eius Ecclesiæ manu exarato Codice hæc leguntur:

Quam Basilicam idem Pontifex (nempè Liberius) in honorem Dei, & Beatæ Mariæ Virginis consecrauit: in qua quidem sibi præsepe Domini, cunabula videlicet, fœnum cum pannis nostri Redemptoris, in eiusdem præsepis Altari, miro ordine reuerenter cum multis alijs Apostolorum, Martyrum, Confessorum, atque Virginum Reliquijs, quorũ nomina superuacaneum est nominare, collocauit. Et post pauca: Ante quod quidẽ Altare (maius) sub lapide porphiretico S. Matthiæ corpus requiescit: cuius quidem beneficia, plenis effectibus in ipsa Ecclesia exuberãt quotidie. Hactenus manuscriptus Codex. *Manu scri pt. S. Mariẹ maior.*

Quo tempore, quouè matyrij genere obierit: quo demum anno eius sacratissimum corpus Romam delatum fit, cum antiquornm nemo tradat, in obscuro est. Et de S. Matthia hæc dicta sufficiant.

Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 4. in fine: Sanctorum Apostolorum res gestas se vidisse, indicare videtur dicens: Apostoli autem fuere pleni in omnibus: Inuenies itaq. si volueris, ex eorum rebus gestis, & scriptis, eorum cognitionem, vitam, prædicationem, iustitiam, castitatem, prophetiam.] Hæc ille: sed ea Apostolorum Acta exciderunt: nisi illa intelligeret Auctor, quæ sanctissimus Lucas scriptis prodidit. At hæc ipsum non puto intellexisse. &c.

De Sancta Maria Magdalena. Cap. 643.

Reliquum est, vt post Apostolos B. Maria Magdalena, quæ extitit Apostolorum Apostola, & toti Ecclesiæ lucidissimum exemplum penitentiæ fulsit, huius libri cursum præfiniat. Aliæ historiæ, & præclara exempla, quæ successiuis temporibus contigerunt (sunt autem plurima, & memoratu digna) si Deo placitum fuerit, sequentibus libris, quos elaboramus, commemorabuntur.

Historia B. Mariæ Magdalenæ plene habetur apud Euangelistas, qui famosam eius conuersionem, & alia de ea referunt. Sedulius autem vetustus Poeta actionem illam memorabilem accessus ipsius ad Christum suis carminibus eleganter descripsit. *Matth. 26. Mar. 14. Luc. 7. Ioan. 12.*

Ex Sedulio.

Post Dominus Pharisæa petens conuiuia cenæ,
Orantis dapibus sese impertiuit amici.
Tunc mulier, quam fama nocens, & plurima vitæ
Mordebant delicta suæ, clementia supplex
Corruit amplectens vestigia, quæque profusis
Irrigat incumbens lachrymis, & crine soluto
Nec tergere sacras, nec cessat lambere plantas,
Vnguento fragrante fouens, sententia donec
Læta Dei, quem ferre manum non pœnitet vnquam,
Si nos pœniteat veterem quæsisse ruinam:

Vade, fides, mulier, tua te saluauit ab omni,
Dixisset, quodcunquè malum gessisse videris :
Vtere pace mea. Magna est medicina fateri
Quod nocet abscondi. Quoniam sua vulnera nutrit.
Qui tegit, & plagam trepidat nudare medenti.
En polluta diù, modicum purgata recessit
Per gemitum, proprijq. lauans se gurgite fletus,
Munda suis lachrymis redit, & detersa capillis.

Prædictio Christi, quod Magdalenæ actio ipsius in conuersione, vbicunquè Euangelium prædicatum fuerit in toto mundo, prædicanda esset, magno stupore, & in superioribus seculis adimpleta fuit, & hodie non cessat adimpleri.

Cap. 644.

HOc autem in conuersione ista inter cetera gestum est, in persona huius mulieris admiratione dignum, vt Christus ipse Dominus ore proprio propheticum euentum ipsius Magdalenæ prædixerit. Futurum enim dixit, vt actio illa Magdalenæ circa Christum facta, prædicaretur vbicunquè Euangelium prædicaretur, hoc est, in Orbe vniuerso: Euangelium enim vt omni creaturæ prædicaretur iusserat. Quod quidem aliquid ingerit auribus stupore dignum. Nam factum iam videmus post mille, & sexcentos annos, per tot curricula seculorū, quod fiendum esse Christus prænunciauit: vbicūquè enim prædicationis fulgor refusus est, ibi Magdalenæ gesta prædicata sunt, & hodie prædicantur. Et certè nec insignis quædam, & nobilis fuit persona: nec multitudine testium res celebrata est, nec in theatro, sed in domo, & in domo Leprosi confecta, vbi discipuli solummodò aderant. Quid igitur tàm abiectæ peccatricis factum ita exclamauit, vt per totum sic Orbem, & ab omnibus audiretur? Virtus profectò eius, qui hæc prædixerat.

Matth. 26.

Io. Chrysos. sup. Matth. c. 26. hom. 81.

Nec enim cogitari potest, qua ratione prædicatio huiusmodi verificari potuisset, nisi is, qui dixit, fuisset Deus, qui in æternitate constitutus sciret, quæ futura sunt, & omnipotentia sua operari posset, vt fierent ea, quæ humanis viribus fieri non possunt. Et quidem Regum, atque Imperatorum res gestæ, quorum nonnulla remanent monumenta, omninò tacentur: & de plerisquè eorum, qui Vrbes condiderunt, mœnia erexerunt, bella gesserunt, trophæa statuerunt, multasq. gentes subiugarunt, quamuis, & statuas sibi fecerint, & leges sanxerint, nulla tamen fit mentio: multiquè ipsorum, nec nomine quidem extant. Quod autem peccatrix mulier, in priuata domo, coram priuatis testibus oleum super pedes illos effuderit, id per vniuersum Orbem, tanto tempore transacto, decantatur: Et Indi, Scithæ, Thraces, Sauromatæ, quiquè Mauritaniam, quiquè Orchadas Insulas incolunt, quod in domicilio pauperis, ab impudica fuerat factum muliere, magna prædicant voce, & per præterita secula semper prædicatum est, & per futura prædicabitur.

Quod quidem maximum, & perpetuum miraculum est factum, & millies replicatum ab eo, qui facit mirabilia magna solus, & qui nunc coram oculis

oculis nostris facit illud; & nos hodie lætamur datum esse nobis, vt calamo nostro huius excelsæ mulieris laudabile facinus scribendo, libri huius nostri terminum huiusmodi prædicatione, quasi aureo sigillo consignemus. Vt hinc Christi gloria, & splendor magis elucescat, qui æterno hoc miraculo apud homines testatum esse voluerit, quanti faciat, & quantopere cor eius exhilaret peccatricis animæ vera, & libera, & pulchra pœnitudo. Et quàm ei gratum sit, cum homo peccator, relicto abominabili peccato, dolens, & confidens prouoluitur ad pedes eius, & præ dolore lachrymis rigat, & præ animi firma deliberatione fugiendi à facie peccati, capillis extergit, & propter abundantiam feruidi amoris osculatur, & nimia tactus deuotione, pretioso perfundit vnguento.

Voluit autem, quod in omnibus vicis, oppidis, ciuitatibus, regionibus, & regnis, donec durabunt dies, vsquè ad fines seculorum, hæc B. mulieris prædicaretur actio, tùm vt eius conuersio omnium ore laudaretur, tùm vt homines intelligerent, quanta esset erga peccatores optimi Domini benignitas, & mansuetudo, patientia, & dignatio, qui peccatores etiam flagitiose peccantes, cum pœnitentiam peccatorum proferunt, tàm amanter recipit, & tàm benignè peccata dimittit, vt nullus peccator, aliud in pectore Christi residere cogitare possit, quàm misericordias magnas, & miserationes perpetuas, & inexhaustum gratiarum pelagus.

Migratio B. Magdalenæ in Gallias Dei prouidentia facta, & secessus eius in solitudinem. Cap. 645.

Fertur, in Discipulorum dispersione, Mariam Magdalenam cum Lazaro, & Martha, & Marcella pedissequa, in quos Iudæi maiori odio exardescebant, non tàm Hierosolymis pulsos fuisse, sed vnà cum Maximino discipulo, naui absquè remigio, & velo impositos in certum periculum vastissimo mari fuisse creditos, quos diuina prouidentia Massiliam tradunt appulisse, comitemq. ferunt eiusdem discriminis fuisse Iosephum ab Arimathęa, nobilem Decurionem, quem tradunt ex Gallia in Britanniam nauigasse, illicq. post prædicatum Euangelium, diem clausisse extremum. *Act. Magd. & Soc. ex M. S. histor. Angl. quæ habetur in Vat. Biblioth.*

Magdalenã verò, pœnitentiæ gratia, in regionibus illis in solitudinem secessisse, vt assueta pedibus Domini, & orationis optimæ parti, contemplandæ cælestis beatitudinis sese daret.

Ostenditur autem hodie spelunca illa, quam inhabitauit. Ad quam cum aliquando Franciscus Petrarca nobilissimus poeta deuotionis gratia peruenisset, ibi ornatissima carmina in memoriam suæ peregrinationis scripta reliquit, quæ ab exemplari in Oratorio illic appenso, penè oblitterato, descripsit in eodem loco Ludouicus Viualdus Ordinis Prædicatorum, vt ipse fatetur in aureo opere suo de veritate contritionis. Sunt autem huiusmodi.

Dulcis amica Dei, lachrymis inflectere nostris:
Atque meas intende preces, nostræq. saluti
Consule, namq. potes: neque enim tibi tangere frustrà
Permissum, gemituq. pedes perfundere sacros,
Et nitidis siccare comis, ferre oscula plantis,
Inq. caput Domini speciosos spargere odores

Nec tibi congressus primos, à morte resurgens,
Et voces audire suas, & membra videre,
Immortale decus, lumenq. habitura per æuum,
Nequicquam dedit ætherei Rex Christus Olympi.
Viderat ille cruci hęrentem, nec dira pauentem
Iudaicæ tormenta manus, turbæq furentis
Iurgia, & insultus, æquantes verbera linguis:
Sed męstam, intrepidamq. simul digitisq. cruentos
Tractantem clauos, implentem vulnera fletu:
Pectora tundentem violentis candida pugnis:
Vellentem flauos manibus sine more capillos:
Viderat hæc, inquam, dum pectora fida suorum
Diffugerent pellente metu: memor ergo reuisit
Te primam ante alios, tibi se prius obtulit vni:
Te quoque digressus terris, & ad astra reuersus,
Bis tria lustra cibi nunquam mortalis egentem
Rupe sub hac aluit; tàm longo tempore solis
Diuinis contenta epulis, & rore salubri.
Hæc domus arcta tibi stillantibus humida saxis,
Horrifico tenebrosa situ, tecta aurea Regum,
Delitias omnes, ac ditia vicerat arua.
Hic inclusa libens longis vestita capillis,
Veste carens alios ter denos passa Decembres
Diceris, hic non fracta gelu, nec victa pauore:
Namq. famem, frigus, durum quoque saxa cubile,
Dulcia fecit amor, spesq. alto pectore fixa,
Hic hominum non visa oculis, stipata cateruis
Angelicis, septemq. die subuecta per horas,
Cælestes audire choros, alterna canentes
Carmina corporeo de carcere digna fuisti.

Ad mulierem hanc magnam, quicunque peccatores confugerunt, & eius opem in fugiendis peccatis implorarunt, aut aduersitatibus propellendis, quæ à Deo separant, perceperunt auxilia eius: promptè enim, & benignè omnibus peccatoribus succurrere nouit.

Carolus, Rex Siciliæ, in captiuitate positus, admonitus, vt ad B. Magdalenam confugeret, apparente ei Sancta Muliere, præsens eius auxilium experitur. Cap. 646.

Syluest. Prier. in Aurea Ros. in exposit. Euāg. fer. v. infra. oct. Pasch.

CArolus, Rex Siciliæ Secundus, & Comes Prouinciæ circa annum Domini millesimum ducentesimum septuagesimum nonum, bello nauali cum Rege Aragonum congressus, victus, & captiuatus est, & apud Barcinonem moriturus, diro carceri mancipatur. Cumq. omni humana spe destitutus, indubitatam mortem expectaret in breui, à Magistro Guilielmo de Tonnais Ordinis Prædicatorum, confessore suo, monitus est, vt Magdalenam, quæ in terris sibi subiectis prædicauerat, pœnituerat, & obierat, in auxilium aduocaret; qui statim firma spe de meritis eius concepta, ieiu-
nio,

nio, confeſsione, & lachrymis ei ſe commendauit. Ecce autem in ipſa vigilia feſtiuitatis B. Mariæ Magdalenæ nocte aſtitit Matrona pulcherrima, Carolum voce ſonora, & proprio nomine vocans, preces eius exauditas commemorans, & vt ſe velocius ſequeretur indicans: cumq. pro captiua familia ſua ille precaretur: ſequere, inquit, me, & ſequentur tui omnes, ſic autem factum eſt. Poſt paululum vero cum aliquantiſper proceſſiſſent, illa firmato gradu, & ſe inuocatam Magdalenam eſſe commemorans: Scis ait, vbi ſis modo? At ille, intra muros, ait, adhuc ſumus Barcinonis, ſi non fallor: Falleris, inquit, ſed iam es intra terminos tui principatus, & prope Narbonam ad milliare vnum. (Sunt autem inter Barcinonem, & Narbonam plus tres magnæ dietæ, & triginta amplius milliaria) Tunc ille perfuſus lachrymis, quid, inquit, ò Domina, gratum rependere pro tanto beneficio poſſum? Dicam, inquit: Cum inſtante bello quodam, corpus meum de meo ſepulchro ſublatum, & loco eius aliud ſuppoſitum fuiſſet, vt fallerentur inimici, ſi meum corpus aſportare voluiſſent, ita factum eſt. Vnde in eòdem loco adhuc iacent reliquiæ meæ, alijs loco earum ſublatis: illuc perge, & eas talibus ſignis inuenies; nam eo in loco vitis eſt, quam ſequens de ore meo prodiſſe videbis, & ibi eſt caput meum nudum, excepta ea carne, quam Saluator mundi in horto tetigit, cum eius volui tenere veſtigia: Capilli omnes interierunt, exceptis his, quibus pedes Domini tetigeram: iuxta caput eſt ampulla plena terra madefacta ſanguine Christi, quam ſub cruce collegi, & ſemper, quam diu vixi, in memoriam Domini mei ſeruaui. Cum hæc inuenies, honore digno eleuabis, & locum meæ mortis, & meæ pœnitentiæ fratribus meis idest, Prædicatoribus trades. Ego enim prædicatrix, & Apoſtola fui conuentui loci in quo deceſſi: redditus pro centum fratribus aſſignabis, vt ſemper ibi vigeat ſtudium generale. His dictis diſparuit. Atque ita factum eſt, vt glorioſa ſancta imperauerat. Ille vero facto iam die, Narbonam cernens, in eo loco, in quo Magdalena diſparuit, crucem figi iuſſit, quæ vſquè in præſens Crux de Leuca dicitur. Profectus vero ad regnum, monaſteria duodecim vel plura ordinis eiuſdem Prædicatorum fabricauit, atq. dotauit: in quibus de Magdalena vſquè in hodiernum diem memoria agitur quotidie.

B. Maria Magdalena, Romæ ſupra Monaſterium ſibi dedicatum aſtans, ab impijs militibus graſſatoribus illud mirabiliter tuetur. Cap. 547.

Contigit autem hoc ſeculo noſtro, ſicut retulit Angelo Salutio, venerando Congregationis noſtræ Presbytero Emilius Maſſarius de Aſpra in Sabinis, magnæ probitatis ſacerdos: Quod eo tempore, quo Borbonius Dux Hiſpanici exercitus Vrbem cum armis & militibus temerario auſu, inſcio, & inuito Carolo Quinto, ingreſſus eſt (cuius quidem temeritatis vlciſcente Petro, & Paulo pœnas dedit, nam in ingreſſu ipſo, Bombardæ ictu percuſſus infeliciter occubuit) contigit inquam, vt dum milites, vndique Vrbem vaſtant, quorundam militum turma ad expugnandum monaſterium, quod mulieres, quas Conuerſas nuncupant, inhabitare ſolent, B. Magdalenæ tutelæ dicatum, militari licentia cucurrerit. Dum autem Conuerſæ moniales in

Sur. in cōment. rerū in Orb. geſtarum.

in summo discrimine constitutæ cum ploratu, & clamoribus ad beatæ mulieris patrocinium sese conuertissent, & suspiria, & orationes in cælum iaculatæ essent, vnde sperabant auxilium: ecce supra monasterium Magdalena, aspectu terribilis, & diuino fulgore coruscans astitit, euaginatoq. gladio perditis militibus, iam monasterium obsidentibus minitatur, terroremq. mortis incutit, nisi à patrando scelere abstineant. Quapropter perterrefacti milites, & nimio metu consternati, animum mutant. Et non solum monasterium non violant, sicut constituerant, sed omnes vnanimes monasterij defensionem suscipiunt, expugnantes, & repellentes quotcunque monasterio vim inferre conabantur. E sic B. Magdalenæ patrocinio sacra illa domus hoc modo ab instanti periculo erepta est.

Laus, & gratiarum actio Deo nostro, qui est benedictus in secula.

FINIS.

INDEX

INDEX. 887

A

Apo-

B

Baccha-

C

Cru-

D

Diabo-

E

F

 nem

G

Græci

Con-

rum

Mira-

N

O

Ora.

P

Quas

T

ficen-

V

X

INDEX.

FINIS.

ERRATA.

Numerus paginam signat: A. principium, B. medium, C. finem, vel circa.

Pagina.	Erratum.	corrigendum.
3. A.	patrimonia	patrimonij
5. C.	multo	multis
12. A.	Omni	omnium
B.	superstitionem	superstitionum
C.	quamquam	quamq.
13. B.	monstro similis,	monstro similes:
28. A.	Qua de re (adde) legendus est Cicero libro 2. de Diuinatione: de eadem hæc Tacitus, &c.	
106. C.	Cimilia	Similam
115. B.	aut cum opus	vt cum opus
119. C.	strictis	striatis
	a ingentibus	cingentibus
125. A.	Virginis	Virgini
156. B.	in lib. Beda	in lib Ara cæli
162. A.	illudere puta	illudere putat
180. B.	Romanos Lupercalia	Romanos, qui Lupercalia
181 A.	qua si in eam	quam si in eam
194. B.	horum patris	thorum patris
216. B.	occidiua	occidua
222. B.	custodit	custodiat
228. C.	humanarum	humanum
234. B.	cum Dæmones	vt cum
C.	aderat	ardeat
235. A.	per illius omnes	per illum
236. B.	reserant	res erant
243. B.	circa dubium	citra
245. A.	impendebant	impenderent
C.	depastus est	depastum est
248. A.	cum prædecessores	cũ prædecessoribus
250 B.	quernea	querna
251. A.	multis modis	multis morbis
B.	fluminibus	fulminibus
261. A.	retinens	retinentes
274. C.	supersedens	supersedemus
279. A.	concederant	concesserant
C.	cohorta	coorta
282. C.	temporalia	temporali
283 B.	eo iactus	eorum iactus
295. B.	afferes	afferres
310. B	omnes	omnibus
311. C.	dicimus	audiuimus
330. B.	seueritatem	securitatem
351. B.	nudumq. sanguinẽ	(adde) dulcescentẽ
366. B.	Inutile tamen	Non inutile
378. C.	agitante Spiritu	agente Spiritu
392. C.	quinquaginta prætererunt (adde in margine) Tho. Boz. signo 19.	
401. A.	translatus	translato
403. B.	amictum	amictus
404. B.	accensa face	accensam facem
442. C.	ob huius	ob huiusmodi
447. A	quia per nos	quia per vos
455 B.	causam mali	causa mali
474 C.	his temporibus	prænotatis tẽporib⁹
518. C.	deporatiunculæ	deploratiunculæ
520. A.	furta	futura
527 C.	qui tales	quia tales
586. B.	vobis reseruauit	vobis reserauit
587. B.	vos è cælo	vas e cælo
588. B.	tanquam satis	tanquam sitis
593. C.	in pœnis errantes	in peius: errantes
599. A.	omnibus Principus	omnib⁹ Principibus
571. C.	Gleba	Glebæ
572. A.	Pregrandis	prægrandibus
696. B.	docenda	tradenda
698. A.	tantus	tantum
701. A.	asserueris	asseruerit?
702. B	restinxerat	restinxerant
712. A.	in primis edicto (adde) ne collegia, seu sodalitia essent: quo fretum edicto Plinium, &c.	
712. C.	post Constantinum annis (adde) mixti Christianis Pagani, &c.	
728. A.	præditis	præditi
766. B.	Primus igitur Christianæ fidei Romæ prædicator, & Doctor fuit Petrus. (adde) vt tradunt Eusebius libro 2. historiæ, cap. 13. & 14 Et Theodoretus in Epistolam ad Romanos, c. 1.	
774. B.	putrificauit	purificauit
776. B.	dimissum	demissum
784. A.	plenè	penè
792. B.	exuffisse	exuflisse
831. B.	muta	mutua
832. A	Populus	Paulus
843. A.	illa catena quamplurima	illam catenam quamplurimi
867. B.	& rel[illegible]eo	qui relictus ab eo
883 A.	[illegible]ciant	quanti fiat
[illegible]	[illegible]	plusquam tres

Regeſtum.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm.

Omnes ſunt quaterniones, præter ✠, duernionem.

R O M AE,

Typis Bartholomæi Zannetti.

SVPERIORVM PER.

KONSERVIERT DURCH
ÖSTERREICHISCHE FLORENZHILFE
WIEN 1967